D. IOANNIS GVTIERREZ HISPANI,

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI
Almæ Ecclesiæ Ciuitatensis Canonici Doctoralis,

PRAXIS CRIMINALIS CIVILIS ET CANONICA

in librum octauum nouæ Recopilationis Regiæ,

SIVE,

Practicarum Quæstionum Criminalium, TRACTATIO NOVA.

Omnibus Iurisconsultis tum in Scholis versantibus apprime vtilis & necessaria.

Editio vltima à mendis quæ prioribus irrepserant, expurgata.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON,

M. DC. LX.

CVM PRIVILEGIO.

SVMMA PRIVILEGII SACRÆ CESAREÆ MAIESTATIS.

FERDINANDVS tertius Diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carynthiæ, Carniolæ, & VVirtembergæ, Comes Tyrolis,&c. Imperatoriam Majestatem quemadmodum non armis solùm decoratam, sed etiam legibus decet esse armatam, vt tam harum præsidio ac munimine, quàm illorum vi ac robore, quà belli quà pacis tempore Respublicæ & tueatur salutem, & prouehat ornamentum: ita quum vel ad armorum gloriam propagandam illustrandamque, vel ad legum vim explanandam, authoritatemque constabilendam nullum sit re litteraria, eiusque diligendi culturâ aptius ac solidius instrumentum, iis qui huic iuuandæ atque excolendæ operam pariter ac facultates suas impendunt, Cæsarei fauoris patrocinium vt impertiat fas æquumque est. Quum itaque Nobis nostri & Sacri Imperij fideles dilecti VVolfgangus Iunior, & Ioannes Andreas Enter Bibliopolæ Noribergenses humillimè curarint exponendum se Opera Iuridica IOANNIS GVTIERREZ,&c. suis typis ac sumptibus denuò excudere constituisse, vereri autem se se, quum editiones istæ ingentes requirant impensas, ne dum ipsi rei litterariæ iuuandæ, aliorumque commodis prouehendis pro virili sua insudant, improba hominum alienis laboribus insidiantium, quæstuique ac lucro proprio vel cum aliorum noxa & iacturâ augendo inhiantium cupiditate sperato laboris atque impendij sui fructu destitui insanabilem in re sua domesticâ faciant pauperiem: adeóque Nos supplicabunde rogarint, vti rationibus suis hac in parte consulere, séque contra cuiuscunque æmuli lucripetæ dolum Cæsarei Nostri Diplomatis præsidio munire clementer dignaremur. Nos itaque iustis id genus prædictorum VVolfgangi & Ioannis Andreæ Enter precibus tantò annuimus faciliùs, quanto censemus indignius eos, qui rem litterariam publicam opibus suis liberaliter suscipiunt prouehendam, re sua familiari fraudenter euerti. Ac proinde ipsos VVolfgangum Iuniorem, & Ioannem Andream Enter, eorumque hæredes Cæsareo nostro Priuilegio super editione dictorum Operum Iuridicorum IOANNIS GVTTIEREZ, &c. instauranda clementer donauimus: adeóque prudentes, scientes, animo deliberato, & Cæsarea nostra authoritate disertè donamus omnibus ac singulis Typographis, Bibliopolis Bibliopegisque & librorum compactoribus, & aliis quibuscumque librariam negotiationem exercentibus tenore præsentium inhibentes ac vetantes, ne quis eorum supra dictos libros simul omnes coniunctim, aut vnum quemlibet eorum sigillarim ac seorsim posteaquam à sæpè nominatis Enter, eorumve hæredibus fuerint excusi, ad sexennium à prima editionis die proximè computandum intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque Prouinciarum, ac dominiorum nostrorum hæreditariorum fines simili vel alio typo & charactere, vel forma, vel etiam per compendium, aut sub augmentatione alicuius alterius Auctoris, in toto, siue in parte recudere, vel aliò recudentes dare, vel alibi etiam impressiones importare, adducere, reuendere, aut distrahere clam vel palam citra voluntatem ac consensum prædictorum VVolfgangi & Ioannis Andreæ Enter, eorumve hæredum ausit, præsumatue: Si quis autem secus faxit, & interdictum hoc nostrum temerario quodam ausu nigrare, negligere, transgredi, & violare non fuerit veritus, is non solùm huiusmodi libris perperam quippe ac fraudulenter recussis atque importatis, quos quidem antedicti Enter, eorumue hæredes, vbicunque deprehensos, siue propria authoritate, vel Magistratus loci illius auxilio apprehendere, ac sibi vindicare poterunt, de facto priuari, sed viginti quoque marcas auri puri pari ex semisse Ærario, siue fisco nostro Imperiali fraudis nimirum vindici: ex altero

ã 2 verò

verò semisse sæpememoratis VVolfgango & Ioanni Andreæ, eorumve hæredibus omni remissionis ac veniæ spe præcisa pendendarum mulctam dare iam nunc damnas esto. Hac tamen lege, vt prædicti Enter, quaterna vt minus Exemplaria vniuscuiusque libri statim post finitam cuiusque editionem, ad Cancellariam nostram Imperialem suis sumptibus curent transmittenda: Quod si neglexerint hac nostra gratia ac Priuilegio neutiquam gaudere possint: Sed eo statim priuati & exuti esse censeantur. Mandamus ergo vniuersis & singulis nostris, & Sacri Imperij Regnorumque Prouinciarum, ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditis cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis, conditionis aut fortunæ existant tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel proprio vel Superiorum nomine ac loco ius dicunt, Iustitiæque exercent administrationem, atque adeò Imperiali nostro librorum Commissario Francofurti, ne quenquam Priuilegium & interdictum hoc nostrum Cæsareum temerè & impunè transgredi aut violare quouis modo superius expresso ac prohibito patiantur. Quin potius contumaces, si quos fortè compererint præscripta pœna mulctari, aliisque modis idoneis curent coërceri, ni grauissimam nostram indignationem incurrere, & eandem mulctam luere voluerint. Harum testimonio litterarum, manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum; quæ dabantur in Ciuitate nostra Imperiali Ratisbonæ die vigesima tertia mensis Maij, Anno Domini millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo tertio, Regnorum nostrorum, Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo octauo, Bohemici verò vigesimo sexto.

Die 2. Octobris 1658. VVolfgangus Iunior, & Ioannes Andreas Enter, Bibliopolæ Norinbergenses ius suum præsentis Priuilegij concesserunt LAVRENTIO ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensi.

CONSENSVS.

Librum hunc inscriptum, D. IOANNIS GVTTIEREZ Iurisconsulti Hispani *Praxis Criminalis Ciuilis & Canonica*, typis mandari, & in lucem edi, sumptibus LAVRENTII ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensis, Ego Regis Consiliarius, & Procurator in Lugdunensi Præfectura non impedio. Lugduni die 19. Nouembris 1659.

VIDAVD.

PERMISSIO.

Librum inscriptum, D. IOANNIS GVTIERREZ, *Praxis Criminalis Ciuilis & Canonica* à LAVRENTIO ANISSON, typis mandari permittimus. Lugduni die 20. Nouembris 1659.

SEVE.

PRAXIS

PRAXIS CRIMINALIS,

CIVILIS, ET CANONICA.

IN LIBRVM OCTAVVM NOVÆ COLLECTIONIS REGIÆ.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio quid sit, & quotuplex, & de praxi Inquisitionis a iudicibus servanda? & per totam quæstionem, præcipuè, num. 48.*

7 *Inquisitio in criminalibus duobus modis fit, ex officio iudicis, vel ad instantiam, & querelam partis. Et de iure ciuili regulariter iudex non potest procedere ex officio ad Inquisitionem, sed ad querelam, vel instantiam partis, vt in num. 8. & quid debeat præcedere ad hoc, vt ex officio possit iudex procedere? num. 9. de praxi procedendi, num. 10. quid iure canonico, n. 11. & num. 12.*

14 *Inquisitio non præcedente fama, nulla & inualida est, ampliatur, num 15. & sequentib. num. 19. reiicitur opinio contraria Angeli, & num 20. probatur opinio eiusdem in casu de quo hic. Limitatur, num. 28. cum seqq.*

21 *Fama, quæ præcedere debet ad inquirendum, qualis esse debeat?*

22 *Fama ad inquirendum præcedere debet à fide dignis, & non maleuolis personis, alias non sufficit ad formandam Inquisitionem. Et in dubio præsumitur præcessisse à fide dignis, non autem à maleuolis, vt in num. 23.*

24 *Iudici asserenti famam præcessisse ad inquirendum non creditur, nisi de ea aliunde appareat per testes, &c. vt hic.*

24 *Inquisitio nulla ex defectu infamiæ præcedentis, non conualidatur, etiam quod postea testes in ea producti plenè probauerint delictum, de quo inquisitus non erat diffamatus.*

26 *Statutum mandans posse contra non diffamatum inquiri non valet.*

27 *Iudex procedens ad Inquisitionem, fama non præcedente, ad quid teneatur?*

29 *Iudex, vel ciuitas, quæ habet merum imperium, potest creare Officiales publicos, qui denuntient maleficia.*

30 *Inquisitio facta fama, vel indiciis non præcedentibus parte non opponente, valet, & tenet, & num 31.*

32 *Inquisitio facta de mandato Principis motu proprio, fama non præcedente, valet, & tenet, secus si ad postulationem partis. quid aliud requiratur, quando Inquisitio fit de mandato Principis motu proprio? num. 33.*

34 *Inquisitio in crimine hæresis potest fieri etiam nulla præcedente diffamatione, & quomodo hoc intelligatur?*

35 *Inquisitio generalis, & specialis, potest fieri contra Officiales in syndicatu; etiam fama non præcedente?*

36 *Inquisitio potest fieri ad denunciationem vnius probi viri.*

37 *Inquisitio fieri potest generaliter de crimine, etiam non præcedente fama, secus specialiter. Ampliatur, & declaratur, num. 38. & num. 39. & 40. & probatur, num. 49.*

41 *Inquisitio generalis duplex est vt hic, & in n. 2. cum seqq.*

42 *Nominatio facta per testes examinatos in Inquisitione generali, de speciali delinquente aperit viam iudici ad specialiter contra illum inquirendum, etiam nulla præcedente fama, & etiam quod tales testes sint examinati parte non citata.*

43 *Inquirere generaliter licet iudici ad veritatem eruendam cadauere reperto, cuius delicti nemo sit infamatus, non tamen de persona particulari, infamia contra eum non præcedente.*

44 *Inquiri potest indiciis præcedentibus loco diffamationis. Debent autem indicia esse legitima, vt in num. 45. Et quæ dicantur legitima in proposito, num. 46. Et non debent esse tam vrgentia, sicut ad torquendum, vt in num. 47.*

50 *Inquisitio generalis super ipsa fama fieri potest contra aliquem etiam modica, vel nulla diffamatione præcedente.*

51 *Inquirere potest absque diffamatione, quando delictum est notorium, & publicè commissum coram populo, vel maiore parte eius vt hic.*

52 *Inquirere potest absque diffamatione in delicto occulto proditoriè commisso.*

53 *Inquirere potest iudex ex officio post accusationem formatam à parte ea desistente.*

54 *Inquirere potest iudex ex officio ad impediendum delictum in futurum committendum.*

55 *Inquirere potest iudex de delicto ex sola denunciatione.*

56 *Et an ipsa denunciatio sufficiat ad transmittendam informationem contra ipsum denunciatum? remissiuè, num. 56.*

57 *Inquirere iudex potest contra non infamatum, quando est infamatus de crimine annexo, vt in specie de qua hic. Declaratur, n. 58.*

59 *Inquirere iudex potest absque infamia praecedente ad sciendum an adsit aliquod secretum impedimentum, vel inhabilitas ad admittendum, vel excludendum aliquem ab officio, vel dignitate.*

60 *Inquirere potest iudex ex officio contra eum, quem ipse iudex vidit committentem delictum, absque vlla querela, denunciatione, vel diffamatione, nisi ipse solus iudex viderit illud committi, vt in num. 62.*

61 *Iudex ex officio potest procedere contra testem Tabellionem, &c. coram se falsum deponentem vel committentem.*

63 *Fama quibus testibus, & quomodo probanda sit, & numeris seqq. praecipuè, num. 66. 67. & 68. cum seqq. vsque ad fin.*

64 *Testes deponentes de fama debent reddere rationem sui dicti, sufficientem, alias non probant. Etiam non interrogati, vt in n. 65.*

66 *Quid requiratur ad probandam famam, & quod oporteat auditum fuisse publicè a maiori parte hominum populi, num. 66. & sequenti.*

68 *Non requiritur quod expressè testes deponant à maiori parte populi audiuisse, num. 68. & declaratur, num. 69. cum multis sequentibus.*

74 *Fama orta ex interuallo post delictum, & multo magis post accusationem, Inquisitionem, vel incarcerationem nihil valet, num. 74. contrarium tamen, num. 75. & concordantur opiniones, num. 76.*

77 *Testes super fama deponentes an debeant numerare auctores, & eos à quibus fama ortum habuit, & num. 78.*

De Inquisitione.

QVÆSTIO I.

1 QVÆRO primò, quid sit Inquisitio, & quotuplex & de praxi Inquisitionis à iudicibus seruanda? Norunt omnes etiam leniter eruditi, inquirere idem esse quod diligentius abdita indagare, quasi intus quaerere, & secreta detegere, & in iudicium deducere Bart. *in l. transigere, num. 13. C. de transact.* & ibi DD. idem Bart. potissimum, *in l. 2. §. si publica, à num 13 vsque ad num. 18. ff. de adult.* Petr. Gregor. *in sua syntagm. iuris vniuersi, lib. 32. cap. 6. num. 2.* sed & aliis modis Inquisitionis diffinitio, seu descriptio à Doctoribus explicat, vt constat ex citatis per Prosper. Farin. *in suis quaest. criminalibus 1. p. de Inquisitione. quaest. 1. num. 3.* vbi ipse eam probat, quod Inquisitio nihil aliud est, quam delicti informatio iudicis officio & auctoritate facta secundum Iodocum *in pract. crim. tit. de Inquisit. c. 8. num. 1.* & placet etiam Iul. Clar. *in pract. crim. quaest. 3. vers. & seq. & aduerte, & quaest. 11. in princ.* & Hieron. Magon. *decis. Lucen. 22. n. 9.* increpantes eos, qui crediderunt quod procedere per viam Inquisitionis sit quando iudex reo Inquisitionem transmittit, cum tamen iste transmissionis actus, non Inquisitionem, sed incitationem cum dimissione copiae libelli Inquisitionis sonet: at Inquisitionis verbum propriè attribuitur primo actui, in quo iudex contra delinquentem procedit, qui quidem primus actus in assumendis de delicto informationibus consistit, & non in aliis sequentibus actibus, totus tamen processus nihilominus dicitur factus per viam Inquisitionis, vt patet.

Inquisitio autem duplex est, vna Generalis, 2
quae in plures alias diuiditur: alia omnino Specialis: illa fit ad inueniendum, haec ad condemnandum, & puniendum, quando habitis indiciis delicti contra aliquem de eo inquiritur, vt declarat Bart. *in d. l. 2. §. si publico,* Boss. *in pract. crim. tit. de Inquisit. num. 2 cum seqq.* Iul. Clar. *in pract. crimin. quaest. 5. vers. poterit igitur, & quaest. 20. in princ. & quaest. 50. in vers. item quia,* Menoch. *de praesumpt. lib. quaest. 88. num. 7. & 8.* vbi alios citat. Farin. *d. quaest. 1. num. 4. in vers stante hac Doctorum, &c.* Et optimè Anton. Gomez *de delictis, c. 1. num. 49. in princ. ibi secus vero.* ¶ Vbi quod si in 3
Inquisitione generali iudex reperiat aliquem culpabilem potest ad Inquisitionem particularem, & specialem descendere, & probato delicto, reum condemnare & punire per textum quem dicit expressum, sic intelligendum *in l. congruus, ff. de officio praesidis,* & ibi communiter DD. & tenent alij plures, quos ibi idem citat & Maran. *de ordin. iudic. in 6. p. in princ. tit. de Inquisitione, num. 6.* & infra dicemus & tenet etiam Iul. Clar. *d. q. 5. ad fin. in versic. quando vero,* vbi alia in proposito vtilia adducit.

Et de praed. duplici Inquisitione Generali, sci- 4
licet, & Speciali fit mentio *in l. 4. huius tit. lib 8. noua collect. Reg. & in l. 11. eiusdem tituli, & libri.*
¶ Aliam & tertiam speciem Inquisitionis vltra 5
supra dictas constituit Azeued. *in l. 1. num. 42. tit. 1. hoc lib. 8.* Mixtae, scilicet, generalis simul & specialis, generalis quoad personas, specialis quoad delicta, vel contra generalis ad delicta, specialis ad personas, vt cum iudex syndicatur de officio & in eo gestis de quibus etiam latè nouissimè alios allegans agit Ludouic. à Paramo *de origine Inquisitionis, lib. 2. quaest 6. num. 1. cum sequentibus praecipuè, num. 5. & 8. cum sequentibus,* vbi quod his duobus modis hodie contra delinquentes per Inquisitionem proceditur, imò vbique terrarum practica vsu, & communi stilo receptum est secundùm Innocent. & alios quos refert. Illud est obseruandum in proposito: quod absque eo quod aliquid specialiter praecedat contra aliquem, quotiescumque iudici constat aliquod maleficium commissum fuisse, statim potest inquirere generaliter super ipso maleficio vt inueniat personam, quae commisit maleficium & habito aliquo indicio contra aliquem, vocat deinde illum ad se defendendum & ita seruat totus mundus, vt inquit Innocent. *in c. bona el 1. n. 5. de elect.* quem refert & sequitur plures allegans Iul. Clar. *in sua pract. crim. d. quaest. 5. in vers. bene verum est,* & probatur *in l. 1. in versic. por onde mandamos, &c. & in l. 6. in versic. Pero si, d. tit. hoc lib. 8.* ¶ Praxis igitur erit, quod si non sit 6
porrecta contra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta via iudici ad specialiter inquirendum, sed tantum constet delictum fuisse commissum,

commissum, iudex statim ex officio inquirit generaliter interrogando testes, quos putat de negotio informatos in genere, an sciant, quis delictum commiserit neminem nominando. Quando vero certus est delinquens, puta, quia porrecta est contra aliquem querela, vel denunciatio tunc iudex non inquirit generaliter, sed specialiter interrogando testes quid sciant de contentis in ipsa querela vel denunciatione, in qua ille est specialiter nominatus ita Iul. Clar. *vbi supra* modo eum citauimus & constat etiam ex dictis legibus Regiis.

7 Vlterius obseruandum est, quod in causis criminalibus (quicquid alij velint) duobus modis, proceditur, scilicet, vel ex officio, vel ad instantiam & querelam partis: non enim practici in toto iure ciuili vel Canonico, nec in tota practica, quæ ex consuetudine communiter obseruatur aliquem alium modum procedendi in criminalibus inueniunt: de illo priori acturi sumus in præsenti; nempè de Inquisitione quæ ex officio: secundum vero hoc est, quando per querelam proceditur suis locis declaraturi remittimus.

8 De iure communi ciuili regolariter iudex non potest ex officio procedere vt tenuit glossa *in d. l. 2. §. si publico verb. sine accusatione, ff. de adult.* & ibi Bart. idem Bart. *in extrauagante ad reprimendum verb. per Inquisitionem, & in l. Athletas, §. calumniator, ff. de his qui notantur infam.* & illa gloss. est communiter approbata, teste Albet. *in l. ea quidem, num. 4. Cod de accusat.* provt eum refert Apòstilla ad Angel. *de maleficiis in vèrbo, hac est quadam Inquisitio, num. 38. versic. in quantum Angel.* est communis vt cum aliis testatur Iul. Clar. *in practica crimin. lib. 5. §. final. quæst. 3. in versic. ex aduerso autem, & quæst. 5. versic. quæro,* & Farinaceus *in suis quæstionibus criminalibus prima parte, quæst. 1. num. 7.* vbi eam dicit communem plures allegans. *& num. 9.* limitat in delictis exceptis, & probat late Anton. Gomez *vbi suprà, d. num. 49. per totum,* vbi nouem casus fallentiæ congerit & remissiuè Iul. Clar. *d. quæst. 5.*
9 *versic. sciat etiam.* ¶ Vbi quod ad hoc vt iudex possit in aliquo casu contra aliquem inquirere, & ex officio procedere, non sufficit dicere quod ille est vnus, ex casibus in quibus est permissa Inquisitio, neque quod contra eum est aliquod indicium etiam proximum maleficio, nunquam enim potest nec debet à se ipso procedere ad inquirendum, siue assumendas informationes, vel indicia specialiter contra áliquem, nisi aliquid præcedat quod aperiat viam Inquisitionis, scilicet, vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiusmodi, quia aliter esset processus ipso iure nullus, etiam si delictum fuisset deinde plenè probatum: & quod in hoc non attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neque illæ, quæ fiunt incerto auctore, & suppresso nomine notificantis: nam super huiusmodi notificationibus prohibitum est procedi, etiam si in eis esse nominati testes de ipso delicto informari, & quod si super eis fieret processus esset ipso iure nullus stante de hoc decreto illius domini in nouis constitutionibus *in tit. de accusatione, c. omnibus, §. nec etiam,* ita Iulius Clarus. *vbi supra*, adde Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 1. q. 78. per totam.*

Contra superiorem communem sententiam, quæ habet quod regulariter de iure ciuili iudex non potest ex officio procedere tenet Salic. *in d. l. ea quidem, n. 48.* nempè Inquisitionem esse

permissam quolibet casu de iure ciuili, sicut de iure Canonico, vbi præcedit infamia, vel alia præsumptio, quem sequitur post alios, quos refert Anton. Gomez *in 3. tom. de delict. cap. 1. num 49. in vers. 3.* vbi etiam quod ita practicatur in hoc Regno: sequitur etiam Ægidius Bossius *vbi suprà n. 8.* dicens esse hanc opinionem satis æquam, & ideo tenendam permaximè, quia cum ipsa conuenit communis practica, & quod communiter in Italia vigent statuta, quod omni casu Officiales possint inquirere, & quod Mediolani hoc seruatur & communiter DD. dicunt ex consuetudine seruari, de qua consuetodine prius attestatur Gandin. *in tit. quomodo cognosc. de malef. per Inquisitionem post numerum 6. in versic. sed hodie,* vbi etiam subdit quod ita vidit obseruari, quem refert, & sequitur idem affirmans & probans aliosque allegans Iulius Clarus, *vbi suprà, quæst. 3. vers. sed certè, & d. q. 5. versic. quæro,* idem probat cum communi plures citans Farin. *vbi suprà, num. 10.* vbi quod dicitur remedium ordinarium ex generali consuetudine, & tenet cum Nauar. & Ludouic. Lopez, Emanuel, *cap. 3. del orden iudicial, num. 3.*

10 Hæc praxis in nostris Regnis Hispaniæ probata est *in l. prima huius tit 1. lib. 8. noua collectionis Regia*, ibi: *Por onde mandamos que si algun robo ò otro qualquier maleficio se hiziere, que el Alcalde, ò juez en cuyo termino el dicho maleficio, ò robo fuere fecho haga pesquisa, è inquisicion sobre ello, y oya a la parte, y le de copia y traslado de la pesquisa, y sumariamente proceda, porque los delitos no queden sin pena, & in leg. 6. infra hoc eodem titulo*, ibi: *Pero si tal cosa fuere fecha, quier en yermo, quier en villa, quier de noche, quier de dia, y ningun o diere querella al Alcalde, el Alcalde de su oficio sepa la verdad por pesquisa, ò por donde mejor la pudiere saber. Porque razon es, que los malos, y desaguisados: y malechores no queden sin pena*, & nuncupatim *sobre los adiuinos, y sorteros, que fiat* Inquisitio *l. 6. eiusdem tituli.*

11 Iure autem Canonico per textum *in c. qualiter, &* quando cum similibus de accus. super omnibus criminibus indifferenter possunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad publicam vtilitatem, secundum Archid. *in c. fælicis, §. fin. de pœnis in 6.* Angel. *de malef.* in parte hæc est quædam Inquisitio Ægidi Bossi *in tit. de Inquisit. num. 8.* est communis secundum Marian. Socin. *in c. qualiter & quando, num. 108. in fin. de accusat.* provt eum refert & sequitur Iul. Clar. *d. quæst 3. versic. & licet*, sequitur alios allegans Farinac. *vbi suprà n. 8.* vbi eum communi, iuxta quem tam de iure Canonico, quam ciuili Inquisitionis remedium erit extraordinarium. Sed attenta generali consuetudine, erit hodie remedium ordinarium, vt prædiximus.

12 Sed ad hoc vt iudex ex officio procedere possit ad inquirendum contra aliquem, debet aliquid præcedere, quod aperiat viam Inquisitionis, scilicet, vel diffamatio, vel querela partis, aut denunciatio, vel aliud huiusmodi: non enim potest à se ipso procedere ad inquirendum, siue ad assumendas informationes, vel indicia specialiter contra aliquem, nisi quod prædiximus præcedat, aliter enim processus esset ipso iure nullus. Hic est textus expressus, & capitalis in materia, quem totus mundus in orè habet, ad quem ad hoc allegat *in d. cap. qualiter & quando de accusat.* vbi habetur: legitur enim in Euangelio quod villicus ille, qui diffamatus erat apud

dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet, bona ipſius, audiuit ab illo, *quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris amplius villicare*, & in Geneſi Dominus ait: *deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint*: ex quibus locis noui, & veteris Teſtamenti manifeſtè probatur, quod non ſolum cum ſubditus, verum etiam cùm Prælatus excedit ſi per clamorem (& nunc ad rem) & famam ad aures ſuperioris peruenerit, non quidem à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis, nec ſemel tantum, ſed ſæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari, vt ſi rei popoſcerit qualitas Canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem ſit accuſator & reus, ſed quaſi de denuntiante fama, vel deficiente clamore, officij ſui debitum exequatur, & ibi communiter omnes Doctores *text. optimus in c. Inquiſitionis, §. tertia dubitationi, eodem tit. de accuſat.* vbi quod neque ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, hoc eſt, quaſdam ſchedulas, procedendum eſt ad Inquiſitionem ſuper contentis ibidem criminibus faciendam, & ibi communis Doctorum, Simanc. *de inſtitut. cathol. tit. 45. num. 10.* Concil. Tolet. celebratum ann. 1365. *action. 2. cap. 12.* allegatum per additionn. Bernard. Diaz *in pract. crimin. cap. 6. litt. C. pag. 19.* & de hoc latè agit Dominicus à Soto *de ratione tegend. & detegend. secr. memb. 2. quæſt. 6. per totam*, & Maran. *de ordine iudic. 6. part. in princip. in materia Inquiſitionis, num. 19. cum ſequentibus*, qui *num. 14. & 32.* loquitur in Prælato viſitante Eccleſiam, tunc namque inquirit ex officio de moribus, & idoneitate Clericorum, & iſta Inquiſitio fit ſolum ad correctionem & pœnitentiam imponendam, non autem ad effectum puniendi, de qua ſpecie agit etiam Hoſtienſ. *in Summa, tit. de Inquiſitione, §. & qualiter procedatur*, & Altamir. *in tractatu de viſitatione in verb. Metropolitanis vero num. 24. cum ſequentibus, & n. 61. cum ſequentibus, & num. 87. cum ſequentibus*, & generaliter in quacumque Inquiſitione, Anton. Gomez *vbi ſuprà*, & optimè Roland. à Valle, *conſ. 24. n. 16. cum ſeqq. lib. 1. & iterum, num. 89. & 90. idem conſ. 57. num. 7. cum ſequentibus, lib. 4.* nec non & omnes Criminaliſtæ, præcipuè Iul. Clar. *d. quæſt. 5. verſic. ſed ſcias, cum ſequentibus, & quæſt. 6. in princ.* vbique eſt communis ſententia Doctorum, & communem plures allegans teſtatur Roland. à Valle, *d. conſ. 57. num. 9 lib. 4.* vbique diffamatio debet probari per duos teſtes omni exceptione maiores, aliàs Inquiſitio non tenet, & Menoch. *de arbitr. iudic. quæſt. 78. per totam, lib. 1.* Peguer. *deciſ. crimin. 35.* Petr. Gregor. *in ſua ſyntagm. iuris vniuerſ. lib. 32. cap. 6. in princip.* Tyber. Decian. *1. tom. tract. crimin. lib. 5. cap. 29. in princ.* Simanc. *d. tit. 44. num 8.* & alios allegans Paramo. *d. lib. 3. de orig. Inquiſition. q. 6. num. 42.* Et hæc eſt communis ſententia, vt plurimos eam ſequentes allegans affirmat Farin. *in d. q. 1. de Inquiſitione, n. 50.* & ex Theologis allegari per Emanuelem Rodriguez *in ſua Summa, c. 3. del orden. judicial, n. 1. & 2.* vbi exemplificat, Salon *de iuſtitia & iur. quæſt. 69. art. 2. controu. 6. pag. 1900. cum ſequentibus.*

13 Quod adeo procedit, vt non præcedente infamia contra aliquem inquiri non poſſit contra eum, etiam ſi ſint vnus, duo, vel tres teſtes qualificati de delicto, *in c. Inquiſitionis, § tertia, de accuſat.* vbi dicitur, nullus eſt pro crimine, ſuper quo aliquis non laboret infamia, ſeu clamoroſa præceſſerit inſinuatio, puniendus: ergo nec inquiri poteſt contra eum. Sed hoc intelligendum eſt vt dicemus *infrà num 47.*

Imò Inquiſitio, non præcedente fama, nulla 14
& inualida eſt, vt conſtat ex dictis iuribus, eſtque communis ſententia, vt plurimos congerens affirmat Farinac. *in quæſt 9. de Inquiſitione, num. 1.* & annullata Inquiſitione omnia contenta in proceſſu inquiſitionali formato corruere videntur, etiam ſi teſtes probent delictum contra inquiſitum, vt cum Socino Iun. Marſilio, & Grato probat Roland. à Valle, *d. conſil. 57. num. 29.* ¶ Ad- 15
dens *num. 30.* hoc procedere etiam ſi ſententia tranſiſſet in rem iudicatam, quia adhuc de ineptitudine Inquiſitionis poſſet opponi ex Iaſon *in l. eleganter. §. ſi quis poſt, ff. de condictione indebiti.* Et ratio eſt, quia huiuſmodi exceptio reddit iudicium, & ſententiam ipſo iure nullam, Gratian. *conſil. 59. num 5. volumine 2.* & Marſil. *conſil. 130. num. 17.* Quid autem ſit infamia agemus *infra alia quæſtione.*

Ampliatur 1. hæc reg. vt procedat etiam in eo 16
iudice, qui à ſtatuto, ſeu Principe plenum habet arbitrium in procedendo, & puniendo delinquentem: adhuc enim non præcedente infamia inquirere non poteſt, vt *in cap. 1.* & ibi gloſſ. *verb. liberam*, & alij DD. *de officio ordin.* & congerit plurimos eos ſequutus Farin. *d. q. 9. de Inquiſitione, n. 2.* intellige, vt *in 3. limitatione*, de qua *infrà.*

Secundo ampliatur, vt procedat non ſolum 17
in iudice delegato, ſed etiam in ordinario, ſecundum communem de qua per Alciat. *in cap. 1. num. 134. de officio ordin.* & Farin. *vbi ſuprà num. 3.* tametſi contrarium voluerit Ang. *in l. ſi vacantia, C. de bon. vac. lib. 10.* quia in hoc Ang. communiter reprobatur ſecundum Alciat. *vbi ſup.* Cardin. Alexand. & Fuller. relatos per Iulium Clarum, *d quæſt. 6. verſic. ſed retenta*, & Farinac. *vbi ſuprà, d. num. 3.*

Ampliatur 3. vt diffamatio præcedere debeat, 18
ſiue iudex procedat ad partis querelam, & accuſationem, ſiue etiam ex officio, ſecundum communem ſententiam, quam refert, & ſequitur plurimos citans Farinac. *vbi ſuprà num. 4.* vbi maiorem videt dubitationem in Inquiſitione formata ad partis querelam, quam Inquiſitionem formatam ex officio, vt ibi argumentatur reſoluens nihilominus, quod in contrarium eſt communis omnium Doctorum opinio, vt patet ex relatis à ſe *ſuprà* auctoribus in quibus omnes vnanimiter, & ſine difficultate diffamationem requiri aſſerunt in Inquiſitione formata ad partis querelam, licet dubitent de formata ex iudicis mero officio. Sed nihilominus vide dicta *infrà limitatione.*

Ex quibus reiicienda eſt altera ipſius Angel. 19
ſententia, *in d. l. ſi vacantia, num. 177. in verſ. de quinto articulo* tenentis, quod quando Inquiſitio formatur, ex puro, & mero officio iudicis non requiritur diffamatio per textum *in d. cap. 1. de offic. ordin.* & ideo inquit ipſe cautus debere eſſe Rectores terrarum, vt cum formant Inquiſitionem contra aliquem ſemper dicant, hæc eſt, quædam Inquiſitio, quam facit, & format talis poteſtas ex puro, & mero officio, & hanc Angeli, ſententiam ſequitur Arimen. in addit. ad eondem Angel. *de malef. in verb. hæc eſt quædam Inquiſitio, num. 57.* dicenſque aſſeſſores communiter hoc obſeruare, Alexand. *conſ. 120. col. 2. volumine 6.* Alex. de Neuo, *conſ. 86. in princ.* prout

eos

eos refert Roland. à Valle, *d. conf. 57. num. 7. volumine* 4. & Ioan. Marsil. Monticell. *in pract. crimin. reg.* 1. *num.* 59. *practic.* Contrad. *fol.* 155. *versic.* 6. aliique nonnulli relati per Decian. *cons.* 8. *n.* 51. *volum.* 1. verum errant præd. DD. vt constat ex supra dictis in Prælato visitante Ecclesiam, & inquirente, ex officio de moribus, & idoneitate Clericorum, & ita contra Angel. in hoc procul dubio est magis communis opinio, vt ex aliis affirmat Clarus, *d. quæst.* 6. *in versic. idem etiam*: & contra Ang. in hoc esse communem sententiam alios referens profitetur Roland. à Valle, *d. cons.* 57. *n.* 28. *vers. non obstat*, & pessimè loquitur Angel. in hoc secundum Ægidium Bossium *de Inquisitione, n.* 21. & ideo non est recedendum à præd. ampliatione, quæ est verior, & communior, vt per Clarum, & Farin. & alios *suprà* allegatos, & nouissimè eam sequitur Osascus, *cons.* 64. *n.* 3. *vers.* & non obstat.

20 Saluari tamen potest præd. Angel. & sequacium sententia, quando non incipitur ab Inquisitione speciali, sed generali, in qua testes examinati nominant specialiter inquisitum quo casu subintrant indicia ex depositionibus dictorum testium, ideo nimirum si fama præcedere non debeat, vt alios allegans probat Farinac. *d. quæstion.* 9. *num.* 22. & probauimus *suprà in princip. huius quæstionis, in versic. Inquisitio autem, num.* 2.

21 Obseruandum tamen est in proposito, quod fama præcedens Inquisitionem debet esse vehemens, & à clamorosa insinuatione procedens sæpè ad iudicis aures deueniens & talis, quod scandalum generaret, nisi iudex inquireret, sicque non sufficit, quod sit fama simplex, ita Bart. *in l. congruit de offic. præsid. & in l. fin. ff. de officio præfecti vrbi*, Marant. *de ordin. iudic.* 6 *p. num.* 19. *in tit. de Inquisitione*, vbi alios plures refert: est communis, vt alios allegans profitetur, Farinac. *d. q.* 9. *n.* 5. vbi hoc declarat eum Clar. *d. q.* 6. *vers. quæro nunc, & versic. item quæro*, vt procedat in Inquisitione, quæ formatur contra Prælatum, secus si contra subditum, tunc enim sufficit simplex fama præcedens etiam quod non sit scandalosa, & periculosa, secundum Cardin. Alex. quia ita communiter tenere DD. dicit *in c. de accus. col.* 28. *in fin. de accusat.*

22 Debet etiam fama præcedens Inquisitionem ortum habere à fide dignis, & non maleuolis personis, aliàs non sufficit vt ex ea formetur Inquisitio, *d. cap. qualiter & quando, de accusat*, vbi Abb. Marant. *de Inquisitione, num.* 21. Emanuel Rodr. *en sua Summa, c.* 7. *del orden iudicial, n.* 17. sequitur plurimos referens Farinac. *d. q.* 9. *num.* 6. *& quæst.* 47. *n.* 44. *cum sequentibus* post Boss. *tit. de Inquisit. num.* 38. *in princip.* & Mascard. *de probat lib.* 2. *concl.* 754. *num.* 21. & ita est tenendum, quidquid dubitet de hoc Boss. *vbi suprà*, cuius rationi satisfacit Farin. *d. q.* 47. *n.* 45. *cum seqq. vbique*. Nihilominus quando constaret, famam ortum habuisse à maleuolis, & non fide dignis viris, tunc non sufficeret ad inquirendum, sed in dubio (nisi contrarium probetur) præsumitur famam fuisse ortam à fide dignis, non autem à maleuolis secundum Bossium.

23 Et est verum *vt ibi* probat. Sed idem Farinac. *d. quæst.* 47. *num.* 110. *cum sequentibus*, iterum agens de hoc eodem articulo, & concludens cum communi sententia quod testes probantes famam debeant esse expectatæ fidei, & optimæ opinionis, vel vt dicunt DD. omni exceptione maiores, secundum quam plures DD. quos *ibi* ad *Praxis Criminalis*.

hoc citat, & inter eos Mascard. *de probat.* 2. *tom. conclus.* 740. *num.* 37. *in num.* 211. refert etiam esse communem sententiam plures allegans, quod hoc debeat articulari, & probari quinque prædictos testes deponentes de fama esse maiores omni exceptione, *& n.* 112. refert alios tenentes contrarium, & tandem *n.* 113. refert Boss. *in tit. de Inquisit. num.* 38. 39. *&* 40. distinguentem in hoc articulo, nempe vt s. opinio procedat, quando sumus in casu, in quo testes super fama deponentes vel plenè probant, vel indicium faciunt ad torturam: tunc namque requiritur quod articuletur, & probetur testes de fama deponentes esse maiores omni exceptione. à. vero opinio contraria, vbi tractatur solum ad inquirendum tunc id non requiritur. Et *num.* 314. ipse inquit, hanc distinctionem Bossij rationabilem videri, & de iure etiam admittendam in Inquisit. generali, secus in speciali propter maximum præiudicium, de quo tunc agitur; & tandem *num.* 15. inquit hoc nunquam vidisse obseruatum in praxi, siue agatur ad inquirendum specialiter, siue generaliter: ac etiam siue ad inferendum torturam, nempè articuli quod testes sint omni exceptione maiores quamuis de iure esse articulandum, & probandum magis communiter receptum sit, vt *suprà* deduxit.

Ampliatur 4. vt adeo sit necessarium, quod famam præcedat Inquisitionem, quod nec credatur iudici asserenti Inquisitionem famam præcessisse, nisi de ea aliunde appareat per testes particulariter super fama receptos, & examinatos, Fulgos. *consil.* 107. *col.* 2. *& consil.* 156. *in* 6. *col.* est communis & magis communis, vt plures citans testatur Farinac. *d. quæst.* 9. *num.* 7. tametsi aliqui relati per Clar. *in practic. criminal. q.* 31. *vers. fama publica*, contrarium asseruerint præsertim in iudice ordinario, ex officio procedente, & ita communiter DD. tenere dicant in practica, sed nihilominus præcedens magis communiter recepta ampliatio seruatur indistinctè, vbi fama Inquisitionem præcedere debet, secundum Farin. *vbi suprà*, quia si aliter diceremus, secundum Clarum *vbi suprà*, esset in potestate cuiuslibet iudicis, sic asserentis facere fraudem legi, destrueretur que in totum supradicta principalis regula, ideoque ab ea non est recedendum: quam etiam sequitur Osascus, *d. cons.* 64. *n.* 2. *in fine, in vers. vnde non sufficis*. 24

Ampliatur 5. vt Inquisitio nulla ob defectum præcedentis infamiæ non conualidetur, etiamque postea testes in ea producti plenè probauerint delictum, de quo inquisitus non erat diffamatus Speculat. *in tit. de Inquisitione, §. nunc videndum, num.* 6. vbi Bald. *in addit.* est communis vt plurimos conferens affirmat Fatin. *vbi suprà d. q.* 9. *de Inquisitione, num.* 8. vbi etiam quod talis Inquisitio nulla, non conualidatur per subsequentem confessionem. 25

Ampliatur 6. vt non valeat statutum mandans posse de delicto contra non diffamatum inquiri Cardin. *in Clem.* 1. *n.* 23. *de offic. ordin.* Petr. Dueñ. *in reg.* 298. *in* 2. *ampliatione*, Decian. *cons.* 18. *n.* 4. *lib.* 1. & alios allegans Farin. *d. q.* 9. *num.* 9. vbique ideo stante statuto, quod in criminalibus potestas possit liberè inquirere, non per hoc tamen poterit inquirere contra non diffamatum secundum communem, & veriorem sententiam, quam ibi refert. 26

Ampliatur vltimo, quod Iudex procedens ad Inquisitionem, fama non præcedente teneatur inquisitis in syndicatu, ad damna, expensas, & 27

& intereſſe de quibus contra ipſum iuratur in litem,etiamque cum abſuluerit, Amodeus *de ſyndic.n.*139. Bald. *in rubr. C.de pœna iudic.qui malè iudic. in princ.* Paris de Puteo *de ſyndic. verb. Inquiſitio, num.*9. Roland. à Valle, *conſ.*3. *num.*13. *volum.*3. *& conſ.*94.*num.*30.*volumine* 4. Oſaſcus, *d conſ.*64.*num.*6. quos & alios refert,& ſequitur Farin. *d q.*9. *num.*10.

28 Nunc regula ſuptadicta communis limitatur 1. vt non procedat in Inquiſitione, quæ fit ad denunciationem publici Officialis ad hoc deputati, in qua non eſt neceſſe, vt ſama præcedat, Bald.& Salic.& communis *in l. ea quidem, Cod. de accuſ.* Bart.*in d.l.congruit,& in l.Diuus,ff de custod.reorum*,Dueñ.vbi alios refert *in d.reg.*298.*in* 4.*falla.* & Farin. *d. q.*9.*n* 11. imò tenetur tunc iudex inquirere,alias facit litem ſuam,vt per Marant. qui vtrumque ſequitur *de ordin.iud.tit.de Inquiſitione,num.*24.& Ant.Gomez *d.c.*1. *de delict num.*49.
29 *verſ.*2. vbi addit,quod quilibet iudex,vel ciuitas, quæ habet merum Imperium poteſt creare Officiales publicos, qui denuncient maleficia & ibi latè probat.

30 Limitatur 2. vt parte non opponente de infamia non præcedente, valeat & teneat Inquiſitio etiam fama non præcedente, *c,2.de accuſa: lib.*6. Marſil.*in pract.crim.§.conſtante,num.*20. Angel.*de malef.verb. quod fama publica, num.*7. *& in verb. hæc eſt quædam Inquiſitio,n.*51. Maran. *vbi ſuprà, n.*7.Cepol.*conſ.crim.*68.*n.*3.P.Dueñ.*in d reg.*258. *in* 1.*limit.*eſt communis, vt plures allegans affirmat Farinac. *d.q.*9 *num.*12. poſt Clar. *d.q.*6.*verſ.*
31 *vlterius facias.* ¶ Idem eſt, quando ſimiliter pars requiſita non oppoſuit, qood non erant indicia ad inquirendum, tunc namque valet proceſſus, & Inquiſitio ſine legitimis præcedentibus indiciis formata textu *in d.c.*2. *de accuſat.lib.*6.& tenet plures referens Farinac. *de Inquiſitione, q.*1. *num.*49. *ad fin.*

32 Limitatur 3.in Inquiſitione formata de Principis mandato, & ſcientia motu proprio emanata, ſecus ſi ad poſtulationem partis,iuxta gloſſ.*in c.*2. *verb.fuerat de accuſ.lib.*6. eſt communis,ſecũdum Marſ.*in pract. crim.§. conſtante poſt n.*12 *verſ.ſed hæc*, idemque plures allegans affirmat Farinac. *d.q.*9.*de Inquiſit.num.*13. *per totum*,vbi etiam hoc declarat procedere dummodo Princeps expreſsè dicat ſibi de delicto, & eius fama conſtare,ſecus ſi ſimpliciter mandaret inquiri: quia adhuc intelligitur ſama præcedente.

33 Requiritur etiam ad hoc,quod Princeps vtatur verbis aſſertiuis nempè dicendo, & quia nobis conſtat talem eſſe infamatum,ſecus ſi vtatur verbis narratiuis, vtputa dicendo,& quia multorum clamor ad nos conuenit, quod eſt infamatus,hoc namque caſu neceſſaria eſt diffamatio,Ioan.And. in addit ad Speculat. *tit.de Inquiſit. § nunc tractamus verſ.hoc autem notandum*,Petr.Dueñ.alios referens *in reg.*299.*in* 18.*falla*.& Maſcar. *de probat. tom.*2. *concl.*753. *n.*35. eſt communis, ſecundum Anan.*in c.cum oporteat,n.*2. *de accuſ.* quem refert, & ſequitur Clar. *d.q.*6. *verſ. præterea ſcias in fine*, & Farin. *d.n.*13.*ad fin.* vbi quod non ſufficit iſto caſu aſſertio Papæ quam facit per narratiuam partis, ſed debet eſſe ſui ipſius propria aſſertio; habemus pro ſupra dictis bonam *l.*9. *tit.*16. *p.*3. ibi: *ò de eſta miſma edad*, ex quibus intelliges *l.*4.*huius tit.* nempè vt Inquiſitio generalis poſſit fieri,ſine diffamatione ſpeciali, verb.minimè,niſi Princeps aſſertiuè diceret, ſibi conſtare de crimine, vel quod fama deuenit ad eios notitiam per ſupra dicta.

Limitatur 4. in crimine hæreſis, in quo etiam 34
nulla præcedente diffamatione,ad Inquiſitionem iudex procedere poteſt, *text. in c.excommunicamus,§.adiicimus*, & ibi Card. & Ioan.de Anan. *de hæreticis*, & plures referens Dueñ. *in d reg.*298. *in* 9 *limita.* Boſſ.*de haret.num* 6. Simanc.*in pract. hæreſeos, tit.*22. *de Inquiſit ordin. num.*6. *&* 7. eſt communis, ſecundum Felin. *in d. c. qualiter & quando, in princ.in vltimis verbis*, quem refert Clar. *d q.*6. *verſ.item ſcias*, & Farin. *d. quaſt.*9. *de Inquiſitione, num.*14. *vbi num.*15. ampliat hanc limitationem, vt procedat etiam in crimine læſæ Maieſtatis, & etiam in omnibus aliis enormibus delictis ſecundum plures DD. quos ibi ad hoc citat: & quod in crimine hæreſis propter ipſius enormitatem poſſit procedi abſque eo quod præcedat diffamatio, ſed ſufficiat ad inquirendum vehemens ſuſpicio communiter tenetur vt inquit Felin. *in d. cap. qualiter & quando*, Anton. Gumez *d.c.*1.*de delict num* 49.*verſic.*5.amplians, in crimine læſæ Maieſtatis,falſæ monetæ & contra naturam,vel ſimili,ex iuribus & DD.quos ibi citat Carrer. *de hæreſ. num.*110. Atelat. *de haret. notab.*26.*num.*3. Tyber. Decian. 1.*tom.tract.crim. lib.*5.*c.*20. *n.*18. Rojas *de haret.in priuil. Inquiſit. num* 428.

Sed Decian. *d.lib.*5. *cap.*29.*num.*1. hanc limitationem veram intelligit quoad Inquiſitionem generalem nulla præcedente ſama, & tandem *num.*4. reſoluit quod erit Inquiſitio nulla, & per conſequens totus proceſſus, ſi non præcedant indicia, vt *in d.cap.qualiter & quando,& in l.iuſtiſſimos, Cod. de officio rect. prouinc.* & tradit Decius *conſil.*170. *colum.*2. *& conſil.*189. *colum. vltim.*& in terminis conſuluit Cranet.*conſil.*292. *proteſtor nolle, num.*1. 5. *&* 6. vbi id ampliat, etiam ſi data eſſet Inquiſitoribus poteſtas procedendi ex arbitrio ſuo, quia ſaltem iuxta diſfamationem debet eſſe vnus teſtis, niſi prius abiuraſſet hæreſim, quia tunc leuiora indicia ſufficerent vt per Carrer. *de hæret. n.*80. eandem ſententiam, atque diſtinctionem, contra ſuperiorem limitationem, prius tenuit,& probauit rectiſſimè cum aliis D.Simanc. *de inſtit. cathol.tit.*43.*de ordine proced.n.*7.*cum ſeqq.* dicens quod pro Inquiſitione procedunt Inquiſitores plerumque motu proprio ratione officij ſui, & interdum ad alicuius promotionem vel denunciationem, idque, vel generaliter,vel ſpecialiter: generaliter inquirunt quoties Prouinciam viſitant, & generaliter edicta proponunt ad inquirendos occultos,& incertos hæreticos, & hæc Inquiſitio non exigit neceſſario præcedentem infamiam, ſed ratione officij fieri poteſt ac debet in fidei Catholicæ ſauorem, & Chriſtianæ Reipublicæ vtilitatem, vt *in d. §.adiicimus, & §. fin. d. c. excommunicamus*, Bart.*in l.*1.*§.ſi publico, ff.de adult.* ſpecialis etiam Inquiſitio eſt per quam ſpecialiter de certis perſonis, & criminibus inquiritur, & hæc fieri non debet niſi præcedente infamia, quæ vicem accuſationis obtinet:in crimine tamen hæreſis procedi poteſt ad hanc ſpecialem Inquiſitionem propter indicia, & ſuſpiciones veriſimiles, etiam ſi infamia non præcedat, quod caute & ſecretè fieri debet ac ſine damno cuiuſquam iuxta,*d.§.adiicimus*, qui de ſama quæ præcedere debeat meminit,& ad hoc refert Simanc.plures DD.ita tenentes,& ita tenendum, atque obſeruandum cenſeo: ibique agit Simanc. an Inquiſitores procedere poſſint aduerſus hominem bonæ famæ propter literas ſecretas,quibus de illo aliqua crimina hæreſis, vel apoſtaſiæ iudicantur.

In

In crimine autem læsæ Maiestatis non potest
procedi per Inquisitionem absque indiciis gloss.
& DD. *in l. si quis alieni*, *Cod. ad l. Iul. maiest.*
tenet plures congerens Roland. à Valle, *d. con-
sil 57. num.* 12. idem in crimine hæresis, & prodi-
tionis contra Regem vel ciuitatem, vt cum vno
teste possit inquiri, etiam deficiente infamia
probat Emanuel Rodriguez *in sua Summa, cap. 3.
del orden iudicial, conclus.* 2. vbi idem cum com-
muni probat in crimine simoniæ, & iterum, *cap 7.
num. 17. circa fin.*

35 Limitatur 5. vt non procedat in Inquisitione,
quæ fit contra Officiales, & eorum familiam &
ministros in syndicatu finito officio, quæ & ge-
neraliter, & specialiter etiam fama non præceden-
te indistinctè contra eos formari potest Paris de
Puteo, *in tract. syndic. in verb procedetur autem in
syndic.* Maran. *de ordine ind. 6. p. tit. de Inquisit.
num.* 28. Petr. Dueñas *in d. reg.* 298. *in 10. limit.*
Clar. *d. q. vers. caterum*, & Farin. *d. q. 9. de Inquisit.
num.* 16.

36 Limitatur 6. quando aliquis denunciatur de
crimine, per aliquem probum virum, quia tunc
prædicta denunciatio est sufficiens, vt inquiratur
contra eum super infamia tantum, & non super
crimine: sed reperta infamia potest inquiri de cri-
mine, Abb. *in c licet n. 4. & in vltim. notab.* & ibi-
dem Innoc. Ancar. & Felin. *num. 3. de accusat.* &
Marian. *n.* 19. vbi de communi, Dueñas *d. reg.* 298.
in 8. limitatione, Clar. *d. q. 6. vers. scias etiam.* Farin.
d. q 9. num. 17.

37 Limitatur 7. reg. præd. vt procedat in Inquisi-
tione speciali, quæ fit contra aliquam certam per-
sonam, ad quam iudex nullatenus deuenire po-
test, nisi fama præcedente: secus autem in Inquisi-
tione generali, quando iudex informationes in
genere assumit, quis commiserit delictum: quia ad
hanc generalem delicti informationum assum-
ptionem iudex, etiam non præcedente fama, tutè
deuenire poterit Innocent. *in c. bona el 1. num. 6.
de offic. ord.* Dueñas, *d. reg.* 298. *in 16. limitatione*,
Bero. *in d. cap. qualiter & quando*, *num. 34. vbi quod
hoc omnes fatentur*, Clarus, *d. quæst. 6. versic. scias
etiam.* D. Azeued. *in l. 1. num. 42. tit. 1. hoc lib. 8.
noua collect.*

38 Idque multo magis locum habebit in Inqui-
sitione illa generalissima de qua *in l. congruit*,
*ff. de officio præsid. & in cap. 1. de offic. ordin. &
in cap. irrefragabili eodem tit. & in cap. excom-
municamus de haret. & in cap. placuit 10 quæst. 5.*
ea scilicet, quæ fit non ad inuestigandum vnum
delictum: sed plura delicta, & facinorosos in ge-
nere, in quo multo minus diffamatio requiritur
secundum Innocent. *in cap. 1. de postulat. Prælat.*
Abb. *in cap. ad minimam el 2. num. 2. de iure iur.*
Marsil. *in pract. crimin. §. constante, n.* 20. Angel. *de
malef. in verb. hac est quadam Inquisitio*, *num.* 51.
Salic. *in l. ea quidem, n.* 30. *C. de accusat.* Caiet. 2. 2.
q 59. art. 1 Petr. Dueñ. *in d. reg.* 298. *in 2 limitatio-
ne*, Marant. *vbi suprà, n.* 29. & Farin. *d. q 9. de In-
quisitione, num.* 18.

39 Limitatur & 8. non procedat in casibus in
quibus præcessit Inquisitio generalis, quia vt *su-
prà in princ. huius c.* dicebamus ex ea potest per-
ueniri ad specialem contra certam personam re-
pertam culpabilem in Inquisitione generali, ad
quam non requiritur, quod præcedat famæ pro-
40 batio. § Ex quo generalis illa Inquisitio est præ-
paratoria ad specialem, Bart. *in extrauag. ad re-
primendum in verb. Inquisitionem*, *& in l. 4. §. in
mandatis*, *ff. ad l. Iuliam pecul. & in l. 2. §. si pu-
blico*, *num. 6. ff. de adult.* Dueñ. alios allegans, *d.
reg.* 298. *in 11. limitat.* Ioan. Marian. Montiecel.
reg. 1. num. 54. in sua pract. crim. Et ita est tenen-
dum, tametsi Marant. *de ordin. iudic. 6. part. tit. de
Inquisitione, num. 30. & 31.* dicat, quod si hæc li-
mitatio vera esset, penitus remaneret destructa
reg. princip. quia omnes Officiales in princip. sui
regiminis generalem Inquisitionem, hoc est ban-
na contra facinorosos in genere emittere solent,
& sic sequeretur, quod vigore d. generalis Inqui-
sitionis semper posset contra certam personam
specialiter inquirere fama non præcedente, quod
nil absurdum esse videtur, ad hoc namque opti-
mè respondet Farinac. *de Inquisitione*, *quæst. 9.
num.* 19.

§ Duplicem esse generalem Inquisitionem, vt 41
præmisimus, vnam quæ fit per Officiales in prin-
cipio sui regiminis contra omnes facinorosos
in genere de qua *in d. l. congruit*, *de offic. præsid.*
cuius loco hodie succedunt bannimenta per po-
testatem terrarum emissa: alteram quando com-
misso vno particulari delicto ignoratur à quo,
iudex inquirit, & assumit informationem non
specialiter contra certam personam: quia hoc
regulariter facere non potest nisi contra diffa-
matum, sed generaliter, quis illud delictum com-
miserit, & in hac Inquisitione nulla requiritur
præcedens fama: vtroque casu, si post Inquisitio-
nem hanc generalem, vel ex ea præueniant ali-
qua particularia indicia potest ad specialem con-
tra certam personam deueniri, etiam nulla fama
præcedente: sine indiciis autem non, quia in-
dicia succedunt loco diffamationis, vt infra di-
cemus, & ita distinguendo cessat omnis absurdi-
tas vt per Marant. *vbi suprà d. num.* 31. & Clar.
*quæst. 5. in versic. poterit igitur iudex, ex Innocent.
in cap. bona el 1. num. 5. de elect. vbique ita seruat
totus mundus*, quem sequitur Bald. *in l. edicta in
repetitione Patau. num. 30. Cod. de edendo, & in
l. ea quidem, num 42. Cod. de accusat.* Anan. *in cap.
qualiter & quando, el 2. §. debet num. 9. de accusat.*
Cardin. Alexand. *in c. de accusat. col. 11. vers. In-
quisitio generalis, 2. quæst. 8.* § Nominatio enim 42
facta per testes examinatos in Inquisitione ge-
nerali de speciali delinquente aperit viam iu-
dici ad specialiter contra illum inquirendum,
etiam nulla præcedente fama, & etiam quod
tales testes sint examinati parte non citata secun-
dum Bart. *in d. l. 2. §. si publico*, *num. 9. de adult.*
est communis, teste Aret. *in c. cum oporteat, n. 14.
in fin. de accusat.* quem referunt, & sequuntur
Clar. *d. quæst. 5. in vers. poterit igitur iudex, in fine*,
& Farinac. *d. quæst. 9. num. 18. ad fin.* § Et quia 43
reperto cadauere, cuius delicti nemo sit infa-
matus liceat iudici generaliter inquirere ad ve-
ritatem eruendam, quis scilicet, eum hominem
occiderit non tamen inquirendo de persona par-
ticulari infamia contra eum non præcedente te-
nent Theologi, quos refert & sequitur Emanuel
Rodriguez *in sua Summa, cap. 3. del orden iudicial
conclus.* 3.

§ Limitatur 9. præfata communis regula, vt 44
non procedat, quando indicia præcedunt Inqui-
sitionem, ea enim succedunt loco diffamationis,
imò fortiora sunt indicia quam diffamatio, Ang.
de malefic. in verb. quod fama publica, *colum. 2.
versic. & sentimenti, num. 3.* & ibi eius additio, &
alios referens Marant. *de ordin. ind. 6. part. tit. de
Inquisitione, num. 22.* Hippolyt. *in pluribus consil.
relatis in summario tabula, verb. Inquisitio forma-
ri*: probat latè Anton. Gomez *3. tom. c. 1. de delict.
num. 49. versic. 9.* vbi alios allegat, & inquit
quod in nostro regno ita pract. & Ægid. Boss. *de*

Inquisitione, *num.*27. idem in indiciis grauibus, & notoriis probat, & tenet cum aliis Emanuel Rodriguez *in sua Summa, cap* 3. *del orden indic. num.*1. Roland. à Valle, *consil.*24. *num.*18. *cum sequentibus volum.*1. *& consil.*3. *num.*15. *volum.*5. *& consil.*57. *num.*10. *cum sequentibus volum.*4. vbi ampliat vt procedat etiam in crimine læsæ Maiestatis, & etiam si iudex habeat liberum arbitrium procedendi secundum suam conscientiam, Ioan. Maria. Monticell. *in practic. crimin. reg.*1. *num.*40. Menoch. *consil.*100. *lib.*1. Decian. *cons.*18. *num.*50. *volum.*1. Dueñas *d. reg.*298. *in* 12. *limitatione*, Iul. Clar. *in pract. crim. q.*20. *versic. ad formandam*, Eman. Rodrig. *in sua Summa, c.*3. *del orden indic.* vbi latè declarat Farinac. *d. q.*9. *de Inquisitione*, *num.*10. vbi ampliat, & resoluit cum aliis in hac specie requiri indicia propinqua, non autem remota sufficere, nisi sit vnus testis de visu, quia hic sufficit ad inquirendum etiam nulla præcedente fama, & ita est tenendum quidquid cum Nauar *in cap. inter verba, concl.*6. *n.*116. aduersus communem præfatam sententiam, & contra D. Thom. eam tenentem *in* 2.2. *quæst.*69. *artic.*2. contrarium probet Salon *de instit. & iur. d. quæst.*69 *a t.*2. *controuers.*6. *col.*1500. *cum seq.* nempe indicia non sufficere ad inquirendum specialiter contra aliquem non diffamatum, etiam si duo, vel tres testes iurati omni exceptione maiores asserant, se vidisse hominem illum delictum illud commisisse, hoc namque aduersus communes, & receptas traditiones est, & prætetea contra omnem rationem naturalem, quæ namque quæso maior diffamatio esse potest, quam quæ resultat ex duobus testibus de visu deponentibus, dicente domino in Euang. quod *in ore duorum, vel trium stet omne verbum?* denique plenior probatio delicti est ad condemnandum ea quæ fit duobus testibus, de visu deponentibus, quam de fama, fama namque refertur ad communem & publicam æstimationem, & assertionem hominum, quæ plerumque fallax est & falsa, non enim affirmat verè delictum à tali certo homine esse commissum: sed quod ita fertur, at vero testes de visu deponunt de ipsomet delicto oculis propriis viso committi. Si igitur hi sufficiunt ad condemnandum quod est plus, quare sufficere non debent ad inquirendum, quod est præambulum ad condemnandum, & minus hoc? Hoc tum intelligendum est, præterque, si præd. testes in secreto hoc dixissent Prælato vt de remedio prouideat, tunc enim cum reus de eo crimine non sit infamatus non poterit Prælatus, vel iudex contra eum inquirere, nec publicè eum punire, vt in iuribus de quibus *in d. reg. communi*, ex quibus ita etiam Emanuel Rodrig. *vbi supra d. c.*3. *del orden indic. num.*2. vbi grauiter reprehendit Prælatos Ecclesiasticos, & regulares contrarium facientes, & docet quid tunc sit faciendum, & sic intelligit *cap. Inquisitionis de accusat. & cap. qualiter, & quando.*

45 Debent autem indicia Inquisitionem præcedentia esse legitima, vt probant, & indubitanter præsupponunt omnes Doctores de hac re agentes dum dicunt, & resoluunt requiri ad Inquisitionem, vt indicia præcedant, & Inquisitionem formatam, sine indiciis præcedentibus esse ipso iure nullam iuxta communem omnium resolutionem, quam infinitos allegans refert, probat, & sequitur Farinac. *in tit. de Inquisitione, quæst.*1. *num.*4. *cum sequentibus*, vbi eam ampliat, & limitat pluribus modis: & ibi in terminis *num.*45. quod præd. indicia ad Inquisitionem debeant esse legitima, vt nouissimè scripsit Flamin. Cattar. *in suo tract. de execut. sententiarum, c. fin. n.*56. *per l. sancimus, C. de offic. rect. & l. milites, C. de qq.*69.

Quæ autem sint ista legitima indicia requisita 46
ad inquirendum, variant DD. & relatis in hoc quinque eorum diuersis opinionibus Farin. *d. q.*1. *n.*45. *ad fin.* rectius probat hoc totum iudicis arbitrio remittendum cum Conrad. Lanzeloto, quem refert *in pract. tit. de Inquisit. num.*33. hoc tamen arbitrium non erit liberum & absolutum, sed iure regulatum. ¶ Sufficiunt tamen ad inquiren- 47
dum ea indicia etiam, quæ non sunt sufficientia ad torquendum, & in hoc nemo discrepat, cum tortura sit maioris præiudicij quam Inquisitio, vt probat etiam Farin. *d. q.*1. *n.*46. *&* 47. vbi *numeris sequentibus*, alia in proposito vtilia in praxi aduertit.

Limitatur decimo; quicquid sit de iure, totum contrarium ducet practica, quæ communiter obseruatur, vt inquit Iulius Clarus, *in sua practic. criminal. q.*6. *in princip. ibi*: sed certè vbi etiam quod iudex constito de delicto assumit informationes in genere, & interrogat primo testes, quos putat esse de negotio informatos, super veritate criminis, scilicet, an sciant, quis maleficium illud commiserit, & si dicant se nescire, tunc interrogat eos super diffamatione neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret, & si ex eorum dictis resultet probatio famæ contra aliquem, tunc contra eum specialiter inquirit & ad vlteriora contra eum procedit, vel per citationem, vel per capturam iuxta qualitatem indiciorum, & sic eodem contextu iudex assumit informationes super veritate criminis, & super diffamatione: sed semper præcedit querela, vel denunciatio, vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum, repetit idem Auctor *in d. quæst.*6. *in versicul. sciat in fine, & in versicul. ego verè & in fine quæstionis, in versicul. ergo*: quam proximè *suprà* probauimus, & sequuti sumus & in Hispania eredo seruari.

Sed hoc videtur contra iura præd. nempè *cap.* 48
*Inquisitionis, §.*7. *& c. qualiter & quando el* 2. *de accusat.* & contra receptissimas Doctorum traditiones *suprà* relatas: quo fit vt ideo Roland. à Valle *d. consil.*57. *num.*26. *cum sequentibus* existimet dictum Clari de quo modo agimus licet magnum sit, tamen spernendum, cum videamus Doctores antiquos, ac modernos concludere, quod diffamatio requiratur, nec sit aliquis eorum, qui dicat quod de consuetudine aliter obseruetur, nisi, saluando Clarum, dicamus illud procedere in statu Mediolan. in quo ipse moram traxit, quod vltra Roland. constat ex eodem Claro *d. quæst.*6. *versic. praterea circa fin. ibi*: qui (vt dixi) hac practica diffamationis apud nos recessit ab aula. Præsertim quia allegar *cath. consil* 99. *num.*1. *inter consil. diuers. Doctorum lib.*1. dicentem quod totus mundus sequitur, quod Inquisitio non præcedente diffamatione, & non sumptis informationibus est nulla, & quod hæc conclusio est valde trita, quam omnes consulentes affirmant.

Sed re vera hæc non videntur inter se con- 49
traria, fatemur enim Inquisitionem specialem contra aliquem formatam esse nullam, si fiat non præcedente diffamatione, vel legitimis indiciis: nihilominus tamen incipi potest ab Inquisitione generali, an testes sciant, quis maleficium illud commiserit, quod si nesciant, tunc deuenien

deueniendum est ad diffamationem in genere neminem nominando, sicque per hoc aperitur via ad inquirendum in specie contra diffamatum: operatur itaque præd. generalis Inquisitio, vt deueniri possit ad specialem, & sic est præparatoria, siue præambula ipsius, quæ fit ad inuestigandum, non ad puniendum, & iste est eius effectus, scilicet, vt per eam possit deueniri ad specialem vt plures referens, tenet Anton. Gomez *3. tom. cap. 1. de delict. num. 49. versic. secus vero:* idem Clarus *quæst 50. vers. item quia*, at vero iuramenr. præd. atque communis reg. procedunt in Inquisitione speciali facienda contra aliquem, vt ex eisdem patet, praxis vero communis id non negat, sed imò fatetur, attamen habet etiam iuridicè vt incipi possit ab Inquisitione generali absque diffamatione, vel indiciis eo modo, quo inquit Clarus quod communiter Doctores fatentur, vt resoluimus *suprà limitatione* 8. nempe famam non requiri ad generalem Inquisitionem, sed ad specialem tantum. Vnde si ex generali Inquisitione resultet infamia contra aliquam certam personam, vel indicia legitima, hoc sufficit ad hoc vt deinde contra illam certam personam inquiri possit alias secus, praxis itaque præd. nedum non est contra ius, sed imò iuri ipsi consona est, & seruatur prout in terminis tenuit post hæc scripta visus Farinac. *de Inquisitione, quæst 9. num. 21. per totum*, & Azeued. *in d. l. 1. num 24. cum sequentibus iuncto, num. 41. tit. 1. hoc lib. 8. noua collect. reg.* & quod ad Inquisitionem omnino generalem, vt in ea iuridicè interroget iudex nulla requiratur infamia, vel clamorosa insinuatio, nullus accusator vel denunciator probat latè Salon *de iustitia. & iur. q. 69. artic. 2. controuersia 5. col. 1496. ad fin. & col. sequent*, quod iure regio ex *d. l. 1.* & aliis probat Azeued. *vbi suprà*, & prædictam differentiam inter Inquisitionem generalem, & specialem latè probat Salon *vbi suprà controuersia 7. col. 1502. cum sequentibus*, vbi etiam testatur hanc esse consuetudinem vniuersalem totius orbis Christiani, vt inuento cadauere, & si nulla sit infamia de auctore homicidij, omnes iudices timorati ac prudentes inquirant: ibique latè probat plures allegans iudicem iustè posse imò, & debere hoc facere siue secularis sit, siue Ecclesiasticus, quando crimen graue est, vt furtum vel homicidium sequitur alios allegans Emanuel Rodriguez *in sua Summa, cap. 3. del orden iudic. num. 3.* resoluentes secus esse in Inquisitione speciali, contra certam personam, quia hæc quamuis delictum publicum sit, formari non potest, nisi præcedente diffamatione præterquam in quibusdam casibus specialibus de quibus *suprà*, & ibi etiam per eos.

50 Vndecimo limitatur præfata communis regula in Inquisitione, quæ fit contra aliquem super ipsa fama, hæc namque fieri potest modica diffamatione præcedente, ita Innocent. *in cap. licet in fin. de accusat.* quem sequuntur communiter DD. secundum Marian. Socin. *ibi num. 9.* teste Claro, *d. q 6. vers. scias etiam*, vbi inquit idem dicendum esse in Inquisitione, quæ fit ad inueniendum ipsum crimen: nam in ea pariter non requiritur, quod præcedat infamia, vt fatentur omnes ex Bero. *in d. cap. qualiter & quando, num. 34.* & ita obseruat practic. secundum Clarum, vt scilicet, ad eam Inquisitionem, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad assumendas informationes super fama, non solum modica diffamatio sufficiat: sed imò nulla requiratur quando in genere inquiritur, neminem nominando quod supra iam probauimus.

Duodecimo, regula communis amittit officium suum, quando delictum est notorium, vt si 51
quis occidat hominem, vel aliud committat delictum in publico coram populo, vel maiore parte eius, vel in præsentia iudicis sedentis pro tribunali, taliter quod habeat facti euidentiam, *text. in l. ea quidem versic. verum, C. de accusat. cap. manifesta, & in cap. de manifesta, & in cap. qua Lotarius, §. in manifestis, & in cap. Deus omnipotens, §. quoniam autem 2. q. 1. & in cap. tua nos, & in cap. vestra de cohabit. Clericorum, & mul.* cum communi, & Anton. Gomez, *d. c. 1. de delict. n. 46. versic. 3. vbi & in versic. 4.* idem probat quando quis delinquit coram iudice, vt si testis falsum testimonium dicat vel pars falsos testes producat, vel Tabellio, &c. Et hoc quando delictum est publicum atque notorium, nec non & delinquens manifestus est: secus si occultus sit, quamuis delictum publicum sit vt in regula communi de qua *suprà*.

Decimo tertio limitatur eadem regula com- 52
munis in delicto occulto proditoriè commisso, *ex textu in l. 1. in principio, & in §. occisorum, ff. ad Syllan.* Specul. *in titulo de Inquisitione, §. quando autem*, Anton. Gomez *vbi suprà, versic. 7. sed in hoc idem probo, quod resolui suprà num. 34. in crimine atrocissimo hæresis læsæ Maiestatis, & simil.*

Decimo quarto fallit, quando delictum iam 53
peruenit in notitiam iudicis per accusationem de eo formatam, & accusator destitit vel mortuus est, quia tunc iudex potest procedere ex officio & inquirere, & punire *l. 2. C. de abolit.* & ibi gloss. & DD. *& in l. penult. ff. de public. iud.* & ibi Bartol. Speculat. *vbi suprà §. 1. vers. 2. si accusator*, Anton. Gomez *vbi supra versic. 8.* sed hoc intelligo, quod procedere, inquirere, & punire possit parte desistente, vel mortuo iuridicè & iuxta iuris ordinem.

Decimo quinto limitatur communis regula, 54
vt procedat, & intelligatur vbi agitur de delicto iam commisso: secùs si ageretur de delicto committendo, & vt dicitur delicto futuro: quia tunc valebit Inquisitio, etiam infamia non præcedente, vt cum Barbat. *in cap. cum oporteat in penult. col. de accusatione* tenet Hippolyt. de Marsil. *consil. 126. num. 10.*

Decimo sexto, dictum denunciantis malefi- 55
cium sufficit ad inquirendum. Hæc est communis conclusio, vt cum Bossio *in tit. de denunc. post num. 2.* affirmat Clarus *quæst. 7 in versic. habes igitur*, vbi eam intelligit veram quoad Inquisitionem id est ad recipiendum indicia siue informationes contra eum, qui pro reo nominatur in denunciatione: per hunc namque modum, scilicet per denunciationem aperitur via iudici ad inquirendum, quia denunciatio succedit loco diffamationis, vel querelæ, & sic aperit viam iudici ad inquirendum ex officio contra aliquem, quod alias de iure non posset non præcedente querela, vel diffamatione, vt prædiximus adeo quod ita dicitur procedere iudex ex officio quando præcedit sola denunciatio, sicut quando præcedit sola diffamatio, & ideo facta denunciatione, iudex super ea assumit informationes, & indicia, & eis assumptis format libellum siue Inquisitione in qua narrat, quomodo propter denunciationē, datam per talem Officialem intendit ex officio procedere contra, &c. Vt communiter obseruatur in practica teste practic. Papiens. *in forma*

Inquisitio

*Inquisitionis in verb. hac est quadam Inquisitio post num.*39. & ita etiam quotidie esse in vsu testatur Bossius *in tit. de denunciatione, num.*2. ita referente Iulio Claro *d.quæst.*7. *col.*1. hæc omnia intelligens tam in denunciatione, quæ fit ex necessitate officij, quam in ea quæ fit ab alio non exercente officium:eandem declarationem, & limitationem principalem hoc est, quando proceditur per viam denunciationis,vel per accusationem partis læsæ tenet in terminis cum Soto, Emanuel Rodriguez *in sua Summa c.*3. *del orden iudic. n.*5. *ad fin.*

56 An autem denunciatio præd.sufficiat ad transmittendam Inquisitionem contra eum qui de ipso delicto imputatur (loquuti enim tantum sumus quoad inquirendum,id est, ad recipiendum indicia, siue informationes delicti contra eum) distinguit latè Iul.Clar. *d.q.*7. *in versic.habes igitur*, de quo non est noster præsens sermo & ideo id alibi dicturus remitto.

57 Decimo septimo declaratur regula communis præfata, vt procedat, quando crimen de quo reus non est infamatus annexum non est ei de quo infamatus est,secus si sit illi annexum de quo iam infamatus est veluti circunstantia ipsius, vt si inquirendo de infamato cum concubina, deprebendatur esse Monialis, vel ad eam alendam furari: quia tunc potest iudex de isto occulto ita

58 deprehenso inquirere. ¶ Si verò annexum non sit,& iudex solus illud deprehendit, non potest de illo inquirere:si autem iudex & alij simul conscientes processum, & inquirentes de priori illud deprehendant, potest de illo inquirere, quia quod à multis in iudicio deprehensum est, in iure censetur notorium,ita Soto *de ratione.tegendi & detegendi secret. memb.*2. *quæst.*1. quem refert, & sibi probabilior videtur hæc distinctio Soti, Salon.*de iust.& iur.quæst.*69.*art.*2.*col.*1511.*versic. Soto,& col. sequenti in versic. sed opin.* & sequitur Emanuel Rodrig. *in sua Summa de casos de conscienc. cap.*3. *del orden iudic. num.*4. ex quo rectè improbat Salon *vbi suprà* aliam diuersam in hoc sententiam Nauarr. *in cap. inter verba num.*197. & 676.

59 Decimo octauo, limitatur communis regula, vt non procedat, quando specialis Inquisitio fit contra certam personam non ad punitionem,sed ad scientiam an adsit aliquod secretum impedimentum,vel inhabilitas ad admittendum,vel excludendum aliquem ad officium vel dignitatem: quia tunc non est necessarium quod præcedat infamia, *cap.postquam, & cap.cum delicto, & cap. nihil de electione, c fin.de clandest. despons.* Innocent. *in c. nihil de excess. prælat.* Emanuel Rodr. *vbi suprà, num* 5. *in princ.* & Salon. *de iust.& iur. in* 2.2.*q.*69.*art.*1.*col.*1509.ibi *tertio,quando inquiruntur merita.*

60 Decimo nono fallit communis regula præfata, quando iudex vidit aliquem delinquere delictumque illud probari posse testibus à nemine tamen denuntiatur, vel accusatur, tunc namque poterit statim inquirere, & informationes assumere contra præd. delinquentem absque vlla querela, denunciatione, aut diffamatione præcedente, quoniam ad hoc vt iudex possit iuridicè procedere hæc desiderantur, vt si aliquis accusator, & crimen sit probabile in iudicio, quæ duo hic concurrunt, præsentia enim iudicis, & aliorum licet paucorum habet vim accusatoris, & per eosdem qui viderunt potest probari in iudicio, neque enim iudicium est occultum, quod per testes iuridicè probari potest, maximè si delictum illud aliis nocet denique, quia si aliud diceremus delicta similia remanerent impunita contra bonum Reipublicæ, quod esset absurdum. ¶ Sic etiam videmus,quod 61 procedit Inquisitio, quando in aliqua causa ciuili, vel criminali, quis delinquit coram iudice,vt si testis falsum testimonium dicat, vel pars falsos testes producat, vel Tabellio falsitatem committat, aut Aduocatus, vel Procurator dolum, aut fraudem perpetret, quia tunc iudex potest, ex officio sine accusatore contra eum inquirere ipsosque punire,*l.nullum, Cod.de testibus, l.penultima, Cod. de probation. & l. penult. Cod. qui accusar. non possunt, & in l.*1. *Cod. de calumniat.* & vtrobique communiter Doctores, Bart. *in l.*2. §.*si publico, num.*10. *in versic.*4. *regula est, ff. de adult.* & ibi communis, Anton. Gomez 3.*tom.variar. resolut.cap.*1. *de delict. num.*49. *versic.*4.*procedit Inquisitio:* ergo ita & eodem modo poterit iudex inquirere ex officio sine accusatore, vel denunciatore super crimine in sua præsentia, & aliorum commisso ab aliquo contra tertiam personam, vel alias, ita tenet Iulius Clar. *quæst.*8. *versic.sed pone, ibi bene ex eo*, vbi addit hoc casu dandam esse reo copiam processus, & terminum defensionis prout ille rescripsit Senatui in causa de qua ibi per eum: eandem sententiam probauit Salon *de iustitia & iur. in* 2.2.*Diui Thomæ, quæst.*67. *artic.*2. *col.*1413. *in versic. sed quæres aliquis.* ¶ Vbi hinc deducit aliud esse in 62 delicto, quod solus iudex nouit, vel vidit, nempe vt super eo, ex mero officio procedere non valeat, quia præsentia solius iudicis, nec formalis, nec virtualis accusatoris vicem gerere potest,nec esse simul testis,& iudex:ergo reum condemnare non poterit, tametsi propriis oculis eum viderit delinquere, nisi aliter probetur delictum,& ita tenent DD. vt inquit Alber. *in t.p. statutorum, q.*53. licet enim lex multum de iudice confidat, vult tamen quod secundum acta, & probata iustitia ministretur,alias posset iudex aliquem suspendi facere dicens, quod ipse vidit aliquod maleficium ab ipso committi,quod non esset tolerandum, vt in proposito rectè considerauit Iulius Clarus *vbi suprà in d. versic. sed pone in princip.* & probauit latius, *quæst.* 66.*in versic.sciat autem:* eandem 19.fallentiam sequitur Salon *vbi sup. quæst.*69. *art.*1.*col.*1509.*ad fin.versic.*5.*qui,in versic.*6. quod prædiximus de falsum testimonium deponente cum similibus supra adductis etiam probat.

Quæro a. quibus testibus, & quomodo fama 63 probanda sit? Et in hoc communis resolutio Doctorum est, quod fama debeat duobus ad minus testibus probari, vt probat Bartolus *in l. de minore*, §.*plurimum, num.*19. & ibi Hippolyt. de Marsil. *num.*52.*iuncto,num.*121. *ff.de qq.* Gandin. *in titulo quomodo malef. cognosc. per Inquisit. num.*11. Abbas *in c. vestra, num.*7. *de cohabit. Cleric.& mulier.* Salic. *in l.ea quidem,n.*115. *C.de accus.* Decius *in c.*1. *num.*5.*de appellat.* & ibi Hieron. Gigas *in addit. littera B. num* 36. Foller. *in pract. criminal. in verbo. dentur capitula quod suffocauit vxorem, num.*37. propè *fin.* est communis, secundum Villalobos *in suo erar. commun. opin.verb.fama,num.*9. vbi alios allegat,& in hoc omnes concordant, estque communis sententia, vt affirmat Iulius Clarus *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.*6. *versic. sciendum est tamen*, & secundum Viuium *in suis communibus opinionum versicul. testes in his, quæ percipiuntur sensu corporeo ad fin.* Mascardus plures citans *de probat. lib.*2. *conclus.*

*conclus.*749. *num.*1. & Farinac. *in suis quæst.crim. de indic.& tortur.q* 47.*num.*208.*vbi num.sequenti*, quod testis vnus super fama deponens, & contestes non habens de falso suspectus, habetur ex rationibus consideratis per Natam *cons.*671.*n.*40. & allegat alios Ioan. Marsil. Montiecell. *in suo repertorio testium*, *fol.*434. *col.*2. *vers.*2. & *fol.*388. *col.*1. *vers.*5.

64 Debent tamen testes deponentes super fama reddere sufficientem causam scientiæ alias non probant Bart. *in d. l. de minore*, §. *plurimum post num.*19. *ff. de quæst.* in quo omnes concordant, & communem opinionem esse dicit Simane. teste Claro *vbi supra versic.illud tamen*, quinimo si fuerint interrogati testes deponentes de fama, nominare debent eos, à quibus audiernnt id quod deponunt esse publicam vocem, & famam, ita Bart.*in d.*§.*plurium*, *n.*23. post Innoc.*in d.c.qualiter,& quando*, *n.*1. quem sequuntur communiter Doctores secundum Alexand. *consil.*100. *post num.*4. *versiculo sextus testis*, *volumine* 1. & hæc est magis communis opinio, quæ etiam seruanda est in practic. vt ex Aret. *in cap. cum oporteat post num.*58. *versic. communiter tamen*, refert, atque affirmat Clarus *vbi supra in versicul. amplius etiam.*

65 Quinimo testes deponentes de fama, etiam non interrogati debent rationem reddere sui dicti, & sic exprimere causas, indicia & coniecturas, quibus orta est fama, aliter non probant, vt per Alexand.in addit.ad Bart *in d.*§.*plurium post num.*19. *littera D.ff.de quæst.* Socin. *regula* 114. *in* 2. *fall.* Decius *in cap. veniens, num.* 35. *de testibus*, & *in cap.*1. *num.*52. *de appellat.* Grammatic. *consil.*42. *num.*9. Cornel.*cons.*233.*littera D.lib.*2. vbi quod in hoc omnes concordant, & *consil.*216. *littera H. lib.*3. secundum antiquam impressionem Villalob. *in suo ærar. communium opinionum littera F.verbo. fama*, *post num.*7. *versic. requiruntur* 3. Viuius *in suis commun. opinion. sub verb. testis in his*, *qua percipiuntur sensu corporeo ante medium*, *in versic. idemque videmus*, Michaël Cräffus *in communib.us opinion. lib.*2. *cap* 19. *quæst.*1. *versic. debet enim talis*, vbi testatur de communi, est etiam communis, secundum Clarum, *d.quæst.6. versic. illud tamen*, & ita omnes vno ore concludunt, secundum Bettaxol, *consil.*348. *num.*3. *lib.*2. & ita sine dubio communiter à Doctoribus receptum est quidquid Salic. *in d. l. ea quidem*, *num.*127. *Cod. de accusat.* & alij in contrarium sensisse videantur, secundum Farinac. qui alios plurimos citat,*d.quæst.*47.*num.*216.vbi inquit videnda, quæ dixit *lib* 3. *quæst.*70. *num.*48. *cum sequentibus.*

66 Illud tamen in proposito hic examinare libet, quid requiratur ad probandam famam, & quomodo de ea testes deponere debeant, ad hoc vt probentur? Quod profecto satis controuersum, & difficile est inter nostrates, Bart. enim *in l. de minore*, § *plurimum*, *num.*22. *ff. de quæstionibus*, quem sequitur Marſ.*num.*54.*in fin.* censuit testem dicentem, audiui ita publicè dici, minimè famam probare, nisi adiiciat, audiui publicè à maiore parte hominum huius ciuitatis. Quæ sententia procul dubio communis, & magis communis est, vt plurimos congerens affirmat Farinac.*in suis quæst.crim.*1.*p.tit.de indic.& tortur.q.*47.*num.*258. *cum sequenti*, vbi inter cæteros refert Mascard. *de probat.lib.*2.*concl* 749 *num* 2 *in fin.* & Vulpell. *consil.*5.*n.*7. & *consil.*30. *n.*10. vbi de magis communi, & probat contrariam vrbis obseruantiam, & alios infinitos auctores.

Pro qua sententia facit alia communis doctrina eiusdem Bart. *in d.*§.*plurimum*, *num.*13.& 19. *cum sequentibus*, & ibi Marsilius, *num* 49. & 53. tenentis quod testes super fama deponentes debent dicere se audiuisse à maiore parte populi, & quod aliter non probant, quæ est magis communis opinio, vt plurimos citans testatur Farin. *vbi supra n.*237. qui *numeris sequentibus*, plurimis modis eam ampliat, & limitat. 67

His tamen nihilominus non obstantibus, contraria sententia in quæstione præmissa est tenenda, nempe quod etiam si testis non dicat se audiuisse à maiore parte populi, si tamen dicat se ita publicè audiuisse sufficiat, prout tenet Bald. *in c. præterea*, *num.*10. *de testibus* & *in c.litteras*, *num.*2. *de præsumpt.* *in cap. per tuas*, *num.*1. *ibi publicè*, *de probatione*, cuius opinionem latè defendit Salic. *in l.ea quidem*, *num.*119 & 120. *Cod.de accusat.* sequitur Gandin. *in Rubrica*, *qui ad probat. possunt*, & *debeant de iur. admitti*, *n.*14. Hippolyt. *d.l.de minore*, §.*plurimum*,*num.*14. *versic*, *sed contrarium*, *ff. de quæstionibus*, Conradus *in practica titulo de testibus*, §.*dicta testium assumendo*, *post num.*54. *versic. & adde famam probari*, Pottius *consil.*39.*num.*22. & 23. & hæc opinio communiter in Rota obseruatur vt testatur Casodor. *decisione* 3.*num.*7.*de probat.*& ita in Curia Romana seruatur vt etiam affirmat Paris *consil.*52, *in fin. lib.*5. sequitur Alexand. *consil.*101.*num.*17. *lib.*7. vbi dicit sibi videri quod opinio Bart. contrarium sententiis magis communiter damnatur. Calcani. *consil.*8. *num.*11. vbique opinio Baldi contraria est communis, & in iudicando sequenda, Ferretus *consil.*168. *post num.*19. vbi testatur de eadem obseruantia in Romana Curia, de qua etiam testatur Hieron de Monte *in tractatu de finib reg. c.*56. *num.*4.& 5. Quam etiam tanquam communem & seruatam sequuti sunt Franciscus Turzan. *in suis communibus opinionibus* 43. *in fin.* & Iul. Clar. *in pract.crim.* §.*quæst.*6. *versic.debent etiam*, *in fine*, vbi quod opinio Bartoli contraria est multum aspera, & si tenetur in practica vix reperitur ex mille testibus vnus, qui rectè super fama publica deponeret, & quod obseruantiam Romanæ Curiæ debent omnes aliæ Curiæ imitari, prout apud eum, ita etiam indistinctè seruari testatur Ioan. Marcil. Montiecel. *in repertor.testium*,*fol.*386.*col.*1.*versic* 2.& 3.*fol.*388. *col.*1. *ve sic.*2. & bene probat Hypolit. Riminal. *consil.*363. *num.*146. *volum* 4. Bursat. *consil.*87. *num.*47. vbi de magis seruata opinione & *consil.*90.*num.*6. *lib.*1. Mascard. *de probat. lib.*1. *conclus.*496 *num.*19.& *lib.*2. *conclus* 749. *num.*4. Petrus Ant. à Petra *in tract. de fideicommissis q.*13. *num.*110.*in fin.*Ludouic.Peguera *decisione crim.*17. *num.*25. *versic propterea*, Baldum, & alios refert Farinac. *vbi supra in prima parte*, *q.*47. *num.*257. *de indic.& tortur. vbi num.*259. hanc opinionem sequitur dicens, quod sine dubio propter Rotæ auctoritatem magis obseruatur in practica, licet contraria videatur magis communis. Et hanc secundam ego cum eisdem probo, declarando tamen vt *infra* licet testes de maiori parte ciuitatis non deponant, & ita quoque vidi communiter in practica obseruari. 68

Declaratur nunc primo hæc sententia Baldi, & tenenda vt præcedat quando testes sic deponentes adducerent causas & coniecturas verisimiles, ex quibus orta fama, secus alias, si eas non adducerent, etiamque, dixerit se ita publicè dici audiuisse, sic in terminis limitat præfatam Baldi opinionem Hieronym. de Monte *vbi supra*, *d. c.*56. *num.*7. 69

num.7. iuxta tradita per Aymon. *consil.* 160. *ad dubia, num.7. volum.2.* quam etiam in terminis allegat Michaël Crassus in communem opinionem *lib.2. c.19. quæst.15. in fin. in versic. item opinio, Bald. posset intelligi*, Petrus Anton. à Petra *de fideicommiss. quæst.13. num.123. versic. sed omni casu*, & Farinac. *d.* 47. *num.*259.
70 ¶ Quod verum intelligo præter quam ad inquirendum tantum, ad hoc enim censeo sufficere quod testes prædicto modo deponant, licet causas & coniecturas præd. non adducerent; cum tunc agatur de præscrutanda & Indaganda veritate, cui sufficit testes præd. modo viam aperuisse; cæterum ad condemnandum seruanda est merito prædicta prima declaratio, quia tunc agitur de magno præiudicio & ideo merito quod testes de publico deponentes debeant prædictas causas & coniecturas verisimiles ex quibus orta sit fama adducere.

71 Secundo declaratur secundum nonnullos vt procedat in foro Ecclesiast. & Canonico provt est in auditorio Rotæ, in quo seruatur opinio Bald. secùs in foro ciuili in quo seruatur opinio Bart. secundum Hieronym. de Monte *vbi suprà d.c.56. post num.7. in versic. vel etiam*, vbi in id allegat Paris. *consil.67. num.*108. *volumine* 3. quam declarationem probat in criminalibus, quia in his seruatur Ius ciuile, Farinac. *vbi suprà n.*260. Ego vero eam non probo, sed potius indistinctè in vtroque foro opinio. Bald. dummodo in cæteris, testes deponant de fama, licet de auditu à maiore parte ciuitatis vel oppidi nuncupatim non testentur.

72 Tertio declaratur, vt non procedat opinio Baldi eo casu in quo fama facit plenam probationem, tunc namque neque in ciuilibus, nec in criminalibus, cum semper agatur de graui præiudicio, non sufficit ad probationem famæ, testes dicere ita publicè dici, audiuisse, nisi etiam addant à maiori parte populi; ita in terminis alios allegans tenet Hieronym. de Monte, *d. cap.56. num.* 8. & Michaël Crass. *d lib.2. cap.19. quæst.5. in fine versic. posset tamen conciliari*, Petrus Anton. à Petra *d. quæst.13. num.123. in vers. sed omni casu*, & Farinac. *d.q.47. num.*261.

73 Quarto declaratur præfata sententia Baldi, vt quamuis iuxta ipsam non sit necesse, quod testis dicat se audiuisse dici à maiori parte populi, non tamen per hoc supplentur alia sex requisita probationis famæ secundum Hieronym. de Monte, *d. cap.56. num.8. in versic. vel etiam posset dici*, inferens ex hoc quod non per hoc testes probat, nisi exprimat causam vnde fama orta sit, vt diximus supra in prima declaratione, & nisi etiam dicat quod statim orta est tempore commissi deli-
74 cti, & post illud in continenti. ¶ Non enim sufficit, quod ex interuallo orta fuit, nempe post accusationem, Inquisitionem, vel carcerationem, ita Gandin. *in Rubrica, a quo, vel à quibus possit fama incipere, & num.12. in versic. prima, quia fama, quæ statim orta non fuit*, Carrer. *in practica criminal. in 2. tract. de indic. & tortur.* Hieronym. de Monte *vbi suprà c.56. num.3.* & Farin. *d.q.47. num.*177. vbi *num. sequenti* refert Bart. l. & alios, qui videbantur contrarium tenere in hoc. Et tertenta etiam eorum opinione resoluit veram esse doctrinam, quod regulariter fama orta ex interuallo post delictum, & multo magis si post accusationem, Inquisitionem, vel carcerationem nihil valet, nisi causa ex quibus ortum habet fama superuenit post delictum, accusationem, vel Inquisitionem, vel carcerationem, quia tunc quandocunque superueniat causa famæ potest ipsa fama oriri.

Hanc quartam declarationem sequitur Vulpel. 75
consil.30. num.10. in fine, & num.11. & 12. Contrariam tamen sententiam huic tertiæ declarationi tenet Paulus Gramat. *Tacorem.22. num.6.* vbi quod opinio Baldi, & sequacium volentium famam probari per testes, dicentes se ita publicè dici audiuisse, procedat nedum vt dicti testes aliter non teneantur dicere à maiori parte populi, verum etiam, vt nec teneantur nominare auctores, nec exprimere causas, idemque affirmat Capntaquen, *decision.7. p.2.* Farinac. *d. quæst.47. num.*217.

Has tamen opiniones concordat ibi Farinac. 76
d.q 47. *num.*246. dicens, quod in casu quo fama facit plenam probationem, procedat nostra præfata quarta declaratio: in casu vero, in quo fama non facit plenam probationem, procedit secunda sententia modo in contrarium relata, videlicet suppleri per talem testem alia requisita, nempe expressionem causarum, & nominationem auctorum, à quibus orta est fama, quando sumus in foro canonico, secus in foro ciuili, & præsertim in causis criminalibus. Ego vero indistinctè verius credo inquiri nihilominus, quod prædiximus *in prima declaratione supra*, vt ibi probauimus cum aliis, & præsertim cum ipso Farinac. *d. quæst* 47. *num.*259. præterquam ad inquirendum, vt ibi quoque obseruauimus, & nominatio auctorum si de ipsis interrogetur, provt interrogati debet, & consuetum est, alias secus.

Licet enim testes super fama deponentes de- 77
beant nominare auctores, & eos à quibus fama ortum habuit, vt per Bart. *in d.l. de minore, §. plurimum, num.23.* & ibi Marsil. *num.55. cum sequentibus*, est communis, vt plurimus referens tenet Farinac. *d. q.47. num.*229. etiam si testis non sit interrogatus, *vt ibidem, num.*230. resoluit cum magis recepta sententia contra alteram communem opinionem. ¶ Hoc tamen non procedit, 78
quando fama esset orta ex probabilibus coniecturis & causis, vt dicebamus testes de his deponere debere, tunc namque cum personarum defectus suppleatur per argumenta probabilia, testes super fama deponentes, si exprimant dictas coniecturas & causas, non est necesse quod nominent eos, à quibus dici audiuerint, vt post alios quos allegant, bene demonstrant Ferrar. Gargiar. *inter consil. crimin. diuers. consil.126. num.77. lib.1.* Ioan. Marsil. Monticell. *in repertor. test. fol.387. col.2. vers. antepenult. & sequenti*, Hieronym. de Monte, *d.c.56. num.9.* Mascard. *de probat. lib.2. concl.749. num.20.* & hos referens Farinac *d.q.47. num.135. vbi num. sequenti*, idem voluit simpliciter in terminis opinio Baldi, & sequacium, quam supra probauimus. Sed iuxta à se dicta, *num.157. & seqq. vsque ad num.265.* de quibus *suprà*, ego probo quod prædixi.

SVMMARIVM.

1 *Clamorosa insinuatio, indicia manifesta, vel semiplena probatio quid sint, ad hoc vt inquiri possit contra delinquentem? De infamia, num.2. De clamorosa insinuatione, num.3. & sequentibus. De indiciis, num.14. & seqq.*

7 *Infamia indicium ad inquirendum sumendum est arbitrio prudentis, vt hic.*

8 *Testes ad probandam famam, & infamiam quot requiratur? & numeris seqq.*

53 *Cap. Inquiſitionis.§.tertia,de accaſation. intellectus.*
57 *Index quanta cum maturitate debet procedere ex indicus ad inquirendum contra criminoſum.*
18 *Indiciorum diſtinctiones ad inquirendum hic referantur, & nam ſeqq.*
19 *Indicium à lege approbatum dicitur indubitatum.*
20 *Iudicium indubitatum oritur ex pluribus indicus dubitatis.*
21 *Indicia ſunt proxima, & remota, & quæ ſint illa,& hæc?*
22 *Indicio ſunt aliqua leuia grauia,& grauiſſima. Et quæ ſint hæc, n.23.*
24 *Indicium aliud eſt neceſſarium, aliud credibile, ſeu veriſimile,& aliud non repugnans.*
25 *Semiplena probatio quæ ſit?*
26 *Inquiſitio in criminibus occultis quam probationem requirat? & quid in criminibus manifeſtis? n.27,& 28.*

Infamia, clamoroſa inſinuatio, indicia manifeſta, vel ſemiplena probatio quid ſint?

QVÆSTIO II.

1 QVÆRO. Supra q.1. reſoluimus inquiri non poſſe de crimine, contra aliquem in ſpecie, niſi præcedat infamia, clamoroſa inſinuatio, indicia manifeſta, vel ſemiplena probatio, quid ſint hæc, vt materiam intelligamus, in theorica, & in praxi?

2 Dico quod *infamia* eſt, quidam rumor ortus de aliquo crimine, non à maleuolis, vel maledicis, ſed à probis, & honeſtis huminibus ſparſus inter multos, & qui non ſemel, ſed pluries procedit, & hic ſufficit, vt moueat iudicem ad hoc quod legitime faciat Inquiſitionem, vt colligitur ex *text. in c. qualiter,& quando el 2. de accaſ.& in c. Inquiſitionis eodem tit.*

3 *Clamoroſa inſinuatio* idem omnino eſt, & pro eodem ſumitur, quod infamia, ita Innoc. Abb. & Anania *in d.c.qualiter, quando* quos ſequitur Soto *lib.de tegend. ſecret.memb.2.q.9. dub.3. poſt primam concluſionem*, & Aragon. *de iuſt. & iur.q.69. art.1.& pag.mihi.497.in verſic.quoniam dictum eſt, colum.1.* quidquid Nauar.ab eo citatus poſt Aret. *in d.c.Inquiſitionis n.3.& in d.c.qualiter,& quando n.76.* velit inter iſta diſtinguere, qui *in d.c.Inquiſitionis:* vt diuerſa ponuntur, dum ibi deciditur nullum eſſe inquirendum pro crimine, ſuper quo quo non laboret aliqua infamia ſeu clamoroſa inſinuatio non proceſſit, & *in c.licet Hely de Simon.* dicitur per publicam famam, vel inſinuationem frequentem.

4 Quare ſecundum Nauar. vere iſta inter ſe differunt in hoc, quia *infamia* eſt, quando viri probi iudicialiter teſtantur eſſe talem rumorem, & famam de tali crimine non inter maleuolos, vel maledicos, ſed inter viros probos, & honeſtos. *Clamoroſa* vero *inſinuatio* eſt vox totius populi, vel publicus rumor inter multus de tali crimine extra iudicialiter, quod etiam probat, & tenet frater Michaël Salon *de iuſt.& iur.in 22.D.Thoma q.69.art.2.in prima controuerſ.col.1480.* addens *col.ſequenti* cum Soto, quod quando vel aſtronomorum indicio, vel alia via iniqua, vel diabolica de crimine alicuius, vt furto, adulterio, vel ſimili ſubortu rumor, nullam habet vim, nec efficit infamiam in iudicio.

Sed profecto præd.diff.iure non procedit, nec vera eſt ſecundum Soto, & Aragon, vbi ſup. & Nauar. dum eam tenet fallitur, necnon & ſequaces: tum quia pro eodem vtrumque nomen vſurpatur in iure, vt conſtat *ex d.c. Inquiſitionis,§.tertia dubitationi, & c.qualiter, & quando el ſecundo de accuſat.* tum quia cum iudex non poſſit procedere ad Inquiſitionem faciendam, niſi infamia præcedente, vt communiter DD.concludunt, & deciditur expreſſe *in c.cũ oporteat de accuſ.* & diximus *ſup d.q.1.* neceſſarium eſt, quod ante iudicium infamia exiſtat, atque ex conſequenti non ſolum in iudicio, ſed etiam extra poterit, & debet eſſe, ſic vt clamoroſa inſinuatio, quæ licet extra iudicium ſit, in iudicio tamen probari debeat competentibus teſtibus, idem igitur vtraque eſt. 5

Infamia ergo in propoſito (ſicut clamoroſa inſinuatio, vt per nos) non poteſt certo hominum numero contineri, ſed eſt rumor ſparſus per maiorem, vel bonam partem Viciniæ, Collegij, Vniuerſitatis, vel Conuentus in quo ille (ſcilicet infamatus) habitat, ita Soto *vbi ſup.* adducens pro ſe Bart. *in l.de minore §.tormenta ff.de quæſtio.* vbi ait, quod *infamia* eſt opinio voce manifeſtata ex ſuſpicione proueniens de re aliqua mala, & quãuis Nauar. nihil tale habere Bart. cenſeat, imo iuxta ipſum, *infamia* eſt, Rumor ſparſus inter eos, quibus communiter incumbit tale ſcire: opinio Soti probatur ab Aragon *vbi ſup.* & eſt recepta communior, & tenenda. Secundum Salon *vbi ſup.* 6

Vbi ex ea deducit iudicium infamiæ ſumendum eſſe arbitrio prudentis, quando iam opinio dicitur eſſe communis, nec requiri ad infamiam teſtes eſſe oculatos, ſed ſatis eſſe, quod audierint à fide dignis, vel habuerint indicia, vel coniecturas ſufficientes. 7

Inquit tamen Aragon, & Salon *vbi ſup.* non ſufficere duos vel tres teſtes, cum iuramento aſſerentes eſſe publicam vocem, vel famam talis delicti à tali homine commiſſi: quia *infamia*, ſicut fama, eſt communis opinio, voce manifeſtata, & dicitur *communis opinio*: quia paucorum dicta, nec bonam, nec malam famam efficiunt: & dicitur *voce manifeſtata*: quia interior notitia atque cogitatio, exiſtimatio potius, quam fama appellatur, quæ eſt quid ſuperius ad famam, & eſt veluti genus ad illam, quia omnis fama eſt rumor, & non è contra: quando enim minor pars ciuitatis, vel viciniæ, de aliquo habet opinionem rumor dicitur, quando autem maior pars ciuitatis, vel viciniæ loquitur eſt fama. 8

Hæc autem opinio in eum ſenſum tantum vera eſt, quo intẽditur affirmari, duorum aut trium hominum teſtimonium maxime iuramento rem teſtantium non ſufficere ad efficiendam infamiã in quibus terminis caute, & bene loquitur Magiſter Aragon, non enim duo vel tres aut plures teſtes efficere poſſunt famam publicam, vel infamiam, niſi per maiorẽ vel bonam partem Ciuitatis, Oppidi, Viciniæ, Collegij, Vniuerſitatis, vel Conuentus hoc affirmetur: quia hoc eſt de eſſenſis, & ſubſtantia publicæ vocis, & famæ, vel infamiæ; alias enim talis eſſe non poteſt, nec nuncupatur, quare recte dictum cenſeo, quod duo vel tres teſtes etiam iurati (ſi tamen maior, vel bona pars populi, vel vniuerſitatis hoc non affirment, vel dicant) famã ipſam, vel infamiã non efficiant: quia ex dictis paucorum fama non efficitur, quãdo enim minor pars ciuitatis, vel viciniæ de 9

aliquo habet opinionem, rumor & dicitur, non vero fama vt dicebamus.

10 At vero fama ipsa, vel infamia, iam orta, & talis effecta per maiorem, vel bonam partem Vniuersitatis, vel Viciniæ, &c. bene probatur in iudicio, duorum vel trium testimonio cum iuramento rem, hoc est, ipsam famam, vel infamiam attestantium, quidquid contrarium dicat Salon *vbi supra*, in quo profecto fallitur ex sequentibus. Primo quoniam publicitatem hanc, vel famam aut infamiam non à numero testium, qui id audierint iudicandum esse constat, sed ab audito publico, hoc est à pluribus in publico: quare cum *in ore duorum, vel trium stet omne verum*, vt in in Euangelio Domini nostri Iesv Christi cauetur, refertur, *in c. in omni negotio de testibus cum simil.* duo vel tres testes de hac publica voce, & fama vel infamia in iudicio eam affirmantes præmaxime ad inquirendum sufficiunt. Secundo quia quodlibet aliud indicium duobus testibus probatur, vt infra latius in decursu huius operis docebimus.

11 Tertio & in terminis, quod famam duobus testibus probare sufficiat omnes cæteri in hoc concordant, estque communis opinio, & sententia secundum Iul. Clar. *in pract. crim. q. 6. vers. sciendum est tamen:* quinimo, & notorium probatur, duobus testibus, & ita se habet communis opin. secundum Salic. *in l. ea quidem n. 28. C. de accusat.*

12 Quarto etiam in terminis, quia testes famam probantes ad minus debent esse duo, licet bene duo sufficiant, hæc est communis sententia, vt plurimos allegantes affirmant Mascard *de probat. lib. 2. conclus. 749. n. 1.* & Farinac. *in suis quæstionibus crim. in 1. p. q. 47 de indic. & tortur. n. 108.* & iterum *num. 303.* vbi nuncupatim loquitur in probanda alicuius infamia, vel bona fama & *numeris sequentibus* ampliat cum magis communi sententia, vt sufficiant super hoc testes singulares, dummodo sint contestes in specie infamiæ irrogatæ, de quo etiam per eundem authorem, *ibidem n. 265.* vbi *num. sequenti* eam declarat.

13 Neque obstat *text. in d. c. Inquisitionis §. tertia de accus.* cui innitebatur Salon *vbi sup.* ad tenendum contrarium, quia text. ille non agit de testibus deponentibus de fama, sed de affirmatiua, hoc est de visu non tamen præcedente infamia contra inquisitum, & sic in criminibus occultis deficiente igitur substantiali requisito Inquisitionis, vt est infamia corruit Inquisitio, at vero cum ipsa probatur duobus testibus, aperitur via inquirendi: & sic assumendi testes de visu ad inquisitionem specialem, & hæc de fama, & clamorosa insinuatione.

14 Quoad indicia: hæc multis, & diuersis modis à nostris diffiniuntur, vt patet ex pluribus authoribus adductis per Farinac. *in suis quæstionibus crimin. in 1. part. q. 37. de indiciis, & tortur. num. 17. cum sequentibus*, & Aragon. *de iust. & iure. q. 69. art. 1. & 2. pag. mihi 503. col. 2. in versic. de indiciis vbique.* Secundum D. Thomam ibi, vbi infamia non interuenit, non qualiacumque, sed adeo expressa debent esse indicia, vt vehementer reum indicent, antequе ius emergat procedendi contra illum: adeo enim sanctæ famæ, & honori delitescentis rei, iura consulendum cauere, vt maluerint aliqua crimina impunita manere, quam delinquentes occultos à possessione sui honoris, & famæ, atque vitæ temere depellere: quod & iuri naturæ valde congruum est, atq; consentaneum.

15 Ex quibus ipse (vt clare procedamus) coniicio atque deduco: quod indicia sunt circunstantiæ, & signa ex quibus prudenter, & rationabiliter solemus de actionibus, & operibus fratrum nostrorum iudicare.

Quæ triplicia sunt, quædam certa, & expressa: 16
ex quibus quadam certitudine morali, licet coniectare: vt si nudus cum nuda inueniatur in eodem lecto, signum est certum concubuisse, si quis euaginato gladio, & sanguine asperso deprehendatur iuxta occisum maxime inimicum suum, signum est certum, violentum atque euidens: alia, sunt non ita certa, sed probabilia, vt si Ioannes Petru minatus sit, & post aliquod tempus reperiatur Petrus occisus, nec cum nullo alio ipse Petrus vnquam rixatus sit, quam cum Ioanne est signum & indicium probabile, non tamen certum: potuit enim ab alio occidi, alia sunt leuia, quorum nulla est habenda ratio, vt si inueniatur cadauer in vno latere viæ, & in alio Petrus transiens, aut quid simile, de quibus singulis generibus indiciorum plurima alia exempla finguntur à Doctoribus nostris de hoc agentibus, & integros tractatus, iustosque libros de eisdem conscribentibus, omnia tamen ad hæc rediguntur.

Ex quibus omnibus colligitur, quanta cum 17
maturitate teneantur iudices procedere in Inquisitionibus contra particulares personas factis: ratione indiciorum contra ipsas existentium, nam nisi sint tot adeoque expressa, vt quasi reddant certum iudicem de malefactore, illis vti nullatenus licebit, vt inquit Aragon. *vbi sup.* vbiq; Caiet. *in isto art.* affirmat quod quando D. Thom. dicit indicia debere esse manifesta, id ad tria est referendum: primo ad factum, cuius est indicium, ita scilicet, vt manifeste indicent tale factum. Secundo ad personam: sic vt indicent, quod ipsa perpetrauerit tale facinus. Nam sicut præcedens Infamia de crimine intelligitur, non de crimine absolute, sed de crimine huius personæ ita vt persona sit diffamata de crimine: sic etiam in indiciis oportet, quod appareant indicia criminosæ personæ. Tertio ad processum, itaque huiusmodi indicia manifestentur reo, vt sciat se esse in tali articulo, constitutum: quod teneatur obedire iudici præcipienti, extorquentique veritatem, alioqui cum ipse reputet se esse occultum, & illa indicia non sint iuris, sed facti, ignorantia facti, quod later ipsum, nisi iudex illi manifestet, excusabit eum: hocq; verum est: & hæc quoad reum ipsum interrogandum iuridice, siue legitime de crimine, debent enim ad hoc secundum D. Thom. & communes indicia esse expressa: cæterum ad inquirendum censeo sufficere etiam indicia probabilia de quibus supra: sufficiunt etiam ad inquirendum, hoc est, ad assumendas informationes super delicto *infra* dicemus.

Indiciorum præterea alias diuersas, sed in idem 18
penè tendentes, distinctiones Doctorum congerit late Farinac. *d. q. 37. n. 35. cum sequentibus*, quas hic summarie referam, vt eas in promptu lector hic habeat. Prima est communiter à Doctoribus ab isto relatis sequutis Bald. *in l. ea quidem num. 8. de accusat.* nempe, quod aliud est indicium dubitatum, & non plenum, aliud vero indubitatum, & plenum: indicium dubitatum, & non plenum est præsumptio fortiter mouens animum ad aliquid credendum, vel discredendum, vt tenent plures DD. ibi per Farinac. citati *num 38.* Indicium vero indubitatum, & plenum, illud est, quod arctat, ita vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinari secundum Paulum de Castr. *in l. fin. num. 5. C. de probat.* quem sequuntur Conrad. & Boher. citati à Farinac. *vbi sup. num. 36.* vel sic,

indicium

indicium indubitatum,& plenum est demonstratio rei per signa sufficientia, per quæ animus in aliquo tanquam in proprio existente quiescit, & plus inuestigare non curat iuata Bald. *in d. l. ea, quidem sub num.*8. *C. de accusat.* & alios plures quos congerit Farinac. *qui sup. n.*37. inter quos citat. Menoch. Mascard. & alios,& exempla indiciorum indubitatorum referunt DD. de quibus aliis quæstionibus agemus.

19 Illud tamen in proposito obseruandum est, quod quando aliquod indicium reperitur à lege approbatum, tunc vtique illud dicitur indubitatum, in specie. *l. siqui. C. de adult.* ita Brunus *in tractat. de indic.& tortur. par.* 1. *q* 4. *n.*3.*&* 5. quem refert & sequitur Farinac. *vbi sup.n.*40. *vbi n.*41.

20 Rursus addit, quod quoties contra aliquem inquisitum vrgent plura dubitata indicia, tunc pariter, ex illa multitudine indiciorum dubitatorum resultat vnum indicium indubitatum,secundum Brunum *vbi sup. n.*5. sed melius hoc comprobant,& exemplificant Guid.de Suzar. Bolog. Gand.Conrad.& Hippolyt.Rimin. citati à Farin. *d. num* 41.

21 Secunda indiciorum distinctio affertur per DD.communiter, de quibus per Farinac. *vbi sup. num.*44 cum pluribus sequentibus, nempe quod aliud sit proximum,aliud autem remotum:proximum dicitur illud, quo posito, ponitur criminis effectus:& quo remoto illius effectus remouetur: vel quod tangit negotium, vel ipsum delictum, vel quod respicit veritatem rei, & delicti immediatè per sensum visus, vel auditus, iuxta subiectam materiam:indicium vero remotum est illud quod non respicit immediatè veritatem, sed circircunstantias,vt ibi per eum.

22 Tertia distinctio indiciorum est leuium, grauium,& grauissimorum, vt per Iul.Clar.*in pract. crimin. q.*20. *sub princ. Leuia indicia* secundum ipsum sunt, quæ sufficiunt vel ad capturam, vel ad inquirendum, hoc est ad assumendas informationes super delicto:*grauia* sunt illa, quæ sufficiunt,vel ad transmittendam inquisitionem absenti, vel ad ipsum torquendum: *grauissima* autem,quæ sufficiunt ad condemnandum: sed quia hæc distinctio Clari respicit potius effectum, quam indiciorum substantiam, ideo secundum Farinac. *vbi sup.n.*54.*cum sequentibus*

23 Melius dicendum est,quod *indicium leue* est illud,vt supra dicebamus,quod frequenti,& facile contingit abesse, *graue* vero indicium quod frequenter, & facile contingit adesse, *grauissimum* autem indicium dici poterit illud quod frequentissime, & facillime contingit adesse, & indicia illa,quæ colliguntur,& sunt probata,ea propria rei confessione sunt grauiora aliis, vt per Mascard.*de probat.lib.*1.*conclus.*15 *n.*13.quem,& alios refert,& sequitur Farinac. *vbi sup.n.*57.

24 Quartam distinctionem indiciorum colliges ex Menoch. *de arbit.iud lib* 2. *casu* 270. *n.*7. scilicet, quod aliud indicium est *necessarium*, aliud *credibile*, seu *verisimile*, & aliud *non repugnans*, de quibus latè per Farinac. *vbi sup. vbi num.*65. *cum sequentibus* refert aliam,& vltimam indiciorum dist. nempe *facti* & *iuris*, *iuris* tantum, & hominis : necnon & *iuris* & *de iure*, vt ibi per eum.

25 *Semiplena probatio* est dictum vnius testis ocularis,ac omni exceptione maioris, vt concludunt omnes in diuersis locis, & nos quoque alibi latius sigillatim agemus Deo duce, inquit tamen Soto *lib.*5. *de iust. & iure q.*6. *art.*2. semiplenam probationem,tunc tantum tribuere ius iudici in-

Praxis Criminalis.

terrogandi,tam reum quam testem, quando procedit via accusationis.

Nam ad procedendum via Inquisitionis, neque semiplena probatio,imo nec plena duorum, aut trium testium ad sufficiens, tribuere interrogandi ius ea *text. in cap. Inquisitionis de accus.* vbi præcipitur, quod etiam si duo, vel plures testes iurati affirmant cuiuspiam crimen,de quo tamen ille nulla infamia laborat non procedetur in ipsum in via Inquisitionis. 26

Hæc tamen sententia Soti solum habet verum, & procedit in criminibus occultis, in quæstionibus: quia iudex procedere non potest, nisi præuio accusatore, vel aliquo eius officium supplente,vt prædiximus *d. q.* 1.& semiplena probatio, imo & plena vicem accusatoris non habens fieri non potest vt ipsa sit sufficiens mouere iudicem ad inquirendum,vt supra respondimus contra Salon, cæterum in criminibus manifestis, quorum ea officio iudicibus incumbit facere Inquisitionem,vt si homo interfectus publicè inueniatur,vnus solus testis esset sufficiens, etiam accusatore non existēte (quia publicitas facti viam suppler accusatoris) ad hoc vt contra aliquem in particulari via inquisitionis procederetur, ipseque tunc teneretur dicere veritatem:nam si indicia sufficiunt ad hoc, quanto magis probatio semiplena, quæ maiorem habet vim quæstionibus cumque indiciis,ita in terminis, rem hanc declarat Magster Aragon,*vbi sup.d.c.*69.*art.*1.*&* 2.addens cum Nauar.*in c.inter verba conclus.*6.*corolar.* 48.*n.*118.*cum sequentibus*,quod in criminibus occultis, nec etiam indicia sufficiunt, nisi simul etiam sit infamia. 27

Superest igitur, vtque *sup. in d. quæst.* resoluimus sufficere ad inquirendum solam infamiam, indicia, vel semiplenam probationem procedere in criminibus, & delictis manifestis in quibus constat de corpore delicti:secus vero in occultis, tunc namque,nec sola indicia, nec testes de visu sufficiunt, nisi præcedat infamia iuata *sup. dicta:* & hæc de semiplena probatione per vnum testem omni exceptione maiore ad torquendum procedunt, vt infra suo loco dicemus. Cæterum,quoad inquirendum & sic ad recipiendas specialiter contra reum informationes sufficit vnus testis de visu etiam inhabilis, aut minus idoneus, vt infra in quæstione sequenti dicemus. 28

SVMMARIVM.

1 *Testis quilibet ad inquirendum an sufficiat loco diffamationis ? & numeris seqq. præcipuè, num.*5.*&* 6.
2 *Quid de teste corrupto,& periuro?*
3 *Quid in periuro emendato?*
4 *Quid in duobus testibus corruptis,vel periuris?*

An quilibet testis sufficiat ad inquirendum loco diffamationis?

QVÆSTIO III.

QVÆRO præterea in materia Inquisitionis, an quilibet testis sufficiens sit ad inquirendum loco diffamationis? Et in hoc partem affirmatiuam probauit Bald. *in l.seruos,versic.quæstio ergo, C.de testib.*Brun. & Felin. quos refert & sequitur Bossius 1

Bossius *in sua pract. crim. tit. de inquisit. n. 40. & 41.* vbi quod infamis bene sufficit ad inquirendum, prout dicunt præfati DD. nisi statutum resisteret.
2 § Corruptus tamen, & periurus minimè sufficit ad hoc per textum *in c. sicut, de testib.* ibi, *aliquatenus non est admittendus:* quia licet Feli. *ibi in vltim. notab.* & Aret. *colum. 3.* contrarium videantur velle, non tamen dicunt quod testis corruptus & periurus sufficiat ad formandam Inquisitionem, sed quod sufficit in viam Inquisitionis formandæ, & sic quoad Inquisitionem generalem, & ita intelligit, atque declarat Bald. *in d. l. seruos*, quidquid teneat contrarium Eman. Rodr. *in sua Summa, c. 7. del orden judicial, n. 17.* Et quod testis periurus, vel corruptus non sufficiat ad inquirendum est vera & communiter approbata opinio, teste Bossio *in tit. de Inquisitione, n. 42.* & Viui. *in suis commun. opinio. lib. 1. verbo, in testem,* & Bursat. *consil. 35. n. 5. & 10. volumine 6.* eosque & alios plures ad hoc refert Rolandus à Valle, *cons. 57. n. 16. lib. 4. ibi n. 20.* ampliat vt procedat etiam in per-
3 iuro emendato. Limitat tamen Bossius vbi supra,
4 *num. 50.* contra Decium in duobus testibus corruptis, vel periuris, ipsi enim faciunt indicium ad inquirendum.

5 Sed pro vera intelligentia huius quæst. distinguendum est: aut quærimus an vnicus testis etiam inhabilis, & minus idoneus, de ipso maleficio immediatè faciat indicium contra reum quoad inquirendum, id est, quoad assumendas specialiter contra eum informationes super dicto: aut vero super aliquo indicio. In primo casu ad inquirendum vnus tantus testis de maleficio etiam inhabilis, aut minus idoneus sufficit, & ita debet intelligi Bald. *in d. l. seruos*, loqui in hac specie, vt constat ex verbis ipsius dicentis, quod testes prohibiti à limine depositionis non faciunt hoc indicium, sed testes, qui non sunt prohibiti à limine depositionis, non tamen sunt idonei ad plenam efficaciam probationis, bene faciunt hoc indicium (quamuis alij eum intelligant loqui de Inquisitione generali) & hoc appellat Bald. ibi *indicium facti*, scilicet, quod dirigat iudicem in viam perscrutationis ad indagandum an ille talis, qui ab eo nominatur, sit reus illius delicti, & sic ad inquirendum specialiter contra ipsum. Cæterum ad hoc, vt testis deponens de ipso maleficio faciat indicium legitimum, quod Baldus ibi appellat *indicium iuris*, requiritur quod sit integer & omni exceptione maior, id est, talis contra quem nulla exceptio opponi possit, iuxta communem sententiam, quam refert & probat Clar *in pract. crimin. § fin. q. 21. versic. vnus testis*, de qua communi infra latius agemus, hic enim non est suus locus. ibi tamen Clarus prædicto modo intelligit Bald. *in d. l. seruos*, sicque ex hoc, vt ad inquirendum sufficiat vnicus testis, etiam inhabilis & minus idoneus & sic infamis, quod & sequuntur cæteri DD. supra allegati. Et an procedat in teste corrupto, & periuro, item & in socio crimin. & aliis huiusmodi postea agemus in *quæstione sequenti*, expedito prius 1. membro nostræ distinctionis.

6 In secundo vero casu, quando agimus de probandis indiciis ad inquirendum (cum supra alia *quæstione præcedenti* resoluimus cum communi, indicia probata sufficere ad inquirendum absque diffamatione) resoluendum est quodlibet indicium, seu adminiculum, maximè si sit remotum à facto, quamuis minimum & leue faciens ad causam de qua agitur, ad hoc vt de eo mentio, aut ratio habeatur, de necessitate debet saltem per duos testes probari. Et hæc est indubitata in iure conclusio secundum Ioann. de Amicis, *cons. 127. num. 10.* & fuit glossæ *in l. fin. verbo vel indiciis, C. famil. ercisc.* quam sequuntur communiter DD. vt testatur Antonius Gomez *in 3. tom. variar. resolut. c. 13. num. 18.* & Angel. de Castro, *inter consil. crimin. diuers.* Doctor. *consil. 94. num. 26. lib. 1.* Socin. *consil. 54. n. 2. lib. 3.* Marsil. *consil. 59. n. 6.* quos tres vltimos refert & sequitur Clarus *in practic. crimin. § fin. q. 22.* & probat Tiberius Decian. *in 1. com. tract. crimin. lib. 5. c. 35. n. 20.* & Paulus Paris, *consil. 151. n. 1. lib. 4.* Didacus Perez, *in lib. 8. tit. 15. lib. 2. ordin. col. 596.* est communis, vt plurimos allegans testatur Farin. *in suis quæstionibus crimin. in 1. p. tit. de indic. & tortur. q. 37. n. 13. cum sequentibus*, vbi ampliat hoc procedere etiam in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis, adde Mascard. *de probat. lib. 1. conclus. 462. n. 18. & 19. & lib. 2. conclus. 894. n. 1. & 4. & lib. 3. conclus. 1385. num. 32.* vbi de communi testatur & Marc. Anton. Eugen. *cons. 27. n. 35.*

SVMMARIVM.

1 *Testes ad probanda indicia remota an debeant esse omni exceptione maiores? & numeris sequentibus.*
6 *Pupillus doli capax non facit indicium ad torquendum, sed tantum ad inquirendum.*
7 *Limitatur vbi alij testes haberi non possunt acta & habitu.*
8 *In prædicta specie an duo impuberes sufficiant ad condemnandum? & n. 9.*
10 *Quid requiratur probari ad hoc, vt fidem faciat, & n. 11.*

An ad probanda indicia remota testes debeant esse omni exceptione maiores?

QVÆSTIO IV.

QVÆRO modo in proposito, an ad probanda 1
indicia remota testes debeant esse non solum duo, vt resoluimus *in calce quæstionis præcedentis*, sed etiam omni exceptione maiores? Quæ quæstio duas habet inspectiones, vnam quoad inquirendum, de qua hic opportunè agimus, alteram quoad torturam, de qua etiam agemus veluti per transennam, vt veram resolutionem quoad vtrumque habeamus. Et generaliter quoad probandum indicia remota testes debeant esse omni exceptione maiores, est communis sententia, de qua testatur Bonacosa in 2. *p. sua. com. commun. opinio. criminal. vers. indicia, an sint proxima*, ex Beccio *consil. 67. num. 11.* refert & sequitur, & communem dicit Bursat. *consil. 316. num. 25. volum. 3. & in consil. 35. n. 2. volum. 1.* ex Bossio *in sua pract. crim. tit. de cōsid. ante tortur. n. 18. cum sequentibus*, Iul. Clar. alios allegans *in pract. crim. § fin. q. 64. versic. dixi quinimò*, idem Bursat. *consil. 346. num. 8. lib. 4. & consil. 146. num. 6. volumine 2.* Olascus *decisione Pedemon. 79. num. 26.* Anton. Gomez *in 3. tom. variar. resolut. cap. 13. de tortur. re. n. 18. in fine in versic. sed certè eorum opinio, & n. 19.* Bertazol. *consil. 39. num. 15. lib. 2.* Mascard. alios adducens *de probat. 2. tom. conclus. 894. num. 5.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 91. num. 5. & 6.* vbi

eam

eam probabiliorem dicit, ex rationibus ab Anton. Gomez. *vbi ſupra* adductis. Hanc defendit Hippolyt.Riminald.*conſil.*361.*n.*39.*cum ſequentibus,vſque ad num.*46.*volumine* 4.*& ibi n.*32.*&* 33. latè reſpondet ſigillatim contrariis Doctorum quorundam authoritatibus, & ampliat vt procedat etiam in atrociſſimis, licet Clarus ab eo citatus contrarium dixerit. Sed is ſecundum ipſum loquitur non de iure communi, nec de generali conſuetudine, ſed tantum de obſeruantia illarum Prouinciarum, in quibus Clarus conuerſatus eſt, quæ ad alias Prouincias extendi non debet, vt in iuribus *ibi* per Riminald.citatis.

2 Sed contrariam ſententiam, imò quod ad probandum indicia remota ſufficiant, & admittantur teſtes etiam non maiores omni exceptione, imò & infames, ſeu aliàs inhabiles, videtur probare gloſſa *in l. inuiti la ſegunda in verbo, ſed nec pupillis in fin. ff. de teſtib.* quam ſequitur Socin. *conſil.*54. *n.*9.*volumine* 3. Bald.*in l.cunctos populos, n.*5.*in p.C.de ſumm. Trinit. & Fide Catholic.* Hippolyt.de Marſil.*in ſua practic.crimin.§.diligenter, n.*8. vbi dicit eſſe notabile verbum, & perpetuo menti tenendum in practica, ſequuntur etiam relati per Roland.à Valle,*conſ.*24.*n.*5.*lib.*1. *vbi n.*5. limitat, ſi teſtes ſint inimici, vel quando agitur contra clericum: & quod teſtis inimicus etiam cum tortura non ſufficiat ad inquirendum tenet Innoc.*in c.cum P.de accuſat* quem refert & ſequitur Boſſius,*tit.de Inquiſitione,n.*52. Eandem ſecundam ſententiam principalem contra priorem ſequitur alios adducens Nouel.*in ſua pract.in Rubr. de teſtib.in materia crim.n.*15.& Matth.Gribal.*in ſuis reg. crimin. inter communes opiniones diuerſ in verſ. licet ad faciendam ſemiplenam probationem,* vbi affirmat ſic tenere communiter DD. *in d. l. cunctos populos in fine,*Brunus inter *conſ.crimin.diuerſ.*115.*n.*38.*volumine* 2 Bertaz. *inter eadem conſ. crim.diuerſ.conſ.*70.*n.*10.*eodem volumine,& inter ſua conſil.volumin.*1.*conſ.*341.*n.*16. Paulus Meren. *inter eadem conſ.crimin. conſ.*90.*n.*42. *volumine* 2. Carret.*in pract.crim.*2.*tract de indic.viſo ergo quid ſit indicium,n.*7.Paul.Gianut. *Theorem.*23.*n.*13.& præſertim, quando teſtes ſuper remotis deponentes deponunt veriſimilia, ſi infamiam per torturam purgauerint, vt cum aliis probat Maſcard.*de probat.lib.*2 *concluſ.*894. *n.*14. & idem quando teſtes ſunt plures, quaſi quod ex numero teſtium illorum inhabilitas ſuppleatur, vt cum aliis Maſcard. *vbi ſupra,n.*15.

3 Quid tenendum? Ego profectò in primis animaduerto, non omnino eſſe fidendum allegationibus pro vtraque parte *ſupra* citatis: comperi enim aliquas earum deficere, quia nec id tenent, nec communem profitentur, quamuis ad id per modernos citentur, tametſi negari non poteſt quod articulus hic ſit difficilis, & controuerſus.

4 Deinde cum ita definio reſoluens, Quod ad inquirendum ſufficiunt duo pluresve teſtes, etiam inhabiles & minus idonei, deponentes de indiciis remotis, Boſſ.*vbi ſupra,n.*51. Tiber.Deeian.1.*tom.tract.crimin.lib.*5.*c.*35. *n* 8. ſecus vero ad torturam, quia duo teſtes probantes indicia remota ſufficientia ad torturam debent eſſe habiles, & omni exceptione maiores, vt contra prædictam gloſſ & ſequaces probauit Ant.Gom.*d.*3.*tom.c.de tort. reorum n.*18. *in verſ. ſed certè eorum, qui hanc diſtinctionem & reſolutionem*, & Blancus *de indic. ad l.fin ff.de quæſtionibus.n.*347. Marſil. *in l.de minore ſub n* 42. *ff. eodem*, cum aliis per Menoch. *de præſumpt. lib.*1. *q.*88. *n.*14. & ſimiliter Brun.Gribal.Nouel. & Carret. *vbi ſupra d.n.*20*, allegatis*,&

plures alios citans, ita etiam reſoluit Farinac. *in ſuis quæſtionibus crimin.*1 *p. de indic. & tort.q.*37. *n* 25 cum pluribus ſeqq. *vbi n.*30. *cum ſeqq.* idem probat contra Clarum etiam in atrociſſimis & enormibus atque exceptis criminibus, quoad torturam, nempè, requiri teſtes deponentes de indiciis remotis, eſſe omni exceptione maiores.

Gloſſa autem *in d.l.inuiti la* 2.quæ contra priorem communem ſententiam adducitur, non probat quod ad probandum indicium ad torturam ſufficiũt teſtes aliàs inhabiles, ſed quod pupillus proximus pubertati, etiam ſi ſit doli capax, non erit per hoc teſtis in criminalibus, ſed quod faciet aliquod indicium. Quo fit, vt DD. eam allegantes & ſimpliciter ſequentes alio non expreſſo non ſint contrarij noſtræ ſententiæ. Quando quidem non ex eo, quod huiuſmodi pupillus faciat aliquod indicium, conſequitur ſufficiens id eſſe ad torturam: ſunt enim pleraque indicia, quæ ad id non ſufficiunt, vt conſtat ex DD. de re hac agentibus & præcipuè ex præcitatis. Quando quidem quædam ſunt indicia, quæ ſufficiunt ad inquirendum, quæ ad torquendum non ſufficiũt, ad hoc enim grauiora, & vrgentiora requiruntur, quam ad illud; ad torturam namque indicia debent eſſe clara in genere ſuo, & de iure probata, ex quibus iudex quaſi certus reddatur probabiliter concludere, Rolandus à Valle, *conſ* 24 *n.*23. *lib.*1. Beccius,*conſ.*85.*n.*1 *cum ſequentibus lib.* ſicut aliæ probationes in cauſis criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores, vt *in l.fin.cum ſimil. C.de probat.* non ſic ad inquirendum. Denique indicia ad torquendum, quæ ſint ſufficientia relinquitur arbitrio iudicis, Beccius *d.conſil.*85. *n.*18. *vbi n.*21. quod hoc intelligitur de arbitrio regulato à iure, de quo agemus latius *infra ad fin. libri in materia indiciorum.* Et quamuis idem probandum ſit à fortiori in indiciis ad inquirendum, negari tamen non poteſt, quin leuioribus facilius mouendus ſit iudex ad inquiſitionem formandam, licet ſufficientibus in genere ſuo, quam ad torturam imponendam. 5

Fit igitur ex ſupradictis, vt gloſſa illa dicens, quod pupillus proximus pubertati, & doli capax faciat aliquod indicium in criminalibus, minimè probet, id eſſe indiſtinctè ſufficiens ad torturam, ſed quod iuxta ſupra d.regulam ſit: & ita gloſſam illam in hunc ſenſum allegat, & ſequitur Angel. *in tractatu malef. verbo comparent dicti inquiſiti, n.*13. & ibi cuius addit. plures allegans dicit in noſtris terminis, hoc indicium non eſſe plenum, ſed qualequale ad inquirendum, non vero ad torquendum, vel condemnandum, Carret.*in practic.crim.in cap.incip.vltimo,n.*15. eandem gloſſam quod faciat indicium ſequitur Salic. *in l. fin.C.de his quib.vt indign.* & quale indicium faciat refert plures DD.Paris de Put.*in tract.ſyndic.verb.an teſt.*5,§.11.*n.*10. ſequitur etiam illam gloſſam alios allegans Brun.*in tract.de indic. & tortur.*1.*p.q.*2. *n.*16. *cum ſequentibus* intelligens gloſſam illa velle, quod huiuſmodi indicium non ſit ſufficiens ad torturam, tametſi Ioann. Andr.*in addit. ad Speculat.tit.de teſte.* §.1. *in verſic item quod eſt impubes.* & Bald.*in d.l.inuiti, & in l.ſeruos,C de teſtibus*,& alij velint tenere contrarium, eandem gloſſam ſequitur etiam Decius,*in l.*2.*§.item impuberes,n.*10. *ff. de regul. iur.* & probatur, *l. regia contra tit.*16. *p.*3. ibi: *Mas ſi recibieſſen teſtimonio de menor de veynte años, ſobre pleyto criminal, ò del que fueſſe menor de catorze años en otros pleytos, dezimos que como quiera ſu dicho no empeceria acabadamẽte, aquel cõtra quiẽ teſtiguare. Pero ſiẽdo de buẽ entendimiẽto,*

à tales menores farian grau presumpcion al fecho sobre que fuesse el testimonio, vbi Gregor. Lopez in glossa *gran presumpcion*, citat *gl. illam in d. l. inuiti*, & Bald. *in l. fin. C. de his quibus vt indignis.*

6 Resoluo ergo in proposito *gloss. in d. l. inuiti*, pupillum proximum puberrati, dolique capacem regulariter indicium non facere ad torturam neque ad condemnandum, sed ad inquirendum tantum, iuxta supra dicta contra Ioan. Andr. & Bald. vbi supra, nec non & contra Ias. *in d. l. fin. num. 6. C. de his quibus vt indign* vt cum Marsil. probauit rectius Carter. *vbi supra*, Anton. Gomez, & cæteri ad hoc præcitati, cum glossa prædicta eiusque sequaces contrarium non dicant nec probent, & probat latè cum aliis Farinac. *de opposit. contra testes, quæst. 58. num. 18.* & melius, *num. 48. & 49. vbi plures allegat. & n. 50.* si inquit, quod quamuis Ias. *vbi supra*, & alij quos citat teneant contrarium, non tamen per hoc recedas à proposita limitatione, quæ non solum magis communiter à Doctoribus recepta est, sed etiam & verior omnino apparet, quinimo pro hac sententia expendo *d. l. 9. tit. 16 p. 3.* dum dicit testimonium minoris 20. annis in criminalibus & minoris 14. annis in aliis litibus magnam præsumptionem facere, si minor sit doli capax. Ex quo clarè deducitur id locum non habere in criminalibus in minore 14. ann. sed tantum in ciuilibus, quasi propriè velit illa lex, quod ita demum dictum minoris 20. ann. in criminalibus faciat magnam præsumptionem, si & dummodo non sit minor 14. ann. sed maior: at verò dictum minoris 14. ann. & doli capacis in ciuilibus tantum.

7 Hæc tamen nostra sententia limitatur, vt non procedat, quando veritas aliter haberi non potest, quia ex natura negotij alij testes haberi non possunt actu & habitu attento communi concursu: tunc enim huiusmodi testis sufficiens est ad torturam, alias secùs vt probat Alberic. *in l. testimonium, num. 2. versic. & maximè si aliter veritas, &c. ff. de testib.* & plures allegans Farinac. *vbi supra num. 20. cum sequentibus*, *vbi num. 30.* inquit esse ita tenendum contra Decium, & alios: quia non solum hæc limitatio communiter recepta est à Doctoribus, sed etiam verissima, Mars. *in l. infans, n. 42. cum sequentibus, ff ad l. Corne. de sicar.*
8 Carter *vbi supra n. 16.* vbi etiam ex Alber. *in d. l. testimonium, ff. de testibus*, quod in ista specie duo impuberes sufficerent ad condemnandum, Marsil. *consil 127. num. 12.* vbi se refert aliis in locis. Ias. *in l. fi. C. de his quib. vt indign.* quod vltimum verum non credo ex additione ad Decium, *verbo, ad testium in l. 2. §. item impuberes. ff. de reg. iur.* est enim contra communes regulas, & iuris traditiones, vt etiam probat Farinac. *vbi supra, n. 34.*

Præterea glossa illa ad *d. l. inuiti*, intelligi de-
9 bet, quando iudex procedit ex officio, secùs si ad instantiam partis, vt cum Guidon. de Suza, & Florian. tenet Angel. *de malefic. vbi supra in versiculo, item minor*, & Brunus *vbi supra*, nec non & Carter. *num. 15.* vbi hoc verum intelligit in adulto, non vero in impubere, is namque etiam ex officio procedendo non facit indicium (intellige sufficiens ad torturam) nisi alia concurrant, secundum Blaocum Modern. quem refert *in l. fin. versicul. minor sub num. 349. ff. de quæstionibus*, eandem declarationem ad d. glossam sequuntur communiter DD. & eos referens Farinat. *d. q. 58. num. 37. cum sequentibus*, contra Alex. & Cagnol. vbi quod est verissima, intellecta tamen non quoad plenam probationem, sed tantum quoad indicium, & præsumptionem faciendam vt latius probat *num. 44.* ¶ Debet tamen præfata qualitas defectus aliorum testium, & probationum in pri- 10
mis constare aliunde, quam ex dictis ipsorum minorum, qui putà examinati dicant alios in facto non interfuisse, nam non creditur ipsis sic volentibus sanare nullitatem eorum depositionum, vt docuit eleganter Alex. *consil. 64. num. 6. lib. 1.* & alij plures, quos refert Mascard. *de probat. conclus. 1246. n. 8 lib. 3.* & Farinac *vbi supra, n. 35.* vbi quod de veritate huius sublimitationis sunt videnda, quæ in simili, & generaliter dixit infra de teste inhabili, *q 62. n. 27. & 69.*

Et præterea requiritur quod ex natura facti,
& delicti actu, & habitu verisimiliter alij testes 11
interuenire non potuerint, vt in delicto domi commisso, nemore, prostibulo & similibus. Vnde secus erit si solum alij testes non interuenerint dummodo verisimiliter interuenire potuerint, vt cum Alex. & aliis in terminis probat Farin. *de opposit. contra testes d. q. 58 n 36.*

SVMMARIVM.

1 *An Reus interrogari possit de sociis, & num 2. 3. 4. 5.*

6 *Inquisitio an formari possit ex dicto socij criminis? & numeris seqq. per totam quæstionem*

An Inquisitio formari possit ex dicto socij criminis?

QVÆSTIO V.

QVÆRO vlterius, an Inquisitio formari pos- 1
sit ad assertionem, vel ex dicto socij criminis? Et vt hanc quæstionem perfectius absoluamus, primo agendum est, an reus inquisitus, vel accusatus possit interrogari de sociis?

In qua quæstione regula vera, & communis 2
est quod regulariter reus accusatus, vel inquisitus, si est seruus indistinctè potest interrogari de sociis: si vero est liber confessus crimen non potest de sociis interrogari, nisi contra eos adsint indicia ad id sufficientia, præterquam in casibus specialibus à iure expressis, & tūnc debet interrogari non quidem particulariter, & in specie de hoc, aut illo, sed generaliter, qui fuerint eius socij, vel complices in delicto, vt latè probat, & resoluit de iure Ant. Gom. *in 3. tom. cap. 12. de probat. delict. num. 17. qui num. præcedenti* enumerat casus præd. speciales, nempe in crimine hæresis, læsæ Majestatis humanæ, falsæ monetæ, in maleficio, & mathematico, in crimine nefando contra naturam, in furto famoso, & in aliis casibus positis & collectis per gloss. & DD. *in l. fin. C. de accusat.* & in crimine assassinij probat cum aliis Tiber. Decian. *2. tom. tract. crim. c. 30. n. 40.* eandem resolutionem, & sententiam testatur communem omnium Ioan. de Amicis, *cons. 27. n. 1.* prout ex eo refert Iul. Clar. *in pract. crim. lib. 5. § fin. q. 21. versi. dictum socij*, eamque sequitur etiam in foro interiori Nau. *in man. lat. in c. 18 n. 39. 40. & 57.* est communis etiam, vt per Mascard. *lib. 3. de probat. concl. 131. n. 1.* & Farin. *in quæst. crim. 1. p tit. de indic. & tort. q. 43. n. 3.* vbi eam latè iure & ratione probat plures allegans, & *in num. seqq.* pluribus modis eam ampliat, limitat, & sublimitat, examinás singulos casus exceptos, pleniusq; alios: hanc etiā in effectu probat citans Theologos, & alia obseruās

Emanuël

Emanuel Rodrigoez *in sua Summa cap.* 10. *del orden iudicial*, *n.* 8. & eam probo, & quod etiam in casibus in quibus reus de consociis interrogari potest, non debeat reus in specie contra aliquem interrogari, sed tantum in genere, nisi contra eumdem adsit aliqua præsumptio, seu aliquod indicium de delicto de quo interrogatur, testatur communem plures referens D. Franciscus Monald *consil.* 3. *n.* 65.

3 Vnde reiicio distinctionem Bart. *in l. repeti*, §. 1. *ff. de quæstionibus*, dicentis quod aut agitur de delictis quæ non committuntur principaliter in offensam, vel odium alicuius, sed in commodum ipsius delinquentis, vt falsam monetam, furari, &c. Et tunc potest delinquens de sociis interrogari: aut agitur de delictis, quæ principaliter committuntur in odium, vel offensam alterius vt est homicidium, adulterium, &c. Et tunc non possit delinquens, licet de se confessus de sociis interrogari quamuis Augustin. de Arimi. in addit. ad Angel. *de malef. in verbo, fama publica, post num.* 105. dicat quod hodie assessores communiter videntur obseruare hanc doctrinam, & eam sequantur plures alij relati à Farin. *d. q.* 43. *n.* 105. sed tamen eam acerrimè impugnat Salic. *in d. l. fin num.* 0. *C. de accusat.* cuius opinio contra Bart. est magis communis, & vera, & in practic seruatur, vt ex aliis probat Farinac. *vbi supra num.* 106.

4 Reiicio etiam opinionem Salic. *in d. l. fin. n.* 7. *in princ. C. de accusat.* vbi latè distinguens concludit quod in his criminibus, quæ regulariter non solent committi sine sociis, potest delinquens de sociis interrogari, cuius considerationes seruantur in effectu, secũdum Bossium *in tit. de indic. n.* 145. & refert Iul. Clar. *vbi supra*, & est communis hæc opinio Salic. secundum Anton. Gomez, *d.* 3. *tom. c.* 12. *de probat. delict. num.* 16 quam etiam sequitur, & communem profitetur plures alius allegans Farinac. *d. q.* 43. *n.* 107. *&* 109. vbi *nu.* 110 ampliat, sed contrarium tenent Nata, *consil.* 298. *num.* 2. *ad medium versic. quamquam hæc doctrina*, *&* Peguer. *decis.* 5. *num.* 8. Ego vero has opiniones tantum probo quatenus, & in his in quibus consonant atque conueniunt cum priori sententia, & resolutione communi, & suis limitationibus.

5 Condemno tamen aliorum opinionem dicentium quod, quicquid sit de iure, hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu, vt testantur plures, quos citant Clar. *vbi supra* dicens quod hæc consuetudo in illo dominio non seruatur: nisi in furibus, fraudatoribus salis, vel bladorum, assassinis & latronibus, qui in viis publicis grassantur: in cæteris autem semper vidit seruari ius commune, & quod ideo laudabile esset suo iudicio adhærere iuri communi, vbi in specie non vigeret talis consuetudo, & Farina. *d q.* 43. *n.* 123. post Mascard. *lib.* 3. *de probat. conclus.* 1131. *n.* 51. *in fine*, vbi plurimos referunt testantes de præd. consuetudine, & inquit Bertazol. *consil.* 341. *num.* 8. *lib.* 2. quod quidquid alij dicant, ita obseruatur de eadem generali consuetudine Italiæ, & quod hæc opinio, tanquam communis est amplectenda, sed contrariam cum Iul. Clar. *vbi supra*, & aliis probat Farinac. *vbi sup. n.* 123. & præcipue ex eodem Bertaz. *consil.* 40. *n.* 10. *volumine* 1. vbi sentit præfatam consuetudinem minimè esse obseruandam, per textum in *l. sed licet*, *ff. de officio præsid.* vbi habetur quod non id, quod fit Romæ, sed quod fieri debet seruandum est, adde ad idem eundem Bertaz. *consil.* 225. *post num.* 19. *eodem lib.* 1. *& consil* 559 *n.* 10. *in fin & sequenti lib.* 2. vbi declarat d. consuetudinem interrogandi reum super aliis locum habere in diffamatis, & inquit Farinac. *d. n.* 124 quod ipse in vrbe, ac in pluribus locis status Ecclesiastici in quibus versatus est, non vidit reos de se confessos fuisse à iudicibus de consociis interrogatos, nisi in casibus à iure permissis, & sic non contrariam assertam consuetudinem, sed ius commune seruatum semper vidisse, & ita de iure seruari debere, quod ipse quoque affirmo.

Nunc vero agamus, an ad assertionem socij criminis possit procedi ad inquisitionem contra socium, & complicem eiusdem criminis? Quæ est nostra quæstio principalis in proposito. Et sufficere dictum socij criminis ad inquirendum est communis sententia Doctorum, etiam in casibus non exceptis, quam tenet Alex *in d l. repeti*, §. 1. *ff. de quæst.* Brun. & Angel. quos refert, & sequitur Bossius *in tit. de inquisitione*, *num.* 44. vbi inquit, quod ita seruatur, & quod maxime etiam locum habebit si procederetur sola facti veritate attenta, quod tunc quilibet posset interrogari, vt per Cornenm, *consil.* 241. *col.* 3. *volumine primo*, dicit communem *in titul de indiciis*, *num.* 182. Paris de Puteo *in tractatu syndicatus*, *in verbo totius c.* 1. *incip. an stetur dicto tertii num.* 25 *ad med. versic. licet, sit sufficiens ad inquirendam*, Angel. *de malef. in verbo. hæc est quædam inquisitio*, *num.* 22. & Augustin. de Arim. in additionibus ad eundem Angel. *in verbo*, *quod fama publica*, *post num.* 31. *in versic.* & ideo Angel. vbi ex Romano testatur de communi opinione. Brun. *in indic. & tortur.* 1. *p. q.* 3 *num.* 25. *ad fin in versicul. vbi etiam quis*, Blanch. *in l. fin. num.* 387. *ff de quæstionibus in tract. de indiciis*, vbi etiam dicit communem, quam etiam communem profitetur Carret. *in practic. crimin. in* 2. *tractat. de indiciis*, *& tortur.* §. *octauum indicium*, *num.* 21. *in fin.* nec non & Thom. Grammat. *consil.* 21. *num.* 8. *&* 10. *in versic. & quod quando*, *& consil* 37. *numer.* 14. *& consil.* 67. *in fine*, Conrad. *in practic. in titulo de negatione crimin. in torment num.* 23. *in fin.* Nata *consil.* 298. *post num* 3. *lib* 2. Ioan de Amic. *consil.* 27. *num.* 3. *&* 5. Crot. *in tract de test. in* 3. *p num.* 95. *&* 96. Anton Gomez *in* 3 *tom. variar. resol. c.* 12. *de probatione delicti num.* 17. *in versiculo, ego tamen credo vbique, etiam sufficiat ad capturam personæ*, & ita dicit tenere communiter DD. *in cap.* 1. *de confessio.* Villalob. *in suo Thesauro communium opinionum littera C. num.* 203. vbi de communi testatur; est etiam communis, secundum Iul. Clar. *in practic. crimin.* §. *fin. q.* 21. *versic. dictum socij ibi, si tamen & ibi; retenta igitur*, de communi etiam testatur aliis relatis Bona cosa *in suis commun. opin. in versic. socius crimin solum facit indicium ad inquirendum*, & tenent relati per Menoch. *de arbit. iudic lib.* 2 *casu* 472 *num.* 14. *in principio iuncto num.* 41. & Bertazol. *consil.* 341. *num.* 22. *in principio lib.* 2. Decian. *consil.* 18. *num.* 60. *in versicul. attamen aduertendum*, *& num* 62 *& sequenti lib.* 1. vbi testatur de veriori, & communi opinione, *& num* 68. *&* 69. vbi respondet contrariis, & Menoch *de præs lib.* 1. *q.* 88. *num.* 21. *in versic. quartum indicium*, est etiam communis, vt plures allegans testatur Mascardus *de probatione*, *lib* 3. *conclusio* 1311. *num.* 10. *&* 25 & inquit Peguera *decis. crimin.* 5. *num.* 3. *per totum*, quod ita se habet magis communis, & apud eum seruata opinio, prout eos, & alios refert Farin. *d quæst.* 43. *n.* 125. & quod in casibus in quibus licita est interrogatio de sociis inquirat iudex contra eos, Maranta *de ordin. iudic. tit. de inquisi-*

tione, num. 178. idque indistinctè habet hæc communis opinio.

7 Contraria tamen sententia, imò quod dictum socij criminis non faciat indicium ad inquirendum est etiam communis, & magis communis quam tenet Fulgos. *consil. 136. in fin.* Anania, *cons. 59. col. 2.* & alios referens Roland à Valle *cons. 16. n. 6. cum pluribus sequentibus, & consil. 51. n. 25. volumine 1. & consil. 57. nu. 23. volumine* 4. Hippolyt. de Marsil. *in sua pract. crimin. §. diligenter, n. 67. & consil. 78. n. 17.* Gramat. *consil. 35. n. 52.* vbi etiam loquitur in duobus sociis criminis, Ruin. *consil. 147 n 1 in fin. lib. 5.* vbi dicit communem opinionem esse, vt socius criminis nullum faciat indicium nec ad inquirendum, neque ad procedendum, siue sponte deposuerit, siue ad interrogationem iudicis, Conrad. *in pract. tit. de testib. § personam testium aggrediendo. num 39 in fin.* Ioan. Baptist Plot. *inter consil. crim. diuers. consil. 131. n. 3.* vbi alios adducit & testatur de communi opinione veriori, & receptiore Roland. à Valle *d. cons. 16. n. 4. in versic. sed tamen his non obstantibus, & numeris sequentibus lib. 1. & consil. 73. n. 1. cum sequentibus eodem volumine 1. & consil. 3. n. 31. cum sequentibus volumine* 3. Cephal. *consil. 462. num* 8 & 10. *volumine* 4. relati per Menoch. *vbi supra d. casu 474. n. 14. vers. verum ab hac opinione,* Math. Gribal. *in suis regul. crim. in verbo, assertio socij inter communes opinion. diuers. tom.* 3. vbi etiam testatur de vera & communi opinione, eandem sententiam pluribus defendit tanquam magis communem, & magis à Doctoribus approbatam, Lautent. Kircho *in suis communibus opinion. centur. 4. concl. 33.* communem etiam profitetur Viuius *in suis communibus opinio. in vers. testis non admittitur socius criminis*, Bertaz. *cons. 241. n. 22. in vers. & quod non est etiam sufficiens indicium ad inquirendum, & n. 23. vers. cum igitur lib. 2. & consil. 556. n. 9. &* 10 *lib.* 2 Bursat. *consil. 239. n. 37. lib. 3.* vbi etiam communem profitetur, & testatur communem plures relati per Mascard. *d. concl. 1311. n. 9* & hanc opinionem & veriorem, & receptiorem dicit Oliscus *consil. 64 n. 4.* & de communi etiam testatur Flamin. Cartar. *in titul. de exeq. sentent. capte bannito, cap. fin. num. 74. cum sequentibus*, vbi inde infert, quod stante motu proprio Pij V. volentis legitima ad inquirendum debere procedere indicia ad hoc vt sententia contra contumacem bannitum lata exequi possit, non poterit talis sententia exequi, si lata fuit solum ex inculpatione socij criminis, vt præd. refert Farin. *d. q. 43 n. 126.*

Quid tenendum in quæstione adeo controuersa? Ego profectò cum Farin. *vbi supra n. 127. cum seq.* post alios, quos ibi refert, probo nempe, vt si dictum socij criminis sit adminiculatum indistinctè, siue simus in exceptis, siue non exceptis semper faciat indicium ad inquirendum secundum magis communem sententiam, & pro

8 adminiculo erit infamia rei, vel aliud leue indicium, non tamen sufficit leuissimum, vt per Mascard. vbi supra, *n* 11 & 13. *in princ. & n.* 14. post alios quos citat: si vero dictum socij criminis non sit adminiculatum, & tunc indistinctè etiam sufficit ad inquirendum, hoc est, ad assumendas informationes super delicto: secus quoad formandam inquisitionem ac illam transmittendam in criminibus non exceptis, in exceptis tamen, & in quibus à iure permissa est interrogatio de consociis sola nominatio socij criminis sufficit etiam ad transmittendam inquisitionem. Et hoc modo concordari possunt opiniones contrariæ supra relatæ, secundum Clar. *vbi supra d. q. 21. in versic si vero quæris,* vbi ex allegatis per eum non solum testatur de communi opinione, sed etiam semper ita vidisse seruari, & Bonacosa, & alij plures quos refert, & sequitur aduersus alios cum magis communi sententia Farin. *vbi supra, n.* 130. sed si socius criminis sit periurus non sufficit nec ad inquirendum, vt cum aliis tenet Monalib *d. consil. 1. n. 76.*

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis remedium an sit ordinarium, vel extraordinarium? & n. seqq.*

4 *Inquisitionis remedium cessare debet superueniente accusatore, & numeris seqq. Et quid in praxi, & vsu seruatur? n. 6 cum seqq.*

11 *Index inquirens debet officio requirere partem offensam, an velit accusare, & ei terminum præfigere cæteraque seruare, de quibus hic, n. 12. & seqq.*

An remedium inquisitionis sit ordinarium, vel extraordinarium.

QVÆSTIO VI.

QVÆRO etiam an remedium inquisitionis sit ordinarium, vel extraordinarium? Effectus est maximus: quia si lex, vel statutum loqueretur de remedio ordinario, non comprehenderet remedium inquisitionis, si esset extraordinarium. Præterea si esset huiusmodi, superueniente accusatore cessaret iudicium inquisitionis tanquam extraordinarium argumento, *l. in causæ, l. 2. in princ. ff. de minorib. & in l. in prouinciali in princ ff. de nou. oper nuntiatione.* 1

In hac quæstione Bart. *in l. 2. § si extraneus, ff. de adul.* vult quod inquisitio sit remedium extraordinarium, nisi staret statutum præcipiens, quod omni casu esset permissa inquisitio: quo fit vt cum iure ciuili sit regulariter prohibita inquisitio, & iure canonico permissa, vt supra resoluimus *q. 1.* de iure ciuili erit remedium extraordinarium, de iure vero canonico ordinarium vt renent DD. quos refert, & sequitur Tiber. Decian. *1. tom. 1. tract. crimin. lib. 2. c. 21. n. 12.* est communis, secundum Iul. Clar. *in pract. crimin. q. 3. in versic. debet autem:* eandem sententiam videtur tenere, aut saltem pro vera præsupponere Marant. *de ordin. iudic. 6. p. in princ. tit de inquisit. n. 38. cum seqq.* ex qua communi infertur, quod cum hodie iure nostro Regio attento, & communi praxi huius Regni inquiri possit regulariter super quolibet delicto vt *supra in præd. 1. q.* resoluimus, indistinctè hodie remedium inquisitionis erit ordinarium non vero extraordinarium. 3

Nihilominus tamen de iure, communis opinio est, quod inquisitio est remedium extraordinarium indistinctè, siue loquamur attento iure canonico, quo simpliciter est permissa inquisitio, vel etiam de iure ciuili, existente statuto, quod omni casu possit formari inquisitio (vnione idem erit iuxta hanc communem opinionem etiam attento iure nostro Regio, & praxi communi, quibus idem permittitur) secundum Bossium, *tit. de inquisitione, num. 17.* & ante eum Alciat. *c. 1. n. 14.* 2

n. 14. *de offic. ordin.* & Menoch. *conſ.* 160. *n.* 259. *cum ſeqq. lib.* 1. & eſt magis communis, ſecundum Clar. *vbi ſupra*, qui illam probat & ſequitur alioſque refert: eſt etiam communis ſecundum Canter. *in ſuis quæſtionibus crimin. tit. de quæſt. tangentibus accuſat.* 2. *qu. num.* 19. *pag.* 51. & Farin. *in ſuis quæſtionibus crimin.* 1. *p. q.* 1. *tit. de inquiſitione, num* 8.

4 Ex qua communi ſententia infertur quod ceſſare debet remedium inquiſitionis ſuperueniente accuſatore, prout in noſtro propoſito DD. omnes fatentur, & ita communiter ſeruari inquit Alberi. *in* 3. *p. ſtat. q.* 57. vt refert Clar. vbi ſupra, & Bald. in additionibus ad Speculator *in tit. de ſent. col.* 17. prout eum refert Boſſ. *de inquiſit. n.* 19. dicentem practicam eſſe, quod ſi plenior eſt accuſatio ſuper ea proceditur, & pronuntiatur non eſſe procedendum ſuper inquiſitione, eandem illationem ſequitur Maran. *de inquiſitione, n.* 38. *ad fin.* vbi *numeris ſeqq.* congerit nouem limitationes eiuſdem illationis.

5 Sed in hoc ſemper recurritur ad longam diſtinctionem Salic. *in l. ea quidem n.* 54. *C. de accuſ.* duo membra diſtinguentis, quod ſcilicet, aut accuſator ſuperuenit ante receptas probationes aut poſt: 1. caſu, aut poteſt imputari negligentia accuſatori, & non ceſſat inquiſitio, ſed accuſator repellitur, ſi vero ei culpa imputari non poteſt, tunc auditur, ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, & ceſſat inquiſitio, niſi eſſet ſuſpectus de colluſione, quod ſi neque ſui ne ſuam iniuriam proſequatur non eſt audiendus accuſator. Secundo caſu principali, ſcilicet, quando accuſator ſuperuenit poſt receptas probationes, tunc ſi delictum eſt probatum repellitur accuſator, aut non eſt probatum, & tunc admittitur. Hæc diſtinctio Salicet. communiter tenetur, ſecundum Felin. *in d. c. qualiter & quando, §. licet autem in fin. verſic. de accuſat.* & eum eo Marant. *de inquiſitione, num.* 38. Boſſius *eodem titul. num.* 18. vbi *in fin. d. num.* inquit, & ita paſſim, & indifferenter tenet cum Salicet. Bernard. Diaz *in practic. criminal. c.* 6. *num.* 9. *verſic. nam ſi inquiſitionem*, Clar *d. q.* 3. *in verſic. ex hac autem circa fin.* qui omnes teſtantur eam communiter teneri, quidquid nouiſſime aliter velit diſtinguere Cantera *q.* 8 *criminal.*

6 Sed cum hodie attento iure noſtro Regio, & communi praxi huius Regni, pro quocunque delicto licitum ſit iudici procedere ex officio, & ſic ad inquiſitionem ſeruatis ſeruandis, vt reſoluimus *ſupra q.* 2. videtur, quod inquiſitionis remedium ſit ita ordinarium, prout eſt remedium accuſationis, quod quaſi omnes ſequuntur, ex Andr. de Piſis relato per Bald. *in l.* 1. *§ in initio, poſt n.* 9. *verſic ſed nunquid ff. de officio præfect. vrb.* ſecundum Ioann. de Anania, *in d. c. qualiter & quando, §. licet autem n.* 9. & affirmat Clarus, *d. q.* 3. *in verſic. ſed certe, ibi, & ſi hac conſuetudine attenta*, vbi refert, quod in aliquibus locis remedium inquiſitionis factum eſt ordinarium & remedium accuſationis factum eſt extraordinarium, prout eſt in Regno Neapolitano, in quo nullus admittitur ad accuſandum, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur: & in Francia, vbi, quod plus eſt, per ordinationes Regias prohibita eſt accuſatio, etiam ſi quis velit ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequi, ſcilicet, quantum ad vindictam publicam, ſed dumtaxat permittitur pro ſuo intereſſe ciuili, & ſic in omnibus cauſis proceditur per ſolam viam inquiſitionis, ſecundum Guiller. benedict. & pract. Millei, quos refert; & præterea in Flandria, ex inultis iam ſtylo & conſuetudine, pars offenſa non poteſt concludere ad pœnam criminaliter, ſed tantum fiſcus, vt atteſtatur pract. locod *fol.* 68. *n.* 13. *de iure communi*; & in his Regnis Hiſpaniæ, ſecus eſt, vt latè per Ant. Gom. 3. *tom. var. c.* 1. *de delict. num.* 18. *cum ſeqq.* & quod hodie cum inquiſitio formari poſſit in omnibus delictis, hoc remedium inquiſitionis dicatur ordinarium ex generali conſuetudine, quidquid ſit de iure, tenent quam plurimi authores, eſtque communis ſententia, vt reſoluit Farin. *d. q.* 1. *n.* 10. poſt Clar. *vbi ſupra.* Ant. Gomez *d. c.* 1. *n.* 49. *in fin. pract.* Conrad. *de inquiſitione, n.* 2. Ioan. Mar. Monticell. *in pract. reg.* 1. *n.* 61. & Decianus, *conſil.* 18. *n.* 195. *& ſequentibus, lib.* 1. diximus *ſupra q.* 1.

Ex quibus ipſe Clarus *ibi in verſic. hinc infertur*, deducit, quod licet de iure accuſatio, & inquiſitio non poſſint ſimul cumulari, vt concludunt omnes teſte Romano, *in l. edita poſt num.* 138. *C. edend.* ſed accuſatio facit ceſſare inquiſitionem iuxta diſtinctionem Salic. *vbi ſupra*, communiter approbatam, nihilominus attenta præd. generali conſuetudine, vnum ex iſtis duobus remediis, accuſationis, ſcilicet, & inquiſitionis, non facit ceſſare alterum, ſed ambo ſimul concurrunt, ſeu concurrere poſſunt in principio, medio, & fine totius iudicij criminalis, & ideo etiam ſi iudex procedat ex officio pro aliquo delicto, quandocunque ſuperueniat pars, quæ velit querelare ſemper admittitur: & è conuerſo, ſi pars ab initio querelat, non propterea ceſſat iudex ex officio accipere informationes, & examinare teſtes etiam non productos, nec ſubminiſtratos à parte, adeo quod modus procedendi, qui hodiernis temporibus obſeruatur, eſt quidam modus in quo poteſt concurrere mixtura, ſeu cumulatio vtriuſque remedij, ſcilicet, ex officio & ad inſtantiam partis, & vnum ab altero non impeditur, quinimo multoties concurrunt denunciatio, inquiſitio, & accuſatio in eodem proceſſu, & quod hic modus procedendi à conſuetudine introductus conuenit opinioni, quam tenebat Nicolaus de Matharel. 7

In Hiſpania vero, vt prædiximus, iudex cum primum ad ſuam notitiam peruenerit aliquod delictum eſſe commiſſum ex officio, & ad petitionem partis tenetur omnibus viis, quibus melius poſſit inquirere veritatem ſuper illo delicto, & audita parte procedere ſummariè ne delicta maneant impunita, vt *in noſtra l.* 1. *&* 6. *infra hoc tit.* 1. *lib.* 8. *noua collect. reg.* Eademque ratione credimus verum eſſe & conſuetudine in praxi obtentum, vt etiam ſi adſit pars accuſans iudex ex officio poſſit inquirere pro verificatione delicti, teſteſque examinare à parte non productos, etiam ſi non timeatur de colluſione, non tamen eo caſu promotorem fiſcalem nominar, nec iubet eum ad accuſandum exire, nec ei cauſam defert ſtante accuſatore offenſo, ſed ex officio, & ad inſtantiam partis examinat teſtes, ne duplici iudicio ſuper eodem reus moleſtetur, aut vexetur, præterquam ſi iudex iuſtè timeat partem accuſantem colludere, vel eo prætextu negligentem eſſe in accuſando & cauſam proſequendo: tunc enim, ne delicta maneant impunita, poterit fiſcalem conſtituere, cui referat cauſam, & eam agat nomine iuſtitiæ, atque teſtes producat cæteraque neceſſaria peragat. quæ iudex ex officio multis negotiis præpeditus ita commode ſine fiſcali perficere non poteſt: quo caſu non debere iudicem ceſſare ab inquiſitione probauit Maran. *de inquiſ. n.* 45. 8

Quinimo

10 Quinimo iudex ex officio suo modo procedat ad instantiam partis modo per viam inquisitionis potest in quacumque parte processus,& litis vsque ad sententiam, etiam post publicationem, & conclusionem in causa inducere, & recipere testes,& omnes alias probationes ad offensam, & punitionem ipsiusmet delinquentis, vt latè iure comprobat Ant.Gomez *3.tom, var resolut.c.* 13. *de tortur.reorum*, *n.* 34. ne delicta remaneant impunita, vt addidimus, cum sequuti *supra lib.* 1. *pract.q.*70.*num* 5.vbi *n* 6. hinc fundari atque ortam videri praxim communem diximus,quæ habet vt si fiscalis,vel pars accusans, non ratificauerit testes summariæ informationis in causis criminalibus, ipsæque sint conclusæ absque præd.testium ratificatione, ipse iudex ex officio prius quam sententiam diffamatiuam proferat iubet præd.testes ratificari,eosque ratificari facit, ne delicta remaneant impunita.

11 Oportet tamen quod iudex procedens ex officio requirat prius in actis offensum,vel consanguineos qui possunt accusare prosequendo suam vel suorum iniuriam, vt si velint accusare compareant intra certum terminum accusationemque proponant iuxta glossam *in c. presbyter si à plebe* 2 *q.*4.Maran.*de inquisi.n.*38.vbi quod si ista citatio non fieret prius, tunc quandocunque interueniente accusatore cessabit inquisitio:allegat alios Bossius, *titul.de inquisitione*, *n* 68. dicit tamen non seruari in illis partibus: sed quod est malum,quia melius veritas elucebit, idem credit loquens in iudice Ecclesiastico, vt debeat partem offensam requirere an velit accusare antequam ex officio, vel ad fiscalis petitionem procedat,Bernard.Diaz de Lugo,*in practic. criminal. c* 6.*num* 9.*in versic. Ego tamen semper intellexi*, & Anton.Gomez. *d c.* 1. *num.* 17. vbi quod ita practicatur in nostro Regno à peritis iudicibus, quam praxim refert etiam Alexan.in Apostill.ad Bart *in l.* 2. §. *si publico, post numerum* 2. *in verbo,*
12 *moduminquisitionis, ff. de adult.* Eamque sequuntur communiter DD.vt ex Blanco,refert Clarus, *d.q* 31.*in versic.* & consequenter, & nos quoque ita quotidie in praxi obseruari vidimus, & videmus, est enim de iure indubitatum, quod iudex possit, & debeat statuere parti terminum ad accusandum, & quod vbi in eo termino, non accusauerit, non est postea audienda, textus *in l.*2. §.*fin.versic.in tantum,ff.de adult.*& ibi Alberic. & alij DD.antiqui,Bart.*in l. Papinianus*, §. 1.*num.*2. *ff.de inofficioso testamento*, probat latè alios allegans Anton.Gomez 3.*tom.var.resol.c.* 1. *de delict.*
13 *num.*22 & hæc opinio communiter tenetur, secundum Clarum vbi supra, quod verum est, & procedit si post terminum elapsum iudex protulit sententiam interlocutoriam, in qua pronunciauit partem non esse audiendam: quia tunc amplius non auditur, secùs si talis sententia non sit prolata, quia tunc adhuc res dicitur integra & author,vel accusator est audiendus, & poterit agere vel accusare iuxta textum, & ibi communiter DD.*in l.Titia.ff.de accus.* teste Anton. Gom. *vbi supra*, *num.* 25 qui alios allegat, vbi addit, quod quando tempore assignationis primi termini iudex interloquendo dixit, quod eo elapso actor,vel accusator amplius non audiantur, tunc non requiritur alia sententia interlocutoria iuxta Angel.& alios,quos *ibi* ad hoc refert, & quod prædictis non seruatis. pars contra quam impositum fuit silentium potest appellare, quia censetur sententia interlocutoria habens vim diffinitiuæ,cum postea alio remedio non possit reparari, vt *in d.l. Titia*, & ibi Bart. & communiter DD. quod si iudex antequam inquireret interrogasset offensum an vellet accusare, & ille dixisset,quod non,& iudex cepit inquirere, non potest postea offensus, accusare, & impedire processum inquisitionis, vt cum Bald.& aliis probat Marant.*tit.de inquis n.*42.& Bernard. Diaz *in sua pract.c.*6.*num.*10.

Inquit tamen Clarus *vbi supra*, præd. praxim 14
esse superfluam cum ex generali consuetudine possit iudex omni casu inquirere:sed nihilominus vtilis est atque valde opportuna factis summariis informationibus,vt processus fiat cum parte legitima, quæ etiam officium iudicis inquirentis adiuuet, & ita vidi sæpissime practicari, & est communiter obseruari consuetum in his Regnis:quinimo inquit idem Clarus *q.* 11. *in versic. sed quid*, quod si pars querelauit, de necessitate citanda est: si vero non querelauit quamuis necessario citari non debeat, cauti tamen & iusti iudices illam semper citationem faciant ad subministrandum indicia, si quæ habet ad coadiuuandam intentionem fisci, & quod ita seruatur in illo ducatu, etiam si procedatur per inquisitionem.

Quod si offensus nolit accusare, vel desistere 15
ab accusatione proposita, iudex tenetur procedere ex officio suo,inquirere, & accusare vt *in l. congruit ff.de officio Præsid.*& ibi notant Bartol. & Doctores,*l. penultim titul.* 1.*p.*7.*l* 3. *cum sequentibus,titul.*17.*p* 3.Bartol.*in d.l.*2 § *si publico*, *ff. de adult.*communis,secundum Anton.Gomez,*d.c.*1. *de delict.num.*10.vbi ampliat vt procedat, etiam in casu quo persona offensa non possit accusare, vt quia seruus, & sibi facta sit iniuria causa & ratione personæ non domi, *ni l.item apud Labeonem,§ si quis sic fecit.ff.de iniuriis*, & ibi Bartol. & communis. Ex quo infertur in praxi, secundum Anton Gomez *vbi supra*, quod in casu in quo iudex potest contra delinquentem, ex officio procedere, poterit creare & constituere fiscalem, qui accuset,& quod ita quotidie practicatur, vt probat *l.a.C.de delat.lib.*10 & ibi Bart.& communiter DD.& Paris de Puteo, *de syndicatu in parte accusatio*, *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Constare de delicto debet prius quam procedatur ad inquirendum & torquendum, & multo fortius ad condemnandum vt in num.*4. *distinguitur,n.*2.*&* 3.*ampliatur multis modis n.*5. *cum pluribus sequentibus, & limitatur multipliciter,n.*12.*cum seqq.*

28 *Corpus delicti in crimine veneni probatur indicio medicorum,& n.*29.

29 *Testes licet bene possint deponere super signis veneni,si viderint corpus antequam sepeliretur, non possunt tamen dicere illum mortuum, vel non mortuum veneno, quia hoc est peritorum medicorum & non testium.*

30 *Corpus delicti in crimine veneni, non censetur probatum ex attestatione medicorum asserentium simpliciter, quem mortuum ex veneno; nisi addiderint ex veneno dato, & non ingenito.*

31 *Medici attestare debent, aliquem mortuum fuisse ex veneno dato, non tamen possunt formare in hoc casu iudicium suum ex quo veneno quis obierit an scilicet ingenito, an ex dato,*

nisi

nisi aliquo alio extrinsecus apparente, vt in exemplo de quo hic.

31 *Veneni crimen non dicitur probatum in genere ex probatione continui vomitus, vel liuore corporis aut ex spumis ore fluentibus, ratione de qua hic.*

33 *Iudex stante confessione delinquentis, quod aliquem veneuasset debet interrogare huiusmodi reum, de qualitate, & quantitate potionis data, & super habita responsione recurrendum est ad iudicium medicorum, &c. vt hic.*

An ad inquirendum contra aliquem de delicto commisso, debeat prius de ipso delicto constare?

QVÆSTIO VII.

1 QVÆRO, an ad inquirendum contra aliquem de delicto commisso debeat prius constare, de ipso delicto (hoc est) fuisse commissum? & io hoc communis regula est affirmatiua tex. quem omnes communiter DD. ad hoc allegant, licet loquator respectu torturæ imponendæ, in l. 1. §. *item illud ff. ad Sylan.* cuius verba sunt hæc: *item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse occisum non haberi de familia quæstionem: liquere igitur debet, scelere interemptum, vt Senatus consulto locus sit,* seu ad inquirendum, idem probat Bart. *ibi, & in l. fin. col. 1. ff. de quæstionibus*, vbi admonet iudicem, vt faciat videre mortuum, vt vulnera adhoc vt possit postea inquirere: idem probat Angel *de malef. verbo, fama publica, n. 108. in versi. duodecimo*, & ibi August. *de crimin.* & late Paris de Puteo *in tractat syndicat. versic. confessio*, vbi in tantum dicit hoc procedere, quod etiam si quis confiteatur se occidisse hominem innemore non debet iudex prius illi credere, nisi præmittat ad inquirendum: si homo fui ibi occisus, & debet etiam facere exhumari hominem, ad videndum si fuit vulneratus, si homicidium est de recenti, vel si saltem reperiuntur ibi ossa sepulta, quem refert, & sequitur Maranı. *de ordin. iudic. in 6. p. 1. in princ. tit. de inquisit. n. 17. & 18.* & quoad inquirendum sola querela, vel denunciatio sufficit, eaque habita tenetur iudex procedere, & inquirere, alias iudex puniri potest secundum Bald. *in l. mancipia n. 1. C. de seru fugit.* Amodeus *de syndicatu n. 72.* Clarus *in practic. crimin. q. 4. insti. princip.* quare secundum Carum *inter consilia crim. cons. 99 post n. 7. versic. 2. etiam lib. 1* ab ipso relatum, practici assessores ita semper faciunt, nempe vt constet semper de delicto, & hæc est communis omnium sententia, vt plures allegans profitetur Farinac. *in suis quæstion. criminal. 1. part. q. 1. n. 6. sub titu de inquisit.* & iterum *q. 2. n. 1.* vbi quod non solum hæc est communis, & practicata opinio, sed quod ab ea nemo (quem viderit) discrepat, & quod ita omnes DD. exclamant, & allegat vbi plurimos.

2 Sed obseruandum est in proposito, quod si quidem delictum sit tale, quod solo animo perficitur vt hæresis, vel etiam tale, quod licet facto committatur, eius tamen facti nulla solent remanere vestigia, vt est adulterium, & alij coitus, qui sine fractura committuntur, furtum pariter, sine fractura percussiones, quæ fiunt alapa, vel baculo siue liuore, iniuriæ verbales, vel similia, tunc non requiritur ad inquirendum alia inuestigatio delicti, sed statim porrecta querela potest, & debet iudex inquirere contra delinquentem assumendo contra eum informationes, & habitis indiciis illum incarcerari, vel citari facere prout qualitas delicti requirat, alias enim præd. delicta remanerent impunita: & hæc pars nullam habet difficultatem, & ita in his delictis est intelligendum, quod prædiximus solam querelam, vel denunciationem sufficere, &c.

Si vero delictum sit facti permanentis, cuius certa remanent vestigia, nempe homicidij cadauer, incendij locus combustus, & similia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur constare de delicto, nisi prius iudex, seu eius corpus ipsum, seu locum incendij, & reliquias combustionis oculis subiiciat, & in furto videatur fractura facta in area, ostio, vel pariete, in stupro illato puero, vel vi illata puellæ, vt inspiciantur partes pudendæ per obstetrices, vel Chirurgos, vel alias personas, vt quotidie fit, & eorum relatione affirmatiua recepta in actis, satis dicitur constare de delicto, quoad hoc vt contra delinquentem procedi possit, & hæc est communis practica totius orbis, vt ex aliis refert, & sequitur Clarus *d. q. 4. in versf. quando vero*, vbi alia plura admonet facienda, nempe quod debet cognosci cadauer per testes, qui dum interfectus in humanis erat illum cognouerunt: si id fieri potest, alias debet per vestes, & signa describi, & particulariter adnotari omnia vulnera, vt doceat omnes secundum Foller. & quod procedit inquisitio contra furem narrando quod furatus est contra voluntatem domini, licet non sit aliquis dominus nominatus, etiam si ignoretur nomen delinquentis vel offensi, & quod præd. distinctio seruanda sit, quoad inquirendum tenet etiam Farin. *vbi sup.* 3

Quod si hoc ita verum est, quoad inquirendum multo fortius, quoad condemnandum procedit, vt minime noceat, nisi verificetur præd. confessio, distinguendo, *vt sup.* resoluit late idem Clarus *q. 55. verf. potest etiam*, idem quoad torquendum vt *in d. §. item illud*, & Clar. *q. 64. verb. debet autem*, est communis, vt alios allegans tenet Farinac *d. q. 2. n. 3* & ante eos agit de hoc late Ias. *in 6. insiurandum, quod ex conuent. §. fi. num. 20.* vbi idem probat, *ff. de iur. iur.* Bernard. Diaz de Lugo *in reg. 125.* vbi duobus modis limitat, & ibi eius additio alios DD. refert, Cepola *in authen.* sed nouo iure *num. 79. C. de seru. fugit.* Hippolyt. *consil 14. n. 17.* Gandin. *de præsumpt. & indiciis nu. 6. fol. mihi 175.* Cifuent. *in l. 79.* Taut. *in vers. nono requiritur.* Menes. *in l. error. num. 18. C. de iur. & fact. ignor.* Becius *consi. 7. n. 3. cum sequentibus*, & *n. 11.* late Brunor à Sole *in suo consil. crimin. n. 175. cum sequentibus*, vbi loquitur tam ad torquendum, quam ad condemnandum pro homicidio, furto, & cusione falsæ monetæ, nempe vt confessio de delicto non verificata, & sic non constito de ipso delicto non noceat: & prius *n. 50. cum sequentibus* latissime id probauerat, quoad torturam, vt non sufficiat, quod de delicto constet per confessionem rei confitentis se occidisse hominem, & proiecisse in mari, nisi de corpore ad aspectum constet, vel saltem per famam probatam legitime, & quod in materia furti requiritur probari rem de qua quæritur tunc fuisse in loco, vnde dicitur subtracta tempore asserti commissi furti, & quod aliter non probatur, etiam quando adesset fractura capsæ, & loci, & insuper, quod fuit statim auditus strepitus, seu clamor vel acclamatio, vel quod dominus statim conque-stus 4

ftus est, secundum Marsil. & alios plures DD. quos refert: hoc autem intelligendum est iuxta distinctionem prædictam, in his nempe delictis facti permanentis quorum certa remanent vestigia, adde Ant.Gom.*in tit.de capt. reorum n.*1. & Osasc *conf.66 n 10 lib* 1.

5 Ampliatur primò hæc communis regula, vt non constito de corpore delicti non possit ad capturam perueniri, vt probat Marsil.*consil.*12.*num.* 34 *& in practic.crimin.in princ.*Ant. Gom.*in titul. de capt reorum n.* 1. Bruhor à Sole *n.* 13. *& in suis quæstionibus legalibus q* 30. *n.* 20. est communis secundum Bonacosam *in suis communibus opin. par.*2 *versi.captura vt valeat*, & Farin qui alios allegat.*d.q.*2.*n.*2. vbi idem probat etiam nuncupatim in Clerico, vt capi non possit, nisi prius constet de corpore delicti, communis secundum Corneum,*consi.*325.*littera C.lib.* 4. refert, & sequitur Clarus *q.*28.*sub versi.quæro nunquid*, idem Farin.*sub tit de carcer.quæst.*17.*num.* 74. vbi *num.* 125. quid si reus fuerit de fuga suspectus an possit capi non constito de delicto, ac illius corpore.

6 Ampliatur secundo eadem commonis regula, quoad torquendum, vt prædiximus. Ampliatur tertio, Vt non solum debeat constare de delicto sed etiam de illius qualitatibus, & circunstantiis & propterea practica est, vt iudex vadat, vel mittat officialem ad visitandum cadauer, & ex eo describat, ac etiam in actis referat, quod percussiones, quot vulnera, punctim, vel cæsim, & in qua parte corporis habeat, & an sint mortalia necne, & cumquo genere armorum illata, & similia vt prædiximus, & prosequitur latius Farinac.*q.*1.*num.*4.plures allegans, vbique ita seruat mundi consuetudo.

7 Ampliatur quarto communis regula præmissa, Vt procedat etiam si Princeps motu proprio mandaret contra aliquem inquiri, adhuc namque intelligi debet si constet de delicto, & non alias, ita Brunor.à Sole *vbi sup.n.* 143. & Farin. *d.q.* 2. *num.* 1. *ad fin.*

8 Ampliatur quinto, Vt delicti corpore debeat constare, non quidem per coniecturas, & præsumptiones, sed liquide, & per plenas probationes, ita probat tex. *in d.l.* 1. §. *item illud ibi liquere igitur debet,ff.ad Syllan.& in l.si quando C. vnde vi in verbo patefacta,& ibi* Bald. *num.* 2 Iaf. *num.*4.*in* 4.*notab.*Boer. *decis.*: 88 *num.* 1. *in fin. in vers.si vero agitur de maximo præiudicio*, Aymon Crauet. *consil.* 244. *in princip.* & plures referens Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 830. *n.* 5. Osasc. *consi.*66.*n.*10.& Farinac.*d q.* 2. *n.* 6. *vbi in versic. nisi in delictis*, hoc limitat in delictis, in quibus vel non remanent vestigia, vel in his, quæ sunt difficilis probationis, prout est furtum; in quo casu intelligit dicta Bosij & Becij, qui alias videbantur loqui contra præfatam quintam communem ampliationem, at vbi cessat difficultas probationis, & vbi post factum remanent vestigia, tunc sine dubio ad probandum corpus delicti indicia, & coniecturæ non sufficiunt, sed probatio debet esse liquida, & plena, nempe per testes, vel euidentiam facti, vbi late probat sub. *d. n.* 6. *in ver. liquide autem,per totum.*

9 Ampliatur sexto, vt constat ex iis, quæ diximus in principio huius quæstionis, Vt procedat, etiam si quis confiteatur homicidium commisisse, adhuc namque non potest ex hac solum confessione condemnari, nisi aliter de homine occiso constet, vt etiam Bart.*in l.Diuus ff.de milit.testam.* est communis, vt plurimos congerens profitetur eam sequutus, & rationem assignans Farinac. *d. q* 2.*n.*7.vbi cum communi etiam ampliat, vt procedat in confessione ficta inducta à statuto, vel consuetudine volente, contumacem haberi pro confesso.

Ampliatur septimo, Vt nisi constet de corpore delicti, non valeat etiam confessio dicentis se occidisse hominem ignotum in nemore, vel prope litus maris, & illum in mare proiecisse, vt sup.diximus, & tenent plurimi ex Clar.*q.* 55. *vers. quomodo autem*, & Farin. *q.* 2. *n.* 8. vbi quod ex illis apparet, ita à Doctoribus esse communiter receptum, *& n.* 9. quod in isto particulari casu sufficiat de delicto, & homine occiso constare per famam, vt tenent plures, quos *ibi* ad hoc citat, & nuncupatim Mascard. *de probat vol.* 1. *conclusi.* 354.*n* 5 dummodo fama sit de aliqua certa persona interempta, secus de incerta secundum eosdem. Debet præterea intelligi præfata septima ampliatio, vt procedat in eo, qui fatetur se occidisse, & proiecisse in mare hominem ignotum: secus si hominem cognitum, & certum de cuius vita facile liquere potest. Ruin. *consi.* 80. *colu. fin. vers. tertio respondetur vol.* 4. Alex. *consi.* 19. *co* 2. *vol.*7. Ant.Gabriel *concl.* 17.*n.* 5. *lib.*7. hoc namque casu, si non reperiatur ille de cuius vita liquere potest, dicitur ex necessaria consequentia liquere de eius morte; & propterea sequi potest condemnatio confitentis, se illum occidisse, & in mare proiecisse iuncto tamen aliquo adminiculo secund. Clar. *in practic. q.* 55. *versic quomodo autem*, vbi exemplificat in sanguine reperto in loco vbi confitetur se occidisse, Bos.*in tit. de delict.num.* 15. vbi pariter pro adminiculo inducit famam, quod ille qui non reperitur fuerit occisus: isto namque casu fama dicitur certa, & ideo probat corpus delicti, sequitur Farinac. *d. q.* 2.*num.* 10. 10

Similiter etiam sunt, quam plurimi DD. qui tenent, vt hæc septima ampliatio non procedat in hominibus malæ famæ putà in assassinis, & malandrinis, qui prope litus maris versantur, & similia facere soliti sunt, qui si confitentur etiam homines ignotos occidisse, & in mare proiecisse possunt ex hac confessione damnari, etiam aliter non constito de corpore delicti secund. Angel.*in l.certum ff.de confes.& in l. vnic.col* 1.*C. eodem tit.* Iaf *vbi sup.versi.*2.*limita*, Bernard. Diaz, *in regu* 24 *in prima limitat.*Ruin.*consi.*80.*col. pen. versi.*2.*respondetur vol.*4. Marsi. in Rubr. *de probat num.* 103. August. Arimi in addit. ad Angel. *de malef.in vers.& vestem cœlestem num.*16. Blanc. *in pract.crim in princ.n.*2.Ant.Gabr.*d.conclusi.*17. *n* 12.*lib* 7.Foller.*in practic.crim.in versi. & si confitebuntur n.* 34. nec sufficiens secundum ipsos isto casu huiusmodi confitentes esse malæ famæ, nisi etiam sint soliti versari, & similia facere prope litus maris, idem probat Brun. *de indic. part.*2.*q* 6.*n.*11.*&* 12. & Ioan. Mar. Montic.*reg. crimin.*19.sed contrarium rectius probarunt, & tenent Boss. *in tit. de delict. num.* 15. *in versic.* & hæc opinio est vera Brunor à Sole. *d.cons. crimin. num.*50.& Farinac.*d.q.*2. *suo n.*11. vbique nisi ad probationem corporis delicti concurreret vel fama, vel aliquod aliud adminiculum, nomquam condemnaret istos, ita confitentes præsertim, si in tortura fateantur saltem in pœnam ordinariam. 11

Nunc autem regula supradicta communis, sicut vidimus ampliata limitanda est, vt non procedat in delictis occultis, & difficilis probationis, quorum de corpore sufficit constare per coniecturas 12

ctutas vt jn terminis etiam Bossius *tit. de delicto*
n.20 Foller *in practic.crim. verbo , capiat informa-*
tionem n. 78. versi. fallit tamen , vbi loquitur in
coniecturis validis à iure approbatis, Ant. Gabr.
d.conclusi.17.n. 14.lib. 7. Clarus *in pract. crimin.*
q 66. in princ. vbi quod isto casu minores proba-
tiones sufficiunt Menoch. *de præsumpt. lib. 1.q.*
58 n.2. & hoc omnes admittunt teste Farinac. *d.*
q.2.n.12. vbi hanc limitationem iure comprobat
ex altera receptissima Doctorum sententia , quæ
habet quod in occultis delictis,& quæ sunt dif-
ficilis probationis præsumptiua , & coniecturata
probatio habetur pro plena,& concludenti pro-
batione.

13 Limitatur secundo in delictis , in quibus post
factum nulla remanent vestigia,in his enim suf-
ficit probatio corporis delicti per indicia,Bossius
in tit.de delict. num. 19 & 13. in fin. vbi quod ita
quotidie seruatur tradit Mascar. *de probat. lib. 2.*
conclus. 830. *n.7.*& Farin. *q. 2. n. 13.* vt diximus
suprà.

14 Tertio pro limitatione præfatæ communis
regulæ solet assignari crimen furti:In quo D D.
communiter maxime sibi ipsis contradicunt , vt
patet ex late adductis in proposito per Farinac.
*d.q.2.n.14.cum sequent.*vbi tandem *n.* 15.resoluit,
quod ad inquirendum , assumendumque infor-
mationes super furto , de quo quis quærelatur,
& illis assumptis , si extant legitima Indicia ad
capiendum , & torquendum , coniecturæ , & in-
dicia absque alia inuestigatione delicti suffi-
ciunt,puta querela furati iuncta eius bona fama,
acclamationes , & in continenti factæ conque-
stiones,fractura ostij,seu capsæ, fuga famuli , &
alia:verum etiam si sequatur confessio , ad con-
demnandum non debent mouere præcedentia
indicia,sed credit debere aliter constare de furto
confessato , & propterea quod deueniendum es-
set ad verificationem confessionis , & si furtum
consisteret in pecunia , seu aliis rebus furem in-
terrogaret , quid de dicta pecunia , seu rebus fe-
cerit , & si eius responsio verificatur poterit in
pœnam ordinariam condemnari : aliter secus,
vt tenent plurimi, quos ibi ad hoc refert , &
num. 16. *cum sequentibus* septem coniecturas
refert & ponit , quibus probatur corpus delicti
furti.

15 Quarto limitatur præfata communis regula,
Vt non procedat in crimine falsi , quia cum hoc
crimen sit difficilis probationis , & suspiciones,
ac præsumptiones ad illius plenam probationem
sufficiant, idem pariter de illius corpore sufficiet
constare per indicia,& coniecturas,vt cum com-
muni resoluit Farinac *d q.2.n. 21. vbi n. 22.* ob-
seruat hanc limitationem non procedere in cri-
minæ falsæ monetæ , in cuius delicti corporis
probatione,non sufficiunt indicia,& coniecturæ,
sed de illo euidenter,& per inspectionem oculo-
rum constare debet : quia circa hoc nulla adest
difficultas probationis , & Ideo confitens se fal-
sam monetam fabricasse , nisi de ea euidenter
appareat , condemnari minime potest, Cephal.
cons.230. n. 11. vol. 2. Brunor à Sole *in suo consil.*
crimin. num. 176.

16 Quinto limitatur,vt non procedat in crimine
adulterij de cuius corpore sufficit constare per
coniecturas , & indicia , cum ex eo nulla rema-
neant vestigia Bossius *de delict.n.19. & num.32.in*
*fin.*Plot.*consil crimin.diuers.132 num. 26.vol. 1.in*
*magn.*Foller.*in practic.crimin. in verbo , capiat in-*
formationem , num. 20. vbi loquitur etiam in aliis
fornicationibus , & Clar. *in practic. crimin.q.* 4.
in vers. scias tamen , vbi quod in crimine adulte-
rij , ex sola querela tenetur iudex inquirere , &
assumere informationes contra delinquentem ,
& sequuta rei confessione præcedente prædicta
querela, seu illius loco aliqua alia informatione,
sequi etiam potest condemnatio , sequitur Farin.
d q.2 n.23.

Ampliatur hæc quarta limitatio , vt procedat 17
etiam in crimine sodomiæ,quod pariter est deli-
ctum facti transeuntis , & difficilis probationis,
vt per Plotum *d cons 132.n.22.*Foller.*d. num.* 20.
Boss. *in tit. de delict. d. n.* 19. ¶ Bene verum est, 18
quod in stupro commisso cum puero , sicut cum
virgine probari potest corpus delicti etiam per
dictum obstetricum,quæ eos viderint,& ita pue-
rum , seu puellas stupratas dixerint secund. Fol-
ler.*vbi sup.n.20.*Plotum *d.consil.* 131. *num.* 22. &
Clar.*d.q.4.versi.quando vero in fi.* & Farin. *d. q.2.*
num. 24.

Sexto limitatur eadem communis regula , vt 19
non procedat in crimine hæresis : quia cum sit
delictum quod sola voluntate perficitur, ideo ex
sola voluntate quæstionis potest damnari , etiam
quod de delicto aliter non constet , ita tenet
Bald *in l.si quis non dicam rapere , circa princip. in*
versic. venio ad oppositiones , ibi , istud tamen fallit
in haresi. C.de Episc. & Cler. congerunt plurima
idem sequuti Clar.*in pract.crim.d. q. 4. in versic.*
scias tamen & q.55 versic.quomodo autem,& late,&
pulchre Arnald. Abb. *de agnosc. assert. Cathol.*
& haret.q.25. in primo dubio n. 1.cum sequentibus,
vbi etiam ampliat in confessione extraiudicia-
li Mascard. *de probat lib.2 conclusi.859.num.1.cum*
sequentibus , vbi alia in materia , & Farinac. *vbi*
*sup.n.25.*Idem est in crimine lamiarum , quæ eo 20
ipso,quod dicunt se processisse ad ludos possunt
absque alio condemnari, vt alios allegans tradit
Farinac. *vbi sup. n.* 26. dicens secus esse si lamia
fateatur occidisse infantes , vnum vel plures suis
maleficiis,vel alias : tunc namque non est ei cre-
dendum , nisi vere , & realiter constet illos fuis-
se occisos aliter , quam per eius confessio-
nem.

Septimo limitatur , vt sufficiat, quod de deli- 21
cti corpore constet per famam, ita Ant. Gabriel
*conclus.17.n.11.lib.7.*Sed debet intelligi dummo-
do fama sit certa,& de certa persona , ac in deli-
ctis de quibus post factum nulla remaneant ve-
stigia, secus in fama de incerta persona , seu in a-
liis delictis,vt cum Follet.Blanc. & Bossio tenet,
& declarat Farinac.*d.q.2. nu.* 27. dicens quod in
hac specie poterit probari contraria fama per va-
lidiores probationes, quod scilicet , mortuus sit,
non ex delicto,sed ex se,vel propter infirmitatem
vel alia simili de causa , & quod quando fama
probat corpus delicti intelligitur , si est legitime
probata,alias secus, Brunor.à Sole *in d. suo consi.*
crimin. n. 50.

Octauo,limitatur , quia si constat de homine 22
occiso licet illius nomen ignoretur, procedi po-
test,& valet inquisitio *gloss. in l. fi. cum exceptio-*
ne , §. in hoc versi. ignorantia ff. quod met. causa
& in c fin.§.libellorum 22. *q.* 8. Clar. *d. q. 4.versi.*
quando vero,& plures referens Farin. *d. q. 2. num.*
28. ¶ Vbi cum aliis ampliat, vt procedat , etiam 23
in crimine furti,si constat de furto etiam si igno-
retur nomen illius , cuius res fuerit subtracta,
Mascardus *de probationib lib. 2. conclusion. 89.*
num 8.

Nono,limitatur in delictis,quæ habent se etiã 24
ad speciem non delictorum , & quæ possunt eue-
nire , aut facto hominis , & sic cum scelere , in

his namque sufficiunt indicia, & coniecturæ ad probandum illius corpus, vt in homine, qui suffocatus reperitur, vt per Boss. *de delicto n.* 10. & 11. Clar. *d. q.* 4. *in vers. fin. & hoc nullam credit difficultatem habere*, Farinac. *vbi sup. n.* 29. vbi ponit duas coniecturas, vnam publicam vocem, & famam adesse, quod talis fuerit strangulatus, vel in puteum ab aliquo præcipitatus, alteram si medici viderint signa suffocationis, & strangulationis in gutture, & de eis fidem fecerint, & admonet medicos, in hoc cautos esse debere: quia subitanea mors, & naturalis suffocatio solet etiam causare talia, & peiora signa in gutture, & alia parte corporis, & tandem late agit *in versi. sublimita quid dicendum sit, si nulla apparent indicia seu coniectura*, & sic quando sumus in dubio, an illud factum fuerit cum scelere, & delicto commissum, an vero sine eo, an tunc possit per Curiam procedi, & an præsumatur illud, vel hoc & tandem telaris opinionibus in hoc contrariis resoluit totum, hoc boni æquique, non vero iniqui iudicis arbitrio remittendum esse, qui semper ad coniecturas, & præsumptiones recurrat, & si de corpore delicti, quod videlicet illud factum fuerit cum delicto commissum præsumptiones habeat, ad vlteriora procedat, vt habetur præfata nona limitatione, sin minus sileat processus: quia in dublo pro non delicto, vt in specie sensit Clar. *d. q.* 4. *versi. fin.* & in dubio etiam pro minori delicto vt in casu, in quo consuluit Vulpell. *in suo primo respons. crimin. num.* 21. *cum sequentibus.*

25 Vbi ad hoc ne succedat confiscatio bonorum illius, qui in fonte publico fuit repertus suffocatus, dicitur in dubio præsumi, quod vel ab alio fuerit in illum fontem impulsus, vel quod ex sua insania se ibidem præcipitem fecerit, potius quam ex metu patrati sceleris, vt d. confiscatio euitetur, & sic in dubio pro non delicto, vel pro minori delicto, vt pœna de qua disputatur locum non habeat, & consequenter erit in dubio semper præsumendum id, quod pœnam excludit, & hanc credit esse puram veritatem Farinac. *d. num.* 29. *in fin.* diximus *lib.* 2. *canon. quæstionum, c.* 3. *n.* 15. *cum sequent.*

26 Decimo, & vltimo limitatur communis regula in crimine veneni: quia cum id sit difficilis probationis, coniecturæ, & indicia probant illius corpus, vt late probat Farin. *d q.* 2. *n.* 30. *cum sequent.*

27 ¶ Signa autem veneni nemo est, qui melius exprimat iuxta venenorum diuersitatem, & cum medicorum authoritatibus, quam Foller. *in practic. crim. verbo, capiat informationem num.* 26. *per totum.*

28 ¶ Corpus igitur delicti in crimine veneni probatur iudicio medicorum, & sic quem fuisse interemptum veneno, vel non, Bossius *de delictis, numero* 6. *& nono*, vbi ampliat etiam, quod deponant de credulitate, & Foller. *vbi sup. n.* 24. vbi etiam, quod debent deponere cum iuramento, & quatenus opus sit scindere, & aperire cadauer, Ant. Gom 3 *tom. var. res. titul. de homicid. n.* 8. Plaza *de delictis, c.* 20. *num.* 11. Clarus *in practic. crimin. q.* 4. *versi fin.* Mascard. *de probat. l* 1. *conc.* 134. *n.* 7.

29 ¶ Testes autem licet bene possint deponere super signis veneni, si viderint corpus antequam sepeliretur, & in hoc sint idonei testes, vt per Follet. *vbi sup. d. num.* 24. *in fine*, non tamen possunt dicere illum mortuum, vel non mortuum veneno: quia hoc est peritorum medicorum, & non testium, vt per Foller, *vbi supra, in vers. itemque sororem venenauit num.* 14.

Quinimo ex attestatione medicorum asserentium simpliciter, aliquem mortuum ex veneno non censetur probatum in hoc crimine corpus delicti, nisi addiderint ex veneno dato, & non ingenito: quia sæpe contingere potest, quod quis moriatur ex veneno in corpore, ex humorum malitia, & non exhibito, & signa veneni ingeniti à natura sunt eadem, ac illa veneni dati, vt pulchre exponendo venenorum genera, cum medicorum authoritatibus demonstrat, Follet. *d. vers. capiat informationem n.* 6. & 27. 30

Ideoque medici, in hoc casu, non possunt formare iudicium suum, ex quo veneno quis obierit, an scilicet, ingenito, an ex dato, nisi aliquo extrinsecus apparēte, putà, si post assumptionem cibi immediate, quis incidisset in maximam mutationem status, tunc possent iudicare esse venenum introductum, & non per se ortum, ex quo venenum in corpore natum non tam repente operatur, sicut venenum datum, & ex quo cibus ille non potuisset producere ex se tale accidens: sed si huiusmodi intrinseci actus non interueniant, non possunt medici aliquid firmare, ita Bos. *in tit. de delict. n.* 6. Foller. *in pract. in parte, item quod sororem venenauit n.* 4. 13. & 19. ¶ Vbi quod non dicitur probatum veneni crimen in genere ex probatione continui vomitus, vel ex liuore corporis, aut ex spumis ote fluentibus: quia hæc signa possunt etiam ex pestifera febre, aut acuto morbo, citra veneni causam oriri, & refert prædicta. Farin. *d. q.* 2. *n.* 34. 31 32

Ex quibus deducitur vtiliter in praxi, quod si quis confiteatur, se aliquem venenasse, & ex illo veneno mortuum, debet per iudicem interrogari de qualitate, & quantitate potionis datæ, & super habita responsione recurrendum est ad iudicium medicorum, qui si dicant illam potionem non fuisse aptam ad occidendum, talis confessio tanquam erronea non sufficit ad capitaliter condemnandum, Alexan. *con.* 106. *in causa inquisitionis vol.* 3. Francifcus de Poncibus, *in tract. de lamiis n.* 7. Bossius *de delict. n.* 8. secus si medici deponerent fuisse aptam ad occidendum: quia tunc ex tali confessione, potest sequi condemnatio in pœnam ordinariam, vt per Ant. Gom. *tit. de homic. n.* 8. & Plazam *d. c.* 20. *n.* 10. quod si de nulla medicorum fide appareat, tunc in hac confessione nullum potest fieri fundamentum, & ideo sequi non potest ex ea condemnatio, vt per Hippolyt. *in l.* 1. §. *præterea n.* 37. *in versi & in quantum ff. de sicar.* Foller. *in pract. versi. itemque sororem venenauit n.* 15. & *n.* 27. *in fin. & in vers. & si confitebuntur in* 1. *parte, tertia partis princip. num.* 37. & *in eodem versi. & si confitebuntur in tertia parte, tertia partis princip. n.* 80. & Ant. Gomez, *vbi supr.* & Ioan. Mar. Monticell. *regul. crimin.* 19. *num.* 8. *in fin.* quos refert, & sequitur Farinac. *d. q.* 2. *num.* 35. *per totum* contra Boss. *numero* 8. 33

SVMMARIVM.

1 *Copia nominum, & dictorum testium summaria informationis, an sit danda reo? & numeris sequent. per totam quæstionem. Et de praxi, quæ seruanda est in hoc n.* 16.

2 *Copia indiciorum danda est reo criminis, cum termino ad se defendendum n.* 3. *Et iudex ad hoc tenetur ex officio, vt in n.* 4.

5 *Copia testium cum nominibus danda est reo, non solum*

ſolum facta publicatione proceſſ.u, ſed etiam eum ſit enus, vel culpa ipſi, vel notificatur ei querela, vel accuſatio partis, vel fiſcalis, cum termine competenti, vt ſe defendat.

6 *Copia teſtium, & nominum ſummarie informationis, danda eſt reo contra addit. Bern. Diaz. Et quid ſi aduerſarius ſit potens n.7.*

8 *Copia teſtium, & nominum in cauſa hereſis, non eſt danda reo. Et limitatur, n.9.*

10 *Copia teſtium, & nominum eorum, an ſit danda reo, quando agitur de eius tortura, etiamſi non petatur: & num.11.*

12 *An reus poſſit validè renuntiare defenſionibus ſuis & quando.*

13 *Copia dictorum, & nominum teſtium pro ingreſſu Collegij, vel obtinenda dignitate, an ſit danda oppoſitori eam petenti, vt iterum repetatur teſtium examen?*

14 *Copia & nomina teſtium, an ſint dãda reo præſenti propter abſentiam aliorum reorum? & n.15.*

17 *Copia proceſſus inquiſitionis generalis non eſt publicanda.*

An reo ſit danda copia nominum, & dictorum teſtium ſummariæ informationis?

QVÆSTIO VIII.

1 QVÆRO an reo inquiſito, vel accuſato cuiuſcumque delicti, ſit danda copia nominum, & dictorum teſtium ſummariæ informationis contra eum factæ ſtatim, cum ſibi datur copia inquiſitionis, vel accuſationis, hoc eſt. *Quando ſe le haze cargo de oſſicio de la culpa, que contra el reſulta del proceſſo, y ſe le manda dar copia, ò traſlado del, ò de la acuſacion de la parte, ò del fiſcal, y del proceſſo.* Et quod copia quoque nominum dari debeat eſt tex. expreſſus *in c. qualiter, & quando el ſegundo, §. debet de accuſat.* cuius verba ſunt hæc: *debet igitur eſſe præſens is, contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſuper contumaciam abſentaret, & expenenda ſunt ei ea capitula, de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſe ipſum, & non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium, vt quid, & à quo ſit dictum appareat, &c.* & ibi DD. reſoluimus late plures allegando *in noſtra iuris allegatione 13. per totam,* vbi diximus ita communiter ſeruari, & iudices aliud facientes lædere conſcientiam propriam: idem poſt nos late probauit D. Segura Aualos *in ſuo direct. ind. Eccleſi. 2. part. cap. 14. num. 1. cum ſequentib.* quia alias eſſet tollere inquiſitis ſuas defenſiones, quas princeps tollere non poteſt, cum ſint de iure naturali, & hæc eſt communis Doctorum opinio, vt plures allegans teſtatur Farinac. *in quæſtionibus crimin. in 1. par. quæſt. 39. de indic. & tortur. num. 85.* & hic eſt communis ſenſus *d §. debet ad literam ſecund.* Aret *ibid.* & inquit Boſſius, *in tit. de inquiſi. n 70.* quod cum de hoc habeamus text. *in d. §. debet*, non videtur aliter dubitandum.

Nihilominus tamen ipſe Boſſius, ibi inculcans materiam addit, quod ille text. procedit antequam formetur inquiſitio, vbi proceditur aliquo inueſtigante, vel querelante: ſecus ſi ex officio puro: quia hoc caſu non eſt neceſſarium oſtendere indicia, nec diffamationem præciſe: tandem *num. 71. & 72.* hoc declarat, vt ſi procedatur iudicialiter, ideſt, parte citata ante inquiſitionem, habeant locum prædicta, quæ non poſſunt euitari, & quod ita loquitur *d. §. debet,* aut extra iudicialiter ad inſtructionem curiæ, vt ſolet fieri, & tunc ceſſent prædictæ. Denique pro maiori ſui claritate reſoluit *d. num. 72.* quod non ſit conſtituenda differentia, an ex officio, procedatur, vel non: ſed an iudex procedat, citata parte, ante inquiſitionem, vt tunc ſiue ad inſtantiam partis, ſiue ex officio procedat *d. §. debet*, ſecus ſi non citata parte, procedat ad ſe informandum hæc tenet pluribus verbis Boſſ. *vbi ſup.*

Profecto Boſſium ſemper iudicaui peritiſſimum, attamen virum confuſum, & plura inculcantem, quæ ſæpe nebulam quandam, & obſcuritatem potius, quam claritatem ante oculos obiicerent, non ſicut Iul. Clar. qui vere nomine, & opere clariſſimi ingenij eſt.

Ad rem igitur, noſtra quæſtio tantum verſatur in eo, an reo inquiſito, vel accuſato debeat dari copia nominum, & dictorum teſtium, vt ſe defendere poſſit, quoties ſibi præcipitur, vt reſpondeat, & ſe defendat intra certum terminum; in qua ſpecie non eſt opus diſt. præd. an iudex procedat citata parte, vel non citata, tunc namque incipit fieri, & fulminari proceſſus cum parte, & ideo ei eſt danda copia nominum, & dictorum teſtium, vt, ſe recte defendere poſſit, non vero agimus antequam negotium perueniat ad hunc caſum, & ſtatum, nempe eum primum iudex informatus de delicto commiſſo incipit recipere informationes teſtium pro eruenda, & inueſtiganda veritate, ſiue ex officio, ſiue ad inſtantiam partis, nemine citato prout vere tunc temporis non eſt citandus, quo vſque fiant informationes ſummariæ, & ſciatur quæſtionis delictum quis commiſerit. Hoc enim totum fit ad inquirendum ſine citatione partis, quod nemo ignorat ex notat. Bald. *in l moneneer in fi. C. de delat lib. 10.* quem refert, ita affirmans Bern. Diaz de Lugo *in ſua practic. crimin. cap. 120. in fin. in nonis,* & ita communiter in praxi obſeruatur, & ideo nulla copia, tunc eſt danda: quia eo tempore iudex tantum procedit ad ſui informationem, & ad inueſtigandam veritatem, vt ea ſic indagata poſtea incipiat contra partem noxiam procedere, & cum inceperit aduerſus eam procedere dare debet eidem copiam actorum nominum, & dictorum teſtium, vt ſe defendat, hic eſt, text. capitalis, & expreſſus *in d. §. debet, & l. 4. noſtri tit. 1. lib. 8. nou. coll. reg. ibi pero ſi, & l. 1. verſi. por ende, eodem tit. & l. 11. tit. 17. p. 3.* & in crimine nefando contra naturam *l. 1. tit. 21. lib. 8. nouæ collect. reg.* Emanuel Rodrig. *in ſua ſumma c. 10. del orden judicial, n. 3. ad fin* & Ant. Gom. *3. tom. var. reſ. c. 1. de del. n. 50.* & Greg Lop *in d l. 12.* & procedit etiam ſi per viam inquiſitionis procedatur, vt patet ex *d. §. debet, & tenet direct. ind. Eccl. vbi ſup. n. 4. & 5.* & Simanc. *tit. 64 de teſt n. 29. vbi n. 30.* quod hæc multo magis locum habere debent, in inquiſitionibus, & viſitationibus, quæ aduerſus iudices, & eorum miniſtros fiunt.

Hæcque iuſtiſſima iuris deciſio comprobatur ex eo: quia defenſionis facultas, quæ iure naturali omnibus conceſſa eſt, nulli vnquam deneganda eſt, nec iudicem eam denegantem excuſare valet zelus puniendi maleficia: eſt enim prauus, & non ſecundum conſcientiam, crudelis profecto, & iniquus iudex, qui contra diuina, & humana iura hominem inauditum torquet, aut condemnat, vt late iure comprobat D. Simanc. *de inſt. Cath. tit. 65. de tormen. n. 17.*

Hinc eſt, vt copia indiciorum reo danda ſit, 2
atque dilatio concedenda ad ea diluenda, & ſuam innocentiam probandam, id enim, & natura æquum eſt, & iure probatur, & ab omnibus iuris peritis traditur *l. vnica §. cognitorum, ff. de quæſtionibus*

nibus l.3.§.si ad diem de re milit. Clem. pastoralis de re iud.c.1.de causa poss. & prop. Siman. vbi sup. n. 26.late Campeg. in addit. ad Zanchin. de haeret. c.9.Ant.Gom.3.tom var.c.13.de tort.reo.n. 21. vbi quod ista est vera, vtilis, & iuridica practica in ista materia, vt ibi per eum Boss.de indic.& consid. ante tortur.n.74.vbi quod ita seruatur, & forensis praxis recipit Segur. Annal. in suo direct. iud. eccles. 2.p.c. 14. n. 33. cum sequentibus, Canteta q.9 per totam, vbi ampliat, necnon & Boss. vbi supr.num.75. & 80.& hæc regula, sine dubio nedum est communiter recepta, sed etiam non habet contradictorem, vt late plures allegans eam iure probat Farinac.d.q.39.n.1.& numeris seq.vbi vsque in fin.eam pluribus modis ampliat, & limitat, & melius quam omnes materiam declarat.

3 Et quod reo danda sit copia cum termino ad se defendum est communis, vt ex Ripa, in l. 2. num.8. C. de edend. & Villalob. in suo arar. commun.opin lit.I.n.22. refert, & probat Iulius Clar. in practic.crimin.§. fin. quaest. 49. statim in princip. vbi in vers. 1. inquit quod hæc conclusio nullam habet difficultatem, si reus petat copiam sibi dari: nam regulariter etiamsi contra aliquem procedatur per viam inquisitionis danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, necnon & dicta ipsorum eo petente publicanda sunt ad effectum, vt possit se ipsum defendere, & suas exceptiones opponere aduersus eorum dicta, & personas vt colligitur ex d. §. debet, quod ita firmant scribentes omnes.secund. Paris.cons 2. num. 155. lib. 4. & ita tenere communiter DD. attestatur Cæpola cons. crimin. 65. circa fin. & cons. 66. in versi. S' probatur, & direct. indic. Ecclesi.q 2.p.c. 14. nu.9. vbi etiam ampliat.

4 Quinimo iudex ex officio etiam reo non petente tenetur indistincte ei copiam indiciorum, & terminum defensionis præbere non solum ante condemnationem, sed etiam ante torturam, licet enim in hoc art. adsint duæ communes opiniones contrariæ Doctorum, & quædam concordia, hæc tamen sententia, & opinio affirmatiua est magis iuri, & æquitati consona, ac rationi, illi præsertim, quæ ab omnibus vnanimiter, & communiter recepta est, quod scilicet iudex ex officio, ac etiam parte non petente, tenetur rei defensiones quærere, ac veritatem inuestigare, vt habet communis omnium sententia de hac re scribentium: cur ergo non debet pariter teneri ex officio ipsi reo commoditatem se defendendi præbere, & consequenter copias indiciorum decernere, ac defensionis terminum concedere? licet reus sit Doctor iuris peritus, prudens, & sagax, & talis persona, vt verisimiliter sciat petere copiam, & suas defensiones facere, siue non, vt hæc omnia latissime rem excutiens, & adducens præfatas duas opiniones communes contrarias, & concordiam probat Farinac. d quaest. 19. num. 90. cum sequentibus, qui prius num. 35. hanc eandem sententiam magis communiter à Doctoribus receptam appellat, & etiam à iudicibus in praxi seruatam eamque ibi, & num.40.probat aduersus aliam quandam distinctionem Bossij, eandem tenet Greg. in l.11. tit.17.p.3.in gl. 1. & confirmat Menoch. de arbit. iud.lib.1.q.8. n. 5.& direct.iud. Eccl.1.p c.14.n.10.

5 Itaque non solum in plenario iudicio facta publicatione processus danda est reo copia ipsius, cum nominibus testium, sed etiam cum sit onus, vel culpa ipsi, vel notificatur ei querela, vel accusatio partis, vel fiscalis cum termino competenti, vt se defendat, vt patet ex omnibus suprad.

6 Itaque ad hoc vt reo dicatur concessa facultas sui defendendi: debet ei decerni & concedi copia indiciorum ex processu contra ipsum laborantium, alioqui oppressus & circumuentus diceretur, ita tenent in specie Amad. de syndic. num. 223. versic. quoad quartum. Angel.de malefic. in verb quod fama publica, præced num.37.vers.item aduertas, & ibi Aug.in fine Additionis, in versic.vnde concludo, Marsil.in l.1.in princ.num.12. ff. de qu. vbi multos adducit concordantes & cons.8.n.25. & seqq.Brun.de indiciis prima parte, q 2.num. 9 & rationem reddit fusissimè Blanc. de indic. ad fin. n.29.seq.ff de q. vbi & ipse in proposito considerat rationes. Roland.de Curte inter cons criminal. diuers.consil.75.n.21. & 22 & ibidem Mate. Angel.cons.30.n.1. Angel. Aret.cons.72. n. 11. & 12. Plot inter eadem consilin consil.72.n.44.vol 2. Alex. cons.65 habita super contentis n.1.lib. 1. Carrer. in pract in 2.tractatu de indic.§ circa quintum, num.8. Foller.in pract.crimin.verbo, detur copia capitulorum, n.1 fol.mihi 269 & in verb. etsi confitebuntur, in 3.parte 3 partis, n 51.fol.324.Nouell.in tractatu ad defensam. Corrad. in pract.tit. de negat. crimin. n.5.fol 189.Dec.in l.2 n.15.C.de eden. Ant. Gom. var.res tom 3 c.13.de tortur.reol. n. 21. Iul. Clar. in pract. § fin. q. 49. In princ. vbi dicit hanc sententiam esse communem ex multis aliis, quos sequitur. Rursus idem Clar.in d.q.49.sub vers. sed quid si i 'e, vbi pariter testatur de communi & Abb. in l vnius §.cognitorum, n.3 ff. de qu. quem etiam refert Ias. in cons. 75.col.fin. vers.secundo allego, & multos alios adducit concordantes. Imo quod si prædictæ indiciorum copiæ à reo petantur iam torturæ alligato, negari minimè debent, affirmant Bursat cons.201.n.70.vbi etiam dicit de communi Tib.Dec.cons.8.n.101.vol.1.& cons 93. n. 131. vol.2. Bertaz cons.130.n.1. Idque etiam habetur ex Bulla Pauli III. ordine 58, illius Pontificis generaliter loquenti.

7 Quæ quidem defensiones & indiciorum copiæ ita necessariæ sunt, vt neque à iudice habente quodcunque liberum arbitrium, & absolutum denegari possint, vt per gloss. in clem sæpe, §. non sic tamen.in verb.defensiones & ibi Card. Zabarell. col.1.vers quaero, de quib. de verborum sign. Anchar. cons.11. aliique complures ab eodem relati: nec vero etiam ab eo qui habet facultatem procedendi sine iuris solemnitate, ita asserunt Menoch. de arbit.q lib.1.q.77.n.1.& seqq.& q.78.n.5. Carrer.in pract. crimin. in 2. tract. de indiciis §. circa quintum n.17. Afflict.decis. 391.post num. 2. & ibi Vrsill.in addit.pariter, post num.2.vers.in iudice habente liberum arbitrium. Ioan.Mar.Montic.reg.crim. 14.n 8.9.& n.11.vbi alios adducit concordantes, & exemplificat maximè quando aduersarius est potens, & vis seu fraus aliqua timetur.

8 Amplia autem hanc regulam, vt procedat etiam in atrocissimis, in quibus adhuc reo minime esse denegandas defensiones & indiciorum copias scripserunt Carrer.in pract.crim.in.2. tract. de indic.& tort.§.circa quintum, n. 16. vbi allegat Grammat.voto 30.n.2.iunct.n.31.Ioan.Mat.Monticel.reg.crim.14.n.3.Boss.in tit.de iud. & consider. ante tortur.n.77 & seqq.Roland.cons. 12. n. 58 in fin.& n.61.vers.non obstat. Et hinc est quod licet crimen hæresis atrocissimum sit, in eo tamen non sunt denegandæ defensiones, secundum Balb. in cons.95.vol.1. quem refert & sequitur Boss. in tit. de indic.& consid.ante tort.n.78.propè fin.& in tit. de hær.n.9.Roland.d.cons. 12.n. 61. vol. 3. Paris. cons.2.n.155.& seqq.lib.4. Vulpell. cons.21.num.3. Franc.Person.in tr.de iud.lib.n.22.

Limitatur

9 Limitatur tamen hæc conclusio, vt non procedat in crimine hæresis ad hoc scilicet vt nomina testium reo edantur. Ratio est quia si nominum publicatio fieret, pauci reperirentur, qui liberè testimonium perhiberent, ita sentiunt Simanc *in tr. de hær. c. 61. n. 9.* & Clarus *q 49. vers. habetque locum, in fin.* Qua de re etsi nonnulli Doctores dubitarint, controuersia videtur sublata per Bullam Pauli III. in ordine 58. vbi dum tradit copiam testium & indiciorum reo esse tradendam, nominatim excipit crimen hæresis, in quo testium nomina publicari non debent.

10 Quod autem copia indiciorum, & testium reo sit danda, quando agitur de eius tortura, probatur per textum *in l. desertorem, §. si ad diem, ff. de re militar.* imo nec poterit torqueri denegatis defensionibus per textum, qui magis in specie id probare videtur ad literam *in l. vnius, §. cognitturum ff. de q. Cognitturum*, item ex text. *in l defensionis facultas danda est his quibus aliquando inquietudinem fiscus infert.* Itemque ex iure Canonico habetur textus etiam, *in cap. cum inter, ibi, duximus respondendum quod prædicto nobili legitima defensio in iudicio reseruatur, extra de except.* & text. *in clement. Pastoralis, ibi per consequens & indefensum*: Et Paulo infra ibi, *per quæ de crimine præsertim sit graui delato defensionis, quæ à iure prouenit naturali, &c.* & ibidem hoc communiter notant omnes scribentes, *de de sent & re iudic* & text. *in cap. qualiter & quando il. 2 ibi, & exponenda sunt ei capitula, de quibus fuerit inquirendum.* Ex quibus & aliis quamplurimis Doctorum auctoritatibus, quæ in proposito allegari possent, patet sine dubio opinionem propositam non solùm communiter esse receptam, sed etiam non habere contradictorem.

11 Veram autem esse eandem, etiam si à reo non petatur copia indiciorum, est communiter à Doctoribus receptum est, & in practicá à Iudicibus seruatur, sicut etiam sic in specie affirmarunt Put. & Marsil. relati per Bossium *in tit. de confessione, post num 6. vers. contrarium tenet &c.* aliosque plures in idem refert Foller. *in practic. criminal. in verbo & si confitebuntur, primæ part. 3. partis num. 64. in discursu per totum, vbi præsertim* ex Angel. *de malef. in d. verbo, qui index dictus inquisitus &c. in princip.* dixit, quod practica omnium Criminalistarum est, quod detur copia hæc siue petatur, siue non.

12 An autem reus renuntiare possit defensionibus suis, & si renuntiauerit, an huiusmodi renuntiatio valeat, affirmarunt Doctores nonnulli relati per Angel. *de malef. vbi infra, in verbo, quo verbo, qui index dictus inquisitus, post num. 3. & n. 14.* & per Marsil. *in pract. §. examinanda, num. 1. versic. sed contrariam puttem*, & per Dueñ. *reg. 190. in 4 limitat. in princip* & alios. Communior tamen est sine dubio Doctorum opinio quæ affirmat, Reum nec defensionibus suis renuntiare posse, nec si renuntiet, eam renuntiationem valere, argum. *tex. in l. non tantum* & ibi glossa *in verbo, acquiescit, ff. de appellat.* & expresse hoc voluit glossa *in l. pactum inter heredes, in verb. cum liceat, in vers item pactum ne quis se defendat &c. post medium ipsius glossæ, ff. de pactis*, quam in proposito sequuti sunt Bart *in l custodias, in fine, §. de public. iudic. & in l. quidam sunt serui pœna, ff. de pœnis, & in d. l. non tantum, ff. de appellat* Ias. *in l si quis in conscribendo, n. 18. C. de pact.* Paris. de Put. *in tract. syndic. in verbo condemnatio, cap. 4. incip. an Potestas, qui misit ad supplic num. 6. in princip. versic. quæ sunt etiam vera.* Angel. *de malef. in verbo, qui index dictis inquisitis, & cuilibet eorum fiet terminum, &c. num 5. in princ.* Afflict. *dec. 391. verbo, fuit sub dubitatum, post n 9. versic. hunc dicimus.* Brun. *de indiciis & tort. 2. p. q. 5. post. n. 51.* Foller. *in practic crim. in verbo, etsi confitebitur, in 3. part. 3 partis.* Anton. Gomez *variar. resolut. tom. 3. c. 13. rubr. de tortura reor. sub num 53. in fine versic. poterit probare innocentiam & defensionem suam*; vbi in idem plura iura adducit, & plurimos Doctores allegat eandem tuentes sententiam Quæ quidem sententia locum habet non modo in criminibus enormioribus, sed etiamsi eadem renuntiatio Rei fuisset iuramento firmata, vt per Foll. Dueñ. & alios *sup. cit. loc.* allegatos comprobatur.

Et licet renuntiationem defensionis suæ à Reo factam, allatâ causâ cur renuntiet, multi Doctores satis probabiliter valere tenuerint; vt Bald. *in l raptores, in 4. notab. num 4. ff. de Episc. & cler. per glossam, in l. 1. ff. de furibus balnearum*, quem sequutus est Angel. *de malef in d verbo, qui iudex dictus inquisitus, & cuilibet eorum, n. 5. vers. dicit tamen Baldus* Vbi testatur se semper practicasse dictum Baldi *in d. l. raptores*, dicitque quod hac practica vtuntur hodie Assessores, quia scilicet faciunt damnandos renuntiare termino, adiecta causa, nullam habent defensionem; Bonacosa *in communib. opinionib. crim. 1. par. vers. defensione personæ*, allegans in eadem sententia concordantes Foller. Marsil. Socin. Sen. & alios. Contrarium tamen verius ego censeo, quòd immo nec talis renuntiatio, hoc modo concepta valeat, & quod malè faciant iudices inducendo reos ad renuntiandum suis defensionibus, sub prætextu quod defensionem nullam habeant; & in casu bene consuluit Angel. *vbi supra in d. l. sed & si quis, in verbo, qui iudex dictis inquisitis, & cuilibet eorum, num. 14. versic. clamat enim.* Marsil. *in pract. § examinanda, num. 11. in fine*, Rub. Alexander *in tractat. de potestat procurat §. publicè, ff. de procur. num. 29.* Anton. Gomez *var. resolut tom. 3. cap. 13. rubr. de tortur. reorum, sub num 53.* Corrad. *in pract. d. tit. de proceden. ante diffinitiuam, & defensionem post num. 55.* Clar. *quæst. 49. vers. quæro nunc, in fine.* Menoch. *de arbitr. quæst. lib. 1. quæst 7. n. 10.* Bonacos. *in suis comm. opin crim p. 1. vers defensionem autem competentibus, fol. mihi 48. col. 1.*

Limita tamen hanc vltimam & veriorem sententiam, vt primò procedat in delictis notoriis, vel quando Reus deprehensus est in flagranti crimine, tunc enim posse reum defensionibus suis renuntiare præter Bald. Rom. aliosque, scripserunt Angel. *de malef.* Marsil. Foller. Corrad. Bonacos. *in locis sup. cit.* Secundò non procedit in reo confesso, qui si post confessionem suam defensionibus renuntiabit, valebit renuntiatio, vt præter supra cit. auctores, asserit Cæs. Vrsil. in addit. ad Afflict. *decis. 351. n. 1. col. 2.* vbi testatur de communi, & quod totus mundus eam seruat. Tertiò nõ procedit in famoso latrone, aut assassino, quem posse suis defensionib. renũtiare suprad. auctores communiter concludunt. Quarto, non in pœnis pecuniariis & non corporalib. nec in defensionibus à iure nãtum inductis vt ex eisdẽ euidenter liquet.

Quæres an in aliis casibus quàm criminalibus; v. g. pro ingressu collegij aut dignitate aliqua sit danda oppositori eam petenti copia testium? Respondeo affirmatiue ob easdem rationes de quibus in numeris superioribus; valent enim æqualiter vtrobique. Neque dicas iniuriam fieri testibus, si eorum nomina edantur oppositori, quem inimicum postea sint habituri, paucosque testes inueniẽdos qui nomina sua non 13

propal:te recusent,propter periculum, quod ab inquisitis eis sequi potest. Nam vltra responsionem supta huic difficultati assignatam, facile (inquit) est ei iterum respondete, nempe quod testium nomina, si expedite visum fuerit occultentur: dicta autem eotum solummodo publicentur,vel inquo defectus consistat detegatur,vt errori,vel falsitati occurratur, vel inquisitionem repeti iubeatur.

14 Quòd si processus criminalis simul fulminetur contta præsentes, & absentes reos, vt sæpissime in ptaxi coutingit fieri, non debet differti ptocessus tei præsentis, donec illi qui sunt contumaces condemnentur. Communis & iuridica secundum Boss. *in titu.de sement.n.*85.sed non seruatur in practica secundum ipsum *ibi*, *& in tit.de delict.n.*46. nec in Prouincia Clari secundum ipsum *d.q.*49. *vers.sed pone*, dicentem, quod in ea nunquam publicatur processus offensiuus præsenti, nisi prius contumacibus condemnatis, & quod,Ita omnino seruandum esse in facti contingentia, Senatus expresse rescripsit ptætoribus Fouranellæ,& Romauenghi.11.Augusti 1558 & quod iudicio suo est optima practica,ne(si publicetur processus)possint contumaces instrui de indiciis contra eos existentibus, & subotnate testes, & deinceps comparere. Ipsis autem contumacibus condemnatis fit publicatio processus quoad præsentes, daturque eis copia deletis tantum prius, quantum commode fieri possit, nominibus contumacium, atque his omnibus, quæ ad eos pertinent: quatenus tamen, quæ ad præsentes per huiusmodi delerionem non rollatur vel in minimo facultas defensionis; sed hæc ptactica non viderur iutidica secundum Bossium *vbi supra*,& ideo aliter distinguit, vt ibi per eum.

15 In Hispania autem, simul contra absentes, & præsentes reos criminum proceditut, nomina tamen absentium, nec eorum culpæ leguntur, nec dantut præsentibus, sed vel ipsa non exemplantur, vel non leguntut reis præsentibus, eorumque aduocatis & agentibus, & deinde prius condemnantur absentes, postea vero præsentes, & ita sæpissime fieri, & obseruari vidi in praxi.

16 Est igitur iutis certissima conclusio, & communis ptaxis, vt in criminalibus nemo debeat condemnari,nisi prius dara copia indiciorum, & termino competenti ad faciendas suas defensiones, etiam si fuerit delictum ipsum sponte confessus. Et hanc practicam seruat totus mundus, secundum Salice. *in l.*2.*n.*7.*C.de cust.reor*. Angel. *de Malef.* & alios practicos, eosque referentem Clarum *d.q.*8.*in vers.est igitur*.

17 Processus autem,qui fit super inquisitione generali ad inuestigandum, quis fuerit delinquens, minime publicari debet: cum enim in eo non sit adhuc aliquis reus certus, non est alicui danda copia indiciotum, ita obseruat consuetudo,vt ex Anton.de Canat. *de quæstion. in secundo memb. n.*52.*in fin*.affirmat Clar. *vbi sup.in vers. hec autem omnia*,dicens notandum, quia plerumque solent fieri quædam comparationes præuentoriæ, petendo copiam indiciorum, &c. Cum tamen adhuc non sit formatus processus informatiuus, siue inquisitio specialis,vt eludant iudices imperitos:debet igitur index prius formare ipsam inquisitionem specialem, siue processum offensiuum, & deinde seruatis seruandis poterit dari cupia inquisito.

SVMMARIVM.

1 *Reo interrogato à iudice de crimine, an liceat in conscientia veritatem negare, & numeris sequentibus, per totam quæstionem, & quando dicatur legitime interrogari? num.* 4.

17 *Reus inique interrogatus ordine non seruato, vel à iudice nen suo, qui ius interrogandi non habet, licet non teneatur respondere, & si coactus responderit, an iuste, & sine vitio possit fallere iudicem, & verbis ambiguis respondere?*

18 *Seruo an liceat fugere à domino, vt à seruitute liberetur.*

19 *Testi ab alio producto an liceat contra se respondere.*

21 *Bellum ex vtraque parte iustum non datur.*

23 *Reus legitime interrogatus à iudice, an teneatur credere,antequam respondeat, vel petere copiam processus,ad hoc vt sibi constet an iuridicè interrogetur.*

An liceat reo in conscientia veritatem negare,per quam condemnaretur?

QVÆSTIO IX.

QVÆRO, an liceat in conscientia reo in- 1
quisito, vel accusato veritatem negare? Et in hoc omues conueniunt, quod quicumque iuridice, hoc est, legitime secundum iuris otdinem interrogatut de suo crimine, tenetur illud sub peccato mortali manifestare.

Quod liceat intertogare probatut ex Sacra 2
Scriptura, Iosue septimo, vbi sic interrogauit Iosue Acham,vt confiteretur suum crimen: *Fili mi da gloriam Deo Israel,& confitere, ac indica mihi, quid feceris,ne abscondas*. Date autem gloriam Deo tenetur quisque iuxta illud 1. ad Corint. 10.*omnia in gloriam Dei facite*: & Ionæ 1. Cum ob peccatum alicuius tempestatem illam ortam intelligerent illi viri, & iacta sorte deprehensus esset Ionas,Iure naturæ gubernator nauis, qui eo casu erat legitimus index illius causæ, interrogauit Ionam, *quid fecisti?*

Quod sit etiam necessarium medium aliquando ptobatut:nam existente delinquente infamato, vel si habeatut contra eum semiplena probatio potest, & debet iudex procedete ad punitionem, quod tamen fieri non potest nisi per interrogationem,& confessionem delicti: non enim licet aliquem condemnare aut punire, qui non sit confessus, vel conuictus per text. *in cap. nos in quemquam,*2.*questione.*1. *& in cap.index, eadem causa & quæstione*, quia iudex agit de bono publico, quod pacifice conseruari nou posset, nisi crimen puniretur: & hoc fieri nequiret, nisi iudex testimonio, & confessione rei causam cognosceret.

Cum hoc igitut ita sit,iudex haber ius inter- 3
rogandi reum io hac specie: ergo reus etiam tenetur sub peccato mortali confiteri veritatem: alias enim darentur duæ contradictoriæ simul veræ, bellumque ex vtraque parte esse iustum, quod esse non potest. Denique

inferior

inferior tenetur sub mortali obedire superioris mandatis licitis,& honestis in rebus grauibus,ad Rom.13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit,& qui potestati superioris* (intellige, iudice procedentis) *resistit,Dei ordinationi resistit:* sed in nostra specie supponimus iudicem iuridice procedere: ergo reus tenetur ei obedire, sicque veritatem confiteri. Deinde nostra assertio probatur *in cap.cum dilecti, de accusat.*

4 Iuridice autem tunc procedit iudex in proposito, adhoc vt reus teneatur confiteri veritatem, quando præcedit infamia, vel est notorium factum contra reum, vel adest semiplena probatio per vnum testem omni exceptione maiorem asseritiue deponentem, vel per indicia sufficientia in criminibus publicis,iuxta resoluta per authores *infra* citandos.

5 His autem deficientibus minime tenetur reus contra se confiteri veritatem,ex text. *in cap.quis aliquando de pœnitent. dist.*1.vbi Beatus Chrysostomus inquit: *non tibi dico vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuses,sed obedire te volo prophetæ dicenti, Reuela ante Deum viam tuam*, vt infra dicemus *in quæstione sequenti*, & prædictam sententiam affirmatiuam tenet D. Thom. 2. 2. *quæst.*69. *art.*1. *&* 2. receptus communiter *ibi*, & alibi per omnes, vt patet ex Caietan. & cœteris scribentibus super eum,&.Soto *de ratione tegend. & detegend. secret. in secundo membro. quæst.*7.*conclus.*1.*&* 2. *& de iust. & iur. lib.*5. *quæst.*6. *art.*2. *&* 2.*quæst.*7. *art.*1. Nauar.*in man. cap.*25.*num.*35. & est communis opinio Doctorum vtriusque iuris, vt plurimos referens testatur Anton. à Cordub.*lib.*1 *suar quæstion. quæst.*43.*fol.*350. *col.*2. & D.Thom. in hoc est communiter receptus,vt testatur nouissime eum sequutus Ludouic. Vela *in responsio. ad casus conscientia, casu* 32. Et est doctrina communis vt testatur eam sequutus Ludouic. Carbo *de restitutione quæst.*51. *in versiculo, postrema*.& in eam conueniunt omnes fere Theolog. vt plurimos congerens testatur Petr. à Nauarr.*lib.*2.*de restitutione, cap.*4 *num.*138.& ex nostris eam plures allegans tuetur D. Couarruuias, *in practicis quæstionibus,cap* 18.*num.*7.*ad finem, & lib.*1. *variarum,resolutionum,cap.*2.*num.*2. Nauarr. *in cap. inter verba, corollario* 46. 11. *quæstione* 3. Gregorius Lopez, *in l* 4 *per text. ibi, tit.*29.*partit.*7. in glossa, *iurar que diga la verdad.* vbi late Rodr. Suar. *in l.*4.*titu.de las iurar, num.*13. *lib.*2. *fori legum*, Antonius Gomez,3. *tom. variarum resolutionum cap* 12. *de probat.delict. num.*5. Bernardus Diaz de Lugo *in practic. crimin. cap.*126. *in nouis num.*4. nos idem sequuti *lib.*1. *canonicarum quæstionum cap.*11. *num.*39. *& cap.*15. *num.*15. & latissime eam probat,& sequitur plures allegans, & dicens quod est communis, & receptissima sententia Theologor. & Canonist. Salzedo in addition. ad Bernardum Diaz, *vbi supra*, & eam omnes tam Theologi,quam Canonistæ communiter fatentur secundum D. Segura *in suo instructor. iudic. Ecclesiastic.* 2.*parte cap.*24. *num.*29. vbi quod alias non est absoluendus reus,eamque sequitur, & late probat plures allegans Magister Aragon super D.Thom.2.2.*quæstione* 69. *artic.*1. *&* 2.*pag.*495. *in versic.mihi ex his,columna.*2. *cum sequenti*,& late Vega *lib.*2.*casuum conscientiæ, casu* 307 iuxta impressionem Compluten. *anu.*1594. *fol.*83.

6 Et procedit hæc sententia, etiam si sine iuramento, reus à iudice legitime interrogetur: quod patet ex fundamentis prædictis, quæ non nituntur in vi iuramenti, sed ex iure, quod habet iudex ad interrogandum, & ex obedientia, quam inferior debet superiori iuridice procedenti, ita Soto, & Salon *vbi sup.* scilicet *de iust. & iur. column.* 1472. *in fine, & in principio sequentis*, & iterum *colum.* 1563. *controuers.*10. *in* 2. *conclus.*

Sed quamuis præfata opinio D. Thom. receptissima sit, Abb. tamen *in cap.*2. *colum. penultima de confes.* Syluester, *versic. confessio delicti, quæstion.*1. Angel. *eodem verb.* Armil. autea, *quæstion.*8. Alcocer *in summa, cap* 26. *§. incip. el Reo*, tecnon, & Nauar. ab eo citatus ita in proposito distingunt, vt si quidem reus ex confessione timeat pœnam temporalem possit negare veritatem, siue iudex procedat ex mero officio, siue ad instantiam partis. Si vero pœna imponenda non sit temporalis, sed spiritualis, vt excommunicatio, & simil. teneatur sub peccato mortali delictum confiteri. Sed est falsa hæc opinio, & distinctio, & contra omnium Theologorum sensum (vt vidimus) ideo non est tenenda. 7

Est & alia nouior tertia opinio quorundam Recentiorum pie, & probabiliter existimantium, non vniuersaliter(vt secunda dicebat opinio) sed in causa criminali præcipue capitis, posse reum in conscientia veritatem secluso mendacio verborum inuolucro contegere, ita Petrus à Nauarra, *lib.*2. *de restitutione, capit.*4. *num.* 142. *cum sequentibus*, & Ignatius Salzedo, in addition. ad Bernard. Diaz, *in practic. crimin. cap.* 126. *versic. nono denique*, & Pater Frater Emanuel Rodericus, *in sua Summa de cases de consciencia, cap.*10. *del orden iudicial, numer.*1. vbi idem probat quoties agitur de magno honore, quorum hæc sunt fundamenta. 8

Primum naturalis æquitatis dictamen, ac vehemens inclinatio, quam natura dedit ad sui conseruationem: à qua naturali æquitate proficiscitur ius aliena surripiendi pro sustentatione necessaria in extrema necessitate: similiter inimicum inuadentem occidere, & seruo licet fugere à domino vt liberetur à seruitute eius, quæ mors ciuilis est: ergo multo fortius natura permittente licebit reo tacere veritatem, quæ probari non potest, vt suam quisque vitam saluare possit.

Secundum fundamentum huius opinionis est, quoniam in iure habetur quod consanguineus compelli non possit contra consanguineum ad testificandum, vt *in l.*4. *cum seq. de testibus ff.* nec similiter quando magnum aliquod dispendium timet testis in se ipso: non enim potest interrogari testis, nec ipse tenetur respondere super his interrogationibus, per quas turpitudo ipsius testis detegitur, ex ratione *text. in d. cap. quis aliquando*, §. *non tibi dico, prima distinct.* & ideo nec an crimen commiserit, quod ei obiicitur, ad eruendam eius testimonij fidem, cum esset iniqua, & iniusta interrogatio, etiam si crimen sit publicum, vel sit ipse testis eius causa publica nota insignis, quem vulgo dicimus infamatum, vt ex Innocentio, & probat Couarruuias *in practicis quæstionibus capit.* 18. *numer.* 17. Quis autem est magis propinquus consanguineus quam quisque sibi? aut quod maius dispendium, quam mortis? Nec dicatur quod *in d. l.* 4. solum agitur de criminibus occultis, in quibus nec indicia, nec infamia, neque semiplena probatio præcesserunt: nam si hoc ita esset, nullum ibi inueniretur beneficium legis consanguineis concessum, cum nec etiam 9

extranei tunc compelli possent ad testificandum de simpliciter occultis: & tamen certum est, ex mente omnium, aliquid speciale in ea lege propinquis concedi, ac etiam testibus in proprio crimine, quod aliis in communi non est concessum.

10 His tamen non obstantibus, nec aliis huiusmodi, quæ excogitari possint ad colorandam hanc opinionem, ea falsa est, ac proinde reiicienda omnino, ac non tenenda, nec consulenda reis, aliisve, vtpote contra salutem suam spiritualem: sed potius amplectenda est prima sententia D. Thomæ, quæ est verissima communis, & receptissima tam Theologorum, quam vtriusque iuris Professorum: quis ergo timoratæ conscientiæ audebit ab ea discedere? Fundamenta profecto eius supra relata eam verissimam reddunt etiam in causa criminali, capitali, & honoris, vt deducitur ex mente D. Thomæ, & sequacium vtrumque casum comprehendente.

11 Quandoquidem generaliter, & simpliciter loquuntur in quacumque causa criminali: & nuncupatim, quod reus legitime interrogatus à iudice de crimine iam iuridice notorio teneatur illi confiteri veritatem, etiam si videat certo, & euidenter ex tali confessione imminere sibi mortem, tenent. D. Soto *de iustitia, & iure, lib. 5. quæst. 6. artic. 1. in prima conclusione*, & Salon *de iustitia, & iure, in 2. 2. D. Thom quæst. 69. artic. 2. controuersia. 10. column. 1561.* dicens hoc constare ex D. Thom. *in primo artic. illius quæstionis*, vbi probauit in re grauii, qualis est hæc: esse peccatum mortale intrinsece ex suo genere mentiri iudici iuste interroganti, & quod hæc est communis omnium Doctorum nemine discrepante præter imperitorum vulgus, qui vitam corporis saluti humanæ solet præferre. Eandem doctrinam D. Thomæ, *suprà citati*, & communiter recepti sic interpretatos Nauar. *in Manuali, cap. 25. numero 35.* Ludouicus Vega *vbi suprà, dicto casu 32. in princip.* ibi, quamuis ob id sit morte plectendus, & communiter omnes ita volunt ac sentiunt, & nouissimè Catbo *vbi suprà*, admonens confessarios vt caueant ne absoluant reos, qui nolunt veritatem fateri cum iuridice interrogantur, nec eos cogant, cum non recte interrogantur.

12 Quinimo ipsi Doctores probant teneri quem iure diuino, & humano, etiam de proprio crimine respondere, quoties iure fuerit interrogatus secundum Innocentium, *in cap. 2. de confessis*, & ibi Doctores, Diuus Thom. *in secunda secunda, quæstione 62. artic. 1. & quæstione 76. artic. 1.* Soto, & alios quos in id ipsum citat Diuus Couatruuias, *in practicis quæstionibus, dicto cap. 18. numero 7. circa finem.* Si ergo ad hoc tenetur reus iure diuino, & humano quis quæso interpretum, præcipue iuniorum, audet distinguere inter crimen, & crimen? nonne in vtroque idem ius ligat: & ita merito contra Petrus, à Nauarr. *vbi suprà*, dicit esse longe probabiliorem sententiam, eam sequntus, & bene probans eum quampluribus authoribus quos refert Magistrat. Aragon. *vbi suprà.*

Et quia destructo fundamento corruit ædificium, vt *in cap. cum Paulus, 1. quæstione 1.* Ad primum fundamentum Modernorum, hoc est, naturalis rationis dictamen, ac vehementem inclinationem, quam natura dedit ad sui conseruationem, respondemus, Primo hoc procedere, dummodo non agamus alias contra aliud ius naturale ac diuinum, præcipiens non esse mentiendum, nec iurandum nomen Dei in vanum, & sic dum non faciamus contra conscientiam: quia qui contra eam facit ædificauit ad Gehennam, & potius debemus omnia mala pati, quam peccato consentire, text. *in cap. sacris, de his quæ vi, metusue caus. fiunt, cap. inquisitiones, de sententia excommunicationis*, & ibi glossa *verbo humiliter sustinere, cap. ita ne, 32. quæst. 5.* & mendacium adeo est intrinsece malum, vt nullo modo possit bene fieri, aut honestari ex aliqua circunstantia, vt bene probat Salon *de iustitia, & iure, columna 1473. in finem.* 13

Secundo potest procedere contrarium fundamentum, quando reus de occulto crimine, & sic non iuridice, nec legitime interrogatur, quo casu reus non tenetur confiteri veritatem, sed potest eam verborum inuolucro contexere, vt *suprà*, asseruimus, & *infra* latius probabimus,

Ad primum corollarium, quod ex illo primo fundamento elici videbatur, nempe, vt pro sustentatione vitæ necessaria in extrema necessitate possit quis aliena subripere: Respondetur, ideo hoc tunc licere: quia tempore necessitatis omnia sunt communia: res enim, quæ homini redundant, pauperum sustentationi iure naturæ debentur. Et D. Ambrosius (vt *in Decreto habetur 47. in distinct.*) ait: *Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis miserorum redemptio, & absolutio est, pecunia, quam tu in terra defodis.* Ratio autem naturalis sic colligitur: nullum ius gentium, aut humanum, naturali potest, aut diuino derogare, cum hæc superiora sint; iure autem naturæ diuinaque prouidentia institutum est, vt res inferiores hominum necessitati subueniant, propter quos conditæ sunt: ergo vbi res huiusmodi redundantes possessori non seruiunt, nullo iure humano vetari possunt, quominus in egentium vsum veniant. Quo fit, vt in extrema necessitate, putà, vbi euidens, & ingens est, tunc calamitosus ille licite possit alienis rebus sibi succurrere, siue clam sublatis, siue palam: quoniam, tam innatum est homini iura seruandi sese, vt illi alia cuncta cedant, vt probat Dominic. à Soto *de iust. & iur. libro quinto, quæstione tertia, articulo quarto*, at vero in specie nostræ quæstionis respondendi iudici competenti, iuste, & legitime interroganti reo, non inuenitur vllo iure permissum mendacium, aut occultatio veritatis: nec enim pro conseruatione corporis, quæ est res minoris valoris, licet animam perdere, quæ est bonum supremi valoris: ita enim hæc inter se differunt, quantum spiritualia distant à temporalibus. 14

Quinimo non licet vti falsitate, vel mendacio ad mortem euitandam, *text. in cap. nequis cum sequentibus, 22. quæst. 2.* ex Augustin. *in 5. Psal. & lib. contra mendacium cap. 17.* & ita peccat aduocatus, qui in iudicio, etiam contra aduersarij cauillationes, iudicem, vel eundem aduersarium mendacio, aut falsitate decipit, D. Thomas, *2. 2. quæst. 71. artic. 3. & quæst. 40. artic. 3.* communis, vt ex aliis probat D. Couat. *lib. 1. variar. resol. cap. 2. num. 5. vbi num. sequenti* in nostris propriis terminis probat, quod liceat inique interroga 15 16

interrogatus ordine non seruato, vel à iudice non suo, qui Ius interrogandi non habet, non teneatur respondere: & si coactus respondeiit, iuste & sine vitio, valeat ipsum iudicem verbis ex communi significatione ambiguis fallere, mētiri tamen nullo pacto debet, alioqui peccato subditur, & hoc cum D. Augustino, Thom. Caietan. Adrian. Sot. Nauar. & Ginesio à Sepulued. quos ibi refert. Ergo cum reus iuridice interrogatus iudicem fallere non potest, nec vti aliquo mendacio, aut veritatem contexere: præsertim: quia quādo index iuridice procedens ita interrogationibus (vt solent practici, & periti iudices) premit reum, vt absque mendacio veritatem occultare nullo modo possit, quid proderit ei præfata uuo, sed falsa opinio modernorum.

Ad secundum corollarium prioris fundamenti, nempe quod pro conseruatione sui liceat, cuique inimicum, inuadentem occidere. Respondemus id licitum esse, ac recte procedere eodem iure naturali, nullo alio iure in contrarium existente, nempe: quia vim vi repellere licet eum moderamine inculpatæ tutelæ, est enim defensio de iure naturali. Quinimo hoc argumentum contra ipsos retorquetur: si enim in hoc moderamine inculpatæ tutelæ vtendum est, vt liceat inuadentem occidere, inde fit non licere mentiri, aut veritatem occultare iudici iusta interroganti: quia non seruatur prædictum modetamen, cum perdat animam.

18 Ad tertium corollarium adductum in contrarium de quo *suprà, num.* 8. *ad finem*, de fuga serui, quod licita sit, &c. Respondemus contrarium, vt patet ex traditis nouissime per Molin. Theolog. *de iust. & iur. tractat.* 2. *disput.* 37. *colum.* 294. *cum sequentibus*, & per Aragon. *de iustit. & iur. quæst.* 66. *artic.* 1. & 2. *pag.* 396. *colum.* 2.

19 Ad secundum principale fundamentum partis contrariæ, quod consanguineus non possit compelli ad testificandum contra consanguineum, *lib.* 4. *cum similibus, ff. de testibus*. Respondetur non facere ad propositum: quia vendicat sibi locum text. ille, quando certum est iudici, socerum, generum, cæterasque personas ibi expressas: quia delicto adfuerunt, depositiuras aduersus ipsum reum, ve constat ex ipso text. in illis verbis *vt testimonium litu dicat aduersus socerum*, &c. Hic autem non agimus magis in incerto, scilicet, quando iudex, vt sibi veritas innotescat, post alias probationes non omnino euidentes conquisitas reum interrogat, qui nisi veritatem exponat peccati mortalis reatum incurret, &c.

20 Similiter minus obstat, quod testis ab alio, productus non teneatur contra se respondere, nempe, super iis interrogationibus, per quas turpitudo eius detegitur, ex ratione, text. *in dicto capite, quis aliquando*, §. *non tibi dico*, *vt te prodas, etiam si crimen sit publicum*: quia in illa specie iudex non procedit contra testem tanquam contra reum, sed eum examinat, vt testem productum. Tenetur igitur cum iuridice testis interrogatur crimen alterius, quod scit detegere, non vero suum: quia non iuridice de suo crimine interrogatur, eum sit testis, immo est iniusta, & iniqua ea interrogatio.

21 Nec satisfacit responsio Nauarr. *de qua supra, num.* 3. ad rationem factam pro communi, nempe iudicem iuridice, ac legitime interrogate, præcipue cum iuramento, veritatem sibi manifestari, & tamen reus legitime eām abscondit: quia vterque iure suo vtitur, iudex percontando ob commune bonum, & reus celando ob bonum propriæ vitæ. Nec mirari (inquit) quisquam debet, quod detur illud veluti bellum iustum ex vtraque parte, seclusa ignorantia inuincibili: siquidem constat licitum esse iudici damnato ad mortem præripere, vt è carcere non fugiat, & tamen ipse parere non tenetur, Damnato etiam ad mortem in absentia iudex legitime præcipit, vt compareat; & tamen ipse in absentia venire non tenetur, & sic in simil. Hæc namque responsio nulla est, semper enim est implicatio in adiecto, quod detur bellum iustum ex vtraque parte: quod contingeret si Prælato iuridice, ac legitime Interrogante de crimine, posset reus illud licite celare, præmaxime quod ex iure, quod Superiores habent ad aliquid præcipiendum, euidenter colligitur obligatio subditi ad obediendum: non enim fieri potest quod subditus habeat ius ad non obediendum, & quod illud habeat Superior ad præcipiendum, cum hæc sint correlatiua, mutuoque se consequantur, vt constat ex Paul. ad Romanos decimo tertio. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Nec obstant exempla in contrarium adducta: quia in illis, cum inclinatio, quam habent homines ad tuendam propriam vitam, atque libertatem, sit valde naturalis atque vehemens, fit vt non habeant iudices potestatem præcipiendi, ne condemnatus ad mortem fugiat si potest, vel quod absens compareat, quamuis habeant ius ad illud suspendendum: essent enim huiusmodi præcepta valde rigida, & lure gentium nulla. Quare, dum damnati fugiunt, vel citati non comparent, nec faciunt iniuriam ministris iustitiæ, nec illis resistunt, aut violentiam inferunt, sed tantum causam suam desetunt diffidentes de illa, præsentiamque suam negant, quam vt supponimus ex iure gentium exhibere non tenentur ad mortem, quam inde sibi vident imminere. Et eadem ratio est de seruo, qui se non vendidit, quantum ad recuperationem propriæ libertatis. At vero qui iam præsens in iudicio legitime cogitur respondere, faceret iniuriam iustitiæ, illique resisteret, non respondendo, sicut & qui fugit resistendo, aut qui iussus ascendere patibulum, vel collum gladio iustitiæ exhibere, id facere non vult, ita optime respondet Aragon *vbi suprà, pag.* 496. *columna* 1. & 2.

Quibus sit, vt nullo iuris colore defendi possit opinio contraria Modernorum aduersus D. Thomam, & cæterorum receptissimam omnium sententiam, audaciam prioris, Petri nempe Nauarræ, omnes merito reprehendent: quia cum esset Theologus leuiter discessit à doctrina D. Thomæ præceptoris communis, tantorumque Patrum communi recepta, securiorique animæ: & eo magis, quod aliis ansam præbuerit à veritate, & solida doctrina deuiandi, incedendique via laxiori cum periculo salutis animarum, nisi horum posteriorum factum quoque increpemus, cum eadem ratione non debetent à doctrina verissima, & receptissima declinare, sequuti Iunioris nouam, ac periculosam, quæ potius gratia disputationis, quam vt in actu practico sequeretur, dicta, aut scripta censenda merito foret. Sed miror quoque Ignarum Salzedo, qui cum esset vir perdoctus, & senex, ac 22

in

in florentissima Theologorum Academia Complutens. extitisset, & publicus professor Sacrorum Canonum, illam singularem opinionem Nauarræ sequutus fuerit, sibimet dire&o contrarius *in versiculo, paulo præcedenti, incipit. quamuis opinionem contrariam*, *ibi* sed primam opinionem tanquam veriorem amplectimur, appellans eam communem apud Theologos, & receptissimam. Igitur de Emanuele Rodriq. amico nostro quid dicam. Nihil profecto, nisi quod cum valde Religiosus, & doctus sit, publicusque professor doctrina Sancti Thomæ, ab eius prædicta sententia approbatissima discedere non debetet, vt vulgu imperito placeret. Hi tamen tres Socij eam solum habere possunt excusationem, nempè, quod ita putauerint iuxta proprias conscientias posse defendi: non tamen debuissent id palam docere, nec publicis scriptis mandare, ne rei deinceps, eorumque aduocati, & consiliarij suum sequuti iudicium faciant reos, contra quos iuste, & legitime proceditur, veritatem occultare, ne dicam etiam negare.

23 Sed vtrum ad hoc, vt reus teneatur iudici respondere veritatem legitime interroganti (vt supra visum est) sit necessarium quod iudex prius ei notificet contra ipsum esse infamiam, indicia, vel semiplenam probationem, vt sic sciat ipsum iuridice interrogate, an vero teneatur statim ei fidem adhibere, credereque, quod iuridice interrogat, vt veritatem illico manifestet: egimus late *lib.* 1. *Canonic. quæstionum*, *cap.* 11. *num.*43. Vbi retulimus duas opiniones contrarias affirmatiuam, quæ habet iudicem teneri prius reo notificationem prædictam facere, & negatiuam, quæ contrarium dictat, nempe vt non sit necessarium, quod id reo constet, sed debeat pro iudice præsumi, quod legitimè procedat, & interroget, adhuc vt reus eidem teneatur respondere veritatem. Et hanc diximus communiter practicari, & sequuti fuimus, dum de opposito non constiterit sufficienter. Censuimus tamen, *num.* 44. quod reo postulante debeant illi edi atque legi dicta testium ad hoc, vt sciat an veritatem fateri teneatur, & quod si hoc à iudice denegetur non tenebitur respondere: idem nunc quoque probamus. Tametsi Magister Aragon, *vbi suprà*, *pag.* 497. *colum.* 1. *in principio*, opinionem priorem præfatam affirmatiuam probet, nempè, quod quamdiu reus dubitat, an sint inditia sufficientia, infamia, vel semiplena probatio contra eum, vt sæpe accidit: quia iudices frequenter leui rumore, & lenibus inditiis moti gloriosum sibi existimant, si sub iuramento minis, & aliis vexationibus mille artibus vtentes à reo veritatem extorqueant de crimine occulto, quod commissum suspicantur, non tenetur respondere veritatem, quamuis non debeat mentiri. Nec pro iudice est præsumendum quamdiu de reo non constat, vel rationabiliter constare debet, quod ipse legitime procedit, maxime in rebus grauioribus, & potissimum in his, quæ vitam in discrimen obiiciunt. Sed quod in rebus leuioribus possunt, quidem subditi Prælatis fidem adhibere, & non omnibus, sed illis quos probos, prudentes, ac scientiæ peritos cognouerint, cum tamen in rebus grauioribus ius habeant vitam, & proprium honorem tuendi, quousque sibi contrarium rationabiliter constiterit. Addit præterea, quod sibi dicta opinio negatiua contraria nimis dura videtur. Sed cum in dubio pro iudice præsumendum sit, adhuc sustineri potest prædicta opinio negatiua, cum eam sequantur alij Authores, & quidem graues, præsertim quando reo alias constat contra se esse probatam infamiam, indicia, vel esse semiplenam probationem. Non tamen condemnare possumus eos, qui prædictam opinionem affirmatiuam sequuti delictum iudici non propalauerint, neque eorum consultores: siquidem authoritate tantorum Patrum, & probabilitate quoque est munita, & præterea in fauorem rei: imo securos eos esse censerem, dummodo reo nun constiterit prædicta esse probata in processu, quamuis ei iudex id non notificauerit. Cæterum procul dubio procederet opinio præfata affirmatiua, si reus certo sciret, vel bona fide crederet contra se nihil posse probari: si quidem delictum omnino occultum fuit. Quod si posset probari, & dubitat an contra se sit semiplena probatio, vel infamia, aut indicia probata, petat à iudice processus copiam antequam respondeat: quo facili medicamento austeritas, & duities negatiuæ sententiæ visa Cordubæ, & Aragon mollitur; quod si iudex eam reo negauerit, tunc reus fecure non tenebitur iudici veritatem manifestare, cum cesset iam pro eo prædicta præsumptio, ex quo iudex per id suspectus efficiatur reo.

SVMMARIVM.

1 *Reus an testis à iudice, non iuridice interrogatus, quid debeat an possit respondere? & num. seqq.*

3 *Mentiri non licet reo, etiam si iudex contra ordinem iuris interroget, & de aliis in proposito, num* 4.

6 *Testis debet legitime interrogari sicut reus. Et quæ sunt necessaria ad hoc in reo, in teste quoque desiderantur. Fallit quando proceditur via accusationis, vt in n.* 9. *&* 10.

7 *Interrogatus legitime à iudice negans veritatem peccat contra iustitiam, & tenetur de damnis inde secutis.*

Testis, qui fraude, aut dolo subducit se ne à iudice in testem vocetur ad liberandum proximum suum ab iusta morte, pœna, vel infamia, an peccet, & an aliquam restitutionem teneatur num. 7.

9 *Testis, qui solus vidit committi delictum, quando proceditur via accusationis, tenetur interrogatus dicere veritatem, & n.* 10. *&* 11. *Et idem quando plures testes viderunt committi delictum, vt in n.* 12. *&* 13.

14 *Testis contrarius interrogatus an licitè possit respondere iudici, se factum nescire?*

15 *Testis tenetur testificari, etiam si non interrogetur iuridice, quando in crimen est in fieri, aut instat, vel vergit in damnum notabile Reipublica, vel proximi.*

16 *Præterquam in confessione vere Sacramentali, vel secreto commissa, quia hæc nullomodo sunt manifestanda n* 16. *&* 17.

18 *Infamia ad interrogandum reum, vel testem, an satis sit de facto, vel requiratur, quod sit de persona, vt in exemplo de quo hic?*

De

De reo, vel teste non iuridice à iudice interrogato quid facere tunc debeat, ac possit?

QVÆSTIO X.

1 QVÆRO, quid dicendum sit, si iudex de occulto erimine, vel alieno illegitime, hoc est, non iuridice interroget reum, vel testem, scilicet, quando non præcedit infamia, nec est notorium factum, nec adest semiplena probatio, vel indicia, vel si non sit proprius iudex, & sic contra ordinem iuris interrogetur?

2 Et quidem in hac specie respectu rei omnes conueniunt, ipsum reum non teneri ad aperiendam veritatem, etiam si sub iuramento interrogetur: sed posse eam occultare vtendo quacumque amphibologia, quam vsitatos sermo citra mendacium ferre possit: nam sit alia verba nullatenus sensum admitterent, mendacium pateret.

3 Mentiri autem nullo modo licet etiam si contra ordinem iuris iudex interroget, vt docent S.Thom. 2.2. *quæst.69. ar. 1. & 2.* & communiter Theologi, & Canonistæ.

4 Quoniam mendacium adeo est sua natura malum, & iniquum, vt nullam ob causam qui illud protulerit incolumis à culpa sit. ¶ Tametsi, quando iniuste, ac citra iuramentum interrogatur quis, mendacium illud non sit mortale: quia non perniciosum, sed odiosum est, secus si sit periurium, ita Soto *lib.5. de iustitia, & iure, quæstione 6. artic. 1. in tertia conclusione*, supra dictam etiam conclusionem in reo tenent plerique ex præcitatis *in quæstione præcedenti*, & Soto etiam, *vbi sup. art. 2. in versic si vero: & de ratione tegend. secret. membr. 3. quæstion. 3. conclusione* 4. D. Couarr. *lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 7.* & cæteri omnes de hac re agentes: ex quibus constat hanc esse receptissimam sententiam Theologorum, & Canonistarum de quo latius *infra* agemus *in q. statim sequenti.*

5 Quod autem maiorem habet difficultatem, est respectu testis an interrogatus à iudice teneatur ei aperire veritatem. Et in hoc sit generalis conclusio, quod vbi iusta præcessit accusatio secundum debitam iudicij formam, tenetur homo Superiori subiectus testimonium ferre, in occultis autem de quibus infamia non præcessit minime, & præcipuè Superiori non subiectus. Hæc est conclusio D. Thomæ, *quæst. 2. 2. 70. art. 1.* & omnium scribentium *ibi*, super eum præcipuè Soti *lib. 5. de iustitia & iure, quæstion. 70. art. 1.* & Salon *eodem tractatu de iustitia, & iure in D. Thom. 2. 2. quæst. 70. artic. columna 1622. cum sequentibus*, & ibidem Magister Aragon. *pag. 518. columna. 2. in versic. his constitutis*, vbi quod sicut certum est, quod tenetur reus dicere veritatem quando legitime à iudice interrogatur, ita etiam est certum de teste, & quæ requiruntur ad hoc, vt iudex legitime interroget reum, sunt etiam necessaria ad legitimam testis interrogationem, vt etiam alij DD. argumentatur.

6 Ex quo inferunt, quod qui legitime interrogatus à iudice, de aliqua veritate, vel eam negat, aut occultat, peccat contra iustitiam, & te-
netur de damnis inde sequutis: idemque esse in eo qui fraude, aut dolo subducit se, ne à iudice in testem vocetur, secus, si nec vocatus, nec in-
terrogatus tacet ea quæ necessaria sunt ad libe- 9
random proximum ab iniusta morte, pœna, vel infamia, vel quouis alio nocumento, tunc enim quamuis delinquat grauiter ad nullam tamen restitutionem tenetur: quia non contra iustitiam, sed tantum contra charitatem peccat, vt cum Beato Thom. probat, & tenet Aragon *vbi sup.* In occultis autem & de quibus infamia non præcessit non solum testis potest occultare veritatem, sed imo tenetur, si sit in præiudicium tertij vt constat ex prædictis.

Illud tamen Reperio apud DD. in proposito 8
differre inter reum, & testem, quod in his, quæ sunt in damnum alterius, reus non tenetur ad respondendum iudici, nisi existat semiplena probatio, quando proceditur per viam accusationis, vel infamia, quando proceditur per viam inquisitionis. Testis vero etiam si prædicta non existant tenetur ad testificandum, quo fit vt si accusatio sit iusta in vtroque foro, vel in foro tantum exteriori testis tenetur respondere iudici interroganti, eique veritatem aperire, vt probat latè Salon *vbi supra controuers. 1. column. 1617. cum sequenti*, dicens se attigisse, *quæst. 69. artic. 2. sed ibi column. 1519. in versic. ad quartum* videtur sibi contrarius, dum supponit debere esse semiplenam probationem, vel indicia manifesta, ad hoc vt iudex iuste interroget, quando proceditur per viam accusationis, quam vt testis teneatur respondere. Recte tamen inspectus ibi hoc non requirit de necessitate, sed tantum dicit non requiri infamiam, quando est accusator, sed sufficere accusatorem cum semiplena probatione, vel indiciis manifestis, & clarius *in d. vltimo loco* ex proposito probat, & tenet, quod prædiximus, sed nihileminus eadem sunt necessaria in teste, quæ in reo, vt diximus *sup. num. 6.*

Ex quibus deducitur, quod si quando proce- 7
ditur per viam inquisitionis, testis, qui vidit cum aliis contestibus committi homicidium, interrogatus à iudice non teneatur respondere, nisi vel infamia præcesserit, vel indicia iuxta *supra* tradita: si tamen procedatur via accusationis etiam si solus videris committi delictum, teneris adductus in testem testimonium ferre. Reus autem tunc interrogari iuste non potest absque vno præuio iuratoque idoneo teste, ita nuncupatim tenet Soto *d. lib. 5. de iust. & iur. quæst. 7. art. 1. circa fin.* ibi, *item vidisti*, quem refert & sequitur Don Ludouicus Peguera *decisione crimin. 5. numer. 11.* quæ opinio probabilis est, ex supradictis, & propter authoritatem Soti; eam tenentis.

Nec his obstat generalis conclusio Beati Tho. 10
communiter recepta sup. relata, dum loquitur etiam præcedente iusta accusatione, vt tunc testis de occultis non teneatur respondere: quia respondemus cum eodem D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art. 1. ad tertium*, non esse omnino secretum (saltem iuridice) quod per sufficientes testes potest probari. Vnde quando D. Thom. *q. 70. art. 1.* ait iudicem iuste interrogare in criminibus manifestis, vel de quibus est infamia, sic est explicandus, vt via accusationis liceat interrogare de criminibus manifestis, aut multis, aut saltē his, per quos probari possit in iudicio: sunt enim varij gradus manifesti, quorum vnus est, quod per sufficientes testes potest probari in iudicio, ita Salon *vbi*

supra

supra d. Controuers. 1. super quaest. 70. D. Thom. art. 1. col. 1629. in princ.

11 Quod si iterum instes dicendo, quod vbi accusatio non est iusta in foro exteriori iudex iuste non interrogat testem: ergo ei tunc non tenetur respondere, sed quando delictum non potest probari, nisi per vnum testem, quia ille tantum, & non alius vidit illud committi, accusatio non videtur iusta: quia non est probabilis eo modo, quo sufficiat ad condemnationem, cum ad minus requirantur duo testes ad condemnandum, iuxta illud Euangelij, *in ore duorum, vel trium stat omne verbum*, transumptiue, *in cap. nouit, de iudic.* idque omni iure est proculdubio, præcipue: quia accusatores in accusatione se offerunt ad iuridice probandum, quod adimpleri non potest, quando vnus testis tantum vidit committi delictum: non igitur est iusta accusatio, nec iudicis interrogatio testi facta: ergo non est vera præcedens proxima deductio Soti, prout te vera non desunt, qui hoc autument sentientes contrarium verius esse. Quod ego probabile quoque indico, & securius, licet opinionem Soti, de qua agimus probabiliorem esse existimem.

Qua retenta, non obstat ista vltima replica: quia licet vnus testis de visu non sufficiat ad condemnationem, sufficit tamen ad torquendum, & eruendam veritatem per torturam, modo sit omni exceptione maior. Probabilis ergo, ac iusta est accusatio in hac specie in eum sensum, vt vnico huiusmodi teste possit poni ad torturam, & si confessus fuerit condemnari debet: ergo in ordine, & via ad torturam dici non potest huiusmodi accusatio iniusta in foro exteriori, alias enim compelleremur dicere sublatam esse totam materiam tormentorum, cùm tamen ipsa iustissima sit, & necessaria in Republica (seruatis seruandis) pro eruenda veritate, & punitione criminum iusta: alias enim tota flagraret criminibus, & nemo in hoc æuo tutus viuere posset. Denique raro, aut nunquam continget esse tantum vnicum testem de visu, quio etiam ad sint alia indicia, quibus magis probari, ac iustificari possit accusatio.

Resoluo igitur ex supradictis, probabiliorem videri opinionem Soti, maxime concurrentibus aliquibus indiciis.

12 Quod si duo aut plures testes viderint committi delictum in damnum tertij, qui de eo accusat reum, proculdubio tunc iusta erit accusatio, & ideo iudex iuste tunc interrogat testes illos, ipsique tenentur respondere, & veritatem aperire, cum omnino non sit secretum: quia per sufficientes testes potest probari, vt inquit S. Thom. communiter receptus *supra* relatus.

13 Obserua igitur sufficere posse crimen probari per sufficientes testes, quando proceditur per viã accusationis, & sic aptitudo: ideoque non excusabitur, primus testis à iudice interrogatus ab aperienda veritate hac in specie, si dixerit nullum alium hoc deposuisse in iudicio, cum sufficiat posse probari per sufficientes testes, licet non sint examinati, nec vllus eorum. Et multo minus excusabuntur secundus, cum iam primus de delicto deposuerit, & sic sit semiplena probatio: dimensa igitur causa est in hoc inter reum ipsum principalem, & testem, vt vidimus.

14 Dubium tamen in proposito est commune, atque scitu dignissimum an testis contra ius interrogatus licite possit respondere iudici se factum nescire. Hanc quæstionem, vt grauissimam late examinat Magister Aragon *de iustitia, & iure, quæstion. 70. artic. 1. pag. 518. colum. 2. ad fin. versic. 1. conclusio ibi, sed dubitauit, & columnis sequentibus*, vbi eam resoluit duabus conclusionibus. Prima est, quod ad tegendum secretum confessionis licitum est, vbique sacerdoti dicere, se illud nescire de qua te ibi late agit. Secunda conclusio est: testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere, tacendo, vel alia conuenienti via: simpliciter potest respondere se nescire, quam conclusionem late ibi probat cum Adriano, *quodlibet. 11.* & Syluestro, *versic. mendacium §. 6.* & multis aliis, dicens eam se non tam competam habere, nec tam certam haberi vult, quàm primam; licet non ignoret grauissimos Doctores, incunctanter affirmantes fas esse Sacerdoti dicere *nescio*, quamuis dubitent de aliis secretis secularibus nosque idem affirmamus, quod Aragon, vt dicemus *infra quaest. sequent.* sed si iudex iniquissimus homo testem interroget hoc modo, *dic mihi, quid scis de hac re, quantumcumque sit secretum, nec reuelari iure possit*, respondetur adhuc esse valde probabile, quod potest dicere *nescio*, vel quia tunc forte ea responsio scilicet *nescio*, non careat mendacio, solum esset obiurgandus interrogans tanquam indignus, cui responsum reddatur, secundum Aragon, *vbi sup. pag. 511. col. 2. in fin. in verf. sed est dubium, & in princ. columna seqq.*

Illud præterea erit obseruandum, quod cum crimen est in fieri, aut instat vel vergit in damnum notabile Reipublicæ, vel proximi, tenetur quis testificari, etiam si non interrogatus iuridice: quia in his casibus, quisque debet accusare, vel denunciare, vt probat Ludou. Carb. *de vestu. quaest. 51. in versic. 1. regula*: quod procedit etiam si homini sub secreto commissum fuerit; in his enim, quæ pertinent ad eotrectionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnum alicnius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando, tunc tenetur quis statim cum ad suam notitiam peruenerit manifestare, nec potest contra hoc debitum obligari per secretum commissum: quia in hoc frangeretur fides, quam alteri debet: secus in his quæ quis prodere non tenetur: quia tunc potest obligari ex hoc, quod sub secreto sibi committitur, & nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris: quia seruare fidem est de iure naturali, & nihil potest præcipi homini contra id, quod est de iure naturali, ita D. Thom. communiter receptus *2. 2. quaest. 70. art. 1. ad secundum*, vt alios allegando resoluimus *lib. 1. Canonic. quaest. cap. 11. num. 47.* cum imo in hoc vltimo casu, non solum quis non tenetur, sed neque potest reuelare sibi commissa sub secreto, quando non sunt in alicuius damnum, vt probat Salon *vbi sup. q. 70. art. 1. col. 1615.* 15

Secreta verò commissa in confessione vere Sacramentali, quæcumque illa sint nullo modo sunt manifestanda, etiam si in damnum totius mundi vergerent secundum D. Thom. *vbi sup. d. quaestione 70. art. 1. ad secundum, in princip. & in 4. distinct. 21. quaest. 3. art. 1. quaestiuncula secunda, ad secundum* Paludan. *in 4 distinct. 29. quaest. 1.* Scotus *eadem distinct. quaest. 2. littera. E.* Grandens. *quodlib. 9.* D. Antonin. *2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7.* Sot *de tegend. secret. numer 1. quaest. 2.* Syluest. Caiet. Victor & omnes discipuli D. Thom. Nau. plures referens *in c. inter verba concl. 6. num. 300.* 16

diximus,

dixim⁹ vbi ſupra num. 46. & probat nouiſſimè dicens, quod in hoc omnes conueniunt Salon
17 *vbi ſupra col.* 1625. *verſic. ex hac.* ¶ Addens columna ſequenti, ex Innoc. Panormit. & aliis quod quando accedit aliquis non ad confitendum ſua delicta, ſed ad reuelanda aliqua ſecreta, etiamſi flectat genua, & præmittat ſignum crucis, ac confeſſionem generalem, non eſt tunc confeſſio Sacramentalis, nec obligat, niſi ſub ratione ſecreti naturalis.

18 Illud denique in propoſito noſtræ quæſtionis principalis maiorē habet difficultatem, eſt, an ſatis ſit, quod infamia de qua *ſuprà* ſit de facto, vel potius etiam requiratur, quod ſit de perſona? Verbi gratia, inuenitur corpus hominis occiſi, nec aliqua perſona in particulari notata eſt infamia, quod illud occiderit, vtrum ſit licitum iudici per viciniam diſquirere, quis illius fuerit interfector, qua in re omiſſis diuerſis authorum ſententiis atque opinionibus, quas refert Magiſt. Aragon *de iuſt. & iure, quæſt.* 69 *art.* 1. & 2 *pag.* 497. *cum ſequentibus:* verior, & probabilior, atque tenenda ſententia eſt, quod in præmiſſa ſpecie criminis publici, atque manifeſti de cuius facto, & corpore notorie, & vere conſtat, licitum eſt iudici inquirere, imo tenetur id facere reſpectu certæ perſonæ, *in* generali tamen interrogando, quis crimen commiſerit, non autem in ſpeciali an hic, vel ille, nec poterit iudex facere inquiſitionem interrogando indiſtincte quoſcumque voluerit, ſed tantum illos de quibus poteſt eſſe aliqua probabilis opinio, quod poterunt aliquid ſcire: vt ſi homo ſit interfectus in aliquo itinere poterit interrogare quoſcumque, qui illic tranſierint, tenebunturque tunc teſtes, quæcumque ſciuerint patefacere; nam cum iudex legitime eos tunc interroget, propter bonum commune conſeruandum, propter bonum erunt etiam ipſi adſtricti dicere veritatem, quamuis aliàs, crimine occulto manente, malefactorem nec accuſare, nec manifeſtare tenerentur: facta autem huiuſmodi generali inquiſitione: ſi ex eâ indicia aliqua, vel ſemiplena probatio, aut infamia contra aliquem in particulari reſultauerint, vel oriantur, tunc poterit contra eum particulariter procedi, & inquiſitio fieri iuxta à nobis reſoluta *ſuprà. quæſt.* 1. & præterea probatur modo hæc noſtra ſententia, quæ profecto, & aliorum eſt, ex *l.* 2. *tit.* 17. *part.* 3. & clarius *in l.* 3. *eiuſdem tituli.* ibi. *Si fueſſe vn hombre muerte, y no ſupieſſen quien le matara, quier ſea hecha de dia, quier de noche, porque vienen muchos males della, y grandes dañas, deuen ſer las perſonas peſquiſadas, ſala que no ſea de algunas perſonas ciertas, ca eſtonce non ſe podria.ſaver* & l.6. hoc tit. 1. lib. 8. nou. collect. reg. ibi. *Si la tal coſa fuere fecha, quier en villa, quier en yermo y ninguno pidiere querella al Alcade, el Alcalde de ſu officia, ſepa la verdad per peſquiſa, ò por donde meior pudiere, por que raçon es que los males, y deſaguilados, y malefactores no queden ſin pena*, quibus & aliis rationibus, hanc ſententiam poſt alios, quos citat latius probat & tenet Aragon. *vbi ſuprà pag* 498. *col.* 1. *verſ.* 4 *ſententia cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Reus, vel teſtis contra iuris ordinem interrogatus, & tractus præciſe reſpondere, an poſſit*

directe negare veritatem? & num. ſeqq.

6 *Reus, vel teſtis inique interrogatus, ſi extra iuramentum neget veritatem cum aliquo mendacio, peccat tantum venialiter.*

7 *Reus tunc demum tenetur iudici iuridice interroganti reſpondere veritatem, cum certior factus eſt, iure interrogare ipſum iudicem.*

8 *Iacturam vitæ, & bonorum non tenetur quis facere, donec aliud ſibi innotuerit, maximè in grauioribus, &c. vt hic.*

9 *Reo danda eſt copia indiciorum, & ſemiplenæ probationis, ad hoc vt veritatem propalare teneatur, ſed num.* 10. *quod contrarium ſeruat conſuetudo, iudiciúmque authoris inſinuatur hoc dicta, num* 10.

Reus vel teſtis contra iuris ordinem interrogatus, coactus præciſe reſpondere, an poſſit directe negare veritatem?

QVÆSTIO XI.

QVÆRO de dubio ſæpe in praxi contingente: quid miſer reus ſit facturus, quando iuris ordine non ſeruato interrogatus à iudice, qui ita eum, vel teſtem premit, vt nulla admiſſa euaſione reſpondeat, an delictum illud commiſerit, vel viderit perpetrari, an tunc poſſit reſpondere reus ſimpliciter *non feci*, & teſtes, *non vidi, vel neſcio, quis illud perpetrauerit?* Et quamuis de teſte iam *ſuprà quæſtione proxima* diſſeruimus, nonnulla hic etiam de eo dicemus, quia DD. de reo agentes, de teſte quoque loquuntur. 1

Et in hac re Adrian. *in* 4. *ſententia, in quæſtion. de ſigill. confeſſ.* tenet quod reus contra ius interrogatus poteſt etiam iuratus reſpondere, non ſolum nihil de ea re nouiſſe, verum interrogatus an fecerit poteſt (inquit) ſecundum DD. reſpondere, *non feci*, habendo intentionem *non feci crimen quod poſſis à me iuridice inquirere*: ſic Caiet. *in opuſcul.* 16. *reſponſione* 5. ait inquiſitum præter ius de occultis complicibus, reſpondere poſſe, non habere complices: ergo & de ſe quoque iniuſtè interrogatus reſpondere poteſt, *non feci*. 2

Superuenit Dominic. à Soto, vir quidem religioſiſſimus, & magnus Theologus, qui *in lib* 5. *de iuſtitia & iure, quæſt.* 6. *art. in verſic. attamen, vſque in fin.* latiſſimè indubius probat contrarium, & ſic non licere dicere tunc reum *ſe non feciſſe*, cùm reuera fecerit, nec teſtem *non vidi*, cùm viderit: nullumque eſſe in hac ſpecie remedium, ſed miſeris eſſe mortem, velut martyres perpeti, antequam ius naturale, & diuinum mentiendo tranſgrediantur. Et inquit neſcire, qui ſint illi omnes Doctores, quos Adrian. aſſerit contrarium tenere, quia ipſe neminem vidit præter Caiet. *vbi ſuprà.* Et Soti opinionem ſequitur Gines Sepulued. *in opuſcula de ration. reddend. teſtimon.* & hanc ſententiam vt veriorem in reo non legitimè interrogato (licet opinio Caiet. ſua non careat probabilitate) probat & tenet, atque ita inquit Aragon, *de iuſtitia & iure, quæſt* 69. *art.* 2 *ad fin. & quæſt.* 70. *art.* 1. *pagina* 521. *col.* 2. *ad fin. & col. ſequenti*, vbi in teſte aliud dicit, nempè, adhuc eſſe valde probabile quod in præmiſſa ſpecie poſſit dicere *neſcio*, quamuis tunc ea reſponſio non careat mendacio: 3

atque ideo solum esse obiurgandum interrogantem, tamquam indignum cui responsum reddatur, vt retulimus *supra in quæstione proxime præcedenti.*

4 Qui tenendum? Profecto prior sententia Adriani probabilis est, atque teneri potest, eamque latissimè comprobat Salon *de iustitia & iure in 2.2. Diui Thom. quæst. 69. art. 2. controuers. 11. in c. incip.* Magister Soto, *in versiculo oppositum docet* Adrian. *col. 1573. cum sequentibus*, allegans alios eam tenentes. Et inquit, se nescire qua ratione dicat Soto neminem vidisse in hac sententia, cùm opinionem ipsius nemo sequatur præterquam Gines Sepulued. *vbi supra*, & opinionem Adrian. sequantur Soto, Caiet. Anton. à Cordub. & Nau. in locis de quibus ibi per eum, & omnes fere recentiores, vt ipse inquit. Fatetur tamen opinionem præmissam Caiet. non esse vsquequaque certam, quin ad maiorem securitatem animæ sit optimum de tali negatione confiteri. Et opinionem Caiet. probat etiam Ludouicus Carbo, *de restitutione, q. 51. versic nec etiam*, & est recepta secundum Emanuel Rodriguez *in sua Summa de casos de conciencia, cap. 11. del orden indicial, conclusione* 4

5 Non enim mentiri videtur tunc reus, vel testis iniuste pressus, quoniam responsio in iudicio non debet esse secundum iniquam mentem iudicis, sed ad sensum, quem iuridice nata est habere interrogatio illius, qui est, an commiserit crimen, quod iuridice inquiri possit: ergo responsio rei, vel testis sumi debet ibi eodem sensu, scilicet, *non feci, aut non vidi crimen, quod tu legitimè inquirere possis, & ego tenear tibi manifestare.* In hoc ergo sensu huiusmodi responsio est vera, & fundamentis Soti respondet Salon *vbi supra.*

6 Illud tamen certum est apud omnes, tam reum, quàm testem iniquè interrogatum, si citra iuramentum negent veritatem cum aliquo mendacio, peccare tantum venialiter, quia illud mendacium non est cõtra ius, vel iudicium etiam si in re graui, cum iudex contra ius procedat. Neque est nociuum, sed officiosum tantum, sicut cùm adultera interrogata à viro an commiserit adulterium (citra iuramentum) negat, mendacium illud veniale tantum est, quia est officiosum & maritus non est eius iudex, ita Salon *vbi supra col. 1569. in versic. denique.*

7 Omnia supradicta in quæstionibus circa obligationem rei manifestandi veritatem, quoties à iudice iuridice procedente interrogatur, procedunt quotiescumque reus certior factus est, iudicem ipsum iure eum interrogare: non enim compellendus statim videtur eam manifestare, sed
8 quousque illi constet iuridice interrogari. ¶ Etenim, qui bona sua, honorem, & vitam iure possidet, quousque aliud sibi innotuerit, quod debeat illorum iacturam facere, non adstringitur illa dimittere, aliàs prodigus eorum esset, maximè in grauioribus: sed in his potissimum, quæ vitam in discrimen obiiciunt: nam in leuioribus debet subditus fidem Prælato adhibere, illi tamen prorsus, quem probum nouit & scientiæ peritum, ita Dominicus à Soto, *d. quæst 6. art. 2. in versic. ex his autem lib. 6. de iustitia & iure, & de ration. tegend. secret. membro, 2. quæst. 7. conclusione 3*, idque latissimè pluribus allegatis probat Salon *de iustitia & iure, in 2. 2. D. Thom. quæst. 69. art. 2. controu. 7.* siue iudex procedat per viam accusationis siue inquisitionis generalis, vel specialis, & Ludouic. Carb. *quæst. 5. vers. postremo*, & Ludouic. de Veja, *d. casu 32. vers. tertium*, Bernard. Diaz, *numer. 4.* & super eum Salced. in addit ad eundem, *in practic. crimin. Canonica, cap. 126. in versic. illud vero scire oportet*, sequitur practic. Papiens. *in forma inquisit. verbo, fama publica, num 8.* dicens male hoc in practica seruari, & late agens pro, & contra Anton. de Cordub. *lib. 1. quæst. 47. per totam.*

Danda igitur est reo copia indiciorum & semiplenæ probationis, vt inde veritatem propalare adstringatur, aliàs enim regulariter non coercetur verum dicere, vt ex communi Doctorum sententia, quos citat profitetur D. Segur. Aualos *in suo direct. iudic. Ecclesiast. cap. 14. num. 30. qui numer. 31.* credit omnes vtriusque fori iudices in hoc errare, quia nunquam indiciorum copiam delinquentibus decernere solent, ante eorum confessionem recipiendam *& num 31.* inquit, quod vt reus constituatur in mala fide ad veritatem iudici propalandam putaret ipse, quod iudex verbaliter illi dicat delictum esse notorium, aut semiplene probatum, nisi indiciorum copia ipsi reo, eiusque aduocato decernatur: verbo namque iudicis non statur, nisi quatenus legitimis documentis probauerit, *c. quoniam contra falsam in fin. de probationibus.* 9

Sed quidquid sit de iure, consuetudo tamen seruat totum oppositum, quod, scilicet, reus interrogetur & examinetur ante datas defensiones, & copiam indiciorum, & ita quotidie practicari dicit Foller. *in pract. crimin Canonica, fol. 165. num 9.* Practic. Conrad. *fol. 255. in 6 limitatione*, hunc etiam dicit esse receptum stylum [illegible], & consuetudinem practic. Iadoc. *fol. 24. num. 18.* vt refert Iul. Clar. *lib. 5. § fin. practic crimin. quæst. 45. versic. sed quid si reus*, adeo quod, stante hac generali consuetudine, malefaceret iudex, qui aliter obseruaret in practica. Quæ praxis communis est in hoc Regno, vt semper vidi obseruari, & ita affirmaui, *lib. 1. Canonic. quæstionum cap. 11. numer. 43.* quæ forensis consuetudo & si durissima videatur Anton. de Cordub. *vbi supra*, iuuari potest apud nos Hispanos *ex l. 4. tit. 29. p. 6.* vbi eam ad hoc expendit Gregor. Lopez *in glossa magna in final. verbis* dicens, sub dubio tamen, forte quod stante illa Regia constitutione iudex iuste interrogare potest, non data reo inquisitionis copia, quem refert, & sequitur Salced. ad Bernard. *vbi supra littera C.* vbi tamen inquit quod sibi semper placuit ea forensis practica, qua Ecclesiastici & seculares iudices Deum timentes vti solent, vt ante confessionem receptam minime præcipiant informationem receptæ copiam dari, sed tantum tabellioni, vel notario præcipiunt, quod testium depositiones absque eorum nominibus coram reo legant, vt inde compertum habeat, quod contra ipsum probatum sit, & veritatem fateatur. 10

Ego laudo hanc postremam practicam si ita se habet, ipsam vero nunquam vidi seruari, sed quam prædixi: existimo tamen, quod etiam hac ex parte, si reus antequam respondeat postulauerit, copiam prædictam, debeat sibi dari, vel legi dicta testium, ad hoc vt sibi constet an iuridice procedatur contra se, ita vt veritatem fateri teneatur. Quod si id à iudice denegetur, nonquidem tenebitur respondere, nec ad id compellendus erit à iudice, quia nõ iuste procedit. Et in hac specie & sensu intelligi possunt DD. tenentes de iure partem affirmatiuam, nempè, quod reo debeat dari copia Indiciorum, vel cæterorum ad hoc vt ipse respondere teneatur, scilicet, hoc

reo

reo postulante, aliàs secus, & ita procedit opinio negatiua contraria, & praxis communis, scilicet, reo non postulante prædictam copiam. Reus namque prædictam copiam non petendo videtur iuri suo cedere, & per consequens nisi eam petat iudici iuridicè procedenti, atque interroganti (prout in dubio præsumitur, nisi aliud constet, vel copia petatur) tenebitur respondere, atque veritatem fateri. His adde, quæ circa eundem articulum prædiximus *supra quæstione præcedenti ab hinc* 2. *ad finem*.

SVMMARIVM.

1 *Confessarius an debeat absoluere reum, qui in iudicio iuridicè interrogatus crimen negauit, nec ne? quovsque veritatem aperiat, & num. seqq.*

An Confessarius debeat absoluere reum, qui in iudicio iuridicè interrogatus crimen negauit, vel non.

QVÆSTIO XII.

1 QVÆRO non abs re in proposito, quid facere debeat Confessarius cum reus captus sibi sacramentaliter confiteretur, se commisisse crimen illud, quòd in iudicio iudici competenti iuridicè procedenti & interroganti negauit, an debeat eum absoluere nec ne, quovsque veritatem aperiat? Videtur namque huiusmodi Confessarium in agone constitutum esse, & anxium nimis. Pro parte namque affirmatiua instabit libertatio hominis, atque ipsius defensio & conseruatio, quæ naturali æquitati innititur, maximè tenendo opinionem fauorabilem ten quorumdam Modernorum, de qua *sup. in q* 9. *n*. 8. permittentem in criminalibus in quibus pœna corporalis, vel magni honoris timetur, vel speratur, verbis amphibologicis veritatem contexere, atque occultare, etiam si iudex legitimè procedat, nam hinc facilè Confessarius adduceretur, si opus fuerit, & aliter euadere manus iudicis reus non possit, reum absoluere, qui verum crimen negauit. Denique & secundo, quia si reum huiusmodi non absoluat nisi veritatem fateatur, timebit periculum irregularitatis incurrendæ, si ob id capite, vel membri mutilatione reus veniat plectendus: ergo eum absoluendum putabit.

2 Pro parte vero negatiua vigebit, quod nullus in peccato perseuerans est absoluendus sacramentaliter, sed legitimè interrogatus non respondens iuxta formam interrogationis, & mentem interrogantis peccat mortaliter, quia tunc pertinet ad gloriam Dei veritatem detegere, vt cum Sancto Thomas, & communi & recentissima, atque tenenda sententia resoluimus *in d. quæstione præcedente*, & persistit in illo peccato, cum non habeat propositum dicendi veritatem: igitur non potest absolui, & si absoluatur committitur sacrilegium, quia impertitur Sacramentum impœnitenti, eritque nulla absolutio, quia datur venia non merenti, *c. peccati venia, de reg. iur. in* 6. *& in c. legatur*, 24. *q*. 2. *cum similibus*. Præterea considerabit Confessarius, quod reus condemnabitur conuictus, & non confessus, & quod sic irrogat grauem iniuriam iudici, cui non reddidit ius suum fatendo veritatem: quam iniuriam cùm possit & debeat, dum est in iudicio resarcire, nisi illam resarciat manet in mortali, & non meretur absolutionem. Infamat etiam reus iniustè negando veritatem, iudicem, & testes, præbens occasionem populo se commouendi, & scandalizandi, vtpote credenti à iudice reum iniustè occidi, & testes falsum dixisse, quibus non satisfacit per supplicium, sed confitendo manifestè crimen suum, cùm iustè, & iuridicè interrogatus fuerit: licet enim probatio per testes sufficiat ad condemnandum, vt per Anton. Gomez *de delictis* 3. *tom. cap*. 12. *num*. 9. & pro iudice semper præsumitur quod præcedentibus legitimis probationibus reum condemnauerit: negari tamen videtur non posse, quin adhuc iniuria fiat iudici interroganti, ex eo quia reus confessus & conuictus iustius condemnatur, nec auditur appellans, *l* 2. *C. quor. appellat. non recip.* Iulius Clarus *in pract. crim. q* 91. *in princip.* Ecce maxima anxietas, & conturbatio animi Confessarij.

Nihilominus tamen Confessarius sit vir prudens, fortis, & constans, vt animam illam Deo lucretur, nullatenus absoluendo reum in Sacramento Pœnitentiæ, quin veritatem in iudicio declarare promittat, etiam illam qua in mortem adigitur: si sibi certo constat iuridicè & legitimè fuisse de ea à iudice competente interrogatum, hoc est, præcedente vno ex tribus requisitis ad id necessariis, de quibus *in quæstionibus præcedentibus*. 3

Debet tamen Confessarius considerata maturitate tunc vti, ne calamitosum morti temere addicat, sciens in re dubia propendendum esse potiùs in fauorem rei, & ideo nisi meridie clariùs lex illos cogat, non sunt miseri rei cogendi maximè in causa capitali, aut honoris, aut famæ, dum ex altera parte non agitur de tanto periculo alterius tertiæ personæ, sed debet prius rimari an iudex legitimus sit, an reus sit aliquo priuilegio exemptus, putà quia clericus, an denique plenè constet cuncta legis merita fuisse seruata. Ea præterea debet esse confessarius prudentia præditus, vt, & si reus nolit eius auscultare sententiam, dissimulatissimè is ipsi extra confessionem celatam rem seruet: solent namque sæpè iudices de Confessarij facie, & vultu delictum expiscari. Quocirca Confessarius partim à reo, partim ab aduocato (si fieri potest) qui totius processus est conscius, diligenter inquirat, sit ne aliquis defectus in illo processu, aut circa authoritatem iudicis, aut circa dicta testium, aut alias probationes, aut circa ordinem iuris. Et proposita tanta grauitate rei, quanta est imminere illi reo, vel mortem corporis, si confiteatur, vel animæ si neget, quod debet fateri, contestetur aduocatum & reum, vt ipsi vere & aperte, quæ ex processu constant aperiant: & videant an aliqua via secundum ius reus ille possit liberari, vel non, respondendo, vel per appellationem, vel per aliquam obiectionem testium accusatoris, vel probationum, vel quid simile. Quod si 5 omnibus explanatis, quæ in illo processu existunt, omnibusque tentatis videat Confessarius, nullam esse viam, qua tuta conscientia possit reus ille non respondere, sed esse perspicuum & euidens ac luce meridiana clarius iudicem iuste procedere, nec crimen esse occultum, sed ex illis, quæ tenetur reus manifestare, tunc non absoluat,

nisi manifestet, quia non manifestando manet in suo peccato, & ideo non absoluendus, vt est probatum, ita tenet Soto, *d. lib. 5. de iustitia & iure, q. 6 art. 2. in vers. ex his autem, ibi, quo circa reus:* & *de ratione tegend. secret. memb. 2. q. 7.* & Nauar. *in man. c. 15. num. 36.*

6 Quod si aliqua fuerit prudens, & iusta causa ad dubitandum, an iudex inde procedat, tunc inclinet in fauorem rei, & absoluat illum etiam si non manifestet, ita probat Salon *vbi suprà, q. 69. artic. 2. col. 1564.* qui necessario sunt intelligendi in reo capto loqui durante processu, & iudicio ante sententiam, ita vt neque per sententiam iudicis, neque per fugam, nec alia via sit liberatus, vt expressè hoc probat & declarat Salon *vbi suprà, colum. 1563. circa fin. cum sequenti, & simpliciter loquentes*, idem probant Ludouic. Carb. *d. quæst. 51. in versicul. postremo in fin.* & Veja *d. casu 32. in versic. his sic declaratis, 1 part. col. 51. & 3. part. casu 17 fol. 311. cum sequentibus*, & Salced. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. c. 126. versiculo secundo*, probat Salon *vbi suprà, col. 1565. in versiculo, ex his in teste durante iudicio*, cum constat in hoc casu iudicem iuste procedere, & crimen non esse occultum: tenetur namque ad veritatem dicendam, etiam cum periculo vitæ illius rei.

7 Si vero iam reus ex legitimis probationibus damnatus sit, quamuis ipse legitimè interrogatus delictum negauerit, & in hoc peccauerit mortaliter, tamen dum damnatus ad supplicium ducitur, non tenetur amplius verum fateri, quia confessio sua iam nullius erit momenti, siquidem fuit conuictus, & iure permittente condemnatus fuit, nisi notabile aliquod damnum inde alicui probabiliter sequeretur, cum ad eius animæ salutem sufficiat tunc legitima confessio cum absolutione Sacramentali, ita & rectè tenet Nauar. *vbi suprà, d. c. 15. n. 38.* cuius sententiam sequitur & probat eum defendens ab errore, & contradictione eorum, quæ dixerat *num. 36.* Ioan. Segur. Daualos *in suo instructor. iudic. Ecclesiast. 2 part. c. 14. n. 36.* & Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *in practic. crimin. Canonica, c. 126. versiculo tertio*, & Emanuel Rodrig. *in sua Summa de casos de consciencia, c. 10. del orden iudicial, n. 2.* aduersus Barthol. à Medina *in sua Summa in tractat. confess. c. 14. num. 35.* & Anton. à Cordub. *in suo quæstionar. q. 64. aliud censentes.* Quorum sententia fortè procedere posset, quando reus iniustè fuit condemnatus, nempe absque legitimis probationibus: tunc namque merito exigi videtur confessio veritatis rei legitimè interrogati per supradicta, secus verò si legitimè condemnatus fuerit, vt probauimus cum Nauar. *d. num 38.* Ignat. Salced. Segura, & Emanuel Rodrig. *vbi suprà*: quia vt praxis quotidiana docet, fermè omnes quotquot delinquerunt conuicti potius quam confessi passim condemnantur, nec iudici ob id iniuria aliqua irrogatur, ita Segura *vbi suprà, num. 38. ad fin.*

Modo non obstant supra considerata in fauorem absolutionis in priori casu, scilicet, ante sententiam: quia ipsa non sunt vera nec iuridica, vt *suprà in quæstione præcedenti* ostendimus, nec tunc Confessarius negando absolutionem irregularitatis periculum timere debet, quia per hoc non datur causa propinqua deformationis. Dicitur enim ea in proposito dictum vel factum licitum, directum sufficienter in deformationem inde secuturam, ita vt ex natura sua, vel ex intentione operantis non generali, sed speciali in deformationem tendat, vt latè vltra alios explicat Nauar. *in Manual. cap. 27. num. 211.* & inter hoc applicat Ludouic. Veja *vbi suprà, in versic. nec Confessor, d. casu 32.*

8 Si vero reus iam euasit iudicium, vel per fugam, vel quia superauit tormenta, & mentitus est iudici, & sic ab eo est absolutus & dimissus, tunc potest absolui à Confessario imposita ei pro illo mendacio pœnitentia salutari: nec est obligandus adire ad iudicem & manifestare illi veritatem, quia iam est extra potestatem iudicis, vt bene probat Salon *vbi suprà in vltima conclusione, col. 1565.* Veja *vbi suprà.*

SVMMARIVM.

1 *Reus diffamatus de vno crimine, an possit de aliis occultis interrogari? & num. sequentibus.*

An reus diffamatus de vno crimine, possit de aliis occultis interrogari.

QVÆSTIO XIII.

1 QVÆRO an reus diffamatus de vno crimine possit de aliis occultis interrogari? Et posse affirmat Petrus de Palude *in 4. dist. 19. q. 4.* Ratio enim, ob quam non licet de abditis iudicare, non sumitur ex eo, quod peccatum sit occultum, sed inde quod secretus sit peccator, qui ideo per vnius delicti confessionem detectus, interrogari deinceps potest, ac debet qualia commiserit: quam opinionem sequitur Syluestr. *in Summa, verbo, Inquisitio, 1. q. 3. dicto 4.* & Anton. *2. p. tit. 9. c. 7. §. 5.*

2 Sed contrarium regulariter est tenendum, atque in praxi obseruandum: nam vt etiam in superioribus quæstionibus iure probauimus vtriusque infamia requiritur, ex qua ius inquirendi nascitur, & delicti & delinquentis. Potest enim quis adulterij infamia obscurari, qui tamen circa furtum, aliaque scelerum genera serenum habeat nomen, ita tenet D. Thom. *2. 2. quæst. 70. artic. 1.* & sequuntur Adrian. *quodlib. 11.* & Caietan. *2. 2. quæst. 69. art. 2.* Dominic. à Sot. *lib. 5. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 2. in versic. nascitur autem, & de ratione tegendi & detegendi secret. memb. 2. quæst. 6. art. 2.* idem probat Nauar. *lib. 2. de restitutione, cap. 4. num. 171.* & Emanuel Rodrig. *in sua Summa, cap. 10. del orden iudicial, num. 5.* est communis, vt latissimè cum Mascard. & aliis probat Farinac. *in suis quæstionibus criminal. 1. p. quæst. 43. num. 3.* vbi *numeris sequentibus* latè eam ampliat & limitat.

3 Limitat Soto hanc sententiam duobus modis: primo quando notum crimen indicium est alterius, vt si quis infamatus esset, conuictúsque de adulterio, & adulteræ coniux reperiretur in suo lecto necatus, interrogari posset an reus esset talis homicidij. Secundus casus est, quando vnum crimen alterius est circunstantia, vt qui de consuetudine cum puella conuincitur, iure interrogatur an ipsam defloràuerit. Tertio modo limitat Emanuel Rodrig. in delictis eiusdem speciei, nempè, vt confessus furtum possit interrogari an alia furta commiserit, & sic de similibus. Hoc

tamen

tamen verum intelligunt, & locum habere putant Nauar. & Rodriguez præcitati, quando ille ex infamia, vel ex insinuatione clamorosa crederetur frequens in eodem peccato, seu crimine, vt in famoso latrone. Quia si de vno crimine tantum sit suspectus & conuictus, minimè poterit de alio etiam eiusdem speciei interrogari cùm omnino sit occultum, nec infamia laboret, aut indicio alterius de quo rogatur criminis. Quod probo: non enim sufficit in proposito de quo agimus illa generalis præsumptio, quod semel malus præsumatur malus in eodem genere mali, cùm ad hoc vt possit quis interrogari de aliquo crimine requiratur vnum de tribus, aut diffamatio in specie illius delicti, vel quod adsint indicia sufficientia contra eum eiusdem delicti, vel semiplena probatio vnius testis omni exceptione maioris, vt *suprà* resoluimus, *quæst.* 1.

Limitatur etiam prædicta communis sententia in casibus exceptis, vt prædiximus *vbi suprà*, & latè resoluit eas enumerans Farinac. *vbi suprà*.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio criminalis an præscribatur spatio 20. annorum, sicut accusatio? & numeris sequentibus. Et omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descendunt, quo tempore durent? n. 3. vbi & numeris sequentibus, quando incipiat currere prædicta præscriptio quoad iudicem? Et an ea completa possit iudex alia maleficia non præscripta aggrauare, & maiori pœna punire? num. 7.*

An sicut accusatio criminalis, ita etiam Inquisitio præscribatur spatio 20. annorum.

QVÆSTIO XIV.

1 QVÆRO denique, an sicut accusatio criminalis, (hoc est) ius accusandi, præscribitur spatio viginti annorum, vt *in l. querelam. C. de fals.* communis secundum Abb. *in c. cum haberet, num 4. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult.* Anton. Gomez *in l. 76. Taur. n 5.* & Iul. Clar. qui alios allegat *in practic. crimin. quæst. 51. in princ.* vbi quod ita in facti contingentia obtentum fuit in praxi reis in pace dimissis: est etiam communis vt plurimos citans testatur Farinac. *in suis quæstionibus crimin. in 1. part. quæst. 10. de Inquisitione, num. 1.* vbi numeris sequentibus pluribus modis eam ampliat & limitat, & vltra eum latè idem probat Ant. Thesaur. *decis. Pedemont. 208. in princ.* & per totam: ita vt etiam iudex ex officio non possit de ipso delicto post huiusmodi tempus viginti annorum inquirere, vel procedere.

2 In qua quæstione gloss. *l. 1 in d. l. querelam sub verbo fortè*, tenet quod non præscribatur officium iudicis inquirentis, nisi spatio triginta ann. Sed verius est, & communiter Doctores fixo pede tenent contrarium: imò quod officium iudicis inquirentis præscribatur quoque dicto spatio viginti annorum reprobata communiter glossa contraria, secundum Ias. *in l. 1. n. 8. in fin. ff. de iurisd. omn. iudic.* & hanc opinionem contra glossam illam testatur communem plures alios citans & eam sequutus Iul. Clar. *vbi supra, in vers. & hæc omnia*, & Farinac. *vbi suprà, n. 3. & num. 26. & q. 1. num. 68.* est communis secundum Anton. Thesaur. *vbi suprà, num. 1.* quia cum Inquisitio procedit loco accusationis merito vt sublato iure accusandi censeatur etiam sublatum ius inquirendi. Et in hoc omnes concordant, vt inquit Angel. de Castro *inter consil. criminal. diuers. Doct. consil 94 n. 16. lib. 1.* relatus per Clarum *vbi suprà*, vbi quod licet criminalis actio, vel Inquisitio 3 præscribatur spatio 20. ann. nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descendunt durant vsque ad 30. annos, secundum communem ex Igneo *in l. cognitione, n. 185. ff. ad Syllan.* quam etiam refert & sequitur Farinac. *d. q. 10. num. 34.* vbi eam ampliat, vt ibi per eum. Quod si terminus ab statuto præfigatur iudicibus ad inquirendum, dubitari maximè solet an incipiat currere à die commissi delicti, an à die scientiæ? Bartol. namque *in l. eum, qui, §. in popularibus, circa fin. ff. de iniur.* tenet quod non currat nisi à die scientiæ, & inquit August. ad Angel. *de malef. in verbo, inchoata, &c.* quod iste passus est valdè dubius, cùm DD. ipsimet varient, quia in vno loco vnum dicunt, & ipsimet in alio loco contrarium dicunt, & quod vidit doctissimos aduocatos multum magnifacientes & exclamantes illam Bart. doctrinam, eamque dicit communem Natta *consil. 225. num. 2.* Nihilominus tamen contraria opinio est magis communis, scilicet, vt currat statim à die commissi delicti, secundum Alexand. *in d. §. in popularibus, num. 12.* quem refert Carol. Ruyn. *consil. 27. post num. 6. versic. 2. istud, lib. 4.* Hippolyt. *in practic. crimin. §. constante, num. 85. & sequenti, & consil. 87. num. 15.* quos in hoc citat idem sequutus Clar. *d. quæst. 51. versic. sed quæro*, quia regulariter omnes præscriptiones currunt ignoranti, vt per ipsum *lib. 7. §. præscriptio.* 4

5 Pro qua quidem communi sententia facit altera communis & vera Baldi, & Salic. *in l. fin. Cod. de dol.* & aliorum communiter, quæ habet quod tempus 20. ann. quo præscribuntur delicta publica & priuata non à die scientiæ accusatoris, seu fisci, sed commissi delicti currit. Quæ est communis, & magis communis sententia, vt ex plurimis quos ad huc citat & congerit testatur Farin. *d. quæst. 10. num. 12.* vbi quod procedit nedum de iure communi, sed etiam in præscriptione statutaria, secundum Batt. Tege. *in pract. crim. part. 16. num. 47.* Boss. *in tit. quomodo proced. per action. in delict. num. 22 & 24.* & Clar. *d. q. 51. vers. sed quæro si statutum*, & alios ferè omnes, qui generaliter vtroque casu loquuntur. Quam limitat Garsias *cons. crimin. diuers. 124. num. 18.* vt procedat 6 quando delictum est taliter occultum & clam commissum, taliterque ignoratur, quod nihilominus faciliter per generalem & diligentem Inquisitionem Curiæ, siue accusatoris potuisset in notitiam Curiæ deuenire: quia tunc si tale delictum non deuenit in notitiam, ac ignoretur, currit præscriptio etiam ignoranti; quia imputet sibi Curia & accusator quod noluerit facere diligentiam inquirendi, quod licet occultum erat, poterat tamen patefieri per diligentem Inquisitionem. Sed si delictum erat taliter occultum, quod per quamcunque diligentem inuestigationem non poterat de eo notitia haberi, tunc cum nihil sit, quod possit fisco, seu accusatori imputari præscriptio minimè curret à die delicti, sed scientiæ.

Quam limitationem pro tunc credidit esse veram Farinac. *vbi suprà num.* 13. mihi nimis videtur ea restringere præcedentem communem sententiam, quæ indistinctè tenet quod prædiximus: ideo nescio an sit vera, nec tenenda prædicta limitatio, sed potius credo tenendam esse indistinctè communem: quia si toto tempore 20.ann. delictum fuit occultissimum, nec in eo fuit proposita querela, siue accusatio partis, nec aliquis iudex ex officio processit, quare reus post 20.annos debet molestari super eo?

7 Obseruandum est tamen, quod secundum nonnullos ex maleficiis, de quibus obstante cursu temporis non potest cognosci, nihilominus poterit iudex alia maleficia, de quibus cognoscere potest aggrauare,& maiori pœna punire:communis secundum Ias. *in l. si idem cum eodem, ff.de iur. omnium iudic.* quem ad hoc refert Villalpand. *in repetitione, l.*21. *cap.*8. *post num* 4. *tit.*1. *part.*7. & ita communiter tenetur secundum Nellum *de bannitis in* 2.*part. primi temp. quæst.*6. vbi dicit quod ita communiter seruatur per assessores, quamuis de iure id fieri non possit: & quod rectores illud seruant in animarum suarum perniciem, vt refert Clar. *vbi suprà in vers.unum tamen*,& prius *quæst.*39. *in versic. pro complemento.* Sed ego id non obseruarem, nec consulerem obseruandum: quandoquidem præscriptione viginti annorum, omnino sublatum est ius inquirendi, & puniendi prius delictum tam principaliter, quam accumulatiuè, & aggrauatiuè aliorum.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis requisita, vt iustè fieri possit.*

2 *Inquisitionis locus & tempus requiritur. Declaratur & ampliatur, num.*3. *cum sequentibus, limitatur pluribus modis, num.*4. *cum seqq.*

16 *Inquisitio debet fieri à iudice competente, aliàs erit nulla.*

17 *Inquisitio formata per iudicem secularem contra Ecclesiasticas personas est nulla, & inualida.*

18 *Iudices ciuiles,qui non habent merum imperium non possunt criminaliter inquirere, & quid si incidenter veniat causa criminalis,& non principaliter? num.*19. *Et quid è conuerso, num.*20.

21 *Inquisitio super vulnere an valeat, si ex eo contingat mors, vel sit necessaria alia inquisitio? Limitatur pars affirmatiua tribus modis vt hic,& num.*22.*&* 23.

Ad Inquisitionem quæ requirantur.

QVÆSTIO XV.

1 QVÆRO etiam quæ requirantur ad hoc, vt iudex rectè inquirere possit, & sit Inquisitio specifica & certa? Er plura requiri constat ex supra resolutis quæstionibus præcedentibus:vltra quæ etiam requiritur quod Inquisitio sit certa,& clara, continens in se omnes delicti qualitates & circunstantias,taliter quod reo defensio non tollatur:& ideo Inquisitio obscura, generalis, & incerta minimè valet, *l.libellorum, ff. de accusat.* & tradit latè post alios quos refert Farinac. *in suis quæstionibus crimin.*1.*part.quæst* 1. *à de Inquisitione,num.*11.*per totum*,vbi *num.*12. hoc ampliat in tantum esse verum, vt requiratur quod in Inquisitione exprimatur locus & tempus, putà annus & mensis commissi delicti, aliàs erit nulla & inepta, *l.libellorum, ff.de accusat. & in cap. fin. §.libellorum*, 2.*quæst.*8. Quæ tota licet loquantur in libello accusationis,idem tamen est in libello, seu capite processus Inquisitionis,quia Inquisitio successit loco accusationis. *l.penalium. ff.de public. iudic. l.congruit, ff.de officio præsid.* & solemnitates requisitæ in accusatione (excepta subscriptione ad pœnam talionis, quæ tamen & hodie non est in vsu) requiruntur etiam in Inquisitione, iuxta glossam, & Doctores *in l. ea quidem, Cod. de accusat.* Bart.*in l.*2.*§.si publico,col.*4. *num.*2. *ff.de adult.* vbi in terminis tenet quod in Inquisitio requiritur expressio temporis : cuius dictum communiter teneri dixit Præposit.*in c.de accusationibus*, 2.*quæst.*8.*col.*15. prout eum refert Foller. *in practic. crimin. Canonica, in verbo, aut Inquisitione formata, cap.*6.*sub num.*39. & communem dicit Bossius *in tit.de Inquisitione, n.*90. *&* 91. & per totum mundum de consuetudine seruari dixit Angel. *in l.ea quidem,num.*3. *Cod.de accusat.* quos & alios refert & sequitur Iulius Clarus *in pract.crimin. quæst.*31. *in versic. quod de anno præsenti*,vbi quod in practica hæc conclusio non habeat aliquam difficultatem,eandem plures alios referens sequitur, & communem dicit Farinac. *vbi suprà num.*12. *& numeris sequentibus* hoc ampliat, vt procedat etiam in falsitate& periurio commisso per testem falsum deponentem : tunc namque exprimendus est locus & tempus in Inquisitione, secùs in falsitate commissa à notario, seu alio, iuxta communem opinionem plurimorum, quam ibi probat *num.*13. aduersus Bossium, & alios. Item *num.*14. quod procedat etiam in Inquisitione formata contra mandatorem, qua si sequutum fuerit delictum exprimi debet locus & tempus non mandati, sed sequuti delicti, vt per Bart. & alios, quos ibi refert: & *num.*15. cum communi ampliat vt in Inquisitione sit exprimendus locus & tempus, etiam parte non opponente, & quod aliàs erit ipso iure nulla Inquisitio. 3

Limitatur tamen pluribus modis hæc prima ampliatio. Primò,vt non procedat in Inquisitione generali, in qua non est necessaria expressio loci & temporis, vt tenent plures Doctores,quos refert,& sequitur *ibi* Farinac.*n.*16. 4

Limitatur secundò stante statuto derogante solemnitatibus iuris positiui,vt per ipsum Farinac. *ibi num.*17. 5

Limitatur tertiò, secundum ipsum ibi plures alios allegantem, vt procedat in delictis, quæ temporis momento committuntur : secùs in his, quæ habent tractum successiuum, & in quibus locus, & tempus est incertus & indeterminatus. 6

Limitatur quartò,vt non sit necessaria expressio diei,nec horæ, textus expressus *in d.l.libellorum*,& ibi glossa, Bartol. Alberic. & communiter Doctores, & *in l. penultima*, vbi pariter Doctores communiter *C. de accusat.* secundum Anton. Gomez 3.*tom. variar. in tit. qualiter formetur accusat.num.*4.*in fin.* Bossium *de Inquisitione, n.*19. *in fin.* & Gigant. *de crimine læsæ Maiestatis lib.*1. *tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestatis proced. q.*3. *num.*2. & Farinac. *vbi suprà num.*18. vbi *numeris sequentibus*, aliquibus modis sublimitat hanc 7

quartam

quartam limitationem, & *num.*30. agit, quid si in Inquisitione apponatur dies commissi delicti, an debeat sequi condemnatio, si eo die apposito non fuerit probatum.

8 Ampliatur secundò, & principaliter prima conclusio huius primi requisiti expressionis qualitatum, & circunstantiarum in Inquisitione: quod si vna qualitas exprimatur, & non probetur (puta, sit Inquisitio de vulnere cum cicatrice, probatur vulnus, sed non cicatrix) sequi non possit condemnatio pro vulnere tantum, nec reus isto casu condemnandus, sed absoluendus sit, nisi pendente iudicio fiat detractio illius qualitatis, textus *in l. in delictis, § si detracta, ff. de noxalib.* & ibi Bartol. & Doctores, Clar. *in practic. crimin. quæst.*66. *in versic. sed quid si pro parte*, & plurimos referens Farinac. *d. quæst.*1. *num.*23. vbi quod & si alij contrarium probent, ipse tamen discedere non auderet ab opinione primo loco relata, quæ non solum communis est, sed & magis communis, vt testantur Rom. Antun. Gomez, Marsil. Corneus, Hippolyt. Rimin. & eam sequuntur Seraph. de Seraph. & Osascus ibi ab eo relati.

9 Sed nihilominus contraria sententia, & sic secunda aduersus communem in his Regnis, potissimum in quibus secundum veritatem iudicandum est, verior est & tenenda in iudicando, & consulendo, si quidem de vtroque fuit accusatus reus. Vnde si vnum tantum probetur, super eo sequi potest & debet condemnatio in illo eodémque iudicio, & de alio absolutio, etiam si pendente iudicio non fuerit detractio facta illius qualitatis non probatæ, quia de veritate facti constat, & vt lites supputentur, præcipuè apposita clausula illa salutifera in libellis, communiter apponi solita, *super quo, vel quibus omnibus pete mihi iustitiam ministrari*; multoque melius si illa quoque adderetur, *non me adstringens ad probationem superfluam*: vel si diceretur, *auida desta mi relacion por verdadera la parte que baste*, aut quid simile. Sicque vidi semper in praxi obseruari in criminalibus, vt sententia feratur *por la culpa que del processo resulta*; licet in aliis probatio deficiat, cùm super cæteris in accusatione, vel Inquisitione deductis, culpa contra reum probetur. Et ita merito hanc secundam sententiam probarunt quamplures, quos refert & sequitur Anton. Gomez *in* 3. *tom. variar. resolut. in tit. qualiter formetur accusat. num.*7. & Blanchus *in praxi crimin. § visis indiciis, num.*76. *cum sequentibus, fol.*50. & alij relati per Ioan. Marsil. Monticell. *in sua practica reg.*1. *sub n.*62. *in vers. contrarium tamen.*

Et retenta hac secunda, & veriori sententia, ex ea cessant & non sunt necessariæ pleræque illationes, quas ex contraria communi deduxerat Farinac. *vbi supra num.*24. *cum sequentibus*: imò constat de veritate, & præcisa obligatione tenendi & obseruandi præfatam nostram secundam sententiam ex latè adductis inferius per d. Farin. *d. quæst.*1. *num.*32. *cum sequentibus*, vbi cum omnibus & receptis nostrorum traditionibus limitat communem supradictam contrariam sen-

10 tentiam, quam ipse sequitur, & nos obiicimus probando secundam. Primò, quando in Inquisitione adesset clausula, *super quibus omnibus, & singulis, & annexis petiit sibi ius & iustitiam ministrari*; operatur enim hæc clausula, vt etiam non probata qualitate in Inquisitione deducta sequi possit condemnatio, quia isto casu inquirens non se adstringit ad omnia, sed inquirit de singulis. Quæ clausula, vel æquipollens communiter apponi consueuit in libellis, igitur, &c.

11 Secundò limitat præfatam communem sententiam Farinac. *vbi supra num.*35. quando procederetur sola facti veritate inspecta, vt tenent quamplures Doctores quos ibi refert, inter quos Ant. Gomez *vbi suprà, n.*6. *& in fin.* & alios. Sed in his Regnis hoc modo procedi mandatur eius legibus igitur, &c.

12 Tertiò igitur Farinac. *num.*34. idem esse quando in libello adesset clausula, *omni meliori modo, &c.* vt cum omni ibi probat. Sed hæc etiam clausula communiter adiici consueuit in libellis, ergo.

13 Limitat præterea Farinac. *num.*36. quando in Inquisitione adesset clausula *non se adstringens, &c.* vt diximus *suprà*, & tenet Bart. *in l. D. Adrianus, col. fin. ff. de acquir. hæred.* Anton. Gomez *d. num* 6. *versic.* 2. *limita*, Clar. *in practic. crimin. q.*12. *in versic. sed quid si accusator in fin.* & alij relati ab eisdem.

14 Limitat etiam Farinac. *num.*35. *in vers. limita* 5. vt non procedat quando delictum probaretur ex confessione rei.

15 Tandem limitat, *num.*38. *cum sequenti*, vt quidquid sit de iure, hodie de consuetudine contrarium seruetur secundum quam sequitur condemnatio etiam non probata qualitate in Inquisitione deducta, de qua consuetudine testes sumus, nec non & prius alij grauiores & antiquiores practici, quos ibi citat Farinac. à quibus nullo modo recedendum est in practica, licet adhuc Farinac. *vbi suprà*, contendat quod prædicti Doctores de consuetudine testantes fundant se in præallegatis clausulis, & non simpliciter in consuetudine: ideoque vbi in Inquisitione tales clausulæ non adessent consuetudo cessaret, & hanc putat meram veritatem, cum qua nouissimè inquit concordare Hippolyt. Rimin. *cons.*349. *n.*5. *lib.*3. Sed nihilominus tenet quod prædiximus; præcipuè in his Regnis Hispaniæ, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, vt *in lib.*10. *titul.*17. *lib.*4. *nou. collect. reg.* ibi: *Ansi en los pleytos ciuiles, como criminales*, & ibi: *Seyendo hallada y probada la verdad del fecho por el processo.*

16 Requiritur etiam quod Inquisitio formetur à iudice competenti, aliàs erit nulla, Angel. *de malef. in verbo, hæc est quædam Inquisitio, in versiculo, quarto principaliter requiritur*, Maraut. *de ordin. iudic. part.*6. *num.*102. & latè Osascus, *consil.*64. *num.*7. Bossius *tit. de Inquisitione, num.*6. & Farinac. *d. quæst.*1. *de Inquisitione, num.*53. vbi *numeris sequentibus*, plura hinc infert. Primò, quod reus, contra quem Inquiritur, debet esse suppositus iurisdictioni inquirentis, aut ratione loci, originis, domicilij, vel delicti, *l.*1. *Cod. vbi de crimin. agi oport.* aliàs iudex non potest contra eum inquirere, secundum Angel. *vbi suprà, num.*50. Boss. 67. Couarr. *rub. in practic. quæstionibus, cap.*11. *num.*6. Osascus *d. consil.*64. *num.*7. Farinac. *d. quæst. num.*54. & declarat latius idem *in quæst.*7.

17 Secundò infertur, quod Inquisitio formata per iudicem secularem contra Ecclesiasticas personas est nulla & inualida, vt cum aliis probat Farinac. *d. quæst.*1. *num.*55.

18 Tertiò, idem auctor ibi *num.*56. dicit hinc esse, quod non omnes iudices criminaliter inquirere possunt, sed illi tantum qui merum habent imperium, & propterea ciuiles iudices, qui causæ criminalis cognitionem non habent, & qui nec cor-

rigrte, nec punire possunt, ioquirendi potesta-
tem minimè habeut secundum Doctores, quos
19 ibi citat, & *num.57.* hoc limitat cum aliis, vt non
procedat in causis crimiualibus incidentibus in
causa ciuili, coram ciuili iudice, in quibus si ciui-
les iudices inquirendi & procedendi potestatem
habent, vt in casu *leg. quoties, Cod. de indic.* vbi
quod qui principaliter potestatem noo habet in-
cidenter eam consequitur. Quæ lex procedit in
causa incidenti, quæ tamen taliter est principali-
ter connexa, vt sine ea eadem causa principalis
diffiniri non possit, alias secus secundum Mona-
chom, *lib.1. de arbitr. indic. quæst.91. num.9. per
l.1. Cod. de ordin. cogn. & in l. si quis à liberis, §. si
vel parens, ff. de liber. agnosc.* & sequitur Farinac.
d. quæst.1. num.58. qui *num.58.* inquit exemplum
huius limitationis ponere Doctores in teste fal-
20 sum deponente coram ciuili iudice, & ibi *cum
numeris sequentibus* latè examinat & declarat, an
possit & quando eodem iudice puniri. Sed an è
conuerso, sicut iudex ciuilis potest de criminali
causa coram eo incidenter cognoscere, ita pari-
ter, licet criminales iudices non possint de ci-
uilibus causis cognoscere, possint tamen in in-
cidentibus causis ciuilibus se intromittere ra-
tione connexitatis, nempe ad restitutionem re-
rum furatarum, seu damnorum & interesse pas-
sorum simul cum pœna delicti & furti crimi-
naliter, agit latissiméque declarat Farinac. *d.
quæst.1. num.62. cum pluribus sequentibus vsque ad
num.68.*

21 Requiritur etiam ad Inquisitionem quod su-
perueniente aliqua noua qualitate aggrauante
delictum principale in Inquisitione deductum,
putà si post Inquisitionem factam de vulnere
superueniat mors vulnerati, noua fiat Inquisitio
super morte, & homicidio: Inquisitio namque
præcedens facta de volnere euanescit, nec ex ea
potest sequi condemnatio pro homicidio in pœ-
nam mortis: est communis secundum Farinac. qui
alios allegat, *d. q. 1. num. 70.* vbi *in numeris seqq.*
eam limitat tribus modis. Primò, in Inquisitione
facta de vulnere mortali, seu illato animo occi-
dendi, in qua etiam morte sequuta potest absque
alio processu, seu noua Inquisitione de homicidio
& morte sequi condemnatio, & hoc attento iure
communi; secus hodie de consuetudine. Quam
distinctionem approbat, & communem dicit Ant.
23 Gomez *3. tom. var. resolut. tit. de homicid. num. 31.*
Secundò limitat in Inquisitione, in qua adest
clausula super dependentibus & connexis, Angel.
de malef. in verbo, in platea communi, num. 29. &
Boss. *de Inquisit. num. 105. 107. & 108. in princip.*
Limitat & tertio in Inquisitione, in qua iudex ex-
pressè protestatur quod intendit etiam super
morte inquirere quatenus succedat, & quod in
euentum mortis imponet pœnam homicidij or-
dinariam, iuxta communem opinionem Docto-
rum de qua per Anton. Gomez *d. num. 31. prope
fin.*

SVMMARIVM.

1 *Inquiri an possit contra mandantem, non con-
stito de mandatario?*

2 *Testis depositio contra mandantem non valet,
nisi etiam de mandatario deponat, & n.3.
Et an sufficiat quod de delicto principali
constet per indicia, & presumptiones? n.4.*

---

*An possit contra mandantem inquiri, non
constito de mandatario.*

QVÆSTIO XVI.

QVÆRO an possit contra mandantem in- 1
quiri de mandato, non constito de man-
datario, & sic de principali delinquente?
Hanc quæstionem optimè absoluit Farinac. *in
suis quæst. crim. in 1. part. de Inquisitione, quæst. 3. per
totam*, vbi inquit omnes, nemine quem viderit
discrepante, negatiuè respondere per textum,
quem nescire esset maximum dedecus (teste Boss.
in tit. de delict. num. 35.) scilicet, *in l. si qui rem la
segunda, §. si tu Titiam*, & Bart. *in l. fin. ff. de furt.*
Et hanc esse communem opinionem plures allè-
gans, & quod ita omnes sequuntur & practican-
tur affirmat Farinac. *d. quæst. 3. num. 1.* Et *num. 2.
& 3.* duas rationes à Doctoribus assignatas huius 2
conclusionis refert: & ampliat, vt depositio te-
stis contra mandantem aliquid testificantis non
valeat, nisi etiam de mandatario deponat, secun-
dum Bald. & alios plures, quos refert. Ampliat 3
etiam *num. 4.* prædictam regulam negatiuam pro-
cedere nedum in mandante, sed etiam in auxilia-
tore, contra quem pariter de auxilio procedi non
poterit, nisi constet de principali delinquente,
secundum Bart. *in d. §. si tu Titium, & in cons. 181.*
& alios plures quos ibi refert testantes de com-
muni. Et *num. 5.* quod debet de delicto principa- 4
lis delinquentis plenè constare verè, & certè, non
autem per præsumptiones & indicia: adeo quod
secundum communem sententiam plurimorum,
quos ibi refert, non sufficiat ad hoc ficta con-
fessio per contumaciam, vigore stati volentis
contumacem haberi pro confesso. Ipse tamen
Farinac. rectius, & pluribus probat ibi contra-
rium tam attento iure communi, quam practica
communi omnium tribunalium Romæ; imò
quod sufficiat constare de mandatario & princi-
pali delinquente per indicia, & nominationem
ipsius, vel sententiam in contumaciam latam. Et
num. 6. cum sequent. duobus modis limitat præfa-
tam communem regulam negatiuam, in quibus
omnibus rectè meo indicio loquitur Farinac.
vbi suprà, ideoque eum sequor nihil aliud
addens.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium quid sit? & de aliis in materia, &
de Astrologis, & numeris seqq.*

5 *Sortilegiorum species multa, & diuersa sunt,
secundum diuersas hominum professiones &
formas.*

6 *Sortilegiorum duplex est professio, tacita scili-
cet, & expressa, vt hic.*

7 *Sortilegiorum, quadam sunt qua sapiunt mani-
festam heresim, & puniuntur pœna heresis,
quadam vero qua heresim non sapiunt mani-
festam, & hec aliis pœnis puniuntur, vt hic.*

8 *Sortilegij crimen in secunda specie manifestam
heresim non sapiens est mixti fori.*

9 *Sortilegia hereticalia qua dicantur, & qua non
hereticalia? num. 10. & 11.*

12 *Astrologi quando dicantur & puniantur vt
heretici.*

13 *Chiro*

13 *Chiromantici qui dicantur, & quando puniantur?*
14 *Astrologia uti quando sit licitum? & num. 15. 16 & 17.*
18 *Astrologie artem contra exercentes adest Bulla Sixti V. Pontificis maximi, de qua hic,*

De Sortilegio quid sit, & de aliis in materia, & de Astrologis.

In l. 5. tit. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XVII.

1 QVÆRO circa l. 5. titul 1. hoc lib. 8. nou. collect. Reg. qua cauetur, *que los adiuinos y sorteros, y los que vsan de Astrologia, y aquellos que los creen deuen ser reputados por hereges, y manda à las justicias Reales que de su officio hagan pesquisa sobre ello, y que sean castigados segun se contiene en las leyes de las siete partidas, &c.*

2 Quid sit *sortilegium*? In quo dicemus, quod sortilegium in genere sumptum, & vt comprehendit omnes sortilegiorum species, duplici modo potest describi. Primò, quod sit superstitio quædam illusoria, & summè noxia, quâ vtitur homo dæmonis ministerio, vt patet ex *c. in summa 26. quæst. 5. & ex cap. qui sine Saluatore, 26. quæstione 2. & ex cap. 1. & 2. de sortileg. & ex l. nemo, & leg multi, Cod. de malefic. & mathemat.* & ex Diuo Thoma 2. 2. *quæst. 95. artic. 4. titul. de superst.*

3 Secundò *sortilegus est*, qui diabolicam religionem professus, noxia quæque superstitiosa, aut elusoria dæmonis instructione componit. Et hic secundus modus differt à primo potius verbis quam re: ita Prosper. Farinac. *in suis quæstionibus crimin. 1 p. quæst. 20. num. 73.*

4 Dicuntur autem largè sortilegia omnes Magorum vanæ obseruationes, vt ex Plinio, *lib. 28. natur Histor. cap. 4.* docet Petrus Gregorius *lib. 3. syntagm. cap. 1. num. 11.* Et in hac larga significatione comprehenduntur *los adiuinos, bruxos, hechizeros, y encantadores*, & si qui sunt alij, qui cum dæmone, aut tacitam, aut expressam locutionem habent, vt inquit Doo Ioan Vela *in suo tractat. de pæn. delict. cap. 34. de sortilegij pæna*, de quibus plura tradentes allegant Diuum Thomam *vbi suprà, artic. 8.* Syluestr. *in in summa, verficulo superstitio, quæstione 9.* Abb. *in cap. 1. & fin. de sortileg.* Alphons. à Castro, *lib. 1. de iusta heret. punit. cap. 13.* Paul. Ghirlland. *in tract. de sortileg.* Simanc. *de institutionibus Catholic. titul. 62. & 63.* Plaçam *de delict. cap. 20.* Menochium *de arbitr. casu 388.* & Petrum Gregorium *vbi supra*, omnino videndum, & D. Paz *in sua practic. 1. tom. 8. part. cap. 1. num. 12.* Bernard. Diaz *in sua practica crimin. in Canonica, cap. 107.* & ibi eius additionar. Clar. §. *heresis, num. 25.* Auiles *in cap. 55. prætor. verbo, adiuinos*, Auend. *de exequend. mandat. reg. 2. part. cap. 32.* Didacum Perez *in l. 9. tit. 1. lib. 8. ordinament.* Sed ego omnium optimè de hac re agentem allego doctissimum Farinac. *vbi suprà cum pluribus, numeris sequentibus*, à quo non verebor pleraque melio ra decerpere, vtì doctissimo interprete & magno practico.

5 Sortilegiorum autem species multæ ac diuersæ sunt, secundum diuersas hominum professiones & formas. Principaliores vero ac magistrales, & ad quas cæteræ aliæ tanquam subalternæ reducuntur, sunt tres secundum Paolum Ghirlland. *vbi suprà, quæstione 2. num. 1. cum sequentibus, Diuinatiua, Amatoria, & Venefica. Diuinatiua* est illa, per quam sortilegi futura quædam, præsentia, vel præterita nobis ignotata vaticinari conantur, de quibus fit mentio *in canon opertet, 26. quæst. 5. & in cap. sortilegi, 26. quæst. 1. & in l. nemo, Cod. de malefic. & mathemat. Amatoria* species sortilegij, est illud, quod fit propter amorem libidinosum, & vt plurimum adflectendum animos pudicos ad libidinem tam mulierum quam virorum, de quibus alia iura loquuntur. *Venefica* autem seu malefica sortilegia, quæ cæteris aliis perniciosiora reputantur, sunt illa, per quæ diuersæ fabricantur infirmitates, morbi & calamitates in humanis, ac brutorum corporibus, ex quibus vel mors statim causatur, vel corpus maleficiati paulatim consetitur, vitus debilitatur, & post longas & luctuosas querelas, & lacrymabiles fletus tandem perit & consumitur, vt latè prosequitur Farin. *vbi suprà, n. 74. & 75.* & ante eum latè de bis agens Azeued. *in hac l. 5. num. 18. cum seqq.*

Sortilegiorum præterea duplex est professio, 6 *Tacita*, scilicet, & *Expressa*. Sortilegi enim profitentes Deum Saluatorem relinquunt illius nomen, Baptismum, & reliqua Sacramenta Ecclesiæ abnegant, dæmoni adhærent, eidem perpetuam obedientiam spontanea voluntate promittunt, addito etiam iuramento & homagio. Et quando hæc promissio per hos sortilegos fit dæmoni ipsi, vel solemniter & publicè, tempore, quo idem dæmon in maiestatis suæ, vel potius tempestatis solio residens more Principis coadunari fecit vniuersalem congregationem strigarum, maleficorum, necromantium, & cuiuscumque generis sortilegorum, certis nocturnis horis, locis & temporibus, de quibus per Ghirlland. *in tractat. de sortileg. quæstione 3. numero 3.* & latiùs *quæstione 7. per totam, præsertim numero 28 & 29.* vel etiam priuatè ipsi dæmoni solum absque illa vniuersali sortilegorum congregatione, & strigarum multitudine, tunc propriè dicitur facta *expressa* professio. Quando vero hæc promissio non ipsimet dæmoni facta est, sed alicui alteri sortilego magistro hanc promissionem nomine dæmonis recipienti, tunc non *expressa*, sed *tacita* solum dicitur facta professio. Et vtroque casu dicitur contracta amicitia, vel potius pestifera quædam societas inter sortilegum & ipsum dæmonum, qui è contra suo vassallo subdito & sortilego ipsum illudendo & decipiendo promittit, quod in posterum semper se facilem reddet in obsequendo illius appetitui & voluntati, quod multa mirabilia eius medio in vita sua in mundo conficiet, thesauros inueniet, de suis inimicis vindictam sumet, præsentia, futura, præterita dignoscet, cuiusuis pulchræ mulieris amore quo captus fuerit fruetur, dummodo fide Christi abnegata ipsum adoret. Et ij, qui sunt de *expressa* professione, sunt multo chariores & dilectiores dæmoni, quam illi qui sunt in *tacita* professione: nihil enim expressè professi sortilegi petunt à dæmone, quod ab eo denegetur si facere potest, & si petunt ea, quæ facere non potest, fingit se illa facere, & per multas illusiones eos decipit, sortilegiaque & maleficia constricta ab istis sortilegis expressè professis sunt multo grauiora

&

& atrociora iis, quæ committuntur à sortilegis tacitæ professionis, qui licet etiam ipsi sua exerceant maleficia dæmonis ministerio, nihilominus non habent eandem vim & potestatem, sicut ij qui sunt expresse professi, ita hæc omnia ponit & declarat Ghirlland. *dicta quæstione 3. num. 6. & 11.* & refert Farinac. *prima parte, de delict. & pœn. quæstione vigesima, num. 77. & 78.* nec non & Azeued. *in dicta leg. 5. num. 23. cum sequentibus*, vbi *numero vigesimosexto*, quod illi iudicantur habere pactum cum dæmone, qui defunctorum animas euocant, & qui excitent pueros, & dæmones familiares circunferunt & qui (vt dicitur) spiritus pascunt in vitro, per quos se prophetare mentiuntur, & qui illusiones & phantasmata edunt, & miracula quædam circulatoriis artibus ludunt, secundum Simancas *de institutione Catholic. titul. 63. numero vigesimonono.*

7 Sortilegiorum præterea quædam sunt, quæ sapiunt manifestam hæresim & puniuntur pœna hæresis, quænam vero, quæ hæresim non sapiunt manifestam, & hæc aliis pœnis puniuntur, vt notant Paulus Ghirllandus *vbi suprà, quæstione 11.* Simancas *dicto titul. 63.* Didacus à Perez *vbi suprà*, & ab ipsis Inquisitoribus in priori specie, vt docet Abbas *in capite 1. de sortileg.* Simancas & Didacus Perez *vbi suprà*, quos refert & sequitur Don Ioan. Vela *vbi suprà, dicto capite 34. in versiculo, huius autem*, idem tenet Azeuedo *in hac leg. 5. num. 13.* vbi quod in hoc omnes concordant, & iterum sub *num. 44.* in versiculo *deuen ser reputados por hereges*, vbi etiam & *num. 46.* idem probat quoad credentes prædictis sortilegis, diuinatoribus, auguribus, & Astrologis hæresim sapientibus, quoties iste talis credens credit absque dubio supradictos vera dicere, & ab eis prædicta esse omnino euentura, vel euenisse: nam tunc vt hæretici essent tales credentes eis reputandi. In secundo vero prædicto casu iurisdictio non spectat ad Inquisitores, sed ad Ordinarium, qui in hoc crimine potest esse tam secularis quam Ecclesiasticus, secundum Iulium Clarum *lib. 5. recept. sentent. §. hæresis, in versiculo, succes-*
8 *siuè quare.* ¶ Crimen namque sortilegij in hac secunda specie est mixti fori, ita vt vterque iudex possit procedere, vt tenuit Abbas *in cap. 1. numero tertio & quarto, de sortileg.* Auiles *cap. 53. prætor. in glossa (castiguen) numero primo*, communis secundum Auendañ. *secunda parte, dicto c. 32. numero primo*, quem refert & sequitur Clarus *vbi suprà*, dicens notandum, quia in Parlamento Franciæ fuit super hoc diuersimodè iudicatum, vt refert Papo *lib. 22. artic. 3. Arresto 1. & 2.* & quod sit mixti fori hoc crimen, & sit locus præuentioni inter Ecclesiasticum iudicem & secularem tenet etiam D. Azeued. *in dicta lege 5. num. 51.*

9 Illa autem sortilegia dicuntur hæreticalia, quando in illis imploratur auxilium dæmonis ad cognoscendum & faciendum ea, quæ de sui natura scire, aut facere ipse dæmon non potest, cum summus Deus omnium creator illa sibi in priuilegium reseruauerit, nullique alteri creaturæ etiam Angelicæ concesserit, vtpote hominem verum & naturalem creare, vel creatum in melius, aut deterius reformare, aut in aliam speciem commutare, vt habetur Genes. *cap. 2. & 5.* D. Thom. *in prima parte, tractat. quæstionum in titulo de potent. gener. & de creatur. quæstione 2. artic. 6. & quæstione 3. articul. 1. 2. & 4.* Item mortuum resuscitare, ita vt verè & naturaliter viuat, sicut fuit resuscitatus Lazarus, vt habetur Ioann. 2. & sicut etiam fuit suscitatus filius illius viduæ, dum in feretro ducebatur ad sepulturam, vt habetur Matthæi 18. Item futura scire ex vera & perfecta scientia, vt dicitur Isaias *cap. 41.* Item cœli motum sistere, vt inquit Diuus Thomas *in tractat. quæstionum in prima parte, quæst. 1. artic. 3. & 6.* Item secreta cordis humani cognoscere, cum solus Deus sit perscrutator cordium, vt habetur Matthæi *cap. 22.* In his & similibus casibus, quibus dæmoni denegata est potentia, si in sortilegiis illius auxilium imploratur, proculdubio sic implorans sortilegus hæreticus est, & pagano deterior qui attribuit creaturæ quod est proprium creatoris, ita Ghirlland. *de sortileg. q. 10. num. 1. 2. 6. & 19.* Clarus *in pract. §. hæresis, versiculo, successiuè quare*, sequitur Farinac. *d. quæst. 20. num. 79. ad fin.*

Illa vero sortilegia non dicuntur hæretica- 10
lia, in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, seu cognoscendum ea, quæ ipse facere & cognoscere potest (diuina virtute non reprimente) prout est homines ad peccata & libidines tentare, vt habetur in Apocalypsi 2. Genes. 3. Matthæi 4. Marc. 1. Lucæ 4. & tradit Diuus Thomas *secunda secundæ, distinctione 95. quæstione 2. in titul. de superstitione.* Item naturalium & superiorum rerum virtutes cognoscere, ex quibus medicamenta mirabilia ad sanandum, & atrociora veneficia ad causandas diuersas infirmitates confici possunt, vt per eundem Diuum Thomam *in tractatu quæstionum prima parte, quæstione 5. & eodem lib. quæstione 16. articulo 7. de dæmon.* Item præsentia, occulta, & præterita scire, & sic furta iam facta reuelare. Ita in his casibus, & similibus, si dæmonis in sortilegiis imploretur auxilium, non dicitur sortilegium hæreticale, quia nihil dæmoni tribuitur quod ipse (Deo non reprimente) agere non valeat, secundum glossam, Archidiac. & alios *in capite accusatus, §. sanè, de hæretic. in 6.* Oldrad. *consilio 210. regularis habet traditio in fin.* Ghirlland. *in tractatu de Hæresi. quæstione 10. numero tertio & decimo*, Gemin. *consilio 54.* Matth. de Afflict. *super prima parte, constitution. Regni, Rubrica 1. num. 17.* Abbas *in Rubrica de Hæretic. num. 13.* vbi quod propterea aliàs fuit iudicatum in Romana Curia in causa talionis, quæ fiunt ex causa amoris non esse Hæreticales, Tiraquell. *de pœn. tempera. caus. 4. num. 3.* Clarus *dicto §. hæresis, sub eodem versiculo, successiuè quare.* Tametsi Barbat. *consilio 55. lib. 1.* teneat quod sortilegia, quæ fiunt ad sciendum furta commissa, sapiant hæresim manifestam: sed eum reprobat Clarus *vbi suprà.* Ad Barbatij tamen opinionis defensionem faciunt eleganter scripta in fratre Bartholomeo Spineo *in Apologia 4. in pencinibus*, eundemque tuetur Pegna indirectò, *quæst. 2. comment. 67.* prout eos ad hoc refert Farin. *vbi suprà, num. 80. ad fin.*

Verùm pro declaratione præcedentium ob- 11
seruandum est primo, quod omnia sortilegia, quæ fiunt a sortilegis, qui sunt de expressa professione, de quibus supra, sunt hæreticalia etiam quod in illis dæmon non inuocetur, in his, quæ facere potest. Licet enim isto casu non possint dici hæreticalia respectu operis, dicuntur tamen hæreticalia respectu operantis, qui cum sit de expressa dæmonis professione, verè & propriè dicitur hæreticus, ex quo relicto Deo pro-

prio

prio creatore dæmonem tanquam vnicum Deum adorat. Inquit namque Oldradus *vbi suprà*, in sortilegiis dæmonem inuocari duplici modo, vel per modum imperij & suffragij, vel per modum adorationis, & cultum latriæ. Primò casu dæmon inuocatur à sortilegis tacitæ professionis, qui nondum penitus se remouerunt à diuino cultu, & Christiana Religione, nec dæmonis cultum per diabolica sacrificia, & adorationes celebrant: & isto casu ad iudicandum an sortilegia sint hæreticalia, necne, attendenda est distinctio, *de qua suprà*. Secundò casu, scilicet, per modum adorationis, & cultus latriæ dæmon inuocatur à sortilegis expressæ professionis, qui expresstè abnegarunt Christi fidem, & iterum se baptizarunt in nomine Beelzebub: & isto casu indistinctè omnia sortilegia ab istis confecta erunt hæreticalia, sequitur etiam Geminianus *in dicto capite accusatus*, §. *sanè*, Paulus Ghirlandus *in tractat. de sortileg. quæstione* 10. *num*. 4. 5. 10. 11. *&* 18. vbi etiam quod indistinctè sunt hæreticalia omnia sortilegia, in quibus interuenit aliquis hæreticus, vel rebaptizatur aliquis puer, vt per glossam *in dicto* §. *sanè*, Clar. loquens in rebaptizatione pueri *in dicto* §. *hæresis*, *in versiculo*, *sed hic incidenter quæro*, vbi sic dicit esse petitorum omnium communem sententiam, teste Simancas *in tractat. de Hæretic. capite* 30. *numero* 9. refert & sequitur Farinac. *vbi suprà*, *dicta quæstione vigesima*, *num*. 81. *&* 82. vbi *numero* 83. *&* 84. *cum sequenti* latè agit quid quando in sortilegiis miscetur hostia sacrata, vel non sacrata, oleum sanctum, aqua, candelæ, vel rami oliuarum benedicti, pars lapidis sacrati, purificatorij calicis, aut alia res sacrata, vel benedicta: & *numero* 86. quid quando sortilegi in sortilegiis imagines cereas vel æreæ conficiunt, illasque baptizant sub nomine Beelxebub: deinde vocato dæmonis præsidio, eas vel igni adurunt, vel acu perforant, vt dolores, tormenta, & ægritudines inferant personæ repræsentatæ per illam imaginem. Et secundum supra resoluta intelligenda sunt, & declaranda verba generalia nostræ legis quintæ *in principio*, dum inquit, *que los adiuinos y sorteros, y los que vsan de Astrologia, y aquellos que los creen deuen ser reputados por hereges*: distinguendum est enim iuxta superiora.

¶ Nunc de Astrologis dicemus pro declaratione eiusdem legis, de quibus ita resoluendum est.

12 Astrologi, qui ex signis cœlestibus, & astrorum cursu futura prædicunt, si sic futura prædicunt ex certa scientia, quasi quod signa illa, per quæ futura consectantur, sint causæ rerum imponentes futuris rebus necessitatem, sunt hæretici, & vt hæretici puniendi sunt: quia futurorum notitia certa, prout est in esse rei, est solius Dei, vt *in capite consuluisti*, 2. *quæstione* 4. *& in capite sciendum*, 26. *quæstione* 3. Signa autem cœlestia non sunt causæ rerum finales imponentes necessitatem humanis rebus agendis, aut homini; sed sunt signa quædam inclinatiua rerum futurarum, secundum communiter accidentia per quasdam regulas & naturas corporum cœlestium, quæ multoties fallunt, & quibus non subiicitur necessario natura humana, quin possit illas euitare, & vti liberi arbitrij potestate, Abb. *in cap*. 2. *de sortil*. & Iuan. Lect. *in summa confess. eodem titulo, quæst*. 5. Si vero eadem Futura ista Astrologi & diuinatores prædicunt demonstratiuè, præsumptiuè, seu inclinatiuè, & non per modum necessitatis, tunc non peccant, nec puniuntur, Abbas *in dicto cap*. 2. & optimè latèque Paul. Ghirlland. *vbi suprà*, *quæstione* 11. *numero* 16. *&* 22. *& in quæstione* 3. *num*. 13. *&* 14. nec non & Alphons. à Castr. *dicto lib*. 2. *de iusta hæretic. punit. cap*. 13. *per totum*, præcipuè *in versiculo*, *ad hunc modum*, *columna mihi* 1125. *cum sequenti*, & Ignac. Salced. ad Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crimin. Canonica*, *cap* 107. *versiculo*, *nec caret*, & late Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1. *tom. cap*. 7. *de los adiuinos y hechizeros*, *conclusione* 1. & Azeued. *in præsenti*, *leg*. 5. *num*. 38. *ad fin. & num*. 37. vbi hoc modo concordat opiniones contrarias, quas ibi latè fundauerat pro vtraque parte, & sequitur Farinac. *dicta quæstione* 20. *num*. 111. vbi *num*. 112. cum Ghirlland. *vbi suprà* 13
eadem distinctione vtitur in Chiromanticis, qui per lineamenta manus futura, vel præterita se dignoscere profitentur: si enim præterita enarrant, quæ euenerunt illi, cuius manus inspicientur, isto casu nec peccant, nec puniuntur: si vero prædicunt futura per modum inclinationis, & demonstratiuè, & tunc pariter nec peccant nec puniuntur; secus si per modum necessitatis, quia tunc vt hæretici puniuntur, D. Thom. *secunda secundæ*, *distinct*. 95. *quæst*. 27. *artic*. 5. & per Iuan. Lect. *vbi supra quæst*. 2. 3. *&* 5. & Farinac. *dicta quæstione* 20. *numero* 112. Sed culpam esse vti arte Chiromantiæ ad effectum diuinandi, quia est ars prohibita, dicunt plures auctores, & constat ex Catalogo librorum prohibitorum per Sanctum Officium Inquisitionis, quos refert & sequitur Emanuel Rodriguex *vbi suprà in dicta prima conclusione*, vbi id limitat cum Alcocer, *quando por burla y passatiempo se miran las rayas de las manos, porque esto es solamente pecado venial*.

Vti tamen Astrologia, *para saber los mouimientos de los cielos, planetas, y estrellas, las conjunciones y oposiciones, y otros aspectos, y los eclypsis, y crecimiento de los dias, y todas las otras cosas pertenecientes a la Theorica de la Astrologia, leer, y estudiar estas materias, y vsar de los instrumentos necessarios para ellas, licito es y prouechoso, por no auer en estas cosas cosa mala ni superstitiosa, antes aprouecha su conoscimiento para conjecturar la humedad, sequedad, frio, calor, esterilidad, y fertilidad del tiempo*, vt ex D. Thom. & aliis colligit & affirmat Emanuel Rodriguex *vbi suprà conclusione* 2. & prius probauit Castro *vbi suprà*, idem dicens de medicis, qui prænuntiant de morte, 14
aut conualescentia infirmorum. In quibus rebus aliquando prædicunt vera, aliquando falluntur. Hæc namque prænunciatio non potest dici diuinatio, quia limites naturalis cognitionis non excedit. 15

Sed Emanuel Rodriguex *in conclusionibus sequentibus* plura alia in proposito declarat an sint licita, nec ne? *Como es por el nascimiento de alguno conjecturar su phisonomia, estatura, hermosura, complexion, inclinacion, virtudes, ò vicios, ò ciertas artes, habilidad, sanidad, y enfermedad, porque esto (dize) es licito. Però dezir con certidumbre lo que depende del libre aluedrio, como que fulano serà ladron, luxurioso, homicida, murmurador, limosnero, humilde, sufrido, templado, amado de los Reyes y Principes, es vanidad, supersticion y pecado mortal. Y que tam bien lo serà diuinar por la dicha Astrologia, que fulano morirà* 16

muerte

muerte de agua, ò de fuego, ò en batalla, ò en desafio: porque estas cosas, ò semejantes no dependen de causas naturales, como lo tienen Santo Thomas, y otros.

17 *Y que ansi mismo es ilicito, y pecado mortal vsar de interrogaciones Astrologicas, si pareceran las cosas hurtadas, y que la arte magica està prohibida, y que los que tienen libros della no han de ser absueltos hasta que los quemen: y que las mugeres, que vsan de oraciones licitas conformes a la Sagrada Escritura, y doctrina de los Santos, no mezclando en ellas algunas palabras vanas, si son honestas, y prudentes, y de buena fama, no pecan. Empero que los confessores las deuen auisar que no vsen de ellas, si de tal vso toman otras mugeres simples ocasion para las dezir con alguna supersticion*, como lo tiene Naoatto *in Mau. cap. 11. num. 36. Y otras muchas cosas trae alli Fray Manuel Rodriguez, como son del vso de las nominas, quales se pueden traer, y quales no, y en materia de hechizerias.*

18 Vltimo obseruandum est, quod hodie habemus Bullam Sixti V. Pontificis maximi particolariter editam contra exercentes Astrologiæ iodiciariæ artem, & alia quæcumque diuinationom genera, sub data Romæ die 5. Ianuarij, 1585. Quæ in omnibos est seruanda in casibus occurrentibos, vbi inoumeris nisus rationibus & auctoritatibus Sacræ paginæ, ac Sanctorum Doctorum, inquit huiusmodi.

Hac perpetua valitura constitutione Apostolica auctoritate statuimus & mandamus, vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ iudiciariæ Astrologiæ artem (prætetquam circa agricultoram, nauigationem, & artem medicam) in posterum exercentes, aut facientes iudicia & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibos successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex homana volontate dependentibos, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, quam contra alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentor & docent, aut discunt, quive huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestaoda scelera & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt cuiuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi & Prælati superiores, ac alij Ordinarij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentiom deputati, etiam si in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant & procedant, atque in eos seuerius Canonicis pœnis, & aliis eorom arbitrio animaduertant. Deinde prohibet omnes & singulos libros, opera & tractatus hoiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Oenomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac vt in indice librorum prohibitorum ex decretu sacri Concilij generalis Tridentini confecto interdictos sob censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscumque Christianis legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & ordinariis locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari & consignari debere: & quod idem Inquisitores liberè & licitè procedant & pœnis condignis punire & coërcere possint contra scienter legentes, aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in qoibus talia contioentur, non obstantibus, &c.

Iuxta igitur hanc Pontificiam decisionem omnia supradicta, & leg. nostræ decisio intelligenda, redigenda, ac obseruanda suot in posterum.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegi, Augures, Astrologi, & his credentes, quibus pœnis puniuntur iure ciuile & Canonico, atque Regio? & numeris sequentibus, vbi per conclusiones proceditur.*

Sortilegi, Augures, Astrologi, & his credentes, quibus pœnis puniantur.

QVÆSTIO XVIII.

QVÆRO circa eandem *lib. 5.* dum in ea 1
canetur, *que los adiuinos, y sorteros y agoreros, y los que vsan de Astrologia, y aquellos que los creen, sean castigados segun se contiene en las leyes de las siete partidas*, quibus pœnis hi feriendi sint? Et quidem iure diuino, ciuili, & Canonico, tam contra clericos, quam laicos curiosè & latissimè agit Petrus Gregorius *in sua syntagma iuris vniuers. lib. 34 cap. 15. per totum*, & de iure ciuili, & Canonico latè prios Paulus Ghirllandus *de sortileg. quæst. 11. per totam*, Bernard. Diaz de Lug. *in sua practica criminali Canonica, cap. 107. & 108. in nouis*, Auendañ. *2. parte cap. 32. prætor. num. 2.* Auiles, *cap. 53. prætor. in glossa (castiguen) num. 3.* Menocb. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 4. casu* 388. & Azeued. *in dicta leg. 5. num 47. cum sequentibus*, Don Ioan Vela *in suo libell. de pœnis delictor. capit. 34 per totum*, & latissimè omnium Prosper. Farinac. *in suis quæstionibus crimin. prima parte, quæst 20. num. 80. cum pluribus sequentibus*, vbi latissimè de hoc agit per 16. conclusiones. Deinde Regio per nostros regnicolas supra citatos, ex quibus tam in iure, quam in praxi deduco seqoentes conclusiones magis præcipuas, cæteræ per ipsos videri poterunt.

Prima conclusio. Sortilegi, qui hæreticalia conficiont sortilegia, cum pro hæreticis habeantur, vt hæretici puniendi sunt indistinctè, siue sortilegia sint ad amorem, siue ad præsciendum futura, siue ad infirmitates inferendas, Ghirllandus *de sortileg. quæstione* 11. *num. 1. & num. 16. in principio, & num. 9.* Menoeb. *vbi suprà, num. 4.* Farinac. 87. 2

Secunda conclusio. Sortilegi de iore ciuili, cuiuscumque generis sint, & quomodocumque faciant sortilegia, pœna mortis naturalis, & bonorum confiscatione puniuntur, *leg. nemo, & leg. multi, & leg. & si excepta, & in leg. eorum, Cod. de malefic. & mathemat.* Ghirlland. *de sortileg. quæstione 2. numero decimo, & quæstione 11. num 5. 7. 11. 12 & 27.* Menoch. *vbi suprà, numero 5.* & Farinac. 88. post Clarum *in practic. § fin. quæstione 68. versiculo sortilegi, & malefici, & cæteri omnes.* 3

Tertia conclusio. De iure Canonico in foro 4
pœniteutiali sortilegi conficientes sortilegia non hæreticalia, siue laici, siue clerici sint, & siue sortilegia fiant ad amorem, siue ad præ-

sciendum

sciendum præterita, vel præsentia occulta, siue etiam ad veneficandum homines, puniantur pœnitentia 40. dierum, vt *in cap.1.* & ibi omnes, *de sortileg.* Ghirlland. *vbi supra quæstione* 51. *numer.*2.6. & 9. Don Ioan Vela *vbi supra*, post Menoch. *dicto casu* 388. *numer.*6. & 7. vbi etiam quod hodie fortè isto casu pœna erit arbitraria, cum Sacerdotibus omnes pœnitentiæ sint arbitrariæ, & cum eis transit Farinac. *vbi supra n.*90. Et hanc tertiam conclusionem probant cæteri omnes.

5 Quarta conclusio. De iure Canonico, & in foro contentioso clericus, qui bono zelo & simplicitate absque dolo conficit sortilegia non hæreticalia, vt in casu *cap.2. de sortileg.* suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum, & vltra iudicis arbitrio secundum facti & facinoris qualitatem & turpitudinem, quo termino elapso statim ipso iure ad pristinam administrationem reuertitur, vt dicto cap.2. & ibi glossa, verbo visum, Abbas, *num 4. in fin.* Ghirlland. *dicta quæstione* 11. *numer.*3. & 4. Menoch *vbi supra numer.* 8. & 9. quo casu quando clericus peccat deceptus, vel simplicitate, aut alia simili iusta causa, mitius punitur iudicis arbitrio, Ghirlland. *quæstione* 14. *numer.*3. & *quæstione* 17. *numer.*4. & 5. Farinac. *vbi supra num.*91.94. & 101. & Don Ioan Vela *vbi supra, versic. hodie vero*, Azeued. *in d.l.*5. *num.*49. & 51.

6 Quinta conclusio. De iure Cannnico in foro contentioso clericus, qui non bono zelo, sed dolo malo conficit sortilegia non hæreticalia, deponitur ab ordine Sacro, omnibus beneficiis priuatur, & perpetuò in Monasterium includitur, *cap. si quis Episcopus*, 26. *quæstione* 5. & ibi glossa Abbas *in d. cap.2. de sortileg.* Ghirlland. *d. quæstione* 11. *numer.*3. 8. & 10. Menoch. *vbi supra numer.*10. Berber. *in suo viator. iur. tit. de sortileg. num.*11. Farinac. *vbi supra*, *num.*92. & Don Ioan Vela etiam *vbi supra*, & efficitur infamis, vt *in cap. quisquis*, 2 *quæstione* 8. & antequam deponatur tonsuratur, in capite decaluatur in modum stultorum, & eorum vestes ante & retro scinduntur, iuxta textum *in cap. de benedicto*, 32. *quæstione* 1. Foller. *in practic. crimin. Canonica capit.*33. *num.*49. vbi quod isto casus clericus degradatur, verbaliter scilicet, non autem realiter, vt ibi per eum & sequitur Farinac. *vbi supra, numer.*92. & *q.*19. *n.*49. & Don Ioan. Vela, *vbi supra*, ibi vnde textus.

7 Sexta conclusio. De iure Canonico in foro contentioso laicus conficiens sortilegia non hæreticalia pro prima vice excommunicatur, & ab Ecclesia remouetur, *cap. si quis Episcopum*, & *in c. aliquanti*, 26. *quæst.*5. Si vero monitus iterum in eisdem sortilegiis perseuerauerit, si est vilis persona debet publice fustigari, vel mitra dehonestari & ad triremes mitti. Si vero sit persona honestior, vel relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur, *cap. contra idolorum*, 29. *quæst.*5. quem textum sing dicit Roman. *sing.*660. *tu scis quod isti*, & tenent, Ghirll. *d. quæst.*10. & 11. *n.*4. & 10. Menoch. *num.*18. & Farinac. *num.*93. *vbi supra*, Don Ioan de Vela, *dicto cap.*34. *sub versic. Pontificium*, & Azeued. *in d.l.*5. *n.*12. & 49. *ad fin.*

8 Sed hodie tam in clericis quam in laicis pœna sortilegiorum non hæreticalium etiam de iure Canonico erit arbitraria, secundum Abb. *in dicto cap.2. de sortileg.* quem sequitur Ghirll. *d. q.*11. *num.*7. *in versic.* & *circa præmissa*, & *n.*10. *in fin.* & *n.*23. *in fin.* & *n.*26. *versic. Abbas tamen*, & *q.*16. *n.*3. *in fin.* & *q.*17. *n.*4. *cum seqq.*

Sed hoc arbitrium debet regulari in dubio à supra dictis, & infra dicendis conclusionibus. Neque vnquam istis sortilegis est minuenda pœna statuta à Canonibus, nisi adsit aliqua iusta causa, putà vel quod decepti, vel ex simplicitate peccauerint, vt cum aliis probat Farinac. *d. q.*10. *num.*94. 9

Septima conclusio. Licet de iure ciuili non puniantur sortilegi, qui sortilegia exercent ad bonum finem, vtputa ad sanandum ægrotos, maleficiatos, ad soluendum aliorum sortilegorum facturas, ad incantandum imbres ne noceant segetibus, arboribus, animalibus & similia, *vt in l. eorum.* §.1. & ibi notat Bart. *C. de malefic. & mathem.* de iure tamen Canonico secùs est, quia Ecclesia summopere abhorret ista remedia sortilega, etiam quod fiant ad effectum recuperandæ sanitatis, cùm non liceat inuocare auxilium dæmonis etiam pro mille corporum sanitatibus: quia minus detrimentum est quod pereant mille corpora, quam quod pereat vna anima, *vt in capite admoneant*, 26. *quæstione* 7. *cap. nec mirum*, §. *ad hæc autem* 26. *quæstione* 5. & Diuus Augustinus *lib.*10. *de ciuitate Dei*, cuius verba sunt relata *in dicto capite, nec mirum*, per Diuum Thomam 2. 2. *quæstione* 95. *artic.*3. *versiculo, dicendum*, sequitur alios allegans Farinac. *dicta quæstione* 20. *num.*95. vbi resoluit propterea istos sortilegos puniendos esse, iuxta supradicta *in conclusionibus præcedentibus*, nempè 5. & 6. 10 11

Hanc conclusionem ampliant quamplures Doctores, quos refert & sequitur Farinac. *numer.*96. *cum sequentibus*, *vbi supra*, etiam quod sortilegi prædicti in specie dictæ conclusionis 7. misceant in illis aliquas sanctas & deuotas orationes Dei, Beatæ Virginis Mariæ, & Sanctorum, vel etiam si illas easdem orationes mandauerint dici per ipsum maleficiatum: quia solent isto casu sortilegi aliquando aliqua extranea verba publice, vel secrete dicere, quæ non solum non videntur congruere illis religiosis & deuotis orationibus, sed quæ naturaliter ad illud opus sanitatis non tendunt, nec possunt naturaliter talem effectum operari. Et aliquando etiam adiungunt nomina quædam ignota & characteres, seu alias diuersas obseruationes, quas manifestum est naturaliter efficaciam ad sanitatem habere non posse. Et aliquando etiam mandant deferri ad collum maleficiati aliquas, schedulas, breuia, & ligaturas continentes aliquod extrinsecum, seu extraneum signum, characterem, aut nomen aliquod, quod naturaliter non tendit ad opus illud sanitatis, ad quod finguntur dici per sortilegium illas deuotas orationes. Et sic, cum hæc & similia extranea verba, nomina, signa, characteres, schedulæ, ligaturæ, & breuia sint de se superstitiosa, nec fieri possint absque suffragio, & instructione diaboli, reddunt propterea totum opus superstitiosum & punibile, vt supra. Vnde cauendum est ab his, & similibus. 12

Octaua conclusio. Vbicunque ex sortilegiis sequuta est mors maleficiati, tunc proculdubio sortilegus tenetur pœna leg Corneliæ de sicariis, quia plus est hominem veneno occidere quam ferro necare, *l.1. C. de malefic. & mathem.* & idem in terminis probat cum aliis Farinac. *dicta quæst.*20. *num.*102. vbi quod isto casu sortilegus comburendus est, & *numer.*103. idem probat, quando in sortilegiis naturalem in viris, ac mulieribus generandi vim sortilegus 13

impedit, aut efficit ne mulier concipere possit, aut grauida parere, aut lac nutricis desiccat, aut alia similia maleficia in corpore per cibum, & potum, aut extra corpus conficit, is namque sortilegus vt homicida tenetur, *cap. & si aliquis*, & ibi DD. *de homicid. l. si quis aliquid*, §. *abortionis*, & ibi DD. *ff. de pœn. l. eorum C. de malef. & mathem.*

14 Si tamen Episcopus, vel Inquisitor Apostolicus habeat in manibus Hæreticum sortilegum, qui confessus est in sortilegiis fecisse homicidium, vel aliud grauissimum delictum, per quod secundum leges ciuiles deberet damnari vltimo supplicio, non potest de iure talem reum iudici seculari tradere, vt illum morti condemnet, quando pœnitens est paratus publicè abiurare, & condignam subire pœnitentiam, sed debet illum volentem puro & non ficto corde ad gremium Ecclesiæ redire, beneficio, absolutionis ab excommunicatione sibi impenso, & abiurata primitus hæresi, iuxta textum in capite vt officium inquisitionis, §. *si vero, de heret.* 6. ad reconciliationem admittere, vt latissimè probat, tenet, & ab aliis defendit Arnald. Albet. *in tractat. de agnosc. assertio. Cathol. & heret. q* 25. *num.* 66. *cum seqq.* sequitur Farinac. *d. q.* 20. *num.* 105.

15 Nona conclusio. De iure nostro Regio partitarum, de quibus loquitur nostra l. 5. huius tituli 1. habemus, *l. 3. tit. 23. par. 7.* qua cauetur, *que puede cada vno del pueblo acusar delante del juzgador a los agoreros, a los sorteres, ò a los otros baratadores, de que hablan las leyes de aquel titulo. E que si les fuere prouado por testigos, ò conoscencia de ellos mismos, que fazen, è obran contra tal defendimiento alguno de los yerros sobredichos, deuen morir por ende, ò los que los encubrieren en sus casas a sabiendas deuen ser hechados de la tierra del Rey para siempre*, idem probat *lib. 5. & 6. titul. 3.* infra hoc *lib.* 8. vbi loquitur etiam *en los que vsan de hechizerias y adiuinanças, y agoreros, y otras cosas defendidas*, de quibus ibi & *in dicta l. 5.* imponitur etiam pœna medietatis bonorum fisco applicata.

16 Decima & vltima conclusio. Quidquid sit de iure; de consuetudine tamen in nostra Hispania hæc rigorosa pœna mortis & confiscationis bonorum non seruatur; sed sortilegi conficientes sortilegia non hæreticalia, vel fustigantur, secundum Auendan. 2. *par. cap.* 32. *numer.* 2. *prat. folio mihi* 259. vel secundum alios ducuntur in publicum cum mitra depicta in capite, & deinde eiiciuntur, vt testatur Barbat. *in suo tractat. viator. iur. in rubrica de sortileg. circa finem*, prout eum refert Iulius Clar. §. *heresis in fine.* Eandem consuetudinem huius Regni, nempè, vt qui scelus hoc admiserint publicè fustigentur, ducanturque per vias publicas cum mitra, melleque vncti, & plumis circundati, vel circa Ecclesiam, vel domum Episcopi in scala collocentur, vt ab omnibus deludantur ex Abbate *in cap. 1. de sortileg. per textum in capite Episcopi, 26. quæstione* 5. ibi: *Et si aliquem virum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inueniunt, turpiter dehonestatum de parochiis suis deyciant*, refert & affirmat ita receptum esse consuetudine Salzed. ad Bernard. Diaz *in practica criminal. Canonica, capite* 107. *in fin.* quod & persæpe obseruatum vidi, & obseruari feci in praxi, prout vidit etiam seruari, & seruauit in praxi Auiles *vbi supra, numer.* 3. quem refert Azeued. *in hac lib. 5. numer.* 50. Eandem praxim refert & sequitur Don Ioan Vela *in dicto capite* 34. *ad fin.* dicens, quod hæc pœna habuit ortum à *dicto capit. Episcopi*, & ex *leg. 4. titul. 31. partit. 7.* ibi. *O le desnudan haziendole estar al Sol, vntandole de miel, porque le coman las moscas, alguna hora del dia.* Eandem consuetudinem priorem Hispaniæ refert etiam Farinac. *dicta quæstione* 20. *num.* 89. vbi, quod vel alia arbitraria pœna plectuntur, prout in vrbe apud se sæpe seruatur, & vidisse affirmat in diuersis superstitiosis sortilegis, qui vel fustigati fuerunt, vel banniti, vel ad triremes transmissi, vel pecuniatiter mulctati, iuxta sortilegij & sortilegorum qualitates. Et iuxta Platonis sententiam, & leges 12. tabul. hanc pœnam pariter arbitrariam esse testatur Menoch. *de arbitr. iudic. casu* 388. *numer.* 1. *cum sequentibus.* Et inquit Iulius Clarus *in practica criminal. quæstione* 83. *in versiculo, punitur etiam*, quod extra ordinem puniuntur illi, qui superstitione numinis alios terrent, vt in exemplis ibi per eum positis, quem refert & sequuntur Menochius *vbi supra, numer.* 19. *in fin.* & Farinac. *d. num.* 89. *ad fin.*

Pœnam autem mortis, de qua *in dictis legi-* 17
bus Regiis, credit Auiles *vbi supra* imponendam esse, quando ex istis sortilegiis, & diuinationibus aliquis moritur, secus autem si non moriatur, quia tunc debet verberari, & mitrari, & exulare. Quod etiam probauit Azeued. *vbi supra, dicto numer.* 50. & 51. vbi quod in lamiis, vulgo *Bruxas*, nihil est de consuetudine abrogatum, sed concremantur, secundum Doctorem Didacum Perez, & Cañteram, quos refert: inquit tamen videndum de hoc Simanc. *de institutione Cathelic. titul.* 37. *numer.* 16. *cum sequentibus.*

AD TITVLVM SECVNDVM,

De los Iudios y Moros.

SVMMARIVM.

1 *Impediens Iudæos, & Mauros, volentes se ad nostram fidem Christianam conuertere, qua pœna puniatur, & numeris seqq.*

2 *Impediens conuersionem Iudæi ad nostram fidem Catholicam quod crimen committat?*

3 *Saluari potest quis sine baptismo in re, sed tantum in voto, deficiente eius copia, & numer.* 4.

5 *Persuadens nouiter conuersos, vt relinquant Catholicam fidem, qua pœna puniatur?*

7 *Iudæus tentans, vel tractans hominem alterius ſecta, vt Iudæus efficiatur, qua pœna puniatur.*

8 *Inquiſitores fidei procedunt contra Iudæos, Saracenos, vel alios Infideles non baptizatos, circumcidentes pueros, & alia prohibita facientes, vt hic, & in num.10. & 12. de delictis, quæſt.19.*

De crimine impedientium Iudæos, & Mauros volentes ſe ad noſtram fidem Christianam conuertere, & de eorum pœna.

QVÆSTIO XIX.

1 QVÆRO circa *l.1. huius tit.2. lib.8. nou.collection. Reg.* qua cauetur, *que los Iudios y Moros, que ſe quiſieren tornar Chriſtianos, no ſean detenidos ni embargados por perſona alguna, ſo pena que ſe proceda contra los que contra ello vinieren à las mayores penas ciuiles que ſe hallaren por derecho.*

2 Quod crimen iure communi hac in ſpecie committatur? In quo inuenio Bald. *conſ.515. Iudæus tutela cum ſequent*, cui ſe plures ibi ſubſcripſerunt *volumine* 1. dicentem, quod ſi Iudæus animum Iudæi inclinatum ad fidem Chriſti dolis, mendaciis, & blanditiis ſubuertat, vel ſi illum de loco tuto in quo erat, & in quo libere poterat libertatem animi ſui exercere, ad locum non tutum, in quo non poterat baptizari, traduxerit, vel ſi quo quomodo fuerit el impedimento ne Chriſtianus fiat, punitur. Et quod hoc crimen dicetur eſſe publici iudicij, quia in publicam Chriſtianorum iniuriam committitur. Et quod in hoc facto plurima crimina verſantur, falſa ſcilicet prædicatio: ſecundo diabolica ſuggeſtio: tertio ſimonia, ſi forte interuenit pecunia ne fiat Chriſtianus: quarto ſacrilegium maius, quia abſtulit ſacrum de ſacro, videlicet animam, quæ ſacra eſt, de Eccleſia Dei, & de theſauris Ieſu Chriſti. Idem etiam tenet Zabarel. *in Clementina 2. de heret. in verſic. Inquiſitoribus, in fine*, ſequitur Tiber. Decian. 1. *tom. tractat. crimin. lib.5. c.12 num.8.* qui *num.9.* eam adiungit rationem quia Iudæus habens propoſitum ſumendi baptiſmum iam baptizatus eſt flamine Spiritus ſancti, & ideo ſi in eo propoſito moreretur, cœleſti patria vti Chriſtianus potiretur (intellige, vbi copia baptiſmi haberi non poteſt) *cap. baptiſmi vicem, de conſecratione diſtinctione 4. cap.2 de preſbyter. non baptizatum*: ergo talem impediens, nec cùm effectu tranſeat ad fidem, dicitur impedire non Iudæum ſimpliciter, ſed iam Chriſtianum voto.

3 Poteſt enim quis ſaluari ſine baptiſmo in re, ſed tantum in voto, deficiente eius copia, ſecundum Bernard. Epiſtola 77. ad Hugonem Magiſtr. *in 4. & 1. ſententiar. diſtinct.4.* probat optimè & latè Magiſter Soto *in 4. diſtinctione 5. quæſtione vnica, articulo 2. in 2. concluſione*, & Candelabr. aureum ſeptem Sacramentorum *de baptiſmo, quæſtione* 67. Concil. Trident. *ſeſſione 6. cap 4* vbi docetur poſt Euangelium promulgatum neminem transferri ab ſtatu peccati in ſtatum gratiæ ſine lauacro regenerationis aut eius voto, exponens verba Chriſti Ioann 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in Regnum Dei*: & iterum *ſeſſione 7. canon.4 de Sacrament.* ibi *Si quis dixerit Sacramenta noua legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem, &c.* Nec obſtat quod definitum ſit, Sacramentum baptiſmi eſſe neceſſarium ad ſalutem: quia reſpondemus, ob id dici neceſſarium, ſecundum Soto *vbi ſupra*, quia abſque baptiſmo in re, vel in voto nemo poteſt ſaluari. Vbi ergo quis deſiderio baptiſmi tenetur, quem adipiſci non poteſt, nihil aliud Deus ab eo exigit, ſed eius voluntatem pro facto reputat.

Perfecta igitur conuerſio ac pœnitentia rectè 4
baptiſmus flaminis dicitur, & baptiſmum aquæ ſaltem in neceſſitate ſupplet, quia perfecta conuerſio & pœnitentia includit veram contritionem & charitatem, & ſimul etiam deſiderium, ſeu votum baptiſmi, cùm non ex contemptu, ſed ex neceſſitate ſine baptiſmo aquæ aliqui decedunt, vt probat Bellarmin. *in 2. tom. controuerſ. Chriſtianæ fidei, 1. par. cap.6. de Sacramento baptiſm. lib.1. in verſiculo, ſecunda propoſitio*, & Suarez, *in 3. par. de Sacrament. ſectione 2. diſputatione 27. per totam, fol.353.* vbi optimè id probat.

Pœna igitur contrauenientibus noſtræ l. Re- 5
giæ merito erit grauiſſima: quandoquidem tot & tam grauia crimina ſimul committuntur, ſed tamen arbitraria. Quod ſi Bald. *vbi ſupra num.2.* eſſe pecuniariam citra ſanguinem & mutilationem membri, putà carceris, exiſtimauerit: ego multum hac grauiorem imponendam eſſe cenſeo Chriſtiano huiuſmodi immane ſcelus committenti: grauius namque multo delinquit in hoc quam Iudæus.

Quod ſi quiſpiam noniter conuerſos perſua- 6
ſerit, vt deſerant Catholicam fidem, is vltimo ſupplicio lege regia, *pragmatica* 11. puniendus eſt, vt inquit Doctor Simanc. *de inſtitut. Cathol. titul. 47. num.81. ad fin.* vbi etiam ad hoc citat *Eccleſiaſt.8.* Strobeum *ſermone* 110. Chryſoſtom. in dictum Apoſtol. *habentes autem eundem ſpiritum, ſermone 3.*

Denique *l.6. titul.1. lib.1. noua collect.* cauetur, 7
que ningun Iudio deſtos Reynos no ſea oſado de tentar ni tratar, que ningun Moro, ni Tartaro, ni hombre de otra ſeta ſe torne Iudio circuncidandolo, ò haziendo otras ceremonias Iudaicas, por ſer en gran vituperio y menoſprecio de nueſtra Fè Catholica, ſo pena que el que lo contrario hiziere, y los que aſsi ſe tornaren à ſu ley ſean cau iuos.

Et ſic Inquiſitores fidei procedunt contra Iu- 8
dæos, Sarracenos, vel alios Infideles non baptizatos, circumcidentes pueros, & contra hæreticorum receptatores, & contra compellentes aliquem vt fidem abneget, vel inducentes illum ad eorum ritus, & publicas ceremonias aut ad alia ſimilia in offenſam diuini nominis, & opprobrium noſtræ fidei Chriſtianæ, vt eſt text. *in cap. nonnullis de Iudæis, & Clementina vniuerſa eodem tit.* & tenet Oldrald. *conſ.36.* & ſequitur plures alios allegans, & late id probans aduerſus D. Simanc. & alios Ioann. à Rojas *de heret. 1. par. num. 556. cum ſequent.* vbi *num. 564.* indubitatum exiſtimat per Principes, & iudices ſeculares poſſe Iudæos, ſeu Infideles in huiuſmodi delinquentes puniri, *lege nullus, l. Iudæos, C. de Iudæis, lege 1. & l. nemo, C. de pagan. cap. ſicut Iudæi Iudæis*: nam ratione delicti efficiuntur de eorum iuriſdictione, vt ibi iure probat.

Poſſunt etiam procedere Inquiſitores contra 9
impedientes Iudæum baptizari, vt in ſpecie

Iudæis, *c.queſcamus,42. diſtinct.&c.non ſatis*, 86.
*diſtinct.& in c.ſi cupis,16.quæſt.*1. & probat ſupra-
dicta, & alia in fauorem latiſſime Beccius *conſ.*
84 *num.3.cum ſequentibus lib.1.* Secundo eandem
ſententia ex eo non parum comprobari videtur,
quoniam prædictum edictum videtur promulga-
tum ad Iudæorum annihilationem, quod eſſe vi-
detur contra Sacram Scripturam, qua prohibe-
tur Iudæos occidi, ſed conſeruari ad retinendam
memoriam violentiæ mortis Chriſti, Pſalm.58.
7 *Deus meus ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur*
populi mei, quod etiam habetur in 4. Conc.Tolet.
c.59.& in c.Iudæorum,28.q 1

8 Tertio, quia Infideles non ſunt cogendi ad fi-
dem, vt tenent Theologi *in 4.diſtinct.4* D.Thom.
in 3.p.q.68.art.10.& 2.2.q.10. Art 8.Durand. *in*
*4.diſt.4.q 6.*Soto *in 4.ſent. diſt.5. quæſt.vnica, art.*
10. & in Concil. Tolet. *c.56* & probatur *in c. de*
Iudæis,45.*diſt.* Corſet.*de poteſt.reg.verſic vlt. n.*10.
13.*&* 14. Et inquit Caiet.*in 2.2 q.10 art.12.* quod
eſt infamia fidei noſtræ, ſi Infidelium filij violen-
ter trahantur ad fidem, & Suarez *in 3.p.* D.Tho.
diſput.25. ſect.3. in 3.tom. verſ. nihilominus ibi, vt
fundetur hæc concluſio,fol.mihi 322.ad fin. Ludouic.
Param.*vbi ſup.num.7* Non enim ſunt cogendi In-
fideles ad fidem Chriſti, ſed monendi: volunta-
rium enim militem eligit Deus, *c.ſicut de Iudæis,*
c.qui ſincera,&c.de Iudæis, 45. *de l.6.tit.24 & l.2.*
tit.25 part.7. S.Thom.*vbi ſup.& in 4. ſent.diſt.13.*
9 *quæſt.1.art 1.ad ſextum*, Sylueſter *in ſumma,verbo*
baptiſmus 4. §.6. *& in verbo Iudæis*, *num.12.* vbi
quod pecunia, & blanditiis ad id allici poſſunt,
iuxta gloſſam *in c.debet homo,23.quæſt.4.* non igi-
tur ſunt cogendi, cuius enim vult Deus miſere-
tur, & quem vult indurat, vt in propoſito inquit
D.Simanc. *de inſtitut. Catholic. tit.35.n.13* Dida-
cus Perez, *in l.12 tit.9.lib 8. ordin.p.66. col.1.* vbi
alios allegat Greg.Lopez *in l.2. tit.23. part.2. in*
gloſſa, acrecentar, vbi quod ex hoc non ſunt bello
compellendi ſuſcipere fidem Chriſti, cum ipſe
10 Chriſtus Rex regum, cui data eſt omnis poteſtas
in cœlo, & in terra, miſerit ad capiendam poſſeſ-
ſionem mundi, non milites armatæ militiæ, ſed
ſanctos Prædicatores ſicut oues inter lupos: &
Chriſti vicarius nunc, & quotidie mittit Reli-
11 gioſos vt benigne, & manſuete, & in pace fi-
dem Chriſti prædicent Paganis, Mauris, &
Indis. Et grauiſſime peccaremus ſi fidem Chri-
ſti per viam belli ampliare contenderemus, vt
ibi late agit, & Bañez *in 2.2. quæſt.10. artic.10.*
per totum. Ex quo an Indi iuſte debellati fue-
rint, ob hoc quod Chriſti fidem non profiteban-
tur, per Hiſpanos primos, qui in illas partes ſe
primitus contulerunt, agit late Marcardus de
Suſannis *in tractat. de Iudæis, & in 1. parte,*
cap.14.

12 Et an pueri inuitis parentibus Infidelibus poſ-
ſint baptizari agunt late DD. quos refert, & con-
gerit D. Azeued.*in l.1.n.5.tit.2.huc lib.8.* vbi inter
duas communes opiniones contrarias refert ex
Marcard. *vbi ſup.3.p.c.2.n.6.* eſſe communiorem,
& veriorem, quod non poſſit id fieri, & quod ſu-
pradicta ſunt intelligenda de coactione præciſa,
ſcilicet, cum coactus, & reclamans, & per vim
baptizatur, ſecundum Maſcard. *d.c.2.n.7* qui *n.8.*
declarat, quid erit ſi hic coactus per lõgum tem-
pus non reclamauit, & tacitus permanſit, actuſ-
que fecit in approbatione ſuſcepti baptiſmi, &
tenet quod proculdubio characterem recipit, &
tunc approbaſſe videtur per actus factos, niſi du-
raret eadem cauſa actionis præciſæ, & de his late
etiam agit Simanc. *de inſtit. Cathol.tit.29.num.51.*

cum ſequentibus: & ſupra dicta magis communis
ſententia fuit prius D.Thom.*in 3.p.q.68.art.10*
& 2.2. quæſt.10. art.12. quam ſequuntur omnes
eius diſcipuli vtroque loco, Caiet. Capreol. Pa-
lud. Soto *diſtinct.5.* Ricard. *diſtinct.6.artic.3. q.3.*
Marſi.*in 4 q.4.art.4.* Anton.*2.p.tit.12. cap 2.* §.4.
quos refert, & ſequitur late probans hanc par-
tem, & reſpondens fundamentis contrariæ Sua-
rez *vbi ſup.* qui in principio illius quæſtionis
prius refert contrariam opinionem eiuſque fun-
damenta, ſed affirmat quod nullum Theologum
inuenit, qui expreſſe eam doceat, & ideo merito
eam poſtea reiicit, & probat, quam prædiximus
communem ſentẽtiam negatiuam, loquens nem-
pe de filiis Infidelium, qui nullo modo, nec ſpiri-
tualiter, nec temporaliter ſubiiciuntur Eccleſiæ.
Alia quæſtio eſt, vtrum filij Infidelium iure ba-
ptizari poſſint inuitis parentibus, quando ipſi pa-
rẽtes ſubditi ſunt Chriſtianis Principibus? Quam
quæſtionem mirifice explicat, & diſſerit Suarez
vbi ſup.ſect.4. ſtatim ſequenti.

Ex quibus non laudo edictum promulgatum 13
à Rege Siſebuto anno Domini 616. quo Iudæos
omnes, qui in Hiſpania degerent, ſacrum baptiſ-
ma ſuſcipere coëgit. Simile etiam fuit Dagober-
ti Fran. Regis edictum, quo ſub capitis pœna Iu-
dæos omnes ſacra vnda ablui, expiarique coëgit,
vt refert Stephan. Garibay in compend. hiſtor.
Hiſpan.*par.1.lib.8.c.28.* & Roderic. Archiepiſco-
pus Tolet.*lib.2.* Hiſtoriæ de rebus Hiſpan. *c.17.*
& Petr. Greg.*in ſua ſyntag.iur.1.p.lib.33.c.4.n.*10.
dicens id contigiſſe ann.595. nempe quod prædi-
ximus edictum Regis Siſebuti. Quorum ſane
Regum zelus, non factum, à Theologis probatur,
vt patet ex Dominic. Soto, & aliis in quarto ſen-
tentiarum *diſt.5.art.10.* & Roderic. *vbi ſup.* teſte
Paramo *vbi ſup.d.c.6.n.7.ad fin.*

Et ita hanc primam partem, quod Iudæi non 14
poſſint ſine peccato expelli, nobiſcum quiete, &
pacifice viuentes, pluribus comprobat Oldrald.
conſ.87.& conſ.264. illa videtur probabilior Alex.
99. *viſa inquiſitione col. vltima, in verſic. & quod*
Iudæus,n.18.vol.6. Natæ *conſ.620. num.22.* Marſil.
121.*num.56.* Roland. à Vall. *conſ.25.num.19.vo-*
lum.2 & plura congerit Marcard. de Suſannis, *in*
tractat. de Iudæis, 1.p.c.7. num.4. vbi reprehendit
Principes qui Iudæos pacifice viuentes expel-
lunt affirmans hanc opinionem eſſe communem,
& cum eo Beccius *d. conſ.84. num.8.* vbi quod
Summus Pontifex, qui Iudæorum eſt tutor, teſte
Ioanne de Montegrand.*conſ.428.inter conſ.* Bald.
debet perſuadere Principibus, imo etiam præci-
pere ne Iudæos expellant, ſed tolerent, & fo-
ueant, ſecundum communem opinionem, vt af-
firmant Roland. à Vall. *d. conſ.25. num.34.* adde
Pariſ. *d.conſ.2.num.15.cum ſequenti, vol.2.* & De-
cian. *vbi ſup.d.n.4.* qui *numeris ſequentibus*, plures
etiam congerit in fauorem huius partis. Et in-
quit D.Simanc.*d.tit.35.n.13.* quod præmiis quo-
que, atque honoribus allici debent ad ſalutem, &
onerari poſſunt exactionibus, & infamia notari,
vt in quarto Conc. Trid. *cano.55. cap. de Iudæis,*
45.diſt.

Adde etiam, quod Iudæi cum baptizati non 15
ſint, nec Chriſti fidem profeſſi, hæretici, vel apo-
ſtatæ dici non poſſint, ac proinde Inquiſitorum
iuriſdictioni non ſubiacent: Eccleſia namque de
iis, qui foris ſunt, non iudicat, & Inquiſitoribus
dumtaxat iuriſdictio mandata eſt aduerſus hære-
ticam prauitatem, & apoſtaſiam, *cap. filij cum ſe-*
quenti, de hæretic. lib.6. in ſuperſcriptionibus, &
1.ad Corinth.5.cap.multi, 2.quæſt.1. c.gaudemus de

diuort. Bald. *conſ.* 315. *Iudæis, volum.* 1. D. Simanc.
d. tit. 35. *num.* 11. Tyber. Decian. *vbi ſup. cap.* 14.
num. 2. vbi quod in Iudæos iuriſdictionem ha-
bent in ſpiritualibus diœceſani, & in ſæculari-
bus ordinarij, & in mixtis erit locus præuentio-
ni, ſecundum Abb. & omnes *in cap. cum ſuper, col.*
2. verſic. vnde concordando dicta Innocentij, de
voto.

16 Inquiſitores fidei bene tamen poſſunt proce-
dere contra Iudæos, Sarracenos, vel alios Infide-
les non baptizatos circuncidentes pueros, &
contra hæreticorum receptatores, & contra
compellentes aliquem vt fidem abneget, & indu-
centes illos ad eorum ritus, & publicas ceremo-
nias, aut ad alia ſimilia in offenſam Diuini nomi-
nis, & opprobrium noſtræ fidei Chriſtianæ, vt
late probat cum aliis contra Simanc. & Soci.
Roſas de hæret. 1. *p. n.* 557. *cum ſequentibus* & di-
ximus *ſup. in quæſt. proxime præcedenti.*

Omnia igitur hæc videntur facere contra de-
ciſionem noſtræ legis Regiæ, atque pro ratione
dubitandi ipſius.

17 His nihilo ſecius non obſtantibus deciſio no-
ſtræ l. Regiæ iuſta, vtilis, atque ſancta fuit, vtpote
pro conſeruatione, & augmento noſtræ Chriſtia-
næ Religionis, atque Catholicæ fidei maxime
neceſſaria, ne Iudæi ſua perfidia noceant Catho-
licis, & peccare eos faciant, aut certe illis fiant in
ſcandalum. Etenim cam retributionem Iudæi ſo-
lent impendere, quam mus in peta, ſerpens in gre-
mio, & ignis in ſinu ſuis conſueuerunt hoſpiti-
bus exhibere, ſicut Innocent. III. Archipiſcopus
Senonenſ. ſatis admodum ſcripſit.

18 Sic tamen expellendi ſunt, vt accepto prius
deliberandi ſpatio, vt vel diſcedere poſſent, vel
eandem cum ciuibus religionem amplecti, ſicut
prudenter Hermaſtermatius *lib. 2. de inſtaur. relig.*
cap. 12. inquit in hunc modum. *Et tertio ſui Impe-*
rij anno Iuſtinianus promulgauit legem, vt in iuriſ-
dictione ſua non eſſent pagani, neque heretici, niſi ſoli
orthodoxi Chriſtiani, datis illis induciis vſque ad
menſes tres ad conuerſionem, author eſt Paulus Dia-
conus *lib.* 16. *rerum Roman.* Exod. 23. *in fin. cap. &*
ſi Iudæos, de Iudæis, Oldral. *conſ.* 87. *&* 264. & alios
referens D. Simanc. *d. tit.* 35. *n.* 6.

19 *Iure igitur optimo* (addit in propoſito idem au-
thor ibi num. 7.) *Expulſi fuerant Iudæi tota Hi-*
ſpania per hanc l. Regiam Catholicorum Ferdinandi,
Iſabellæ, quibus longa ſapientium conſultatione præ-
miſſa conceſſum fuit quadrimeſtre ſpatium, intra quod
poſſent conuerti ad fidem Catholicam, vel bonis ſuis
omnibus venditis ab Hiſpania diſcedere, & reliqua
in noſtris legibus regiis hac de re loquentibus conten-
ta. Quod ex iuſtis cauſis potuit fieri, vt inquit Ol-
drald. *d. conſ.* 87. vbi, & quod bona ab eis auferri
poſſent, vt eum referens ſequitur Repertorium
Inquiſitorum, verbo Iudæus, *verſic. ſed an poſſint,*
& quod tanquam ingrati, & ſcandaloſi debue-
rant occidi cum bona conſcientia. Cum cauſa
igitur potuerunt eiici, ſecus ſine cauſa ſecundum
Alberic. & Ioan. Andr. relatos per Greg. Lop. *in*
l. 1. gloſſa, viuieſſen, tit. 24. *par.* 7. & Azeued. *in hac*
lib. 2. *num.* 42.

20 Huius mirabilis eiectionis eleganter meminit
Ioann. Picus Mirandulæ Comes *lib.* 5. *aduerſus*
Aſtrologos, his verbis. *Gens Hebræorum obruta eſt,*
tanquam, aut ſub Tito, aut ſub Adriano: pulſis nuper
Iudæis omnibus ex tota Hiſpania à Chriſtianiſſimo
Rege illo, nunquam certe ſatis laudato, vbi & nume-
ro, & diuitiis, & authoritate plurimum poterant:
qua eiectione nihil vnquam fore triſtius, vel acer-
bius paſſos, ipſi ſe non diffitentur. Ita multi naufra-
gio, peſtilentia quam plurimi, fame maxima pars
eorum abſumpti, vt nobis etiam Chriſtianis in tanta
calamitate, in qua diuina iuſtitia gloria delectabat,
homines tam extrema adeo patientes commiſeratio-
nem facerent & dolorem, vt ſigillatim refert D. Si-
manc. vbi ſup. *num.* 8. *qui num.* 9. inquit tunc fuiſ- 21
ſe ab Hiſpania pulſa quadraginta millia Iudæo-
rum, qui ſi diutius creſcere, ac multiplicari per-
miſſi forent, non dubium quin totam fere Hiſpa-
niam, & perfidia infeciſſent, & vſuris expoliaſ-
ſent. Sed, quod melius res habet, nullus enim vel
Iudæus, vel Mahumetanus, vel alterius cuiuſli-
bet ſectæ, aut hæreſis permiſſus eſt exinde in Hi-
ſpania commorari, quod iam olim in 6. Concilio
Toler. Canone. 3. maiores noſtri decreuerunt hu-
iuſmodi tenore. *Sanctum Concil. ſimul, & cum*
conſenſu Chriſtianiſſimi Principis, ſuorumque Opti-
matum Illuſtriumque virorum hanc promulgamus
Deo placituram ſententiam, vt quiſquis ſucceden-
tium temporum Regni ſortitus fuerit apicem, non an-
tè conſcendat Regiam ſedem, quam inter reliqua con-
ditionum Sacramenta pollicitus fuerit, nullum non
Catholicum permittere in ſuo Regno degere. Si vero
poſtquam ad Regni gubernacula acceſſerit ipſe te-
merator huius extiterit promiſſi, ſit anathema mara-
natha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum effi-
ciatur ignis æterni ſimiliter, & omnes, qui cum eo con-
ſenſerint. Vt præter alios referunt Albert. *in Ru-*
brica de hæret. lib 6. *quæſt.* 3. Lucius Marineus Si-
culus *lib.* 19. & D Siman. *vbi ſup. num.* 9. *& in en-*
chirid. tit. 17. *in fin. ex num* 4. *& volum.* 2. *commu-*
nium, pag. 496. *verbo Iudæi de ciuitatibus, & pag.*
497. *verbo Iudæi ſuſtentantur.* & tranſcripſit præ-
dicta Ignatius Salzed. *in pract. crimin. canonica, in*
c. nouiter, addito quod eſt cap. 3. *num.* 9. *&* 10. tā-
metſi aliter referat litteram dicti canon. 3. ſexti
Concilij Tolet. inſignis ſanctimoniæ, & littera-
rum vir Garcia à Loyaſa Archiepiſcopus Tolet.
meritiſſimus, iam vita functus, atque nobis no-
tiſſimus, *in* 1. *tom. Concil. Hiſpan. pag.* 387. qui ſu-
per Concilia Toletana, *c.* 59. etiam prædictæ eie-
ctionis meminit, *pag.* 374. Eandem iure proba-
runt Didac. Perez, *in l.* 40. *tit.* 3. *lib.* 8. *ordin. pag.* 79.
& 80. Auiles, *c.* 1. *prat. in gloſſa ſeruio num.* 5. Roſas
de hæret. 1. *par. n.* 565. *cum ſequentibus. & ſingul.* 37.
Bartholom. Mirand. Archiepiſcopus Toletan. *in*
ſumma parua Concil. ſuper d. canon. 3. & Franciſcus
Tarraph. *de Regib. Hiſpan. ann. Chriſti* 1477. *fol.* 33.
Illeſcas *in* 2. *par. Hiſtor. Pontin. lib.* 6. *c* 20. §. 2. &
bene etiam defendit Ludou. Param. *d. lib.* 2. *de ori-*
gin. officij Sanctæ Inquiſit. tit. 2. *cap.* 6. *num.* 8. *cum ſe-*
quentibus.

Iuſtiſſima igitur fuit deciſio noſtræ legis eiuſ-
que conditores Chriſtianiſſimi ſequuti veſtigia
Concilij Tolet. merito rem gratiſſimam in con-
ſpectu Summi Dei, atque Eccleſiæ Catholicæ
valde proficuam fecerunt.

Neque obſtant in contrarium fundamenta ad- 22
ducta pro ratione dubitandi: quia reſpondemus
duobus prioribus, quod licet Iudæi ſine cauſa nō
debent expelli à Principibus à ſuis ditionibus, &
dominiis; attamen cum cauſa poſſunt, & debent
expelli, vt per Oldrald. *vbi ſup. vtrobique,* Alberic.
de Roſat. *in rub. de Iudæis, col.* 2. *verſ. item quæri-*
tur nunquid Princeps, Alex. *conſ.* 13. *&* 130. *vol.* 7.
& conſ. 99. *vol.* 6. refert plures Pariſ. *conſ.* 2. *vol.* 4.
& ita concludunt omnes, vt atteſtatur Tiber. De-
cian. *d.* 1. *tom tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 13. *de pœn. Iud.*
num. 2. vbi inquit, quod ita expulſi ſæpe fue-
runt, & à Sabaudia, & ab Anglia, & à Gallia, vt
refert ex Suſan. de Iudæis 1. *p cap.* 7. *num.* 3. Et à
Ciuitate Vrienſi (inquit ille) expulſi fuerunt

decreto

decreto confirmato ab Illustrissimo Domino suo anno 1566. ob pestem Vtinæ sæuientem, quæ multa Vtinensium millia absumpsit,& quam ipsi Iudæi primum in ipsam Ciuitatem attulerunt. Et Marcard. de Susan. *vbi sup.* cum Corser. *in tract. de potest reg par. fin. quæst.* 81. laudat nostrorum Regum factum.

23 Eiusdem eiectionis Iudæorum Hispaniæ, & nostræ legis Regiæ meminit Petrus Matthæus in adnotationibus ad constitutiones Summi Pontif. à Gregor. 13. vsque ad Sixtum V. super primo Motu proprio Alex. Sexti, *pag.* 153. vbi quod paucis diebus expulsi fuerunt centum, & viginti quatuor millia familiarum Iudaicarum, & quod qoia duæ Galeæ neglexerunt abire ad constitutum diem, ideo omnes, & singuli vendiri sunt & in seruitutem redacti, & quod in itinere abeuntium triginta millia pestilentia absumpsit. Et quod de Hispania centum, & viginti millia Iudæorum expulsi fuerunt circiter ann. 1493. Testatur Sabellic. vt refert Pet. Greg. *in 3. par. Syntag. iuris lib. 33. cap. 4. num.* 8 *pag.* 518. vbi plura in detestationem eorum congerit,& præceptum de Iudæorum exterminatione ex omni dominio temporali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ præter Romam & Anconam extat in motu proprio Pij V. incipiente, Hebræorum gens, aono. 1563. 4. Kalend. Marci, & tradit Cauallin. *in Ægidi-an constitut lib. 5. c.* 10 *in glossa A.* & Petr. Cened. *collectan.* 15. *ad Decretal. num.* 2. *ad finem. pag* 122. *colum* 2.

24 Iusta ergo causa subsistente, hæc erit condigna pœna, vt extorres expellantur.

Quod autem nec vna quidem iustissima causa, sed plurimæ perquam iustissimæ in Hispania subsisterent tempore promulgationis nostræ legis ipsa certissime testatur,& nos sup. quoque retulimus, & veram quoque rationem eorum expulsionis refert Bañez 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 10. *colu.* 611 *versi. ad secundum respondetur*, & D Siman. *d tit* 35 *num* 5. & Petr. de Aragon. 2. 2. *quæst.* 10. *articul.* 8. *pagin.* 290 *versiculo, ad aliud de Regibus.*

25 Sed his seclusis, sufficientissima erat illa (quidquid alij eam non considerauerint) nempe mortis acerbissimæ, quam Christo Redemptori nostro inferri fecerunt, per ipsam enim sunt in seruitutem redacti. *cap. & si Iudæos*, & ibi notatur, *&c. consuluit de Iudæis*, & per Roman. & Alex. *in l. multum intereit, ff de verb. oblig.* Et ideo sicut Princeps vti eorum dominus posset eos vendere, multo magis deberet eos expellere, vt tenet Archidiacon. *in c. qui sincera*, 45. *dist.* & plura in hoc adducit Ioan. Anania, *in d. c. & si Iudæos, col.* 2. *versi. in contrarium facit*, & Corset. *de potest. reg. in vltima p. quæst.* 81. *col.* 3. dicens hanc partem hodie amplectendam attenta malitia eorum, & quia licet Ecclesia eos toleret, vt forte resipiscant, tamen si sint ingrati,& in Christianos sæuiant, veluti liberti ex ingratitudine in seruitutem redigendi sunt, ne ceruicem aduersus nos erigant, argumento text. *in l.* 2. *C. de libert* & eorum liber. quem refert, & sequitur Tiber. Decian *d. c.* 13. *n.* 2. Cum igitur non solum hæc, sed aliæ plures causæ eorum expulsionis concurrerint in Hispania, tempore quo lex nostra condita fuit, vt ex eius præfatione patet, sanctissime ipsa stabilita fuit, quod & experientia docet.

26 Et ideo omni cura, & diligentia iidem Reges Catholici conati sunt eos penitus è Regno euellere, & ad purgandas eorum reliquias, qui conuersi sunt Sanctum Inquisitionis officium authoritate Apostolica institui fecerunt, vt refert Otalora *de nobilit. secunda partis, tertia partis cap.* 7. *numer.* 25. vbi quod non minus odiosi dicuntur
esse Cæsari nostro Carolo Quinto,& Philip- 27
po Regi: imo vsque adeo, vt ex descendentibus à Iudæis,& nouiter conuersis neminem velit admitti ad militum Commendatorum insignia, neque ad iustitiæ suprema officia, *como son Consejos, y Audiencias*, neque ad obsequia domus suæ: & si quando secus fit, vel ipso ignorante, vel ex aliqua vrgentissima causa factum fuisse credendum est.

Ad tertium fundamentum partis contrariæ 28
respondemus, quod in prædictis Iudæis conuertendis ad fidem non interuenit violentia absoluta, quæ tollit libertatem actus, sed fuit conditionalis, cum possent edicto non obtemperare Hispaniam egredientes, & qui consenserunt voluntatie consensisse dicuntur: quia talis voluntas sic coacta voluntas est, *l. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa, cap maiores, §. fin de baptism.* & ibi Abb. *cap. merito*, 15. *quæst.* 1. *& cap. dis plicet*, 23. *quæst.* 4.

Vnde qui voluntate coacta, & conditionali 29
susceperunt baptismum vere sunt baptizati, vt ait Gabriel *in 4. sent. distinct. 4. quæst.* 2. *artic.* 2. & D. Antonin. *in sua summ. 1*, 2. *p. tit.* 12. *cap.* 2. § 4. nam vt ait Greg Papa, licet aliqui coacti veniant ad fidem,& intrinsecus non sint Christiani,& sic non lucremur eos, tamen lucramur eorum filios, qui in infantili ætate baptizati, & inter Christianos enutriti Christianam fidem conseruabunt: ita respondit hæc adducens Ludouic. Param. *vbi sup. n.* 8. Quod & re ipsa compertum est, si quidem Iudæi, qui illo tempore ad fidem Christi conuersi sunt ob prædictum edictum, eorumque descendentes vt plurimum boni Christiani sunt, domino permittente. Vnde ille, qui per vim, & coactus baptizatur, si baptismo consensit, cogendus dicitur ad seruandam fidem absolute, & sine vlla limitatione, vt inquit Pater Suarez, *in 3. partem D. Thom. q.* 68. *sectio.* 2. *versic. primo ergo, pag.* 309.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus an possit esse Christiani tutor?*
2 *Mater Iudæa filiorum suorum tutrix esse non potest.*
3 *Hæreticus non potest esse Christiani tutor.*

An Iudæus possit esse Christiani tutor?

QVÆSTIO XXI.

1 QVÆRO Præterea an Iudæus possit esse Christiani tutor, in partibus vbi Iudæi sunt tolerati? Et id fieri posse videtur probare text. *in l. Spadonem, §. iam autem, ff. de excusat tut.* vbi inquit text. *Iam autem Iudæi non Iudæorum tutores erunt, quemadmodum cætera administrabunt: constitutiones enim in his solis sine molestia eos esse iubent, per quæ cultus inquinari videtur*, & in terminis tenent Fulg. ac Martin. Landens. *in rubr. de iust. & iure.*

Sed primo obseruandum est, hanc quæstionem esse nullius momenti in Regnis Hispaniæ, à

qua expulsi sunt omnes Iudæi per nostram l. Regiam a. huius titu. imo punientur pœnis, de quibus in ea, si hic reperiantur.

Secundo obserua quod etiam in partibus, vbi Iudæi sunt tolerati, adhuc non possunt esse tutores, neque administratores Christianorum, ne eos prauis, & iniquis moribus, & Iudaicis superstitionibus erudiant, ita ex pluribus probatur Bart. & Ias. *in rubr. ff. de iust. & iure* Tiraquel. alios allegans *de primogen. quæst. 66. num. 17.* necnon & D. Couar. *in clem. si furiosus de homicid. 1. par. relect. §. 2. num. 7. in versi.* sed quæritur an Iudæus, Ignat. Salzed. *in pract. crim. can.* Bernard. Diaz de Lugo *cap. 23.* quod noue additum est *n. 4.* vbi quod non dubitat communem esse, & ibi respondet *ad d. §. iam autem*, sequitur etiam Tibet. Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap. 13. num 6.* vbi allegat Mareard. de Susaña *in tractat. de Iudæis, a. p. c 7.* per totum latissime agentem de hoc & aliis, idem late probat Petrus Gregor. *in syntagm iur. lib. 12. cap. 4. numero 7. cum sequentibus.*

2 Ampliatur, vt nec etiam mater Iudæa filiorum suorum tutrix esse possit, secundum Bart. & Ias. *in rubr. ff. de iust. & iur.* & tenent alij, quos refert, & sequitur Ignat. *vbi sup.*

3 Ampliatur etiam, vt neque Hæreticus eisdem rationibus possit esse Christiani tutor: serpit enim doctrina eorum vt cancer, secundum Paul. ad Timot. 2. prohibenturque eorum non tantum consortia, sed etiam salutatio, vt neque eis dicendum sit Aue, vt D. Ioan. 1. epistola 2. c. 1. admonet ita Petr. Greg. *vbi sup. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Officia publica, & dignitates an Iudæis conferenda sint in locis vbi tolerantur? Et quid in descendentibus ab his, qui descendentes fidem Catholicam receperunt, n. 3 & 4.*

6 *Iudæus primam dignitatem, vt est primogenium, obtinere potest.*

7 *Iudæus non potest esse Officialis, nec Publicanus Aduocatus, nec Doctor, Tabellio, nec Medicus graduatus, aut Principis.*

8 *Iudæorum gens est infamis, & sunt viles, abiecta, humilesque personæ.*

An Iudæis in locis, vbi tolerantur, sint conferenda officia, munera publica, & dignitates?

QVÆSTIO XXII.

1 VÆRO etiam an Iudæis, in locis & prouinciis in quibus tolerantur, sint conferenda officia, ac munera publica, & dignitates? Et pars negatiua perspicue efficitur *ex l. vlt. C. de Iudæis, & cap. penultim eodem tit. & cap. nulla, 54. distinct.* Sed contrarium videtur probare text. expressus *in l. 3. §. vltim. ff. de Decurion.* ex quo constat Iudæos posse esse Decuriones. Nihilominus tamen prior pars est tenenda tam iure communi, vt eam probat Decian. *in 1. tom. tract. crimin. lib. 5. c. 13. num. 4.* post alios, quam iure Regio *per l. 3. tit. 24. par. 7.* vbi vtrumque probatur ibi. *E los Emperadores, que fueron antiguamente Señores de todo el mundo, tuuieron por bien e por derecho, que por tal traycion que fizieron en matar a su Señor, que perdiessen por ende todas las honras e priuilegios que auian: de manera que ningun Iudio nunca ouiesse jamas lugar honrado, ni officio publico, con que pudiesse apremiar à ningun Christiano en ninguna manera*, & ibi Greg. Lopez in glossa fin. citat prædicta iura ciuilia. Idem probat *l. 4. tit. 8. lib. 8. ordin veter.* dum disponebat, *que los Iudios no sean officiales ni facedores del Rei, ni de otros cauelleros, ni de escuderos, dueñas, ni donzellas destos Reynos.* Et cum hodie per nostram legem omnes Iudæi ab his Regnis sint expulsi, meritoque lege illa veteris ordinamenti tanquam non necessaria non fuerit in hoc tit. recollecta.

Solet etiam allegari pro hac parte Concil. Tolet. *4. c. 63.* quod habetur *in c. constituit. 17. quæst. 4.* secundum vnum intellectum, est tamen canon, *65.* vbi definitur: Præcipiente domino atque excellentissimo Sisenando Rege, id constituit Sanctum Concilium, vt Iudæi, aut qui ex Iudæis sunt, officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt, &c. Habet namque canon hic duos intellectus, primum vt loquatur in Neophytis, id est, in iis qui ex genere Iudæorum procreati nouiter sunt conuersi ad fidem Catholicam vt nedum Iudæi, sed neque hi aspirare possint ad officia publica, & honores, nec ea habere, ita glossa *in d. cap. constituit:* quem sensum sequuti sunt Roman. *singul. 672.* Ias. *in rubr. ff. de iust & iur. col 1.* & D. Couar. alios citans *in clem. si furiosus, de homicid. 1. par. §. 2. num. 8. in 4. conclusi.* Sed hic intellectus non conuenit rei de qua nunc agimus, & perperam dixit illa gl. secundum Didac. Perez *in l. 9. col. 55. in princ. tit. 1. lib. 1. ordin.* Est & secundus intellectus eiusdem canonis, quod tantum agat, & procedat in ipsismet Iudæis, qui fidem nostram nunquam professi sunt: hi namque ad publicos magistratus, vel publica munera recipiendi nô sunt: non vero de his, qui ex Iudæorum genere fidem 5 Catholicam susceperunt, quia à secularibus muneribus isti arcendi non sunt, secundum Felin. & Ripam, *n. 31. in cap. eam te, de rescript.* tenet idem Felin. *in c. cum sit de Iudæis, probat optima l. 6. in fin. tit. 24. par. 7.* ibi. *E puedan auer todos los officios, y las honras que an todos los otros Christianos:* loquitur enim lex illa in Iudæis nouiter conuersis ad fidem nostram Christianam, quod & latissime probat Montalu. *in l. 2. tit. 3. lib. 4. for. leg. cum quo transire videtur*, idem D. Couar. *in d. clem. si furiosus, 1. par. relect. § 2 n. 7. vers.* officia vero, ac munera publica; tametsi postea *n. 8.* priorem intellectum videatur tenere, sed concordat, vt statim dicemus & Montalu. sequitur Auenda limitans *cap. 19. prat. in 1. p. n. 20.* & Azeu. alios allegans *in l. 22. n. 1. tit. 7. lib. 1. non. collect. reg.* & Ignat. Salzed. *in practic. crim. can. c. 23.* quod est nouiter additum *n. 3.* Et hic secundus intellectus verior mihi videtur, & tenendus ad præfatum Concil. Toletan. qui & probatur ex altero antiquiori Concil. Tolet. *nempe 3. c. 14.* ibi: nulla officia publica eos opus est agere, per quæ eis occasio tribuatur pœnam Christianis inferre, & expresse probatur *in d. l. 6. ad fin. tit. 24. par. 7. in verbis sup. relatis*, quam intelligit Couar. *d. num. 8. in 5. conclus.* (& sic concordat præcedentia à se dicta) vt procedat in eo, qui tandiu legem Christi veteranus profitetur, alioqui indecorum est, quod apud Christianos præficiatur is in muneribus publicis, qui nuper falsam religionem

nem mordicus, & animo contumaci obseruauerat.

4 Neque obstat d. l.generaliter, §. *fin. ff. de Decurion.* quæ ad honores admittit eos, qui Iudaicam superstitionem sequuntur: quoniam non de Iudæis intelligitur, sed de Christianis, qui à Iudæa fuerunt oriundi, vt docet Andr. Aleiat. *lib. 3. disp. c. 8 in l. quidam ignauia, C. de Decurion. lib.* 10. quem sequitur Tiraq. *de primog. q. 66. n.* 4. & Tiber. Decian. *vbi sup. d. c.* 12. *sub. n.* 6. Vel secundo respondet Couar. *vbi sup.* quod vel lex illa est correcta, aut tandem obtinuit in municipio quod Iudæos incolas, vel gentiles habet, non de eo, quod Christianorum legem obseruat, & eorum iurisdictioni, ac regimini subditur, & Christi fidem suscepit, sed priorem intellectum, nempe *d. §. vltim.* abrogatum esse per *l. vltim. C. de Iudæis*, esse communem Bart. & omnium affirmat D. Couar. *vbi sup n. fin.* & sequitur Ignat. *vbi sup. num. 3. in fin.*

5 Superest igitur indubium ex supradictis, Iudæos non esse admittendos ad officia publica, nec ad honores: quod procedit non tantum iure ordinario, sed & delegationis ratione, vt nec ex commissione tanquam delegatus alterius possit Iudæus apud Christianos officia publica exercere, secundum Iacob. de Nigris, quem refert, & sequitur D. Cou. *vbi sup.*

6 Priuatam tamen dignitatem, nempe primogenium familiæ Iudæus obtinere poterit, vt probat Tiraq *d. q. 63. n 40 cum sequentibus*, quem sequitur D. Cou. *vbi sup. sub. num.* 7. Pro quo facit Doct. Ias. *in rubr. ff. de iust. & iur. col. 2. versi. contra Bart. quæ habet, quod d. l. final. C. de Iudæis*, loquitur tantum de dignitatibus publicis, non de priuatis: quod etiam ante eum videtur sensisse Alber. post Iacob. de Rab. *in l. item in potestat. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur.* Et licet eorum opinionem non sequatur Tiber. Decian. *vbi sup. num.* 4. sed potius contrariam, adhuc tamen in primogenito suæ familiæ verior videtur opinio, Tiraquel. & Cou.

7 Non tamen Iudæus potest esse Officialis, nec Publicanus, Aduocatus, nec Doctor, Tabellio, nec Medicus graduatus, aut Principis, vt late probat Tiber. Decian. *vbi sup d. num 4. cum sequentibus*, de Aduocato idem probat Couar. *vbi sup d conc.* 8. *n.* 6. quia secundum D. August. *libro vno, adnotat. in Iob. c.* 30. gens Iudæorum est infamis, quod & probat cum aliis Tiber. Decian. *d. 1 tom. tractat. crimin lib. 5 capit.* 13. *num.* 9. vbi *num.* 10. quod sunt viles, & abiectæ, humilesque personæ.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus delinquens ad Ecclesiam confugiens an gaudeat immunitate Ecclesiæ? Resoluitur negatiue.*

2 *Iudæus confugiens ad Ecclesiam bono zelo, & animo suscipiendi fidem Catholicam, non ficte, gaudet immunitate Ecclesiastica.*

An Iudæus delinquens, ad Ecclesiam confugiens, gaudeat immunitate Ecclesiastica?

QVÆSTIO XXIII.

QVÆRO etiam an Iudæus delinquens ad Ecclesiam confugiens gaudeat immunitate Ecclesiastica? Et ipsa gaudere notant gloss. *in cap inter alia*, & ibi Hostiens. Ioan. Andr. & Cardio. *quæst. 1. de immun. Eccles.* Tiraquel. *in tract. de primogenitura, q. 66. n.* 8. & allegat alios DD. Couar. *lib. 2. var. resolu. c. 20. nu. 11. versi.* 13. & quamuis ipsam non sequatur, inquit tamen quod hæc sententia fortassis videtur frequentiori authorum calculo recepta. Nihilominus tamen contraria sententia negatiua verior, ac magis communis, ac proinde tenenda in praxi est, quoniam Iudæi sua infidelitate se indignos faciunt hoc beneficio: non enim debemus erga Iudæos perfidissimos Christiani nominis hostes aliqua humanitate vti, nec par est ab Ecclesia defendi eum, qui eius gremio, tutelæ, & fidei committere se ipsum recusat. Atque ideo hanc opinionem negatiuam merito probauit glos. *per tex. ibi in l. 1. C. de his, qui ab Ecclesi.* vbi omnes & Azor. *in rubr. ibi* glos. *etiam in auth. de mandat. Princip. §. publicorum, verbo, cogatur, in fin.* Abb. *in d. c. inter alia, num.* 6. communis secundum Hippolyt. de Marsil. *in l. ex Senatusconsulto, n. 10 ff. ad l. Cornel. de sicar.* quem ad hoc refert Remig. de Egon. *de immunit. Eccles. fall.* 18. Hanc cum aliis, quos refert, probat D. Couar. *vbi sup.* eandem profitetur veriorem, & communem, & ab ea non esse recedendum Iulius Clar. *in pract. crimi. q. 30. versic. præterea quæro.* Hanc etiam magis communem affirmat Tiber. Decian. *in 3. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap. 13. de pœn. Iudæo. num.* 3. vbi eam sequitur tam iure ciuili, quam canonico aduersus Zanct. *in tract. de differ. inter ius ciuile, & canonicum*: licet tandem videatur in eam opinionem inclinare, quod Iudæus etiam iure canonico non gaudeat immunitate Ecclesiastica. Et hæc sententia, non solum re vera magis communis est, prout testatur Clar. *vbi sup.* verum etiam, & verior, à qua non est recedendum secundum Farinac. *in suis quæstionibus crimin. 1. par. quæst. 28. num.* 68. vbi plures eam sequentes allegat. Certum est enim, quod Synagoga Iudæorum non præstat eis securitatem, sicut præstat Ecclesia Christianis, vt clare dicit Ioan. de Anania *in c. Iudæi el 1 in fi. de Iud.* Decian. *vbi sup. versi. certum.* 1

Limitari tamen potest hæc magis communis sententia, nisi Iudæus confugeret ad Ecclesiam bono zelo, & animo suscipiendi fidem Catholicam, non ficte, vt per Petr. de Ancar. & Immo. *in clem. 2. de pœn. & remiss. gloss.* & Anton. *in d. cap. inter alia*, & Felin. *in d. c. Iudæi el primero*, prout eos refert, & sequitur Tiber. Decian. *vbi sup. d. n. 3. versi. quæ tamen.* 2

SVMMARIVM.

1 *Iudæus cognoscens carnaliter Christianam, etiam meretricem, & vilem, qua pœna puniatur, & per totam quæstionem, vbi limitatur, & declaratur*

claratur aliquibus modis, & quid si Christiana in figura matrimonij cognouerit num. 5. cum sequentibus, & an requiratur ad incurrendam pœnam scientia Iudæi, quod mulier illa sit Christiana, n. 13. & 14.

7 *Matrimonium contractum inter Infideles, altero eorum ad fidem Catholicam transeunte, non dissoluitur, nisi in casu de quo hic, & n. 8.*

8 *Christianæ mulieri iacenti cum Iudæo quæ pœna imponatur.*

De pœna Iudæi carnaliter cognoscentis Christianam etiam meretricem?

QVÆSTIO XXIV.

1 QVÆRO, qua pœna puniatur Iudæus carnaliter cognoscens Christianam etiam meretricem, & vilem, (loquor de simplici fornicatione) Et videtur morte esse damnandum, exemplo Thineæ, qui Israelitam, qnique scortum Madianitam cognouit, morte vtrumque mulctauit, vt habetur Num. 25. quod ei reputatum fuit ad iustitiam, vt etiam habetur *in c. reos, 23. q. 5. & in c. nos si incompetenter, §. hu respondetur el 2. 2. quæst. 7.* & tenet Anton de Butr. *in c. nonnullis de Iudæis*, & alios idem tenentes adducit Boët. *decis. 319. incipiente, si quis volens, num. 5.*

2 Nihilominus tamen in contrarium est communis opinio verior, & in praxi tenenda, nempe quod huiusmodi Iudæus non debeat pro hoc delicto pœna sanguinis puniri, sed extra ordinem arbitrio iudicis, vt tenuit Oldrad. *consi. vltim. quod est* 333. vbi refert, quod hoc non obstante vidit iudicatum, & condemnatum Iudæum ad amittendum virilia, & quod ita fuit exequutum. Sed hoc iudicium Ethnicis potius conuenit, quam Iurisconsultis, vt inquit Alciat. *lib. 7. parerg. iur. cap. 23.* cùm legatur Diogenem cum audisset Didymum quemdam in stupro deprehensum sic pronunciasse: quod iudicium etiam damnat Decius *in authentica, sed nouo iure, num. 21. C. de seru. fugit.* Couar. & Clar. infra citandi. Et prædictam opinionem Oldradi testatur communem Boët. *vbi sup.* & eum referens D. Couar. *in 4. de sponsal. 2. p. c. 6. §. 11. n. 3.* Mantua *Cent. 3. n. 30.* & inquit Alciat. *consi.* 458. *n. 1.* quod Doctores magis communiter sentire videntur, quod puniri debeat pœna pecuniaria, & in facti contingentia consuluit Alex. *consi 13. lib. 7.* & Cornel. *consil. 107. lib. 1.* Et opin. Oldradi ex prædictis sequitur, & communem profitetur Iulius Clarus *lib. 5. sentent. §. 1. versi. cum Iudæus*, vbi inquit se vidisse Iudæum de hoc crimine accusatum transmitti ad triremes per decennium, etiam quod mulier, cum qua se carnaliter commiscuerat, esset meretrix: eandem sequitur Marcard. de Susan. *in tract. de Iudæis, in 2 p. c. 3. n. 2. cum sequentibus.* Et testatur communem Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. c. 13. n. 20.* vbi plures citat, & inquit in Italia obseruari prædictam opin. Oldradi, rectéque probat, quod secundum circunstantias aggrauantes, vel minuentes delictum potest aggrauari, vel minui pœna, secundum Paulum Ghirland. Marcum Angelelli, & Bossium, quos citat.

3 Inquit tamen Couar. *vbi sup.* ex Oldrado, & cæteris, Iudæum in hac specie multo grauiori pœna esse puniendum, quam si Christianus fœminam Iudæam carnaliter cognouisset.

Limitatur primo hæc communis sententia in Iudæo committente adulterium cum muliere Christiana maritata, vel alium coitum, qui esset punibilis pœna mortis. Tunc namque credit Clarus *vbi sup.* non debere esse meliorem conditionem Iudæi, quam Christiani, & refert Boët. *d. deci. 316 n. 5.* dicentem, quod Parisiis fuit combustus quidam Iudæus, qui ex quadam Iudæa, quam in domo retinuerat, susceperat plures liberos: & Iudæum adulterum cum Christiana censet esse ad triremes perpetuo transmittendum idem Clarus *in §. adulterium, in versicu pone statutum in fin.* Sed eum puniendum esse pœna adulterij, quæ videtur esse de iure communi pœna vltimi supplicij, tenet Tiber. Decian. *vbi sup. d. ca. 13. num 21.* addens, quod si alia starent statuta mitiora, secundum illorum formam esset puniendus. Quæ est communis opinio, vt plures referens testatur Clarus *d. §. adulterium, versi. præcitato pone statutum*, licet ibi ipse eam tantum sequatur in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, secus cum Christiana: quia tunc, vt prædiximus, censet huiusmodi Iudæum esse ad triremes perpetuo transmittendum. Sed esse puniendum pœna mortis tenet cum aliis qoos citat Carrer. *in sua practic. crim. in c. incip. nono excusatur maritus, n. 44.* vbi citat Paul. Ghirland. *de pœnis omnifar. coitus, quæst.* 12. dicentem virile amputandum. 4

5 Quinimo etiam, si in figura matrimonij cognosceret Iudæus mulierem Christianam pœna mortis punietur, non ex causa fornicationis, sed quia scienter contraxit matrimonium cum muliere Christiana, imo vterque si scienter huiusmodi matrimonium contraxerint, quasi adulteri capite punientur, *l. neque Christianum, C. de Iud.* Tale enim matrimonium nullum est, & separari debent in continenti, *cap. caue, & cap. si quis 28. quæst. 1.* Concil. Tolet. 3. *cap.* 14. Tiber. Decian. *d. cap. 12. num. 23.* vbi quod per hoc crimen, fit iniuria duobus Sacramentis, quibus abutuntur huiusmodi criminis rei, videlicet, Sacramento baptismi, & Sacramento matrimonij: & ideo neque per Summum Pontificem posse talem commixtionem dispensari, nisi præcedat baptismus *cap. non oportet. 28. quæst. 1.* quem ad hoc allegat Tiber. Decian. *vbi sup.* sed id non probat, & ideo relinquo correctioni S. Matris Ecclesiæ. Quod autem in Concil. Toletan. *4. c. 62. & in cap. Iudæi, 28. q. 1.* cauetur, locum habet quando matrimonium inter duos Infideles contractum est, quorum alter ad Catholicam fidem transit, sicut & loquitur Paolus *1. ad Corinth.* 7. non enim tunc dissoluitur matrimonium, quod ab initio valuit, nisi Infidelis nolit cohabitare cum fideli absque contumelia creatoris, vt refert. D. Cou. *in 4. de sponsal. 2 p. c. 6. §. 11 n. 3.* 6 7

8 Vbi obseruat etiam D. Paulum consilium potius quam præceptum dedisse, ita sane, vt fidelis nuper, & post coniugij contractum ad Christi fidem conuersus Infidelem coniugem, etiam cohabitare volentem absque contumelia Creatoris, possit dimittere si velit, quoad thorum: tametsi satiori vtetur consilio, si illam non dimiserit, ne deterior illa fiat, quod ex Augustino, & Chrysostomo adnotauit Ion. Arboreus *Theosophia lib. 6. c. 10 tom. in 3. sent. dist. 39. q. 1. art. 3.* & Syluest. *verbo matrimonium* 8. *impedimento* 10. idem Couar. *in 4. 2. p. c. 7. §. 4. n. 5.*

9 Sed opinionem illam de virilium amputatione

ne in prædicta ſpecie damnat Alciat. *lib.7.parer.*
*iur.c.23.*vt refert Couar *d.§.11.ſub d. num.* 3. vbi
etiam quod fallitur Ioan. Bapt. *in l. omnes populi,*
fol. penultim verſi.7 de iuſt. & iur. dicens fortiori
pœna puniri Iudæum abſque matrimonio co-
gnoſcentem Chriſtianam, quam ſi eam matri-
monio præmiſſo cognouiſſet, & præterea, quod
nec ſibi placet quod Ludouic. Gomez,*in cap.mu-*
lieres,num. 12. *de iudic in* 6 notauit ſcribens Iu-
dæum matrimoninm contrahentem cum Chri-
10 ſtiana meretrice non eſſe mortis pœna punien-
dum: nam ad tollendam iniuriam, quæ Religioni
Chriſtianæ irrogatur à Iudæo, qui audet Chri-
ſtianam vxorem accipere, parum, aut nihil con-
ducit ipſam fœminam Chriſtianam meretri-
cem eſſe, ſi quidem nihilominus Chriſtiana
eſt.

11 Secundo limitatur prior communis ſententià
in Iudæo, qui deliquit habendo rem carnalem
cum muliere honeſtæ vitæ Chriſtiana, nam gra-
uius certe punietur, quam ſi cum meretrice rem
haberet, vt concludunt omnes *ſup.* allegati ſecun-
dum Tiber. Decian. *vbi ſup.d.n.*22.

12 Tertio limitatur ſi Iudæus cognoſceret carna-
liter mulierem Chriſtianam, etiam vilem & me-
retricem in contemptum, ac vilipendium Chri-
ſtianæ Religionis: hæc enim eſt vna præcipua
qualitas aggrauans hoc delictum, argumento le-
gis *Iudæos, C. de Iudæis, &c. & ſi Iudæus, &c. poſtu-*
laſti, & cap. in nonnullis, & in cap. cum ſit nimis, de
Iudæis. Hoc enim videtur factum in iniuriam
Ieſu Chriſti Domini noſtri, & omnium Chri-
ſtianorum, ideo grauiſſime vindicandum ſicut
crimen læſæ Maieſtatis, vt late probat Decian. *vbi*
*ſup n.*21.

13 Requiritur tamen in ſupradictis caſibus, quod
Iudæus ſciens mulierem eſſe Chriſtianam eam
cognouerit carnaliter, & præterea ſciens eam nu-
ptam: ignorantia enim excuſat ſi ſit facti, vt in
terminis tenet gloſ *in d.c. in nonnullis, in verbo er-*
rorem, de Iudæis, & ibi Abb & cæteri ſecundum
Tyber. Decian. *vbi ſup.n.*24.

Sed videtur contraria opinio verior, imo
quod ſuperiora procedant etiam ſi Iudæus igno-
rauerit mulierem eſſe Chriſtianam, quia incum-
bentem rei illicitæ nullus error facti excuſat, vt
per Bart. *in l. ſi adulterium cum inceſtu, in princ.*
col. 3. n. 8. ff. de adult. & per Angel. *de malef.* in
verbo *Che aya adulterato la mia dona, n.* 66. & in
terminis hanc ſecundam partem probauit Mar-
card. Suſan. *in tractat. de Iud.2. par. c. 3.n.*18. au-
thoritate Grilland *de pœn. omnifar. coi ıus, quæſt.*
12 *.col. fin.*

14 Sed in re hac ita diſtinguendum cenſeo, vt ſi-
quidem Iudæus credidit ſe coire cum Iudæa in
actu ſimplicis fornicationis, quem etiam crede-
bat ſibi licere, vel ſaltem pro eo puniri non poſſe
à ſecularibus Chriſtianis, & tamen in veritate
illa mulier erat Chriſtiana & nupta, tunc huiuſ-
modi error atque ignorantia (quæ in dubio re-
gulariter præſumitur) excuſabit eum: quia li-
cet incumberet actui illicito, quoad eius tamen
opinionem non erat illicitus. Si vero Iudæus in-
cumberet actui, quem ſciebat illicitum, & puni-
bilem, quia ſciebat mulierem, cum qua concum-
bebat, Chriſtianam eſſe, ſed neſciebat eſſe nu-
ptam, tunc eo caſu, quia principium delicti ſcien-
ter, & doloſe fuit commiſſum, non excuſatur ra-
tione qualitatis ignoratæ: quia hæc qualitas ac-
ceſſoria eſt delicto, nec ſi deficiat deſinit eſſe de-
lictum. At, quando ignorabat ſubſtantiam deli-
cti, & credidit non eſſe delictum punibile, tunc
quia ignorantia verſatur contra ſubſtantiam,
non autem contra ſimplicem qualitatem, vt in
ſecundo caſu prædicto excuſabitur, ita pulchre
declarat Angel. *in dicta lege, ſi adulterium cum in-*
ceſtu, § inceſtum, num. 5. ff. de adult. ex lege. item
apud Labeonem, §. ſi quis virgines, ff. de iniuriis,
iuncta lege penult. *ff. de adulter. & l. quæ adulte-*
rium, C eodem titul. & ita intelligenda & decla-
randa eſt doctrina Bart. præcitata, prout in ter-
minis reſoluit cum Angelo *vbi ſup.* Tiber. Decian.
d. num. 24.

Hodie vero *per l.9.tit.24.par.* 7. Iudæus, qui 15
Chriſtianam carnaliter cognouerit, pœna mor-
tis puniri iubetur, vbi Gregor. Lopez in gloſſa
mueran dicit menti tenendam legem illam: quia
imo quod non deberet iſto caſu imponi pœna
mortis conſuluit Oldrad. *conſil.* 335. quem *ſup.*
citauimus. Sicque corrigitur hodie per iſtam le-
gem Regiam communis opinio prædicta. Sed vi-
detur intelligenda lex Regia præmiſſa iuxta re-
ſolutionem præcedentem ignorantiæ, vel ſcien-
tiæ illius qualitatis, an mulier illa eſſet Iudæa,
vel Chriſtiana.

Eadem lex regia declarat pœnam imponen- 16
dam mulieri Chriſtianæ iacenti cum Iudæo *que*
es la miſma pena que deue auer la Chriſtiana que yo-
guiere con Moro, quam imponit *l.vlt tit.23. eadem*
7. part. Que es, que ſi fuere virgen por la primera
vez, que lo ficiere pierda la mitad de los bienes, y que
los herede el padre, o la madre, o el abuelo ſi los ouie-
re, e ſino que los aya el Rey. y por la ſegunda vez, que
pierda todo lo que ouiere, y lo hereden los ſobredichos,
y ella muera por ello. Y lo miſmo manda de la vinda
que eſto ficiere. Y ſi fuere caſada, que ſea pueſta en
poder de ſu marido que la queme, o la ſuelte, o faga
de ella lo que quiſiere. Y ſi fuere muger baldonada,
que ſea de todos, que por la primera vez los azoten
por la villa y por la ſegunda mueran por ello, quas
leges citat Tellus Fernand. *in l.9. Taur.n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Neophyti an ſint ad ſacros Ordines promouendi, & numeris ſequentibus.*
2 *Neophytus quis proprie dicatur.*
3 *Nouiter conuerſus ad fidem non eſt ad ſacros Ordines, nec ad minores promouendus.*
4 *Neophytus non ſolum non eſt admittendus ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica, ſed nec etiam ad ſecularia officia.*
5 *Deſcendentes à genere Iudæorum indiſtincte debet frui officiis ſecularibus, ſicut alij Chriſtiani.*
6 *Neophytus quacunque ex lege Chriſtianam Religionem profeſſus, tunc demum poterit ad ſacros Ordines, & Eccleſiaſtica beneficia promoueri, cum Epiſcopo viſum fuerit vt hic.*
7 *Is, qui à tempore natiuitatis ſuæ ab ipſa infantia ætate Chriſtianus eſt, non prohibetur ab hic contentis, tametſi patrem, auum, aut proauum Iudæum, aut Sarracenum habuerit, ampliatur* num. 8.
9 *Cap.5. de reformatione Sacri Conc. Trid ſeſſ.23. intellectus, & n.10.*
11 *Nouiter conuerſus ad fidem an ſit teſtis idoneus? & quid* del Moriſco *n.12. & 13.*
14 *Iudæus teſtis eſſe non poteſt contra Chriſtianum. Et quid contra conſimilem, n.15. affirmatur.*

QVÆSTIO

An Neophyti sint ad sacros Ordines promouendi?

QVÆSTIO XXII.

1 QVÆRO an Neophyti sint ad sacros ordines, & altaris ministerium promouendi? Pro huius quæstionis intellectu atque introductione obseruandum est, Neophytum eum, proprie dici, qui ex Iudaica lege, aut Mahumetica, vel Ethnica nuper legem Christi professus fuerit, non vero is, qui à sua natiuitate iam Christi nomen acceperit, genus tamen à Iudæorum, vel cœterorum, quorum modo meminimus, gente deducens. Quæstio primo probatur ex
2 D. Paul. testimonio 1. ad Corin. c. 3. dicentis, *non Neophytum, ne forte elatus in superbiam in iudicium incidat, & in laqueum diaboli*, hoc est, in arrogantiam, quæ est diaboli ruina secundum Grat. *in sum. 48. dist.* non enim appellat Neophytum eum, qui ex gente Iudæorum iam olim iamdiu legem Christi fuerit professus, alioqui & ipse Paulus Neophytus diceretur, necnon & reliqui Apostoli. Secundo idem probatur testimonio D. Greg. *li. 7. Epist. c.* 111. *ad Siagrum Episc.* habetur *in c. vlt. 48 dist.* vbi, Neophytus modo habendus est, qui repente in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos sacros ordines irrepserit, hęc est communis obseruatio vtriusque iuris Doctorum, secundum D. Cou. *in clem. si furiosus de homic. 1. p. relect. §. 2. n. 7. in vers. concl.* & ex eo communem dicit, & sequitur D. Azeued. *in l. 22. n. 1. tit. 7. lib. 1. non. collect. Reg.* Dicitur enim Neophytus in eo quod est nouum, & phytes, quod est fides, quasi nouus in fide secundum Lamb. ab eo ibi relatum *de iur. patr. lib. 2. 2. p q. 7. princ. ar. 14. per totum.* Eandem communem sequitur, & late probat Hoxeda *de incompatib. benef. 1. p. c. 24. n. 1. & 2.* & Flam Paris. *de resign. benef. lib. 4. q. 4. n. 22. pag. mihi* 238. Bernard. Diaz de Lugo *in praxi crim. canon. c. 22.* Nau. *in man. c. 27. num. 105. vers. nec Sarracenus*, Borjas *de irregul. p. 5. de Neophyt.* & Mayol. *de irregul. lib. 1. cap. 31. num. 1.* & Quintil. Mandos. *in tractat. de resignatione gratia, in titulo, de dispensatione cum Neoph.* Est communis vt ex Couar. *vbi sup.* affirmat eam sequutus Vgol. *de irregular. cap. 2. in princ.* sequitur etiam eam P. Auila *de censur. 7. parte de irregularitate ex defectu animæ, disp. 4. dub. 4. pag. 33. col. 1. versic. dubitat* 4. hoc sic præhabito nostra q. sequentibus conclusionibus resoluitur.

3 Prima conclusio. Neophytus in sensu prædicto, hoc est, nouiter conuersus ad fidem non est ad ordines sacros, nec adhuc ad minores promouendus. Quod primo probatur testimonio Pauli præcitato, & ex aliis quam plurimis in vnum cõgestis per D. Cou. *vbi sup. n. 6. versi. de Neophytis & n. 7.* vbi hanc conclusionem tenet, & Hoxeda, *d. c. 24 n. 1. & 3.* vbi in fine huius *n. 3.* inquit, quod præfati etiam Neophyti sunt incapaces Ecclesiasticorum beneficiorum, quia non nisi clericis cõcedenda sunt, secundum ius Canonicum. Eandem conclusionem tenet etiam, & probat late Ignat. Salze *in pract. crim. canonica*, Bernar. Diaz c. 23. quod noue editum est *n. 2.* per totum, quod & probauit Montalu. *in l. 2. tit. 3. lib. 4. for. leg. in leg in gl. mag in versi. item alleg. c. constituit* & Flam. Par. *vbi sup. n. 21.* Est communis secundum Vgol. *vbi sup. d. c. 2. §. 2. n. 1. qui n. 2.* rationem reddit, & ampliat vt procedat etiam in minoribus ordinibus, & in prima tonsura, & *n. 3. & 4.* quod in hoc dispensat solus Rom. Pont. secundum Borjas, & Nau. quos refert, & sequitur hanc primam conclusionem P. Auil. *vbi sup vers. sit ergo.*

Quæ communis sententia nedum procedit quoad ordines Ecclesiasticos, & beneficia Ecclesiastica, sed etiam quoad secularia officia, ad ea namque Neophytus eligendus non est, vt probatur in Concilio Tolet. relato *in c. constituit, 17. q. 4.* & ibi gloss., & Archid. & probat late alios plures allegans Hoxeda, *d. c. 24. n. 5.* & Auila *vbi sup. vers. 4. concl.* 4

Descendentes tamen de genere Iudæorum indistinctè debent frui officiis secularibus, sicut alij Christiani huius Regni, expressè *l. 6. ad fi. tit. 24. p.* per quam ita tenent Auend *in fine dict. verb. Iudios*, & Otal. *de nob. 2. p. 3. p. c. 7 n. 2;* & Alphon. de Heredia *in suo libello vulgo dict. de echado de Iuezes*, in q. *si el Iudio puede ser Iuez*, & Oian. *in concord. antinom. lit. A. n. 73. &* 4. quos refert, & sequitur Azeued. *in d. l. 22. sub n. 1.* 5

Secunda conclusio Neophytus quacumque ex lege Christianam Religionem professus tunc demum potetit ad sacros ordines, & Ecclesiastica, beneficia promoueri cum Episcopo visum fuerit, eum iam in moribus, & Christiana disciplina satis instructum esse, ita quidem vt iam veteranus Christi miles censeri iuste possit, text. *in c. 1. 57. distinct.* ex quo Roman id notauit *singul.* 416. Felin. *in c. cum sit de Iudæis*, Dec. *in c. eam te, col. 2. n. 6. versi. vel tertio de rescript* vbi est tex. secundum hanc conclusionem intelligendus, dum in fine dicit: pro eo vero quod Iudæus extiterit ipsum dedignari non debes: innuit namque aperte tex. his verbis præteriti temporis, quod iam non sit Iudæus, sed conuersus ad fidem Christianam: quo fit vt recte ibi Felin. & Rip. *n. 31.* existimauerint posse ad ordines, & Ecclesiastica beneficia admitti, qui non nuper, sed iamdiu relicta gentilium, aut Iudæorum lege Christianam, & Euangelicam fuerit professus. 6

Hanc secundam concl. per præd. probarunt D. Cou. *vbi sup. n. 7 in 3 conc.* Borgas *p. 5. de Neoph. n. 12.* & Bern. Diaz *vbi sup. n. 7. vers. potest tamen*, & Vgol. *d. §. 2 sub n. 3. vers. 2 & n. 4* & Flam. Par *n. 23.* Ign. Salzed. *n 7.* & Hoxeda etiam *vbi sup n. 4.* admonentes id caute discernendum esse: non enim satis est, vt semel quis, aut vnico actu bonus vir probatus sit, sed vt sæpissime, & in pluribus diuersisque actibus perspectus exploratusque sit, necesse est Et iux. *sup. d.* intelligendus est Montal. *vbi sup.* dum dicit, quod si nouiter conuersi ad fidem libenter zelo fidei informati accedant ad ordines, beneficia, vel officia publica omnis in eis cessat suspicio, maxime si per temporum interstitia quinque vel septem annis sunt in Catholica fide inueterati, quia ex tunc iã Neophyti dici nõ valent. Hoc namq; totũ Episcopi prudentiæ committendum est iuxta prædicta, non tamen credo verum in nouiter conuersis etiam per decennium, vt magis placet nouissime Th. Sanch. *in sua sum lib. 2. c. 18. n. 12* contra Nau. *in man. c. 27. n. 205.* Eandem secundam conclusionem tenet etiam Anil. *vbi sup. versi. 2. concl.*

Sic denique multi fuerunt olim ad Ordines sacros, Ecclesiasticasq; dignitates admissi, qui è Iudaica vel gentilium lege fidẽ Christi susceperunt, & tamen vitæ, & morũ probitatem, atque ideo, quia iamdiu Catholicæ religionis institutis fuerant edocti, nomen Neophytorum amiserant.

Tertia

7 Tertia coocluſio. Is,qui à tempore natiuitatis ſuæ ab ipſa infantiæ ætate Chriſtianus eſt, nec à beneficiis Eccleſiaſticis, nec à ſacris Ordinibus, nec ab officiis publicis, & ſecularibus (vt *in prima conclus.* dicebamus) prohibendus eſt, tametſi patrem,auum, aut proauum Iudæum, vel Sarracenum habuerit,quoniam hic proculdubio Neophytus non eſt dicendus , ſecundum propriam huius dictionis ſignificationem, licet vulgo apud Hiſpanos appelletur Conuerſus , aut Marranus, vt probatur *in d.c.eam te de reſcript.& in c.ſi quis agritudine, 57.diſt.* Ita tenent, & probant Couar. *vbi ſuprà n.*8.concl.6.poſt Montal. *vbi ſup.in verſ. interſitiis ergo*,& plures ita tenentes refert, & ſequitur Hoxed. *in compat.ben.1.p c.23.n.54.* dicens quod ab hac concluſ. nemo recedit,& quod eam tenet Nauar.*in Man.c.27.num.*206. & D.Ouxala Theolog. *in ſuis ſacris narrationibus Scripturarum lib.7.verbo.Neophytus*,ſequitur etiam Ign.Salxed. *vbi ſuprà. d.c.23.* noniter edito *n.8.* vbi etiam citat latiſſimè hoc tradentem Otalor. *de nobil.2.p. 3.p.principalis,c.7.per totum*,ſequitur dicens quod ita tenent communiter DD.Flam.Pariſ.*vbi ſuprà, lib.4.de reſign bene f.4.q.24.*& Vgol. *d.§.2.num.4. verſ.3.* Et licet Ioan. Staphileus *de liter.gratia,& iuſtitia,verſ. fin. n.*30. aſſeueret conſuetudine receptum eſſe vt iſtis diſpenſatio indulgeatur , verius eſt quod nulla diſpenſatio neceſſaria ſit,cum nullo Canonico impedimento aſtricti ſint, vt probat,& affirmat Ignat. Salxed. *vbi ſuprà,d.n.*8. Eandem tertiam concluſionem ſequitur etiam P.Auil. *vbi ſuprà.verſ.3.concl.* Man.Rodr.*in ſum. 2.tom.in 2.editione,c.*160.*n.*1 & 1.*tom.qq reg.q.24. ar.t.7.* P.Suar. *5.tom.3.p diſp.43.ſect.3.n.*8. Spino *in ſpec.teſt.gloſſ.3 princ.n* 48. & nouiſſimè Sanch. *vbi ſuprà* , id ampliatur quamuis parentes adhuc Mauri, aut Iudæi perſeuerent.

8\. Hinc eſt , vt licet frequentiſſimè in aliquibus diœceſibus , qui ad ſacros Ordines promouendi ſunt ſummaria informatione probare teneantur, quod nec generis notam , nec maculam patiuntur, & ſic quod deſcendunt à veteranis Chriſtianis , atque immaculatis , non tamen repellendi ſunt , niſi qui ſecundum iuris Pontificij ſanctiones iuxta prædicta à ſanctorum Ordium perceptione arcentur, Non igitur hi , de quibus *in hac 3. conclus.* agimus , ſed potius de rigore iuſtitiæ ſunt admittendi,niſi aliud Canonicum obſiſtat , vt in terminis rectè probauit Ignat. *vbi ſuprà.num.*23.

9 Deducitur , & ſecundo ex ſuperioribus intellectus ad text. *in cap.2. de reformat. ſacri Concil. Trident.ſeſſ.*23. vbi dum agit , de ipſorum ordinandorum natalibus , ætate, moribus, & vita , à fide dignis diligenter inquirat , vt per illum verbum de natalibus , non quidem intelligatur nouum aliquod impedimentum , quod antea iure communi non fuerit inductum, induceret , ſed de legitimitate iuxta ius commune , ſecundum Nauar. *in n* 28.*in addit.ad c* 25. *Manual.n.68.in princ.* & Petr. Zened. *in ſua collect. ad Decretal. collect.77. num.*8.

10 Tertiò inſertur ſimiliter idem probandum eſſe iuxta *c.7.* eiuſdem ſeſſionis, quo Epiſcopis iniungitur , vt antequam ad ſacrorum Ordinum miniſterium accedant , ſumma diligentia ioter alia inquirant ordinandorum genus , perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam , & fidem. Non enim ex hoc nouum Ordinis impedimentum induxit Sacrum Concilium , ſed duntaxat quæ antiquo iure ſtatuta erant ſeruari ad vnguem præcipit , ita in terminis tenet Salzed. *vbi ſuprà.n.*24.cenſens hoc non vulgariter notandum , quia multi circa id allucinantur , idem tenet alios allegans Sanchez, *vbi ſuprà,num.*15. Et quod verbum illud , genus, intelligatur de legitimitate , & libertate probat Petrus Zened. *vbi ſuprà* , dicens quod ita omnes interpretantur *c.quando , verſ genus,24 diſt. hodie innouatum per d.c.27.Sacri Concil.T.ident.*idque etiam ſatis colligi affirmat, ex eodem Concil.Trident.*ſeſſ.21.de reform. c.2.quicumque in princ.& ſeſſ.7. de reform. c.1.ad Cathedralium.& ſeſſ.24 de reform. c.1.ſi in quibuſlibet*, & illuſtriſſimorum Cardinalium congregatio , die 12.Iunij, ann.1592. ad Epiſcopum Pacenſem ita reſcripſit , vt vidi , nempe *d. c.7.* non excludendos eos ab Ordinibus, qui ducunt originem à Iudæis.

Hæc declaratio Cardinalium hodie refertur à Proſpero Farinac. *in ſua 4.p. deciſionum Rota*, deciſ.8.Pacenſis 11.Menſis Iunij,ann.1591.in hunc modum. *Congregatio Concily cenſuit quamuis ordinandorum genus, ætatem, & conditionem diligenter inquirere debeat , iuxta cap.7. ſeſſione* 13. *non tamen eos ab ordinatione , niſi aliud Canonicum obeſſet impedimentum , qui à Iudæis originem trahunt, vel quorum maiores, & ſi heretici fuerint, emendatos tamen eſſe conſtet , & re incorporatos Eccleſiæ vnitati,& pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe , quam vel perſecerunt, vel perfectioni eius inſiſtunt , aut paratos fuiſſe ad recipiendum eandem , iuxta conſtitutionem Boniſ. VIII. quaincipit*,ſtatutum , *id tamen intelligendum eſſe , niſi aliquo priuilegio Apoſtolico, aut confirmatione caueretur.* Inquit tamen Flamio. Pariſ. *vbi ſuprà , d.q.4. num.25.&* 26. hos non poſſe ad ſacros Ordines promoueri ſtatuiſſe Paulum IV. & confirmaſſe fœlicis recordationis Greg.XIII.extendentem hoc ad deſcendentes ex Mauris , vt per Nauarr. *conſ.1. de Iudæis*,apud quem ego tale quippiam non inuenio , nec vidi hucvſque præd. Pontificum deciſiones , quod ſi adſint,ſeruandæ erunt, ſin minus coocluſio *ſuprà d.3.*quæ eſt communis vera,& iuridica. Reſpondet etiam *d.c.7 de refor.* P.Henr. & cum eo Auil. *vbi ſuprà,verſ.ſi obiicies Conciliam*, hoc decretum eſſe ad inueſtigandum vtrum ſint filij ancillæ,vel hæreticorum.

Denique in calce huius quæſtionis inquirendum eſt , quanta veritate polleat dictum Felini, *in c.cum ſit , & in c. Iudæi de Iudæis* , aſſeuerantis Neophytum oouiter ad fidem conuerſum ad fidem, non eſſe teſtem idoneum , nec ad teſtimonium admittendum contra Chriſtianum per text. *in c.non poteſt,2.quaſt.7.ex Concil. Tolet.4. cap* 64. ſequitur Rip.*in d.cap.eam te, num.*30. *de reſcript.* Marſil. *ſingul.107.&* 273. Carrer. Reg.*in ſuo tractat. de heretic. in c.incip. modo qualiter , num.*26. ſed & *lib.*10.Gotborum fori *lib.*12. hoc expreſsè præcipiebat. 11

Nihilominus opinio hæc vera omnino non eſt , ſiquidem Concil. Toletan. præcitatum hoc non probat , ſed ſolum de eo agit , qui cum Iudæus eſſet Chriſtianus effectus fuit,& tandem poſt in I.Chriſti eſt præuaricatus : non autem de eo Neophyto,qui nouam Religionem Catholicè obſeruat , vt patet ex eius verbis , quæ ſic ſe habent. *Non poteſt erga homines eſſe fidelis , qui Deo extiterit infidelis : Iudæi ergo , qui dudum Chriſtiani effecti ſunt,& nunc in Chriſti fidem prauaricati ſunt,ad teſtimonium dicendum admitti non debent quamuis eſſe Chriſtianos annuntient . quia ſicut in fide Chriſti ſuſpecti ſunt , ita & in teſtimonio humano dubij habentur : infirmari ergo oportet*

eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis credendum, qui veritatis à se fidem abiiciunt.

Quare merito prædicta sententia Fel. non omnino placuit Couar. *vbi suprà, n. 8. in 4. concl.* libenter Iudices admonet, vt in hac opinione ad praxim recipienda cautissimè, ac discreti viri arbitrio vtantur: necnon & Ignat. Salzed. *vbi suprà, num. 5.* dicenti quod cum l. illa fori Gothorum antiquata iam sit, iudicis prudentiæ relinquendum censet, qui perpensa qualitate rei ipsorumque testium ex dicta causa fidem adhibeat, vel deneget.

12 Censet prætetea auctor hic *num. 6.* certissimum esse quod nouiter conuersi, qui ad nos peruenerunt ex Granatensi rebellione, ann. 1569. (quos *Moriscos* appellamus) licet baptizati sint, cum tamen contra eos plurimum vrgeat sinistra suspicio, quod fidem Christi non pro animi candore profiteantur, & multi in ea præuaricati sint, & malis impiisque moribus sint imbuti, testes idonei non sunt, nec integra fides eis dabitur: pro quo plurimum conducere ait text. egregius *in d. c. non potest, ex Concil. Tolet. supra relato*, & hoc in forensibus controuersiis vtilissimum esse affirmat.

13 Sed pro concordia dictatum opinionum Hozeda *d. c. 24 num. 5. in vers. pro concordia autem* ita dicendum esse affirmat, quod Felini sententia procedit, quando quæstio vertitur inter Infidelem, & Catholicum, tunc enim non admittitur Neophytus in testem. Si autem quæstio est inter Catholicos, Neophytus bene potest admitti in testimonium, quia par affectio tollit omnem suspicionem, vt ibi latè iure probat, quæ concordia mihi placet, & tenenda videtur.

14 De Iudæo indubium est testem esse non posse contra Christianum, maximè in criminalibus, vt habetur *in c. 1. & c. Iudæi, de testib. & c. pagani, & c. si hæreticus, 2. q. 7.* tenet Speculat. & post eum Ioan. Andr. in addit. *ad titulum de testib. §. 1. in versic. item, quod est Iudæus*, refert plures Tyber. Decian. *1. tom. tract. crim. lib. 5. c. 13. n. 8.* Mascar. *de probat. 3. tom. conclus. 1357. num. 41.* vbi *num. 42.* ampliat & limitat, & allegat alios plures Petr. Zened. *in collect. 83. ad Decret. num. 1. expressa l. 8. tit. 6. p. 3.* ibi: *E aun decimos que home de otra ley assi como Iudio, ò Moro, ò Herege, que no puede testiguar contra Christiano*, & ibi Greg. Lop. in gloss. *Iudio, ò Moro.* Excipitur ibi casus proditionis contra Regem vel Regnum, *ca entonces* (inquit lex illa) *bien puede ser cabido su testimonio, seyendo tal home, que los otros de su ley non lo pudiessen desechar por derecho para no valer non lo que testiguaso, ò seyendo el fecho aueriguado por otras pruebas, ò presumpciones ciertas.*

15 Excipit etiam lex illa alium casum, nempe, *quando aquellos que fuessen de otra ley ouiessen pleyto entre si mismos, que bien pueden testiguar vnos contra otros en juyzio, è fuera de juyzio.* Quinimo admittitur contra factum Christianum, & relapsum, & sic contra hæreticum, secundum Marcard. de Susa. *in tract. de Ind. 2. p. c. 5. num. 15. in fin.* quem refert, & sequitur Decian. *vbi suprà, d. num. 8 in fin.* Et de iure communi, quod Iudæus testis esse non possit, ponit regulam cum pluribus ampliationibus, & limitationibus Farin. nouissimè *in 1. tom. de oppos. contra test. q. 56. ff. n. 205. cum pluribus sequentibus.*

De filiis hæreticorum an ad Sacros ordines promoueri possint, agit Salzed. *vbi suprà, pag. 77. vers. dubitari dicam, infrà in tit. de hæret.*

SVMMARIVM.

1 *Statutum, lex, vel constitutio Ecclesiæ, Collegii, vel confraternitatis, &c. præcipiens, ne admittantur, qui originem duxerint à gente Iudæorum, vel Maurorum, an valeat? & numeris sequentibus. Proceditur per conclusiones, & declarationes latissimè, ideo videnda sunt omnia hic dicta in materia.*

An valeat statutum, lex, vel constitutio Ecclesiæ, Collegij, vel confraternitatis, &c. præcipiens ne admittantur, qui originem ducunt à gente Iudæorum, vel Maurorum, &c.

QVÆSTIO XXVI.

QVÆRO denique an valeat statutum, lex, 1 vel constitutio Ecclesiæ, Collegij, vel confraternitatis, vel alterius communitatis, aut religionis, præcipiens ne in suis congregationibus admittantur hi, qui originem ducunt à gente Iudæorum, vel Maurorum alteriusve sectæ illicitæ, & reprobatæ, & sic descendentes à Neophytis, & qui communiter Conuersi, aut recentes Christiani vocantur, sed tantum, qui veterani Christiani sunt, atque ex immaculato sanguine descendunt. In hac quæst. multos congerit Petrus Zened. *in collect. 77. ad Decretal.* sed nihil resoluit. Ego vero referam opiniones Doctorum & postea procedam per conclus. & declarat. Et in primis inuenio Montalu. *in l. 2. verbo, tornadizo, titul. 3. lib. 4. fori*, latè probantem conuersos admittendos esse ad Ecclesiasticos Ordines, & officia publica, sicut antiquos Christianos (in quo tenendæ sunt conclusiones quas supra deduximus in quæstione modo præcedenti) ex quibus audacter nimis scribit, præmissum statutum hæreticam prauitatem continere: inuehitque contra priuilegium Ciuitati Toleto à Rege Alphonso indultum, quo continetur ne vlli Iudæi, nec ei qui ab eis originem habuerunt publicis muneribus fungi possint, & tandem dicit, ô gloriosa Ciuitatis Toletana, propter Ciuium tuorum malitiam tua gloria redditur sine gloria, tua stabilitas vocatur instabilis, tuæque constantiæ antiqua soliditas linguis hominum vocatur infirma, quem refert D. Cou. *in clem. si furiosus de homicid. 2 parte relect. §. 2. num. 7.* & sequitur D. Perez *in l. 9. tit. 1. lib. 1. ordinan. col. 54. & in l. 1. tit. 1. lib. 4. ordin. col. 1316. circa fin.* data scientia, & prælatione virtutum io ignobili, quamuis esset de nouo ad fidem conuersus, cum Montalu. *vbi suprà.* sequitur etiam Auend. *c. 19. prat. in 1. part. n. 20.* adducens textum *in cap. cantè in fin de rescript.* ibi, pro eo vero quod Iudæus extiterit, ipsum dedignari non debes: & ibi Abb. notat quod conuersi ad fidem ex gente Iudæorum possunt habere dignitates Ecclesiasticas, ex eo quod magis laudandi sint quam vituperandi, quod Iudæi fuerint, adducit etiam *l. 6. titul. 24. part. 7. in fine*, quæ indistinctè decidit hos nouiter conuersos admittendos esse ad honores, & officia publica.

Limitat

3 Limitat autem Auend. *vbi suprà*, quod prædixerat, nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maorus, nam facilè non admittitur, nisi Conuersus esset persona insignis, & multum decora secundum Felin. *in d. cap. eam te num.* 12. seruato quod non sit filius ex personis, quæ prohibentur habere officia publica, de quibus in pragmatica Granatens. cæteri vero Conuersi, de quibus dixit in suo dictionario verbo *Iudios*, inquit admitti posse ad officia publica: tametsi propter æstimationem seculi, data paritate, ipse præferret ipsis Conuersis antiquiores Christianos. Ergo si illi Conuersi possunt, & debent admitti saltem in casibus, de quibus *suprà in quæst. præcedenti*, statutum contrarium tanquam contra ius commune, & Regium videtur quod non valeat. Sed & pro hac parte adducit alias rationes Fr. Anton. à Cordub. *lib.* 1. *quæstionum quæst.* 54. & latissimè agit de hac parte, nouem fundamenta pro ea adducens. Sed eis respondet Hoxeda *do in comp. benef.* 1. *part. cap.* 23. *à princip. vsque ad num.* 86. inclusiuè. *vbi num.* 81. refert plures auctores huius opinionis.

4 Rursus contrariam partem latissimè tuetur D. Simanc. *de instit. Catholic. tit.* 47. *de pœnit. & conuers. num* 82 *cum sequentibus*, vbi exorsis aspera, & vehementi quæstione, vtrum isti ad fidem recenter conuersi, & eorum liberi veteribus Christianis in omnibus æquandi sint, asserit quosdam, quos vehementer tangit iste dolor, multis argumentis probare conari inter hos, & illos nullum esse discrimen constituendum. Quod facilè (inquit) illis concesserim in his tantum rebus, quæ ad fidem, vel Religionem, vel ad ios naturale, vel ad iustitiam commutatiuam pertinent, in his enim omnes æquales esse debemus, sicut illorum argumenta ostendunt, *cap.* 1. *cum sequentibus*, 56. *distinct.* glossa *in regia l.* 2. *titul.* 3. *lib.* 4. *fori*, quæ quidem est Montalui, Buridianus *lib.* 5. *Ethicor. quæst.* 11. in honoribus tamen, ac dignitatibus in distributiua iustitia, & id genus alijs, plurimum refert nobilis sit, quis einis, an peregrinus, Iudæus, an Græcus, Neophytus, an ex vetustissimis Christianis. Id enim ratione naturali apud omnes gentes constitutum, & apud omnes populos vsitatum, & iore gentium receptum est, quo fit, vt prohiberi possint isti Conuersi à veterum Christianorum Collegiis, & prærogatiuis, sicut in Hispania iure, ac merito arceri, ac repelli solent ab officiis Sanctæ Inquisitionis, à Collegiis scholarum, à Monasteriis multorum Sanctorum, & præcipuè D. Hieronymi & à quibusdam Capitulis Ecclesiarum, & Sodalitatum, & Confraternitatum. Quod iustissimum esse pluribus constitutionibus, & statutis à Summis Pontificibus approbatis, & confirmatis, cuiuis pio, & orthodoxo viro facilè persuasum est, & perspicuum esse poterit, inquit Simanc. & quod postremo accedat maxima vtilitas, rebus ipsis experimentis assiduis comprobata. Denique multi istorum suspecti sunt in fide, inquieti, ambitiosi, seditiosi, & propter parentum, & consanguineorum infamiam, dignitatibus, & honoribus indigni, & Collegiis honestioribus minus idonei: nec vilus inficiari poterit maiores istorum perfidos fuisse Iudæos, & ore Seruatoris nostri vocatos progeniem viperarum, generationem prauam, & adulteram. Sed & contra eos in proposito maximè innehit alia plura adducens Otalora *de nobilit.* 2. *part.* 3. *part. princip. cap.* 7. *num.* 16. *cum pluribus sequentibus*, vbi quod & si non neget, nisi quod ex illis plures tam fœlici sydere nascuntor, vt virtutibus, & bonis motibus, & supremæ scientiæ, & eruditionis datæ polleant, & abundent, quibus non sunt neganda alia virtutum præmia, qnia tamen, vt plurimum ferè omnes redolent, vt inclinentur ad suæ oatotæ vitia, & ad longum recalcitrant, & ad suos conuertuntur ritus, & mores, expedit potius, vt si qui pauci ex illis eoaduot, moribus ingenuis, & virtutibus præditi, separarim, & specialiter præmientur, quam quod propter eos paucos tota nobilitatis massa corrumpatur, & quod vtique facilè, & breuiter fieret, si illis daretur accessus ad honores, & dignitates, quibus per nobilitatem datur aditos. Quare sanctè & iustè (inquit Otalora *vbi suprà, num.* 62.) Collegiorum constitutionibus in nostro Regno excluduntur, eum Collegia sint hodie mundissimi fontes, ex quibus ad totam Rempublicam gubernandam scateut flumina, & deriuantur riuuli personarum virtutibus, sanctitate, & omnigeoa doctrina integerrimi, quorum ministerio, & diuina, & profana Reipublicæ officia honorificè, sanctè, & iustè administrantur. Et sanctius & iustius est statutum Sanctæ Ecclesiæ Toleranæ per Archiepiscopum Ioan. Martinez Siliceo à Sede Apostolica confirmatum, quo cauetur vt nollus huius generationis in d. Ecclesia de cætero admittatur. Et ad ipsius exemplum, & imitationem in Genensi Ecclesia, aliàs Mentesana, simile statutum promulgatum est, id procurante domino P. Pacheco Cardinali, eius Ecclesiæ Præsule, & vtinam (inqoit ille) in omnibus huius Regni Cathedralibos, & Collegiatis Ecclesiis idem fiat: Sperat enim futurum Inde Deo honorem & gloriam, Reipublicæ vero perpetuam salutem, & augmentum permaofura. Eandem sententiam probat etiam latissimè Anton. à Cordub. *vbi suprà*, cum quadam modificatione, de qua *infrà*, & Azeued. *in l.* 22. *num.* 1. *cum sequentibus, tit.* 7. *lib.* 1. *nou. collect. reg.* & Ignatius Salzed. (legitima tamen auctoritate interueniente) *in practic. crimin.* Bernardi Diaz, *cap.* 22. *num.* 11. *cum sequentibus*, vbi *n.* 19. defendit nuncupatim cum Ioan. Otalora prædictum statutum Ecclesiæ Toleta. Et tandem, *num.* 18. *in fin.* ea statuta, potissimom quæ superioris auctoritate confirmata sunt, ad vnguem seruanda esse censet, & inquit lapsum fuisse Montaluum in prædicta soa inoectiua cootra regiam vrbem Toletanam: siquidem nou ipsa ratione dicti priuilegij, seu statuti antiquam gloriam, & Maiestatem amisit, sed potius diutius conseruauit incolumem. Hanc etiam sententiam latissimè duodecim fundamentis comprobat, & tenet Alphons. Hoxed. *de incompatibilit. benef. prima parte. cap.* 23. *à num.* 87 *vsque ad fin.* vbi *num.* 135. inquit, quod ex dictis fundamentis, & responsionibus, quas ibi facit ad argumenta partis negatiuæ, luce meridiana clarius ostenditur præfata statuta iustissima esse, ac omnino conseruanda, & quod ita videtur sentire Martin. Nauarr. *in Manual. cap.* 27. *numero* 105. & expressè præfata statuta defendit Simanc. in tractatu particulari, qoem fecit in defensionem præfatorum statotorum. Et tandem omnes, & Catholici Doctores, tam iuris diuini, quam humani professores nostræ tempestatis communiter censent præfata statuta æqua, & iustissima atque omnino defendenda, & quod ita tenendum est. Verum id intellexerat prius *numero* 60. cum sequenti de statutis confirmatis auctoritate Apostolica, quia hoc est necessarium: Episcopi namque, & alij superiores, seu inferiores non possunt

facere statuta contra ius Canonicum, sicut sunt hæc statuta, vt ibi latè probat.

Ego quidem semotis statuto, lege, constitutione, vel fundatione teneo conclusiones, quas *suprà in q. præcedenti* firmaui. Illis vero, vel singulis eorum stantibus, sequentes conclusiones probo.

5 Prima conclusio sit. Statutum, lex, vel constitutio Ecclesiarum, Militiarum, Monasteriorum, & aliarum Communitatum hoc de quo supra præcipiens, à Summo Pontifice, vel Rege nostro, aliove legitimo Superiore confirmatum, vel confirmata, aut approbata, proculdubio seruandum, vel seruanda est inuiolabiliter ex iustis causis & rationibus, & fundamentis, de quibus *suprà in secunda parte*, quibus iustissimè Superior motus fuit ad confirmationem. Hoc tenent ferè omnes, éstque verissimum & magna foret insania, qui contrarium intenderet, sicut fecit Henricus Mauroy, qui verbosa, & licentiosa Apologia in Archiepiscopum Toletanum contrariam opinionem defendere contra Summos etiam Pontifices fallacibus, & importunis argumentis temerè conatus est, quem nuncupatim reprehendit Simanc. *vbi suprà, in priori loco, num.* 84. & Ignatius *d. c.* 25. *n.* 19. probans iustissimum esse prædictum statutum post Simanc. & reliquos *vbi suprà*.

6 Hodie Summus Pontifex Gregor. XIII. suo motu proprio incip. in Ecclesiis, sub data Romæ Idibus Nouembris, anno 1580. præcepit ac mandauit vt repellantur ab Ecclesiis, præcipuè insignibus, qui propter genus, aut hæresim proprio, siue stirpis cognatorum vitio contaminati, per Canonicas sanctiones, aut statuta à Sede Apostolica confirmata, aut Apostolica priuilegia, prædictis Ecclesiis prohibentur, & quod prouisiones contra prædicta factæ sint nullæ. Ex quo approbata manet hæc nostra prima conclusio, & ampliata ad prohibitionem de prædictis personis factam, non solum per statuta à Sede Apostolica confirmata, sed etiam per Canonicas sanctiones, aut per Apostolica priuilegia.

7 Nec in hac specie admittendam esse censeo opinionem Ant. de Cordub. *vbi supra, conclus.* 3. *fol.* 438. modificantis, & limitantis nostram primam supradictam conclusionem, in illo descendente à gente Iudæorum, &c. qui morum sanctitate insignique eruditione decoratus sit, adhuc namque si generis labe infectus sit admitti non debet: non enim decet vt quotidie hoc quæsito colore iustissimæ sanctiones violentur, nec propter probos mores alicuius iura sunt violanda, vt notat Bald. per illum text. *in cap.* 1. *vt lite pendent.* sequuntur Barbar. *consil.* 10. *col.* 10. *lib.* 2. Ias. *in l. qui iurisdictioni, colum. vltim. ff. de iur. omn. iudic.* Decius *in cap. postremo in fine, de appellation.*

8 Et vbi quærimus de simplici iustitia non curamus merita personarum, Bald. *in cap sedes, paulo ante fin. de rescript. per l. cum pater, §. rogo, ff. de legat.* 2. *bonus text. in capit. mulier, verbo Sancta*, 23. *distinctione*, & plura congerit pro, & contra Tiraquell. *de pœnitent. temp. causa* 51. Ex quibus præfatam limitationem reprobat Ignat. *vbi suprà, numero decimoseptimo*, contrarium & bene probans contra ipsum Anton. de Cord. fatetur tamen tantam posse esse bene meritorum integritatem alicuius, aliaque præclara
9 opera, vt dispensatio à Superiori indulgeri possit, ex Cardin. à Turrecremat. *in cap.* 1. 48. *distinct.* quem sequitur Cordub. *vbi suprà*, & tenuit prius Hoxeda *vbi suprà, n.* 3. Ibi, & quamuis: & potest ex multis comprobari congestis ab And. Tiraq. *vbi suprà, n.* 150. Verum absque prædicta legitima dispensatione indistinctè tenenda est omnino prædicta 1. conclus.

Secunda conclusio. Statuta prædicta facta ab 10
Ecclesiis, vel aliis communitatibus, non confirmata à Summo Pontifice vel alio superiore, qui ius confirmandi iure habeat, sed solum stando in terminis iuris communis (salua in omnibus Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ reuerentia) non sunt valida, nec seruanda, sed potius ipsum ius commune, de quo *in quæst. præcedenti*, & latissimè per Hoxed. *d. cap.* 23. *num.* 49. *cum seqq.* cui iuri communi in hoc statuentes præiudicare non possunt absque auctoritate, vel confirmatione legitima superioris. At vero superior potest, cum sit legislator, habeatque legitimam auctoritatem legem condendi, iusque commune interpretandi, distinguendi, & corrigendi, & nouum ius edendi, in pertinentibus ad gubernationem, & politiam Reipublicæ, & ad iustitiam distributiuam. Hanc secundam conclusionem in terminis tenent auctores prioris partis, necnon & Ignatius *vbi suprà*, vt constat ex eius verbis supra relatis, & præcipuè Hoxeda *vbi suprà, n.* 54. dicens, quod scribentes firmiter tenent, & iure communi, nec à beneficiis Ecclesiasticis, nec à dignitatibus, nec à sacris Ordinibus prohiberi eum, qui à tempore natiuitatis ab ipsa quidem infantiæ ætate Christianus est, tametsi patrem, auum, aut proauum Iudæum, vel Sarracenum habuerit, vt probatur *in cap. eam te, de rescript. & in c. si quis agritudine*, 57. *distinct.* Et refert plures DD. ita tenentes, & inquit quod ab hac conclusione nemo recedit, & in *num.* 69. refert diplomata Apostolica Nicolai S. Rom. Pontif. ad Hispaniæ Prouincias data ann. 1461. & Pontificatus sui ann. 5. vbi acerbissima, & seuerissima obiurgatione auctores huiusmodi statutorum, & eorum defensores compescit, & ad sanam mentem reuocat, illosque appellat nouæ zizaniæ seminatores, vnitatis & pacis Christianæ corruptores, & eius dissidij innouatores, quod per vas electionis Apostolum Paulum extirpatum fuerat. Dicit etiam illos proximorum scandalizatores esse, & à Catholicæ fidei Apostolicæ veritate aberrantes, & qui contra fecissent, eos videri contra Chhristianam doctrinam facere, & sacris arcendos esse. Et *num.* 60. inquit quod ratio reuocationis præd. statutorum fuit, quia ea non erant confirmata auctoritate Apostolica, quod erat necessarium, quia Episcopi, & alij superiores, seu inferiores non possunt facere statuta contra ius Canonicum, sicut sunt hæc statuta, vt ibi iure probat *num.* 61.

Ampliatur hæc secunda conclusio, vt etiam 11
consuetudo antiqua auctoritate Summi Pontificis non confirmata, vel approbata (dummodo non sit immemorialis) quod ignobiles, & descendentes ex genere Iudæorum, ad præbendas, beneficia, & dignitates Ecclesiasticas non admittantur, eos non excludat, dum tamen alias cætera requisita in ipsis concurrant: quod probatur argum. text. optimi *in c. venerabilis* 37. *de præbend.* ibi. Consuetudinem allegans antiquam inuiolabiliter obseruatam, iuxta quam nullum nisi nobilem, & liberum & ab vtroque parente illustrem, honestæ conuersationis, ac eminentis scientiæ in suum consortium hactenus admiserant, iuncta decisio. text. *ibi*: Nos igitur attendentes, quod non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque

honestas

honestas gratum Deo faciunt, & idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones huiusmodi non duximus admittendas: ideo mandauit Summ. Pontif. Cap. Argentinensis Ecclesiæ, vt recipiant eum, cui Episcopus Portuensis præbendam vacantem contulit. Qui text *in sua decis.* expressus videtur pro hac sententia, vbi gloss. *verbo non multos*, inquit: Hoc dicit propter Paulum, & B. Bartholomæum, qui nobiles fuerunt, alij vero Apostoli ignobiles, & pauperes fuerunt, & tamen electi fuerunt ad regimen Ecclesiæ, quia apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur, *c. sicut excellentiam*, 23. *quæst*.4. Quam sententiam cæteri sequuntur secundum Tiraq. *num*.14. *in loco statim citando*, & ita Abb. *in d.c. venerabilis*, *num* 4. notat non valere statutum, quod viget in multis locis Alemanniæ, vt ignobiles non admittantur in Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, quia apud Deum non est acceptio personarum, vt ibi, & *in c. nouit*, *de iudic.* nam cum consuetudo contraria reprobetur fortius, non valet statutum, cum consuetudo contra canones sit maioris roboris, quam statutum. Eandem sententiam tenet Decius *in cap. cum adeo, col. fin. num* 4. *de rescript.* refert, & sequitur Roch. de Curt. *de consuet. sect*.5. *num*.12. vbi quod id notant Abb. & alij *in d.c. venerabilis*, quod etiam fatetur Tiraq. *de nobil. c*.20. *n*.18. sequitur etiam Bonus de Curtol *in tract. de nobil.* 4 *p. col*.6. *num*.33. dicens prædictum textum nullam cauillationem, seu interpretationem contrariam recipere posse.

12 Et quamuis Rom. *sing* 485. heri fui rogatus, velit contrarium tenere, quatenus dicit aduersus talem consuetudinem, seu statutum Episcopum dispensare minimè posse, & sic videtur præmittere, quod valida sit prædicta consuetudo, vel statutum, quem in hoc refert, & sequitur Felin. *in cap. super eo*. *num*.5. *versic*.2. *qualitas est nobilitas*, *de testibus*, & Decius *in cap. at si clerici*, §. *de adulteriis*, *col*.5 *vers*.4. *conclus. num*.10. *de iudic.* & Ioan. de Selua *de benef*.3. *part. in quæst. princip.* & veram præsupponit Ioan. Rayner *in tract. de nobil*. 7.*q princip.* & cum eis remanere videtur Tiraq. *d.c*.20. *num*.19. cum eam opinionem posteriori loco subiectam reliquerit, nec ab ea expresse recesserit.

Attamen, hi DD. postremi male dicunt, & loquuntur contra text. *in d. c. venerabilis*, ad quem non aduerterunt, quia cauillari non potest, quoniam expressè contrarium dicit secundum Rochum, *vbi suprà*, & procedit in consuetudine ordinaria: secus vero est in consuetudine immemoriali, quæ quidem valida est in hoc, vt dicebamus in conclus. quia habet vim tituli, nempe priuilegij, seu confirmationis Romani Pontificis, vt probat Hoxeda *d.c*.23. *num*.50. *ad fin.*

13 Sed in specie *d.c. venerabilis*, ita resoluendum est, quod nobiles data paritate morum, & scientiæ, cæteris omnibus concurrentibus sunt præferendi ex mente Felin. *in d. c. super eo*, & Selua *de benef. in tertia parte*, *quæst*.7. *num*.23. Tiraquell. latissimè *d. cap* 20. *num*.1. *cum sequentibus*, præcip. *num*.17. vbi plures ita tenentes refert. At vero data scientia, & prælatione virtutum in ignobili præfertur hic, non obstante prædicta consuetudine, vel statuto contrario. Istam resolutionem ponit Didacus Perez *vbi suprà, col*.1318. *in versic. sic igitur conclusio*. Intellige tamen de consuetudine, vel statuto auctoritate legitimi superioris non confirmatis, alias enim si essent confirmata, nulli dubium, quin obseruanda essent ad vnguem, vt resoluimus *suprà, in prima conclusione*.

14 Et comprobantur præd. quia quod non potest fieri per pactum, non potest etiam fieri per legem, statutum, vel consuetudinem: hæc namque omnia æquiparantur, vt laté probat Euerard. *in cent. legal. loco* 89. à pacto ad legem, statutum, vel consuetudinem, sed per pactum absque auctoritate superioris non possunt excludi prædicti, vt patet: ergo nec per statutum, aut consuetudinem.

15 Neque obstat si quis dixerit, quod text. *in d. capit. venerabilis*, non loquitur in descendentibus à genere Iudæorum, & sic de descendentibus à nouiter conuersis, sed de nobilibus, & plebeis, quibus fauet ille text. vt inquit Hoxeda *dicto capite* 23. *numero* 50. *ad fin.* quia eadem ratio text. in vtrisque militat: imo eos comprehendere videtur ibi. Nos igitur attendentes quod non generis, sed virtutum nobilitas, &c. & ibi, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum, &c.

16 Ex quibus infero non securè consuluisse Celsum *consil*.54. *per totum*, valere, scilicet, consuetudinem Monasterij Monialium Sancti Benedicti propè, & extra muros Ciuitatis Gerundæ, quæ habet, quod nulla possit recipi in Monialem dicti Monasterij, nisi quæ esset de genere militari, saltem ex latere paterno. Negamus namque statuto, aut consuetudine id effici posse, vt *in d. cap. venerabilis* glossa, Abb. & omnes scribentes ibidem, vt prædiximus, itaque corruit fundamentum Celsi.

17 Nec obstat subtilis responsio ipsius ad *d. cap. venerabilis*, nempe quod ratio decisionis illius decretalis sit difficultas qualitatis, scilicet eminentis scientiæ: quam qualitatem plus ponderauit Roman. Pontif. ad irritandam consuetudinem prædictam, quam nobilitatis qualitatem, vt notant Doctores ibi, & ideo inquit textus, quod nedum ad præbendas, sed etiam ad culmina dignitatum vix reperiuntur viri eminentis scientiæ. Ponderauit igitur ibi Roman. Pontifex dictæ consuetudinis impossibilitatem, cum præter nobilitatem exigebat etiam eminentem scientiam.

18 Hæc autem eminens scientia secundum Barbat. *consil*.34. *column*.18. *in versic. & si quis piam quæras*, *volum*.2. quem ibi refert Celsus *num*.3. dicitur illa, per quam quis scit in promptu, & sine librorum reuolutione difficiles resoluere quæstiones per textum *in l. scire oportet*, §. *fin.* ibi, *maximè disciplinatus homo*, *ff. de accusat. tut.* & *in l. à testatore*, *ibi magno ingenio*, *ff. de conditio. & demonstratio.* & vltra eum additio. Abbas *in d. cap. venerabilis*, *num*.3. & 8. vbi declarat quæ sit eminens, quæ mediocris, & quæ sufficiens scientia, necnon & Cepol. *in repetit. l. si contra num*.10. *cum sequenti*, *ff. de vsucap. pro empt.* Trotius *de vero*, *& perfect. clerico*, *lib*.2. *cap*.33. *num*.5. nempe, quod eminens scientia dicitur, per quam quis difficiles quæstiones resoluit sine reuolutione librorum, mediocris cum reuolutione, competens vero, seu sufficiens scientia dicitur ea, quæ sufficit illi de quo quæritur secundum qualitatem statuti, in quo reperitur, attento illius officio, & beneficio, considerata

Ecclesiastica dignitate, vt refert nouissimè Dionysius Paulus Valentinus *in flosculi. cleric. part.1. num.48. pag.41.* Quamuis ego quoque eminentem scientiam censeam esse, quam illi mediocrem reputaor, nempe cum reuolutione librorum difficillimas quæstiones resoluere, cùm experientia nos doceat neminem ferè exactè posse illis respondere sine reuolutione librorum: quinimò sæpè ac sæpius, imò vt plurimum errare eos, qui repentè similibus quæstionibus difficillimis respondent quamuis alias literatissimi sint, atque viri insignes in suis facultatibus. Hæc sint in transitu dicta. Ergo (nunc ad rem) cum sit difficilis admodum cognitio, vtrum aliquis eminentis sit scientiæ, consuetudo huiusmodi tanquam incerta cassata est *in d. cap. cum venerabilis*: hæc Celsus *vbi suprà.*

19 Sed respondemus ponderationem hanc esse magis subtilem quam veram. In primis enim glossa *ibi*, & ferè omnes generaliter deducunt ex illo tex. quod supra diximus non valere, scilicet, statutum vel consuetudinem, vt ignobiles non admittantur in Canonicos Ecclesiarum Cathedralium, sed tantum nobiles sanguine: sic loquitur Celsus contra mentem ferè omnium Doctorum ibidem. Denique Summus Pontifex *in d. cap. venerabilis* non plus ponderauit vnam qualitatem eminentis scientiæ quam alteram, nempe nobilitatis sanguinis, sed vtramque æquè considerauit: & quamuis vna ratio deficeret, altera sustinetur dispositio, quia vtraque fundatur argumento, *§. affinitatis cum simil. instit. de nupt.* Quinimò præcipuè fundatur Roman. Pontif. ad reprobandam prædictam consuetudinem, in qualitate sanguinis ab ea requisita potius, quam eminentis scientiæ, vt paret, *ibi*: Nos igitur attendentes quod non generis, sed virtutum nobilitas (de qua latissimè per Tiraquell. *de nobilit. c.4. per totum*) virtusque honestas gratum Deo faciunt, & idoneum seruitorem, ad cuius regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum: & statim quasi per accidens, & vt omnino satisfacaret allegationi contrariæ Capituli addit, sine adiectione aduerbij, quod & vix ad culmina dignitatum (nedum ad præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri. Sufficientissima igitur profectò ad irritandam prædictam consuetudinem est prior ratio absque secunda.

20 Saluari tamen potest, & debet opinio Celsi, si prædicta consuetudo esset immemorialis, quia cum hæc habeat vim priuilegij valida erit, & obseruanda, vt supra probauimus, & è fortiori idem erit dicendum stante confirmatione, vel approbatione Apostolica dicti statuti, vel consuetudinis, tametsi immemorialis non esset, vt *in prima concl. sup. proposita.*

21 Tertia conclusio principalis, Constitutiones Collegiorum Hispaniæ, quibus ab ipsis arcentur, atque excluduntur patientes notam generis, iustissimæ sunt atque omnino seruandæ: tum quia tempore fundationis, & traditionis rei suæ potest quis apponere conditiones, & pacta, quæ voluerit, *lege in traditionibus, ff. de pact. lege etiam, §. licet, ff. soluto matrimonio.*

22 Vnde est in tempore fundationis Collegij ex proprio patrimonio possit quis apponere eam legem, & conditionem, vt tantum admittantur qui ex sua familia originem traxerint, vel de tali genere, siue patria, vel natione, vt quotidie videmus, & iure probat Ignat. Salced. *vbi suprà, numero decimotertio, in versiculo sic & propter.* § Similiter & fundans Capellaniam respectu vocationis ad ipsam, & ad ius patronatus ipsius idem facere potest, vt iure probauimus *consil.1. & 2.* Eadem igitur ratione excludi poterunt à Collegiis Vniuersitatum horum Regnorum illi, qui ab Hebræis & ab aliis Infidelibus originem trahunt, vt defendit eorum statuta, in hoc dicens esse iustissima Hojeda *vbi suprà, num.136.* Tum etiam, quia prædictæ constitutiones Collegiorum in specie, de qua agimus, sunt approbatæ atque confirmatæ Regia auctoritate, nempe *l.22. tit.7. lib.1. nou. collect. Reg.* quæ est huiusmodi.

Porque en algunos Colegios de las Vniuersidades destos nuestros Reynos ay constituciones, en que los dichos Colegios no reciban por Colegiales Christianos nueuos, mandamos que sobre ello se guarden las constituciones, sobre ello dichas por los fundadores de los dichos Colegios. Quam legem in proposito & bene vti expressamentauit Ignat. *vbi supra, n.14.* qui post Simanc. & Otalot. *vbi suprà, n.26.* hanc nostram tertiam conclusionem tenet: estque certissima, & quæ nec etiam patitur limitationem, quam *suprà* reprobauimus ad primam conclusionem assignatam ex Cordub.

24 Nec sufficit quem esse iam veteranum Christianum, nempe quod à parentibus Christianis natus fuerit, si tamen à genere Iudæorum descendat, quantumcumque trinatus eius fuerit ille, qui nouiter fuerit conuersus. Licet enim aliàs verbum illud *Christianos nueuos* non comprehendat eum, qui à sua natiuitate baptismum sacrum susceperit, vt suprà resoluimus cum communi opinione, in principio huius quæstion. attamen, quoad Collegia hæc, & confraternitates similia statuta habentes, attendendus est communis vsus loquendi, qui propriæ significationi vocabuli præfertur, iuxta *l. librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de legat.3. & in cap.2. de verbo. signific.* & communem, de qua per Ioan. Orosc. *in l. omnes populi, num.165. ff. de iustitia & iur.* etiam in materia odiosa & pœnali, secundum Ias. *in l stipulatio ista, § hac quoque, num.8. ff. de verb. obligat.* & latè Perez *de maiorat. 1. part. quæst.66. num.10.* & sic intelligendum non solum de Neophytis, sed etiam de veteranis Christianis, si tamen à genere Iudæorum originem suam quamuis antiquam ducant: nec in hoc dubitandum, aut disputandum est secundum Azoed. *in d. l.22. n.1. cum seqq.*

Nec sufficit quem per priuilegium nobilem fieri, vt ad Collegia admitti possit, si tamen sit descendens ex Iudæis, vt in terminis tenet Pelaez *de maiorat. 1. p. q.51. num.30.* quem refert, & sequitur Azeued. *vbi suprà, in fin. d. l. 22.* & Ignat. *vbi suprà, num.17. in fin.* 25

Ex qua tertia conclusione plura deducuntur, quæ congerit & rectè probat Hojeda *d. 1. p. de incomp. benef. cap.23. num.138. cum sequentibus.* Primo infert ipse ibidem, *num.137.* defendi posse statuta militiarum Hispaniæ, nempe Sancti Iacobi, & Alcantaræ, Calatrauæ, Sancti Ioannis, & Montesiæ, quæ quidem statuta ad præfatas militias non admittunt aliquem qui à Iudæis, seu Sarracenis originem ducat, sed eos tantum admittunt, qui ex antiquis Christianis originem trahunt, & nobiles simul sunt, vt latius continetur in præfatarum militiarum statutis. Secundò infert *n.138.* quod eisdem rationibus defenduntur similia statuta multarum confraternitatum Hispaniæ. 26

Tertiò

Tertiò infert *num.*139. ex prædictis defendi statuta similia aliquorum Monasteriorum ex Religionibus approbatis.

28 Tandem *sub eodem num.*139. infert à fortiori, statutum Ecclesiæ Hispanensis iustissimum esse, quod quidem solummodo excludit à dignitatibus, personatibus, & officiis ac beneficiis Ecclesiasticis Cathedralis filios, nepotes, ac pronepotes eorum, qui vt Iudæi, seu hæretici condemnati sunt per Sanctum Inquisitionis officium, vel saltem reconciliati. Reliquos autem descendentes minimè excludunt.

29 Et an & quando probatio de auditu in informationibus & Inquisitionibus, quæ fieri solent ratione præfatorum statutorum, sufficiat, vel non, latissimè & optimè declarat Hojeda *vbi suprà, n.*140.*cum sequentibus vsque ad fin.C.* ad quem est omnino occurrendum quoties casus contigerit, quia iuridicè & religiosè id decidit.

SVMMARIVM.

1 *Exportantes, & immittentes prohibita ad Infideles, quibus pœnis puniantur? & numeris sequentibus per totam quæstionem, vbi tam iure communi, quam regio, & Canonico.*

De pœna portantium & immittentium prohibita ad Infideles.

QVÆSTIO XXVII.

1 QVÆRO circa hanc *l.*10.*tit.*2.*lib.*8.*nou. collect. Reg.* qua cauetur, *que ninguna persona sea osada de sacar, ni saque para tierras de infieles pan, armas, cauallos, ni otras cosas vedadas so las penas contenidas en los Derechos communes y destos Reynos. Y que si sacaren, ò dieren fauor, ò ayuda para que salgan Moros mudexares, ò que passen en saluo los Moros que aca estuuieren cautiuos, ò malos Christianos que se fueren a tornar Moros. ò Indios, que sean auidos por alenosos, y mueran por ello, y que los tales Moros mudexares sean cautiuos de quien los tomare, y aya todo lo que lleuaren, y los tales malos Christianos sean quemados en fuego por justicia, y los bienes que lleuaren sean de quien los tomare, lleuando los luego à la justicia del lugar Realengo mas certano de donde los tomaren, para que conozca desta causa y se execute esta ley.*

2 Quæ pœna iure communi & Regio, & etiam iure Canonico, erat ante imposita his, qui ista prohibita ad infideles portant atque immittunt? Et de iure Ciuili capitis pœna, & confiscatio bonorum imponebatur, *vt in l.*2. *C. quæ res exportari non poss.* Et de iure Regio idem videtur decisum per *l* 22. *tit.*5. *part.*5.*& in l.*4.*tit.*21.*partita* 4. pœna igitur huius nostræ legis 10. vt maioris seruanda erit.

Iure autem Canonico decem pœnas his impositas referunt & congerunt Rebuff. *in Bull. Cœnæ Domini, artic.*5.*gloss.à fin.* & Canter. *in suis quæstionibus crimin. tit. de hæres. num.*66. *cum seqq. pag.*416. & Azeued. *in hac l.*10. *num.*10. ¶ Et inquit Canter. *vbi supra*, quod si iudex Ecclesiasticus procederet, posset etiam contra laicos & spoliare eos bonis suis, secundum decisionem textus *in c.ita quorumdam, de iud.* & etiam si iudex Ecclesiasticus procederet, confiscatio bonorum laici esset Principis secularis, bonorum vero clerici, Ecclesiæ, vel fisci Ecclesiastici.

Prima pœna est excommunicationis, vt in dicta Bulla Cœnæ Domini, & antea in aliis iuribus Canonicis & Regiis citatis per Azeued. *vbi suprà, num.*1. 4

Secunda. quod ab alio quam à Papa absolui non possit, vel de eius speciali mandato, teste Abbate *in c.quod olim in fin.de Iudæis.*

Tertia, quod serui efficiuntur capientium, etiam si Christiani fuerint, vt per Bohet. §.1. *de consuet. iuris stat. person. in consuet. Biturie.*

Quarta, quod sunt infames, & sic omnibus pœnis, quibus infames affliguntur, puniendi sunt.

Quinta, quod sunt intestabiles tam actiuè, quam passiuè.

Sexta, quod sunt inhabiles ad succedendum ab intestato & ex testamento.

Septima, quod non possunt ad publica admitti officia.

Octaua, omnes actus legitimi sunt eis interdicti.

Nona, omnia bona eorum sunt confiscata.

Decima, & vltima, quod diebus dominicis excommunicati publicè nuntiari debent. Hæ pœnæ describuntur in extrauaganti prima de Iudæis, inter communes, & referuntur per Doctores *suprà* citatos.

Considerat præterea Cantera *vbi suprà, dicto num.*66. *in versiculo secundo ex textu in dicto cap. ita quorumdam*, dum dicit capientium fieri seruos, quod si nullus eum capit, si ipse qui portauit arma Sarracenis motus pœnitentia venit ad confitendum suum peccatum coram iudice, est admittendus cum misericordia per iudicem Ecclesiasticum, & dabit ei pœnitentiam, punieturque extraordinariè, ne delictum remaneat impunitum: & quod tunc non priuabitur bonis, nec erit seruus, sed imponetur ei aliqua pœna corporalis flagellorum, vel exilij. Si autem non venerit, sed iudex præhabita informatione capit eum, si est iudex secularis condemnabit eum morte, & confiscatione bonorum. Si est Ecclesiasticus, priuabit eum bonis, & flagellatum mittet ad triremes per aliquos annos ad arbitrium; per textum *in d.c.ita quorumdam.* 5

SVMMARIVM.

1 *Exportari an possint victualia Infidelibus tempore pacis? & numeris sequentibus per totam quæstionem.*

An tempore pacis possint asportari victualia infidelibus.

QVÆSTIO XXVIII.

QVÆRO secundò circa eandem legem, an tempore pacis possint asportari victualia Infidelibus. 1

Et pro introductione huius quæstionis obseruandum est, quod arma, equi, & aliæ res prohibitæ non possunt ab his Regnis asportari ad Infideles & inimicos Christiani nominis, nec illis vendi, donari, aut accommodari aliove modo dari 2

vllo vnquam tempote, etiam paeis, vt *in l. 2. C. qua res exportari non deb.* vbi imponitur pœna capitalis & confiscationis bonornm, & quod est crimen proximum proditioni, & *in cap. ita quorundam*, & ibi Innoo. & Abb. & *in cap. ad deliberandam de Iudeis.* Quæ iura loquuntur in atmis, ferro, & ligaminibus galearum sub pœnis in illis iuribus contentis, nempè excommunicatiouis, setuitutis, & amissionis bonorum, vt prædiximus *in quæstione precedent. & l. 22. in princip. & in fin. tit. 5. partita 5.* vbi dicitur, *que es vna manera como de traycion, y pone perdimiento de bienes, y el cuerpo à la merced del Rey*, & l. *nostra Regia* 10. qnæ eisdem pœnis iuris communis & regij punire eos iubet, & latè prosequitnt D. Axeu. *in hac l.10. per totam.* Quo sic præhabito.

3 Inquisitione præmissa ptincipio videtur licite posse tempore pacis asportari victuali Infidelibus, *ex dicta l. 21. tit. 5.* ibi. *Otro si defendemos qne ninguno de nuestro señorio no les lieue à la su tierra, mientra guerrearen con nusco, trigo, ni ceuada, nin centeno, nin olio, nin ninguna de las otras cosas è viandas, con que se pudiessen amparar, nin gelo vendan, nin gelo den en nuestro señorio para lleuar a sa tierra, y esto so pena de perdimiento de bienes, y del cuerpo à merced del Rey.* Ponderanda enim snnt verba illa, *mientra guerrearen con nusco*, quæ modificant atque qualificant prohibitionem: etgo tempore pacis non est ptohibitum, vt notat *ibi* Gregor. Lopez *in glossa trige, versiculo, tempore pacis*, nisi fieret (inquit ipse) in dispendinm Chtistianotum, veluti si Sarraceni his se muniant ad pugnsndum, quia suspicio belli haberetur vt tempus belli. Item in locis subiectis Soldano non liceret etiam tempote pacis, vt habetnt in extrauaganti Clementis V. incip. *multa*, in communibus, sub titulo de Iudæis & Sarracen. & tenet post alios qnos citat Axeu. *vbi suprà, num.* 9.

4 Secnndo idem probati videtur, *in c. quod olim de Iudæis*, ibi. *Quandiù inter nos & illos guerra duraaerit duxerint impeadenda.* Vbi prohibet transmitti ad eos quocunque modo, aut ingenio tempore guerræ mercimonia, consilia, vel alia subsidia sub pœna incursionis excommunicationis, & itæ Dei. Et ibi hoc tenent Innoc. & Gofred. & Socin *n.6.* & hanc esse veritatem testatut Syluest. *in summa verbo excommunicatio 7. n.6.* & Bohet. *decisione* 178. *num.* 18. quos tefert & sequitur D. Axeoed. *in d l.10.n.5.*

5 Neque his obstat textus *in l 1. C. qua res export. non deb.* dum probat esse vetitum pottare ad Barbaros vinum & aliud liquamen, & *leg. mercatores, C. de commerc.* vbi prohibetur omne commercinm cum Barbaris, vt probatur etiam *in dicto cap. quod elim, & in cap. significauit de Iudæis*: qnia iura illa intelligūtur in hostibus, quādo cum eis est guerra, quia tunc cùm sint hostes omne commercium cum eis censetut prohibitum, quia Barbari erant hostes populi Romani, vt dicit glossa *in l. nea solum, C. de commerc.* & probatur *in l. mercatores, C. eodem* ibi: *vltra ea loca in quibus fœderis tempore, &c.* & in terminis ex textu *in dicto cap. quod olim*, hoc notant Innocent. & Abb. ibi, dicentes quod tempore guerræ omne commercinm est prohibitum, & omnes merces sunt prohibitæ portari ad hostes. Si tameu non sit guerra, tunc non intelliguntnt merces prohibitæ, & non incidit in pœnam eam portans ad Sarracenos, nisi essent aliqua de mercibus contentis *in dicto cap. ita quorumdam*, scilicet, arma, ferrum, & ligamina galearum, cùm illa etiam tempore pacis sint ptohibita. Eandem sententiam per prædicta omnia sequitut, atque defendit, & secundum eam cousuluit Rodericus Suarez in sua allegatione 18. per totam.

Hæc tamen sententia ita iure probata, videtur correcta in his Regnis Hispaniæ ex hac nostra l. regis 2n. tum ex ratione posita in eius principio: tum etiam ex sua generalitate, inquit enim. *Grandes daños è inconuenientes se siguen à nuestros naturales, especialmente à los de Andalucia, y Reyno de Granada de la gran contratacion que algunos Christianos hazen en tierra de Moros, metiendo, y lleuando a los Moros armas, y canallos, y pan, y otras muchas cosas vedadas: y metiendo Moros mudexares y captinos, y malos Christianos por los puertos, para que se queden en tierra de Moros.* Hæc est in primis ratio in præfatione posita, ex qua lux datut ad decisionem, & decisio debet intelligi iuxta præfationem *l si ff. de hær instit. cum simil* sed prædicta damna ita militant tempore pacis, sicut tempore guerræ, igitur, &c. 6

Subsequitur nunc generalis decisio, l. quæ est huiusmodi: *Por ende mandamos y defendemos. que ninguna, ni algunas personas no sean osados de sacar, ni saquen para tierras de infieles pan, ni armas, ni canallos, ni otras cosas vedadas, &c.* ergo generaliter debet intelligi, scilicet, quocunque tempore & belli & pacis, argumento *l. de pretio, ff. de public. in rem actio & l. non distinguemus, ff. de arbitris.*

Sed potest huic l. vt supra inductæ respoudèri, esse intelligendam & declarandam iuxta ius commune, nempè vt arma, ferrum, & galeatum ligamina nullo tempore liceat transmittere ad Infideles sub pœnis dictorum iurium. Victualia vero, aliasque merces tempore guerræ, vel treguæ similiter non liceat ad Infideles transmittere, vt in dictis iuribus, & *in dicto cap. significauit, de Iudæis.* Tempore veto pacis licitè possint victualia illuc transmitti, vt euitemus iurium correctionem, & iura iuribus concordentur. Quæ responsio potest comprobari primo ex littera nostræ l.10. ibi, *ni otras cosas vedadas*: dictio namque *otras*, latinè, aliàs est repetitiua similium, vt sæpissimè docuimus: ergo præsupponit lex nostra, *que la palabra, pan que precedio es vedado tambien: luego hase de entender en tiempo de guerra, ò de tregua, quando el pan, y las demas vitualllas, y mercaderias son prohibidas, y no en tiempo de paz, quando son permitidas*, vt in iuribus, & authoritatibus præcitatis. Secundo ex eadem nostra *l. inferius* ibi: *So las penas contenidas en las leyes de los derechos comunes, y de nuestros Reynos, que sobre esto disponen*: ergo cum lex nostra se referat ad illas respectu impositionis pœnarum, iuxta ea debet intelligi, distingui, interpretari, & declarari, & sic quod puniantur Infideles tempore guerræ, vel treguæ transmittentes prædicta, secùs vero tempore pacis, quia eo tempore leges illæ hoc non prohibent, nec puniunt, sed imò permittunt, vt constat ex eisdem à contrario sensu, & tenent expresse DD. præcitati. 7

Nec obstat primum ratio in præfatione nostræ l. posita, quia ipsa tantum videtur concurrere & militare tempore guerræ, vel treguæ: secùs tempore pacis, quo etiam si exportentur res non prohibitæ expottari, non videntur subsequi illa damna & inconuenientia, de quibus in principio nostræ legis. Nec etiam obest secundum de generalitate decisionis nostræ l. qua ipsa bene distinguitur & modificatur ex verbis in ea appositis modo, vt supra perpensis, nempè *so las penas* 8

penas contenidas en las leyes de los Derechos comunes, y de nuestros Reynos que sobre esto disponen. Videtur igitur generalitas nostræ legis tantum procedere in rebus exportari & transmitti prohibitis ad Infideles, siuè omni tempore, siuè tempore guerræ, vel tregoæ, non vero de permissis tempore pacis. Acceditque qood nec Roder. Suarez, nec Gregor. Lopez, nec alius Regnicola præfatam correctionem notauerit: credendum est enim eos minimè ignorasse decisionem nostræ legis, & tamen adhuc remanent cum prædicta sententia: qood si aliud sentirent expressissent, vtrique & ille contrarium in praxi non consuleret; hic autem ad correctionem huiusmodi legis partitæ, qoam legit, aduerteret. His igitur fundamentis hanc partem teneo & probo nempè vt euitemus correctionem, & intelligamus nostram l. 10. iuxta dispositionem iuris communis, ciuilis, & Canonici, atque iuxta dictã l. partitæ.

9 Limitantur supra dicta omnia per dictam l. 22. in legatis Infidelibus venientibus ad Curiam Regiam, vel cum lite vt patet ex prædicta l. ibi. *Pero bien permitimos que los que vinieren à nuestra corte en mensagerias, ò con pleyto, que les vendan la vianda que ouicren meuester para comer, ò para beuer, de mientra quey moraren.* Sed & aliæ limitationes colligi possunt ex Roderic. Suarez, *vbi suprà versiculo, sed posito, cum seqq.*

SVMMARIVM.

Operam dantes, vt Sarraceni capiant Christianos, qua pœna puniantur? & numeris sequentibus. Et num. 5. quod de hoc delicto poterunt etiam cognoscere Inquisitores: & contra deportantes arma & cibaria prohibita Sarracenis, vt in num. 6.

De pœna dantis operam, vt Sarraceni capiant Christianos.

In eadem l. 10.

QVÆSTIO XXIX.

1 QVÆRO, qua pœna puniatur dans operam, vt Sarraceni capiant Christianos, veluti tradendo aliquem Christianom Mauris? Hanc quæstionem mouet & examinat Cantera *in suis quæstion. crimin. cap. 1. de hæret. schismat. &c num. 66. cum sequentibus, pag. 426.* & credit quod sit pœna mortis & confiscationis bonorum, qua punitur dans arma Infidelibus per *l. 2. C. quæ res exportari non debeant*: nam si hic hac pœna punitur, à fortiori, qui dat homines exportando, vel vendendo Christianos Sarracenis, & idem si fecerit aliquis Christianus vt Christiani à Sarracenis capiantur, modo id fiat dolo & malitia, vel propter pecuniam & interesse, seciùs si propter necessitatem, timore scilicet mortis, vel propter libertatem consequendam: quia cum quis esset captus à Mauris promissa fuit sibi libertas, si tradidisset aliquos Christianos, quia tunc puniretur aliqua pœna arbitraria.

2 Ego autem censeo pœnam nostræ l. 10. propriè conuenire in specie huius quæstionis, nempè, *que sean auidos por aleuesos y mueran por ello*, vt patet *ex nostra l. præfatione, ibi: Y metiendo Moros mudexares, & captiuos, y malos Christianos por los puertos, para que se queden en tierra de Moros*, iuncta decisione eiusdem l. ibi: *Y si sacaren, ò dieren fauor, ò consejo, ò ayuda, para que salgan Moros mudexares, o que passen en saluo los Moros que acà estuuieren captiuos, o malos Christianos que se fueren a tornar Moros, ò Iudios, que sean auidos por aleuesos y mueran por ello.* Præsupposito, *que los mudexares se llaman Moros nueuamente conuertidos*, vt *in lege 5. in principio, supra hoc titul.*

Imponit præterea nostra l. 10. pœnam ipsis exportantibus huiusmodi, nempè, *que los tales Moros mudexares sean captiuos de quien los tomare, y aya todo lo que lleuaren, y los tales malos Christianos sean quemados en fuego por iustitia, y los bienes que lleuaren sean de quien los tomare. Pero manda que el que los tomare, y prendiere lleue luego las tales personas y bienes para la iustitia del lugar Realengo mas cercano de donde los tomare, para que conozca de la causa, y se execute esta ley.* 3

Si tamen aliqois fortuitò præter intentionem portaret Christianos, vel arma Sarracenis, vtpote gratia, si dum portaret ex Hispania homines Christianos, vel arma, aut vtrunque in Italiam, & propter tempestatem imminentem eiectus fuisset in Turcas, vel Sarracenos, qui caperent homines & arma, tunc nulla pœna teneretur portans nauem, cùm casu fortu tu id acciderit secundum Felin. *in c. significauit, n. 7. ad fin. de Iudæis*, quem refert & sequitur Cantera *vbi supra, n. 67. circa fin.* Id verum intelligas, nisi aliud imporaretur portanti nauem, quod potuit scilicet defendere nauem & noluit. 4

Et de hoc delicto possunt etiam cognoscere Inquisitores contra hæreticam prauitatem, vt latè beneqoe probat Canter. *vbi suprà, num. 68. per totum*, affirmans ita fuisse practicatum in Inquisitionem Murtiæ, & approbatum per Consil. supremum Sanctæ Inquisitionis. Ex quo etiam esse dicit, quod possint cognoscere & procedere etiam contra deportantes arma, & cibaria prohibita Sarracenis. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Scriptura Maurorum an post eorum conuersionem seruanda sint, & an iuramenta ipsorum eos ligent? & n. 3. Et quid de Iudæis? n. 4.*

2 *Contractus, & instrumenta Christianorum confecta in fauorem Maurorum ante eorum conuersionem an valida sint, & seruanda, & è contra?*

5 *Iudæus productus in testem non super Euangelia; sed super legem suam iurare debet, & n. 6.*

An scripturæ Maurorum post eorum conuersionem seruandæ sint, & an iuramenta ipsorum eos ligent?

In l. 11. tit. 2. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXX.

QVÆRO circa hanc l. 11. qua cauetur, *que se guarden y cumplan todas las scripturas hechas por los Moros antes de su conuersion*, an intelligitur tantum de scriptoris in fauorem Maurorum confectis, vel etiam de illis instrumentis,

mentis, quæ contra se sunt, & an iuramenta eorum, vel Iudæorum eos ligent? Et quoad primum indubium videtur, de omnibus instrumentis indistinctè loqui nostram l. inter ipsos Mauros, & per ipsos confecta tam in suum fauorem quam contra se: tum, quia l. nostra generaliter & indistinctè loquitur: tum etiam, quia hæc fuit concordia sumpta cum illis tempore conuersionis suæ paulo antequam ad nostram fidem conuerterentur, vt omnia instrumenta sua adimplerentur, vt patet ex primo nostræ l. *Porque al tiempo que los Moros del Reyno de Granada se conuirtieron, se asento, que todas las escrituras que tuuiessen hechas hasta el dia de su conuersion, les fuessen guardadas. Y porque de no se auer hecho assi han recibido muchos agrauios, por ende mandamos, &c.* Et licet ex hoc versiculo, *y por que de no se auer hecho assi, &c.* videbatur primaquidem facie dicendum loqui tantum nostram legem de instrumentis factis in fauorem Maurorum, non vero contra se. Attamen eadem ratione idem dicendum est in instrumentis à se confectis in fauorem aliorum Maurorum, cum aliàs, hi, in quorum fauorem sunt confecta, idem grauamen paterentur. Secundo, & denique cùm sint contractus hinc inde obligatorij, & sic correlatiui dictum de vno contrahente censetur dispositum in altero, *l. Labeo, §. contractum, ff. de verborum significatione*: tempore enim traditionis rei suæ potest quis apponere conditiones & pacta, quæ voluerit, & seruanda sunt, *l.*
2 *traditionibus cum simul. ff. de pact.* Eisdem rationibus idem probandum venit de contractibus & instrumentis à Christianis confectis in fauorem Maurorum ante eorum conuersionem, & in ab his confectis in fauorem Christianorum ratione qualitatis seruandæ, & vt commercia antea facta & celebrata illæsa remaneant.

3 At vero circa iuramenta Maurorum, an sint seruanda, similiter & Iudæorum? In Mauris videtur absolutum per nostram l. ibi: *Y con las fuerças, y por la forma y manera que se guardauan entre ellos siendo Moros, y conforme à sus leyes, y que en las otras escrituras que entre ellos se ouieren hecho despues que se conuirtieron à nuestra Sancta Fè Catholica se guarden las leyes de nuestros Reynos.*

4 In Iudæis autem videndus est Tiber. Decian. *in 1 tom. tract. crimin. in lib. 5. cap. 12. num. 25.* vbi latè agit plures DD. referens, & resoluit quod Iudæus ligetur iuramento, & illud seruare cogatur; aliàs si peierat veniendo contra proprium iuramentum puniatur à iudice Ecclesiastico, quando à suis iudicibus & magistris non punitur, si periurio sit commissum inter Iudæos ipsos, idest, violatum iuramentum præstitum Iudæo. Quod si præstitum sit Christiano, tunc compelli posset vt seruaret iuramentum, & puniri posset si transgrederetur, ex eo quod sub religionis specie Christianum falleret. Si ergo contractus fieret à Iudæo cum Christiano, & iuret seruare, vel si Christianus deferat iuramentum Hebræo decisiuum, vel si vti testis in causa Christiani deponat & peierat, poterit de periurio puniri, estò iuret secundum legem Moysi, & per decem præcepta, vt solent iurare Hebræi, vel etiam iurateor per Christum: nam licet prohibeatur Iudæus iurare per Christum si tamen iurat coge-
5 tur obseruare, vt ibidem probat adducens Doctores pro singulis supradictis. Iurabit igitur Iudæus, cùm admittitur in testem de veritate dicenda, non super Euangelia (quibus non credit) sed super legem suam, vt probat Mascardus *2. tom. de probat. conclusione 857. ex num. 12. & conclus. 944. ex n. 15.* & Petrus Moncad. in addit. ad Crotum, *in tract. de testib. 4 p num. 15* & Petr. Zened. *in collectan. 83. in Decret. num. 1.* Quod autem diximus Iudæum iureiurando obligari, plores etiam authores contra aliod probarunt, quos refert Stephan. Lamberteng. *de contractib. post. glossas in verbo finu, n. 58. & 59. pag. 439. vbi num. 60.* hanc opinionem affirmatiuam sequitur; & veriorem arbitratur: quoniam dubium non est legi Mosaycæ, & 6
sic veteri Testamento esse adstrictos, & ad eius obseruationem per secularem quoque iudicem cogi posse, vt *ibi* probat. Et *num 61.* intelligit, vt non solum per laicum iudicem cogi possit Iudæus ad iuris iurandi obseruationem, sed etiam per Summum Pontificem, aliumque iudicem Ecclesiasticum. Et *num 63.* inquit, quod præfata opinio affirmatiua, quæ habet quod Iudæus iureiurando obligetur, præsertim procedit si res agatur inter Iudæum, & Christianum, secundum Paul. de Castro *consil. 90. visa quadam scriptura, fin. versiculo, si tamen lib. 2.* secùs si iuret in contractu cum alio Iudæo facto: & quod hanc distinctionem sequitur Marauta *de ordin. Iud. 3. p. n 55. vsque ad n. 58.* vbi latius declarat obseruandum esse sine dubio iusiurandum à Iudæo præstitum, quomodo interpositum est super actu valido, potà testimonium perhibendo, vt scilicet si tunc Iudæus falsum iuret de periurio coerceri possit.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus an possit habere Christianum mancipium, & qua pœna puniatur? n. 2. & 3.*

4 *Legatum factum Iudæo, Mauro, aut Heretico Christiani mancipij, an valeat?*

5 *Mancipium Christianum Iudæo seruire non potest, attento iure Canonico, aliàs Christianus potest eum redimere duodecim solidis, sine ad ingenuitatem, sine ad seruitium.*

6 *Iudæi possunt habere ascriptitios ad excolendas terras.*

7 *Iudæi causa mercium emere possunt nondum ad fidem conuersos, & quid si hi postmodum sint, vel fieri desideret Christiani?*

7 *Seruus Iudæi si ad fidem Christianam se conferre voluerit, & à Domino Iudæo prohibeatur grauissimæ pœnæ castigabitur Iudæus, &c. vt hic.*

An Iudæi possint habere Christianum mancipium?

In l. 14. tit. 2. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXXI.

QVÆRO circa hanc l. 14. præcipientem, *que los Moriscos no compren, ni tengan esclauos, &c.* 1
an Iudæi possint tenere Christianum mancipium? Et videtur prima facie posse, cùm in hoc titulo agatur de Iudæis & Mauris, & lex nostra tantum loquatur *en los Moriscos.*

Nihilominus tamē Iudæis remanet res sub dis- 2
positione iuris communis, argumento *l. commodissimè ff. de liber & post. cum simul*, ioa autem ciuile prohibet ne vllus Christianum mancipium audeat comparare: nefas enim æstimarunt Honorius & Theodosius Imperatores religiosissimi famuloa impiissimorum emptorum dominio inquinari, vt *in tit. C. ne Christ. mancip.* & plura de de hoc Concilia adducit D. Simaoc. *de instit. Catholic.*

tholic. tit.61. num.16. vbi etiam & leges regias.
2 Quod si Iudæus teneat Christianum manci-
pium exilio mulctatur,& seruus ille confestim fit
liber,etiam si donatum fuisset sibi mancipium il-
lud,vt *in l.1.C. Christ. mancip.* Et licet ibi impo-
natur pro hoc crimine pœna capitalis, glossa
tamen & omnes ibi interpretantur exilium:idem
probatur *in l.vltim.§.his ita dispositis,C.de Episco-
pis & clericis*, secundum Tyber. Decian. *1.tom.
tract. crim.lib.5 c.12.n.30.*
3 Hodie vero per legem 10.*tit.24.partit.7.*seruus
fit liber sine solutione pretij, & Iudæus emens
seruum, quem sciebat esse Christianum punitur
pœna mortis, idem probat etiam *l.fin. in princip.
tit.21.partita 4.*vbi quod etiam perdit omnia bo-
na sua & sunt Regis,necnon & Maurus & Hære-
ticus:nec valeat legatum serui Christiani factum
4 Iudæo, Mauro, aut Hærerico, *l.13.in versic.è aun
deZimos, tit.9. partita* 6.& ibi Gregor. Lopez in
glossa *no es valedera* alia iura allegat: nec valet
promissio huiusmodi, *l.25.tit.1 partita 5.*
5 Iure autem Canonico cauetur *in c.1.de Iudais*,
vt nullum mancipium Christianum Iudæo ser-
uiat, & quod Christianus possit redimere duode-
cim solidis, siue ad ingenuitatem, siue ad serui-
6 tium. Possunt tamen Iudæi habere adscriptios ad
colendas terras,modo illis maiora onera non im-
ponerent, vt *in c.2.eod.tit.* Hodie vero, cùm non
possint habere immobilia, frustratoria erit exce-
ptio ista secundum Tyber.Decian. *vbi suprà*
7 Causa tamen mercium emere possunt nondum
ad fidem conuersos.Quod si hi postmodum facti
sint, vel fieri desiderent Christiani, datis duode-
cim solidis pro quolibet ab eorum seruitio sub-
trahuntur Quod si intra tres menses ipsos vena-
les non exposuerint,vel ad sibi seruiendum eme-
rint ipsi Iudæi, nec vendere, nec alij audeant eos
comparare;sed nullo pretio dato perducantur ad
præmia libertatis, *c.fin.de Iudais*, & inquit dicta
lex *fin. versiculo pero si, tit.21. partita 4. que si lo
comprase con intencion de lo vender deuelo fazer
hasta tres meses,è que si ante que estos tres meses se
cumpliessen trabajandose el señor de venderle se
tornase Christiano, no perderia por ende el Iudio,
ò el Moro todo el precio que ouiesse dado por el,&c.*
de quibus ibi.
Quod si seruos Iudæi ad fidem Christianam 8
se confesse voluerit, & à domino Iudæo prohi-
beatur, grauissimis pœnis castigabitur Iudæus,
& fiet liber seruus ille, nullo dato pretio tam
iure ciuili quam Canonico, vt habetur in iu-
ribus præallegatis, & ex illis deducit Tyber.
Decian.*vbi supra, num.*30. Neque ideo minus li-
bertatem consequuntur serui, quod domini eo-
rum hæretici, vel Iudæi ad fidem Catholicam
fortè conuersi fuerint: nam & si ad Ecclesiæ vni-
tatem intra tempus gratiæ redierint, & omnia
illis bona fuerint à Rege concessa, seruorum
tamen dominium recuperare non debent, quia
libertas quocumque modo data reuocanda non
est, vt cauetur in instructione Hispalens. *cap.24.*
& probat Simanc. *de instit. Catholic.c.61.num.9.
expressa l.8.tit.21, partita* 4.ibi: *E maguer despues
desto se tornase Christiano, aquel que era señor no
lo finca por ende derecho en este, à tal que fue su
sierno è se torno Christiano ante que el*,vbi Gregor.
Lopez in glossa *desto*,inquit,quod si dominus si-
mul cum seruo conuerteretur ad fidem non per-
deret dominium serui, sicut oon perderet Prin-
ceps, qui simul cum populo suo conuertitur ad
fidem, dominium & iurisdictionem, argumento
cap.Iudai el segundo de Iudais, & *in extrauaganti
Ioannis XIII.incip.Dignum, sub tit.de Iudais inter
Extrauagantes communes.* Sed si ex hoc immine-
ret periculum fidei, posset sibi auferri iurisdictio
& dominium.

AD TITVLVM TERTIVM,

De los Herejes, Reconciliados, y Adiuinos, Hechizeros, y Agoreros.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis definitio, & numeris sequentibus, præ-
cipuè,num.4. cum pluribus seqq.*
2 *Hæreticus, Apostata, & Schismaticus differunt
inter se, & quis sit vnusquisque horum? &
num.3.*
27 *Fornicationem simplicem affirmans non esse
peccatum, est iudicandus Hæreticus.*
28 *Heresis ab electione dicitur.*
29 *Hæreticus ad hoc, quis propriè dici possit plu-
ra requiruntur, de quibus hic & numeris se-
quentibus.*
30 *Hæreticus vt dici possit quis, debet esse prius
Christianus baptizatus: aliàs à iudice secu-
lari puniri posset, vt in n.31.*
32 *Natus & conuersatus inter Christianos in du-
bio præsumitur baptizatus, secus si sit natus
inter Infideles.*
33 *Baptizatum se esse probabili errore ductus pu-
tans,cum verè baptizatus non sit,an propriè
censeatur Hæreticus, si postea hæresi aliqua
infectus fuerit?*
34 *Hæreticus est,qui verè baptizatus, vel pro ba-
ptizato se gerens pertinaciter errat, vel te-
net contra Catholicam veritatem.*
35 *Catechumenus, qui constanti animo baptismum
suscipere statuit, & postea in hæresim lapsus
fuit, an propriè Hæreticus dicendus sit?*
39 *Infans baptizatus, qui captus ab Infidelibus
ante vsum rationis didicit impietatem eo-
rum, an sit censendus Apostata? & nume-
ris seqq.*
39 *Hæreticus nemo fit absque errore intellectus.
Exemplum ponitur n.40.& 41. & error esse
debet in fide Catholica,vt in exemplo de quo
hic,num.42.43.& 44.*
45 *Ecclesia Catholica, vt regitur ab Spiritu San-
cto,non potest errare in fide,& in determina-
tionibus suis dicitur Magistra veritatis.*
46 *Hæreticus ad hoc vt talis censeatur scientia re-
quiritur,nempe,vt scienter quis erret in fide
Catholica*

Catholica, approbando falſa pro veris, incerta pro certis vel è contra.

47 *Dubius in fide Hæreticus eſt, ſi cætera concurrant, quæ ad Hæreticum requiruntur. Et quomodo hoc procedat declaratur num.48. cum pluribus ſeqq.*

60 *Pertinacia etiam requiritur ad faciendum verum, & abſolutum Hæreticum*

61 *C.ſuper quibuſdam, de verb. ſignificatione intellectus.*

62 *Propoſitio an ſit & dicatur aliqua Hæretica ſecundum ſe conſiderata ſine vllo reſpectu ad proferentem?*

63 *Hæreticus an ſit, qui metu mortis, tormentorum, vel ex alia cauſa Chriſtum ore negat, corde credit, & num.64.*

DE HÆRETICIS.

In l. 1. tit. 3. lib. 8. nou. collect. Reg.

QVÆSTIO XXXII.

QVÆRO circa hanc legem 1. *tit.* 3. *lib.8.nou.coll.reg:* de definitione Hæretici? Et vt rectius hoc intelligatur liceat mihi rem à ſuis principiis enarrare.

1 Vbi ſoli iuſtitiæ Chriſtus Ieſus in terris viſus eſt, & lux Euangelicæ veritatis in toto orbe refulſit, obmutuerunt idola dæmones fugati ſunt, & idolatria omnis detectis fallaciis Satanæ reiecta, deriſa & contempta eſt. Videns autem inimicus (vt ait Cyprianus *de ſimplic.prælat.*) idola derelicta, & per nimium credētium populum ſedes ſuas, ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: Hæreſes inuenit & Schiſmata, quibus ſubuerteret fidem, veritatem corrumperet, ſcinderet vnitatem Quod ipſum renouans Auguſtin. *lib.18.de ciuit.Dei,c* 51.inquit: Videns diabolus templa dæmonum deſeri, Hæreticos mouit, qui ſub vocabulo Chriſtiano doctrinæ reſiſterent Chriſtianæ. Nicephorus quoque in Eccleſiaſtica hiſtor.*lib.4.c.2.& lib.8 cap.*5.ſemel atque iterum hæc eadem latius retulit, & poſt eum recentiores.

2 Differunt autem inter ſe Hæreticus, Apoſtata, & Schiſmaticus, nam vt ex noſtris profeſſoribus conſtat: Hæreticus propriè dicitur, qui recedit ab Eccleſia, in vna vel duabus, vel tribus propoſitionibus, & ſic, qui non deſerit totam Catholicam fidem. Apoſtata autem qui in omni fide recedit ab Eccleſia. Schiſmaticus vero dicitur ille, qui diuidit vnitatem Eccleſiæ adhærendo & credendo, quod Eccleſia poſſit habere plura capita, & ſic non tenet vnitatem Eccleſiæ, vt docet poſt alios Cantera Inquiſitor Apoſtolicus in Regno Murtiæ *in quæſt. crim. c.1. de Hæret.apoſt.& ſchiſmat. n.2.ad fin.* Et prædictam differentiam inter Hæreticum, & Apoſtatam, tenet Guid. Carmelit.*in ſua ſumma de Hæreſ* cui ſe ſubſcribit Ioannes de Turrecrem.*in ſua ſumma Eccleſiaſt.lib 6.p.2.cap.*13.& pleriſque placet, vt conſtat à Ioanne à Rojas plures referente, *de hæret.in 1.p.n.*186. & 187. & D. Simanc.*de inſtit.Cathol.tit* 31. *n.*13. vbi eam defendit ab impugnationibus Alphonſi à Caſtro, quoniam eius argumenta omnia eò tendunt, vt Apoſtatam Hæreticum eſſe probent: quod quidem nemo fere Doctorum negat.

3 Eſt enim Apoſtaſia circumſtantia hæreſis, vt ait Beatus Thom. nec ideo ſeiungunt hæreſim ab apoſtaſia, quòd putauerint eſſe vſque adeo ſeparatas, vt eidem conuenire non poſſint, ſed quia ſit apoſtaſia tam inſignis diuerſaque ab aliis hæreſibus, vt vix aliquis ſit, qui hæreſis nomine apoſtaſiam intelligat: quia definitione ac nomine ab hæreſi diſtincta, & iure Ciuili, tam diuerſa, & ſeparata, eſt vt Hæreticus ad fidē conuerſus Cæſarum legibus admittatur; Apoſtata vero non item. Hæc Simanc. *vbi ſuprà.* Eſt autem Schiſma, vt per Tolet. *in ſumma lib.1.c.19.pag.63. verſic. decimum genus*, rebellis ſeparatio ab Eccleſiæ capite, & Vicario Chriſti. Sunt enim duo neceſſaria ad peccatum hoc contrahendum, vt habet S. Thomas, *2.2.q.39.art.1.ad* 2. Alterum, vt homo ſe ſeparet ab Eccleſiæ capite, ſcilicet, ſummo Paſtore, & Vicario Chriſti, per inobedientiam, non obediendo ipſi. Alterum, vt ſit hoc cum rebellione quadam, nimirum, pertinaciter ipſius iudicium ſubire nolendo, eiuſque præceptum contemnendo. Talis eſt ſchiſmaticus. Eſt autem aliquando & ſchiſma coniunctum cum hæreſi, aliquando ſine hæreſi. Cum hæreſi quidem, quando homo opinatur, Pontificem Romanum non eſſe Chriſti Vicarium, nec caput totius Eccleſiæ: hæc enim hæreſis eſt. Sine hæreſi autem eſt, quando interius quidem non negat eſſe caput; tamen malitia, vel paſſione tractus non vult ipſum recognoſcere, nec talem opere confiteri: tunc eſt ſchiſma purum ſine hæreſi. Vnde omnis Hæreticus eſt etiam Schiſmaticus, non tamen omnis Schiſmaticus eſt Hæreticus, quamuis 24. *quæſt.3. can inter hæreſim.* Hi igitur Schiſmatici incidunt in hanc excommunicationem, etiam ſi nullam hæreſim habeant admiſſam.

Ad definitionem igitur Hæretici deueniendo, plures aſſignant Doctores, quas congerit D. Simanc.*dicto tit.*31.eaſque ſummatim referam.

Prima: Hæreticus proprie eſt, qui ſibi ex ſuo arbitrio doctrinam falſam eligit. 4

Secunda ex Diuo Auguſtino: Hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maximè vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia, falſas, ac nouas opiniones vel gignit, vel ſequitur. 5

Tertia eſt Caſſiodori: Hæreticus eſt, qui diuinę legis vel ignorantia, vel contemptu raptus, aut noui pertinax inuentor erroris, aut alieni ſectator, Catholicæ veritati mauult aduerſari quam ſubiici. 6

Quarta eſt Iuſtiniani ſic aſſerentis: Hæreticos dicimus, quicumque diuerſarum ſectarum ſunt, & inſuper quicumque membrum Sanctæ Dei Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ non ſunt, in qua omnes totius orbis Patriarchæ, & Epiſcopi vno ore Apoſtolicam fidem & traditionem prædicant. Qui igitur incontaminata communione in Catholica Eccleſia cum Dei Sacerdotibus non participant, optimo iure vocamus Hæreticos. Tametſi Chriſtianorum ſibi nomen imponunt, eo tamen ipſo, quod à vera Chriſtianorum fide pariter & communione ſe ipſos ſeparant, Dei ſe iudicio ſubdi cognoſcunt. Hæc Iuſtinianus *in conſtitutione de mulieribus fide Hæreticis.* 7

Quinta eſt Valentin. & Martian. *in l. quicunque 8.C. de hæret.& l.1.C. de ſumma Trinit. & fide Catholic.* qui eos dicunt Hæreticos, qui non credunt quæ in Synodis, Nicena, Conſtantinopolitana, Epheſina, Calcedonenſi decreta ſunt, quæve credebant Athanaſius, Theophilus, & Cyrillus Epiſcopi Alexandrinæ ciuitatis. 8

Sexta

9 Sexta est Anselmi, siue Heruei: Hæreticus est qui generalis Ecclesiæ doctrinam deserens errorem sibi peruersi dogmatis eligit, quem specialiter sequitur.

10 Septima est Thomæ in Epistolam Pauli posteriorem ad Corinth. Hæreticus est, qui spernens disciplinam fidei, quæ diuinitus traditur, pertinaciter proprium errorem sectatur, & idem alibi: Hæreticus est qui à Christiana fide, quæ Catholica dicitur, discedit contrariæ opinioni vehementer inhærens per electionem.

11 Octaua est Lucij III. qui illum hæreticum esse definit, qui de Sacramentis Ecclesiæ aliter sentire, vel docere non metuit, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat, & obseruat.

12 Nona est Gerson. dicentis: Hæreticus est, qui scienter tenet contrarium eius quod sequitur consequentia necessaria ex Sacris litteris.

13 Decima est generalior Syluestri: Hæreticus est, qui circa ea quæ sunt fidei errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori per voluntatem.

14 Vndecima: Hæreticus est, qui errat in fide, *c. Hæreticus, 24. q. 3. c. ad abolendam, de her.*

15 Duodecima est Origenis ab Alberto Pighio relata: Hæreticus est, qui se Christo credere professus, aliud de veritate Christianæ fidei credit, quã habet definitio traditionis Ecclesiasticæ.

16 Decima tertia est Lindani: Hæreticus est, qui sese Christo professus credere aliter de fidei Christianæ dogmatibus sentit, quàm pietatis regula, atque Ecclesiasticæ obseruationis puritas eaposcit.

17 Decimaquarta est Ricardi: Hæreticus est, qui profitetur Christum, & eius dogmata corrumpit.

18 Decimaquinta, est Ioan. Torquemada: Hæreticus est, qui post susceptam religionem Christianam Christi fidem generaliter profitens, aliquam in specie opinionem contrariam Catholicæ veritati pertinaciter tenet, vel sequitur. Loca authorum, qui ita definiunt hæreticum, citat Simanc. *vbi supra.*

19 Decimasexta definitio est: Hæreticus est, qui aliter sacram intelligit Scripturam, quam sensus Spiritus Sancti flagitet, falsas nouasque sequitur & defendit in fide opiniones, *c. heresis, & c. Hereticus, 24 quest. 3. & c. quamuis, 38. distinctione,* refert Petr. Greg. *in syntagm. iuris vniuersi lib 33. c. 4. num. 15. in 2. p.*

20 Decimaseptima est Alphonsi à Castro *lib. 1. de iusta heret. punit. c. 7.* huiusmodi Hæreticus est, qui postquam verum baptismum suscepit, & fuit in fide Catholica sufficienter instructus, pertinaciter errat contra id, quod scit ab Ecclesia Catholica pro fide teneri, siue oppositum veritatis asserens, siue de ipsa veritate dubitans, vt bene ibi eam probant, & referunt Simanc. *vbi sup. n. 4.* & D. Canter. *etiam vbi supra, num* 2. Sed & idem Alphonsus à Castro *lib. 1. de iusta heret. punit. c. 1.* hanc diffinitionem ponit inter alias, scilicet. Hæresis est enunciatio, seu propositio falsa, fidei Catholicæ ita repugnans, vt cum illa simul esse non possit. Et hanc diffinitionem magis communem & veram videri inquit Cantera *vbi supra, num. 1. pag. 365.*

21 Decimamoctauam ponit Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. ordin. column. 31.* quod Hæreticus est homo baptizatus errans per intellectum in his, quæ sunt fidei Christianæ, manifestavè fidei deliberate non credens, pertinaciterque & voluntariè errori adhærens.

Decimaoctaua est: Hæreticus est, qui aliter de articulis credit, quàm statuit Romana Ecclesia, textus *in c. hac est fides, & in c. quoniam, 24. q. 1.* cuius fides annuntiatur in vniuerso mundo, *ad Roman. c. 1.* quivè de Sacramentis Ecclesiæ male sentit, *c. ad abolendam, de heret.* Petr. Greg. *vbi supra dicto n. 15. in fin.* Hanc etiam latius prosequitur Conradus Brunus *lib. 1 de heret. c. 2.* dicens illum hæreticum est, qui semel fidem Christianam professus, dogma falsum contra fidem orthodoxam, vel à Christo & Apostolis nobis traditam, vel vbilibet in Scripturis sanctis contentam, vel Ecclesiæ Catholicæ definitionibus nobis reuelatam pertinaciter asserit, siue ad articulos symboli pertineat, siue ad Sacramenta, siue ad authoritatem & iudicia Ecclesiæ, siue ad alias res, quas nobis credendas Sancta Romana, & Apostolica præcipit Ecclesia, provt eum refert & sequitur Simancas *vbi supra d. tit. 31. num. 9.* hinc deducens non requiri vt contra totam Catholicam fidem erret hæreticus, sed sat esse si ab aliqua fidei parte aberret. Hanc etiam definitionem probat nostra *l. 1. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.* ibi: *Herege es todo aquel que es Christiano baptizado, y no cree los articulos de la Fè Catholica, ò alguno dellos.* 22

Decimanona. Propriè & merito dicuntur hæretici, qui ab vniuersali Ecclesiæ doctrina se separant, & sequuntur prauas electiones suas, credentes quę colunt, & respuentes quæ non appetunt, vt ex Theophylact. ad Colos. 2. paulò post initium, & Isidor. *lib. 8. Etymolog. c. 3.* & D. Hieron. ad Titum 3. & Tertul. *in lib. de heret prescript.* refert Ludouic. à Param. *de origin. & progressu Sanctæ Inquisitionis lib. 3 de heresi & eius speciebus, q. 3. n. 5. pag. 547. col. 2.* 23

Vigesima descriptio est Param. *vbi supra n. 6.* quod hęresis est falsa opinio, & erronea in intellectu assertio contra Catholicam veritatem, ab eo qui fidem Christi accepit pertinaciter defensa, vel in dubium reuocata, & allegat authores huius descriptionis. 24

In summa, Hæreticus propriè (secundum aliquos) dicitur in duobus casibus tantum. Primo, quando sentit de articulis fidei aliter, quam sentiat Romana Ecclesia. Secundò, quando malè sentit de Sacramentis Ecclesiæ: ita inquit tenere communiter Doctores Bossius *in titulo de heret.* 25
n. 6. 1. ¶ Sed obseruandum est in hoc, quod non 26
modo hæreticus est ille, qui male sentit de articulis fidei, vel Sacramentis Ecclesiæ, sed etiam ille, qui habet peruersum dogma, vel gignit nouas opiniones falsas, aut veteres falsas & ab Ecclesia damnatas sequitur, vt inquit glossa penultima *in Clem. vnic. de vsur.* Transquillacen. *in tr. de fide Catholic. 1. 14.* & cum eis Iul. Clar. *§. heresis,*
in principio. ¶ Inde inferens & probans, quod si 27
aliquis asserat simplicem fornicationem non esse peccatum, erit iudicandus hæreticus; pariter si quis dicat periurium non esse mortale peccatum censebitur Hæreticus. ¶ Aliam definitionem hęresis à Theologis traditam refert nouissime Tho. Sanch. *in sua Summ. lib. 2. c. 7. n. 1.* nempè, quod hæresis est error intellectus voluntarius contra aliquam fidei veritatem cum pertinacia assertus ab eo, qui fidem recepit: eamque per particulas declarat.

Supradictæ definitiones, seu potius descriptiones omnes sunt verę, ad idemque tendunt, ideoq; eas retuli, vt ex his omnibus iunctis in summa absque resolutione aliorum librorum lector facile cognoscere possit quis sit hæreticus.

§ Hæresis namque ab electione dicitur, quia vnusquisque eam eligit disciplinam, quam putat meliorem, Diuus Hieronym. super Epistola ad Galat. habetur *in d.cap. hæresis, 24. quæst.* 1. Denique de supradictis, nempè quis dicatur Hæreticus, & de eius vera etymologia agunt plures alij, quos congerit Petrus Zened. *in sua collectan. iur. Canonici* 103. *super cap. excommunicamus el* 1. *de haret. num.* 1. *pag.* 260. & Decian. *tom.* 1 *tract. crimin. lib.* 5. *c.* 17. *fol.* 197. *per totum*, vbi plurimos casus, & species hæresis enumerat: rursus *in cap.* 18. *per totum* enumerat plures species, in quibus quis hæreticus non est. Ex quibus deducitur plura esse necessaria ad hoc, vt quis hæreticus propriè dici possit.

29 Primum, quod fuerit Christianus baptizatus, vt patet ex prædictis definitionibus, seu descriptionibus & earum authoribus: nam, qui fidem Christi professus non est, Iudæus, Gentilis, Mahumetanus, aut quiduis potius quam hæreticus erit; etenim ab Ecclesia separatur hæreticus, quam qui baptizatus non est nunquam intrauit, eius enim Ianua baptismus est, Alph à Cast. *vbi sup. d c.* 7. *col.* 1. & hoc receptissimis Doctorum sententiis comprobatur vt per Iul. Clar. *d §. hær vers. ad hoc*, & Don Ioan Vela *de delict. c.* 14. *in vers.* ex qua definitione. *pag.* 57. & Canter. *in suis* 98. *crim c.* 1. *de her. Apostat. &c. n.* 6. *pag.* 366. *col.* 1. & probat latè Azeued. *in l.* 1 *huius tit. n.* 13. *cum seqq.* & Param. *vbi sup. n.* 15. *cum seqq.*

30 Hinc praxis communis in tribunalibus S. Inquisitionis processit, vt promotor fiscalis primũ in accusatione contra hæreticum porrecta ponat, quod ille quem de hæresi accusat est Christianus
31 baptizatus. Si enim baptizatus non esset à iudice seculari puniri deberet, vt post alios docet Simanc. *vbi sup. n.* 4. & Azeu. *vbi sup. n.* 16. *cum seqq.*

32 § In dubio tamen, quando qui est natus & conuersatus inter Christianos, præsumitur baptizatus, & per consequens poterit procedi contra eum si committit aliquam hæresim. Secus si sit natus & conuersatus inter Infideles, quia non præsumitur baptizatus, & per consequens non poterit puniri vt Hæreticus, ita Caut. *vbi sup.*

33 Hinc etiam fieri videbatur vt is, qui probabili errore ductus putat se baptizatum esse, cùm vere baptizatus non sit propriè non censeatur Hæreticus, si postea hære si aliqua infectus fuerit. Sed verius est vt Hæreticus iudicetur, & pœnis Hæreticorum subiaceat, quia iste baptizatus est baptismo flaminis, & quia in hac re plus operatur opinio quam veritas, ita Simanc. *d. tit.* 31. *n.* 5. adducens in id aliam hæretici definitionem Gabrielis *in* 4. *sent dist.* 13. *q.* 2. & Alphons. à Castr. *vbi supr. c.* 8. & Felin. *in c. si vero el* 2. *de sent. excommunic* Ignei *in l.* 1 *§. hoc autem ff. ad Syllan ex c vlt.*
34 *de presb. non baptizato*: § nempè quod Hæreticus est, qui vere baptizatus vel pro baptizato se gerens pertinaciter errat, vel dubitat contra Catholicam veritatem. Et hæc erit vigesima prima descriptio hæretici, & supra d. Simanc. sententiam probat etiam Azeued. *vbi sup. n.* 24. & Don Ioan Vela *vbi supra.*

35 Deducitur præterea ex supradictis, quod Cathecumenus, qui constanti animo baptismum suscipere statuit, & postea in hæresim lapsus fuit, hæreticus propriè dicendus sit, ita placuit Alph. à Castr. *d. c.* 8. quod in foro conscientiæ verum esse profitetur Simanc. *vbi sup. n.* 6. sed subsistit, quod attinet ad iudiciale forum, nam ille scit baptizatum non esse baptismo exteriori, & aliis rationibus de quibus per eum: quod si in hæresim laberetur antequam fuisset plenè de Cath. fide instructus talis non esset Hæreticus censendus proculdubio secundum Castro *vbi sup.*

Similiter ex superioribus infertur, infantem 37
baptizatum, qui captus ab Infidelibus ante vsum rationis didicit impietatem eorum, non esse censendum Apostatam, quia fides infusa non sufficit ad credendum, sed præterea opus est aliquo Doctore, iuxta consonam omnium Theologorum sententiam: non enim fuit hic in fide Catholica sufficienter instructus, tametsi Christianus fuerit effectus per baptismum, ita probauit Alphons. à Castro dicto *c.* 8. & Simanc. *vbi supra num.* 7. & rursus *tit.* 47. *num.* 85. ait mitius cum his agendum esse. inferens inde *d. nu.* 7. interdum venia
dignos esse recenter conuersos, si fortè in aliquo 38
errauerint priusquam in fide Catholica fuerint sufficienter instructi. Vnde Inquisitoribus Hispaniæ ab Apostolica Sede concessum fuit, vt recenter conuersos etiam relapsos Ecclesiæ restituere possent, si modo constaret illos verè pœnitentes esse: quod etiam refert & sequitur Azeued. *in d. l.* 1. *n.* 26 *&* 27.

Secundum necessarium est ad hæresim consu- 39
matam incurrendam, vt Christianus baptizatus in intellectu erret: nemo enim hæreticus fit absque errore intellectus. Fit igitur hinc, vt nullum opus exterius quantumuis impium & borrendum, hæresis esse possit sine intellectus errore, tametsi vehementem, aut violentam præbeat suspicionem de hæresi. Hæc est constans Theologorum, & Iurisconsultorum sententia, vt affirmat plures referens D. Simanc *dicto tit.* 31. *n.* 2. & tenuit prius Castro *lib.* 1 *de iusta her. punis c.* 1. *&* c. 7. *in versic. secundum quid.*

Vnde si quis imaginem Christi flagellaret, vel 40
Sacrosanctam Eucharistiam in luto conculcaret, propriè hæreticus non esset, licet inducant hæc vehementem hæresis suspicionem, cum tamen possint absque errore perpetrari, & ideo hæresim non probant, vt cum communi probat Don Ioan Vela *dicto cap.* 14 *pag.* 58 *ex textu in cap nunc autem* 21. *dist.* & tenet etiam Paramus *vbi sup. n.* 10 *vbi n.* 11. quod sic Marcellinus Papa cùm tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum à paganis compulsus, templum eorum ingressus Idolis thurificauit, non dicitur fuisse Hæreticus, sia decretauit generale Concilium, vt habetur. *distinctione* 21. *cap. nunc autem*, vt optimè tradit Decius *consil.* 151. *magni ponderis*, *in principio*, Albertin. *de heretic.* 6. *p. quæst.* 13. *numer.* 67. quia compulsus adorauit Idola, sed non habuit peruersum dogma in mente, nec errorem contra fidem in intellectu: peccauit tamen grauissimè non peccato hæresis, vt ibi probat.

§ Requiriturque quod error sit in fide Ca- 41
tholica, vt quis dicatur hæreticus. Proinde si quispiam crederet aliquam propositionem hæreticam esse, & illi pertinaciter adhæreret; si tamen ea esset Catholica grauissimè quidem peccaret, sed in foro exteriori non iudicaretur hæreticus, quia nihil asserit contra Catholicam fidem, vt probat D. Simanc *dict tit.* 31. *n.* 9. vbi etiam quod non requiritur quod contra totam Catholicam fidem erret hæreticus, sed sat esse si ab aliqua fidei parte aberret, secundum Conrad. Brun. *vbi supra* citatum.

Error igitur requiritur ad costituendam hære- 43
sim circa pertinentia ad fidem, vel contra determinationem Ecclesiæ de rebus attinẽtibus ad fidem, vel ad bonos mores, & necessaria ad consequendam

quendam vitam æternam, ita Albertin. *de agnoscend. assertion. quæst.* 2. *num.* 7. D. Simanc. *dicto tit.* 31. *num* 9. & Clarus *in dicto §. Hæresis, num.* 2. Rebuff. *in Bulla cœna Domini, in glossa hæreticos in principio textu in d. l.* 1 & ibi latè nouus glossator Azeued. *num.* 56. *cum sequentibus tit.* 3. *lib.* 8. *nou.*
44 *collect. regie, l.* 1. *tit.* 26. *par.* 7. Vnde si quis affirmaret terram esse maiorem sole contra communem Astrologorum sententiam (quod refert glossa *in ca. solitæ, de maior. & obed. in versiculo, inter Solem & Lunam,*) ille error non esse hæresis, quia non est de pertinentibus ad fidem, ita Archiepiscopus Florent *p.* 2 *tit.* 12. *c.* 5. & *part.* 4. *tit* 127. *cap* 4. *§ penult.* Castr. *lib.* 1. *contra hæreses,* & alios referens Param. *de orig. & progress. Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *tit. de hæresi, & eius speciebus quæst.* 3. *num.* 13.
45 Ecclesia namque Catholica vt regitur ab Spiritu Sancto non potest errare in fide, & in determinationibus suis dicitur Magistra veritatis: & cùm determinat aliquam assertionem esse falsam, non tribuit assertioni falsitatem, sed falsitatem latentem ostendit: sicut medicus visitans ægrotum pandit infirmitatem, non introducit, sic Ecclesia errores assertionum manifestat, & quos contra fidem, contra Sacram Scripturam, contra doctrinam generalem Sanctorum Patrum, & vniuersalium Conciliorum esse inuenerit, hæreses esse proclamat: sicut Gabriel *in* 4 *sentent. distinctione* 12. *quæstion. vltim.* vt eum refert & sequitur Param. *vbi supra num.* 14. *pag* 545.
46 Scientia præterea requiritur, nempè quod scienter quis erret in fide Catholica approbando falsa pro veris, incerta pro certis, vel è conuerso, vt tenet Simanc *vbi supra num.* 10. & Clarus *in d. §. hæresis, in versiculo item requiritur,* vbi quod hæc est omnium Doctorum communis & vnanimis sententia sequitur etiam D. Ioan Vela *vbi supra d c.* 14. *versi.* 2.
47 Et nō solù ille dicendus est hæreticus, qui contra veritaté fidei Catholicæ sentit, sed quide veritate fidei dubitat, in his quę ad Hæreticum exiguntur. Qui enim de fide dubitat ita etiam errat, sicut qui aliquit contra fidem asserit, quoniam ipsa sua dubitatione testatur se credere, sacram Scripturam posse fallere, & Ecclesiam falli: alioqui, si hoc de illis non crederet, nunquam de illarum dictis dubitasset. Denique is, qui dubitat, fidem amittit, quoniam firmitate caret, quæ fidei est annexa: quapropter, dubitatio vehemens (nam de leuissima dubitatione nunc non loquimur) & fides simul in vnum coire non possunt: inquit enim Diuus Bernard. *fides ambiguum non habet, & si habet fides non est,* & Beatus Athanasius post datam fidei regulam ita inquit. *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit salutem esse non poterit,* & vt Stephanus Papa ait, *dubius in fide infidelis est, quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt:* hoc latius probat & prosequitur Alphonś. à Castro *lib.* 1. *de iusta hæret. punit. c.* 7. *vers. secundum quod peteſt,* ibi, ex his verbis.
48 Qui hoc verum intelligendum esse declarat de illo solo, qui animo deliberato in dubitatione tali persistit, quæ illum inter vtramque dubitationis partem medium & nutantem tenet. Alioquin si taliter dubitaret, quod magis ad veritatem fidei quàm ad oppositam partem declinaret, non esset dicendus hæreticus: præsertim, si ex infirmitate quadam dubitaret, veluti contingit in primis motibus, & in illis qui natura hoc habent, vt sint in qualibet re ancipites & dubij, & afflictis conscientiæ scrupulis vrgeantur: sequitur Rojas plures referens *de hæret.* 1. *p. num.* 272. *cum sequentibus.*
49 Sic etiam inquit Ioan. Andr. *in cap.* 1. *de hæretic.* quem alij sequuntur, vt dicit Lupus *in allegatione hæresis, §.* 5. *in principio,* & Iulius Clarus *§. hæresis, in versiculo, aduerte etiam,* quod tunc dubius in fide est hæreticus, quando in tali dubitatione habuit firmitatem animi, & quandam pertinaciam, propter quam perseuerat in illa dubitatione, aliàs secùs, idem probat D. Simancas *de institutione Catholic. titul.* 28. *num.* 7. dicens illud esse accipiendum cùm aliquis consulto dubitat & in dubio persistit æqualiter se habens ad vtramque partem contradictionis, & quod aliud est si quispiam teneretur aliquo dubio contra Catholicam fidem cum dolore cordis: aut ignorantia aliqua, vel ex infirmitate animi sine pertinacia dubitaret non discedens à fide Catholica, sed paratus assentiri cognitæ veritati, is enim hæreticus non esset, *cap.* 1. *de hæret* & ibi Doctores, & alij plures, quos congerit Simancas *vbi supra,* & Summa Toleti *lib.* 1. *cap.* 19. *pag.* 59. *in versiculo, dubius etiam cum eadem pertinacia.* & optimè præ aliis Param. *de orig. & progress. Sancta Inquisitionis lib.* 1. *titul.* 1. *cap.* 3. *de prima mundi ætate, num.* 4. *cum sequentibus, vsque ad fin. cap.* 59 vbi quod illa dubitatio fidei certam perniciem affert, quæ sponte & dedita opera adhibetur, quam deliberatam Theologi nuncupant, Diuus Thomas 2. 2. *quæstione* 4. *artic.* 8. *ad primum.*
50 Regula igitur, vt ex supradictis patet, st, quod dubius in fide infidelis est, declarata vt supra, quam etiam latè comprobat Tiber. Decian. *in* 1. *tom. tractat. crimin. lib.* 5. *cap* 17 *sub num.* 1. *in versiculo nono, dubius, fol.* 197. ¶ Vbi quinque modis
51 eam declarat: primo, vt non procedat quando quis non dubitaret cum delectatione & pertinacitet persistens in ea dubitatione; sed tantum ex primis mot. bus, qui non sunt in potestate nostra, *cap. sed pensandum.* 6. *distinctione, cap.* 1. *cap sciendum, & cap. tentatio, de pœnitentia, distinctione* 2.
52 Secundo, vt non procedat, quando quis esset paratus se corrigere, si aliud Ecclesia teneret.
53 ¶ Tertio, vt similiter non procedat quando quis erraret per simplicitatem credens Patrem maiorem esse Filio, prout in hoc seculo pater maior est filio. ¶ Quarto, vt non procedat quando
54 dubitaret de his, quæ non concernunt fidem, videlicet, si dubitaret an Planetæ moueantur contrà, vel cum firmamento, *cap. in quibus,* vbi glossa,
55 22. *quæst.* 2. ¶ Quinto, vt non procedat in dubitante circa ea, de quibus variæ forent opiniones Theologorum, Archidiac *in cap. hæresis,* 24. *quæst.* 3. Innocent. *in cap. ne innitaris, de constitut.* Quas limitationes prius ex aliis posuit Felin. *in d. c.* 1. *de hæret* & eas sequitur alios allegan. D. Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 75. & refert plures de hoc agentes Petr. Zened. *in sua collectan. ad Decretal.* 66. *num.* 1. *pag.* 208.
56 Similiter Didacus Perez *in l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 8. *ordin. pag.* 83. *colum.* 1. *in versiculo, ex quo requisito,* intelligendam esse præfatam regulam censet de illo, qui pleno iudicio dubitat, ita vt si interrogetur de veritate nesciret in quam partem flecteret, nec esset paratus correctioni, quia Hæreticus pertinax est. Sed quod si quis ex ignorantia
57 probabili, vel animi infirmitate dubitaret, non discedens à fide Catholica, sed veritati cognitæ assentire paratus, cùm pertinacia careat, Hæreticus non est censendus secundum Ioan. Andr.

& Doctores *in d.cap. 1. de haret.* & alios plores, quos *ibi* refert, & communem esse profitetur ex Nauar. *in cap. inter verba 11. corolario, num. 492. pag. 140. 11. quast. 3 & in man. c. 11. num. 17.* Castr. *lib. 1. aduers. hæres. cap. 10. eadem distinctione*, sequitur Medin. *in sua Summa in expositione 1. præcepti, §. 2. versic. la 4. pag. mihi 68. ad fin. & 69.*

58 Obseruandum est etiam quod dubietas circa fidem dupliciter considerari potest. Sunt enim aliqui, qui de verbis aut scripturis dubitant circa ea, quæ ad fidem attinent: est quippè penitus interdictum, quid de veritate eorum quæ catholica fidei credenda proponit dubitare. Quo genere dubitationis hæsitauit Nicodemus de verbis Christi dicentis, nisi quis renatus fuerit denuo non potest videre Regnum Dei: dubitauit quidem, quia non credidit verba illa vllo modo posse fieri vera, atque ideo dixit, quomodo potest homo nasci denuo cùm sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iteratò intrare & renasci? Fuit igitur incredulus verborum Christi, vt sententiam Sanctorum Patrum (quorum doctrina fulget Ecclesia vt Sole Luna) sequutus affirmat & probat Alphons. à Castro, *dicto c. 7. in vers. primo dubitationis genere*, aduersus Titelm conantem defendere Nicodemum à vitio incredulitatis. Ad eundem modum dubitauerunt Iudæi discipuli, qui erant in Capharnaum, de verbis Christi dicentis, *Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita*, Ioan. 6. dicebant enim, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dubitabant quidem, quia non credebant dictis ab illo, cùm dixerint *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Et tandem *Abierunt retrorsum*, & ob hanc causam Christi discipulatum reliquerunt: putabant enim hoc dicere Iesum, quod eum possent conscissum sicut agnum coquere & manducare. Dominus autem exposuit eis ac dixit: *Spiritus est qui viuificat, caro autem non prodest quidquam*, vt ex August. *tract. 11. super Ioan.* probat Castro *vbi supra.*

59 Alio modo consideratur dubietas, non quidem circa verba & Scripturas fidei, quia eis integram fidem præbent, sed de verborum, aut Scripturarum intelligentia dubitant, credunt (inquam) verba esse vera & omni prorsus falsitate carentia: quid tamen per illa verba significetur dubitant. Quod genus dubitationis etiam circa illa, quæ firma & constanti fide credere tenemur, absque hæresis & cuiusuis alterius criminis nota haberi potest. Quo genere dubitauit Virgo Maria, cùm Gabrieli Archangelo, Deum ab illa in vtero concipiendum annuntianti, respondit, *Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco?* Percontatur quidem non quasi verbis Archangeli diffidens, sed eis firmiter credens, & modum quo verba adimpleri possent non perpendens, & de modo edoceri cupiens, vt exponunt Theophylactus & D. Bernardus, & cum eis Castro *vbi supra.*

60 Iuxta hunc etiam modum Scholastici Theologi faciunt: quam plurimas enim quæstiones ad discutiendum proponunt, non quod de re ipsa quæ proponitur dubitent, sed de modo, & illius intelligentia, quod sine vllo peccato & cum magno merito fit.

Tertio principaliter requiritur pertinacia ad faciendum absolutum & consummatum Hæreticum, ipsa namque si deficiat, non dicitur formaliter & absolutè Hæreticus iuxta textum Diui Augustini *in c. qui in Ecclesia, & in c. dixit Apostolus, 24. q. 3. Clem. 1. §. porrò, de summa Trinit. & fid. Catholic.* Castro *d. c. 7. in versiculo quartum & vltimum*, Petr. Gregor. *2. p. syntagm. iuris vniuersi, lib. 33. c. 4. num. 16.* Ioan. à Rojas *de hæretic. 1. p. num. 41. cum sequentibus* latissimè D. Simanc. *vbi supra tit. 48. per totum.* Et in hoc omnes concordant secundum Clarum *vbi supra in versiculo, ad hoc autem ibi*, item quod sit pertinax, & late de his agit Spino *in suo speculo testam. p. 12. num. 19. pag. 75.* & Didac Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 1. ordinam. colum. 31. in versic. quæro etiam*, & latè Param. *vbi supra, dicto lib. 3. q. 3. num. 19. cum pluribus sequentibus* & Azeu. *in d. l. 1. num. 85. cum pluribus sequentibus* & Don Ioan Vela *de pœnis delict. cap. 14. in versic. 3. ex dicta definitione pag. 58.* Summa Toleti *lib. 1. c. 19 fol. 59.* & Lodouic. Param. *de orig. & progressu officij Sancta Inquis. q. 10. ad fi. operis, de solicitatione ad libid. &c. num. 64. pag. 851.* vbi inquit certum esse & receptissimum tam apud Theologos, quam apud Canonistas, citans plures, nullum dici formaliter hæreticum, nisi illum qui mente, seu animo pertinaciter affirmat aliquam sententiam contra fidem, apud quos etiā videndum quid sit pertinacia in proposito, & quis dicatur pertinaciter defendere.

Neque obstat textus *in c. super quibusdam, de verbo significatione*, vbi declarans qui sint manifesti hæretici, de pertinacia non facit mentionem: 61 quia respondetur Innocentium *ibid.* non agere de hæreticis in genere, sed solum de hæreticis manifestis, nec de illis, sed de istis ibi, *quærebatur*: & sic ad quæsita solum respondet. Non enim ibi dubitabatur qui essent pertinaces, aut Hæretici dicendi, sed qui Hæretici essent pro manifestis habendi, & ob id de pertinacia tacuit illam subintelligens, & solum de manifestatione & euidentia, de qua solum fuerat interrogatus, respondit: ita Castro *vbi sup.* & rectè. Remanet igitur requisitum pertinaciæ, de quo ibi nōn quæritur, in suo vigore ex Diuo Augustino, & cæteris iuribus præcitatis. Sed alia plura circa pertinaciam in proposito differit Thom. Sanch. *vbi supra nu. 2. cum sequentibus.* Verum illa quæstio difficilis 61 controuertitur in proposito inter Doctores, verū aliqua propositio sit & dicatur hæretica secundum se considerata, sine vllo respectu ad proferentem? In qua Adrianus *in 4. q. 1. de confessione*, Turrecrem. *lib. 4. p. 2 c. 3.* Ochan *lib 2. Dialog. cap. 11. 1. part.* & Alphons. à Castro *lib. 1. de iusta hæret. punit. c. 1. in versic. possibile est enim*, asserunt quamlibet propositionem fidei veritati repugnantem esse, & debere dici secundum se hæreticam, nullo habito respectu asserentis: tamen si proferatur ab ignorante absque pertinacia, talis appellandus non erit hæreticus, cum non sit pertinax.

Rursus & per contrarium, nullam propositionem posse dici secundum se hæreticam sine ordine relato ad dicentem, tenet D. Thom. super Epistola 1. ad Cor. c. 11 *lectiōn.* 4. & Caiet. super Diuum Thom. 2. 2. *q. 11. art. 1.* quos & vtriusque partis fundamenta refert Param. *vbi supra num. 28. cum sequentibus, pag. 546. & sequenti*, vbi prædictas opiniones sic diffidentes conciliat in hunc modum, vt sola illa propositio formaliter dicatur Hæretica, quæ cū errore & pertinacia aduersus res fidei à Catholico prolata fuerit. Illa vero dicetur fundamentaliter & materialiter Hæretica, quæ secundum se considerata est in tali materia, quæ (vt iacet) hæresim sonat & significat. Cui concinit doctrina mirabilis Magistri Cano. *li. 12.*

de

de locis Theol. c. 8. dicentis quod si ratio hæresis consideretur stricte & formaliter, vera est sententia D.Thom. & Caiet. Si verò ratio hæresis consideretur vt in signo, sicut ratio sanitatis est in vrina, sic propositio secundum se potest appellari Hæretica, quia sufficienter insinuat ex parte obiecti id, quod sufficit vt aliquis sit Hæreticus, si pertinaciter illi adhæreat.

63 Ex quibus omnibus iam clare patet, quod qui metu mortis, vel tormentorum, vel alia ex causa ore Christum negat, credit tamē corde, licet quidem mortaliter & grauissime peccet iuxta gloss. *in c. non solum, & in c. fin. 15. q. 3.* Doctores tamen illum non iudicant hæreticum, nec est reconciliandus, vt attestatur Calder. *cons. 4. de hær.* & ex eo Clar. *in §. hæresis, in vers. sed nunquid.* Ex corde enim procedunt hæreses, non ex ore tantum, & ratio formalis hæresis non in factis aut dictis, sed in errore intellectus & voluntatis pertinacia consistit, vt supra probauimus. Quare hanc eandem sententiam sequitur plures referens & latè probans D. Simanc. *de instit. Cath. tit. 17. n. 35. cum sequ.* vbi *n. 33.* quod qui tali metu lapsus est, & corde non discessit à fide Catholica, is nec Hæreticus fuit, nec Hæreticorum pœnis affici debet, secundum Cyprian *lib. de dupl. martyr*, Ambros. *lib. 1. de pæn. c. 3.* Alexandum Alens. *1. p. q. 138.* Albert *in rubr. de hæret. lib. 6. q. 12.* Brun. *lib. 1. de hæret. c. 4.* Idem sequitur alios referens Rojas *vbi sup. dict. 1. p. n. 108. cum plur. seqq.* Vbi tandem *n. 112 cum seqq.* probat Iulium Clarum *vbi sup.* dum affirmat quod iste talis est reconciliādus, & quod ab Episcopo absolutionis & reconciliationis litteras impetrare solet; quod Rojas ibi dicit esse nimis absurdum, & rationi contrarium Sed Clarus non loquitur de iure, sed quod solent tales reconciliari, & sic de praxi & consuetudine illius Regionis, & refert in hoc alios plures authores Petr. Zened *in sua collect. 66 n. 2 pag. 208. col. 2.* Et quod huiusmodi reus possit absolui à quocunque confessore tenet Medina *in sua Summa in exposit. 1. præcepti, §. 2. in versic.* la quinta.

64 Quæ præcedens sententia generalis in foro interiori verissima est, vt huiusmodi reus sit liber in conscientia ab excommunicatione, & aliis pœnis contra Hæreticos impositis. Sed in foro iudiciali non videtur vera, cum solus Deus scrutatur cordium sit, & nemo præsumitur loqui quæ non prius mente agitauerit, *l. Labeo, ff. de supellect. legat* ita Don Ioan Vela *vbi sup. in vers. quod si quis metu, &c. pag.* 58. vbi allegat latè hoc disputantem Rojas *d. 1 p.* & huius opinionis fundamenta ponentem à *n. 176.* Vbi *cum plurib. numer. seqq.* latissimè iure probat, & authoritate quamplurium Doctorum, quod qui factum Hæreticum confitetur, & prauam intentionem & credulitatem negat, tanquam negatiuus relaxandus sic, etiam si de illo delicto non sit plenè conuictus. Sed vt verisimile sit, quod is non consensit, nec Hæreticus, nec Apostata fuit, opus est vt doleat, & metu cessante statim redeat, agatque pœnitentiam, vt fecit sic sanctus Marcellinus Papa, de quo supra, & sic non fuit Hæreticus, vt declaratum fuit in prædicto Concilio generali. Aliàs namque si diu tacuerit huiusmodi reus, & non reclamauerit vtique consensisse, ac ratum habuisse videbitur, *3. Ethi. c. 1.* Concil. Ancytan *c. 3. l. 1. C. de his, quæ vi metuvè causa fiunt*, & in terminis ita tenet D. Simanc. *d. tit. 17 n. 37.* & procedent in hac specie tradita per Rojas *vbi supra.*

SVMMARIVM.

1 *Hæresis pœna, atque de eius iudice competente, & an & quando ex causa moderari, aut commutari possit prædicta pœna? & numer. seqq.*

10 *Hæresis crimen est mere Ecclesiasticum, & ideo eius cognitio ad solos iudices Ecclesiasticos spectat, nullo vero modo ad iudicem laicum sub pœna excommunicationis, nisi condemnatio, punitio, & executio ex remissione, vel requisitione Inquisitorum, vt in n. 11.*

12 *Cognitio criminis hæresis in quacunque parte iudicij secularis inciderit ad iudices Ecclesiasticos remittenda est, & n. 13. De pœna iudicis secularis aliud facientis, vel differentis executionem sententiæ iudicis Ecclesiastici, n. 13.*

14 *Iudices competentes criminis hæresis qui sint?*

15 *Inquisitor solus sine Diœcesano, nec Diœcesanus sine Inquisitore simul, tria non possunt facere, de quibus hic limitatur n. 16. in absolutione. Sed in hoc contrarium probatur, n. 17.*

18 *Inquisitores Apostolici sunt iudices à Pontifice maximo delegati, quibus iure Pontificio data est iurisdictio plena contra omnes hæreticos, & Apostatas.*

19 *Inquisitores Apostolici sunt iudices delegati ad vniuersitatem causarum, non vero ordinarij in plerisque tamen parum distant ab eis vt in num. 21.*

20 *Inquisitores Apostolici in vna Prouincia habent iurisdictionem in solidum, & singuli separatim procedere possunt.*

22 *Reges Catholici Ferdinandus & Elisabeth Sanctum Officium Inquisitionis in Hispania introduxerunt & cætera, vt hic.*

23 *Inquisitor Generalis est caput, & Princeps officij S. Inquisitionis, quem eligit Rex noster, & Pōtifex maximus approbat, eique plenissimam potestatem tribuit, & quæ ad eius officiū pertineant? & Beatus Dominicus fuit in Hispaniæ primus Generalis Inquisitor, n. 24.*

25 *Inquisitorum officium, & potestas à quo tempore originem duxerit?*

26 *Episcopi authoritate ordinaria officium Inquisitionis exercebant. Et quod hodie eorum iurisdictioni non est derogatum per deputationem Inquisitorum. Et praxis hodierna in hoc refertur, num. 27. Et quæ facere possint hodie vnus sine alio? n. 29.*

29 *Episcopus delegatus à Papa in tali causa, erit delegatus in ea, licet alias foret in ea Ordinarius. Et quid operetur tunc talis delegatio specialis? n. 30.*

31 *Delegatus specialis Papæ in causa hæresis tenetur seruare in procedendo modum & stylum, quem seruant Inquisitores Generales.*

32 *Iudex secularis regulariter, quando ab Ecclesiastico remittitur sibi reus puniendus, non tenetur stare processui iudicis Ecclesiastici, sed debet ipse de nouo cognoscere, nec tenetur præstare auxilium iudici Ecclesiastico, nisi sibi facta fuerit fides processus, & n. 33.*

34 *Iudex secularis, cum sibi traditur ab Inquisitoribus reus condemnatus de hæresi ad illum puniendum, non potest de illa condemnatione cognoscere, nec pœnam pro hæresis crimine commutare.*

35 *Iudex Ecclesiasticus licet cognoscat de crimine hæresis, non tamen condemnat ad pœnam*

ignis, sed tantummodo declarat reum esse hæreticum, & remittit iudici seculari puniendum.

56 *Inquisitores remittentes iudici seculari quoscunque Hæreticos pertinaces non incidunt in irregularitatem.*

37 *Praxis Inquisitorum, cum remittunt reos puniendos iudici seculari, refertur.*

38 *Hæretici iustissimè igne comburuntur. Idemque est obseruandum etiamsi Hæreticus sit nobilis, vt in num. 39. & prius strangulantur, nisi Hæreticus sit pertinax, quia tunc viuus comburendus est, vt in n 40. Et an de iure reperiatur pœna ignis imposita Hæreticis? n 41. & num. seqq.*

46 *Hæresis peccatum grauius est cæteris peccatis, & num. 47.*

48 *Hæreticus monendus est antequam pro tali declaretur, vt si velit pœniteat: quod si hoc faciat, seruandum est quod hic dicitur, nisi esset relapsus, vt in num. 49.*

50 *Relapso, vereque ad Ecclesiam & Deum conuerso non denegantur Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ, sed tantum Extrema vnctio.*

50 *Hæretici, etiam condemnati, si sponte redeant (dummodo non sint relapsi) perpetuo carceri sunt mancipandi. Et praxis, quæ in hoc seruatur, n. 52.*

53 *Hæreticus confessus qua pœna puniatur? distinguitur vt hic, & n. 54.*

55 *Hæreticus, an quando ante sententiam pœnitere, & abiurare paratus est, non solum vt mortis pœnam euitet, sed etiam confiscationem bonorum? & n. 56. & 57. & 58.*

59 *Hæreticus quoadusque admittatur ad pœnitentiam cum numeris seqq.*

24 *Hæretici, si sponte noluerint resipiscere, cogendi sunt ad fidem, quam amiserint, recipiendam per rerum suarum subtractionem.*

65 *Hæretici pertinaces perseuerantes excommunicantur.*

66 *Hæretici ab inferiore absolui non possunt, nisi alicui specialiter commissum sit. Inquisitores Apostolici, & Episcopi hæreticos pœnitentes absoluunt hodie per Bullam* in cœna Domini, *Inquisitoribus solum hoc est concessum, num. 66.*

67 *Confessarij non possunt absoluere pœnitentes hæreticos, præterquam in articulo mortis, si Episcopi, & Inquisitores desint, n. 68.*

69 *Hæretici, qui absolutionem petierunt, & signa pœnitentiæ ostenderunt, & per eos non stetit quominus absoluerentur, etiam post mortem absolui, & Ecclesiæ reconciliari possunt.*

70 *Parochus, nec alius Sacerdos in sacro Pœnitentiæ foro non potest Hæreticum absoluere, & quid tunc Parochus, vel alius Sacerdos facere debeat?*

71 *Episcopus hodie attento sacro Concilio Tridentino in foro conscientiæ absoluere potest occultos Hæreticos, imposita illis salutari pœnitentia. Et numeris seqq. an hodie hoc sit correctum per Bullam* in cœna Domini *quotannis legi solitam?*

74 *Hæreticus mentalis absolui potest à confessario. Nec hic Hæreticus mentalis incurrit excommunicationem, vt in n. 75.*

76 *Hæreticus præsumptus ab Ecclesia in quas pœna incidat? & n. 77.*

De pœna Hæresis, deque eius iudice competente.

In eandem l. 1. tit. 3. lib. 8.

QVÆSTIO XXXIII.

QVÆRO nunc circa 2. p. d. l. 1. quæ sit pœ- 1
na hæretico imponenda, & quis sit eius
legitimus & competens iudex? Et in hoc lex
nostra postquam exposuit Hæreticum esse om-
nem illum Christianum baptizatum, qui non cre-
dit articulis fidei, vel alicui eorum addit: *Y que*
este tal, despues que por el iuez Ecclesiastico fuere con-
denado por herejo, pierda todos sus bienes, y sean para
la nuestra Camara. Quæ lex in hoc videtur de-
sumpta à decisione textus *in cap. secundum leges*
de hæret. lib. 6. ibi, Bona hæreticorum ipso iure de
fratrum nostrorum consilio decernimus confis-
cata. Confiscationis tamen huiusmodi executio,
vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet
per Principes, aut alios dominos temporales (iux-
ta Greg. Papæ prædecessoris nostri declaratio-
nem) antequam per Episcopum loci, vel aliam
personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat
potestatem, sententia super eodem crimine fuerit
promulgata, Alciat. *in c. 1. n. 74. de offic. ord.* D. Si-
manc. *de instit. Catholic. tit 9. n. 126.* & alios alle-
gans Thom Sanch. *in præcept. Decalogi lib. 1. c. 14.*
n. 1. vbi quod communi omnium consensu, &
praxi receptum est, vt sicut bona ob crimen læ-
sæ Maiestatis humanæ publicantur à die com-
missi criminis, *l fi. C. ad l. Iul. Maiest.* sic etiam
ob hæresim publicantur bona à die commissi
criminis: quamuis id non explicat textus *in d. c.*
cum secundum leges, nempè à quo tempore bona
hæretici publicentur.

Et hoc ius commune respectu confiscationis 2
bonorum omni tempore seruandum est, nec in eo
vllum vnquam Inquisitorum arbitrium est ad
tollendum ius fisci per mitigationem, vel mode-
rationem pœnæ bonorum, vt ibi notatur glos. *in*
Clem. 2 §. 1. & ibi Card. & *in Clem vlt. §. vlt. de hær.*
Rojas *de hær. 2. p n 201.* Tiber. Dec. *t. 10. tract. crim.*
lib. 5, c. 44. n. 3. ad fin. vers. notandum. Vbi quod In- 3
quisitor non potest post condemnationem face-
re gratiam, nisi inquisitus rediret post tempus
gratiæ, tunc enim si redit non publicantur bona,
vt per Zanchin *de hær. c. 25. n. 3.* vbi Compegius
in addit sub litt. A plures adducit. ¶ Ante senten- 4
tiam vero Inquisitores commutare & mitigare
possunt, vt cum Zanchin *de hæresi, c. 21. in fin.* di-
cente se ita intelligere iura *in c. per hoc de hæret.*
in 6. in Clem. 1. eodem tit. & in c. ad abolendam, §.
præsenti, & in c. excommunicamus el 1. §. 1. & §. ad-
iicimus, de hæret. & eodem. Zanchin *de hæret. c. 19.*
n 2. & cap. 16. num. 6. & in lucerna Inquisit. *ver-*
bo redire, n. 6. probat & tenet Tiber. Decian. *d. c.*
14. n. 37. ¶ Aliàs autem pœnas in hoc crimine 5
possunt Inquisitores hæreticis conuersis ex cau-
sa commutare, *cap. vt commissi, de hæret. in 6.* Gun-
disaluus *de hæretic. q. 8. num 7.* ¶ Et ideo ex causa 6
aliqua pœna corporalis, puta carceris tempora-
rij, poterit commutari in pecuniam propriis
locis, vel causis, *c. accusatus, §. de quæstionibus, &*
§. si vero, de hæret. in 6. Decian. *d. lib. 5. cap. 49.*
num. 1. & 3.

Et in hoc hæresis crimine hoc amplius est spe- 7
ciale,

ciale, quo etiam post sententiam potest minui & immutari pœna, quando visum fuerit iudicibus, vt *in d.c.commissi,§.necnon de hæret.in 6.*& Gundisaluus, *d.q.17. num.5.* & Campeg. ad Zanchin,
8 *cap.19. litera A in versic. addit*, rursus *in versic.cui vero in fin.*refert & sequitur Decian.*d.c.49.num.4.* Vbi *sub numer.14.* quod quando pœna à iure est imposita expresse contra hæreticum, & is dam-
9 natur vt hæreticus, non poterit mutari. Sed bene potest, quando non condemnatur vt hæreticus, sed vt suspectus secundum Zanchin *de hæret.c.21.* quia in his est arbitraria pœna.

10 Crimen ergo hæresis, vt ex supradictis iuribus patet, est mere Ecclesiasticum, & ideo eius cognitio ad solos iudices Ecclesiasticos spectat: nec potest iudex laicus aliquo modo in eo se intromittere sub pœna excommunicationis, *vt in c.ad abolendam, & in cap. excommunicamus de hæretic.& in c.Inquisitionis, §. prohibemus,de hæretic. in 6.* Et ita cum hac conclusione transeunt omnes indifferenter, vt inquit Alciat. *in cap.1. n.73. de officio ordin.* quem refert & sequitur Clar.*lib.5. recept sent.§.hæresis,in versic. hoc crimen*,& probatur aperte *in d.c.cum secundum leges* & in hac nostra l. regia 1.*huius tit.3. lib.8.* & tenet plures citans Didac.Perez *in l.3.tit.4 lib.8. ordin. pag.86. col.2.*Don Ioan Vela *de pœnis delict.c.14.in versic. vltimo deducitur,pag.59* & latè allegans Simanc. *de instit. Catholic.tit.36. num.1. & 2.* vbi *numeris sequentibus.* Alia in proposito satis vtilia adducit Zanchin. *de hæret. cap 8.* vbi etiam additio,plura optima in proposito adducit Carrer. *in practica crimin.tit.de hæret. num 61.* Tiberius Decian. *d.1. tom.tract.crimin.lib.4.cap.26.num.4* & D.Azeued. *latè in d.l.1.num.116. cum sequentibus*, & simpliciter Paramus *de orig.& progress.Sanctæ Inquisitionis lib.3.c.4.num.82. pag.587. col.2.* Estque communis & magis communis sententia, vt plures referens testatur Farinac.*in suis quæstionibus crim. 1.p.q.8. n.127.*

11 Quare cognitio huius criminis spectat ad Ecclesiasticum, condemnatio tamen, punitio, & executio illorum, quos Inquisitores declarauerint hæreticos esse,pertinaces,relapsos,aut impenitentes ad iudicem laicum, cum fuerit ab Inquisitoribus requisitus, prout in practica obseruari affirmat Palac.Rub.*in c. per vestras,de donat. inter vir.& vxor § 48.fol.184.num.22.*& iure probat cum aliis Simanc. *d.tit.36.num.3.* & cum Palac.Rub.præcitato Clar.*vbi supra*,& Farinac. *vbi sup.num.28.* quicquid dicat practic.Millei,*fol.75. num.38.*quod hodie etiam iudex secularis cognoscit de crimine hæresis,& quod ipse vidit plures cremari propter hoc crimen à Proposito Parisiensi ex indulto Summi Pontificis. Verum in illo dominio (inquit Iulius Clarus) hoc non seruatur.

12 Et in qoacumque parte iudicij secularis inciderit eiusmodi criminum cognitio ad Ecclesiasticos iudices remittenda est, *vt in cap.Inquisitionis,§.prohibemus, de hæret. in 6.* Abb. & cæteri *in cap cum sit generale, de for. comp.* Alciat. *in cap.1. de officio ordin.num.73.*Masuer. *in practic.foren tit. de remiss. ad fin.* & alios referens Carrer. *vbi sup. n.62.* Didac.Perez *in l.1.tit.4. lib.8. pag 86.* D.Simanc. *d. tit.36. sub num.1. vbi num.2.* quod hoc amplius iure Regio prohibetur, ne quisquam secularium iudicum quauiscumque dignitate, ac potestate sit præditus, cognoscere vllo modo præsumat de causis ciuilibus, aut criminalibus, quarum cognitio pertinet ad Inquisitores, & iudices bonorum publicatorum:nec sub prætextu quidem subleuandi vi oppressos, quod alioqui saluberrimum & præsentissimum remedium esse solet,ad propulsandas iniurias iudicum Ecclesiasticorum. Si qui tamen appellare voluerint in supra scriptis causis adire debent Senatum Sanctæ generalis Inquisitionis iuxta mandatum Regium datum Burgis 17 die Martij. ann.1508. renouatum in anno proximo 53.refert Azeued.*in d.l.1.* 13
*num.117. cum sequentibus.*imò si iudex secularis se intromiserit in cognitione; & decisione talis criminis, aut executionem latæ sententiæ super eo latæ per Ecclesiasticum differat facere, ipso iure excommunicatur,& si per annum in tali excommunicatione perdurauit. vt hæreticus condemnandus est,*vt in d. §. prohibemus,& in d.c.cum secundum leges,in fin.de hæret.lib.6.& in c.ad abolendam,de hæret.* Carrer.*vbi supra, n.61.* & Azeued. *n.119.& 120.*

Iudices autem ordinarij huius criminis sunt, 14
Summus Pontifex, Antistes locorum,Concilium Oecumenicum locale,Prouinciale,& Episcopale. Delegati autem sunt Inquisitores Apostolici,hæreticæ prauitatis,& potest vterque eorum procedere simul & diuisim, non tamen possunt aliquem condemnare, nisi vterque interueniat, vt probat & declarat optimè Petrus Gregor.*in 3.p. syntag. iuris vniuersi lib.33. c.7.num.4 & 5.* § vbi 15
quod tria sunt, quæ Inquisitor sine Diœcesano, seu eius Officiali,vel Sede vacante sine deputato à Capitulo; nec Diœcesanus sine Inquisitore separatim non potest,nisi vnà conueniant. Primum, non potest alter solus custodiæ & carceri duro, qui magis ad pœnam quam ad custodiam pertineat (vt plerumque fit) reum mancipare. Secundum; ne possit tormentis exponere. Tertium, vt solus non possit sententiam condemnationis ferre,& ante eum Simanc. *tit.34 n.13.& 18.* & post eos Don Ioan Vela *de pœnis delict. c.14. vers. tria quoque,pag.60.*

Absoluere autem potest iuxta glossam *in Cle-* 16
*mentina 1.verba contra eos,de hæret.*ex quo ius antiquum solummodo correctum est in condemnatione. Est communis secundum practic.Carrer. quem refert & sequitur Clar. *§.hæresis, versic. sed quis*, est communiter recepta, & magis communis opinio, & ipsa veritas secundum Tiber. Decian.1.*tom.tract. crim.lib.5.c.21.n.11.fol.214.colu. 1.& lib.4.c.26.num.4 vers.4 fol.168 colu.1.*Quam etiam sequitur Petr.Gregor. *vbi sup.num.5.* & est communis & tenenda secundum Didac.Perez. *in l 3.tit.4.lib.8.ordin pag 86.* & Don Ioan Vela, *vbi supra.*

Nihilominus tamen contraria sententia ve- 17
rior est, & multis quoque placet, quibus assentitur D.Simanc.*de Catholic. instit. tit.3. num 8.* dicens, quod est de consuetudine Hispaniæ merito recepta & comprobata:nam constitutione noua, abrogata sunt iura antiqua,quibus olim permissum erat vt Episcopus & Inquisitor seorsim de his causis cognoscerent.statuerent & iudicarent. Et qui condemnare prohibetur, neque absoluere quidem potest, cum hæc aduersa & contraria eiusdem sint potestatis,accedat identitas rationis vtriusque casus, quia simul conferre sententias debent, vt integrum sit eorum iudicium,*Clemen. ex eo de hæret. qui condemnare de re iudic.* & illic cum Aretin. Soc. & aliis DD. in Clemen. 1. *de hæretic.* Syluester & Caietan. *verbo excommunicatio.*

Inquisitores Apostolici sunt iudices à Ponti- 18
fice maximo delegati, quibus iure Pontificio data est iurisdictio plena contra omnes Hæreticos

& Apostatas, eorum officium non modo vtile est
Christianæ Reipublicæ, sed etiam admodum ne-
cessarium vt latè probat D. Simanc. *tit. 34. num. 4.*
19 ¶ sunt tamen ij Inquisitores iudices delegati ad
vniuersitatem causarum, non vero ordinarij vt
per Rojas *singul. fidei* 97 quem sequitur Azeued.
in d. l. 1. num. 126. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg. Tyber.
Decian. 1. *tom tract. crim lib. 4. c. 26. num. 4. in ver-*
siculo, alij sunt delegati, ubi, & isti dicuntur, fol. 168.
20 *colum. 1. paulo post princ. vbi in versic.* 1. quod licet
sint plures Inquisitores in vna prouincia habent
iurisdictionem in solidum & singuli separatim
procedere possunt: quod non est in aliis delega-
tis secundum Abb. *in cap. fi. de re iudic.* & quod
21 probatur *in cap. per hoc de heret. in 6.* vbi omnes.
Nihilominus tamen in causarum cognitione at-
que in plerisque aliis parum distant ab ordina-
riis iudicibus *cap. ne aliquis cap. per hoc de haret.*
lib. 6. & ibi DD. Anchar. & collect. *in cap. ad*
abolendam de haretic. Gemin. *consi.* 54. Alciat. in
Rub. *de officio ordin. num.* 19. quos ad hoc refert &
sequitur D. Simanc. *d. tit. 34. n. 14.*

22 Reges nostri Catholici Ferdinandus & Isa-
bella (ann scilicet, 1476.) Sanctum hoc Officium
Inquisitionis aduersus omnes hæreticos authori-
tate Pontificis maximi in Hispania introduxe-
runt & iudicij ordinem, quo etiam hodie Inqui-
sitores vtuntur, magna ex parte instituerunt, per
omnes Hispaniarum prouincias locis opportunis
Inquisitores Apostolicos disposuerunt, quibus
vniuersa Hispania cunctis hæresibus liberata
quiescit; ita D. Simanc. *d. tit. 34. num. 5.* Salced in
23 addit. ad Bernard. Diaz *in pract. crim. cap. 114. lit-*
tera F. & Don Ioan Vela, *cap. 14. vers. fuerunt au-*
tem: & inquit D. Simanc *d. 34 num. 6.* quod caput
& Princeps huius Sancti officij est Inquisitor
generalis quem Rex noster eligit & Pontifex
maximus approbat eique plenissimam potesta-
tem tribuit in causis Hæreticorum, & quod ad
eius officium pertinet Inquisitores, & omnes
alios ministros eligere: visitatores, ad Inquisito-
rum Prouincias mittere: cum pœnitentibus &
eorum filiis nonnunquam dispensare, ac de re-
bus grauioribus deliberare consiliarij autem Se-
natus Sanctæ ac generalis Inquisitionis ab In-
quisitore generali nominantur & à Rege nostro
eliguntur, & hi summam habent cognitionem,
& iurisdictionem; eorum autem officium est,
causas appellationum excutere, dissidia Inquisi-
torum componere: crimina ministrorum puni-
re, & cum Inquisitore generali de rebus arduis
consultare, vt inquit Simanc. *vbi supra num. 7.*

24 In Hispania autem primus omnium hoc mu-
nus Inquisitionis aduersus Albigensium & alio-
rum hæreses Beatus Dominicus exercuit ann.
Domini 1200. & postea in Italiam transmigrauit,
& cum Beato Francisco non mediocrem familia-
ritatem habuit, & officium Inquisitionis suis fi-
liis exercendum reliquit vsque ad præd. Reges
Catholicos, vt inquit Ignat. Salced. *vbi supra,*
quem refert Don Ioan Vela, qui supra, quod
nunc radicitus, & latissimè enarrauit Paramus
Inquisitor Regni Siciliæ *de orig. & progres. Sancta*
Inquisitionis lib. 2 cap. 1. num. 12. demonstrans non
quidem ann. 1216. Beatum Dominicum Inquisi-
torem creatum fuisse, tametsi de anno dubitet
Pegna, *p. 3 directorij comm.* 31. Fuit igitur B. Do-
minicus primus generalis Inquisitor, qui autho-
ritate Apostolica hoc officium delegatæ Inquisi-
tionis exercuit vt inquit Param. *vbi supra in initio*
cap. 1. in quo & genus & virtutes excelsas eius-
dem Sancti enarrat.

Quod autem huius sacri tribunalis primaria & 25
principalis potestas à Christo Domino (*cui omnis*
potestas data est in cœlo & in terra) Petro & eius
Sacerdotibus fuerit demandata, & quod deinde
Summi Pontifices matura deliberatione decre-
uerint, viros doctos, & Catholicos eligi, qui tan-
quam Apostolicæ Sedis delegati hoc tam san-
ctum officium exercerent, dummodo ipsi Epis-
copi, aut eorum Vicarij præsentes essent cum
Inquisitoribus in sententiis proferendis contra
fidei noxios, probat latè Paramos, *d. c. 1. per tex-*
tum in cap. per hoc, & cap. ne aliquis de heret. in 6.
hocque contigisse citra quadringentos annos.
Quia ante id tempus Episcopi authoritate ordi- 26
naria illud exercebant, quod de Episcopis pro-
bat *text. in cap. ad abolendam cap. excommunica-*
mus, cap. fin. de heretic. Clementina 1. §. 1. *de heret.*
Don Ioan Vela, *vbi supra* & Tyber. Decian *d. lib.*
4. cap. 26. sub num. 4. in vers. ordinary fuit Episcopi,
vbi etiam, quod sede Episcopali vacante capitu-
lum erit iudex ordinarius iuxta glossam, *in d. Cle-*
ment. 1. §. 1 & omnes, in d. c. ad abolendam.

Per hanc tamen Inquisitorum delegatorum
iurisdictionem non est derogatum iurisdictioni
Episcoporum, *d. c. per hoc de heret. lib. 6.* possunt
enim communiter, vel diuisim de hæresi cogno-
scere, vel inquirere, *d. cap per hoc extrauag. ex eo, de*
heret. Sed quia ex ea diuisione magna oriebatur
confusio, hoc iure vtimur vt Episcopus, eius vi-
carius, aut alter ab eo delegatus adsistat Inquisi-
toribus, qui cum eis simul Hæreticos inquirat &
condemnet: & sede vacante idem facere potest
capitulum, *d. cap. ad abolendam.* Possunt tamen In-
quisitores sine Diœcesano aut eius delegato, &
Diœcesanus sine Inquisitore hæc tria facere, in-
quirere, citare & capere, id est, ponere reos in cu-
stodia, Clementina 1 §. 1. *de heresie. cap. per hoc e.* 27
vt officium, eodem tit. lib. 6. ita Don Ioan Vela *vbi*
supra in versicul. aduertas, pag. 59. ad fin. & in princ.
pag. 60. Quo iure in praxi vsum fuit me præsente
capitulum huius almæ Ecclesiæ Ciuitaten. sede 28
Episcopali vacante. Ad instantiam namque Offi-
cij Sanctæ Inquisitionis oppidi de Llerena hoc
munus delegauimus cuidam viro graui vt simul
cum Inquisitoribus nostro nomine cognosceret
& sententiam ferret in causis fidei.

Tria tamen vt prædiximus excepta sunt quæ
vnus sine alio facere potest de quibus *supra*, & 29
hæc de delegatis generalibus à Papa. Speciales
namque iudices Papa etiam constituit, veluti
quando Papa delegat aliquem Episcopum spe-
cialiter in tali causa: tunc namque erit delegatus, 30
licet alias foret etiam ordinarius, vt probat text.
& ibi sentit glossa, *in d. c. per hoc, in versic. de legat.*
Et talis specialis delegatio operabitur, quod si
facta fuisset alia delegatio generalis omnium
causarum hæresis in tali prouincia, non ideo im-
pediretur, quo minus & ipse Episcopus specia-
liter delegatus non posset procedere & simul
cum delegata generali, & separatim, modo com- 31
municent vtrique processus & vnite proferant
sententiam si conueniant, sin autem, remittant
ad Summum Pontificem. Et hic specialis dele-
gatus tenetur seruare in procedendo modum il-
lum, & stylum, quem seruant Inquisitores hæ-
resis generales vt hæc constituit expresse text. *in*
d. cap. per hoc de Heret. in 6. Extrauag. Benedict.
11. sub tit. de heret. in Extrauag. communibus, &
incipit ex eo, quedam nouella constit. & refert De-
cianus *vbi supra, in versic. delegati quod fol.* 167.
column. 4.

Denique licet regulariter iudex secularis, quã- 32
do

do ab Eccleſiaſtico remittitur ſibi reus puniendus, non teneatur teſtare proceſſui facto coram iudice Eccleſiaſtico, ſed debeat ipſe de nouo cognoſcere, eſt communis ſecundum Felin *in c. at ſi clerici in princ. n. 14. de iudic.* quem refert Matth. de Affl &. *ſuper 1. p. conſtit. Regni Rub. 27. num 32.* & Curt. Iun. *in l. Magiſtratibus num. 4. ff. de iuris omnium iudic.*

33 Sic etiam quando crimen eſt ſeculare, vel mixti fori, de quo potuiſſet iudex ſecularis cognoſcere, non tenetur ipſe iudex ſecularis præſtare auxilium Epiſcopo, niſi fiat ſibi fides de proceſſu: communis ſecundum Alciat. *in c. 1. n. 119. de officio ordin.* provt eum refert, & ſequitur Clar. *in practic. crim. quæſt. 96. in verſ. quæro etiam in fin. ibi, ſi vero.*

34 Hoc tamen procedit in criminibus de quibus ſi reus fuiſſet laicus potuiſſet iudex ſecularis cognoſcere: ſecus autem vbicunque crimen de quo agitur eſt mere Eccleſiaſticum, & ſic tale, de quo iudex laicus nullo modo cognoſcere poteſt: ideoque ſi Inquiſitor, aut alius iudex Eccleſiaſticus condemnet aliquem tanquam hæreticum, deinde illum tradat iudici ſeculari puniendum, non poterit iudex ſecularis de illa condemnatione cognoſcere, cum crimen hæreſis ſit mere Eccleſiaſticum, vt patet ex ſupradictis, ſed habet Inquiſitorum ſententiam exequi; hæc eſt communis opinio ſecundum Cagnol. *in l. cum quædam puella in princ. num. 33. ff de iuris omnium iudic.* Et quamuis Bart. *in l. Magiſtratibus num. 4.* contrarium teneat, & cum eo communiter Legiſtæ ſecundum Menchac. *de ſucceſſion. creat. 1. part § 6. num. 16.* & D. Simanc. *vbi ſup. titul. 34. num. 4.* & Canter. *in quæſtionibus crim. cap. 1. de hæret. &c. num. 56.* & eſſe vſu receptum affirmat Iadoc *in practic. cap. 61. num. 54.* nihilominus prior opinio eſt communis præſertim Canoniſtarum contra Bart. ſecundum Bero *in cap. at ſi clerici, num. 79. cum ſequenti de iudic.* Boſſium *in ſua practic. crimin. tit. de hæretic. num. 35.* eſtque verior & receptior ſententia, & etiam vſu comprobata, & conſtitutione Bonifacij VIII. aperte confirmata *in cap. Inquiſitionis §. prohibemus de hæret. lib. 6.* Eſtque communis Canoniſtarum ſententia, quam & Legiſtæ ſequuntur, vt plures referens hæc omnia affirmat D. Simanc. *vbi ſup. num. 5.* & communem profitetur eam ſequutus Iulius Clar. *vbi ſup.* qui *in verſic. hodie tamen*, affirmat, quod regnante Catholico Rege Philippo ſemper vidit ſeruari, vt lata ſententia de hæreſi contra aliquem per iudices ſuos Eccleſiaſticos, ſtatimque remittitur iudici ſeculari, & abſque alia cognitione traditur flammis comburendus, & in Hiſpania receptum eſſe refert ex Simanc. *vbi ſup.* qui *num 6. & 7. & 8.* refert quoſdam caſus, quos nonnulli excipiunt ab hac regula, eos tamen recte improbat, ac dicit non eſſe recipiendos in Hiſpania, eandem magis receptam appellat contra communem opinionem Legiſtarum Tiber. Decianus *1 tom. tractat. crimin. cap 26. fol. 167. verſic. ſed difficultas*, idem *lib 5 cap. 25. fol. 217. num. 2.* vbi latiſſime eam examinat: eandem teſtatur veram, & communem opinionem, & quod ita obſeruatur in Regnis Hiſpaniæ Cantera *vbi ſup. n. 59. pag. 417. colum. 2.* ſequitur, & communem teſtatur Spino *vbi ſup. num. 38.* & plures allegans Petr. Cened. *in ſua collectan. iuris Canonici 55. numer. 2. ſuper capit. excommunicamus 1. §. damnati de hæret. pag. 186.* vbi quod eſt approbata motu proprio Innoc. Octau, incip. *dilectus filius*, dato ann. 1486. die 30. Septembris, & alio Alexand. IV. edito ann. 1260. incip *ad audientiam, 13.* Kalend Februar. Eſt verior & receptior ſententia, & vſu comprobata, vt cum Simanc teſtatur Azeued. *in d. l. 1. num. 125.* vbi ſe refert late dixiſſe *in lib. fin. tit. 1. num. 7. lib. 4.* & Extrauag. Vrban. Quarti, & Clement. Quarti, Ex Zanchino *de hæret. cap. 8. addit. 1.* & motu proprio Leonis X. inter motus proprios nouiter conſtituto. Vnde dubito de limitationibus Tiber. Decian. *vbi ſup.*

Sed neque etiam poteſt; hoc caſu iudex ſecularis pœnam pro hæreſis crimine impoſitam commutare. Eſt communis ſecundum Boſſium *in tulo, de hæret. n. 37.* & ita inquit ſe ſemper vidiſſe ſeruari Clarus *vbi ſup.*

Licet autem iudex Eccleſiaſticus de hoc cri- 35
mine ſolus cognoſcat, non tamen ipſe condemnat ad pœnam ignis, ſed tantummodo declarat eum eſſe Hæreticum, & remittit iudici ſeculari puniendum, vt obſeruat conſuetudo ſecundum Boſſium *in tit. de for. compet. poſt n. 161.* & Clar. *d. §. hæreſis, verſ. ſic tamen.*

Neque Inquiſitores remittentes curiæ ſecu- 36
lari quoſcunque hæreticos pertinaces incidunt in irregularitatem, quia Pontificis Maximi, & legum authoritate hoc faciunt, idque eſt præcipuum eorum munus. Neque opus eſt proteſtatione, aut aliqua interceſſione, vt ab irregularitate liberentur, quia id nullo iure cauetur, quamuis Eccleſiaſticam manſuetudinem deceat pro iſtis intercedere, vt cum aliis probat Simanc. *d. tit. 34. n. 48.* & plures congerens Petr. Cenedus, *vbi ſup. num. 1.*

Nihilominus praxis, qua hæreticæ prauitatis 37
Inquiſitores vtuntur, habet quod poſt condemnationem hæreticorum eos tradunt iudici ſeculari, ipſum rogantes ne morte, aut membri mutilatione eos afficiat, ſed cum damnato miſericorditer ſe habeat, quod probat *text. in cap. nouimus, de verb. ſign. cap. degradatio, de pœnit. diſt. 7. lib. 60. tit. 6. p. 1.* Cuius praxis meminit Directo. Inquiſit dum refert ſententiarum formulas, & Zanch. *de hæretic. cap. 18. num. 7. in fin.* vbi Campeg. in addit. *ſub lit. A* & Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crim lib. 5. cap. 38. num. 23. fol. 232.* & Didac. Perez *in lib. 3. tit. 4. lib. 8. ordin pag. 92. col. 2. & in princ. colum. 3.* inquit hoc haberi in Pontificali Roman. fol. 202. idque ſatis tutum eſt ſecundum Couarr. *in Clement. ſi furioſus, 2. p. 1. §. 5. num 5. de homicid.* Tametſi tutius eſſe dicat, quod Inquiſitores non traderent ſic damnatos iudici ſeculari, ſed eos condemnarent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria iuriſdictione dimitterent, vt denique ſtatim iudex ſecularis eos morti, & igni traderet, ſicut Henric. notat *in cap. ad abolendam, de hæret.* quem ſequitur Ioann. Igneus *in l. 1. §. cum domini, num. 37. ff. ad Syllan.* & Didacus Perez *vbi ſup.* Probo tamen praxim prædictam, nec tutius eſſe exiſtimo, quod præfatur Couarr. quandoquidem ſi in eum finem Inquiſitores damnare debent hæreticos in præſentia iudicis laici, atque ita damnatos à iuriſdictione ſua dimittere, vt denique ſtatim iudex ſecularis eos morti, & igni tradat, idem eſt, ac ſi ipſi eos traderent iudici ſeculari morte afficiendos. Securior igitur, vel ſaltem ita ſecura videtur praxis communis, ac illa opinio Henrici, & ſequacium; non tamen probo quod videtur innuere, licet tandem relinquat cogitandum Felin. *in cap. ad abolendam de hæretic.* & expreſſe probat Tiber. Decian. *d. cap. 38. num. 24. fol. 232.* nempe, quod etiam Eccleſiaſticus iudex poſſet damnare ad mortem, & mandare ſeculari vt exequeretur, interfici

tetfici faciendo, nec ideo irregularitatem incur-
rere. Sed potius sentio, & teneo contrarium,
nempe, male facere mandando Ecclesiasticum
iudicem seculari vt ezequatur sententiam con-
demnati ad mortem pet ipsum iudicem Eccle-
siasticum.

38 Late iustissimum autem est atque generali
omnium consuetudini conforme, vt impij igne
combucantur, si nolint ad fidem Ecclesiæ redite,
vt cum aliis latè probat D.Simanc. *in suis Cathe-*
lic.instit. tit.49.num 45. cum sequentibus, & in en-
chirid.titul.67.ex numer.1. Couarr.*lib.var.resolut.*
*cap.10.num.10.*Menesius *in l.transigere,num.98.C.*
de transaction.practic. Iadoci,*cap.61. numer.58.* &
alios plures referens Clarus *d.§. haresis, in versi.*
sed quaro, Didac. Perez, *in l.1.tit.1.* in glossa,*cum*
animo pertinax, versi. vlterius etiam dubitatur,co-
39 *lumn. 21. & in l.3. titul.4. lib.8. pag.91. in versic.*
est & alia pœna: vbi pag 92. versic. quari potest,
ait, idem esse seruandum, etiam si Hæreticus sit
nobilis, Menoch. *de arbitr. iudic. casu 374. n.2.*
Rojas *singulari fidei 91.* Bossius *in tit. de haretic.*
*num.26.*Bañez *2.2.quest.11.art.4.pag 653.in vers.*
sed non tantum est, & Petr.Cened. plures alios re-
ferens *in sua collect.iuris Canon.55.num.3.pag 186.*
colum.2.

40 Vbi quod hoc procedit postquam prius
strangulantur: nam si Hæreticus fuerit pertinax
viuus comburendus est, & quod hæretici pu-
niantur pœna ignis ex communi vsu testatur, &
authoritatibus Sacræ Scripturæ probat late Ti-
ber.Decian. *1.tom.tractat.crimin.lib.5.cap.42 n.4.*
fol.238. aduersus Ias. *consi.vltim. 1.volum. num.3.*
tenentem pœnam ignis non infligendam, & sa-
tis esse quod gladio, & vltimo supplicio pu-
niantur.

41 Tametsi nulla lege nominatim reperiatur in-
dicta hæc pœna ignis Hæreticis, nec iure cano-
nico, nec etiam ciuili vsque ad Federicum secun-
dum Imperatorem, qui Rex etiam Neapolitanus,
qui anno Domini 1222. legem promulgauit, qua
Hæreticos viuos iussit comburi, quæ sic incipit,
inconsutilem, & est prima in ordine constit. Reg.
vbi late per Afflict.*num.29.in 13.notabil. & n.37.*
22. notabil. & etiam *num.40. in 24. notab.* Sed ni-
hilominus quod præfata consuetudo seruanda sit
tenent Doctores ibi à Decian. citati, *in versic. hoc*
autem, fol.239. col.2. necnon & sup. relati. ¶ Et
Carol.V.Imperator ann.1540. legem promulga-
42 uit, qua Hæretici pertinaces ignis supplicio dam-
nantur, resipiscentes autem gladio, mulieres vero
putei inhumatione, vt refert Iadoc. *in praxi crim.*
c.61. n.59.

43 Et prædictam pœnam ignis antiquissimam
esse, & consuetudinem præfatam non esse ini-
quam, sed iuri diuino consonam cum Simanc.
*vbi sup.*tenet etiam Azeued.*in d.l.1.n.176. cum se-*
44 *quentib.titul.3.lib.8.nou.collect. Reg.* ¶ Vbi etiam ex
Didac. Perez, quod prædicta pœna ignis non est
omnibus Hæreticis infligenda, sed illis tantum,
qui vel relapsi sunt, vel in sua pertinacia, & im-
pœnitentia, vsque ad prolationem sententiæ
persistunt. Eandem pœnam ignis refert D. Ioan
Vela *de pœnis delict.c.14.pag.67.in princ.*

Graui enim scelere implicantur ante Deum
nisi resipiscant, damnationemque sibi quæsisse
45 satis notum est, *cap.firmiter de Haret.* ¶ Quod &
indicant illorum verborum synonima, quibus ad
eos prodendos & notandos vsæ sunt sacræ Scri-
pturæ vocant namque eos *organa diaboli, vasa*
ira, ad Roman 8. *fures & latrones,* Ioan.10. quia
Verbum Dei furantur, & adulterant, vt ait Ori-
gen.*in Epistol.ad Roman.lib.2.cap.2. lupi rapaces,*
Matth 7. *Antichristi,* 1.Epistola D.Ioann. cap.2.
Pseudoprophetæ 1. Epistola D.Ioann.cap.4.Matth.
24.*seductores,* 1.Epistola D.Ioann. cap.2. *Pseudo-*
Apostoli 2. Corinth. cap. 11. vt deduxi ex Pe-
tro Gregor.2. *par syntag. iuris vniuersi lib.33.c.4.*
num.17.

Vnde Hæreticus morte æterna afficitur, cum 46
peccauerit aduersus diuinam Majestatem, quam
offendere grauissimum peccatum est, magis, quá
humanam majestatem, *cap.vergentis,* & vbi glossa,
de Haret.cap.clericis de immunit. Ecclesia.in 6. & 47
in l. Gazaros, C. de Haret. ¶ Et quod peccatum
hæresis sit grauius cæteris peccatis probat tex-
tus, *vbi Cardinal. in cap. quid autem num.1. & 4.*
24.quæst.3. D.Thom.*2.2.quæst.34. art.2.* Nauarr.
in man.cap.11.num.14. Didac. Perez *in l.1. tit.4.*
lib.8. ordin. pag.81. & hos referens Azeued. *in d.*
l.1. numer.160. & 161. Accedat prædictis illud
D Ioann.cap.15.*si quis in me non manserit mittetur*
foras, & arescet (ecce perseuerantiam & pertina-
ciam, de qua sup. egimus) *& colligent eum.* vide ibi
iudicium seculare quod sequitur, *& in ignem mit-*
tent & ardebit. Ecce tandem pœnam mortis per
ignem quemadmodum prædicta verba in pro-
posito expendit erudite Petr. Gregor. *vbi sup. d.*
lib.33. cap.7. n.2. pœna ignis etiam comprobari
potest ex Diuo Ioann. *cap.15.* in quo Dominus
noster Christus palmitem non ferentem fructum
vult abscindi, colligi & in ignem mitti, vt ardeat,
itaque de consuetudine pœna mortis est ignis,
habuitque originem ex l. veteri, & l.Euangelica,
vt vidimus & tangit Cantera *cap.1. de haretic.*
Apostat.&c.num.59. pag.418. & probat latissime
Tiber. Decian. *d.lib.5. cap.40. per totum.* Sed &
Hæreticorum pœnas Canonicas, ciuiles & mix-
tas, necnon, & vltiones diuinas in Hæreticos dis-
simulantibus Principibus, vel ferentibus, Dei iu-
dicium manifestantes congerit curiosissime Pet.
Gregor. *vbi sup. cap.8 per totum,* & Tiber.Decian.
d.cap.40. cum sequent.

Cæterum si Hæreticus pœnitens sit ac para- 48
tus redire ad fidem Ecclesiæ, & abiurare suam
hæresim, prout moneri sæpe debet, & viris Reli-
giosis & eruditis colloquentibus de statu causæ,
& animæ salute illi consulendum est, etiam si sit
pertinax (non enim statim in ignem mittendus
est; sed prius faciendum quod dicimus, nec pro-
tinus audiendus est, petire volens, sed sententia
differri debet vt Hæreticus furor elangueat, vt
docet Simanc.*d.tit.46.num.49.* & Clarus,*§.hære-*
sis, versic.vnum tamen, & Petr.Gregor.*d.lib.36.c.6.*
num.2. & Azeued.*in d.l.1.num.177. & 178.*) euita-
bit pœnas iure Hæreticis impositas, est tamen ad
perpetuos carceres condemnandus, *vt in cap. pe-*
nult.§.1.de haret. Est communis, prout eam refert
& probat Clarus, *ind.§.heresis, versi.caterum,* vbi
quod hodie statim pœnam potest superior Ec-
clesiasticus, & eam Inquisitor commutare per
text.in cap vt commissi, de Haret.in 6. ¶ Nisi esset 49
relapsus: tunc enim omnino est igne cremandus,
etiam si vellet pœnitere, & ad fidem Ecclesiæ re-
dire, quod de relapso late probat Simanc. *tit. 57.*
n.10. cum sequentibus. ¶ Qui *num.16. & 17.* iure 50
probat, quod relapso vere ad Ecclesiam, Deum-
que conuerso, non denegantur Sacramenta pœ-
nitentiæ, & Eucharistiæ, sed tantum Extrema vn-
ctio, & Ecclesiastica sepultura.

Sed quod Hæretici etiam condemnati, si spon- 51
te redeant (dummodo non sint relapsi) perpetuo
carceri sint mancipandi tenet cum Igneo Tiber.
Decian.*vbi sup.d.lib.5.c.54.n.12.fol.259.col.1.* Vbi
quod

quod hæc videtur communis opinio secundum Igneum *in l.1.§.cum Dominus, n.32. cum pluribus sequent. ff. ad Syllan.* & quod absque dubio non sunt eis denegenda Sacramenta, & debent in suis ordinibus continuare.

52 Praxis vero nimis frequens atque vsitata in sacro Sancto Inquisitionis foro versator, cum damoaro ad perpetuos carceres post lapsum triennij Inquisitorem generalem solitum esse, dispensare: sed si ad perpetuos & irremisibiles carceres quisquam fuerit condemnatus, si humilis & verus pœnitens apparuerit, lapsis octo annis dispensatur. Hodie vero loco perpetui carceris Hæretici ad triremes condemnantur, dummodo debiles aut senes non sint: & huiusmodi condemnatio fit non ad minus tempus quam triennij, ne fiscus propter expensas plus incommodi, quam commodi secum afferat, vt refert Ioan. à Rojas *de Heret. 2. par. numer. 202. cum sequenti* dicens ita superioribus annis per prudentissimos supremi Senatus Sacro Sanctæ generalis Inquisitionis proceres maxima cum ratione decretum fuisse, idque iure commmi, *cap. circuncelliones. 23. q.1.* ibi, alicui vili operi deputentur, refert Azeued. *in l.3. & 4 num. 18. & 19. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.*

53 Si tamen Hæreticus in limine iudicij ante accusationem confiteтur, ad carcerem temporalem cum habitu pœnitentiali pro breui tempore est condemnandus: si vero post accusationem, augenda erit pœna & pœnitentia. Qui vero post publicationem testium hæreses confitetur ad perpetuum carcerem condemnandus est, quia præsumitur quod metu probationum confitetur, & talis confessio non caret suspicione Instruct. Hispalen. *ann. 1484. cap. 14.* ita Rojas *de heresic. 2. par. n 197. cum sequenti*, quem refert & sequitur, Azeued. *in l.3. & 4. n. 14. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.* de qua re videndus est etiam Salzed. in addit. ad Bernard Diaz *in practic. crim. cap. 136. in nouis, in versi. & licet in crimine, fol. 466. colum. 2.*

54 Vbi quod qui sponte ante propositam accusationem ad Sanctæ Ecclesiæ gremium redeunt non debent perpetuis carceribus mancipari, nec illi, qui post capturam de se ipsis necnon de aliis, quos Hæreticos esse sciunt, integrè pia mente veritatem fatentur: & quod potest etiam pro arbitrio Inquisitorum prædicta pœna perpetui carceris condonari illis, qui ante publicationem testium redierint, secus si post publicationem testium redeunt, & tunc confitentur eum se conuictos esse intelligunt: nam tunc perpetuis carceribus sunt recludendi, vt inquit esse sancitum in instructione Hispal. *cap. 8. & 11.* referente Simanc. *titul. 16. num. 17.*

55 Illa tamen quæstio anceps, & controuersa est in proposito, an quando hæreticus non relapsus ante sententiam pœnitere, & abiurare paratus est, non modo euitet pœnam mortis, sed etiam confiscationem bonorum, ipso iure à die commissi delicti impositam? Et euitaturum eam quoque, scilicet, confiscationis bonorum, est magis communis sententia, quam attestatur Paris. *consil. 2. num 189. & sequents lib 4.* secundum Iulium Clar. *in § heresis, in versi sed quæro* ibi, & nota, & inquit Paris. *vbi sup.* quod hæc est opinio æquior, humanior, & communiter recepta, & quod de misericordia saltem bona sunt huic restituenda, & quod est sequenda, quia est magis pia, æqua ac mitis, & talis æquitas scripta habetur *in cap. vrgentis cum simil. de heret.* quo extante index procedere debet secundum æquitatem informatam à iure, & quia naturalis & diuina iustitia indicant dictam restitutionem fieri. Sequitur Rebuff. *de pacific. possess. num. 196.* & Archiepiscopus Toler. Mirand. *in 4. Concil. Tolet. canone 59.* & Tiber. Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap 44. num. 10.* vbi alia in proposito vtilia adducit, idem Tiber. Decian. *d. lib. 5. c. 54 n. 3. & 9* vbi quod oportet vt in sententia expresse dicatur, quod recuperet bona & ea recuperet, & ad ea restituatur, & vt in *d. cap. vergentis*, & tenent Cardin. & alij, quos ibi citat, & tandem distinguit, & cum Paris. *vbi sup.* eandem sequitur, Communem & æquiorem esse, refert Farinac. *in suis quæstionibus crimin. 1. parte, tit. de delict. & pœn q. 25. num. 16.* vbi etiam distinguit: eandem sententiam pluribus comprobat Roland. à Vall. *consi 63. num. 24. cum pluribus sequentibus, volum. 3.* cui se subscripsit Marc. Ant. Nata.

56 Contrarium tamen in hoc verius & tenendum est, nempe, vt hæreticus quamuis spontè, & ante sententiam ad fidem Catholicam velit redire, & recipiatur gremio Ecclesiæ, non ob id euiter publicationem bonorum, vt tenent Anton. Imola, Abb. *in d. cap. vergentis, num. 2.* Dominicus *in c. accusatus, §. si vero. n. 5. & in d. c. cum secundum leges in 4. & 5.* Grilland *de heret. q. 6.* Brunus *de heret. lib. 5. cap. 6.* D. Simanc. *de instit. Catholic. titul. 47. num. 15 cum sequentibus.* Et est communiter recepta, vt ex eodem Simane. (sed in meo libro eum non inuenio in loco, in quo eum citat, nempe *cap. 9. num. 8.*) testatur Rojas *1. parte de heretic. num. 119. & 2. p. n. 190. cum sequentibus, & n. 198.* vbi etiam citat eundem Simane. dicentem quod ita communiter ab omnibus Inquisitoribus seruatur, & alios, necnon & instructionem Hispalens. & aliam Cordub. increpatque Iulium Clar. quod falso *vbi supra*, referat esse communem opinionem contrariam. Hanc secundam sequitur etiam Azeued. *in d. l. 3. & 4. num. 15.* & inquit Rojas *in d. 1. p. num. 120.* Quod hanc opinionem tanquam iuri & rationi consonam passim in iudicando ipsi Inquisitores sequuntur contra Clarum, & Archiepiscopum Tolet. *vbi sup.* quia cum bona Hæreticorum sint ipso iure confiscata, illud ius fisco quæsitum per pœnitentiam & reconciliationem non tollitur, *l. nec damnosa, C. de prec. Imper. offer. l. fin. C si contra ius vel vtilit. public.* & ita practicatur secundum Canter. *in quæstionibus crimin. cap. 1. de heret. &c. sub n. 18. pag. 397. col. 1. in princ.* & tenet Don Ioan Vela *de pœnis delict. d. cap. 14. pag. 65. in princ.* sequitur D. Thom. Sanch. *in sum. c. 14. n. 12. lib. 2.*

57 Quando vero hæretici conuertuntur intra tempus, quod gratiæ vocant (& declarat Alphons. à Castro *lib. 1. de iusta heret. punit. c. 22. in vers. solent enim Inquisitores esse*, scilicet, quando hæreticus comparet coram Inquisitoribus intra terminum ab eis assignatum edicto publico ad recognoscé- 58 dum suum errorem, & Tiber. Decian. *d. l. cap. 54. n. 3.*) tunc priuilegio Principis bona non auferútur ab eis, *d. c. vergentis, de her. 1. instruct. c. 3. & c. 7.* Felin. *cons. 10.* Bruous *cons. 5. de heret. c. 6* & hos referens Simanc. *de instit. Catholic. tit. 47. n. 16.* vbi *n. 17.* quod hoc amplius constituerunt Reges Catholici, vt ij, qui ad rectam fidem redeunt, intra tempus ab Inquisitoribus præfinitum bona omnia perinde recuperare, & dispensare queant, ac si nunquam in hæresim incidissent, excepto si bona immobilia alienare voluerint: id enim prohibentur facere sine decreto Principis, ne bonis omnibus venditis ad Religionis hostes transfugiant, *2. instructio, cap. 5.*

Dubium

Dubium tamen maximum est, quousque admittatur hæreticus ad pœnitentiam? in quo plures opiniones referunt Doctores infra citandi: vnam Ioan. Andr. Abb. & Anan. *in cap. excommunicamus* 1. §. 1. *de hæret.* & aliorum tenentium hæreticum pœnitentem Ecclesiæ gremio excipiendum esse, etiam post sententiam diffinitiuam, donec tradatur Curiæ seculari, quia quandiu est sub Inquisitorum manu, tamdiu videtur esse locus pœnitentiæ, & misericordiæ. Et hæc opinio est mitior, & magis communis secundum Boher. *decis.* 343. *n.* 3. *&* 4 *practic.* Carrer. *fol.* 642. *post numerum* 159. & inquit Bossius *in tit. de foro compet. post num.* 137. *& de Hæret. num.* 20. quod ita seruatur, & alias obseruatum fuisse inquit Cardin. *in cap. ad abolendam*, *col.* 1. *de Hæret.* & secundum eam consuluit Bertrand. *cons.* 212. *lib.* 2. *in* 1. *part.* de eadem obseruantia testatur Clarus, qui præd. refert. *d. §. hæresis, versi. sed vsque*, & refert plures authores huius opinionis, eam communem esse profitetur, & Boher. *vbi supra*, Rojas *de hæresic.* 2. *parte num* 192. & Azeued. *in d. lib.* 3. *&* 4. *num.* 11. *tit.* 3. *lib.* 8. *nou. collect. reg.* Eandem sequitur plures allegans, & dicens quod eam approbant omnes Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crim. lib.* 5. *c.* 39. *num.* 3. *fol.* 233.

60 Loquens in his, qui semel tamen lapsi sunt: vbi ex directorio Inquisit. *in* 3. *parte* plus dicit, quod si postquam hæreticus est traditus seculari, & vt ad ignem ducitur, alicuius pij viri adhortationibus resipuerit, poterit vt pœnitens recipi, & pœna ignis commutari in murationem, vel aliam similem. Et tandem superiorem sententiam ex Campeg. asserit esse consuetudinem ex longo tempore, & communiter approbatam, & melius latiusque idem Tiber. Decian. *vbi sup. c.* 54. *n.* 3. *per totum*, *fol.* 258. vbi resoluit, quod licet de rigore iuris verior & magis communis opinio sit, vt vsque ad sententiam admittatur, post autem non, de æquitate tamen (nisi aliæ circunstantiæ obsint) & de misericordia hodie etiam post sententiam admittitur pœnitentia: & quod ita obseruatur de consuetudine, vt per Doctores quos ibi citat. Et quod eam sententiam ipse quoque absolute sequitur, arbitrio tamen iudicis, qui perpendet diligenter an talis pœnitentia ficta sit, vel suspecta secundum qualitatem personæ, & si credit eum ex corde contritum pœnitere, & hoc sibi certum esset, posset etiam post condemnationem, imo & dum ad supplicium duceretur, commutare pœnam mortis in inclusionem muro, vt ex eo tradit Campeg. in addit. ad Zanchin *de hæresic. c.* 16. *in addit.* 6. *in fi.*

61 Sed hanc opinionem reprobat Simanc. *d. titul.* 47. *n.* 37 *similiter, & numeris sequentibus*, vbi refert aliorum opinionem tenentium hoc tempus in arbitrio iudicum non esse, vt modo retulimus ex pluribus relatis per Decian. *vbi sup.* & iterum in Enchirid. *tit.* 58. *n.* 16. *&* 17.

62 Quare ipse Simanc. *d. tit.* 47. *n.* 40. inquit, prosiliens in tertiam opinionem, sapienter decreuisse maiores nostros, vt Hæretici pœnitentes vsque ad sententiam diffinitiuam admitti possint, nec deinceps veniæ aut clementiæ locus sit, citatque nonnullos huius opinionis authores, & præsertim illam bene probat Alphons. à Castro *lib.* 1. *de iusta hæret. punit. cap.* 12. *in versi. sed his omissis*, & Rojas *vbi sup.* 3. *parte n.* 192. dicens de hac re esse instr. Hispalens. *c.* 12. & nouissime aliam Mantuæ Carpentan. vulgo *Madrid*, ann. 1561. Et *n.* 193. addit quod si in publico actu fidei Hæretici negatiui conuertantur, eorum conuersio ficta, & simulata præsumitur, & quod metu mortis potius quam fidei Catholicæ zelo cõuertuntur, & quod ob id raro, aut nunquam huiusmodi conuersio admittenda est, nisi vrgentissimæ causæ subeant, veluti siquis multis lacrymis, & signis suos confiteatur errores, non solum de quibus est accusatus, sed etiam de aliis, & detegat alios complices præsertim personas sibi coniunctas & dilectas: & quod ex his & aliis, quæ Inquisitorum fidei & arbitrio relinquuntur, vera vel ficta conuersio perpendi potest, & quod ita dicta instructio Mantuana intelligenda est. Eandem tertiam sententiam tenet alios allegans Petr. Zened. *in sua collectan.* 55. *n.* 7. *pag.* 187. *col.* 2. & inquit Tiber. Decian. *d. c.* 54. *num.* 3. *ad fin.* ex Simanc. *vbi sup.* quod stylus Hispaniarum tenet, quod vsque ad sententiam admittatur hæreticus ad pœnitentiam. Et hæc sententia apud nos obtinuit, vt constat ex prima instructione Hispal. *c.* 12. vt affirmat Don Ioan Vela *de pœn. delict. d. cap.* 14. *versic. aduertas*, *pag.* 64.

63 Vnde non est tenenda alia opinio Abbatis *in d. cap. ad abolendam*, *n.* 5. *de hæresic.* qui per textum ibi: Si continuò post deprehensionem erroris sponte redierint, & e à contrario sensu rotat, quod ex interuallo non sit admittendus Hæreticus ad pœnitentiam. Cuius opinionem communem esse asserit Paul. Girlland. *de hæres. q.* 5. *sed falso* secundum Rojas *vbi sup. d. n.* 192. quia præcedens 3. sententia eiusdem Abb. est, quæ communis est, & tenenda in praxi, vt vidimus.

64 Quod si sponte hæretici voluerint resipiscere, cogendi sunt ad fidem quam amiserunt recipiendam per rerum suarum subtractionem, *cap. post me, & capit. quo iure.* 8. *d. cap. ipsa pietas*, 23. *q.* 4. *& cap. qui peccat*, ibidem: & per corporalem animaduersionem, *can. minirum*, & canon displicet cum sequenti, 23. *q.* 4. *can.* 1. 2. *q.* 3. *&* 23. *q.* 5. Sunt enim de numero eorum, quos Deus per vias & sepes iussit compelli in Regnum Dei intrare, Lucæ 14. sic D. Augustin. *Epistola* 40. *&* 50. non tantum mansuetudine, sed & seueritate reducendos putat. Nec enim aliena videri debet seueritas ab officio pastorali, si vt saluas conseruet animas Deo, flagellis ad ouile redire inuitas cogat errantes, paratus vlcisci omnem inobedientiam, vt ait Paul. 2. *Corinth.* 10. ab illius namque manu exquirendæ sunt oues, quæ perierint, à Deo, Ezechiel 34. vt late prosequitur Petr. Gregor. *vbi sup. d. lib.* 33. *cap.* 6. *num.* 5. *cum sequentibus*, vbi late & luculenter soluit argumenta, quibus quidam Hæreticis, & disciplinæ Ecclesiasticæ frena laxarunt, & impunitatem concessam incendio fere inextinguibili Gallias vtrasque depopulati sunt, dicentes non esse ad fidem hæreticos cogendos, quæ & refert Bruuus *de hæresic. lib.* 3. *cap.* 3.

65 Quod si hæretici pertinaces perseuerent, tolluntur ex forma præscripta à Deo, dum ait per Ioan. *cap.* 11. Siquis non manserit in me mittetur foras: ecce excommunicationis pœnam, de qua est textus *in cap. excommunicamus*, *in princip. & in cap. ad abolendam, de hæret. cum simil.* gloss. & communis *in clem.* 1. *de sent. excomm.* & quorannis à Pontifice Maximo hæretici excommunicantur.

65 Quamobrem ab inferiori absolui non possunt, nisi alicui specialiter commissum sit: qua ratione Inquisitores Apostolici, & Episcopi Hæreticos pœnitentes absoluunt, *d. cap. excommunicamus, de hæret. & d. cap. ad abolendam, & lib.* 6. *cap. vt officium*, & per Bullam *in cœna domini*, hodie ipse

Roman.

Roman. Pontifex committit Inquiſitoribus, vt ipſi tantom poſſint abſoluere, vt præd. referunt & probant D. Simanc. *de inſtit. Catholic. tit. 3. num. 1.* & Cantera *in ſuis quaeſtionibus criminal. cap. 1. de hæret. apoſt. &c. num. 7. pag. 367.* & Azeued. *in d. l. 1. num. 143. cum ſequenti, tit. 3. lib. 8. noua collect. reg.*

67 Quo fit vt Confeſſatij electi à pœnitentibus, vt ſacras confeſſiones audiant, quamuis ex clauſula generali diplomatis, ſiue Bullæ Apoſtolicæ, à multis criminibus abſoluere poſſint, Hæreticos tamen abſoluere nequeunt, quia id ſpecialiter Inquiſitoribus reſeruatum eſt: nec veriſimile id generaliter eſſe conceſſum, quod ſpecialiter denegaretur. Nec enim probabile eſt, Pontificem Maximum tot legibus in fidei fauorem latis tam facilè derogare voluiſſe, *cap. in generali, de reg. iur. lib. 6. l. ſi quando, Cod. de inofficioſo teſtamento*: ita D. Couar. *in c. Alma mater, 1. part. §. 11. num. 15. per totum, de ſentent. excommun. lib. 6.* Simanc. *d. tit. 3. num. 2.* Didac. Perez *in l. 3. tit. 4. lib. 8. ordin. pag. 85. verſic verum.* Rojas *de hæret. 2. part. aſſertione 39. de priuileg. Inquiſit. num. 416.* vbi inquit hoc hodie plenius declaratum eſſe per Motum proprium Pij V. datum Romæ 3. Kalend. Februar. ann. 1572 & Nau. *in Manual. Latin.* edito Valliſolet. anno 1588. *cap. 22. num. 255.* & Azeued. *in d. l. 1. n. 145.* quamuis Dominic. à Soto *in 4. diſtinct. 22. quaſt. 4. art. 3.* diſſentire quodammodo videatur. Cui ſententiæ ad hæret. nouiſſimè Tyber. Decian. *1. tom. tract. crimin. lib. 5. cap. 21. num. 16. fol. 212.* quia extrauagana Sixti IV. id expreſsè prohibens incipien. *& ſi dominici*, in deſuetudinem abiit. Sed falluntur profectò: *Y anſi ſe declara oy dia expreſſamente en las Bulas de la Cruzada, que no puedan por virtud della abſoluer los confeſſores del crimen de la Heregia*, quod & latè probat Emanuel Rodriguez *in explicatione Bullæ Cruciatæ, §. 9. num. 7.* & nouiſſimè Henriquez *in ſua Summa Theolog. moral. lib. 3. c. 16. num. 2. pag. 445.* vbi limitant niſi particulariter & diſtinctè hoc concedatur in Bulla, vel Iubilæo, & plures citans Petr. Zened. *in ſua collectan. iuris Canonic. 103. ſuper*

68 *cap. excommunicamus el 1. de hæret. num. 3.* ¶ Vbi etiam, quod in articulo mortis abſolui poſſunt hæretici abſque Bulla, vel priuilegio, à quocumque Sacerdote citans noa ad hoc, & alios plures. Quod intelligendum eſt ſi Epiſcopi & Inquiſitores deſint, vt in Concil. Arauſicano, *cap. 2.* his verbis decretum eſt: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus à Presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placuit, c. his qui tempore tuin ſequenti, 26. quæſt. 6.* Concil. Trident. *ſeſſ. 14. cap. 7.* ita Simanc. *d. tit. 3. n. 3.* & Azeued. *vbi ſuprà, in d. l. 1. num. 145.*

69 Quinimo etiam abſolui & Eccleſiæ reconciliari poſſunt poſt mortem ij, qui abſolutionem petierunt, & ſigna pœnitentiæ oſtenderunt, & per eos non ſtetit quominus abſoluerentur, *cap. à nobis el ſegundo de ſententia excommunic. 4.* Concil. Carthagin. *cap. 76. cum ſequenti*, Gerſon *in tractatu de abſolut. defunct.* & Simanc. *dicto titul. 3. num. 4.*

70 Parochus autem, aut alius Sacerdos, cùm Hæreticus in ſacro pœnitentiæ foro errores ſuos ei fatetur, nec abſoluere eum poteſt, nec eum prodere debet ſuadeat ei vt conſulatur generalis Inquiſitor, qui pro qualitate cauſarum arbitrio Senatus iuriſdictionem Sacerdoti mandare poterit, eo magis quod abſolutio illa in foro pœnitentiæ nihil obſtat eorumdem criminum cognitioni forenſi: ita Simanc. *vbi ſuprà, num. 5.* Hoc tamen cautè faciendum eſt, ne crimen occultum, & in confeſſione detectum, eiuſque autor pandatur, & publicum fiat.

71 Hodie autem Epiſcopi abſoluere poſſunt occultos hæreticos in foro conſcientiæ, poſita pœnitentia ſalutari, & id gratis facere debent per ſe ipſos, non per Vicarios, vt in Concil. Trident. *expreſsè cauetur ſeſſione 24. capite 6. de reformatione, incip. liceat Epiſcopis, &c.* refert Simanc. *vbi ſuprà, num. 6.* & Tyber. Decian. *vbi ſuprà, n. 16. ad finem.*

72 Nauarrus tamen *in Manual. Latino, cap. 27. num. 271. verſic. 15.* exiſtimat hodie derogatum eſſe huic decreto Concil. Tridentin. per Bullam in Cœna Domini, quotannis legi ſolitam: in ea namque caſu 22. anno 1581. lata inquit Gregorius XIII. Cæterum à prædicta ſententia nullus per alium quam per Roman. Pontif. niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtita abſolui poſſit, etiam prætextu quarumcumque facultatum & indultorum, quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus & quarumuis Ordinum, etiam mendicantium, & militiarum Regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia meliori dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, &c. ac cuiuſuis Concilij decretorum, verbo, literis, aut alia quacumque ſcriptura in genere, & in ſpecie conceſſorum & innouatorum, ac concedendorum & innouandorum. Quo fundamento opinionem Nauar. *vbi ſuprà*, probabiliorem exiſtimauimus, *d. lib. 1. cap. 13. canon. quaſtionum, num. 28. & num. fin.* adducentes Pium V. & Gregor. XIII. Summos Pontifices idem reſpondiſſe, vt accepimus à viro religioſiſſimo & fide digno, & teſtatur Nauar.

73 Poſt hæc autem Sixtus V. ſucceſſor Greg. XIII. in Bulla in Cœna Domini addidit: Niſi hi caſus in illis litteris expreſsè comprehendantur. Quo extante indubium videtur, quod decretum Concil. Trident. incorrectum & in ſuo robore remaneat: ſicque licebit Epiſcopis vti prædicta facultate Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 6. in fin.* vt voluit idem Nauarr. *in editione anno 1584. num. 260. & 275.* & melius Eman. Rodr. *in explicatione Bullæ Cruciat. §. 9. num. 7.* & latiſſimè plures alios citans & benè probans Henriquez *vbi ſuprà, c. 14. n. 7. lit. M. pag. 439. & c. 13. n. 1. pag. 444.* & nouiſſimè idem probat cum aliis Candelabr. aureum ſeptem Sacram. *in tit. de abſolut. n. 13. pag. 234.* & voluit idem Nauar. *conſ. 15. de ſententia excommunicat. n. 1. & 2.* & Petr. Cened. *vbi ſupra, num. 3. in fin.* & ita aduertimus *in 2. edit. can. quaſtionum Matriti facta ann. 1597.*

74 Hæreticus autem mentalis tantum per Confeſſarium poteſt abſolui, cum hæc mentalis hæreſis, quæ exterius non prodiit, non ſit punibilis ab Eccleſia, nec habeat cenſuram annexam, Simanc. *tit. 42. n. 11.* diximus *lib. 1. canon. quaſtionum cap. 13. num. 28.*

75 Quod autem hæretici mentales non incurrant ſententiam excommunicationis eſt communior, & rationi magis conſona, vt latè ibi probauimus *numero tertio, quarto & quinto*, & etiam Didacus Perez, *in l. 3. titul. 4. lib. 8. ordinament, pag. 83. colum. 2. & pag. 84. colum. 1.* & prius *in l. 1. tit. 1. lib. 1. col. 34.* quidquid nouiſſimè aliud velit Cantera *in quaſtionibus crim. cap. 1. de hæret. num. 8. per totum.*

76 Supereſt igitur ex ſupradictis in hac quæſtione.

quod lex nostra Regia 1. *titul.* 3. *lib.* 8 *non. collect.* reg. tantum agit de pœna confiscationis omnium bonorum hæretici. Circa cuius intellectum in hoc agemus *in quæstionibus statim sequentibus*, illo tantum hic animaduerso, quod hæc pœna imponitur illi, quem Ecclesia iudicat pro vero hæretico, non vero illi, quem Ecclesia iudicat pro hæretico præsumpto: huic namque non imponitur pœna confiscationis bonorum, sed abiuratio de leui vel vehementi secundum qualitatem præsumptionis, vt in capite vergentis, *& in cap. excommunicamus*, § *damnati*, *de hæret. & in cap. cum secundum leges*, *de hæret. in* 6. vbi pro vero hæretico publicantur bona, non pro suspecto hæretico.

77 Quod intelligit Cantera *in suis quæstionibus crimin. cap.* 1. *de hæret. apost. &c. num.* 54. *pag.* 412. quando Ecclesia propter illam suspicionem non iudicat illum hæreticum, scilicet, quando est negatiuus: nam si Ecclesia iudicasset illum hæreticum, vt quando est conuictus, & ipse negatiuus, tunc profecto confiscarentur eius bona, vt *in cap. ad abolendam*, *de hæret.* Suspecto etiam tantummodo de hæresi non publicantur bona, *capit. accusatus*, §. *porro de hæret.* vt cum Zanchin tenet Farinac. *in suis quæstionibus crimin.* 1. *tom. q.* 10. *num.* 40.

SVMMARIVM.

1 *Iura & actiones an comprehendantur in confiscatione bonorum hæretici, & à quo tempore, per totam quæstionem, & num* 9. *cum sequentibus.*

2 *Filiis Catholicis hæreticorum an relinquantur bona parentum, vel alimenta, aut legitima, & an filiæ eorum sint dotandæ per fiscum, & numeris sequentibus. Et quid in crimine læsæ Maiestatis humanæ? n.* 5.

10 *Bona hæretici occulti an confiscentur?*

11 *Pretium an restituatur ei, qui bona fide contraxit cum hæretico occulto? vbi plures referuntur, & distinguuntur, atque declarantur.*

12 *Bona alienata ab occulto hæretico reuocantur, quæ in fraudem fisci paulo ante alienauerit, vt in exemplis de quibus hic.*

13 *Confessio sola hæretici occulti in probatione temporis, ex quo incidit in hæresim, emptoribus, & creditoribus nocere non potest, nisi testibus comprobata sit.*

14 *Hæreticus occultus quoad forum fori est capax legati alimentorum, vt hic*

An in confiscatione bonorum iura, & actiones comprehendantur, & à quo tempore?

In eandem l. primam.

QVÆSTIO XXXIV.

1 QVÆRO etiam an in confiscatione bonorum hæretici iura, & actiones comprehendantur,
2 & à quo tempore? Et quoad primum, § quod in publicatione bonorum mobilium & immobilium non veniant iura & actiones, testatur communem ex Ario Pinelo Iulius Clarus *in practic. crimin. quæst.* 78. *in versic. successione quæro* qui illum sequitur dicens, quod ex introducta est practica illius prouinciæ, vt in sententia confiscationis apponantur etiam illa verba, iurium & actionum & nominum. Eamdem sequitur & probat, & communem dicit supra dictos & alios allegans Farinac. *in suis quæstionibus crimin.* 1. *parte de delict. & pœn. quæstion.* 25. *numer.* 109.

Sed in crimine hæresis contrarium probat 3
D. Simanc. *de instit. Catholic. tit.* 9. *numer.* 7. dicens quod bona omnia hæreticorum mobilia, immobilia, & mouentia, iura quoque & actiones, & iura sepulchrorum ipso iure publicantur, cap. cum secundum leges *de hæret. lib.* 6. *l. bonorum*, *& l. mouentium*, *ff. de verbor. signi. l.* 1. §. *interdum*, *ff. de suis & legit. hæred.* & sequitur ad literam D. Azeued. *in d. l.* 1. *numer.* 180. & alios allegans Thom. Sanch. *in sum. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 3. Vnde Simanc. *per totum illum titulum* plura hinc adducit, quæ publicantur Hæretico, & alia plura, quæ non publicantur, de quibus ibi per eum.: & de iuribus conditionalibus vltra ipsum agit bene Farinac. *in quæstionibus crim.* 1. *tom. de delict. & pœn quæstionibus* 25. *num.* 142. *cum sequentibus*, & Peregrin. *de iure fisc. lib.* 5. *titul.* 1. *num.* 77. *&* 93. *cum sequentibus*, qui *num* 84. *cum pluribus sequentibus* latissime agit de iuribus, & obligationibus quæ transeunt in fiscum propter crimen hæresis, quæ non transeunt à *num.* 91. *cum sequentibus.* Quoad secundum, à quo tempore bona hæreticorum publicentur, vltra Sanchez *vbi supra*, num ab eo die, quo in hæresim inciderunt, vel postea? lex etenim Pontificia nihil aliud ait, quam quod bona Hæreticorum ipso iure confiscata sint, vt *in d. cap. cum secundum leges.* Et cum text. ille non distinguat, monit 4
id procedere etiam si Hæreticus habeat filios Catholicus: licet enim bona Hæreticorum filiis eorum Catholicis relinquebantur, *l. Manichæos*, *& l. cognouimus*, *C. de hæret. l.* 2. *titul.* 26. *part.* 7. *in versic. otro si decimos*, *& l.* 7. *titul.* 7. *part.* 7. Quod quidem iustius esse aiunt quam id, quod hodie constitutum est, horum benignus affectus laudandus quidem est. Expedit tamen Reipub. vt filij quoque hæreticorum egestate laborent. Merito igitur antiqua iura (nempe lex *Manichæos*, *lib. cognouimus*, *Authent. idem est*, *C. de hæret. & cap. Iudæi* 1. *quæstionib.* 4.) sunt abrogata, quamuis non desint qui putent ea hodie seruanda esse, cuius farinæ est Ioann. Aiubal. *in l. post contractum*, *numer.* 377. *ff. de donat.* Verum opinio eorum communiter damnata est, secundum Simanc. *tit.* 9. *numer.* 4. & contrarium probat text. *in authen. Gazaros*, *C. de hæret. & cap. vergentis*, *de hæret.* & ibi glossa communiter approbata, & tenet etiam glossa expressa *in d. cap. cum secundum leges verbo ipso iure*, ibi: & puto similis *in summa* 23. *quæstione* 7. quam vltra ordinarios ibi approbat Repertor. Inquisit. *verbo confiscatio.* §. *filiam nepotis.* Sequitur Angel. de Clauas. *in summa*, *verbo hæresis*, §. 7. Syluester *eodem verbo hæresis el primero, quæstion.* 8. *versic.* 3. *pœna* idem *in verbo*, *legitima*, sequitur Palat. Rub. *in rep. cap. per vestras*, *de donat. inter vir. & vx. in* 3. *notabil.* §. 13. *numer.* 14. Est communis secundum Iul. Clar. §. *hæresis*, *in versic. & scias*, & eam bene probat Simanc. *vbi suprà*, *cum numeris sequentibus*, communem etiam eam testatur Didac. Perez, *in dict. lib.* 1. *titul.* 1. *lib.* 1. *ordinam col.* 33. & de consuetudine seruatam, & ita

practica

practicatur secundum Canter. *vbi supra, num.* 14. *pag.* 373. *colum.* 2. *in princip. & num.* 20. vbi eam sequitur; probat & defendit, ac communem profitetur, communem etiam dicit Iulius Clar. §. *hæresis num.* 14. Rojas *de hæret.* 2. *part. assertione* 16. *num.* 191. Azened. *in d. l.* 1. *num.* 217 *&* 218. sequitur & ampliat pluribus modis Tyber. Decian. 1. *tom. cap.* 45. *num* 2. *&* 3. *& numeris sequentibus* pluribus modis limitat: est etiam communis secundum Farinac. *in suis quæstionibus crim.* 1. *part. q.* 24. *num.* 44. Et in hoc seruandum est prædictum ius Canonicum, non vero leges Partitarum, vt latè probat Gregorius Lopez, *in d. l.* 7. *tit.* 7. *partita* 6. *glossa* 1.

5 Quod & in crimine læsæ Maiestatis humanæ locum habet, vt aduersus Budæum & Igneum cum aliis probat Simanc. *vbi suprà, n.* 6. affirmat Farinac. *vbi suprà, n.* 47. *per l. quisquis, § filius, C. ad l. Iul. Mai. auth. bona damnatorum, in fin. C. de bon. proscript.* & probatur iure Regio *in l.* 2. *tit.* 2. *& in l.* 9. *tit.* 31. *p* 7.

6 Inquit tamen Cantera *vbi suprà, num.* 28. *in fin.* quod vidit ex misericordia per Inquisitorem generalem, & Consilium Inquisitionis fuisse cautum, vt filiæ cuiusdam hæretici dotarentur ex bonis confiscatis patris: & quod sic fuit bis factum tempore, quo fuit Inquisitor. Imo & iure idem cum aliis probat dicens esse communem opinionem Peregrin. *de iur. fisci, lib.* 5. *titul.* 1. *num.* 76. & latius Farin. *d. quæst.* 24. *num.* 46. *cum communi, & num.* 47. ampliat vt procedat etiam in crimine læsæ Maiestatis secundum communem.

7 Similiter D. Simanc. *d. titul.* 29. *num.* 12. inquit, maiores nostros quodam instructionis capite decreuisse, vt filij hæreticorum impuberes, qui priuati fuerint parentum bonis, educentur, & alantur cura Inquisitorum apud aliquos viros Catholicos & religiosos, qui eos fidem Catholicam doceant, vt in prima instruct. Hispal. *cap.* 21. Lupus Senior *in tractat. de hæres. cap.* 18. & Lup *in cap. per vestras*, §. 72 & Corras. *in l. qui liberos num.* 62. *ff. de rit. nupt.* Quemada *quæst.* 24.

8 Imo indistinctè, quod onus liberos alendi, vel etiam vxorem inopem, in fiscum successorem in bonis publicatis transeat, tenet & probat cum communi Beccius *consil* 8. *per totum*, & eum aliosque referens Peregrin. *vbi suprà, num.* 75. *&* 76. vbi tandem inquit, quod in hoc negotio Curiarum consuetudines sunt explendæ, & attendendæ. Filio autem orthodoxo, & fideli procul dubio pater hæreticus, Iudæus, vel Infidelis tenetur exhibere alimenta, *lege cognouimus, §. sed ne videamur, Cod. de hæretic.* & ibi Salicet. probat latè plures allegans Petrus Surdus *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 4. *per totam*, vbi quod eadem ratione tenetur dotare filiam, quæ sit ad fidem conuersa. Imo & quod talis filius ad fidem conuersus potest compellere patrem adhuc viuentem ad consignandam sibi legitimam, vt *ibi* latè probat cum Anania contra Ioannem Licirier.

9 Sed redeundo ad quæstionem secundam principalem prædictam à quo scilicet tempore bona hæreticorum confiscentur, communi omnium consensu receptum est vt exemplo eius, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ commisit, de quo *in l fin. C. ad l. Iuliam Mai. & d. l* 2. *tit.* 2. *p.* 7. à die commissi criminis bona hæretici omnia publicentur, vt testatur D. Simanc. *d tit.* 9. *n.* 21. & tenent omnes scribentes *in dictum c. cum secundum leges*, & Cantera *vbi suprà, num* 14. *cum seqq.*

Hinc plura efficiuntur, quæ deducunt & latius prosequuntur Simanca & Cantera *vbi suprà*, concernentia prohibitionem alienationis bonorum ab hæretico faciendæ, atque ipsorum administrationem ex die commissi criminis. § Si tamen crimen hæresis sit omnino oc- 10
cultum, & sic mentale, quod exterius non prodiit, vel si prodiit omnino non potest probari, bona prædicta non confiscantur, vt probat Cantera *vbi suprà, num.* 18. Tametsi Bursat. *consil.* 289. contrarium senserit plures allegando, quem sequitur Petrus Surdus *de aliment. titul.* 9. *num.* 8. vbi quod ita à paucis mensibus citra, Senatus ille Mantoanus iudicauit, & quod sic etiam seruant hæreticæ prauitatis Inquisitores, vt sibi super eo facto interroganti respondit quidam Ciuitatis Inquisitor. Facit etiam secundum ipsum ibidem, *numero tertio*, quia Hæreticus occultus non minus amittit rerum suarum dominium, & administrationem ante sententiam, quam si esset manifestus, & sententia condemnatus ex Geminian. quem refert *in cap. cum secundum, §. confiscationis, de Hæretic. in* 6. Sed nihilominus de rigore iuris tenet primam superiorem sententiam, nisi aliud cautum vel obseruatum fuerit, vel sit in officio Sanctæ Inquisitionis. In hæretico mentali cessat controuersia, quia eorum bona non confiscantur, quod si probari potest, licet sit occultus Hæreticus, fiscus vendicans res venditas ab eo non tenetur pretium emptori restituere, vt profitentur omnes *in d. cap. cum secundum leges*, & Syluester *in summ. verbo restitutio* 3. §. 7. & cauetur secunda instruct. Hispalens. *cap* 6. & communi sententia receptum est secundum Simanc. *dict. tit.* 9. *num.* 27. § Vbi *numero vigesimonono, cum* 11
pluribus sequentibus, refert multos casus, in quibus pretium restituitur ei, qui bona fide cum Hæretico occulto contraxit, ermulauit, atque rectè meo iudicio probauit: quos hic summatim referam, vt in promptu à lectoribus habeantur, & sunt huiusmodi.

Quando nummi soluti extant in bonis Hæretici, quia reddendi sunt protinus emptori, ne fiscus & rem & pretium habeat.

Idem est in parte nummorum extante.

Pecunia quoque reddenda est emptori, & ei qui occulto Hæretico bona fide mutuum dedit, si ex ea pecunia factus sit Hæreticus locupletior, vt putà si prædium, aut alias rem emit; nam aut nummi restituendi sunt, aut res nummis empta.

Idem est si Hæreticus nummis illis res suas meliores fecerit, aut hypothecas liberauerit, aut censum redemerit: vel si proprios creditores ex ea pecunia dimiserit: vel etiam quando pecunia soluta versa fuit in rem Hæretici: vel tantundem ipse consumpturus esset ex bonis suis: vel si pecunia data Hæreticus se ipsum, vel familiam vestiuit & aluit: vel si ea horreum, vel quippiam simile ædificauerit: si ædificium ruens refecerit, si oliueta defecta restaurauerit: si vites propagauerit, vel arbores curauerit, aut flumina auerterit: si in valetudinem suam, aut familiæ, aut in funus suorum pecuniam sibi datam Hæreticus occultus impenderit. Omnibus enim istis casibus is, qui bona fide eidem pecuniam dederit, tantundem à fisco recuperare poterit, quinimo sat est impensam esse pecuniam in res necessarias, aut vtiles, quamuis postea casu perierint. Nec est dilucida probatio exigenda ab eo, qui bona fide rem aliquam ab occulto Hæretico emerit: quia non est quod ei

possit imputari, qui diuinare non valuit. Et in hoc probabiles coniecturæ sufficiunt (secundum veriorem opinionem) quas nuncupatim refert Simanc. *vbi suprà, n* 45. *cum sequentibus*, vbi quid de melioramentis, de quibus omnibus agit etiam Tiber. Decian. *d. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 4. Et quod pretium sit restituendum, quando conuersum fuit in vtilitatem hæretici, & quod hoc præsumatur quando hæreticus fuit mercator, ex aliis probat Did. Perez *in l.* 1. *col.* 35. *in vers. postremo quæro, tit.* 5. *lib.* 2. *ordinam.*

12 Quinimo non tantum à die hæresis commissæ bona alienata ab occulto Hætetico reuocantur, sed etiam ea, quæ in fraudem fisci paulo ante alienauerit, vt si dixerit, se metu confiscationis ea bona alienare, vel si omnia bona sua sine euidenti causa alienauerit, si post alienationem ea possidere repetiatur, si statim post alienationem hæresis eius detestata fuerit, *l. in fraudem, ff. de iure fisci, l. omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraud. cred.* tradunt DD. *in l. post contractum, ff. de donat.* & in terminis Simanc. *vbi suprà, num.* 56.

13 Denique circa nostram quæstionem obseruandum erit, solam rei confessionem in probatione temporis, ex quo quis in hæresim incidit, emptoribus & creditoribus nocere non posse, nisi testibus comprobata sit, Simanc. *vbi suprà, num* 60.

14 Hæreticus occultus quoad forum fori est capax legati alimentorum, ita vt ante delatam sententiam declaratoriam ius illi quæratur, vt probat Barsat. *consil.* 14. & probat late Petr. Surd. *de alim. d. tit* 9 *quæst.* 33 *n.* 8. 9. *&* 10. aduersus Menoch. *consil.* 185. *num* 7. *& seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Bona hæretici, quæ confiscantur ipso iure à die commissi delicti, quæ dicantur?*

2 *Bona futura hæretici, acquisita post condemnationem non veniant in confiscatione.*

3 *Hæreditas patris, matris, vel fratris delata bannito post publicationem bonorum eiusdem, fisco non acquiritur.*

4 *Bona, in quibus delinquens non habet, nisi vsumfructum, an veniant in confiscatione bonorum ipso iure facta propter delictum? & n. sequentibus.*

5 *Prohibitus alienare per contractum, vel vltimam voluntatem, non etiam potest per delictum.*

6 *Vsufructuarius non potest alienare vllo titulo vsumfructum, quem habet, alias illum amittit. & consolidatur cum proprietate.*

8 *Quæ non possunt transire ad hæredes extraneos, non possunt etiam transire in fiscum.*

9 *Vsusfructus bonorum fideicommissi, propter delictum fideicommissarij potest ex confiscatione fisco addici. Limitatur tribus modis, n.* 10.

12 *Bona alienari prohibita, vel fideicommisso subiecta regulariter non veniunt in confiscatione bonorum. Ampliatur pluribus modis per totam quæstionem. Limitatur num.* 21. *&* 26. *duobus modis, & n.* 27. *alio mod.*

13 *Prohibitio testatoris, ne bona sua veniant in fiscum, sed in alios, quos vocauit, valida est, & num.* 14. *& seqq, vbi idem probatur in constitutione maioratus.*

22 *Grauamen in legitima apponi non potest, & appositum ipso iure reiicitur, minusque alienationis prohibitio in legitima facta valet, vt in n.* 23. *Limitatur num.* 25.

24 *Prohibitus alienare simpliciter non censetur prohibitus alienare vsque ad legitimam, & trebellianicam.*

De bonis Hæretici, quæ confiscantur?

In eamdem l. 1.

QVÆSTIO XXXV.

QVÆRO, vlterius, quæ dicantur bona Hæretici, quæ confiscantur ipso iure à die commissi criminis? Et in hoc resoluo, quod illa tantum bona confiscantur, in quibus ipse hæreticus habet verum & liberum dominium, à tempore commissi criminis vsque ad tempus sententiæ, in propria & stricta significatione, non vero illa, in quibus habet vtile dominium, vel tantum possessionem; vt latissimè iure probat Cantera *in suis qq. crim. c.* 1. *de hæret. apostat. &c. n.* 10. *&* 20. Hioc plura deduci poterunt vtilia in praxi, quæ cumulat latissimè D. Simanc. *in suis Cathol. instit. tit.* 9. *n.* 61. *cum seqq. &* Cantera *vbi suprà, cum n. seqq.* 1

Illud tamen præcipuum est in proposito, quod in hac confiscatione bonorum non veniunt bona futura acquisita post condemnationem, text. est *in l. si mandauero, §. is cuius bona, ff. mandati*, ibi: quia publicatis bonis, quidquid postea acquiritur non sequitur fiscum, &c. & ibi Bal. & alij. text. *in l. eius qui, §.* 1 *ff. de testa.* ibi. Bona quoque, quæ tunc habuit cum condemnaretur, publicabuntur, & ibi Bald. & Paul. *de Cast. l. certa forma*, vbi DD. *C. de iure fisc. lib.* 10. *text. in c. fœlicis, §. verum ibi, de post modum acquisitis repetitio non negetur*, & ibi DD. *de pœnis in* 6. Simanc. & Canter. *vbi suprà*, Ant. Gom. *in* 3 *tom. var. resol. c.* 14. *de confisc. bon. n.* 1. Arias Pinel. *in Rub. C. de bon. mater.* 1. *p. n.* 13. Boss. *in pract. crim. tit. de bon. confisc. n.* 15. *&* 66. Est communis, vt plures allegans resoluit Iul. Clar. *in pract. crim. §. fi. q.* 78. *vers. vlterius*, vbi refert aliam praxim illius Ducatus: & hanc sequuntur, & communem testantur plures authores quos refert & sequitur Far. *in suis qq. crim* 1. *p tit de delict. & pœn. n.* 133. Sequitur plures referens & amplians Peregr. *de iur. fisc. lib* 5. *tit.* 1. *n.* 132. Qui in sequent. ex hoc infert, quod ideo hæreditas patris, matris, vel fratris delata bãnito post publicationem bonorum eidem fisco non acquiritur, cum Baldo & aliis, quos *ibi* ad hoc refert. Et insuper addit, quod idem est in legitima, nempe, quia patre viuente non est filio debita. Et an bona prædicta futura computentur à tempore sententiæ criminis declaratoriæ per iudicem latæ, ita vt bona vsque tunc acquisita publicentur, non autem post sententiam acquirenda, an potius computentur à tempore commissi criminis, agit late Th. Sanch. *in Decalog. præcept. lib.* 2. *cap.* 14. *numer.* 9. *&* 10. 2 3

Hinc illa quæstio examinãda se offert, an bona, in quibus delinquens non habet nisi vsumfructũ, veniant in confiscatione ipso iure facta propter delictum, per quod omnia bona delinquentis publicantur? Et vsumfructum prædictũ in hac specie non venire in confiscatione bonorum deducitur ex supradictis, idque & dixerunt Bald. *in lib.* 1. *C. de bon. lib. per text. in l. corruptionem, ff. de vsufruct.* 4

vsufruct. Alex.*conf.*23 *num.*14. *vol.* 1. Conrad. *in pract. tit. de pub. bon. num.*3.*vers.*3.*limita.pag.*429.
5 *col.* 2. ❡ Comprobatur præterea hæc sententia, & secundo, quia ille, qui non potest alienare per contractum, vel vltimam voluntatem, nec etiam potest alienare per delictum, *l. Imperator*, & ibi Bart. & communiter omnes, *ff. de fidei-*
6 *com. liber.* ❡ Sed vsufructuarius vsumfructum, quem habet, alienare non potest quouis tit. oneroso, vel lucratiuo per contractum, vel vltimam voluntatem, imo si defacto alienet statim ipso iure illum amittit, & consolidatur cum proprietate, *l si vero fructus*, *in vers. & si extraneo*, & ibi gloss. Bald. & Salic. *ff. de iure dot. §. finitur*, & ibi gl. Faber. Ang. & communiter DD. *inst. de vsufr.* & alibi: ergo nec per delictum.

7 Tertio, quia illa, quæ non possunt transire ad hæredes extraneos, non possunt etiam transire in fiscum, quia habetur loco hæredis extranei, *l.* 2. *C. ad l. Iul. de vi pub l. eorum*, *ff. ad l. Iul. mai. l. iura libertorum*, *ff. de iure patron. gloss. in l.* 1. vbi Bald. & alij *C. de bon. qua liber. & in l.* 3. vbi Bart. & DD *ff. de interd & releg.* est communis reg. vt plures allegans resoluit Farin. *d.q.*25.*n.*51. sed talis vsusfructus non transit ad hæredes, *vt in d. § finitur*, *cum simil.* ergo nec ad fiscum.

8 Nihilominus tamen contraria in hoc sententia est verior, communis, & tenenda, imo quod confiscatis bonis delinquentis, confiscari etiam debeat vsusfructus, quem solum habet idem delinquens in dictis bonis, non respectu commoditatis perceptionis fructuum, durante vita ipsius delinquentis condemnati, quam tenet Bart. *in l si postulauerit*, & ibi etiam Angel. Perusius, & communiter DD. *ff de adult.* idem Bart. *in l. si quis in tantum, col. fi in vlt quæst. C. vnde vi* idem Angel. *in l. eorum*, *co. fi. num* 3. *ff de damn infect.* Paul. de Castr. *in l. si finita*, *§. si de vectigalibus*, *co. fi. ff de damn. infecto*, Ias. *in §. actiones autem de peculio*, *num.*65. *inst. de act.* Angel. *de malef. in verbo*, *& eius bona publicamus*, *num.*40 Salic *in l si quis posthac*, § 1. *num* 4 *ff de bon. proscript.* Est communis, vt plures allegans eamque bene probans affirmat. Anton. Gom. 1 *tom. var. resol. cap* 15 *de seruit. num.*16. vbi respondet fundamentis prioris partis contrariæ sup. adductis, sequitur alios allegans Pereg. *de iure fisc lib.* 5 *tit. num.*73. & 116 vbi limitat & distinguit.

9 Sed & pro hac communi, & vera sententia adduco bonum text. *in l. Statius Florus*, *§. Cornelio Fœlici*, *ff. de iure fisc.* vbi probatur, quod propter delictum fideicommissarij vsusfructus eorum bonorum, quæ fideicommisso subiecta sunt, potest ex confiscatione fisco adiici durante vita eiusdem, & ibi communiter DD. hoc notant, vt inquit D. Molin. *de Hispan. primog. lib.*4. *cap.*11. *n.*11. & ita practicatur secundum Iul. Cla. *in pract. crim. § fin. q.* 78. *sub vers. item quæro*, ibi si vero fideicommissum. & eam sequuntur plures, & communem testantur, quos refert & sequitur late eam probans Farin. *d.q.*25.*n.*34.

10 Quod solet communiter restringi, quando vltra tacitam probibitionem, quæ ex fideicommisso resultat bona expresse alienari prohibita sunt, quo casu omnes scribentes censent non esse etiam vsumfructum eorum bonorum viuente possessore fisco adiiciendum. Hæc est communis & vera sententia, quam refert, & probat pluribus allegatis D. Molin. *vbi sup. num.* 11. & latius *lib.* 1. *c.*20. *num.*9. & late idem facit Farin. *d.q.*25. *num.*36. *cum seqq.* & ita est tenendum, quidquid plura pro vtraq; parte adducat Pereg. *de iure fisc.*
*lib.*5. *tit* 1. *num* 98. *cum pluribus seq. & num.*126. *in vers. & nota.* Limitatur secundo, vt per eundem Farin. *vbi suprà*, *num* 35. Tertio limitatur, vt per ipsum Farinac. *ibid. num.*39. *ad fi.* Vera igitur est opinio præfata Bal. & communis contra & sequaces.

Sed pro concordia dici potest secundum Farin. 11
d quæst 25. *num.*150. quod aut quærimus vtrum reo mortuo vsusfructus, qui erat penes eum, in fiscum deuenire debeat vigore confiscationis factæ de eius bonis, & dicendum quód non, & isto casu procedat prima opinio Baldi negatiua (sed profecto de hoc nemo dubitat, nec loquitur in ea specie Bal.) Aut quærimus an reo viuente, & eius bonis publicatis vsusfructus, qui erat apud eum, in fiscum deueniat durante solum vita vsufructuarij delinquentis, & tunc verior est, & procedit secunda affirmatiua, & communis Bart. opinio, vt sic in effectu omissis aliis capitibus distinctionis, quæ non faciunt ad propositum post multa hinc inde adducta concludit Nellus *in tract. bannit. in* 1. *p. secundi tempor. quæst.*27. *prope fin. in vers. sed mihi videtur dicendum*, & Nellum refert, & sequitur Gigas *de crim. læsæ Mai. lib.* 2. *titul. de pæn. commit. crim. in tract. læsæ Mai. quæst.* 19. *versic. in hac materia distingue:* in summa igitur Farin. omnino probat opinionem Bartol. & communem contra Bal. & sequaces.

Secundo ex superioribus deducitur, quod bo- 12
na alienari prohibita, vel fideicommisso subiecta non veniunt regulariter in confiscatione bonorum tex. *in auth. res quæ*, *C. comm. delegat. l. Imperator*, vbi Bart. *in princip. ff. de fideicom. libert.* Quam conclusionem, & regulam sequuntur, & communem profitentur quam plurimi authores, quos refert, & sequitur Farinac. *d quæst.* 25. *numer.*22. Sed vltra ipsum hoc apud omnes communi decreto receptum est secundum D. Molin. *de Hispan. primog lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 1. *cum sequentibus*, & quod res per testatorem expresse alienari prohibita fauore familiæ, vt in familia permaneat, non transeat in fiscum, sed quod publicatis bonis delinquentis possit per illos de familia statim vindicari, vt *in d. l. Imperator* tenet etiam plures citans Pereg. *de iure fisc. lib* 5 *tit.* 1. *num.* 98.

Hæc regula ampliatur primo, vt multo magis 13
bona fideicommisso subiecta, & prohibita alienari non transeant in fiscum, quando testator expresse in testamento, vel prohibuit alienationem in fiscum ex delicto, vel in casu delicti, alios putà proximiores sibi bene visos fisco remoto substituerit. Tunc namque: cum vnus quisque in rebus suis habeat liberam testandi, & disponendi facultatem, iniquumque sit ingenuis hominibus tollere rerum suarum liberam alienationem, *l. sed & si lege*, *§. consuluit*, *ff de petitione hæreditatis*, *l. non vsque adeo*, *ff si a parent. quis fuerit*
manumissus, ❡ ideo huiusmodi testatoris expres- 14
sa prohibitio, ne bona sua transeant in fiscum, valida est secundum Socin. Iun. *consil.* 49. *in causa nobilium*, *col.* 2. *in princip. versic. aliquando & secundo. lib.* 3. vbi asserit omnes DD. absque difficultate hoc tenere, prout illum refert & sequitur Tobias Nonius *consil.*97. *num.*1. idem Socin. Iun. *consil.* 34. *numer.* 7. & 8. *eodem lib.* 3. Ruin. *in l filius famil §. Diui*, *in* 4. *notab ff. de legat.* 1. cum aliis quos res refert Farin. *vbi sup.* & Hippol. *sing.*314. Et licet prædictæ prohibitionis alienationem, tanquam prima facie factam in fraudem fisci, minime valere videbatur

ex text. *in d. l. filius famil.* §. *Dini*, ibi: nec fiſco fraudi eſſe, vbi præſertim Ripa, *num.* Bart. *in l. poſt contractum num* 9. *verſ. ſextus & vltimus*, *ff. de donat.* Gabriel *concluſ.* 24. *n.* 7. *lib.* 7. *de crim.* Alciat. *conſil.* 785. Cardin. Alban. *conſil.* 1. *n.* 13. *& ſequenti*, non tamen dici poteſt in hac ſpecie aliquam fraudem eſſe commiſſam in fiſcum, cum teſtator vtatur iure ſuo, & allegata in contrarium loquuntur, & intelligi debent, vt procedant quando diſponens eſt ille, qui deliquit, vel delinquere cogitauit. Secus vero ſi ſit pater, aut alius teſtator, qui nihil deliquerit, nec delinquere cogitauerit, habueritque rationem delicti committendi à filio, ſeu ab hærede: tunc enim valet hæc diſpoſitio, & non ſolum non dicitur facta in fraudem fiſci, ſed imò potius vt dicti filij, ac hæredes à delinquendo terreantur, & ſic ob publicam vtilitatem, vt per Tobias Nonium *vbi ſuprà*, & Marzar. in epitome *de fideicomm. part.* 2. *quæſt.* 47. Boſſium *in titul. de bon. publ. num.* 30. *ad fi. verſ. vnde videmus*, & Roland. à Vall. *conſ.* 98. *n.* 26. *vol.* 2. quos refert, & ſequitur Farin. *d. q.* 25. *num.* 26.

15 Quod nedum procedit in ſpecie præmiſſa, nempe in prohibitione tranſlationis vtilis dominij, vel iuris vſusfructus, cum hæc omnia ſub alienationis prohibitione comprehendantur, vt *in l. fi. C. de reb. alien. vel non alien.* Sed etiam habere locum videtur in ſimplici prohibitione teſtatoris, ne ſcilicet poſſent ex delicto fiſco adiici commoditates bonorum maioratus, durante vita poſſeſſoris, illos ab ipſo poſſeſſore non auferendo: licet enim id ſolo fauore poſſeſſoris introductum eſſe videatur. Et quod non poſſit institutor maioratus efficere, vt commoditates bonorum ipſius maioratus poſſeſſoris fiſco non adiiciantur, cum ex hoc præiudicium aliquod maioratui non inferatur, iamque in hoc non de ipſius maioratus conſeruatione, ſed de fiſco fraudando. Et de poſſeſſore delinquente ſubueniendo abſque aliqua alia ratione agatur, quod maioratus institutori permiſſum non eſt. *l. filius famil* §. *Dini*, ibi, nec fiſco fraudi eſſe, *ff. delegat.* 1. Nec poſſit maioratus inſtitutor facere, vt leges in teſtamento ſuo locum non habeant, *l. nemo poteſt*, *ff. delegat.* Ex quibus hoc in terminis contra prædictam ampliationem tenet & proculdubio probat D. Molin. *d. lib.* 4. *c.* 11. *n.* 13. 14. *&* 16. *ad fin.*

16 Adhuc tamen ex ſuperioribus verior videtur & tenenda prædicta ampliatio institutoris maioratus, ne ſcilicet commoditates bonorum ipſius poſſeſſore delinquente ad fiſcum perueniant, valeat & ſeruanda ſit: quoniam non ex hoc dici poteſt aliquam fraudem commiſſam eſſe in fiſcum, cum de iure ſit vt in rebus ſuis vnuſquiſque habeat liberam diſponendi & teſtandi facultatem, *l.* 1. *cum ſimil. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & nemini facit iniuriam, nec fraudem, qui vtitur iure ſuo, *l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adult. l.* 1. & ibi DD. *ff. quod quiſque iuris*, *l. quod Reipublica, & l. qui iniuriarum*, §. 1. *ff. de iniur. l. nemo damnum*, *l. nullus*, *ff. de reg. iur. l.* 3. *ff. de lib. hom. exhib.* Et *d. l. filius*, §. *Dini, in verbis ſup. relatis*, in contrarium allegata loquitur, & intelligi debet quando diſponens eſt ille, qui deliquit, vel delinquere cogitauit, ſecus aliàs vt probauimus: nihil igitur nobis ille text. obeſt in propoſito. Præterea nulla maior ratio eſt, quare magis valeat prohibitio teſtatoris ne dominium vtile, vel ius ipſius vſusfructus transferatur in fiſcum, vel commoditates bonorumque ſimplex de qua agimus prohibitio, cum voluntas ipſa teſtatoris ſit attendenda ex ſumma illa libertate, quam iura concedunt teſtatoribus diſponendi de rebus ſuis prout voluerint: vtroque igitur caſu hæc ratio præſto eſt ac concurrit. Nec obſtat quod in ſpecie præmiſſæ ampliationis non agatur de maioratus conſeruatione, ſed de fiſco fraudando, nec de ſubueniendo delinquenti, ſed imo de arcendo eum à delicto committendo, & ſic de bono publico: quod ſi forte delinquat contra intentionem, & voluntatem institutoris ſubuenitur ſucceſſoribus, & ſic ſequentibus vocatis, vt ipſi potius commoditatibus bonorum fruantur quam fiſcus. Quod minime eſt prohibitum: poteſt enim quis tempore traditionis rei ſuæ apponere quæcumque pacta & conditiones voluerit, *l. in traditionibus, de pactis.* Nec ſimilis prohibitio eſt contra ius, ſiquidem nullo iure probari poteſt, quod ſtante prohibitione eiuſmodi institutoris commoditates bonorum perueniant ad fiſcum, ſed tantum quod committens crimen læſæ Mai. diuinæ, vel humanæ, ſodomiæ, vel perduellionis amittat omnia bona ſua. Sed hæc bona maioratus non fuerunt ſimpliciter ſua effecta, ſed cum illa modificatione, & prohibitione à primo institutore adiecta, ne ſcilicet vocati ad ſucceſſionem, & ad eam per ſe inuitati tale crimen admittant. Quod ſi ſecus fieret, bona ipſa, vel vſusfructus, aut commoditates eorum voluit, & diſpoſuit ne tranſeant ad fiſcum, ſed ad ſequentem immediate vocatum. Quis igitur infringere poteſt hanc diſpoſitionem, & voluntatem institutoris maioratus? Accedit præterea, quod qui commiſit aliquod delictum, ex quo bona eius veniunt fiſco adiicienda, tantum amittit bona ſua propria & libera, non autem illa, quæ à genere vel à maioribus ſuis habuit, generique reſtituenda ſunt *l.* 3. *ff. de interd. & relegat. l. emancipatum*, § *fi. ff. de Sena. l. ſi dotem cum ſimul. C. de iur. dot.* idem Mol. *d. cap.* 11. *n.* 9. Non enim teſtator hic facit in hac ſpecie quod leges in ſuo teſtamento locum non habeat, ſiquidem nulla l. cauetur quod teſtator hoc in re propria adiicere non valeat. Præterea ſicut Mol. *vbi ſup. n.* 15. fatetur valere ſimilem prohibitionem, ne ſcilicet dominium vtile, vel ius vſusfructus per delictum transferatur in fiſcum, fateri oportet idem in prohibitione quoq; commoditatum bonorum: vtrúque namque eodem iure operari debet voluntas teſtatoris in re propria, cum nulla recta ratio differentiæ aſſignari valeat inter vtrumque caſum, nec in hoc fraus fiſci conſiderari magis poteſt quam in illo, aut è conuerſo. Et ita hanc opinionem, hoc eſt, præmiſſam ampliationem, pluribus comprobat fundamentis, & authoritate plurium DD. Pereg. *de iure fiſc. lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 103. *cum ſeqq.* vbi quod ſic fuit pronuntiatum contra fiſcum in quadam cauſa ſolemniter diſcuſſa, ſed quod in aliis fuit per aduocatos contrarium reſponſum, & quod ſic pro fiſco ſeruatur.

Sed quàmuis hæc ampliatio vera ſit, & iure procedat, attamen ad fugiendas opiniones pro maiori ſecuritate oportebit conſulere, vt in institutione vinculi, vel maioratus adiiciantur verba 17
appoſita per D. Moli. *vbi ſup. n.* 16. nempe, quod non poſſint confiſcari commoditates bonorum etiam in vita poſſeſſoris, nec per momentum, ſed ſtatim dum tractatum fuerit de delicto committendo bona in ſequentem ſucceſſorem & vocatum pertranſeant, vt per Ant. Gom. *in l.* 40. *Taur. num.* 91. *in verſ. quod tamen ſingulariter limita & intellige*, & probat latius alios allegans idem Mol.

lib 2.

lib.5. cap. 12. *num.* 56. Et ita fit & cauetur in his maioribus, & vinculis institutis absque Regia facultate, sed legum tantum auctoritate, nempe vt hora præambula delicti, vel tot diebus præcedentibus bona in sequentem successorem pertranseant. Quod iuste fieri posse probat Molin. *d.num* 56.*&* 58. Sed *in num* 57. secus esse dicit, & rectè, in maioratibus facultate Regia institutis, vt latè probauimus *lib.2. practic. quæst.*66. *per totam*, & nouissimè tenet Canter. *in suis quæstionibus crimin. cap.*1. *de hæret. apostat. &c. num.*51. *cum sequentibus.*

18 Sed & multo magis bona prohibita alienari, vel subiecta restitutioni non transeunt in fiscum, quando pater expressè in casu delicti committendi à filio illum exhæredasset iusta de causa, & alium instituisset, vt per Boss. *d. tit. de bon. public. num.*30. *cum sequentibus*, vbi ampliat, & plures adducens Marzar. in epitom. *de fideicomm.* 2. *part. quæst.*47. *in fin. versic. verum, quia hodie*: sequitur etiam Farinac. *d. quæst.*55. *num.*27. *&* 28. vbi *n.*29. *cum sequentibus*, quod ad tollendas omnes difficultates, quæ pro parte fisci moueri possent circa istam expressam prohibitionem, ne hæredis bona transeant in eum, cautela erit, vel quod huius testamenti procuretur confirmatio à Principe, qui ante delicti euentum facilè illam concedet, secundum Catelian. Cot. *in suis memor. verbo, testamentum in quo, in versic. laudarem tamen.* Quod apud nos nunquam vidi, nec audiui obseruatum fuisse, nec opus est vti simili cautela & præuentione, vel quod testator expressè mentem suam in testamento declaret, se talem prohibitionem facere principaliter, non causa fraudandi fiscum, sed conseruandi bona in sua familia, vt per Marzar. *d. quæst.*47. *versic. addiunm tamen fuit.* Et hæc est optima cautela, & qua vidi semper vti institutores vinculi, & maioratus, eam ampliando aliis verbis vberioribus.

19 Secundò principaliter regula superior ampliatur, vt procedat non solum in bonis prohibitis alienari, sed etiam in prohibitis diuidi vsque ad certum tempus: talia enim bona, sicut bona alienari expressè prohibita, non veniunt in confiscatione bonorum, vt in specie dicerunt Ruin. *consil.*23. *lib.*5. *num.*15. Roland. *cons.*84. *num.*30. *cum sequentibus volum.*1. vbi respondet contrariis: est communis, vt cum aliis affirmat Farinac. *vbi suprà, num.*31. eam latè iure probat quidquid valde dubitet de hac ampliatione Pereg. *de iure fisc. lib.*5. *tit.*1. *num.*98. *ad fin.*

20 Tertiò ampliatur, vt procedat etiam in bonis prohibitis alienari extra certum genus personarum puta extra familiam: adhuc namque talia bona minimè in fiscum transeunt, ita tenet Bart. per illum textum *in d. l. Imperator, ff. de fideicommiss. lib.* & de magis communi, & seruata opinione testatur Bossius *tit. de bon. public. num.*31. Et quamuis ipse ibi contrariam opinionem in puncto iuris tanquam veriorem posse sustineri dixerit (quam etiam tenuerunt Immo. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, col.*1. *ff. de damn. infecto*, & Alexand. in apostillis ad Barthol. *in auctor. ingressi, Cod. de Sacrosanct. Eccles.* & Ias. *in l si quis ita, §. ea lege, colum penultima, ff de verbor. oblig.*) per hoc tamen non est recedendum in iudicando & consulendo à priori sententia magis communi, & etiam in practica seruata secundum Farinac. *d quæst.*25. *num* 35. vbi *num.*33. hoc præsertim verum intelligit quando vltra prohibitionem alienationis extra familiam testator adiecit causam, quia scilicet volebat eadem bona permanere in familia, seu agnatione: quia tunc dicitur inductum fideicommissum non solum in caso contrauentionis & alienationis, sed etiam in casu mortis, & legitimæ successionis, secundum veriorem, & magis communem sententiam, quam ibi refert, quam plurimorum auctorum.

Limitatur præmissa regula sic ampliata, vt 21
non procedat in legitima: hæc enim non confiscatur, quamuis cætera bona sint fideicommisso subiecta, & prohibita alienari in fiscum transeunt ex delicto confiscatione bonorum digno, Bald. *cons* 8. *in* 4. *vol.* quem ad hoc refert & sequitur Gigas *de crim. læsa maiest. lib.*2. *tit. de pæn. q.*13. Roland. à Vall. *consil.*31. *num.*58. *cum sequenti, lib.*5. *& cons.*98. *sub num.*11. *vol.*5. Clarus *d. q.*78. *versic. item quæro nunquid, prope fin.* ibi, & etiam in omnem casum Farinac. *d. quæst.*15. *num.*40. *cum tribus seqq.* § Quæ sententia probatur eo 22
vulgari fundamento, quod in legitima nullum apponi potest grauamen, & appositum ipso iure reiicitur, *l. quoniam in prioribus*, & ibi communiter DD. *C. de inoffic. test.* Ruland. *cons.*78. *num.*1. *cum seqq. & cons.*25. *num.*4 *volum.*1. Cephal. *consil.*145. *num.*2. *vol.*1. Paris. *cons.*27. *num.*6. *lib.*7. Bursat. *cons.*102. *num.*12. *lib.*1. & latè materiam persequit Menoch. *in d. l. quoniam in prioribus, §.*10. *lib.*1. *de success. creat.* vbi constituit regulam cum centum limitationibus Hieron. Chucal. *in tract. de legit. §. legitima nullum grauamen admittit per totum*, Gabriel. *tit. de legitim. conclus.*1. *per totam, lib.*6. Bernard. Diaz *in reg.*112. § Mi- 23
nusque in legitima alienationis prohibitio facta valet, Bertrad. *consil.*197. *in fin. vol.*1. *& cons.*173. *col.*3. *vol.*3. Gabriel. *d. conclus.*1. *num.*15. cum aliis relatis per Ioseph. Ludouic. *decis. Lucens* 28. *n.*23. *cum sequenti in* 1. *part.* § Et prohibitus alienare 24
simpliciter, non censetur prohibitus alienare vsque ad legitimam, & trebellianicam, Bald. *consil.*99. *factum tale est*, Nicol. *lib.*2. *& cons.*161. *super eo, quod quæritur, lib.*4. hæc & alia adducit, & sequitur Farinac. *vbi supra*, pro comprobatione d. limitationis, quam veram & tenendam esse quoque censeo.

Sublimita hanc limitationem, vt non procedat 25
quando testator prohibuisset alienationem omnium bonorum suorum vsque ad certum tempus, purà 25. ano. propter imbecillem ætatem filiorum suorum: quia cum tunc valeat huiusmodi prohibitio etiam quoad legitimam, cum non onerosa, sed fauorabilis à iure iudicetur, iuxta communem Doctorum sententiam, quam refert & sequitur Farinac. *d. quæst.*55. *num.*44. merito in hac specie, vt nec quoad legitimam bona sic ad tempus alienari prohibita in fiscum transeant, vt cum communi Doctorum sententia resoluit quoque ibidem Farinac. *n.*45. loquens etiam in trebellianica.

Secundò & præcipuè limitatur præfata restata 26
regula communis, vt procedat quando bona per testatorem sint prohibita alienari fauore alterius quam prohibiti, vt purà, quia aliter in casu alienationis, vel mortis fit à testatore vocatus: tunc enim verum est talia bona in fiscum non transire. At secus est, si prohibita sint tantum fauore ipsius prohibiti: quia tunc verius est prohibito delinquente bona in fiscum transire, quia propter delictum perditur fauor ille, ita docet Bart. *in l. si quis in tantam, n.*22. *C. vnde vi*, idem Bart. *in d. l. si finita, § si de vectigalibus, num.*13. est communis secundum Rube. *cons.*154. *n.*5. & D. Cou. *in reg. possess. in* 3. *p. §.*1. *n.*6. & plures allegantem

D. Molin. *lib.4. de Hispan. primogen. cap.11. numero 5.* & Farinac. *vbi suprà, num.46. dubio sequentibus*, quod & alibi scribentes passim dicere solent.

27 Hinc est, quod quando personæ, quarum causa facta est prohibitio omnes defecerunt, & sic quando fideicommissum extinguitur in persona ipsius delinquentis, tunc bona fideicommissaria, & alienari prohibita in fiscum transeunt sine difficultate, vt per Mendel. *cons.7. num.19. cum sequenti*, & Marsil *singul.314.* quos refert, & sequitur Farinac. *vbi suprà, d.q.25. num 49.*

Et post hæc scripta de supradictis, & aliis pluribus in materia opportunis latissimè agit Thom. Sanch. in Decalog. *præcept. lib.2. c.18. per totum*, qui omnino est videndus, quoties casus contigerit, & sequenda quæ magis vera, & tenenda videbuntur.

SVMMARIVM.

1 *Vxor, & cæteri creditores hæretici an præferantur fisco pro dote, & suis creditis? & numeris sequentibus. Et in dote distinguuntur an vxor ante contractum matrimonium sciuerit maritum futurum esse hæreticum, vel non cum suis declarationibus, & ampliationibus, & modus restituendi dotem in hac specie ponitur? num.16. & 17. & de cæteris creditoribus mariti agitur n.60. cum sequentibus.*

5 *Confiscatio bonorum hæretici non debet aliis esse damnosa. Vnde bona aliena reperta inter bona hæretici suis dominis sunt illico restituenda vt in n.6. Similiter & bona subiecta restitutioni, quæ possidet hæreticus, vt in num.7. & 8.*

18 *Vxoris dos propter ipsius delictum an confiscetur, quando, & quomodo? & numeris sequentibus.*

21 *Dos vxoris non confiscatur regulariter propter delictum mariti, confiscatione bonorum suorum dignum, num.1. cum numeris sequentibus. Ampliatur & limitatur pluribus modis hoc num.21. cum pluribus & sequentibus. Et quid de dote confessata? n.25. cum sequentibus.*

30 *Confessio dotis recepta an probet, quando promissio dotis, aut dotale instrumentum præcesserit? & numeris sequentibus, & an tunc præiudicet creditoribus inter medius hypothecariis, num.32. cum seqq.*

35 *Dos constituta à marito vxori ante crimen ab eo commissum non confiscatur.*

36 *Bona paraphernalia vxoris, & alia eius propria non veniunt in confiscationem bonorum mariti ob crimen ab eo commissum, nec donationes propter nuptias, nec arra vxori data, vt in num.37.*

39 *Donationes factæ vxori à consanguineis viri, & è contra, an confiscentur ob crimen viri? & numeris sequentibus, vbi plures casus referuntur, in quibus prædictæ donationes acquiruntur ei, cui nominatim fiunt.*

48 *Donatio inter virum, & vxorem constante matrimonio facta regulariter non valet, morte tamen confirmatur, si reuocata prius non fuerit. Ampliatur in morte ciuili, num.49. Ampliatur etiam, num. seqq. limitatur, n.54. cum seqq.*

60 *Creditores hæretici qui præferantur pœnis fiscalibus? & num. sequentibus præcipuè, n.66. cum seqq.*

64 *Fiscus non tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non fecerit inuentarium, & n.83.*

65 *Fiscus in omni casu, in quo capit bona confiscata, tenetur satisfacere creditoribus delinquentis de bonis incorporatis, necnon & ad delegata, fideicommissa, & ad alia omnia hæreditaria, ad quæ ipse delinquens tenebatur, & plura circa hoc num.70. cum sequentibus.*

66 *Fiscus habetur loco hæredis, quando ob crimen delinquentis confiscantur eius bona.*

67 *Omnes actiones actiuæ, & passiuæ transeunt in hæredem, ex quo plurima deducuntur, de quibus remissiuè, num.68.*

70 *Fideiussor debitoris condemnati pro crimine hæresis, vel tertius possessor conuentus à creditoribus eiusdem debitoris, quid facere debeat, & quo remedio vti debeat, & possit, ad se excusandum à prædicta conuentione, & numeris sequentibus, & num.81. cum seqq.*

83 *Delinquens restitutus ad bona confiscata tenetur suis creditoribus satisfacere, sed potest in eorum fauorem cedere suis bonis, & hoc faciendo liberatur.*

84 *Fiscus hæres testamentarius, inuentario non confecto, non tenetur vltra vires hæreditarias.*

85 *Fiscus non tenetur satisfacere creditoribus ex alio delicto, vt hic.*

86 *Fiscus hic demum tenetur soluere creditoribus hæreditatis condemnati, quoties succedit in omnibus bonis ipsius, vel quota eorum: secus si reus fuisset condemnatus in certam pecuniarum summam, quia tunc in subsidium tenetur, vt hic.*

An vxor & cæteri creditores hæretici præferantur fisco pro dote, & suis creditis?

In eandem legem primam.

QVÆSTIO XXXI.

QVÆRO denique, quid dicendum sit de dote mulieris, & de cæteris creditoribus hæretici, an præferantur fisco? Et in hoc quoad primum de dote vxoris hæc distinctio est seruanda.

1 Mulier, quæ ante contractum matrimonium sciebat maritum esse hæreticum, non repetit dotem, imo confiscatur dos simul cum bonis mariti. Si vero ignorabat, non confiscatur eius dos, etiam si postea sciuerit eum esse hæreticum, textus expressus iuncta glossa *in cap. decreuit, de hæret. lib.6.* quam ibi sequuntur DD. & Tybet. Decia. *1. tom. tract. crimin. lib.3. cap.45. n.10.* 2 ¶ Idem dicendum est, si post contractum matrimonij fuerit eius hæreticus: dummodo ipsa vxor non fuerit hæretica, nec hæresi viri consenserit, vt argumento eiusdem text. & gloss. 1. probat D. Cantera *in suis quæstionibus crimin. c.1. de hæret. apost. & c. n.22.* Ratio autem prioris partis huius distinctionis est, propter delictum vxoris contrahentis scienter matrimonium cum Hæretico, & ideo

punitur

punitur in hoc ſicut Hæretica & fautrix Hære-
3 tici. ¶ Et procedit etiam ſi ipſe Hæreticus ſe obli-
gauerit ad reſtituendam dotem, vel bona ipſius
vxoris eidem, vel alij tertio faciendam, cum non
poſſit contrahere poſt commiſſam hæreſim, Can-
tera *vbi ſuprà, num.* 24. *circa fin.*

4 Similiter hac in ſpecie amittit vxor omnia alia
bona tam paraphernalia, quæ ipſa tradidit ma-
rito, quam alia, & vltra hoc punitur ſicut ſuſpe-
cta de hæreſi & fautrix hæreticorum, vt probat
Cantera *d. n.* 24. ad limitans duobus modis pri-
mo, quando dos non erat libera ipſius vxoris,
quia tenebatur eam alicui tertio reſtituere ſoluto
matrimonio, vel poſt mortem ipſius vxoris, quia
fuit ſibi data ſub ea conditione, vel grauamine,
vt fieri poteſt in dote aduentitia, & etiam in pro-
fectitia, in eo quod excedit legitimam, vel ſi in
teſtamento eſſet ſibi relicta dos ab extraneo ſub
ea conditione: tunc enim hujuſmodi dos non
confiſcatur, quia eſſet in præiudicium tertij, cui
debet reddi dos, & mulier non habeat in ea ple-
5 num, ac liberum dominium. ¶ Et quia confiſcatio
bonorum Hæretici non debet aliis eſſe damnoſa,
vt probauit Simanc. *in inſtit. Cathol. tit.* 9. *n.* 64.
6 ¶ Addens *n.* 65. hinc effici, vt ſi quid alienum re-
pertum fuerit inter bona hæretici, vt putà depo-
ſitum, commodatum, conductum, id omne illicò
domino eius erit reſtituendum.

7 Sic etiam bona reſtitutioni ſubiecta, quæ poſ-
ſidet hæreticus, non publicantur, ſed reſtituenda
ſunt ei, cui poſt aliquod tempus relicta erant,
l. Imperator, ff. de fideicom. lib. Simanc. alios refe-
rens *vbi ſuprà, num.* 93. quod latè diſſeruimus *in
quæſt. præcedenti.*

8 Similiter ſi filio ſuo rogatus ſit Hæreticus ali-
quid reſtituere, id à fiſco reſtituendum eſt illi, quia
pertinet ad filium non tanquam ad hæredem, ſed
vt ad creditorem, *l. vnum ex familia*, §. 1. *& ſeq.
ff. de legat.* 2. Ioan. Monach. *in cap. cum ſecundum
leges de hæret. in* 6. Simanc. *vbi ſupra, num.* 94.
& Cantera *vbi ſuprà.*

9 Secunda limitatio Canteræ ad eandem primam
partem diſtinctionis ſupradictæ eſt, vt ipſa proce-
dat quando dos mulieris, vel bona ipſius eſſent
in bonis mariti. Secus autem erit quando ea
non eſſet in bonis mariti, verbi gratia, ſi mulier
habeat dotem, vel alia bona penes aliquem co-
gnatum, vel non erant data marito: tunc enim
non confiſcantur, donec ipſa mulier condemne-
tur tanquam fautrix.

10 Nunc deſcendamus ad ſecundam partem di-
ſtinctionis, quando mulier tempore contractus
matrimonij ignorauit maritum eſſe hæreticum
(quod in dubio præſumitur, niſi probetur con-
trarium, *l. verius cum ſimil. ff. de probat.* Simanc.
11 *in propoſito d. tit.* 9. *num.* 89.) ¶ vt tunc minimè
confiſcentur dos nec bona ipſius, ſi hæreſi non
conſenſit, iuxta gloſſ. *fin. in d. c. decreuit*, & ibi
communis, Didac Perez alios allegans *in l.* 1. *tit.* 1.
12 *lib.* 1. *ord. col.* 34. *in verſ. vlterius dubitatur.* ¶ Quod
eſt regulare, ſcilicet, vt dos vxoris non confiſcetur
propter delictum mariti, etiam quod eſſet cri-
men læſæ Maieſtatis; ſeu aliàs in caſu, in quo
eius bona confiſcari deberent, vt *in l. ſi marito in
princ. ff. ſol. matrim. in l. ſi quiſquis*, §. *vxores ſanè,
C. ad Iul. Mai. & in l. ſi quis poſt hac*, vbi DD. *C. de
bon. proſcript.* Anton. de Butr. *conſil.* 61. *ſtrictè
non reputo, num.* 3. Socin. *conſ.* 121. *præmittenda,
num.* 6. *verſ.* 4. *& vlt. reſpondeo, volum.* 4. Plotus
conſ. crim. diuerſ. 190. *num.* 50. *volum.* 1. Contad.
tit de public. bon. num. 9 *pag.* 431. *colum.* 2. *in fin. &
num.* 11. *prope fin. verſ. vxoribus, pag.* 433. *colum.* 1.
Roland. à Valle *conſ.* 31. *n.* 33. *cum ſeqq. vol.* 1. Clar.
in pract. crim. q. 78. *ſub verſ. quæro ſi bona*, ibi, pu-
blicatis autem bonis mariti, & Boſſ. *in tit. de bon.
pub. n.* 73 *&* 75. vbi ampliat etiam, quod vxor ſe-
quatur virum de rebellione condemnatum. Et eſt
communis, vt teſtantur Eman Suar. *in ſuis comm.
opin. verbo confiſcatio, n.* 268. Bonacoſa *in comm.
opin. p.* 1. *pag.* 37. *col.* 2. *in fin. verſ. confiſcatis bonis
vxoris*, quos ad hoc refert, & ſequitur Farinac. *in
ſuis qq. crim.* 1 *p. q.* 25. *de delict. & pœn. n.* 111. ſequi-
tur etiam alios plures referens, & amplians Pe-
reg. *de iure fiſci, lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 82. *cum ſeqq.* & Ite-
rum *num.* 118 *cum ſeqq.*

Cuius regulæ ea eſt ratio, quia vir in his bo- 13
nis non habet verum, & liberum dominium, &
ideo fiſcus tenetur eam dotem vxori, vel eius
hæredibus reſtituere. Et præterea vxor pro ma-
rito pati non debet, *l. ob maritorum, & per totum
titulum, Cod. ne vxor pro marit.* nec ex delicto
mariti debet vxoris conditio in eius bonis fieri
deterior, *l.* 1. *C. ad l. Iul. de vi public. & l.* 1. *Cod. de
priuileg. fiſc.* cum aliis in propoſito adductis per
Gigantem *de crimin. læſæ Maieſt. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 18.
¶ vbi quod ſtatim viro bannito poteſt vxor do- 14
tem ſuam repetere, ſiue bona mariti ſint publica-
ta, ſiue non: ¶ quia exilium paupertatem inducit 15
iuxta gloſſ. *in auth. de exhibend. & introm. reis in
princ.* cum aliis allegatis per Ioan. Andr. in addit.
ad Speculat. *in tit. de donat.* § *fin. verſ. quod ſi vir
eſt in banno*, Alex. *in l. ſi cum dotem*, § *ſi maritus, in
verſ. ex his infert Imol. ff. ſolut. matrim.* Angel. *in
l. cum acutiſſimi*, §. *illud, Cod. de præſcript.* 30.
ann. Roman. *conſil.* 187. & Farin. *vbi ſuprà, ad fin.
d. num.* 111.

Modus autem reſtitutionis prædictæ dotis, vi- 16
ro exiſtente hæretico, hic eſt, vt reſtitutio fiat in
ipſis bonis dotis ſi extant, ſi vero ſint conſumpta,
ex bonis mariti.

Sed quando dos eſt in bonis mariti, iterum di- 17
ſtinguitur, vt ſi quidem bona immobilia fuerunt
dotalia data inæſtimata, vel etiam æſtimata in
eum finem, vt ſciretur eius valor, non vero vt
æſtimatio faceret emptionem, tunc ipſamet bona
in ſpecie ſunt per fiſcum reſtituenda mulieri, vel
eius hæredibus, prout fuerint, niſi eſſent dimino-
ta, vel deteriorata dolo, vel culpa lata, aut leui
mariti: nam tunc ſicut ipſe maritus tenetur id
damnum reſarcire mulieri, vel eius hæredibus, ita
etiam ad idem tenebitur fiſcus in locum mariti
ſuccedens, ſiquidem ſuccedit deducto ære alieno;
niſi dos penes vxorem eſſet etiam peritura, vel
minoranda, quia tunc non eſſet culpa mariti. Si
vero bona immobilia in dotem fuerint data æſti-
mata ea æſtimatione, quæ fecit emptionem, prout
in dubio pretio iuſto facta præſumitur, vt *in
lege quoties, Cod. de iur. dot.* iuxta latè à no-
bis tradita, & reſoluta in materia, *conſil.* 17.
per totum, tunc fiſcus tenetur mulieri eiuſque hæ-
redibus ſoluere eam æſtimationem, nec libera-
retur, aut ſatisfaceret offerendo prædicta bona,
vt in terminis tenet & probat Cantera *vbi ſupra,
num.* 25.

Sic etiam è contra, licet ſoluto matrimonio 18
propter vxoris viduæ delictum, cum de eiuſdem
vxoris ſolo præiudicio agatur dos eius confiſce-
tur, vt cum communi plures allegans reſoluit Fa-
rinac. *vbi ſuprà, n.* 112. ¶ Si tamen vxor delique- 19
rit conſtante matrimonio, tunc cum agatur etiam
de intereſſe viri, qui eo tempore dicitur dominus
dotis, *l. dote ancillam, Cod. de rei vendicat.* idcir-
co multo verius eſt, in eiuſdem viri præiudicium
dotem minimè confiſcari poſſe, niſi in quinque
caſibus,

casibus, videlicet, Maiestatis, vis publicæ, parri-
cidij, beneficij, & sicarij, vt probat text. *in l. quin-
que legibus*, & ibi Doctores, *ff. de bon. damnat.*
Est communis vt alios allegans concludit ibi Fa-
20 rinac. *num. 113. & 114.* vbi *num. 115.* quod lu-
crum dotis debitum marito ex vi alicuius sta-
tuti, nec etiam propter delictum vxoris confisca-
tur in dictis quinque casibus constante matrimo-
nio, per text. *in d. l. quinque legibus*, & ibi glossa,
& Doctores, iuncta *l. omnes, vbi etiam scribentes,
ff. de bon. damnat.* & Pereg. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1.
num. 83. & 118.*

21 Nunc autem præfata communis regula, de
dote vxoris non confiscanda propter delictum
mariti confiscatione bonorum suorum dignum,
ampliatur primo vt licet in hac specie vxor non
possit eiusdem dotis confiscationem impedire,
quia non habet pro eius restitutionis securita-
te nisi hypothecam in bonis mariti, sed bene
possit dotem postea à fisco repetere, vt tenent
quamplures Doctores congesti per Farinac. *vbi
suprà, num. 116.*

22 Si tamen in instrumento dotali vxor haberet
clausulam constituti, per quam & dominium, &
possessio transferrur, vt per DD. *in l. quod meo,
ff. de acquir. poss.* tunc, & eo casu posset vxor in-
sistere possessioni bonorum dotalium, & eorum
publicationem impedire, donec sibi fuerit satis-
factum de dote, & donatione propter nuptias,
de quibus in d. instrumento, vt optimè probat
Roland. à Valle *consil. 31. num. 37. cum sequenti-
bus, vol. 1.* quem refert, & sequitur Farinac. *vbi
supra, num. 117.* qui *numero sequenti* plures citans
probat, quod & si eadem vxor in instrumento
dotali clausulam constituti non habuerit, sed
23 tempore confiscationis vel penes se habeat res
dotales, aut alia bona mariti sibi pro dote hy-
pothecata, vel etiam reperiatur in possessione
bonorum eiusdem mariti sibi pro dicta dote obli-
gatorum, quæ viuente marito iure familiari-
tatis possidebat, tunc pariter & eo casu fauore
dotis datur vxori retentio, & consequenter pote-
rit bonorum confiscationem impedire, donec
sibi de dote fuerit satisfactum: & quod non est
necessarium vxorem declarare animum suum,
scilicet bona retineat iure hypothecæ dotalis, cum
sufficiat causam possidendi superuenisse: quicquid
contrarium consulendo tradiderit Roland. à Val-
le *cons. 77. n. 28. cum sequentibus vol. 1.* Sed cum
causa possessionis alleganda sit, consequitur ne-
cessario addendum fore ratione retentionis dotis
se possidere.

24 Addit Angel. *in l. si quis per illum text. in vers.
velati, &c. C. de bon. damn.* quod si maritus tempo-
re confiscationis habuerit penes se vltra dotē ali-
qua alia bona, seu res spectantes ad vxorem tunc
& eo casu vxor potest propria auctoritate in res
suas detentas per virum ingerere manus, ne oc-
cupentur per fiscum. Subdens propterea, quod
cauta debet esse vxor, vt cum timet bona mariti
confiscari, vel eadem videt confiscata, non expe-
ctet iudicis auctoritatem pro occupando bona
sua, sed ipsamet manum iniiciat, quantumcumque
illa bona per virum detineantur, sequitur Angel.
de malef. verbo & eius bona publicamus, num. 10.
& Conrad. *in pract. tit. de public. bon. n. 9. pag. 432.
col. 1. vers. subiungit tamen* Angel. & Farinac. *vbi
suprà, num. 119.*

25 Ampliatur secundò prædicta communis regu-
la, vt procedat etiam in dote confessata, quando
lapsa sunt tempora ad opponendum exceptionem
non numeratæ dotis. Fiscus namque in hoc nul-
lum habet speciale priuilegium, sed sicut maritus
priuatur potestate opponendi exceptionem non
numeratæ dotis, quando lapsa sunt tempora ad
illam opponendam, ita pariter & fiscus iuxta
communem plurimorum sententiam, quos refert
& sequitur Farinac. *d. q. 25. n. 120. cum duobus se-
quentibus.* Sola namque confessio mariti receptæ
dotis non sufficit adhoc, vt solum eius virtute
fiscus teneatur vxori dotem restituere, nisi ipsa
aliis quoque probationibus viro traditam esse
docuerit, nisi in casibus de quibus per Anton.
Gomez in loco statim citando. Hæredes namque 26
mariti atque ideo fiscus qui eius successor est, vti
possunt aduersus vxorem exceptione dotis non-
numeratæ: ita tamen, vt intra annum continuum
à morte, vel condemnatione mariti ea exceptio
proponatur, *l. vlt. C. de dot. caut. non num.* ita Si-
manc. alios allegans *d. tit. 9. num. 67. & 69.* intel-
lige vero cum declaratione Authenticæ positæ
post, d. l. circa tempus, quo proponi debet præ-
dicta exceptio, vt declarat bene Ant. Gom. *in l. 51.
Taur. cum sequenti, num. 52.* Eandem ampliatio-
nem principalem, vt sola confessio mariti de do-
te recepta non præiudicet fisco, testatur commu-
nem Boss. *de bon. public. num. 49.* & sequitur Can-
tera *vbi suprà, num. 62.* qui tamen fallitur, dum 27
eam limitat, quando esset notorium dotem tradi-
tam fuisse: quia tunc teneretur fiscus illam dotem
reddere absque alia probatione. Hoc namque fal-
sum est fisco negante dotem traditam fuisse, vt
patet, nisi traditio probetur, vel confessio huius-
modi adiuuaretur aliquibus indiciis, vel conie-
cturis, ex quibus verisimiliter coniecturari possi-
mus verè dictam dotem esse receptam, vt latè
probat D. Couar. *lib. 1. var. resol. c. 7. n. 6. vers. sic
ex confessione,* Mascard. *d. prob. 1. tom. conclus. 362.
num. 14. 15. & 16.*

Similiter verum esse non credo alterum dictum 28
eiusdem Canteræ, dum censet quod si confessio
prædicta esset emissa ante delictum fisco negan-
te traditionem dotis, etiamsi transactum sit bien-
nium à tempore confessionis ante delictum,
adhuc ipsa mulier teneretur probare numeratio-
nem dotis. nam prædicta confessio censetur do-
natio inter virum & vxorem, quæ non confir-
matur nisi morte viri, sed eo tempore, vel tempo-
re sententiæ non potest aliquid donare: ergo con-
firmatio locum non habet, ita Cantera *vbi sup.
in vers. ergo certè credo.* Nam præterquam quod
in illo articulo, an confessio dotis receptæ à ma-
rito matrimonio constante habeat vim donatio-
nis (prout censet habere Cantera *vbi suprà*) ad-
sunt duæ opiniones sibimet inuicem repugnan-
tes, & media quædam alia sententia, quas refert
D. Couar. *vbi suprà, num. 4. in versic. primum, &
in versicul. sed quod etiam,* & quatuor senten-
tias diuersas in hoc refert Thomas Sanchez
lib. 6. de matrimonio, disputatione 9. per totam. Vera 29
& communis sententia atque tenenda est, quod
lex *si quis post hac, Cod. de bon. proscript.* non
admittens contra fiscum dotem confessatam,
procedit in dubio si post reatum fuit confessata,
secus si ante reatum, & transierint tempora op-
ponendæ exceptionis, quia tunc non potest fis-
cus opponere, sicut nec is cui succedit, vt in ter-
minis tenet Salic. *ibidem, colum. 2. versicul. quæ
tamen hic de dote,* sequitur Afflict. *decis. Neapo-
lit. 402. col. 4. in fin.* & Isernia, *in cap. 1. §. diffida-
mus, de statut. & consuet.* & Rub. Alex. *consil. 78.
colum. 2. in fin. num. 4. in versic. non obstat textus,*
communem dixit Bald. *nouel. in tract. de dot.
part. 10. colum. 7. in princip. versic. nisi in primò,*
quod

quos refert & sequentibus Roland. à Valle *consil.*31. *num.*40. *cum sequitur vsque in fin. consil. vol.*1. Plotus *conf.crim.diuers.*1 30.*num.*5 1.*vol.*1. & probat bene Farin. *d. q.*25. *n.*122. & diximus *suprà* in principio huius ampliationis. Stante igitur hac vera & communi sententia, iure procedere non potest contraria præfata Canteræ, quam improbamus.

30 Quod si dotis promissio, aut dotale instrumentum præcesserit, & postea confessio secuta sit, videtur probatam esse dotis numerationem ex textu *in l.in contractibus, §.sed quoniam, Cod.de non numerata pecun.* vbi dicitur illis etiam securitatibus, quæ post confessionem dotalium instrumentorum, de soluta dote, vel ex parte, vel in solidum exponuntur, nullam non numeratæ pecuniæ exceptionem penitus opponi, ex quo textu ibi communis intelligit, vt ea confessio vim habeat veræ dotis. Et hæc est communis & receptissima sententia probata *in d. §.sed quoniam*, vt affirmat D. Couarru. plures citans *vbi suprà, num.*6. est etiam communis secundum Anton. Gom. *in l.*51. *Taur. cum sequentibus, n.*52 *vers.*4. *limita*, & alios vbique. Est communis, vt plures referens inter quos, & nos affirmat Thom.Sanch. *vbi suprà, num.*10.

31 Dotale namque instrumentum dicitur etiam id, quo dos marito fuerit promissa, vt notatur *in lege exigere dotem, ff.de iudic.* tametsi secundum glossam fin. Albeñc. Barthol. & Bald. *in d. §.sed quoniam*, ibi dotale instrumentum possit referri ad id, quo maritus semel confessus fuit se dotem recepisse, quasi geminata ex interuallo confessio excludat exceptionem non numeratæ dotis. Quam sententiam probat etiam, & sequitur alios allegans Anton. Gomez *vbi suprà, versic quinto limita.* Sed sat est eum textum prioreto. interpretationem commodè recipere, vt prober præfatam communem sententiam: tametsi ab ea discedat Aretin. *in l.a. §. creditum, num.*17. *ff si cert. petat. ex textu in lege vltim. Cod. de dot. caus. non numer.* cui respondet Couarr. *vbi suprà*, defendendo prædictam communem sententiam, quam etiam sequitur plures citans, & magis communem profitens aduersus Roman. Angel. & alios Mascard. *de probat.*1.*tom.concl.*566. *num.*7.*&* 8.

32 Quinimo secundum Matthæum de Afflict. *decisione Neapolitan* 41. *versic. sed in contrarium, num.*10. huiusmodi confessio dotis receptæ post præcedentem dotis promissionem præiudicat creditoribus hypothecariis intermediis, vbi affirmat sic ex concordi sententia à Regio prætorio decisum fuisse, idem voluit Bæct. *singul.*56.*verbo confessio*, citatus à Mascard. *vbi suprà, num.*9. ergo & fisco præiudicabit in nostra specie.

33 Nihilominus tamen in specie præmissa contraria opinio in puncto iuris verior & tenenda videtur, nempe, vt aliis quoque præsumptionibus, & verisimilibus coniecturis opus sit, ne confessio in fraudem fisci, aut creditorum fortè simulata sit, vt his in terminis probauit Simanc. *dict. tit.*9. *num.*68. Et quod præcipuè in criminalibus contra fiscum dicta confessio cum cautione doris non probet datam esse, sed oportere vt reuera constet ab vxore traditam, constat ex Matthæo de Afflict. *in constitutione Neapolitan. vt Magister iustitiæ, Rubrica* 40. *num.* 40. *n.*5. *lib.*1. quem ad hoc citat idem probans Mascard. *conclus.*362. *num.*.

34 Et quod prædicta confessio, præcedente etiam promissione dotis, creditoribus non præiudicet, tenuit etiam Bald. *nouell. in tractat. de dote* 10. *parte princip. num.*18. *versic. septimo fallit*, idem *in l.*1.*num.*148.*in versic. aut contrarium, ff. solut. matrim.* scribens hanc dotalem hypothecam minimè fore præferendam creditoribus, quibus post dotis promissionem ante eius receptæ confessionem maritus bona iure hypothecæ obligauerit: idem consuluit Gratus *consil.*36. *versiculo, preterea in praiudicium creditorum, volum* 1. Et eum hac opinione ex eo videtur transire D.Couar. *vbi suprà, num.*6. *versic. cæterum*, quod eam vltimo loco retulerit, nec ipsam improbauerit, aut priorem contrariam probauerit. Quinimo non tantum anterioribus, sed nec etiam posterioribus creditoribus præiudicare consuluit Ruinus *consil.*1 37. *in princ. vol.*3. cum quo videtur transire eodem modo expensus, quo Couarr. Mascard. *d. concl* 566. *n.*10. qui est vltimus eiusdem conclusionis.

Ampliatur tertiò principalis regula, vt procedat etiam in dote constituta à marito vxori ante crimen commissum (vt solet fieri propter inæqualitatem personarum, vel alia ratione) nam si de hoc constiterit, fiscus tenebitur soluere huic mulieri dotem huiusmodi: secus si post crimen commune id fiat, ita & rectè declarauit Cantera *vbi suprà, d.num.*26. *vers. ego intellige.* 35

Ampliatur & quarto, vt procedat etiam in bonis paraphernalibus vxoris, & aliis eiusdem propriis, quocumque tit. quæsitis, & in medietate lucrorum constante matrimonio acquisitorum, cuius augmentum crescit vsque ad sententiam publicationis bonorum declaratoriam, vt *in l.*77. *Taur.* Omnia enim prædicta non confiscantur propter delictum mariti, sed vxori eiusque hæredibus sunt restituenda, vt in d.lege regia: imò ea propria auctoritate vxor capere potest & retinere, vt prædiximus. 36

Donationes quoque propter nuptias, nec arræ vxori datæ, mariio hæresis damnato confiscantur, sed ad vxorem pertinent, quia pudicitiæ præmio cedunt: similiter & pars eorum, quæ data sunt sponsæ osculo interueniente, vt hæc omnia nuncupatim post alios probauit Simanc. *dict. tit.*9. *num.*70. 71. *&* 72. & latius Cantera *vbi suprà, num.*27.*cum seqq.* 37

Ampliatur quinto etiam in dote, quæ debetur vxori pauperi sine dote, vel cum modica dote viro diuiti nuptæ, iuxta dispositionem authentic. *præterea, Cod. vnde vir & vxor.* Confiscatis enim bonis mariti non censetur confiscata eorundem bonorum quarta pars, & sic dos quæ vxori debetur ex dispositione dictæ authent. *præterea*, ita apertè probat textus *in authentica, bona damnatorum*, vbi glossa & Doctores, *C.de bon. proscript. & in §.fin.* vbi Angel. *in authentica vt nulli iudic.* & est communis vt per Socin. *cons.*121. *præmittenda, num.*1. *& sequenti volumine* 4. Conrad. *in practic. tit. de pub. bon. num.*11. *in fin. in versicul. vxoribus eorum dotem, &c. pag.*433. *col.*1. Plotus *consil. crimin. diuers.*130. *num* 41. *& sequentibus lib.* 1. quos refert & sequitur Farinac. *dicta q.*25. *num.*123. vbi ampliat vt procedat etiam si confiscatio fieret vigore alicuius particularis statuti, vel constitutionis, & etiam quod confiscatio fiat propter crimen læsæ Maiestatis, vt ibi bene vtrumque probat. Eandem quintam ampliationem sequitur & probat Peregrin. *de iure fisc.lib.*5. *tit.*1 *num.*81. 38

Sextò ampliatur dicta communis regula, vt procedat etiam in donationibus factis vxoris à consanguineis viri, & è contra: sunt enim illius, 39

cui

cui donantur, ac proinde propter hæresim viri non publicantur donationes huiusmodi factæ vxori à consanguineis viri, nisi tempore donationis dictum fuisset vt marito acquirantur, vt tenent Simanc. & Cantera *vbi suprà, in numeris sequentibus*. Idemque esset in casu conuerso, Simanc. *num.* 76. Cantera *pag.* 361. *in versic. & secundum hoc*. Ego vero censeo veritatem huius articuli necessario pendere ab illa difficili & perplexa quæstione, cui acquirantur prædictæ donationes cum fiunt? Hoc namque cognito facilis & in promptu erit responsio ad nostram.

40 Quare eam resoluendam esse existimo ex regula cum sex fallentiis, quibus illam absoluimus *lib.* 2. *pract. quæstionum, q.* 120. *per totam*, præcipuè *num.* 12. *cum seqq.* nempe vt in dubio donata à consanguineis vel amicis viri vxori, censeantur donata contemplatione viri, ac proinde sibi suisque hæredibus acquirantur, & sic fisco eius successuri, si vir crimen hæresis commiserit, non vero vxori, nec suis hæredibus: & è contra consanguineis vxoris donantibus eius marito, quia tunc vxori quæruntur in dubio: ac proinde propter hæresim mariti non publicentur, sed vxori eiusque hæredibus restituenda erunt, secundum magis communem & veriorem sententiam Bart. quam ibi adduximus, *num.* 8. *cum seqq.* vbi latè eam probauimus.

Ab hac communi regula excipiuntur sex casus, in quibus ferè omnibus donationes prædictæ acquiruntur ei, cui nominatim fiunt: ac proinde in eisdem propter hæresim alterius ex coniugibus, cui non quæruntur, minimè in præiudicium alterius catholici publicabuntur: sed tantum propter crimen proprium hæresis eius, cui quæruntur prædictæ donationes. Et in his casibus saluari potest, & vera erit opinio summaria Simanc. & Canteræ.

41 Primus est quotiescumque constaret, donatorem consanguineum, vel amicum viri voluisse donare vxori ipsius contemplatione, & præ maximè si hoc fuerit expressum. Idem erit etiam si contemplatione viri donaret. Si tamen intenderet principaliter donare vxori, eique acquiri voluisset, non vero viro, in hac enim specie proculdubio vxori acquiritur, non vero viro. Idem est è conuerso in donatis à consanguineis vel amicis vxoris viro.

42 Secundus est quoties in casu regulæ vir nihilominus post ea intenderet donare, donaretque cum effectu easdem res vxori, hocque constaret: quia confirmatur hæc donatio morte viri præcedente traditione rei donatæ, ac proinde ipsius erunt. Idem erit è conuerso. Sed quoad nostram speciem attinet, nempe committente crimen hæresis vno ex coniugibus, contrarium est dicendum, cum ob id non potuerit confirmari morte donatio prædicta; quinimo tacitè censebitur reuocata, vt voluit Cantera *dicto cap.* 1. *de hæretic. apostat. &c. num.* 21. *circa fin.* & dicemus infra *in sequenti tertia limitatione ampliationis*, sicut expressè reuocari poterat & reuera reuocatur præcedente vxore, cui facta fuit donatio, vt illic resoluimus.

43 Tertius casus est quoties vxor, cui donatur à consanguineis viri, esset æquè consanguinea, vel proprior ipsis donatoribus, & è conuerso: quia tunc donatio acquiritur ei cui fit. Et in hac specie idem dicendum erit respectiuè in nostra.

44 Quartus casus est stante consuetudine, vt sic donata in dubio acquirantur ei cui donantur, non vero alteri coniugi, cuius consanguinei, vel amici donant. Et similiter in hac specie idem dicendum erit respectu confiscationis affirmatiuè, vel negatiuè.

45 Quintus casus est, vt regula communis prædicta procedat quando fuit donata res, vel materia conueniens marito ab eius consanguineis, vel amicis vxori, veluti arma, equi & similia. Idem si esset materia indifferens, quæ poterat competere vtrique coniugi, tunc enim erit mariti. Secus, si res donatæ conueniebant tantum vxori, veluti vestes muliebres, vel ornamenta gemmarum, & similia: hæc namque erunt vxoris. Idem in casu conuerso. Et iuxta hanc considerationem iudicabitur etiam in nostra specie respectiuè circa confiscationem horum bonorum faciendam, vel non, propter hæresim vnius ex coniugibus.

46 Sextus & vltimus casus est quoties consanguineus, vel amicus mariti donans eius vxori, prius ab ea aliqua seruitia receperat, vt quia magnam diligentiam adhibuisset in curando eum in ægritudine constitutum, vel quid simile, & postea ille donauit ei aliquam rem: tunc enim res sic donata efficietur propria vxoris & non viri, quia potius videtur facta in compensationem atque remunerationem seruitiorum sibi impensorum ab illa vxore, quàm contemplatione consanguinitatis mariti. Idem erit in casu conuerso: ac proinde & in nostra specie confiscationis respectiuè. Cæterum de prædicta nostra quæstione practic. 120. *lib.* 2. latè post nos agit Thom. Sanch *de matrimonio, lib.* 6. *disputatione* 26. *per totam*.

47 Ampliatur & septimo sæpè dicta regula communis de dote mulieris non confiscanda propter crimen viri, vt in omni casu, in quo vel ex qualitate criminis, vel ex forma statuti, aut constitutionis delinquentis bona confiscantur, talis confiscatio non trahatur ad bona per maritum vxori donata, vel è contra: & hoc regulariter præter quam pro crimine hæresis & similium, de quibus infra dicemus.

48 Licet enim regulariter donatio inter virum & vxorem à iure sit prohibita, vt in toto titulo *Cod. & ff. de donat. inter vir. & vxor.* si tamen donans vsque ad mortem in eadem voluntate persistendo donationem non reuocauerit, valebit huiusmodi donatio tanquam morte confirmata, *l. Papinianus*, *& l. cum hic status*, *ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. donationes quas parentes*, *Cod. eodem*: latè Anton. Gomez 2. *tom. var. resolut. cap.* 4. *de donat. num.* 23. *versiculo aduertendum tamen*: communis, vt per Clarum, §. *donatio, quæst.* 9. *versic. scias autem.* Quatuor tamen conditiones ad hoc requiruntur, quas congerit bene declarans Thomas Sanchez *d. lib.* 6. *disp.* 14. *num.* 6.

49 Et non solum morte naturali, sed etiam ciuili ea donatio confirmatur: & ideo viro bannito ac condemnato illius bona vxori donata, & è contra non veniunt in confiscatione bonorum, vt probat *l. res, quæ legata*, *& in l. res vxoris*, *Cod. de donat. inter vir. & vxor.* Bossius *in titulo de bon. public. num.* 36. *in principio*, *versiculo*, *non sic est in donatione inter vir. & vxor. & n.* 52. *post princip. versiculo: nam donatio inter virum & vxor.* Petr. Dueñas *in reg.* 226. *in fin. in nona limitatione*, & hos refert & sequitur Farinac. *d. quæst.* 25. *n.* 128. § vbi *n.* 129. quod hoc multo magis pro- 50
cedit in donatione, quam vir facit vxori ex causa augmenti dotis, vt ibi cum aliis latè probat. 51
Quinimo & in donatione causa mortis facta inter coniuges:

coniuges: hæc namque morte ciuili etiam coniugis sic donantis confirmatur, ac propterea dicta bona in fiscum minime transeunt propter coniugis donantis delictum. Ita tamen, vt ei donanti non censeatur adempta potestas reuocandi eam donationem vsque ad eius mortem naturalem, *l. sed si mors, ff. de donat. inter vir. & vxorem l. res vxoris, C. eodem titulo*, & pro singulari notat Bald. *in l. executorem, col. 9. in versiculo, quero quidam tamens, C. de executione rei iudic.*

52 ❡ vbi propterea dicit esse singolare remedium fraudandi fiscum, videlicet, vt qui timet ne bona sua à fisco vendicentur possit facere vxori donationem causa mortis, quia sequuto banno & sic morte ciuili donatio conualidatur: & non per hoc ipse vir priuatur potestate reuocandi donationem vsque ad illius mortem naturalem, *vt in dicta l. sed si mors*, & Bald. sequuntur Paul. de Castr. *in l. post contractum in vleimis verbis, ff. de donat.* Ias. *in l. si stipulatus fuerim, §. 1. in penultima col. in princip. ff. de verborum oblig.* Marsil. *singul. 316. incip. accipe*, Plotus *consil. crimin. diuers. 130. num. 25. volum. 1.* & latè comprobat Bossius *in tit. de public. bonorum num. 36. cum sequentibus*, vbi testatur de communi opinione, & *numer. 52 post principium in versiculo, idem est in donatione inter virum & vxorem causa mortis*, Catel Cotta *in suis memoral. versiculo, donatio causa mortis facta à marito*, vbi pariter dicit, quod omnes Doctores vbique commendant decisionem Bald. *in dicta l. executorem*; nec dissentit Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 124. numer. 71.* quos referr & sequitur Farinac. *dicta quæst 25 num. 131.* Ego vero hanc communem sententiam ita demum probo, si in fraudem fisci non fiat: alias secus per regulas communes & generales, & in specie dicemus statim.

53 Et procedunt omnia prædicta in hac septima ampliatione etiam quod maritus esset reus criminis læsæ Maiestatis in primo capite commissi contra personam Imperatoris; adhuc namque si propter tale crimen eius bona publicentur, non veniunt in huiusmodi confiscatione res prius per maritum donatæ vxori, vel propter nuptias, vel inter viuos, vel causa mortis: quia donatio confirmatur etiam viro damnato propter crimen læsæ Majestatis, vt eum Ploto *vbi sup. n. 48.* & Socin. tenet Farin. *vbi sup. n. 132.*

54 Limitantur nunc primo omnia dicta in hac septima ampliatione, vt non procedant quando donatio prædicta siue inter viuos, siue ex causa mortis, vel augmenti dotis esset vxori facta in fraudem fisci: tunc enim morte ciuili ipsius mariti non confirmatur, & illius bonis publicatis censentur etiam publicata vxori donata in fraudem fisci, l. post contractum, vbi glossa, Bart. & alij, *ff. de donat.* Boss. *in tit. de bon. public. num. 52. in principio*, ibi, si sunt factæ concurrentibus suspicionibus, & iternm *dicto n. 52. post medium, vers. 2. dubitatur hec conclusio*:

55 ❡ vbi amplius, quod hæc donatio potest dici facta in fraudem, non solum si fiat post delictum, quo casu absque alio donatio dicitur fraudulenta, sed etiam si sit facta ante delictum concurrente aliqua fraudis suspicione, *vt in l. in fraudem, ff. de iure fisc.* Anton Gom. *3. tom. variar. resolut. c. de confiscat. bon sub num. 4.* & de communi testatur Farin. *vbi sup. n. 134.* post Picum, Boss. & Clarum *in pract. crim. q. 78 versic. soli etiam*, quos ibi citat.

56 Limitantur & secundo superiora dicta pro septima ampliatione, vt procedant quando mulier tempore banni, & sic mortis ciuilis sui viri, reperitur in possessione rerum sibi donatarum: tunc enim dictæ res non transeunt in fiscum, quia donatio per viri mortem ciuilem confirmata censetur. Secus si tales res donatæ penes vxorem non reperiantur, quia tunc transeunt in fiscum, nec donatio per bannum confirmatur, ita voluit Boss. *vbi supra dicto num 52. ante medium*, ibi, interim igitur vxor staret in possessione. Et ex professo tenet & probat Farin. *d. quæst. 25. num. 136.*

❡ ex eo quod generaliter statutum sit in iure, 57 quod ad hoc vt donatio inter virum & vxorem morte confirmetur, necesse est vt ante mortem mariti interueniat traditio vera, vel saltem ficta, quæ vice traditionis veræ fungatur: alias enim si sola promissio interuenisset donatio non firmatur morte, vt tenet Bald. *in d. lege Papinianus.* Est communis sententia, vt testatus Cepol. *cons. crimin. 8. numer. 3.* Couarru. *in Rubrica de testam. 3. part. num. 3.* Clar. *in §. donatio, quæst. 9. vers. secus autem*, Farinac. *vbi sup. num. 137.* & est communis, vt plures allegans affirmat, & eam late probat Thomas Sanch. *lib. 6. de matrim. disput. 14. num. 6.*

Tertio & vltimo præfata septima ampliatio 58 declaratur, vt non procedat quando memoria defuncti damnatur: tunc enim licet alias donatio facta vxori confirmaretur per mortem ciuilem ipsius donantis, & propterea res donatæ non transeant in fiscum; non tamen sic est quando eiusdem viri delinquentis, & donantis defuncti memoria damnatur, quia tunc talis donatio non confirmatur, sed reuocatur, *l. cum hic status 33. § si donator, versicul. si maritus vxori, ff. de donat. inter vir. & vxorem*, Bart. *in l. post contractum, versiculo, septimo adde, ff. de donat.* Salicet. *in l. si quis post hac, colum 3. C. de bon. proscript.* Bossius, *de bon. public. num. 36. post principium, versiculo, que tamen lex recipit limitationem, & numer. 52. ante medium, versiculo, limitatur tamen hec conclus.* vbi idem probat in dotis augmento, refert & sequitur Farinac. *d. 25 num. 135* & Thom. Sanchez, *lib. 6. de matrimonio, disputatione 14. num. 1.*

Ex quo infertur, quod cùm pro crimine hæ- 59 resis damnetur persona defuncti, *vt in cap. si quis Episcopus, de heretic. l. quoniam venerabilis, C. de Episcopis & clericis*, Zanchin. *in tract. de heretic. q. 23. n. 4* Farin. *dicta 1. p. q. 10 de Inquisit. n. 38.* Et si talis donatio morte non confirmetur, quinimo tacite censeatur reuocata, vt est prædicta, talis donatio facta à viro vxori transibit in fiscum, vt patet ex prædictis, & præterea tenet in terminis Cantera *in d. c. 1. de heret. schismat. &c. n. 21. circa fin.* & diximus supra in secundo casu donationis factæ vxori à consanguineis, vel amicis viri, & sic de similibus.

Quoad creditores mariti agamus modo.

Qværo an creditoribus hæretici existentibus 60 ante crimen commissum satisfaciendum sit ex bonis postmodum publicatis? In quo affirmatiue respondendum est: hi namque præferuntur pœnis fiscalibus, nec possunt vlla bona ad fiscum pertinere, nisi quæ supersunt deducto ære alieno, *l. C. de pœn. fiscal. &c. lib 10.* & in terminis, ita late probat & tenet D. Simanc. *de institut. Catholic. titul. 9 numer. 121.* & Cantera *in suis qq. crimin. in capit. 1. de heretic. apostas. &c. num. 21.* vbi quod debet constare clare de debito, & quod tealiter sit debitum, & quod obligatio

obligatio non fuerit facta in fraudem fisci. ¶

61 Ampliat Simane. *vbi sup. n.122.* vsque adeo fiscum teneri creditoribus hæretici satisfacere, vt etiam si Ecclesiæ reconciliatus locuples postea efficiatur, aut aliquid bonorum ex indulgentia Principis impetrauerit, creditores ex antegresso non habeant cum eo actiones, sed ære alieno ex præcedenti tempore pœna liberatus sit, excepto si partem bonorum recuperauerit, nam pro rata portione obligatus erit, Quemada *q.10.* dicemos *infra* latius.

62 Et quod fiscus capiens bona tanquam confiscata teneatur ad onera legatorum & fideicommissorum, & creditoribus hæreditariis quasi hæres, & sic teneatur persoluere omnia debita condemnati, testatur communem ex aliis Iul. Clarus *in practica crimin. quæst. 78. in versic. sed an teneatur.* Sed quando capit bona vt vacantia non tenetur ad legata, neque ad fideicommissa, iuxta sententiam communiter receptam ex Ripa *in l. ex facto,*

63 *§. ex facto, num. 6. ad Trebell.* ita Clar. *vbi sup.* ¶ addens, quod si bona deferantur ad fiscum ex successiuo edicto deficientibus aliis successoribus, fiscus in hac specie non tenetur ad legata & fideicommissa, secundum magis communẽ sententiam & practica obseruatam, & ideo non esse ab ea in iudicando recedendum, cõtra Bald. *in l. eam quam n. 5 in fin. C. de fideicom.* contrarium tenentem, & Salicet. *in l. vnic. §. penult. n. 39. C. de caduc. tollend.* dicentem quod communiter tenetur opinio Bald. idem cum Clar. *vbi sup.* contra Bald. & Salicet. sequitur & profitetur Farin. *n. 186. in loco infra citando.*

64 In omnem tamen casum quando fiscus succedit alicui, siue tanquam in bonis vacantibus, siue ex confiscatione, numquam tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si non confecerit inuentarium, vt cum communi resoluit Iul. Clar. *vbi sup. in vers. vnum scias,* de quo *supra.*

Sed vt materiam hanc habeatis perfectè absolutam, atque declaratam, constituo regulam generalem in proposito cum suis ampliationibus & limitationibus eum Farin. nouissimè post hæc scripta viso *in suis quæst. crimin. 3. p. q. 25. de delict. & pœn. n. 169. cum pluribus sequentibus,* in modum qui sequitur.

65 Fiscus in omni casu, in quo capit bona confiscata, tenetur satisfacere creditoribus delinquentis de bonis incorporatis, nec non & ad legata fideicommissa, & alia onera hæreditaria, ad quæ ipse delinquens tenebatur. Hæc est communis sententia (vt prædiximus) quod etiam profitetur & sequitur alios allegans Farin. *ubi sup. n. 170.* sequitur & probat Peregrin. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. n. 54. in versic. sic etiam,* vbi in versiculo sequenti hoc intelligit in debitis contractis ante commiss. crimen, non post contractum Conatt. *in quarto de sponsal. 2. p. c. 6. §. 8. ante num. 10.* nisi ex causa alimentorum & defensionum ipsius rei, de quo *su-*

66 *pra* diximus, & probatur iure: ¶ quia tunc fiscus habetur loco hæredis, *l. tutores in fin. & ibi glossa, C. ad legem Iul. de vi priuat. l. inter eos,* & ibi etiam glossa, Bart. *ff. de fideiuss. l. non intelligitur, §. ex causa,* & ibi glossa *in verbo, pertinet ff. de iure fisc.* Bald. *in l. penult. §. 1. C. ad Trebell. & in l. 4. C. ad legem Falcid.* communis secundum Aymon Crauet. *consil. 165. numer. 7.* prout eum & alios idem sequutos refert & probat Farinae. *d. quæst. 25. numer. 169.* & vltra eum Peregrin. *de iure fisc. lib. 5.*

67 *titul. 1. num. 53.* ¶ Et in hæredem omnes actiones actiuæ & passiuæ transeunt, quia hæres & defunctus conseatur vna eademque persona, *vt in authentica de iurein. à morient. præst. post princip.* latè Ioseph. Lodouic. *in suis commun. opinionibus conclusione 16. per totam.* ¶ Hinc plurima dedu- 68
cuntur, quæ latè examinat Peregrin. *de iure fisc. dicto lib. 5. tit. 1. num. 69. cum sequentibus.* ¶ Et de- 69
bet constare de vero credito, alias chartula confessionata inter assertum creditorem & reum condemnatum non probatet, quia suspecta & simulata præsumetur, nisi ex probationibus vel aliis legitimis præsumptionibus fides illius chartulæ confirmaretur: & si parùm ante delictum, vel post facta appareret, augeretur fraudis suspicio, vt vtrumque iure probat Peregrin. *de iure fisc. lib. 5. titul. 1. numer. 54. ad fin. fol. mihi 132. columna 2.*

Ampliatur primo hæc cõmunis sẽtẽtia, quod 70
fideiussor ipsius debitoris condemnati, vel tertius possessor bonorum conuentus à creditoribus eiusdẽ debitoris, poterit opponere discussionem prius esse faciendam in fiscum, tanquam principalem debitorem, vel tanquam principali debitori succedentem: sicut hoc facere posset aduersus ipsum proprium principalem debitorem, si delinquens non fuisset beneficio, Authentica præsente, *C. de fideiuss. & Authentica, quod si debitor, de pigno.* Fiscus igitur in hac specie in primis discutiendus est, ita glossa *in l. senataria,* vbi Bald. *C. de fideiussor.* quam sententiam plures sequuntur. Et licet contrarium verius crediderit Bart. *in l. fin. in final. verb. ff. si cert. pet. & in l. decem ff. de verbor. obligat.* cuius opinionem late defendit Abb. *consil. 29 columna penultim. lib. 2.* Anchatan. *consil. 194. & 317.* Socin. *consil. 46. col. 5. volumine 4.* Iacob. de S. Georg *in dicta l. fin. n. 3. vers. 3. fallit.* prior tamen sententia non solum communis, sed etiam magis communis à Doctoribus nuncupatur, vt videre licet apud Gabriel. *lib. 3. titul. de fideiuss. conclus. 5. numer 4. in versic. & quia prima opinio,* Aymon *consil. 273. num 7* Anchat. Regien. *quæst. 15. num. 4. p. 2.* Michaël Crass. *in suis communibus opinionibus lib. 1. cap. 11. quæst. 7.* & Farinae. qui præd. citat *vbi supra, num. 171.* dicentem quod non recedas ab ea.

Hæc tamen ampliatio vera est, & procedit 71
quando bona debitoris vniuersaliter confiscantur, secus si certa tantum res confiscaretur, vt cum aliis probat Peregrin. *d. lib. 5. tit. 1. n. 66.*

Ampliatur & secundo præfata regula, vt si de- 72
linquens habuerit bona sita in diuersis territoriis, & creditores pro consequendis suis debitis agant contra fiscum illius territorij, in quo ipsi creditores contraxerunt cum debitore delinquẽte, non potest idem fiscus illos remittere ad fiscũ alterius territorij & iurisdictionis, vbi alia bona confiscata sunt, ex regula iuris quæ habet, ¶ 73
quod in eo loco, in quo contractus celebratus est in eo debitor soluere debet, & non in alio inuito creditore, *l. is qui certo,* & ibi Bart. *ff. de eo quod cert. loco,* Angel. & Alexand. *in l. qui Romæ in princip. ff. de verborum obligat.* & in specie ita tenet Immol. *in l. ex facto, ff. de hered. instit. & in consil. 25. colum. 10. & sequenti,* Paul. de Castr. *consil. 209. num. 1. versic. si enim,* quos refert & sequitur Anchar. Iun. Regien. *in suis quæst. famil. quæst. 15. n. 5. iuncto num. 12. p. 2.* sequitur Roland. à Vale *de lucro dot. quæstione 20. numer. 10.* & iterum *consil. 78. numer. 15. volumine 2.* ¶ quod sicut quilibet fiscus potest agere in suo territorio contra 74
nomina debitorum ibidem existentia, & ad condemnatum spectantia: ita pariter & quilibet fiscus debet correspondere & satisfacere creditoribus eiusdem condemnati, secundum Canonistarum

nonistarum & Legistarum communem opinionem, prout eos refert & sequitur Farinac. *dicta quæst.25. n.172.* vbi alios citat dicens, quod quilibet fiscus tenetur creditoribus suis ibi in illo territorio existentibus pro rata bonorum, & prout quisque habet bona condemnati, & non pro virili.

75 Non tamen tenetur fiscus vnius territorij satisfacere creditoribus alterius territorij, vbi alia bona confiscata sunt, ne fraudetur fiscus vnius territorij illum priuandu omnibus bonis confiscatis, altero fisco illæso remanente, secundum Cyn. Petr. Bald. & Angel. *in dicta l. ex facto, ff. de hered. instit.* est communis secundum Augustin. ad Angel. *de malef. verbo & eius bona publicamus, num.9.* prout refert & sequitur aduersus Imol. contrarium tenentem Iul. Clar. *in praclic. crimin.*
76 *§.fin. quæst.78. versic. sed quæro an hoc casu,* ¶ vbi limitat, præterquam si bona vnius territorij non sufficerent: tunc namque, ne creditoribus iura pereant, & ne in totum eorum credito frustrati remaneant, eis satisfaciendum est etiam de bonis sitis in alio territorio, & ita plures apud se in Magistratu Mediolani seruatum fuisse testatur, refert & sequitur Farinac. *dicta quæstione 25. numer.173.*

77 Ampliatur tertio, vt si condemnatus habuerit aliqua nomina debitorum, quæ postmodum fuerint confiscata, non potest fiscus eisdem creditoribus dare in solutum pro concurrenti debiti quantitate dicta nomina debitorum, sicut nec debitor ipse non potest creditori suo assignare debitoris sui nomen in solutum, *vt in leg. cum à quo,* & ibi Bald. & Salicet. *C. de solut.* ita Anchar. Iun. *d q.25. n.6. in fin. iunctis n.10.11. & 13. p.2.* & Farinac. *vbi sup. n.174.*

78 Ampliatur & quarto, quod in huiusmodi causis creditorum agentium contra fiscum pro recuperatione eorum creditorum procedi debeat summariè & sine dilatione, licet iudices male seruent contrarium in animarum suarum detrimentum, vt ex Salicet. refert Clar. *dictâ quæst.78. versic. sed quæro an hoc casu, in fin.* & Roland. *consil.31. num.36. volumine 1.* & Farinac. *vbi supra num.176.*

79 Ampliatur etiam & quinta regula præmissa, vt bonis debitoris confiscatis liberatus sit ipse debitor pro parte & quantitate confiscata, adeo, vt creditores non possint amplius contra ipsum debitorem agere, sed contra fiscum, qui debitoris bona confiscata retinet, textus *in l.2.* vbi Bald. & Salicet. *C. ad legem Iul. de vi publica, & l. si marito,* vbi glossa, *ff. solut. matrim. & in l 1. cum ibi notatis. C. de fideiuss.* Peregrin. *de iure fisc. lib.5. tit.1. n.55.* Plotus *consilio crimin. diuersor.130. num.8. volum.1.* vbi quod non per hoc est liberatus fideiussor, per textum *in dicta l.1. & l. fin. C. de duobus reis, lege capitis, ff. de fideiuss.* Pereg. *vbi supra versiculo illud,* vbi *num. sequenti* hoc declarat & per Castrens. *consil.209. volumine 2.* & bene declarat Augustin. ad Angel. *de malef. in dicto verbo & eius bona publicamus, num.9.* & Farinac. *dicta q.25. num.178. qui num.179* hoc ampliat etiam quod prædictus debitor restitutus & aggratiatus de delicto deuenerit ad meliorem fortunam, iuxta *lib.4. C. de sentent. pass.* qui textus est mirabilis in hoc, vt per
80 Doctores ibi ab eo citatos. ¶ Quod procedit quando debitor ipse non ad bona, sed solum à delicto fit restitutus & aggratiatus: secus, si restitutus esset etiam ad omnia bona confiscata, vel ad aliquam quotam partem illorum, & tunc (licet secus sit si ad rem tantum particularem restitueretur) cùm per hanc restitutionem reseruæ dicantur in ipsum actiones passiuæ, remanet denuo obligatus eisdem suis creditoribus, qui propterea poterunt contra ipsum debitorem agere pro recuperatione suorum creditorum, sicut poterant ante condemnationem, *vt in l.3.* vbi Angel. Bald. & Salicet. *C. de sent. pass. & in leg. si deportatio, C. eodem tit. & in l.2. & 3. ff. eodem,* citat plures ita tenentes eos secutus Farinac. *vbi sup. n.180.* amplians vt procedat etiamsi restitutus iste negligat à fisco recuperare bona, ad quæ fuit restitutus, ad hoc ne teneatur suis creditoribus, quia non per hoc erit liberatus, sed adhuc conueniri poterit, *l. penult. ff. de sentent. pass.* glossa *in l.4. C. eodem,* & Angel. *in l. si debitor in fin. C. eodem titulo.*

Fideiossor tamen datus post publicationem bo- 81
norum non obligatur, cùm nulla adsit principalis obligatio, cui adhærere possit, vt cum Paul. & aliis tenet Peregrin. *vbi sup.* vbi quod nec etiam naturaliter teneatur, nec pro postquæsitis excuti possit debitor principalis iam liberatus per publicationem bonorum.

Sublimitatur præcedens limitatio, si dictante 82
statuto, seu aliqua speciali constitutione fiscus emisisset proclama, vt creditores infra certum tempus comparerent & docerent de suo credito, quo elapso & de credito nõ docto amplius ad aliquid petendũ non admitterẽtur: quia tunc si creditores in petendo eorum credita negligentes fuerint, non poterunt amplius contra fiscum agere, nec etiam contra debitorem principalem ad bona restitutum, ita consuluit Petr. Anton. August. *consi.10. num.17. cum sequentibus, lib.3* Et licet contrarium ex multis verius esse Boss. *in tit.* de proclamo quod fit in bonis publicationis, *n.15.* & 16. hanc tamen sublimitationem optime defendit Sforcia Oddus Perus. *de restitutione in integ. p.2. quæst.97. art.3. per totum, numer.15. cum sequentibus,* & sequitur Farinac. *vbi supra, numer.181.* voluit etiam Peregrin. *de iure fisc. lib.5. tit.1. numer.54. in versic. creditores autem, fol.132. col.3.*

Sublimita secundo eandem præcedentem li- 83
mitationem, vt licet ad bona restitutus teneatur suis creditoribus satisfacere, non tamen prohibetur (si vult) dictis suis bonis cedere in fauorem eorundem creditorum: & sic cedendo liberatur, sicut & liberaretur alter debitor. Quæ est verior & æquior aduersus quamplures tenentes contrarium, vt per Brun. *in tractat. de cess. bon. p.4. quæstione 13. versiculo in hoc autem,* & alios quos refert & sequitur Farinac. *vbi sup. num.182.* quam optime defendit Sforcia Oddus *vbi supra, art.4. per totum num.19. & sequentes.* Sed in hoc distinguendi sunt tres casus, vt bene per Brunor à Solè *in suis quæstionibus legal. in q.19. numer.68. cum sequentibus.*

Limitanda tamen est primo supra dicta regula communis affirmatiua, quæ habet quod fiscus capiens bona confiscata delinquentis teneatur satisfacere suis creditoribus, legatariis, & fideicommissariis, &c. vt procedat, scilicet, in quãtum bona confiscata sufficiunt, & non vltrò de suo proprio, etiam quod inuentarium non confecerit secundum communem sententiam, de qua testatur Ias. *in l. scimus in principio, num.1. C. de iure deliber.* & cum eo & pluribus aliis Farinac. *vbi supra num.183. cum duobus sequentibus,* vltra Clarum supra citatum paulo post principium huius quæstionis. ¶ Imò etiam fiscus hæres testamen- 84
tarius, inuentario non confecto, non tenetur

creditoribus vltra vires hæreditarias, secundum
veriorem opinionem Bart. & Bald. contra alios,
teste Peregrin. *de iure fisc. lib. 4. tit. 1. num. 3.* A for-
tiori idem erit quando fiscus non capit bona vt
hæres, sed vt vacantia vel publicata, secundum
eundem Peregrin. *dicto lib. 4. titul. 3. numer. 25. &
num. 64.*

85 Secundo limitatur præfata communis regula,
vt licet fiscus teneatur satisfacere creditoribus
delinquentis ex cõtractu, non tamen teneatur sa-
tisfacere creditoribus ex delicto, quibus fiscus
præferri debet etiam in pœnis pecuniariis, vt de
communi testatur D. Couarr. *lib. 1. var. resol. c. 16.
post n* 8. Claudius Baltand. *in regula crimin.* 140.
num. 1. Iul. Clar. *d. q* 78. *in versic. vidi quandoque,* &
eos referens Farinac. *d. q. 25. num.* 188. vbi *num.
sequenti* aduertit, quod si ex eodem delicto, pro
quo bona confiscantur, & ex eadem sententia ve-
nit de iure delinquens etiam condemnandus ad
interesse partis offensæ, tunc ea concurrente cum
fisco pro sua pœna præferri semper debet pars
pro emenda damni passi: & quod ita sæpius serua-
tum vidit, & æquitati etiam magis consonum di-
xit idem laud. *vbi sup. dicta regula* 140. *in fin.* &
esse verissimum censeo.

86 Tertio limitatur, vt procedat cum fiscus succe-
dit in omnibus bonis, vel quota eorum; secùs si
reus fuisset condemnatus in certam pecuniariam
summam, quia tunc fiscus non tenetur illius cre-
ditoribus, sed debitor ipse. Fiscus autem in subsi-
dium posset conueniri pro quanto in eum perue-
nisset à creditoribus anterioribus, si debitor non
esset soluendo, vt cum Socin. Iun. *cons. 74 n. 23.
volum.* 3. tenet Peregrin. *d. lib. 5. tit. 1. num. 59.* Sed
post hæc scripta latissimè agit de hac materia
Thom. Sanch. *in sua Summa lib. 2. c* 17. *per totum*
omnino videndus. Superiora tamen sufficiunt in
proposito, vt ad alia magis necessaria in praxi
deueniamus.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus ius Ecclesiasticum an comprehenda-
tur in confiscatione bonorum vniuersali?
Quatuor conclusionibus resoluitur per totam
quæstionem.*

An ius patronatus Ecclesiasticum compre-hendatur in confiscatione bonorum vniuersali?

1 QVÆRO an confiscata bonorum vniuersi-
tate ob delictum possessoris ius patro-
natus Ecclesiasticum censeatur etiam
confiscatum? Hanc quæstionem tangunt & exa-
minant latissimè antiqui & moderni professores
nostri Pontificij à glossis vsque ad nouissimos, in
pluresque opiniones scinduntur, atque distinctio-
nibus pene confunduntur. Ideoque vt obscurita-
tem fugiamus, claritatem & receptas sententias
amando, omissa disputatione, breui resoluam ser-
mone quod alias amplo campo dispersum est. Sit
igitur.

2 Prima conclusio. Confiscatis vniuersis bonis,
seu vniuersa hæreditate ius patronatus in ea co-
hærens in fiscum transit, ita voluit glossa *in cap.
filiis vel nepotibus, verbo propinquis,* 16. *q.* 7. quam
sequuntur cum communi Abb. *n.* 9. Decius *n.* 6.
Felin. 3. *in c. quanto de iudic.* Roch de Curt. *de iu-
re patronat. verbo ipse, vel is, quæstione* 8. *&* 29.
numer. 69. communis secundum Citadin. *in eo-
dem tractat. 9. p. quæst. 20. num.* 28. Ferrer. *cons.* 179.
num. 1. *&* 2. Aufrer. *in tractat. de potestat. secul. re-
gula* 4. *fallentia* 21 Iul. Clar. *lib. 5. recept. sent. ent. §.
fin. quæstione* 78. *in versiculo quaro modo.* Et pro-
culdubio vera & communis est, quando confis-
catio à iudice Ecclesiastico fit, atque tunc absque
contradictione procedit secundum D. Molin. *l.* 1.
de Hispan. primog. c. 24. *num.* 26. Canter. *in suis quæ-
stionibus crimin. cap. 1. de heret. apost. &c. numer.* 50.
pag. 408. vbi quod in crimine hæresis non est
dubium, quia hæreticus priuatur omni honore,
& est infamis iure Canonico, & per iudicem Ec-
clesiasticum ¶ Sed quando confiscatio fit à iudi- 3
ce seculari, etiam vniuersitatis bonorum, pluri-
bus dubia visa est hæc communis sententia: quo-
niam ius patronatus non potest transferri in fis-
cum, nec ipsi applicari, nec iudex secularis illius
cognitionem habere potest, cùm sit incapax co-
gnoscendi de iure spirituali vel ei annexo, prout
est ius patronatus, *d. c. quanto, de iudic.* quod qui-
dem transferri non potest nisi per modos à lege
Pontificia probatos, *cap. ex litteris. c. cum seculum,
c. cura, c. quia clerici, de iure patron.* sed confiscatio
non est huiusmodi saltem lege Pontificia: ergo
ius patronatus non venit in confiscatione bono-
rum, ita glossa *in Clementina pastoralis, verbo sub-
iecta,* per textum ibi *in §. cùm etsi illa, de re iudic.*
quam sequitur Barbat. *in d. c. quanto num.* 17. & ibi
Decius. *num.* 6. Cassan. *in consuetud. Burgund. in
Rubric.* 2. §. 2. glossa 2 *num* 9. & est communis se-
cundum Couarr. *lib. 2. variar. resolut. cap. 18. n.* 7.
& Gigas *de crimin. læsæ Maiestatis lib. 2. titul. de
pœnis, quæst. 4. in principio, num.* 3 vbi quod secun-
dum eam ita aliàs & consultum & iudicatum in
Venetorum dominio testatur Et esse communem
cum Gigante & Couar. *vbi sup.* refert Clar. etiam
vbi supra, & communem & magis communem
plures allegans testatur, & eam sequitur Farinac.
in suis quæstionibus crimin. 1. *p. quæstione* 25. *de de-
lict. & pœn. num.* 151. eamque etiam sequitur Pe-
regrin. *de iure fisc. lib. 5 tit. 1. num.* 121. D. Costa in
*c. si pater, de testament. in 6. 2 p. verbo Trebellianica,
num* 7. & Cantera *vbi supra, num.* 49. ¶ Quod qui- 4
dem verum esse tenet Clarus vbi supra, quando
ius patronatus non erat transiturum in extraneos
hæredes: tunc namque nec transit in fiscum. Se-
cus, si tale ius erat transitorium etiam ad extra-
neos hæredes, quia tunc sibi placet opinio glos-
sæ, quod transeat etiam in fiscum: non enim vi-
det cur non debeat in fiscum transire, qui per
omnia habetur loco hæredis. Sed de hac distin-
ctione & doctrina Clari multum dubitat Fari-
nac *vbi supra, num.* 153. qui distincte tenet præ-
fatam secundam sententiam negatiuam, quam
esse communem affirmat: quia iudex laicus in-
capax est cognoscendi vtroque casu super iure
patronatus, quod spirituale est, *vt in dicto c. quan-
to,* nec etiam durante vita delinquentis, vt per
ipsum ibi *n.* 54.

Nihilominus tamen adhuc verior verissima- 5
que opinio est, ius patronatus cùm vniuersitate
villæ, seu hæreditatis confiscata in fiscum transi-
re, etiam si iudex laicus confiscationem fecerit
vniuersitatis villæ vel hæreditatis, dummodo id
non specifice de iure patronatus loq[...] faciat,
sed generice vniuersitatem, cum qua patronatus
ex sui natura transire debet, fisco adiiciat, vt per-
multi Doctores aduertunt: & in terminis probat
Cæsar

Cæſar.Lambert.*de iurepatronat.lib.3. quæſt 8. art. 8 in 8.caſu num.* 20. loquens in vniuerſitate villæ vel caſtri ; quamuis in vniuerſitate hæreditatis contrarium & abſque iuridico fundamento exiſtimauerit ibi in nono caſu,*num.*21 ſecundum D. Molin. *vbi ſupra dicto num.* 16. *verſiculo cæterum*, qui hanc opinionem probauit , & verius credit Petr. Greg *in ſyntag iur.vniuerſi lib 3 c.*17.*num* 5. eſtque veriſſima propoſitio & ita ſecure tenenda ſecund.D.Sahagum *in dicto c.quanto,num.*35. *cum ſequentibus* , vbi reſpondet fundamentis contrariis. Iuridicus enim modus eſt tranſeundi iura patronatus cum vniuerſitate bonorum etiam inter laicos , iuxta receptas noſtri iuris traditiones,vt *in d.c.ex litteris,&c.cum ſeculum, de iure patronat.* ergo & per confiſcationem vniuerſitatis bonorum. Non enim poteſt ratio diuerſitatis congrua in hoc aſſignari inter eam & venditionem, conductionem , donationem , permutationem,vel ſucceſſionem,ſed ex omnibus his tranſfertur ius patronatus cum vniuerſitate bonorum,vt in dictis iuribus & communibus traditionibus : ergo idem in confiſcatione vniuerſitatis bonorum,cui ius patronatus cohæret , iure optimo dicendum eſt. Hinc eſt,vt vendita à fiſco bonorum vniuerſitate in emptorem iura patronatus bonis inſitum transferatur ex dictis iuribus, & ita in practica frequentiſſimum eſſe probat idem Gigas *vbi ſup.q.*2. *&* 4. & frequentior ſcribentium ſententia recepta eſt , vt plurimos referens affirmat D. Molin. *vbi ſupra num.* 25. Denique quamuis verum ſit iudicem laicum de iure patronatus principaliter nec acceſſorie cognoſcere poſſe , attamen quando de bonis , quibus ineſt, pronuntiat in ciuili , vel criminali, ius patronatus non conſideratur reſpectu ſententiæ, ſed reſpectu bonorum.

6 Secunda concluſio.In omnibus caſibus,in quibus ius patronatus cum vniuerſitate bonorũ confiſcatur, non debet tranſire exercitium eius iuris patronatus in fiſcum,nec etiam in hæredes delinquentis , ſed Eccleſia ipſa libera remanere debet ſub Epiſcopi poteſtate, vt late pluribus comprobat Roch de Curt.*vbi ſup.qu.*29.*n.*68. & ſequuntur omnes ſecundum Cæſar Lambert. *vbi ſup. n.* 22 qui idem probat,& Bernard. Diaz *in ſua practica crimin.Canonica,c.*132. in noua impreſſione, & ita obtinuit ſecundum Simanc. *in ſuis inſtitut. Catholic. tit* 9.*n.* 96. argumento *cap.fin de hæret. & l. iura libertorum , ff. de iure patronat.* ſequitur etiam D. Molin. *d. lib.*1 *de Hiſpan. primog. c* 24. *num.* 77. Qua in ſpecie Eccleſia remanet libera patrono, vel aduocato, itaque ille , ad quem primo ſpectabat inſtitutio,non habeat liberam collationem : & ſic ius patronatus prædictum euaneſcit , ita vt neque Eccleſia præſentationem habeat,vt concludunt Innoc.Ioan. Andr. Dominic.& Cardin. Abb. & cæteri communiter : eſtque vera & communis opinio ſecundum Roch. de Curt. *vbi ſupra , quæſt.* 3. eamque tenent omnes, vt affirmat eos ſequutus Lambert. *vbi ſupra in* 9.*art ſtatim ſequenti.* Non enim ex hoc præiudicium fit ſequentibus patronis vocatis : quia in hac ſpecie de qua agimus,nempè,quando ius patronatus Eccleſiaſticum inſitum eſt vniuerſitati bonorum, caſtro ſcilicet, villæ , vel ciuitati,aut hæreditati liberæ , non ſunt alij patroni vocati, ſed dominium prædictæ vniuerſitatis eſt liberum domini ſui,delictum confiſcatione omnium bonorum ſuorum dignum committentis. & ideo merito vt ad filios,nec ad fiſcũ tranſeat,ſed quod potius euaneſcat & Eccleſia remaneat libera, vt habet communis ſententia prædicta.

Limitatur primo prædicta ſecunda concluſio, quando delinquens haberet compatronos : nam tunc totum ius patronatus deueniret ad alios patronos. Secundo limitatur , quando ex fundatione vel conſtructione conſtaret ius patronatus debere deuenire ad aliquam certam perſonam, vel alias perſonas:nam tunc non remaneret libera Eccleſia,ſed ad eos nominatos deueniret.vt in ſpecie probat & tenet rectè D. Cantera, *vbi ſup. numer.*56. *in verſicul. ſed tanquam , pagin.*408. *colum.*1.

Quod ſi vniuerſitas, cui ineſt ius patronatus, eſſet antiqui vinculi , vel maioratus , tunc idem dicendum & cenſendum eſt, quod in rebus maioratus diſtinguendo reſoluimus *ſupra lib.*2.*pract. q.*66.*per totum.* 8

Quibus ſic firmiter conſtitutis & in praxi obſeruandis , reiiciendæ ſunt aliæ diuerſæ opiniones, quas alij Doctores in hac materia tenebant, prout refert & merito eas reiicit atque improbat D. Sahagun *vbi ſupra numer.* 29. *cum ſequentibus.*

Præfatæ duæ concluſiones tenendæ loquuntur,vt vidimus, quando ius patronatus Eccleſiaſticum inſitum eſt vniuerſitati bonorum (quod ſæpiſſimè contingit)nempè vt dominus talis Oppidi,Caſtri,vel Ciuitatis habeat ius præſentandi in tali Eccleſia, Collegio,vel Monaſterio. 9

Cæterùm ſi ius patronatus huiuſmodi non ſit, hoc eſt reale,ſed perſonale , vt putà quia nominantur perſonæ,quæ hoc iure patronatus vti debeant , certæ & in ſpecie , vel etiam alij certificandi,veluti proximiores conſanguinei,prout cõmuniter contingit in fundationibus Capellaniarum & huiuſmodi,tunc ſit tertia concluſio.

Tertia concluſio. Ius patronatus perſonæ cohærens,non vero bonis(quod verificatur vt modo dicemus) non euaneſcit facta confiſcatione bonorum,nec etiam dicta ſententia criminis per iudicem laicum,nec cum bonis tranſit, quia non eſt reale, ſed perſonale:idemque vſque ad Eccleſiaſtici ſententiam patronus erit , vtique poterit iure præſentandi , ſiue crimen hæreſis commiſerit,*vt in c. cum ſecundum leges, verb. confiſcationis, de hæret.lib.*6. *cum ſimil.* ſiue aliud dignum etiam confiſcatione bonorum ad forum iudicis laici pertinens , veluti læſæ Majeſtatis humanæ, & ſimil. quia, cùm ius patronatus ſit annexum ſpirituali , incapax profectò eſt iudex ſecularis , ſiue principaliter,ſiue incidenter & acceſſorie confiſcationis & priuationis ipſius , iuxta dictum *cap. quanto,de iudic.* donec à iudice Eccleſiaſtico competenter confiſcentur & ab eo priuetur.Quod eſt veriſſimum,vt patet,& securè tenendum,vt affirmat D. Sahagun *vbi ſup.n.*38. 10

Quarta concluſio. Facta à iudice Eccleſiaſtico competenti priuatione huius iuris patronatus perſonalis , id non euaneſcit , nec Eccleſia remanet libera, ſed totum remanet vel penes compatronum aut compatronos , ad quos deuenit , vel ad eam perſonam vel perſonas ſucceſſiue in fundatione contentas vel nominatas,tanquam bona reſtitutione grauata per fundatorem,dicta de crimine ſententia per iudicem Eccleſiaſticum , non vero antea (vt prædiximus) vel ad proximiores iuxta fundationis formam , vt patet , & tenet in terminis D.Sahagun *vbi ſupra,n.*39 *&* 40.Vnde non erit neceſſaria (ſed tamen vtilis ad tollendum omne dubium) conditio fundatoria , quam in fundatione conſulit apponendam Didac. Perez, *in l.*1. *tit.*6.*lib.ordin. colum.*230. nempe,vt ad 11

fiscum venire non possit ius patronatus, sed ad suos hæredes & descendentes. De quibus & aliis opportunis in materia latè nouissimè agit Tho. Sanchez *in Decalog. præcept. lib.2. cap.19. a numer.1. vsque ad* 17. qui est videndus quoties opus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis an transeat in fiscum, confiscatis bonis emphyteutæ & per totam quæstionem.*

5 *Emphyteusis Ecclesiastica ad hæredes extraneos non transit, & n.7. cum seqq.*

6 *Ea, quæ ad extraneos hæredes non transeunt, nec etiam in fiscum, qui in bonis confiscatis loco extranei hæredis habetur.*

9 *Authent. de alienatione & emphyteusi, §. si vero contigerit el 1. collat. intellectus.*

10 *Confiscata emphyteusi propter crimen domini directi ipsius cum reliquis eius bonis, emphyteuta soluet pensionem fisco, quam domino soluebat.*

12 *Commoditas & vsusfructus emphyteusis Ecclesiasticæ, durante vita emphyteutæ delinquentis, transit in fiscum; sed contrarium, num.13. Idem in bonis feudalibus, vt in n.14.*

An emphyteusis, confiscatis bonis emphyteutæ, transeat in fiscum?

QVÆSTIO XXXVIII.

1 QVÆRO etiam, an emphyteusis concessa priuato, vel Ecclesiæ confiscatis bonis emphyteutæ transeat in fiscum? Et in hac quæstione prius agamus de emphyteuta priuati, postea de emphyteuta Ecclesiæ.

2 Circa primum aliqui simpliciter dicunt, quod bona emphyteutica non transeant in fiscum. Sed nihilominus Bart. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, n.6. ff. de damno infect.* ita distinguit in hac specie emphyteutæ priuati, vt si quidem ex natura conuentionis, siue inuestituræ est transitoria ad extraneos hæredes, transibit etiam in fiscum: si vero non est transitura ad extraneos hæredes, non transibit quoque in fiscum. Est communis secundum Apostillam ad Angel. *de malef. verbo eius bona, n.16.* vt refert Clar. *§. emphyteusis, quæst.29. in princ.* vbi ipse resoluit cum communi, quod siquidem emphyteusis est simpliciter concessa priuato, non videtur dubitandum quin transeat in fiscum, sicut & alia bona ipsius delinquentis. Si vero in ipsa concessione apposita sint aliqua verba, ex quibus appareat cõtrahentes noluisse emphyteusim ad extraneos hæredes transire, tunc non trãsibit in fiscum, qui habetur loco extranei hæredis: est communis vt cum Clar. & aliis affirmat D. Mol. *lib.4. de Hispan. primog. c.11. n.4.* Eandem distinct. Bart. testatur cõmunem & sequitur alios allegans Farin. *in suis qq. crim. 1 p. q.25 de delict. & pœn. n.59. &* 60. sequitur etiam eam plures citans Peregr. *de iure fisc. lib.5. tit.1. n.120.* Et iuxta præmissã distinctionẽ cõmunem intelligo Quemad. q.11. & Simanc. *in suis instit. Catholic. tit 9. n.97.* emphyteutesim hominis priuati in fiscum transire propter hæres. emphyteutæ, sed ius suum integrum domino conseruari, quia fiscus in ius priuati succedit. Hoc namque tunc procedit iuxta præcedentem communem resolutionem, quando emphyteusis priuata transitura erat, vel transire poterat ad extraneos hæredes, aliàs secùs.

Nihilominus tamen nouissimus Cantera *in quæst. crim. c.1. de hær. apost. &c. n.46. vers. sed certe, pag.403.* tenet contra prædictam resolutionem, credens quod licet in emphyteusi priuati sit clausula quod transeat ad hæredes extraneos, adhuc tamen non transeat in fiscum confiscatis bonis emphyteutæ, & à fortiori si nihil est dictum, sed consolidatur dominium vtile cum dominio directo. Affirmans præterea, quod secundum istam opinionem fuit declaratum per Auditores supremi Consilij Inquisitionis in Regnis Hispaniæ, vt est instructio in tangentibus ad inuicem bonorum, incip. *Quanto à la cosas.* 3

Secùs tamen dicit esse idem author ibi *n.48. versic. sed denuniendo, in censu:* quia propter delictum illius, qui dedit rem censualem, non potest ipsa confiscari, cùm nullum habeat tunc ille dominium; sed tantum confiscabitur ius illud quod habet ad accipiendum illam pensionem, & non consolidabitur cum dominio, cùm illud ius percipiendi pensionem sit separatum à dominio directo & vtili. Propter delictum tamen illius qui accepit censum hoc est rem censualem, bene potest ipsa confiscari, pensio tamen soluetur danti illam rem censualem, prout dicit esse declaratum per instructionem Inquisitionis, *fol.22.* ¶ Ego quoad emphyteusim priuati teneo prædictam communem resolutionem & distinctionem, nisi aliter praxis supremi Consilij Inquisitionis in hoc se habeat, prout haberi dicit Cantera *vbi sup.* cui standum erit. Quoad rem censualem probo quod idem author dicit.

Quoad secundum, scilicet, emphyteusim Ecclesiæ, communis sententia Doctorum est quod non transeat in fiscum propter crimen emphyteutæ, Ecclesiæ publicatione suorum bonorum dignum, quam tenet Bart *in dicta l. si finita. §. si de vectigalibus, n.6. ff. de damn. infect.* Ruyn. *cons.155. quantum ad casum, n.10. & 11. volum.1.* Gigas *de crimine læsæ Majestatis lib.2. tit. de pæn. committent. crimen læsæ Majestatis, q.6 n.1. &* 2. Nellus *de bannit. in 1. p. secundi temporis, quæst.34.* Dec. *cons.442. n.29.* Martin. Laudens. *in tract. de fisc. quæst.3.* Curt. Sen. *cons.59.* Dux. *n.18. in versiculo, est quoque verum,* Anton. de Butr. *consil.61. stricte non reputo,* Plotus *consil. crimin. diuers.130. numer.67.* Ruyn. *consi.24. num.11. & sequentibus, & cons.117. col.2. volumine 1.* vbi de magis communi testatur. De qua etiam testatur idem Ruyn. *consil.161. num.7. eodem volumine 1.* Socin. *consil.121. num.18. lib.4.* Franciscus Turza post Alexand. quem allegat *in suis communib. opinionib. opinione 147.* Augustinus ad Angel. *de malef. verbo & eius bona publicamus, num.16.* Bonacosa *in communib. opinionib. 1. part. pag.37. colum.1. versic.1. incipit, confiscatis bonis,* & iterum *pag.14. column.1. versic.3. incipit confiscari nequeunt bona Ecclesiastica*, & hos referens Farinac. *d. quæstion.25. num.52.* Vbi hi duo vltimi hoc ampliant adeò procedere, vt neque in contrarium valeat decretum, seu constitutio alicuius Principis secularis: & probatur hæc opinio *in c. fœlicis, §. si qua vero, de pæn.1. in 6.* vbi hæreticus priuatur ipso iure feudo & aliis ab Ecclesia receptis, quæ libere ad Ecclesias reuertuntur. 4

Ratio huius receptissimæ sententiæ est, quoniam Ecclesiastica emphyteusis ad hæredes extraneos non transit secundum magis communem 5

Doctorum

Doctorum opinionem, de qua post alios plures quos refert latè Iul. Clar, §. *emphyteusis, q. 28. versic. 3. est casus, & sequentibus*, vbi *in versic. quidquid tamen transit*, cum hac sententia magis communi, quod emphyteusis Ecclesiastica concessa pro se & hæredibus, siue cum debitis solemnitatibus, siue sine illis, numquam transit ad extraneos hæredes, sed tantummodo ad filios, siue descendentes ipsius recipientis, nisi vltrà debitas solemnitates expresse concessa fuerit etiam pro hæredibus extraneis, vel si in ipsa inuestitura apposita sint talia verba, quæ hoc importent, putà *pro se & quibus dederit, vel pro se & pro hæredibus quibuscumque, &c.* Et in materia confiscationis bo-
6 norum hæc est præcipua & principalis regola, quod ea, quæ ad extraneos hæredes non transeunt nec etiam transeunt in fiscum, qui in bonis confiscatis loco extranei hæredis habetur, *l. 2. C. ad legem Iul de vi. l. eorum ff. ad l. Iul. Maiest. iura libertorum ff. de iure patronat. gloss. in l. 1.* vbi Bald & alij, *C. de bon. quæ lib* est communis, vt plures citans testator Far. *d. q. 25. n. 51.*

Nihilominus tamen contrariam sententiam, imò quod emphyteusis Ecclesiastica transeat in fiscum in præmissa specie, tenent plures authores, & communis videtur secundum Carol. Ruyn. *consil. 23. n. 33. volum. 5.* & in effectu eam videntur tenere Bart. & alij *in d. §. si de vectigalibus*, vt refert Iul Clar. §. *emphyteusis, q. 29. in princ. in vers tu dic. ibi: aliqui vero.*

Sed hoc non obstante præcedens sententia negatiua est tutior: æquior, & magis communis, imò quod fauore Ecclesiæ emphyteusis Ecclesiastica in fiscum non transeat, vt affirmat Clar. ibidem *in versic. breuiter, & verior meo iudicio, iuxta d. c. fælicis, § si quà verò.* Tum etiam, quia secundum Clar. si aliud diceremus ex eo efficeretur conditio ipsius Ecclesiæ longè deterior, cum proculdubio fiscus sit potentior quam priuatus, non solum difficultate conoscendi, sed etiam ex infinitis priuilegiis, quæ habet, præsertim quia numquam esset spes caducitatis, cùm semper fisco competat restitutio in integrum: neque quod propter finem lineæ res ad Ecclesiam reuerterent, quia fiscus nunquam moritur. Neque est aliquo modo verisimile, quod Ecclesia eo animo aliquam rem in emphyteusim concedat, vt possit casus euenire, propter quem ad ipsam res emphyteutica vlterius non reuertatur, quod esset in maximum ipsius Ecclesiæ detrimentum.

7 Quæ sententia limitanda aliquibus videtur in casu, quo ex pacto, vel ex consuetudine, vel ex aliqua Pontificia constitutione emphyteusis Ecclesiastica esset ad extraneos hæredes transitoria: tunc namquè videtur vt in fiscum quoque transeat, vt senserunt Socin. *consil. 266. col. 11. versic. 5. confirmatur, & col. 12. in versic. ex quibus infero, vol. 2.* Ruin *d consil. 155. quantum ad casum col fi. circa princip vol. 1.* Alex. *in l. etiam in princip. col. penult. versic. hæc tamen secunda*, & ibi Curt. *in apost. l. ff. solut. matrim.* cum aliis relatis per Gigant. *de crim. læs. Maiest. q. 6. n. 4 & 5.* & latè hanc comprobat opinionem respondens contrariis Boss. *in tit de bon. public. n 60.* & post eum Bonacosa *in comm opin. crim. 2. p. pag. 17. col. 2. vers. 3. incip. confiscari nequeunt bona Ecclesiastica, &c.* Ex quibus vereor ne hæc opinio communis sit, ac proinde tenenda in praxi.

Nihilominus tamen verius videtur contra hanc limitationem, vt emphyteusis Ecclesiastica minime transeat in fiscum, etiam quod simus in casibus in quibus ad hæredes extraneos sit transitoria, vt voluit expresse Clar. *vbi supra, d. q 29. versic. breuiter*, ibi, *si vero emphyteusis sit ad extraneos transitoria, &c.* ex rationibus prædictis ex quibus suo iudicio hæc opinio est tutior, & æquior & etiam magis communis: eandem sequitur Farin. *d. q. 25. n 55.*

Dato tamen quod limitatio præcedens esset verior & tenenda tanquam communis, Ecclesia 8 posset intra biennium rem illam emphyteuticam à fisco petere si vellet, iuxta textum *in auth. de alien. & emphyteus §. 1. incip si vero contingerit el 1. collat. 9.* Erit igitur in arbitrio Ecclesiæ an velit rem ipsam apud fiscum dimittere, aut ab eo auferre, iuxta illum textum & communem opinionem Carol. Ruin *d consil. 25. num. 33. lib. 5.* quam esse magis communem ex ipso profitetur Iul. Clar. *vbi supra*, sed Ruin. non dicit esse magis communem, sed quod videtur ea communis, & eam sequitur cum aliis quos refert D. Simanc, *de instit. Catholic. tit. 9. num. 104. & 105* Et licet 9
ille textus *in d. §. si vero contigerit*, videatur loqui in emphyteusi concessa ab Ecclesia Constantinopolitana, communiter tamen intelligitur vt disponat in concessa etiam à quacumque alia Ecclesia, teste Alex. *in d. §. si de vectigalibus, post n. 30.* secundum Clar. *vbi supra* vbi etiam probat, validam esse prædicti textus decisionem, quamuis sit constitutio Imperatoris circa res Ecclesiasticas, cùm concedat in hoc priuilegium Ecclesiis, iuxta tradita per Doctores *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* Et ita censeo tenendum cum hac declaratione, quidquid contrarium latè probet Boss. *vbi supra*, imò quod quando emphyteusis Ecclesiastica transit ad extraneos hæredes, transeat etiam in fiscum irreuocabiliter, dicens secundum eam aliàs fuisse iudicatum contra monasterium Sancti Regundi Mediolani: cuius opinionē, in hoc contra Clarùm sequitur Farin. *vbi supra n. 56.* dicens se nescire quomodo Clar. hanc opin. fauore Eccles. dixit magis com. cum re vera ex præallegatis contra Eccles. non solum sit magis communis, & magis à Doctoribus approbata, sed verior & aliàs seruata, vt per Boss. *vbi supra*. Ego verò cum Clar. censeo in hoc in fauorem Ecclesiæ circa prædictam opinionem & electionem sibi concessam infra biennium à *d. § si vero contigerit*, comm. & magis receptam sent. & veram, ac proinde tenendam ex *d § si vero contigerit.*

Quod si dominus directus emphyteusis com- 10 miserit delictum dignum confiscat. omnium bonorum, confiscabitur dominium directum, & emphyteuta soluet pensionem fisco quam domino soluebat, & habet fiscum pro domino, vt in praxi se vidisse seruari in crimine hæresis affirmat Cantera *vbi sup. n. 46.* qui *n. 44.* idem dicit in feudo, quod in emphyteusi.

Secundo limitatur præfata communis senten- 11 tia negatiua, quæ habet quod emphyteusis Ecclesiastica non transeat in fiscum, vt non procedat quando confiscatio bonorum fit à iudice Ecclesiastico, quia tunc in ea venit etiam emphyteusis Ecclesiastica, vt per Martin. Laud. *in tractatu de fisc q. 3.* qui alios allegat, & sequitur Gigas, *de crim læsæ Maiestatis lib. 2. tit. de pœn. committ. crim. læsæ Maiestatis, q. 6.* & Farin. *d. q. 25. num. 57.*

Tertio limitatur, quod in casu, in quo emphy- 12 teusis præsertim Ecclesiastica non transit in fiscum, non tamen prohibetur fiscus durante vita emphyteutæ delinquentis percipere fructus &

commoditatem illius dominij, quod in emphyteusi habebat ipse emphyteuta delinquens, soluendo tamen annuum canonem directo domino & Ecclesiæ, cui postmodum mortuo condemnato res emphyteutæ deuoluitur & reuertitur: ita materiam hanc declarat Nellus *de bannitis in 1. p. secundi temp. tit. de pœn committ. crim. læsæ Maiest. q. 6. n. 9.* sequitur Farin. *d. p. 25. n. 58.* dicens facere pro hoc in simili tradita à se *n. 34. de bon. fidei-commissarius*.

13 Ego verò multum dubito de hac tertia limitatione, imò eam non esse veram omnino censeo, sed potius contrarium, scilicet, vt in casu ipsius nó solum tunc non confiscetur emphyteusis quoad illius proprietatem, sed nec etiam quoad commoditatem & vsumfructũ durante vita emphyteutæ delinquentis, sequentibus rationibus & fundamentis. Primo ex textu *in d. c. fælicis, vers. si qua vero, de pœn. in 6* vbi dicitur quod hæreticus ipso iure priuatur feudis, locationibus, officio, vel beneficio spirituali vel temporali, si quæ ab aliquibus Ecclesiis obtinet, quæ sic libere ad Ecclesias reuertantur, quod Ecclesiasticorum Rectores de ipsis pro sua voluntate disponant: fiscus ergo in his nihil se immorari potest, nec vti commoditate horum durante vita hæretici. Et eadem ratio militat in emphyteusi Ecclesiarum, ergo & idem ius.

14 Secundo, quia sic videmus quod in casu, in quo bona feudalia non confiscantur (quod regulare est, vt infra statim *in q. proxima* dicemus) non solum tunc non confiscatur feudum, quoad illius proprietatem, sed nec etiam quoad commoditatem & vsumfructum durante vita feudatarij delinquentis, iuxta veram & communem sententiam, quæ seruatur in praxi, quà tuetur & defendit aduersus nonnullos idem Farinac *d. q. 25 n. 68 69. & 70.* Ergo idem eadem ratione dicendum est in emphyteusi Ecclesiastica, argumento *l. 1. ad cum simil. ff. ad legem Aquil.* nulla namque congrua ratio differentiæ in hoc inter emphyteusim Ecclesiasticam & feudum assignari potest, nec eam assignat Farinac *vbi sup* prout assignare debuerat, si memor fuisset se contrarium probasse in emphyteusi Ecclesiastica *n. 58.*

Tertio, quia non obstant tradita à se *n. 34. de bon. fideicommiss.* quia eam statim limitauit ipse *num. 35. & 36. cum sequentibus*, in duobus casibus de quibus *ibi* per eum, quorum ratio & in nostro quoque militat præcipuè cum emphyteusis Ecclesiastica regulariter ad hæredes extraneos non transeat, & sic extra descendentes alienari non possit iuxta communem resolutionem, de qua *supra*. Et supradictis & aliis opportunis in materia latè agit nouissimè Thom. Sanchez *in Decalogi precept. lib. 2. cap. 19. à num. 19. vsque ad 38.*

SVMMARIVM.

1 *Bona feudalia an veniant in confiscatione bonorum, & num. sequent.*

3 *Feudorum tria sunt genera, de quibus hic.*

4 *Feudum, quod hæreticus habuit, non est confiscandum, sed Catholico domino restituendum.*

An bona feudalia veniant in confiscatione bonorum vassalli?

QVÆSTIO XXXIX.

QVÆRO præterea an bona feudalia confiscentur, vbi aliàs de iure, vel vigore statutorum bona vassalli delinquentis essent confiscanda, vel ad agnatos aut dominum deuoluantur? 1

Et in hoc partem negatiuam tenet Bart. *in l si finita, § si de vectigalibus num. 5. ff. de damno infect.* estque communis opinio, vt plures citans testatur Iul. Clarus *in § feudum, quæst. 84. in principio*, qui tria genera feudorum considerat Primum 3 est de quo vassallus non potest libere disponere sine licentia domini & sine consensu agnatorum, cuiusmodi est feudum antiquum ex pacto & prouidentia. Et huiusmodi feudum, etiam quod vassallus delinquat & eius bona fisco applicentur, nunquàm venit in confiscatione bonorum, cuiuscumque generis sit delictum: iniquum enim videtur atque absurdum, quod vassallus possit delinquendo præiudicare domino, aut agnatis, quibus non posset præiudicare alienando. Secundum autem genus feudorum est, de quo vassallus potest cum consensu domini libere disponere etiam in extraneum, in præiudicium filiorum vel agnatorum, & huiusmodi est quodcumque feudum, sub quocumque tenòre conceptum sit: & hoc casu quoque non confiscatur feudum, sed indistincte & absolute consolidatur vtile dominium cum directo, & sic applicatur domino. Tertium genus feudorum est de quo vassallus tam in præiudicium domini quam agnatorum poterat libere disponere, potà quia erat concessum pro se & quibuscumque hæredibus, vel pro se & quibus daret, &c Quæ omnia feuda possunt sine domini licentia in quoscumque etiam extraneos transferri, & tunc applicantur fisco cùm cæteris bonis vassalli, si sit idem fiscus qui & domini directi; si verò est alius distinguit, vt ibi per eum.

Feudum igitur, quod hæreticus habuit, non 4 est confiscandum, sed Catholico domino restituendum, textus *in cap. fælicis, §. si qua vero, de pœn. lib. 6.* excepto si feudum huiusmodi libere alienari potest in quoscumque etiam extraneos hæredes, vt constat ex supradictis, & tenet etiam alios allegans D. Simanc. *de institutione Catholic. tit. 9. num. 120.* & regulam prædictam negatiuam cum sua limitatione sequitur etiam & communem profitetur plures allegans Farinac. *in suis questionibus crimin. quæst. 25. de delicto & pœn. n. 62. & 71. cum sequentibus* & Pereg. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num. 106. cum sequentibus.* Qui quidem in quampluribus numeris latissime agunt de hac materia, eamque declarant & exornant ampliationibus & limitationibus, & ideo ad eos erit recurrendum quoties ex facto casus acciderit: pro nunc sufficiat resolutio præcedens communis, quæ quæstioni respondet. Et post hæc scripta de hac materia agit Thom. Sanch. *in sua Summa lib. 2. c. 19. n. 39.*

SVMMARIVM.

1 *Confiſcatis bonis patris, an confiſcetur vſusfructus, quem ipſe habet in bonis aduentitiis filij ſui familias? per totam quæſtionem. Et num. 7. cum ſequentibus, quid de peculio profectitio filij? Et quid, quando bona patris occupantur à fiſco propter debitum pecuniarium patris? num. 9.*

10 *Confiſcatio bonorum patris non trahitur ad legitimam filiorum ipſius delinquentis. Ampliatur & limitatur pluribus modis, vt in num. 11. cum ſequentibus, vſque in finem quæſtionis.*

An confiſcatis bonis patris confiſcetur vſusfructus, quem habet in bonis aduentitiis filij ſui familias?

QVÆSTIO XL.

1 QVÆRO etiam, an confiſcatis bonis patris propter ipſius crimen confiſcetur etiam eius vſusfructus, quem habet in bonis aduentitiis ſui filijfamil. pro tempore vitæ ipſius patris? Et in hoc ſunt duæ opiniones inuicem ſibi contrariæ. Prima habet non confiſcari prædictum vſumfructum, ſed quod debetur filio & conſolidatur cum proprietate ſecundum Gigantem, qui concordantes adducit de crimine læſæ Maieſtatis *lib. 2 tit. de pœn. committ. crimen læſæ Maieſtatis, quæſt. 13. n. 4.* & ante eum Bald *in l. 1. C. de bon. quæ lib. Corn. conſil. 208 ad fin. lib. 3.* quam ſententiam aliquibus rationibus fundat Anton. Gom. licet eam non probet *2. tom. variar. reſolut. c. de ſeruit. num. 16. in principio*, inter quas illa magis aſtringere videtur, quod cum hic vſusfructus, quem pater habet in bonis aduentitiis filij, non ſit tranſmiſſibilis ad hæredes, nec in fiſcum, qui loco hæredis habetur, *l. 2 C. ad legem Iul. de vi, l. eorum ff. ad legem Iul. Maieſt l. 4 ff. de iure patronat l. 1.* & ibi gloſſa, & communiter Doctores, *C. de bon. quæ lib. l. 3* & ibi etiam Bart. & communiter Doctores, *ff. de interd. & releg.* Sed hæc ratio inefficax eſt, quoniam etſi hic vſusfructus non tranſeat ad hæredes & ideo nec ad fiſcum, ſola tamen commoditas quis prohibet quod non tranſeat ad fiſcum: ſicut poteſt in quemlibet extraneum tranſire per alienationem, vel locationem vſufructuarij pro tempore vitæ ſuæ, *l. arbori-*
2 *bus verſic. vſufructuarius, ff. de vſufruct.* & ibi communiter Doctores, *l. non vtitur verſic. plane, eodem tit.* & ibi etiam gloſſa ordinaria, & communiter Doctores, textus *in l. neceſſario, §. fin. ff. de peric. & commodo rei venditæ*, & ibi gloſſa & communiter Doctores, *l. ſi quis domum, §. 1. ff locat §. 1. inſtit. de vſu & habit.* & ibi Faber, & alij Doctores, *l. 24. tit. 31. p. 3.* & confirmat Ant. Gom. *d. c. 15. num. 15.*

3 Merito igitur contrariam priori ſententiam probauit Ant. Gom *d. c. 15. n. 16. verſic. ſed his non obſtantibus*, imo quod propter patris delictum confiſcetur etiam vſusfructus, quem ipſe habet
4 in bonis aduentitiis filij: & eſſe generale in confiſcatione bonorum, vt veniat vſusfructus reſpectu commoditatis, quem delinquens habet eius vita durante in bonis alienius, pro quo eſt bonus text. *in l. ſi poſtulauerit: §. inh. 1, ff. de adult.* per quem textum ita etiam tradiderunt ibi Bart. & communiter DD. vt plures referens affirmat Ant. Gom. *vbi ſupra*, necnon & Farin. *in ſuis qq. crimin. 1 p. tit. de delict. & pœn. q. 24 num. 32* & Petr. Plaça *in epitome delict. lib. 1 c. 22 n. 39 ante med. verſ. ſiquidem patre delinquente*, diximus *ſupra* alia quæſtione quæ dicamur bona hæretici.

Sed in hac ſpeciali quæſt de vſufructu pecu- 5
lij aduentitij filij famil. pro concordia diſtinguendum eſt: quod aut patris delictum eſt tale, per quod ipſe patitur maximam vel mediam capitis diminutionem, & conſequenter in totum ſoluitur patria poteſtas, & tunc qui ceſſat nomen patris, vſusfructuſque dicitur extinctus & cum proprietate conſolidatur, *l. corruptionem, C. de vſufruct. cum ſimil.* ideò non publicatur, ſed ad filium reuertitur. Si vero delictum non eſt tale, per quod patria poteſtas & patris nomen aboleatur, tunc è contra, quia vſusfructus ſeu illius commoditas non eſt extincta, ideo publicatur ad fiſci commodum durante vita patris delinquentis, ita Salic. *in l. ſi quis poſt hac §. ſi quid etiam q. vlt n 4 verſ ſed nunc quæro. C. de bon. damn.* Alex. poſt Roman *in l. ſi finita. § ſi de vectigalibus, n 30. verſ circa hæc, quæ ponit hic Bart ff. de damno infect.* Curt. Iun *conſil 4 n. 19* Plaça *d. c. 1 n. 39. fere in medio, verſic ſed pro concilianda Doctorum ſententia. pag. 373. in fi.* Menoch. *in 9. remed recup poſſ num. 244* Plot. *conſil. crimin. diuerſ. 1. 0. num. 24. tom 1.* quos refert & ſequitur Farinac. *d. q. 24. n. 33.*

Ex qua recepta concordia deducitur plene, 6
quod in crimine hæreſis publicatis bonis patris non publicatur eius vſusfructus, quem habet in bonis ſui filij famil. aduentitiis, cum per hæreſim commiſſam à patre filius habeatur pro emancipato, ſicque efficiatur ſui iuris, & extinguatur vſusfructus patris & conſolidetur cum proprietate, textus *in c. 2. §. vltim. de hæret lib. 1. iuncto textu in § finitur, de vſufruct.* & in ſpecie ita cum Ruin. & Boër tenet D. Simanc. *de inſtit. Catholic tit. 9. num. 81.* & probat late Cantera *in ſuis quæſtionibus crimin. in c. 1. de hæret. apoſt & c. num. 35.* & Azeued. *in l. 1. n. 208 tit. 3. hoc lib 8. noua collect.* Id ipſum eadem ratione erit dicendum in aliis criminibus à patre commiſſis, ob quæ eius bona publicantur, & ipſe patiatur maximam, vel mediam capitis diminutionem, ex qua ſoluitur patria poteſtas, & ſic filius efficitur ſui iuris: quia tunc extinguitur vſusfructus patris, & conſolidatur cum proprietate per ſupradicta.

Peculium autem profectitium filij publicatur 7
publicatis bonis patris ob eius crimen hæreſis, vel ſimiliter quia ipſius patris peculium eſt, ita Cyn. Bald. Immol. & Alex. *n. 45. cum ſequentibus in l. ſi finita, §. ſi de vectigalibus, ff. de damno infect.* quos refert & ſequitur D. Simanc. *d. tit. 9. n. 17.* Et hanc ſententiam latè comprobat & ſequitur Cantera *vbi ſupra. n. 36.* vbi *numeris ſequentibus* duobus modis eam limitat. Primo vt non procedat in delictis, ob quæ pater non perdit ciuitatem nec patriam poteſtatem, ſicut perdit ob hæreſim. Secundo, vt non procedat quoties tale peculium profectitium eſſet deputatum ad ſatiſfaciendum creditoribus peculiaribus, refert & ſequitur D. Azeu. *in d. l. 1. n 209. tit. 3. lib. 8 nuæ collect reg* Et probatur primo ſupradicta principalis concluſio, quia pater in peculio profectitio

habet

habet verum & liberum dominium: ergo cadit in confiscationem iuxta resolutionem veram & communem, *de qua supra q.37.n.10.* Secundo ex textu *in l.1.§.alienatio ff. quando act. de pecul. est annal. in versic. sed si el. 2.* prout eum expendit Alexand. *vbi supra.*

8 Contrariam tamen opinionem, imò quod peculium profectitium non confiscetur ob crimen patris, sed ipsum remaneat penes filium illud habentem, probat *l.3.§ sed vtrum ff de minor. in versic. nec eo*: vbi quod magis interest patri habere peculium quàm filio, licet aliquo casu peculium ad fiscum spectet, vt puta si patris eius bona ad fiscum propter debitum pecuniarium occupata sunt: nam peculium eius ex constitutione D. Claudij separatur. Ecce ergo textum, vbi etiamsi bona deueniant ad fiscum non venit peculium profectitium, quod filius habet: quem textum dicit se nescire alibi Batt. ibi *num. 4.* post Albet. *col. 3.* ad hoc quod publicatis bonis patris non publicatur peculium profectitium, & ad idem expenderunt Imm. *in d. § si de vectigalibus, col. fin. num. 6. & ibi* Alex. *num. 44.* Angel. & Imm. *in l. si filiusfamilias ff. de damno infect.* Bald. *in l. penult. in fin. C. qui bon. ced. poss. & in l. executorem n. 34. C. de executione rei indic.* Aretin. *in §. actiones autem de peculio, col. penult.* & ibi Ias. *n. 64 instit. de actionib.* Nellus *in tractat. bann. 1. p. secundi temp q. 26.* Albet. *in 3 p. statut. q. 12.* Roderic. Suar. *in repetit. l. post rem iudicatam, notabil. 13. n. 6. cum sequentib. u*, vbi *in fin. n. 9.* dixit hanc esse communem opinionem, quam etiam sequitur D. Cou. *lib. 2. var. resol. c. 8. num. 7. in vers. hinc apparet*, ibi *sicut nec publicatus, &c.* sequitur & dicit communem Anton. Gom. *2 tom. variar. resol. c. 15. de serm. n. 14. versic. imò quod magis est*, sequitur Conrad. *in practic. de officio prat. in caus. ciuil. tit. de execution. sentent num. 14. versic. 4. in peculio, pag. 218 col. 2.* D. Menoch. *in 9. remed. recup. poss. num 72.* Plotus *consil. crimin. diuers. 130 num 11. tom 2.* dicit communem Salicet. *in l. si quis post hac, §. 1. num 3. C. de bon. proscript.* & Clar. *in pract. crimin. q 78. versic. quaro vnquid*, & Farinac. *d. q. 24. num. 26.* est communis secundum Pereg *de iure fisc. lib. 5 tit. 1. num. 26.*

Nihilominus tamen in nostra specie criminis hæresis & similium tenenda est prior pars, tanquam verior & à Doctoribus recepta, nempè vt propter crimen hæresis patris, vel simile, ob quod ipse amittat ciuitatem & filius sui iuris efficiatur, publicetur peculium profectitium ipsius filij ex fundamentis supra pro ea adductis. Et hæc est communis opinio, quando pater ex ipsa condemnatione amitteret patriam potestatem, secundum Boss. *de bon. publ. n. 71. in fin.* & Clar. *vbi supra*, qui sic limitat & intelligit communem opinionem contrariam præcedentem, & Roderic. Suarez *vbi supra n. 11.* sequitur alios allegans Farin. *d. q 24 n 28.* vbi eam dicit esse magis communiter à Doctoribus receptam, & per fiscì procuratores in practica obseruatam secundum Bossium *vbi supra*

9 Cui non obstat littera dictæ *l. 3. §. sed vtrum, ff. de minor* pro contraria parte *supra* expensa quoniam loquitur in debito pecuniario patris, hoc est, quando bona patris occupantur à fisco propter debitum pecuniarium, vt patet ex litera: tunc enim inquit textus quod, peculium profectitium spectat ad filium, nam peculium eius ex constitutione Diui Claudij separatur, & meritò vt satisfiat creditoribus peculiaribus, quibus non præiudicatur in peculio ob debitum non peculiare fisci in bonis extra peculium à patre contractum, quod & tenuit sic etiam limitans præcedentem communem opinionem Roderic. Suar. *vbi supra n. 12.*

At verò nos agimus in crimine hæresis & similibus, pro quibus pater non solum amittit bona, sed etiam ciuitatem & patriam potestatem. Meritò ergo, vt tunc confiscetur quoque peculium profectitium filij, cum enim ipsum peculium profectitium habeat fundamentum in patria potestate, ipsa sublata non remanet peculium, *l. fin. C. de inofficioso testamento.* quod autem filius efficiatur sui iuris propter hæresim patris est textus *in c. 2. § fin. de hæret. lib. 6.* & diximus *supra quæst præcedenti*, qui intellectus probatur ex dicto *§. sed vtrum*, ibi: *Licet aliquo casu peculium ad filium spectet*, & ibi: *vt puta si patris eius bona à fisco propter debitum pecuniarium occupata sunt, &c.* Quibus verbis aperte innuitur regulariter extra illum casum esse contrarium dicendum, nempè in nostro confiscari peculium illud ob crimen huiusmodi patris, quia exceptio firmat regulam in contrarium iuxta *l. nam quod liquide cum simil. ff. de penul legata.*

Pro quo etiam adduco legem *1. §. sed & si alio, versicula, sed & si morte ff. quando de pecul. actio est annalis*, vbi quod si morte vel deportatione patris filius sui iuris efficiatur, de peculio intra annum hæres patris (nempe mortui) vel fiscus eo deportato, tenetur: & in terminis ita tenent & declarant hanc materiam Cynus Bald. Roman. & Alexand. quos refert & sequitur Cantera *vbi supra num. 37 & 48* tametsi ab eis dissentiat Anton. Gomez *vbi supra* sequutus secundam opinionem prædictam ut sic. Sed nihilominus nostra resolutio tenenda est, quia magis veritati accedit ac litteræ dictorum iurium quam in specie nostra hæresis commissæ à patre tenent nuncupatim Simanc. & Cantera *vbi supra* aduersus contrarium tenentes, & in crimine læsæ Maiestatis, idem faciunt Imm. & Alexand *in dicto § si de vectigalib. n. 46.* & eos referens Roderic. Suar. *vbi sup. n. 10* dicens probari *in l. quisquis cum ubi notatis, C. ad legem Iul. Maie.* & Cantera *vbi sup.* & est magis communis & in practica obseruata, vt constat ex Boss. & Farin. *supra citatis.* Nec obstat responsio Batt. *in dicto §. si de vectigalib. n. 12.* ibi, *tu responde, assignata ad dictum §. sed & si alio, in versiculo sed & si morte*, ne probet præfatam sententiam, scilicet, quod licet fiscus teneatur, tamen à filio recuperabit retinendo de peculio, vt *dicto §. sequenti* dicit patere: hoc namque minime dicit, nec probat *§. sequens.* Non obstat etiam alia responsio Guillelm. de Con. nempè quod publicatis bonis patris peculium principaliter pertinet ad fiscum, vt *in dicto §. alienatio*, sed filius debet postea illud habere de manu fisci, & fiscus à creditoribus peculiaribus debet conueniri: vnde debebit exigere cautionem à filio quod defendat ipsum aduersus creditores peculiares, argumento *l. 1. § hæres ff. quando act. de pecul. est ann.* Quia respondetur vt per Alex. *vbi supra dicto num. 46.*

Deinde obseruandum est, quod sic etiam regulariter confiscatis bonis patris ob delictum eius, talis confiscatio non trahitur ad legitimam filiorum ipsius delinquentis, immò salua remanere debet, ita Bald. *dicto consil. 171. volum. 1. & consil. 156. condemnatus, volum. 3.* Decius *consil. 253. column. penult. in princip.* & est communis, vt plurimos allegans testatur Farinac. *d. quæst. 14. num. 34.* vbi quod licet Ioan. de Lignian. Cardin. Castan. 10

&

& Boſſ.teneant contrarium, non tamen per hoc recedendum eſt à præfata priori ſententiam, non ſolum magis communi, ſed etiam æquiori & veriori, prout tanquam veriorem latè comprobat & à contrariis defendit Roland.à Valle *conſil.97. per totum volum* 2. quem refert & ſequitur Clarus *in practic q.78 verſ.videndum eſt etiam*. Bonacoſ *in ſuis communib opin crim p.2.pag.16.a tergo, colum* 2. *littera C verſic. decretum generaliter*, & Tobias Nonius *conſil. 95 num.* 12. vbi pariter de communi teſtatur & probatur præcipue *in l. cum ratio ff.de bon.damn.* & latè Farinac. *quæſt.24. num.* 34.

11 Et hæc communis regula & ſententia ampliatur primo, vt eius ſpecie legitima debeatur filiis à die publicationis & confiſcationis bonorum & condemnationis, & ſecundum illud tempus æſtimatio facienda eſt, non autem à die mortis ipſius patris, vt probari videtur *in l. 1. ff. de bon.damn* ibi, *accipiunt*, quod verbum eſt præſentis temporis. Licet enim regulariter legitima conſideratur & debetur ſecundum facultates, quæ tempore mortis patris reperiuntur, & ab eo die & non antea, vt eſt notum in iure: non eſt tamen abſurdum quod hoc caſu conſideretur & debeatur à die condemnationis & publicationis bonorum, quoniam mors ciuilis æquiparatur naturali, vt per Doctores *In l.Gallus*, 6. *& quid ſi tantum.ff.de lib.& poſt* & alibi ſæpiſſime: ita tenet Boſſ *in tit. de bono public.n* 6. & latè defendit ac pluribus comprobat & concordantes adducit Roland.à Valle *dicto conſil 97 n 34. cum ſequent. volum.* 1. Et licet contrarium ſenſerit Rubeus Alex. *in l. Titia,§. Imperator num 222 ff de legat.* 2. non per hoc tamen recedas à priori ſententia, quæ & verior eſt & æquior ſecundum Farinac. *d.q.24 n.36.*

12 Ampliatur ſecundo præſata communis regula, vt licet legitima filiorum regulariter ſit triens hæreditatis quando filij ſunt quatuor aut pauciores, & dimidia quando ſunt quinque vel vltra, vt notatur *in authentica nouiſſima, C de inofficioſo teſtamento*: nihilominus legitima, quæ ex bonis paternis publicatis detrahitur, ſi pater habeat vnum, vel duos filios, erit non triens, ſed dimidia totius hæreditatis, *l fin.* ibi: *Dimidia parte ærario vendicata, alia eis reſeruatur*, & ibi Cynus & Doctores *l.ſi deportatus*, & ibi gloſſa Odofr. & Salicet, *C.eodem gloſſa in leg.1 in verbo, etiam portionem & in l.cum rationem, & § ſi plures, in verbo, ſi plures ff.de bon. damnat.* Plotus *conſ. crim diuerſ.* 130.*n.87.vol.*1.eſt communis ſecundum Roland. à Valle *d.conſ.67.n.30. & 31. lib.* 1. Si vero pater habeat tres vel plures filios, tunc non eſt tractandum de quota hæreditatis, nec de legitima, quia tota hæreditas & omnia bona paterna ex diſpoſitione Adriani Imperatoris filiis reſeruantur, vt in *d l fin. §. ſi plures*, iuncta gloſſa, & ibi etiam Cyn.& Angel *ff de bon.damn.*ſequitur alios allegans Roland.à Valle *d.conſil 97.n.32. cum ſequentibus*, vbi ampliat hoc etiam habere locum in filiis adoptiuis, dummodo non ſit facta in fraudem adoptio. Eandem hanc ampliationem ſequitur etiam Plotus *conſ.* 130. *n.* 87. & Tobias Nonius *conſil 98 n 8.& conſil.*15. *n.* 12. & Farin. *vbi ſup.n.87.cum tribus ſequ* vbi quod ab ea non eſt recedendum in iudicando, ſi quidem iuris expreſſa authoritate firmata eſt & Doctorum communi calculo recepta.

13 Hodie tamen bona damnatorum ſeu proſcriptorum non fiunt lucrum iudicibus, aut eorum officiis, nec ſecundum veteres leges fiſco applicantur, ſed vel aſcendentibus & deſcendentibus & ex latere vſque ad tertium gradum ſi ſuperſint, vt *in authentica, bona damnatorum, & in corpore, vnde ſumitur, C.de bon.proſcript.* præterquam in crimine læſæ Maieſtatis, in quo veteres leges ſeruari iubentur ibidem, & concordat *l 6.tit.7.& l.8.tit.10.& l.5.tit 31.p.7.*& ibi Greg Lopez.

Limitatur nunc primo prædicta communis regula, vt non procedat quando bona materna confiſcantur propter matris delictum, quia tunc filij nihil debent de illius bonis habere, *l. de bonis matris, C de bon.proſcript.* Hanc limitationem indiſtincte approbant Doctores ſecundum Auguſt. ad Angel. *de maleſ.in verb & ei u bona, ſub n.* 28. refert & ſequitur Clar. *d q 78. verſ. videndum eſt etiam, in ſi* & Farin. *d.q.24.n.41.*

14 Limitatur 2. vt procedat in filiis conceptis ante condemnationem & public.bonorum, ſecus in filiis conceptis poſtea, quibus nulla debetur legitima ex bonis paternis confiſcatis ante conceptionem, ita Bald. *in dicta l fin col.* 1. ſequitur Roland à Valle *d conſil.97.num.38.in verſic. hoc velle videtur*, & eſt verior & communior ſecundum Boſſ. *in tit. de crimin. læſæ Maieſtatis num.* 138. vbi ſubdit eſſe bene aduertendum quod Doctores loquuntur in filiis conceptis & natis poſt deportationem patris; vnde ſecus ſi pater non deportaretur ſed bannitur, ex ratione differentiæ de qua ibi per eum, ſequitur Farinac. *vbi ſupra num.42.& 43.*

15 Tertio limitatur non procedere in crimine hæreſis, in quo filij priuantur paterna hæreditate in totum & per totum, & ſic etiam quoad legitimam, etiam quod filij ſint Catholici, vt *in c vergentis*, & ibi Doctores omnes, *de hæret* Et iure ciuili idem eſt diſpoſitum *in auth Gazaros. C.de hæret* eſt communis, vt plures allegans affirmat Farinac. *vbi ſupra num.*44.

16 Limitatur quarto in crimine læſæ Maieſtatis, vt *in dicta authentica bona damnatorum in fin & in l quiſquis, §. filij vero, C. ad legem Iuliam Maieſtatis, l.2.tit.2. & in l. 9.tit.31.p.7.* diximus *vbi ſupra.*

Et poſt hæc ſcripta de ſupradictis latè agit Thom.Sanchez *in Summa lib.2 c.16.n.8.cum pluribus ſequentibus*, cuius dicta ad ſuperiora reducenda ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Peculium profectitium, vel aduentitium filij familias, an veniat in confiſcatione bonorum eius, & numeris ſequentibus, Et, quid in peculio caſtrenſi, vel quaſi? num.* 11. *cum ſeqq.*

18 *Heretici bona auocantur à quocumque herede poſſeſſore. Idem in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, num.*18.

19 *L.3 incip.* ſi filius, *C. de bon. proſcript. intellectus, & num.ſequent.*

22 *Bona deportati morientis ſine liberis peruenire debent ad fiſcum. Et quomodo hoc intelligatur, num.23.& 24.*

In

An peculium profectitium, vel aduentitium filij famil. veniat in confiscatione bonorum eius? Et quid de peculio castrensi, vel quasi castrensi?

QVÆSTIO XLI.

1 QVÆRO è contra, an confiscatis bonis filij familias propter eius crimen veniat in confiscatione peculium profectitium, vel aduentitium ipsius filij? Et quoad profectitium quod non veniat probat *l. certum, C. famil. ercifcund. & l. cum oportet, C. de bon. quæ lib* proprietas namque huius peculij & vsusfructus eiusdem non filij sed patris est, & solùm filius habet administrationem, vt in dictis iuribus, & tenent Angel. Immo & Doctores *in l. si filius fam ff. de damno infect.* Bart. Angel. Imm. & Alex. *in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. eodem tit.* Conrad. *in pract. crimin. de public. bon. n. 3. versic. 4. similiter limita, pag. 419.* Plotus *consil. crimin 130. n. 10. tom. 1.* Gigas *in tract. de crim. læs. Maiest. lib. 2. tit. de pœn. comit læsæ Maiest. q. 10* Boss. *tit. de bon. publ. num. 71.* vbi quod in hoc nulla est difficultas, sequitur D. Simane. *de Catholic. instit tit. 9 n. 80.* & de communi testantur Curt. Sen. *cons. 59. n. 12.* Socin. Iunior, *cons. 77. num. 6.* & Peregr. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num. 125.* Ruin. *cons. 24. num 5. volum. 1.* vbi quod in hoc nemo dubitat, Clar *in pract. crimin. q. 78. versic. præterea quæro,* Alciat. *cons. 6. num. 12. tom. 1. lib. 2.* Eman. Suar. *in commun. opinionibus, vers. confiscatio. n. 266.* Octau. Vulpell. *respons. 15. lib. 1.* D. Couar. *lib. 2. variar. resol. c. 8. n. 7. versic. sic delinquente filio,* Ant. Gom. 2. *tom. variar. resolut. c. 15 de seruit. n. 14* & plures referens Farinac. *in suis questionibus crimin in 1. p. q 24. de*
2 *delict. & pœn. num. 3. vbi num. 4.* cum Boss. & Ant. Gomez *vbi supra* ampliat hoc procedere etiam quod pater concesserit filio liberam & absolutam administrationem eiusdem peculij profectitij: quia non per hoc censetur data facultas alienandi.

3 Sed nec etiam peculium aduentitium, in quo pater habet vsumfructum, venit confiscatione bonorum propter delictum filij in præiudicium patris, nec quoad proprietatem, nec quoad vsumfructum: si enim filiusfamilias nullo modo potest alienare proprietatem bonorum aduentitiorum per contractũ vel vltimam voluntatem, sine consensu & voluntate patris, ne ipsi aliquod fiat præiudicium in suo vsufructu, & ne inquietetur ab extraneo proprietario, vt *in l fin. §. filius autem, C. de bon. quæ liber.* ergo eadem & maiori ratione non poterit per delictum alienare, vt *in l. Imperator,* & ibi Bart. *ff. de fidei commiss. lib.* & in terminis ita tenuerunt Bar. *in l. si finita, § si de vectigalibus, in 6. q principali, n. 12.* & ibi Paul. de Castr. *col. fin.* Imm. *n 6* Alex. *44. ff. de damno infect.* sequitur plures allegans & latè fundans Ant. Gom. 2. *tom. var. res. c. 15. de seruit. n. 22. cum duobus sequentibus,* Rojas *de success. c 7. n. 59. & 60.* vbi dicit communem, & quod executio non est in his bonis facienda, *Decis. pedemont 94.* per totam, est communis secundum Couar. qui eam sequitur *vbi supra, in versic. ex his patet,* & Petr. Dueñas *in reg. 275. limitatione 1.* & Clar. *in pract. crim. q. 78. versic. sed quid in aduentitiis. & q. 86. versic. 2. infertur ibi,* quinimo pro delicto filij, Menoch. *in 9. remed. recuper. n. 75. in fin.* Alciat. *cons. 6. n. 12. tom. 1. lib. 2.* Octauian. Vulpel, *respons. 15. 1. p.* Emanuel Suarez *in communibus opinionibus littera C. num. 266.* Curt. Sen. *consil. 59.* Dux Philippus *num. 11.* Ruin. *consil. 24. numer. 6. lib. 1. & consil. 109. in fin. & consil. 117. numero 6. lib. 1. & consilio 149. numero 13. lib. 3.* Boëcius *concilio 57. num. 17. lib. 1.* Conradus *in practica lib. 1. capit. 9. §. 2.* & ita fuisse in hoc casu aliàs iudicatum testatur Capella Tolosana *decisione 120. item fuit quæstum* & Boët. *decis. 7. num. 10.* Et hæc opinio non solum est communior, sed etiam verior, prout post alios eam latè defendit à contrariis & comprobat pluribus rationibus & iurium authoritatibus Menoch. *vbi supra n. 65. & pluribus sequentibus,* teste Farinac. *d. q. 24 num. 5. per totum,* vbi eam sequitur & plurimos citat, & communem, communiorem & veriorem appellat contra communem sententiam Iacobi de Aren. Cyn. & aliorum, quam etiam sequebatur D. Simanc. *vbi supra tit 9. num. 16.* quam ipse verissimam esse censet, loquens tamen in filio hæretico, de quo statim agemus.

Quid tenendum? Ego profecto in filio condemnato ob crimen hæresis læsæ Maiestatis diuinæ, vel etiam humanæ, secundam opinionem supra relatam & sic affirmatiuam probo ex his, quæ in terminis latè fundat Decisio Pedemont. 94 Octauian. *n. 8. cum sequentibus vsque in fin.* vbi quod ex illis fundamentis hanc opinionem sequutus fuit Senatus in causa cuiusdam filij famil. crimine læsæ Maiestatis damnati: censuit enim proprietatem peculij aduentitij eiusdem filij condemnati in publicatione venire saluo vsufructu patri, (quod intelligo pro tempore vitæ suæ) crimen enim læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ æquipatantur lege 1. *ff ad legem Iul. Maiestatis, c. vergentis de heret. in 6. cum duobus sequentibus, c. accusatus, §. in eo, & cap. cum secundum leges eodem titulo lib. 6.* ergo idem in vtroque, ita Octauian. *vbi supra num. 29.* vbi hoc vrgentissime probat, quem sequitur Farinac. *vbi supra num. 9.* aduersus Gigant. qui aliud voluit, & in terminis filij famil. crimine impietatis damnato etiam recte probauit Simanc. *vbi supra d tit. 9. num. 16.* 4

In reliquis verò criminibus (his exceptis) sequor priorem & magis communem sententiam negatiuam, secundum quam sæpissimè in praxi consului & informaui, estque verissima. Et propterea constitutio *l. si quis in tantam, C. vnde vicum simil.* non habet locum in filio, qui propria authoritate occupat bona sua aduentitia in præiudicium patris, vt tenuit ibidem Bart. *n. 11. & 12. & in dicto §. si de vectigalibus, n. 14.* & ibi Alexand. *num. 24.* Tiraquel. *in legibus connubial. gloss. 3. num. 148.* Petr. Plaça *in epitom. de delict c. 23. num. 11. versiculo 2. connestiri,* Menoch. *vbi supra num. 65.* & alios referens Farinac. *d. q. 14. n. 5. versic. & propterea.* 5

Ex quibus fieri videtur, vt in casibus in quibus pater non habet vsumfructum in bonis aduentitiis filij, publicatis bonis filij huiusmodi peculium aduentitium publicatum censebitur, siquidem tunc filius de illo disponere poterat, vt *in §. 1. in authentica, vt liceat matri & auia.* Nec patri vllum præiudicium fieri ex hoc videtur, siquidem vsumfructum non habet in illis bonis, ita Gigas *de crimine læsæ Maiestatis lib. 2. de pœn. commiss. crimin læsæ Maiestatis, quæst. 11. versiculo, in casibus autem,* vbi in hoc citat Crotum *in lege frater à fratre num. 21. ff. de condic. in deb.* & 6

Ruim

Ruin. *consil.* 24. *num.* 26. *lib.* 5. dicentem hanc esse communem sententiam, à qua non videtur dissentire Menoch. *vbi suprà, num.* 84. *cum seqq.* ita Farin. *vbi suprà, n.* 6. qui contrarium tenet, vt statim videbimus.

7 Contrariam tamen sententiam in hoc potius videtur tenere Carol. Ruin. *vbi suprà, num.* 14. ibi, secundo respondetur, dicens priorem opinionem procedere & habere locum, quando quis indistinctè potest alienare, & sic tam inter viuos quàm in vltima voluntate: sed filius in potestate licet possit alienare, quando habet etiam vsumfructum, non potest tamen per vltimam voluntatem alienationem facere, *lege penultima, & finali, C. quî testam. fac. poss.* quia igitur non est peculium ex testamento transmissibile ad hæredem extraneum, non est transmissibile ad fiscum, ita Ruin. Non igitur bene citatur à Gigante in contrariam partem, nec eam dicit communem, cum potius teneat hanc negatiuam *d. n.* 14. & præterea non habet in illo consilio plusquam 14. numeros, & ita meritò hanc secundam partem probauit Iul. Clar. *d. q.* 78. *versiculo, sed quid in aduentitiis,* ibi, sed certè quidquid dicat Gigas, *& versiculo, quare etiam quid in peculio castrensi in fin.* ibi: Et ideo propter hanc rationem, vbi inquit ipse, si propter delictum filij non confiscatur peculium castrense, secundum magis communem Doctorum opinionem, etiam quod de eo possit filius liberè disponere tam inter viuos quàm in vltima voluntate, multo magis non debet confiscari peculium aduentitium, etiam quod in eo pater non habeat vsumfructum, ac etiam quod in eo filius habeat alienandi inter viuos potestatem. Eandem sententiam aduersus Gigantem cum Socin. quem citat, sequitur etiam & probat Farinac. *vbi suprà, dicto num.* 6. *versiculo, qu. bus non obstantibus,* vbi eam existimat æquiorem & veriorem. Nec obstat auctoritas Menoch. in contrarium allegati, quia tandem in resolutione cogitandum relinquit, subdens quod auctoritas Ruin. magna est, & in dubio contra fiscum, & in benigniorem partem, ita Farinac.

8 Quid tenendum? Ego proculdubio hanc secundam partem vt veriorem & tenendam probo, non solum rationibus supra pro ea adductis; sed etiam illa potissimum, quod iuxta magis communem sententiam, quam *sup. q. praeced. n.* 10. adduximus & probauimus, confiscatis bonis patris talis confiscatio non trahitur ad legitimam filiorum ipsius delinquentis, quæ non obstante dicta confiscatione illis salua remanet, & sibi debetur à die publicationis, & secundum illud tempus æstimatio facienda est, vt ibidem quoque probauimus, *n.* 12. quia mors ciuilis æquipatatur naturali: ergo idem est dicendum in casu conuerso filij, vt ipsius bonis confiscatis propter crimen legitima patris non censeatur confiscata; sed stari ei debeatur, cum par ratio sit vtriusque legitimæ, *l. cum ratio cum simil. ff. de bon. damn.* Vnde cum hodie iure Regio ascendentium legitima in bonis suorum descendentium, his non relictis sint omnia bona filiorum ab intestato descendentium, & cum testam. duæ tertiæ partes, consequitur vt hæc legitima ascendentium minimè confiscetur per delictum descendentium, & quod statim ei debeatur, præterquam in crim. hæresis & læsæ Maiestatis humanæ, vt *ibid. n.* 15. & 16. probauimus.

9 Quod à fortiori procedet quando pater, licet in aduentitio peculio filij non habet vsumfructum, habet tamen spem futuri vsusfructus: quia tunc illud per delictum filij non confiscatur in præiudicium spei quam in eo pater habet, secundum Carol. Ruin. *dicto consil.* 34. *num.* 13. *versiculo, tertio prædicta,* quem sequitur Socin. Iun. *cons.* 77. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 2. & Menoch. *in dicto 9. rem. recup. poss. num.* 87. *cum sequentibus,* & Farinac. *vbi supra, num.* 7. *per textum in l. fin. §. filius autem, C. de bon. quæ lib.* cùm neget filium posse alienare bona, in quibus pater habet vsumfructum, vel quid aliud: spes namque in multis aliis casibus multum operatur, vt latè docet Tiraquell. *in legibus connub. post leges ipsas, num.* 34. *cum sequentibus,* Roin. *consil.* 19. *num.* 4. *& consil.* 98. *num* 15. *lib.* 1. Socin. Iun. *consil.* 93. *num.* 30. *lib.* 3. Alciat. *respons.* 171, *in fin.*

Ex quibus deducitur, quod etiam si pater filio liberam administrationem concesserit in peculio castrensi, nihilominus adhuc ipsum non confiscetur propter delictum filij suorum bonorum confiscatione dignum, sicuti idem in peculio prufectitio diximus supra in principio quæstionis propter præiudicium patris, de quo *suprà,* & ita in terminis tenet & probat Farinac. *vbi suprà, num* 8. aduersus Barthol. & alios quos ibi citat, existimantes in hac specie hoc peculium ob filij delictum confiscari quoad proprietatem, patri reseruato vsufructu. Sed hi auctores non considerarunt id quod supra adduximus de legitima debita patri, quæ minimè confiscatur, sicuti contra nec legitima filij ob delictum patris vt supra deduximus; ergo nec etiam proprietas legitimæ confiscatur, cùm statim per condemnationem & publicationem bonorum delinquentis morte ciuili debeatur parentibus, & filiis respectiuè. 10

Nunc condescendamus ad secundam partem quæstionis respectu, scilicet, peculij castrensis vel quasi castrensis, an confiscetur per delictum filij confiscatione omnium suorum bonorum dignum? Et in hoc articulo sunt contrariæ opiniones, quas hic examinare decreui, vt veritas elucescat, & quid tenendum sit doceamus. 11

Primò igitur indubium videtur, vt filiofamilias impietatis damnato, peculium eius castrense, vel quasi publicetur, sequentibus rationibus & fundamentis. Primò, quia filiusfamil. in peculio castrensi vel quasi vice patrisfamil. fungitur, nec patri aliquid ex castrensibus bonis, vel quasi debetur, *l.* 2. *C. ad Senat. Consult. Macedon.* *l.* 4. *& l. nota Marcellus, ff. de castr. pecul. lege Senatus consulto, §.* 1. *ff. ad Sylanian. lege filiusfamilias in fin. ff. de donat.* Secondò, quia filius habet verum & liberum, plenum, & perfectum dominium in his bonis, vt dicunt Doctores: ergo confiscantur ob ipsius crimen, *vt in cap. cum secundum leges cum simil. de hæret. in* 6. Nec enim paterfamil. in castrensi peculio vel quasi proprietatem habet, aut vsumfructum, quinimo actionem & persecutionem castrensium rerum semper filius multò potius habet, *l.* 3. *C. de castr. pecul. milit. lib.* 12. *l. miles, & l. pater in fin. ff. eodem.* Tertiò, quia filiusfamilias potest hodie cedere & alienare bona peculij castrensis vel quasi, & sic per contractum & distractum alienare, *l. cum filij, Cod. qui bon. ced. poss.* ergo & per delictum. Quartò, quia licet olim iure antiquo filius in castrensi peculio non habebat hæredem, sed illud ipso decedente ab intestato pater occupabat, non iure hæreditario & successionis, sed tanquam bona propria, *l.* 2. & ibi gloss. *ordin. ff. de castr. pecul.* ideo nimirum si eodem iure dictum peculium castrense non confiscaretur, vt *in l.* 3. *C. de bon. proscript.* Non sic hodie de iure nouo C. & Autheuticorum, & secundum 12 13

quod filius habet hæredem in quibuscumque bonis suis, etiam castrensibus vel quasi, quæ patribus vel successoribus suis deferuntur iure hæreditario & successionis, & non alio modo, *l. 3. C. de bon. quæ lib. & l. fin. C. eodem, Auth. de hæred. qui ab intest. defer. §. si igitur defunctus, collat. 9. Authent. in successione, Cod. de suis & legit. hær. Authent. defuncto, C. ad Tertull. l. 6. Tauri*: ergo abrogata ratione legis antiquæ censetur etiam abrogata ipsius legis dispositio. Et in terminis hanc opinionem tenent Angel. & Roman. *in d. l. si finita, §. si de vectigal. n. 25. ff. de damno infect. & in l. si filiusfamil. ff. eodem*, Nellus *in tractat. banniti. 1 p. secundi tempor. quæst. 25.* & his assentitur Anton. Gomez *d. cap. 15. 2. tom. var. resol. num. 15. versiculo, sed his non obstantibus*, & eam proculdubio probauit D. Simanc. *d. tit. 9. num. 15.* Et veriorem videri in puncto iuris in crimine hæresis & in crim. læsæ Maiestatis humanæ affirmat eam sequutus Cantera *vbi supra. num 40.* vbi credit quod hoc seruaretur in praxi. Nec obstat dicta *l. 3. C. de bon. proscript.* quia vt prædiximus procedit de iure antiquo, quo filius nullo modo habebat hæredem ab intestato in peculio castrensi vel quasi, sed illud occupabat tanquam bona propria illius, vt *in d. l. 2 ff. de pecul.* hodie verò occupat iure hæreditario, vt per Anton. Gomez *vbi supra*, & Octauian. *d. decisione Pedemont. 94. num. 27.*

14 Contraria tamen omnino in hoc sententia, imò quod publicatis bonis filiifamil. ob eius crimen peculia castrensia, vel quasi non publicentur, sed quod imò ad patrem deferantur, probat expresse *d. l. 3. incip. si filius, Cod. de bon. proscript.* cuius verba sunt hæc. *Si filius tuus, cum esset in tua potestate, in insulam deportari meruit, peculium eius, nec quod in castris acquisiuit, vel quod ei militaturo donasti auferri tibi debet*, vbi hoc ita tenent Odofr. Petr. Cyn. Alb. Bald. Faber. & Salicet. Bart. Imol *in dicto §. si de vectigalibus, num. 6.* & ibi Alexand. *num. 40.* idem Bart. & Imol. *in dicta l. filius, ff. de damno infect.* sequitur bene probans Roder. Suarez *vbi supra, num. 2. cum sequentibus*, dicens quod opinio Bart. in hoc *in d. §. si de vectigalibus* in veritate non est opinio, sed legis dispositio tam olim quàm hodie, vbi duobus modis eam limitat: sequitur etiam Palac. Rub. *in Rubrica de donatione inter vir & uxor. § 66. num. 24.* & Bernard. Diaz *in practica crimin. c. 132. num. 6. in nouis*: sequitur etiam & dicit communem Paris. *consil. 157. num. 36. volum. 4.* Eandem sequitur & communem profitetur & tenendam olim & hodie D. Couar. *vbi suprà, n. 7. versic. & quod publicatis*, Bossius *in tit. de bon. public. post num. 71.* Suarez *in suo Thesauro recept. sent. littera C. num. 266.* & in terminis criminis hæresis idem probat Quemad. *quæst. 19.* estque crebrior hæc opinio secundum D. Simanc. *dicto num. 15.* licet eam non sequatur, & magis communem testatur Clarus *d. q. 78. vers. quare etiam*, dicit veriorem & crebriorem Menoch. *in d. 9. rem. recup. poss. n. 69. & 70.* & non esse recedendum in iudicando & consulendo ab hac opinione, secundum Canter. *vbi suprà, d. n. 40.* Et non solum est communior, sed etiam æquior & verior, vt plures allegans & bene eam probans aduersus priorem sententiam affirmat Farinac. *d. quæst. 24. n. 11. 12. & 13.* necnon & Peregrin. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. num. 150.* Neque obstat responsio *sup.* assignat ad *d. l. si filius*, si quidem ante mortem naturalem ipsius filiifamil. tempore, quo hæredi locus non est, patri peculium castrense filiofamil. delinquente defertur in solatium patriæ potestatis, quod voluit prius Bald. *in d. l. si filius*. Et ideo ipsa Codicis constitutio non fuit ea ratione sancita, quod filiusfamil. non haberet ab intestato hæredem in castrensi peculio: quamobrem ea ratione sublata minimè dicendum est dictam constitutionem antiquatam esse, ita Couar. *vbi suprà, sub eodem versic. hinc apparet propè fin.* & sensit expresse Clar. *d. quæst. 78. versic. quare etiam quid in peculio castrensi, ad fin.* & laudat Farinac. *vbi suprà, num. 13 ad fin.* Non ergo, quod hodie filius in castrensi peculio habeat hæredem & successorem, sequitur quod illud possit alienare per delictum, sed potius contrarium, cum (vt superius dicebamus) legitima non veniat in confiscatione bonorum.

Non etiam obstant cæteræ rationes, & argumenta pro priori parte adducta: quia ea bona debent publicari, quæ iure communi ad delinquentem pertinent. Secus in eo quod ad eum pertinet de iure speciali, vt est castrense peculium quod habet miles: ita respondent plerique DD. qui hanc secundam tenent opinionem. 15

Quid censendum in hoc difficili articulo, & admodum controuerso? Ego quidem omnibus hinc inde ponderatis, atque in mente ruminatis (saluo meliori iudicio) censeo, tenendam primam sententiam in confiscatione bonorum ob crimen hæresis filiifamil. vel læsæ Maiestatis humanæ, ex fundamentis de quibus supra adductis pro ea, quam vltra supradictos latè probat Decis. Pedemont. 94. *num. 8. cum sequentibus*, quamuis loquatur in peculio aduentitio: sed multo magis idem dicendum est in peculio castrensi, vel quasi, in quo idem filius plus iuris habet, quam in aduentitio. Et in terminis eam etiam probat & tenet Giges *de crim. læsæ Maiestatis lib. 2. titul. de pæn. commun. crim. læsæ Maiestatis q. 11. in fin.* & Farin. *d. q. 24. num. 14.* & Peregr. *de iure fisc. lib. 5. tit. 1. sub num. 130. limit. 1. & 3.* ea potissimum ducti ratione, quod lex *quisquis, §. filij vero, Cod. ad* 17 *legem Iul. Mai.* mandat filiumfamil. propter tale crimen amittere omnia bona sua, non distinguendo inter bona, quæ sunt sua de iure communi, & ea quæ sunt de iure speciali: & quia si aliter diceremus frustratoria diceretur illius legis dispositio, imponens filio huius criminis reo pœnam confiscationis bonorum suorum, cum is non habeat alia bona, quæ possint sua dici quam castrensia vel quasi. § Et in crimine læsæ Maiestatis di- 18 uinæ auocantur bona à quocunque hærede, & possessore, *cap. fin. de præscript. in 6. cap. accusatus, §. in eo, & cap. cum secundum leges*, & ibi glossa, & Ioan. Andr. *de hæret. in 6.* & crimen læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ æquiparantur à lege, *l. 1. ff. ad legem Iul. Mai. cap. vergentis de hæret. in 6. & cap. quare, cum duobus & sequentibus, 6. quæstione prima*, & in vtroque horum crimine hanc partem etiam vt veriorem probat Azeued. *in l. 1. n. 210. tit. 3. hoc lib. 7. nouæ collect. reg.* § Ne- 19 que in his criminibus obstat *d. l. 3. in cap. si filius, Cod. de bon. proscript.* quia ipsa non loquitur in crimine læsæ Maiestatis, cum tantum agat de pœna deportationis, quæ non irrogatur damnatis de crimine læsæ Maiestatis, quibus mortis naturalis, & confiscationis omnium bonorum imponitur, vt *in d. l. quisquis in princ.* & cum Alex. post Imol. respondet Decisio Pedemont. prædicta 94. *num. 55. ad fin.* Et hæc est melior responsio, quam assignata eidem legi à Cantera *vbi suprà, d. num. 40.* dicente, quod text. *in d. l. 3.* non loquitur quando bona confiscantur, nec de hoc

vllum

20 vllum verbum in illa l. sed tantum dicit quod quando filius, qui est in potestate patris, propter delictum deportatur in insulam, remanet peculium penes patrem etiam castrense, non enim pro omnibus criminibus, quæ merentur deportationem, bona confiscantur, prout videmus quotidie: multi enim deportantur & in exilium mittuntur, imo etiam & ad triremes quorum bo- 21 na non publicantur. Non tamen mihi placet hæc responsio, quia illo iure attento bona deportati describebantur & confiscabātur & mox ad Principem mittendam esse descriptionem cauebatur 22 *in l. si quis intra 7. Cod. eodem tit.* ¶ Denique quod bona deportati morientis sine liberis peruenire debeant ad fiscum text. expressus *in l. fin. in principio, Cod. eodem tit. de bon. proscript.* debet tamen intelligi propter crimen læsæ Maiestatis cum hodie iure communi regulariter bona non 23 confiscentur, nisi pro crimine læsæ Majestatis *authent. bona damnatorum, Cod. de bon. proscript.* quam ad hoc citat post Alber. Decius *consil. 442. num. 6.* & sequitur Decis Pedemont. præcitata 94. *num. 5. & 58.* est communis vt plurimos allegans profitetur & sequitur Farinac. *vbi suprà, quæst. 25.* 24 *num. 1.* ¶ Sed in omnibus iurisdictionibus & locis, in quibus insulæ non reperiuntur, dictæ pœnæ recesserunt ab vsu & aula, Ita est receptum communiter ab omnibus, teste Iul. Clar. *in pract. crim. §. fin. q. 67. vers. deportatio etiam in princ.* & Farinac. *quæst. 19. num. 15.*

25 Sed in casibus in quibus fallit hæc communis regula, & in eis confiscantur bona delinquentis pro aliis criminibus quam læsæ Maiestatis diuinæ & humanæ, prout etiam iure nostro Regio sunt plures, in illis vera est, & tenenda magis communis sententia secundo loco *suprà* fundata, nempe vt in eis peculium castrense, vel quasi non confiscetur propter crimen filiifam. ex fundamentis de quibus *suprà*.

De supradictis nouiter post hæc scripta agit Thomas Sanchez *in Decalogi precept. lib. 2. c. 15. à num. 3. vsque ad 17.* qui etiam erit videndus quoties casus contigerit.

SVMMARIVM.

1 *Pater in vita non tenetur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente? num. sequentibus. Limitatur num. 7. cum sequentibus.*

2 *Filius in vita patris non est dominus bonorum patris, neque ei est debita legitima.*

3 *Legitima filij non venit in confiscatione bonorum ipsius filij viuente patre, etiam si post eius obitum in fiscum deferantur bona. Ampliatur num. 4.*

5 *Filio reo læsæ Maiestatis pater non solum viuens, sed etiam moriens tanquam patriæ proditori non tenetur relinquere legitimam, illumque exhæredando vel prætereundo non rumpitur testamentum. Ampliatur n. 6.*

12 *Filius an in diuisione bonorum parenti teneatur conferre quod pater in eius vita soluit pro eo sponte, hoc est, quantitatem pecuniarum quam soluit, & num. 13. cum sequentibus.*

An pater in vita teneatur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente.

QVÆSTIO XLII.

QVÆRO modo, pro complemento materiæ quæstionis præcedentis, an pater teneatur soluere condemnationem pecuniarum pro filio delinquente, saltem quatenus est in legitima? Et ipsum ad hoc non teneri nec agi ad id posse palam est: quia filius in vita patris non est verè dominus bonorum patris, neque ei est debita legitima, ita tenet Bart. per text. ibi *in l. 1. §. si impuberi, versic. vltimo iste text. ff. de coll. bon.* est communis vt plures allegans affirmat Padilla *in l. 3. num. 33. D. de iur. & fact. ign.* & nos *in rep. §. sui, num. 90. instit. de hered. qual. & diff.* idem profitetur plurimos citans Farinac. *in suis quæstionibus crimin. prima parte, quæstione vigesimaquarta, de delict. & pœnis. numero decimoquinto & decimosexto.*

Ampliatur primò hæc recepta sententia, vt 3 procedat etiam si confiscentur bona filij pro eius crimine: quia adhuc non confiscatur eius legitima ei debita ex bonis parentis, qui tempore sententiæ viuebat, etiam vt post ipsius obitum in fiscum deferantur, Bald. *in l. si qua, ff. de his qui sunt sui vel alieni iur.* Alexand. *cons. 37. lib. 1. col. ante penult.* Socin. Iun. *consil. 51. lib. 1.* & hos referens D Couar. *lib. 2. var. resol. c. 8. num. 7. ad fin. vers. & his addendum,* & nos *in d. §. sui, num. 94.* idem probauimus alia etiam ratione, nempe, quia confiscatio ad bona futura non extenditur, vt *suprà alia quæst.* latè resoluimus.

Ampliatur secundò, vt procedat etiam in cri- 4 mine læsæ Maiestatis: adhuc enim filio huius criminis reo existente in confiscatione bonorum non venit legitima ipsius, viuente patre, ita tradit Gigas *de crimin. læsæ Maiestatis lib. 2. tit. de pœn. commit. crim. læsæ Maiest. q. 9. per totam,* ea potissimum ratione: quia filio reo læsæ Maiestatis pater non solum viuens, sed etiam moriens [illegible] quam patriæ proditori non tenetur relinquere legitimam, illumque exhæredando vel prætereundo non rumpitur testamentum, vt ibi probat & prosequitur atque idem tenet Farinac. *dicta quæstione 24. num. 17. & 18.* hanc etiam ampliationem contra Martin. Laudens. probauimus *in d. §. sui, num. 90. & 94.*

Ampliatur & tertiò, vt procedat etiam quod 6 post sententiam pater moriatur: tunc namque legitima illa non confiscatur, [illegible] venientibus ab intestato defertur, ita tenet Specul. *in tit. de executione sententiæ, §. sequitur videre in quibus, versic. quid si filiusfamil.* Gigas *de crimine læsæ Maiestatis, lib. 2. tit. de pœn. committ. crimin. læsæ Maiestatis, quæst. 18.* Bald. *in d. l. si qua,* & Couar. *vbi suprà,* & alios allegans Farinac. *d. quæst. 24. num. 19.*

Limitatur tamen primò prædicta communis 7 sententia, de qua in princ. huius quæstionis, vt licet fiscus non possit patrem cogere ad soluendam legitimam pro filio delinquente & condemnato, poterit tamen ipse filius, si propter delictum teneatur in carceribus, & ex illis euadere non possit, patrem iudicis officio cogere vt ipsi legitimam assignet, vt à dictis carceribus redimatur.

Et iste est vnus ex casibus, in quibus pater tene-
tur legitimam assignare filio in eius vita, vt per
Dueñas *regula* 156. *in quinta fallentia, vbi id pro-*
bat, necnon & Farinac. *d. quæst.* 24. *num.* 21. *cum*
sequentibus. Idem concludo pro alimentis filij,
vt *in l. cum oporteat*, §. *cum autem*, *Cod. de bon.*
quæ lib.

8 Limitatur secundo stante statuto, quod pater
teneatur soluere condemnationem pro filio, quia
tunc pro eo tenetur, quæ est magis communis
sententia, vt cum glossa alios allegando resolui-
mus *in d.* §. *sui*, *num.* 91. & Farinac. *d. quæst.* 24.
num. 160. vbi contra Bald. Angel. & Imol. cum
communi opinione Doctores plurimos citans
resoluit valere huiusmodi statuta, & tanquam
laudabilia esse seruanda propter publicam vti-
litatem, & vt delinquentium audacia reprima-
tur. Et *num.* 161. hoc ampliat, vt procedat non
solum quatenus est in legitima, sed etiam in om-
ni alio peculio profectitio, aduentitio, & castren-
si, cum in pœnis temporalibus ob aliorum sce-
lera etiam innocentes ex causa puniri possint, vt
per Couar. ibi per eum citatum, & per ipsum
Farinac. ibi *num.* 153. & 155. *in versic. & rursus*
9 *in specie*. Sed procedit hæc secunda limitatio res-
pectu pœnæ pecuniariæ, secus respectu pœnæ
corporalis, vt cum communi resoluimus *in d.*
10 § *sui*, *num* 92. vbi quod possit etiam statutum
obligare patrem pecuniariter pro delicto filij vl-
tra legitimam, & quod tale statutum est intelli-
gendum de filiis legitimis tantum, vel de natura-
libus tantum: & est etiam communis præfata
declaratio, vt plurimos congerens affirmat & se-
quitur eam Farin *vbi supra*, *num.* 189 & *num.* 190.

11 ¶ Deinde præfata secunda limitatio communis
de statuto obligante patrem ad soluendam con-
demnationem pro filio sublimitatur aliis pluri-
bus modis, vt per Farin. *d. q.* 24. *n.* 162. *cum pluri-*
bus aliis sequentibus, apud quem sunt videndi quo-
ties casus occurrerit.

12 Illud denique in proposito discutiendum erat,
an si pater cum non teneretur soluit tamen con-
demnationem pro filio, filius postea teneatur
conferre post mortem patris aliis fratribus quod
pro suo delicto pater communis soluit? nisi
eam quæstionem iam absoluissemus *in d.* §. *sui*,
numero 92. ibi namque resoluimus distinguen-
do cum Barthol. communiter approbato *in leg.*
Stichus, *numero secundo ad fin. ff. de pecul. legat.*
scilicet, quod aut pater soluit ex necessitate,
quia fideiussit pro filio, vel coactus per statutum,
& tunc computabitur in partem legitimam ipsius
filij, & sic conferre tenetur per iura, quæ ibi
allegat: aut soluit non ex necessitate, sed volun-
tariè, & tunc videtur causa pietatis concedere,
nec à filio poterit repeti, nec ipse id tenetur con-
ferre, argumento *l.* 1. *Cod. de neg. gest.* nisi filius
haberet peculium, & pater esset eius legitimus
administrator, quia tunc in dubio videtur admi-
nistratorio nomine soluere, & ita esse tenendum
diximus in iudicando, & consulendo aduersus
alteram communem opinionem contrariam, quæ
indistinctè habet quod imputetur in legitimam
filij.

13 Hoc autem limitauimus eo casu, quo pater
prius fecisset meliorationem tertij & quinti bo-
norum suorum in alterum filium, vel nepotem
irreuocabiliter: quia tunc cum pater non possit
facere duas donationes tertij & quinti metam
excedentes, nec vllo modo præiudicare filiis
plus, quam in vno tertio & quinto, huiusmodi
filius delinquens tenebitur conferre condemna-
tionem, quam pro eo soluit pater etiam volens.
Hac vero melioratione non facta, non tenebitur
conferre condemnationem tanquam sibi dona-
tam, sed imputabitur in tertio, & quinto, in qui-
bus eum poterat pater meliorare, & si excedat,
excessus computabitur in legitimam: quod si pa-
ter prius fecerat prædictam donationem reuoca-
biliter, satis videbitur reuocata pro quantitate
condemnationis solutæ voluntariè: & hæc quan-
titas condemnationis soluta & melioratio prius
facta reducetur ad vnum tertium & quintum
bonorum patris, & in amplius non valebit me-
lioratio, quàm reliquum fuerit dempta condem-
natione, ex tertio, & quinto, ita resoluimus *vbi*
suprà, & ad nos nomine proprio citato in præ-
dicto loco se remittit D. Couar. *d. lib.* 2. *variar.*
resolut. cap. 8. *num.* 7. *versic. sic delinquente filio ad*
fin. in noua additione secundum impressionem
Salmant. factam ann. 1578. in ædibus Dom. à
Portonaris.

Superuenit nouissimè Ceuallos Tolet. *in suis* 14
communibus opinionibus contrariis, *quæstione* 513.
per totam, qui referens prædictas duas opinio-
nes communes contrarias & nos *vbi supra*, *nume-*
ro sexto, *cum sequentibus*, veriorem inquit sibi
videri secundam supradictam sententiam, quæ
habet indistinctè condemnationem solutam à
patre pro filio delinquente imputandam esse in
suam legitimam, & filius teneatur eam confer-
re, nisi in quatuor casibus. Primò, quando pater
est fideiussor filij. Secundò, quando habet bona
aduentitia illius. Tertiò, si fuit particeps crimi-
nis perpetrati à filio. Quartò, quando prius fuit
facta filio melioratio irreuocabilis tertij & quin-
ti, quia tunc imputabitur quod datum est in ter-
tium, & quintum, secus si donatio fuit facta re-
uocabiliter, vt ego existimo *vbi supra*. Hæc Ce-
uallus *vbi suprà*.

Nihilominus tamen verior, communis & te- 15
nenda est præfata distinctio, & nostra sententia
supra posita, & casus limitationis assignati per
Ceuall. *vbi suprà*, ad suam contrariam sententiam
non sunt veri, quia imo in ipsis, quod sic solutum
est computari debet in legitimam, atque conferri,
quod nullus negat.

Postremo de supradictis iam resolutis omnetis
præcedentibus vsque ad 14. agit, licet non ita la-
tè, Thom. Sanch. *in Decalog. præcept. lib.* 2. *c.* 15.
num. 19. *cum sequentibus*.

SVMMARIVM.

1 *Bona Clerici hæretici an confiscentur, & cui fisco applicentur? & num. seqq.*

An bona Clerici hæretici confiscentur.

QVÆSTIO XLIII.

QVÆRO an bona Clerici hæretici confis- 1
centur? Et in hoc obseruandum est, vt
siquidem acquisita sint Ecclesiæ non pu-
blicentur, si vero sunt propria, sed tamen intuitu
Ecclesiæ acquisita publicari non debent, sed
eidem Ecclesiæ restituenda & applicanda sunt:
& si à pluribus Ecclesiis ea recepit, applicantur
Ecclesiis & diuiduntur inter eas, *cap. excommu-*
nicamus el primero §. 1. & ibi glossa, & Doctores

de

de haret. DD. *in cap. relatum* 2. *& cap requisisti, de testam.* Anchart. *in cap. cum secundum leges de haret. lib.* 6. ita resoluunt post alios Bernardus Diaz *in pract. crim. cap.* 132. *in nouis. num.* 7. vbi quæ sit cura Episcopi, in hoc & prius *cap.* 114 *numer* 4. & D. Simanc. *in suis instit. Cathol. tit.* 9. *numer.* 88. & 89. D. Cantera *in suis quastionibus crimin cap.* 1. *de haret. apostat. &c. num.* 51. *pagina* 398. Petr. Cened. *collettan.* 55. *num.* 6. *pag.* 187. *col.* 1. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *n.* 12. *in princ.*

Addit Simanc. *vbi suprà*, *num.* 90. quod cum verior sententia sit, quod Clerici verum dominium habent fructuum suorum beneficiorum, & moribus ab legibus Hispaniæ receptum sit, vt clerici libere eosdem fructus etiam in vltima voluntate alienare ac distribuere possint, relinquitur vt propter hæresim confiscari queant, citans in id Maiorem. *lib.* 4 *sentent. distinct.* 24 *quast.* 20. Gabriel. *distinct.* 15. *quast.* 8. Syluest. *verbo, clericus*, 4. Corneum, *consil.* 314. *vol.* 3. Zasium *consil.* 9. *lib.* 2. Couarr. *in cap. cum in officiis, de testament.* idque non procedit in Prælatis, quia intestabiles sunt.

2 Bona vero Clerici hæretici patrimonialia, & alia vndecumque quæsita ad Episcopum pertinent, ita tamen vt ea distribuat in pios vsus, DD. *in d. cap. excommunicamus*, §. 1. *de haret.* late Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz, *in d. cap.* 114. *litt. F.* & Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 44. *num.* 2. Verior tamen & iustior in hoc sententia est, vt ad fiscum ea bona pertineant pro alimentis eorundem Clericorum pœnitentium & aliorum pauperum, & aliis impensis Sancti officij Inquisitionis, quod cautum est Extrauaganti Bonifacij, vt Bossius retulit, & eo iure semper vtuntur Inquisitores, vt etiam iure probant alios citantes D. Simanc. *num.* 92. & Cantera *vbi suprà*, & prius Bernardus Diaz *dict. cap.* 132. *n.* 7.

3 Bona tamen immobilia Clerici committentis crimen hæresis pertinent ad Principem secularem, ita tenent & probant Oldrad. *consil.* 17. siue is habuerit beneficium, siue non habuerit, Guilerm. Benedict. *In repetitione, cap. Raynutius, de testam. verbo & vxorem, num.* 242. & Rupell. *forens. instit. lib.* 3. *fol.* 307. cuius rationem assignat. Felin. *in cap. irrefragabili*, §. *caterum, colum vltima, de officio ordin.* Quia scilicet ad ipsum Principem secularem spectat executio confiscationis pœnæ huius criminis, *d. capit.* cum secundum leges, quin addit idem Felin. eam constitutionem sublatam esse per Extrauagantes quasdam Romanorum Pótificum & deinde sancitum, vt bona cuiuscumque hæretici diuidantur pro æquis portionibus inter Romanam Ecclesiam, Episcopum, & hæreticæ prauitatis Inquisitorem.

4 Sed hoc minime seruatur saltem in Hispania, vbi bona siue mobilia, siue immobilia etiam Clerici Hæreseos damnati, etiam habenti Ecclesiasticum beneficium, ad fiscum Regium pertinent, atque ita praxis obtinuit, quæ non est aliena à iure, cum præter Oldradum, & aliorum sententiam Rex ipse Catholicus curam habeat constituendi summum illud prætorium, quod in eius cura, & apud ipsum Principem causas totius Hispaniæ ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui præest vnus ex summis Hispaniæ Præsulibus, qui expensis Regiis per totam Hispaniam constituit, ac mittit hæreticæ prauitatis Inquisitores ad labem istam ex stirpandam. Mirum igitur non est, omnium Hæreticorum bona ad Principem & Regium fiscum deferri ad tot expensarum subministrationem, ita tenet D. Couar. *d. lib.* 2. *varia. resol. cap.* 9. *numer.* 12. vbi aliis id confirmat quod iusto introductum fuit, vt affirmat author Repertorij Inquisit. *in verbo diuisio bonorum circa fin.* & Couarr. *in supradictis* refert Iulius Clar. *in §. haresis, versic. item bona ibi*, sed hoc etiam in practica, vbi refert aliam praxim illius ducatus, eandem Couarr. sententiam, & praxim eo tacito refert, & sequitur Ignà. Salced. ad Bernardum Diaz *d. cap.* 114. *litt. F.* & Don. Ioan. Vel, *de pœn. delict. cap.* 14. *de haret. in versic. apud nos tamen, pagin.* 63. Azeued. *in lib.* 1. *num.* 200. *cum sequenti, titul.* 5. *lib.* 8. *nou. collect. reg.* & melius Couar. citans Paramus Inquisit. *de origin. officij Sancta Inquisitionis lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 2. *num.* 14. *versic. hinc sequitur recto, pag.* 142. *col.* 2. qui à *princ. d. num.* 14. refert & congerit varia iura per diuersa secula in hæreticorum bonis confiscandis sancita, & præcipue quam plurium summorum Pontificum decreta, & tandem finit cum prædicta praxi hodierna, de qua per Couar. *vbi suprà*.

Cui accedit alia non infirma ratio, ea nempe, quod Reges nostri Catholici Ferdinandus, & Elisabeth Sanctum officium Inquisitionis ad prædictam labem pessimam purgandam ab Hispania in eam primi introduxerunt, vt historiæ Hispaniæ testantur: quamuis primum in Hispania Beato Dominico commissum fuit, vt suprà, *quast* 33. præuaricauimus. Merito igitur, quod ad Principem secularem eiusque Regium fiscum bona hæreticorum, siue laicorum, siue clericorum pertineant, & ideo recte nostra *l.* 1, *titul.* 3. *hoc lib.* 8. cauetur, *que todos los bienes del hereje indistincte, despues que por el iuez Ecclesiastico fuere condenado por hereje, sean para la Camara del Rey.* Procedit ergo hæc l. ex supradictis etiam in bonis Clerici hæretici: & in Hispania omnia ea bona data sunt à Regibus nostris Catholicis officio Sanctæ Inquisitionis pro salariis, alimentis, & aliis pluribus necessariis impensis, vt in secunda instructione Hispal. *cap.* 12. ita Simanc. *dict. titul.* 9. *numero centesimo trigesimosecundo*, & Cantera *dict. capite primo, de haret. apost. &c. numero quadragesimosecundo, versic. verum est.* 5

SVMMARIVM.

1 *Confiscatio bonorum haretici in terris dominorum particularium ad quem fiscum pertineant? & num. sequentibus.*

Confiscatio bonorum hæretici in terris dominorum particularium ad quem fiscum pertineat?

QVÆSTIO XLIV.

QVÆRO, viso quod bona publicata hæreticorum ad fiscum Principis secularis pertineat, vt *in q. proxime praced.* in terris dominorum particularium recognoscentium Superiorẽ, nempe Regẽ veluti Ducũ, Comitum, & Marchionum aliorumque huiusmodi domi- 1

norum ad quem fiscum pertineant, an ad eorum Cameram, vel ad fiscum Regium, vel alterius Domini superioris, non recognoscentis alium superiorem temporalem?

2 Et in hac quæst. Guid. Papa *decis.76.* & Bonif. *in Clem.8.n.85.de haret.* & Tiber Decia. *in 1. tom. tract. crim. lib.5.cap.44.num.3.* existimant ad fiscum inferioris immediatique Domini habentis merum & mixtum imperium prædicta bona pertinere eo, habeant fiscum, quod gloss. & Imol. *in c.quia diuersitatem, de concess.preb.* Felin. *in cap. excommunicamus 1. de haret.* Cou. & cæteri citati *in q praeced.*

3 Cæterum contrarium, imo quod ad Regem ea bona pertineant iure optimo probant D.Simanc. *in instit.Catholic.tit.9.num.158.* & Cantera *in suis quaestionibus crim. cap. 1. de haret. & apost. &c. num.42. per totum*, vbi quod ita seruatur in practica: & quod se Inquisitore multoties seruauit sine aliqua contradictione. § Quod si bona pu-
4 blicata hæretici sint in aliis Regnis, quilibet Rex occupat ea, quæ in suo Regno inuenerit & hæc à plurimis est recepta sententia, *in cap. vergentis, de haret.* & tradunt omnes *in cap. cum secundum leges de haret. lib.6.* & cum eis alios plures referens D. Simanc. *vbi suprà, n.129.* & Cantera etiam *vbi suprà.*

5 Et an confiscatio bonorum ob crimen extendatur ad bona exquisita extra territorium confiscati agit latissime Prosp. Farin. *in suis quaestionibus crimin.1. parte quaestion.25. num.94.cum pluribus seqq.* vbi ponit tea conclusiones cum suis ampliationibus & limitationibus.

SVMMARIVM.

1 *Hereticus an ante condemnationem teneatur in foro conscientia bona fisco offerre? & n. sequentibus pracipue n.16.& 17.vbi pars negatiua declaratur.*

5 *Cap. cum secundum leges, §. confiscationis de hereticis libro 6. intellectus, & numeris sequentibus.*

8 *Legislatori non licet talem condere legem, qua reum obliget in foro conscientia ad magnam aliquam pœnam in se ipso exequendam, nec id expedit, nec in dubio hoc velle legislatorem est presumendum, vide n. 24. Leges 4. titul.5 partita 7. intellectus.*

10 *Maritus constante matrimonio in seruo, & ancilla dotali habet dominium legale.*

An hæreticus ante condemnationem teneatur in foro conscientiæ sua bona fisco offerre?

QVÆSTIO XLV.

1 QVÆRO denique an hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia offerre fisco, alioqui tanquam res alienas retinens tamdiu sit in reatu peccati mortalis, quamdiu bona quæ possidet non restituit fisco?

2 Et quidem quando pœna à lege non statuitur ipso iure, aut ipso facto crimine commisso incurrenda, conueniunt omnes non deberi ante latam sententiam, qua delinquens ad eam soluendam à iudice condemnetur.

Controuersia extat, quando pœna amissionis 3
propriorum bonorum à lege vel canone statuitur ipso iure, aut ipso facto incurrenda, quo pacto & hæreticis & contrahentibus incestas nuptias & plerisque aliis delinquentibus est pœna confiscationis amissionisve omnium bonorum statuta? Hanc disputationem difficilem reddit Alfons. à Castr. *lib.2.de potest.leg.pæn. cap.8. cum sequenti*, vbi copiosos & neruosos omnibus partem affirmatiuam probat, cuius opinionis sex fundamenta in summa colligit ex eo D. Simanc. *de instit.Catholic.tit.9 num.159. cum seqq.* & quinque refert Moli. *de iust. & iur. 2. parte disputatione 95. col. 573. cum sequentibus*, quorum illud præ cæteris fortissimum esse videtur, nempe quod hæreticus priuatus est ipso iure dominio bonorum suorum, & in fiscum translatum est, vt *in cap. cum secundum leges de haret. lib.6. cum simil.* ergo vero Domino bona illa reddere debet. Reliqua fundamenta non ita astringunt, vt opus sit hic ea referre, præsertim cum Simanc. & Mol. *vbi suprà*, illis sufficienter satisfaciant sigillatim. Hæc fuit prius opinio Abbatis, & aliorum quam plurium, quos præfati authores citant, necnon & D. Couar. *in 4. de spons. cap.6. § 8 num. 10.* eamque tenere videtur Ant. Gom. *3. tom. var.res. cap.2.num.5.*

Contrariam sententiam, & sic negatiuam ge- 4
neraliter, & in specie criminis hæresis, de quo agimus, probarunt & tenent magis communiter Doctores, estque verissima & tenenda proculdubio, prout alias in aliis nostris scriptis sæpe latè docuimus cum suis declarationibus, & limitationibus, præcipue *lib. 1. canon. quaestionum, cap.5. num 14. cum sequentibus*, estque receptissima sententia Theologorum & Iurisperitorum, quam latissime & optime pluribus fundamentis loquentes in hæretico, vltra Dominic. à Sot. *de iust. & iur. lib. 1. quaest.6. art. per totum*, probant & defendunt respondentes fundamentis contrariis Simanc. *d.tit.9. numer.138. cum pluribus sequentibus vsque ad num.151.* inclusiue, dicens eam esse crebriorem, æquiorem, & veriorem, opinionem autem contrariam durissimam ac pene impossibilem, & Molin. Theolog. *vbi suprà, col 578 in vers. contrariam sententiam*, vbi citat Adrian. *quolib.6. q.1.* Caiet. 2.2.q.62. *art.3. & in summ. verbo pœna*, Victor. *in relect. de Indis insulan. p.1. num.6.* Sot. Couar. & Simanc. *vbi suprà*, necnon & Nauar. *in man.cap.23.num.66.* Syluest. *verbo hæresis 1.q.8. & versic.assassinus, quaest.5.* & Archid. *in cap. felicis, de pæn.* & tandem inquit, quod est communia hodie inter Theolog. & Iurisperitos. Sed & sunt alij quam plurimi authores eam tenentes, imo iam nunc eam omnes tenent, vsque adeo, vt siquis ab hinc contrarium tenere tentaret non audiretur, imo sperneretur.

Huius receptissimæ sententiæ primum solidis- 5
simum fundamentum est text. *in c.cum secundum leges, §. confiscationis, de her. lib. 6.* cuius verba hæc: Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes aut alios dominos temporales, iuxta Greg. Pap. prædecessoris nostri declarationem, antequam per Episcopum loci, per aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Huic text. respondet Alphons. à Castr. senten- 6
tiam

tiam illam Iudicis Ecclesiastici, de qua *in d. §. confiscationis*, non esse necessariam declarantem crimen esse commissum, vt hæreticus incidat in pœnam illius c. quoniam hæreticus à tempore com-
6 missi criminis, etiam ante iudicis sententiam, amisit dominium bonorum suorum, sicque non requiritur declaratio ad hoc vt pœna incurratur, est enim iam incursa, sed adhoc vt bona possint apprehendi per fiscum, cum non constet de delicto incurso. In summa hæreticus statim ante sententiam amittit dominium bonorum suorum, & tantum habet possessionem eorum sine dominio, fiscus autem è contrario habet dominium sine possessione: vnde Papa *in 1. p. d. cap. cum secundum leges*, priuat hæreticum dominio bonorum suorum, & nihil prorsus in illa parte loquitur de priuatione possessionis. Tandem *in illo §. confiscationis* agit de possessione, & præcipit vt quamuis hæreticus sit à tempore commissi criminis priuatus dominio bonorum suorum, fiscus tamen non potest tollere possessionem eorum ab hæretico, nisi prius iudex Ecclesiasticus declaret illum esse aut fuisse hæreticum. Hæc Castro *vbi suprà*. Et quod hæreticus statim amittit dominium bonorum suorum ipso iure *ex d. cap. cum secundum leges* tenet etiam nouissime Tiber. Decian. 1 *tom. tractat. crimin. cap.* 10 *num.* 3. & communiter DD. hoc tenent, teste Molin, *vbi suprà, col.* 582. *vers.* dubium vero.

Nihilominus tamen text. *in d. §. confiscationis* est fortissimum fundamentum præfatæ receptissimæ sententiæ contra Castr. vt patet ex eius litt. super relata. Nec obstat responsio Castr. supra eidem textui assignata: nam respondemus.

7 Primo, quod textus ille agit in foro exteriori vt patet ex eo, & nihilominus ad occupationem bonorum hæretici à fisco faciendam requirit sententiam iudicis Ecclesiastici: ergo à fortiori erit dicendum in foro interiori animæ, in quo & si perquam maximum & grauissimum crimen hæreticum commiserit, vt puta quia Maiestatem diuinam læserit, non tamen inuenitur eidem imposita pœna priuationis bonorum, sed tantum à iure Pontificio, quod sotum exterius respicit: & nihilominus adhuc in eo, ad hoc vt fisco bona hæreditaria tradantur & à fisco occupentur, requiritur sententia iudicis Ecclesiastici: ergo ante eam in neutro foro tenebitur bona fisco restituere, siue impetita sponte tradere. Non petit fiscus, ergo reus non soluet ante petitionem & condemnationem: quinimo nec post sententiam, nisi à se pœna petatur: tantum enim tenetur pati executionem sententiæ, non vero se offerre eidem, vt resoluimus *vbi suprà d. lib.* 2. *canon. quæst. cap* 5. *n.* 28.

8 Quinimo nec legislatori licet talem condere legem, qua reum obliget in foro conscientiæ ad magnam aliquam pœnam in se ipsum exequendam, quod si liceret nullo modo expediret: & in dubio non est præsumendum, quod legislator voluerit obligare quempiam ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequendam, vt latissime aduersas Castr. probat D. Simanc. *vbi suprà, à num.* 191. *cum sequentibus, vsque ad d. num.* 227 *inclusiuè*.

9 Secundo modo respondetur, quod hæreticus non est priuatus ante sententiam vero dominio bonorum suorum, secundum veriorem sententiam: quia neque propter hæresim, neque propter aliquantumuis horrenda crimina priuatur aliquis ipso facto dominio bonorum suorum iure naturali, diuino, aut gentium, quia sicut acquiritur apprehensione ex iustis causis, & titulis, sic etiam è conuerso certis ex causis amittitur, quarum nulla est peccatum eius qui dominium habet, quod verum quidem est, & omnium consensu receptum, D. Thom. 2. 2. *quæst* 12. *art. vltimo*, Vbald *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 81. *cum sequentibus*, Scotus, Gabriel, Almain & cæteri *lib* 4 *sent. dist. & quæstione* 15. Conrad. *de contract. quæstion.* 7 prout eos refert Simanc. *vbi suprà, num.* 229. Nec fiscus sine traditione, vel apprehensione dominium bonorum hæretici acquirit: hæc autem post sententiam fieri debet, vt *in d. cap. cum secundum leges*: ergo ante sententiam fiscus naturale dominium non habet, quod si aliquod habet, erit improprium & quoddam ciuile, & non aliud quam ius prosequendi iudicio bona illa, quæ quidem non antea proprie fisci esse poterunt quam de crimine sit pronuntiatum, & fortase nec tunc, sed apprehensione subsequuta. Traditionibus enim & vsucapionibus dominia rerum acquiruntur, non autem verbis legum, *l. traditionibus, C. de pact. cum simil. facit l. quæsitum ff. qui & à quibus*, ibi, quoniam ante damnationem Dominus est, vbi loquitur in reo Maiestatis criminis.

Neque obstat l. Regia 4. *tit.* 2. *par* 7. quæ in spe- 10
cie rei criminis Maiestatis inquit: *la muger fue en tenencia de los bienes à la sazon que los enagenaua, perdido auia ya el señorio por su maldad, è era ya de la Camara del Rey*, vbi late Greg. Lop. Dominium namque illud non est actuale, nec reale, de quo loquitur *d. l. quæsitum*, sed tantum improprium, hoc est, dominium iuris, quod habet fiscus ad illa bona capienda post condemnationem, quod sufficit ad impediendam alienationem, & translationem dominij realis, quod retinet reus criminis Maiestatis in præiudicium iuris fisci factam, vt in eadem met l. 4. cauetur cum similibus, quod probo ex *lib.* 3. *praced.* ibi. *Deue el Rey iuzgar al muerto por infamado de traycion, e mandar tomar à su heredero todos sus bienes que ouo de parte del traydor*. Expendo primum pro nobis, quod lex illa non dicit, *que el dominio sea del fisco, sino que tome al heredero del traydor sus bienes*: ergo quod lex sequens appellat dominium lex præcedens innuit esse ius occupandi, siue capiendi bona rei: sicque improprie & large dicitur dominium. Secundo expendo verbo suum est, es, fui ibi *sus bienes*, scilicet, *del heredero*, quod denotat dominium ipsius hæredis, quod ipse acquisiuit successione in hæreditatem rei criminis Maiestatis; quia cum hæredes facti sumus omnia ad nos transeunt, præterquam possessio, vt *in l. cum hæredes ff. de acquir. possessione*: ecce ergo probatam *in illa l.* 3. *iuncta l.* 4. statim sequenti nostram distinctionem dominij realis, actualis, & naturalis, siue proprij, & improprij nempe iuris, quod competit fisco occupandi illa bona. Expendo etiam in idem l. 1. ibi, *y perder los bienes*, & l. 2. ibi, *todos sus bienes para la nuestra Camara*, tit. 18. *de las trayciones* lib. 9. Coll. reg. ergo declaratio requiritur ad hoc vt bona rei criminis Maiestatis proprie & vere efficiantur fisci. Idem videmus in rei vendicatione, quæ competit domino rei, & tamen actuale dominium cum possessione est penes detentorem, & sic de similibus. Neque obstat iuris regula, quæ habet, quod duo in solidum non possunt esse domini eiusdem rei: quia intelligenda est in vno eodemque modo dominij, nempe proprio, vel improprio, secus in diuersis dominiis & respectu ipsorum, vt patet in exemplis prædictis & aliis similibus. ¶ Et præcipue 11

hoc videmus in ſeruo dotali, in quo maritus habet ciuile dominium, hoc eſt legale, vxor autem naturale, *l. 3. C. de iure dot. & l. quamuis, ff.*
12 *eodem titul.* ¶ Similiter etiam marito conſtante matrimonio competit rei vendicatio ancillæ dotalis: quia habet in ea dominium à lege introductum & ſic ciuile, non vero vxori, *l. doce ancillam, C. de rei vendic.* & tamen vxor habet dominium naturale rei dotalis, vt probat textus expreſſus *in l. in rebus, C. de iure dot. ibi*: Cum eædem res & ab initio vxoris fuerint, & naturaliter in eius permanſerint dominio, & reddit text. rationem huiuſmodi: Non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum (ſcilicet, rerum dotalium) in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta, vel confuſa eſt. Filius quoque viuo patre dicitur quaſi dominus bonorum eius, quorum tamen verum dominium apud patrem eſt, *l. in ſuis, ff. de lib. & poſt.* Sic igitur dicendum eſt in noſtra ſpecie, vt quamuis concedamus dominium legale bonorum hæretici eſſe penes fiſcum à die commiſſæ hæreſis; naturale tamen apud ipſummet hæreticum eſt, ac proinde ante condemnationem non tenetur hæreticus bona ſua fiſco tradere aut reſtituere, donec condemnetur & ab eo petantur. Denique conſidero quod verba illa text. *in d. cap. cum ſecundum leges*, ſcilicet, hæreticorum bona ipſo iure decernimus confiſcata, nihil aliud videntur ſignificare quam quod ea bona ipſo iure delata ſunt fiſco & obnoxia confiſcationi; ſicque ad fiſcum pertinent, ſed tamen opus eſt vt fiſcus ea petat, & hæreticus accuſetur, & ordine iuris ſeruato condemnetur, vel declaretur hæreticus & bona eius occupentur à fiſco: hoc autem facto, alienationes à die commiſſi criminis viribus non ſubſiſtunt, ac proinde alienata à poſſeſſoribus vendicari poterunt per fiſcum, antea vero minime, ſed tantum confiſcari quouſque ſententia feratur, vt ſtatim dicetur.

13 Et ita merito quod huiuſmodi delinquentes habeant dominium bonorum ſuorum à tempore commiſſi delicti vſque ad latam ſententiam tenuerunt Archid. Victor, Soto, & alij, quos refert & ſequitur Molin. *Theol. ſupra, 1. parte de iuſt. & iur. diſputat. 95. column. 58. verſic. dubium vero*, ibi contrarium tamen: dicens in hoc ſenſu accipienda eſſe iura, quæ contrarium innuunt, & quod nec aliud voluiſſe videntur plerique ex Doctoribus contrariæ ſententiæ. Sic etiam intelligenda ſunt quæ diximus *d. lib. 2. canon quæſt. cap. 3. num. 67. cum ſequentibus*, quæ alias videbantur contraria ſupradictis, nempe, vt procedant in dominio ciuili & improprio, prout eſt legale, ſecus in dominio naturali & proprio.

14 Nec ſup. noſtræ ſententiæ principali quicquam obſunt Regiæ leges nonnullæ, quæ obligant expreſſim ad pœnam in foro conſcientiæ præſtandam, vel ſoluendam: illæ namque leges duplici ratione tolerari poſſunt. Tum quia de quibuſdam hominibus loquuntur, quibus officia publica commiſſa ſunt ea lege, ne quid vltra ſalarium accipiant, alioqui ad pœnas ibi ſtatutas teneantur. Tum etiam, quia ſuo iuramento ſe illi aſtringunt ad eas pœnas ſoluendas. Quibus caſibus dubium non eſt quin pœnas illas ſoluere teneantur, quod longe diſtat à quæſtio. propoſita, vt reſpondet Simanc. *vbi ſupra*
15 *num. 16.*

Secundum principale fundamentum huius receptiſſimæ & veriſſimæ ſententiæ eſt noſtra hæc l. Regia 1. *titul. 3. lib. 8. nou. collect. Reg.* ibi: *Y eſte tal, deſpues que por el iuez Eccleſiaſtico fuere condenado por hereje, perda todos ſus bienes, y ſean para la noſtra Camara*: ergo ante condemnationem, licet eius bona ſint ipſo iure confiſcata vt in d. cap. cum ſecundum leges, non tamen ſunt amiſſa. Quod ſi fateamur quod ſint amiſſa, non tamen ideò ſunt in dominio naturali fiſci, ſed tantum in ciuili.

Licet autem hæreticus aut quicunque alius, 16
qui in crimen incidit, cui eſt pœna amiſſionis bonorum ipſo iure ſtatuta, non teneatur bona ſua fiſco tradere ante latam ſententiam, ea tamen lata retro agitur confiſcatio à tempore commiſſi delicti, ita vt bona omnia, quæ à tempore commiſſi delicti illius fuerunt, ad quemcumque quocumque tit. deuenerint pertineant ad fiſcum, etiam ſi hæreticus poſt ſuam mortem damnetur. Et hac de cauſa reſcinduntur omnes alienationes, & quicumque alij contractus, etiam cauſa dotis ab eiuſmodi delinquentibus à tempore commiſſi delicti facti, vtpote nullius momenti: nec fiſcus tenetur ſoluere pretium, quod hæreticus in commutationem pro his bonis accepit exceptis quibuſdam caſibus, vt latè diſſeruimus *vbi ſupra dicto n. 67. cum pluribus ſequentibus*, & tenet Soto *d. lib. 1 de iuſtit. & iur. quæſt. 6. artic. 6. verſic. 3. concluſio, pag. mihi 63.* & nouiſſimè Molin. Theolog. *vbi ſupra, col. 581. cum ſequentibus.*

Prædictam autem concluſionem receptiſſi- 17
mam quæ habet, quod reus non teneatur ad pœnam ſoluendam in foro conſcientiæ ante ſententiam, & condemnationem, pluribus modis declarauimus *d. cap. 5. numer. 15. cum pluribus ſequentibus*, & quæ ibi dicta ſunt hic iterum memoriæ recolenda erunt.

Et poſt hæc ſcripta multis retro annis hanc quæſtionem pertractant Thomas Sanch. *in precept. Decalog ſuæ Summ. lib. 2. cap. 22. numer 6. cum pluribus ſequentibus, pag. 334.* vbi noſtram ſententiam prædictam probat cum ſuis declarationibus & limitationibus, & Fr. Ludouic. de Mirand. *in manuali Prælatorum, tom. 2. quæſt. 25. art. 19. per totum, pag. 260.* vbi quinque concluſionibus eam reſoluit, omnino videndis & tenendis, quæ à ſupradictis non diſſonant.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus negans crimen an teneatur ad reſtitutionē bonorum, damnorum, & expenſarum in foro conſcientia, & numeris ſequentibus. Reſoluitur hæc quæſtio ſex concluſionibus omnino videndis.*

5 *Appellantes & lites protrahentes iniuſte, & ſcienter, vt aduerſarium lædant, tenentur ad reſtitutionem.*

Hæreticus negans crimen an teneatur ad reſtitutionem bonorum in foro conſcientiæ?

QVÆSTIO XLVI.

QVÆRO nunc in propoſito, an accuſatus de 1
hæreſi à ſe commiſſa negans crimen, quod ſi confeſſus fuiſſet ſuis bonis priuandus veniret, teneatur,

teneatur & sic obligatus in foro conscientiæ ad restitutionem eorum?

In hac quæstio. Sotus *vbi suprà, art.6. concl.4. in fin.* inquit hunc de quo quærimus teneri soluere eam pœnam, quam solueret si crimen commisſum confessus esset, nisi pœna esset corporalis, quam nemo à se ipso sumere tenetur, ad exilium tamen tenetur, & ad soluendum omnia, quæ soluenda fuissent si crimen confessus esset.

Nauar. tamen *in enchirid. c.14. n.49.* contrarium potius tenet, quia leges pœnales non obligant in conscientia nisi post latam sententiam, vt latè probauimus *suprà*. Quid tenendum?

Et quidem sententia Soti est nimis aspera & contra praxim: quare rem hanc rectè mihi absoluisse videtur sex conclusionibus Ludou. Carb. *in tractat. de rest. quæst.31. per totam*, quæ sunt huiusmodi.

2 Prima conclusio, quando pœna futura erat corporalis, qui negat verum crimen non tenetur ad eam soluendam. Et hæc est doctrina certa, in qua etiam Sotus conuenit, & est communis opinio.

3 Secunda conclusio. Iste tenetur ad restitutionem damni, quod se dedisse negauit, veluti si negauit se cuipiam damnum intulisse, aut aliquid debere: tenetur namque ad hoc damnum resarciendum. Ratio est, quia etiam ante negationem erat obligatus.

4 Tertia conclusio. Qui in iusto iudicio iniustè negauit crimen, tenetur restituere omnia damna & expensas, quæ ea tali negatione tertia persona patitur: v.g. dum iste veritatem occultat, oportet producere nouos testes, noua iura, noua chirographa, seu testamenta describere, quæ fieri sine expensis non possunt. Hæc & id genus alia damna resarcienda sunt.

5 Quare qui appellant & lites protrahunt, vt aduersarium lædant, & vident se contra iustitiam facere, tenentur ad restitutionem: ita D. Antoninus *in sua Summa 2. part. tit.2. cap.2. §.3.* & est communis doctrina secundum eundem Carb. *vbi supra.*

6 Quarta conclusio. Quando ex negatione veritatis non subsequitur damnum tertiæ personæ, & pœna exilij infligenda erat à iudice, qui verum crimen etiam iniustè negauit non tenetur se illam subire, vt probatur contra Sot. quia hoc peccatum est contra iustitiam legalem, non vero contra iustitiam commutatiuam: ergo non obligat ad restitutionem. Nihil enim aufert ciuitati, nec detinet, qui non exolat & relegandus erat si crimen confessus fuisset: ita Carb. *vbi supra*, cuius opinionem probo, quamuis eius fundamentum non vrgeat. Offendit namque huiusmodi delinquens partem læsam & Rempublicam. Nihilominus tamen, quia exilium est pœna, non vero interesse, negans crimen verum, ex quo imponenda sibi veniebat pœna exilij, non tenetur ex se illam subire in furo conscientiæ, nec in exteriori.

7 Quinta conclusio. Negans iniustè verum crimen non tenetur in conscientia ad soluendam pœnam pecuniariam ante condemnationem, & executionem, sed tantum peccat mortaliter secundum probabiliorem sententiam, quam quatuor rationibus fundat Carb. *vbi suprà.*

8 Sexta conclusio. Absolutus à iudice etiam iniustè ad nullam restitutionem est obligatus. Sed hoc verum intelligo de pœna, non vero de damno illato parti, nec de eius interesse debito, ad quod antea & nunc in rei veritate erat & est obligatus, nec sententia iniusta illum liberauit ab illius restitutione.

SVMMARIVM.

De aliis pœnis hereticorum vltra confiscationem bonorum.

QVÆSTIO XLVII.

Q Væro vlterius, quænam sint aliæ pœnæ, quæ à iure imponuntur hæretico vltra amissionem & publicationem bonorum, de qua tantum egimus in quæstionibus superioribus? Et in hoc de iure Ciuili nouem pœnas congerit D. Ioan. Vela *de pœn. delict. delict. c.14. de haret. verb. puniuntur autem.* 1

De iure autem Canonico Zanchin *in tract. de haret. c.13. n.4.* quem refert & sequitur Farin. *in suis quæstionibus criminalibus 1. p. q.10. n.38.* quatuor pœnas congerit. Primò, quod damnatur memoria defuncti, vt *in cap. si quis Episcopus in fin. de haret. & in l. quoniam venerabilis, C. de Episcopis & cleric.* Secundò excommunicatur, talisque excommunicatio non ideo fertur vt illa amplius alligetur, quia iam æternaliter est damnatus, sed id fit in criminis detestationem, vt cæteri hoc iudicium terribile Ecclesiæ audientes similia committere contremiscant, secundum Archidiac. *in summ. 24. quæst.2.* Et licet hodie non videatur necessaria talis excommunicationis sententia, cum à iure hæretici sint eo ipso excommunicati *c. excommunicamus el primero, de haret.* non tamen tollitur præterea, quin possit & ab homine excommunicari, iuxta glossam & Doctores *in c. quorundam de Iud.* & tradit Gundisal. *in tract. de haret. q.22. num.7.* Tertiò imponitur pœna confiscationis bonorum, de qua *sup.* Quartò debent etiam hæretici exhumari, vt Ecclesiastica careant sepultura, *cap. sacris de sepult. c. quicumque de haret. in fin.* quod verum est, si modo eius ossa poterunt ab aliorum fidelium ossibus discerni, alias secus; imò secundum Ant. Gom. *in 3. tom. var. resol. c.1. de delict. n.79. vers. ex quo primo infertur*, exhumata 3

mata ossa concremantur, vel si ossa non haben-
tur cōburitur effigies, & ita in Hispania practica-
4 tur & in Regno Franciæ, vt testatur Clarus §. hæ-
resis, in vers. item de crimine, quæ consuetudo vbi
viget proculdubio toleranda est, vt per Gundi-
sal. t. d. quæst. 22. de hæret. num. 5. & Farinac. d. n. 38.
5 ad fi. ¶ Quintò priuantur hæretici manifesti
omni debito fidelitatis, dominij & obsequij, quo
illis quicunque tenebantur astricti, c. fin. de hæret.
vnde eorum liberi efficiuntur sui iuris, c. 2. § fin.
6 de hæret in 6. & infra num. 9. ¶ Illud autem de ex-
communicatione probat quàm pluribus iuribus
D. Ioan. Vela de pæn. delict. c. 14. de hæret. in vers.
iure vero canonico, ex text. in c. sanè, 24. q. 1. c. ca-
uendum, 11 q 3. c. ecce, c. resecanda, 24 q. 3 c. ad abo-
lendam, c. excommunicamus, de hæret. docet Nauar.
in Man. cap. 21. Rebuff in pract. benef. ad Bullam
in Cæna Domini, vers. 1. & latè Azeued. in l. 1.
n. 134. cum seqq. tit. 3. lib 8. non collect. reg. post Si-
manc. tit. 27. num. 1. & latius Castr. lib. 2. de iusta
hæret. punit. cap. 18. vers. hanc pœnam, vbi probat
hoc esse iure diuino conformes, scilicet, quod hæ-
retici sint excommunicati.
7 Sed & quintò vltra supra dictas pœnas hæreti-
ci perpetua notantur infamia c. infames, 6. q. 1.
c. alieni, 2. q. 1. probat latè Azeued. vbi supra, n. 62.
vnde nec iudices esse, nec aduocatos, nec alia
offic. publica habere possunt, c. nulla officia, 54 d.
Simanc. & Carter. quos refert & sequitur Azeued.
8 vbi supra, n. 65. cum sequentibus. Imo eorum filij
vsque ad secundam generationem ad nullum of-
ficium publicum, nec ad beneficium Ecclesiasti-
cum admitti possunt, cap. 2. § hæretici, c. statutum
el primera de hæret. lib. 6. & l. 8. huius titulo lib. 8.
Quod est limitandum iuxta benignam interpre-
tationem text. in cap. statutum el segundo §. hac
sanè, eodem lib. & tit. ea quo apparet non ex-
tendi ad descendentes per sexum fœmineum nisi
ad primum gradum; & filios hæreticorum esse
infames, quando eorum pater fuit condemnatus
& in hæresi durauit, secus autem si reconciliatus
fuisset Ecclesiæ.
9 Sextò priuantur hæretici manifesti omni de-
bito fidelitatis, dominij, obligationis, & totius
obsequij, quo illis tenebantur astricti c. fin. de hæ-
ret. & eorum liberi efficiuntur sui iuris cap. 2. §. de
hæret. lib 6. de quo per Alph. à Castr. de iusta hæ-
ret. pun. lib. 2. c. 7. col. mihi 1240. cum seqq. & c. 8.
& non gaudent immunitate Ecclesiarum, vt arg.
c fin. de immun Eccles. docet Bohet. decis. 110. &
Simanc. relati & sequuti per D. Ioan. Vel. vbi sup.
vers. 4. priuantur vbi allegat pro hoc l. 3. tit. 2.
lib. 1. non. collect. reg.
10 Septimò puniuntur hæretici pœna mortis
æternæ, si in sua reprobata opinione decesserint
impœnitentes, vt probat Azeued. vbi supra, n. 160.
cum sequenti.
11 Octauò puniuntur, quia igne corporaliter in
hoc seculo comburuntur de generali omnium
consuetudine, vt latè adduximus suprà, Clericus
namque hæreticus pertinax, relapsus, vel impœ-
nitens, vltra pœnam priuationis suarum officio-
rum & beneficiorum Ecclesiasticorum, vt in c. ad
abolendam, & c. excommunicamus, §. 1. pen. de hæret.
c. 1. & ibi DD. de hæret. lib. 6 est communis per
Simanc & alios quos citat Clarus §. hæresis, vers.
item clericus, degradandus est, & iudici seculari
relinquendus.
12 Quæ quidem degradatio ab vno Episcopo
dumtaxat hodie fieri potest ex decreto 4. sess. 13.
Conc. Trid. Param. Inquisitor de orig. offic. Sanctæ
Inquisitionis, lib. 3. q. 4. n. 37. p. 598. col. 1. c. ad abo-
lendam, c. excommunicamus, 1. c. pen. de hæret. c. 1.
& ibi DD. de hæret. in 6. Et quomodo hæc degra-
datio fieri debeat agunt latè Simanc. tit. 46 n. 69.
& 70. Paul. Gril. de hæret. quæst. 7. Villadieg. eodem
tract. q 19. & alij plures citati à Petr. Cened. in
sua collect. iuris Canon. 55. n. 5. pag. 187. & Tyber.
Decian. 1. tom. tract. crimin. lib. 5. cap. 20. num. 27.
Azeued. in d l. 1. num. 163. cum seqq. vbi n. 175.
cum seq. ¶ quod laicus hæreticus pertinax, vel re- 13
lapsus, siue impœnitens, est tradendus Curiæ se-
culari, & contra eum, vel clericum hæreticos per-
tinaces, siue impœnitentes, post clerici degrada-
tionem proceditur per iudicem secularem ad exe-
cutionem pœnæ corporalis mortis naturalis igne
vltore, l. Arrians, C. de hæret. Castr. de iusta hæret.
punit. cap. 12. Simanc. tit. 46. num 42. cum sequen-
tibus.
Fallit in hæreticis, quos citò pœnitet errasse, & 14
deponentes errorem ad fidei Catholicæ redeunt
vnitatem abiurantes omnem hæresim, vt in c. ad
abolendam, & in c. vergentis de hæret. vbi docent
Abb. Fel. & alij, Clarus in §. hæresis, n. 8. & alios
allegans D. Ioan. Vela vbi supra, in vers. aduertas
tamen, & Param. de origine Sanctæ Inquisitionis
lib. 3. q. 4. num. 29. pag. 596.
Abiurare errores in proposito, est damnare ac 15
detestari errores: qui enim naufragium fecerunt
in fide Catholica & ad mentis sanitatem redeunt,
non ante recipiendi sunt quam errores abiu-
rent & palinodiam canant, id est, recantent erro-
res & meliore sententia corrigant & contraria
erroribus asserant. Quod quidem ab Apostolis
ipsis traditum & constitutum est, vt Basilius Epi-
scopus Anciræ in septima Synodo generali est
auctor, teste D. Simanc, tit. 1 de institut. catholic.
num. 3.
Fuit sanè olim salubriter institutus abiuratio- 16
nis vsus ob continuas frequentesque fraudes im-
pias, vt abiurationis robore adacti, & quasi fir-
missimo vinculo alligati cogerentur in vnitate
& puritate Ecclesiæ permanere, ne eis liberum
esset impunè quoties vellent recedere, vt grauiter
constituit Leo huius nominis primus epistola 84.
vt refert Conrad. Brunus lib. 3. de hæret. cap. 6.
Est enim abiuratio res antiquissima in Dei Ec-
clesia, de qua fit mentio in prima Nicæna Synod.
d cap. 8. & eiusdem abiurationis fit mentio in
Concil. Ephes. sub Celest. I. celebrato, & in
Concil. Laodic. cap. 7. & probat latè Gratia. in
cap. saluberrimum, & cap donatum, 1. quæst. 7. refert
Addition. ad pract. Bern. Diaz in pract. crim. c. 114.
litt. E. vers. aut abiurauerit eam, & Simanc. vbi
suprà, num. seqq. bene probat, ¶ quod ad hoc vt 17
hæreticorum conuersio simulata non videatur,
quatuor ab eis exiguntur: primum vt errores de-
testentur: alterum vt fidem Catholicam veram,
sicuti est, confiteantur: tertium vt promittant &
iuramento confirment se nunquam à recta fide
recessuros: quartum vt hæc omnia libello ab eis-
dem subscripto comprehendantur. Præterea hæ-
reticus, qui abiurat errores, iurare debet etiam se
nunquam ad eos esse rediturum, quemadmodum
omnibus abiurandi formulis constitutum est: in-
dignus est enim, vt eius simplici affirmationi cre-
datur qui ab ea fide, qua se in baptismo obliga-
uerat, impiè discessit, vt inquit Simanc. vbi suprà,
n. 8. ¶ Libellus abiurantis præterea mitti debet 18
ad eas Ecclesias, quæ scandalum passæ sunt, vt
quæ prius doluerant de homine auerso & per-
uerso, postea gaudeant de reuerso & conuerso: &
qui eius sermonibus præceptisque fuerant col-
lapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscant
vt

19 vt docet Simanc. *vbi suprà, num.* 11. § vbi *num.* 12.
quod omnes hæreses abiurare debet qui ad Ec-
clesiam Catholicam redit, etiamsi in vnam tan-
tum inciderit, prout antiqua consuetudine indu-
ctum est, & omnibus abiurandi formulis planis-
20 simè continetur. § Addit præterea *num.* 13. quod
abiurandi sunt errores nominatim, nec sat est
vt generaliter abiurentur, vt ibi bene probatur.
21 § Et *n.* 14. quod purè, perspicuè, & simpliciter ab-
iurandum est.

22 In summa abiuratio solemnis hæresum est de-
testatio cum assertione catholicæ veritatis, &
obligatione, iuramento & pœna munita perma-
nendi in fide Christiana, ita colligitur ea *cap. ego Berengarius de consecratione dist.* 2. *c. ad abolendam, §. illos quoque de hæret. & c. super eo, & c. accusatus, de hæret. lib.* 6. *& in c. inter solicitudines, de purgatione canonica.*

23 Illud autem animaduertendum quoque est,
quod non solum hæreticus, sed & is etiam, qui
in suspicionem hæresis venerit, abiurare debet
errores de quibus suspectus est. Plurimum tamen
refert vtrum quispiam propter vehementem sus-
picionem hæresis abiuret errores, an propter le-
uem. Is enim, qui propter vehementem suspicio-
nem abiurat hæreses, & postea inuentus fuerit
hæreticus, censetur quadam iuris fictione rela-
psus, & confestim iudici seculari relinquendus
est. Qui vero ob leuem suspicionem abiurat,
quamuis postea hæreticus esse reperiatur, grauius
quidem puniri debet, non tamen relapsus esse
censetur *c. accusatus de hæret. lib.* 6. ita aduersus
alios obseruat Simanc. *vbi suprà, num.* 19. *&* 20.
cum sequentibus, & Don Ioan. Vela *de pœn. delict.*
cap. 14. *versic. relapsi*, & Cantera *in suis quæstionibus crimin. cap.* 1. *de hæret. apost & c. num.* 56. *cum*
sequenti, Rojas *de hæret singul.* 1. *n.* 26. Eymeric. *in*
3. *part. direct. tit. de form. ferend. sent. seu iniung.*
pœn. num. 165. & ibi Franciscus Peña *comment.* 40.
instruct. Hispal. ann. 1500. *fol.* 14 *pag.* 2. Inquisitor
Param. *de orig. Sancta Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 9.
n. 154. *pag.* 805. *col.* 1. & iterum *lib.* 3. *q.* 4. *n.* 10.
24 *pag.* 594. *col.* 1. vbi quod si suspicio duxit origi-
nem à publico actu, publicè abiuratio fieri debet,
sin minus si secreto, secreto fit secundum Summ.
Tabien. & alios quos ibi refert. Additque, quod
post abiurationem debet reus commoneri ne vl-
terius incidat in aliquam hæresim, quia sine mi-
sericordia pœna relapsis debita ponitur, & vt
relapsus brachio seculari tradetur vltimo sup-
plicio feriendus, *cap. accusatus*, § *cum vero de hæret. in* 6. Et *num.* 21. *cum sequentibus*, agit quan-
do quis dicatur violenter, vel leuiter suspectus
de hæresi.

25 Ex superioribus intelligendum venit, quod alias generaliter dixit Bernard. Diaz *d. can.* 114. nempe Clericum tradendum esse Curiæ secolari si labatur in hæresim post abiurationem, scilicet, hoc verum esse quando abiurauit de vehementi, secus si de leui tantum: nam tunc quamuis reincidat in hæresim, siue abiuratam siue aliam, non putatur relapsus, nec relapsorum pœnis plectendus est, vt latè ibi probat Ignat. Salzed. eius addit. *litt. E. versic. quod vero autor, fol. mihi* 385. *col.* 1.

26 Abiuratio autem errorum olim in Conciliis Generalibus & Prouincialibus fiebat; hodie vero sat est vt coram clero & populo errores abiurentur, sed semper id publicè fieri debet, etiam ab eo qui impubes doli capax in errores incidit, *cap. si quis Episcopus*, 1. *quæst.* 7. *cap. ad abolendam, de hæret. cap. inter solicitudines, de purgatione canonica*, ita Simanc. *vbi suprà, num.* 23. qui postea *num.* 24. inquit, quod publicè abiurare non debent pueri intra pupillarem ætatem, neque hi qui occultas hæreses sponte confessi sunt. Neque propter leuem suspicionem publicè iurari solet, sed priuatim in foro, siue auditorio Inquisitorum, iuxta instr. 1. Hispal. *cap* 5. *&* 3. Vallisol. *cap.* 12. de qua re latè per Param. *vbi suprà, lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 15. *cum seqq.*

Qui autem errores abiurare non vult, ad arbi- 27
trium Episcopi & Inquisitorum is vt pertinax & impœnitens iudici seculari relinquendus est, vt ibi quoque tenet & probat Simanc. *vbi suprà, num.* 25. qui tandem *num.* 25. refert formulas abiurandi, necnon & Param. *d. pag.* 594. *n.* 20. *vers. rursus, ex text. in d. c. ego Berengarius*, & ex aliis auctoribus.

Quod si hæresis alicuius plenè probata sit, & 28
ille puro corde errorem confiteri noluerit, paratus hæresim abiurare & iniunctam pœnitentiam subire, tanquam pertinax & impœnitens iudici seculari relinquendus est, quamuis millies protestatur se fuisse & esse Catholicum, & in fide Christiana viuere ac mori velle, Rota *decis.* 875. Bernard. de Bisignet. *tit. de hæret.* & probat latè plures allegans Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 48. *num.* 25. 26. *&* 27. ea quo receptum esse refert Iulius Clarus *in §. hæresis, versic. & nota*, vbi etiam refert Rebuff. *in praxi benef. fol.* 469. *num.* 10. *& seq.* idem tenentem, & dicentem se ita vidisse seruari contra quendam astutum hæreticum, Inquit tamen Iul. Clar. *vbi suprà*, quod hæc sententia semper sibi visa fuit rigorosa, remittit tamen se determinationi S. Matris Ecclesiæ: sed nihilominus sub eadem correctione S. Matris Ecclesiæ mihi prior sententia verior videtur, & tenenda, tum ea adductis per Simanc. *vbi suprà*, tum etiam, quia decreta est in prima instruct. Hispal. *cap.* 14. quam citat Simanc. *vbi suprà*, secundum Velam *vbi suprà, d. c.* 14. *pag.* 66. *in princ.*

De purgatione autem canonica, quibus casi- 29
bus & quomodo fiat, & de ordine in ea seruando agunt latè DD. in locis ordinariis, & præ cæteris Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 56. *per totum*, Param. *d. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 2. *cum seqq. pag.* 591.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia Clerici hæretici an ipso iure vacent, vel requiratur sententia priuationis? & numeris seqq.*

3 *Sententia declaratoria hæresis requiritur, & idem in aliis criminibus.*

4 *Clericus hæreticus rediens ad fidem ante sententiam recuperat beneficium, secus autem si post sententiam reuertatur, nisi ex dispensatione concurrentibus his; de quibus hic.*

5 *Clericus hæreticus post crimen commissum non potest renunciare beneficium.*

6 *Hæreticus non facit fructus suos officij, vel beneficij.*

7 *Collatio beneficij facta hæretico est ipso iure nulla.*

8 *Confessarius solicitans fœminas in confessione Sacramentali est puniendus ab Inquisitoribus priuatinè.*

An

An beneficia Clerici hæretici vacent ipso iure, vel requiratur sententia priuationis.

QVÆSTIO XLVIII.

1 QVÆRO an beneficia Clerici hæretici vacent ipso iure, vel requiratur sententia priuationis? Et in hoc videtur sententiam priuationis requiri, & sic quod clericus hæreticus non sit priuatus ipso iure beneficio Ecclesiastico, primo ex textu *in cap. vt commissi, §. priuandi, de hæretic. in sexto*, dum dicit priuandi, &c. Secundò, quia iura, quibus hæc pœna statuitur, non apponunt aliqua verba latæ sententiæ, vt patet *in cap. ad abolendam, & in cap. excommunicamus, § credentes, de hæret.* & in terminis ita tenet Alphons. à Castr. *lib. 2. de iust. hæret. punit. cap. 9 versic. altera est*, cui vehementer assentitur D. Simanc. *de instit. cath. tit. 47. num. 72.* dicens quod est æquior & benignior.

2 Contraria tamen sententia, immo quod clericus hæreticus ipso iure sit priuatus beneficiis obtentis, verior, communis, & in praxi tenenda, primo ex textu iuncta glossa *in cap. quo iure, 8. distinctione*, secundo ex textu *in d. § priuandi*, dum addit statim textus, vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis, ita vt dictio *vel* exponatur id est, vt ibi exponunt ac præterea tenent hanc partem communiter Doctores. Tertiò adest pro hac opinione textus *in cap. ad abolendam, §. 1.* ibi, *sit omnino beneficio spoliatus, de hæret.* hæc namque verba executionem inducunt, probantque priuationem ipso iure indui, atque infligi ex his, quæ adducit Anton. de Butr. *cap. vltimo, colum. 2. de postul.* Hanc opinionem sequitur plures referens Bern. Diaz de Lugo *in sua pract. crimin. canonica, c. 113. in non. impress. num. 2.* est communis secundum D. Conat. qui eam sequitur *lib. 1. variar. resolut. cap 8. sub num. 4.* ibi, *sed & obtentis, &c.* sequitur etiam Rebuff. *in praxi benef. 3. part. in tit. de mod. amittend. benef. num. 4.* & videtur verior Ignatio in addit. ad Bernard. *vbi suprà, litt. A.* quam asserit hodie nouissimo iure confirmatam Bulla Pij V. incip. *Cum ex Apostolatus*, ann. 1566. lata, dum diffiniuit omnia beneficia, cuiuscumque generis fuerint, propter hæresis crimen à quocumque commissum ordinationi, & dispositioni Apostolicæ esse reseruata. Ex hac namque reseruatione secundum ipsum apertè supponitur ea beneficia ipso iure vacare, sed meo iudicio hæc Bulla id non probat. Addit Ignatius idem clarius probari eo decreto, de quo meminit Locatus in fine operis iudicia. impress. Romæ ann. 1570. pag. 475. quo cautum asserit quod cum hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis, si ea resignentur nullum ius resignatariis acquiritur, quia hæretici omne ius suum amiserunt, & ideo sunt reseruata ordinationi Apostolicæ, quod dicit referre etiam Franciscus Peña *in direct. Inquisit. lib. 3. scholio 155.* Vt cumque sit, hæc opinio saltem iure communi est verior, communis, & tenenda.

3 Sententia tamen declaratoria est necess. arg. text. *in l. eius qui delatorem, ff. de iure fisc.* & text. *in cap. cum secundum leges de hæret. lib 6.* & ita ex aliis probat Ignat. *vbi suprà, versic. fateor:* & verum credo, quia etiam in pœnis ipso iure impositis adhuc sententia declaratoria commissi criminis requiritur, vt patet ex Tiraquell. plurimos referente *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 400. C. de reuoc. donat.* Anton. Gomez qui alios allegat *3. tom cap fin. num. 3.* Roman. a Valle *cons. 18. num. 13. lib. 1.*

Clericus tamen hæreticus rediens ad fidem ante sententiam recuperat beneficium, secus autem si post sententiam reuertatur, quia tunc illud non recuperat nisi ex dispensatione, vt cum aliis probat Bern. Diaz *vbi suprà, n. 2. ad fin.* Septem tamen requiruntur ad hoc, quod hæreticus semel lapsus retinere possit beneficium, quæ congerit Rebuff. *vbi suprà n. 6. cum seqq.* & Peña *vbi suprà.* Effectus autem resultantes ex eo quod clericus amittat ipso iure beneficium enumerat Bern. Diaz *d. n. 2.* nempe, quod non poterit renuntiare post commissum delictum, propterea quod agenti petitorio pro beneficio, quod semel habuit, obstat exceptio quod sit hæreticus secund. Abb. post Innoc. *in c. inter dilectos, de excess. prælat.* & tenet Tyber. Decian. alios allegans *1. tom. tract. crim. lib. 5. c. 44. sub num. 19. & num. 21.* 4 5

Quinimo hæreticus, quamuis officium vel beneficium ipso iure non amitteret, sed adhuc retineret vsque ad condemnationem, non faceret fructus suos, quia est priuatus iure exigendi reditus, quod vt iuri magis consonum probat Alph. à Castr. *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 9. versic. sequitur* ibi *potest etiam*, quem sequitur Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *vbi suprà, litt. A. vers. sicque.* Contrarium tamen cum aliis probare videtur Tyber. Decian. *vbi suprà, d. c. 44. n. 1. fol. 241. ad fin.* dum dicit requiri declaratoriam propter fructus medij temporis bonorum hæreticorum, quamuis ipso iure confiscentur. 6

Ex quibus deducitur, collationem beneficij factam hæretico esse ipso iure nullam, id quod comprobat Lamber. *de iure patr. lib. 2. p. 1. art. 9. nona q. princ. num. 7.* & sequitus Salc. in addit. ad Bern. Diaz *vbi suprà, in vers. sicque.* Et de supradictis post hæc scripta latè agit Thom. Sanch. *in summ. lib. 2. c. 6. à num. 5. vsque ad numerum 9.* qui potest videri quoties opus fuerit. 7

De confessariis solicitantibus fœminas pœnitentes ad actus impudicos, & quomodo hoc crimen probetur, & quod eius cognitio pertineat priuatiuè ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, & quod ipsæ fœminæ solicitatæ teneantur id denuntiare Inquisitoribus, & de aliis pluribus in proposito circa intellectum decretorum de hoc loquentium Summorum Pontificum Clem. VIII. & Pauli V. videndi sunt omnino Ludou. à Paramo *de offic. & progressu Sanctæ Inquisitionis lib. 3. q. 10. à n. 115. cum pluribus seqq.* & nouissimè Rodr. à Cuña in libro quem scripsit pro Sanctiss. D. N. Papæ Pauli V. statuto nuper emisso in confessarios fœminas solicitantes in confessione, &c. per totam. 8

SVMMARIVM.

1 *Receptatores hæreticorum qua pœna puniantur omni iure, & an ignorantia eos excuset numeris seqq.*

12 *Receptator hæretici ignorans an teneatur innocentiam suam probare? & n. 7. seqq.*

10 *Receptans hæreticum bono zelo, vt conuertatur, & non aliàs, crimen non committit coram Deo,*

Deo, nec pœna receptatoris punietur, præſertim ſi de illius emendatione aliquam habeat ſpem Et quomodo quoad Eccleſiam hoc probetur? num. 21.

De pœna receptatorum hæreticorum.

In l. 2. tit. 3. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO XLIX.

1 QVÆRO qua pœna puniantur receptatores hæreticorum, & an ignorantia eos excuſet? Quoad primum l. noſtra 2. *tit.* 3. hoc *lib. 8. nou. coll. reg.* cauetur *que los condenados por la Inquiſicion que ſe an abſentado deſtos Reynos, no bueluan à ellos ſo pena de muerte, y de perdimiento de bienes, y que las juſticias los prendan y executen en ellos las dichas penas, no embargante qualeſquier excepciones, reconciliaciones, ſeguridades, y otros priuilegios que tengan. ſo pena de perdimiento, y confiſcacion de todos ſus bienes, en la qual pena incurran qualeſquier otras perſonas que à los tales encubrieren, ò receptaren, o ſupieren donde eſtan, y no lo manifeſtaren a las juſticias.*

2 Magiſtratus enim laici requiſiti recuſantes præſtare auxilium vt hæretici puniuntur, vt *in c. vt off. §. fi. de hæret. in 6.* & per Carrer. *de hæret. c. 2. n. 56.* & Menoc. *de præſump. lib. 5. præſ. 8. n. 31. pag.* 491. Tiber. Dec. 1. *tom. lib. 5 c. 17. verſ. quadrag fol.* 198. *col.* 4. & iterum *fol.* 229. *n.* 21 *col.* 1. *& fol.* 252. *n.* 11. *cum pluribus ſequentibus, & n.* 26. 27. *&* 33.

3 Iure Ciuili, Pontificio, & Regio diuerſæ pœnæ ſtatutæ ſunt contra receptatores hæreticorum, vt patet ex late adductis per Carr. Reg *in tract. de hær. c. fi. per totum,* & per D. Siman. *de inſt. cath. tit.* 15. *n.* 14. *cum ſeqq.* vbi refert *l* 5. *& vlt. tit.* 26 *p.* 7. & pragmaticam Regiam in hac noſtra l. 2. inſertam. Et de iure Can. *c. excommunicamus el* 1. *§. credentes,* & ibi Doctores *de hæret.* & Bern. Diaz *in pract. crim. canonica c.* 125. in noua impreſſione Paul Griland. *de hæret q.* 9. & Gundiſ. de Villad. *eodem tract. q.* 16. Locat *in opere iudic. verb fautores,* Zanchin. *de hæret. c.* 3. 4 *&* 5. & Latius Direct. Inquiſ. 2. *p. §. credentes, n.* 5 & latiſſimè Didac. Perez *in l.* 3. *tit.* 4 *lib.* 8. *ordin. ex pag.* 121. *col.* 2. *verſ. quaritur decimotertio,* Syln. *in ſum verb. hæreſis el* 1. *n.* 10. Franciſ. Pegn *in p. direct. ſcholio* 56. *vſque ad ſcholium* 59. Caſtr *lib.* 2. *de iuſta hæret. punit. c.* 17. Belluga *in ſpecul. princ. Rubr.* 11. *§. viſo n.* 20. vbi Camil. Borel. *in addit litt. P.* Petr. Atag. *in* 22 *q.* 11. *art.* 3. *ex pag.* 339. *ad ſi tex.* Tiber. Dec 1. *to tr. crim. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 64. *cum ſeqq. & n.* 79. *cum ſeqq.* Rojas *ſingul.* 172. Et Pius V. Pontifex maximus in ſuo quodam reſcripto & Bulla incip. *Si depromendi,* quod continetur in Bullario litterarum Apoſtolic. *fol.* 117. grauiſſimas pœnas ſtatuit contra hæ-
4 reticorum defenſores, ¶ & vt fautores & receptat. hæreticorum non ſolum indigni efficiantur ad beneficia obtinenda, ſed etiam ad iam obtenta Nouiſſimè plures remiſſiones refert collectan. iur. Canonici 28. *n.* 3. *ad textum in c.* 2. *§ hæretici, de*
5 *hær. in* 6. *pag* 427 *col.* 1 ¶ Receptator enim hæretici dicitur de hæreſi aliquando vehementer ſuſpectus, vt per Monach. *vbi ſup. n.* 19.

6 Quoad ſecundum, an ignorantia receptatorum hæreticorum eos excuſet à prædictis pœnis, & an teneantur probare ignorantiam, vel innocen-
7 tiam ſuam? Et quidem in aliis quibuſcumque receptatoribus, quam hæreticorum notiſſimum in iure eſt ignorantiam illos excuſare, vt proba-
uimus *conſil.* 36. *n.* 26. *&* 27. quemadmodum & 8
illi iuſtè excuſantur, qui per vim coacti ſunt hæreticos, aut alios facinoroſos recipere *l.* 1. *C. de deſert, & occult. lib.* 2. & ibi Doctores, *l.* 3. *ff. de incend.* Ruin. & Naufr. Carrer. *vbi ſupra num.* 30. & Tiber. Decian. *d cap.* 51. *n.* 71. & Maſc. *n.* 11. *&* 12. in loco ſtatim citando: probat cum aliis Simanc. *vbi ſupra n.* 17. hinc fundans idem eſſe in receptante ignoranter hæreticum, quod non faueat in hoc hæreticis, nec peccet in Eccleſiam catholicam. Pro qua ſententia allego *d. l* 5. *tit.* 26. *pag.* 7. ibi: *Por ende defendemos a todos los omes de nueſtro ſeñorio, que ninguno dellos no ſea oſado de recibir à ſabiendas en ſu caſa à ningun hereje, &c.* & ita etiam tenet in terminis Caſtr *lib* 1. *de iuſta hæret pun lib.* 1 *c.* 16. *ibi, receptò es el primero,*
èſtque verum. ¶ Probabilis namque ignorantia 9
excuſat receptatorem hæretici. gloſſa *in c. accuſatus in verbo non poſſet, & in c. quicunq, verbo ſcienter, de hæret. in* 6. quas refert & ſequitur in propoſito Camer. *vbi ſupra n.* 26. & plures allegans
Tiber. Decian. *d lib.* 5. *c.* 51. *n.* 70. ¶ Illi ergo re- 10
ceptatores hæreticorum culpari dicuntur, qui hæreticos ex induſtria & certa ſcientia recipiunt, ſiuè occultè, ſiuè manifeſtè id faciant. Nec refert an talis receptator pluries, aut ſemel tantum: vnum aut plures hæreticos receperit: & qui ſic hæreticum occultaſſet puniendus eſt vt hæreticus.

Receptans namque exulem & malefactorem 11
quemcumque, ſiuè bannitum, ſiuè rebellem furem, vel hæreticum, præſumitur particeps delicti ab eo perpetrati, vt cum aliis probat Maſcard. *de probat.* 2. *tom. concluſ.* 1259 *n* 1. *&* 2. vbi *numeris ſequentibus* eam concluſionem, aliquibus modis limitat.

Illud tamen circa præmiſſa maiorem dubita- 12
tionem habere videtur an receptator hæretici ignorans teneatur ſuam innocentiam probare? In dubio namque ignorantia præſumitur ne delictum præſumamus *l. verius, ff de probat. l. merito. ff. pro ſoc. cum ſimil.* & in terminis receptantis generaliter delinquentem, quod requiratur probatio ſcientiæ contra eum, & quod alias ignorantia præſumatur, & ita particeps delicti non dicatur etiam Bolog. *conſ.* 27. *in princip.* & ſequuntur plurimi, quos refert & etiam ſequitur Maſcard. *vbi ſupra n* 3. *vbi n.* 4. quod credatur & ſtari debeat iuramento receptatoris circa ignorantiam delicti à receptatore facti ſecundum D. Simanc. *vbi ſupra n.* 16. & alios, quos congerit ipſe Maſcard.
ibid. d. n. 4 ¶ qui *n.* 5. *&* 6. hoc temperat, vt non 13
procedat in receptante exulem publicatum: nam iſtius delicti ita notoriè publicati ſcientia præſumitur, ſecundum communem ſententiam, quam ibi refert & ſequitur.

Nihilominus tamen Caſtr. *vbi ſupra* in rece- 14
ptatore hæretici probat contrarium, imo quod receptatores hæreticorum debeant ignorantiam ſuam probare, vt ſe à culpa immunes oſtendant, præſertim ſi antea fuerant manifeſte in hæreſim lapſi, aut vehementem dederant hæreſis ſuſpicionem.

Rurſus Carret. *vbi ſup. n.* 16. in hac eadem ſpe- 15
cie inquit, ignorantiam probari per iuramentum 16
receptatoris ex Bald. *in c.* 1. *§. conuenticulis, in* 5. *notabil. de pac. tenen.* & Deciſ. Rotæ 415. & addit. *n.* 29 quod accuſator debet articulare & probare ſcientiam, aliàs ſuccumbet, vt plenè per Decium *in c. à nobis de except.* & Felin. *in cap. ſi quis*

Episcopus de hæret. & alios, quos refert & sequitur Tib. Decian. *vbi supra n.* 70. nisi notorium esset quod ille foret hæreticus, vel quia per sententiam publice fuisset condemnatus, quia tunc præsumitur scientia, vt ibi per eum.

17 Sed in hoc resoluo priorem sententiam Castri procedere & recipiendam esse quum verisimiliter præsumi possit receptatorem sciuisse hæresim eius, quem occultauit, putà quia publice notum erat, quod ille hæreticus erat, vel quia erant amici, vicini, consanguinei, vel quippiam simile, itaque præsumptio erat contra receptatorem, aliàs secùs, vt constat ex eodem Alph. à Castr. *vbi sup.* quamuis per dictionem amplificatiua, *præsertim.* Sed expresse hoc sic esse intelligendum iure probat Simanc. *vbi sup. n.* 18. *&* 19. & ante eum probauit Carrer. *vbi sup. n.* 27. dum limitat suam contrariam supradelatam sententiam, quod esset famosus & notorius hæreticus, vel pronuntiatus, quia tunc præsumitur scientia & non ignorantia. Non enim diceretur probabilis ignorantia quæ excusat, si fuisset notorius, aut pronuntiatus hæreticus, bene tamen si occultus: alioqui enim regula notissima iuris est in facto alieno præsumi ignorantiam, *vt in d. l. verius cum simil. ff. de prob.* & per alia iura & Doctores de quibus per Menoch. infra citandum *num.* 51 latius per Mascard. *tom.* 2. *de probat. conclus.* 879. *in princip. fol. mihi* 182. etiam in receptatore iuxta glossam & Bart. *in l.* 1. *§. vlt. ff. de recept.* & dictum est supra, & probat plures allegans loquens tam in specie no-

18 stræ quæstionis, quam generaliter in aliis receptatoribus Simanc. *vbi supra n.* 19. ¶ dicens non sufficere præsumptionem illam, quæ oriri videtur contra receptatorem, eo ipso quod aliquem occultauerit, nempe eo quod qui male agit odit lucem & se abscondere solet: quia nemo tam perditus est, qui plane fateatur quod se ipsum occultat quod hæreticus est, imo fugere solent omnes, qui metu creditorum latitant, vel saltem ob leue aliquod crimen. Quam ob causam tutius est, ne dolum & crimen de receptatore præsumamus, sed misericordes simus, & omnia in partem benigniorem interpretemur, & nisi scientia probetur, aut vehementer præsumatur, nos eum receptatorem absoluamus, qui iureiurando confirmauerit se illud ignorasse, vt sup. probauimus &

19 sequitur Menoch. *l.* 6 *præs.* 15. *n.* 54. & Masc. *d. conc.* 1259. *n.* 3 *cum seq.* & confirmari possunt præd. limitationes similiter & limitari potest eadem resolutio ex traditis per Menoch *d. præs.* 13. *n* 66. *cum seqq.* & Masc. 2. *to. concl.* 1104. *fol.* 413. *&* *d. concl.*

20 876 *n.* 6. *cum seqq. fol.* 182.

Si quis vero hæreticum domi suæ ex industria recepisset, non vt illum occultaret aut defenderet, nec vt illius hæresi faueret, sed solum vt illum ab hæresi reuocaret, & vt ad Catholicam fidem conuerteret, etiam si pluries illum recepisset, non dicetur receptator hæreticorum quoad Deum, nec pœna receptatoris punietur, præsertim si de illius emendatione aliquam habet spem: imo

21 opus veræ charitatis efficit, quo vix vllum maius proximo præstari potest. ¶ Ecclesia tamen, quæ de interioribus non iudicat, sed de his solum, quæ foris patent illum propter talem receptionem merito puniet, nisi bona intentione bonoq; fine id fecisse aperto probaret testimonio: quod nullum aliud certum & apertum dari potest, nisi idoneis testibus probauerit se reprehendisse illum ob hæresim quam tuebatur, admonuisseque illum vt hæresi deserta ad fidem Catholicam rediret: aut aliis huiusmodi testimoniis probauerit se bona intentione hæreticum domi suæ recepisse secundum Alph. à Castr. *d. lib.* 1. *de iusta hær. punit. c.* 17. *versi. si quis vero.*

SVMMARIVM.

1 *Filius vel alius consanguineus receptans hæreticum an puniatur, & qua pœna? num. seqq. Et de vxore maritum hæreticum receptante, num.* 5.

5 *Amicitia magna an excuset receptantem hæreticum?*

De filio, aut alio consanguineo receptante patrem, vel consanguineum.

QVÆSTIO L.

QVÆRO secundo circa eandem l. Regiam secundam, an consanguineus, vel filius receptans scienter consanguineum, vel patrem hæreticum teneatur pœna receptatoris. Hanc quæstionem late ad vtramque partem examinat Greg. Lop. *in l.* 6. *gl.* 1 *tit.* 26 *par.* 7. & cogitandum relinquit nihil decidens: tametsi velit, quod si forte pater esset pertinax in hæresi, ita quod filius nihil ad eius correctionem proficeret non debeat eum receptare, imo & tenebitur denunciare: secus si filius verisimiliter speraret de correctione patris, quia tunc durum esset eum receptantem patrem ita dure puniri, sicut si receptasset hæreticum extraneum. Nihilominus tamen dicit: tu latius cogita sup. his. 1

Verum loquens in consanguineo receptante scienter consanguineum hæreticum partem affirmatiuam procul dubio probat Alph. à Castr. *lib.* 1. *de iusta hær. punitione, c.* 17. *versi. & hoc verum esse censeo*: quia cum filij puniantur pro delicto patris propter criminis atrocitatem, multo iustius est vt pro delicto proprio puniantur quando parentes suos receptassent. Et sic idem probat Castr. in filiis receptantibus patres hæreticos. Et quod consanguinitas non excuset à receptationis hæretici crimine tenet glos. *in c. excommunicamus, §. credentes, verbo receptatores, de hæret. c. legi* 23. *q.* 8. *c. si infideles* 28. *q.* 1. Gonzal *de hæret. q.* 13. & Grilland. *de hæret. q.* 9. *n.* 2. Carrer. *de hæret. c. fi. num.* 35. vbi quod nec inueterata amicitia excusat. Eandem sententiam cum Gunsald. *q.* 16. *in fi.* sequitur Tiber. Dec. *in* 1. *tom. tract. crimin. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 32. sic limitans *l.* 2. *ff. de recept.* propter atrocitatem criminis, & D. Spin. *in suo speculo testam. parte fine gloss.* 12. *n.* 52. vbi quod puniuntur grauissima pœna receptantes consanguineum, filium, vel maritum, patrem hæreticum aut matrem. 2

Sed pro contraria parte præstat nobis argumentum *d. l.* 2. *quæ est ff. de recep.* vbi probatur, quod receptatores aliorum delinquentium affinium vel consanguineorum nec sunt absoluendi, nec seuere admodum puniendi: non enim par est eorum delictum & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt late Per. Doch. *in reg.* 393. *ampl.* 1. Ant. Gom. *lib.* 3. *var. resol. c.* 3. *de homicid. n.* 50. Aoend. 3. *p. c.* 7. *prætor, n.* 7. & optime Gandin. *in tract. de furib. & latron. num.* 8. *cum sequentib.* & de patre, auo & auia & de vxore 3

recepta

receptatoribus agit Bonif *in tr de rece. n. 4. cum seq.* & Auend. *vbi sup. n. 10.* & de supradictis Roland à Vall. *cons. 45 n 46. cum seq. vol. 1.* Carrer. *in reper. prax. crim. In addit. ad verbum receptare*, vbi ampliat in magna amicitia, & vtrumque late probat Dic Perez *in l. 1. tit. 16. lib. 8. ordin. pag. 323. col. 2. & pag. sequenti.*

4 Quare in specie nostræ quæstionis videtur tenendum vt filius partem hæreticum, vxor virum, aut frater fratrem scienter receptans pœna quidem ordinaria aliorum extraneorum receptatorum non puniantur, sed mitiori arbitrio Dominorum Inquisitorum; Negari enim non potest minus in hoc consanguineos delinquere quam extraneos receptatores; credendi enim sunt illi receptare consanguineos tanquam consanguineos, non autem tanquam hæreticos; nam vt ait Cicero in Lælium, *cum propinquis amicitiam natura ipsa peperit*, at causa naturalis potentior est, ac proinde semper illa consideranda & præferenda est, & in terminis quod prædictæ personæ non sint vel certè leuissima pœna coërcendi, & consanguinei cæteri non seuere admodum puniendi iure probat D. Siman. *tit. 15. n 21.* & Tiber. Decian. *1. tom tract. crim. lib. 5. c. 51. n. 68. fo 254. co. 1.* vbi quod etiamsi non liceat consanguineum & affinem hæreticum receptare, vt *per glos. & omnes in c. excommunicamus el primero § credentes, de heres.* probatur *in §. si quis Episcopus, & cap. seq. eodem tit.* nulla enim cognatio præferenda est religioni *c. leg. 23. q. 8. c si infidelis, 28. q. 1.* cum his tamen indulgendum etiam naturæ & humanitati, & præcipue in coniunctis arctissimo vinculo, vt si filius patrem, vel è contra, frater sororem & è contra, ideo arbitrio iudicis, hoc est, Dominorum Inquisitorum (*vt prædiximus*) erunt puniendi etiamsi occultauerint, vt *in d. l. vltim. ff. de recep.* Multa enim eorum arbitrio relinquuntur, vt de probat. & de pœn. in his debent æquitatem seruare, vt cum aliis probat Tiber. Decian. *d. lib. 5. c.*
5 *24. n. 28.* § Quinimo secundum eundem Decian. *d. c. 51. n. 69.* vxor receptans maritum non punitur, quia hodie non fit separatio matrimonij ex aliquo delicto, vt *in cap. 2. & in ca gaudemus de diuert.* & tradunt Alexand. & alij quos ibi refert.

Amicitia autem, etiam maxima, & inueterata, non excusat receptantem hæreticum, sicut nec receptantem bannitum, vt per Salic. *in l. nullus, C. de malef.* Ananias, Afflict. & Carrer. quos refert & sequitur Dec. *d. c. 51. n. 74.* vbi putat minuendam pœnam prout ex consanguinitate minuendam dixerat de hospite & caupone ibi per ipsum *num. 73.*

SVMMARIVM.

1 *Puniri an iuste quis possit pro alterius culpa? & num. sequent.*

2 *Filij hæreticorum credentiũ receptatorum, & fautorum vsque ad secundam generationem sunt incapaces beneficiorum Ecclesiasticorum & officiorum publicorum dicto n. 1.*

3 *Filij hæreticorum nati ante hæresim patris an puniantur pœnis, quibus puniuntur postea nati, & num. sequent.*

An iuste quis pro alterius culpa possit puniri.

In l. 3. & 4. tit. 3. lib. 8.

QVÆSTIO LI.

QVARO lege 3. & 4. huius tit. 3. l. 8. cauetur, *que los reconciliados por el delicto de heregia, y apostasia, ni los hijos y nietos de quemados y condenados por el dicho delicto hasta la segunda generacion, y hasta la primera por linea feminina no puedan tener oficios Reales ni publicos, ni de honra como son los espresados en estas dos leyes sin especial licencia y mandado de su Magestad, so las penas en que caen e incurren las personas priuadas, que vsan de oficios para que no tienen habilidad ni capacidad, y de confiscacion de todos sus bienes para la Camara, y fisco de su Magestad, en que incurran por el mismo hecho sin otro processo, ni sentencia ni declaracion alguna.* Idem prope cauebatur, imo & ad benef. Eccles. extenditur *in c. 2. §. hæretici, de hæret. lib. 6.* vbi ita disponitur. 1

Hæretici autem credentes receptatores, & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium publicum admittantur, quod si secus factum fuerit decernimus irritum & inane. Et *in c. vt commissi, §. priuandi, & in c. statutum el segundo eodem tit. lib. 6.* declaratur 1. & 2. gradum per paternam lineam comprehendere, per maternam vero ad primum duntaxat hoc velle extendi: de quo late per D. Simanc. *de cath. instit. tit. 29. num. 15.* & Canter. *c. 1. de hæret. apostat &c. n. 11. & 12. pag. 371. cum sequenti*, & Rojas *de hæret. 2. p. assert. 42. n 336. cum seq.* Et de his causis hodie Inquisitores mandato Regio cognoscere, & arbitrio suo statuere possunt secundum Simanc. *tit. 29 num. 13. ad fi.* Rationem autem, quare puniantur filij ob crimen parentum, assignat Param. *de orig. & progres. offic. Sancta inquis. lib. 3. de accusat. q. 9. n. 162. cum seqq. pag 826.* & per Ceu. *in suis practic. qq. commun. contra commun. q. 653. num. 3. fol. 250.*

An iuste quis pro alterius culpa possit puniri, & an filij nati ante hæresim patris his pœnis puniantur? 2

De primo late egimus *lib. 2. can. qq. c. vlt. in pri. & per plures n. seqq.* & post nos regulam negatiuam communem cum pluribus ampliationibus, declarationibus, & limitationibus ponit, & latissime prosequitur Prosp. Farin. *in suis qq. crim. 1. p. cap. 24. per totum.*

Quoad secundum, an filij nati ante hæresim patris puniantur pœnis iuris, de quibus in hac nostra l. Regia, quibus puniuntur filij nati post crimen hæresis à patre commissum, sunt in hoc duæ communes contrariæ & magis receptæ sententiæ, sic appellatæ à Doctoribus. Prima quidem negatiua, altera vero affirmatiua, & vtraque quamplurimis rationibus & fundamentis, ac numero authorum munita & comprobata, vt constat à nobis traditis & congestis *d. li. 2. can. qq. d. c. 30. n. 30. cum seq per totum vsque in fi vbi n. 37. cum seq.* affirmatiuam vt veriorem, receptiorem, atque vsu & consuetudine in praxi receptam sequuti sumus atque probauimus, respondentes fundamentis contrariæ partis. § Sed quia postea 3

in publicum prodierunt modernorum scripta, qui verbose & prolixe satis negatiuam priorem opinionem late probare nituntur plura adducentes & inculcantes, & magis communem & in praxi obseruatam affirmantes, optimum atque necessarium duxi, meo solito ac claro stylo breui sermone docere, quid adhuc tenendum sit in q. hac perquam difficili, loquendo solum de filiis natis ante hæresim patris, de quibus est noster præsens sermo, non vero de alio crimine læsæ Mai. humanæ, tametsi de vtroque promiscue loquantur præfati authores.

4 In primis adducunt præfati moderniores pro parte negatiua authoritatem D. Augustini super Deut. *quæst.* 42. *tom.* 4. *suorum operum* interpretantis cap 48. vbi dicitur, non morientur patres pro filiis, inquit: *Quod est ergo quod alibi dicitur, Deus reddens peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem? de filiis nondum natis illud intelligitur, hic autem de filiis iam natis est facta distinctio: non enim trahit aliquid a patre, qui iam natus erat quando pater eius peccauit.* Et eiusdem August. super Psalm. 84. versi. 5. littera F his verbis. *Etenim peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes iam natis filiis: iam enim nati filij ad se pertinent, & parentes ad se pertinent*, & ibi Magister sentent. *versic.* 9. affirmando hanc opinionem esse receptam inter omnes Theologos. Eandem late probat Nauar. in consilio manuscripto, & sua subscriptione roborato in fauorem nobilium Sotelorum Zamorens. *versi. la segunda cabeça, n.* 11. *cum sequentibus*, vbi ad fin. consilij inquit se ita iudicaturum absque vllo scrupulo, *y peasarla que en ello seruia mucho à Dios*, quod ego impressum habeo ann. 594. in libell. allegation. iuris nuper typis mandato in fauorem D. Petri Ponce de Leon super negotio Comitatus de Baylen, *fol.* 81. *cum sequentibus*, vbi late eam probat allegans Cald. & alios. Sed ex professo eam quamplurimis fundamentis probat ac defendit licentiatus Lorenço Polo aduocatus d. D. Petri Ponce in prima allegatione in præd. libello posita, vbi refert 71. authores huius partis, *los veynte y dos que hablan indistinctamente en todo genero de delicto, y los veynte y quatro especialmente en el crimen læsæ Maiestatis humanæ, y los veynte y cinco restantes en el crimen de la heregia.* Et idem aduocatus in secunda sol iuris allegatione pro eodem in prædicto libello inserta, *fol.* 253. *cum sequ.* nititur probare opinionem affirmatiuam contrariam non esse magis communem, & toto zelo [illegible]rare eos, qui eam dicunt esse magis communem, obseruatam, atque vsu receptam, cum contrarium sit certum nempè, *que ay seys vezes mas de authores por la parte negatiua que por la affirmatiua, y mucho mas graues, y que tiene por si textos expressos tam de iure Ciuili quam Canonico & Regio, y la contraria no es mas que opinion, sin que aya texto alguno, que expressamente comprehenda los ante nacidos: y que es la causa mas pia, y de interpretacion mas benigna, y con todas las causas y razones de iusticia, equidad, fauor, y clemencia.*

Esta misma opinion siguen tambien Henriquez *lib.* 14. *sua Summa moralis, cap.* 5. *n.* 4. & Flamin. Paris. *lib.* 3. *de resig. ben. c.* 2. *n.* 81. *in fi.* & Alph. à Cartagena *in quodam cons. incip. Rex Vngariæ, q.* 7. Quint. Mand. *in tr de etat mia c.* 2. *n.* 22. Bald. *in l. curialib. in prin. C. de Decu. lib.* 10. & Iacob. Rebu. *in l. priuil. in fi. C. eod. tit.* & Alph. Mont. *in l.* 6. *in prin tit.* 27. *p.* 2. & Tiraq. *de prim. q.* 23. *n.* 10. Sunt itaque 79. authores pro hac parte secundum prædictum aduocatum Polo, vbi quoad vsum & obseruantiam contrariam refert sententiam latam in fauorem dictorum nobilium Zamor. pro quibus consuluit Nau. vbi sup. *los quales por sentencias del Consejo de las Ordenes, a quien vino remitido de Malta, y ellos por orden de su Magestad, lo sentenciaron, fueron declarados por habiles y capaces de tener habito como oy dia lo tienen, no embargante que su madre auia sido hereje, declarada por tal, y auer estatuto del Orden, que hyes de penitenciados no puedan tener habito*: ita aduocatus Polo *vbi sup. fol* 254. *col.* 2. *ad fi.* Eandem sententiam negatiuam probauit Eman. Rodr. *in sua Sum. c.* 127. *n.* 5. adonde dize, *que conforme à ella se ha juzgado en muchos tribunales destos Reynos:* & eam esse adnotandam inquit D. Io. de Vela *de pæn delict. c.* 21. *vers.* 2. Tandem nouissime att. hunc late examinat in vtramq; partem easdem duas communes contrarias sententias adducens perdoctus Ceual. aduocatus Tolet. *in suo spec. p a. qq. comm opin. contra communes, q.* 653. *per totam, pag* 249. *cum seq.* vbi nos & alios quamplures authores citat: & tandem hanc eandem sententiam negatiuam latè comprobat, amplectitur & sequitur, dicens esse verissimam de iure communi & semper magis communem & receptam, & de iure regio indubitabilē *per l.* 9 *tit.* 22. *p.* 4. *& l.* 6. *tit.* 27. *p.* 2. *& l.* 5. *tit.* 31 *p.* 7 Et addit præfatus author *n.* 29. *&* 30 quod hęc opinio est fulta iure Canonico, Ciuili & Regio, & ex authoritatibus Sacræ paginæ, & quod sic fatuus esset iudex qui ab hac opinione recederet, & quod tanquam ipsa veritas est tenenda & sequenda in palatiis & in scholis, tam in aduocando quam in consulēdo. Et in fi. illius quæstionis inquit, hanc opinionem esse veriorem & receptiorem, & quod nuper pro ea in supremo Regis Consilio fuit iudicatum. Non tamen author hic tangit difficultatem huius opinionis, quam patitur ex iuribus sexti libri decretalis, de quibus infra statim agemus.

Hæc sunt, quæ pro ista parte nouissime post nostra scripta inuenio aucta.

Nihilominus tamen in filiis natis ante crimen hæresis à patre commissum (quidquid sit in crimine læsæ Mai. humanæ, & in aliis criminibus, in quibus pro filiis antea natis & sentio & teneo, præter hæresim) verior, communior & receptior, atque in praxi obseruata est opinio contraria affirmatiua, quam defendimus & probauimus *vbi sup.* vt constat ex eius fundamentis & authoribus in specie hæresis loquentibus, & ab eis & negatiuam tenentibus relatis, tex. ineuitabili sua expressa decisi. qua præcise comprehenduntur filij antea nati, *in c. filij de hær. in* 6. vbi filij eorum, in articulo mortis hæresim commiserunt, pœnas canonicas patiuntur: igitur de iam natis nulli potest esse dubium, cum post mortem quis generare non possit, & tex. qui eadem inductione constat *in c. statutum el segundo § hoc sane eod tit. lib.* 6. vbi quod filij hæreticorum, qui tales esse vel tales etiam decessisse probantur, incurrunt præd. pœnas. Quibus plerique ex authoribus tenentibus partem negatiuam non respondent, vel quia ad ea non aduertunt, vel quia quæstionem ex professo non examinant, sed summarie aut ex transitu difficultatem non penetrantes eam opinionem indigeste & crude pro arbitrio & captu proprio sequuntur. Cæteri vero (& hi quidem pauci) sentientes contradictionem vrgentem, quam sibi faciunt præd. iura, nituntur eis aliquibus modis respondere, ne obstent suæ opinioni: verumtamen eorum responsiones reuera nihil valent, quia potius sunt subterfugia & euasiones, 5

quam

quam satisfactiones, quæ animum vnius cuiusque vel mediocriter sapientis qoietum aut securum teddant, quin potius semper in mala fide constituant suam opinionem. Superant namque iura illa & euacuant vites contrariæ partis, quæ nisi eadem iura extatent profecto erant maximæ, & inuincibiles: verum eis extantibus cætera contraria prorsus concurrunt, quia vbi est tam expressa & ineuitabilis iuris Pontificij decisio non licet aliàs argumentari. Et quod insufficientes sint prædictæ responsiones quatenus ad assignatas per D. Simane. *vbi supra*, qui melius cæteris rem agitauit, constat euidenter à nobis in terminis dictis dicto *cap.* 30. *num.* 41. *cum sequentibus.*

6 *Vengamos pues à las respuestas de Nauarro* vbi supra versiculo oono, fol. 83. *adonde diza, que no prueua nada in proposito el dicho capitulo* filij. *Por que lo primero no habla de fama ni infamia de hijos. Lo segunde, que no habla mas de hyos, que de estraños herederos, legatarios, y otros sucessores. Lo tercero, que no habla de sola heregia cometida al tiempo de la muerte. Lo quarto, que habla de la heregia infamada, ò sospechosa antes de la hora de la muerte. Lo quinto, que no habla mas de hijos que de otros herederos, parientes, ò estrañoe ex testamento, ò ab intestato. Lo sexto, que por otros muchos respectos, fuera de la infamia de que tratamos, conuieno à los hijos, y ansi à los otros deudos y amigos defender la innocencia del muerto, pudiendose hazer iustamente, y que ansi no so deue dezir que aquel texto prueua manifestamente lo contrario, antes se deue afirmar, que ni aun obscuramente lo prueua: y que por algo desto Villadiego, que tuuo la parte affirmatiua, no dixò que este texto probaua la parte contraria, sino solamente que hazia algo por ella, y que si el aduirtiera à todo lo susodicho dixera que no hazia nada, aunque Couarruuias diga que es texto manifiesto para ello.* Hæc sunt verba & responsiones Nauarri *vbi supra.*

7 *Mas estas soluciones no excluyen la fuerça del texto. Porque en quanto à la primera (que es dezir, que no habla de fama ni infamia de los hijos) respondo, que aunque es verdad que alli solè se trata de si los hijos, ò herederos de aquellos, que in articulo mortis pidieron que los consolasen los hereges por imposicion de las manos, si se admiten ò no aprouar su inocencia, por dezir que estaua entonces fuera de su iuyzio y ò sin habla, pero el texto decide en esto, que no sean admitidos à prouar esse, si los tales defuntos quando viuian estauan infamados ò sospechos de heregia, ò si legitimamente constare que estando en su sano y buene entendimiento, pidieron la dicha consolacion de hereges, que mas verdaderamente es desolacion. Y ansi basta esto postrero, que es estar en su iuyzio quando pidieron lo susodicho, aunque antes no estuuiessen infamados ni fuessen sospechosos de heregia: pues lo vno ò lo otro alternatiuamente se requiere, y no entranbas cosas iuntamente, para que sus hijos y herederos no se admitan à prouar su innocencia, como consta por la diccion*, aut legitimè constiterit, &c. *que es alternatiua, como es notorio de derecho y lo prueua y tiene Octau. Vulp.* de aduerb. & præb. in dictione aut, pagin. 12. in principio, *y ansi le reputan, y han de tener por herejes y credentes, como consta de aquel texto, que està situado en el titulo de ellos. Luego si son herejes los difuntos por solo pedir en su iuyzio*, in articulo mortis, *aquella diabolica consolacion è imposicion de las manos de los herejes, bien siguen las penas canonicas à los hijos de los tales antes nacidos: y ansi tuuò mucha razon el señor Obispo Couarruuias en dezir que era manifiesto aquel texto por esta parte affirmatiua, y a mi parecer no tiene respuesta.*

La segunda respuesta de Nauarro al mismo texto (que es dezir, que no habla mas de hyos, que de estraños herederos legatarios, y otros sucessores) digo que es de ningun momento, porque basta hablar de hijos para nuestro intento, como habla de ellos: y que hable de estraños herederos, legatarios, y sucessores, no quita la fuerça de lo primero, porque destos tambien habla para en razon de si han de llenar la herencia, y mandas, è no.

A la tercera (que es dezir, que no habla de sola heregia cometida al tiempo de la muerte) digo que si habla, como se dixò en la respuesta a la primera solucion, pues loquitur textus ille alternatiuè, y no copulatiuè vt patet ex dictione aut, &c.

A la quarta se responde lo mismo.

A la quinta està satisfecho bastantemente, por lo respondido a la tercera que es la misma

A la sexta, que basta para lo que tratamos que el prouar la inocencia conuenga a los hyos, aunque conuenga ò los estrañor tabien para otros muchos respectos fuera de la infamia: y no por esso dexan de ser infames los hyos de los que in articulo mortis *son y mueren herejes, aunque antes no estuuiessen infamados, ni fuessen sospechosos de heregia. Assi que ninguna cosa concluyente responde en efecte Nauarro à aquel texto. como se vè euidentemente por qualquiera que estuuiere libre de aficion de su porecer. Y lo estoy desto (si no me engaño) porque no he escrito como Abogado, ni aconsejando, sino en lectura ordinaria, sin tener el caso* in facti contingentia.

Responde tambien Nauarro al texto in c. statutum, §. hoc sanè, de hær lib. 6. *que no concluye nada. porque solamente dize, que los hyos de los que mueren herejes sin conuertirse son infames, pero no especifica de los que nacieron antes ò despues de la heregia, ni aun añade diccion vniuersal, todos. Y no se sigue de las dichas palabras, que tambien los hijos que nacieren antes de la heregia son infames. sino solamente los que nacieron despues de la heregia: porque aunque hable generàlmente aquel texto de los hyos del que muere hereje, se ha de limitar por otras leyes, &c.*

Sed hæc responsio excluditur penitus ex littera illius textus, quatenus loquitur de filiis hæreticorũ alternatiuè, nempè, qui tales esse vel tales etiã decessisse probentur; quamuis enim verba illa priora, *qui tales esse, &c.* possent admittere interpretationem & limitationẽ Nauarri: cæterum sequentia, ibi, *vel tales etiam decessisse probentur*, nullo modo absque violentia eam admittunt, siquidem eo casu filij necessario nati esse debent ante hæresim Nec obstat si dicatur, posse tunc etiam esse filios natos ante hæresim inceptam & post eam incursam, quæ multo tempore durauit ante condemnationem & declarationem ipsius: quia etsi in hac specie procedere posset responsio & interpretat Nauar. alteram quoque speciem expresse comprehendit decisio illius textus, in qua minime locum habere nec verificari potest eadem responsio & limitatio, nempè, cum hæresis incepit & consumata fuit in articulo mortis tantum, ita vt hæreticus decessisse probetur, tunc namque clarum est filios eius relictos fuisse antea natos, & de his loqui dictus §. *hoc sanè.* Quod patet ex verbis prædictis ipsius ibi, *vel tales etiam decessisse probentur*, ad differentiam

eorum qui in vita hæresim incurrerunt, de quibus prius textus loquutus fuit. Loquitur igitur siue in vita, siue in morte quis hæresim incurrerit dummodo talis decesserit.

Nunc agamus de aliis responsionibus eidem textui assignatis per aduocatum præfatum Laur. Polo in sua prima supra citata allegatione iuris in fauorem prædicti D. Petr. Ponce de Leon, *fol. 37. ad fin & fol. sequ.* Primo namque inquit textum hunc habere duas partes: in prima confirmat Bonifac. VIII. Pontifex dispositum ab Innocent. & Alexand. IV. suis prædecessoribus, declarans inhabiles & incapaces officiorum & beneficiorum publicorum hæreticorum filios. Et hoc est planum, quod solùm comprehendat postea natos, hi si quidem solum possunt probari filij hæreticorum, vt prius latè probauerat idem author. Secunda pars textus, quæ incipit ibi *hoc sanè*, minime agit de pœnis filiorum, sed potius tota ea venit ad temperandum positas contra eos quampluribus modificationibus & exceptionibus, quibus dicit quod filij iam comprehensi sub regula primæ partis, qui erant antea nati, euitant prædictas pœnas si patres eorum Catholici decesserunt. Et similiter quod exclusio officiorum & beneficiorum publicorum, *puesta hasta la segunda generacion*, debeat extendi vsque ad primam in linea materna: & quod ex hac benignitate & fauore nullo modo pœna inferri potest contra iam natos, vt ibi latius prosequitur.

Sed hæc responsio minime tollit difficultatem ex modo prædicto contra secundam responsionem Nau. Tum præterea, quia verua & literalia sensus primæ partis illius textus est, quod Summus Pont. Bonif. VIII ibi referens statutum fœlicis recordationis Innoc. & Alexandri, prædecessorum suorum, ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque fi'ij vsque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secùs factum fuerit sit irritum & inane, declarat primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere, per maternam vero ad primum dumtaxat vblt hoc extendi. Itaque hæc est propriè declaratio, vt patet ex se, & constat ex eodem texto ibi, *declaramus*. At in secunda parte eiusdem textus ibi, *hoc sanè*, similiter hoc declarat idem Pontifex Bonifacius intelligendum esse de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur (in quibus verbis consistit tota vis nostræ sententiæ) non autem illorum, quos emendatos esse constiterit & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, &c.

Quamuis igitur prima pars illius textus egetat simpliciter de filiis hæreticorum, & sic dato quod non comprehenderet iam natos, in secunda vero parte hoc ampliat & intelligendum esse videtur (inquit Summus Pontifex, vt videmus in littera) de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur. Et sic loquitur non solum de illis, qui probantur esse hæreticos, & sic quando probatum fuit in vita eos tales esse, sed etiam qui probantur tales scilicet hæreticos decessisse. Quamuis ergo prædicta secunda pars textus benignitatem, fauorem, & moderationem primæ contineat, nihilominus continet etiam intellectum ampliationis filiorum & nepotum hæreticorum, non solum eorum qui probantur esse hæreticos, sed etiam tales decessisse probantur. Cessat igitur omnino & euacuatur præfata prima responsio, seu potius euasio aduocati D. Petr. Ponce, & remanet textus ibi in suo robore pro nostra sententia & magis communi affirmatiua.

Secunda responsio eiusdem aduocati, quæ est D. Simanc. *de inst. Cath. c. 29. n. 23.* etiam cessat & conuincitur ex his, quæ in terminis adduximus *dicto lib. 2. canon. q. dicto c. 36. n. 41. cum sequ.* Nec obstat si quis dixerit, illud quod Pontifex dicit *in dicto §. hoc sanè* ibi, *vel tales etiam decessisse probantur*, ea ratione requiri, vt planè constet illos nec emendatos fuisse, nec Ecclesiæ vnitati restitutos, non autem vt filij ante illorum hæresim nati contra omnem iuris rationem pœnis à iure statutis comprehendantur. Quoniam hoc procedere posset, si non præcederent in textum verba illa, *qui tales esse*, scilicet, *probantur*, prout præcedunt: verum illis stantibus, sequentia, scilicet, *vel tales etiam decessisse probantur*, includunt non solum casum, quo probatur & conuincitur hæresis actualis in vita alicuius, sed etiam quando probatur aliquem hæreticum decessisse, & sic post mortem eius hoc constat & probatur, prout in casu & specie *cap. filij, de haret. eodem lib. 6.* vbi sufficit, quod qui in articulo mortis sanæ mentis hæreticorum consolationem, seu potius desolationem per manus impositionem petierit, ad hoc vt eius filij vel hæredes innocentiam eius probare non possint post mortem: ergo fuit hæreticus, ac proinde eius filij incurrunt pœnas à iure statutas, & eius hæredes atque successores extranei fiunt incapaces honorum ipsius. Facit igitur non solum aliquid, sed etiam multum, imò est apertus pro ea vt censuit Villadieg. *de haret. quæst. 23.* quidquid eos, scilicet, Couar. & Villad eg. mirentur. Nauar. & Polo *vbi supra* nitentes nihil facere, sed reuera eam probant vt vidimus.

Non obest etiam quod ipsi dicunt, nullum textum esse expressum, quo decidatur filios ante hæresim natos incurrere in pœnas iuris, cum tamen sint plures probantes contrarium. Quia respondemus satis expressum dici, quod salua ratione recti sermonis aliud significare non potest.

Sic postquam scripseram contenta in dicto meo c. 30. *can. quæstion.* dum essem in Curia Regia Matriti mandato Regis, dictus D. Ponce de Leon eiusque præfatus aduocatus me consuluerunt super dicta quæstione, vt meum quoque proferrem iudicium in fauorem dicti D. Petr. pro parte negatiua, quam in meis scriptis improbaueram quamuis nondum in lucem editis: quia tunc illis super successione Comitatus de Bailem pendebat in gradu reuisionis, & mihi ostenderunt præfatas duas iuris allegationes aduocati Laurent. Polo desiderantis summe eidem Domino P. fauere, cuius lacrymis mouebar ac compatiebar suæ calamitatis immixiæ. Et nihilominus respondi eam partem benignam, fauorabilem, atque æquissimam esse, nec non iure probandam, nisi adessent iura præcitata *dicti tituli de haret. in 6.* quibus si mihi congruæ responsiones darentur libenter illis assentirem, sed quod tunc daræ non placebant: & tandem nullæ aliæ potuerunt inueniri, sicque nolui subscribere prædictis iuris allegationibus.

Postea paucis diebus labentibus sententia diffinitiua in gradu reuisionis prolata fuit per prope omnes Dominos de Consilio supremo Regali in prædicta causa iuxta præfatam nostram sententiam affirmatiuam & magis communem,

decimo die Ianuarij, ann. 1594. quæ est posita ad fin. prædicti libelli, qua pronuntiarunt & declararunt remedium l. Tauri & suarum declarationum intentatum per dictum D. Petrum Ponce de Leon locum habere & præceperunt vt eidem daretur tenuta & possessio bonorum, super quibus fuit iis illa, *con que el dicho D. Pedro Ponce de Leon no se intitule ni llame Conde de Baylen, ni vse ni exerça la jurisdicion de la dicha villa por su persona, sin orden y licencia de su Mageštad* Ecce enim quomodo nuper D.P. Ponce natus ante hæresim patris (de quo non fuit dubium) per Consilium supremum fuit priuatus dignitate & officio publico Comitatus & iurisdictionis per supra à nobis fundata: quo fit vt secùs atque à prædicto Ceuall. refertur, pronuntiatum fuit in Consilio Regio supremo. Accepimus tamen postea, Regiam Maiestatem illi ex gratia & priuilegio concessisse præfatum titulum Comitis, & iurisdictionem.

Post hæc scripta multis annis elapsis articulum hunc latè examinant Thom. Sanch. *in præcept. Decalog. lib. 2. cap. 27. per totum*, & Fr. Ludou. de Mirand. *in suo manuali Prælat. tom. 2. quæst. 1. art. 2. pag. 6.* qui in contraria sunt sententia in fauorem filiorum hæreticorum, qui ante hæresim patris nati sunt Et nituntur respondere prædictis iuribus contrariis, non tamen concludenter: quia prædicti textus indistinctè & generaliter loquuntur, & ideo teneo contra eos, vt supra in crimine hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum an ad sacros ordines promoueri possint? & numeris seqq. distinguitur. Et num. 5. quid filiis & nepotibus eorum, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ commiserunt?*

An filij hæreticorum ad sacros ordines promoueri possint?

QVÆSTIO LII.

1 QVÆRO secundo circa easdem leges 3. & 4. *titul. 3 lib. 8 non. collect. reg.* an filij hæreticorum ad sacros ordines promoueri possint? Quod indubium videtur cum hoc non sit iure prohibitum, ergo censetur permissum: & quia sumus in odiosis & pœnalibus in quibus benignior est interpretatio facienda iuxta communes & vulgatas regulas.

Nihilominus contrarium verius censet & probat D. Simanc *de instit. Catholic. tit. 29. num. 14.* & in tertia instructione Hispalens. *cap. 11. approbatum*, & sequitur Ignat. Salced in addit. ad Bernard. Diaz de Lug. *in pract. crimin. canonica, c. 23. in nouis, numer. 22 pag. 77. in versic. dubitari etiam:* quia filij hæreticorum non admittuntur ad Ecclesiastica benef. & publica officia consequenda, vt in nostris legibus, & *in cap. 2. §. hæretici, & in cap. statutum el segundo de hæret. lib. 6.* sed ordines sacri ad maxima Ecclesiastica officia ministranda instituti sunt: ergo & hi censentur filiis hæreticorum prohibiti. Denique, quia filij hæreticorum infamia notantur, & aliis inferioribus honoribus priuantur, *vt in cap. clerus, 21. distinctione & cap. fœlicis, § null, de pœn. 6* late D. Couar. *lib. 2. var. resol. cap. 8. num. 2. in principio*, & cæteri omnes: ergo ad sacros ordines promoueri non debent.

Benigna tamen interpretatione inductum est, vt illi tantum hæreticorum filij ab honoribus & publicis muneribus repellantur, quorum parentes Ecclesiæ vnitati non fuerunt restituti & reincorporati. Et vsque ad secundum per lineam masculinam, per lineam vero fœmininam vsque ad primum gradum dicta infamiæ nota tantum extenditur, *vt in dicto cap. statutum el segundo, §. hos sanè, de hæretic. lib. 6.* & in his nostris legibus Regiis. 2

Cuius discriminis ratio ea potissima esse potest: quia deterior est infectio viri quam fœminæ, maiori enim bono maius malum opponitur, vt docet Aristor. *lib. 8. Ethic.* sed præstantior est mas quàm fœmina, & primæ causæ efficienti propinquior: quidquid enim fœmineum est censetur esse imperfectum, vt quod patiatur magis quam agat. 3

Potest etiam altera ratio differentiæ assignari, nempè quod sicut nobilitas, dignitas, & familiæ honores descendunt in posteros à sexu virili, sic ex contrario maiorem iacturam ex paterno crimine iustissimum est quod soboles patiatur: ita Simanc. *vbi supra, numer. 15.* & Salced. *etiam dicto num. 22. prope fin.* Sed quare magis ad secundum gradum per lineam masculinam, ad primum vero per fœmininam, & non ad vlteriores gradus hæc infamia extendatur? Potest dici sic legislatoribus beneplacitum visum fuisse ob bonum Reipublicæ, & nè præterea Catholici vltra præmissos gradus inquietarentur. 4

Sed an idem seruandum sit in descendentibus ab illis, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ cōmiserunt? dubium facit, quia istas leges nec probat, nec laudat Dionysius Halicarnas. *lib. 8. de antiq Rom.* easque quodammodo ab eius Republica relegauit Plato *lib. 9. de legib.* vt refert D. Couar. *d. lib. 2. var. resol. c. 8. n. 2.* 5

Nihilominus tamen decisionem nostrarum legum in filiis & nepotibus hæreticorum loquētium, ad nepotes ob crimen læsæ Maiestatis humanæ commissum à parētibus, vt nepotes eorum quoque afficiantur infamia & officiorum publicorum indignitate, extendunt, iuxta communem sententiam Cyn. Alber. *num. 4.* & Salic. *num. 3. in l. quisquis, C. ad l. Iul. Maiestatis*, aduersus Bart. *in l. patri, ff. de adul.* & Philip. *in d. c. statutum el segundo* & Dec. *consil. 64. col. 1.* Licet dicta *l. quisquis §. 1. & l. 2. tit. 2. par. 7.* de filiis tantum meminerint, vbi Gregor. Lopez *in glossa magna, verbo sus hyos, col. 2. versi. sed an intelligatur*, fatetur eam esse communem sententiam.

Sed quidquid sit de iure communi, ipse Greg. Lop. *de iure Regio* adhæret verbis dictæ l. 2. quæ tantū loquitur de filiis, & non extēdit eius dispositionem ad nepotes, neque ad vlteriores: quia in materia odiosa verbum *filiorum* non extenditur ad nepotes, & aliis rationibus de quibus ibi per eum. Et sic profitetur quod dispositionem dicti *cap. statutum secundo, de hæretic. in 6.* loquentis in crimine hæresis, & nostrarum legum non extenderet in hoc ad crimen læsæ Maiestatis temporalis. Quod verius & tenendum videtur attenta dispositione dictæ leg. 2. Regiæ, quæ si aliud voluisset id expressisset, sicut exprimunt nostræ leges Regiæ loquentes in crimine hæresis, & dictum *c. statutum el segundo.* 6

7 Quare in specie nostræ quæstionis principalis censeo, filios Catholicos hæreticorum vsque ad secũdam generationem per lineam masculinam, & vsque ad primam per fœmininam esse infames, ac proinde ad beneficia Ecclesiastica & officia publica Regia & ad Sacros ordines, nec ad aliquod prædictorum esse admittendos; vlteriores vero posse admitti. Quod ita declarauit sacra Congregat. illustrissimorum Cardinalium Rom. qui Conc. Triden. interpretationibus præsunt, die 12. Iunij anni 1592. ad Episcopum Pacensem, addentes hoc. Quin etiamsi filij, vel nepotes essent eorum, qui licet hæretici fuerunt, constat tamen emendatos esse & vnitati corporique Ecclesiæ restitutos, nimirum, quod susceperint pro admissa culpa ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam, quã aut perfecerunt, aut ei perficiendæ insistunt, vel certe quoad eam perficiendam parati sunt iuxta constitutionem Bonifacij VIII. quæ incipit, *statutum*, &c. nempè posse eos admitti, nisi vbi Apostolico aliquo priuilegio, aut confirmatione contrarium cautum fuerit.

8 Filios vero illius, qui crimen læsæ Maiestatis humanæ admiserit, censeo non esse admittendos ad prædicta vsque ad primam tantum lineam & generationem indistinctè, iuxta præcedentem resolutionem.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum, &c. an priuentur beneficiis iam obtentis? & numeris sequentibus. Et quid de nobilitate sanguinis, vel antiquo priuilegio parentum? n. 8.*

An filij hæreticorum, &c. priuentur beneficiis iam obtentis?

QVÆSTIO LIII.

1 QVÆRO etiam circa easdem leges Regias an filij hæreticorum, receptatorum, & cæterorum contentorum in prædicta prohibitione priuentur beneficiis iam obtentis, necne?

2 In qua quæstione bonas remissiones refert Petr. Zened. *in sua collectan. 28. num. 3. super 6. lib. Decret.* sed nihil decidit. Eam tamen latè in vtramque partem examinat D. Couarr. *lib. 2. var. resol. cap. 8. num. 8. versiculo, cæterum quod filij hæreticorum.*

3 Et quod obtentis priuentur etiam ipso iure probarunt Ioan. Andr. *in cap. vt commissi, colum. 2.* Dominic. ibi *in §. priuandi, de hæret. in 6.* Henrich. *in cap. vergentis, colum. 4.* & ibi Anania *colum. 2. de hæret.* Imol. *in l. insulam in principio, ff. solut. matrimonio*, Præposit. *in cap. satis peruersum, 56. distinctione*, Ioan. Lup. *in tractat. de iusta obtent. reg.* Nauar. *5. p. §. 8.* vbi fatetur hanc opinionem magis communem esse, & similiter profitetur Iul. Clar. *in § hæresis, versic. item Clericus*, ex relatione Conar. licet eam non probet: sequitur tamen eamdem Pelaez *de maiorat. 1. p. quæst. 1. num. 66.* & Tiber Decian. *1. tom. tractat. crimin. lib. 5. cap. 45. sub numer. 4.* Et probatur hæc sententia argumento textus *in cap. fælicis, §. quod si quis, de pœn. in 6.* ex quo patet filios percutientis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ipso iure priuari beneficiis, quæ tempore commissi criminis obtinebant: & tamen crimen illud multo minus ac leuius est quàm crimen hæresis.

4 Nihilominus tamen contraria opinio verior est & tenenda imò quod filij hæreticorum nec ipso iure, nec per sententiam priuentur beneficiis Ecclesiasticis, quæ tempore commissi criminis iam obtinebant. Licet enim ob parentis culpam inhabiles efficiantur ad Ecclesiastica beneficia obtinenda, non tamen bonis propriis priuantur, & ideo poterunt retinere beneficia obtenta, præsertim quia nullo iure contrarium probatur: quare cum hoc sit pœnale non debet extendi, sed potius restringi, regula odia, de reg. iur. *in 6.* & qui inhabilis fit ad beneficia, regulariter obtentis non priuatur iuxta glossam in Clement. 1. *§. ipsius de pœnis* & ibi Zabarel. Imol. & Bonif. Vital. *numer. 54.* ¶ Sicut etiam videmus, filios ob crimen 5 læsæ Maiestatis commissum à parentibus non priuari beneficiis obtentis eo tempore, quo pater scelus perpetrauit iuxta glossam *in cap. satis peruersum, 56. distinctione*, quam sequitur Roman. *singul. 685.* dicens idem esse siue sit crimen læsæ Maiestatis secularis, siue Ecclesiasticæ. Quamuis hoc glossæ testimonium commodè adduci pro hac opinione non valeat, quippe quæ expressim loquatur in crimine læsæ Maiestatis secularis & vtatur ea ratione: quia Princeps secularis non potest propriis legibus Clericos punire, eosvè priuare Ecclesiasticis dignitatibus, vt in proposito perpendunt Imol. Henrich. Abb. & Hippolyt. quos refert & sequitur D. Couar. *d. num. 4. versic. hac vero glossa.* Sed nihilominus nostra verior opinio in specie nostræ quæstionis aduersus primam partem tenenda est per prædi. quam in terminis probant Anton. de Butr. & Panormit. *in cap. vergentis, de hæretic.* Gundisalu. à Villadieg. *de hæres. quæstione 23. num. 2.* & Repertorium Inquisit. *verbo filij.* Couar. *lib. 2. var. resolut. cap. 8. num. 4. versiculo, contrariam sententiam*, D. Simanc. *de institutione Catholic. tit. 29. num. 20.* Didac. Perez *in l. 1. titul. 7. lib. 8. ordin. pag. 197. col. 1. in principio:* & hanc sequitur Decian. sibi contrarius *vbi sup. dicto numer. 4. versiculo, limit. 7.* Iulius Clarius *in § hæresis, versiculo, item clericus*, vbi, quod hæc opinio mitior atque benignior est, & Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *in practic. crimin. cap. 114. in nouis, littera A. versiculo quinimo:* qui duo vltimi referunt Simanc. *dicto tit. 29. num. 7.* dicere pia & benigna interpretatione receptum esse, quod neque per sententiam priuentur, & Salced. addit, Simancam asseuerare ita pronuntiatum fuisse per Inquisitores Vallisoletanos, neutrum tamen apud Simanc. inuenio *dicto num. 7.* nec 20. quo loci eum pro hac parte citauimus. Eandem sententiam veriorem sequitur alios allegans aduocatus Polo in sua prima iuris allegatione pro D. Petro Ponce de Leon, *fol. 47. col. 2. & fol. 97. col. 1.* & ante eum Hoxeda *de benef. incompatib. cap. 23. num. 100* & sequitur alios allegans Inquisitor Param. *de origin. & progress. offic. Sanctæ Inquisitionis lib. 3. de accus. in caus. fid. quæst. 9. num. 204. cum sequentibus, pag. 83. cum sequenti:* & eam latè iure probat & multo probabiliorem affirmat Thom. Sanch. *in sua Summa lib. 2. cap. 28. numer. 26.* & præcipuè *num. 28.*

Sic etiam licet filij hæreticorum admitti non 7 debeant ad nouos honores & dignitates, non tamen priuantur habitis, aut his ad quas sibi ius quæsitum est ex dispositione ascendentium, qui ante crimen patris decesserint, vt latè probat D. Brunel.

D.Brunel.Consiliarius Regins Italiæ in sua allegatione iuris impressa in fauorem D.Petri Ponce de Leon ann.1594. *fol.98.versiculo,hoc autem præsupposito, cum sequentibus*, & aduocatus Polo *vbi supra*.

7 Nec obstat textus in dicto *cap. fœlicis, §.quod si quis, de pœn.in* 6.pro contraria parte expensus: quia non sequitur, maiora & grauiora crimina esse vindicanda maioribus, aut saltem eisdem pœnis quibus minora: sæpè enim Respublica minora crimioa variis ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitandam delinquentium audaciam,vt respondet Couar.*vbi supra*.In pœnis itaque noo licet argnere de minori ad maius,sed ea pro vnoquoque delicto imponenda est, quæ in specie inuenitur iure imposita, aduocatus Polo alios allegans *vbi supra,fol.50. col.5. versic.lo segundo*,& Brunel. *latè ibi fol.60. col.a.*

8 Ex qua opinione veriori tenéda infertur,filios hæreticorum minimè priuari nobilitate sanguinis,vel antiquo parentum priuilegio, ad eos deriuata,vel deriuato. Licet enim minoribus beneficiis habeantur iodigni, & paterna iofamia ootentur,omnibusque honoribus priuentur,ac proinde in eis locum habeat dispositio oostrarum legum & iuris Canonici; uihilominus ea, quæ non à patre,sed à maioribus proueniunt, non auferuntur à nepotibus & aliis descendentibus propter patrum suorum crimina *l.quisquis,§.1. C.ad legem Iul.Mai. l.3.ff de interdict. & releg.* & illic Bart. Ioann.Lup.de regn Nauar *p.5. §.6. cum sequentibus*, Dec. *consil.*318.Igneus *in l.3 §.fin. & in l.vltim.ff.ad Sylan.*ita probat Otalor.*in 4 p.de nobil.cap.vltim.* & Simanc.*dicto tit.29 num.*18. vbi quod hæc sententia est verior, & quod hoc iure vtimur,quia non inueniuntur aliqua lege nobilitate ista priuari, nec leges pœnales extendendæ sunt,sed restringendæ.

SVMMARIVM.

1 *Filij Catholici hæreticorum an priuentur successione aut vocatione suorum maiorum? & numeris sequentibus per totam quæstionem. Et procul dubio non priuantur, quando pater nunquam successit in illo iure,vt in n.12.*

3 *Maioratus dicitur dignitas.*

7 *Quilibet vocatus ad maioratum habet suam propriam vocationem & substitutionem. Et primo vocatus debet præferri postea vocatis. Quod procedit etiam in primogenio in testamento instituto, vt in num.8. & à fortiori in iure acquisito per contractum: quia illud non abstulit lex quisquis, C. ad l.Iul.Maiest.nec lex Regia,vt in n.9.*

10 *Iura prouenientia ex contractu oriuntur ex iure gentium,atque illa nemini auferuntur.*

11 *Filij emancipati non priuantur bonis à patre eis donatis, ante quam crimen læsæ Maiestatis committeret.*

13 *Filius quando non agit de succedendo patri, sed auo vel agnato transuersali, delictum patris nullo modo præiudicat filio quoad feudi successionem.*

14 *Praxis huius quæstionis in causa Comitatus de Baylen refertur,sententia lata in Consilio supremo Regali.*

15 *Iurisdictio & dignitas Ducatus,Comitatus,&c. obtineri non potest per infames, & sic per filios hæreticorum.*

An filij hæreticorum Catholici priuentur successione,aut vocatione bonorum suorum maiorum.

QVÆSTIO LIV.

QVÆRO circa prædicta an filij catholici hæreticorum priuentur successione deferenda,vel delata ex fideicommisso, vel maioratu ab auo, proauo, vel aliis maioribus relicto, vinculo vel maioratu bonorum instituto cum vocatione descendentium, collateralium, & aliorum consanguineorum suorum? Et in hoc partem affirmatiuam,nẽpe quod filij hæreticorum non solum priuentur successione paterna, sed etiam auita, imò & agnatorum & cognatorum, tenuerunt Cyn.*in l. quisquis, §.filij,C.ad legem Iul. Maiest.*Ancar.*in cap. statutum el segundo num.2.de hæret.in 6.* Zanchin. *de hæret.cap.28. num.2.* Angel. *in l.C.de hæred.instit.*vbi Corn. *num.15.*Henrich. Boi. *c.vergentis,col fi.de hæret.*Decian. *1.tom tract. crimin.lib.5.cap.45.num.12* & de filiis & aliis domest.hæreticorum Pelaez *de maiorat.2.p. quæst.4. in 2.illatione:*& io terminis maioratus instituti in testamento hanc partem tenet & probat Greg. Lop.*in l.a.tit.2.partita 7.in glossa las mandas, versiculo,si vero talia bona*, dicens secùs esse in primogenio instituto ex contractu. 1

Quæ sententia in primis probatur ex eo,quod licet argumentari à crimine læsæ Maiestatis humanæ ad crimen læsæ Maiestatis Diuinæ cap. cum secundum leges *de hæret.in 6.* vbi Doctores; at filij committentium crimen læsæ Maiestatis humanæ priuantur omni successionis commodo *d.l.quisquis, §.filij,cap. si quis cum militibus,6. q.1. cap. vergentis de hæret.in 6.* & vtrobique omnes: ergo,&c. 2

Secundo eadem affirmatiua sententia probari 3
videtur ex nostra leg.3.*hoc tit.3.lib.8.nou.coll.reg.* in qua statuitur, quod Ecclesiæ reconciliati propter hæresim, necoon & filij nepotesque per lineam masculinam eorum, qui ob hanc causam combusti sunt, non possunt esse Consiliarij, neque Auditores Cancellariarum, nec pariter habere possunt alia officia de quibus in hac l. agitur, sub pœna contra illos comminata, qui cùm priuatæ essent personæ officia vsurpant: ergo sunt inhabiles & infames ad hoores & dignitates, officia publica & beneficia, iuxta dispositionem textus *in c.2.§.filij,& d.c.statutum el segundo,*

Tertio,quia maioratus dicitur dignitas,vt scribunt post alios D.Couar. *lib.3.variar.resol.cap.5. num.5.versiculo sexto,& lib.5.cap.15.num.14.propè fin.*& alij plures,quos refert licet eos non sequatur Molin. *lib.5. de Hispan. primog.cap.13.num.1.* & Burg.de Paz *in 1.p.quæstionum ciuil.quæst.3.n.5.* & ad dignitatem non admittuntur hæreticorum filij ob infamiam, quæ à dignitatibus excludit, *c.infamibus, de reg.iur.*

Hæc & alia adduci possunt pro hac parte,præcipuè si maioratus haberet vassallos cum iurisdictione,vel etiam titulum dignitatis,Ducatus,Comitatus,vel Marchionatus & simil.etiam in consequentiam & cohærentiam territorij, per iura supra allegata.

Sed nihilominus in specie quæstionis nostræ 4
in principio propositæ, semota iurisdictione & tit. dignitatis prædictæ, sed stando io terminis

maioratus

maioratus antiqui non habentis aliquam dignitatem annexam verior est contraria sententia: rum ex dictis in calce quaestionis praecedentis, nempè quod ea, quæ non à patre sed à maioribus proueniunt, non auferuntur à nepotibus & aliis descendentibus propter parrum suorum crimina *l. quisquis, §. 1. C. ad legem Iul. Maiest. l. 3. ff. de interd. & releg. cum simil.* Tum etiam ex *l. iura libertorum de iure patronat. & l. eorum, ff. ad legem Iul. Maiest.* nonobstantibus responsionibus eisdem assignatis ne probent hanc sententiam à quibusdam aduocatis tenentibus priorem, à quibus eadem iura vt hanc secundam fortissime probent defendit Brunel. *vbi sup. fol. 90.*

5 Sed & tertio eadem sententia negatiua potissimum ex eo probatur, quod filiis hæreticorum ob parentum suorum crimina non auferuntur ea, quæ proueniunt ab antiquis ascendentibus maioribus, vt in prædictis iuribus. Cùm enim hæc successio vere & propriè proueniat, atque pendeat ex dispositione & fundatione primi institutoris, eo ipso quod primogenitus nascitur statim eidem cum iure primogenituræ spes quædam certa atque incommutabilis, ac ius succedendi in habitu ad maioratus successionem suo loco & tempore acquiritur, vt opinantur Oldrad. *consil. 224. num. 27. cum sequentibus*, Alber. *in proem. ff. vet. §. discipuli, n. 22.* & Paul. de Castr. *cons. 164. col. 4. num. 4. in vltimis verbis, lib. 2.* Abb. *cons. 85. num. 2. lib. 2.* & ante eos Bart. à quo ipsi acceperunt, *cons. 59. num. 3. lib. 2.* Decius *cons. 498. n. 19.* Paris. *cons. 72. num. 4. lib. 4.* Socin. Iun. *consil. 108. num. 3. lib. 2.* Alciat. *respons. 585. num. 7.* cum aliis, quorum meminit D. Molin. *lib. 1. de primog. Hispan. cap. 1. num. 17. & lib. 3. cap. 6. num. 37.* & Brunel. *vbi supra fol. 93. & 94. col. 1.* vbi etiam quod pariter vocatis sub conditione ea pendente dicitur ius quæsitum, vt ibi latè probat: sequitur etiam ibi aduocatus Polo *fol. 43. col. 2.* vbi alios
6 allegat § Quod ius etiam alio possidente formatum & considerabile nulla lex de crimine læsæ Maiestatis loquens filio auferre voluit, nec debuit, quia ius illud prouenit, non ex dispositione legis vt aliæ successiones hæreditariæ, sed ex fundatione testatoris, vt in terminis considerat Anton. Gomez *in l. 40. Tauri num. 91. versic. 3. non obstat*, Molin. *lib. 4. de Hispan. primog. cap. 11. n. 52.* & cùm consistat in bonis, ac rebus à maioribus vltra patrem & auum prouenientibus, non vero consistat in honoribus, beneficiis Ecclesiasticis, nec officiis publicis, merito vt illis priuari non debeant prædicti filij hæreticorum. Quod & voluit Angel. *in dicta l. quisquis, col. 1. ad fin. verbo, proximorum*, quatenus inquit illud, quod ibi dicitur filios committentium crimen læsæ Maiestatis priuari successione proximorum, accipi debere ex testamento, quasi sentiat omnem aliam successionem, quæ ex antiqua successione proueniat, prohibitam non esse, vt clarius aduertit Boher. *decis. 6. num. 7.* dum dicit, dictam *l. quisquis* priuantem filios successione intelligi de post aduenientе; non vero de successione ante crimen commissum delata. Et in terminis dictæ legis quisquis expresse id decreuit Anton. Contius *in eius repetitione, versiculo, omnium proximorum pag. 45.* dicens quod filij eius, qui crimen læsæ Maiestatis commisit, non amittunt successionem eorum bonorum, in quibus iam ante patris reatum fuerat spes eis quæsita ex fideicommisso, necnon & Menoch. *cons. 99. num. 218. cum sequentibus lib. 1.* post Cortas. *in l. filiam, ff. de Senat.* quod & sensit *dicta lib. 2.* ibi: *Ni puedan heredar à pariente que ayan, ni à otro estraño que les estableciesse por herederos, ni puedan auer las mandas que les fueren fechas*, dum loquitur in successione hæreditatis & obtentione legatorum post crimen delatis. Extendendum igitur hoc non est ad antea competentia, prout in terminis, probant latissimè plures alios authores allegantes aduocatus Polo in sua prima iuris allegatione pro D. P. Ponce de Leon impressa ann. 1594. *fol. 44. per totum cum sequentibus*, & D. Brunel. in alia sua iuris allegatione pro eodem ibidem coniuncta, *fol. 88. colum. 2. cum sequentibus, & fol. 90. col. 1.* vbi dicit indubitatum, & *fol. 91. per totum, & fol. 92. col. 1.* vbi ad saturitatem, & optimè D. Molin. *vbi supra dicto lib. 4. cap. 11. num. 50. cum sequentibus*, & comprobat latè Prosper. Farin. *lib. 1. quæst. criminal. quæst. 25. n. 76. & 77.* & ante eos D. Simanc. *de institut. Catholic. tit. 19. num. 19.*

Quæ sententia verissima, communis & tenenda comprobatur, quia tot censentur institutiones & vocationes ad maioratum, quot sunt personæ, & sic quilibet habet suam propriam vocationem & substitutionem, & primus vocatus debet præferri postea vocatis, vt tenet Paul. Castrens. *dicto consil. 164 num. 6. in versiculo, item non obstat*, Abb. *dicto consil. 58. num. 5. & 6.* & alij plures à nobis relati *consil. 13. numer. 9.* ergo vnius delictum alteri præiudicare non potest, vt scribit in specie Bald. *in cap. num. 3. si vassall. feud. priuetur, & in cap. 1. de vassall. qui contra constit. Lothar.* &c. sequitur Curt. *in tract. feud. p. 5. versic. imitato*, vbi alios refert Thom. Matin. *in tract. feud. titulo de feud. ex pacto & prouident. antiq. num. 90. & 91.* Socin Sen. *consil. 38. num. 3. lib. 4.* Ruyn. *consil. 149. num. 14. lib. 1. & cons. 117. num. 19. lib. 3.* Gozad. *cons. 84 num. 19.* Zas. *de feud. sub Rubrica de amissione feud. n. 102.* & optimè in proposito Paul. de Castr. *consil. 311. num. 3. lib. 1.* vbi quod quando prima Inuestitura fuit facta expresse pro se & liberis & descendentibus, tunc quilibet ex magis vltimis descendentibus censetur potius habere ab auo, seu primo institutore quam à patre suo immediato, qui non fuit primo institutus, & ideo delictum patris, à quo nec habet nec habere censetur, non nocet sibi, nec potest vel debet esse causa auferendi à filio quod ab eo non habet, sed ab alio, vbique citat ad hoc Cyn. & alios idem Paul. *in l. adoptiuum, §. patronum, num. 4. ff. de in ius voc.* & ibi Fulgos. *num. 6.* Ancar. *in c. 1. num. 5. in principio de nat. ex lib. ventr.* Bald. *in l. 1. num. 5. 6. & 7. C. de bon. lib.* & in lege duodecim tabularum, *num. 2. C. de legit. hæred.* Abb. *consil. 15. quæstione 7. lib. 2.* Platea *in l. paterna, num. 1. versic. & hæc faciunt, C. de Decur. lib. 10.* Molin. *in consuet. Paris. 1. p. §. 10. n. 133.* Ioan. Igneus *in lege fin. num. 31. ff. ad Sylan.* dicens quod tunc filius non succedit tanquam ipse, id est patris sui hæres, ex substitutione aui, & proaui, sed tanquam quilibet alius habens acquirendi potestatem, vt in simili inquit Consultus in lege si pater famil. *ff. de adopt.* & probant latè cum supradictis & aliis aduocatus Polus, & Brunel. *vbi supra.* Quæ omnia eorumque rationes idem concludunt ac militant in filiis Catholicis hæreticorum, & sic in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, prout in terminis vnico verbo significaui: Calder. *consil. 3. titulo de hæret.* dum asseuerat, opinionem pro filiis ante hæresim natis maximè procedere in his, quæ à patre non proueniunt, sed sunt omnino extrinseca, id quod probant etiam communiter Doctores supra citati.

Et superiora procedunt etiam in primogenio ex testamento instituto, vt aduersus Greg. Lopez 8

vbi

vbi ſupra, fundat & probat & tenet D. Molin. *dicto lib.4.cap.11.num.51.cum ſequentibus*,& latius cum eo increpans Gregor. Lopez *vbi ſupra*, contrarium tenensem D. Bruñol *vbi ſupra*, *fol.95. col.1.verſiculo, nec obſtabit authoritas* Greg. Lopez *& fol.96.*

9 Sed à fortiori procedunt in iore aequiſito per contractum, qood nullo modo ſuſtulit *l. quiſquis nec dicta l.2. tit.2. partita* 7. vt reſoluit in ſpecie Greg. Lopez ibi in gloſſa *las mandas, col. penult. in fin.* ibi, *peruenerunt ex titulo donationis inter viuos*, & ſequuntur D. Molin. *vbi ſupra dicto n.51. cum ſequentibus*,& Bruñol etiam *vbi ſupra*,& hoc idem probat latiſſimè iure & authoritate quamplurium Doctorum aduocatus Polo *vbi ſupra, fol.46.columm.1.verſic.quæ omnia,col.1.& 2.* & Menoch. ibidem *in ſua iuris allegatione, fol.74. col.1. verſ.4. ſuffragatur.*

10 Iura namq; prouenientia ex contractu oriuntur ex iure gentium, atque ideo nemini auferuntur, vt tradit Bart. *in l. quidam ſerui* per textum ibi, *ff.de pœn* & leges pœnales de teſtamentis loquentes ad contractus non extenduntur, teſte Bald. *in l.teſtamentum ideo, num.5 de teſtamentis.*

11 ¶ Hinc eſt, vt filij emancipati non priuentur bonis eis donatis à patre antequam crimen læſæ Maieſtatis committeret *l.ſi quis poſthac, §.1.C de bon. proſcript.* notat gloſſa *in dicta l. quiſquis, §. emancipationes, verbo, non valeant*, & ibi Cyn. *num.1.verſic.ſeptimo nota,& num.5. verſic. præterea*, Salicet & Faber. *ante fin.* ergo à fortiori non debent priuari donationibus ſibi factis à maioribus, & in quibus habebant ius quæſitum & formatum, antequam eorum pater crimen committeret.

12 Similiter permaximè & proculdubio ſuperiora procedunt, ſi pater crimen committens nunquam ſucceſſit in illo iure, fideicommiſſo,vel maiorato, & ſic eius filius non agit de ſuccendendo patri, qoia ipſe nunquam ſucceſſit, ſed auo, vel alij tranſuerſali agnato vt in terminis in filio nato ante crimen læſæ Maieſtatis patris probauit Matth.de Afflict.*cap.1. verſic. in gloſſ.3. num.16. quæſit prima cauſ. benef. amitt. in vſibus feud.* & latè plures allegans aduocatus Polo *vbi ſupra,fol.47.verſic. y eſtas doctrinas*, & Bruñol ibi, *fol.65.columm.2.verſiculo prædict.* & iterum *fol.92. col.1.ad fin.& col. ſequenti.*

13 Et generaliter, quod quando filius non agit de ſuccedendo patri,ſed auo, vel agnato tranſuerſali, quod del[illegible]um patris nullo modo præiudicet filio, quoad feudi ſucceſſionem tradit Bart. *in l.3.num.2. verſiculo,ſi non eſſet quæſitum, ff.de interd. & releg.* Cottaſ. *in l. emancipatum, §. ſi quis patrem,num.4.in fin.ff.de Senat.* Petr.Coſtal.*in eadem l. emancipatum ad fin.* Zaſius *de feudis*, 10.p. *num.40. verſiculo,quoad delicta vel offenſas*, Iacob. de Sancto Georgio *in inueſtit. feud. verbo dictique vaſſalli,num.60.*Lauzelot.Galiaul. *in lege Gallus,§. & quid ſi tantum,num.6.ff.de lib.& poſthum.*& alij plures, quos refert Petr.Dueñ.*in regula 346. numer.5.* Andr. Gail. *lib.2. de pace publica, cap.53. num.25.*

14 Et ita prædicta & alia plura adducta per prææcitatos conſulentes in ſuis iuris allegatiooibus pro d. D. Petro Ponce de Leon ſuper cauſa ſucceſſionis maioratus & Comitatus de Bailem, in Coosilio ſupremo Caſtellæ iampridem fuit pronuntiatum in fauorem D.Per.Ponce de Leon ſibi per contractum tranſactionis prouenientis à maioribus ſuis,ac delatæ poſt mortem patris ſui,qui ob crimen hæreſis fuit combuſtus, cùm ipſe filius ante fuiſſet natus, dempta dignitate Comitatus eiuſque iuriſdictione. Hi namque tanquam dignisatibus fuit priuatus propter infamiam ex regula iuris vulgari,vt patet ex tenore ipſius ſententiæ, quæ eſt impreſſa poſt dictas iuris allegatiooes: *Per la qual ſe mandò, que al dicho den Pedro Ponce de Leon le fueſſe dada la tenuta, y poſſeſſion de los bienes ſobre que auia ſido el pleyto, con que el dicho don Pedro Ponce de Leon no ſe intitule, ni llame Conde de Baylen,ni vſe ni exerça la iuriſdicion de la dicha villa por ſu perſona, ſin licencia y orden de ſu Mageſtad.Y fue dada eſta ſentencia definitiua per los Señores de Conſejo Real en Madrid à 10. dias del mes de Enero de 1594.años, y eſtà la original en el oficio del Secretario de Ioan Gallo de Andrada.*

Quamuis igitur iuriſdictio & dignitas Ducatus, Comitatus, vel Marchionatus & ſimil. in conſequentiam ſucceſſionis bonorum quibus cohærent videbantur tranſire in iofamem,vt latè iure comprobat cum Bald. *in l.1. num.1. C de ſecund. nupt.* & aliis D. Molin. *lib.1.de Hiſp in.primog.cap.13.num.13.cum ſequentibus*,& Bruñol *vbi ſupra fol.98.cum ſequentibus*: nihilominus verius eſt ac proinde tenendum, iuriſdictionem nec prædictam dignitatem principaliter incidenter, nec io conſeqoentiam poſſe obtineri per infames, & ſic per filios hæreticorum, vt tenet & probat Gregor.Lopez *in dicta l.2. tit.2. partita 7. in gloſſa las mandas que le fueren fechas,verſiculo & pro reſolutione*:& deoique eam ſequi videtur idem Molin. *dicto lib.4. cap15. num.54.* & expreſſe Didac.Perez *in l.1.tit.7. lib.8. ordin. pag.199. in fin.* vbi in terminis tenet, quod filij proditoris non venient ad iſtam, ſcilicet, iuriſdictionem & dignitatem Ducatus,Marchionatus,Comitatus,vel huiuſmodi, ſed ille qui fuerit pronepos, & ſic poſt ſecundam generationem per lioeam virilem, vel collateralis in defectum deſcendentium ad maioratum vocatorum. 15

His ſic rectè conſtitutis & reſolutis non obſtant fundamensa ſupra adducta pro priori parte in principio quæſtionis: quia eis ſufficienter ſatisfaciunt prædicti conſulentes, & præcipuè noſtræ *leg.3. tit.3.hoc lib.8.nou.collect.reg.* nempè: qood in d.l. nihil diſponitur de hæreditatibus & aliis ſucceſſionibus, in quibus verſator noſtra quæſt. & ideo nihil obſtet in propoſito, prætergoam quod eadem lex non trahitur ad ius qoæſitum aliter quam ex facto patris per ſupradicta; cum aliud ſit tollere ius quæſitum, aliud tollere quærendum.

Et poſt hæc ſcripta plurima in prædicta quæſtione congerit Thom. Sanch. *in ſua Summa l.2. cap.30. per totum*, qui eſt videndus quoties opus fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Legis 3. & 4 tit.3.lib.8.noua collect.Reg.prohibentium reconciliatis eorumque filiis & nepotibus officia publica intellectus & numeris ſequentibus, præcipuè n.6.& 7.*

3 *Graduum differentia inter deſcendentes ex linea virili hæretici vſque ad ſecundum gradum, & fœminina vſque ad primum, ad non obtinenda beneficia publica.*

4 *Hæreticus ad hoc vt quis dicatur conſummatus tria requiruntur, de quibus hîc & n.5. infertur ex hoc, quod in ea habetur.*

Circà

Circa intellectum verborum legis 3. & 4. tit. 3. lib. 8. collect. Reg. prohibentium reconciliatis eorumque filiis & nepotibus officia publica.

QVÆSTIO LV.

1 QVÆRO circa easdem leges Regias, dum prohibent, *que los reconciliados por el delicto de la heregia, ni los hijos y nietos de quemados, y condenados por el dicho delicto hasta la segunda generacion por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan tener oficios Reales publicos de honra, &c.* de intellectu horum verborum?

In quo illud procul dubio planum est, nempè, 2 eas procedere in filiis hæreticorum in sua pertinacia decedentium secus vero illorum, quos emendatos esse constiterit, ac reincorporatos vnitati Ecclesiæ, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt ad recipiendam eandem. Horum enim filij etiam post crimen hæresis nati incapaces minimè sunt beneficiorum, nec officiorum publicorum, vt expresse decisum extat *in cap. statutum el segundo, §. hoc sane, de heret. lib. 6. Rojas alios* allegans *de heret. 2. p. assertione 42. num. 337.* & hoc benigna interpretatione legumlatoribus placuit, vt inquit D. Simanc. *de instit. Cathol. tit. 29. num. 15.* & cum eo Igna. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *in practic. crim. can. cap. 23 in nouis, sub num. 22. vers. id tamen*, ¶ vbi assignat rationem differentiæ gra-3 duum prædictorum inter lineam virilem & fœmininam: vel quia deterior est infectio viri quam fœminæ, maiori enim bono maius malum opponitur, sicut Aristot. docet *lib. 8. Ethic. capit. 10.* quoniam præstantior est sexus mas quam fœmina, & primæ causæ efficienti propinquior, vt ait Philo, *lib. de victimis*, nam quidquid fœmineum est imperfectum censetur, & subditum vt putatur magis quàm agat: vel quia quemadmodum familiæ dignitas, nobilitas, & honores descendunt in posteros à sexu virili, sic ex contrario longiorem iacturam in eisdem soboles pati debeat pro delicto paterno.

Quæ declaratio nostrarum legum etiam com-4 probatur ex textu, *in cap. dixit Apostolus ibi:* Qui errant & parati sunt corrigi nequaquam inter hæreticos sunt computandi, & *in cap. qui in Ecclesia* ibi, sua pestifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, *24. quest. 3. in cap. ferrum 50. dist.* ibi: quia iam incipit esse quod non fuit. Tria enim concurrere debent ad hoc vt quis dicatur hæreticus consummatus. Primum falsa credulitas ex parte virtutis animæ, siue potentiæ rationalis. Secundum peruersa voluntas in concupiscibili. Tertium impugnationis pertinacitas ex parte irascibili, vt tradunt DD. Paul. Grilland. *in tractat. de heret. cap. 1. n. 5.* Alphons. à Castr. *lib. 1. de iust. heret. punit. cap. 7. vers. heretici asserentes*, &c. Simanc. *de instit. Cathol. tit. 30. num. 3.* Rojas *de heres. vbi sup. assert. 45. num. 363.* Ægid. Bossius *in sua practic. crimin. tit. de heret. in princ.* Iulius Clar. *§. heresis verbo, ad hoc* Alphons. Guer. *in Thesaur. Christian. relig. tit. de heret. n. 2.* & diximus latius *sup. alia quest.*

Ergo si lapsus semel in hæresim ad fidem Ca- 5
tholicam reuertatur, vnitatique Ecclesiæ sit reincorporatus, & pro culpa prædicta ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam receperit atque perfecerit, vel humiliter eius prosecutioni insistit, vel paratus fuit ad eam recipiendam, iam amplius hæreticus dici non valet, ac proinde eorum filij, ac nepotes sub prohibitione nostrarum legum minimè continentur, vt iure probat latissimè licenciatus Polo aduocat. in sua allegatione iuris pro D. Pedro Ponce de Leon *sobre el Condado de Baylen*, impressa ann. 1594. inter alias iuris allegationes diuersorum pro eodem, *fol. 5. cum sequentibus*: & ante eum eamdem principalem sententiam, & intellectum ad nostras leges Regias tenet, probat, ac constanter ex pluribus defendit Nauar. in suo consil. manuscrip. pro nobilibus Sotelis Zamoren. hodie impresso *por allegacion de Derecho en fauor del dicho D. Pedro Ponce* inter alias iuris allegationes diuersorum pro eodem, *fol. 80. col. 1. cum seqq.* vbi optimè exponit intelligit, atque declarat nostrarum hanc l. Regiam, ne obstet supradictis in sua generalitate, nempe, *que inhabilita à los mismos reconciliados: pero no à sus hijos: porque no dize à los reconciliados ni sus hijos, sino solamente los reconciliados, ni los hijos de los condenados, significando claramente que otra cosa se ha de dezir de los hijos de los reconciliados: y que causa de auer parecido lo contrario à algunos à sido el auer leydo de corrida las dichas prematicas, y como hablan de los reconciliados, y de los hijos de los condenados, auerse los figurado que hablan de los reconciliados y de los hijos, y no mirar que hablan de los reconciliados, y de los hijos de los condenados, y no pensar que entender los de otra manera es dezir que la moderacion del Papa Bonifacio en el dicho cap. statutum el 2. nunca auria lugar, ni considerar quanto mas razon ay de incluyr à los mismos reconciliados que à sus hijos inocentes: y que dezir lo contrario seria dezir que los Reyes Catholicos quisieron derogar à aquella muy sancta declaracion del Papa in d. cap. statutum, que declaro que los inocentes no pidiesen sus honras por el pecado de sus padres, quando se conuirtiessen, y no muriesen herejes pertinaces, lo qual sus Altezas no auian de querer hazer en manera alguna, tanto por el gran acato que siempre tuuieron à la Sancta Sede Apostolica, quanto por el poder seglar en esta materia es menor que el Ecclesiastico*, vt in cap. vt offic. §. prohibemus, &c. statutum el 1. de hæretic. lib. 6. *y para derogarla era menester poder mayor* cap. cum inferior, de maio. & obed. & Clemen. ne Romani, de electio. *Y ansi concluye que tiene por sin duda esta conclusion, y que por clara la tiene el D. Siman. y el Dean de Segouia, y Ioan Andr. Domin. Perusino, y la comun in d. cap. statutum el. 2.* & vltra eum & sup. allegatos eam tenent Roj. *in singul. fides 66.* & Grat. *in reg. 223. hereticus*, & Cant. *de heret. num. 11. 12. & 13.* & eos referens sic declarans nostram l. D. Azeu. *in d. l. 3. & 4 huius tit. 3. lib. 8. num. 28.* & est communiter recepta sent. sine contradictore aliquo in terminis præd. de simplici lapso reconciliato, vt affirmat idem Lic. Polo in alia eius iuris alleg. *interp. vbi supra, fol. 230. col. 1.*

Neque obstat, quod eædem ll. Regiæ loquantur de filiis condemnatorum, quos inhabilitant vsque ad secundam generationem per lineam masculinam, & ad primam per lineam fœmininam: quia debent intelligi de condemnatis pertinacibus, non verò de reconciliatis & reincor-

poratis

poratis vnitati Eccleſiæ, & eorum filiis. Tum quia eædem ll. hoc declarant, ſi quidem, vt perpendimus, dicunt quod inhabilitant reconciliatos & filios condemnatorum, & non filios reconciliatorum, quos certum eſt, ſi vellent includere quod hoc exprimerent. Tum etiam, quia conſulto hos omiſerunt propter deciſionem Pontificiam *d. c. ſtatutum* 2. vt patet ex ſupradictis & in terminis.

7 Quod adeo verum eſſe affirmat Polo in vtroque *loco ſup. citat.* vt procedat etiam in filiis lapſorum traditorum brachio ſeculari, quia etiam in his, dummodo pœniteant & conuertantur, filiorum pœna ceſſat, & ita inquit nouiſſimè tenere in terminis. Henriq. *in ſua ſum. moral. lib. 4. tit. de irreg. c. 5. n. 4* Eccleſia namque ad iudicandum aliquem hæreticum pro reincorporato in ſua vnitate ſolum requirit quod ſe redocat & conuertatur etiam in vltimo vitæ ſpiritu, vt probat *text. in cap. firmiſſimè, de hæret.* ibi, bis hæreticus ſchiſmaticus participabit de igne æterno, niſi ante finem vitæ Catholicæ fuerit reintegratus & reincorporatus Eccleſiæ. ad quod perpẽdit illum text Paul. Gril. *de hær. q. 5. n. 7. verſ ego autem.* Quá extenſionem latius comprobare nititur Polo *vbi ſup. fol. 6.* quæ quamuis ſubtilis & colorata videtur, non ita certa eſt ſicut præcedens communis ſententia, iuxta quam reſoluimus noſtras leges Regias minime comprehendere filios ſimplicium lapſorum, reconciliatorum, & reincorporatorum vnitati Eccleſiæ *que quedan viuos imponiendoles alguna penitencia, para que la cumplan: porque entregandolos al braço ſeglar, aunque no ſean relapſos, y ſe reconcilien, y reincorporen en la vnidad de la Igleſia,* diuerſa ratio militat, vt patet ex adductis pro ſecunda opinione, in quæſt. ſtatim ſequenti. Et ideo non probo prædictam extenſionem, & ampliationem, imò non benè ſentio de ea, & contrarium ideo rectè tenet Cantera *in ſuis quæſt. crim. c. 1. de hæret. apoſta. &c. n. 11. verſ. ſed eſt dubium.*

SVMMARIVM.

1 *Filij relapſi ad fidem iterum conuerſi an comprehendantur ſub diſpoſitione ll. 3. & 4. tit. 3. lib 8. nou. coll. Reg.*
2 *Relapſus conuerſus ad fidem an reputetur hæreticus, & quoad quid?*
3 *Relapſus conuerſus ad fidem quis dicatur?*
4 *Hæreticum eſſet dicere, quod quis quantumuis grauia peccata commiſerit non poſſit vſque ad mortem pœnitere, & ad Eccleſiam redire, & numer. 5. & ſeqq. vbi bene probatur, & num. 21. & 22.*
9 *Correctio legum in dubio eſt euitanda.*
10 *Extenſio legis pœnalis non eſt facienda, etiam ex identitate rationis, & etiam ſi fauor animæ verſetur.*
11 *Generalitas vnius legis diſtinguitur per aliam.*
12 *Lege antiqua loquente diſtinctè, & ſecunda indiſtinctè, per ſecundam non derogatur primæ, ſed ſecunda diſtinguitur per primam.*
13 *Verbum vniuerſale non eſt vniuerſaliter intelligendum, quando profertur in materia, quæ per aliam iura, vel aliam diſpoſitionem eſſet reſtricta.*
15 *Indefinita quando æquipolleat vniuerſali, & quando non?*
17 *Relapſi ſine audientia Curiæ ſeculari traduntur, etiam ſi ſint emendati, & n. 18.*
18 *Relapſis quæ Sacramenta ſint adminiſtranda?*
23 *Filij hæreticorum poſt delictum patris nati an ex eorum culpa dicantur puniri?*

An diſpoſitio ll. 3. & 4. tit. 3. lib. 8. nou. collect. Reg. procedat in filiis relapſi iterùm ad fidem conuerſi?

QVÆSTIO LVI.

QVÆRO vlterius circa eaſdem *ll. 3. & 4. tit. 3 lib. 8. nou. collect. Reg* an earum prohibitiua deciſio procedat & locum habeat in filiis relapſi iterum ad fidem conuerſi? Et quidem viris grauiſſimis videtur adhuc filios relapſorum pœnitentium minime eſſe incapaces beneficiorum & officiorum publicorum ac per conſequens ipſos non comprehendi, nec intellectos eſſe ſub prohibitione Iuris Canonici, & noſtrarum legum Regiarum, nec ſubiacere earum pœnis. 1

Quamuis enim ipſe relapſus, qui ſe conuerſum eſſe dicit, reputetur hæreticus quantum adhoc vt ei non parcatur in vita temporali *cap. ad abolendam, §. illos, de hæret. c. ſuper eo, de hæret. in 6.* attamen poſtquam ceſſit Catholicus non debet reputari hæreticus, quoad alios effectus: cum enim nouiſſima iura diſponãt, quod relapſi etiam ſi conuertantur tradantur Curiæ ſeculari, nec decidant quod aliæ pœnæ, quæ imponuntur ratione hæreſis, habeant locum in illo caſu, antiqui canones reuerſis fauentes in q. præced. citari remanere videntur incorrecti quoad alias pœnas, maxime ad liberandos filios, qui cum ex alieno delicto puniantur, benigna eſt circa eos interpretatio facienda, vt in terminis probauit Dominicus de Sancto Gemin. *in cap. ſtatutum el ſegundo §. hæc ſanè, num. 2. de hæret. lib. 6.* quem ſequitur Repertorium Inquiſit. *Verbo, filij, §. nunc videndum, verſi. ſed circa præd.* Simanc. *de Cath. Inſtit. tit. 29 n. 17.* Pariſ. *conſi. 2. num. 188. & 190. lib. 3.* Quam etiam opinionem eſſe magis iuri conſonam teſtatur Hubertin. Locatus *in iudic. Inquiſit. fol. 108. verſi. filij, num. 5.* Villadieg. *in tract. de hæret. q. 23.* Montalu. *in l. 2. tit. 26. p. 7. verſi. eſt ergo concluſio,* & Decanus Segouenſ. *in tract. de hæret. c. 18.* Et eam ſequitur & probat Cantera *in ſuis quæſtionibus criminalibus c. 1. de hæret. Apoſtat. &c. n. 13 pag. 372. cum ſequenti,* dicens ita vidiſſe pronuntiatum in Inquiſitione Conchenſi, & quod eſt verior de rigore iuris, & fundamentum contrariæ opinionis falſum, quem refert & ſequitur D. Ioan Vela *de pœn. delict. cap. 14. de hæret. verſi. deinde & 2. in fi. pag. 61. in fi.* Et hæc opinio magna veritas viſa fuit Nau. *in ſuo conſi. manuſcri.* hodie impreſſo inter iuris allegationes diuerſorum pro D. P. Ponce de Leon, *fol. 80 col. 2. verſi. le tercero ibi, mas dize,* &c. eandem dicit veriorem & maiori numero authorum comprobatam lic. Polo inter præd. iuris allegationes pro eodem D. P. Ponce, *fol. 8. col. 1. cum ſequentibus,* vbi eam late probat, & conatur reſpondere noſtris legibus, quæ contrarium videntur probare indiſtinctè in filiis condemnatorum, & iterum idem author in ſua ſecunda iuris allegatione ibid. inſerta *fol. 230. col. 1. verſ. y lo que Ioan Andres,* vbi hanc dicit magis communem opinionem, niſi fallitur profecto tanquam partis aduocatus, vt infrà dicemus. 2

Quæ prima ſententia ex eo qnoque potiſſi-
mum poteſt comprobari fundamento, quia re-
ciliatorum filij non comprehenduntur ſub diſpo-
ſitione, & pœnis noſtrarum ll. vt probauimus q.
3 præcedent. ¶ Ar reconciliatus dicitur qui conuer-
ſus fuit ad fidem & hæreſim abnegauit, licet te-
laxetot brachio ſeculari, quia vltimus finis Ec-
cleſiæ eſt, vt hæreticus conuertatur, & pertinax
non decedat: quare teceptum eſt eum admitten-
dum gremio & vnitati Eccleſiæ reincorporandũ
ſi ſemper velit emendari, & paratus ſit recipere
pœnitentiam ad mandatum Eccleſiæ etiam poſt
ſententiam, vt docet Abb. in c. excommunicamus,
n. 10. verſ. extra gloſſam de hæret. Et hæc opinio eſt
mitior & magis communis, vt reſoluimus ſup.
alia quæſt. ſup. ſecundam partem l. 1. huius tit. & vl-
tra ibi citatos eam tenet etiam Franciſcus Squi-
lac. in tract. de fide Cathol. cap. 29. Burſar. qni plures
refert, & communem eſſe teſtatur conſ. 14. n. 31.
Paul. Grilland. de hæret. q. 5. n. 7. verſ. ego autem, per
textum in cap. firmiſſimè, de hæretic. idem probat
Zanchin. de hæret. c. 16. n. 4. dicens quod etiam ſi-
quis conuertatut poſt ſententiam, & tradatur
Cutiæ ſeculari, ipſa tamen Eccleſia admittis præ-
dictam conuerſionem, & recipit ad Eccleſiaſtiea
Saeramenta, & abſoluit ab excommunicatione,
qua bæreticus tenebatur aſtrictus d. cap. ſuper eo,
de hæret. lib. 6. optimè Syluest in Summ. verbo, hæ-
reſis, q. 12. ibi: Qnia conuerſionem eſſe ante ſen-
tentiam vel poſt nihil intereſt, ſed dumtaxat at-
tenditur veritas conuerſionis, quæ quocumque
tempore fiat credenda eſt, & ea interueniente
hæreticus reintegratur myſtico corpori Eccleſię,
quod conſiſtit in Sacramentis, vt inquit Ioann.
Lup. Senior in tractat. de hæret. cap. 18. idque con-
ſtat ex forma abſolutionis, quæ fit in huiuſmodi
4 caſibus Inquiſitionis. ¶ Et inquit Oldra. con-
ſil. 271. in principio, quem ſequitur Decius con-
ſil. 137. num. 2. hæreticum eſſe, dicere quod quis
quantumuis grauia peccata commiſerit non poſ-
ſit vſque ad mortem pœnitere, & ad Eccleſiam
redire, & quod qui contrarium aſſerunt ipſius
Eccleſiæ claues deſpicere videntur cap. ponde-
ret. 50. diſt. optimus textus in c. his qui 26. q. 6. ibi.
Miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus pone-
re, nec tempora diffinire, apud quem nullas pati-
tur veniæ moras conuerſio, dicente Spiritu Dei
per Prophetam, cùm conuerſus ingemueris tunc
5 ſaluus eris, &c. 18. Ezech. ¶ In quacunque hora pec-
cator fuerit conuerſus, omnium iniquitatum, quas
operatus eſt, amplius non recordabor: & ſalutem ho-
mini adimit, qui eum ad ſobueniendum ſufficere,
6 vel in momento poſſe non credit. ¶ Vera ergo ad
Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente
potius eſt exiſtimanda, quàm tempore, vt inquit
Cœleſtin. Papa epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ, cap. 2.
refertur in cap. agnouimus 26. quæſt. 6. extant pul-
chra verba in propoſito D. Cypriani in ſermone
7 de cœna Domini in hunc modum. ¶ Sed in eo-
dem articulo temporis cum iam anima feſtinet ad
exitum, & egrediens ad labia ſpirantis emerſerit,
pœnitentiam clementiſſimi Dei benignitas non aſper-
natur, nec ſerum eſt, quod eſt verum, nec irremiſſi-
bile, quod voluntarium, & quacumque neceſſitas
cogit ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec
breuitas temporis, neque hora extremitas, neque vitæ
enormitas excludit à venia. Et hæc conuerſio ani-
mæ eſt, quæ reincorporat delinquentem vnitati
Eccleſiæ, quamuis Curiæ ſeculari traditus fue-
rit, ſicot videmus contingere in cæteris delin-
quentibus, qui vltimo ſupplicio puniuntur, vt in-
quit Siman. d. tit. 19. n. 17.

Dum vero noſtra l. regia 3. loquitur de los hijos 8
y nietos de los quemados y condenados por el delicto
de heregia, que no puedan tener officios publicos,
&c. Videtur intelligenda de los hijos de quema-
dos y condenados, que ſon pertinaces herejes, pero
no de los reconciliados, vt in prima parte legis
per omnia ſupradicta in præcedentibus quæſtio-
nbus, & ne aliàs inducatur iuris communis
Pontificij correctio, nempe d. cap. ſtatutum 2. §.
hoc ſane, de hæretic. in 6. quinimo, & eiuſdem
l. in principio, dum ſolum excludit ab officiis
publicis hæreticos reconciliatos, non vero eo-
rum filios, ſed relapſus reconciliatus eſt huiuſ-
modi: ergo ipſe tantum, non vero eorum filij
excluduntur ab officiis publicis, & honoribus
per noſtras leges 3. & 4. ¶ Quod autem cor- 9
rectio in dubio ſit euitanda l. 1. C. de inoffic. dot.
cap. cum expediat, de elect. lib 6. cum infinitis
vulgaribus, & tradit Molin. de Hiſpanor. pri-
mogen. lib. 3. cap. 13. numer. 41. & Mieres de ma-
iorat. 1. parte quæſt. 1. numer. 41. & eſt commu-
ne omnium aſſertum, præmaxime, quia lege
noſtra regia tertia aliter intellecta, nun ſolum
eſſet correctoria, ſed etiam pœnalis ¶ Quo ca- 10
ſu etiam ſi eadem adeſſet ratio (quod negatur)
extenſio non eſſet facienda iuxta gloſſ. in Cle-
ment. et qui, verbo eiſdem, de ætat. & qualit. citat
plures Crauet. de antiquit. tempor. 4 p. numer. 85.
Dominic in cap. 1. de tempor. ordin. lib. 6. nu-
mer 9. vbi dicit procedere etiam ſi verſetur fa-
uor animæ.

Nec præcedentibus obſtare videtur generali-
tas noſtræ leg. 3. ibi, ni los hijos y nietos de que-
mados, y condenados por el dicho delicto, quæ
comprehendere videntur filios & nepotes rela-
pſorum pœnitentium, quandoquidem relapſi,
vt prædiximus, non obſtante ſua pœnitentia
concremantur. Nam reſponderi poteſt, quod
licet lex generaliter loquens generaliter debet
intelligi iuxta legem de pretio cum ſimil. ff. de
public. in rem action. nihilominus intelligi, ac
diſtingui debet per alia iura, præcipuè d. §. hoc
ſanè. ¶ Non enim inconuenit, quod generali- 11
tas vnius legis diſtinguatur per alteram, vt paſ-
ſim videmus in iure noſtro, & ex pluribus pro-
bat Corneus conſil. 8. numer. 9. lib. 2. & conſ. 180.
numer. 3. lib. 3. & conſil. 155. in principio, verſic.
præterea lib. 1. Pariſi. conſil. 106. numer. 44. lib. 1.
& conſil. 105. numer. 23. & conſil. 75. numer. 20. &
conſil. 68. numer. 81. lib. 4. Socin. conſil. 119. nu-
mer. 20. lib. 1. Carol. Ruyn. conſil. 2. numer. 3. vbi
dicit hoc procedere, quamuis lex ſit multum
præciſa; Laurent. de Pinu conſil. 4. num. 31. Molin.
lib. 3. cap. 7. numer. 9. & ante eos Bald. in l. omnes
populi, numer. 16. column. 8. verſic. tertio modo,
ff. de iuſt. & iur. ¶ Dicens quod ſi lex anti- 12
qua loquitur diſtinctè, & 2. indiſtinctè, per ſe-
cundam non derogatur primæ, ſed ſecunda di-
ſtinguitur per primam, refert & ſequitur Corn.
conſil. 199. numer. 67. lib. 2. Decius in l. fin. num. 3.
ff. de edend. Ruyn. conſ. 135. numer. 7. lib. 3. Ceph.
conſil. 18. num. 40. lib. 1. Vincent. de Francb. de-
ciſ. 149. num. 14. ¶ Et inquit Dominicus conſ. 92. 13
n. 9. quod verbum vniuerſale non eſt vniuerſali-
ter intelligendum, quando profertur in materia,
quæ per alia iura, vel aliam diſpoſitionem eſſet
reſtricta. ¶ Et inquit Oldrad. conſ. 148. num. 7. 14
nullum verbum adeo vniuerſale, aut indiſtin-
ctum eſſe, quod ex conſideratione debitarum cir-
cunſtantiarum non debeat ciuiliter intelligi, &
limitationem recipere, ſequuntur plures relati
per Ioann. Neuizanc. conſ. 40. num. 12. Chaehetan.
deciſ. 169.

decif.169. num.9. Ergo verba prædictæ noſtræ l. regiæ *de los quemados y condenados por el dicho delicto*, quamuis generalia & vniuerſalia, limitari, interpretari, ac intelligi debent *de los quemados y condenados pertinaces, y no de los reconciliados.*

15 § Licet enim indefinita æquipolleat vniuerſali, & comprehendat aliàs omnes caſus, non tamen eos comprehendit, quando eſt diuerſa ratio in aliquo particulari, vt tenet Dynus *in proœm. de regul. iuris lib.6. num.8.* Bart. *in l. pluribus num.6. verſic. ſed certe, ff. de legat.2. & in l. Cæſar. numer.17. ff. de public. & vectig.* & alios citans Craueta *in quodam conſilio poſito poſt deciſ.* 121. Senat. Pedem. *num* 8. Sed quod ſit diuerſa ratio in filiis relapſorum pœnitentium, quàm in filiis pertinacium, eſt deciſum *in d. §. hoc ſanè*: & generalitas legis ceſſante ratione reſtringitur ſecundum Abb. *conſil.44. col.3. num.3. verſ. & hoc communiter, lib.2. ſequit.* Craueta *conſ.3. in prin.* Cephal. *conſ.76. num.88. lib.1.* Syluan. *conſ.56. num.17. lib.2.* & ita Burg. de Paz *in l.1. Tauri*, dixit noſtram hanc legem idem probare quod dict. § *hoc ſanè.* Sed & alia adduci poſſunt pro hac 1. par. in fauorem filiorum relapſorum pœnitentium, vt minimè comprehendantur ſub prohibitione noſtrarum legum regiarum; imo libere remanere videantur iuxta diſtinctionem dicti §. *hoc ſanè.*

16 Nihilominus tamen contraria opinio aduerſus filios horum relapſorum quamuis pœnitentium & reconciliatorum, vt minimè liberentur per deciſionem dicti §. *hoc ſanè*, ſed imo comprehendantur ſub prohibitione noſtrarum legum, verior & communis eſt, ac proinde in praxi tenenda & obſeruanda, ex ſequentibus.

Primò, quia textus in dict. §. *hoc ſanè* tantum excipit filios & nepotes illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ vnitati, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnit. receperint, &c. itaque duo vel tria copulatiuè requiruntur & interuenire debent, 1. quod conſtet eos emendatos eſſe, 2. quod ſint reincorporati vnitati Eccleſiæ, 3. quod pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam receperint, &c. Hæc autem omnia ſemel tantum lapſis conueniunt; & ſic illis, qui vltimi ſupplicij pœnam euadunt, quia non traduntur brachio ſeculari; non vero relapſis: ergo horum filios non liberat textus ille, ſed tan-

17 tum illorum. Antecedens probatur, ¶ quia relapſi ſine audientia curiæ ſecularis traduntur, etiam ſi ſint emendati, textus expreſſus in *d. c. ad abolendam, §. illos quoque, de hæret. Illos quoque* (inquit Summus Pontifex) *qui poſt abiurationem præfati erroris, vel poſtquam ſe (vt diximus) propry Antiſtitis examinatione, purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari iudicio ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos, & infra*: textus etenim clare idem probans *in cap. ſuper eo, de hæret. lib.6.* ibi: *Si deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari decernuntur iudicio ſine vlla penitus audientia relinquendi, quamuis eis (ſi poſtmodum pœniteant, & pœnitentiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta) Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ non ſint deneganda, humiliter petita.* Ergo textus *in d. §. hoc ſanè* non loquitur in relapſis pœnitentibus, quia hi non dicuntur reincorporati vnitati Eccleſiæ, ſed tantum in lapſis ſemel, qui ſi emendati fuerint, reincorporantur eidem vnitati Eccleſiæ. Illi namque dicuntur proprie Eccleſiæ reincorporati, qui per Inquiſitores abſoluti & in gremium Eccleſiæ per debitam abſolutionem & obedientiam reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur: quod cùm relapſis non poſſit conuenire, non poterit eorum filiis accommodari diſpoſitio *d. §. hoc ſanè.*

Secundò hæc eadem ſententia probatur ex eodem § *hoc ſanè*, dum dicitur in eo: *& pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, &c.* quia hæc pœnitentia publica de mandato Eccleſiæ ponitur tantum lapſis, quibus remittitur pœna ignis, & vita condonatur, vt patet: quia pœnitentiam debent adimplere, vel humiliter proſecutioni eius inſiſtere, aut paratos eſſe ad recipiendam eandem, vt inquit textus in ſui fine; at relapſi ſine vlla penitus audientia ſeculari decernuntur iudicio, vt *ſupra*; ergo, conſequentia patet.

Tertio eadem noſtra & communis ſententia non parum aſtruitur ex eo, quod etſi relapſis penitus non ſint deneganda Sacramenta pœnit. ac Euchariſtiæ, ſi humiliter petantur, vt in d. cap. ſuper eo inſ. (quamuis hodie de conſuetudine relapſis non datur Sacramentum Euchariſtiæ propter periculum, quod poſſet obuenire ex alteratione quam recipit relaxandus) nihilominus tamen remanent traditi, aut relicti iudicio ſeculari, vt igne ſtatim concrementur, vt in dictis iuribus, & habet communis praxis. Sicque quantum ad forum exterius remanent puniti ratione relapſiæ, vt illis ſit punitio & aliis exemplum; licet quoad forum interius, & ſic quoad Deum proſit ſibi ſua pœnitentia, & ideo eis adminiſtrari præcipitur præd. Sacrament. ſi humiliter petantur: ergo ita etiam quoad forum exterius filij eorum puniri debent infamia patris. 18

Quarto etiam probatur ex lit. plana noſtræ *l.3.* abſque ſuppletione & ſubauditis intellectibus, nempe *in* 2. *par.* dum dicit, *mandamos que los reconciliados por el delicto de la heregia y apoſtaſia*, nempe de illis, qui curiæ ſeculari puniendi non relinquuntur: aliàs namque opus non erat dicere, quod hi officia publ. &c. obtinere poſſent. Patet etiam ex 2. p. eiuſdem l ſtatim ſequenti, ibi: *Ni los hijos y nietos de quemados y condenados por el dicho delicto.* Ex hac namque coniunctione & littera patet in priori parte loqui de illis reconciliatis, qui non comburuntur, & ſic de lapſis tantum pœnitentibus: hi autem ſoli, non vero eius filij inhabiles à l. regia reddunt. ad officia publica. In 2. autem p. excludit filios & nepotes *de quemados y condenados por el dicho delicto*, non vero ipſos condemnatos, quia opus non erat eos inhabilitare, cum concremati ſint, vel cremari debeant prout hæretici lapſi pertinaces, & relapſi etiam pœnitentes. Ergo prohibitio hæc clarè comprehendit filios & nepotes, iuxta enumerationem graduum noſtræ l. vtrumque nempe lapſorum pertinacium, & relapſorum etiam pœnitentium, cùm tam hi, quàm illi comburendi ſint. Ipſos autem ſemel lapſos, reincorporatos tamen vnitati Eccleſiæ, excludit ab officiis publicis, quia viui relinquuntur cum publica pœnitentia ad mandatum Eccleſiæ impoſita: eorum tamen filij & cæteri deſcendentes minimè prohibentur à iure Canonico, nec à noſtris legibus habere officia publica & beneficia: imò expreſſe indulgetur eis vt poſſint ea habere & obtinere *in d. §. hoc ſanè*, & *in noſtra l.3. citata* idem eis permittitur, quandoquidem eis non prohibetur, ſed filiis tãtum *de quemados y cõdenados por el dicho delicto.* 19

Et hic est verus & planus sensus dicti §. *hec sanè*, & nostræ l. Regiæ: quem & hanc secundam opinionem in terminis tenet glossa *in d. §. hec sanè*, verbo *reincorporatos* dicens, *quia lapsi fuerant sim-*
20 *plicer, non relapsi*, quam sequuntur ibi Ioan. Andr. & Francus, *n.4.* & Franciscus Pegna in addit. ad director. Inquisit. *in 3. p. directerij, scholio 157. pagin. 181.* tametsi fateatur esse grauissimam quæstionem & non definitam & quod eget Pontificia declaratione: eandem sententiam sequitur D. Simancas sibi contrarius *in Enchirid. titul. 63. num. 7.* prout eum refert probans etiam haoc assertionem Ioan à Rojas *de heret. 2. p. assertione 42. num. 336. cum duobus sequentibus.* Et hæc opinio videtur commonis & seruatur in practica secundum D. Cantet. *vbi supra*, licet ipse priorem sequanir. Hanc secundam sequitur etiam Ignat. Salced. in addit. ad pract. Bernatdi Diaz *dicto capit. 23. num. 22* melius Zanchin *de heretic. cap. 28. num. 3. & 4. part. 2.* & Hoxed *de incompatib. benef. 1 part. cap. 24. num. 1.* Azeued. in addit. ad Curiam Pisan. *lib. 1. cap. 12. num. 8.* prout eos refert idem *in lege 3. & 4. num. 26. & 27. titul. 3. lib. 8. noua collect. Reg.* & nouissime Inquisitor Paramus *de origin. & progres. offic. Sancta Inquisitionis lib. 3. de accusat. in causis fidei, num. 206. cum sequentis, pag. 834.*

Et hæc secunda sententia meo iudicio est longè verior & iuri Pontificio magis conformis, & praxi tecepta.

21 Quæ tetenta non obstant fundamenta contraria supra pro prima adducta, quia ex supradictis iam diluuntur: sed oihilominus singulis per ordinem respondebimus.

Ad ptimum, quod habet, hæteticum semper esse tecipiendum ad gremium Ecclesiæ, atque vnitati eiusdem teincorporandum, etiam post sententiam & quocumque tempore ingemuerit, misericordiamque implorauerit, tespondemus procedere quoad forum poli, & sic saluationem animæ, & vt ei Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ exhibeantur, si fuerint humiliter petitą, secùs quoad forum fori vt cauetur in cap. super eo, *de heret. lib. 6.* & constat ex authoritatibus *supra* pro contraria parte adductis. Ita respondet Tiber. Decian. *in 1. tom. tract crimin. lib. 5. cap. 56. num. 7. fol. 263. col. 1.* vbi citat S. Thom. *2. 2. quæst. 11. art. 4* & inquit quod Ecclesia militans semel tantum parcit hæreticis propter grauitatem delicti: nam si venia sæpius daretur, occasio delinquendi præberetut, & sic tota Ecclesia conturbaretut.

22 Sed neque quoad forum fori contradicit authoritas Pauli ad Titum tetrio cùm dicit, *hereticum vnum post primam & secundam admonitionem deuita*: nam vt inquit Alphons. à Castro *lib. 2. de iusta heret. punit. cap. 2.* corruptè legitur; alij textus habent, hæreticum hominem post vnam correctionem deuita. Et præterea, quia vt ipse Castro inquit, Paulus eo in loco non loquitur de illo, qui postquam ab aliqua hæresi tecessit, ad illam aut alteram redit, sed de illo, qui in eadem hæresi persistit, qoam semel atque iterum admonitus, si tamen ipse resipisceret & iterū telaberetut, quid agendum de eo Paulus non deffinit. Tetrio respondet Decian. *vbi supra n. 15.* quod ibi loquitur Paulus de admonitione extraiudiciali & de iudicio priuato, noo de admonitione iudiciali & iudicio publico, prout nos loquimot, vt ibi latius prosequitur declarando authoritatem prædictam Pauli.

Secundum de correctione iuris vitanda etiam corruit, quia hæc materia hic non conuenit, cùm dictus §. *hoc sanè* solum agat de lapsis simel tantum reconciliatis, vt probauimus, prout loquitur etiam lex nostra regia 3. *in principio*, non vero de relapsis: & sic nulla datur correctio per secundam partem eiusdem legis ibi, *ni los hijos, y nietos de los quemados y condenados por el dicho delito*, dum loquitur de filiis hæteticorum pertinacium, vel relapsorum etiam pœniteotium.

Tertium de lege generaliter loquente, quod debeat intelligi & distingui per alias antiquas, verum esse fateot; attamen in specie nostra nihil conuincit: quoniam dictus §. *hoc sanè*, non agit de relapsis pœnitentibus, sed tantum de recouciliatis & reincorporatis vnitati Ecclesiæ, & sic de lapsis tantum pœnitentibus, vt probauimus: ergò nulla lex antiqua, nec alia est, qoæ filios relapsorum pœnitentium liberet à prædicta infamia & inhabilitare. Quinimò idem §. *hoc sanè*, eos inclusos reliquit in sua prohibitione antiquà, prout antea erant, cùm ipsos ab ea non exemerit, sed tantum filios lapsorum pœnitentium, & nostra lex 3 literaliter illos comprehendat, & hos, scilicet filios lapsorum pœnitentium noo condemnat. Fit igitur ex hoc, vt idem probet oostra lex quod dictus §. *hoc sanè*, in eum nempè sensum, quod filij lapsotum pœnitentium iuxta formam textus *in dicto §. hoc sanè*, non comprehendantur sub prohibitione iutis, nec inhabilitentur ad beneficia Ecclesiastica, & officià publica, atque honores, sed pater eorum tantum, nec non & filij hæteticorum pertinacium, vel relapsorum quamuis pœnitentium, cùm tam hi quàm illi tradantur brachio seculari puniendi. Meritò igitur vt eorum filij iuxta graduum distinctionem, de qua in his iuribus, infames sint & inhabiles ad beneficia Ecclesiastica & publica officia atque honores.

Ad quartum, quod sit diuersa ratio in filiis telapsorum pœnitentium, quàm in filiis hæreticorum pertinacium, id negamus quoad forum extetius, vt prædiximus. Nec contrarium probat dictus §. *hoc sanè*: quia non loquitur in filiis relapsotum, sed lapsorom tantum, vt aperte supra ostendimus.

Denique vetum non est absolute filios hære- 23
ticorum puoiri ex alieno delicto, siquidem filij post delictum patris geniti non tam ex aliena culpa, quam ex propria puniuntur, vt sentit Alexand. Alens. *in 3. parte sua Summa, quæst. 41. membro 4. art. 1.* ibi. In peccato otiginali non punitur filius pro peccato alterius: solum enim erat vnusquisque nostrum in persona, aut saltem in radice, cum primus delinqueret patens, & quia sic in illo etamus coosentimus interpretatiuè, & probat latius ex aliis nouissime Ceuall. *in suis practic. quæstionibus communibus contra communes, quæstione 653. num. 6. cum sequentibus*, & optimè Cosmas Philiarchus Pistotiens. Canonicus *de officio Sacerd. 2. tom. lib. 3. de dogmatic. fidei, c. 16. pag. 492. cum sequenti.*

Ex quibus omnibus verè, vt præmittitut, perpensis & recte collatis appatet clarè veritas huius secundæ sententiæ communis & tenendæ, & improbabilitas contrariæ.

SVMMARIVM.

1 *Pœna de los sorteros y adiuinos, y de los que van à ellos, & num. seqq. vsque in finem.*

Sorteros y adiuinos, y de los que van à ellos: y quales sean estos, y de sus penas? per totam quæstionē.

De

De pœnis de los Sorteros y Adiuinos, y de los que van a ellos.

In l.5. 6. & 7. tit.3. lib.8. nouæ collect. Reg.

QVÆSTIO LVII.

5 QVÆSTIONES in lege 5.6.& 7. loquentes *de las pœnas, en que caen los Sorteros y Adiuinos y los que van à ellos, y los que vſan de hechizerias y adiuinanças y agoreros, y otras coſas defendidas* poſuimus in lege 5. *tit.1.hoc lib.8.*& latiſſimè agit de hac materia per 22. capita Petr. Gregor. *lib.34. ſyntag. iuris vniuerſi*, poſt Paulum Grilland. *in tractat. de ſortileg.* & alios. Materia ſuperſtitionis hic conuenit, quam exactè declarat D.Simanc. *de inſtit. Catholic tit.63 per totum*, à quo nonnulla breuiter deſummam.

2 Deuteronomio cap. 18 legitur: *Caue ne imitari velis abominationes gentium; neque inueniatur in te qui luſtret filium ſuum aut filiam ducens per ignem, aut qui Ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pytones conſulat, neque diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos.* Somniis igitur credere ſuperſtitioſum & impium eſt: *Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia*, inquit Sacra ſcriptura Leuitic.21. Eccleſiaſt.34. Diuus Thomas 2.2. *quæſtione 95. artic.6.*

3 vbi hoc intelligit de ea diuinatione ſoſcepta in ſomniis, quæ ex dæmonum reuelatione procedit, quia hæc eſt ſuperſtitioſa & omnino illicita; ſecus de illa ſuſcepta in ſomniis, quæ ex diuina ſunt reuelatione, aut quauis naturali cauſa intrinſeca vel extrinſeca, quia hæc diuinatio illicita non eſt. Somnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram & perſequitur ventum: ſic & qui attenderit ad viſa mendacia & ſomnia malefacientium. Non eſt igitur ſomnis adhibenda fides, quia vana ſunt, & ex repletione, aut vacuitate, aut ægritudine, aut illuſione dæmonum, aut ex cauſis naturalibus eorum imagines & phantaſma prouenire ſolent, Simanc. *d.c.65.n.5.*

4 Qui putant dies quoſdam fortunatos, alios infœlices eſſe, hi proculdubio vehementes errant, vt probat Simanc. *dicto tit.63.n.6.* referens Beatum Auguſtinum dicentem magnum peccatum eſſe dies obſeruare, menſes & annos & tempora: ſicut obſeruant qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt & nolunt aliquod inchoare, eo quod ſecundum vanas doctrinas hominum fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora, *cap. non obſeruetis cum ſequentibus*, 26.*quæſt.*7. vbi latè hoc improbatur.

5 Superſtitioſum eſt etiam ex ſyderibus & cometis, & Faciebus cœleſtibus futura prædicare, quorum omnium impia temeritas coërcenda & reprimenda eſt; ſed illorum præcipue, qui omnia pendere ab aſtris, & ab eis largiri putant: hi enim conſummati hæretici ſunt; Inquit enim Iſaias 47. *Augures, qui contemplabantur ſydera & ſupputabant menſes, vt ex eis annunciarent ventura tibi, ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos* & per Hierem.cap.10. Dominus: *Iuxta vias gentium nolite diſcedere, & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent gentes nolite timere, ea, quæ neque male poſſunt facere neque bene*, & D. Hieronym. inquit: *Obſeruare auguria, requirere ſtellarum curſus, & euentus ex his futurorum rimari, cæteriſque huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari, opprobrium Ægypti eſt Idololatriæ matris, cap. ſed & illud, 26. quæſtione 2.* Simanc. *dicto titul. 63. numer.7. & 8.* Hoc tamen intelligendum eſt, niſi per rationes & cauſas naturales inquiratur, vt prædiximus *vbi ſupra*, & ita concludit Diuus Thom. 2. 2. *quæſtione 95. articul. 5.* in concluſione dicens. Contingentium & caſualium per certitudinem diuinatio ſuperſtitioſa & illicita eſt: diuinatio vero naturalium futurorum, quæ ex cœleſtium diſpoſitione neceſſario eueniunt, non illicita ſed honeſta eſt, & ibi in reſponſione hoc magis declarat, necnon & Caiet. ſuper eo articulo.

Per ſortes quoque de occultis, aut futuris inquirere ſuperſtitioſum eſt, Gratian. *in capite his qui, & capit. ſors, 26.quæſt.2.* & inquit, D.Auguſt. *epiſt. 119.* Hi qui de paginis Euangelicis ſortes legunt, etſi optandum eſt vt id potius faciant quàm ad dæmonia conſulenda concurrant; attamen iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere. Et D Thom. *dicta q.95. artic.8.* agens verum diuinatio ſortium ſit illicita, concludit quod diuinatio per ſortes dæmonum imperio commiſſas illicita ſit, vt vero in Deum referuntur non illicitum eſt quidpiam per ſortes diuinari. 6

SVMMARIVM.

1 *Magia an liceat vti ad bonum finem, nempe ad curandum morbos & ſanandum infirmitates? & per totam quæſtionem.*

2 *Licet per preces ſacrorum verborum procurare ſalutem, vel alia viſtia, dummodo habeant ſolum reſpectum ad ſacra, & ad virtutem diuinam.*

4 *Encantadores maleficos, y otros que guardan varias ſuperſticiones, y ſus penas.*

5 *Aſtrologos, Mathematicos, y otros qualeſquier que exercen arte judiciaria de Aſtrologia, &c. de quibus hîc, y ſus penas.*

An liceat vti magia ad bonum finem.

In eandem l.6.

QVÆSTIO LVIII.

QVÆRO circa intellectum dictæ legis 6. ibi, *ni cortar la roſa del monte porque ſane la dolencia que llaman roſa, ni de otras coſas ſemejantes à eſtas por auer ſalud, ò por auer las coſas temporales que codician*, an liceat vti magia ad bonum finem, nempe ad curandos morbos & ſanandas infirmitates? Lex noſtra 6. in præmiſſis verbis hoc improbat, & D. Auguſt. quoque *in ſecundo de doctrin. Chriſtian.* dicens *ad ſuperſtitionem pertinere moliminа magicarum artium, & ligatura & remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſiue in quibuſcumque rebus ſuſpendendis atque inſignandis*: & declarat Sanctus Thom. 2. 2. *quæſtione 96. art. 2. ad ſecundum.* 1

dum. Interdum enim dæmones & Magos eadem ratione. qua possunt morbos inferre, posse & curare palam est, vel cum superstitione vel sine ea,& cum rebus,quæ curandi vires habent,adhibitis latenter, vel sublata causa impedimenti sanitatis, quam ipsi norunt, vel imposuerunt Dei voluntate, & permissione. Interdum tamen ipsi simulant morbos curare, qui cum curati verè non sint,tamen ad tempus curatos videri faciunt adhibitis quibusdam, quibus leniunt dolorem quem tollere non possunt. Exempla pauca profert.Petr.Gregor.*secunda parte syntag.iur.vniuers. lib.34.cap.17.*vbi *num.5* ait,quod neque istis Magis, qui remedia iactant, impunitas semper data est, quinimo & fuit pœna constituta merito. Quamuis enim medicamenta & iucunda per se, & desiderabilia sint, modus tamen per magicam curandi displicuit, vt loquens de sacri morbi per incantationes curatione affirmat Hipprocat. *l.4. de sacro morbo*,& de aliis morbis,& alij authores, quos ibi citat Petr. Gregor. & tandem Antoni Caracallan damnantem eos,qui remedia quartanis febribus collo annexa gestarent. Similiter idem Petr.Gregor. *ibidem cap.18. in principio*, inquit,quod licet magia probata videatur quibusdam.quæ certis bonis finibus concludi existimatur, veluti ea, quæ ad conciliandos homines & ad amorem philtra conficit,vel iucunda quædam exhibet,vel morbis medetur, hæc tamen omnia, quia bene non fiunt & scelestissima sunt,sunt improbata. Et tandem profert in medium horum exempla ex quibusdam historiis, & addit quod hæc,quæ vetitis artibus scimus facta,& quæ credulorum mentes decipere possunt, pœnam merentur: atque hos, qui obiecta specie finis boni interim malo,seu magia vtuntur, puniendos esse rectè definit, non quod bonum quod quærunt malum sit; sed quod male illud assequi desiderent; nec sunt facienda mala vt inde prouenient bona, quod ibi latius prosequitur, & ita merito pœna mortis per nostram l.6. his imponitur. Et vt inquit D.Augustin. *de ciuitate Dei*, & habetur *in cap.qui sine, 16. quæstione 2.* qui sine Saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia existimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger; non prudens,sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in necessitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio,& omnis curatio,quæ à diuinis & magicis artibus,vel ab ipsis dæmoniis in Idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quam vita, & qui ea sectantur si se non correxerint ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente, *omnes dij gentium dæmonia, &c.* & prosequitur. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum Angelorum in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit, quandam scientiam futurorum & infernorum, & per inuentiones eorum inuenta sunt aruspicia & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula & necromantia. Et probat textus *in cap.ex tuarum, de sortileg.* vbi non fuit licitum inspicere Astrolabium ad furtum cuiusdam Ecclesiæ recuperandum, etiam bono zelo & simplicitate; quinimo id grauissimum est & non modica inde peccati macula contrahitur.

Sed contra supradicta omnia videtur textus *in*
a *l.4.C.de malef.& mathem.* vbi dicitur: Eorum est scientia punienda & seuerissimis,nempè, legibus vindicanda,qui magicis accincti artibus,aut cótra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres,aut venris, grandinisque lapidatione quaterentur,quibus non cuiusque salus aut æstimatio læderetur, sed quorum proficerent actus ne diuina munera & labores hominum sternerentur, vbi Bart. dicit quod illa lex,facit contra dictum B.Thomæ,qui reprobat istas incantationes. Et cum dicta l.4.concordat l.3.*tit.23.part.7.*ibi: *Pero los que fiziessen encantamiento, ò otras cosas con intencion buena, assi como sacar demonios de los cuerpos de los homes, ò para desligar à los que fuessen marido è muger, que no pudiessen conuenir, ò para de satar nube que hechasse graniço ò niebla, porque no corrompiesse los frutos, ò para matar lagosta ò pulgon, que daña el pan ò las viñas, ò por alguna otra razon prouechosa semejante destas, no deue auer pena, ante dezimos que deue recebir galardon por ello.* Ergo habemus leges permittentes magiam illam concernentem salutem, & bonum aliquod procurantem § Nihilominus tamen rectius statutum inuenimus apud Leonem Cæsarem & hanc quoque magiam prohibendam & puniendam esse. qui de hac re constitutionem 65 edidit,teste Petro Greg.*vbi sup.c.18.n.8.*& iustissimè per leg.nostram 6. pœna mortis punitur huius criminis reus.

Obseruandum est igitur in praxi, de iure Ca- 3
nonico & etiam nouiori Regio per nostram l.6. hodie ista non licere etiam ad bonum finem, vt in iuribus supra allegatis, & probat D. Simanc. *de instit. Cathol. tit.63. n.17.cum sequentibus*, & Greg.Lopez *in dicta l.3* in glossa *razon prouechosa*,vbi citat hanc nostram l. Regiam & Angel. *in d.l.4.C.de malefic.&c.*hoc intelligens,nisi istæ incantationes fiant virtute diuina,non per inuocationem dæmonum, quia istud est prohibitum omni iure. Itaque illa,quæ sunt superstitiosa, & quæ de per se non possunt naturaliter causare istos effectus, nec possunt operari tanquam causæ,sed solum quasi signa,& sic pertinent ad pacta significationum cum dæmonibus inita, sunt illicita secundum D Thom.*2.2.quæst.96.art.2.in conclus.& ad secundum*, sequitur Greg.Lop.*vbi supra*,
§ hinc deducens licere per preces sacrorum ver- 4
borum procurare salutem, vel alia vtilia, dummodo habeant solum respectum ad sacra & ad virtutem diuinam secundum Alber. *in dicta l.4.* & inquit Bald.*in l.fin.in principio, col.1.C.commun. de legat.*ex D.Thom.quem citat, quod aliquando dæmones, qui sunt infra Lunam & aërem, permissione diuina affligunt nostra corpora & bona, & ideo sunt quædam incantationes, per quas Angeli boni nos tuentur contra malitiam dæmonum: habetque Ecclesia contra huiusmodi eminentem tempestatem fulgurum & grandinis particularem exorcismum, vt patet in manuali Ecclesiastico,quo Parochi communiter vtuntur, & in fine Breuiarij Romani.

Aduersus autem incantatores,maleficos,& va- 5
narum superstitionum obseruatores est motus proprius Alexand.IV. incip. *cùm acceperimus*: & contra maleficos & sortilegos est alius motus proprius Leonis X. incipiens, *honestis*,datus ann. 1521. die 15. Februarij. Et de libris Astrologiæ iudicialis & Chiromantiæ latè agit Pegna *in secunda parte director. Inquisit. scholio 41. versiculo, inter hos libros, & schol.43. versiculo, scilicet libros Necromantia*, Paul. Fuscius, *de visitat. lib.2. capit.31. numer.6.* § De omnibus supradictis est hodie motus proprius Sixti V. dat. ann.

Incarna

Incarnationis domioicæ 1585. nonis Ianuarij, ann. 1. sui Pontificatus, vbi Summus Pontifex magna & sancta præfatione præmissa, io qua affirmat, non esse dubitandum io huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euentuum cognitione & præcognitione (futuris euentibus ex naturalibus causis necessario vel frequeoter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) diaboli operationem se fallaciter immiscere, vt sua fraude, ac dolis miseros homines à via saluris auertat & laqueo damnationis inuoluat, damnans & reprobans omne genus diuinationum, quæ diabolo authore ad fidelium deceptionem à curiosis, vel perditis hominibus fieri solent, illa perpetuò valitura constitutione Apostolica authoritate statuit & mandauit.

5 Quod tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios qooscumque dictæ iudiciariæ Asttologiæ artem (præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam) in posterum exercentes, aut facientes iudicia & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audeot, etiamsi id se non certò affirmare asserant, aut protestentur, quam circa alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces & perniciosas diuinandi artes, siuè scientias exercent, profitentur & docent, aut discunt, quivè huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera & delicta(vt præfertur) faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscumque dignitatis, gradus & conditionis existant, tam Episcopi & Prælati superiores ac alij Ordinarij locorum, quàm Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiamsi in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant & procedant, atque in eos seuerius canonicis pœnis & aliis eorum arbitrio animaduertant. Insuper & prohibet omnes & singulos libros, opera & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Oenomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis Magicæ, aut io quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes ac superstitiones continentur, &c. prout latius continentur in d. constitutione Sixti V.

SVMMARIVM.

1 *Iterationis Baptismi pœna, & n. 5. cum sequ. vltra peccatum mortale, vt in n. 4.*

2 *Baptismus in dubio conditionaliter potest iterari.*

3 *Baptizans conditionaliter vere non dicitur baptizare.*

11 *Baptizans bis an efficiatur irregularis? & an si absolutè baptizet n. 12. Et n. 13. quid quando ignoranter baptizat filios infidelium?*

14 *Irregularitas non contrahitur ob solam ceremoniarum iterationem.*

15 *Baptizati irregularitatem incurrunt Limitatur in rebaptizato ratificante postea sciente extro actum Baptismi, vt in n. 16.*

De pœna iterationis Baptismi.

QVÆSTIO LIX.

QVÆRO qua pœna iure quis puniatur pro crimine grauissimo iterationis Baptismi? 1 Et hoc quidem grauissimum esse peccatum patet ex variis sententiis Pontificum, Conciliorum & Patrum, de quibus *in c. non licet secundo cum sequ. de consecratione dist.* 4. Rebaptizati namque in tantum odio habentur, quod qui non ignari rebaptizantur dicuntur quasi iterum crucifigere Christum, vt *in cap. quibus eiusdem tituli* : & inquit Clemens Papa VI. *c. 15. constit. Apostolic.* quod qui initiatos iterum baptizare præsumunt, crucifigunt Dominum, & iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt. Idem docent Damasc *lib. 4. de fide orthodox. cap.* 1. Leo Papa ad Rustic. Episcopum *epistola 70 cap si nullo, de consecratione dist.* 4. S. Thom. *in 3. parte q. 66. art.* 9. communiter Theologi *in 4. Sententiar. distin.* 6. Alphons. à Castr. *lib 2. de heres. cap. de baptism. heresi* 5. Greg. Lop. *in l. 9. glossa* 1 *tit. 4. part.* 1. Hodie in Concil. Trident. *sess. 7. cano.* 11. ita cauetur: *Si quis dixerit verum, & rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur, anathema sit, & sess.* 14. *cap.* 10. Ratiooem assigoat Pater Suarez in 3. partem D. Thom. 3. *tom q* 71. *disput. 31. sect.* 6. vbi obseruat tunc proprie hoc præceptum violari, scilicet de sacro baptismo non reiterando, quando constat hominem esse baptizatum sufficienti ritu externo, saltem quoad substantiam Sacramenti, & nulla est probabilis ratio dubitandi de intentione debita ministri, quæ semper præsumitur sufficiens, nisi aliunde sit probabilis suspicionis ratio. Cum vero ita de baptismo constat, non solum erit peccatum absolutè iterum baptizare, sed etiam sub conditione, vt ibi latè probat.

In casu autem dubij, quando sunt aliqua indi- 2 cia ad suspicandum puerum nõ esse baptizatum, non tamen sufficientia ad ferendum absolutum aut definitum iudicium, tunc licitum est talem puerum baptizare, vt *in cap. paruulos, cum sequentibus, de consecratione dist.* 4. ex Leone Papa *epistola 3. c. 1. & epistola 92. c.* 16. & ex Gregor. *epistol.* 4. & Concil. Carthaginen. 5. *cap.* 6. Et tunc ad tollendum omnia pericula addenda est conditio *si non es baptizatus, ego te baptizo*, vt præcipitur *in c. 2. de baptismo*. Antequam tamen in huiusmodi casu iterum detur baptismus, adhibenda est moralis diligentia ad tollendum dubium: nam si statim absque vllo examine detur baptismus, valde temere fieret, & contra reuerentiam Sacramento debitam, vt recte docuit Sotus *in 4 dist. 3. art.* 9. reprehendens contrariam consuetudinem aliquorum parochorum, qui maiori reprehensione digni sunt, si quem constat esse priuatim domi baptizatum, iterum sub conditione baptizant. Sed in eo casu debent ceremonias & ritus baptismi supplere, & ea quæ sunt substantialia omittere; Nauar. *in summa c. 27. num.* 246. sequitur Suarez *vbi supra, in versicul. 2. est aduertendum*, & tenet Victoria *in summa de baptism num. 35. versic. est pessima abusio.* & Ignatius Salced. *in addit. ad practic.* Bernardi Diaz de Lug. *c. 18. versic. aqua quidem*, ibi *nec aliquid*

quid dicta clausula operatur. Inquit tamen Cardin. Tolet. *in sua summa lib.1.c.64. ad fin. versic.* 3 *quinto*, quod qui baptizaret secundo sub conditione dicendo, *si non es baptizatus*, quamuis esset ignorantia crassa, qui potuit scire esse baptizatum, imo etiamsi sciret, non esset irregularis, quia verè non dicitur rebaptizare, qui sub conditione baptizat secundum Nauar. *in Sum. cap. 27. num. 246.* Et est longè verior hæc sententia Nauar. contra Sot. Vict. & Cordub. affirmantem contrariam esse veram & communem *in Sum. q. 37.* secundum Suar. *vbi sup. in versi. atque ex hac doctrina, pag. mihi 459. col. 2.*

Et supradictum præceptum non iterandi Baptismum non minus obligat baptizatum quam 4 baptizantem: peccat enim grauiter qui cum sit baptizatus eique hoc sufficienter constet, iterum se baptizari consentit, etiam si metu mortis id faciat; necnon etiam peccabunt parentes, vel quicumque alij, qui puerum iam baptizatum iterum ad baptismum offerunt, eumvè baptizari procurant: quia cooperantur actui intrinsecè malo. Admunere ergo debent de baptismo iam suscepto, solumque ad supplenda accidentalia quę desunt, puerum offerre, ita Suar. *vbi sup. vers. vlt. est aduertendum.*

His sic breuiter edictis, superest vt de pœna huius criminis agamus. Duabus enim personis 5 impositæ sunt huiusmodi pœnæ, scilicet, baptizanti & baptizato, qui in ea ætate est, vt consentiendo iterationi baptismi delinquere posset. De aliis autem personis nulla mentio in iure fit: quia licet interdum possint cooperari huic delicto, valde tamen per accidens & remotè concurrunt.

Iure igitur Ciuili tam rebaptizanti, quàm culpa sua rebaptizato pœna capitis imponi-
6 tur *in libro secundo, C. ne sanctum baptisma iteretur.*

Pœna autem Ecclesiastica rebaptizantis ponitur *in l. 1. C eodem tit. ne sanctum baptisma, &c.* vbi dicitur: *Antistitem, qui sanctitatem baptismatis illicita vsurpatione geminauerit, sacerdotio indignum esse censemus.* Quibus verbis pœna aliqua non iniungitur, sed criminis acerbitas exaggeratur, nec potuit iure Ciuili aliqua huiusmodi pœna introduci.

Nihilominus tamen communis sententia vera & certa est, quod bis conferens Baptismum
7 efficitur irregularis ex textu *in cap. 2. de apostat.* vbi loquens in Acolyto reiterante baptismum præcipit, quod ad superiores ordines promoueri non valeat, si publicum est delictum: secus si occultum. Ex quo textu omnes DD. docent manere irregularem, qui rebaptizando peccat, vt latè tradunt Theologi *in 4. dist. 5. & 6.* Soto *dist. 3. art. 9.* Beatus Antoninus *in 3. p. sua Summa, tit. 14. cap. 13. §. 12. & tit. 28. c. 6. §. 3.* Nau. *vbi sup. d. c. 37. num. 246. In princ.* Couar. *in Clem. si furiosus 1. parte in princ num. 8. de homicid.* est communis, præter Summistas *verbo irregularitas*, secundum Suarez *vbi supra, in vers. nihilominus communis sententia*, vbi quod eam vsus & consuetudo, quæ est optima legum interpres, satis confirmat, & textum illum declarat, & hoc sequitur & probat additionator Bernard. Diaz *vbi supra litt. B.* Et hoc communiter Doctores tenent *ex d. c. 2. de apostat.* secundum Cardin. Tolet. *vbi sup. versicul. 4. qui bis confert*, vbi quod licet ille textus loquatur in Acolyto, qui inseruit rebaptizanti, multo magis procedit & locum habet in eo, qui bis baptizauit, quando est publicum delictum, non autem quando est occultum *vt in d. cap. 2.* Similiter efficiuntur irregulares qui rebaptizanti ministrant, non solum Acolyti, sed etiam Subdiaconi vel Diaconi officio fungentes, & Compatres scientes, quia isti sunt rebaptizationis participes *cap. vos autem de consecrat. dist. 4.* Mayolus *lib. 3. de irregula. cap. 14. num. 6.* refert & sequitur Ignatius Salced. in additioo. ad Bernardum Diaz *in practic. criminal. & Canonica capit. 18. littera B. versiculo, efficiuntur etiam.*

Circa cuius textus *in cap. 2. de apostat.* & communis præcitatæ praxis intellectum obseruan-
dum erit primo, quod & si Ledesma *in 4. 1. part.* 8
quæst. 7. art. 9. dub. 2 affirmet quod si est promotus Acolytus, de quo *in d. cap. 2.* non potest exercere officium suum: nihilominus tamen reuera, cum tex. ille solum impediat ascensum ad superiores ordines, neque alia in eo fiat irregularitatis mentio & pœnæ sint restringendæ, non est vlterius hæc talis pœna extendenda, neque in illo Acolyto ministrante rebaptizanti, nec in ipso rebaptizante: quia licet hic maiori dignus sit pœna, nihilominus tamen quia hæc maior pœna, qua dignus est, non reperitur in iure expressa, non censeo impedimentum hoc etiam respectu illius esse ampliandum vltra id, quod verba ipsius capitis sonant, vt recte censuit Suarez *vbi sup. ver. sed ad explicandam*, addens *in versic. sequenti* prædictam pœnam incurri ipso facto ante iudicis sententiam & declarationem, vt ibi rectè probat.

Secundo obseruandum est, quod vt constat manifestè *ex d c. 2. de apostat.* prædicta irregolaritas in Acolyto ministrante rebaptizanti tan- 9
tum incurritur quando est publicum delictum, non vero quando est occultum, quidquid aliud absque fundamento censeat Scotus *in 4. dist. 6. q. 8.* dicens quod quando est occultum contrahitur etiam irregularitas, licet Episcopus possit cum eo dispensare.

Sed contrarium est verius, vt in prædicto crimine occulto minimè incurratur præfata irregu- 10
laritas, nec sit necessaria vlla dispensatio, vt tenet Abbas *in d. cap. 2. notabili 1.* sequitur Syluester *verbo irregularitas, n. 4.* & cæteri Summistæ: & hanc opinionem sequuntur communiter iuris Interpretes, vt asserit Suarez *vbi sup.* tertium tamen, vbi late agit an præfata distinctio de crimine publico, & occulto solum habeat locum in Acolyto cooperante, an vero quoque in ministro rebaptizante, & relinquit cogitandum. Tolet. vero *vbi sup.* inquit non videri baptizantem esse irregularem, nisi quando crimen est notorium, sed in rebaptizato secus, quia etiam occultus est irregularis, vt ibi latè probat: fatetur tamen, sicut & Suarez *vbi sup.* esse communem opinionem bis baptizantem etiam occulte esse irregularem. Hoc tamen intelligit verum, quando scienter bis baptizat, vel ignoranter ignorantia crassa, secus si ignorantia fuit facta inuincibilis, quia non esset irregularis: iuris autem ignorantiam inquit non excusare.

Tertio summopere obseruandum erit, eum, qui exterius rebaptizat sine interna intentione con-
ficiendi Sacramentum, tametsi in foro exteriori 11
præsumi posset esse irregularem, re tamen vera coram Deo noo contrahit irregularitatem propter tale crimen. Vnde si aliquo modo Ecclesiæ constare posset de tali intentione, etiam in foro exteriori non deberet huiusmodi homo iudicari irregularis, tametsi posset alia pœna puniti,

niti,

niti,vt indicat Nauar. *vbi ſup d.c. 27. num. 146. in fin.* in illis verbis : *Quia intentio eorum non fuit iterate baptiſmum , & actus agentium non debet operari vltra eorum intentionem l. non omnis , ff. ſi cert. peta.* & probat latius & optime Suarez *vbi ſupra verſic. 4. inquiri poteſt* quod in praxi iam vidi obſeruatum & conſului obſeruandum tam in foro interiori , quam exteriori.

12 Quarto valde diſputant Doctores de eo, qui ob ignorantiam rebaptizat abſolute , non ſub conditione an incurrat hanc pœnam irregularitatis ? De qua re latè agunt alios allegantes Ignatius Salced. *vbi ſup. lit. C. verbo ignoranter* , & melius Suarez *etiam vbi ſup verſic ſextum dubium* Ex quibus colligitur rebaptizantem,aut rebaptizatum ex iuſta ignorantia , ob quam peccatum mortale non incurrerit,non eſſe irregularem, niſi propter mortalem culpam : tametſi Archidiaconus *in cap. qui bis , de conſecratione diſt.4.* vt rem in tuto conſtituat,cenſeat , quod rebaptizatus etiam iuſta ignorantia ab Epiſcopo diſpenſationem impetret , licet de iure abſque aliqua diſpenſatione iſtum ad ſacros ordines promoueri poſſe cenſeat , quod verius exiſtimat Ignatius *vbi ſup. ad fin.* vbi inquit eſſe in rebaptizante iuſtam ignorantiam,vt ab irregularitate excuſetur, ſi filios infidelium rebaptizet : nam iuſte ignorare potuit eos fuiſſe baptizatos , vt *in cap.placuit, de conſecratione diſt. 4.* habetur in Concil. Carthaginen *ca 6.* Idem eſſe cenſet de infantibus expoſitis ſine vllo ſigno , aut ſcripto atteſtante de baptiſmo,vt tenet Mayolus *de irregular. d. lib. 5. cap. 14. num.4.*

14 Quinto obſeruandum erit , quod propter ſolam ceremoniarum iterationem non contrahitur irregularitas hæc : quia ſolum eſt iniuncta propter peccatum rebaptizandi.

15 Sexto & vltimo ipſimet rebaptizati irregularitatem incurrunt , vt latè probat Suarez *vbi ſupra,verſi.circa rebaptizatum,fol.461.col.1.circa fin. cum ſequentibus*, vbi an hæc irregularitas contrahatur ab his,qui ignoranter rebaptizantur, & reſoluit cum vera & communi ſententia negatiuè: eſt lex 9. *in princip.titul. 4. part. 1.* quæ ita ſe habet. *Atrenido ſeyendo alguno para facerſe batear dos veces,ſeyendo cierto que era bateado, non deue fincar ſin pena , porque bien ſemeja que lo fizo deſpreciando el Sacramento del baptiſmo. E por ende tuuo por bien la Sancta Igleſia que ſi fa eſſe lego que non lo ordenaſſen deſpues , ò ſi fueſſe Clerigo que le tolleſſen las ordenes. Otro ſi tuuo por bien que ſi el que lo bateaſe fueſſe Obiſpo , ò otro Perlado qualquier que fueſſe depueſto de la dignidad, è de las ordenes que auio, aſſi como home que paſſa los mandamientos de Sancta Igleſia.* Ibique quod ſolus Papa cum rebaptizato diſpenſat,ſicut cum rebaptizante,non vero Epiſcopus. Quod vltimum tenet & probat Ignat.Salced *vbi ſup.in verſi.* iſtorum autem omnium,dicens quod Papa vix cum illis diſpenſabit vt Religionem ingrediantur,textus *in c. 2.de apoſt.* Tab.*in verſ.diſpenſ.n.13.verſi* 14.

Addit inſuper Suarez *vbi ſup. in verſi. quin potius contra alios* , quod etiamſi rebaptizatus poſtea ſciat quid circa illum actum ſit,& ratum habeat ac conſentiat , non manebit irregularis vt ibi latè probat , & voluit Ignat. *vbi ſup. col. fin.* ibi,quæ interpretatio mera diuinatio eſt , tametſi prius *lit. B. in verſi. & non ſolum* aliud tenuerit : qui prædicti Doctores agunt de rebaptizato per vim vel metum. Et tandem Suarez ibid. *col. fin.* reſoluit, quod ſi ille habet intentionem vt rebaptizetur reuera manere irregularem,ſi vero talem intentionem non adhibeat , ſiue per abſolutam vim,ſiue per ſolum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, non manebit irregularis ; imo ſi metus ſit grauis nihil peccabit non reſiſtendo, dummodo nec exterius ſignificet ſe conſentire,quia in reliquo nihil operatur, ſed patitur potius. 16

AD TITVLVM QVARTVM,

De los blaſphemos de Dios , y de nueſtra Señora, y del Rey.

SVMMARIVM.

1 *Blaſphemus quis dicatur ? & de grauitate huius criminis cum pluribus numeris ſequentibus, & num. 8.*

4 *Blaſphemus an ſit qui iurat per membra Chriſti eiuſque Virginis Matris & n ſeqq.*

9 *Blaſphemi pœna iure Ciuili & Iure Diuino cum ſuis limitationibus , & numer. ſequent. Et iure Canonico num. 16. & 17. & de iure Regio num. 18. & in q.ſequenti per totam.*

De Blaſphemis.

QVÆSTIO LX.

QVÆRO primo circa leges huius tituli 4. quis dicatur & ſit blaſphemus , & de grauitate huius criminis ?

Quoad primum reſpondeo, proprie blaſphemum eſſe, qui negat aliquid de Deo quod ei conuenit , aut tribuit Deo aliquid, quod ei nequaquam conuenit. Blaſphemiæ namque nomen importare videtur quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis , & præcipue diuinæ. Atque ideo blaſphemus eſt , qui diuinæ Maieſtati derogat,eius poteſtati, aut bonitati detrahens,vt docet S.Thom.2. 2. *quæſt.13. art. 1. in reſponſione*,& ibi Caietan *omnes in c. fin. de maled.*

Syluest.

Syluest. in Sum. verbo blasphemia, quæst. 1. Alphons. à Castr. lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. 12. & comprobat optimè authoritate Sancti Euangelij & alios allegans Arnald Albert. de agnosc. assert. Catholic. & hæret. quæst. 6 num. 13. & sequentibus, & quæst. 27. n. 1. Dominic. à Soto lib. 8 de iust. & iur. q. 2. art. 3. versi. est namque blasphemia, D. Couar in c. quamuis pactum, 1. parte, §. 7. num 8. D. Simanc. de instit. catholsit. 8. num. 5. Auendan. in 2. part. cap. 5. prætor. num 9. vbi plures citat, Auiles cap. 25. prætor. à n. 2. Anton. Gom. 3. tom. var. c. 1. num. 3. Barahon. in addit. ad Palat. Rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 78. litt. C. Didac. Perez in Rub. tit. 8. lib. 8. Ordinam. in glossa blasphemias in princip. pag. 203. Franciscus Squilacens. de fide catholic. cap. 16. Brun. de hæret. lib. 2. qu. 2. & lib. 5. cap. 20. Canteta 2. parte, cap. 3. n. 1. pag. 462. vbi ampliat Clarus §. blasphemia per totum, Rojas de hæret. 2. p. cap. 167. Paz in sua practic. 1. tom. 8. partis cap. vni. num. 14. Ioan. Gratian. in reg 55. n. 41. Salced. in addition. ad Bernard. Diaz de Lugo in sua praxi crimin. canonica cap. 110. versic. & quia sæpissimè, pag. 375. Med. in sua Summ. in expositione primi præcepti diuini §. 2. versi la tercera cabeça, Menoch. de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 4 casu 375. n. 3. Mascard de probat. 1. tom. conclus. 195. n. 1. & 11. Petr. Greg in sua syntagm. iuris vniuersi, lib. 33 c. 12. n. 3. & 4. Decian. 2. tom. tract. cap. 1. n. 1. & generalius ibi num. 5. est communis omnium Summistarum secundum ipsum ibi cap. 2. num. 1. sequitur plures referens Farinac. in suis quæstionibus crimin. 1. p. q. 20. num. 11. & D. Ioan. Vela de pæn. delict. c. 4. versi. est autem, pag. 19.

2 Ex quo primo infertur quod omnis ille, qui aliquo sermone negat potentiam Dei, vt putà Deus non potest facere hoc, & his similia, cum ex hoc loquendi modo detrahat Deo suam potentiam, quæ ei conuenit, erit blasphemus secundum Couar. vbi sup. num. 9. versic. 4. eadem, & cum eo Menoch vbi sup n. 5. vbi cum numeris sequentibus hoc tunc demum procedere declarat, quando scilicet proferuntur verba super eo, quod verè Deus facere potest: secus si super eo, quod nec ipse facere valet, vt putà si quis diceret Deũ virginem semel corruptam restituere non posse cap. si Paulus 32. quæst. 5. vel si diceret Deum efficere non posse vt quod factum est factum non sit, vt ex Arist lib. 6. moral ad Nicomed. cap. 2. & post Bart. in l. non dubium, num. 14. C. de legib. & alios plures Legistas & Theologos quos citat late & tradit Tiraquel. de iur. const. possess. p. 3. limitatione 7. num 6. & 7. vbi etiam numer. 8. in fine in proposito citat Alex. consil. 15. num. 7. lib. 3. & Socin. Seniorem 102. lib. 1. consulentes in eadem specie illum non blasphemasse, qui dixit Deum efficere non posse quod rem vnam permutauerit cum altera, quam reuerà non permutauerat. Verùm & in proposito exemplo contra Alex. Tiraquel. Menoch. & sequaces, quod imò sit etiam blasphemia & illius pœna locum habeat optima ratione defendit & contrariis respondet Claud. ad Bertazxo. consil. 553. versic. primum itaque, iuncto versic. restat vt respondeam, lib. 2. quem refert & sequitur Farinac d. quæst. 20. sub num. 12. & contra Menoch. vbi sup. imo quod vt blasphemus puniatur qui diceret, Deum factum infectum facere non posse: nam licet Doctores per viam doctrinæ & scripturæ id affirment: non tamen id licere debet homini idiotæ & imprudenti dicere per iocum, risum, vel iram sine pœna.

3 Secundo ex superioribus deducitur, quod blasphemus dicatur etiam, is qui iurat per caput, per pedes, per oculos, per corpus, per capillos, per iecur, per sanguinem, seu alia Dei membra. Ex quo enim Deus huiusmodi membra non habet, quia spiritus est, spiritus autem nec carnem nec ossa habet, & per consequens sic dicens tribuat Deo quod ei non conuenit, necessario sequitur quod blasphemus reputetur iuxta præcedentem communem resolutionem, & probat in terminis ex textu in cap. si quis per capillum, 22. quæst. 1. & ibi notant Archidiaconus & Turrecremata. Probatur etiam hæc eadem deductio in Authent. vt non luxur contra nat. ibi. Et ab aliis blasphemis verbis, & iurare per capillos & caput, &c. vbi glossa interpretatur scilicet Dei: & Bart. in secundo notabili expresse dicit, quod iurans per membra Dei dicitur Deum blasphemare, & quod propterea pœna, quæ ex forma statuti imponitur blasphemanti Deum, habet etiam locum in sic iurante per eius membra. Hanc etiam sententiam latè comprobat Arnald. Albert. in tract. de agnoscend. assert. cathol & hæret. q 27 n. 14. cum sequentibus vsque ad n 39. vbi non solum concludit hanc esse blasphemiam, verum & etiam hæresim sapere, vt ibidem num. 35. & 36. & Axeued. in l. 6. numer 51. cum sequentibus, tit 4. & num. 60. cum sequentibus, hoc lib. 8. post Anton. Thesaurum & alios.

Sed contrarium in supradictis sentire & tenere videntur S. Antonin. Archiepiscopus Florent. in 2. parte Summæ, tit. 10. cap. 4 in princ. Syluest. in sua Summ. verbo blasphemia, §. 2. & Angel. declarat verbo iuramentum, § 12. & Rayner in Sum. lib. 1. parte 1. tit. de iurament. versi. sciendum, & in summa confess. lib. 1. tit. 8 quæst. 7. in princip. quid de iis, qui iurant per membra Dei: Cardinal. de Vio in sua Summ. verbo blasphemia, quos refert Arnald. d. quæst 27. num. 24. & 25 Caietan. & Nauarra in locis relatis per Claud ad Bertazzo. consi. 553. sub versi. ex his constat, lib 2. quem tenet Ludouic. Lopez in suo instruct. conscient. 1. p. cap. 51 pag. 182. & cap. 281. pag. 778 & Emanuel. Rodrig. in sua Summ. 1. parte cap. 14. conclus. 1.

Horum fundamentum est, quod postquam verbum caro factum est Deus habet & corpus & sanguinem, ideo per talia iuramenta blasphemia non inducitur, quia nihil tribuitur Maiestati diuinæ, quod ei non conueniat, & in Euangelio legitur: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, &c.

Sed hoc non obstat, quia licet Christus sit Deus habeatque sua humana membra prout est de fide, nominando tamen Deum absolute intelligimus solam naturam diuinam, vel personas diuinas solùm quantum ad diuinam naturam, non autem quantum ad humanitatem assumptam à verbo: & secundum naturam diuinam circunscripta humanitate Deus non habet membra nec corpus, ideo per illa iurare blasphemia est, vt per Arnald. Albert. qui sic obiectioni contrariæ respondet d. q. 27. n. 31. Et hanc etiam partem, & sic deductionem nostram tenet Angel. de malef. verbo verba iniuriosa, n. 14 vers. quæro quæ erit pœna, & ibi August in addit. in princ. Bonifa. de Viralin. in titul. de pœna blasphemanti, num. 1. Carald. in tract. de Syndic. num. 104. Bernard. Diaz in pract. cap 110. verbo blasphemi num. 2. Conrad. in practic. tit de iniuriantibus, pag 409. col. 1. in fin. & sequenti, sub num. 25. Bossius in tit. de inquisit. num. 130. versi. sed si quis, & num. sequenti, Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 135. num. 12.

num. 12. & 14. Mascard. *de probat. d. lib. 2. conclus.* 195. *numer.* 6. & Cland. ad Bertaz. *vbi sup. d. consi.* 553. *vers. ex his constat*, & *in versi. ob hoc concurro*, & *versi. de* 2. *p. ad med. lib.* 2. quos refert & sequitur Farinac. *d. q.* 20. *num.* 19. & vltra eum Auend. *vbi sup. num* 9. *versi. à conclus.* & Soto *lib.* 8. *de iust. & iur. quæst.* 2. *art.* 3. *versi. sunt & blasphemiarum, pag. mihi* 732. & Decian. 2. *tomo tractat. crim. lib.* 6 *cap.* 2. *n.* 13. & 14. & Anton. Thesaur. *decis. Pedemont.* 241. *num.* 4. & ita est tenendum, licet alij communiter distinguant, vt ibi per eum *num.* 2. *versi. quidam verò*, eandem tenet Azeuedo *in lege* 6. *numero* 60. *hoc titulo* 4. *lib.* 8.

4 Ex quibus secus videtur dicendum in iurantibus per membra Christi eiusque Virginis Matris, vel Sanctorum, vt purà per eius cor, sanguinem, corpus, oculos, & his similia: hi namque videtur, quod non sint blasphemi, cum Christus eiusque gloriosa Virgo Mater, & Sancti hæc omnia habeant, & sic iurando per præd. nihil eis tribuatur, quod non conueniat, prout est de mente Theologorum supra citatorum a. p. & in specie tradit Bossius *vbi sup. d. num.* 131. *versic. & ideo si diceretur*, & post alios sic aperte respondet Arnald. Albert. *vbi sup. d q.* 17. *n.* 31. tametsi dicat, quod licet non sit blasphemia per supradictam rationem, habet tamen in se nescio quid inhonestatis, & irreuerentiæ, ex rationibus de quibus ibi per eum.

Sed quod sit blasphemia tenet Angel. *de malef. vbi sup. d. n.* 14. & Auenda. *vbi sup.* necnon & Couar. *etiam vbi sup. vers.* 8. & Azeu. *in rub. huius tit.* 4 *n.* 22. & *in d. l.* 6. *num.* 60. *cum sequentibus*, & *numer.* 55. & Anton. Thesaur. *vbi supra num.* 3. & 4. Quia quemadmodum cum quis per Dei vitam iurat & execrationis forma vtitur, in eum sensum vt Dei vitam in discrimine constituatur, si quod affirmatur verum non sit, ita & quando quis vtitur his verbis, *per caput Christi*, & similibus capiti Dei malum imprecatur, si falsum assertioni subsit, atque ideo hæc formula execrandi, vel blasphemiam attinet, vel ineptissima est, plurimum Maiestati diuinæ derogans.

5 Sed in hoc vera distinctio videtur, quam posuit Decian *d. c.* 2. *n.* 14. *ad fin. vers.* aut iuratur per membra Christi, nempe vt si iuramentum per membra Christi fuerit simplex assertorium, non possit tunc dici proprie blasphemia, nec soleat puniri in foro seculari, neque etiam in Ecclesiastico, nisi falsum iuraret. Si vero iuretur per membra Christi per verba in iniuriam, & contumeliam seu opprobrium dicta, ex tunc tanquam blasphemus puniendus esset, quod etiam prius dixerat idem autbor *num. præcedenti*, nempe 3. *versi. fateor.*

6 Iure tamen nostro Regio proculdubio, *los que hazen juramento malos, y feos en desacato de nuestro Señor Dios, ò por otro algun miembro santissimo de nuestro Señor; incurren en las penas que incurren los blasfemos*, vt in l. 6. *huius tit.* 4. *lib.* 8. & dicemus latius *infra* quæstione ista. Et de proferente quid opprobriosum, vel iniuriosum contra Deum, vel eius Sanctos, quod sit blasphemus probat late cum aliis Decian. *vbi supra, numer.* 9. *ad finem*, & *num.* 10. & probatur *in cap.* 2. *de maled.* & *ibi*, notat Anan. est communis secundum Couarru. *vbi sup.* & Iul. Clarum §. *blasphemia in princip.* & Mascard. *de probationibus* 1. *tom. conclusi.* 195. *numer.* 3. & Farinac. *quæst.* 20. *num.* 16. & 17. & 22. vbi alios plures citant. Et licet nonnulli ex supradictis hoc de impropria, & larga blasphemia intelligant verum esse, vera tamen blasphemia est etiam iuxta Thomæ definitionem, si quidem nec maledictio, nec conuitium Deo potest aliqua ex parte conuenire, ita tenet Couarru. *vbi sup. d. num.* 8. dicens vnam tantum esse speciem blasphemiæ, scilicet proprie, prout est illa de qua loquimur, & sequitur bene probans cum aliis Azeued. *in rub. huius tit.* 4. *n.* 25. *cum pluribus seqq.* aduersus alios, quos prius citauerat à *num.* 10. *cum seqq.*

Quod si quis iuraret per Membra Christi, quæ in hominibus reputantur turpia, vt purà per anum, per vuluam, per priapum, & sic per hominis pudibunda, & his similia, tunc propter solam irreuerentiam, quæ in his verbis consideratur & contemptum, & quod talis sermo referatur in Christum, & multo magis si in Deum, proculdubio esset blasphemus, & vt talis puniendus veniret, vt tradit Cataldin *de syndic. n.* 104. & 105. & omnes Summistæ relati per Arnald. Albert. *de agnosc. assert. catholic.* & *heret. quæst.* 17. & 25. & *quæst.* 6. *num* 19. & 21. & hoc communiter ab omnibus sine controuersia recipitur secundum Farinac. qui prædictum Bossium allegat *d. quæstio* 20. *numer.* 21. sequitur alios allegans Tiber. Decian. *d. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 10. loquens etiam in iurante per membra pudibunda Mariæ Virginis vel Sanctorum, & addit esse speciem hæresis idem probat cum aliis Azeuedo *in dicta lege* 6. *numer.* 55. *cum sequentibus*, & Emanuel Rodrig. *vbi sup.* 7

Quoad secundum de grauitate huius criminis blasphemiæ, eiusque acerba pœna, plura cumulat ex Sacris litteris, & Summorum Pontificum decretis Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *in practic. crimin. canonica cap.* 110. *in principio, litt. A. in nouis, pag. mihi* 373. *cum sequenti*, quibus adde, quod blasphemia omnibus aliis delictis, & facinoribus detestabilior est, vt late comprobat Farin. *d. q.* 20. *n.* 3. *cum plurimis seqq.* 8

Blasphemi Iure Ciuili pœna mortis plectebantur, vt *in auth. vt non luxurientur homines contra natur.* §. & *quæstionem, col.* 6. & ibi glossa, Bart. Angel. & communiter omnes, glossa *in cap. fin. de cleric. maled.* & *in cap. si quis per capillum* 22 *quæst.* 1. Angel. *de malef. in versi. verbis iniuriosa, num.* 14. & ibi eius addition. Couar. *in repeti cap. quamuis pactum, part.* 1. §. 7. *num.* 10. *de pact in* 6. Boër. *decis.* 301. *num.* 10. Bonif. de Vital. *in tit. de pœn. blasphemant. num.* 1. Catald. *de syndic. num.* 206. Foller. *in practic. crimin. in fragment. num.* 15, *in fin.* Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 2 *cent* 4. *casu* 375. *num* 25. vbi quod omnes recipiunt dispositionem *d. Auth.* Clarus *in* §. *blasphemia versi. sed quero in principio*, estque communis hæc sententia, à qua nemo discrepat secundum Cland. ad Bertaxzo. *consi.* 553. *in versi. de secunda parte*, vbi *in sequentibus versi.* hanc communem declarat procedere in blasphemia iuramento annexa, secus sine iuramento, vt ibi per eum, qui pluribus rationibus hanc comprobat declarationem, referente hoc & sequente, pluresque alios authores allegante pro præd. communi sent. Farin. *d q.* 20. *n.* 2. 9

Quæ pœna mortis iure Diuino imponebatur blasphemis, quia hi lapidibus opprimebantur, vt Leuit. *cap.* 24. & post alios probant latè Clarus §. *blasphemia, versi. sed quæro, in principio*, Fab. à Monte Leone *in sua prax. arbit.* 4. *p. num.* 725. & 729 *fol.* 251. Menoch. *d. casu* 375. *num.* 24. vbi 10

vbi plures ex antiquis, & sacris litteris refert casus, quibus Deus omnipotens blasphemantes morte percussit, de quibus & multis aliis per Mascard. *de probat. 1. tom. conclus.* 194. *in princ.* & Ignat. Salced. *vbi supra*, refert supradictos præter hunc postremum Farinacium *vbi supra num.* 10.

11 Limitantur tamen primò supradicta de pœna mortis imponenda blasphemantibus in Deum, vt locum non habeant in blasphemantibus in Sanctos, quia de his non loquitur d. auth. vt non luxur. &c. vt optimè contra alios probat Farinac. *vbi sup.*

12 Limitatur secundò, vt procedant in eo, qui solitus & consuetus sit blasphemare, secus si non sit solitus, vel consuetus, vt iure bene probat & plures authores ita in terminis adducens Farinac. *vbi sup. num.* 43 vbi quod isto casu non soliti blasphemare possunt aliter puniri, quàm pœna capitis, putà pœna fustigationis, vel carceris, vel aliter arbitrio iudicantis. Quinimo ad pœnam mortis imponendam blasphemo non sufficit, quòd quis conuictus sit blasphemare semel, vel bis, sed requiritur, quod pluries blasphemauerit, aliter dicta pœna mortis locum non habebit, vt plures allegans Farin. *vbi sup. n.* 43. idem probat Azeued. *in l. 6. num. 29. cum seqq. hoc tit. 4 lib. 8.*

13 Tertiò limitantur in eo, qui ira vel aliquo iusto dolore motus blasphemat: is namque mitius puniendus est, vt cum aliis late probat idem Farinac. *ibi num* 47. *&* 48. vbi quod hoc ita demum procedit, si ira ortum habuit ex iusta & non leui causa, secùs si ex iniusta, vel leui, quia tunc ita non excusat blasphemantem. Et ibi refert nonnulla exempla causarum, ex quibus iusta ira procedere potest, & quod hoc casu vt iracundia excuset debet probari quod fuerit talis, vt alienationem mentis induxerit, & quo aliter blasphemantem non excusabit à pœna ordinaria. Et *num.* 49. quod qui in ludo blasphemat tanquam dans operam rei illicitæ non potest ex ira se excusare secundum Abb. & alios plures, quos ibi refert.

14 Quarto limitantur, vt non procedant in blasphemante per ebrietatem, & lasciuiam, quia tunc sic blasphemans excusatur saltem vt minus puniatur, nempe extra ordinem pœna arbitraria iuxta communem sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Farinacius *vbi supra, num.* 50. *cum sequentibus*. Rusticitas tamen blasphemantem non excusabit à pœna ordinaria, vt cum veriori opinione ex pluribus ibi probat, *n.* 53. *cum seqq.*

15 Quintò limitantur in eo, qui in continenti postquam blasphemauerit, blasphemiam reuocat, vel retractat: quia is vel nulla prorsus, vel leuissima pœnitentia dignus est, vt cum Arnald. Albert. *in tractat. de agnosc. assert. cathol. quæstio.* 27. *num.* 9. *&* 13. late probat Farinac. *vbi supra, num.* 57. *cum sequentibus*, vbi refert signa contritionis.

16 Sextò limitantur de Iure Canonico, vt *in cap. si quis per capillum* 22. *quæstio.* 1. & per textum *in cap. 2. de maledicis*, vbi aliis pœnis punitur blasphemans. Similiter & attento Concil. Lateran. sub Leone X. ann. 1514. celebrato, de quo *infrà* agemus.

17 Septimò limitantur, vt præd. pœna mortis pro blasphemia recesserit ab aula, & de consuetudine non seruetur, vt latè per Farin. *d. quæst.* 20. *num.* 64. *cum seqq.* vbi *num.* 67. *vers. sed quid*, inquit, quod quidquid sit de iure, nunquam vidit pro qualibet atroci blasphemia imponi mortis pœnam; sed tantummodo ad plus ad triremes damnari, & hoc rarò & forte nunquam, nisi pecuniariam, vel alias, vt ibi per eum. Erit igitur pœna arbitraria, vt plures referens tenet Menoch. *d. casu* 375. *num.* 30. & Farinac. *vbi sup. num.* 66.

Et hæc de iure communi tam Canonico, & Ciuili, quàm consuetudinario, vt vidimus. Cæterum iure nostro Regio aliter statutum est, vt in legibus huius tit. 4. *lib. 8. non. coll. reg.* & videbimus in quæstionibus statim sequentibus super eas dictas leges regias constitutas. 18

SVMMARIVM.

1 *Blasphemia quæ puniantur, & quibus pœnis per leges huius Regni? & num. sequ. in quibus octo conclusiones ponuntur.*

1 *El que renegare, ò denostare à nuestro Señor Dios, ò à la Virgen su Madre, ò a otro Sancto, ò Sancta, incurre en las penas de leyes de las partidas, que hablan en esta razon.*

2 *Blasphemantes in Beatissimam Virginem, ac etiam Sanctos incurrunt in omnibus, quæ incurrunt blasphemantes Deum*

3 *Blasphemi reputantur, qui infamant Euangelium.*

4 *Cauallero, ò escudero que tenga tierra, que si denostare à Dios, ò Sancta Maria, quibus pœnis puniatur per l. partita pro prima & cæteris vicibus? Et quid de cæteris vicibus? num. 5.*

6 *Blasphemans in Curia, vel intra quinque leucas, qua pœna puniatur iure Regio?*

7 *Blasphemiæ pœna in homine nobili in quam commutetur ex Camera?*

Renegans non Deum, nec Virginem Mariam, sed alios Sanctos, in quam pœnam incurrat? eodem num. 7.

8 *Blasphemantes scienter, & maledicentes personas Regias quibus pœnis puniantur?*

9 *Audientes alium blasphemare possunt eum capere, & in carcerem detrudere.*

10 *Blasphemiæ alia verba, & pœna ponuntur, & n. sequentibus.*

15 *Iudices dispensantes in pœnis blasphemiæ puniuntur eisdem.*

De blasphemiis punibilibus per leges huius Regni, & de earum pœnis.

QVÆSTIO LIX.

QVÆRO nunc quas blasphemias & iuramenta, & quibus pœnis leges huius Regni, & præcipue huius tituli puniant? Et in hoc deduco sequentes summarias conclusiones à nostris legibus Regiis huius tit. quarti gratia clarioris intellectus: postea verò alias quæstiones proponam in praxi perquam vtiles.

Prima conclusio. *Qualquiera que renegare, ò denostare à nuestro Señor Dios, ò la Virgen su Madre, ò à otro Sancto, ò Sancta, incurre en las penas de las leyes de las partidas, que hablan* 1

en

en esta razon. Assi lo dispone la ley 1. deste tit.4. l.8. de la nueua Recop.

2 Iure communi omnia superius tradita de blasphemantibus Deum habent etiam locum in blasphemantibus Beatissimam Virginem, ac etiam Sanctos, vt in specie tradunt Angel. *de malef. verbo verba iniuriosa, num.*14. Bonifac. de Vitâl. *in tit. de pœn. blasphemant. num.*3. D.Couarru. *in cap. quamuis pactum,* 1 *part.* §.7.*num.*9. *sub versic. sexto hinc,* Menoch. *de arbitr. iudic. lib.*2. *cent.*4. *casu* 375.*num.*14. vbi quod quando Virgo Maria Mater Dei, vel Sancti blasphemantur. Deus ipse blasphematur, Fab. à Monteleone *in practica arbitr. part.*4. *fol.*249. *num* 710. Arnald. Albert. *de agnosc. assert. catholic. & heret. quæst.*6.*num* 23.

3 § Vbi quod & blasphemi reputantur, qui infamant Euangelium. Mascard. *vol.*1.*de probat. conclus.*195. *num.*4. quos refert & sequitur Farinac. *in suis quæst. crim.* 1 *p. quæst.* 20 *num.*25.& 26. vbi *num. sequenti,* latè probat non eadem pœna mortis, qua iure communi ciuili punitur blasphemans Deum, esse puniendum blasphemantem eius Sanctos, sed pœna aliqua extraordinaria, vt putà lingua.

4 Sed iure Regio partitarum, de quo fit mentio in hac nostra l.1. hoc est, per l.3.*tit.*28. *p.*17. *El Cauallero, ò escudero, que tenga tierra, si denostare a Dios ò Sancta Maria, por la primera vez pierde por año lo que tuuiere del Señor, y la segunda vez por dos años, y la tercera por toda la vida: y si no tuuiere tierra, y tuuiere cauallo, y armas pierde lo por la primera vez: y sino lo tuuiere, y tuuiere vna bestia la pierda. y sino la tuuiere, ò ouiere panos nuenos se los quite el señor, y lo aparte de si, y si el señor no lo hiziere peche al Rey doblado quanto el Cauallero, ò escudero del señor tenia. Et si en todo esse año otro alguno lo recibiere echando lo el señor de si, ò partiendole el del por essa razon, peche por el doblado quanto del señor tenia. Y si lo tuuiere Cauallero, ò escudero, que no tenga ninguna cosa del Señor que lo hecho de si, peche por el ciene marauedis. Y si qualquiera de los sobredichos en esta ley ò en la antes desta denostare a otro Santo incurra en la mitad de la pena sobredicha.* Quæ lex dum duplo maiorem pœnam imponit his, qui blasphemant Beatissimam Virginem, quàm eis qui cæteros Sanctos, iustissima est secundum D. Simanc. *de institut. cathol. tit.*8. *num.*8. *in fin.* Couar. *vbi suprà, dict. n.*9. *versic. nono hinc patet,* & D.Azeued. *in dict. rub. huius tit.*4. *num* 28. *ad fin.* & inquit Gregor. Lopez *in d.l.*3 *gloss.*2. esse menti tenendam d.l.3. quia in hoc seruari iubetur per *l.*1. *tit.*8. *lib.*8. *ordinamenti.* Maximis enim blasphemiis annumeranda est illa, quæcumque dicta fuerit contra Sacratissimam Virginem: cuius rei exemplum mirabile Nicephur. commemorat *lib.*18. *Histor. Eccles. cap.*33. & ex eo transcripsit Simanc. *in prim. dict. num.*8. Sic nefas est iurare per intemeratam Deiparæ virginitatem, vt constat ex prædictis; & tenet Sot. *lib.*8. *de iustit. & iur. quæst.*2. *artic.*3.*versic. sicuti nefas est:* & sic iurans vt blasphemus puniretur, si credimus Couar. *d.*1.*part. de pactis in* 6.§.7. *num.*9. *vers. decimo,* & Azeued. *in l.*6. *huius tit. num.*37.& 38. sed nititur in quibusdam const. Curiar. Madritiriis, *c.*68. *à n.*1528. & *c.*34. Curiar. de Madrit. ann. 1570. quæ tamen non sunt insertæ in hac noua collect. reg. ideoque caret fundamento.

5 *Mas el ciudadano, ò morador en Villa, ò en aldea, que denostaro à Dios, ò a nuestra señora Sancta Maria, por la primera vez pierda la quarta parte de todo lo que ouiere, y por la segunda vez la tercera parte, y por la tercera la mitad: y si de ay adelante lo hiciere de ser hechado de la tierra. Y si fuere otro hombre de los menores que no tenga bienes, por la primera vez tiene pena de cinquenta açotes, y per la segunda que lo señalen con hierro caliente en los beços, que sea fecho à semejante de B. por la tercera vez que le corten la lengua,* ita disponit *l.*4.*d. tit.*28. *part.*7.

Si fuere rico home el que denostare à Dios, ò à Sancta Maria, por la primera vez pierde la tierra que tuuiere por vn año, y per la segunda vez por dos años, y por la tercera vez la pierde de llano, vt in l.2. *tit.*28. vbi Gregorius Lopez *in glossa, primera vez,* inquit quod illas pœnas approbat nostra lex 1. cum adiectione tamen, quam lex 2. *titulo* 8. *libro* 8. *ordinamenti*, hodie l.2. nostri tituli quarti facit, quæ in adiectione illius pœna videtur intelligenda de denegantibus Deum, in quibus Gregorius Lopez arbitratur practicari pœnam abscissionis linguæ, de qua in dicta lege 2. quam arbitratur inferendam esse etiam pro prima vice, cùm ea lex non exigat consuetudinem, & veniat adiiciendo pœnam legibus partitarum, & in homine cuiuscumque conditionis, vt per eundem Gregorium Lopez in dicta lege 4. *glossa* 2. & tenet alios allegans Azeuedo *in hac lege* 1. *num.*10. Sed hodie nouis constitutionibus praxis alias recepit huius criminis pœnas, vt dicemus infra in quinta conclusione. Et hæc sufficiant circa primam conclusionem principalem supradictam.

Secunda conclusio. *Aliende de la dichas pe* 6
nas qualquiera que blasphemare de Dios nuestro Señor, ò de la Virgen Sancta Maria en la Corte, ò dentro de las cinco leguas, incurre en pena de que le corten la lengua y de cien azotes publicamente, y si blasphemare fuera de la Corte incurre en pena que le corten la lengua, y pierda la mitad de sus bienes, la mitad dellos para el que lo acusare, y la otra mitad para la Camara del Rey: y assi lo dispone la ley segunda deste titulo: cuius meminit Gregorius Lopez *vbi suprà,* & D.Couarruuias *de pactis in sexto, prima parte,* §.7. *sub numero* 11. vbi quod nouis constitutionibus praxis alia recepit huius criminis punitionem, nempe *l.*5.*infra* in hoc titulo de qua in quinta conclusione infra ponenda. Tametsi Didacus Perez *in lege* 2. *titulo* 8. *libro* 8. *ordinamenti; pagina* 209.*columna* 1.*in fine, & columna sequenti* aliud velit, dicens quod cum ratione loci magis grauetur delictum, meritò acerbissima pœna flagellorum, & abscissionis linguæ venit puniendus blasphemans in Curia Regis, vt in præsenti lege sanctè sancitum est, & quod ad litteram esset seruanda, vt delinquentes in lingua in ea puniantur, prout iuris æquitas & ratio expostulat, vt *in cap. an sit ibi, cum in eo quis puniendus sit, in quo deliquit, de appellationibus, capite pastoralis de iure patronatus,* & in aliis iuribus, quæ ibi ad hoc allegat. Ista tamen linguæ fixio secundum eundem Couarruuiam *vbi suprà,* & Didacum Perez *vbi suprà, pag.*207. *columna* 1. *in fine,* quibusdam in locis practicatur, alibi loco fixionis verberibus afficitur, ac ligno premitur lingua blasphemantis, quod lignum Hispanè *mordaza* diximus, refert Azeuedo *in hac nostra lege* 2. *numero* 17. *ad finem, & numero* 18. vbi *numero* 19. quod aliquando blasphemo lingua perforatur, & ex causa hoc fieri posse secundum Afflict. quem refert, & quod

si aliquando honorabilis persooa incidat in hoc delictum, potest cum eo haberi misericordia dando magnas eleemusynas. Et tandem inquit Azeuedo, quod in harum pœnarum impositione abscindendi, aut perforandi, aut ligaodi linguam plurimum prædualebit consuetudo.

Ego verò iure nostro Regio prohibitum expressè inuenio iudicibus sub pœna, oe dispensent in aliquo cum blasphemis, sed in eos non habita distinctione personarum exequantur leges huius tituli quarti, & pœnas in eis coontentas per *l.20. titulo 6. lib.3. noua collect. regia.* Et ideò quod prædixit Azeuedo uempe, quod cum honorabili persona potest in hoc haberi misericordia dando magnas eleemosynas, verum non puto in his Regnis saltem in foro seculari, in Ecclesiastico tamen potest ex causa locum habere.

7 Vlterius circa eandem nostram l.2. obseruauit Cantera *cap.3. de blasphem. num.5. pagina 450. in principio*, quòd loquatur etiam pro prima vice, considerata tamen qualitate personæ & blasphemiæ: oam licet pœna dictæ l.2. sit posita ita generaliter, credit intelligendam esse in homine vili, nam in nobili viro, & alicuius qualitatis commutaretur illa pœna in alia pecuniaria, vel in exilium, vel in alia simili pœoa. Cui obstat ea d.l.20. *suprà* citata, ipsa tamen non loquitur in iudicibus supremis Curiæ Regis, quorum praxis in hoc seruanda erit, sed tantum io assistente, gubernatoribus, prætoribus, & aliis iudicibus syndicatus Regni, in quibus seruanda est.

§ Et pœnam dict. leg.2. noo incurret dicens aliquam blasphemiam ex grauibus contra aliquem Sanctum, vel Sanctam, non contra Deum vel Beatissimam Virginem Mariam, putà dicendo, *reniego de tal Sancto, ò Sancta,* licet grauius sit puniendus, quam si diceret alias minores blasphemias contra ipsos Sanctos, secundum Azeuedo *in dict. leg.1. numero 21. & 22.* tametsi sub dubio,& maiori deliberatione.

8 Tertia conclusio. *Los que de malicia blasfhemaren, y dizen palabras injuriosas, y feas contra el Rey, ò Reyna, ò contra su estado Real, ò contra el Principe, ò infantes sus hijos, y contra qualquiera dellos: si fuere hombre de mayor guisa, y estado sea luego preso por la justicia de esto acaesciere, y le embien preso al Rey para que le mande dar la pena que entendiere que merece. Y si fuere hombre de ciudad, ò villa, de qualquier ley estado, ò condicion que sea, si tuuiere hijos de bendicion pierde la mitad de sus bienes para la Camara del Rey, y la otra mitad es de sus hijos: y no los teniendo pierde todos sus bienes, las dos partes para la Camara del Rey, y la otra tercera parte para el acusador. Y los bienes que ansi pierden se entiende sacadas las deudas, dote, y arras de su muger. Y si el que assi blasphemare fuere Conde, ò rico hombre, ò Cauallero, ò Escudero, ò otro hombre de gran guisa, la justicia ha de hazer pesquisa, ò embiar a hazer relacion de ello al Rey. Y si algun frayle, ò clerigo, ò hermitaño, ò otro Religioso dixere alguna cosa de las sobredichas, le prendan y embien preso à buen recado al Rey: assi lo dispone la ley tercera, de este titulo*, quam ooiuissimè legit, D. Azeued. ibidem.

9 Quarta cooclusio. *Qualquiera que oyere blasphemar à otro le puede prender por su propria autheridad, y atraerle à la carcel publica, y poner en cadenas*, ita disponit l.4. huius tituli quarti, quam ad hoc citant ibi. Azeuedo *in principio*, & Don Ioan Vela *de delict. cap.4 num 10.* Quoniam huius criminis accusatio cuilibet de populo competit, vt testantur Barthol. & ferè omnes *in leg.1. D. de publicis iudic.* Imò hodie in nouissimis pragmaticis, *qualquiera que oyera blasfemar à otro, y no le denunciare ante el juez tiene pena de un mes de carcel, como tambien le nota Don Iuan Vela*, vbi proximè, *num.11.*

Quinta conclusio, *qualquiera que dixere, (à despecho de Dios, in despectum Dei, yo blasfemo,* quidquid dixerit Baldus *in cons.476. lib.3. incipit: Ille qui dicit,* nam eius sententia ferè ab omnibus repudiatur: nam hæc verba nullo modo possunt à blasphemiæ culpa excusari, quandoquidem manifestè tendunt in derogationem potestatis diuinæ, quasi blasphemus vellet agendum esse etiam si Deus omnipotens noluerit, quo quidem sensu Dei omnipotentis maiestatem lædi nemò est qui non videat; atque ita Baldi sententiam refellunt Imol. *in l.his verbis,§.1. D. de hared. inst.* Boërius *decis.301.* Grammatic. *decisione 50.* & in pragmatica Regni oostri hæc verba annomerantur. 10

Sexta conclusio, *en la misma constitution se condena tambien y castigan por blasfemas las palabras siguientes, si alguno dixere, (no creo en Dios, reniego de Dios,)* quoniam grauissimum blasphemiæ crimen est Deum cuius outu conditi sumus, cuius prouidentia gubernamur abnegare, & quod prodigiosum est Deum ipsum renegare, quæ verba fidei atque eius confessioni aduersantur, secundum ea quæ considerat Couartuuias *vbi suprà, §.7. num.12. versiculo, secundo.* 11

Eodem modo damnantur illa verba, *malgrado aya Dios*, quæ com tribuant Deo quod ab eo omnino alienum est, nihil enim male Deo potest accidere, manifestam contineot blasphemiæ culpam. Item & illa, *no ha poder en Dios*, quæ potestati Dei omnipotentis aduersantur, & tandem illa, *pese à Dios*, Deum tædeat, displiceat Deo: quæ detrahunt suæ excellentiæ diuinæ, non enim conuenit Deo displicentia nisi de his quæ ab hominibus prauè committuntur. 12

Ex quibus deduci potest quid dicendum sit de verbis illis, *por vida de Dios*, per Dei vitam, quæ Catolus Imperat. apud Toletum anno 25. eadem qua cæteras blasphemas damnauit. Et profectò hæc Oratio, *per Dei vitam*, non habet eum sensum quem illa, *viuit Deus*, qoia cùm dicimus per Dei vitam non inuocamus Deum simpliciter in testem, sed est execratorium verbum, quemadmodum & illud, per vitam patris, eteoim salutem patris quis in pœnam astringit, & vltionem si aliter res est, quam is affirmat. Vnde blasphemia est maxima, per Dei vitam iurare, aut execrari, quia ipsam Dei vitam designat: quia ita execratur vltioni ac si Deus de se ipso supplicium sumere posset. Deinde ex his verbis significatur, vitam Dei posse finiri, & eum mortalem esse, quod admodum blasphemum est, sequitur Menoch. *lib.2. de arbitrariis iud. cent.4. casu 375. num.12.* § Tibet. tamen Decian. *in 2. part. tract crimin. lib.6. cap.2. num.13.* referens sentiatim præd. verba, Couarru. inquit quod quicquid sit per leg. Hispaniæ sancitum, & sic per hanc oostram l. regiam, quia in hoc 13

Regno

Regno fottè ea communi vſu loquendi verba illa, *per vitam Dei*, ſonabant blaſphemiam, putat quod ſit verè blaſphemia talium verborom prolatio, non ſecus ac ſi diceret per Deum, niſi animo execrandi & iniuriandi, & contemnendi proferentur hæc verba, quia tunc tranſirent in blaſphemiã. ¶ Sed nos iu his Regnis habemus præd. Legiam expreſſam præcipientem, iurantem per Dei vitam incurrere in pœnas impoſitas à l. præcedenti blaſphemis, & ſic nun eſt locus diſputationi, & opinio Couarru. approbatur in hac noſtra l.6. imò etiam ea non ſtante adhuc vera eſſet opinio Couarru. prout eam probat & defendit contra Decian. *vbi ſuprà*, D. Azeued. *in d.l.6. num.35.* cum Sot. *lib.8. de iuſtit. & iur. q.2. artic.3. & eodem lib. quæſt.1. artic.6.* ¶ Ampliatur vt iurare per vitam ſanctorum ſit etiam blaſphemia, vt per Azeued. *vbi ſuprà*, *num.36.* cum inſtruct. conſcient. F. Ludouic. Perez 1. *part. tit. de blaſphemis ſub cap.282. verſ. poſtquam de malitia, pag.778.*

13 Septima concluſio. *En los caſos, que ſe ponen penas corporales à los que blaſpheman de Dios nueſtro ſeñor por las prematicas destos Reynos, an de ſer demas dellas condenados en diez años de galeras: y en el caſo, que conforme a ellas, en la eſpecie y generos de juramentos en ella contenidos, por la tercera vez ſe pone pena de enclauar la lengua, demas de la dicha pena en el dicho caſo han de ſer condenados en ſeys años de galeras*, ita diſponit l.7. huius tit. quod ita practicatur ſecundum additionat. Didac. Perez *in d.l.1. tit.8. lib.8. ord. pag 207.* dicentem eſſe iuſtiſſimam hanc additionem pœnæ.

14 Octaua concluſio. *Los juezes han de executar las leyes contra los que dizen mal a nueſtro Señor, y à nueſtra Señora, que ſon las arriba referidas, y las penas en ellas contenidas en las perſonas que contra ellas fueren y paſſaren ſin excepcion de perſonas de mayor ni menor condicion, ſo pena que ſi diſpenſaren en ellas en poco, ò en mucho, paſſen ellos la pena que el tranſgreſſor de las dichas leyes auia de paſſar, aſſi lo diſpone el cap 25. de Corregidores, que es la l.10. titul.6. lib.3. deſta nueua Recop.* de qua *ſupra in 2. concluſ.* & contra iudices & Principes ſuper his impiis blaſphemiis conniuentibus oculis pertranſeuntes pluribus rationibus inuehitur Tyber. Decian. *d.2. tom. tract. crim. cap.6. num.27.* tenentur enim honorem Dei ardentiſſimè vindicare argum. text. *in cap. non inuenitur, 23. q.4. & c. Imperatores, 11. quæſt.4* & in ſpecie, *Petrus cos menes in tract. de ſyndic. ſub tit. de reg. princ. & Duc. exceſſi, num.12.* nam ſi iniuriam ſuam, imò & cuiuſque priuati acerrimè & vſque ad interitum vindicare ſolent & debent, quomodo poſſunt horrendas blaſphemias in Deum creatorem partem & ſaluatorem noſtrum patientia execranda relinquere impunitas? Ea namque quæ in nos committuntur facilè poſſumus dimittere: ea vero, quæ in Deum commiſſa ſunt, cum magna diſcretione, nec ſine pœnitentia poſſumus relaxare *c. ſi ii qui 23. quæſt.4.* nec enim diſſimulare debemus illius opprobrium, qui probra noſtra deleuit, *Cod. de delat. lib.10. num.6.*

S V M M A R I V M.

1 *Blaſphemus an ſit, qui dixerit*, hoc fiet à deſpecto de Dio, *ſicut Doctores Itali referunt. Affirmatur. Ampliatur, num.2. in eo, qui dixerit*, Deum, tædeat, Deo diſplicear, *Et his ſimilia. Et in num 3. idem probatur in dicente*, al deſpecho de la Virgen, vel Sancti Pietro, vel Sancti Paulo, *& ſic de aliis Apoſtolis & Sanctis.*

4 *Blaſphemus eſt, qui protulerit verba illa*, malgrado aya Dios, *idem in dicente*, no ha poder en Dios, *vt in num.5.*

6 *Blaſphemus an ſit, qui dixerit verba illa*, abnego Deum, vel non credo in Deum.

7 *Blaſphemus an ſit, qui dixerit*, deuoueo Deo, vel deuodeo à Dios.

8 *Blaſphemus eſt manifeſtus, qui dixerit*, teniego de Dios, ò de la fè, ò de criſma que recibi.

9 *Blaſphemus eſt ille, qui in Chriſtianam fidem aliquid iniurioſè obiecerit, & 8. vel Deum iniuſtum, aut improuidum eſſe, vt in numero 10.*

11 *Blaſphemia ſunt quinque verba in Hiſpania damnata, de quibus hic.*

12 *Blaſphemia an ſit dicere*, viuit Deus.

14 *Blaſphemia an ſit dicere*, ſicut Deus eſt veritas, *vel*, vt Deus eſt filius Virginis Mariæ, *& ſimilia ſic*, quud aſſero eſt verum.

De dicente hoc fiet à deſpecho de Dios, *an ſit blaſphemus.*

Q V Æ S T I O LXII.

QVÆRO in propoſito an ſit blaſphemus, 1 qui dixerit, *hoc fiet à deſpecto de Dio*, ſicut Doctores Itali referunt? Et in hoc Bald. *conſil.476. ille qui dicit, lib.3.* in ea eſt ſententia, vt opinetur verba illa ad blaſphemiam non pertinere ea communi vſu loquendi, quia potius ſunt verba iniurioſa: eumque ſenſum habere videntur, quod ſicut multa mala fiunt Deo nolente ſpeciali concurſu, & quæ diuinæ Maieſtati diſplicent, ita & hoc malum fiet, etiamſi Deo diſpliceat, quibus verbis non derogatur immenſæ Dei poteſtati, quam opinionem imprudenter ſequitur Aleand. in additionat. ad Bart. *in l. apud Labeonem, §. ait prætor. ff. de iniur.* & Felinus *in proœm. Decretal. num.11.* Angel. *in l. his verbis, §. 1. ff. de hæredit. inſtituend.* & ſequi videtur Socin. *conſilio 119. præſupponitur in facto, num.4. volum.4.* & nonnulli alij.

Sed nihilominus contrarium eſt verius, & tenendum, tum iure communi, tum etiam iure noſtro regio: imò quod præd. verba ſint blaſphema: non enim poſſunt vllo modo à culpa blaſphemiæ excuſari, ſiquidem manifeſtè tendunt in derogationem poteſtatis diuinæ, quaſi huiuſmodi blaſphemus velit id agendum eſſe, etiamſi Deus omnipotens nolverit quo quidem ſenſu omnipotentiæ Dei Maieſtas læditur. Et ita Baldi ſententiam contrariam falſam eſſe meritò cenſent Imola *in dict. leg. his verbis, §.1.* Socinus, *conſil.102. lib.1.* Boetius, *deciſione 301.* qui in principio illius deciſionis affirmat hanc opinionem eſſe veriorem, tam ſecundum Theologos, quam ſecundum Canoniſtas, & Legiſtas: idem etiam indicanit

Consilio Neapolitan. vt attestatur Giammatic. *decisione* 50. & super constitutione Regni *folio* 1.4. *columna* 3. quos referunt & sequuntur hanc opinionem D. Couarruuias *vbi suprà, numero* 9. & Clarus *dict.* §. *blasphemia versiculo, sed nunquid*, dicens quod apud illud dominium non solum reputatur blasphemia, sed etiam connumeratur inter atroces, ita declarante Senatu 2. August. anno 1556. & 14. Iunij, 1550. sequitur Menochius *de arbitrar. iudic. libro* x. *cent.*4. *casu* 375. *numero quarto*, Mascard. *de probation. primo tomo, conclusione* 194. *numero quinto & sexto.* Hanc obseruant Veneti *in tota sua ditione*, *& est in puncto* iuris verissima x. Decianus *secundo tomo, tract.cap.*2.*num.*4. vbi alios allegat & eam latè probat, & est non solum magis communis, sed etiam verior secundum Farinacium *in suis quæstionibus criminal. prima parte*, *quæstione* xo. *num.*13. & dictum Baldi contrarium *vbi suprà*, est communiter ab omnibus reprobatum secundum Azeued. in Rubrica, huius *titul.*4. *num.*19. *& in l.*5. *numero* 3. *eiusdem titul.* & in his Regnis Hispaniæ hoc expressè cautum habemus *in d.l.& conclus.*5. ibi, *y despecho de Dios*, & ita obseruandum est proculdubio in praxi.

x Ampliatur præcedens magis communis sententia contra Baldum, vt procedat etiam, & idem sit in eo, qui dixerit: *Deum tædeat*, *Deo displiceat*, & his similia: per hæc enim & similia dicitur quis blasphemus, ita D. Couarruuias *vbi suprà, dict. num.*9. *versiculo* 5. idem Soto *de iustit. & iur. lib.*8. *quest.*x. *artic.*3. *pag.*697. *colum.*2. Decian. *d. lib.*6. *cap.*x. *num.*8. Magister Bañez *in secunda secundæ, quæst.*13. *artic.*1. *in fin.* & Azeued. contra Ludouicum Lopez *in dict. l.*5. *num.*5. & Farinac. *dict. questian.*xo. *num.*14. post Menoch. *dict. casu* 375. *num.*11. Vbi tamen hoc procedere declarat, quando huiusmodi verba sunt prolata super facto licito, quod Deo non displicet, secus si super facto illicito, vt putà, si dicatur, *displiceat Deo quod fœnus exerceam, quod adulterium committam*, & similia: ex quo enim hæc vt illicita & peccata Deo displicent, ideò non erit blasphemia sic dicere, sequuntur hanc declarationem Decian. & Farin. *vbi suprà*, nec dissentit Claud. ad Bertaz. *cons.*553 *verbo, ob hac concurro.*

3 Ampliatur secunda eadem magis communis sententia, vt blasphemia quoque sit dicere *al despecho de la Virgen, vel san Pietro, vel san Paolo*, & sic de aliis Apostolis, & sanctis, vt optimè probat Tiber. Decian. *dict. cap.*2. *num.*5. vbi tamen fatetur quod cum maior reuerentia debeatur Deo quam sanctis, atrocior erit blasphemia, quæ directè in Deum dirigitur, quàm quæ in sanctos, licet mediatè & per indirectum blasphemetur Deus. Grauior tamen est blasphemia in Virginem Mariam, quam in alios sanctos, vt per Abb. *in cap fin.* 1.*nota. de maledict.* & ideò quando pœna remittitur arbitrio iudicis, maior esset inferenda blasphemantibus gloriosam Virginem Mariam, quam sanctos, vt ibi per Abb. & Anan. *col.* x. *in fin.* quos refert & sequitur Azeued. *in d.l* 5. *num.*7. qui num. præcedenti addit quod quando quis blasphemat circa sanctos Dei, vel aliquem eorum, non incurritur integra pœna, *dict. l.*5. sed dimidia ex *l.*3. *titul* 28. *part* 7. nam cùm *in d. l* 5. nihil prouisum sit de Sanctis seruabitur dispositio d. l. partitæ circa eos specialiter disponentis. Et tandem inquit quod ita
4 practicatur quotidie. ¶ Similiter verba hæc: *mal grado aya Dios*, manifestam habent blasphemiæ culpam, vt *in d. l.*5. tribuit enim sic blasphemans Deo id, quod est omninò ab eo alienum, quia Deo nihil mali potest contingere, vt inquit Couar. *vbi suprà*, *d. num.*9. *versic. tertio in eadem*, quem refert, & sequitur Azeued. *in d.l.*5. *num* 4.

Idem io dicente, *no à poder en Dios*, vt in *d.l.*5. 5
& Couar. *d. num.*9. *versic. quarto eadem constitutio*, & Azeued. *in d.l.*5. super eisdem verbis, vbi *num.*5. idem esse dicit in illo qui dixit: *non lo por far Dio*, vel. *non lo potrebbe far Dio*, vt per Decian. *d. cap* 2. *num.*6.

De verbis autem illis, *abnega Deum, non creda* 6
in Deum, obseruandum est esse crimen Apostasiæ, si ad falsam affirmationem, aut negationem referantur: nam qui ait se non credere in Deum, nisi id quod falsum est verum sit, iam Deum diffitetur, quod si ad verum referantur, blasphema erunt dicta verba, quoniam Deus sub hac forma non allegatur in testem, sed potius eius nomen blasphematur, quia diuinæ Maiestati tribuitur, quod aliquo casu temerè negari possit, ita probat & tenet D. Couarr. *vbi suprà*, 1.*part. de pactis in* 6. §.7.*num.*9 *versic. secunda*, sequitur Menoch. *d. casu* 175. *num.*10. Decian. *d. lib.*6. *cap.*2. *n.*7. & Caniera, *cap.*3. *de blasphemis, num.*3. *pag.*447. vbi latè hoc probat.

Idemque etiam deduci valet à nostra, l.5. huius titul. relata *in* 5. *conclus. supra dicta*, ibi, *ò otras tales, ò semejantes palabras que las susodichas en su offensa*, cùm præcederent verba illa, *descreo de Dios, &c.* Et præterea ex *l.*6. *eodem titul.* ibi, *y no creo en la fè de Dios, &c.* & ibi, *y otros juramentos malos y feos en desacato de nuestro señor*: his namque similia sunt dicere, *abnega Deum, non credo in Deum, &c.* & ita receptum est longa consuetudine a. Menoch. *vbi supra, dict. num.*10.

Idem probat Couar. *dict. num.*9. *versic. septimo*, 7
in verbis illis, *deuoueo Deo*, *deuedeo à Dios*, quorum regia constitutio Toletana meminit (nempe anni 25 in Curiis de Toledo, *cap.*75. hodie posita sub l.6. huius tit.4. vt in margine eius cauetur) ea exæquans præcedentibus. Hæc namque verba ferè eundem sensum habent, quem illa, *descreo*, *non credo in Deum*, *abnego Deum*, id est, *maledico Deum*: & quòd hoc vltimum sit blasphemia probat latissimè Decian. *dict. lib.*6. *cap.*2. *num.*9. Illa autem oratio *voueo Deo*, non tam ad iuramentum, quàm ad expressum votum, pertinet: quam ob rem cùm hæc verba ad futurum aliquid referuntur quod pollicemur, voti formam, & speciem habent, ideoque tunc ad voti materiam attinet, & inspiciendum est, quid fuerit promissum. At si nihil promittatur futurum, sed velut iuratorix verba proferantur assertionis, aut negationis, ineptissima locutio est, cùm Deus in testem minimè allegetur, sequitur vtrumque Azeued. *in l.*6. *huius tit. num.*43. *cum seqq.* vbi latè probat.

Similiter blasphemia erit manifesta, eisdem- 8
que pœnis veteris pragmaticæ, ac Toletan. l. punitur, dicere, *abnego fidem, aut chrisma quod recepi*, *reniego de la fè, ò de la chrisma que recibi*, legeque Madritiria improbata atque punita, posita sub *l.*6. *huius tit.*4. vt in margine eius obseruatur: ita tamen D. Couarruuias *d.* 1.*part. de pact. in* 6. §.7. *num.*9. *vers. vndecimo.* & Azened. *in dict. l.*6 *num.*37. contra Auend. *cap.*5. *per totum, n.*16. *lib.*2.

Sic

9 Sic etiam blasphemia est, si quis in Christianam fidem aliquid iniuriosè obiecerit, quod eius auctoritati, & certitudini deroget, quasi verè in Deum ipsum fidei auctorem, & patronum dictum esse videatur, cum fides Catholica ab auctore ipso certitudinem infallibilem habeat, vt cum Socin. *cons.* 119. *lib.* 4. probat D. Couar. *vbi suprà, d. n.* 9. *vers. duodecimo.* Omnes enim, qui in Deum, vel eius contemptum iniuriosa, vel obscena, vel turpia verba proferunt, blasphemi sunt, & blasphemiæ pœnam subire debent, vt probat latè plurimos allegans Farinac. *d. q.* 20, *num.* 16.

10 & 17. § Vbi etiam infert ad eum, qui dixit Deum iniustum, vel improuidum, vt per Menochium *d. casu* 375. *num.* 17.

11 In summa Dominicus à Sot. *lib.* 8. *de iust. & iur. quæst.* 8. *n.* 3. *vers.* 3. inquit blasphemia fuor illa quinque verba in Hispania damnata, scilicet, *non credo in Deum* (seu vt fingunt, *de Deo descredo*) item *de Deo renego*, quod est ipsum abnegare, & abiurare, & *pese*, hoc est, Deo displiceat, *eumque tædeat huius, aut illius rei*, ac demum, *per Deo vitam:* & quod prima tria genera significationem infidelitatis habent, & fidei abiurationis; quamuis huiusmodi blasphemiæ re vera non sint apostasia, vt ibi probat. Inquit tamen quod de fide blasphemare, quam in baptismo profitemur, etiam apud Turcas & impurissimos idolarcas esset exhorrendum: & quod ideò non est æstimanda huius impietatis immunitas de sola ciuili pœna, quæ leuissima est, carcetis, quia est citra controuersiam laissimè grauior culpa apud Deum, quam homicidium, quando quidem est fidei contraria, quæ ad primum legis mandatum attinet, ob idque Inquisitores etiam hæreticæ prauitatis in blasphemos solent animaduertere: imò antiquitus pœna acerrima mortis plectebatur blasphemus, Leuitic. 14.

12 Quamuis autem iurare per vitam Dei sit blasphemia, vt supra probauimus, dicere autem *viuit Deus*, illa non est, sed nefandissima execratio, vt optimè in proposito probant Sot. *vbi suprà*, ibi: *sicut nec illud*, & Couar. *d. num.* 9. *versic.* 6. & constat ex adductis per Deeian. *dict. cap.* 2. *num.* 13.

13 Illa autem verba, *sicut Deus est veritas*, vel *vt Deus est filius Virginis Mariæ*, & similia sic, *quod assero verum est*, si blasphemiæ non sunt saltem proximè accedunt, quocirca dum falsitas sic affirmatur, fœdissimum est periurium blasphemiæ affine. Et quando affirmatio veritate polleret non tamen esset à blasphemia longè distans: nam quamuis veritas, vt aiunt Philosophi, eo quòd adæquatio est rei ad intellectum, ac proinde in indiuisibili consistens, non recipiat magis & minus, tamen quia diuinæ veritates ipsissimæ sunt veritatum omnium fontes, non sunt à nobis accessibiles, atque ideo insolentissima superbia est tantam nobis fidem arrogare, vt veritates caducas nostras cum illis sempiternis conferamus: Ita Soto *vbi supra, vers. ad hac profecto, & in relect. de iurament. cap.* 6. quem refert & sequitur Couarr. *vbi suprà, d. num.* 9. *vers. vndecimo*, addens quod imò est quædam hæc non infima blasphemiæ species, quæ vel à nostra superbia procedit, vel nostra infirmatur iracundia dum tantam nobis fidem præstari affectamus, qui & decipi solemus & decipere, quanta inuertibili debetur veritati diuinæ: valde censet, quod hæc blasphemia eadem lege regia ad hunc & eondem modum puniretur, quod etiam probauit latè Azeued. *in dict. l.* 6. *num.* 37. *cum sequentibus*, vbi hoc intelligit verum, nisi ex coniecturis appareat similitudinariè, non verò comparatiuè esse talia iuramenta prolata, prout distinxit Metiona *in sua instruct. confess. in expositione*, 1. *præcepti*, §. 2. *vers. mas si dize, pag. mihi* 70. *colum.* 2. quem sequuntur Luduuic. Lopez *in* 1. *part. sui instruct. conscientia, cap.* 51. *vers. insuper aduerte, pag.* 1. 8. & iterum latius *in eodem lib. cap.* 181. *vers. tertio de isto, pag.* 778. vbi idem vult de illo, qui dicit, *hoc est verum sicut Euangelium*, volens exaggerare verum esse quod dicit: & distinctionem præd. Metinnæ sequitur etiam Fr. Emanuel Rodriguez *in summ. in* 1. *part. cap.* 34. *num.* 2. § Nihilominus Azeued. *vbi supra, num.* 40. verius iudicat cum Soto, & Couar. in dubio, nisi aliud appareat, verba prædicta comparatiuè esse prolata, & non similitudinariè, & ideò, nisi aliud probetur, vt blasphemia esse punienda: sed quod multum proderit ad elidendam hanc animi blasphemi coniecturam bona fama iurantis, quod non est consuetus iurare, vt saltem de blasphemia non puniatur, si aliud in contrarium non probetur, scilicet de malo animo iurantis, & protestatiuè affirmantis à se dictum esse verum sicut Deus est veritas, vel sicut Euangelium, &c. Quæ sententia mihi satis placet, & ita merito Azeued. allegat pro sua opinione, cap. 34. Curiarum de Madrid anno 1518. quo cum hoe fuerit expressè petitum, respondetur, *que isto està à faz proueydo por las leyes, y prematicas de estos Reynos, que cerca dello disponen, y especialmente por la ley y prematica fecha en las Cortes de Toledo el año passado de* 1525. *la qual manda que se guarde y execute, que es la l.* 6. *deste tit. referida en la* 6. *conclusion arriba puesta*, quibus verbis satis hoc insinuatur, quicquid aliud velit Auend. 2 *part. cap.* 5. *num.* 16. *prat. versic. & sic*, ibi, *& sic vltra.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex competens quis sit ad puniendos blasphemos? & num. seqq.*

3 *Punitus ab vno iudice, ab alio non plectetur.*

4 *Iudice Ecclesiastico praueniente contra laicum blasphemum in huius criminis punitione, leuiter tamen eum puniuit, an iudex secularis possit de huiusmodi causa iudicare, & pœnam supplere? Et quid quando iudex Ecclesiasticus prædictum reum iniquè absoluit, num.* 5. *&* 7. *&* 8. *Et numero* 6. *quid è conuerso, quando iudex secularibus praeuenit in huius criminis cognitione.*

6 *Blasphemus laicus se ipsum denuntians coram iudice Ecclesiastico, an mitius puniatur.*

De iudicibus competentibus ad puniendos blasphemos.

QVÆSTIO LXIII.

QVæro præterea, quis sit iudex competens ad puniendos blasphemos? In quo obseruandum est, quod propter offensam Dei blasphemiæ crimen est mixti fori, text. *in cap.* 2. *de maledic.* & ibi Cardin. & Anan. Felin. &

& Decian. *in c. cum sit generalis de foro comp. vers. alius est casus, num.* 18. Batt. Soc. *consil.* 119. *lib.* 4. Auend. 2. *part. cap.* 5. *prat. num.* 3. D. Simanc. *de instit. Cathol. tit.* 8. *num.* 4. Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in pract. crim. Canon. cap.* 110. *in nouis, in vers. siquidem*, Didac. Perez *in Rubr. tit.* 8. *lib.* 8. *ordin. vers. & puniuntur, pag.* 205. Clar. *§. blasphemia, vers. hoc crimen*, Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 11. *in* 12. *limit. & c.* 26. *num.* 13. *&* 2. *tom. lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 1. estque communis ac receptissima sentent. nostrorum, atque in praxi sæpissimè obtenta, eam sequitur Farinac. *quæst.* 20. *num* 39. *in* 1. *p. qq.* sequitur plures allegans Bouad. *in sua Politica de correg. d. lib.* 2. *cap.* 177. *num.* 77.

2 Ampliat Auend. *vbi suprà*, superiorem conclusionem, vt procedat etiam in Iudæo blasphemante, ex Anchar. *cons.* 15. & DD. *in c. postulasti de Iudæis, & l.* 34. *tit.* 3. *lib.* 8. *ord. vet.* eamque sequitur Farinac. *vbi suprà, sub num.* 41. *ad fin.* vbi quod ita apud eum seruatur in vrbe, ex quo ibi Iudæi sunt sub protectione, & iurisdictione etiam iudicis Ecclesiastici.

Verùm enim verò Anchar. *vbi suprà*, resoluit contrarium in quodam Iudæo, qui ex specula coniecerat immunditias, & deturpauerat crucem, quam in processione & litaniis quidam deferebat cum imagine Christi Domini nostri, nempe, vt punitio huius criminis ad iudicem laicum pertineat, non verò ad Ecclesiasticum, & quod sit puniendus pœna mortis. ¶ Rursus d. l. 34. licet præcipiat iudicibus secularibus, vt procedant contra Iudæos blasphemantes, & detestantes maledicentes Ecclesias & Christianos, &c. Non tamen priuatiuè loquitur, sicque non tollit cognitionem iudici Ecclesiastico. Denique cùm Iudæi sint iam expulsi à nostra Hispania iussu & pragmaticata Catbolicorum Regum Ferdinandi, & Elisabeth, non ponitur nec est inserta d. l. 34. in nostra nona collect. legum huius Regni, imò neque est necessaria in his Regnis ista hæc inuestigatio, quamuis pœna mortis iustè sit imponenda in præmissa specie, vt præter Anchar. *vbi suprà*, tenent Paul. Gril. & Menoch. relati, & sequuti per Azèued. *in d. l.* 6. *num.* 66. & Farinac. 1. *p. quæst.* 20. *num.* 68. Sed de hoc videndus est Anton. Thesaur. *num.* 6. *in loco statim citando*, & dicemus *alta q.* ¶ Nihilominus tamen in partibus, vbi Iudæi commorantur, sic blasphemantes puniuntur tantùm per iudicem secularem, non verò per Ecclesiasticum iuxta text. *in cap. à nonnullis de iud.* & Anchar. *vbi suprà*, est communis vt ex Steph. Auf. *de potest. secul. in* 4. *reg. num.* 17. & Boët. *decis.* 301. *num.* 18. & Clar. *§. blasphemia col. vltima*, & aliis, & cum hac opinione Anchar. transiuit Senat. Pedemont. secundum Anton. Thesaur. *decis.* 241. *num.* 7. *vers. tertio*, aduersus Felin. & Anan. *in d. cap. postulasti*, & Calder. *cons.* 2. *de iudic.* & Præpos. *in cap. gaudemus, num.* 5. *vsque in fin. de diuort.* eandem contra Auendañ. testatur magis communem Bouad. *vbi suprà, versic. pero de las dichas*, refert sequitur Tyber. Decian. *d. lib.* 6. *c.* 4. *num.* 2. vbi *num.* 3. hoc intelligit esse verum, nisi iudex secularis esset negligens in puniendos blasphemantes, vt per Socin. latè *consil.* 129. *n.* 8. *& sequenti per totum, volum.* 4. est communis vt alios allegans testatur Farinac. *vbi suprà, num.* 41. Ampliatio igitur Auend. non est vera & potius est contra communem, nisi præd. modo intelligatur & declaretur.

3 Punitus tamen ab vno iudice ab alio non plectetur: id enim iniquissimum esset, multisque legibus prohibitum *l. Senatus, ff. de accusat. l. licet, §. vltim. ff. naut. caupon. & stabul. c. de his de accusat. c. Presbyter* 81. *distinct.* quidquid contrarium velit Tyber. Decian. *d. c.* 4. *num.* 1. eius tamen opinio & sequacium saluari potest in casu statim sequenti.

Dubium tamen est circa hoc in praxi sæpissimè contingens, an si iudex Ecclesiasticus præuenerit laicum in huius criminis punitione leuemque pœnam pro eo laico blasphemo imposuerit iudex secularis, nihilominus possit de huiusmodi causa iudicare suppleteque vsque ad condignam condemnationem? Et posse tenet Bald. *in authentica clericos, C. de Episcopis & cleric. & in l. placet, num.* 5. *C. de summ. Trinit. & fid. catholic.* & probatur argumento text. *in c. fœlicis, § per hoc de pœnis in* 6. est communis & in praxi seruanda secundum Couar. *in cap. Raynutius in princip. n.* 39. & eundem D. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 10. *n.* 6. vbi dicit in praxi vtile fore & forassis obseruandum secundum Alciat. *in cap.* 1. *de offic. ordin. in vltim. gloss.* in terminis latissimè probat, & tenet appellans eam magis veram & communem Anton. Gomez *in* 3. *tom. var. resol. cap.* 1. *num* 40. *in* 4. *conclus.* Auend. 2. *part. cap.* 15. *prat. num.* 18. vbi alios allegat, communis secundum Simanc. *de instit. catholic. tit.* 8. *num* 5. & secundum Iul. Clarum *in practic. crimin. §. fin. quæst.* 57. *ad fin. versic. sed quare*, & sequitur Decianus *vbi suprà*, estque opinio verissima & communis secundum Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica cap.* 110. *in versic. est equidem*, sequitur Auiles *in cap.* 25. *prator. gloss.* 1. *num.* 22. Didac. Perez alios allegans *in Rubrica tit.* 8. *lib.* 8. *ordinamenti, pag.* 205. *col.* 2. *versic. & puniuntur*, diximus *lib.* 1. *canonic. quæst cap.* 12. *num.* 12. *cum sequentibus*, & sequitur D. Ioan Vela *de pœn. delict. cap.* 4. *in fin. pag.* 23. *in principio*, & plurimos congerens eandem sequitur & communem appellat Bouadill. *in sua politic. de correg. lib.* 2. *c.* 17. 5 *num.* 94 ¶ Idem erit à fortiori si reus mixti fori, & sic blasphemus fuerit iniquè absolutus à iudice Ecclesiastico, id quod est communi omnium consensu receptum secundum D. Couar. *vbi sup. in principio num.* 6. & Simanc. *d. num.* 5. & Bouadi. *vbi sup.* ¶ Aliud esset dicendum si prius fuisset puni- 6 tus à iudice laico, nam secundum eum non posset deinde ab Ecclesiastico molestari, prout colligitur ex mente omnium Doctorum, & sequitur Clarus *vbi suprà*, dummodo pœna imposita per iudicem laicum, non esset minor illa quam pro eo crimine posset imponere iudex Ecclesiasticus, loquendo de pœna corporali, vel pecuniaria: nam licet pœna excommunicationis, quam iudices Ecclesiastici passim imponunt, secundum quid sit grauior omni pœna temporali, cum tamen tendat potius ad salutem animæ, & sic sit potius medicinalis quàm afflictiua, non est in hoc connumeranda inter graues pœnas secundum ipsum. Attamen quando pœna imposita per iudicem laicum esset minor illa, quam pro illo crimine posset imponere iudex Ecclesiasticus: tunc merito quod sicut è conuerso iudex secularis posset supplere iustam condemnationem, ita Ecclesiasticus idem è contra facere possit, vt cum communi resoluit Bouadilla *vbi suprà, in sua politic. de correg lib* 2. *cap.* 17. *num.* 94.

Licet tamen quando per iudicem Ecclesiasti- 7 cum non est imposita pœna condigna aduersus blasphemum, aliumue reum mixti fori, possit iudex secularis vsque ad condignam supplere, vt habet communis præcedens resolutio, mitiorem tamen

tamen pœnam tunc temporis imponet hic iudex laicus, quam à principio cognouisset secundum Nicol. Bober, *decis*.289. & Robert. Marant. *de ordin.iudic 6.parte num*.97. Couar. *vbi suprà.n*.6. Auend. *etiam vbi supra*, & nos quoque *vbi suprà, num*.14. nec non & Ignat. Salced. adiungens, vt iudices Ecclesiastici in puniendis his criminibus contra laicos non benignitate, sed potius rigore vtantur, ne ansa detur iudicibus secularibus vt seuerius eos puniant in ignominiam Ecclesiasticorum tribunalium: eandem moderationem sequitur Azeued. *in l.5.num 42 tit.4.hoc lib*.8.

8 Hæc tamen licet ita se habeant, in puncto iuris, omnino solida non videntur; contrarium siquidem, imo quod in specie prædicta iudex laicus non possit iterum de eo crimine cognoscere, de quo Ecclesiasticus contra laicum mixti fori processit, & pronunciauit, nec leuem pœnam ab eo impositam supplere, tenet Hostiens. *in cap. tua de procurat*.& ibi Anton.de Butr.*columna 2.num*.18. idem Anton. de Butr. *in cap*. 1. *de officio ordinar. columna fin.num*.16.& ibi Immol.*l.final.columna*; & Alciat.*super glossam fin*. & Anan. *in cap. postulasti de Iudæis,columna fin. in fin*. & inquit Ignat. Salced. *vbi supra*, quod in actionibus forensibus nunquam vidit hoc pœnæ supplementum à iudice laico imponi, sicut & nos, nec vidimus in-quam pluribus annis, quibus in eis fuimus versati, quod forsan contigit, vel quia iudex secularis non teneatur stare processui iudicis Ecclesiastici ad supplendam pœnam, vel propter maximam incertitudinem, quæ versatur in discernendo, quomodo & quando pœna legitimè suppleatur vel non: vel quia ad iudicem Ecclesiasticum tanquam digniorem spectat hæc declaratio, & semper declarabit condignam pœnam impositam

9 fuisse. ¶ Addo ipse quod laici blasphemi plerumque se ipsos denunciant puniendos coram iudice Ecclesiastico, & mitius agitur cum sponte confesso quam cum conuicto, *cap. Presbyteros* 50.*distinctione,cap.in primis,versiculo si autem Episcopi, secunda quæstione* 1. *cap. innotuit* 20. *in principio, & in versiculo multa de electione*, communis secundum Beroum *num*.88 Burgens.25. & cæteros præcipuè nouiores, *in cap.at si clerici, versiculo, si vero de Iudic*. Iulium Clarum, *in pract.crim. §.fin. quæst*. 60. *versiculo, non desunt*, quod procedit & intelligitur quando liberaliter & sponte quis confitetur, prout contingit in se vltroneo & sponte denunciante, vt in nostra specie, secus vero quando quis timore probationis confitetur, tunc enim non agitur mitius cum confesso, quam cum conuicto iuxta glossam, *in c. de hoc verbo, in iure, de simon*. & ibi Anania & Felin. *num*.5. Tiraquel. *de pœn.temper.caus*.30 *num*.90. Sahagum, *in d. c. at clerici,versic.si verò,num*.13. quamuis ipse contrarium ibi cum aliis præcipuè Iulio Claro *vbi suprà*, probet, quàm perdifficile foret liberalem confessionem distinguere ab ea, quæ fit timore probationis, & ideò merito quod iudices de hoc non curent, vt inquit Iulius Clarus, & Alberic. *in l.1.§.quæstionum,num.3.ff.de quæst*.& dicit nunquam seruari vidisse contrarium, nempe, vt quis propter liberalem confessionem mitius puniatur, estque communis secundum Decium *num*.9. Beru.91. Mantuan.3. *in d.versic. si vero*, eamque bene probat Sahagum *vbi suprà, num*.14. *cum seqq*. resoluens confessum & conuictum simili pœna afficiendum esse ex illo text. & *cap. nos in quemquam* 2. *quæst*.1. *cap. cum olim de rerum permutatione*. Et tandem *num*.17. *cum seqq*. respondens iuribus contrariis primo adductis resoluit in pœnitendis & dispensationibus mitius agi cum confesso, & ita obtinere illud vulgare de quo supra, nempe mitius agi cum confesso quàm cum conuicto, & probari *in d.c.Presbyteros, & in d. c. innotuit*; secus autem in pœnis, in quibus iuxta communem secundam sententiam, & veriorem confessus & conuictus simili pœna afficiendus est iuxta criminis naturam.

Nihilominus tamen nostra additio fundata in illo vulgari in proposito bene fauet praxi, siquidem pœna blasphemis imposita à iure nostris legibus regiis non solum pœnam, sed etiam pœnitentiam concernit, eo, vel maximè quod in nostra specie prima communis locum habet & iure obtinet, quia blasphemus se sponte denunciat coram iudice Ecclesiastico ab eo minimè præuentus, nec forsan præcognitus, quare meritò, vt cum eo mitius agatur, quia tunc cessat timor probationis. Et in hac specie limitari iure potest secunda communis sententia, quoniam ipsa loquitur in eo, qui postquam à iudice præuenitur & capitur, liberaliter crimen confitetur timore probationis, vel alias: & ideo quia difficilè foret hac in specie distinguere liberalem confessionem ab ea, quæ fit timore probationis, meritò vt confessus & conuictus simili pœna plectatur. Non vero loquitur secunda communis præfata sententia, nec agit in eo, qui se sponte denunciat non captus, vocatus, nec compulsus à iudice respondere, sed vltro comparet, & confitetur petens misericordiam. In hac namque specie bene distinguitur spontanea confessio ab ea, quæ necessario fit, atque ideo merito mitiori pœna plectenda. Omnia hæc eò tendunt, vt intelligamus in nostro principali dubio non immeritò in praxi non esse obseruatum, aut obtentum, quod iudex secularis posset iterùm punire laicum blasphemum, à iudice Ecclesiastico prius condemnatum, vsque ad supplementum pœnæ condignæ, præsertim hoc casu, quo blasphemus sponte se denunciauit & liberaliter, non vocatus, nec præcitatus, se sistit coram iudice Ecclesiastico & confessus fuit suam culpam, petens ab eo pœnitentiam cum misericordia. *Aun que Bobadilla* vbi suprà, *dice, que en lo que toca à suplir el segundo juez la pena que dexò de imponer el primero, no lo vè practicar, sino que sentencia la causa como halla por justicia, en especial en el caso de blasfemia, en que ay pena tassada; que en otros delictos segun Boerio, toda via se mitiga la pena arbitraria por el segundo juez. Pero Boerio en el lugar que le esta antes tiene que no puede proceder el segundo juez, y es la comun en contrario. Y lo que dize Bobadilla, que no vè practicar, es conforme à lo que vamos fundando de practica contra la dicha comun.*

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores hæretica prauitatis an possint cognoscere de crimine blasphemiæ, eiusque reos punire? per totam quæstionem.*

2 *Blasphemiæ quædam sunt hæreticales, quædam non hæreticales, vt hic: de his cognitio est mixti fori inter iudices ordinarios, de illis Inquisitores Apostolici cognoscunt vt in n.3. Et quæ pœna in iudicio Inquisitorum imponitur num.4.*

5 *Sacerdotibus blasphemis publica pœnitentia imponenda non est, sed alia pœna de quibus num.6.& 7. cum seqq.*

10 *Blasphemus apud domines Inquisitores & per Ordinaries Ecclesiasticos pœna arbitraria plectitur pro persona & facti qualitate, & consuetudine blasphemandi, vel non, & aliis circunstantiis, de quibus n.11.& 12.*

13 *Hareticalia verba per iocum proferens, qua pœna puniatur? Et ab Inquisitoribus puniri potest, vt in num. 14.*

15 *Fides facilè non est accommodanda illis qui per iocum hareticalia verba dixisse asseuerant; sed maturiori consilio res expedienda erit, vt hic.*

16 *Verba Sacra Scriptura ad iecosa, scurrilia & inania trahentes, & ex diuinis rebus impudenter componentes* pasquines, burlas, faltas, adulaciones, detractiones, supersticiones, encantaciones, diuinaciones, suertes y libelos famosos, *hi & similes temeratores, & violatores verbi Dei, iuris & arbitrariis pœnis per Episcopos coerceri debent. Quande tamen haresim sapiunt, Inquisitores ad punitionem & correctionem illorum precedunt.*

18 *Qui animo indeliberato, veluti per lubricum, vel lapsum lingua in blasphemiam, vel haresim prorumpit, puniendus est.*

18 *Incumbens rei licita, si percussit Crucem vel Christum, aut aliam imaginem nolens, & non in contemptum, an excusetur.*

19 *Ebrius blasphemiam, vel hareticalia verba proferens an excusetur.*

20 *Haresis à furioso dicta vel ab insano, amente, franetico, & a damonio agitato, an sit impunita? Et n.21. hoc esse generale in omnibus delictis, vt ebrietas excuset à pœna ordinaria. Declaratur num.22.& 23.*

24 *Dormientes blasphemiam proferentes excusantur.*

25 *Defensiones & excusationes blasphemia, & cuiuscumque aly delicti remissiuè.*

26 *Iudices Ecclesiastici ex causa possunt mitius punire blasphemos.*

26 *Blasphemia pœna de Iure Canonico qua sit? & num.27.*

28 *Iudices laici nullo modo possunt dispensare in pœna blasphemia; alias incurrunt in pœnam talionis.*

29 *Verba admiranda D. Chrysostomi referuntur contra blasphemos, & in eorum correctionem & punitionem.*

An Inquisitores hæreticæ prauitatis possint cognoscere de crimine blasphemiæ, eiusque reos punire.

QVÆSTIO LXIV.

1 QVÆRO vlterius, an Inquisitores hæreticæ prauitatis possint cognoscere de crimine blasphemiæ, eiusque reos punire?

2 Pro huius quæstionis intelligentia obseruandum est, quasdam esse blasphemias hæreticales, quia cum hæresi connexionem habent, eique suor confines, & quæ speciem hæresis præseferunt, vt si quis dicat vel faciat aliquid, quod diuinæ deroget bonitati, credens de Deo ita esse, vel si per blasphemiam ab eo prolatam non modicam suspicionem hæresis dederit, veluti si dixerit, *abnego Deum, non credo in Deum*, id est *descreo de Dios, reniego de Dios, ò de la fé, ò de la crisma, ò reniego de la puridad de nuestra Señora*, & similes blasphemias. Habent enim verba hæc nefandam significationem infidelitatis, fideique confessioni opponuntur.

Aliæ vero blasphemiæ sunt, quæ Hispanè so- 3
nant, *Pese à Dios, por vida de Dios, mal grado aya Dios, ò despecho de Dios*, vel si quis iurauerit per membra Christi, aut Sanctorum pudenda, cum illorum vituperatione & ignominia, vel impia iurandi consuetudine aliquid inconderatè, & inconsultè dixerit, & similes: & hæ non sunt hæreticales, quia quamuis grauissimæ sint; fidei tamen confessioni non opponuntur. ¶ Harum cognitio & punitio est mixti fori ad ordinariosque iudices pertinet, vt resoluimus suprà in quæstione modo præcedente. Illarum verò, quæ hæreticales sunt cognitionem habent Inquisitores Apostolici, vt constat ex Alphons. à Castro *lib.1. de iusta heret. punit.cap.12. vers.ex quo manifestè*, & præcipuè *in versic. cùm igitur tanta sit*, vbi quod si quis dicat Deum iniustè punire aliquem, aut non posse hoc, aut illud efficere, aut insipienter rem aliquam egisse: hic talis blasphemus est, & ab hæreticorum Inquisitoribus examinandus, non propterea solum quod blasphemus est, sed quia per talem blasphemiam dedit non modicam de hæresi suspicionem: nam vt summa veritas ait, *Ex abundantia cordis os loquitur*, ibique latè prosequitur quid tunc Inquisitores considerare oportet: præfatam etiam distinctionem sequitur D.Simanc. *de instit.catholic. tit.8.num.6.* Franciscus Squila laeens. *de fide catholic.c.16.* Albertin. *de agnoscend. assert. quæst.6. num.24. & quæst.22. num.63. & quæst.27. & 36. num.18.* Nicol. Boër. *decis.301.* Afflict. *in constit. Siciliæ lib.3. rubrica 54.* Grammatic. *decisione 50.* D.Couar. *de pact. lib.6. 1.part. cap.7.num.13. versic. crimen*, Rojas *de heret. 2 part. num.179.* Bañez *in 2.2. quæst.13. art.1.* Emanuel Rodriguez *in sua Summ. 1.parte cap.34.num.3. in fin.* & Bouadill. *in sua politic. de correg. lib.2. cap.17. num.77.* & optimè laque Farinac. *dict.quæst.20. num.29. cum sequentibus*, vbi plura alia in proposito & Azeued. *in l.1. num.3. & in l.6. num.49. cum pluribus sequentibus, tit.4. hoc lib.8.noua collect.reg.* vbi cum aliis auctoribus, quos citat, tenet quod iuramenta scelerata hæresim sapiunt, nempe illa quibus iuratur per caput, capillos, vel pedes, aliave membra Dei, vel per corpus Dei, contra Ludouic. Lopez aliud tenentem. Imo secundum Bald. *in l. accusationem sub num.6.* ibi, *idem si dico*, iurans per membra pudibunda Christi animo indubitato, species hæresis est; secus si per lasciuiam & ebrietatem, quem refert Albertin. *in dict.quæst.27.num.33.* & sequitur Boër. *decis.301.sub num.1.ibi*, & Bald. Decian. *2.tom.tract.crimin.lib.6.cap.2.num.11.* & Azeued. *vbi suprà, in dict. l.1. num.6. & in l.6. num.56.* Adde quod si impia iurandi consuetudine inconsideratè & inconsultè id dixerit, non videtur esse hæreticalis iuxta opinionem Castri *vbi suprà.*

Pœna autem in iudicio Inquisitorum hæc vsu 4
recepta est pro his blasphemiis, in quibus cognitionem habent, vt pro atrocioribus blasphemiis blasphemus plebeius trahatur in speculum publicum infami quadam mitra capiti imposita, & lingua ligata ferro, & sine chlamyde, & publicè sententia pronuntiator, & confestim flagellis cæsus in exilium mittitor, ita D.Simanc. *d.tit.8.n.10.* Ioann. vero à Rojas *de heret. 2. part. num.176.* idem propè dicit: addit tamen abiurationem de leui

leui & pœnam triremium, quem sequitur Ignat. *vbi supra, in versiculo, pœna autem*, & refert Azcued. *in dict. leg.* 1. *num.* 8. Si vero blasphemus nobilis, aut honestus fuerit, sine mitra pœnitentiam publicam similiter agit, & ad certum tempus in Monasterium detruditur, & mulctam aliquam soluit, & nonnunquam propter suspicionem abiurare cogitur. Honestiores enim fustibus cædendi non sunt *l. capitalium, §. 1. ff. de pœn.* ita Simanc. *d. num.* 10. Rojas vero & Ignatius *vbi suprà*, simpliciter dicunt, hunc pœna pecuniaria condemnandum & in Monasterium ad certum tempus detrudendum.

In aliis autem blasphemiis leuioribus solent Inquisitores damnare blasphemum, vt aliquo die festo in Ecclesia dum sacra solemnia celebrantur stet nudo capite sine chlamyde, sine crepidis & calceis, resti succinctus, & dextera præferens ardentem facem: & sacris peractis, legitur publicè sententia qua ieiunia quoque & precationes indicuntur; & præterea mulcta aliqua puniatur maledicus, vt testator Simanc. *vbi suprà, n.* 11. quem refert & sequitor Ignatios *vbi suprà, in versiculo, in aliis autem*: ex consuetudine vero blasphemandi crescit pœna, vt ex aliis docet Rojas *vbi suprà, num.* 177.

5 Sacerdotibus autem blasphemis publica pœnitentia imponenda non est, de qua *in cap* 2. *de maledic.* ne grex fidelium scandalum patiatur, & vilescat clericalis ordinis auctoritas, ita communiter teneri attestatur Abbas *in dict. cap.* 20. *n.* 8. sequitur D. Couarruuias *de pact. in* 6. 1. *parte §.* 7. *num.* 10. *versic. sed quia sequitur*, & latissimè comprobat Simanc. *vbi suprà, num.* 13. *cum sequentibus*, & communem ex eo testatur Clarus *in §. blasphemia, versiculo, sed quaro*, & Ignatius *vbi supra, in versiculo, clericos non subire* post Bernardum, *ibi, num.* 2. *versiculo, pœnam vero*, D. Cantera *cap.* 3. *de blasphem. num.* 4. *pagina* 448. Petrus Gregorius *in sua symagmat. iur. vniuersi lib.* 33. *cap.* 12. *num.* 5. *in fin.* & Tiber. Decian. 2. *tom. cap.* 6. *num.* 3.

6 Sed quamuis Sacerdotes non agant pœnitentiam publicam, non tamen ideirco eorum blasphemiæ erunt impunitæ, imo tanto seuerius puniri debent pro blasphemia mulcta, scilicet, ieiuniis & orationibus, & præterea sacris interdicendus est ad certum tempus & in Monasterium detrudendus vt vtrumque probat latè Simanc. *vbi suprà, num.* 15. *&* 16.

Et ideo clerici blasphemi deponendi sunt ab ordine Ecclesiastico & clericali, text. optimus *in cap. si quis per capillum* 22. *quæst.* 1. quæ quidem pœna obtinere debet data incorrigibilitate, vel consuetudine blasphemandi, prout notant Hostiens. & Alexand. quos refert & sequitur Cou. *vbi suprà*, aut secundum ipsum ibi, cum ita grauis fuerit blasphemia, quod maximam indueat diuinæ maiestatis iniuriam, sicuti Abbas existimat *in dict. cap.* 2. quem sequitur Bernard. Diaz *vbi supra, num.* 2. qui plura in proposito addit, cum alias pœna dict. canonis sit iam olim antiquata per desuetudinem vt testantor Hostiens. *in summa de maledic. §. blasphemantes versiculo, grauiora etiam*, Bernard. Diaz & Couar. *vbi suprà*. & Don Ioan Vela *de pœnitent. delict. cap.* 4.
7 *pag.* 11. *in princ.* vbi cum supra dict. & aliis resoluit, hodie pœnam esse iudici arbitrariam, nisi ob assiduam blasphemandi consuetudinem & blasphemiæ grauitatem Iudex existimauerit practicandam esse pœnam *dict. cap. si quis per capillum*, & monet Vicarios Episcoporum vt semper arbitrentur contra clericos blasphemantes iuxta pœnas eisdem impositas à Concil. Lateranens. sub Leone X. relato à Couar. Bernard. Diaz & Cantera, & illud de pœna arbitraria sequitor bene declarans Cantera *vbi suprà, num.* 4. *versiculo, aut blasphemus est clericus.*

Hodie vero ex Concil. Lateran. sub Iulio II. 8
cœpto & sub Leone X. continuato anno 1514. sess. 9. cauetur quod clericus vel Sacerdos blasphemus prima vice eo ipso molctetur fructibus vnius anni suorum beneficiorum: pro secunda vero vice si vnum tantum beneficium habuerit, eo priuetur, si autem plura, quod ordinarius maluerit: pro tertia vice dignitatibus & beneficiis omnibus, quæcumque habuerit eo ipso priuatus existat, ad eaque vlterius retinenda inhabilis reddatur, libereque impetrari & conferri possint aliis pœnis contra blasphemos huiusmodi per sacros canones expressis in suo robore manentibus, cuius Concilij decisionis meminerunt Bernard. *d. cap.* 110. *circa fin.* & latius Couar. *vbi suprà, n.* 10. & Menoch. *de arbitr. iud. centuria* 4. *lib.* 2. *casu* 375. *n.* 29. Don Ioan Vela *vbi suprà*, & alij præcipuè, Prosper. Farinac. 2. *tom. quæstionum crim. quæst.* 20. *n.* 63.

Nouissimè tamen motu proprio Pij V. Ponti- 9
ficis Maximi Kalend. Aprilis, ann. 1566. lato, quicumque clericus in hoc blasphemiæ crimen contra Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam eius Genitricem incurrerit, pro prima vice fructibus vnius anni omnium & quorumcumque beneficiorum suorum, pro secunda beneficiis ipsis priuatur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponitur & in exilium mittitur. Quod si clericus nullum obtinuerit beneficiom, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipatur: pro tertia verbaliter degradator & ad triremes mittitur. Qui reliquos Sanctos blasphemauerit, pro qualitate blasphemiæ arbitrio iudicis punitur, qui motus proprius est insertus, atque positus in secunda parte Bullarij *folio* 924. *in ordine* 5. *sub versic. ad abolendum*, & refert Farin. *vbi suprà*.

Contra laicos vero aliæ pœnæ imponuntur per dict. Conc. Lateran. & motum propriom præcitatum, quas nuncupatim refert Farin.

Nihilominus tamen blasphemus apud domi- 10
nos Inquisitores pœna arbitraria præd. plectitur, & per Ordinarios Ecclesiasticos ratione circunstantiarum contingentium etiam erit atque imponetur, vt modo dicebamus. & tenet Hostiens. *in dict. §. blasphemantes versiculo, grauior*, Anchar. Anton. Butr. & Cardinal. *in cap.* 2. *de malodict.* vbi Abbas, dicit, quod ita communiter tenetur secundum Bernard. Diaz *dict. cap.* 110. *num.* 2. & Cantet. *vbi suprà, num.* 4. *pag.* 448. idem constat ex Simanc. *d. tit.* 8. *num.* 16. & probat nouissimè Tiber. Decian. 2. *tom. tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 7. post Menoch. *vbi suprà*, alios allegantem *num.* 29. *in fin. &* *num.* 30. *cum seqq.* vbi quod iudex pro personæ & facti qualitate pœnam indicere poterit, qua, is qui blasphemare consuerit, & qui incorrigibilis est, grauiter puniendus est. § Et è 11
contra ille erit mitius poniendus, qui non consueuit blasphemare, & ille qui calore iracundiæ blasphemauit, vt cum aliis idem probat Menoch. in hæresim ira inconsueta proferente, & Simanc. *tit.* 17. *num.* 47. *cum sequentibus*. Sed hoc debet intelligi modo calor iracundiæ à iusta causa oriatur, secus si ex iniusta vt ex Abbate, Anan. & Iason. D. Couarr. *dict. §.* 7. *num.* 13. *versic. quid de*

de consuetudine, ibi excusatur tamen, Greg. Lopez *in rubrica tit.* 28. *pag.* 7. estque communis hæc distinctio secundum Mencha. *controuers. illustr. c.* 18. *num.* 29. vt refert D. Azeued. *in l.* 1. *num.* 17. *tit.* 4. *hoc lib.* 8. & Clarus §. *fin. in practic. quæst.* 60. *vers. est etiam ira*, vbi *in versic.* reperio tamen inquit, quandoque eos, qui etiam sine iusta causa calore iracundiæ in verbis excesserant, putà contumelias alicui inferendo, fuisse mitius punitos, & refert Afflict. dicentem quod per Curiam Neapolit. fuit absolutus quidam rusticus, qui faciendo computa cum domino suo iratus dixit, quod Deus non potuisset facere quod esset debitor tot operatum, sed ibi concurrebat etiam causa rusticitatis, & sic duplex causa excusans magis debet excusare quàm vna solum, & non potest dici quod ira fuerit iniusta, vt obseruauit Farinac. *quæst.* 20. *sub num.* 48. qui *num.* 52. simpliciter refert Clarum *vbi suprà*, cum eo transiens. Sed contrariom probat Decian. 2. *tom. tract. crimin. cap.* 2. *n.* 10. dicens quod iudices diligenter considerent qualitatem blasphemiæ & causam & modum, quo proferiur, neque ita passim admittant excusationem rusticitatis: quia plerumque isti rustici peiores sunt cæteris, neque Deum venerantur, aut timent. Ego attenta simplicitate vel malitia rustici blasphemantis hoc æstimarem, non enim blasphemantem iracundia semper excusat, sed cum tanta esset iracundia, quod eum à mente alienauerit vt cum Hostiens. & aliis probat Auend. 2. *part. c.* 5. *prat. num.* 12. *ad fin.* & Azeued. *vbi supra, num.* 17. & 18. & Canter. *cap* 3. *de blasphem. num.* 2. *pag.* 449. & cum aliis Farinac. *sub dict. n.* 48. vbi quod hoc debet probari, & Didac. Perez *in rubric. tit.* 8. *lib.* 8. *pag.* 205. vbi hoc intelligit arbitrio boni iudicis.

Non enim semper blasphemantem iracundia excusat, sed cùm tanta esset iracundia, quòd à mente alienaret, vt cum Hostiens. & aliis probat Auend. 2. *p. c.* 5. *prat. n.* 12. *ad fin.*

Nihilominus tamen qui ira, vel aliquo iusto dolore motus blasphemat, licet non in totum blasphemiæ pœnam euadat, mitius tamen puniendus est secundum Goffred. Henrich. Archid. *in cap. quid ergo in fin.* 23. *quæst.* 5. quos & alios plures referens idem probat & tenet Farinac. *dict. quæst.* 20. *num.* 47. dum tamen, vt prædiximus cum communi, ira habuerit ortum ex iusta & non leui causa; secus si ex iniusta vel leui: quia tunc iracundia non excusat blasphemantem, quod etiam alios allegans tenet Decian. *d.* 2. *tom. cap.* 5. *num.* 9. & Farinac. *d. quæst.* 20. *num.* 48. *in principio*, vbi ex Fab. à Monteleone refert exempla causarum, ex quibus iusta ira procedere potest, vt putà in eo, qui habet nuntium de morte filij vel alterius coniuncti. Item in eo, qui ex improuiso patitur aliquam læsionem in bonis, vel maioris partis bonorum. Item in eo, qui recipit aliquam atrocem iniuriam, & iis similia. Per contrarium autem ira, quæ consurgit ex ludo, dicitur prouenire ex causa illicita & iniusta, cum ludus præcipuè alearum & taxillorum sit à iure reprobatus & illicitus iuxta textum *in le. alearum vsus*, *Cod. de relig. & sumpt. fun.* & communem sententiam omnium Doctorum, de qua alibi diximus: ideoque qui in ludo blasphemat tanquam dans operam rei illicitæ non potest ex ira se excusare, vt plurimis in specie tradit eos sequutus Farinac. *d. q.* 20. *n.* 49. & Didac. Perez *vbi suprà*, & Gregor. Lopez *vbi suprà*.

12 Similiter & habenda ratio erit loci, in quo blasphemia prolata est secundum aliquos, an ex malo more illius regionis ita passim homines blasphemare consueuerint, ita siquidem consuetudo aliquantulum excusat secondum Bald. & Angel. quos refert Iason. *in leg.* 3 §. *iurari, num.* 16. *ff. de iureiur an.* Bellon. *consilio vltimo, num.* 6. Mascard. 1. *tom. de probat. conclusione* 194. *num.* 3. 9. *& sequentibus*, Auend. alios referentem *dict.* 2. *part. cap.* 5 *prat. num.* 13. & Didac. Perez *in l.* 1 *pag.* 207. *tit* 8. *lib.* 8 *ordinamenti*, vbi tenet mitius puniri, dum tamen calor iracundiæ ex causa prouenerit: qui mouentur ea ratione, quia consuetudo loci facit de licito illicitum, excusatque à pœnis temporalibus contrahentes, homicidas, falsarios, & alios quoslibet delinquentes iuxta glossam celebrem *in cap. cum venerabilis in verbo migrasse*, & ibi Anchar. & Abbas, & communiter Doctores *de consuet.* & plures congerit Farin. *dict. quæst.* 20. *num.* 45. & nos alibi latius diximus.

Sed nihilominus contrarium in hoc verius est & tenendum, imò quod prædicta consuetudo loci blasphemandi non excuset, ita tenent Immol. *in l. his verbis*, §. 1. *ff. de hered. instit.* Iason. *in dict. leg.* 3. §. *iurari, num.* 3. Bellon. *dict. consilio vltimo, num.* 6. Grammat. *decis.* 56. *col.* 2. & D. Couar. *vbi suprà, num.* 12. *versiculo, quid de consuetudine*, Menoch. *dicto casu* 375. *num* 34. Arnald. Albert. *de agnosc. assert. cathol. & haret. quæst.* 6. *num.* 26. Clarus *in pract.* § *blasphemia, versiculo, item potest in fin.* & hoc credit verius & communis Farinac. *d. quæst.* 20. *num.* 45. *versiculo, contrarium*, & sequitur bene probans post alios Decian. 2. *p. tract. crim. cap.* 5. *n.* 4. vbi *num.* 5. quod consuetodo blasphemandi eius, qui accusatus est, non modo non excusat, sed potius aggrauat: sic Senatus Italiæ illam consuetudinem non admittit; quinimò plerumque & quidem iustissimè iussit reijci capitula, in quibus imputati de blasphemia volebant huiusmodi consuetudinem probare: talis enim non consuetudo, sed abusus potius dicendus est, cuius nulla ratio haberi debet, ita Iulius Clarus *vbi suprà, versiculo, fin. in fin.* cuius meminere Mascard. & Farinac. *vbi suprà*, nec non & Decian. *vbi supra, cap* 4. *num.* 10. In his namque, quæ de sui natura mala & detestabilia sunt, & præsertim contra ius diuinum & naturale, consuetudo etiam totius mundi non excusat *cap. flagitia*, 32. *quæst.* 7. *cap. obiicimur*, 32. *quæst.* 4. glossa *in cap. sanè de tempor. ordin. & in cap. cum secundum leges de haret. in* 6. allegat plures Farinac. *dict. quæst.* 20. *num.* 46. & præd. sequitur Azeued. *in leg.* 1. *num.* 20. *cum sequentibus*, *hoc tit.* 4. *lib.* 8.

Sed quid de illo dicendum erit, qui per iocum hæreticalia verba protulit? Regulariter enim dictum, vel factum iocosum pœnam non meretur *l. sicut semel, Cod. de liber. caus. l.* 2. §. *Diuus*, *ff. ad leg. Cornel, de sicar. leg. obligationum substantia*, §. *vltimo*, *ff. de action. & oblig. cap.* 1. *de sententia excommunic.* 13

Nihilominus tamen in crimine hæresis aliud iudicandum est, nam si quis aliquid in Deum, vel fidem, vel in Sanctos prorumpat, pœna condigna plectendus est, Cardin. *in Clementina* 1. *de haret. quæst.* 1. *num.* 7. & alios referens Ignatius Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *dict. cap.* 110. *versiculo, sed locus iste*, & Azeued. *in l.* 1. *huius tit.* 4. *num.* 25. Nam vt inquit Gerson *in* 2. *part. vltim. tractat.* non patitur ludum fama, fides, oculus: nonnunquam iocus & facetia efficere possunt, vt dicterium aliquod impiè sonans defendi queat, ne sit hæreticum, cum videlicet repente, celeriter, inconsulto, & ex occasione, ac sine deliberatione dictum

dictum fuerit: nec id aliam ob causam, nisi, vt qui illud dixerit facetus esse videatur, præsertim cum suspectus non erat insulsus ineptus ille, *leg. obligationum substantia, ff. de action. & oblig.* Sed & si hæreticus non sit is, qui talia temerè effudit, puniendus tamen tunc est vt maledicus & temerarius, vt latè comprobat D. Simanc. *de instit. catholic. tit. 17. num. 22. cum sequentibus,* & reliqui.

14 Sed cum suspectus efficiatur, qui dicteria impia per iocum dixerit ab Inquisitoribus puniri poterit secundum Cardin. *vbi suprà*, & Rojas *in singul. fidei* 103. estque communior sentent. secundum Franciscum Pegna ad directo. Inquisit. 3. *parte, scholio* 17. vt refert & probat Ignatius *vbi suprà, versiculo, sed vtrum*, qui *in versiculo sequenti*, inquit, esse quidem iuris exploratissimi, non fore hunc tanquam hæreticum puniendum (id quod constat ex supra dictis) sed leuius, qui minimè interueniunt, quæ ad hæresim constituendam necessaria sunt, videlicet error in intellecto & pertinacia in voluntate. Punietur igitur pœna pecuniaria piis locis eroganda, vt scribunt Villadieg. & Rojas ab eo citati: quæ quidem pœna augenda vel minuenda erit iuxta personæ iocantis qualitatem. Perpendi etiam debet iocus, scandalum, si aliquod inde ortum fuerit, nec non qualitas personarum audientium: quapropter viri Theologi & Religiosi in hoc delin-

15 quentes seuerè sunt plectendi. ¶ Non tamen facilè est fides accommodanda illis, qui per iocum hæreticalia verba dixisse asseuerarent, sed maturiori consilio res expendenda erit; nec hac occasione sumpta impij & sceleratissimi homines, & qui verè hæretici sunt, condignas tanti criminis pœnas effugiant, & ideò non debent Inquisitores faciles esse ad credendum talem excusationem, vt scribit Calder. *in tract. de form. proced. contra inquisitos de heresi. in rubrica de heret. cred. num.* 6. quem refert & sequitur Ignat. Salced. *vbi suprà.*

16 Idem obseruandum erit aduersus eos, qui verba Sacræ Scripturæ ad iocosa scurrilia & inania trahunt; neque erubescunt sæpè numero ex diuinis rebus impudenter componere, videlicet, *Pasquines, y burlas, falsas adulaciones, detractiones, supersticiones, encantaciones, diuinaciones, suertes, y libelos famosos*: hi namque & similes temeratores & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coërceri debent, vt expresse cauetur in Concil. Trident. *sess. 4. in fin.* Et licet ibi horum criminum punitio Episcopis demandetur; quando tamen hæresim sapiunt, iure optimo Inquisitores ad punitionem & correctionem illorum procedunt: *Y ansi en el catalogo de la Inquisicion entre otras reglas que se ponen para que las heregias sean extirpadas, se prohiben los libelos famosos, y pasquines, como lo refiere Manuel Rodriguez en su Summa 1. parte, cap. 34. y lo tiene Salcedo vbi suprà, versiculo, qua sanè,* dicens, quod omnimodè delicti libelli famosi & pasquines prohibiti sunt ab Inquisitore generali D. Gaspare Quiroga Cardinali & Archiepiscopo Toletano in catalogo librorum prohibit. edito ann. 1583. in principio.

17 Ex superioribus venit decidenda quæstio illa, an qui animo indeliberato, veluti per lubricum vel lapsum linguæ in blasphemiam, vel hæresim prorumpit, puniendus sit? Videtur enim minimè puniendum, quia non facilè lubricum linguæ ad pœnam trahendum est *leg. 1. Cod. si quis Imperat. maledixit. leg. famosi, ff. ad leg. Iul. maiestatis, cap.* quod autem ait 22. *quæst. 2.* notat Zanch. *de heret. cap. 7. num. 9.* non enim censendus est hæreticus, præsertim cùm se incontinenti correxerit secundum Simanc. *tit. 17. num. 19.* & ideò lubricitas linguæ, si appareat non dolosè, aut consideratè blasphematum, excusabit, vt habetur per omnes *in dict. leg. 1.* & in specie tradit Lucas de Peña *in leg. omnes, n. 7. C. de dolat. lib. 10.* Alexand. *cons. 15. num. 8. volum. 3.* quos refert & sequitur Tiber. Decian. *d. cap. 5. num. 11.* vbi quod vt appareat, quod ex lubricitate linguæ quis blasphemauerit, probandum est, quod non sit consuetus blasphemare, vt per Iason. *in §. item si quis el segundo, num. 62. cum seq. instit. de action.* & etiam quod blasphemauerit absque contemptu, vt per Boër. *decis. 301. num. 14.* ¶ Et ideo excusatur 18
etiam, si quis incumbens rei licitæ percussit Crucem, vel Christum, aut aliam imaginem nolens & non in contemptum, vt inquit Anan. *in c. vlt. de maled. col. 9.* Et tandem concludit Decian. *vbi supra, num. 12.* quod cùm iniuria in homines & minus in Deum non potest esse sine dolo, quælibet causa colorata excusabit à dolo, vt minus puniatur secundum Alexand. quem citat: putat tamen Decian. hoc relinquendum arbitrio prudentis iudicis, qui illud æstimabit ex persona, loco, tempore, causa & aliis circunstantiis; aliàs namque nullus esset, qui non excusaretur, cùm quilibet posset prætendere imaginariam causam, licet iniustam, quæ secondum Alexand. excusaret à dolo, quod rectè non admittit Decian. præsertim in hoc crimine, propter ipsius atrocitatem. Quod si appareat secundum ipsum ibi *num. 13.* blasphemantem statim pœnituisse, & reuocasse, ac se correxisse, præsumetur ex hoc lubrico linguæ blasphemasse, vt per Grammat. Alexand. & Felin. quos ibi ad hoc citat. Nihilominus tamen erit pœna extraordinaria puniendus secundum Rojas *de heret. 1. part. num. 66.* Salced. *vbi suprà, vers. supra dictis,* ibi, *sed verius alias allegans*, vbi quod erit plectendus pœna pecuniaria in vsus pios eroganda, vel alia arbitraria, consideratis circunstantiis & qualitatibus de quibus ibi: & quòd erit magni momenti ad dictam pœnam minuendam, vel nullam infligendam, quando qui ea verba dixit statim palinodiam recantauit & pœnituit, licet grauiter sit reprehendendus & summè monendus vt deinceps caueat, sequitur Azeued. *in d. l. 1. n. 31. hoc tit. 4. lib. 8.*

Excusabitur etiam is, qui blasphemiam, vel 19
hæreticalia verba cùm esset in ebrietate protulit, nam perinde de eo iudicandum est ac de furioso & mente capto *leg. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn. leg. omne delictum, §. per vinum, ff. de re milit. cap. à crapula de vit. & honest. cleric.* Zanchin. *de heret. cap. 7. num. 10.* Salced. *vbi suprà, vers. excusabitur*, vbi quod cessante ebrietate grauiter erit corrigendus: & prædicta excusatio proficiet saltem vt mitius puniatur, vt per Bonifac. de Vital. *in tit. de pœn. blasphem. n. 2.* Arnald. Arbert. *de agnoscend. assert. cathol. & heret. quæst 6. n. 21. & quæst. 27. n. 15.* vbi quod isto casu ebrius potest extra ordinem puniri pœna arbitraria secundum Abbatem antiquum *in cap. 2. de maled.* quem sequuntur communiter Doctores teste Gramm. *super constit. regn. fol. 113. num. 6.* sequitur Gregor. Lopez *in rubrica tit. 28. part. 7.* Clarus *in practic. quæst. 60. versic. præterea quæro*, Mascard. *de probat. primo tomo, conclusione 194 num. 4.* quam etiam sequitur & communem appellat cum Grammat. *vbi suprà*, Farinac. *d. quæst. 20. num. 50.* & probat latissimè plures allegat Didac. Pelez *in rubrica tit. 8.*

tit.8.l ib.8. ordinam. pag.203. columna 2. cum sequentibus, propter culpam, quam habuit in se inebriando. Vnde si sine culpa fuisset factus ebrius, putà quia socij ipso inscio sal in vinum coniecissent, tunc esset à culpa & dolo prorsus excusandus, vt credit Clarus *vbi supra*, ibi *caeterum, &c.* sequitur Azeued. *in dict. leg.1. num.29. hoc tit.4. lib.8.*

20 Sic etiam hæresis à furioso dicta impunita esse debet, idemque erit si ab insano, amente, phrenetico, & furiis, seu dæmonibus agitato in quibus omnes & id genus alij nec errorem intellectus babent, nec pertinaciam voluntatis *leg. Diuus, ff. de officio prosid. leg. vltim. ff. de administrat. tuc. cap. aliquos cum sequentibus, 15. quaest. 1.* Tiraquel. *de poen. temper. caus.2.* Simanc. *de institu. cathol. tit.17. num.12.*

21 Generale est præterea, non solum in crimine blasphemiæ, sed in omnibus delictis ebrietatem delinquentis illum excusare ab ordinaria pœna, vt in iuribus supra citatis, & *in cap. fané, 15. q.1.* vbi glossa & communiter Doctores teste Anton. Gom. *3. tom. var. resol. tit de delict. cap.1. num 73.* Marsil. *in leg 1. in principio, num.48. C. ad legem Cornel. de sicar.* Ripa *in l. fin. num.79. Cod. de reuoc. donat.* latè Tiraquellus *de poen. temper. causa 6* Petrus Dueñas *regula 259. in 4. ampliatione.* Plaça *in epitom. de delict. c 30. num.1. cum sequentibus*, vbi pariter testatur de communi Clar. *in d. quaest. 60. in eodem vers. praeterea quaero*, Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2. centuria 4. casu 326. num.2. cum sequentibus*, Anchàranus regien. *quaest.13. num.4 in principio & in fine, & num.6. p.2.* & hos referens Farinac. *dict. quaest.20. num.51.* vbi etiam testatur communem, & eam sequitur latè Didacus Perez *vbi supra.*

22 Sed tunc demum ebrietas ab hæresi, vel blasphemia excusare potest, cùm omninò mente priuauit: nesciunt enim ebrij quid loquantur, quinimo vino indulgent & sepulti iacent, ita Simancas *dict. tit.17. num.17.* Auendaño *2. part. cap.5. praetor. num.19.* Cantera *dict. cap.3. de blasphem. num.2.* vbi quod si non erat talis ebrietas, vt tolleret iudicium, sed ebrius erat (vt dicunt) hilaris, non excusaret, licet minus puniretur, quicquid alio modo postea ipse distingat *col. fin. illius cap. pag.450. col. fin.*

23 Is tamen, qui semel ebrius blasphemat, aut hæreses dicit, puniendus quidem est, sed mitius pro modo voluntarij & scandali secundum Simanc. *d. §.17. num.50.*

24 De dormientibus autem asserendum est, quòd à pœna immunes sint, si blasphemiam dormiendo proferant, vt latè probat Simanc. *dict. cap.17. num.16.* post Albert. *de agnoscend. assert. cathol. & haeret. quaest.38.* & Tiraquellus *de poen. temper. caus.5. num.1.* sequitur Saleed. *vbi supra, in vers. erunt etiam.*

25 De aliis etiam defensionibus & excusationibus blasphemiæ, & cuiuscumque alij delicti videndi sunt latè id agentes, Tiraquellus *in dict. tractat. de poen. temper. per totum*, & Simancas *dict. titul.17 per totum*, & Auend. *d. cap.5. praet. 2. partis per totum*, nec non & Iulius Clar. *d. quaest.60. per totam*, & nouissimè Tiber. Decian. *d. cap.5. per totum*. Superiora ideo exposuimus, quia solent in praxi communiter contingere.

26 In somma obseruandum est, quod iudices Ordinarij Ecclesiastici ex causis prædictis poterunt mitius punire blasphemos, cum hoc iura & Doctores permittunt expresse, non solum quando pro blasphemia est imposita pœna certa & determinata, (prout est per Concilium Lateranens. & Motum proprium Pij V. quibus hoc non excluditur) sed etiam si ipsa pœna certa & determinata imposita non sit, veluti cùm quis blasphemat contra Sanctos Dei, quoniam tunc ex dict. Concilio Lateran. & Motu proprio arbitrio iudicis pro qualitate blasphemiæ & personæ puniendus est Sicque intelligendum censeo, quod Hostiens. & cæteri Canonistæ præcitati *in versic. nihilominus tamen blasphemus* affirmant, nempe, pro blasphemia pœnam arbitrariam esse imponendam: & ita inquit Cantera *d. c.3. blasphemum, n.4.* quod pœna de iure Canonico est pœnitentia 27 publica, scilicet, vt audiat Missam in forma pœnitentis, & soluat aliquam pœnam pecuniariam, & hoc quando habet de consuetudine, nam pro prima vice hodie non datur pœnitentia publica, sed aliqua pecuniaria arbitrio iudicis.

Iudices vero laici dispensare nullo modo possunt, nec audebunt in pœnis ordinariis, & cæteris impositis à nostris legibus regiis pro crimine blasphemiæ ob timorem pœnæ talionis, quam alias ipsos iudices dispensantes pati præcipit *c.15. praetor. hodie l.10. titul.6. lib.3. huius noua collect.* quod etiam præcipiebat Concilium Lateranens. præcitatum *in versic. statuimus etiam*, & notat Abbas *n.5.* per textum ibi *in cap.2. de maled.* Et quamuis forsan prædictæ constitutiones iuxta ius commune veniant intelligendæ, nempe, de iudicibus dispensantibus in pœna iusta, & iusta dici non valeat quæ iure mollitur, vel mitigatur, tunc enim dispensari non dicitur, sed iustè procedi: & ita in terminis inquit Hostiens. ibi, nec non Abbas & Anania quod ex magna causa possit adhiberi misericordia & sic dispensatio, vt si est persona nobilis, vel honorabilis, quam non deceat sic publicè pœnitere: & velit hanc pœnitentiam eleemosynis redimere per *c.1. de voto, & c. mulieres, de sententia excommunicationis, & in c. medicinae de poenitentia, dist.1.* quos sequitur aliis allegans Didac. Perez *in l.1. tit.8. ordinamenti, pag.208. col.1. ad fin.* 28

Nihilominus tamen, quando innocentia omninò non excusat, sed reus venit puniendus pro blasphemia licet mitius ex causa, à pœna certa legis necessitatum (quod aiunt) vnguem recedere licebit ex d. l. regia, qua attenta nec dictum Hostiens. & sequacium procedere potest, nec practica contraria, nempe quam aliqui iudices illiterati tenent, mutando pœnam carceris in oleum pro lampade Ecclesiæ, vel iubendo expendi aliquam pecuniam pauperibus, non est tuta, nec potest fieri per illam leg. ibi › *Si dispensar en en poco ni en mucho*, secundum Auiles ibidem *num.4. in fine.* Expedit etiam pro hac parte verba alia eiusdem leg. ibi: *Sin excepcion de persona de mayor, ni menor condicion, &c.*

In calce huius quæst. libuit hic referre verba admiranda D. Chrysost. *5 opere homil. ad populum Antioch.* quæ ita se habent: *Quia de blasphemia dictum est, vnam vos omnes petero velo retributionem, pro concione hac atque sermone, vt in ciuitate blasphemantes mihi castigatis, & si quemquam in biuio, vel foro Deum blasphemantem audieris, accede increpa, & si verbera infligere oportent, ne recuses, ipsius faciem alapa percute, contere os ipsius, percussione manum tuam sanctifica & si vis accusauerint & in carcerem duxerint, sequere: & si pœnas iudex pro tribunali repoposcerit, dic cũ liberetate, quod Regem Angelorum blasphemauit. Si enim Regem terrae blasphemantem puniri oporeet, multo magis illum contumelia afficientes, commune crimen est, publica iniuria,* 29

iniuria, cuique licet accusare volenti. Hactenus D. Chrysostomus, quem refert Petrus Greg. *in sua syntagm iuris vniuersi lib. 33, c. 12. numer. 11. pag. 533. in secunda parte,* vbi *in numeris sequentibus* plurima in detestationem huius criminis vltra ordinarios & nostrates *vbi supra* congerit, & copiosè & mixto ordine Tiber Decian 2 *tom. tra. crimin. c. 3. per totum, & cap. 6 per totum* agit de pœnis blasphemiæ.

SVMMARIVM.

1 *Verba dubia proferens, & aliquo modo excusabilia, an sit puniendus?*

2 *Delictum in dubio non est præsumendum.*

3 *Actus quando est dubius, qui potest ad delictum, & ad non delictum referri, illa via capienda est, vt excludatur delictum.*

4 *Blasphemia in dubio non est præsumenda. Sed contra n. 5. Ampliatur n. 6.*

De proferente verba dubia, & aliquo modo excusabilia, an sit puniendus?

QVÆSTIO LXV.

1 QVÆRO modo an proferens verba dubia & aliquo modo excusabilia sit puniendus? Et in hoc Hostiensi *in Summa de Iudæis, §. & in quibus ad fin. sub num 6.* tenet prædicta verba semper in duriorem partem esse interpretanda, & quòd ideò pœna pecuniaria puniuit quemdam, qui dixit potius vellem e... sensus sicut ille fuit (cùm esset crucifixus circa) quàm magis vellem red.lere computum com... in vobis, & ille intelligebat de quodam homine, qui erat suspensus in patibulo versus Septentrionem quod dictum laudat Felin *in cap. audiuis, num. 32. versic ita transeat de præscript.* & Matthæus de Afflict. *in constit. Regn. Sicil tit. de blasphemant quæst. 5.* licet ipse velit adhuc rusticum excusare, sequitur etiam eos referens Anendan. *2 parte cap. 5. prat num. 10. versic. sexta conclusio,* & Decian *2. tom. tractat. crimin cap. 2. num. 10. & cap. 5 num 15.*

2 Sed quòd in dubio non sit præsumendum delictum, sed potius interpretatio sit facienda in meliorem partem, est regula iuris generalis desumpta ex *leg. merito, ff. pro socio leg. Arrianus, ff. de action. & obligat. leg. semper in obscuris, ff de reg. iur. cap. dudum ne præscriptionib cap. estote de regul. in antiq.* tenent plurimi congesti per Ioannem Rojas *de hæret 1. parte num. 109.* Satius enim est nocentem damnari *leg. absentem, § satius, ff. de pœnis cum simil.*

3 Similiter quando aliquis actus est dubius, qui potest ad delictum & ad non delictum referri, illa via capienda est vt excludatur delictum *leg. si quis inuentione, ff de iudic.* Innocent. *in cap dudum de electione,* Bart. *in leg. non solum, §. sed vt probari, ff. de non. oper. nuntiat.* Ergo idem meritò dicendum est in verbis dubiis in delictis, quæ sanè in mitiorem partem sunt capienda, ne præsumatur delictum, vt pluribus relatis affirmat Rojas *vbi supra num. 200.*

4 Quinimo in specie & in indiuiduo in blasphemia hoc tenent relati per Decian. *dict. cap. 5. num. 15.* & in crimine hæresis hoc affirmat esse verum Albert. *de agnoscend assert. quæst. 29. num. 19. & quæst. 8. numer. 11.* & latius ac melius *quæst. 34. numer 48. cum sequentibus, & in rubrica de hæret. lib. 6. quæst. 13. num. 19.* dicens quòd si verba alicuius propositionis duplicem habent sensum, catholicum videlicet, & hæreticum, potius in sensum catholicum quam in hæreticum sunt intelligenda fauore rei, ne præsumatur delictum, & ita verba dubia sunt interpretanda: nam quod multipliciter intelligitur, eius veritas ignoratur, vt inquit Boëcius, quem refert Rojas *vbi supra num. 101. cum sequentibus,* & latiùs alios allegans *num. 366. cum sequentibus,* & iterum *in secunda parte assertione 10. numer. 164.* in quibus locis alia exempla adducit apud ipsum videnda Ergo in materia blasphemiæ verborum male & bene sonantium idem dicendum videtur, vt ea verba dubia proferens, quæ duplicem sensum habent, malũ & bonum in mitiorem partem interpretanda sint, vt excusemus delictum & sic in totum reus excusetur, vt voluit Matth de Afflict. *vbi supra.*

Quid tenendum? Ego profectò ratione exempli, & vt subferamus omnem occasionem proferendi similia verba, potius accederem priori parti in nostra quæstione blasphemiæ, sequutus opinionem Hostiens. & sequacium puniendo pœna leui arbitraria huiusmodi reum. Quod præcipuè & absque dubio id obseruarem, quando verba dubia prædicta præponderarent, atque plus inclinarent in malum sonum, vel si secundum communem vsum loquendi malum sonum haberent: quia verba sunt intelligenda secundum communem vsum loquendi, qui plerumque propriæ significationi eorum derogat *leg. cum Delanionis, §. asinam molendinariam, ff. de fundo instruct. instrum. legat. leg. librorum, §. quod tamen Cassius. ff. de legat. 3. cap. ex litteris primo de sponsal. cap intelligentia verborum, cap. præterea de verborum significatione. cap* Marcebio *1. quæst. 1.* & in terminis nostris Rojas *de hæret. 1. parte, num. 380.* sicut per contrarium communis vsus loquendi potest interpretari verba dubia, vt non sonent in blasphemiam, vt tenet Decianus *dict. cap. 5 num. 3.* vbi etiam agit an communis vsus loquendi excuset ab ea, & sequitur Azeued. *in leg. 1. num. 22. & 23. hoc titulo 4* 5

Denique si contra proferentem tamen prædicta verba dubia esset aliqua sinistra suspicio, vel præsumptio, non in meliorem, sed in deteriorem partem sunt intelligenda. veluti si iste talis verba dubia in materia blasphemiæ proferens esset consuetus blasphemare, vel stando in materia hæresis esset de genere Iudæorum, vel Maurorum, vel ex aliqua regione, prouincia, vel Regno hæresibus infecto, vt ex Anglia, Vngaria, Germania, vel Gallia *leg. aut facta, § persona, ff de pœnis, leg. quod si nolit, §. quia mancipia, ff de ædilit. edict.* ibi: *Seruos bonos esse, qui nationis non infamata, quosdam malos videri, qui ea natione sunt, quæ magis infamis est, leg. 1. C. vbi pupill. educ. debeant.* ibi, *inspecta personarum qualitate, leg. vidua, C. de nupt.* ibi, *si eius rei suspicio præcesserit:* ex qualitate enim personæ præsumitur dolus & malus animus *auth. quibuscumque, C. de Sacrosanct. Ecclesi gloss.* Bart. Bald. & Paul. *in leg. in ciuile, C. de furt.* allegat alios plures ad hoc Rojas *de hæret. 1. parte num. 206.* qui *à num. 205. cum seqq.* præcedentem resolutionem, tenet & probat in materia hæresis, & iterum *numer. 378. cum sequenti,* quod in 6

exponendis propositionum verbis attendenda est loquentium qualitas, & conditio, & si verba sunt prolata ab homine rustici, & grossi ingenij, grosso modo, & citra dolum & malam credulitatem; si vero ab homine docto & subtilis ingenij subtili modo, quia tunc non sine dolo sunt intelligenda.

SVMMARIVM.

1 *Absolutus in foro conscientiæ à blasphemia, an possit pro ea puniri in foro iudiciali, & n. 15. cum seqq.*

6 *Blasphemias plures simul proferens eodem impetu, an vnius tantum blasphemiæ, pœna sit puniendus?*

7 *Blasphemans assiduè de heresi suspectus dicit, vel præsumitur, & qua pœna sit tunc puniendus, num. 8.*

An absolutus in foro conscientiæ à blasphemia possit pro ea puniri in foro iudiciali.

QVÆSTIO LXVI.

1 QVÆRO, an blasphemus absolutus in foro conscientiæ possit puniri pro blasphemia in foro iudiciali? Et non desunt, qui putent huiusmodi non esse puniendum in foro iudiciali, eo quod blasphemus absolutus à Sacerdote pacem habeat cum Deo, quem in primis offenderat, vt tenet Bart. *cons.* 167. *quod minister fratrum*, Ancb. & Anan. *c.1.n.6. col. de maled.* Felin. *in c. de his, num. 5. vers. tertio fallit, de accusat.* Dec. *cons. 137. num.* 3. Thom. Ferat. *cent. 25.* & Firmian. *in suo report. verb blasphemia versic. 7.* dicens se ita practicasse per dictum Bartoli, Nellus Debannitis *in 3. p. 2. temp. q. 46.* & Bart. hæc opinio est forsan magis communis, Vulpel. *in tr. de pace, quæst. 26.*

2 Est tamen falsissima hæc opinio, tum quia iudicium interius diuersum est à iudicio exteriori, & licet quis sit absolutus in foro interiori, remanet tamen offensa Respublica Christiana, quare opus est, vt ei quoque satisfiat, ne aliàs tota criminibus obruatur, paxque & etiam tranquillitas publica, & Christiana turbetur. Tum etiam, quia ex contraria opinione multa consequerentur absurda: nam & apostata & hæreticus, & idolatra absolutus à Parocho puniri non posset à iudice, quo quid absurdius
3 dici, cogitative potest. ¶ Præsertim cùm forum aliud arcanum nihil commune habeat cum foro iudiciario. Hinc est quod pœnitentia in foro conscientiæ non tollit pœnam legalem, & ideò licet quis acceperit pœnam specialem de delicto, non minus punitur in palatio, ita Bald. *in l. placet in fi. C de sacrosanct. Eccles.* quem sequitur Anton. Franc. in addit. ad Abb. *in cap. Quintaualis, num. 6. verb. in loco, de iureiur.* & Iuan. de Anan. *in cap. de his de accusat. col. 2. vers. nota, iunct. gloss. fin.* Auiles *in cap. 25. prat. gloss. 4 num.* 11. sic gloss. *fin. in fi. in c. de his de accusat.* tenet quod reus pœnitentiam agens occulte apud Deum absolutus est, sed accusatio in iudicio facienda non cessat propter hoc communis secundum Couar. *in c. Raynunt. in princ. num. 18. de testam. & lib. 2. var. res. c.* in. *num.* 3.

Quod procedit etiamsi pœnitentia imposita 4
in foro interiori esset publica secundum Abb. *in d. c. de his*, contra Hostiens. *in c. tua, de procurat.* quia pœnitentia imposita in foro interiori esset publica secundum Abb. *in d c. de his* contra Hostiens. *in c. tua, de procurat.* quia pœnitentia, quæ imponitur in foro animæ, non imponitur pro punitione delicti, & ait opinionem Abb. in hoc esse veram, & tenendam aduersus Hostiens. Anton. & Anan. probat latè Auiles, *vbi sup. numer. 18. cum seqq.* & D. Couar. alios allegans *vbi sup d. num. 3. per totum*, Anton. Gom. *3. tom var. resol c. 1. num. 40.* & Azeu. *num. 33. in loco statim citando*, & in terminis hanc secundam sententiam contra priorem Bart. & sequacium rectius tenent, & probant Ias. *in l. ait prætor, §. iurari, num 15. ff de iureiur.* D. Sim. *de inst. Cath. tit* 8. *num* 18. Auend. *in 2. p. c. 5. prætor. num. 17. versic. item procedit*, & latissimè sex fundamentis, hanc opinionem comprobat Auil. *vbi sup d. num* 10. *cum seqq.* Menoch. *de arb. iudic. lib. 2 cent. 4. casu* 375. *num.* 36. Couar. *vbi sup. numer. 3 circa fin.* ibi: *quicquid sit*, additio Didac. Per. *in l. 1. tit. 8. lib. 8. ordinam pag.* 107. *col.* 1. Et hæc opinio est verior & tenenda, vt bene probans testatur toto pectore ei assentiens Decian *in 2. tom tract. crimin c. 5. num. 6.* eamque probat cum aliis Vulpel. *vbi sup.* & non est recedendum ab ea, quia melioribus videtur fundata rationibus secundum Farin. *in 1. p. qq crimin. c. 20. num. 42.* & sequitur additio Didac. Per. *in l. 1. versic. nunc quæro*, ibi, *sed contrarium, tit 8. lib* 8. *ordinam. pag. 107. col. 1.* & Azeu *in l. 2. num. 9. tit. 4. num. 33. lib.* 8. ¶ Quod si blasphemia esset occulta, tunc sola confessione sacramentali & remissione confessarij intelligitur blasphemus habere pacem ab offenso. Et in hac specie potest intelligi, & saluari opinio contraria Bart. & sequasium secundum Auiles *vbi sup. n.* 17.

Quod si quis eadem continuatione, eodemque impetu plures blasphemias protulerit, vnius tantum blasphemiæ pœna punitur, diutius tamen puniendus erit: vnum namque dumtaxat crimen committit *l. inficiando, §. infans, ff de furt. gloss. in l nunquam plura, ff. de priuat. delict.* & in terminis, ita tenet Cepol *cons. crim.* 77. & Alciat. *de præsump. reg. 3. præsump. 6. numer. 4. & in c. cùm non ab homine, num. 33. de iud.* D. Couar. *lib. 2. variar. resol. cap. 10. num. 8. vers. tertio eodem pacto*, D. Simanc. *de instit. Cath. tit. 8. num.* 14 vbi adducit Boer *decis.* 301. & Hippol. *in l. vlt. ff. ad l. Cor. de Sicar.* idem tenentes sequitur etiam Auil. *in c. 25. prat. gloss. 1. num. 23.* Azeued. *in l. 1. n. 44. tit. 4. hoc lib.* 8.

Quod si quis assiduè blasphemauerit de hæ- 5
resi suspectus dicetur, vel præsumetur, vt scribit Carrer. *de hæret. cap. 2. num.* 44. post Afflict. *in commentar. ad constitutiones Neapol. in verb. inconsutilem, num* 48. Menoch. *lib. 5. præsumpt. 6. nu.* 29.
¶ Quinimo pœna mortis Iure Ciuili imposi- 6
ta blasphemo, per textum *in auth. vt non luxur. contra natur.* de quo *supra*, tunc locum habebat, cum quis ex consuetudine, & incorrigibilitate Deum blasphemauerat, secundum Pet. Cyn. Bald. & Salic. *in l. 2. C. de reb. cred* Alex. *cons.* 233. *col. 1. num.* 26. Canteta, *cap. 3. de blasphem. num. 5. pag. 448. in fi.* Nec sufficit probare, quod bis vel ter quis blasphemauerit, sed necesse erit

probare

probare sæpius blasphemasse, vt tenent plerique ex supr. citatis, & plures referens Mascard. 1. *tom de probat. concl.* 194. *num.* 1. & Decian *vbi sup c.2.n.5.& c.6.n.4.* & alios plures referens Farinac. *in suis quæstionibus crimin.* 1. *part. numer.* 43. *&* 44.

SVMMARIVM.

1 *Carceris & vinculorum pœna per vnum mensem blasphemo iure regio imposita quomodo intelligatur, an tempus debeat esse continuum, vel sufficiat esse interpolatum. n.5. cum seqq. præcipue, num.8.*

3 *Conditio libertatis seruo apposita*, si seruierit per triennium, *an impleat seruiendo per illud tempus discontinue, & numer. 7.*

3 *Tempus appositum in aliquo actu, vel dispositione, regulariter non requiritur, quod sit continuum, sed sufficit interpolatum.*

5 *Tempus condemnationis exily debet esse perpetuum, fauor publicus versatur in punitione delicti, & præcipuè blasphemiæ.*

De intellectu & praxi legis regiæ imponentis pœnam carrerum, & vinculorum vnius mensis pro prima blasphemia.

QVÆSTIO LXVII.

1 QVÆRO circa 5. conc. & l. 5. de qua *sup. in princ. huius tit.* 4. dum per eam imponitur pœna carceris, & vinculorum, blasphemo per vnum mensem pro prima vice, de intellectu & praxi huius l. & conclusionis, an tempus hoc debeat esse continuum, vel sufficiat esse interpolatum, & quomodo debeat esse captus in carcere blasphemus? & quoad primum videtur sufficere quod tempus mensis sit discontinuum, quia sumus in pœnalibus & odiosis, & lex nostra contrarium non dicit: ergo restringamus odia & ampliemus fa-
2 uores, vt in reg. iuris, *odia restringi, &c.* ¶ Secundo argum. text. *in l. Paul. §. fin. ff. de liber. caus.* vbi conditio legato libertatis seruo apposita, *si seruierit per triennium*, si seruus postquam inceperat seruire aufugiat, & postea reuersus impleat triennium seruitij incepti, censetur impleta conditio, & erit liber, & ibi gloss. notat & Roma. *in l. fin. §. quoties, ff. de pub. & vectig.* necnon & in terminis Ias. *in l. si idem cum eodem, ff. de iurisd. omn. iudic. col. 2. in fi.* Si ergo in conditionibus quæ debent in specifica forma adimpleri, vt in *l. qui hæredi. in princ. & in l. in conditio, ff. de cond. & demonstrat.* cum similibus tempus, in dubio non intelligitur, continuum, sed sufficit quod interpulate adimpleatur: ergo à fortiori idem erit di-
3 cendum in pœnalibus. ¶ Tertio ex gloss. 1. *in l.* 1. *C. si mancip. ita suos. alien. &c.* vbi etiam quod regulariter tempus appositum in aliquo actu, vel dispositinne non requiritur quod sit continuum, sed sufficit esse interpolatum, & ibi Salced. & alij DD. & illam glos. ordin. appel-

lat Ant. Gom. 3. *tr. var. resol. c.* 1. *num.* 2. inferens ex ea quod si Doctor debeat gaudere certo priuilegio, si legerit per aliquod tempus, sufficit quod legat per tempus interpolatum, prout in Vniuersitate Salmantina in praxi obseruatur secundum eundem Anton. Gumez *ibidem.*

Nihilominus tamen in terminis nostræ l. 4
contrarium verius est atque in praxi obtentum: imò quod iste mensis carceris & vinculorum debeat esse necessariè continuus, alias debeat de nouo adimpleri, si semel aut iterum cœptus interruptus fuerit, ex eo quod in dubio regulariter receptior est regula, quod tempus positum, vel requisitum à lege debeat esse continuum, arg. *tex. in l.x.5. ff. de adul. & in l. relig. ff. de pœn. & in l. fin. §. quoties ff. de pub & vectig.* & ita tenet gloss. *in rub ff. de diu. & temp. prescrips.* ibi: *sed hic notandum est*, vbi Bart. & cæteri eam sequuntur, necnon & alij relati per Tiraq. *de vtroque retract.* 1. *p. glos.* 1. §. 11. *num.* 21. & testatur eam esse commun. Soc. *in l. cum filius, col penult. num.9. ff. de verb. oblig.* Ant. Gom. *tom. variar. resol. c.* 1. *num* 3. & Azeued. *in l.3. tit.* 1. *lib.* 4. *non. collect. reg. num.* 7. *cap.* vnicam & singularem vocat Ant. Gom. *vbi sup. & c.8. de exil. & releg. n.* 2. vbi in terminis nostræ l. hanc opin. ex prædict. probat, & ante eum Greg. Lop. *in l.2. glos. magna quæ* est fin. ibi: *an verò sufficiat, &c. tit.* 28. *p.7.* & nos *lib.1. Canon. quæs. c.* 12. *n.* 24. *&* 25. & alios allegans Auend. *in 2.p.c.5. prat. n.21. in prin.* vbi etiam quod non potest iudex facere quod condemnatus ad carces per spatium 30. dierum possit eam pœnam implere per interualla dierum, quia immutaretur forma legis, in qua dispensari non potest per c. 25. *prat. hodie, l.* 20. *tit.6. lib.* 3. *nou. collect. reg.* Eandem etiam sententiam probat & tenet Canter. *c.3. de blasp. vers. de iure reg.* ibi, *& iste mensis, pag.* 150. *glos.* 1. Azeu. *in l.* 5. *n.15. cum seqq. hoc tit.* 4. *lib.* 8. & hæc nostra sent. approbat hodie *in l.58. circa fin. tit.* 4. *de los adelantados, y merinos, lib.3. huius nou. collect. reg.* ibi: *Y mandamos que los presos por blasfemias cumplan los 30. diaz de la prision continua, y que los dichos Alcaldes Mayores no permitan, que cumplan por dias interpolados, quinze diaz en vn tiempo, y quinze en otro*, & ita obseruatur in praxi.

Quoad secundum resoluo, non sufficere con- 5
demnatum pro blasphemia stetisse intra carceres per triginta diès, nisi steterit captus in vinculis, hoc est, *con prisiones*, duo namque copulatiuè requiruntur, vt probant illa verba, *sea preso y este en prisiones vn mes.* Ad veritatem enim copulæ requiritur concursus vtriusque non solum iure communi Romanorum, vt in l. si quis ita stipulatus fuerit, *ff. de verb. oblig. cum simil.* Greg. Lop. *in l.* 34. *in glos. ayunta, tit.11. p* 5. sed etiam iure nostro patrio Regio atque Hispano vt *in d.l.24. & l.13. tit.* 4. *part.6.* ita in terminis tenet & probat Auend. *d. cap.5. prat. num.* 22. Qua ratione non sufficit quod blasphemus sit in carcere detentus cum vno vinculo tantum per triginta dies; sed requiritur quod habeat vincula in numero plurali, & sic duo genera vinculorum naturaliter & non fictè, vt patet ex illis verbis, *sea preso y este en prisiones*, non enim dicit lex, *en prision*, quia hoc nomen sermone nostro Hispano vt plurimum in singulari numero sumitur pro ipso loco carceris, vt probatur *in l.* 4. *in fin. tit.* 29. *part.* 7. ibi: *En la carcel, ò en otra prision que sea bien recaudado*, & in l. 5. ibi: *meter lo ya en prision*, &

in l.6 ibi: *de la carcel ni de la prision*, & *in l.7.& in cateris ll. eiusdem tit. & in l. 8. tit. 15. part. 7.* Prisiones autem in numero plurali non locus carceris, sed ipsa vincula, quibus detinetur persona carcerati, significantur, vt sunt cipi, & catenæ, vt probat expressè, *l. 6. tit. 29. p. 7. Y ansi no bastarà, que el condenado en la pena desta ley por blasfemo este preso con vna arropea en lugar de grillos, ò cadena; sino que ha de tener dos prisiones, como sean dos*, vt in terminis probat, & tenet Auend. *vbi sup.* & prius *in 1. p. c. 20. n. 8.* & Azeu. *in l.15. num. 14. tit.6. lib.3. nou. collect. reg.* & ita vidi semper obseruari in praxi in mea patria.

SVMMARIVM.

1 *Tempus, quo quis fuit in carcere detentus pro crimine blasphemia, an computetur in mense pœnæ, blasphemo imponendo? & num. seqq.*

2 *Carceratio saltem de iure ciuili est ad custodiam, non vero ad pœnam.*

3 *Blasphemus cum informatione, vnius testis potest statim incarcerari, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento, si tamen neget delictum, debet statim sub fideiussione relaxari, donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari, & num. 4.*

An tempus, quo quis stetit in carcere dum cognoscitur de crimine, computetur in mense pœnæ blasphemo impositæ?

QVÆSTIO LXVIII.

1 QVÆRO vlterius an tempus, quo quis existit in carcere detentus, dum cognoscitur de isto crimine blasphemiæ, computetur in mense carcerationis pœnæ à l. nostra blasphemis impositæ pro prima vice? & videtur quidem minimè computandum esse, sed quod post sententiam condemnatoriam tantum incipere debeat præd. triginta dies carcerationis & vinculorum: quia licet regulariter carceratio sit ad custodiam, non verò ad pœnam, saltem de Iure Giuili *l. aut damnum, §. solent, ff. de pœn.* vbi com-
2 muniter DD. hoc tenent, teste Ant. Gom. *3. tom. var. resol. c. 9. de captur. reorum. num. 6. vers. quia carcer*, Bonacosa *in suis communibus opinion. 1. p. vers. quia carcer non est inuentus ad pœnam*, & tenent alij plurimi authores, quos refert & sequitur Farinac. *in suis quæstionibus criminal. 1. part. question. 27. num. 95.* Tamen quando punitio delicti non expectat aliam pœnam à lege, vel statuto expressam, vel ex consuetudine, tunc carcerario datur loco, & nomine pœnæ, vt est tex. *in l. 1. in fi. ff. de aleat. & in l. nemo*, & ibi Angel. *C. de aleat. lib.* 10. Angel. *in tract. malef. in part. quod fam. publica, sub numer. 79.* Corsetus *singul. versic. custodia. text. in l. Senatus Consulto cauetur, ff. de iniur.* Ergo ante condemnationem non incipit currere executio pœnæ, nondum impositæ, quia esset actus præpostetus, & dum agitur, & discutitur vtrum incursa sit pœna, vel non iniquum profectò esset, & plerumque parti grauosum atque iniuriosum, in eumdem pœnam ordinariam exequi.

Captura enim, quæ statim recepta summaria informatione blasphemiæ fit, & durat vsque ad sententiam, non est in pœnam, nec exequutio pœnæ, sed præambulum necessarium ad exequendam pœnam, si postea declaretur incursam: interim ergo nullo modo dici potest loco implementi haberi, quæ nondum scitur an sit imponenda.

Hinc est, quod cum carceratio 30. dierum, quæ *in nostra lib. 5.* pro crimine blasphemiæ, imponenda cum vinculis detur nomine pœnæ & non custodiæ causa, licet in aliis criminibus reus possit & debeat capi, & incarcerari cum informatione vnius testis iuxta notata per glossam *in l. 3. C. ad legem Iul. maior. cum simil.* Attamen in casu nostræ l. re- 3
giæ, licèt cum infor. vnius testis possit reus incarcerari, vt ab eo recipiatur confessio cum iuramento iuxta formam *l. 4. tit. 29. part. 7.* Si tamen reus neget se dixisse blasphemiam, debet statim sub fideiussione relaxari donec integra habeatur informatio ex testimonio duorum testium, qua possit condemnari, ita tenet Auend. *numer. 25. in loco statim citando*; aliter namque vnico teste ordinariam pœnam pateretur, quod maximam induceret iniquitatem, vt inquit Ignat. Salced. sæpissimè consuluisse, & obtinuisse in addit. ad Bernard. Diaz *littera D. in loco statim citando*, sequitur Azeued. *in l. 5. huius tit. 4. numer. 17. & 18.*
¶ Quinimo & captura asserti blasphemi cum 4
vno tantùm teste prohibita videtur & non facienda, vt cum Bernard. Diaz. *in practic. crim. canon. cap. 101.* & in nouis est *c. 124. numer. 9.* probat Auend. *2 part. cap. 5. præt. numer. 26.* Sed Bernard. Diaz *vbi supra* tantùm dicit, quod vbi ex constitutione, vel consuetudine pœna carceris est statuta delicto, tunc non est aliquis in carcere detinendus sine plena probatione delicti, aliàs enim contingere posset, quod sola informatione summaria, iam ordinaria plecteretur pœna, & si iudex tunc possit ad solam capturam procedere, vt satisdatione fugæ personæ prouideatur: cuius opinio verior mihi videtur, nempè, vt cum vno teste reus huius criminis capi & incarcerari possit in prædictum finem: & hæc opinio est verissima & in forensibus actionibus recepta secundum Ignat. Salced. *vbi supra littera D.* Quinimo etiam in eum finem hoc fieri potest, quod alij testes examinentur statim de eo crimine, ne interim, aut fugiat reus, & crimen impunitum relinquatur. Perfecta autem iam summaria informatione, ita vt alius testis ad esse ignoretur, factis omnibus diligentiis necessariis tempore debito absque fraude, tunc quidem teneo reum relaxandum esse sub fideiussione idonea, si contra eum non sit repertus de crimine nisi vnus testis. Quibus fit, vt hanc 1. *p. in quæst. principali supra dict.* [illegible] visus sit Auendan. *vbi supra, numer. 24. cum sequentibus.*

Nihilominus tamen contrarium iure arbitratur Greg Lop. *in d. l. 2. glos. magna, versi. sed an in pœna carceris*, imò quod in pœna carceris nostræ legis computetur tempus, quo delinquens stetit

ſteтit in carcere ante ſententiam, ne maior afflictio addatur *l omnes C. de pœn.* ſecundum Petr. & Salic. ibi: & ita cenſet Greg. Lop. ibi ſeruari de conſuetudine. Ego verò eam praxim obſeruari obſeruandamque tunc cenſeo, quoties delinquens captus pro blaſphemia vult quod ſtatim (dico ante ſententiam) tempus illud cedat in prædictos triginta dies, hoc declarando, & teſtimonium petendo à tabellione quomodo ſtat incarceratus, & cum vinculis ob illam cauſam, proteſtando abſque præiudicio ſui iuris ſe velle connumerari tempus illud in dictos triginta dies, eo caſu, quo iuſtè in eam pœnam debeat condemnari, vel alias æquipollentur. Et ita hanc materiam & Greg. Lop. *vbi ſup.* intelligit Azeu. *in l. 5. n. 20. huius tit. 4. lib.* 8. dicens ita ſe videre fieri, & iuberi per iudicem prout deberet fieri præſupponit, alias ſecus erit & ita procedunt pro priori parte adducta.

Quod ſi quis eſſet captus pro alio crimine, quod non ſit blaſphemiæ, & interim quod de illo cognoſcitur condemnatur pro blaſphemia in pœna 30. dierum ad catenas; & cum vinculis iuxta formam noſtræ legis, nihilominus vna eademque captura operabitur duos effectus, dummodo hoc exprimatur: nam in dubio finita 1. carceratione incipit 2. iux. doctrinam Azeu. *d. c. 5. num. 24. in princ.* vbi quod ad hoc, vt operetur illum effectum debet à iudice exprimi. ¶ Sed an nobili blaſphemo poſſit aſſignari palatium extra carcerem publicum, in quo adimpleat 30. dies vinculorum, egimus latè *lib. 4. practic. quæſtio. 22. per totam ſuper l. 11. titul. 2. lib. 6. collect. reg.*

SVMMARIVM.

1 *Iurans per viſcera Dei an ſit puniendus pœna blaſphemis impoſita per leges huius Regni?*

3 *Iurare per membra Dei etiam honeſta, vel Domini noſtri Ieſu Chriſti, Virginis Mariæ, vel aliorum ſanctorum, an ſit blaſphemia. Et num. 4. quomodo & quando ſit puniendus?*

De iurante per viſcera Dei

QVÆSTIO LXIX.

1 QVÆRO circa l. 6. *huius tit. 4. lib. 8.* an iurans per viſcera Dei ſit puniendus pœna legum huius Regni impoſita blaſphemis, & iurantibus per membra Domini noſtri? Et videtur partem affirmatiuam veram eſſe, ex eo quod iurare per capillum, caput & alia membra Dei, eſt blaſphemia, & grauiſſima pœna mortis iure communi puniebatur, vt *in authent. vt non lux. contra nat. §. 1. & finali, & in cap. ſi quis per capillum 22. quæſt.* 1, *cum ſimil.* ſupra adductis. Et idem eſt in iurante per iecur, vt per Domin. à Soto *de cauendo iuramen abuſu, num.* 6. ergo & de iurante per viſcera Dei, & ita in terminis tenet Cyn. *in l. 2. num. 4. C. de reb. cred. & iur. iur.* & Ang. *in §. item ſi quis poſtulante, num. 9. inſt. de action.* Anania *in cap. 2. num. 12. & 13. de maled.* loquens in iurante per ſacra prohibita, nempè per ſanguinem, per corpus, per viſcera, per humanitatem, per caput, per ventrem Dei, & latè Iaſ. *in d. §. item ſi quis poſtulante, n. 58. cum ſeqq.* vbi expreſſe loquitur quando quis iurat ſacramenta prohibita, & ſcelerata, putà per viſcera Chriſti, vel capillos, aut caput Dei & ſimilia iſtud appellatur proprie blaſphemia, ſiuè blaſphemare Deum, & quod talis blaſphemia, ſiue verum dicat, ſiue falſum, punitur vltimo ſupplicio attento iure communi: quia tales blaſphemiæ tendunt in contemptum Chriſti & fidei noſtræ, vt *in d. auth. vt non lux. contra nat.* eandem opinionem referendo alias plures probat Boſſ. *in ſua practic. crimin. tit. de inq. num.* 130. *cum ſequenti*, loquens in iurante per capillos, ſanguinem, ventrem, & ſimilia Dei; & in terminis loquens in iurante per viſcera Chriſti quod ſit blaſphemia, & puniatur præd. pœna, tenet Marant. *de ordin. iudic. 7. p. c. de iura num.* 43. & probatur, quia viſcera ſunt membra, vt Medici, & Anatomiſtæ affirmant, imò & plura membra digniſſima comprehendunt præterea, ſi iurare per capillos blaſphemiæ annumeratur, *in d. cap. ſi quis per capillum*: ergo multo magis erit blaſphemia, & pro tali punietur iurare per viſcera Dei. ¶ Quæ opinio 2
intelligenda eſt primo, quando ex paſſione, vel ira deteſtando, vel vituperando, quibus iuraret præd. modo, ſecus ſi affirmando, vel deprecando, vt conſtat ex Hoſtienſ *in ſum tit. de maled §. fin. num. 5.* Anan. *in d. c. 2. ſub n. 13.* ibi, vbi quærit de illis, & conſtat ex Caiet. *in ſum. verb. blaſphemia, ad fin.* & Dec. *in 2. tom tract. crim. c. 2. num. 13 & 14.* Secundo eadem opinio intelligi debet ſi ex conſuetudine hoc fieret, quia tunc eſſet locus pœnæ, *d. auth. vt non lux cont. nat.* hoc namque caſu propter contemptu ſaltem præſumptum diuinæ Maieſtatis puniendus eſſet præd. pœna, ita Petr. & Cyn. Bald. & Salced. *in d. l. 2. C. de reb. cred. & iur in* Bald. *in l. 2. C. ad l. Iul. Maieſt.* Ioan. de Anan. *in d. cap. 2. num. 12. de mal.* Iaſ *in d. §. item ſi quis*, D. Couar. *in Rubr de pact lib. 6 §. 1. num. 6. verſ. hanc tamen opinionem*, diximus *ſupr q. 60. n. 12. & q. 64. num.* 10.

Quid tenendum? Et quidem iurare per mem- 3
bra Dei etiam honeſta blaſphemia eſt, quia attribuitur Deo quæ non habet, loquendo de Patre & Spiritu ſancto, vt *in d auth. vt non lux.* Idem à fortiori & abſque controuerſia eſt in iurante per membra pudenda Dei, vel Virginis Mariæ, aut aliorum ſanctorum, ac proinde licet non pœna mortis, vt olim, huiuſmodi iurans puniendus ſit, ſaltem pœnis à ll. noſtris regnis impo-
ſitis caſtigandus erit, vt *ſup.* reſoluimus. ¶ Iura- 4
re verò per membra honeſta Domini noſtri Ieſu Chriſti, Virginis Mariæ, vel aliorum Sanctorum, nempe per caput, capillos, corpus, ventrem, ſanguinem, vel per viſcera, & ſimilia aſſertiue, vel deprecando abſque irreuerentia, & reſoluit optimè Dec. *d. cap. 2 num. 13. & 14.*
& hoc iure communi. ¶ At verò attentis noſtris 5
ll. regiis præcipuè l. 6 huius tit. 4. lib. 8. ibi, *ò por algun miembro ſanctiſſimo de nueſtro ſeñor*, puniendus erit ſic iurans indiſtinctè pœnis impoſitis pro blaſphemiis, de quibus in *hoc eod. tit.* ſcilicet *qualquiera que iurare por algun miembro ſanctiſſimo de nueſtro ſeñor. Porque aunque la dicha ley ſexta no dize que ſea blaſfemia eſte iuramento, pero pone le entre los iuramentos malos y feos: y manda que ſe caſtigue por la miſma pena que las palabras ... ſon*

blasphemia, que lo pudo bien y con justa razon hazer el Legislador. Y con esto cessan las razones y fundamentos de los authores, que dezian y tienen no ser blasfemia iurar por los miembros de Christo. Porque sino lo es, à lo menos se castiga justamente por tal, por ser vn juramento que contiene irreuerencia. Generaliter igitur prohibetur per dictam l. 6. iurare per membra Christi, quia est irreuerentia: ergo procedit hoc, siue affirmando, siue detestando hoc fiat, vt tenet Albert. contra Host. *de agnoscend assert. cathol. & de haret. quaest. 27. num. 32.* qoia semper est blasphemia, vel saltem quoad punitionem pro tali habetur & connumeratur à d. l. 6. quia irreoerenter nominantur Christi membra, & quodam exquisito modo iurandi diuidunt sic iurantes ipsum Christum, quasi membratim, vt inquit Albert *d. quaest. 27. num. 16. vbi n. 31.* ex hoc inquit quod iurare per Christum absolutè, qui Deus est, honestius est, (& licet, non detestando, sed affirmando) quam iurare per partes corporis ipsius Christi, quem refert & sequitur in supradictis Azeued. *in d. l. 6. num. 60.* sic intelligens prædicta verba dictæ l. 6. & tenens expresse quod ea attenta in prædictis verbis prædiximus, dicens esse ibi textum expressum contra Couar. *vbi sup. n. 6.* qui circa hæc dubius loquitur, scilicet tandem ad dictam l. 6. se referat, quæ quidem est hæc (inquit Azeu.) Clarissimè probatur, nam cùm antea in verbis præcedentibus lex illa loquuta sit de malis & fœdis iuramentis, nunc materiam hanc iuramentorum prosequendo inquit, quod neque per aliud membrum Domini nostri iuretur, quia repetitioa est dictio illa *otro*, & cùm distingui debeat à supradictis iuramentis fœdis & malis, necessario fatendum est in his verbis, *ni iure por otro ninguno*, de aliis iuramentis loqui, quæ scilicet apparenter fæda non sunt, sunt tamen iurari prohibita, & ita censeo tenendum, quod etiam voluit Cantera *vbi supra dicto n. 5. versic ex quo videtur*, dicens quod iurans per membra Christi, siue honesta, siue inhonesta dicit blasphemiam, & præsumitur malo animo dixisse, nisi qui dixit contrarium probet, & posset probare per coniecturas. Quod vltimum de probatione contraria per coniecturas æquum videtur, non tamen verùm omnino, attenta generalitate & indistinctione d. l. 6. in verbis præcitatis.

SVMMARIVM.

1 *Pœna corporalis quæ sit imposita blasphemis per leges huius Regni? Quibus additur per l. 7. tit. 4. l. 8 noua coll reg. pœna triremium per decennium, & numeris sequ.*

3 *Blasphemo pro prima vice an vltra pœnam carceris & vincalorum sit imponenda pœna triremium? & numeris sequ.*

5 *Carceris pœna, & vinculorum imposita pro prima blesphemia corporalis dici non potest.*

6 *Exilium non est pœna corporalis.*

7 *Triremium pœna addita per nouas leges nostri Regni habet locum pro tertia blasphemia, pro qua imponitur pœna de enclauar la lengua, nempè vt tunc etiam condemnetur reus en seys años de galeras.*

De casibus, in quibus blasphemus condemnatur in pœna corporali, vt ei addatur pœna triremium.

In l. 7. eiusdem tit. 4. lib. 8.

QVÆSTIO LXX.

QVÆRO circa l. 7. huius tit. 4. lib. 8. dicentem, *que de mas de las penas corporales que por las leyes y prematicas destos Reynos estan puestas à los que blasphemam de Dios nuestro Señor, sean condenados en diez años de galeras, &c.* qui sint casus, in quibus per leges huius Regni sunt impositæ pœnæ corporales blasphemis contra Deum, vt in eisdem addatur pœna triremium per decennium. 1

Et non est dubium pœnam corporalem imponi à l. 2. huius tit. nempè *al que blasphemare de Dios, o de la Virgen Maria en la Corte, ò cinco leguas al derredor, que manda le corten la lengua, y den cien açotes publicamente por justicia. Y si blasphemare fuera de la Corte en qualquier lugar, le corten la lengua, &c.* 2

Similiter in casu l. 5. eiusdem tituli, vbi contra blasphemos imponitur pro prima vice *carcel con prisiones por vn mes, y por la segunda destierro de seys meses y mil marauedis, y por la tercera vez que le enclauen la lengua, saluo &c. y al esclauo cincuenta açotes, si quisiere su señor mas que le den esta penas que no que este preso por los dichos treynta dias.*

Videtur quod pro prima blasphemia vltra pœnam carceris 30. dierum pro prima vice mittendus sit blasphemus ad triremes per spatium decem annorum, & pro tertia vice per spatium sex annorum iuxta 2. *p. d. l. 7.* quia incarceratiò per 30. dies videtur pœna corporalis, & de infixione linguæ pro tertia vice non est dubium quod sit pœna corporalis afflictiua, & ita in vtroque practicatur, si credimus additionatori Didac. Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 7. ordin. pag. 207. col. 1.* pro cuius opinione facit l. 6. huios tituli ibi: *So pena que qualquiera persona, que dixere las dichas palabras y juramentos, incurra en las penas que incurren, si dixesse qualquiera de las palabras contenidas en la ley precedente, que es la misma ley quinta. Y aquella misma pena sea dada y executada en su persona y bienes.* Expendo verbum *en su persona*: ergo pœna carceris 30. dierum pro blasphemia prima vicè imposita à prædicta l. 5. personalis & sic corporalis est. Habet igitur tunc locum adiectio triremium per decennium facta à nostra l. 7. 3

Nihilominus falsam esse censeo hanc huius nouissimi authoris opinionem, necnon & assertam praxim ab eo, quatenus attinet ad pœnam carceris cum vinculis pro prima vice blasphemis imposita; immò tunc nulla pœna triremium addenda est vllo temporis spatio. 4

Pœna si quidem carceris & vinculorum in 30. aut plures dies corporalis minimè dici valet, nec corpus lædit, de qua in nostra l. 7. Hic namque blasphemus etsi in carcere & vinculis detinendus sit in pœnam primæ blasphe- 5

blaſphemiæ, non tamen ex hoc corpus læditur aut verberatur. Et quamuis largo modo & impropriè, per relationem ad locum & vincula, quibus corpus detinetur, huiuſmodi dici valeret, propriè tamen & verè dici non poteſt hæc pœna corporalis, ſecundum communem modum loquendi ac vſum & intelligentiam huius vocabuli *pena corporal*, ſed illa mortis, mutilationis membri, verborum & ſimilium. At in materia pœnali, præcipuè adeo graui, *como es añadir diez años de galeras ſobre la pena corporal, no ſe ha de entender de pena corporal impropria, ſino de la muy propria y verdadera,* hoc eſt, *quando por leyes y prematicas deſtes Reynos ſe impone eſta, y no quando ſolamente ſe pone aquella, que impropria, larga y no verdaderamente ſe puede llamar corporal. Y eſtà la razon en la mano, por la mayor grauedad del delicto, quando por la blaſfemia ſe pone pena corporal, que no quando ſe da ſolamente pena de treynta dias de carcel en priſiones por la primera vez, pues aun por la ſegunda no ſe pone pena de carcel, ſino de deſtierro por ſeys mezes del lugar donde viniere, y de mil marauedis aplicada en la manera contenida en la dicha ley quinta. Luego coſa ſin buen orden y razon ſeria, y contra la mente è intencion de los legiſladores por la ſegunda vez, que es mayor delicto y ſe pone por ella mayor pena, dar la menor que por la primera vez, ſi por ella ſe mandaſſe de añadir diez años de galeras, y por la ſegunda vez no, como lo quiere y preſupone el dicho addicionador de Diego Perez. Iten, porque la priſion ſe haze en los delictos y deniedes, porque ſe incurre ſolamente en pena pecuniaria, y no corporal, aunque es de derecho que el tal preſo ſea ſuelto con fianças, vt aliàs reſoluimus. Luego ſi la priſion fueſſe pena corporal ſeria abſurdo prender el que no à incurrido en pena mas que pecuniaria. Eſto es anſi, porque la practica y el derecho enſeña lo contrario, ſcilicet, que ſe puedan prender y prendan los que an incurrido ſolamente en pena pecuniaria, y no corporal, aunque los ayan de ſoltar luego en fiado:* ergo, &c.

6 Præterea ita etiam videmus *que el deſtierro no es pena corporal, como ſe prueua por la prematica de los amancebados* hodie l. 2. tit. 19. hoc lib. 8. ibi: *Pues ſegun la ley ſuſodicha no han de lleuar pena corporal, ſino de marco y deſtierro,* vbi latius dicemus, & tamen in exilium condemnatus prohibetur & arcetur ab ingreſſu loci, à quo in exilium mittitur & eiicitur. Denique confunditur prædicta iunioris opinio contra, quia ſi vera foret, aliud non minus abſurdum ſequeretur ex ea, nempe vt pro tertia vice, pro qua à dicta l. 5. grauis pœna corporalis proprie imponitur, nempe *que le enclauen la lengua*, breuius tempus triremium addceretur quàm pro prima vice, nempe, pro hac decem annorum, & pro illa infixionis linguæ, & ſic pro tertia vice ſex annorum tantum, cum omni iuri & rationi congruum ſit vt creſcente contumacia & conſuetudine delinquendi, maior & ſeuerior pœna ſit imponenda, vt in authent. vt non lux. contra nat. &c. & in reliquis ſupra in materia eius adductis circa conſuetudinem blaſphemandi.

7 Poterit igitur in caſu dictæ *l. 5. huius titul. 4. lib. 8.* verificari additio pœnæ triremium facta per noſtram leg. 2. eiuſdem tituli pro tertia vice, vt ſonant verba noſtræ leg. ibi: *Y que aſſi miſmo en el caſo, que conforme à las leyes y prematicas deſtes Reynos en el eſpecie y generos de iuramentos en ellas contenidos por la tercera vez ſe pone pena de enclauar la lengua, de mas de la dicha pena en el dicho caſo ſean condenados en ſeys años de galeras.*

SVMMARIVM.

1 *Blaſphemus an gaudeat immunitate Eccleſiæ?*
2 *Hæreticus an gaudeat immunitate Eccleſiarum?*

An blaſphemus gaudeat immunitate Eccleſiæ?

QVÆSTIO LXXI.

QVÆRO an blaſphemus gaudeat immunitate Eccleſiæ? Et non gaudere probatur ex ratione poſita *in c. fin. de immunit. Eccleſ.* quia ſcilicet fruſtrà legis implorat auxilium, qui in ipſam legem deliquit, *c. quia fruſtra de vſur. l. auxilium in fi. ff. de minor.* qui enim delictum in Eccleſia, vel contra Dei ſponſam commiſerit, gaudere non debet Eccleſiaſtica immunitate, vt *in d. cap. fin.* ergo à fortiori gaudere non debet eadem immunitate is, qui deliquit in Deum; locus enim non ſanctificat hominem, ſed homo locum, vt 40. diſtinctione per totam: ergo ſicut illam perdit is, qui Eccleſiæ locum offendens in Eccleſia deliquit, multo magis debet perdere ſi in Deum delinquendo per blaſphemiam ipſum immediatè offendit authent. *multo magis, C. de,* propter quod enim vnumquodque tale & illud magis, vt ibidem probatur. Quis enim dubitat, vt iniuria facta Deo ſit facta etiam Eccleſiæ & è contra? Quibus rationibus hanc opinionem rectè probat Boer. *deciſ. 110. n. 1. cum ſequentibus*, dicens ſic fuiſſe deciſum à Senat. Burdeg. & Fabius à Monteleone *in ſua praxi arbitraria num. 270. fol. 259. in 4. p.* ſequitur etiam Rebuf. *in 2. tom. conſtit. Franciæ, tit. de immunit. Eccleſ. art. 1. gloſ. 1. num. 23.* Decian. *in 2. p. tract. crim. lib. 6. cap. 3. num. 5. & 35. & cap 6. num. 23.* D. Couar. *lib. 2. var. reſol. cap. 20. n. 11. ad fin.* & Remig. *de immun. Eccleſ. fallentia 18.* & nos *lib. 3. practic. quaeſt. 4. in fin. num. 19.* eandem opinionem tenet dicens ſe credere eſſe veriſſimam Farinac. *in ſuis quæſtionibus crim. 1. p. q. 28. num. 67.* qui omnes authores eam probant indiſtinctè, ſiue blaſphemia ſapiat hæreſim, ſiue non, prout eſt de mente omnium ſupradictorum: quia in blaſphemia etiam non hæreticali militant & iure concurrunt omnes prædictæ rationes, quamuis in blaſphemia hæreticali fortior ratio non gaudendi immunitate Eccleſ. adſtipuletur. ¶ Hæreticus enim procul dubio non gaudet eadem immunitate, vt probauimus *vbi ſupra* cum aliis, & cum magis communi & veriori ſententia, loquens in hæreticis & apoſtatis aliiſque infidelibus reſoluit plures allegans Farinac. *vbi ſupra num. 68.* & tenent omnes, vt plures allegans affirmat Bouadilla *in ſua politic. de correg. lib. 2. cap. 14. num. 53.* Sed nihilominus idem probandum eſt ſecundum omnes in quocumque blaſphemo indiſtinctè ex rationibus vrgentiſſimis ſupra adductis in principio huius quæſtionis, tamets Nauarrus *in manuali latino cap. 25. num. 20.* dicat hoc ſuo iudicio non 2

 probari

probari per rationes Nicol. Boer. *vbi supra*, malè directas, & censeat quod si blasphemia hæresim non sapiat, blasphemus noo sit extrahendus ab Ecclesia, sed tunc demum cùm blasphemia cum hæresi committitur, & tunc non qua parte est blasphemus, sed qua parte est hæreticus & infidelis: & Nauar. refert & sequitur Azeued. *in l.1.huius tit.num.*27.dicens quod sic videntur declaranda dicta per nos *vbi supra*, dum indistinctè tenuimus blasphemum non esse in Ecclesia defendendum, sed potius ab Ecclesia extrahendum.

Sed parcat mihi Nauar. quia rationes Boerij bene probant priorem sententiam indistinctè, quam nos citans & alios allegans sequitur Bouadilla *vbi supra*, dicens omnes concludere nemine discrepante, quod hæreticus & blasphemus non defenduntur ab Ecclesia.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemans Deum, vel Virginem Mariam similibus, vel grauioribus verbis expressis in legibus regiis, qua pœna puniatur? & per totam quæstionem.*

2 *Similia verba dicuntur, quæ sunt idem in qualitate, vel cum par subest ratio, vt in num. 3.*

7 *Fœmina blasphemans eadem pœna punitur, qua masculus.*

8 *Exteri ab his Regnis blasphemantes in eis eadem pœna puniuntur: & non solum quando verbo id faciunt, sed etiam per scripturam, & etiam si de crimine constet iudici incidenter.*

De blasphemantibus similibus, vel grauioribus verbis, quam expressis in legibus regiis.

QVÆSTIO LXXII.

In l.5. tit.4. lib.8.

1 QVÆRO qua pœna puniatur, qui aliis verbis similibus vel grauioribus blasphemauerit Deum vel Virginem Mariam, quàm expressis in nostris legibus regiis? De proferentibus similia non est dubium, quòd eisdem pœnis puniendus sit vt in l.5. huius tituli ibi, *ò otras tales, ò semejantes palabras que las susodichas, &c.* Et sic requirit eandem quidditatem, qualitatem, & essentiam. Similia namque dicuntur, quæ sunt idem
2 in qualitate, vt notat Bald. in addit. ad Specul. *t.1. de disputatione*: vnde arbitrio iudicis relinquitur quod dicatur simile, vt notat Innoc. *in c. causam, quæ de iudic.* Cyn. *in l. non possunt, ff. de leg.* plures refert Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2. centur.1.casu* 84. *num.*7. vbi refert Syluest. *nupt. lib.5. num.*89. hortantem iudices vt si hæsitant
3 ipsi consilium assumant peritioris. ¶ Ipse autem Menoch.ibid.*num.*8. dubio procul, admittit, casus dici similes cum par subest ratio ex sententia Bald. *in l.illud, col.2.C.de Sacrosanctis Ecclesiis*, & aliorum plurium, quos ibi refert, vbi quod tanto magis hoc procederet, quanto maior subest ratio *auth. multo magis, C. de Sacrosanctis Eccles.* & loquens in terminis nostræ quæst. quod arbitrio iudicis relinquatur, quod dicatur simile cum Socin. tradit Auendañ. *in 2.p.c.5.prat.num.*16. Sed meo iudicio intelligendum est iuxta declarationem præcedentem Doctorum & tenet expresse Auendañ. *vbi supra, vers.& sic* addens *in versic. sequenti* quod nisi in d.pragmatica esset expressum, quod eius dispositio extenderetur contra proferentes verba similia, eius dispositio cum sit correctoria, saltem in imponenda eadem pœna, non extenderetur, sequitur nouissimè præd. Azeu. *in d.l.5.huius tit.4.n.7.cum seqq.*

Proferentes autem alias blasphemias grauio- 4
res & scandalosas puniendi sunt maiori pœna, nam quod non mutatur, quare stare prohibetur *l. sancimus, Cod. de testament. cum simil.* sed iure communi, nempe authent. *vt non luxur. contra natur.* & per *l.1. cum sequentibus, tit.28.part.7.* maiores blasphemiæ maioribus pœnis puniuntur: ergo incorrectæ hac in specie manent.

Vnde cessat, quod sine vlla distinctione inad- 5
uertenter dixit Cellus *in suo repertorio in parte blasphemia*, nempè quòd pragmatica contenta in hac l. regia 5. corrigebat iura Partitarum: nam in maioribus blasphemiis, quàm in ea expressis, minime ea corrigit, sed tantùm in expressis & similibus, vt rectius voluit Auendañ *dicto num.*16. *circa fin.* ibi & ex supradictis: id quòd patet expresse ex l.1. huius tituli dum decidit, *que qualquiera que renegare, ò denostare à nuestro Señor Dios, ò la Virgen gloriosa su madre, ò à otro Sancto ò Sancta, incurra en las penas de las leyes de las Partidas, que hablan en esta razon*, quam legem ad hoc citat Auiles *c.21. prat. glos.1.numer.1.& 2.* addens quod prædictæ leges 1 & 2. ordinament. *tit.8.lib* 8. quæ loquuntur de blasphemantibus in curia (quæ hodie sunt itidem l.1. & 2. huius tituli) & similites pœnæ Partitarum *d. tit.28.p.7.* habent locum solummodò, *quando vno derreniega*, vt colligitur ex præfatione dictæ pragmaticæ, & melius ex l.1. *in principio huius tit.4.* quamuis posteà addat, *ò denostare*. Relinquitur igitur ex supradictis maiores blasphemias expressis in dicta pragmatica & sic in d.l.5. huius tituli proferentes maiori pœna esse puniendos iuxta dispositionem aliarum legum, quæ remanent incorrectæ, vt in terminis ita probat Auendañ. *d.c.5.n.*15. & 16. & cum Salzed. tenet etiam Azeued. *in l.1.huius titul. num.*12.

Hæc quamuis ita se rectè haberent, nihilomi- 6
nus inquit D.Couar. *de pact. in 6.1.p.§.7.n.*11. (& supra retulimus) loquens in terminis *l.2. supra hoc titulo*, praxis nouis constitutionibus aliam recepit huius criminis punitionem, nempè per l.5. huius tituli: sed adhuc cum ratione loci magis grauetur delictum, meritò vt acerbissima flagellorum pœna & abscisionis linguæ puniatur blasphemans in Curia Regis, vt in *l.2.huius tit.4. lib.8.* quæ ad litteram est seruanda secundum D.Didacus Perez, vt ibidem diximus *supra*.

Denique dispositio præfatæ pragmaticæ, & sic 7
nostræ l.6. practicanda erit non solùm in masculis, sed etiam in fœminis, vt probant eius verba ibi, *assi hombres como mugeres*, etiamsi delinquentes sint exteri à Regno, & noo solum si verbo blasphemiæ proferantur, sed etiamsi per scripturam, imò tunc maior arguitur deliberatio, ita tenet Auendañ. *d. cap.5. num.*17. vbi quoque ait

quòd

quòd practicanda erit etiamsi de crimine constet iudici incidenter, nam pœna ordinaria imponetur nouo inchoato processu secundum Abbatem, q item refert, & sequitur Azeued. *in l.1. n.34. cum duobus sequentibus, & in l.6. in principio n.28. hoc tit.4. lib.8.*

SVMMARIVM.

1 *Maledicentium personis Regiis pœna tam communis, quam regia, per totam quæstionem.*

8 *Malendicentium Papa pœna.*

Religiosi in suis sermonibus Ecclesiarum Prælatis detrahentes, aut maledicentes, qua pœna puniantur.

De pœna maledicentium Regiis personis.

QVÆSTIO LXXIII.

In l.3. tit.4. lib 8.

1 QVÆRO circa legem 3 hoc *tit 4. lib* 8. de blasphemantibus & verba iniuriosa proferentibus contra personas Regias statumque Regium loquentem, de intellectu huius legis & de pœna maledicentium Principi? In quo Didac. Perez *in leg.3. tit.8. lib 8. ordinamenti, pag.151. & 212.* sic distinguit, quod maledicens Principi ex leuitate, aut insania, aut propter iram quam ipse habebat ex iniuria sibi illata sua existimationé, à Principe est ei parcendum. Si autem id fecerit animo iniuriandi Principem, tunc sicut malignus & maleuolus est remittendus iuxta expositionem glossæ *in l. unica, C. si quis Imperat. maledix. verbo, si ub iniuria,* dum exponit idest iniuriose & ex animo, & in verbo *remittendum* dicit glossa ad nos. Princeps tamen arbitratur an puniendus sit vel non, vt probatur *in d.l. unic. versic. vnde, & l.6. tit.2 p.7* & facit l. nostra 3. ibi *con malicia,* & probat latè Plaça *in suæ epitom. delict. lib.1. cap 4 num.1. cum sequentibus,* & Azeu. *in d l.3. n.5. cum seqq. hoc tit.4. lib.8.* Melius tamen omnibus quatuor casus in hoc distinguit Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2. cent.4. casu* 377. per totum, illos benè declarans.

2 Primus est, cum quis temulentia & ebrietate impulsus Principi maledixit, & tunc licet videatur aliqua pœna hunc non esse puniendum *vt in d.l. unic.* Menoch. tamen *vbi supra num.6.* verius censet hunc non esse omnino impunitum relinquendum, sed puniendum esse etsi leuius quam is, qui mente benè composita maledixerit Principi, vt ibi bene probat *numeris sequentibus, & n.8.* respondet *d.l. unic.* quæ contrarium videbatur probare.

3 Secundus casus est, cùm quis ex leuitate & linguæ lubrico Principi maledixit, & tunc is iudicis arbitrio punitur *vt in d.l. unic* ita respondet Crauetta *consil.2. & 6. numer.4. & 71.* probat latius Menoch. *vbi supra numer.10. & 11.* dicens ordinarie non esse puniendum, & diximus supra.

4 Tertius casus est, cum stultitia, dementia, atque furore quis Principi maledixit, & tunc puniendus, vel puniendus non est iuxta distinctionem traditam ab eodem Menoch. *casu 325. per totum,* dum ibi agit qua pœna puniendus est, qui furore vexatus deliquit.

Quartus casus est, cùm quis ex proposito & per iniuriam Principi maledixit, & tunc pœna ipsius Principis arbitrio plectendus est vt *in d..l. unica* & supra probauimus, sequitur alios allegans Menoch. *dicto casu 377. numer.13.* 5

Hodie iure nouiori nostro Regio cauetur *in l.1. titulo fin. hoc lib 8. que quien dixere mal del Rey, ó de sus hijos es aleuoso por ello, y la mitad de sus bienes es para la Camara del Rey, y el cuerpo à su merced,* & per nostram *l.3. huius tit.4. lib.8.* disponit, *que los que con malicia blasfeman y dizen palabras iniuriosas y feas contra el Rey, y contra la Reyna, ò contra el estad Real, ò contra el Principe, ò Infantes hijos del Rey, y contra qualquiera delles, si fuere hombre de mayor guisa y estade sea luego preso por la iusticia donde esto acaesciere, y le embien preso al Rey, y à dende estuuiere, para que le mande dar la pena que entendiere que merece. Y si fuere hombre de Ciudad, ò villa de qualquier ley, estade, è condicion que sea, si hijos ouiere de bendicion, que pierda la mitad de sus bienes para la Camara del Rey, y la otra mitad que sea para sus hijos, y sine los ouiere que pierda todos sus bienes, las dos partes para la Camara del Rey, y la otra tercera parte para el acusador.* Y esto se entiende, sacadas las deudas y el dote y arras de su muger. *Y si el que assi blasphemare fuere Conde è rico hombre de gran guisa, que la justicia del lugar haga informacion, y embie a hazer relacion dello à su Magestad para que le mande castigar.* 6

Et per hanc legem censeò intelligendam & declarandam esse dispositionem generalem dictæ *l.1. titulo fin. hoc lib.8. supra* relatam. Ambæ tamen intelligendæ sunt, si ex iniuriandi animo blasphemia vel maledicto contra Regem & cæteras personas Regias proferatur, & non aliàs per *d.l. unic.* & patet ex verbis nostræ *l.3. num.5.* post Pet. Plaz. *d.c.4 n.3.* 7

Eodem modo intelligenda est decisio *cap.1. de maledic.* dum asseuerat quòd maledicens Romano Pontifici est puniendus ab inferiori, vt locum hàbeat & procedat, cùm animo iniuriandi verba protulerit maledica, non verò aliàs, vt cum Hostiensi probant Plaza *num.2. ad fin.* & Didac. Perez *vbi supra.* Quinimo & Ecclesiastes 10. dicitur: In cogitatione tua Regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui non maledixeris diuiti, quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas annuntiabunt sententiam. 8

Si verò Religiosi in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detraxerint, verbaque maledicta in eos prorumpant, per duos menses debent pœnis illis subiacere, quæ secundum illorum regulam statutavè pro criminibus grauibus consuetudine inductum est eis imponi, sicut extat Concilium Viennense in Clement.1. §. *quibus, de priuileg.* 9

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Maledicens Principi an incurrat crimen læsæ Maiestatis? & numeris sequentibus per totam quæstionem, ubi quid de iure communi & regio. Et latè declarantur & referuntur duo casus differentes, in quibus delinquens punitur pœna extraordinaria cruitionis oculorum, vt in num. 2 & 6.*

De maledicente Principi, & de eius pœna.

In eadem l.3. huius tit.4. lib.8.

QVÆSTIO LXXIV.

QVÆRO secundò, circa eandem l.tertiam, an maledicens Principi incurrat crimen læsæ Maiestatis? Et videtur id non committere, quia crimen læsæ Maiestatis, & maledictionis contra Principem ponũtur sub diuersis titulis, & ex separatione titulorum diuersitas criminum arguitur *l.si idem, C.de codicill.* quo argumento vtuntur sæpè Doctores vt Oldrald. *consil 21. column.1.* Abb. *consil.57. column.3. versic.3. principaliter lib.1.* Aymon Crauetta *consil.6. numer.1. cum sequentibus*, & alij passim, & in terminis ita tenet Aymon Crauetta *vbi supra*, & Gigas *in tractatu de crimine læsæ Maiestatis quæstione 48. pag.28.* vbi multa pro intellectu *l.1. C. si Imperat. maledix, & nostra l.* tenet Azeued. in hac *l.3. num 6.* citans ad idem Didac. Perez, Menoch. & addit. Bernardi. Diaz, idem probat Petr. Plaza *de delict. cap.1. in fin.* Rursus alii tenent contrarium, vt refert Iul. Clar. *in practic. crimin. lib.5. §. læsæ Maiestatis in principio*, ibi secundum aliquos, & inquit de hoc videnda esse quæ in facti contingentia scripsit Ruyn. *cons.145. lib.5.* & Crauet. *cons.6. & 9.* Et inquit Angel. *in l. famosi, ff. ad legem* Iul. Maiestatis quod si in contemptum Principis obloquutus est aliquis, incidit in Maiestatem, & eum pœna sit arbitraria vt *in d. l famosi & in l.1. C. si quis Imp. maledix. & in cap.1. de maledic.* poterit Princeps arbitrari ad pœnam mortis imponendam, quem sequitur Franciscus Luc. *in tractatu de fisc.2. p.2. num.34. tom.6. tractat.* & eos referens Auiles *cap.25. præt. glos.1. num.4.*

Ego priorem partem probo, præterquàm si maledicens Principi desideraret eius mortem, vt quia affectabat Regnum pro se vel pro filio, vt fecit Agrippa, qui Imperium affectabat pro Caio nepote Imperatoris Tiberij, dicens vtinam viderem mortem importuni senis, scilicet Tiberij, & Caium dominum totius orbis: tunc enim crimen læsæ Maiestatis committitur.

Vnde præfatus Agrippa accusatus de crimine læsæ Maiestatis, quia Deum orauerat pro morte Imperatoris, detrusus fuit in carcerem iussu Tiberij, in quo stetit sex mensibus vsq; ad mortem Tiberij, quem Caius eius successor liberauit pariter & sublimauit, vt refert Matth. de Afflict. *decisione Neapolit.265. numer.62.* Didac. Perez *in l.3. glossa 2. pag.210. & 211. tit.8. lib.8. ordinamenti.*

Pro quo habemus Hispani expressam *l.1. titul.13. part.2.* ibi: *Cà segun fuero antiguo de España todo home que cobdiciase ver muerte de su señor, diziendolo paladinamente, si le fuere prouado, deue morir por ello como aleuoso, è perder quanto que ouiere, è si le quisiesen dexar la vida, la mayor merced que le pueden hazer es que le saquen los ojos, porque nunca pueda ver con ellos lo que cobdiciaria.* 2

Circa quam legem primò obseruandum est, 3 quòd cùm ponatur ibi illa qualitas *paladinamente*, debet ea articulari & probari, aliàs non punietur pœna illius l. vt probauit ibi Greg. Lopez super eodem verbo, in versic. *& cum ponatur.* ¶ 4 Secundò, quod punitur ibi eodem modo delictum palam commissum propter malum exemplum: vnde secus erit si clàm committatur, nam non punietur reus ita seuera pœna, vt adnotauit ibi etiam Gregor in versiculo *& nota*, quem sequitur cum prædicta nostra resolutione Didac. Perez *vbi supra pagina 210. columna.1. & pag. sequenti column.1.* Humad. *in dicta l 1. glossa 2. numer.2. titul 13. part.2.* ¶ Tertiò obseruat Gre- 5 gor. Lopez ibi quod ad hoc, vt dicatur dictum fuisse palàm, sufficit si dicatur manifestè in loco publico, quod ibi comprobat Humad. *super eadem glossa numer.1.* dicens publicè dici fieri, vel dici, quod omnibus seu pluribus videntibus seu videre volentibus fit, vel dicitur. ¶ Quartò 6 obseruandum erit, quod similis pœna eruitionis oculorum imponitur alia lege regia his, qui discordiam intendunt facere in Republica in pœnam ne videant id quod desiderant *l.4 titul.28. part.2.* ibi: *Por ende antiguamente fue puesto, que qualquiera que metiese desacuerdo en la hueste, ò en la caualda, ò en otra cosa, en que fuessen los homes en fecho de guerra, de que les fuesse prouado, que segun el mal que ellos querian fazer, que à tal pena ouiessen: si le fiziessen con voluntad que aquel fecho no se acabasse, entonce deuen ser presos è sacarles los ojos por el aleue que fizieron, porque nunca vean con ellos lo que cobdiciauan ver*, cuius legis meminit in proposito Didac. Perez *in l.2. pag.209. column.2.* ibi, *quo etiam fit, tit.8. lib.8. ordinamenti.*

Similiter diffamantes proprium Regem 7 committunt crimen læsæ Maiestatis proditionis, *vt in l.4. titul.13. part.2.* ibi: *Cà el pueblo que disfama à su Rey diziendo mal del, porque pierda buena prez è buena aombradia, porque los homes lo ayan de desamar è aborrecer, faze traycion cognoscida, bien assi como si lo matassen, cà segun dixeron los Sabios, que hizieron las leyes antiguas, dos yerros son como yguales, matar al home, ò infamarlo de mal. Porque el home despues que es enfamado, maguer non aya culpa, muerto es quanto al bien, è à la honra deste mundo, è de mas tal podria ser el enfamamiento, que mejor le seria la muerte que la vida:* (dixit enim Apostol.1. ad Timoth.7. *bonum mihi est magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet*) *onde los que esto fiziessen deuen auer pena como si lo matasen, quanto en sus cuerpos, y en otros sus bienes. Pero si tan gran merced le quisieren hazer, que le dexasen la vida, deuenle cortar la lengua con que lo dixo, de manera que nunca con ella fable.*

Hæc tamen lex regia parte differt *à l. fin. ti-* 8 *tul.2. part.7. & à l. vnica, C. si quis Imper. maledix.* nam ista loquitur quando male dicitur de Rege ad infamandum eum, & vt à subditis odio habeatur dicta verò l. fin. & dicta l. vnica loquuntur quando non ob hoc fit, sed alias ex

leuitate,

leuitate, inſania, vel iniuria, ſeu odio, non tamen ad dictum effectum: & ita iſta l. parte eſt notabilis, quæ limitat dictas leges, & noſtram hanc tertiam *titul.4. lib.8. non. collect. reg.* ſecundum Gregor. Lopez *in d. l.4. titul.13. part.2. in gloſſa nombradia*, inquiens ex hoc poſſe inferri, quòd omnes illi, qui temporibus communitatum infamauerunt Regem, dicentes quod imponebat de nouo ſubditis multas & illicitas exactiones, & dederunt cauſam vt ſubditi eum odio haberent, ex quo multa & ingentia ſcandala & damna orta ſunt in his Regnis, quòd metuerunt puniri pœna illius legis, & quòd iſta l. propriè fuit ad illum caſum, cùm propter illa mendacia tot, ſeditiones & crimina peruenerunt: & ideò dixit illa lex, quòd iſti committunt proditionem notam, & quòd facit *l.1. in principio, ff. ad legem Iul. Maieſtatis* ibi: quovè cœtus conuentuſvè fiant, hominesvè ad ſeditionem conuocentur: idem refert & ſequitur Didac. Perez *in dicta l.3. titul.8. lib.8. ordinamenti pagin.211. column. 1. ad fin.* ibi, *vel quia*, idem latè *in l.1. titul.7. lib.8. ordinament. pag.197. column.2. verſic eſt præterea* poſt Anton. Queſad. *lib. diuerſ. quæſtionum capit.6. numer.30.* quem refert.

9 Hodie iure regio nouiori indiſtinctè cauetur, *l.11. tit.29. infra hoc lib.8. que quien dize mal del Rey, ò de ſus hyos es aleuoſo por ello, y la mitad de ſus bienes es para la camara del Rey, y el cuerpo à la merced de ſu Mageſtad.*

SVMMARIVM.

1 *Blaſphemias facto committentes in imagines Dei Saluatoris noſtri, Virginis Mariæ, vel Sanctorum, vel eas deturpantes & percutientes, & his ſimilia facientes, qua pœna puniantur? & per totam quæſtionem. Et num 4. & ſequentibus quis ſit iudex competens huius criminis?*

De percutientibus & deturpantibus ſacras imagines.

QVÆSTIO LXXV.

1 QVÆRO qua pœna puniantur, qui facto blaſphemias committunt in imagines Dei Saluatoris noſtri, Virginis matris, vel Sanctorum, vel eas deturpant & percutiunt, & his ſimilia faciunt?

Et hos pœna mortis naturalis dignos eſſe, originaliter allegatur dictum Angeli *in l. ex Senatuſconſulto, ff. ad legem Cornel. de ſicar. & in ſua diſputatione incip. in refulgenti diui*, quem ſequuntur Marſil. *in practic. crimin. §. & quia, numer.25.* Conradus *in practica titulo de iniuriand. numer.25. in fin. pagin.409. columna 2.* Boer. *deciſione 301. numer.18.* vbi ait quendam pro hoc crimine fuiſſe condemnatum, vt prius amputaretur ei manus, & poſteà caput, Franciſcus Marc. Delphinat. *deciſ.509. in fin.* vbi quòd quidam Iudæus, qui proiecerat lapides in imaginem Beatiſſimæ Virgnis Mariæ, multaſque contumelias in eam protulerat; fuit viuus excruciatus, ſequitur alios allegans Tiber. Decian. *2. part. tract. criminal. lib.6. cap.6. numer.9.* Caſſan. *conſil.1. in quinto præſuppoſito, numer.69.* vbi morte dignum credit, qui dum ipſe exiſteret Mediolani, pugione imaginem Saluatoris percuſſit, his impiiſſimis verbis prolatis: Vtinam Chriſte, ita potuiſſem te in vtero matris tuæ transfigere, quemadmodum hanc tuam transfixi imaginem, ex qua imagine ſic transfixa miraculosè ſanguinem efluxiſſe. Idem Caſſian. refert, & domum, in qua ingreſſus eſt ille facinoroſus poſt facinus commiſſum, ſtatim eo ingreſſo corruiſſe: ſequitur prædicta de pœna mortis in ſpecie præmiſſa ſaltem de mero iuris ciuilis rigore Ghirland. *in tractatu de ſortileg. quæſtione 11. numer.18. in fin.* & Farinac. *in ſuis quæſtionibus criminal. 1. part. quæſtione 20. numer.68.* Si enim is, qui imaginem Principis vel eius ſtatuam fœdauit & dehoneſtauit, grauiter puniendus eſt *l. non contrahitur l. ſequenti, & l. famoſi, ff. ad legem Iul. Maieſtatis, l. capitalium, §. ad ſtatuas, verſiculo, enim quoque qui imaginem Cæſaris, &c. de pœn.* quanto grauius puniendus eſt deturpans & dehoneſtans Dei omnipotentis imaginem, quo argumento vtitur Boer. *deciſion. 301. num.17.* quem referunt & ſequuntur Menoch. de arbitrar. *caſu 376. numer. 1. & 2.* Farinac. *vbi ſupra numer. 70.* & Azeued. *in l.6. huius titul.4. num 65.*

Sic etiam conſuluit Ancharan. *conſil.15. incip. ſpiritualis*, vltimo ſupplicio plectendum fore illum Iudæum, qui ex ſpecula proiecerat immunditiam & deturpauerat crucem per viam tranſeuntem tempore, quo preces publicæ per Ciuitatem Deo offerebantur, quem ſequuntur Doctores quos *ſupra quæſtione 63.* quis ſit iudex competens ad puniendos blaſphemos citauimus. 2

Limitanda tamen erit principalis ſententia primò adducta, vt non ſemper imponi debeat pœna vltimi ſupplicij, ſed tunc demum, ſi facti qualitas id ſuadeat, aliàs ſecùs, ita in ſpecie declarat Menoch. *dicto caſu 376. numer.3. & 4.* & hanc eſſe pœnam arbitrariam ſaltem de iure Canonico probatur *in capite ſi canonici, § fin. iuncta gloſſa penultima de officio ordinam. in 6.* quam in hoc ſequuntur Boer. *dicta quæſtion.301. num.17.* Fabius à Monteleon *in ſua praxi arbitrar. 4. part. num.974. cum ſequentibus*, Ghirland. *d. quæſtione 11 num.18.* Paris de Puteo *in tract. de ludo, num.62.* Decius *in l. ſi quis id quod num.4. ff. de iuriſdict. omn. iud.* Simancas *de inſtitut. Catholic. titul.10.* & refert Angel. *in d. l. ex Senatuſconſulto, ff. ad l. Corneliam de ſicar.* quod Peruſij ei, qui fregit Dei imaginem, fuit amputata manus, & ab his non diſſentit Iul. Clar. *in practic. criminal. §. fin. quæſtione 68. verſiculo, imaginem in fin.* Azeued. *in dicta l.6. numer.64.* & Farinac. *dicta quæſtione 20. numer.71.* vbi quod erit pœna huius caſus regulariter mortis naturalis, & aliquando etiam mitior iuxta facti & perſonarum qualitatem. 3

Sed quis quæſo erit iudex competens in ſpecie noſtræ quæſtionis principalis? Et quidem ſi credimus Ghirland. *in tractat. de ſortileg. quæſtione 10. ſub numer.12. & de pœnis omniſ. communibus, quæſtione 1. numer.9.* licet hoc ſit grauiſſimum peccatum, non tamen dicitur factum hæreticale, *in cap. ſi canonici, §. fin. de officio ordin. in 6.* Vnde delinquens huiuſmodi contra ſanctas imagines puniri poteſt per iudices ordinarios, Eccleſiaſticos, aut ſeculares, quia crimen hoe mixti fori eſt, & à quolibet accuſari 4

&

& à quocumque iudice ordinario coërceri debet, vt probat Didac. Simancas *de institut. Catholic. titul.33 num.17. vbi num.19. & 20.* inquit quod pœna eorum, qui sacras imagines frangunt, conspurcant, irrident, aut quoquo modo eis sacrilegas manus afferunt, in æstimatione & arbitrio iudicis est, ita tamen vt nequid grauius aut remissius constituat quàm causa deposcit, aliter tamen puniret iudex secularis, aliter Ecclesiasticus, quia ille pœna mortis punire potest, hic verò sine sanguinis effusione crimina coërcere debet. ¶ Iudex igitur secularis inter-
5 dum pœna capitis punier illum, videlicet, qui sacram imaginem Christi aut Sanctæ Crucis, aut Beatissimæ Virginis insigni aliqua contumelia affecerit, interdum etiam sacrilegam manum amputabit, vt Angelo visum est, de quo supra, quod & legibus regiis septem partitarum contra plebeios constitutum est: sæpè etiam exilio, verberibus, aut pœnis pecuniariis iuxta criminis qualitatem vtetur. Iudices autem Ecclesiastici punire istos itidem debent, perpenso iudicio, & arbitrio recto: interdum grauiter dura & vltrici sententia, quemadmodum Gregor. X. in Concil. Lugdun. *constit. hodie*, habetur in dicto *cap. si canonici, §.fin.* sæpè etiam publica pœnitentia vel ieiuniis, eleemosynis & orationibus, vel multa pecuniaria, vel ictibus fustium, vt *in l. respiciendum, ff. de pœn. cap. 2. § vltim. de officio ordin. lib. 6. cap. vniuersitatis, & de sententia excommunic.* & ibi Felin. Hæc Simanc. *vbi supra, d. num* 19. & 20.

6 Sed nihilominus Inquisitores hæreticæ prauitatis solent de his criminibus cognoscere propter suspicionem hæresis, quam prima fronte præseferunt: non enim est verissimile vt is, qui rectam fidem habeat, perpetrare audeat talia crimina. Neque est in hoc facinore quippiam, quod allicere aut mouere queat voluntatem in imaginum sacratum iniuriam, nisi pertinax error intellectus perperam sentientis de veneratione illarum, vt rectè probauit Simanc. *vbi supra, d. tit. 33. num.* 18. & sequitur contra Ghirland. *vbi supra*, Farin. *dicta quæst.* 20. *sub num.* 68. vbi citat Alphons. à Castro tenentem, quod imò hoc factum sapiat manifestam hæresim & reprobam, tenet Ghirland *vbi supra*. Sed ego non inuenio Castrum in loco citato per Farin. nec alio loco hoc dicentem.

7 Vnde Inquisitores de hoc crimine cognoscentes eisdem pœnis quòd iudices ordinarij Ecclesiastici vti possunt, sed hoc amplius ad eorum officium pertinet, vt scire laborent, si forte intellectus errore pertinaci facinora ista perpetrata sunt, quod si repererint aut suspicati fuerint non secùs, aduersus istos procedent atque aduersus alios quoslibet hæreticos vel suspectos. Poterunt ergo Inquisitores tormentis, abiuratione, purgatione canonica, & aliis arbitrariis pœnis vti, pertinaces quoque atque impœnitentes curiæ sæculari relinquere, vt docet Simanc. *vbi supra n.* 21. & in facti contingentia ita fuit obtentum in supremis tribunalibus, vt Inquisitores hæreticæ prauitatis cognoscerent in prædicta specie contra *vn Morisco, que apedreò la Imagen de nuestra Señora, que estaue en alto en vna puente, y la quebro*, quem iudices seculares pœna mortis condemnarunt, sed fuit postcà remissa cognitio causæ ad dictos Inquisitores cum reo & processu.

SVMMARIVM.

1 *Repulsa testium an admittatur in crimine blasphemiæ? & numeris sequentibus.*

3 *Testes periurij non admittuntur etiam in criminibus exceptis.*

4 *Testis inimicus nulle in casu admittitur. Et quæ dicatur in proposito inimicitia capitalis? eundemo num. 5.*

6 *Inimicitia suspicie non sufficit ad repulsam testis, sed vera inimicitia requiritur.*

7 *Inimicitia testis repulsa habet etiam locum in criminibus exceptis.*

8 *Minor 16. annorum non potest esse testis in criminalibus ad plenam fidem faciendam.*

9 *Testes singulares fidem non faciunt in crimine blasphemiæ.*

10 *Testes de auditu interposito pariete in causa criminali non probant.*

11 *Testes aliàs inhabiles quando admittantur in crimine blasphemiæ?*

12 *Appellatio quando locum habeat, & quando non, a sententia condemnatoria lata in crimine blasphemiæ? & n. 14.*

13 *A pœna legis appellari non potest, sed bene à declaratione incursus illius.*

15 *Blasphemi repelluntur à testificando in his causis, quæ testes exigunt omni exceptione maiores.*

16 *Blasphemus licet non sit infamis infamia iuris, post condemnationem tamen efficitur infamis infamia facti, ac proinde non erit testis idoneus.*

De repulsa testium in crimine blasphemiæ an & quando locum habeat.

QVÆSTIO LXXVI.

QVÆRO prætereà an in crimine blasphemiæ admittatur repulsa testium de eo deponentium, quando à reo delictum negatur? Et in hoc obseruandum est, regu- 1
lariter in causa blasphemiæ non habere locum repulsam, aut reprobationem testium, prout tenent in terminis Paris de Puteo *in tractat. syndicat. in parte condemnatio; col.* 4. & Robert. Marant. *de ordin. iudic. 6. p. c. de testium repuls. n.* 18. Auend. *a p. cap. 5. prætor. n. 4. & 29. versic. nam regul. iterer*, & sic quod omnes testes admittuntur indistinctè, præcipuè quando proceditur contra vilem, quem lex appellat Raez, vt per Auendañ. *dicto num.* 4. Auiles *c. 25. prat. gloss. 1. num. 8. l. 1. tit. 28. p. 7. ibi, è si &c.* & inhabiles & infames secundum Decian. *in 2. p. tract. crim. cap. 3. n. 22. & c. 4. n. 7.* Azeued. *in l. 1. n. 29. hoc tit. 4. lib. 4.*

Hoc tamen non seruatur in dominio Medio- 2
lan. secundum Iul. Clar. *in §. blasphemia versic. reperio etiam*, nec in supremis Curiis Franciæ teste Boet. *decisione* 301. *in fin.* & ideò semper admittitur reus blasphemiæ ad probandum contra testes quicquid vellet, vt in aliis criminibus, vt refert Mascard. 1. *tom. de probat. conclusione* 194. *numer.* 15. 16. & 17. & Decian. *dicto cap. 4. num.* 9.

Limitat tamen Auend. *vbi supra* præcedentem 3
conclu

conclusionem in testibus periuriis, qui quidem non admittuntur etiam in criminibus exceptis, vt tenent plures, quos ibi refert *num.* 5. & est communis sententia vt plurimos congerens affirmat Farinat. *in* 2. *p. quæstionum criminal.* q. 43. *num.* 180. *cum sequentibus.* Quod adeò verum est, vt non requiratur de periurio sententia, sed sola confessio eius sufficiat, vt probat Auend. *d. n.* 5. Quinimo etiam testibus probari potest in proposito periurium si ab ipso negetur, etiam ante condemnationem saltem iure regio per *l.* 8. *tit.* 16. *p.* 3 *ibi. Otro si no puede ser testigo ome, contra quien fuesse prouado que dixera falso*, licet iure communi attento aliud esset, vt ibi quoque probat & tenet.

4 Secundò limitat superiorem conclusionem Gramatic. *conf.* 15. *criminal.* & cum eo Tiber. Decian. *d. lo c.* 4. *n.* 8. & Auendan. *vbi suprà, n.* 8. in casu admittitur in testem, quia inimici odio ipsorum repelluntur, vt ibi iure communi probat Auendan. cum communi opinione, quam etiam dicit communem Iul. Clar. *in practic. crimin.* §. *fin.* q. 24. *versiculo item quæro*, loquens in inimicitia capitali, nam leuis non sufficiet secundum communem, probat etiam Ant. Gom. 3. *tom variar. c.* 12. *de probat. delict. n* 14. & iure regio probatur
5 *in l.* 13. *&* 22 *tit.* 16. *p.* 1. *& l.* 6. *tit.* 3. *p.* 7. ¶ Ex quibus legibus colligitur, quæ sit inimicitia capitalis repellens testem, nam alia minor vltra expressas in illis legibus non sufficeret, vt in eis
6 probatur. ¶ Nec sufficeret suspicio inimicitiæ ad repulsam testis, cùm vera inimicitia debeat interuenire, ita vtrumque in terminis probat Auendan. *vbi suprà, d. num.* 6. & Latius in *suo di-*
7 *ctionario verbo enemigo.* ¶ Hæc namque repulsa testium inimicitiæ habet etiam locum in criminibus exceptis, nempè læsæ Maiestatis & huiusmodi *c. per tuas de simon.* quem Doctores reputant esse in hoc proposito singularem secundum Marsil. *consil.* 65 *n.* 20. & cum eo Clar. *vbi suprà*, Ant. Gom. *vbi suprà*: ergo & in crimine Blasphemiæ, vt prædiximus, & præterea tenet Iul. Clar. *in* §. *blasphemia, n.* 4. & cum eo Azeu. *in l.* 1. *n.* 29. *hoc tit.* 4. *lib.* 8.

8 Tertiò limitatur, quando inhabilitas testium proueniret ex defectu intellectus, vt quia fortè esset minor 16. ann. quia maior ista ætate debet esse testis in criminalibus ad plenam fidem faciendam, vt in *l.* 9 *tit* 8. *lib.* 2. *for. leg. approbata* per *l.* 1. *vers. è ansi declare, tit.* 4. *lib.* 3. *ordin.* per quam limitatur *lib.* 9. *tit.* 16 *p.* 3. ita Auendan. *vbi suprà, n.* 7. quamuis ipse non videam dictam l. t. aliquid probantem in proposito.

9 Quartò fallit, quando testes sunt singulares, hic enim defectus benè potest allegari in crimine blasphemiæ: vnde si vnus testis deponeret, quòd audiuit Petrum dicentem, *no creo en Dios*, & alius deponeret dicentem *por vida de Dios*, *ò no creo en Dios, vna destas palabras no se acuerda qual*, vel aliàs essent singulares, non probarent sufficienter crimen blasphemiæ, nisi iterum statim interrogati concordarent secundum Auen-
10 dan. *d. c.* 5. *n.* 8. ¶ Vbi etiam quod testes de auditu si est interpositus paries non probant, quia causa est criminalis, vt ibi per eum: & quod testes singulares non admittantur in crimine, Alex. *consil.* 72. *num.* 7. *in principio* Ias. *in* §. *item si quis el* 1. *n.* 63. *de action.* Bernard. Diaz *in practic. crim. c.* 110. *in nouis, colum. penultima*, prout idem refert Deecian. *d. ca.* 4. *num sequitur* Azeued. *in l.* 5 *num.* 19. *hoc tit.* 4. *lib.* 8.

11 Quintò obseruandum erit in hac materia, quod

ita demum admittuntur testes aliàs inhabiles in hoc crimine blasphemiæ, si tres aut plures testes concurrant ex quibus fiat integra probatio, quia si duo tantùm testes inhabiles sint, imponetur tamen pœna extraordinaria, vt cum aliis probat Auedan. *vbi suprà, n.* 5. *versic. quod supra dico*, & Azeued. *in l.* 1. *n.* 29. *hoc. tit.* 4. *lib.* 8. Sed profectò hæc obseruatio videtur contra sententiam, de qua supra pro responsione huius quæstionis principalis in principio, quæ habet quod regulariter in causa blasphemiæ non habet locum repulsa, seu reprobatio testium, qua attenta & iuncta l. regia præcipiente ne iudices dispensent in pœna ordinaria huius criminis, non videtur tenenda præcedens obseruantia, nisi attenta bona qualitate rei & defectu & vtilitate testium arbitrio boni viri & recti iudicis aliud videatur, tunc namque iustè obseruanda videtur supradicta declaratio & moderatio Auend. & sequacium. Quandoquidem prima sententia & opinio negatiua non est inconcussa, nec sine controuersia, cùm plures alij teneant contrarium, vt vidimus, & non habeamos legem expressam in specie blasphemiæ prohibentem repulsam testium in crimine blasphemiæ, sed generaliter id cautum sit in criminibus exceptis, de quibus hoc videtur cùm sit crimen læsæ Maiestatis diuinæ. Nihilominus tamen arbitrio recti iudicis hoc relinquendum videtur.

Appellatio autem à sententia condemnatoria 12
in pœna ordinaria blasphemiæ locum non habet, quando blasphemus est conuictus & confessus argumento *l.* 2. *C. quorum appell. non recip.* Idem dicendum est proculdubio si fuerit tantùm confessus secundum Marant. *de ordin. iudic.* 6. *part. tit. de appellat. n.* 349. & Carret. *in d. l.* 2. *in principio num.* 45. quos refert & sequitur Auend. *dicto c.* 5. *num.* 18. *versic. in ista difficultate.* Si verò tantum fuerit reus conuictus testibus de blasphemia, quia crimen ipsum negauit, & in prima instantia testes fuerunt repulsati legitimè iuxta supradicta, tunc quidem quia iniustè fuit condẽnatus appellationi deferendum est: quemadmodum etiam habet locum appellatio, quando grauiori pœna condemnaretur, quàm pro suo crimine iuxta leges mereretur, vel si pro blasphemia condemnaretur pœna ordinaria, quæ verè talis non esset, tunc enim licite ab excessu & declaratione iniusta appellari iustè potest, & deferendum erit appellationi. ¶ Quia licet aliàs à pœna 13
legis appellari non possit iuxta legem, *si qua pœna* 144. *ff. de verborum significatione*, tamen à pronunciatione, qua declaratur incidisse in pœnam benè potest appellari, quando constat non incidisse, vel est dubium iuxta glossam *in cap. cupientes verb. priuatos de electione lib.* 6. quæ glossa est singularis & Legistis incognita secundum Cur. Iun. qui plures optimas remissiones allegat. *in l. vnic. in principio, num.* 41. *ff. si quis indic. non obtemp.*

Quòd si in prima instantia non fuerunt proba- 14
tæ legitimè repulsæ testium appositæ, non habebit locum appellatio, nisi falsitas opponatur contra huiusmodi testes: imò cùm graue sit falsitatem testium probare, ferè in nullo casu, vel saltem rarò possunt blasphemantes admitti ad appellandum. Si tamen iudex appellationem admiserit grauiter puniatur, & causa deuoluitur ad superiorem, vt ex aliis omnia prædicta *in hoc versiculo quod si* resoluit Auendan. *dicto cap.* 5. *numer.* 29.

Blasphemus similiter, licèt Iure Ciuili infamis 15
non sit nisi post sententiam anthore Bald. *con-*

sil. 152.

fil.152.col.1.versic.item si blasphemauerit l.1. quem sequitur Aymon *cons.6.col. 2.n.4.* Auend. *d.c.5.in fin.*& alios referens Decian. *tom.2. c.6.* n.20. pro quo est bonus textus *in l.famosi, ff. ad legem Iul. Maiestatis*, vbi lubricum linguæ non debet facilè trahi ad pœnam;nihilominos tamen repellendus est à testimonio in his causis, quæ testes exiguot omoi exceptione maiores secundum Alexand. *consil.152.col.4.n.7.lib.5.* Deci. *cons.163. num.10.* Thom.Gramat.*voto 22.n.5.& 6.* modò blasphemus fuerit semel saltem etiam pœna pecuniaria pro hoc crimine damnatus, vt notat Boet. *decis.301.n.13.* sequitur D.Couar.*de pact. in 6.1.p.* §.7.n.17.Azeued.in *l.1.num.28.hoc tit.4.lib.8.* ex texto *in c.licet causam de testib.* vbi in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur.
¶ Nam licèt blasphemus non sit infamis 16
infamia iuris, negate omnimè possumus post condemnationem esse infamem infamia facti, atque ideò non esse omninò testem idoneum, quod & sequitur Auend.*d.5.n.30.*& Mascard.plures citans *concl.194.n.13.& 14.& in 3.tom concl.1357.n.39.*& Tiber.Deciao.2. *tom. tractat. c.6. n.21.*& præsertim in causis arduis, vt in causa matrimoniali & similibus, *& n.20.* probat blasphemum de Iure Canonico incurrere infamiam ipso iure.

IN TITVLVM QVINTVM,

De los descomulgados.

SVMMARIVM.

1 *Absolutus ab excommunicatione, in qua diu steterat incursus, an possit denuntiari & conueniri pro pœna temporis, in quo stetit in excommunicatione? & numeris sequentibus. Et coram quo iudice, & quibus pœnis condemnandus sit? ibidem. Et quid in paupere n.5.*

De pœnis permanentium diu in excommunicatione, per totam quæstionem.

De pœnis permanentium diu in excommunicatione.

In l.1. & 2. tit. 5. lib.8.

QVÆSTIO LXXVII.

1 QVÆRO an absolutus iam ab excomunuoicatione, pro qua fuerat publicè io Ecclesia denuntiatus iuxta formam l. 1. & 2. huius tit.5. possit denuntiari ac conueniri pro tempore, quo contra earum tenorem in excommunicatione permansit? Hanc quæstionem latè in vtramque partem examinauimus *lib. 1. canonic. quæstionum c.12.num.8. cum pluribus seqq.* vbi *n.19.* resoluimus hoc minimè fieri posse, nec condemnari à iudice Ecclesiastico in dictis pœnis, concessa absolutione imposita eidem salutari pœnitentia nisi ipse ante absolutionem incepisset procedere contra huiusmodi excommunicatũ ad pœnam huius l.regiæ:& postea, si tamen sine præiuditio ipsius processus atque accusationis, iussisset eum absoluere, licèt cousultius faceret ipse iudex Ecclesiasticos, si prius excommunicatum puniat quam absoluat. vt habet praxis. Et itẽ in effectu probanit Ignat.Salzed.ad Bern.Diaz *in pract. crimin. canonica, c.117.* nouiter addito, dicens qoòd possunt etiam iudices Ecclesiastici (imò maiorem ad hoc iorisdictionem & potestatem habent) puoire laicos pecuoiaria mulcta, qui per tempus illud regiis legibus capressum excommunicatione fuerint innodati, & quòd ita forési vsu receptum est: sicque absolutionis tempore post Ecclesiæ satisfactionem solet pecuniaria pœna imponi, quæ iustè exigi potest, & in pios vsus conuerti, vt præcedentibus annis cœtus Cardioalium, Paulo III. Pontif. Maxim. respondit, vt testatur D.Simanc. *de instit. Cathol. titul.27.n.5.* & quòd apud nos secuodum l.regiam tertia pars Prælato applicata iustè per eum exigi potest. Sed iotelligendus est Ignat.iuxta prædictam nostram distinctionem, vt patet ex ipso, dum loquitur quando absolutioois tempore pecuniaria pœna imponitur, & affirmat in terminis sic declaraos & nos citans *d.n.19.* Azeu.*in l.1.huius tit. n.10.& 11.* dicens quod ita vtitur & practicatur quotidie.

2 Iudicem tamen secularem resoluimus *vbi suprà.* posse à prædicto excommunicato iam absoluto pœnam iam anteà incursam exigere, quam opinionem esse sequendam affirmat nuoc Azeu. in *l.1.huius tit.n.209.* idemque nos confirmamus.

3 ¶ Et quòd iudices Ecclesiastici soleaor punire excommunicatos pœnis, de quibus in hac l. habet praxis communis, cuius oos testes sumus: duæque partes pœnarum pertioent ad iudicem Ecclesiasticum tanquam ad excommunicatorem & exequentem, & tertia pars Ecclesiæ Cathedrali, vt affirmauimus *d.c.12. n.6. & 7.* sequitur Azeu. *in d.l.1.n.215.cum seqq.* vbi id late probat, nempè quòd duæ partes pœnarum pertineor ad iudicem Ecclesiasticum circa legem secundam huius tit.5. Quaodo vitandus sit publicè excommunicatus, & quando toleretur latissimè egimus *dicto lib.1.canonic.quæst.c.1. per totum*, & ideò hic non repeto.

4 Qui verò per annum in excommunicatione permanserit, contra eum taoquam de hæresi suspectum procedi potest. vt in Concil. Trid.*sess.25. in decret.de reformatione c.3.in fin.* cauetur, de quo egimus *d.c.12.n.12. cum seq.* sed latius nouissimè per sex assertiones & declarationes Ignat.Salzed. *vbi suprà* n.4. *cum seq.* quem & alios refert Azeued. in *d l.1. num.213.*

5 Pauper tamen, qoi ob paupertatem non potuit soluere, oaque exire ab excommunicatione excusabitur à pœna l.regiæ, cùm impeditus sit soluere ob oimiam paupertatem, dùm tamen ad hoc oon sit procurata, vt ibidem tenet Azeued.*n.210.*

IN TITVLVM. SEXTVM,

De las vſuras, y logros.

SVMMARIVM.

1 *Iudai & Mauri an poſſint licitè vſuras exercere, tam iure commani, quam regio, & de eorum pœnis,necnon & iure Diuino, per totam quaſtionem.*

7 *Deutheronomij cap. 23. non fœneraberis fratri tuo, ſed alieno intellectus: & cap.22. Deuther. num.8.*

9 *Iudai nunc, nec Chriſtiani à nullo poſſunt recipere vſuras ſine mortali. Et an valida ſit conſuetudo contraria? num.10.*

De prohibitione vſurarum.

In l. 1. tit. 6. lib. 8.

QVÆSTIO LXXVIII.

QVÆRO circa l. 1. huios tit. 6. *de vſur. lib. 8. non. collect. reg.* præcipientem, *que los Iudios y Moros no den a logro, ſin embargo de qualeſquier cartas, fueros, y priuilegios que para ello tencan y dan eſtos ſe reaogan, porque por ningunos, por ſer contra ley.*

1 An Iudæi de iure communi poſſint licitè vſuras exercere? Ipſe namque vſuræ omni iure ſunt prohibitæ, vt latiſſimè probauimos *lib. 2. canonic. queſtionum cap. 18. in principio num. 1. cum ſequentibus*, & poſt nos optimè Molina Theolog. 2. *part. de iuſtitia & iure diſputatione* 304 *per totam, col. 330. cum ſequentibus*, & prius Magiſter Arag. *de iuſtitia & iure* 2. 2. *q.78. art.1. pag.665. col.1. cum ſeqq.*

2 Sed de Iudæis nihil ibi loquuti ſumus: quare nunc in eis idem probamus, nempè quod oon poſſint vſuras exercere. Hæc eſt communis opinio ſecundum Curt. Iun. *in l. eius qui in prouincia ſub nam.5. ff. ſi cert. pet.* Vnde peccant ipſi Iudæi fœnerando Chriſtianis ſecundum communem opinionem; Theolog. & Caooniſt. vt affirmāt Alexand. de Neuo *conſil.* 100. *nam.1.* & probarunt Abb. *in cap. poſt miſerabilem* per illum textum, & Hoſtienſ. *in cap. ſalubriter de vſur.* Petr. Gregor. *in ſua ſyntagm. iur. vniuerſi, 3. p. lib.22. cap. 3. num. 23. pag.* 106. & communem profitetur Clarus ſtatim citandus, & Azeued. *in lib.1. num. 66. huius tit. 6.* & probat latè Aragon *vbi ſuprà, pag. 676. in fi. cum ſequenti*, vbi cum D. Thom. ibi ad ſecundum & aliis tenet & probat, quod neque materialiter, neque formaliter fuit Iudæis vſura conceſſa, ſed tantum permiſſa erga alienigenas. Quòd eſt dicere, fuiſſe Iudæis permiſſum, vt poſſent inter gentiles vſuras exercere ſine pœna, noo tamen ſine colpa, ſed ſi vſuras erga ſe exercebant, & culpa & pœna mulctabantur. ¶ Adeò quòd Eccleſia non debet nec poteſt hoc peccatum permittere nec tolerare; non infligendo pœnam, neque propter aliquod maius malum vitaodum, neque propter aliquod bonum, quòd exinde ſequi ſperatur, eſt communis opinio Theologorum & Canoniſtarum ſecundum Alexand. de Neuo *dicto conſil.* 100. *num. 9, & num.* 13. *in fin. & conſil.* 101. *poſt numer.* 14. vbi inquit ſe dolere malitiam Doctorum Chriſtianorum, qui conſuluerunt contra tam apertam veritatem: & hanc communem refert etiam Iul. Clar. *lib.5. recept. ſent. §. vſura, verſic. hac autem* ¶ Et quòd Papa non poſſit diſpenſare, vt communitas concedat licentiam fœnerandi, communiter tenetur ſecundum Ioann. Montolon. *in promptuar. vtriuſque iur 2. p. verbo vſura, in verbo nec vſuris opprimes, fol. 325. col. 2.* Angel. de Claual. *in ſumm. verbo vſura 2 §. 14.* Syluest. *eodem verbo in 9. §.22.* quos & alios plures referens idem profitetur ac probat Didac. Perez *in l 3. tit.8 lib 8. ordinam. pag 48. in verſic.* & quòd Papa non poſſit, id amplians vt etiam communitas ſecularis, vel Eccleſiaſtica, quæ recepit Iudæos in ſuis oppidis cum licentia, & facultate dandi ad fœnus & vſuras, peccent mortaliter & ſint excommunicati: & ipſi tenentor tanquam fautores ad reſtitutionem vſurarum ex tali conuentione ſolutarum in ſubſidium, ſi Iudæi non ſoluerint, ſecundum Angel. & Syluest. *in locis pracit.* & alios, quos ibi refert. Et quòd Papa in vſora diſpenſare non poſſit, probat etiam Didac. Perez *in hac rubrica, pag. 24 col. 2. ibi*, hinc deducitur, poſt Couar. optimè hoc agentem *lib: 3. var. reſolut. cap. 1. num 8.* ſequitur etiam Azeued. *in lib. 1. huius titul. nam.48.* quidquid contrarium poſt longam diſputationem magis probet Alexand. *conſ. 1. volumine 7.* & alij nonnulli, quia vix quærendum eſt de peccato mortali inter Iudæos, qui iam condemnati ſunt. Quæ ſententia meritò ſuſpecta eſt Petr. Gregor. *vbi ſuprà*, cui videotur pugnantia, velle amicitiæ beneficium mutui in Iudæos cooeedere, & poſteà hoc prætextu velle bona illorum vt ab hoſtibus exercere, cùm potius Iudæi inter Chriſtianos conuerſantes inde poſſint legem noſtram improbare, potiùs quàm ad fidem ſuſcipiendam impelli. Quam ob rem exiſtimat vel omnioò à cœtu Chriſtianorum expellendos, vt in Gallia (& in noſtra Hiſpania) vel ſi aliqoa ex cauſa ferantur, bono exemplo legis Chriſtianæ Inſtruendos vt videant opera noſtra bona, & ne ſimus illis ſcandalo: vſura enim verita oon naſcitur ex perſona, ſed ex re. Quæ etiam optimè probat Molina Theolog. 2. *part. de iuſtitia & iur. ſectione* 304. *verſic. illud in calce, pagin.* 344. vbi quòd publicæ poteſtates tenentur pro ſuo munere vſuras

prohibere, non solùm Christianis, sed etiam infidelibus sibi subditis, lætaliterque peccare permittendo illas Iudæis, aut aliis infidelibus sibi subditis suæ Reipublicæ pro tributis, quæ eis soluunt, aut pro quouis alio modo: & quòd eodem modo lætaliter peccant, admittendo Iudæos, aut alios infideles ad habitandum in eorum terris, cum pacto vt illis vsuras exercere permittatur, estò pro huiusmodi habitatione pinguia tributa promittant. Et *col. sequenti* tenet & probat, quòd in his dispensatio etiam per summum Pontificem non cadit, ex textu *in cap. super eo de vsur.* cuius verba sunt hæc: *Super eo verò, & infra. Respondemus quod cùm vsurarum crimen vtriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non vidimus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluatur.* § Addit præterea Molin. *vbi suprà*, quòd nihilominus permittere vsuras non solum infidelibus sed etiam fidelibus ad vitanda maiora mala & scandala, quæ oritentur si potestas publica in raro aliquo euentu eas impedire tentaret, non esset peccatum, sed licet. Sed hoc non probo, quia est contra communem sententiam supra relatam, imò falsum reputo & non tenendum, salua correctione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cui in omnibus me subiicio.

5 Quare iure optimo puniuntur etiam Hebræi exercentes vsuras absque licentia Principum, sub quorum degunt dominio, & puniuntur criminaliter etiam ab Ecclesiastico iudice secundum Philippum Corneum *cons.* 19. videtur prima fronte per totum, & maximè *colum.* 3. *volum.* 3. & alios plures referentem Tiber. Decian. 1. *tom tract. crimin. lib.* 5. *de pæn. iud. c.* 12. *numer.* 32. Quæ omnia rectè probantur, atque deducuntur ex dispositione nostræ l. dùm reuocat priuilegia Iudæis concessa in contrarium dicens, *como aquellos que no pudieron ser dados ni deuen ser manteuidos, porque son contra ley.* Iudæi ergo iure communi attento non possunt fœnerare, nec Principes eis licentiam concedere, aut cum ipsis in hoc dispensare, vt Catholici Hispaniarum Reges hac nostra l. sin-
6 gulari, sancta, & morali præceperunt. § Quo fit vt nec etiam Iudæi possint retinere licitè acquisita per vsurarum, sed sunt restituenda accepta post legem Euangelicam secundum Beat. Thom. *in opusc.* 21. & quæ tradit Conrad. *lib.* 2. *de contract. quæst.* 24. *versic. tertia conclusio*, & forte ante non licuit vt per ipsum ibi, quia vsura est contra ius naturale, & est prohibita lege diuina & humana, vt pluribus rationibus probauit ibi Conrad. *quæstion.* 22. Didac Perez *in dict. l.* 3. *pag.* 48. *colum.* 2. & nos etiam latissimè *vbi suprà*. Et quod Iudæus exercens vsuras in Iudaismo, deinde effectus Christianus teneatur ad restitutionem vsurarum, quas ante baptismum extorsit, probat Iul. Clar. §. *vsura, num.* 7. & cum eo Azeu. *in d. l.* 1. *huius tit. num.* 68.

7 Nec supradictis obstat textus Sacræ Scripturæ Deuteron. cap. 23. *Non fænerabis fratri tuo ad vsurarum pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno, &c.* Ex illo namque sufficienter colligitur vsuram secundum se esse illicitam, ea quippè de causa prohibita fuit circa fratres, hoc est, filios Israël.

Illud verò sed alieno, quibusdam placuit ita esse intelligendum, vt vsura Iudæis minimè fuerit permissa, nec licita etiam erga alienigenas, sed tantum dissimulatione quadam ea permissio processerit, & concessa fuerit Iudæis ad maius malum effugiendum ob duritiam & auaritiam eorum, ne fratribus ad vsuram pecunias mutuarent, sicuti & eis permissus est libellus repudij, & sicut inter nos permittitur meretricium, quod cum iure naturæ repugnat, ad maiora mala vitanda. Imò eo modo, quo illo eodem cap. paulò ante dicitur, *non erit meretrix de filiabus Israël*, non erit permissio illa meretricum alienigenarum. Quo argumento à contrario sensu inde colligitur, quòd vsura non tanquam impunita licita, sed tanquam ad maiora mala vitanda est intelligenda: ita priorem locum intelligunt D. Thom. *quæst.* 13. *de mal. art. vlt.* & idem S. Thom. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. & ibi Caietan. Soto *lib.* 6. *de instit. & iur. q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Castr. *aduersus hæreses, verbo vsura* Nicolaus de Lira *super illud locum Deuteron. num.* 4. Cardin. *in clement* 1. *de vsur.* §. *vlt. quæst.* 13. Cont. *de contract. quæst.* 24. *conclus.* 2. Hostiens. *in summ. de vsur.* § *in aliquo. versic. octauo*, Anan. *in cap.* 1. *col. vlt. de vsur.* Alex. Alens. & alij, quos refert D. Couar. *lib.* 3 *var. resolut. cap.* 1. *num* 7. & sequitur Aragon *vbi suprà, pag* 677. *colum.* 1. & 2. Molina Theolog. *vbi suprà, versic. satisfaciendum superest, col.* 342.

Secundo modo text. Sacræ pag. *suprà*, relatus intelligitur ab aliis, inibi vsuras permitti Iudæis propria permissione, & earum approbatione, non erga omnes alienigenas & exteros, sed tantùm erga eos, cum quibus bellum iuste gerebant: quia tunc non possunt exactiones istæ dici vsuræ proprie, sed improprie, & potius iustæ exactiones, nempè ab his, quorum bona iure belli capi iustè possunt secundum D. Ambr. à Gratiano relatum *in cap vltimo* 14. *quæst.* 4. *glossa ibi, & in lib. de Tobia c.* 3. *& sic de nostra fidei* secundum interpretes, vt affirmat Petr. Gregor. *vbi suprà*, & illum textum *in d. cap. vlt. ad hoc dicit singul.* Roman. *singul.* 269. *alias* 215. & Panorm. *in cap. post misericordiam de vsur.* & hoc in recompensationem damni ab hoste illati iniustè, & sic verbum illud, *lieno*, in tali hoste intelligitur. Terra enim promissionis erat Iudæorum, Deus enim dedit illam Abrahæ, quam multi ex gentibus sub tyrannide possidebant, vt erant Iebusæi, Philistæi, & reliqui, & quia isti gentiles contra fas, & ius terram Iudæorum tenebant, ipsi verò Iudæi illam armis expugnare non valebant, cùm innumera esset multitudo gentilium, eaque potentissima, ideo Dominus præcepit Iudæis vt ad vsuras pecunias darent illis gentibus, vt vel sic recuperarent quod iustitia, & iure suum erat: ita intelligunt locum illum sacræ Scripturæ Conrad. *de contract. quæst.* 24. Medina *de reb. per vsur. adquisit. quæst.* 2. Gabriel *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 11. *ad fin.* 1. *art.* Maior *ibidem quæst.* 29. *ad secundum*, & Florenc. *in* 2. *p. cap.* 7. §. 2. *sub tit.* 1. & sequuntur relati per Couarr. *vbi suprà*. Stell. sup. Lucæ cap. 6. latè Didac. Perez *in d. l.* 4. *pag.* 49. *colum.* 1. & refert cum aliis Azeued. *in d. l.* 1. *num.* 69. & nouissime Molina *vbi suprà*, vbi, alij aliter, &c Sic Clemens Alexand. *lib.* 2. *Stromat. in addit ad sacrum textum Biblia* exponit verba illa, *sed alieno* Infideli scilicet, vel iniquo, cui pecuniam damus ad vsuram: qui enim potest offendi in persona, multo fortius potest espoliari bonis,

glossa

glossa singul. secundum Bald. *in cap. in litteris de rest. spoliat. verbo prado.* Ias. *in l. si quis mihi bona, § si coram, num. 6. ff. de acq. hared.* pro quo est bonus text. *in l. nec in ea, §. fin. ff. de adult.* ibi, sed qui occidere potest adulterum, multo magis contumelia poterit eum afficere, & declarat Alexand. in addit. ad Bartol. *in 3. §. fin. sub numer. 5. in part. facit ad multa, ff. de adimend. legat.*

Sed profectò hæc secunda interpretatio, si accipiatur vt eam glossa, Ruman. & alij accipiunt, falsa est omnino secundum communem, authore Anan. *in cap. 1. col. vltim. de vsur.* Couar. *vbi suprà, d. num 7. in versic. & profectò:* quia licèt mihi liceat bellum iustum gerere, & capta in eo bello efficiantur capientis, vt latè per Molin. *de iust. & iur. 1. part. disput. 117. versic. 2. conclus. pag. 665. & in 4. conclus. pag. 667.* non tamen mihi licet cum hoste contractum inire, qui naturæ lege reprobatus sit: & potissimum, quia conuentiones istæ iam non fiunt cum hoste iure belli, sed iure pacis, & commerciorum: sic non licet ab hoste emere rem, quæ illius propria est, prius quam iure belli capiatur, carius iusto pretio, prout ita est. plane respondendum communi omnium consensu.

Erit igitur hic secundus intellectus verus, quoties ab hoste accipitur vsura & retinetur in compensationem damni ab hoste iniusto & iniquo illati: vel vbi bona ab hoste possessa sunt ipsius mutuantis, aut ad eum pertinent quemadmodum bona & prædia hostium incolentium terram promissionis ad Iudæos pertinebant diuina largitione, sic sanè sententiam istam intellexerunt Conrad. & Theologi citati à Couar. *vbi suprà*, qui eos sequitur, necnon & Azeu. *d.*
8 *num 69.*

Non obest etiam *cap. 28.* Deuteron. ibi, *fæneraberis gentibus multis, & ipse à nullo fænus accipies:* quia fænerari eo in loco idem significat quod dare mutuo, & in illis verbis in præmium promittitur tanta bonorum abundantia, vt ipsi mutuo dare possint cæteris gentibus, & accipere ab eis non indigeant, ita Soto *vbi suprà, q. 1. art. 1.* Molina Theolog. etiam *vbi suprà col. 344. in*
9 *prin.* & Azeu. *in d. l. 1. n. 70. tit. 6 lib. 8.*

Nunc autem ipsi Iudæi à nullo possunt recipere sine mortali, nec Christiani à Iudæis: nam in ciuili conuersatione, vbi sunt tolerati, non sunt inimici nostri, & parati sunt seruire, *c. dispar. 23. q. 4.* Didac. Perez *vbi sup. pag. 49. col. 1. & 2.*

Sed quicquid sit de iure contrarium seruatur de consuetudine: vbique namque tolerantur Hebræi fænerantes etiam in terris Ecclesiæ, vt refert Iul. Clar. *d. §. vsura, versic. sed certe,* vbi refert Alexand. de Neuo *consil. 102. numer. 13. in princ.* improbantem eam consuetudinem, & dicentem, quod tanquam nutritiua peccati non valet. Quinimo si aliquis Iudæus exerceret vsuras in iudaismo (vt ipsi communiter faciunt) & deinde efficiatur Christianus, tenebitur ad restitutionem earum, quas ante baptismum extorsit, secundum Clar. *vbi suprà*, & diximus etiam *suprà.*

Circa l. 2. & 3. Huius tit. nihil quæro, quia in his Regnis Hispaniæ non sunt necessariæ, cum ab eis sint iustissime expulsi Iudæi, & sub grauissimis pœnis præceptum ne in eis degant, vt vidimus *sup. in l. 2. tit. 2. hoc eod. lib. 8.*

Praxis Criminalis.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quis sit competens in causa & crimine vsurarum, & per totam quæstionem.*
5 *L. 36. tit. 6. lib. 3. nouæ collect. regia intellectus, præcipientis quod iudices seculares maxime curent punire vsurarios.*
7 *L. 1. tit. 21. lib. 4. nouæ collect. reg. præcipientis admitti exceptionem vsuræ contra executionem instrumentorum guarentigiorum, intellectus.*
8 *Vsuræ quæstione iuris prius pendente coram iudice Ecclesiastico, an postea impediatur executio instrumenti publici coram seculari iudice petita? Et an tunc possit iudex secularis inhiberi à iudice Ecclesiastico? & n. 9. cum sequent.*

De iudice competente in causa vsurarum.

QVÆSTIO LXXIX.

QVÆRO præterea, quis Iudex sit competens in causa & crimine vsurarum? 1
Hanc quæstionem latissimè examinaui *lib. 2. canonic. quæstionum, cap. 18. num. 13. cum pluribus sequentibus,* vbi resolui quid sit tenendum. Et quamuis hoc contenti esse possemus, sed quia alij post nos eandem tractauere quæstionem, operæ pretium duxi hic iterum eam discutere omnes allegans, sed non dissentiens ab ibi resolutis.

In primis omnium consensu in eam itum est sententiam, vt existiment iuris vtriusque professores vsurarum crimen merè Ecclesiasticum esse, vt authoritate glossæ, *verbo malefactores,* & omnium *in cap. cùm sit generale de form. compet. & in cap. 1. de officio ordin. & in clementina dispendiosam de Iud.* testatur Couarr. lib. 3. var. resolut. cap. 3. in principio, alios adducens, & refert plurimos dicens hanc esse communem opinionem, & duas ampliationes Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæstion. 37. versic. quæro igitur,* necnon & D. Sahagum *in cap. decernimus, num 139. de iudic.* Azeued. *in lib. 1. numer. 185. cum sequenti, titul. 21. lib. 8. non. collect. reg. & in lib. 1. num. 86. tit. 6. hoc eodem lib. 8.* est communis & magis communis, vt plures congerens affirmat Prosp. Farinac. *in prima part. quæstionum crimin. quæstion. 8. num. 134.* vbi etiam alias glossas idem tenentes refert: tametsi Conat. *vbi suprà num. 1.* latè probet contrarium, plura inde deducens & obseruans, de quibus per nos *vbi suprà.*

Et quamuis nouissimè D. Molin. Theolog. 2
secunda part. de iustitia & iure, disputatione 333. in principio, colum. 1. pag. 481. aliud velit & probet, nempe crimen hoc secundum se ad secularem iudicem spectare, declarare verò num vsura peccatum sit, & num in contractu aliquo vsuræ peccatum interueniat ad Ecclesiæ iudicium spectet, illiusque diffinitionibus ea parte sit standum: & quòd cohibere vsuræ vitium Ecclesiasticis pœnis, & aliquibus temporalibus, si animarum saluti expedire fuerit iudicatum, ad Ecclesiam etiam attinet: & quòd

cum à multis seculis in defectum ciuilium legum, atque ad secularium Principum negligentiam supplendam, consueuerit Ecclesia cognoscere de hoc crimine, illudque punire, catenus iudices Ecclesiastici in vnaquaque Prouincia possunt ac debent se intromittere in punitione & prohibitione huius criminis, quatenus consuetudine fuerit in ea receptum, nihil impediente quod crimen secundum se ad tribunal seculare spectet.

Quamuis enim pleraque ex prædictis in se vera sint, attamen quoad cognitionem & punitionem huius criminis hisce temporibus, quibus & legibus laicis vsuræ indistinctè vetantur, crimen hoc ex rigore quodam & iuxta veram iuris cognitionem est censendum mixti fori, vt tandem inter laicos iudex secularis tantum de eo cognoscat, Ecclesiasticus autem inter Clericos, sicuti de homicidio, furto & similibus secundum Couar. *vbi suprà, versicule* 3. quinimo secundum ipsum, ibidem *vers*.4. ex iuris Canonici decisionibus potest optime deduci etiam hoc seculo iudices Ecclesiasticos habere huius criminis punitionem aduersus laicos, quemadmodum & iudex secularis eam habere dixit, quod praxis obseruat, vt ibi benè probat, & habet hoc secunda opinio sequens.

3 Vnde alij probant crimen vsurarum esse mixti fori, & ideò laicum iudicem posse inter laicos causam istam iudicare, Ecclesiasticum verò inter Ecclesiasticos, ita Salicet, *in l. eos*, §. *vltim. num*.8.*C. de vsur*. Archid. *in c. quid dicam* 4. *quæst*.4. Cald.Barb. & Carol. Molin. relati à Couar. *vbi suprà, vers. rursus* Sed indistinctè crimen vsurarum esse mixti fori tenet glossa *verbo malefactores; in d. c. cum sit generale*, quia inter Ecclesiasticos iudices & seculares erit locus præuentioni ex text. *in cap. ad nostram* 20. *de iur. iur*. ibi, *ante iudicem secularem vel Ecclesiasticum, c. post miserabilem de vsur*. ibi, *Principibus secularibus*, & hanc appellat communionem sententiam D. Sahagum *vbi suprà, num*. 140. communem Azcu. *in l.1. num* 87. *hoc tit*. 6. & communem & quod ita praxis obseruat ex Couar. Farinat. *vbi suprà, versic*. 2.

4 Tertia verior & magis communis sententia est, vt siquidem vertatur quæstio iuris, iudex Ecclesiasticus, sit competens: si verò quæstio facti, possit etiam cognoscere iudex secularis vt resoluimus plures allegantes, *vbi suprà num*.21.*cum sequentibus*, & de iuramento confirmatur. 1. *part. cap*. 2. *num*. 35. vbi exempla vtriusque membri posuimus. Eandem communem sententiam sequitur Didac. Perez *in Rubrica tit*. 2. *lib*.8. *ordin. pag*.27. *in versic*. & etiam, *col*. 2. & iterum *in l*.5, *tit*.19. *pag*.364. *col*.1. *lib*.8. nec non & Iul. Clar. *vbi suprà, versic. quæro igitur* ibi, *ante loquitur*: eandem distinctionem communem plures referens testatur Farin. *vbi suprà n*.135.

Sed quamuis hanc distinctionem communem primo probauerit Couar. *in epitom. de sponsal*. 2. *p. cap*.8. §. *vltim. num*.3.4. & 5. vt ipsemet fatetur *d. lib*.3.*var. resol. d. cap*.3.*in princip*. sic intelligens *l*. 4. *tit. de las excepciones, lib*.3. *ordin. hodie l*. 1. *tit*.24. *lib*.4.*nou. collect. reg*. Nihilominus inibi *versic. ego vt liberè*, censet vsurarum crimen non esse merè Ecclesiasticum, ac proinde eius cognitionem inter seculares & laicos ad iudicem laicum pertinere, siue sit quæstio iuris, siuè facti, eundemque iudicem rectissimè hac de causa inter sibi subditos cogniturum, quidquid communis Doctorum traditio hactenus obseruauerit, quam erroneam esse (namque verissimam ex pluribus ibi probare conatur, necnon & Ioann. Bap. Lup. *in tract. de vsur* §.4. *comment*.4.*num*.68. *vers. quam ob rem in fin*. & Paris. *in tract. de vsur. num*. 55. Ias. *in l. quoties, num*. 7. *C. de iud*. Dec *in cap. decernimus, col*.24. *versic*.4.*fallit, de iudic*. Osac. *decis. Pedem*.137. *num*.10. *in fi*. & non sine ratione secundum Farin. *d. quæst*.8. *d. num*.135.*ad fi*. ibi, *verum quia*.

Iulius tamen Clar. *in* §. *vsura, versic. hoc crimen*, & *in d. quæst*.37. *versic quæro igitur*, præfatam communem Doctorum distinctionem, tunc demum procedere declarat, quando ciuiliter & principaliter agitur: quod si criminaliter ad pœnam agatur, vel incidenter, inquit nullam esse difficultatem iudicem laicum procedere posse, etiam quod sit quæstio iuris, & hanc ex Guidon. Papæ *cons*. 180. *num*. 2. nedum asserit esse communem Legistarum & Canonistarum opinionem, sed aliquando seruatam se vidisse testatur: & Clarum in hoc referunt, ac sequi videntur Bonacossa *in commun. opinio. lib*. 1. *versic. vsuras punire, pag*. 186. *col*.3. Suarez *in commun. opin. vers. vsura, n*.80. Ludouic. Peguer. *decis. crim*.30. *num*.23. *ad fi vers. hanc opinionem, vsque ad n*.24. & Azcued. *in l* 2. *huius tit. num*.87. *cum sequentibus*, vbi *num*.91. primum membrum distinctionis Iul. Clar. præd. intelligit quando Ecclesiasticus iudex præbet inhibitionem aduersus iudicem laicum, ne procedat in causa illa in via executiua, vsque dum declaretur an sit contractus ille vsurarius, & sic quoties de q. iuris est tractandum iuxta Marian. & eundem Clar. *d. q*. 37. *num*. 2.

Sed Farinac. *vbi sup. d. quæst*.8. *num*. 136. *versic. ego in hac controuersia*, nedum dubitat de præd. communi distinct. iuris & facti, per rationes adductas à supra citatis contra eam tenentibus, sed nec etiam Iulij Clari declaratio seu subdistinctio sibi admodum satisfacit ex rationibus de quibus ibi per eum, dicens quod inanis est distinctio præd. & pro resolut. facit conclus. sequentes in hoc art.

Prima conclusio. Quod si agatur de quæst. facti, tunc indubium est, & nemo contradicit vsurarum cognitionem etiam ad secularem iudicem spectare, vt patet ex communi Doctorum sententia, quos ibi refert. Et ideò si vsura sit notoria, ita quod pars non inficietur contractum vsurarium, & sic simus in casu claro, agaturque tantummodo ad repetitionem vsurarum, quæstioque sit super solo calculo est indubium secularem iudicem competentem esse ex magis communi sent. DD. quos refert *n*.137. & *n*.138.

Secunda conclusio Farinac. Quando agitur de vsuraria prauitate à Iudæis commissa, tunc in huiusmodi causa iudex secularis competens est, nec hoc negatur ab his, qui crimen hoc merè Ecclesiasticum esse affirmant, vt est videre apud Doctores ibi per eum citatis *n*. 139.

Tertia conclusio. Idem est dicendum quoties ex decreto alicuius secularis Principis, seu laicorum statuto vsuræ sint sub aliqua pœna prohibitæ: quia si deinceps quæstio de super contigerit, idem secularis iudex de ea cognoscere poterit, dummodo talia statuta seu decreta sint à Romano Pontifice confirmata, alias secus, vt per Roland. à Vall. & alios ibi ab eo relatos, *numer*. 140. vbi quod huiusmodi decreta vigent in Regnis Franciæ, Hispaniæ, Neapolitano, Montis Ferrati, & Pedemontium.

Quarta

Quarta conclusio. Quoties vertitur quæstio iuris super vsuris, non vero quæstio facti, licet tunc sit maxima inter DD. controuersia, an crimen hoc possit per secularem iudicem cognosci, ipsi tamen Farinacio *vbi suprà, d. num. 140. vers. quarta sit conclusio*, semper vii verior & magis in praxi recepta placuit opinio affirmatiua, licet negatiua forsan sit magis per DD. sed inaduertenter ni fallitur recepta. Et in summa indistinctè concludit huiusmodi crimen esse mixti fori, illiusque cognitionem etiam ad secularem iudicem inter laicos spectare, & quod ita si iudex esset seruaret: & quod vtcumque sit, satis est in proposita materia, quod in crimine vsurarum laicus potest coram iudice Ecclesiastico conueniri iuxta communem Doctorum sententiam, quam ibi refert dicens, quod de hoc nemo dubitat & merito, quia verum dicit & quotidie ita seruatur in praxi, quod etiam sequitur & testatur Azeued. *in l. 1. huius tit. 6 num. 87.*

Quid tenendum? ego semper censui, veriorem & receptiorem esse præd. distinctionem communem.

5 Ex qua deducitur primo intellectus *ad l. 36. tit. 6. lib. 3. huius nou. coll. reg.* præcipientem iudicibus secularibus vt maxime curent punire atque puniant vsurarios, & ad nostram *l. 1. huius titul. 6. hoc lib* 8. Idem probantem ibi, *y mandamos a todos los iuzgadores*, vt debeant intelligi, quando quæstio vertitur super facto, secus si vertatur super iure iuxta communem distinctionem supradictam, & colligitur ex verbis d. l. 36. quibus innuitur, vt tunc demum iudex secularis punire possit vsurarios, quando scilicet tales sint, & sic quoties non dubitatur de iure an sit vsura, necne, sed constat quod sit vsura, dubitatur tamen de facto, quod sic voluit, & probat Auiles *in in cap. 50. præt. in glossa vsura per totam*, & ex professo latè probauimus eum eo *d cap. 2. de iuramento confirmatorio, 1. p. num.* 37. & D. Didac. Perez nouissimè *in l. 5. tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 364. colum. 2. in principio*, dicens quod in casu dubio, nempe eum est quæstio iuris super vsuris, poterit iudex Ecclesiasticus petere remissionem delinquentis & contractus ad cognoscendum de delicto merè Ecclesiastico, non al às, & quod ita seruatur in iudiciis.

6 Hæc quamuis ita iure communi rectè se habere videantur, nihilominus tamen attenta generalitate nostræ l. 1. & l. fin. *infra eodem*, & præsertim d. l. 36. *tit 6. lib. 3. nou. collect reg.* aliquando iudices seculares criminaliter procedunt contra laicos ad eos puniendos indistinctè, siue quæstio iuris sit, siue facti, & sic de vtroque cognoscunt, quam praxim refert & probat D. Couar. *d. lib. 3. var. resol cap. 3. num. 1. versic. 4. non est*, quem refert & sequitur Iul. Clar. *lib. 5. recept. sent. §. fin. pract. crim. quæst 37. versic. quæro igitur, ibi, tu verò*, & voluit idem Couat. *in 4. de Sponsal. 2. p. cap. 6. in principio, num. 19.* & Auendan. *2. p. cap. 28. præs num. 1.* & D. Salrag. *in d cap. decernimus, num.* 144. Quam praxim suspicor iam iudices seculares pro viribus conaturos deinceps conseruare, cum sit recepta, & in fauorem suæ iurisdictionis, & mihi quoque nunc placet, & probatur ex conclusione quarta Farinacij *supra* adducta.

7 Secundò ex supradicta communi distinctione deducebatur etiam simills intellectus ad legem 4. *tit. 8. lib. 3. ordinam. veteris, hodie l. 1. tit. 21. lib. 4. nou. colleg. reg.* præcipientem, vt contra executionem instrumentorum habentium executionem paratam admittatur exceptio vsuræ: vt procedat & intelligatur iuxta supradicta, nempe, vt si quidem quæstio iuris super vsura oriatur, iudex secularis remittat illam ad iudicem Ecclesiasticum, & interim supersedeat in executione, præcipuè si ab ipso iudice Ecclesiastico inhibeatur. Si verò quæstio sit super facto, possit ipse iudex secularis de ea cognoscere, & hoc casu probanda erit intra decem dies. de quibos *in d. l. regia*, quod primò probauit D. Couar. *in 4. de sponsal. 2. p. cap. 8. §. 12. num. 5. in principio*, & voluit etiam Auiles *vbi suprà, colum. 3. in d. glossa vsuras*, cum quibus idem probaui *d. cap. 2. num. 30.* & post nos Azeued. *in d. l. 1. num. 186. tit. 8 1. lib. 4.* Quamuis idem author *in l. 1. huius tit. 6. num. 95.* cum sequenti aliter distingat, nempe, vt quoties non est clarum contractum exequendum esse vsurarium, tunc exequatur non obstante exceptione vsuræ, præstita cautione reddendi bona executa, si contractus prædictus declarabitur vsurarius à iudice Ecclesiastico: & quod hæc cautio & fideiussio danda est vltra fideiussionem *de la ley de Toledo*, secus vero, si certum esset contractum esse vsurarium; neque ad hanc declarationem necessaria est sententia iudicis Ecclesiastici, tunc enim bene impeditur talis contractus via executiua, neque debent iudices seculares illum exequi.

Nihilominus tamen maximus practicus Roder. Suar. *in repet. l. post rem iudicatam, versic. nunc. circa iudicem, num. 15. 16. & 17. ff. de reiud.* scribit iudicem secularem ex l. Regia posse, ac debere persequi ipsam executionem non obstante iudicis Ecclesiastici inhibitione, si intra decem dies minimè doceret reus vsurarium esse contractum illum. Quam sententiam vltimo loco probare videtur Couar. *d 2. parte de sponsal. c. 8. §. 12. num. 5. vers.* imò Rod. Suar. & idem *lib. 3. var. resol. cap. 3. num. 1. circa fin. versic. vtcumque sit*, & de experientia quotidiana idem affirmat D. Sahagum *vbi suprà, d. n. 144.* necnon & Iul. Clar. *d. quæst. 37.* sub *versic. quæro igitur, in fin.* ibi, tamen omnia, dicens prædictam distinctionem communem intelligendam esse, & procedere, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio vsurarum, secus quando incidenter opponitur per modum exceptionis, nempe contractum esse vsurarium: tunc enim secundum eum bene potest iudex secularis cognoscere etiam super quæstione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare & rescindere, & quod hæc est communis opinio tam Canonistarum quam Legistarum, vt dicit Guido Papa *consil.* 180, *n. 2.* & quod vidit quandoque ita seruari, tametsi prius retulerit aliam communem contrariam ex Alexand. *in l. quoties, post num. 4. versi. extra glossam, C. de iudic.* nempe quod nec etiam incidenter iudex secularis possit cognoscere de vsura, quam probat Azeued. *in d. l. 1. n. 186. vers. adeo.*

Nihilominus tamen praxis prædicta sustineri potest, & debet, quinimo iudices seculares eam proculdubio obseruabunt, cum propter authoritatem præd. authorum, & quia suæ iurisdictioni fauet, tum etiam quia fundatur in communi opinione præd. relata à Iul. Clar. scilicet ratione incidentiæ, necnon & in quarta conclus. Farinacij, *suprà* posita & relata, tenentis indistinctè huiusmodi crimen esse mixti fori. Et ita merito, re hac maturius considerata, hanc sententiam, & praxim circa intellectum d. l. 1. *titul. 21. lib. 4. nou. collect. reg.* probauimus *lib. 2. Canonicar. quæst. cap. 18. num. 26. & 27.*

8 Deduci tamen hinc videtur, quod si ante executionem petitam quæstio iuris vsuraria penderet coram iudice Ecclesiastico, & postea petatur executio instrumenti coram seculari, reusque opponeret exceptionem vsuræ contra executionem ipsam, reo hoc petente remittendam esse cognitionem causæ vsurariæ ad iudicem Ecclesiasticum, coram quo prius ipsa pendet, eumque inhibere posse secularem iudicem, ne interim in executionem procedat, & quod is tenebitur supersedere, quousque per Ecclesiasticum quæstio iuris super vsura decidatur, tum ex præd. tum etiam, quoniam etsi crimen vsurarum sit mixti fori, iudex Ecclesiasticus præueniendo laicum occupauit iurisdictionem, ac proinde Ecclesiastici causa ac iurisdictio potior potior esse videtur, iuxta iuris dispositionem manifestam, quod cum aliis probauimus *dict. cap. 2. 1. partis de iuramento confir. num. 9. iuncto num. 11. cum sequentibus*, & nouissimè nobiscum idem sentire videtur Azeued. *in d. l. 1. titul. 21. num. 187. circa fin.* ibi, quos ob res, iuncto numero sequenti. Sed nihilominus ex resolutis modo, versiculo nihilominus tamen, contrarium verius videtur & tenendum, quamuis artic. hic dubius & difficilis sit, vt postremò & pluribus probauimus *dict. l. canonic. quæstion. cap. 18. num. 29. per totum, & num. cum sequentibus.*

9 Quod præmaximè procedit inhibitione iudicis Ecclesiastici non data, etiamsi in cognoscendo de quæst. vsuraria ipse iudex Ecclesiasticus præueniret, adhuc namque secularis potest procedere in executione, quamuis allegetur vsuræ exceptio: quandoquidem de tali vsura est per iudicem Ecclesiasticum altius indagandum & cognoscendum, data tamen cautione iuxta legem Regiam Toleti *de receptis restituendis*, si per iudicem Ecclesiasticum contractus ille iudicabitur vsurarius, ne interim impediatur executio instrumenti habentis paratam executionem, vsuræ exceptione non probata, nec liquidata coram iudice seculari in illo breuissimo termino dilationis 10. dierum, quam patitur via executiua, ad oppositionem probandam concesso, iuxta præd. l. regiam 1. *titul. 21. lib. 4. nou. collect. reg.* ex d. 1. regia, prout quotidie practicatur teste Azeued. *d. num.* 186. ibi. Etsi quotidie, & Sahagum *vbi suprà num.* 144. Quæ probatio non erit sufficiens in hac specie coram iudice seculari, si adhuc pendeat lis à reo introducta coram iudice Ecclesiastico, cùm requirat altiorem indaginem ab eo faciendam via ordinaria: & in huius euentum iubetur præstari cautio quam præximus, vt reo executo succurratur. Quare cautius ipse reus aget, si non præueniat proponendo querelatam de vsura; sed potius cum fuerit contra eum petita executio coram seculari iudice, & ipse citatus ad vltimam pignorum aditionem, hoc est *para remate*, se opponat coram eodem iudice seculari exequente allegando exceptionem vsuræ, eamque in termino 10. dierum oppositionis ibi probet, qua probata obtinebit breui nego iuxta dict. l. regiam.

10 Nam si postquam contra se fuerit petita executio coram iudice seculari, introducat causam vsurariam coram iudice Ecclesiastico etiam super quæstione iuris, proculdubio in praxi non obtinebit remissionem iudicis secularis ad Ecclesiasticum, etiam præmissa inhibitione ipsius, imò nec etiam si ipse Ecclesiasticus iudex præuenerit in cognoscendo de causa vsuraria, vt præmissimus.

Nec obstant supradictis tradita per Lancelot. *de attentat. 2. parte cap. 10. num. 79. cum sequentibus*, vbi plurimis authoribus citatis docet omnes in hoc conuenire videri, quod iudex Ecclesiasticus possit iudici seculari inhibere: & *num. 89. & 90.* refert ex Mandess. esse de stylo, quod huiusmodi inhibitiones iudicis Ecclesiastici seruantur, & quod est tutior opinio, præsertim, quia inhibitio de stylo, siue iusta, siue iniusta est timenda, Rota *decis. 26. aliàs 307. nota quod and. in fin. de appellat. in antiquis.* 11

Quia hoc verum est, & procedit secundum ipsum Lancel. *ibidem num.* 91. quando causa est spiritualis vel spirituali annexa, & dependens, aliàs secus; at causa vsuraria est mixti fori proculdubio, vt *suprà* docuimus: ergo iudex secularis de ea cognoscere potest, nec impediri debet exequi instrumentum guarentigium, præmaximè attenta d. l. Regia, qua datur ei cognitio super exceptione vsuræ coram eo opposita. Quod procedit etiam si iudex Ecclesiasticus præuenerit in cognoscendo de quæst. vsuraria per viam actionis principaliter, quoniam ea altiorem indaginem requirit quàm patiatur via executiua in qua iudex secularis incidenter cognoscit de vsura, non verò principaliter: & data cautione prædicta reo succurritur, dato quod per iudicem Ecclesiasticum postea contractus exequutus vsurarius iudicetur, quo te vera nullum præiudicium eidem nec suæ cognitioni fit. 11

Secus erit, si causa vsuraria prius cœpta esset coram iudice Ecclesiastico, quoad punitionem, & sic criminaliter, & postea coram iudice seculari introduceretur principaliter ex officio, vel ad petitionem partis criminaliter ad punitionem, & sic in eundem finem: tunc namque iudex Ecclesiasticus, qui præuenerit, erit potior & præferendus cum sit crimen mixti fori, & iure optimo inhibere poterit iudicem secularem, qui posteà in eundem finem cœpit cognoscere de eadem causa, prout quoad manifestos vsurarios omnes conueniunt, & quoad non manifestos idem probat verior & communior sententia, vt bene resoluit & comprobat D. Sahagum plures allegans *vbi suprà, num.* 148. Sicut è conuerso iudex secularis præueniens erit præferendus in cognitione & punitione huius criminis, & Ecclesiasticus aliud intendens vim faciet seculari, quæ merito auferenda erit, & causa ad secularem remittenda. Cæterum cum secularis agit de executione instrumenti guarentigij, cuius contractus prætenditur esse vsurarius, indistinctè, siue ipse præueniat, siue Ecclesiasticus, quoad executionem perficiendam potest secularis procedere cum prædicta cautione, non obstante inhibitione iudicis Ecclesiastici, cum eius iurisdictioni & cognitioni per viam ordinariam procedentis nullum præiudicium fiat, neque eius authoritati in aliquo derogetur aut subtrahatur. 12

SVMMARIVM.

1 *Vsurarius qua pœna puniatur iure communi, Ciuili Canoni & Regio? per totam quæstionibus.*

2 *Vsuram & quomodo testibus singularibus probari*

bari poſſit? Et quid deponere & proteſtari debeant teſtes deponentes de vſura, vt probent num.12. Et numeris ſequentibus alia plura in propoſito adducuntur.

De pœna vſurarij.

In l. 4. & 5. tit. 6. lib. 8.

QVÆSTIO LXXX.

1 QVÆRO qua pœna puniatur Chriſtianus, qui pecuniam vel rem ſuam dedit ad vſuram? Et primum agendum eſt qua pœna is puniatur de iure communi, Ciuili & Canonico, deinde de iure noſtro Regio.

Quoad primum dicendum eſt, quod in foro ſeculari, quando iure Ciuili antiquo vltra modum eo iure conceſſum vſuræ exactæ fuerunt, *pœna ſaltem extraordinaria iudicis arbitrio plecti poterat huiuſmodi vſurarius, ita Iacob. Butric. *in l. improbum fœnus C. ex quibus cauſis infam. irrog.* dum iuxta illius textus ſanctionem loquitur, & cum eo expreſſe Carol. Molin. à Menoch. in loco ſtatim citando relatus, Corneus *conſil. 19. librò 3.* Ioann. Baptiſta à Sancto Seuer. *in repetitione l. cunctos populos, numer. 49. C. de Summ. Trin. & fide Cathol.* & latè optiméque Octaui. Chacher. *deciſ. Pedemont. 137. numer. 12. & 161. numer. 17.* ſcribit Senatum Taur. ſequutum fuiſſe hanc opinionem, & ab ea non videtur diſſentire Roland. à Valle *conſil. 75. lib. 1. numer. 15. 30. & 34.* Rubeus *conſil. 65. in fin.* D. Couarr. *lib. 3. variarum reſolutionum cap. 3. num. 1. verſic. his tamen prænotatis, & in quarto de Sponſal. 2. parte, cap. 6. in initio numer. 17.* Iul. Clar. *§. vſura, verſic. & ex hoc*: quam ſententiam optimè & latè probat & ſequitur reſpondens fundamentis contrariis Menoch. *lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 4. numer. 14. cum plurimis ſequentibus, vbi num. 21.* quod hæc eſt vera & recepta Doctorum ſent. quam etiam probauimus *lib. 2. canon. quæſt. c. 18. num. 16.*

3 Si verò fœnerator ſolùm exegit vſuras intra modum à prædictis legibus ciuilibus conſtitutum, olim in foro ſeculari puniri non poterat, eiuſque cognitio ſolius iudicis Eccleſiaſtici erit, crimenque hoc tantum lege naturali, diuina & pontificia prohibebatur, vt cum aliis probat Couar. *vbi ſuprà verſic. 3. apparet.* & latè Menoch. etiam *vbi ſuprà, num. 28. cum ſeqq.* & nos *num. 17.*

4 Hodie autem, cùm vſuræ omni iure ſint prohibitæ indiſtinctè, in foro etiam ſeculari laicus fœnerator à iudice ſeculari puniri poteſt & debet, etiam attento Iure Ciuili ſecundum Cou. *vbi ſuprà, verſic. 3. apparet.* & nos *num. 18.* eſtque crimen mixti fori, vt *ſuprà, quæſt. proxima* latè reſoluimus.

5 Quinimo & ſi maximè controuerſum ſit an fœnerator non manifeſtus in foro canonico à iudice Eccleſiaſtico aliqua pœna puniri valeat; nihilominus tamen verior communis & tenenda ſententia eſt, quod iudex Eccleſiaſticus in ſuo foro Canonico criminaliter extra ordinem & ſic ſuo arbitrio hunc fœneratorem punire poſſit, vt pluribus adductis reſoluimus *vbi ſuprà, numer. 10.* vbi quod etiam contra Iudæos, & quod iudex ſecularis in ſuo foro laicum fœneratorem huiuſmodi poterit arbitrariè punire, & cum communi probat D. Ioann. Vela *de delict. cap. fin. verſic. puniendus igitur, pag. 196. paulò poſt principium*, & Azeued. *in l. 1. huius tit. 6. num. 5.*

Quoad ſecundum, qua pœna puniatur vſurarius manifeſtus de iure noſtro Regio, facio duas concl. ſequentes. 6

Prima concluſio. *Qualquiera Chriſtiano que dio re à vſura, pier de todo lo que diere, ò preſtare, y es de aquel que recibiere el empreſtido: y mas ha de pechar otro tanto como fuere la quantia, que diere à lo gro, la tercia parte para el acuſador, y las dos partes para la Camara del Rey, y por la ſegunda vez, ſiendo condenado por la primera, pier de la mitad de ſus bienes applicados en la miſma forma, y por la tercera vez, ſiendo condenado por la ſegunda, pierde todos ſus bienes, y ſe reparten como dicho es.* Ita cauetur *in l. 4. huius tit. 6. lib. 8.*

Pero por la l. 5. deſte miſmo tit. ſe manda, que la ſuerte principal ſea para la parte contra quien ſe exercitaren las vſuras, como lo diſpone la dicha l. 4. y que de las demas penas la mitad ſea para la Camara del Rey: y la otra mitad ſe parta en dos partes, la mitad para el acuſador, y la mitad para los muros, y ſino los ouiere, que ſea para el reparo de los edificios publicos del lugar do eſto acaeſciere, y que demas deſto el vſurario, ò logrero quede è ſinque inhabil è infame perpetuamente, 7 quæ lex in forenſibus diſceptationibus eſt in practica ſecundum Didac. Perez *in lib. 1. tit. 2. lib 8. ordinamenti, pag. 38. in gloſſa pierda lo que diere in princip.* & præd. leges earumque deciſiones refert etiam D. Molina Theolog. *in 2. p. de iuſt. & iur. diſput. 334. col. 484.* vbi etiam leges Luſitaniæ de hoc loquentes, & leges noſtras refert etiam D. Ioann. Vela *vbi ſup. pag. 197. verſ.* iure verò Regio, & præd. pœnas noſtrarum legum refert etiam D. Couarr. *d. lib. 3. var. reſol. cap. 3. num. 2. circa fin.* & iuſtiſſimè præcipiunt vſurarios his pœnis puniendos ſecundum eundem Couarr. *in 4. 2. part. cap. 6. in princip. n. 19.* Aucud. *2. p. cap. 28. præt. num. 2. in princip.* & nos *de iura. confirm. 2. p. cap. 2. num. 36.* probantes poſſe lego ſeculari pœna aliqua vſurarios puniri iuxta communem opinionem, quod & probarunt prius Couarr. & Auend. *vbi ſuprà*, necnon & idem Couarruuias *dicto lib. 3. variarum reſolutionum, cap. 3. num. 1. circa finem in verſiculo, hinc eſt*, & nos poſtea *d. l. 2. Canonicarum quæſtionum cap. 18. num 10.* eſt communis ſecundum Couarruuiam *d. cap. 3. num. 2.* & Didac. Perez *in rubrica tit. 2. lib 8. ordinam. pag 25. colum. 2. gloſſa, vſureros in l. 4. tit. 6. part. 7.*

Sed prædicta noſtra l. 4. huius tituli 6. eiuſque pœnæ, necnon & lex ſequens procedit contra veros vſurarios, & ſic loquitur contra manifeſtos & notorios vſurarios, vt patet ex principio legis ſequentis, ibi, *deſuergonza, damente dan à vſuras*, non verò contra illos, qui non ſunt manifeſti: hi namque, vt prædiximus *ſuprà n. 5.* arbitrio iudicis puniuntur, ita & rectè animaduertit Azeued. *in d. l. 4. n. 6.* 8

Secunda concluſio. *El que vendiere alguna coſa a otro con condicion que ſe la buelua por el miſmo precio, con que no ſe le buelua el precio haſta cierto tiempo, y que entre tanto goze de los fructos, y eſquilmos de la coſa vendida el comprador, ſe entienda que lo haze en fraude de las vſuras. Y moſtrando el vendedor que ouo eſta poſtura, puede cobrar la coſa que vendio, pagando el precio que re-* 9

cibio

cibio por ella el comprador, contando en el los fructos, y esquilmos que huuo el comprador de la cosa vendida del tiempo que la tuuo. Ita cauetur in l. 4. huius tit.

20 Sed circa hanc legem eiusque dispositionem, an & quando ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarius, quia longiorem requirit tractatum, agemus *infra quæst. statim sequenti.*

Illud hic addentes, posse etiam iudices eos mercatores punire, qui merces egentibus vendunt habita fide de pretio, & postea easdem merces per se vel per interpositas personas viliori emunt pretio, quas conuentiones Hispanè dicimus *mobatros*: continent enim vsuram palliatam, ideoque grauiter puniendi sunt ex *lib. 59. titul. 4. lib. 3. non. collect. reg.* 52. *titul.* 11. *lib.* 5. eleganter Molina *de vsur. numer.* 13. & 14. prout enim eum refert Don. Ioann. Vela *vbi suprà, pag.* 197. *ad fin.* Et quando hi contractus sint iusti & validi declarat Nauar. *in manu. c.* 23. *num.* 91. Et iudex Ecclesiasticus poterit illos rescindere, vt docet Salced. in addit ad Bernardin. Diaz *cap. 89. littera C. versiculo, illud autem,* quem ad hoc refert & sequitur Vela *vbi suprà, versic. sed ille est, cap.* 88.

21 Tertia conclusio. *La vsura y contractos vsurarios se pueden probar por testigos singulares, que con juramento digan que recibieron algo de alguno alogro, aunque cada uno diga de su hecho: siendo los testigos dos, o tres, o mas. y tales que entienda el juez que son de creer. Otro si auiendo otras algunas presumpciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dizen. Y esta manera de prueua es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece a la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca a los mismos testigos, por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio. La misma l. 4. deste titul. 6. en el versicu y porque los que dan à vsura,* per quam hoc idem probarunt Couarr. *d. lib.* 3. *varia. resolut. cap. 3. num.* 5. Didac. Perez *in rubr. titul. 2. lib. 8. ordin. pag. 27. col.* 1. Spino *in suo speculo testam. glossa 13. numer.* 19. Azeued. *in d. l. 4 num. 52. cum sequentib.* Don Iuan Vela *de pœn. delict. cap. si pag.* 198. vbi quod iustissima est huius l. constitutio secum. Couar. & Auend. quos citat. eandem nostram l. refert nouissime Ceuall. *in suis communibus opinioni. quæst.* 537. *num.* 9. & hoc propter fraudes & simulationes, quibus ad tegendas palliandasque vsuras hoc genus fœneratorum quotidie vtitur. Sed & iure communi quoque vsuram probari testibus singularibus tenet Bald. *in l. 1. num. 21. C. de testam.* & *in l. rogasti, §. si tibi, num. 11. ff. si cert. pet.* & probat latè Crauet. *consil. 73. num.* 35. Paris. *consil. 57. num 46. volum.* 1. Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. num.* 38. Nell. de S. Gemin. *in tractat. de test. num.* 187. Abb. *consil. 81. volum.* 2. Viuius *in suis communibus opinionib. versic. testes singulares sufficiunt*, vbi de veriori & magis communi opinione attestatur, & Apostil. ad Abb. *in cap. licet ex quadam de testam.* Decian. *consil. 61. n. 92. volum.* 3.

Contrarium tamen tenet Ias. *consil. 78. col. 2. versic. 2. principaliter, vol.* 3. ex doctr. Bald. *consil. 459. vol.* 4. vbi ampliat etiam fama concorrente cum testibus singularibus, quod etiam censuit Anton. de Butr. *in cap. cum oporteat, q. 9. de accusat.* Feder. de Senis *consil.* 64. pridiè Abbas sibi contrarius *consil. 42. ex multis agitis lib.* 1. vbi quod non valet statutum Episcopi, quo cautum esset, vt per testes singulares quis probaretur vsurarios, ex doct. Feder. de Senis *consil.* 17. & Anton. de Butr. *in d. cap. cum oporteat,* sequitur Ias. *vbi suprà, col. 2. versic.* imo fortius, vbi de communi, & Honded. quoque *cons. 33. num. 98. volum.* 2. & benè dicunt de statuto Episcopi recognoscente superiorem, secus de alio non recognoscente, vt distinguendo affirmat. Decian. *consil. 61. num. 17. vol.* 3. hanc etiam secundam & sic contrariam opinionem tenuerunt Alexand. *cons. 72. n. 3. vol.* 1. & Ioan. Crot. *de test. p. 7. n* 314. & Abb. vbi de communi, *in c. cum in diœcesi in fin. de vsur.*

Has duas sententias contrarias refert Mascard. *de probat. 3. tom. conclusio* 1419. *num.* 11. & 12. & *num.* 13. eas sic conciliat, vt prima procedat, quando ageretur de probando in genere aliquem esse vsurarium, quia tunc probarent testes etiam singulares: secunda verò, si in specie de aliquo actu siue contractu, ita censuit Bald. *in d. l. rogasti, § si tibi, num.* 11. ex doctrina Innocent. *in cap. qualiter, & quando de accusat.* idem voluit Abbas *consil. 113. columna 3. versic non obstat. quod dicitur de singularitate, parte* 2. & latissime Couarruuias *lib. 3 variarum resolutionum c. 5. num.* 5. & Ioann. Baptista Lupus *de vsuris commento. 4. in præfatio. num. 27. versiculo, bene verum est,* quos refert & sequitur Mascardus *de probationibus vbi suprà, dicto numero* 13. Sed vltra ipsum eandem sententiam sequuntur, & magis communem esse profitentur plures, quos congessimus *lib. 3. practicarum quæstionum. quæst. 12. numer.* 9 & Ioann. Vincent. Honded. *consil. 33. numer. 95. lib.* 2. vbi dicit hoc sine dubio procedere. Sed nihilominus contrariam etiam sententiam in hoc, scilicet, vt etiam si agatur de probando aliquid in genere non sufficiant testes singulares, dicunt alij esse etiam magis communem. & primam periculosam, & omnino falsam, vt *ibidem* retulimus *n.* 20. & 21. Ideò iure communi attento, nihil firmum & tutum in hoc articulo reperitur.

Ideò consultissimè cautum fuit nostra l. regia 4. vsuram & contractus vsurarios probari posse testibus singularibus, concurrentibus iis de quibus in eadem l. 4. nempe, *Que sean dos, o tres, o mas, y tales que entienda el juez que son de creer. Y otro si auiendo otras algunas presumpciones y circunstancias, por donde vea el juez que es verdad lo que dizen, y que esta manera de prueua es valida y bastante para en lo que toca al derecho, que pertenece à la fabrica, y al que lo acusare, mas no para en lo que toca à los mismos testigos: por que ellos no han de auer ninguna cosa desto que dieren su testimonio*, & cum aliis hoc etiam probat Honded. *vbi suprà.*

Quamobrem, vt inquit Iason *d. consil. 78. versiculo, item isti testes, volum.* 3. testes debent protestari quod non intendunt ex eodem testimonio aliquod ius, alioquin essent repellendi, & sequitur alios allegans Mascardus *vbi suprà, numer.* 15. Sed hoc non censeo esse necessarium, si quidem sufficit quod nostra l. regia prouidet, nempe, *que ellos no ayan de auer, ni agan ninguna cosa desto que dieren su testimonio*, absque eo quod protestentur se non intendere ex eorum testimonio aliquod ius: hoc namque non est de substantia, sed tantum quod nihil consequatur ex eorum dictis. 22

Illud tamen verum esse censeo in proposito, quod ex magis communi opinione plurimos allegans tradit Mascardus *vbi suprà, numer.* 14.

omnes,

nempe, hoc de testibus singularibus ad probationem vsuræ posse ampliari, vt procedat etiam si ipsi testes essent participes criminis, & deponerent soluisse vsuras, contractusque vsurarios iniisse cum vsurario: quia etiam tunc probarent, dummodo deponerent ad fauorem tertij, vt in nostra l. & per eam ita tenet Auendan. *in 1. part. cap. 2. prator. num. 19. versic. & quamuis, & in 2. p. cap. 28. numer. 2. versic. & quamuis*, non autem proprium, nempe, ad repetendas vsuras.

13 Et similiter ego addo dummodò cætera, de quibus in hac nostra lege regia 4. simul concurrant: vnde his concurrentibus proxenetæ & mediatores sufficient pro testibus, Cardin. *in clement. 1. §. cæterum, num 2. de vsur.* Cepol. *de simul. contract. præsumptione 26. n. 185.* & cum eis Mascardus *vbi suprà n. 19.*

Vnde suppleri debet Auendan. *vbi suprà*, dum omisit addere simul cum prædict. testibus singul. alias præsumptiones & coniecturas vel circunstantias, quod hæc etiam requirantur simul concurrere, vt expresse cauetur in hac nostra lege regia 4. ibi: *Otro si auiendo otras algunas presumpciones y circunstancias*, quod oculis linceis perspexit D. Couarr. *lib. 3. variarum resol. cap. 3. sub. num. 5. in versiculo, hinc profecto*, ibi: modo bis testibus, & Didacus Perez *in d. l. 1. pagin. 46 colum. 2.* & Spino *in speculo testamentorum, in 10. part. n. 19. pag. 90.* secundum priorem impressionem.

Alis plura circa probationem vsurarum congerit Mascard. *per totam illam conclusionem 1419.* quæ sunt videnda quoties casus contigerit. Verùm semper decisio dictæ nostræ l. 4. circa testes singulares obseruanda erit cum suis requisitis. Quod si in aliquibus fuerint eis contraria tradita in proposito per Doctores, in his saltem Regnis minimè admittenda erunt.

14 Quomodo autem quis probetur vsurarius manifestus agunt latissimè Mascard. *d. 3. tom. conclusione 1420. per totam*, & Ceuall. *d. quæst. 537. per totam* & de pœnis: quam plurihus manifestorum vsurariorum agit latè Molina Theolog. *2. parte de iustitia, & iure, disputat. 334. columna 485 cum sequentibus.*

15 Deinde optimè obseruauit Couarruu. *lib. 3. variarum resolut. cap. 3. sub numer. 5. versic. ex quibus*, admonendos esse Regios iudices vt caute nostra regia constitutione 4. vtantur in praxi, quoties de puniendis vsurariis apud ipsos tractetur, siquidem in pœnam statutum est quod vsurarius tot numos, quot mutuo dedit, reddere cogitur Regio fisco & accusatori: Nam si de pluribus mutuis per testes singulares iuxta legem regiam probatum fuerit, non omnino est vsurarius integram legis pœnam soluere cogendus, sed minorem arbitrio iudicis, nisi ipsi ex circunstantiis visum fuerit quodlibet mutuum satis planè probatum esse, qua in re oportet iudicem diligenter omnia, & æquo iudicio perpendere. Et Couarruuiam *vbi suprà*, refert & sequitur D. Azeuedo *in dicta lege 4. numer. 1.* [illegible] eius verba referat, sed non benè: quia vt existimo, Couarruuias loquitur quando vnum quodque mutuum non est plene probatum testibus etiam singularibus. Non enim sufficit ad pœnam ordinariam, quod testes singulares deponant vnusquisque de suo mutuo, sed requiritur, quod vnumquodque mutuum probetur duobus vel tribus testibus quamuis singularibus, cœteris insuper concurrentibus de quibus in nostra lege 4. aliàs autem mitior pœna erit imponenda arbitrio iudicis. Et hoc est quod ego intelligo voluisse, & admonuisse Couarruuias *vbi suprà*, estque eius opinio iustissima & prudentissima, & voluerunt relati per Honded. *consil. 33. num. 94. volumine 2.* & ipse cum eis.

16 Ex quibus sequitur primò, secundum Auendan. *2 p c. 28. n. 2. versiculo, ex quo*, quod si aliquis ex prædictis testibus patiatur exceptionem, non facit fidem etiam in crimine vsurarum, in quo multum operatur iudicis arbitrium secundum Innocent. & Bald. quos ibi refert.

Secundò infertur, secundum eundem Auendan. *vbi suprà*, quod in crimine vsurarum contra testes singulares deponentes de facto proprio admittitur repulsa & reprobatio, cum nostra l. regia requirat quod sint idonei. Quod secus esset si duo essent contestes in eodem facto, nam etiam si aliàs paterentur exceptionem, adhùc non repelleretur in causa vsurarum propter difficultatem probationum in probandis excogitatis fraudibus fœneratorum, nisi testes essent inimici secundum Auendan. *dicto cap. 28. numer. 3.*

17 ¶ Vbi etiam quod vnus testis de facto proprio deponens in isto crimine vsurarum, quamuis alia indicia concurrant, non probant contra vsurarium secundum Ias. quem refert, & rectè ex nostra l. dum requirit simul cum iudiciis duos vel tres testes singulares de facto proprio, quod etiam plures allegans probauit Mascard. *vbi supra n. 16.* saltem quando agitur criminaliter, vt ibi per eum *n. 18.*

18 Quinimo etiam attenta nostra l. regia Auendan. *dicta 1. part. cap. 2. num. 19. versiculo & quamuis*, requirit quod adsint tres testes singulares deponentes singuli de facto proprio, & quod non sufficit minor numerus. Cui opinioni videtur contradicere littera nostræ l. regiæ ibi, *dos; ò tres, ò mas*: alternatiua enim illa, ò non requirit concursum trium testium, sed potius duos sufficere innuit, aliàs eadem ratione nec tres testes singulares sufficerent, cum eadem l. postea dicat *tres, ò mas*.

19 Verius igitur sensus esse mihi videtur nostræ l. quod duo, tres, vel vlteriores testes singulares sufficiant, non verò vnus: & sic quod quando plures adfuerint quàm duo, sufficientior probatio sit. Duo tamen sufficiunt, non tamen vnus etiam cum aliis indiciis, adminiculis & præsumptionibus, quæ etiam requiruntur cum testibus singularibus simul, vt prædiximus.

SVMMARIVM.

1 *Clericus vsurarius qua pœna puniatur? & per totam quæstionem, præcipuè n. 7.*

2 *Vsurary adhuc post peractam pœnitentiam sunt infames ad testimonium & dignitatem.*

3 *Laicus vsurarius quo pacto efficiatur infamis?*

4 *Sententia declaratoria requiritur etiam in pœnis, quæ ipso iure imponuntur. Fallit quatuor in casibus, vt in num. 5.*

6 *Clericus infamis repellitur ab obtinendo beneficio.*

7 *Clericus vsurarius propter infamiam deponendus est ab officio & beneficio.*

8 *Clericus*

8 *Clericus vſurarius eſt inhabilis ad ſacrorum ordinum ſuſceptionem.*
9 *Infamis infamia iuris, vel facti, eſt irregularis ad ordines ſacros ſuſcipiendos.*
10 *Irregularis eligi, ſeu præſentari ad Eccleſiaſticum beneficium ſeu dignitatem non poteſt.*

De pœna clerici vſurarij.

QVÆSTIO LXXXI.

1 QVÆRO modò qua pœna puniatur clericus vſurarius? Et in hoc reſolutiuè procedens obſeruandum eſt, clericum vſurarium infamem eſſe ipſo iure eo pacto quo laicus iuxta textum ſecundum Abb. ibi *in cap. inter dilectos de exceſſ. prælat.* textus etiam *in cap. infames, §. porrò, 3. quæſtione* 7. D. Couar. *lib. 3. variar. reſolut. cap. 3. numer. 2. & 3.* Beroard. Diaz *in practica criminali canonica cap. 88. in nouis, numer. 1.* vbi additionat. *in princip. littera. A* refert eſſe communem ex Couarr. *vbi ſuprà, num. 2.* vbi tamen non loquitur in clericis, ſed ſimpliciter & generaliter in vſurario: ſed *num. 3.* vbi agit de clerico vſurario, id probat eo pacto, quo laicus vſurarius eſt infamis non tamen dicit eſſe communem opinionem.

2 § Addit Bald. *in l. improbum fœnus, C. ex quibus cauſis infam. irrogat.* quod adhùc poſt peractam pœnitentiam vſurarij ſunt infames ad teſtimonia & dignitates, dicens hoc eſſe menti tenendum, quem refert & ſequitur Bernard. Diaz *vbi ſuprà, dicto num. 1.* Verùm contrariam opinionem tenuit idem Bald. *in l. Caſſius ad finem. ff. de Senat.* ſeribens quod ſi vſurarij pœniteant & vſuras reſtituant, de æquitate canonica famam recuperant, quem ſequitur Felin. *in cap. 1. colum. 12. verſiculo, limita octauò, de probat.* & Matheſyl. *ſingul.* 196. & eos refert contra ſuum authorem Salzed. *vbi ſuprà, littera B.*

3 § Modò pro intellectu præcedentis obſeruationis eſt videndum quo pacto laicus vſurarius efficiatur infamis? vt eodem modo dicamus clericum huiuſmodi effici.

Qua in re Salicet. *in dict. lib. improbum fœnus numer. 2.* cenſet vſurarium publicum etiam ante ſententiam notatum & affectum eſſe infamia facti & iuris; at vſurarium occultum nec iuris infamia affici, donec eius crimen detectum fuerit per ſententiam. Pro qua doctrina expenditur *d. l. improbum fœnus*, dum exercentes improbum fœnus infamia afficit, quaſi exercitium eius criminis requirat quod publice pateat: idem probat *dict. cap. inter dilectos*, dum frequentem mutui dationem exigit. Tertiò idem probatur, quia infamia etiam iuris ex delicto naſcitur, vt in lege cognouimus, ff. de variis, & extraordinar. cognitio. ſi vt fama & illæſæ dignitatis ſtatus ex bonis moribus: neutrum autem ſine publica rerum notitia poteſt contingere, vt patet: ergo, &c. Hocque ipſum generaliter de quacumque infamia iuris ipſo facto à lege irrogata cenſet Alphonſ. à Caſtro *lib. 2. de poteſtat. l. pœnal. cap. vltimo*, quem refert idem in ſpecie noſtra probans Couarrunias *vbi ſuprà, num. 2. verſicul.* ſcribit tamen aduerſus Paul. Caſtrenſ. in ea nuncupatim contrarium exiſtimantem in dicta lege *improbum fœnus* in fine, eandem præcedentem reſolutionem cum Couarr. ſequitur D. Molin. Theolog. 2. *tom. de iuſt. & iur. diſputatione* 334. *colum.* 483. *cum ſequenti*, vbi ampliat ſecundum communiorem, & veram opinionem, vt procedat hodie etiam aduerſus eos, qui exercent vſuras Iure Ciuili antiquo permiſſas.

4 Nec contra ſupradictam communem & veram reſolutionem obſtat altera non minus recepta ſententia, quæ habet quod etiam in pœnis, quæ ipſo iure imponuntur requiritur ſententia declaratoria facti, ex quo pœna ipſo iure lata eſt lege eius, qui delatorem, & ibi Bartholus *ff. de iure fiſci*, *textus in cap. cum ſecundum leges, §. confiſcationis*, & ibi Doctores *de hæret. lib. 6.* & refert innumeros anthores hanc opinionem tenentes Tiraquel. *in lib. ſi vnquam verbo reuertatur, numer.* 400. *C. de reuocat. donat.* & Anton. Gomez *in 3. tom. var. reſol. cap. fin. num. 3.* & Roland. à Vall. *conſil. 18. num. 11. lib. 1.*

5 Quia reſpondemus, hoc non procedere primò cum factum eſt adeò notorium, vt nulla ſit opus declaratione. Secundò cum qualitas ipſo iure inducta competit, & adeſt lite iam inchoata. Tertiò reſpectu fructuum. Quarto cùm pœna trahit ſecum executionem, nullamque facti executionem requirit, vt infamia de qua agimus, excommunicatio, & aliæ huiuſcemodi, vt optime & latè declarat Felinus *in cap. Rodulph. de reſcriptis*, & *in capite, cum non ab homine de iudic.* quem refert & ſequitur Tiraquell. *vbi ſuprà, numer.* 401. & tenet etiam Bald. quantum ad pœnam infamiæ, *in lib. 1. circa medium, verſiculo, poſſet hic dubitari, ff. de his, qui notantur infamia.*

6 Ex ſupradictis planè deducitur, quod clericus vſurarius huiuſmodi repellatur ab obtinendo beneficio iuxta gloſſam *in cap. præterea de vſur. per regulam infamibus de regul. iur. in 6.* tametſi Epiſcopo licitum ſit hanc infamiæ notam tollere & abolere ab eo, qui iam pœnituerit, ad effectum obtinendi beneficia Eccleſiaſtica: quod gloſſa communiter recepta docuit *in d. cap. præterea verbo ſuſpendas*, teſte Couarr. *d. lib. 3. variarum reſolut cap. 3. numer. 3.* & reuuit Bernard. Diaz *dict. cap. 88. numer. 1.* & ibi addit. *littera A. verſiculo, poterit tamen*, vbi eam communem eſſe dicit ex teſtimonio Couarruu. *vbi ſuprà*, qui ambo hoc verum intelligunt quantum ad beneficia obtenta, non verò quoad obtinenda, quæ infames aſſequi non poſſunt abſque Romani Pontificis indulgentia: quod gloſſa expreſſe obſeruauit *in dict. c. inter dilectos de exceſſ. prælato.* Sed vt arbitratur Molina *vbi ſuprà columna*, 485. gloſſa illa non negat poſſe Epiſcopum poſt pœnitentiam & ſatisfactionem reddere habilem clericum vſurarium ad obtinenda beneficia, quæ de nouo vacent, & ad quæ de nouo poſt talem pœnitentiam acquirat ius, quo pacto intelligenda eſt gloſſa *dict. cap. præterea*, ſed ſolum aſſerit gloſſa *dict. cap. inter dilectos*, ad ea beneficia obtinenda, ad quæ ante pœnitentiam & ſatisfactionem erat electus & habebat ius non poſſe reddi habilem per Epiſcopum, ſed omnino eſſe ab eis repellendum, conferendaque eſſe alteri, poſſe tamen diſpenſare vt maneat in iam obtentis. Hic tamen ſenſus atque intellectus Molin. diuinatorius eſt ad gloſſam, quæ expreſſim dicit, quod clericus propter vſuram indiſtinctè repellitur ab obtinendo: ideò non tenendus, ſed communis re

ſolutio

ſolutio ſupra adducta ex gloſſis & Doctoribus præcitatis & Vela *de delict. capite vltim. pag.*196.

7 Clericus prætetea vſutatius præter infamiam ob id ab eo contractam deponendus eſt officio, & beneficio, texthis eſt inſignis *in capite primo, de vſurar.* vbi notant Ioann. Andreas, Abbas & Rauen. Alexander *conſil.*72. *lib.*1. *in principio.*

Contrarium tamen videtur probare text. *in dict. cap. præterea*, ex quo patet clericum vſurarium arbitrio iudicis ad certum vſque tempus officio, & beneficio ſuſpendendum eſſe, non verò deponendum.

Quare pro vera reſolutione huius puncti obſeruandum eſt, quod clericus vſurarius primò quidem ſuſpenſione puniatur: demum eo ſe non corrigente procedatur ad degradationem contra illum, & ſic deponendus erit ab officio & beneficio, vt voluit Hoſtienſis *in ſumma de vſurar.* §. *fin. verſiculo, alio à iudice*: Et hæc eſt practica pro iudicibus ſecundum Bernardus Diaz *vbi ſuprà*, quam ſequitur abſque illo de degradatione Couarruuias *vbi ſuprà, dict. num.*3. Didacus Perez *in rubric. tit.*2. *lib.*8. *ordinament. pag.*26. *colum.*2. quibus aſtipulantur verba textus *in d. cap.*1. dum dicit vſuratum lucris inſiſtat.

8 Similiter vſurarius eſt inhabilis ad Sacrorum Ordinum ſuſceptionem, textus *in cap. maritum* 33. *diſtinctione, cap. ſeditionarios* 46. *diſtinctione, cap.*1. 47. *diſtinctione*, Didacus Perez *vbi ſuprà, pagina* 26. *columna prima*, Salced. *vbi ſupra, in principio, litt. A.* nec mirum id videri debet, ſiquidem vſurarius eſt infamis, vt præmiſimus.

9 Et infamis infamia iuris vel facti eſt irregularis ad Ordines Sacros ſuſcipiendos *cap. qui in aliquo* 51. *diſtinctione, cap. Eleutherius*, §. *hinc colligitur* 2. *quæſtione tertia*, vbi loquitur de infamia iuris, Ricardus *in* 4. *ſententia diſtinctione* 25. *artic.*6. *quæſtione* 1. & ibi *quæſtione* 2. loquitur de infamia iuris Canonici, Angel. *verbo infamia*, §.10. & Syluest. *quæſt.*3. idem de infamia facti probat *cap. omnipotens de accuſat.* Ricardus *vbi ſuprà, quæſt.*3. Villadieg. *de irregul. cap.*1. *verſic. item eſt irregularis infamis*, Didac. Perez præd. referens *vbi ſuprà.*

10 Vſurarius itidem eligi, ſeu præſentari non poteſt ad Eccleſiaſticum beneficium, ſeu dignitatem *cap. de Petro* 47. *diſtinct.* Bertachin. *in tract. de Epiſ.* 2. *lib.* 1. *part. quæſt.*33. Lambert. *de iure patron.*2. *lib.*1. *part. art.*21. *q.*9. Didacus Perez & Salced. *vbi ſupra.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de retrouendendo licitum omninò eſt de Iure Cæſareo, Regio & Canonico, & n.*2. *& 3. per totam quæſt.*

4 *Pactum de retrouendendo quandocumque expreſſum in inſtrumento venditionis, ſimul cum obligatione bonorum, an ſit perſonale tantum, an reale, ita quod ſequatur fundum, & quemcumque ſingularem ſucceſſorem, & num.*5. *& 6.*

7 *Pactum de retrouendendo cum modicitate pretij an inducat ſufficientem ſuſpicionem vſuræ, & num. ſeq. cum ſuis limitationibus, necnon & num.*38.

11 *Cap. ad noſtram de emptione & venditione intellectus, & num.*29.

24 *Contractus in dubio potius reputari debet illicitus quoad forum conſcientiæ, quam licitus fauore animæ, ſecus, quoad pœnam corporalem.*

25 *Paruitas pretij in pacto de retrouendendo quomodocumque probatur, vt hic.*

26 *Contrahentes cum pacto de retrouendendo, ſi reuera emere ac vendere intendant, vſura in foro conſcientiæ non committitur, etiam ſi pretium ſit valdè diminutum: erit tamen emptio iniuſta præter pretij inæqualitatem, &c. vt hic, ſecus in foro exteriore, vt num.*27.

28 *Res minus valet, quando venditur cum pacto de retrouendendo in perpetuum, quam cum limitatione temporis, & plus valebit ſi fiat venditio cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus, quam ad longius.*

30 *l.*4. *tit.*6. *lib.*8. *nouæ collect. Reg. intellectus, & num. ſeqq.*

31 *Cautiones & clauſula inſolitæ ſimulationem & fraudem præſeferunt.*

32 *Pactum appoſitum in emptione cenſuum redimibilium, quod poſſit redimi intra certum quodam tempus, & non poſtea, an ſit licitum.*

33 *Pactum de retrouendendo poſt certum tempus, & non antea, ſimul cum clauſula quod interim lucretur fructus, cenſetur factum in fraudem vſurarum, & ideò fructus computandi ſunt in ſortem principalem, & n.*34. *vide etiam num.*39.

36 *Pactum de retrouendendo cum pacto negatiuo de non redimendo in fauorem ſolius fœnerari ſufficienter conuincit ipſum de prauitate vſuraria, deficiente etiam modicitate pretij.*

37 *Annui redditus contractus, eo pacto adiecto, quod redimi non poſſint intra certum tempus, eſt nullus: vide melius numero* 41. *vbi contrarium probatur annullato tantum præd. pacto.*

40 *Didacus à Couar. defenditur à quadam contradictione ſibi imputata.*

40 *Pacta reſtringentia facultatem cenſum redimendi tam à parte ante, quam à parte poſt, ex natura rei non eſſe illicita, ſi cenſui apponantur, modo, quo plus reſtringitur libertas redemptionis, eo plus emptor cenſus accreſcat in pretio, quatenus, quo plus periculi imminet ne cenſus irredimibilis euadat, eo plus valet cenſus, num.*40. *verſic.* Nihilominus.

42 *Pactum quod venditor cenſus teneatur intra certum tempus cenſum redimere, reddit ipſum contractum vſurarium.*

43 *Emptio cum pacto de retrouendendo maiori pretio, & an res interim dum non redimitur locari poſſit licitè venditori? remiſſiuè.*

44 *Emptio cum pacto de retrouendendo in emptoris fauorem an ſit licita? Et vniuerſim, quando contractus diſſoluitur, ad quem pertineant fructus ex re vendita, medio tempore percepti? remiſſiuè.*

An ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarius, necne.

In eadem l.4.

QVÆSTIO LXXXII.

QVÆRO circa eandem l.4. de qua *supra, in 2. conclusione, quæst.*80. an ex pacto de retrouendendo præsumatur contractus vsurarius necne? Et in hoc sit prima conclusio.

1 Pactum de retrouendendo licitum omnino est iure Cæsareo *l.2. Cod. de pact. inter emptorem & vendit.* vbi Angel. & Paul. Castr. Socin. *iun. consil.27. num.5. vol.4.* Crotus *consil.141 n.2.* Cephal. *consil.289. num.33.* Nata *consil.198. num.2.* Berusus *consil.212 num.6. vol.3* Neuizana. *consil.88. num.5. in fin.* Decius *consil.3c8. & 591.* Corn. *consil.23. in princ. vol.3. decis. Pedemont.* Octau. 42. *sub num* 8. *ad fin.* & eos referens Roland. à Valle *consil.58. n.9 volum.4.* Couar. *lib.3. var. resol. cap.8. num 4.* Anton. Gomez *in 2. tom. var. resol. cap.2. num.27.* Et de iure nostro Regio est expressa l.42. tit.5. *part.5.* vbi ita cauetur: *Por cierto prec o vendiendo vn home à otro alguna cosa, poniendo tal pleyto outro si en la vendida, que quande quier que el vendedor ò sus herederes tornasen el precio al comprador, ò à los suyos, que fuesen tenudos de tornarlo aquella cosa que assi vendiesse, dezimos que si tal pleyto fuere puesto en la vendida, que deue ser guardado. E si el comprador, ò sus herederos no quisieren gardar el pleyto, ni tornar la cosa assi como es sobredicho, si pena fuere puesta en el pleyto deuela pechar. E si el vendedor, ò sus herederos quisieren recibir la pena, deuese partir de la cosa vendida, fueras ende si el pleyto fuero puesto que tornase la cosa è pechase la pena. E si pena non fuesse puesta en el pleyto, entonces el comprador es tenudo de tornar la cosa en todas guisas, si es en su poder, ò si en su poder non es, deue pechar al vendedor todos los daños è los menos cabos que le vinieron por que no tornò aquella cosa que assi auia vendida.* Idem probat l. nostra Regia 4. huius titul: 6. *lib.8. noua collect. reg.* per locum ab speciali & à contrario sensu in versiculo *y per que algunos,* dum ad hoc vt pactum de retrouendendo reddat contractum vsurarium duo requirit, nempe, *que no pudiesse dar el precio que recibio hasta cierto tiempo, y que entre tanto gozasse de los frutos, &c.* Ergo his deficientibus pactum præfatum licitum est, & contractus non erit vsurarius.

Sed & iure Pontificio pactum hoc licitum omninò esse per locum etiam ab speciali deducitur ex textu *in cap. ad nostram de emptor. & vendit.* ibique adnotant Ancharan. Abb. & Imol. idem Ancharan. *consil.30.* D. Couarru. & Anton. Gomez *vbi suprà*, licitumque esse hoc pactum in animæ iudicio probatur Leuitic. cap.25. *vnde cuncta regio* (inquit Dominus) *possessionis vestra sub redemptionis conditione vendetur,* & tenent Albert. *in d.l.2.* Archid. *in c. plerique* 14. q.3 Cunrad. q.83 & eos referens Couarru. *vbi suprà*, nec non Anton Gomez *d. num.27.*

Et quod pactum de retrouendendo omni iure sit de se licitum affirmat esse communem sententiam tam ius Cæsareum quam Pontificium profitentium ac Theologorum Cagnol. *in d.l.2. num.7.* Tiraquell. *de retract. conuention. in præfatione, num.1. vsque ad num.3.* & cum eis Mascard. *de probat. volum.1 conclus 441. num.3.* loquens expressè in pacto affirmatiuo, vt patet ex eodem ibi *num.4.* eandem sequitur plures alios allegans Felician. de Solis *de censib. lib.1. cap.6. num.12.* & hæc est vera & communis sententia secundum Molin. Theolog. qui eam latè probat 2 *part. de iustitia & iur. disp.375. colum 784 cum sequent.*, & Emanuel Rodriguez *in sua summa 2. tom. cap.85. per totum.* vbi cumulat plura requisita ad iustificationem huius contractus: & præfatam conclusionem, nempe quod pactum de retrouendendo in se sit licitum de iure Ciuili, Diuino & in foro conscientiæ & animæ, tenet etiam plores allegans Ioan. Vincent. Honded. *consil.33. n.64. lib.2.* vbi *num.65.* quod quando non concurrit modicitas pretij omnes tam Canonistæ, quam Legistæ & Theologi communiter conueniunt quod pactum de retrouendendo etiam post certum tempus de per se non sit illicitum, seu suspectum, vt testatur Tiber. Decian. *consil.2. num.130. cum sequentibus, & num.135. lib.1.* & latè Azeued. *in hac l.4. num.8. cum seqq.* ¶ Vbi *num.12.* cum communi ampliat, vt procedat etiam si pactum hoc apponatur ex interuallo imò non est ita suspectum quando fit ex interuallo, sicut quando in continenti apponitur, vt cum Bald. *in cap. cum M. de constit.* & Doctores *in d.c. ad nostram* tenet Thom. Grammatic. *decisione Neapol.78. num.8.* est communis secundum Octau. *decis. Pedemont.41. n.19.* refert alios Mascard. *de probat. 1. tom. conclus.447. num.30.* tametsi Alexand. *cons 51. num.2. & consil.119. in fin. lib.4.* contrarium velit, nec non & Crauet. *consil.156. num.18.* imò quod ex pacto adiecto ex interuallo maior arguatur suspicio, quia ad cautelam tempus interiectum videtur: hoc tamen minimè est verum, nisi vbi aliæ extarent coniecturæ, vt placuit Tiraquel. *de retract. conuent. in præfatione, num.6. 9. & 12.* Menoch. *de arbitr. iudic. lib.2 centuria 1. casu 13. num.3. ad fin.* vbi *num 4.* quod ex arbitrio iudicis totum erit iudicandum ex Crauet. *vbi supra, num.17. versic. non obstat tertium*, & sequitur Mascard. *lib.1. conclus.441. num.9. circa fin. versic & hinc est, & d. conclus.447. num.32.* ¶ Et quod quando pretium iustum conuenit, pactum præd. sit licitum probat Gregorius Lopez *in l.28. glossa magna, columna penultima, tit.8. part.5.* & Nauarrus *in Manual. Latin. cap.17. num.247. cum sequentibus*, & Didacus Perez *in l.1. tit.8. lib.8. ordinamenti, pag 39 col.2.* & Caualcan. *in 2. decis.16. aliàs 62 num.6.*

2

3

4 Dubium tamen satis controuersum est an pactum de retrouendendo quandocumque expressum in instrumento venditionis cum obligatione bonorum sit personale tantum, vel reale, ita quod sequatur fundum & quemcunque singularem successorem, & sic secundum vel tertium possessorem? Et in hoc Paul. de Castr. per textum ibi *in l. si cum venderet, ff. de pignorat. actione*, tenet oblato pretio à venditore statim in ipsum ipso iure & sine noua traditione transire dominium vtile, ideoque ipsum venditorem posse à quolibet possessore vendicare, etiam si emptor transtulerit in alium ante oblationem pretij, quia non poterat transferre nisi cum sua causa, & sic oblato postea pretio resoluitur ius illius, qui emit ab eo, per *l. lex vectigali, ff. de pignorat.* nihilque hoc casu differre inter id pactum reuenditionis & illa additionis in diem, & legis commissoriæ, nisi quod in hoc transfertur dominium

minium vtile tantum ipso iure, in illis etiam directum per notata *in l. 1. verbo, mortis causa donatio, ff. de donat.* idque dicit notandum, quia quotidie contingit de facto. Et hanc opinionem Paul. Castrens. sequuntur plures, quos citat Tiraquel. *de retract. conuent. §. 1. glossa 7. num. 6.* vbi *numeris sequentibus* refert alia fundamenta huius 1. opinionis. Eandem sequitur cum aliis quos citat D. Couar. *lib. 3. variar. resolut. c. 8. num. 3. versic. hinc apparet,* vbi opinatur hanc sententiam in praxi recipiendam fore: eam etiam sequitur Ioan. Medin. *quæstione vltima de vsur.* & esse communem plurea allegans & consuetudine dicentes esse receptam testatur Ioan. Orosc. *in l. ab emptione, num. 35. ff. de pact.* vbi eam magis sequi videtur, & plurimus congerens Caualcan. *in 2 part. decisione* 16. aliàs 62. *num. 6. & 7.* vbi refert Hieronym. Magon in Rota Lucan. *decis. 8. num. 1. cum sequentibus*, hanc esse magis communem, & ita obseruari, & Rotam Lucanam iudicasse. Et tandem inquit ibi Caualcan. quòd hæc opinio verè est magis communis, & etiam æquior & rationabilis, quia venditor, qui vendidit cum tali pacto, non vendidisset rem si credidisset emptorem eam alienaturum in alium, taliter quod ipse eam recuperare non posset, & maximè quando res alienata esset maioris pretij & valoris, vt præsumitur propter tale pactum retrouendendi factum in fauorem venditoris, ob quod emptor non vult dare veram æstimationem nisi liberè eam habeat, sed vult tertiam, aut quartam partem pretij retinere.

Contrariam tamen opinionem in hoc articulo, imò quod ex hoc pacto de retrouendendo non transferatur dominium ipso iure, oblato pretio sine noua traditione, neque competat rei vendicatio, neque possit res à tertio possessore vendicari, tenuit idem Paul. de Castr. *in l. si à te, C. de pact. inter empt. & vendit. & consil 306. quanquam, longa columna vltima, lib. 2.* & alij plures auctores relati per Tiraquel. *vbi suprà, num. 12.* vbi refert Raphaëlem Comment. dicentem ita habere communem opinionem, & *num. 13.* inquit illam sibi videri præcipuam rationem inter alias huius opinionis, quia ex huiusmodi facto competit actio personalis, vt notatur *in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* Ex quo sequitur non transire dominium, dicit etiam communem ex Alexand. & alios referens Ioann. Orosc. *vbi suprà*: eandem sequitur & latè probat Anton. Gomez. *in 2. tom. variar. resolut. cap. 2. de emptione & venditione, num. 29. per totum*, & Gregor. Lopez *in l. 42. tit. 5. part. 5. verbo, el comprador, & verbo, deue pechar.* Et hæc opinio est communior & amplectenda secundum Mulin. Theolog. *2. tom. de iust. & iure disputatione 374. col. 780. in fin. versic. dubium est*, ibi contraria tamen opinio, quæ probari videtur secundum eum & Anton. Gomez. *vbi supra, in d. l. 42. tit. 5. part. 5.* in illis verbis, *que el comprador es tenudo de tornar la cosa en todas guisas, si es en su poder, y si en su poder no es, deue pechar à el vendedor todos los daños y los menoscabos que le vinieron, por que no torno aquella cosa que ansi auia vendida*: ergo quando res iam non est in potestate emptoris solùm primo venditori conceditur actio ad interesse aduersus emptorem. Hoc tamen expressè decisum non est *in d. l. reg.* & ita Gregor. Lopez *super ea glossa fin.* dicit quod illa lex non concludit pro hac opinione, quia potest intelligi vt vtrumque habeat venditor. vel agendi ad interesse contra primum emptorem, qui rem alienauit, vel vtilem rei vendicationem contra secundum emptorem, vt dixit Paul. de Castr. *in primo loco supra citato* pro prima opinione. Quod idem in effectu respondit Ioan. Orosc. *vbi suprà, num. 38.* dicens primum eam l. de pacto loqui, quod verbis obliquis conceptum sit, redditionis scilicet, siue restitutionis, vt patet ex illis verbis *que fuesen tenudos de tornarle aquella cosa que ansi vendiesse*: vel secundò quòd l. illa dicat teneri emptorem modis omnibus ad rem reddendam, non tamen negare dominium, aut directum, aut vtile ipso iure transferri: possunt enim illa de nuda facti traditione intelligi, ad quam emptor teneatur. Quid tenendum?

Ego profecto articulum hunc satis difficilem esse existimo, in quo vt vidimus duæ opiniones communes & magis communes contrariæ reperiuntur: nihilominus tamen veriorem & tenendam esse censeo præfatam secundam in pacto de retrouendendo personali, de quo loquitur d. l. patriæ, dum dicit, *que quando quier que el vendedor, ò sus herederes tornase el precio al comprador ò à los suyos, que fuesen tenudos de tornarle aquella cosa que ansi vendiessen.* Quod procedit etiam si adiecta foret hypotheca generalis omnium bonorum pro securitate & adimplemento eiusdem pacti: tunc namque oblato pretio non transfertur dominium absque traditione, nec cõpetet rei vendicatio venditori aduersus tertium rei possessorem non hæredem primi emptoris, imputet enim sibi hic, qui aliter sibi non prouidit de remedio in pacto, vt potuit. Et licet d. l. regia 42. non neget dominium directum, aut vtile ipso iure transferri oblato pretio, & possit intelligi vt vtrumque remedium habeat venditor: nihilominus tamen concedendo l. illa remedium prædictum venditori aduersus primum emptorem tantum, *diziendo que si pena no fuesse puesta en el pleyto estonce el comprador es tenudo de tornar la cosa en todas guisas si es en su poder: è si en su poder non es, deue pechar al vendedor todos los daños è menoscabos que le venieron por que no torno aquella cosa que assi auia vendida*, & non loquendo nec procedendo vlterius contra tertium vel possessorem nec obligat eum, tacitè videtur denegare actionem contra ipsum, nec in re adeo necessaria defecisse lex videatur. Sicque multum vrget d. l. 42. pro hac secunda opinione negatiua in fauorem tertij possessoris non hæredis primi emptoris, præsertim attenta decisione textus *in l. quoties, Cod. de rei vendicat. cui consonat l. 50. & 51. eodem titul. 5. part. 5. & l. 14. titul. 13. eadem partita*, quibus cauetur quod re duobus vendita diuersis temporibus præfertur secundus emptor, cui tradita fuit possessio ipsius, de qua materia latè egimus *in nostro tractatu de iuramento confirmatorio 1. part. cap. 30. per totum*: ergo à fortiori idem est dicendum in pacto de retrouendendo præcedenti.

Si verò pactum de retrouendendo verbis di- 5
rectis fiat, quemadmodum fieri solent pacta legis commissoriæ & addictionis in diem, ita scilicet, vt restituto siue oblato pretio venditionis intra certum aliquod tempus, vel quandocumque res sit inempta, sunt qui teneant primam sententiam affirmatiuam in hac specie, quos refert Tiraquellus *vbi suprà, num. 14. & 15.* quam communem appellat, probat & sequitur Ioan. Orosc. *vbi suprà*, aduersus alteram communem contrariam & Caualcan. etiam *vbi suprà*: quæ opiniones inuicem inter se pugnantes sunt in

effectu quas ſupra attulimus. Nihilominus tamen adhuc io hac eadem ſpecie ſecunda prædicta negatiua ſeotentia verior & communior ac tenenda videtur ex ſupra adductis pro ea, & prætetea ex Tiraquel. *vbi ſuprà, num.*16. vbi inquit, quòd pleriſque videtur ſpeciale eſſe In pactis legis commiſſoriæ & addictionis in diem, vt ex verbis directis in illis appoſitis, quòd traoſeat dominium ipſo iore, nec id procedere in cæteris, hancque eſſe communem ex Alexand. profitetor alios plures pro eadem parte allegans. Vnde profecto in vtroqoe prædictó caſu ſequot opioionem ſupra dictam negatiuam.

6 Quam limitat Molina Theolog. vbi ſuprà *columna* 781. *verſiculo, obſerua tamen*, quando in prima vendit ione ſimul cum pacto de retrouendendo, ex preſſè appoſita fuiſſet conditio, quod emens interim dum venditor facultatem haberet redimendi rem, non poſſet eam alteri alienare quàm primu venditori, quia tunc primus venditor extrahere poſſet rem illam de eius poteſtate, cui ab emptore vendita ac tradita fuiſſet. Quæ limitatio comprobatur ex traditis per nos *dicto cap.*30. *num.*7. vbi cum aliis pro conſtituto docuimus, quod pactum de non alienando cum hypotheca ſpeciali in fauorem primi emptoris appoſitum impedit dominij tranſlationem, & ſecundom emptorem eiuſdem rei, ac proinde præfertur prior: ſicque conſultius erit io propoſito de quo nuoc hic agimus, vt vltra pactum de non alienando adiiciatur ad hoc ſpecialis hypotheca rei venditæ cum pacto de retrooendendo.

7 Quod autem non minorem difficoltatem habet, eſt, an pactum de retrouendendo cum modicitate pretij ioducat ſufficientem præſumptionem vſuræ? In primis enim ſont quamplurimi auctores tenentes huiuſmodi contractum cum pacto de retrouendendo & modicitate pretij eſſe cenſendum vſurarium ex textu, quem in hoc velut expreſſum adducunt, in d. cap. ad noſtram de emptione & venditione, vbi inquit textus: Cùm reuerà contractus vſurarius ageretur, quod patet ex eo quod creditor debitori promiſit, quòd quandocunque à ſeptennio vſque ad nouennium daret ſexsginta vncias tarenotum, quæ vix dimidiom iuſti pretij cuotingebant, domos eius reſtitueret & oliuas, &c. Ex quo textu hoc prius deduxit, ac tenuit gloſſa *in cap. conqueſtus, verbo de feudo*, ibi, *item ſi de vſuris*, quam ſeqountur ibi Abb. *num.*9. *&* 10. & alij, item Anton. de Butr. Abb. Barbat. & Burgeoſ. *num.*46. *in d. cap. ad noſtram*, vbi Ioann. de Imol. & Barbat. *conſil.*51. *volumine* 1. Abb. *conſil.*76. *in primo dubio, volumine* 1. Capra. *in regula* 87. *num.*173. Ferter. *caut.*17. Suarez *in ſum communib. opinionib. verbo, venditionis, num.*20. hanc partem vti communem amplexi ſunt, eamque in praxi ſeruari inquit Iacob. de Sancto Georg. *in l. ſi quis nec cauſam*, §. 1. *ff. ſi cert. pet.* & de facto ſe ita obtinuiſſe coram magnificis Iuriſperitis teſtatur Alberic. de Roſat. *in l. emptione, Cod. plus val. quod agitur*, eaque videtur magis communis, vt inquit Decius *conſil.*692. *num.*3. Pariſ. *conſil.*54 *num.*62. *volum.*1. Caſſador. *deciſ.*1. *de vſur.* vbi ait quod illa pars io iudiciis ſecurior eſt & magis commonis ſaltem quoad Canoniſtas, quibus magis quàm Legiſtis in huiuſmodi materiis peccati credendum eſt, & fuiſſe ſæpè ſeruataoi in pretorio Rotæ, & in Neapolitano Seoato affirmat Mattb. de Afflict. *deciſ. Neapolit.* 339. & Thom. Grammat. *deciſ.*76. *num.*7. *&* 29. & communi ſentcutia probatam eſſe affirmat Abb. *d. conſil.*76. *num.*5. eamque ſequuntur præd. & alij plurimi citati à Couarruuia *d. num.*4. & nouiſſimè à Roland. à Vall. *conſil.*58. *num.*1. *lib.*4. vbi quòd iſta pars io iudiciis ſecurior eſt, & magis commonis ſaltem quoad Canoniſtas, quibos magis placet quàm Legiſtis, id quod probat Anton. Gomez. alios allegaos *d. num.*27. eſt communis ſontentia, vt ex Crauet. affirmat Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.*2. *centuria* 1. *caſu* 13. *num.*2. eſt communis ſecuodum Afflict. *deciſ.*40. *num.*17. ſequitur eam idem Afflict. *deciſ.*65. Gregor. Lopez *in l.*28. *gloſſa magna, colum. penultima, & fin. tit.*8. *part.*5. & magis communem, & ita etiam fuiſſe Ferrariæ iudicatum dicit Hippolyt. Rimin. *conſil.*218. *num.*108. *cum ſequenti, volumine* 2. late Deciao. *conſil.*105. *num.*12. *& ſequenti, volumine* 2. Caualcan. *d. deciſione* 16. *in* 2. *part. num.*6. & eſt magis communis, vt ex aliis refert deciſ. Pedemont. Octauian. 42. *num.*1. vbi quod hæc maximè procedere deberet vbi pactum huiuſmodi luendi conceptum ſimpliciter noo fuit, ſed qualitate quod redemptio fieret intra Feſtum Sancti Martini & Natslis Domini noſtri cuiuſlibet anni, ex quo apparet emptorem aoimum habuiſſe loctaodi fructus, ipſumque certum eſſe voluiſſe de lucto, quo caſu duo ſufficiunt ad arguendum contractum ſimolatum & vſurarium ſecuodum Bald. *conſil.*487. *volumine* 1. *& conſil.*114. *volumine* 3. quem refert & ſequitur Craoet. *dicto conſil.*156. *num.*5. & quod multo magis locum habet, quando vltra prædij modicitatem & pactum de retrouendendo intra certum tempus concurreret immoderata quantitas reddituum ſioc penſionis ſecundum Abb. & Alexand. qoos ibi citat. Haoc etiam primam ſententiam communem eſſe profitetur ex aliis nouiſſimè Ceuallos *in ſuis practic. queſtion. quæſt.*224. *in principio*, licèt eam non ſequatur, ſed quam iofra dicemos: eandem affirmatiuam ſententiam ſequuntur alij plures congeſti per Felician. de Solis *de cenſib. lib.*1. *cap.*6. *num.*13. & refert eſſe magis communiter receptam Ioann. Vincent. Hooded. *conſil.*33. *num.*10. *volum.*2. vbi *num.*68. quod ſi hæc opinio eſſet regulariter ſequenda, non propterea noceret in caſu iſto, quoniam illa procederet quando pretium eſt citra dimidiam, vt declarant Curt. Iun. *conſil.*279. *num.*42. *&* 47. *lib.*3. & latius Maſcard. *concluſ.*447. *num.*7. *&* 9. & etiam procederet in pacto de retroucodeodo poſt certum tempus iuxta terminos d. c. ad noſtram, quod eſt magis ſuſpectum, non autem in ſimplici pacto de retrouendendo infra certum tempus, quo caſu requiritur quod emptor ſit etiam ſolitus fœnerari, vt contrarias opioiooes conciliantes declarant Neuizanz. *conſil.*88. *numero* 3. *& ſequentibus*, Corneus *conſil.*241. *numero* 2. *lib.*1. & Cephal. *conſil.*496. *num.*48. *in fin. & ſequenti, lib.*4. & Vincent. Honded. *dicto conſil.*33. *num.*69. *&* 70. quia quando pactum fuit conceptum de retrouendendo poſt certum tempus negat potentiam redimeodi infra illud tempus, & non requiritur probatio quod emptor ſit ſolitus fœnerari, quoniam illud pactum negatiuum æquipollet probatiool quod ſit ſolitus fœnerari ſecondum Crauet. Hieronym. Gabr. & alios plures, quos citat Maſcard. *dict. concluſ.*447. *num.*14. quos ſequitur Honded. *dict. num.*70.

Rurſus ſuot alij plorimi non inferioris coodirioois auctores contrarium probantes: nam ſi

exactius

exactius pensemus decisionem *d. cap. ad nostram*, planè constabit, præcedentem communem sententiam ibi minimè probari. Apparet namque in littera illius textus emptorem mutuum à venditore petitum negasse, eaque causa coactum fuisse venditorem vrgente inopia domos & oliuas eidem vendidisse, pactione apposita pacti de retrouendendo & viliori pretio, quàm ipsæ res iusta æstimatione valerent, vt apertè patet ex principio illius textus, quod est huiusmodi: *Ad nostram noueris audientiam peruenisse, quod cùm R. laicus lator præsentium à M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra vsurarios editum posset in posterum conueniri, domos & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm reuera contractus vsurarius ageretur*, &c. ita considerant Couarr. & Decian. statim citandi. Constat igitur ex littera illius textus quod originaliter actum fuit de mutuo, quia debitor, hoc est, venditor prius pecuniam ab emptorè mutuam petiit, & creditor ne per canonea contra vsurarios editos posset in posterum conueniri, emit à debitore illa bona eum prædicto pacto de retrouendendo & viliori pretio, eum tamen vera contractus vsuratius ageretur, vt patet ex littera illius textus. Vnde quando non constat quod originalis causa fuerit causa mutui, vel quia non fuit factus sermo de mutuo, non præsumitur contractus vsurarius, vt post Odofred. declarant Bald. Cyn. Iacob. de Aretin. & Saliect. *in l. 3. Cod. plus valet quod agitur*, &c. Franciscus Marcus *decis. 483. num 24. part. 1.* Beroius *consil. 169. num. 12. & 20. lib. 1.* Mascard. *dict. conclus. 441. num. 10.* & eos referens Honded. *vbi suprà, num 39* vbi *num 37.* quod hæc opinio procedit etiam si emptor solitus esset fœnerari secundum Cyn. & alios, quos ibi refert, & præcipuè Euerard. *cons. 150. num. 4. & 5.* latè supradicta omnia probante: *& num. 38. cum sequenti*, ait Honded. *vbi suprà*, sufficere ad exclusionem contractus fœneratitij, quod emptor arbitraretur emere, licet alter existimaret accipere mutuum, & ita vnus simularet, alter verò non, vt cum aliis probat Mascard. *d. conclusione 441. num. 11.* & quod licet, quando emptor sentit quod venditor non habebat animum vendendi, Cepol. *de simul. contract. num 90. versiculo, quarto casu* teneat contractum esse fœneratitium & illicitum in foro conscientiæ, admittit tamen valere in foro fori, quando emptor habuit animum emendi, & probari videtur *in d. cap. ad nostram*, ibi, *cùm reuera*, &c. Nihilominus tamen contractus iniustus erit.

Deinde & secundò allud in eo pacto deductum fuit, quod maximam suspicionem fraudis iure optimo exhibet, nempe, definitio illa & restrictio temporis, quo res erat redimenda à creditore: nam vt retulimus contentum fuit ibi, quod venditor ab emptore à septennio vsque ad nouennium posset rem ipsam oblato vel reddito pretio prioris venditionis recuperare: quæ conuentio eo manifestè suspecta redditur, quia emptor ipse certus est in quemcumque euentum se habiturum præcipuos fructus septem annorum, quos vltra sortem percepturus erat atque percepit. Relinquitur ergo primò ex supradictis, quod pactum simpliciter de retrouendendo quocumque tempore, vel ad certum tempus cum iusto pretio, esse licitum proculdubio.

Secundò, quod in casu d. c. ad nostram contractus vsurarius iudicatur non ex prædictis duabos conditionibus, nempe pacti de retrouendendo & modicitate pretij, vt præcedens communis sententia arbitratur, sed ex aliis coniecturis, quæ efficacem vsuræ præsumptionem inducunt, addit Couarr. *vbi suprà, dict. lib. 3. variar. resolut. cap 8. num. 4. versiculo, è contrario, post medium*, illam præsertim nempe quod in eiusdem decretalis specie non ita simpliciter actum est pactum de retrouendendo, sed potius conuentum, quod si venditor pretium reddidisset, aut obtulisset, res venditæ illi restituerentur: quod pactum longè distat à pacto de quo agitur retrouendendi, atque maiorem habet vsuræ suspicionem, cùm potius naturæ pignoris conueniat, cuius ea est vt sine noua conuentione oblato pretio res pignorata debitori restituatur *l. si rem, §. omnis, ff. de pignor. actione*, & ideò pactionem illam, cuius meminit textus *in dict. cap. ad nostram*, maiorem simulationem arguere, vt tradunt Corn. *consil. 4. lib. 1.* & Carol. Ruyn. *consil. 16. num. 11, lib. 4.* & Decian *respons. 2. num. 33.* quos refert & sequitur Azeued. *in hac l. 4. numero 15.* Imò eam pactionem contractui venditionis adiectam vsurariam esse, seclusis aliis coniecturis, scribit Hieronym. Paul. *in pract. Cancell. fol. 24.* cui in hoc minimè consentit Couar. propter auctoritatem Cæsarum, & quia absque vlla labe & vitio, si fraus absit, pactum id contractui venditionis cedere poterit, quod etiam patet ex dicta *l. 41. titulo 5. part. 5.* in verbis supra relatis ibi: *que fuessen tenudos de tornarle aquella cosa, que assi vendiesse.*

8 Tertiò contra superiorem communem sententiam facit, quia ratione pacti de retrouendendo venditio minori pretio fieri debet ad iustitiam commutationis, quàm si liberè absque redimendi pacto fieret: quia ipsum pactum tanquam onus minuit rei aliàs absolutè iustum pretium, quia pars pretij censetur *l. fundi partem, ff. de contrah. empt.* Sic res minoris est æstimanda cùm venditur cum aliquo onere, sub aliave conditione, quàm si liberè venderetur, textus *in c. cùm Ioannes, de fide instrument.* quem ad hoc ibi notat Abb. & in terminis pacti de retrouendendo hoc idem probat Abb. *in d. c. ad nostram, colum. 2. num. 9.* & ibi cæteri Doctores, idem Abb. *in cap. aliquibus, num. 2. de decim.* Caietan. in D. Thom. *2. 2. quæst. 77. artic. 1.* & omnium latissimè Tiraquell. *de retract. 1. lib. in præfatione, num. 10.* & Couar. *vbi suprà, dict. num. 4. versiculo, quibus adstipulatur*, & *d. lib. 3. variar. resolut. cap. 10. num. 1.* Angel. de Clauas. *in summ. verbo vsura 1.* Ioan. Gerson. *de contract. 1. part. conclus. 8.* Metymna *de restitutione de censib. redim. § ex dictis alia nascitur, fol. 166. colum. 4.* Didac. Perez *in rubrica tit. 8. lib. 8. ordin. pag. 31. colum. 2.* Octauian. *decisione Pedemont. decis. 41. num. 14.* & plures alios citans Roland. à Vall. *d. consil. 38. num. 12. cum sequentibus, lib. 4.* & Azeued. *in hac l. 4. num. 25. ad fin.* Ioan. Vincent. Honded. *consil. 33. num. 29. & 30.* vbi alios refert, & Molin. Theolog. *vbi supra, colum. 786. ad fin. & colum. sequenti*, vbi quod hæc est Doctorum communis sententia, eamque bene probat contra Henrich. quod procedit etiam elapso termino assignato ad redimendum, quia in hoc tempus venditionis attenditur, vt firmauit Rota Auenion. *decis. 122. num. 2.* Et licet non fuerit per l. definitum ad quam vsque quantitatem huiusmodi pactum pretium diminuere soleat, & propterea id totum iudicis arbitrio remittatur, vt post alios firmant Cagnolus, Couar. Rota Auenion. & Mascard. *de probat. volum. 1. conclus. 447. num. 11. & 12.*

hæc dimin utio iuſti pretij ratione pacti de retrouendendo integram tertiam partem comprehendere non debet, ſed paulo minus eſt conſtiruenda ſecundum Socin. *conſil.* 15. *num.* 55. *lib.*1. vel ſaltem vltra ipſam tertiam partem non erit admittenda ſecundum nonnullos, quos ad hoc refert D. Couar. *d. cap.*10. *num.*1. quem & alios plurimos citat Caualcan. 2.*part. deciſ.*1. *aliàs* 47. *num.*25. & 26. *fol.*4. dicens cum illis quod ſeruitus pacti de retrouendendo diminuit pretium ad rationem ad minus ſcutorum triginta pro quolibet centenario, & ſeruitus libelli perpetui diminuit pretium arbitrio iudicis regulandum: debet tamen huiuſmodi arbitrium regulari, vt ex illo pacto diminuatur pretium, quoniam obligatio ad reuendendum compenſanda eſt aliquo pretio ſecundum D. Thom.2.2. *quaſt.*78.*artic.*2. relatum per Cagnol. *in l.*2.*n.*58. *Cod. de pact. inter empt. & vendit.* & Honded. *vbi ſuprà*, *num* 31. qui *num.*32. cum aliis quos citat inquit non defuiſſe ex noſtris Doctoribus qui exiſtimauerint, rem venditam cum illo pacto eſſe minoris valoris in tertia vel quarta parte, ſeu quod res valoris centum ſine illo pacto ſit valoris ſeptuaginta, ſeu ſeptuaginta quinque adiecto illo pacto ſecundum Socin. ſeniorem *d.conſil.*15.*num.*55.*in fin.* & 56.*lib.*1.& alios quos ibi citat.

Hinc eſt, vt res aliàs iuſti valoris centum florenorum vendita cum pacto de retrouendendo, non valet niſi ſeptuaginta ratione dicti oneris, ſeu ſeruitutis adiectæ venditioni, quia dicta dilatio dicitur pars pretij *l.*1.§.*editiones,ff.de edend.* ſecundum Socin. *d.conſil.*15.*num.*57. *volum.*1. Et ſubdit quod infallentiſſimè arbitratur, quod nullus ſanæ mentis & prouidus paterfamil. emeret ſub dicto onere rem valentem centum pro ſeptuaginta, & quod ipſe non emeret, Caualcan. alios allegans *vbi ſuprà.*

Nihilominus tamen prædicta diminutio arbitrio boni rectique iudicis & moderatoris facienda erit, vt rectè doceat Afflict. *deciſ.*40. *num.*9. Pariſ. *conſil.*54.*num.*63. *volumine* 1. Socin. iunior *conſil.*104.*num.*104.*cum ſequentibus*,*volum.*3 Maſcard. *concluſ.*447. *num.*11. & 12. Honded. *vbi ſuprà*, *num.*31. ſequitur etiam Molin. Theolog. *vbi ſuprà*, *diſp.*375. *colum.*790. *verſiculo*, *Doctores*, vbi quod res hæc prudentis arbitrio eſt in vnaquaque regione deficienda ſpectata conſuetudine illius regionis communique hominum in illa exiſtimatione, quæ multum facit vt pretium in vnaquaque regione iuſtum ſit cenſendum, illudque iure optimo addere Doctores minus valere rem cum pacto de retrouendendo in perpetuum, aut ſine vlla temporis præfinitione, quàm cum limitatione temporis, & valere plus ſi ſtat cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus quàm ad longius, & Couar. *n.*1. vbi admonet certum eſſe in annuis redditibus, vt cumque vtamur benigna interpretatione, pactum redimendi eos non poſſe iuſtè diminuere redditus perpetui pretium vltra dimidiam eius.

9 Sed quoad pactum de retrouendendo aliis venditionibus,quàm annuorum redditoum adiectum ex ſuperioribus deducitur, quod ſi ratione dicti pacti diminutio iuſti pretij fieret circa dimidiam eius,aut plus, eſſet pretium iniuſtum & nimis immodicum, ac proinde ſuſpectum, vt in caſu dicti c. ad noſtram patet ex eo ibi, quæ vix dimidium iuſti pretij contingebant, & tenent Anchar.*conſil.*9.*colum penultima*, Iaſon. *conſ.*151. *colum.*3. *in principio*, *volum.*4. & *in conſil.*153. *colum.*3. *eodem volumine*, quos refert & ſequitur Ruland.à Vall. *d.conſil.*58. *num.*11. Honded. *vbi ſuprà*,*num.*62. & deciſ. Pedemont 42.*num.*9.*verſ. primam tamen*, vbi quod quando exceſſus in pretio eſſet immoderatus, vt putà ſi excedat dimidiam,& ſic læſio eſſet enormiſſima,arguitur contractus illicitus ſecundum Cagnol.*in l.*2.*n.*59.81. & 98. *Cod de pact.inter empt. & vendit.* poſt Roman.Bart.Corn.& Decium, quos allegat Grammat. *deciſ.*76. *num.*14. tunc enim æquiparantur dolus re ipſa & dolus ex propoſito, vt ibi per Octau. *d.num.*9.

10 Si tamen pactum de retrouendendo concurrat cum pacto de plus ſoluendo vltra ſortem datam, ſufficit in octaua parte, nec requiritur læſio maior, textus eſt formalis & expreſſus *in cap. illo vos de pignor.* & communis opinio, vt plures allegans teſtatur Caualcan. *d.*2.*part. deciſione* 3. aliàs 47. *num.*65. vbi *num.*66. quod dicta paruitas pretij in tali caſu ſufficit in minima & vili parte, adeò quod illa nedum ſufficit probari in dicta octaua parte, verum etiam videtur probari in nona & decima parte ſecundum Socin. Iun. *conſ.*104. *num.*5.& 6.*lib.*3.

11 Quibus fit, vt in caſu dicti *cap. ad noſtram*, *de emptione & venditione*, ideò contractus vſurarius iudicatur ex tribus ſcilicet ſimul in eo contingentibus,pacto nempe de retrouendendo modico pretio, & ipſius emptoris conſuetudine exercendi artem vſurariam: hæc namque tria ibi concurrerunt, immò neceſſaria ſunt ad hoc vt contractus præſumatur vſurarius, nec ſufficiunt illa duo priora, nempe pactum de retrouendendo & modicitas pretij, vti contra communem priorem ſententiam probarunt Bald. Salicer.Iacob de Aren. Cyn. & Din. *in l. ab emptione*, *Cod. plus valet quod agitur*, &c. Cardin. *in Clementina* 1.§. *vltim.quaſtione* 18. *de vſur.* quam ſententiam ſequitur & dicit magis communem Alexand. *conſil.*109.*num.*17.*lib.*4. eamque ſequitur Cepol. *de ſimul. contract. concluſione* 1. *ſextus caſus principalis*, *columna* 5. *verſiculo*, *ex his*, vbi quod iſta opinio eſt veriſſima & tenenda in iudicando & conſulendo, & Corneus *conſil.*4. *lib.*1. Corraſ. *lib.*3. *miſcell. cap.*9 & plures citans Tiraquell. *lib.*2. *de retractat. in præfatione*; *num.*5. vbi teſtatur eſſe magis communem, & cum eo deciſio Pedemont. 21. *num.*9. Anton. Burg.*in dict. cap.ad noſtram*, *de emptione & venditione*, vbi Ancharan. & Cardin. eandem ſententiam probarunt Decius *conſil.*167. Cephal. *conſil.*285. *num.*37. Menoch. *de arbitrar. iudic. caſu* 217. *num.*3 eſt magis communis,vt pluribus auctoribus citatis affirmat Cagnol. *in l.*2. *col.*3. *C.de pact. inter empt. & vendit.* prout eum refert D.Couar. *lib.*3.*var. reſolut. cap.*8.*num.*4. ſequitur etiam Nata *conſil.*586.*col.*1. Ambroſ. de Vignat. *in d. cap. ad noſtram*, *colum.*1. vbi dicit quod iam bis legit illam materiam & vidit conſilia plurium, & ſæpius conſuluit & iudicauit & adhoc iudicaturus erat, & *in* 6.*notab.* quod ſi eſſet iudicaturus in conſpectu Dei, non iudicaret contractum vſurarium ex modicitate pretij & pacto de retrouendendo, niſi eſſet conſuetudo fœnerandi: & inquit Laurent. de Rodulf. *in tractat. de vſur. quaſt.*6. in practica ſeruari quod iſta tria requirantur. Hanc eandem ſententiam ſequuntur & teſtantur eſſe communem alij plurimi auctores,quos in vnum congerit Roland.à Valle *dicto conſil.*58. *num.*10. dicens quod ſtantibus tot & tantis auctoritatibus Doctorum, vtique negari non poteſt quin contraria opinio & ſic prima

fit

sit multum dubia & forsitan hodie non sequenda. Et hæc secunda est magis communis, & tenenda, vt ea aliis refert Caualcan. *vbi suprà, n.7.* & Ceuall. *quæst.224. ad fin.* nec non & Felician. *vbi suprà*, & Molin. Theolog *vbi suprà, col.789. ad medium*, vbi in idem citat Aluar. Valasc. & Anton. Gam. eandem testantur magis communem sententiam plures citati per Honded. *dicto consil.66. & 67. volum.2.* vbi quod multi etiam diaerunt satis non esse ad præsumendum contractum fœneratitium prædicta tria, nisi etiam concurrunt aliæ coniecturæ fœneratitij contractus.

12 Sunt tamen qui existiment quod quando pactum de retrouendendo fuit ea longo interuallo appositum, non inducat præsumptionem fraudis, vt cum Bart.& communiter obseruat decis. Pedemont. 42. *supradicto num.10.* eamque sententiam probarunt Aleaand. Abb. & Corneus relati per Menoch. *dicto casu 13.num.3.* & plures alij relati per Mascard. *de probat. 1.tom. conclusione 141. num.9.* & diximus *suprà*. Sed hoc, vt ibidem probauimus, ea arbitrio iudicis totum erit iudicandum.

Quid tenendum in hoc controuerso passu, in quo difficile est cognoscere quænam sit magis communis opinio pro varietate Doctorum, vt inquit Octauian. *dict. decisione Pedemont.42. n.8.*
13 *ad fin. & in principio, num.9.* ¶ Mihi omnibus pensatis in hoc arbitrio tecunda videtur sequens conclusio, & tertia opinio priores reconcilians.

Sit igitur hæc principalis secunda conclusio in hac materia & quæstione pacti de retrouendendo. Arbitrio iudicis discreti ac boni viri relinquitur an pactum de retrouendendo simul cum modicitate pretij sufficiat ad præsumendum atque reddendum contractum vsuratium, vel non, ita vt etiam consuetudo fœnerandi in emptore, vel aliæ coniecturæ huiusmodi requirantur, vt rectissimè opinatur insignis vir D. Couar. *lib.3. variar. resolut. cap.8. num.4. versiculo, cæterum*, cuius quidem sententia & iudicium mihi in hoc admodum placet, eamque probauit Menoch. *vbi suprà*, cum Crauet. vt prædiximus,& Molin. *vbi supra, colum.789.* ibi, *atque hanc iure optimo*, & voluit etiam Azeued. *in d.l.4 num.27.cum sequentibus*. Bonus igitur vir, ac discretus iudex ex variis coniecturis arbitrabitur contractum huiusmodi vel iniquum esse, vel iusta ratione tolerandum, prout etiam visum est Cotneo *consil.4.lib.1.* Quandoque enim ea pacto isto de retrouendendo & modico pretio absque alia præsumptione iudex æstimabit contractum vsurarium & illicitum esse: quandoque præter hæc duo & alia etunt exigenda ad vsuræ & fraudis suspicionem, prout merita causæ postulabunt.

Sic enim cum pacto de retrouendendo contingat valdè modicum pretium pro re ipsa dari (non loquor de moderatione conueniente pro iustitia pretij respectu diminutionis valoris propter appositionem dicti pacti de retrouendendo ipsiusque onus, quam circiter tertiam partem & non vltrà iusti pretij ipsius rei aliàs absolutæ & citra prædictum pactum venditæ iam supra moderauimus, arbitrio tamen boni viri, cùm certa regula semper in hoc dari non possit; sed de illa moderatione pretij, quæ præfatam tertiam partem excederet, atque prope dimidiam, aut plus contingeret) tunc profectò maximum signum erit eum contractum fraudis & vsuræ esse participem absque eo quod probetur fœnerandi consuetudo, vt censet Alea. *cons.54. lib.6.* & cum eo D.Couar. *vbi suprà*, & probatur hæc assertio ex alia, quam adduximus *suprà versiculo, sed quoad pactum, num.9.*

Idem esset quando adesset pactum negatiuum, vel læsio vltra tertiam partem, & sic in magna quantitate, vt sentit Bursat. *consil.153.num.31.32. & 33. volum.2. & per totum*, & Decian. *consil.2. num.17. & 18. volumine 1. & consil.105. num.21. & 28.volum.2.* Crauet. *consil.491.num.10.vol.3.* & eos allegans Caualcan. *vbi supra, d.dec.3.aliàs 47. num.7.* ibi, *tamen ista eorum opinio*; & Honded. *consil.33.num.40. cum sequentibus*, bene expendit textum *in cap. ad nostram, de emptione & venditione.* 14

Nihilominus tamen verius est conditionem pacti negatiui, nempe, quod intra tale tempus redimi non possit res vendita, sed tantum lapso illo tempore, non efficere venditionem vsurariam, neque vt talem præsumi, vt tenuerunt Faber & alij relati per Decian. *d. consil.s. num.131.* & D.Couar. *d.lib.3.variar. resolut. cap.8. num.8.* vbi citat Tiraquell. post alios innuens hanc esse communem opinionem, idem refert & sequitur Azeued. *in l.4. num 36.* ¶ Pactum tamen hoc ita appositum, vt non liceat nisi post aliquod tempus redimere, facilius præsumptionem vsuræ induceret quàm si simpliciter fuisset appositum sine præfinitione temporis secundum Tiraquellum *lib.2.de retract. §.1. glossa 2.num.69.* quem refert & sequitur Couar. *vbi suprà.* ¶ Sic & ex diuerso secundum eundem Couarr. *vbi suprà, num.4. versiculo, sic secundum*, ab hoc contractu venditionis cum hac retrouendendi pactione & vili pretio aberit vsuræ præsumptio, si emptor bona fide contraxit omnino ignarus huius grauissimæ læsionis, quæ ex modicitate pretij venditori fuerit illata: cùm enim emptor putauerit iusto pretio emere, satis æquum est eum censeri fraudis, deceptionis ac vsuræ, expertem, sequitur Azeued. *in hac l.4. num.29.* 15 16

Quibus adde quod prior communis sententia, de qua supra, quæ habet quod pactum de retrouendendo cum modicitate pretij faciat contractum vsurarium, non vendicat sibi locum vbi probatur emptorem esse timoratæ vitæ & conscientiæ ac bonæ famæ: quia tunc dicta duo, nempe, pactum de retrouendendo & modicitas pretij, non sufficiunt ad iudicandum contractum vsurarium, ita Socin. *cons.148.columna fin.* Crauet. *consil.145. in fin.* & Roland. à Valle alios citans *d.consil.58.num 21. volumine 4.* Azeued. *in d.l.4. num.31.* & plures allegans Ioan. Vincent. Honded. *d. consil.33. num.43. cum sequentibus, lib.2.* & Caualcan. *vbi suprà, d. 2.part. decis.3.* aliàs 47. *num.84. in principio*, vbi statim hoc declarat ve non procedat quando bona fama est probata in genere, quia tunc nihil releuat, nec excludit aliam præsumptionem in specie vsuræ probatam contra emptorem: nam hæc specialis probatio præfertur probationi generali, & attendi debet & non generalis, vt plures allegans probat ibi *num.85.* Verùm loquitur Caualcan. ibidem in proposito eius conclusionis, quam firmam appellauerat *num.83.* nempe quando adsunt trea vel plures coniecturæ vel præsumptiones à iure & Doctoribus approbatæ ad iudicandum contractum vsurarium. 17

Similiter prior communis sententia non habet locum, si huiusmodi contractus cum pacto de retrouendendo & modicitate pretij à rustico vel muliere fiat: non enim sic præsumendus

dos etit vsuratius, ac si ab allo esset factos secundum Bald. *in l. cum allegas*, & ibi Fulgos. *Cod. de vsurar.* Iason. *in l. si quis id, quod, notabil. 5. ff. de iur. omnium iudic.* Tiraquell. *vbi suprà, lib. 1. de retractat. in principio, num.* 34. qui in eadem præfatione posuit aliquor coniecturas, ea quibus in hac pactione poterit vel augeri, vel minui præsumptio vsuræ, idem & alia tradit *lib. 1. de retract. in præfatione, num.* 37. quem refert & in præd. sequitur D. Couar. *d. num. 4 versiculo, his accedit*, eandem fallentiam similiter sequitur

19 Azeued. *in d. l. 4. num. 31.* vbi *num* 32. § idem probat cum Decian. in persona in maxima dignitate constituta, vel si palàm publicè fiat, & non occulrè.

20 Est & alia coniectura exclusiua fraudis, cùm huiusmodi contractus valdè frequentatur in regione ex doctrina Batt. *in l. quis sit fugitiuus, §. apud Labeonem*, per illum textum, *ff. de ædilic. edicto*, vbi inquit quod si quis faciat aliquem actum, qui æstimetur communiter licitus, licèt in contrarium sit veritas, quia sapiat vsuram, ea hoc non dicitur vsurarius: quam doctrinam sequuntur plures, & eos referens eamque in propriis terminis applicans Roland. à Valle *dict. consil. 58. num. 18. cum sequentibus*, & plurimos congerens Caualcan. *vbi suprà, colum. fin. versiculo, quam distinctionem*, vbi quod ratione consuetudinis iudex debet iudicare instrumentum non esse vsurarium, sed licitum, cùm ab

21 omnibus indistinctè approbatur. § Hoc tamen verum est & procedit quoad pœnam iudicialem, quia ob talem consuetudinem excusatur ab infamia & pœna pecuniaria & corporali, secus quoad validitatem contractus & rei restitutionem transacto tempore retrouendendi, quia non obstante tali consuetudine contractus declararetur vsurarius & pignoratitius, emptoremque teneri ad restitutionem rei sibi traditæ cum fructibus, non obstante tempore apposito, & etiam eo transacto fauore animæ & salutis æternæ, vt plurimos citans cum communi probat Caualcan. ibidem paulo infra contra Decium aliud male tenentem.

22 Illud tamen proculdubio erit obseruandum cum magis communi, & recepta sententia, quod concurrentibus pacto de retrouendendo cum modicitate pretij & consuetudine fœnerandi creditoris, iudex debeat contractum huiusmodi fœneratitiom iudicare, vt communiorem esse ea aliis auctoribus affirmat Caualcan. *d. decis. 3. aliàs 47. num. 70. & 71. in 2. part.* & diximus

23 latè supra. § Quod nedum procedit in prædictis tribus coniecturis nominatim approbatis à iure & Doctoribus, sed etiam in aliis tribus coniecturis, quæ à l. & Doctoribus considerantur ad conuincendum vsuram, in quibus militet eadem ratio & etiam fortior: quia Doctores bene illas priores frequentius nominant per modum exempli & demonstrationis, vt ad minus adsint tres coniecturæ ad conuincendum contractum vsurarium, vt *in d. cap. ad nostram*, & ibi Doctores, de emptione & venditione: ergo illis deficientibus, si aliæ tres similes & æquiualentes interueniant, sufficere debent ad iudicandum contractum vsurariom, quia vbi est eadem ratio idem ius militare debet *l. à Titio, ff. de verborum obligat. l. illud, ff. ad l. Aquil. cum simil.* & in terminis latè probat Caualcan. *vbi suprà*, modo eum proximè citauimus, *num. 9. cum sequentibus, & num. 3.* & ita fuit pluries iudicatum vt per ipsum ibi *num. 110. fol. 11. col. 1.*

sequitur alios referens Ioan. Vincent. Honded. *dict. consil. 33. num. 1. & 2. volum 2.* vbi *num. 4.* quod arbitrio iudicis relinquitur quæ coniecturæ sint sufficientes, & *num 9. cum sequentibus*, congerit in proposito vndecim coniecturas, qui tamen posteà *num 50. cum sequentibus*, latè agit quomodo & quando hoc intelligendum sit. § Et 24 non solùm in claris, sed etiam in dubio contractus potius debet iudicari illicitus & fœneratitius, quàm licitus, quoad exonerationem conscientiæ, & sic ad rei restitutionem fauore animæ, secus quoad pœnam corporalem, vt ibidem cum aliis per eum *num. 102. & 103.* & hoc secundum tenet plures alios referens Honded. *vbi suprà, num. 103.* com veriori & communi sententia referendo plures eam tenentes, licet secus sit in foro fori, in quo delictum in dubio non præsumitur *l. merito, ff. pro socio cum simil.* & ideò in foro fori contractus non præsumitur fœneratitius & vsurarius, sed potius iustus, licitus & legalis, *l cum precibus*, vbi Bald. *C. de probat.* & tenent alij quamplures Doctores, quos refert & sequitur Honded. *vbi suprà, num. 23. 102. & 103.*

Nec quando prædictæ, vel aliæ tres coniecturæ concurrunt, consideratur feruitus pacti de retrouendeodo, quæ aliàs diminuit pattem pretij, vt per ipsum ibi *num 25. cum sequentibus*, qui *num. 67.* resoluit etiam cum communi sententia, de qua attestatur in proposito Anan. *consil. 49.* & Crauet. *consil. 491. num. 13. & 15. & 26. volum. 3.* § quod paruitas pretij in proposito quomodocumque probatur, nempe, non tantum plenè, sed 25 etiam semiplenè, quia vsurarij sunt personæ cautæ in eorum contractibus, & ideò adinueniont multas figuras & simolationes, ad hoc vt conuinci non possint de vsuraria prauitate. Vnde propter difficultatem probationum iura admittunt probationes per coniecturas & per alia adminicula, recedendo à regulis iuris in huiusmodi materia ciuiliter intentata & sentit Decian. *resp. consil. 2. col. 1. & 2. volumine primo*, & Crauet. *dicto consil. 491. num. 9.*

Illud denique obseruandum est in proposito, 26 quod si contrahentes cum pacto de retrouendendo reuerà emere ac vendere intendant, vsura in foro conscientiæ non interuenit, etiam si pretium valdè sit diminutum: quoniam in eo contractu nec virtute cernitur mutuum, sine quo vsura esse non potest: erit tamen emptio iniusta propter pretij inæqualitatem. Vnde emens illo modo, pretio valdè diminoto, peccat quidem contra iustitiam, atque ad restitutionem tenetur, non tamen incurrit in conscientiæ foro vsurariorum pœnas: & in hoc conueniunt Doctores communiter, vt affirmat Molin. Theolog. *de iustitia & iure, 2. tractatu, disput. 375. colum. 788. versiculo, si contrahentes.* § Vbi quod 27 in foro exteriori, si res cum pacto de retrouendendo emantur, & pretium sit valdè diminutum, censetur ementis animum non fuisse emere, sed mutuo dare accipiendo rem ita emptam in pignus, atque lucrando fructus illius interim dum mutuum non soluitur, neque illos in sortem computando, ac proinde is contractus in foro exteriori vsurarius censetur: quam sententiam sequuntur quamplurimi anctores eam colligendo *ex cap. ad nostram, de emptione & venditione*, quos inter alios referunt D. Couarru. *lib. 3. variar. resolut. cap. 8. num. 3. & 4.* & Aloar. Valasc. *consultatione 70.* licet multi non immeritò obseruant hoc non sufficienter colligi ex illo textu,

quia

quia ibi concurrunt aliæ coniecturæ. Atque ideò iure optimo Couarruuias *vbi suprà*, censet stando in solo iure Canonico arbitrio prudentis iudicis esse definiendum an quando non omnes illæ quatuor circunstantiæ, de quibus in eo textu, interueniunt, sed solùm quædam earum, contractus ille iuris præsumptione habendus sit vsurarius secundum Molin. *vbi suprà, columna* 789. Quare Doctores præcitati meritò cum aliis asserunt rem hanc prudentis arbitrio esse in vnaquaque regione definiendam, spectata consuetudine eius regionis, communique hominum in illa existimatione, quæ multum facit vt pretium in vnaquaque regione iustum sit cen-

28 sendum. ¶ Illud iure optimo addunt, minus valere rem cum pacto de retrouendendo in perpetuum, aut sine vlla temporis præfinitione, quàm cum limitatione temporis, & valere plus si fiat cum pacto de retrouendendo ad breuius tempus quàm ad longius.

29 Dubium tamen est in proposito non omittendum an in casu *c. ad nostram*, intelligendum sit iustum pretium de pretio iusto rei illius, si venderet sine pacto de retrouendendo, an potius de pretio iusto illius cum eodem pacto de retrouendendo, siquidem pretium iustum eiusdem rei posteriori modo spectatæ longè minus sit, quàm si priori modo attendatur? In quo Aluar. Valasc. *vbi suprà, num.* 10. *&* 11. arbitratur cum Pinel. *in l.2. Cod. de rescind. venditione, part.3. cap. vltim. num.* 19. intelligendum id esse de pretio iusto rei spectatæ sine vllo pacto de retrouendendo.

Sed hæc opinio falsa est: textus namque in d. c. ad nostram rectius intelligendus est de pretio iusto rei consideratæ sub eodem pacto de retrouendendo, vt affirmant Gam. *decis.* 138. *num.* 5. *& decis.* 178. & cæteri Doctores communiter, estque magis in praxi receptum, vt Pinel. & Aluar. Valasc. *vbi suprà* confitentur, æquitasque ipsa postulat, vt probat Molina *vbi suprà, col.* 790. *versiculo, dubium vero est*, vbi *in versiculo, dubium deint de, col.* 791. agit quo pacto in prædicto casu facienda sit restitutio, in foro conscientiæ, quando obligatio est restituendi.

30 Tertia conclusio principalis in materia pacti de retrouendendo iure nostro regio attendit *l.1. tit.2. lib.8. ordin.* quæ hodie est nostra *l.4. tit.6. lib.8. noua collect. regia*, secundum antiquam, litteram, de qua *in dicta l.1.* Contractus venditionis ex eo vsurarius censetur, quod fuerit appositum reuendendi pactum pretio intra certum tempus restituto, vel post certam diem, non prius restituendo, dummodo in vtroque casu adiectum sit fructus rei venditæ interim dum non redimitur ad emptorem pertinere, vt iure probat Azeued. *in d.l.4. num.* 34. *cum sequentibus*, dicens *num.* 39. quod hic est verus nostræ l. intellectus.

Sed quoad priorem casum illius l. attinet, nempe apposito pacto de retrouendendo intra certum, limitatum & restrictum tempus, & quod interim emptor fructus lucretur, conclusio nostra, imò potius d. l. 1. difficultatem habet, etenim pactum de retrouendendo intra certum diem pretio reddito licitum, esse modò iustum pretium rei venditioni accesserit, omnes fatentur, & probatur ex prima conclusione supraposita & probata in principio huius quæstionis. Respondent tamen nostrates, ideò dispositionem d. l. 1. procedere, quod simul cum prædicta pactione de percipiendis fructibus ab emptore interim dum res ipsa non redimitur conuenit. Quamuis enim conditio sit propria pacti de retrouendendo vt ante redemptionem emptor fructus sibi omninò percipiat, nec eos in sortem principalem teneatur imputare, vt *in l.2. Cod. de pact. inter empt. & vendit. cum simil.* Mascard. *de probat. 1. tom. conclusione* 441. *num.* 13. attamen quia hæc conditio expressa & scripta fuit in contractibus præsertim suspectis, inducit fraudis suspicionem ex Bald. *in l.3. Cod. plus val. quod agitur, versiculo, quod si in instrumento*, Felin. *in cap. si cautio, de fid. instrum. num.* 70. ¶ Cùm in- 31
solitæ cautiones & clausulæ simulationem & fraudem præseferant, argumento glossæ *in l. si quis sub conditione, ff. de condit. & demonstr.* vbi Bald. & Angel. idem Angel. *in l. penult. Cod. de euict.* Gerard. de Petrasancta *singul.* 77. Tiraquell. *de vtroque retract. tit. de retract. conuent. in præfatione num.* 17. *&* 18. vbi plures citat, & Didacus Perez *in d. l 1. pag* 40. Menoch. *lib.5. præsumptione secunda, num.* 103. *cum sequenti*, ita in terminis conclusionis nostræ l. primum eius membrum hoc defendunt D. Couar. *dicto lib.3. variar resolut. cap.8. num.6.* Didac. Perez & Azeued. *vbi suprà*, nec non & Felician. de Solis *vbi suprà, dicto lib.1. de censib. cap.6. num.* 14. vbi etiam in idem citat Anton. Gomez. 2. *tom. cap.* 5. *num.* 27. Gregor. Lopez *in l. penultima, tit.5. part.5. glossa* 3. & Caldas Pereira in loco de quo ibi per eum, nec requiritur in specie nostræ l. modicitas pretij, vt constat ex Couarruuia *vbi suprà, num.7. &* 8. & tenet Azeued. *in hac l.4. num.* 29. *cum sequenti*, & Felic *vbi suprà, num.* 14. contra Gregor. Lopez & Cald.

Hinc Couar. *vbi suprà, n.7.* iure probat in em- 32
ptione annuorum redituum, quæ proculdubiò odiosa est, non esse hanc pactionem admittendam, vt venditori liceat intra certum tempus redimere redditum constitutum, posteà verò remaneat in perpetuus. Sed imò potius pactione huiusmodi sublata etiam post tempus conuentum licita redemptio erit, non tamen erit contractus vsurarius, & quod in Granatensi prætorio sæpè pronuntiatum est pactionem istam à contractu reiiciendam fore, liberamque venditori competere annui redditus redemptionem post tempus etiam à contrahentibus redemptioni præfinitum, imò vidit semel concordi iudicum sententia decisum fuisse ea pactione sublata venditionem ipsam semoto vitio validam esse, & ita est tenendum in hac specie.

Nihilominus tamen prædicta responsio & defensio prioris partis huius tertiæ conclusionis insufficiens videtur, & difficultas contra eam mota adhuc in suo robore remanere: nám si conditio de fructibus interim percipiendis ab emptore in venditione cum pacto de retrouendendo celebrata tacitè à iure subintelligitur eius expressio nihil operari debebat, præsertim quando eodem modo exprimuntur vt *in l.3.* & ibi Doctores, *ff. de legat.1.* ¶ Quare hac 33
forsan ratione littera noua nostræ l.4. veteri sublata in hac parte aliter se habet exprimens, nempe, secundum casum tantum huius tertiæ conclusionis, scilicet, *quando vno vende à otro alguna cosa con pacto de boluerselu por el mismo precio, con que no pudiesse dar el precio que recibio hasta cierto tiempo, y que entre tanto gozasse de los fructos y esquilmos de la cosa vendida, que este tal contracto sea entendido ser fecho en engaño de vsuras: y que mostrando el vendedor que ouo este concierto, pueda cobrar la cosa que vendió pagando el precio que recibio por ella, y que sean*

contudos

contados al comprador los fructos y esquilmos, que ouo de la cosa vendida del tiempo que la tune, ou el precio que le ouiere de tornar. Et sic nostra l.4. regia omisit primum casum d. l.1. quasi illum vsurarium non iudicauerit, nempe, quando fuerit appositum reuendendi pactum pretio intra certum tempus restituto, & rectè qnidem atteuto iuris rigore, nisi aliàs vsurarius præsumi iure debeat.

34 Secundum membrum nostræ tertiæ conclusionis atque l.4. regiæ, & sic de pacto de retrouendendo post certum tempus, & non anteà, simul cum clausula de fructibus interim ab emptore sibi percipiendis, quod reddat ipsum contractum vsurarium iuridicum est planè, præcipuè attenta opinione Hentic. *in c. in ciuitate, in fin. de vsur.* Bald. *cons.487. lib.1. cons.114. lib.3.* Guidon. Pap. *in tract. de contract. num.26. & singul.479.* & *in quæst.516.* Imol. *cons.23.* existimantium eam pactionem contractui venditionis appositam, quod non liceat venditori rem venditam redimere nisi post decem annos, absque alia suspicione vsurariam esse, quasi emptor certus omninò per eam constituatur de lucru vltra sortem, de fructibus scilicet eo tempore, quo redimi res vendita non potest, sibi percipiendis, quod etiam probarunt plures auctores congesti per Caualean. *vbi suprà, num.72. & 73.* & Mascard. *dicta conclusione 441. num.1.* dicentem ita apertè cautom esse per textum *in dicto cap. ad nostram de emptione & & venditione*, & per Felic. de Solis *de censib. lib.1. cap.7. num.6.*

35 Sed verius & magis communiter receptum est, non ex eo solùm contractum vsurarium præsumi, quod venditioni adiectum sit pactum vt venditori liceat post decem aonos, non prius, rem venditam oblato, vel restituto pretio redimere, quod tenuerunt Ioann. Faber. *in l. vltima, Cod. de pactis pignor.* & Bald. *in cap.1. de feud. dat. in vim leg. commiss.* Cepol. *de simul contract. præsumptione 10. & 12. num.5. & 12.* Tiraqoell. *lib.2. de retractae. § 1. glossa 2. num.67. cum sequentibus*, intendens *num.69.* pactum ita appositum, vt non liceat nisi post certum tempus redimere, facilius præsumptionem vsuræ inducere quam si simplieiter fuisset appositum sine præfinitione temporis, idem probat Couarruuias *vbi suprà, num.8.* addens ex Tiraquello *vbi suprà*, esse hanc communem upinionem, & Didacus Perez *in dicta l.1. numero 40. columna 2. titulo 2. lib.8. ordinamentis*, & Mascard. *dicta conclusione 441. numero 4.* dicens eom Fabro *in l. unica de pactis piguor. in fin.* (debuit dicere *in l. vltima Codicis*) pactum istud ne liceat venditori nisi post certum tempus redimere rem venditam esse validum per se, dummodò terminus præfixus non excedat tempus triginta annorum, quia tunc non valeret, & refert etiam Tiraquellus *vbi suprà*, Baldum seqoentem in hoc: sequitur etiam Decian. *dicto consilio 2. numero 131.* & commonem profitetur ex Tiraqoel. eam sequutus Aeued. *in hac l.4. num.36.* vt supra diaimus, & Felician. *vbi suprà*, plures alios referens. Hæcque communis seotentia fortius probatur *in dicto cap. ad nostram*, & in hac nostra l. regia, vbi ad præsumendam vsuram sola hæc conditio non facit contractum vsurarium, sed simul cum ea requiritor ad hoc quod sit vsurarius conuentio expressa de froctibus percipiendia & lucrandis per emptorem. Vnde licet ex illa præsumatur contractus simulatus, vt tenent Henrich. & sequaces *suprà* citati, non tamen ex hac sola præsumptione probatur pignoratitius, aut vsurarius, sed coniunctum cum aliis præsumptionibos, videlicer, ea tribus vel duabus, nempe, maxima læsione pretij, & illum emptorem consueuisse fœnus exercere, vt cauetur in dicto cap. ad nostram. vel apposita clausula de interim sibi lucrandis fructibus per emptorem, vt nostra specie, vt plures ita tenentes refereus probat maximè commendans Mascard. *vbi suprà, num.2.* Adiecta verò dicta pactione de lucrandis fructibus, proculdubio erit contractus vsurarius censendus tam iure communi attento iuxta supradictos auctores cum communi, quam iure regio per nostram l.4. quæ aliud à contrario sensu esse probat, & sic communem opinionem supradictam deficiente conditione & clausula de lucrandis fructibus, vt optimè perpendunt Couar. & Didac. Perez *vbi suprà*.

Pactum prætereà de retrouendendo eum pacto 36 negatiuo de non redimendo in fauorem soliti fœnerari sufficienter conuincit ipsum de prauitate vsuraria, deficiente etiam modicitate pretij, ex communi opinione de qua per Caualean. *vbi suprà, sub n.73. ibi, qua modicitate, decis.3.* aliàs *47. in 2. p. suarum decisionum.*

Hinc deducit Couar. *vbi suprà, sub dicto nu-* 37 *mero 8. ibi, qua ratione*, pactum vt annui redditus redimi non possint intra certum tempus adeo nullum esse, vt ex eo in hac annua redditus emptione apposito totus contractus vitium habeat, & nullus omninò sit censendus, & probari inquit ex decisione Romani Pontificis de censibus agente, dum requirit, haoc redimendi facultatem statim post venditionem venditori competere: quam sententiam Couar. eum & alios referens sequitur & probat Mascard. *d. concl.441. num.6.* & Azeued. *in hac l.4. num.38.* id quod etiam hodie probari videtur motu proprio Pij V. super forma creandi census lato anuo 1569. ibi: *Volumus nihilominus, quandocumque redditum extingui posse, &c.* Et procedit procoldubio hæc sententia quando restrictio illa facultatis redimendi nullo pretio iusto compensatur, sed pretio aliàs ordinatio, & communi census ille veoditur, nempe ad rationem quatuordecim millium pro quolibet milliario, in quibus terminis loquitur simplicitet Couar.

Cæterùm si distinctio præfata arbitrio boni 38 viri iusto pretio compensetur, ea pactio libera erit ab omni vitio, vt censuit Conrad. *de contract. quæst.83. conclusione 8. & quæstione 84.* Ioan. de Medin. *in suo Cod. de restitutione, cap. de cens. redimib. columna penultima*, Soto *de iustitia & iure lib.6. quæstione 5. articulo 3.* & Molina *secunda parte, de iustitia & iure, disputatione 391. columna 912.* seqoitur idem Couarruuias *vbi suprà, num.7. ibi, qua in re.* Et boc modo concordantur hæc duæ opin. & alij quos refert, sequitur & probat Felician. *dicto cap.7. sub numero 9. cum sequentibus*, quæ in effectu non sunt contrariæ, sed in diuersis casibus, vt patet, loquuntur & procednnt; tametsi alij non benè eas pro contrariis habeant. Addit & beuè Felician. *vbi suprà, num.13.* iu proposito, ¶ quod si restrictam per 39
pactum facultate redimendi censum vsque ad certum tempus expressè quoque ageretur vt emptor lucrifaceret redditus interim perceptos, in foro exteriori contractus vsurarius censeretur per nostram legem regiam 4. in foro verò pœnitentiali non ita, quoniam leges regiæ præsumptione nituntur, & leges fundatæ in præsumptione non obligant in conscientia, vt ibi latè probat.

probat. Hoc tamen inquit locum obtineret vbi creditor verè intendit emere censum, quia tunc constat de veritate: secus si mutuum reuera contrahatur, & partes census contractum simularunt, quia tunc idem erit in iudicio animæ: tunc namque redditus interim percepti vltra sortem capiuntur, quod in neutro foro est licitum, sequitur Azeued. *in hac l.4.num.40.ad fin.*

40 Non tamen assentire possum nonioribus existimantibus, D.Couar. secum pugnare in supradictis *num.7. & 8.* quatenus *num.7.* professus est pactum esse iniustum & illicitum, sed non vsurarium, valereque contractum, nec vitiari, sed pactum reiici: & *num.8.* docet pactum vsurarium esse, nullomque efficere contractum, siquidem nulla contrarietas reuera adest. Loquitur namque Couar. *in dicto num.7.* in diuersa specie, nempe, quando in emptione redditus annui apponitur conditio, vt venditori liceat intra certum tempus redimere redditum constitutum, postcà verò maneret is perpetuus. At verò *in num.8.* loquitur in pacto quod annui redditus redimi non possint intra certum tempus, inter quæ duo longa est differentiæ ratio, vt patet ex supradictis circa primum membrum præcedentis tertiæ conclusionis. Et præterea, quia licet in vtroque casu, nempè, pacti de retrouendendo affirmatiui limitat ad vsque certum tempus, & negatiui vt non liceat nisi post certum tempus redimere, æquè videatur restricta facultas redimendi; nihilominus tamen in priori iniustitia pretij tantum inuenitur post tempus redimendi elapsum, si census perpetuus posteà remaneret, non verò vsura, quia potuit redimi alio die sequenti post eius constitutionem, & vendi à principio perpetuus suo iusto pretio: igitur post tempus redimendi elapsum, si fortè redemptus non fuerit, solùm reperitur iniustitia in pretio Ergo nimirum, quod pactum ipsum vt post illud tempus census perpetuus remaneret reiiciatur, contractu census redimibilis valido permanente. At in secundo casu vsura adesse videtur ex pacto negatiuo redemptionis vsque ad certum tempus, ex quo interim emptor certus remanet de lucro. & præterea fit circa naturam censuum redimibilium & formam dicti motus proprij iudicantis contractus sub alia forma celebratos fœneratitios, quod non contingit in priori casu. Vnde iuxta resolutionem à nobis traditam *lib.2. practic. quæst.176. per totam*, subsistere videtur præfata differentia inter prædictos duos casus assignata per Couar. *vbi suprà.d. n.7.& 8.*

Nihilominus D.Molina Theologus *vbi suprà, dicta columna 912. versiculo, arbitror, in 2.part. de iustitia & iure, disp.391.* arbitratur cum Coorad. Medin. & Soto, vt modo retulimus, ea pacta restringentia facultatem censum redimendi tam à parte ante, quam à parte post, ex natura rei non esse illicita si censui apponantur, modò tamen quo plus restringitur libertas redemptionis, eo plus emptor census accrescat in pretio, quatenus, quo plus periculi imminet ne census irre-
41 dimibilis euadat, eò plus valet census. ¶ Additque ibidem versiculo *illud obserua*, quòd cùm in hoc Regno censos redimibiles sine vlla restrictione non possint iustè emi, nisi ad rationem 14. pro vno, iniusta est in eo emptio eorumdem censuum cum restrictione facultatis ad redimendum pro eodem pretio, ac proinde merito in tribunalibus huius Regni pronuntiari nulla pacta restringentia facultatem eos redimendi, si census solùm sint empti ad rationem 14. pro vno, vt emi regulariter consueuerunt. Innuit igitur in vtroque casu prædictos validos esse contractus reiectis prædictis pactis, & sic circa differentiam Couar. *vbi suprà.* Quæ sententia vt fauorabilior validitati actus verior mihi videtur, & in praxi tenenda. Hodie iure nouissimo huius Regni cauetur quod census redimibiles emi, aut vendi non possint nisi ad rationem viginti pro vno.

Quod si in census constitutione aliud & ter- 42
tium pactum à prædictis duobus diuersum adiiceretur, nempe, quod venditor teneatur intra certum tempus redimere, redderet ipsum contractum vsurarium, quia mutat naturam contractus emptionis & venditionis, eumque reddit contractum pignoris, in quo fructus & redditus debent computari in sortem principalem, vt etiam resoluimus *d.quæst.176. n.3.vers.quinto, & quæst.162. num.9.*

Ex supradictis igitur plures defensiones in fauorem rei accusati vel inquisiti de vsurario contractu, in quo appositum pactum de retrouendendo cum modicitate pretij, nec non & coniecturas contra ipsum inuenies atque decerpes, & etiam ex præcitato consilio Hondel.33. *volum.2. per totum.*

Vtrùm autem licita sit emptio cum pacto de 43
retrouendendo maiori pretio, & an res interim dum non redimitur locari licitè possit venditori, agit latè & optimè Molin. Theologus *2 part. de iustitia & iure. disp.376. per totam, colum.791. cum sequentibus.* & Emanuel Rodriguez *in sua Summ. 2.tom cap.85.num.7.& 8.*

Et an licita sit emptio cum pacto de retrouen- 44
dendo in emptoris fauorem, & vniuersim quando contractus dissoluitur ad quem pertineant fructus ex re vendita medio tempore percepti, agit latè idem auctor ibidem *disputatione 377. per totam, columna 796. cum multis sequentibus*, de quo etiam per eundem *disp.374. colum.777. versiculo, fructus rei.*

Ex prædicta materia nostrarum legum, & cognito in genere quibus pœnis feriantur vsorarij, tam iure communi Ciuili, quàm Canonico & Regio, condecentissimum atque perquam vtile in praxi censuimus in nonnullis quæstionibus sequentibus examinare aliquas species, in quibus an vsura committatur dubium est, vt hoc cognito iudices atque alij prudentes, necnon & confessarij intelligant quid iudicare, aut consulere debeant.

SVMMARIVM.

1 *Vsuram mentalem an omnis spes, vel intentio consequendi lucrum ex mutuo constituat? numeris seqq.*

9 *Simoniacus an sit Canonicus, qui distributiones quotidianas intendit tanquam pretium pro diuino officio? Affirmatur cum sua limitatione.*

10 *Vsura an sit ex mutuo aliquid sperare ex mera liberalitate accipientis, etiam si id exprimatur.*

11 *Luca 6.* mutuum dantes, nihil inde sperantes, *intellectus.*

De

De spe & intentione obtinendi lucrum ex mutuo an vsuram constituat.

Quæstio LXXXIII.

Qværo vlterius circa materiam huius tituli 6. de vsuris agentis, an omnis spes atque intentio obtinendi lucrum aliquod ex mutuo vsuram mentalem constituat, necne? Et in hoc omissis quorundam opinionibus, quam cum suis fundamentis latè refert Magister Aragon *de iustitia & iure, quæst.78 art.1. pag.mihi 669.col.1.cum seqq.*

1 Prima conclusio est. Spes atque intentio comparandi per mutuum lucrum aliquod, aut commodum vltra sortem, quod ex beneuolentia, gratitudine ac liberalitate mutuatarij proueniat, non efficit mutuantem vsurarium mentalem, esto intendatur tanquam principalis finis ad quem mutuum ordinetur: & esto mutuans non fuisset mutuaturus nisi speraret tale lucrum, aut commodum, & idcirco quod ea via accipitur non est obnoxium restitutioni. Vsura namque, vt omnes concedunt, non est posita in eo quod accipiatur aliquid ex gratitudine ac liberalitate mutuatarij gratificare volentis mutui beneficium, quod non solùm licitè facere potest, sed etiam tenetur ex quadam morali honestate, sed solum in eo est posita, quòd pro mutuo aliquid quasi in pretium accipiatur, vt patet: ergo non est vsura intentio mutui, interuentu lucri, aut commodi, quod ex beneuolentia, gratitudine, aut liberalitate mutuatarij prouenit.

Præterea vsura idcircò illicita est, quia inuoluntaria mixtè ex parte illam soluentis, vt patet; sed qui per mutuum lucrum aliquod, aut commodum ex gratitudine & liberalitate mutuatarij intendit, nihil intendit inuoluntarium mixtè: ergo non vsuram intendit, ideoque non est vsurarius mentalis. Quibus & aliis rationibus hanc primam conclusionem probarunt & affirmant Dominicus à Soto *lib.6. de iustitia & iure, quæstione 1. art.2.* Caietan. *secunda secunda, quæst.78. artic.1.ad 4. & in summa verbo vsura, cap.de vsura mentali, & tom.2. opuscul. tract.8. cap.2. & 3.* Almain. *in 4.distinct.15.quæst.2.* Nauar. *in Man. cap.17.num.209. & in commentar. de vsur.14.q.3. cap.1.n.20.*& videtur expressa doctrina D.Thom. *quæst.13.de malo, artic.4.ad 13.* concinitque *secunda secunda, quæstione 78. artic.2.* & hos referens D. Molina Theologus *2.part. de iustitia & iure, disp.305. col.347. versiculo, dubius*, & Emanuel Rodriguez *in summa primo tomo, cap.111.num.6.* est communis, vt eam benè probans & declarans affirmat Aragon *vbi suprà, pag.672.colum.1. cum sequentibus.*

2 Ex quibus deducitur, quod si quis videns Regem pecunia indigere, sperансque eum gratum ac liberalem in illum futurum, qui per mutuum ei subuenerit, illi offerat mutuo copiam pecuniæ, Regis liberalitatem ea via sperans & intendens; alioquin illi non mutuaturus, neque esse vsurarium, neque restituere teneri, si quid ei vltra sortem Rex contulerit, siue id sit officium, commenda, aut dignitas, siue pecunia, aut aliquid aliud: modò tamen sufficienter præsumatur Regem ex gratitudine, animoque liberali id conferre, vt de Regibus regulariter est præsumendum: & modo is, qui mutuo dedit, ex Regis gratitudine ac liberalitate id speret atque intendat, ita Molin. *vbi suprà, col.348. versiculo, hinc colligo,* quod etiam prius tenuit Aragon *de iustitia & iure, quæst.78.art.2. pag.684.col.1.cum seq.*& optimè declarans tribus conclusionibus, quæ sequuntur loquentes in mutuante Episcopo, quæ sunt huiusmodi.

Si quis mutuans Episcopo vel Regi solùm intendit eos sibi facere amicos, vt posteà non ratione mutui, sed ratione amicitiæ aliquod sibi conferant officium, vel dignitatem, non peccat peccato vsuræ, etiam si eius principalis intentio sit, vt ex amicitia sibi posteà liberaliter officium tribuatur.

Si mutuans Episcopo vel Regi intendat per mutuum accipere aliquod officium vel beneficium, siue id principaliter, siue secondario intendat, erit vsurarius.

Qui mutuat Regi vel Episcopo sperans se ab eis ratione amicitiæ aliquod officium impetraturum, cuius non est dignus, peccat peccato præsumptionis. Non igitur curandum est de opinione glossæ in capite, consuluit, de vsuris, dicentis quod si animus mutuantis principaliter tendit ad dignitatem, vel Magistratum pro mutuo sperandum, tunc ille erit vsurarius, secus autem minimè.

Secunda conclusio est. Intendere aliquid vltra sortem non ex mutuatarij liberalitate, sed tanquam pretium & recompensationem non gratuitam & liberalem pro mutuo, efficit mutuantem vsurarium mentalem, siue ea intentio principalis sit, siue minus principalis, ita quod nihilominus sine illa mutuaret, vel propter amicitiam, vel aliquid aliud. In hac conclusione conueniunt Doctores supra citati, vt affirmat eam probans contra Nauarrum, Molina *vbi supra, dicta columna 348. versiculo, secunda conclusio*, vbi eam bene probat, & est communis omnium recentiorum Theologorum, secundum Aragon *vbi supra, pagina 671. in principio*, vbi inquit sensum illius esse quod semper quod lucrum speratur, siue primaria, siue secundaria intentione, tanquam debitum ex mutuo (esto non præcisè, sed simul cum amicitia intendatur, sintque ista duo motiua terminantia voluntatem mutuandi, quamuis non ex æquo nec immediatè) est peccatum & vsurarium. 3

Confessarij igitur secundum eundem Molinam *vbi suprà, colum.349.* iuxta præcedentem bimembrem doctrinam, & qui de huiusmodi rebus consuluntur, tam dantis pro mutuo, quam accipientis intentionem examinare debent: nullus enim melius scire potest intentionem suam in sperando & accipiendo à mutuatario, quàm mutuans ipse, qui vltra sortem accipit. Si itaque ex gratitudine & liberalitate solùm mutuatarij sperauit & accepit, sibique semoto dubio persuadet mutuatarium eodem animo dedisse, tunc nec peccati vsuræ est damnandus, neque restituere est cogendus, nisi posteà constet mutuatarium quasi in pretium voluntariéque mixtè vltra sortem reddidisse. Si verò tanquam pretium pro mutuo aliquid intendit, aut accepit, peccati vsuræ est condemnandus, nec non & restitutionem. Quod si de mutuatarij animo dubitans acceperit, est itidem peccatum vsuræ: quia vel iniustitiam exercère voluit, vel periculo eam exercendi se exposuit, ita intendendo accipere, aut recipiendo aliquid vltra sortem animo id retinendi. 4

Sicque in hac specie quando de animo dantis 5
non

non constat qualis fuerit, tunc ex qualitate illius si diues sit aut pauper, si liberalis aut parcus vel auarus, & ex cæteris circunstantiis est coniiciendus: quod etiam latiùs probat nouissime Cosm. Philiareus *vbi supra, versiculo, ad cognoscendum*, dicens attendendam esse qualitatem personæ an sit notabiliter pauper, qualitatem rei datæ in luctum, damnum quod pateretur mutuatarius ex restitutione pecuniæ, quantum illa pecunia negotiando lucraretur, an indigeat frequenter ab eo mutuo accipere: & quod attendenda est etiam liberalitas mutuatarij ex virtute, vel naturali conditione, an soleat esse gratus erga illos à quibus recipit beneficia, an mutuans soleat ægrè ferre, quando mutuatarij nihil ei donant, & citius repetere mutuum, & an tempore mutuationis verbis vel gestibus significauerit se aliquid desiderare vltra sortem: & quod licet confessarius in foro conscientiæ debeat cuilibet credere pro se & contra se, nihilominus debet has coniecturas inquirere, tum quia ex illis potest cognoscere an pœnitens ficte accesserit, tum etiam quia potest contingere quod pœnitens bona fide aliquid tanquam donatum acceperit, & quod eius credulitas sit indiscreta, cum potius debuerit credere contrarium, imò sæpè melius id coniicere scit confessarius aut quiuis alius prudens vir (vt inquit Molina) quàm pœnitens, isve qui intertogat, si vel scrupulosus sit, vel non tanto polleat iudicio, aut non adeò expertus in rebus agendis sit.

6 Quòd si adhuc dubium perseuerauerit in accipiente, num plenè voluntariè datum id sit, aut non, offerendum illi erit, à quo fuit acceptum, quousque de plena libertate ac liberalitate dantis constet, aut liberaliter id remittat, idque siue eum dubio & peccato fuerit acceptum, siue bona fide, postea que dubium insurgat, ita & rectè Molina *vbi supra col. 350. in principio*.

7 Si tamen mutuans explicaret mentem suam mutuatario, & etiam qui fuerit se nullatenus mutuare nisi spe lucri obtinendi, tanquam suspectus de vsura erit habendus. Quare confessarius discretus aut Doctor de hac re consultus regulariter debet eos damnare, vel saltem non approbare secundum Aragon *vbi supra fol. 673. versiculo, tertia conclusio*, vbi dicit sequi tales regulariter non esse absoluendos, nisi certò constet ipsos ex gratitudine & non ex mutuo luctum intendere.

8 Superest igitur ex supradictis, quod si mutuans intendat aliquid vltra sortem tanquam pretium pro mutuo, est vsurarius: secùs, si id ex alio capite intendat, nempe, ex liberalitate mutuatarij, & tanquam debitum ex gratitudine & honestate morali, eodemque animo detur, licet alias mutuum non daret, nisi id ita futurum speraret, & etiam si hoc intendatur tanquam principalis finis.

9 Sic etiam si Canonicus distributiones quotidianas intendat tanquam pretium pro diuinò officio, est simoniacus: secus, si non illas intendat tanquam pretium, sed tanquam debitum in sustentationem ministris Ecclesiæ, ordinatumque ab eadem Ecclesia, vt ex his, quæ populus tribuit, id detur solis interessentibus diuino officio, sitque eo ipso eis debitum: quia tunc simoniacus non est, esto principalis intentio ipsius sit ea via efficere illas sibi debitas, ita Molina vbi supra, versiculo *Praxis Criminalis*.

accommodatum. Quam sententiam non modicum fulcit *cap. 3. in decret. de reformat. sessione 21. sacri Concil. Trident.* vbi præcipitur, quod in Ecclesiis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues vt verisimiliter negligantur, tertia pars fructuum & quarumcumque prouentuum & obuentionum separetur, & in distributiones quotidianas conuertatur, quæ inter dignitates obtinentes & cæteros diuinis interessentibus proportionabiliter, &c. diuidatur. Principalis igitur Canonici intentio efficiendi ea via sibi debitas in sustentationem non inducit simoniam, nisi quando eas intendit tanquam pretium pro diuino officio, quia tunc erit simoniacus. Et hæc videtur vera distinctio, meliorque altera, qua Doctores communiter solent assignare in proposito inter principalem intentionem & secundariam, vt cum illa eas intendeos canonicus efficiatur simoniacus, cum hac verò minimè Sed oportet hanc communem sententiam prædicto modo declarare, vt procedat quando prædicta principalis intentio dirigitur in pretium pro diuino officio; secùs, si in debitum sustentationis ministris Ecclesiæ ordinatum iuxta ordinationem ipsius Ecclesiæ (prout in dubio est præsumendum) per supradicta.

10 Quinimo etiam mutuans excitet mutuatarium ad mutui beneficium remunerandum, vt si dicat æquum esse vt illud remuneret, aut se ab ipso sperare, & mutuatarius ita excitatus aliquid vltra sortem mittat, non erit vsurarius, nec ad restitutionem tenebitur, modo ea via solùm intendat lucrum illud ex liberalitate & gratitudine mutuatarij, verisimiliterque sibi omninò persuadeat mutuatarium eo modo excitatum ex liberalitate pleneque voluntariè daturum vltra sortem, ita Caietan. 2. 2. *quæst. 78. artic. 1.* quem refert & sequitur Molina *vbi supra col. 350. versiculo, interrogabis*, arbitratus euentum hunc moraliter non esse impossibilem, si mutuatarius liberalis ac generosus sit, aliæque interueniant circunstantiæ, fatetur tamen ibidem periculosum esse ex eo modo incitare mutuatarium, & quod confessarij reprehendere id debent; sed nihilominus instruendi sunt prædicta Caiet. doctrina vt prudentes fiat, idque restituere non præcipiant, quod restitutioni non est obnoxium.

11 Nec supradictis obstat illud Lucæ 6. *mutuum dantes, nihil inde sperantes, &c.* transumptiuè *in c. consuluit de vsur.* vbi ex eo testimonio Vrban. III. definiuit quod quando lucri spe datum fuit mutuum, aliquidque fuit acceptum, mutuans censetur vsurarius, atque in foro animæ cogendus est restituere quod accepit. Quoniam testimonium illud Lucæ si vt præcepti vim continet accipiatur, intelligendum est de spe lucri, de qua *in secunda supradicta conclusione* egimus, nempè non ex mutuatarij liberalitate, sed tanquam in pretium & recompensationem non gratuitam nec liberalem pro mutuo; non verò de spe de qua in prima conclusione, nempè, ex mera liberalitate & gratitudine mutuatarij. Eodem modo intelligit Vrbanus III. de ea namque spe, de qua *in secunda conclusione supradicta*, interrogatus fuerat in principio cap. adque ad interrogationem respondet in fin. ita Molina *vbi sup col. 351. in principio*.

R SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Vsura mentalis an obliget ad restituendum? & numeris sequentibus per totam quæstionem. Proceditur per casus.*

De vsura mentali an obliget eo quando ad restitutionem.

QVÆSTIO LXXXIV.

1 QVÆRO modo, an capta per vsuram mentalem sint restituenda, & cui? In quo communis sententia est in partem affirmatiuam per textum *in cap consuluit de vsur.* vbi communiter Doctores, & resoluimus *lib. 2. canonicarum quæst. cap 23. num. 32.* Nûnc verò rem latius explicando quatuor aut quinque casus considerandos esse censemus.

2 Primus est, quando non fuit processum ad acceptionem, licet mutuans prauam intentionem accipiendi lucrum in pretium pro mutuo habuerit, tunc licet peccauerit ex praua intentione quam habuit, interim tamen quod effectus non sequitur, obligatio non consurgit restituendi, cùm nihil datum aut acceptum fuerit, vt est notissimum & commune cuicumque alij intentioni iniustæ aliquid accipiendi aut damnum dandi.

3 Secundus est, quando mutuatarius ex mera gratitudine & liberalitate dat, & mutuans accipit vt eo modo datum: & in hoc casu palam est nec peccatum vsuræ admitti, nec vllam obligationem restituendi consurgere, vt supra resoluimus *in quæstione modo proximè præced. in 1. conclusione.*

4 Tertius est, quando mutuatarius tanquam mutui pretium id inuoluntariè dat, & mutuans eodem modo accepit: & in hoc casu planum esset committi peccatum mortale cum obligatione restituendi, vt *in d. c. consuluit*, idque habet proculdubio communis Doctorum sententia de qua supra; & eam probant & tenent moderni Aragon & Molina statim citandi.

5 Quartus casus est, quando mutuatarius vt mutui pretium inuoluntariè id dat, sed mutuans bona fide id accipit credens ea gratitudine ac merè liberaliter dari, & tunc tenetur ipse id restituere statim ac eo pacto fuisse datum attenderit ac nouerit. Quod si perseuerante bona fide id consumpserit, solùm tenebitur restituere si quid ea ea remansit, aut si in aliquo tactus ex illa fuerit locupletior, vt benè probat in terminis Magister Aragon *de iustitia & iure quæstione 78. artic. 1. pagin. 675. column. versiculo, tertia conclusio*, Molin. Theolog. *2. p. de iustitia & iur. disputat. 306. col. 352. versiculo, tertium.*

6 Quintus est, quando mutuatarius ex gratitudine & liberalitate dat, sed mutuans vsuraria intentione accepit tanquam pretium mutui: & in hoc casu quid censendum sit sunt opiniones diuersæ.

Prima fuit Ricardi *in 4. distinctione 15. art. 5. quæstione 5.* & Scoti ibidem *quæstione 2.* docentium, quod quando vsurarius non manifestauit mutuatario intentionem suam pacto aliquo externo, aut alia ratione lucrum ex mutuo illo exigendum, peccare quidem ea intentione accipiendo lucrum, non tamen teneri illud restituere; secus autem quando intentionem suam prædicto modo illi manifestauit. Sed hanc opinionem esse falsam & contra *cap. consuluit de vsur.* rectè probant Dominic. à Soto *lib. 6. de iustitia & iure, quæstione 1. artic. 4.* & Ioann. de Medina *de reb. per vsur. acquis. quæstione 4. ad secundum*, & Molin. *vbi supra, versiculo est, tamen.*

Secundo fuit Panormit. & aliorum *in d. cap. consuluit*, & Almain. *in 4. distinctione 15. quæstione 2.* & aliorum multorum quos refert D. Couar. *in regula peccatum 2. p. in initio num 4.* tenentium indistinctè in hac specie id esse restituendum, nempe, quoties vsurarius intentione vsuraria quidquam accepit, licet mutuatarius liberaliter id dederit, etiam si id constet postea vsurario: idque pluribus probant, non tamen conueniunt cui facienda sit restitutio an eidem, qui illud dedit, vel pauperibus. Sed Aragon *vbi supra column. 2.* contrarium probat nempe, quod cesset restitutionis obligatio constito de animo mutuatarij liberaliter & gratiosè dantis.

Sed his opinionibus reiectis, duabus conclusionibus resoluendus est hic quintus casus. Prima est. Interim dum huiusmodi vsurarius ignorat mutuatarium liberaliter dedisse, illi tenetur restitutionem facere, si non ex ipsa rei materia, certè propter conscientiam: & in hoc omnes conueniunt secundum Molin. *vbi supra, versiculo, duabus*, vbi eam probat.

Secunda conclusio est. Eo ipso quòd mutuans scit mutuatarium liberaliter dedisse, licitè retinere potest quod intentione vsuraria accepit, estque legitimus dominus illius, esto accipiendo peccauerit, ita tenent Sotus & Medina *vbi supra*, Caietan. *2. 2. quæstione 78. artic. 1. & verbo, vsura, cap. de vsura mental. tom. 2. opusc. tract. 8. cap 3.* & Couar. *vbi supra* post alios plures, quos citat, nec non & bene probans respondensque fundamentis Ricardi & Scoti Molina *vbi supra, vers. secunda conclusio.*

Hic locus exposcebat declarare rationem rationis differentiæ inter vsuram mentalem & simoniam hujusmodi, scilicet mentalem, quare illa obliget in suo casu ad restitutionem, hæc verò non. Sed quia late de hoc agimus *lib. 2. canonicarum quæstionum, capit. 23. num. 31. cum pluribus sequentibus*, vbi nostram nouam, quam veram censemus, aliisque pluribus improbatis adduximus, nunc omissum facimus. 7

Aliam similiter nouissimam referendo excogitatam per Cosmam Philiarcum *2. tom. de officio sacram. capit. 16. pagin. 188.* affirmantis, veram & propriam rationem differentiæ esse, quia vsura est contra iustitiam commutatiuam, nam vel venditur id quod non est, vel idem bis venditur, & propterea semper obligat ad restitutionem. Per simoniam autem non fit contra iustitiam commutatiuam, quia hinc inde datur & accipitur, & fit commutatio & quædam emptio & venditio, licet iniqua & sacrilega: & propterea ex natura rei simonia non obligat ad restitutionem, nisi quatenus in pœnam præcipitur. Quæ ratio probabilis videtur, sed non omninò certa: quoniam in mutuo vsus pecuniæ vendi videtur, & sic datur hinc inde

iniusta

Iniuſta tamen acceptio. Veriorem igitur eſſe cenſeo noſtram quam *vbi ſupra* aſſignauimus tationem.

SVMMARIVM.

1 *Vſura an ſit mutuare cum pacto, vt mutuatarius comitetur vxorem mutuantis, vel vt mulier copiam ſui faciat, vel vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam? & numeris ſequentibus.*

Vſura an ſit mutuare ob cauſas de quibus hìc.

QVÆSTIO LXXXV.

1 Q VÆRO prætereà an ſit vſura mutuare cum pacto vt mutuatarius comitetur vxorem mutuantis, vel vt mulier copiam ſui faciat, vel vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam? Et quidem horum deciſio pendet à reſolutis à nobis *ſupra duabus quæſtion. præcedentibus*, vt ſiquidem hæc fiant cum pacto vel intentione illa habendi in pretium pro mutuo, non liceant; ſi vero ex liberalitate & gratitudine mutuatarij, non ſint vſura.

2 Quare quoad primum non ſolum mutuum cum pacto vt mutuatarius vxorem mutuantis ad Eccleſiam comitetur, vel quodluis aliud obſequium præſtet, ſed etiam id oneris ac commodi tanquam pretium mutui intendere, nullo expreſſo pacto, eſt vſuræ peccatum cum onere reſtituendi æſtimationem obſequij, quod fuerit ea ratione præſtitum, quandoquidem pretio eſt æſtimabile. Quando verò huiuſmodi obſequia exhibita eſſent inuoluntariè mixte in recompenſationem pro mutuo, attamen poſtquam eſſent præſtita, is, qui illa exhibuit, recompenſationem nollet æſtimationis illorum, ceſſaret tunc reſtituendi obligatio ob tacitam aut præſumptam mutuatarij remiſſionem. Obſequia verò ex gratitudine ac liberalitate exhibita in recompenſationem pro mutuo obnoxia reſtitutioni non ſunt, quin potius licitè accipiuntur (intellige ſi turpia ac illicita non ſint) ita Molin. *de iuſt. & iur. 2. p. diſp. 307. in princip. col. 355.*

3 Quoad ſecundum, ſi quaſi in pretium pro mutuo copia mulieris accipiatur, obligatio reſtituendi orietur cùm iam ſit pretio æſtimabile, niſi intelligatur quamuis illa inuoluntariè mixtè vt mutuum obtineret id ſit paſſa, non tamen ſperare, nec velle pretium, quòd non raiò in eo euentu continget. Secus, ſi mutuans id ab ea non peteret tanquam pretium & recompenſationem pro mutuo, ſed vt rem mutuanti gratam & tanquam beneficium (tametſi turpe) gratis ſibi alioquin concedendum: quaſi mutuans concedere ei nollet beneficium mutui, niſi illa viciſſim in ea re turpi morem illi gereret, quia tunc inquit Molin. *vbi ſupra in verſiculo, quoad ſecundum*, fortè ad nullam reſtitutionem teneretur, eſto illa inuoluntariè mixtè conſentiret ob mutuum obtinendum, & eſto talis eſſet, quæ libenter acciperet reſtitutionem æſtimationis ſi offerretur, aut ſibi eſſet debita.

Sed hæc additio mihi non placet, nec vera nec tenenda videtur, vtpote in effectum non differat à priori ſpecie, qua conſtituimus vſuram committi, nempe, quando quaſi in pretium pro mutuo copia mulieris accipitur. Quinimo idem author omninò non firmat pedes in ſua prædicta additione, ſiquidem ait in ea *fortè, &c.* Et tandem in fine huius puncti inquit hæc verba: *qui autem arbitraretur in hoc euentu vſuram interuenire, præcipere teneretur reſtituere æſtimationem copiæ illius.*

Quoad tertium de mutuo facto vt mutuatarius remittat iniuriam ſibi illatam an ſit vſura, ſiquidem ſi ſermo ſit de pacto remiſſionis iniuriæ quòd mutuatarius deſiſtat ab inimicitia, quatenus indebitè illam exercet volens priuata ſua authoritate ſumere vindictam, atque vt euitentur damna & ſumptus, quos is, qui iniuriam intulit, facit vt ſe ab eo defendat, homines ſecum habendo, qui ipſius incolumitati proſpiciant, nulla tunc interueniit vſura, vt rectè probauit Molina *vbi ſupra column. 356. verſiculo, quoad tertium.* Idemque eſt, ſi timeatur quod per viam iuſtitiæ vindictam petet modis iniuſtis & calumniis atque fraudibus; vt cum Syluest. Maſcard. Soto & Medin. tenet Manuel Rodrig. *in ſua ſum. 1. tom. c. 111. n. 4.* 4

Si verò loquimur de pacto remiſſionis iniuriæ 5
ceſſando ab actione iuſta, quam mutuatarius ob iniuriam ſibi illatam aduerſus mutuantem habebat, quamuis Soto *lib. 6. de iuſtitia & iure, quæſtione 1. artic. 2.* arbitretur non interuenire vſuram in eiuſmodi pacto, licet iniuriam paſſus ea actione recompenſationem exigeret in pecunia læſionis honoris, quia ſolet hæc iactura per amicitiam condemnari, & Nauar. *in Manual. cap. 27. num. 257.* in hac re diſtinguat: verius tamen eſt ſemper indiſtinctè committi vſuram in hac ſpecie, quando tanquam in pretium mutui accipitur, vt tenent Conrad. *de contract. quæſt. 37.* Angel. *verbo vſura 1. num. 3.* Medin. *de reb. per vſur. acquir. quæſt. 1. §. lucrum*, & alij quos refert & ſequitur benè id probans Molina *vbi ſupra, d. column. 356. verſ. ſolum ergo, per totam.*

Secus erit ſi remiſſio iniuriæ non petatur, nec 6
accipitur tanquam pretium mutui, ſed ex vrbanitate & gratitudine & liberalitate mutuatarij inſinuando iniuriato, nolle mutuantem eum ad id obligare, præcipuè inter nobiles, ita tenet Nauar. *lib. 3. de reſtitutione cap. 2. numer. 385.* & cum eo Emanuël Rodriguez *vbi ſupra.* § Reſo- 7
luit igitur rectè in propoſito aduerſus Soto & Nauar. Aragon *de iuſtitia & iure quæſt. 78. art. 2. pag. 685. column. 1. & 2.* dicens, quod qui mutuaret offenſo ea lege, vt iniuriæ à ſe latæ remiſſionem faceret ex debito mutui, & non ex amicitia aut vrbanitate grati animi liberè donantis, eſſet vſurarius, ſicut & quicumque alius extorquens à mutuatario vltra ſortem quemcunque alium contractum pretio æſtimabilem, & qui mutuat mulieri ſub conditione vt ſui copiam faciat. Cæterùm, qui mutuaret offenſo eo fine, vt cum illo amicitiam iniret, ex qua poſteà ipſe iniuriæ faceret remiſſionem, nec eſſet vſurarius, nec peccatum committeret, quia tunc tantum ſpectaret ratione mutui amicitiam, quæ non eſt pretio æſtimabilis.

SVMMARIVM.

1 *Vsura an sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius tantum de mutuo in futurum det? & numeris sequentibus, per totam quæstionem.*

An sit vsura mutuare cum pacto, vt sibi tantundem mutuo detur?

QVÆSTIO LXXXVI.

1 QVÆRO etiam vtrùm vsura sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius tantundem mutuo in futurum det? Et in hoc opinionem negatiuam probarunt Angel. *verbo, vsura primo, num.4.* Maior *in 4. distinct.15. quæst.29. ad secundum*, Almain. *ibidem quæst.2.* & Adrian. *de rest. in materia de vsur.§ sed contra*: modo duo in futurum eueniant, videlicet, æqualis indigentia eius qui modo dat mutuo, & quòd mutuatarius æquè benè possit tunc dare mutuo, atque is potest, qui in præsenti dat. Adrianus verò aliis verbis vtitur *vbi supra.*

2 Sed verior communis & tenenda sententia habet, esse vsuram mutuare eo pacto adhibito, de quo *supra.* Cuius ratio est: quoniam grauamen illud, vt in futurum velit nolit ciuiliter teneatur mutuo dare, est quid pretio æstimabile, eaque de causa exigere obligationem illam pro mutuo, est exigere vltra sortem quippiam pretio æstimabile, & ideò vsura committitur: & ita pactum illud non obligat in conscientia, neque in exteriori foro, eo quod vsurarium sit. Quare si vi illius mutuo esset acceptum in recompensationem præcedentis mutui, teneretur accipiens ad restitutionem danti, quantum arbitrio prudentis viri æstimaretur constrictum illum habuisse ad mutuandum, eaque via mutuum accepisse: & ita hanc opinionem affirmatiuam tenet D. Thom. 2.2. *quæst.78. artic.2. ad secundum & ad 4. & ibidem* Caietan. & Aragon *pag.681. col.2. ad fin.* Conrad. *de contract. quæst.36. exemple 7.* Syluest. *verbo, vsura 1. quæstione 2.* Medin. *de reb. per vsur. acq. quæst.1.* & latius *quæst.4. ad 1. princip.* Sotus *lib.6. de iustitia & iur. quæst.1. artic.2. ad primum*, Gabriel *in 4. distinct.15. quæst.11. art.1.* Couar. *lib.3. var. resol. cap.2. num.5. versiculo, est enim*, vbi quod est hoc omnium consensu receptum, Nauar. *in manuali cap.17. num.223.* & ita tenent Doctores communiter secundum Molin. Theolog. *in 2. p. de iustitia & iur. disputat.308. columna.357. ad fin. & col. sequenti.* ¶ Hinc ipse post Sotum *vbi supra* obseruat, pecunia esse æstimabile quempiam obligatum esse mutuo dare aliis: posseque quemque in Republica certam mercedem licitè accipere vel à Republica ipsa, vel à mutuatariis, vt se astringeret ad mutuo dandum quibuscumque mutuum accipere vo-
4 lentibus, præstita cautione debita de mutuo restituendo & præterea licitum esse astringere quempiam alium ad sibi in futurum mutuandum decem verbi gratia, mensuras tritici, vt vicissim ipse alteri obligetur ad mutuandum ei tantumdem in vino, aut oleo, neque esse vsuram neque iniustitiam, modo onera sint æqualia, quoniam est æqualis contractus vtrinque.

Fas tamen nihilominus esse arbitratur *columna. 359. versiculo, fas*, admonere mutuatarium dum ei mutuum conceditur, ea spe mutuum illi dare, quod simile beneficium vt par est præstabit: & quod si intelligatur mutuatarium non habere animum mutuandi vicissim vt ex naturali ac morali honestate tenetur, licitum est mutuum ei tanquam indigno denegare. Sic etiam licitum erit, non alia ratione velle mutuo dare pecuniam, aut quodvis aliud, nisi mutuatarius in præsenti mutuo etiam det triticum, vel quidpiam aliud, si id exigatur tanquam conditio, sine qua mutuans non vult mutuare: quia indignus est mutuatarius, qui in præsenti non vult vicissim concedere mutuum aliud, quod ab eo exigitur, cui conceditur quod ipse petit. Quia longe diuersum est exigere obligationem mutui in futurum vt concedatur mutuum in præsenti, & exigere mutuum in præsenti tanquam conditionem, sine qua non vult quis concedere mutuum quod ab eo exigitur. In primo namque casu prædicta ciuilis obligatio pretio æstimabilis postulatur, tametsi mutuum, cuius obligatio postulatur, commutari licitè non possit pro aliquo vltra sortem. In secundo verò nulla exigitur obligatio, sed solùm exigitur mutuum, pro quo mutuans nihil potest vltra sortem accipere, vt obseruat Molina *vbi supra, versiculo, dubium est.* 5

Similiter hinc colligit statim idem author, 6 quod quando alicui duo mille aurei debentur soluendi post duos annos, nulla interueniet vsura, si debitor in fine primi anni cum creditore paciscatur, *soluam tibi mille vno anno ante terminum præfixum, dummodò concedas vt mille alij soluantur vno anno post eundem terminum*, aut si è contrario creditor idem petat & obtineat à debitore, quia sunt beneficia mutui vicissim vtrinque exhibita, vnum sub conditione alterius, quod licet, vt patet ex supra resolutis. Quæ sententia mihi probabilis videtur, tametsi rem non ita perscrutans contrarium in his terminis proculdubio affirmet Emanuel Rodriguez *vbi supra sub num.5.* post Aragon *vbi supra*, ea ductus ratione, quod hoc nihil aliud sit quàm mutuare creditori mille anticipando solutionem vno anno, vt alio anno pro residuo creditor differat solutionem. Sed tollit hanc difficultatem ratio assignata per Molin. nempe, quod id solum est concessio de præsenti vnius mutui virtualis pro alio etiam virtuali de præsenti, sine vlla obligatione mutuandi iniuncta in futurum: etenim soluere debitorem mille aureos anno vno ante terminum præfixum, est virtualiter mutuo illos dare creditori in totum eum annum. Econtra verò creditorem concedere in præsenti dilationem solutionis reliquorum mille aureorum per annum vltra tempus præfixum, est ex nunc mutuo illos concedere ac dare in totum eum annum. Non igitur erit necessarium ad hoc, vt ille contractus licitè fiat, reuocatio prioris cum suo termino celebrando hunc de nouo, vt obseruat cum Arag. *de iust. & iur. in 2.2. quæst.78. art.2.* Rodrig. *vbi sup.* siquidem absque hoc licitè fieri potest quod prædiximus ex Molin. præsertim, quia si contrarium diceremus, circuitus ille cautelosè & in fraudem fieri videretur, ac proinde eadem labe vsuræ laboraret, qua pactum de quo agimus; rectius igitur est iudicare eum licitum per supradicta.

7 Deduci etiam videtur ex ſupradicta communiore ſententia D. Thom. & aliorum, eum qui mutuo dat centum per annum, ita vt intra id tempus repetere non poſſit mutuum, poſſe iniungere grauamen vt mutuatarius in futurum teneatur ad annum aut breuius tempus tantumdem mutuare. Itemque eum, qui formaliter aut virtualiter mutuat centum per annum, vt ſi iuſto pretio credita tamen pecunia per annum aliquid vendat, poſſe aliquid exigere vltra pecuniam illa ratione talis mutui per annum ſine facultate intra id tempus exigendi ſuam pecuniam. Verùm etſi non deſint, qui hanc opinionem teneant, ea tamen non ſolùm noua & inaudita eſt, ſed etiam periculoſa, & quæ viam aperit vſuris, vt benè probat Molin. *vbi ſupra, columu. 360. verſic. eſt tamen opinio.*

SVMMARIVM.

1 *Vſura an ſit mutuare, vt pretio iuſto mutuatarius teneatur aliquid facere, vt in exemplis hic poſitis? & per totam quæſt.*

3 *Mutuans alicui cum pacto quòd teneatur ad curandum eum, vel patrocinandum pro eo gratis, reſtituere eis tenetur pretium iuſtum pro his operibus, & inſuper aliquid pro illo grauamine, &c. vt hic, & numer 4. cum ſeqq.*

7 *Mutuans aliquo cum pacto, vt mutuatarius teneatur metere fruges mutuantis pretio iuſto, ac colere agros illius, vel quippiam aliud facere, quid ſit tunc eis conſulendum?*

8 *Mutuans pecuniam ad certum tempus ſoluendam cum pacto, vt mutuatarius ei teneatur vendere triticum ſuum pretio tunc communi, vel det mutuo modum tritici, vt mutuatarius teneatur ei vendere caſeos aut aliud pretio communi ſuo tempore, an committat vſuram?*

9 *Mutuum dare cum pacto, quòd alius extra ſortem ſoluat debitum liquidum alterius, an licitum ſit?*

De mutuo cum pacto quod alius teneatur aliquid aliud facere gratis, vel iuſto pretio.

QVÆSTIO LXXXVII.

1 QVÆRO modo an ſit vſura mutuare vt pretio iuſto mutuatarius, teneatur curare, patrocinari, metere ſegetes, colere agros, molere in molendino, vel emere ex officina mutuantis? Et videtur primò in his omnibus vſuram interuenire, aut peccatum, dummodo duæ adſint conditiones. Prima, quod pretium, quod datur pro medicatione, patrocinio, &c. aut accipitur pro tritico, aut oleis molendis, vel pro mercibus, quæ venduntur, ſit iuſtum. Secunda quod is, cum quo huiuſmodi contractus iniuntur, non grauetur ea de cauſa in aliquo alio, vt eſſet ſi multum à mutuantis molendino diſtaret, & ratione contractus relicto proximiori accedere teneretur, ad id quod longius diſtat, tunc namque mutuans eo pacto reſtituere teneretur mutuatario, quantum hoc aliud grauamen æſtimaretur, ita Adrian. *de reſtitut. in mat. de vſur. quæſt. 4. ſeu §. iuxta prædicta*, & Maior *in 4. diſtinct. 15. quæſt. 25.* Anton. *2. p. tit. 1. cap. 7. §. 10.* & voluit Angel. *verbo vſura 1. n. 5* & quidam alij, quos refert Couar. *lib. 3. var. reſol. cap. 2. n. 5. verſic. 3. ibi; quod mutuans.*

2 Sed communis ſententia habet, contractus hos omnes eſſe vſurarios, licet mutuatarius in nullo alio grauetur, & hoc ratione illius obligationis ciuilis, vinculi & grauaminis illud faciendi in futurum, quod eſt pretio æſtimabile, vt de obligatione ciuili ad dandum mutuum *in quæſtione præcedenti* reſoluimus, ita Caietan. *2. 2. quæſt. 78. artic. 2.* ad doctrinam S. Thom. ibidem, *& in Summ. verbo, vſura, cap. 2. à caſu 7.* Gabriel *in 4. diſtinct. 15. quæſt. 15. artic. 3. dubio 1.* Medin. *de reb. per vſur. acquiſ. quæſtion. 4 in reſponſ. ad 1. principal. fol. mihi 146. & 147.* Conrad. *de contract. quæſt. 36.* Sotus *lib. 6. de iuſt. & iur. quæſt. 1. artic. 2.* Syluest. *verbo, vſura 1. quæſt. 7.* vbi eam dicit eſſe communem Nauarr. *in Man. cap. 17. numer. 220.* vbi quod quamuis non teneatur ſic mutuans quicquam ex pretio aut vtilitate iuſta, quam ob illud accepit, reſtituere, tenetur tamen eum ab illa obligatione in futurum liberare, & pro pretio iudicio boni viri ſatisfacere: eandem ſententiam tenent Doctores *in cap. fin. de vſur.* communem & veriorem ſequutus plures allegans teſtatur D. Couar. *vbi ſup. d. lib. 3. var. reſol. cap. 2. ſub num. 5. verſic. 3. tamen*, ibi quam ob rem, vbi quod in hac ſpecie debitor non eſt cogendus in iudicio exteriori nec in interiori prædictas pactiones vſurarias obſeruare propter earum iniquitatem, communem etiam dicit Aragon *de iuſt. & iur. quæſt. 78. artic. 2. pag. 681. col 2.* alios citans Manuel Rodriguez *d. cap. 11. num. 5. in 1. tom.* Ludou. Lop. *in ſuo inſtruct. negotiant. capit. 39. per totum, fol. 137. cum ſequentibus,* & D. Molin Theolog. *2. p. de iuſt. & iur. diſp. 309. col. 363. verſic. communis tamen Doctorum*, quo loci & columnis ſequentibus tradit alia plura vtilia circa modum reſtitutionis faciendæ in præd. ſpecie.

Limita prædictam communem ſententiam, vt non procedat quando prædicta conditio non ponitur ſub obligatione, ſed mutuatario manente in ſua libertate id ab eo petitur tanquam ab amico, quia tunc nullum eſt peccatum, nec talis contractus eſt vſurarius, quia nulla iniuria fit ei, vt conſtat. Secùs ſi talis conditio ponatur ſub obligatione, ita vt mutuatarius teneatur illam adimplere: tunc namque talis contractus erit vſurarius, quia mutuans accipit vltra ſortem aliquod pretio æſtimabile, nempe, illam obligationem, ita Gabriel *in 4. diſtinct. 15. quæſt. 11. artic. 3. dub. 1.* quem refert & ſequitur Arag. *vbi ſupra.*

Circa illud de Medico & Aduocato obſerua, quod ſiquis eos mutuo aſtringeret ad curandum, aut patrocinandum, gratis, reſtituere illis teneretur pretium iuſtum pro illis operibus, & inſuper aliquid pro grauamine habendi illos ad id adſtrictos. Quod ſi ſolùm illos aſtrinxiſſet ad curandum vel patrocinandum pretio iuſto, quando illi ſub reatu peccati ad id non tenerentur, ſolùm teneretur reſtituere quantum ſpectatis circunſtantiis concurrentibus æſtimaretur grauamen illud. 3

Si verò re ipſa id nullum eſſet grauamen, quia illi libenter ſuam operam pro eo pretio

impendissent, tunc ad nullam teneretur restitutionem. Idemque est in reliquis euentibus in tit. nostræ quæstionis propositis. Ita Mulin. Theolog. *vbi sup d. col. 363 versic circa illud.*

4 Circa quos omnes simul obseruat Molina, quod quando pretium iustum persoluitur pro operibus, ad quæ mutuo quis astringitur, non solùm debetur restitutio pro grauamine, vt Caietan. *in Sum.* Couar. Medin. & alij rectè affirmant; sed etiam si ea via mutuatarius impeditus est accedere ad alios, quibus carius locasset operas suas, aut quibus vilius emisset, aut qui illi triticum aut olea viliori pretio molerent, circunstantiæ hæ & aliæ similes quantitatem augent grauaminis, atque ideò obligationem plus restituendi pro maiori grauamine. Quod verum intelligo, vt voluit etiam idem author, dummodo illud carius sit intra latitudinem iusti pretij, & sic esset iustum pretium rigurosum; secùs in eo quod id excederet. Quòd si ex parte mutuantis iniustitia in pretio interueniret: quia ipse mutuatarius vilius infimo cogeretur locare operas suas ratione mutui, aut carius pretio iusto emere merces, aut molere triticum aut oleas id quoque esset restituendum, vt patet secundum Molin. *vbi supra.*

5 Qui etiam illud rectè animaduertit, in huiusmodi restitutionibus iniungendis non esse attendendum ad emolumentum, quod mutuanti ex his contractibus euenit, sed ad damnum quod mutuatariis inde sequitur, & ad quantitatem grauaminis quod vi mutu. eis imponitur; & quod audiendi non sunt contrarium affirmantes, neque Syluest *verbo vsura* 1. *quæst.* 7. falso asserens vsuram esse quemplam credito vendere, quo plures emptores ad se trahat, vt ibi bene probat.

6 Et addit Molina *vbi supra* quod in omnibus supradictis pactis, in quibus dictum est interuenire vsuram, quando nihil ex parte mutuatarij executioni est mandatum, teneri mutuantem liberare illum ab onere ratione mutui ex iniuncto, rescindendo quoad id contractum, neque ad aliam tunc restitutionem teneri, ad idemque in foro exteriori esse cogendum. Si vero mutuatarius ex parte onus executioni mandauit, & adhuc aliquid oneris subeundum superfit, liberandum esse ab illa parte, restituendumque eidem esse quantum onus, quod subiuit, æstimabitur secundum Caiet. Medin. Couarruuiam, & alios, quos ibi citat.

7 Illud etiam obseruat ibidem *colum.* 365. quòd circa mutuum cum pacto, vt mutuatarius teneatur metere fruges mutuantis, pretio iusto, aut colere agros illius, vel quippiam aliud facere, posset consuli, sine vlla vsuræ aut alterius iniustitiæ labe vtrique contrahentium, si is, à quo mutuum petitur, & qui opera mutuum petentis indiget, respondeat, nolo mutuum tibi dare: attamen conducam statim pecunia anticipata operas tuas, quibus in tale, vel tale tempus indigeo: dummodo pretium iustum ei pro illis constituatur, quantum, siue paciscendo tantum illi dare, quantum aliis eo tempore communiter tribuetur, siue ad præsens conueniendo illi dare quantum plus minus, speratur operas illas tempore, quo præstandæ sunt, valituras, vtique neque vsura committitur, neque iniust. aliqua, sed celebratur contractus locationis & conductionis iustus, quidquid Sot. *lib.* 6. *de iust. & iur. quæst.* 1. *art.* 2. in contrarium dicat.

8 Sed in eo contractu, scilicet, siquis det pecuniam soluendam ad certum tempus cum pacto, vt mutuatarius ei teneatur vendere triticum suum tempore messis, pretio tunc communi, vel det mutuo modium aut modios tritici, vt mutuatarius teneatur ei vendere caseos sui gregis, aut vinum suum, pretio tempore vindemiæ communi, inquit inesse vsuram propter onus illud celebrandi in futurum illos contractus ratione mutui impositum, quod pecunia est æstimabile. Si tamen absque aliquo mutuo statim pecunia anticipata ab eo emat triticum tempore messis tradendum, vel pretio, quo traditionis tempore valebit, vel pretio, quo nunc plus, minus speratur valiturum, nulla committatur vsura aut iniustitia, vt ibi bene probat. Idemque esse dicit, si eodem modo casei gregis, lana, aut vinum tradendum tempore quo percipientur, pecunia anticipata emantur, vel siquis dederit 20. aureos soluendos sibi in tritico tempore messis. pretio tamen communi. Verum in tritico tradendo tempore messis in his Regnis habemus legem omnino obseruandam disponentem. *Que no se pueda comprar pan adelantado, sino fuere pagandolo a las personas que lo vendieren, al precio que communmente valiere en la cabeça del lugar donde le compraren quinze dias antes, o despues de nuestra Señora de Septiembre de cada año.*

Illud denique in proposito obseruandum est licitum esse dare mutuum cum pacto vt alius extra sortem soluat, quod aliunde nobis est debitum: modo scandalum cesset, debitumque sit liquidum & ex iust. debitum, alias secus, vt probat Molina *vbi supra d. disputat.* 309. *in princip. column.* 362. 9

S V M M A R I V M.

1 *Vsura an sit mutuare cum pacto, vt mutuatarius teneatur conducere, locare, emere, aut vendere aliquid? & per totam quæstionem.*

3 *Moliteas no son licitas vt hic.*

4 *Vsura an sit mutuare cũ pacto, quod mutuatarius partem accipiat in pecunia, partem in debito, quod non facile potest recuperari?*

5 *Vsura est mutuum dare cum pacto tacito, aut expresso, cuiuscumque muneris, siue à lingua, siue ab obsequio, vt in exemplis de quibus hic.*

6 *Vsura est mutuo dare Republica vel alij cum pacto tacito, aut expresso, quod mutuatarius eximatur à tributis, &c. vt hic.*

7 *Vsura an sit accipere beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum concedere ob mutuum? & num.* 8.

9 *Mutuare frumentum tempore egestatis ipsius pretio communi, quo tunc valet, reddendum eo pretio, quo tempore redditionis valuerit, an sit licitum?*

10 *Vsura an sit mutuo dare triticum vetus, vt reddatur nouum, remissiuè. Et num* 11. *an liceat mutuo dare triticum, vel alias merces, vt tantundem reddatur quando plus valebunt?*

12 *Vsura an sit mutuare cum onere, vt mutuatarius teneatur reddere pecuniam cariorem, vel meliorem in hominum æstimatione, vt in exemplo de quo hic.*

De mutuo cum pacto respectiuo vt hic?

QVÆSTIO LXXXVIII.

1 QVæro etiam an sic vsura mutuare cum pacto vt mutuatarius reneatur conducere, locare, emere, aut vendere aliquid? Et in hoc vsuram committi palam est, vt probant Doctores & cũ eis contra alios Arag. *de iust. & iur. quæst. 78. art. 2. pag. 68. col. 2.* & Emanoel Rodriguez *in sua summa tom. cap. 111. sub num. 5. versiculo, siguese lo quarto*, & melius Molina Theolog. *in 2. p. de iustitia & iure disputat. 310. in principio, col. 367. cum sequenti*, vbi quod obligatio consurgit restituendi in hac specie, non solum si vltra pretium iustum aliquid ei locatum aut venditum est, vel infra iustum conductum aut emptum quidpiam ab eo est, sed æstimationem grauaminis illius, quod eo maius est, maiorique cumpensatione dignum, quo minori precio ab alio emisset aut conduxisset, vel maiori alteri vendidisset aut locasset, aut quo magis inutile aut nociuum ei sit celebrare eiusmodi contractum.

2 Nihilominus tamen, si colonus reuerà conducere vellet agros, sed tamen id opere præstare non potest, nisi mutuum ei daretur ad sumptus in illis colendis necessarios, vt ad semina vel boues emendos, aut ad se & suos alendos, tunc vsura non esset mutuo illi dare vt mutuanţis agros conduceret: quoniam tunc conductum non esset quasi in pretium pro mutuo, sed potius mutuum esset medium ordinatum, vt ille conducere posset agros vt optat. Quare si tunc pretium locationis non excederet iustum rigurosum, vtique neque vsura, neque iniustitia alia interueniret. Quod ergo in responsione ad quæstionem hanc nostram resoluimus, & tanquam vsurarium damnamus, est eum qui pecuniæ, tritici, aut alterius rei indigentia premitur, nullaque ratione conducere agros, aut aliquid aliud mutuantis vellet inducere mutuo, vt illos inuoluntariè mixtè conducat: in eo namque euentu probamus mutuantem non solùm restituere teneri, si in pretio locationis excedat; sed etiam quantum æstimabitur grauamen, quod miser ille sobis conducendo ita inuitè eam rem, vt rectè tenet Molina *vbi sup. col. 368. vers. obserua.*

3 De contractibus autem, quos *de mohatras* appellamus, non esse licitos constat, si mercator merces illas credito vendat, animo iterum pecunia numerata easdem viliori pretio ab illo emendi, committit namque vsuram palliatam. Secus, si sincere vendidisset credito absque animo iterum eas emendi ab eodem pecunia numerata, si iterum posteà ab eo emeret pecunia numerata, intra latitudinem iusti pretij, eo pacto quo quiuis alius posset licitè illas ab eo emere, modo tamen cessaret scandalum, vt tenent Caiet. *in summ. verbo, vsura, cap. de vsur. implicitè, casu* 10. Angel. *verbo vsura 1. n. 60.* Nauar. *in Man. cap. 17. n. 244.* & Molina *vbi sup. col. 369. vers. obserua.*

Vbi *in columna sequenti, versiculo, quoad tertium*, asserit vsuram similiter esse mutuo dare cum onere, vt mutuatarius partem accipiat in pecunia & partem in debito, quod non facile potest recuperari, quod & probat Aragon *de iustitia & iure quæst. 78. artic. 2. pag. 685. colum. 2. in versiculo, in foro secundo.* Et quod iuxta communem Doctorum sententiam tenetur mutuans restituere quãtum grauamen illud æstimabitur, nisi mutuatarius non inuoluntariè mixtè, sed sua sponte suscipiat mutuum in huiusmodi debito, vel quia ipse facilè illud recuperabit, vel quia ex liberalitate vel gratitudine vult onus illud suscipere ob mutui beneficium: quia tunc non est vsura, neque iniustitia mutuo eo modo dare, licet mutuans offerat genus tale mutui, cedatque in ipsius commodum; sed quod in dubio, an plena libertate acceptetur, peccatum est eo pacto mutuare, cum onere restituẽdi grauamen illud, interim dum de libera mutuatarij voluntate non constat.

Similiter autem vsura est mutuum dare cum pacto tacito, vel expresso cuiuscumque muneris, siue à lingua, vt alloqui Principẽ vel quemvis alium in mutuatarij fauorem, psallere: & his similia, quæ lingua præstantur. Item siue ab obsequio, vt comitari mutuatarium, aut vxorem, negotia illius gerere, aut similia. Item siue à manu, vt aliquid elargiri, cum onere restituendi, quantum huiusmodi munus æstimabitur, vt constat ex dictis in hac & nonnullis aliis quæstionibus ex proximè præcedentibus, & tenent omnes Doctores, præcipuè Molina *vbi supra col. 371. versic. quoad secundum*, vbi *in vers. sequenti*. 5

Quòd est vsura mutuo dare Reipublicæ, Principi, aut cuicumque alteri cum pacto tacito aut expresso, quod mutuatarius ad tempus vel in perpetuum eximatur à soluendis tributis, aut à quocumque alio onere cui iuste subiacet, eum obligatione non gaudendi deinceps eo priuilegio, & insuper restituendi tributa, quæ non soluit, aut quantum æstimabitur quodvis aliud onus à quo fuerit liberatus, vt patet ex *supra dictis*, & in eo Doctores conueniunt, & tenuit Aragon *vbi supra pag. 685. col. 2.* vbi limitat in tributis, quæ per tirannydem & iniustè exiguntur, quia tunc tantùm redimitur vexatio, nihilque pretio æstimabile recipitur vltra sortem. 6

Sed an sit vsura accipere beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum concedere ob mutuum, merito dubitari hic potest? Sed resoluit Molina *vbi supra colum. 372. versiculo, quoad vltimum*, quod quando hoc fit ex gratitudine ac plena libertate illud conferentis ob mutui beneficium, nulla esset simonia aut etiam vsura id accipere: quin quando accipiens dignus eo esset, licitum esset mutuo dare animo alliciendi collatorem, vt ex gratitudine mutui vellet cæteris paribus præferre mutuantem, aut eius filium, vel consobrinum aliis, sicut etiam licitum hoc eodem intuitu inseruire Principibus aut Episcopis. Quæ doctrina licet, in se sit vera, periculo plena est, tum ratione scandali, tum etiam aliis iustis rationibus, ideo dissuadenda potius quàm consulenda. Si verò collatio officij publici est inuoluntaria mixtè ob mutuum, vsura est illud in mutui recompensationem accipere, siue officium hoc sit vendibile, siue non, secundum eundem authorem, vt ibi latè probat & deinde declarat. 7

Quare bene resoluit rem hanc Aragon *vbi supra pag. 682. ad fin. & pag. sequenti*, dicens quod si prædicta conditio non ponatur sub obligatione, sed Rege manente in sua libertate id ab eo petatur tanquam ab amico, nullũ est peccatum. Cæterum si conditio ponatur sub obligatione contractus erit vsurarius, imò & simoniacus si circa 8

ſpiritualiria verſetur, officium tamen ſeculare ſic acceptum: non tenetur tamen reſtituere aliquid ad arbitrium boni viri pro grauamine obligationis, quod vltra ſortem accepit ſecundum eundem authorem ibidem, *pag* 683.*col*.2.

9 Vlterius obſeruandum eſt, licitum eſſe tempore egeſtatis frumenti id æſtimatum, vt tunc communiter valet alteri mutuare in frumento reddendum eo pretio, quo tempore redditionis valuerit: quoniam hoc potius eſt venditio tritici pretio iuſto, quo tempore traditionis valet, & emptio ſimiliter tritici pretio etiam iuſto, quo tempore traditionis valebit, quàm mutuum. Quòd autem ſolutio pretij primæ venditionis vſque ad tempus traditionis alterius tritici differatur, beneficium eſt, quod ei qui primò triticum pretio currente emit impeditur, aliàs autem mutuans in damno remaneret, qui nullum animum aut intentionem habuit aliquid lucrandi vltra ſortem, ſed tantum benefaciendi amico abſque proprio incommodo, & hoc verum eſt iuxta omnium mentem *in cap. in ciuitate de vſur.* & tenet Anton. *in* 2.*p ſuæ ſummæ c*. 17.§. 13. Nauar. *in man.c*. 17. *num*. 214. Conrad. *de contract. quaſt*. 38. *concluſione* 5.Sylu. *verbo, vſura* 1. *quæſt*. 16. Medina *de reſtitutione, quæſtione vltima*, & nos *lib*.1. *canonicarum quæſtionum cap*. 39.*num*.58. vbi hoc verum intelleximus poſt Nauar. *vbi ſupra*, dummodo circa valorem frumenti reddendi attendatur ad *deciſ.l*.17.*tit*.11.*lib*.5.*nou. collect. reg*. vbi habetur quod non poſſit emi frumentum ante tempus collectionis ipſius, niſi eo pretio, quo communiter valuerit 15. diebus ante vel poſt natiuitatem B. Mariæ Virginis. Quam declarationem non adduxit etſi præcedentem doctrinam ſequatur Molina *vbi ſupra diſputatione* 311. *col*. 376. *verſiculo, quoad ſecundum*: ſed vtrumque ſequitur Emanuel Rodriguez *in ſumm*.1.*tom.c*.111.*ſub num*.14.ibi *limitaſe tambien*.

10 Verùm autem ſit vſura, mutuo dare triticum vetus vt reddatur nouum, agit Molina ibi *col*. 376. *ad fin*. ſed latius & diſtinctius nos egimus *d.cap*.39 *num*.49.*cum ſequentibus*, & Emanuel Rodriguez *vbi ſup.n*.15.

11 Et an liceat, vel non, mutuo dare triticum vel aliquas merces, vt tantundem reddatur quando plus valebunt, latè diſtinguit Molina *vbi ſupra col*.373.*cum ſequent*.

12 Deinde vſura eſſet dare mutuo cum onere, vt mutuatarius reddere teneatur pecuniam rariorem & meliorem in hominum æſtimatione, vt mutuare æream, quando illius eſt magna abundantia, cum onere vt reddatur aurea aut argentea, eo quod grauamen illud iniuſtè vltra ſortem apponatur, niſi libenter à mutuatario id fieret in gratitudinem beneficij mutui, aut quia facile id poteſt efficere, aliàs peccatum vſuræ ſit, cùm eo onere mutuo dare teneretur, quàm ante ſolutionem id remittere. Poſt ſolutionem verò ſolum erit reſtituendum mutuatario, ſi quos ſumptus fecit in ea pecunia conquirenda, aut detrimentum aliud incurrit, ſecus, ſi nullum damnum inde reportaſſet, quia tunc nihil eſſet reſtituendum, vt tenet Molina *vbi ſupra diſputatione* 313. *colum*. 381. *verſiculo, duo obſerua*.

SVMMARIVM.

1 *Mutuans an poſſit deducere in pactum damnum ſibi emergens ex illo mutuo, vt in exemplo de quo hic & n. ſequ.*

5 *Mutuum accipiens ſub vſuris, an alij à ſe mutuum petenti poſſit ſub eiſdem vſuris concedere reſpectiuè cum num. ſequent. vſque in finem.*

De damno emergente tempore mutui an poſſit deduci in pactum?

QVÆSTIO LXXXIX.

QVÆRO nunc vtiliter in praxi, an mutuans poſſit tempore mutuationis licite deducere in pactum damnum ſibi tunc emergens, ex eo quod pecuniam quam mutuat paratam habebat ad triticum in familiæ ſuſtentationem emendum, aut ad reficiendas domos, vel quia propter moram mutuatarij mutuans cogitur pecunias ad vſuram accipere hodie ſub annuis redditibus, vel quia pecuniam quam mutuat habebat paratam ad redimendos cenſus, quibus erat oneratus, & ob mutuum domus corruit, vel frumentum carius venditur, vel cenſus non redimitur, vel aliud ſimile? 1

Et in hoc pars affirmatiua eſt tenenda, nempè, licitum eſſe pactum de competenti pretio vltra ſortem, pro huiuſmodi damno emergenti, ita tenet D.Thom 2.2. *q*. 78. *art*. 2. *ad primum* & conſentit Soto *lib* 6. *de iuſtit. & iure quæſt*. 1. *art*.3. *col*. 3. *eiuſdem artic*. quamuis immeritò dicat non eſſe in ea tantum certitudinis, quantum eſt in aliis, de quibus in quæſtione ſequenti erit ſermo: eandem ſententiam probauimus *in noſtro tract. de iuram. confirm*. 1. *parte cap*. 2. *ſub num*. 5. *&* 2. & eſt communis Doctorum ſecundum Molin. Theolog. qui eam bene probat 2. *p de iuſt. & iur. diſput*.314. *col*. 386. ibi conſtituenda, &c. & Eman. Roder. *in ſum*. 1. *tom.c*. 111. *n*. 7. *&* 8.

Debet tamen mutuans id facere rogatus, nam ſi vltroneus faciat, nec mutuatarium admoneat, nihil vltra ſortem petere poterit. Item requiritur quod mutuans verè damnum illud incurrat ratione mutui, ad hoc vt illud in pactum deducere poſſit, aliàs erit vſura palliata ſub ſpecie euitandi damni. Item quod aliàs mutuans non teneatur damnum illud ſubire, vt cum Caietan. probat Aragon. *vbi ſup.col*.2. 2

Damnum autem quod ex mutuo emergit, antequam mutuatarius in mora ſit ſoluendi, quod mutuans non deduxit in pactum; videtur quoque eſſe ſoluendum mutuanti ſaltim in foro conſcientiæ, quamuis in foro exteriori cogi non poſſit id ſoluere mutuatarius, eo quod gratia ipſius id incurrerit mutuans, occaſioque illius fuerit mutuum exigendo & accipiendo, prout in terminis videtur affirmare Maior *in quarto diſtinct*. 15. *quæſt*.20. 3

Nihilominus tamen contraria ſententia omnino negatiua eſt tenenda: quoniam licet mutuatarius tacitè ex mutui contractu teneatur ad damnum, quod ex mora ipſius in ſoluendo tem- 4

pore

pote præfixo mutuanti obuenerit, vt infra dicemus, non tamen tenetur ad damnum, quod intra terminum præfixum nulla interueniente ipſius mora eidem mutuanti obuenit, & mutuans ſibi imputet cur de eo non cauerit, idque in pactum non deduxerit, & quia fortaſſe mutuatarius nollet cum eo onere, ſi ſibi diceretur mutuum accipere, neque id forte illi expediret. Quare ſi mutuans intendebat vt mutuatarius de damno; ſi quod fortè emergeret, teneretur, debebat ea de re illum admonere, deducereque id in pactum: ita merito præd. ſententiam tenet D. Thom. *quæſt.* 13. *de malo, art.* 4. *ad* 14. Soto *d.* 3. *art. vbi ſup. col.* 3. Nauar. *in comment. de vſur.* 14 *quæſt.* 4. *num.* 46. *& in Manual. cap.* 17. *num.* 211. quos refert & ſequitur Molina *vbi ſup. colu.* 387. *verſic. interrogabis, vt in princ. col. ſequentis.* Quod idem longe maiori cum ratione dicendum eſt de lucro ratione mutui ceſſante, quod in pactum non ſit deductum, vt tenet Eman. Rod. *vbi ſupra numer.* 7. *ad fin.*

5 Sed quid quæſo erit ſi quis mutuo acceperit ſub vſuris, aliuſque ab eo mutuo petat, ân licite poſſit illi concedere totum aut partem mutui cum eodem onere, cum quo illud accepit, nempe, vt pro rata ſoluat vſurario vltra ſortem quod ipſe eidem erat ſoluturus? Almain. *in* 4 *diſtin.* 15. *quæſt.* 2. negatiuam partem tenere videtur? Angel. vero *in ſum. verbo vſura* 1. *n.* 22. & Sylueſt. *eodem verbo, q.* 20. cum Anchar. affirmatiuam probant. Et Molin. *vbi ſup. col.* 358. *verſi. cum damno,* diſtinguit in hunc ſanè modum.

6 Vt ſiquidem perſeuerat adhuc cauſa, ob quam is, à quo mutuum exigitur, ſub vſuris mutuum acceperat, ita quod nondum ipſum pœniter accepiſſe ea de cauſa ſub vſuris, reſpondere licite poterit exigenti, ſi vis cum eodem onere, vt videlicet pro rata vſurario ſoluere tenearis vltra ſortem quod ego ei ſum ſoluturus, concedam: quia tunc vſura in eo non cernitur ex parte huius mutuantis, ſed ſolum ſeruare ſe indemnem admittendo oneris comparticipem comparatione vſurarij, atque ſe ipſum priuando mutuo aut parte mutui, non obſtante cauſa ob quam illud accepit, quæ adhuc perſeuerat, quaſi vendat damnum ſibi ex eo emergens quod mutuum det.

Si vero cauſa ſolùm ex parte perſeueret, vel minus vtilem illam comperiat, ita vt ipſum pœniteat ſub vſuris ſumpſiſſe mutuum, tunc pro quantitate cauſæ perſeuerantis & emolumenti aut lucri, quo ſe mutuando illa pecunia priuat, poterit reiicere partem oneris ſoluendi pro rata vſuram, non vero totum.

Quod ſi cauſa denique omnino ceſſauit, quia omnino non indiget ea pecunia, aut quia ad rem vanam eam mutuo accepit, pœnitetque eum ad id illam accepiſſe, tunc vſura ſit cum eo onere mutuam illam dare, vt ibi late probat, quid tenendum?

7 Ego in ſpecie præmiſſa, loquendo de vſuris quatenus vſuræ in ſe ſunt, indiſtinctè teneo partem negatiuam, nempe, minime fas eſſe dare mutuum ſub vſuris, quod quis ſic ab alio accepit, ſiue perſeueret prima cauſa, ſiue non quia adhuc ex parte, huius ſecundi mutuantis ſpecies vſuræ cernitur, licet ſe indemnem ſolum ſeruare prætendat admittendo oneris comparticipem reſpectu vſurarij: ſi quidem in eiuſmodi noua admiſſione nouus contractus celebratur ſub nomine vſuræ iniquæ à ſe extortæ per priorem, ipſius onus transfundendo in alterum mutuatarium.

Neque quod ſe indemnem ſolùm ſeruare prætendat, tollit vitium & malitiam iniquæ conuentionis: non enim eo quod prior mutuans ſibi ſub vſuris dederit mutuam ſuam pecuniam, licebit ſecundo idem facere ex poſtfacto cum tertio. Si enim prior contractus iniquus fuit, eadem ratione & nouus ſecundus ſimilis primo eiuſmodi erit, quia reuera vterque in ſe vſuarius videtur, & non ideo quod mihi iniuſtè ab alio damnum inferatur, poſſum, vt me indemnem ſeruem, alteri idem damnum inferre. Quod & argumento quoad iniuſtitiam pretij oſtenditur: vendens mihi domum vel fundum, aliaſvè res decepit me in pretio iuſto ipſius, re ipſa, poſſum ne ideò, vt me indemnem huius læſionis ſeruem, ex poſt facto alteri etiam ſcienti eorum iuſtum valorem eaſdem res eodem iuſto pretio vendere? minimè quidem, niſi concurrentibus his de quibus per nos *lib.* 2. *pract. quæſt.* 181. *n.* 15. Regula enim generalis in materia empt. & vendit. eſt quoad iuſtum pretium exigendum, vt non inſpiciatur an res viliori vel cariori pretio empta prius fuerit, ſed pretium commune, quod nunc tempore venditionis viget. Vnde fallaciſſimum eſt ſi quis ſemper quanto emit pretio, quantumque laboris & periculorum ſubiit tanti vellet vendere cum lucri acceſſione, iuxta latè à nobis tradita in hac materia *vbi ſup. quæſt.* 182. *n.* 8. *&* 10. & prius *quæſt.* 180. *num.* 32. Ergo nec ſub his vſuris, quibus dare licet ab alio, iſte mutuans acceperit. Quare teneo in præmiſſa ſpecie, quod prædixi; præterquam ſi antequam tradatur mutuum priori mutuatario, alius petat ab eo partem eius vel totum ſub eiſdem vſuris quibus ſibi datur: quia tunc videtur eidem impartiri poſſe eodem modo, quo ipſe conuenerat cum priori mutuatario, quia poteſt facere eum ſocium illius contractus mutui, quam eidem aliquid de nouo mutuare, ex his quæ cum Mercado aduerſus Mexiam reſoluimus in præmiſſa ſpecie dictæ emptionis & venditionis tritici vltra pretium taxæ *dicta quæſt.* 180. *num.* 34.

Præterea libenter admitterem primum membrum diſtinctionis Molin. quoties huic ſecundo mutuanti ex rogatione ſecundi mutuatarij & conceſſione ſibi facta ab eodem, damnum aliquod verè emergeret iuxta ſupradicta in principio huius quæſtionis. vel lucrum ceſſaret ſibi iure debitum iuxta infra ſtatim dicenda. Tunc namque proculdubio licebit pro modo damni, vel lucri prædicti alteri mutuare, quod ab alio ſub vſuris mutuo accepit per ſupradicta.

SVMMARIVM.

5 *Lucrum ceſſans an poſſit deduci in pactum à mutuante vltra ſortem principalem? & n. ſequ.*

6 *Lucrum ceſſans duplex eſt, vt hic.*

8 *Lucrum ceſſans ad hoc vt ratione mutui ceſſare dicatur, quæ requirantur, & num. ſeqn.*

12 *Mercatoribus non licet vendere ad creditum vltra precium rigoroſum, quo res valet pecunia numerata, vt hic. Limitatur n.* 13. *tribus concurrentibus. Declaratur n.* 14.

15 *Lucrum ceſſans ad hoc vt in pactum deduci valeat, quid requiratur, & n. ſeqn. agitur de quibuſdam conditionibus ad hoc requiſitis à Doctoribus, præcipuè n.* 18. *cum ſequent.*

De lucro cessante an in mutuo possit deduci in pactum?

QVÆSTIO XC.

1 QVÆRO prætereà vtrum licitum sit aliquid vltra sortem accipere ratione lucri, quod ob mutuum cessat, necne? Et hoc generaliter licitum esse in homine solito negotiati, quando apparet, quàsi pro certo, quod ex sua pecunia lucratus fuisset, nempè, vt tunc lucrum cessans propter retardatam solutionem pecuniarum sibi debitarum petere possit; secus si ille, cui debebantur pecuniæ, non consueuit mercari, latè cum communi resoluimus de iuramento *confirm.* 1. *p. cap.* 2 *num.* 4. cum certis declarationibus, de quibus *ibi num.* 5. vbi etiam addidimus cum communi licitum esse à principio hoc interesse lucri cessantis, sicut & damni emergentis in pactum deduci ab homine solito negotiari absque eo quod videatur vsura. Similiter numeris sequentibus alia in propòsito in praxi satis vtilia adduximus, & tandem quod exactior ratio habenda est damni incursi, quàm lucri cessantis. Quia lucrum cessans non exigit æqualem recompensationem, sed ad arbitrium boni viri; at verò damnum incursum illam exigit secundum iustitiam commutatiuam, vt quantum læsionis fuit susceptum, tantum resarciatur?

2 Sed loquendo in specie mutui, an licitum sit aliquid accipere vltra sortem ratione lucri, quod ob mutuum cessat, tres casus cònstituendi sunt.

Primus est, quando mutuo dat inuitus.

Secundus, quando quis sponte mutuo dat ad certum terminum aut diem.

Tertius, quando quis sua sponte mutuo dat ad preces alicuius, an licitè possit cum eo pacisci de lucro, quod ea de causa sibi cessat intra terminum ad quem mutuum concedit, ante moram illud soluendi.

3 Circa primum casum huiusmodi conclusio tenenda est. Quando quis mutuo dat inuitus, exigere licitè potest interesse lucri ea de causa sibi cessantis ante terminum solutioni destinatum, atque de eo pacisci; imò si ad tale mutuum cogatur, licet nullum pactum interueniat, tenetur cogens integrum illud lucrum ei soluere, non secus atque is qui à mercatore furatur pecunias, quas paratas habebat ad negotiandum, vt probat latè cum S. Thom. & Soto Molina 2. *tom. de iust. & iur. disput.* 315. *in principio, colum.* 389. *cum sequenti*, vbi exemplificat cum eodem Soto. Id ampliat vt procedat non solum quando iniustè cogitur quis mutuo dare, sed etiam quando cogitur iustè, vt si Rex ingruente bello, omninoque id postulante bono publico sumeret mutuo pecunias à mercatoribus inuitis, quia aliter subuenire non posset Reipublicæ: tunc enim & mercatores possent pacisci de lucro cessante & damno emergente, & Rex ipse, licet pactum nullum interuenisset, teneretur id illis restituere vltra suam pecuniam. Et si Rex soluendo non esset, cogere teneretur reliquas Reipublicæ partes, vt contribuerent ad soluendum, quandoquidem in Reipublicæ bonum, cui partes omnes æque proportione quadam subuenire tenentur, fuerit pecunia illa sumpta à mercatoribus, propterea quod vrgens Reipublicæ necessitas locum non dederit vt ab omnibus partibus tunc exigeretur aut sumeretur. Quod si necessitas locum ad id daret, iniquitas esset plus quasdam Reipublicæ partes grauare, quam alias, sumendo ab illis solis totam pecuniam, non obstante quod animo eam illis restituendi sumeretur. Et conclusionem prædictam simpliciter sequitur Eman. Rodrig. *in sua summ.* 1 *tom. cap.* 121. *num.* 7. & Iacobus de Grafiis *lib.* 2. *suarum decis. cap.* 105. *num.* 10. *&* 24. *cum sequentib.* vbi *num.* 26. *cum sequentibus* probat & tenet quod in proposito coactus etiam & inuitus dicitur, qui per preces importunas mutuat: eandem conclusionem dicit esse communem omnium Doctorum sent. Aragon. *vbi sup. pa.* 686. *col.* 1. *vers. his suppositis.*

Circa secundum casum prædictum statuo hanc, quæ sequitur conclusionem. Qui sua sponte mutuo ad certum terminum aut diem dat, licite potest paciscì, non solum de damno emergente, vt quæstione præcedente diximus; sed etiam de lucro cessante, si quod ei ex eo cesset quod mutuatarius in termino præfixo non soluat, ita probat Soto *de iust. & iur. lib.* 6. *quæst.* 1. *art.* 3. *conclusi.* 3. videtur tamen innuere necessarium esse pactum antecedens, vt mutuanti damnum emergens aut lucrum cessans ex tali mora debeatur. Sed verius & tenendum est, illud quidem pactum ad hoc non requiri, sed etiam absque eo deberi mutuanti damna prædicta persolui, eo quod in termino præfixo solutio non fiat, etiam sine culpa mutuatarij, vel quod soluendo non fuerit, vel alia simili causa, quæ tamen ex parte mutuantis non proueniat, ita late probans tenet cum D. Thom. Medin. & aliis Molina *vbi sup. col.* 390 *cum sequentibus, versi.* 2. *conclus.* qui *in versi. illud est obseruandum*, idem probat, quando mutuans idcirco sub vsuris ab aliquo alio mutuo accepit, quod mutuum ipsi in termino præfixo non fuit solutum, tenetur namque mutuatarius soluere illi damnum illud vsurarum, quod propter moram solutionis sibi faciendæ incurrit, quod ibi latè prosequitur & declarat. Et quod licitum sit pro interesse lucri cessantis aliquid exigere, quando mutuatarius est in mora soluendi, tenent communiter Iurisprudentes secundum Aragon. *de iust. & iur. quæst.* 78. *art.* 2. *pag.* 687. *colum.* 1. 4

Circa tertium casum præfatum quamuis Innoc. & alij teneant partem negatiuam; communis tamen atque communior sententia Doctorum & vera atque tenenda est affirmatiua, nempe illum, qui à nemine cogitur, sed sponte sua mutuo alicui dat, licitè posse cum eo pacisci de lucro, quod ea de causa sibi cessat intra terminum ad quem mutuum exigitur & conceditur, & antequam mutuatarius sit in mora illud soluendi. Veluti si quis destinatam haberet certam pecuniæ quantitatem ad negotiandum hoc anno, ex quo sperat lucrum centum aureorum, & alius eam petat ab eo soluendam post annum: poterit enim hoc in pactum deduci, dummodo lucrum sit certum futurum probabiliter, vt supra declarauimus. Aut si quis pecuniam habeat paratam ad emendos annuos redditus, & alius eam petat mutuo, impedimentoque sit ne eos emat: poterit namque hoc interesse in pactum deduci, quantum scilicet æstimabitur iuxta probabilitatem, quæ est vt illos inueniat, & iuxta alias circunstantias concurrentes, ita tenent 5

Conrad.

Conrad. *de contract. quæst.* 30. Caiet. 2.2. q. 78. *art. 2. ad primum, Medin. de reb. per vsur acquir. quæst.* 3. *causa* 2. Adrian. *de restit. quæst.* 92. *quia tactum est de interesse*. Maior in 4 *disp.* 15. *quæst.* 20. Gabriel *ibidem quæst.* 11, *art.* 1. *notabili* 2. Almain. *ibidem q.* 2. Angel. *verbo, vsura* 1. *a num.* 15. Syluest *eodem verb. quæst.* 19. Nauar. *in man. cap.* 17. *num.* 211. *& in commentar. de vsur.* 14. *quæst.* 4. *à num* 47. est communis vt alios allegans affirmat Douar. *lib.* 3. *variar resolut. cap.* 4. *num.* 5. *col.* 2 *illius l.* vbi eam intelligit quoties fraus abest, & est verisimilis cettitudo lucri cessantis, ac verè sit lucrum cessans, & nos *vbi supra num.* 5. *& lib.* 1. *canonic. quæstionum cap.* 39. *num.* 14. & plures allegans eam probat & sequitur Aragon. *vbi supra col.* 2. *& pag. sequenti ad fin versiculi*, *vnde fit quarta conclusio*, *& pag.* 689. *col.* 2. *cum sequentibus* respondet latè fundamentis contrariis, & Emanuel Rodriguez *vbi supra num.* 10. vbi congerit quatuor conditiones & declarationes, quæ debent concurrere & seruari ad hoc, vt hæc communis sententia locum habeat. Eandem communem sententiam receptiorem appellat, & eam sequitur, dummodò seruentur omnes conditiones, de quibus per ipsum in numeris præcedentibus, D. Iacob. de Grassis *vbi supra num.* 31. eandem communem opinionem supradictam hoc nomine appellat, & proculdubio amplectendam, eam melius latiusque probans, respondensque fundamentis contrarium tenentium, nempè Innoc. Soti & aliorum, Molina *vbi sup. col.* 391. *ad finem cum sequentibus*.

Nec D. Thom. aduersatur huic communiori Doctorum sententiæ, quamuis contra eam allegetur *quæst.* 13. *de malo, artic.* 4 *ad* 14. *&* 2.2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad primum*, dum concedens mutuantem pacisci licitè posse de damno ob mutuum emergente, subiungit pacisci non posse de lucro cessante, quia nondum illud habet, & potest multipliciter impediri, & quod tale est vendi non potest. Non inquam aduersatur hæc doctrina

6 D. Thom. superiori communi sententiæ: ¶ quoniam lucrum cessans duplex est, quoddam in potentia propinqua, quia pecunia aut aliud, quod mutuo datur, destinatum erat negotiationi & ob mutuum impeditur negotiatio, neque aliunde compensatur quod illa lucrari sperabatur. Aliud verò in potentia remota, quando scilicet pecunia vel aliud, quod mutuo datur, non erat destinatum negotiationi, poterat tamen destinari, & tunc si mutuo esset datum, ex tali mutuo eueniret vt lucrum, quod prouenire ex tali negotiatione poterat impediretur, Diuus igitur Thom. *vbi supra* loquitur, vt patet, in lucro cessante, quod erat in spe hoc posteriori modo, ac proinde quòd poterat multipliciter impediri, vt inquit Sanctus Doctor, de eoque verissimè dixit non posse ratione illius accipi aliquid vltra sortem, in quo cæteri authores conueniunt. De lucro verò cessante, quod erat in spe priori modo, nempè ratione destinationis ad negotiationem, de quo solo authores communis sententiæ loquuntur, non intendit D. Thom. non posse pro eò accipi aliquid vltra sortem; quinimo contrarium colligitur ex iis, quæ præmisserat in eisdem locis supracitatis, & quæ docuit 2.2. q. 62. *artic.* 4. *in corpore*, *& ad primum ac ad secundum*, ita & rectè Molina *vbi sup. columna* 397.

Secundo modo explicatur sententia D. Thom. *vbi supra*, vt per Aragon, *vbi supra pag* 691. *col.* 2. *ad fin. versiculo*, *non enim*, vt prædicta verba non sic accipienda sint vt omninò neget posse aliquid pacisci ad arbitrium boni viri per interesse dandum: quia aliàs nec pro lucro agricolæ, vel segetum posset aliquid exigi, cùm id etiam non habeatur & possit multipliciter impediri, quod est falsum & contra eundem D. Thom. Sed quod negat, est, posse totum lucrum speratum aut verisimiliter cognitum à mutuatario exigi, quia id esset iniquum, cum non habeatur & possit multipliciter impediri. Et quod hic sit verus sensus colligitur ex eodem D Thom. *quæst.* 62. *art.* 4. *& in* 4. *distinctione* 15. *quæst.* 2. *artic.* 5. *quæstiuncula secunda ad quartum*, vbi fatetur impedientem ab assecutione lucri, vel alterius boni habendi teneri ad restitutionem, non in solidum, sed arbitrio prudentis viri: quia inquit non est habitum, & impediri potest multipliciter, vt latius per Aragon. *vbi supra*.

Pactum autem prædictum seu conuentio non valebit vltra id, quod verè interest, sed in vim probationis & confessionis eius quod interest, donec altera pars probet non tantum interfuisse, vt deduximus *dicto cap.* 2. *sub num.* 5. vbi & alia in proposito adduximus: & *numer.* 6. idem esse probauimus in homine non solito negotiari, si probet soluta pecunia potuisse emere domum, vel fundum, vt in vxore, quæ si sibi solueretur dos tempore debito, emeret fundum, nam ob non solutam dotem potest petere lucrum inde cessans. 7

Obseruandum est deinde, quod ad hoc vt lucrum ratione mutui cessare dicatur, in primis requiritur vt verè ratione mutui impediatur, neque aliunde compensetur; aliàs enim non censeretur cessare, ac proinde pretium non posset licitè accipi pro portione, quæ ita cessare non censeretur. 8

Hinc est, vt si lucrum sit solum in spe & potentia remota, quia pecunia aut res alia, quæ mutuo datur destinata non erat negotiationi, nullum censeatur lucrum cessare, licet destinari in futurum posset, & fortasse foret negotiationi applicanda, nisi mutuo fuisset data, ac proinde non habebitur ratio huiusmodi lucri incerti, vt pro eo pretium licitè possit accipi, vt docuit optimè D. Thom *vbi supra*, consentiuntque cæteri Doctores, teste Molina *vbi supra col.* 397 *in fin. & in principio columnæ sequentis*. ¶ Vbi etiam quod si pecunia, quæ mutuo datur, destinata quidem erat negotiationi, non tamen adeò firmiter ac certò, quin fortasse contrarium eueniret, aliquid detrahendum est de valore lucri cessantis, prout plus vel minus euenire posset, vt negotiationi non applicaretur, vel quia poterat non occurrere occasio negotiationis, quam intendebat, vel quia variis aliis modis poterat à negotiatione impediri: quo enim lucrum magis incertum est, eò minus valet, vndecumque ea incertitudo proueniat, & tenet etiam Emanuel Rodriguez in sua Summa 1. *tom. c.* 111. *num.* 10. *versic. la tercera*. 9 10

Vnde etiam fieri dicitur, vt si pecunia destinata quidem erat negotiationi, licet eam mutuo det, non proinde minuitur negotiatio, quia vel applicabit aliam, quam reseruare decreuerat, vel mutuo pecuniam ab aliis accipiet aut aliunde sibi subueniet, ita vt nihil minus habeat lucri in termino ad absolutionem mutui destinato, quam esset habiturus si non mutuasset, nullum pretium pro eo posset licitè accipere, nisi pro ea parte, quæ fortè ob mutuum vere lucrum, alias cessasset, non verò alterius partis quæ verè ci non cessat. Quod si propter mutuum negotiari quidem 11

dem omnino desinat mercator, attamen vel totum lucrum, quod ea negotiatione sperabat, vel partem illius opificio, aut alia sua industria, compenset; quam tamen appositurus non fuisset, si negotiationi illi insisteret, tunc sanè tantum minùs lucri illi ex mutuo cessat, quantum aliunde sua industria compensat, ac proinde non licebit ei accipere pretium partis, quam ita aliunde compensat, nisi hæc alia industria molestior sit ac laboriosior, quia tunc aliquod pretij incrementum poterit licitè accipere, vt in mutuatarij gratiam negotiationem minus laboriosam & molestam omittat, & in hac potius se exerceat. Iuxta hæc igitur examinandi sunt mercatores diligenter, qui ob mutuum affirmant lucrum eis cessare, eaque de causa paciscuntur aliquid accipere vltra sortem.

12 Similiter etiam obseruandum erit, minime licere mercatoribus vendere credito vltra pretium rigorosum, quo eadem res valet pecunia numerata, dicentes se esse mercatores, lucrarique sua pecunia, quam semper negotiationi expositam habent, multoque plus lucri ipsis ex eo cessare, quod non statim eis soluatur pretium mercis. Esset enim contrarium verè vsura, eo quod nullum lucrum verè illis cesset, ac proinde nullum iustum titulum habent, vnde incrementum illud exigere atque accipere possint, si res attente expendatur: siquidem si prædicti mercatores solum venderent pecunia statim numerata, certè in fine anni non tot merces vendidissent, quot vendunt, vendendo simul credito, quia longe pauciores emptores inuenirent. Neque ex eo, quod credito multis vendant, desinunt vendere pecunia statim numerata omnibus, qui pecunia numerata ab ipsis volunt, & ita hanc partem merito probauimus cum pluribus aliis authoribus eam tenentibus aduersus Conrad. Abb. & Ansn. Caietan. Medin & alios *d. lib. 1. canonic. quæst. cap. 39. num 14. & 26. cum sequentibus* & nouissimè hanc etiam partem nullos referens sequitur & probat Molin. Theolog. *vbi sup. col. 339. per totam*

13 Est tamen casus, in quo hæc nostra sententia communis limitari iuste potest, quem constituimus *vbi supra num. 25.* nempè tribus concurrentibus. Prima quod mercator, vel alius vellet & posset statim merces suas vendere præsente pecunia, quia erant emptores, qui eas in promptu soluendas emere volebant, & præterea statim cum prædicta pecunia præ manibus haberet aliam negotiationem, ex qua certum vel verisimile esset sibi lucrum. Secundo, quod precibus & importunitate alterius id omitteret, vt illi ad creditum venderet, ex quo certè ac verisimiliter omisit lucrari certam quantitatem pecuniæ. Tertiò, quod hoc casu non exigat totum quod ex illa negotiatione lucrari potuisset, sed id minus, quo æstimantur expensæ labores, & incertitudo dicti lucri, hoc est, quanto valet minus lucrum non habitum, licet speratum, ob eius incertitudinem, quam valet actu habitum. Quibus omnibus interuenientibus (vt etiam docet Molin. *vbi sup col 400. vers. pro lucro*, vbi idem probat de periculo capitalis, & 401. *versi hinc iam*, ibi *præterea enim*) vel si tunc non erat merces venditurus, sed eas seruaturus in tempus, quo essent plus valituræ, & rogatus vendat, licitè potest haberi consideratio totius damni emergentis & interesse lucri cessantis, detractis sumptibus, laboribus, & aliquid amplius ratione incertitudinis illius lucri, vt augeatur pretium secundum hoc in his venditionibus ad creditum. Aliàs his deficientibus minimè licebit carius credito vendere vltra pretium rigorosum, quo res pecunia de præsenti numerata communiter valet, per supradicta.

Et quod in hac taxatione haberi debeat respectus ad pericula labores, & expensas, quas verisimiliter passurus esset negotiator, probat etiam, & tenet Iacobus de Grafiis in sua summa decisionum, *lib. 2. c. 105. n. 25.*

14 Obseruandum præterea est, quod pro lucro cessante licet plus accipere, quam arbitrio prudentum spectatis omnibus circunstantiis concurrentibus illud valeat: aliàs si vltra iustum pretium rigorosum aliquid accipiatur, restituendum est in foro conscientiæ, vt probat Molina vbi supra *columna 400. versicul. pro lucro.* Non igitur erit licitum accipere tantundem pretij pro lucro cessante, quantum erit lucrum quod probabiliter sperabatur, vt supra dicebamus, & docet Caiet. 2. 2. *q. 78. art. 2. ad primum*, & cæteri communiter probant.

15 Duobus autem modis lucrum cessans posse deduci in pactum inquit Medina *de rebus per vsur. acquisit. q. 3. & vlt.* Vno modo, quemadmodum lucrum est incertum quantum sit futurum, ita pretium, hoc est, interesse conuentum, incertum sit ac dependens ab eo quod rei euentus probauit in alia re.

16 Similiter deductis expensis, & aliis, si quæ iuxta hactenus dicta deducenda sunt, vt si quis habeat mille aureos negotiationi destinatos, & ex eis det quingentos mutuo cum pacto, vt quantum aliis quingentis fuerit lucratus, tantum illi mutuatarius tribuat ratione lucri cessantis, deductis expensis, si quas maiores erat facturos negotiando cum mille aureis, quam cum solis quingentis, & detrahendo aliquid ratione periculi capitalis, si alieni periculo negotiationis expositum subiacebat. Aut deducendo in pactum, quod si nihil fuerit lucratus aliis quingentis aureis, tantundem retineat. Vel si mille aureos integros mutuo illi det cum pacto, vt quantum compertum fuerit, quemdam alium in simili negotiatione cum mille aliis esse lucratum, tantum deductis expensis restituat, aut retineat de capitali, si de capitali aliquid ille alius amiserit: contractus namque hic licitus est, quoniam seruatur æqualitas, & quanta certitudo est in lucro cessante, tanta est in pretio secundum Angel *in sum. verbo vsura 1 n. 17.* & Gabriel *in 4. distinct. 15. qu. 11. art 3 dub. 2.*

17 Alio modo lucrum cessans deduci potest in pactum, vt tantum pro illo restituatur, quantum æstimatur modo, dum adhuc est in spe, siue rei euentus postea in re simili probet quod plus, aut minus, aut nihil mutuans esset lucraturus. Quos duos modos deducendi in pactum lucrum cessans rectè obseruauit Medina *de rebus per vsur. acquisit. quæst. 3.* secundum Molin. *vbi supra dict. 4. disputat. 316. col. 401. cum sequentibus.*

18 Nunc videamus an conditiones, de quibus per Conrad. & Emanuel. Rodriguez & Iacob. de Grafiis *vbi supra*, ad hoc vt lucrum cessans in pactum licite deduci possit in mutuo, sint veræ! Et quoad octo conditiones Conrad. eas non esse necessarias tcuent & probant Doctores præcipuè Nabar. Arag. & Molin. *vbi supra.* Et quoad quatuor Emanuelis Rodrig. prima quidem quod lucrum cessans & interesse sit verisimili tempore contractus, plana est & vera, vt ex supradictis

melius

19 melius declarata patet ¶ Secunda quod mutuum sit causa amissionis lucri, similiter vera est, vt non semel *supra* docuimus, & eam tenent om-
20 nes secundum Nauar.*cap.*12. *num* 212. Verum si quis multa millia aureorum habens, solùm quatuor millia destinauit negotiationi, ex quibus quingentos lucri aureos sperabat, & alius ab eo mutuo petat, vel partem illorum, vel integros quatuor mille aureos, poterit mutuans ille accipere æstimationem lucri illius cessantis; si modo negotiationem illam resarcire non velit aliis suis aureis, sed illam propter mutuum illud omittat; neque aliunde lucrum illud compenset, quia aliam pecuniam ad alios fines, scilicet, ad fortuitas necessitates reseruare prudenter potest: aut non velle exponere illam negotiationi, vt ante licitè eam non exponere decreuerat, ita Nauar. *in manual. cap.* 12. *num.* 212 sic limitans & intelligens opinionem simplicem contrariam Caietani & Medinæ, quam etiam probauerat simpliciter Iacob. de Graf. *vbi supra numer.* 18. & 31. eandem Nauarri declarationem & præcedentem doctrinam affirmatiuam sequitur etiam Aragon. *vbi supra pag.* 692. *col.* 2. Emanuel Rodriguez *vbi supra num.* 10. & probat optimè Molina *vbi supra col.* 400. *versiculo. du-*
21 *bium est*. Tertia conditio, quod lucrum non excedat interesse, imò neque totum lucrum, sed minus exigatur, etiam vera est vt prædiximus. Quarta est, quod lucrum cessans non exigatur statim tempore mutui, sed postea quando mutuum erit soluendum, ita tenet Conrad. & eam latè probat & defendit Aragon. *vbi supra pag.* 693. *per totam cum sequenti*. Sed vt vera sit hæc conditio, intelligenda est quando ex acceptione statim talis pretij lucrum cessans minuitur, & non minuitur de pretio quantum ea de causa minus cessat lucrum, quo dato plus acciperetur pro lucro quia esset lucrum cessans, vt in exemplo de quo per Molin. *vbi supra col.* 401. *ad fin.* verbi gratia, si ex mille aureis, quos negociationi expositos habebas, mutuo mihi des quingentos, & lucrum cessans æstimetur triginta, atque quando mutuo illos mihi das accipias triginta, solum mihi tradis quadringentos & septuaginta, ex quibus minus lucrum tibi cessat, quàm 30. quo fit vt accipere non debeas integros 30. sed detrahere ratione eorum quibus tu negociaris, & quos non accipio mutuo, aliquid debeas ¶ Et quoad conditiones Iacob de Graf *d. lib.* 1. *suarum decis.* 103 *à num* 11. *cum sequentibus*, ex quibus dilucidabuntur decem prius congestæ per Nau. *in man. c.* 17. *num.* 212. ipse Iacob in hunc modum eleganter procedit, & distinguit primum ex parte dantis mutuum, secundò ex parte id recipientis, deinde & 3. ex parte lucri cessantis. Qua obseruatione & distinctione facilius intelligetur hæc materia, quamuis iuxta supradicta sit iam declarata, sed magis resolute vt sequitur.

22 Ex parte dantis mutuum tres conditiones inquit requiri, adhoc vt tuta conscientia possit exigi interesse lucri cessantis. Prima est, vt ipse creditor & sic mutuans non sit solitus fœnerari iuxta Afflict. *decis.* 20. Aymon. *consil.* 189. Sed hæc conditio non procedit in foro conscientiæ, in quo veritas præualet præsumptioni *c. tua de sponsal.* sed tantum in foro exteriori, nam in foro animæ sufficit, quod verè coram Deo habeat pecuniam illam expositam industriæ vel negotiationi *l.* 3. *§ fin. ff. de eo quod certo loco*, Afflict. *vbi supra*, Soto *lib.* 6. *de iust. & iur. q.* 1. *art.* 3. Nau. *d. n.* 212. *in* 4. *conditione. & in tract. de vsur. n.* 54. *cum sequentibus*, quos refert & sequitur Iacob. de Graf *vbi sup. n.* 12.

Secunda conditio ex parte mutuantis est, vt 23 ipse creditor mallet pecuniam suam negotiationibus occupare quam mutuare cum interesse, quia principalis causa mutuandi debet esse subsidium proximi indigentis, vel vt saltem habeat se indifferenter, vt non magis animus eius declinetur ad mutuum dandum cum certo lucro, quam ad negotiandum cum lucro incerto, vt per Medin. *C. de restit. tit. de vsur. q.* 3. *conclus.* 2. Caiet. ad D. Thom. 22. *q.* 78. *art.* 2. *ad primum*, & esse necessariam hanc conditionem dicit etiam Syluest. *verbo, vsura*, *q.* 19. Iacob de Graf. *vbi supra num* 13.

Sed nihilominus contrarium rectè probat Nau. *vbi sup. d. n.* 212. *in octaua conditione*, nempè, non esse necessarium d. conditionem, licet sit honestissima, & est de mente Molinę *vbi sup. col.* 402. *versic. prætermissis*.

Tertia conditio ex parte mutuantis est, quod 24 faciat pactum præd. sine scandalo pusillorum & malo exemplo aliorum, nedum actiuè, sed etiam passiuè. Sed hæc conditio, quamuis ad euitandum peccatum scandali necessaria sit, non tamen ad euitandam vsuram & obligationem restituendi, quæ ex sola iniustitia nascitur, quale non est peccatum scandali; quod est contra charitatem, vt benè probat Nau. *vbi sup. versi. octauo, el primero*, & Iacob. de Graf. *vbi sup n.* 14. *cum sequentibus*, præcipuè *nu.* 16. vbi quod ad euitandam omnem suspicionem poterit fieri contractus penes actu curiæ de restituendo sortem principalem, vna cum interesse lucri cessantis; quia illa obligatio fouetur calore iudicij, & ita creditor tutus erit in vtroque iudicio. Sed hæc cautela non est in vsu, nec item necessaria, dummodo cætera seruanda seruentur; quinimo patitur inconueniens, an iudex similem obligationem admittat necne.

Ex parte verò accipientis mutuum duplex 25 conditio requiritur secundum eundem Iacob. *vbi sup. n.* 17. Prima, vt debitor sit admonitus de interesse tam damni emergentis quam lucri cessantis, & ita admonitus velit accipere cum illo onere. Sed hoc verum esse probo ab initio, quando mutuum fit: tunc namque requiritur admonitio; secus quando lapso termino solutionis & restitutionis mutui prætenditur lucrum cessans vel damnum emergens, quia tunc ratione moræ absque alia admonitione potest iustè peti interesse lucri cessantis, & damni emergentis iuxta supradicta.

Secunda conditio ex parte mutuatarij est se- 26 cundum ipsum, vt mutuum accipiens non sit in extrema, vel quasi extrema necessitate, ita vt sit præceptum mutuo dare & non consilium, vt cum Afflict. *decis.* 20. & Nau, *ibi* probat. Sed imò ipse Nau *d. n.* 212. *in* 6. *condit.* inquit, non videri necessariam hanc conditionem, quia non tenetur ex præcepto subuenire illi gratis; imò satisfacit mutuando, vt cum poterit soluat, & mutuare sine interesse, esset donare.

Ex parte ipsius lucri cessantis sequentes con- 27 ditiones requiri commemorat idem Iacob. *n.* 18. *cum seq.* Prima est, vt danti mutuum lucrum verè & non fictè esset: & hæc est vera, vt *sup.* resoluimus. Exemplum, quando quis habet pecuniam, qua non vult negotiari, vel nescit, dando hanc pecuniam mutuo non potest pacisci de interesse lucri cessantis.

28 Secunda conditio est, quod lucrum sit iustum; aliuqui non potest exigi interesse lucri cessantis: & hæc conditio est vera. Et inde inferunt *num.* 19. quod viduæ solitæ mutuare dotem suam, nisi adsit contractus iustus census, vel societatis, non possunt accipere interesse, quia est vsura.

29 Tertia conditio est, quod interesse sit intrinsecum & moderatum, non autem extrinsecum secundum Nau. *de vsur. n.* 43. v. g. extra rem, vt si propter mutuum serui mutuantis fame perierit, & simil. quod probo.

Quarta conditio est, vt interesse lucri cessantis æstimetur arbitrio boni viri, non quantum est in re, sed quantum est in spe, Soto *lib. 6. de iust. & iur. q. 1. art. 3 in fi.* estque verissimum, imò & tunc minor quantitas in pactum deducenda est quam sit lucrum cessans, scilicet, non totum interesse quod verisimiliter expectatur, sed spes eius, vt prædiximus.

30 In summa supra dictas conditiones quatuor necessariæ omnino deducuntur, quas obseruat rectè Arag. *vbi sup pag. 692. col. 1. & 2.*

Prima est, quod lucrum cessans sit verum & non fictum. Secunda, quod mutuum sit causa amissionis lucri. Tertia, quod lucrum non excedat interesse verisimile & probabile, ita vt sit dubium probabile an lucrum cessans plus minusvè sit valiturum iuxta determinationem textus *in c. in ciuitate de vsur.* Quarta conditio est, quod mutuator non exigat tantum, quantum futurum creditur lucrum cessans, sed deductis laboribus & expensis, attentoque etiam quod lucrum est in futuro & in periculo, & quod valet minus non dum habitum, licet speretur, ob eius incertitudinem, quod valet actu existens. Adde, quod hoc arbitrio boni & prudentis viri est moderandum, vt supra probauimus.

SVMMARIVM.

1 *Gener, qui interim quod ei dos non soluitur pignus fruendum accipit, an committat vsuram fructus pignoris in sortem principalem non computando? & num. seqq. per totam quæstionem, vbi plures casus distinctè declarantur.*

2 *Creditor fructus pignoris in sortem principalem non accipiens vsurarius est, cum sua limitatione.*

3 Cap. salubriter de vsur. *materia & intellectus, & num. seqq.*

15 *Iura ad ea, quæ frequentius accidunt, adaptantur.*

18 *Vidua an teneatur fructus pignoris traditi suo marito, interim quod sibi dos non persoluitur in sortem principalem computare? cum num seqq.*

26 *Vidua domicilium mariti retinet, & in eius matrimonio permanere dicitur.*

31 *Vidua an possit petere ab hæredibus viri, interim quod sibi dos non soluitur, certam quantitatem loco alimentorum intra annum soluti matrimonij, & qui post annum? n. 32.*

De fructibus pignoris dati pro dote soluenda an computentur, vel non in sortem principalem?

QVÆSTIO XCI.

QVÆRO modo an gener, qui interim dum dos ei non persoluitur pignus fruendum accepit, non computando fructus in sortem, vsuram committat, necne? 1

Et in hoc partem negatiuam, quod licitè eos potest percipere non computando ipsos in sortem principalem, decidit expresse tex. *in c. salubriter de vsur.* his verbis: *Sanè generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in sortem non credimus compellendum, cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda,* quibus apertè definit Innoc. III. illius textus author, generum non teneri computare in sortem fructus pignorum, quæ pro dote promissa interim dum ei non solueretur accepit; & ibi communiter Doctores, & recipitur etiam vbique communiter ab omnibus Doctoribus vtpote definitum in d. *c. salubriter* ¶ Cum tamen alioquin creditor vsurarius sit, si fructus pignoris vltra sortem sibi præcipuos habuerit *c. 1. & c. conquest. de vsur. l. 1. & 2. C. de pig. act. cum sim. l. 20. tit. 13 p. 4.* & probat Cosmus Philiar. *de officio Sacerd. 2. to c. 8. vers tertia conclusio, pag. 52.* vbi limitat in his, quorum vsus gratis inter amicos concedi solet, velut si accepit quis in pignus libros, cimbalum, testudinem, & eis vtitur, maximè si pignus sit de his, quæ vsu perfectiora redduntur, vel si etiam accepit quis tot fructus, seu tantam vtilitatem in pignoris vsu, quantum in eo conseruando impendit, vel quantum est interesse, quod ex mutuo moram patitur, dummodo fructus non excedant interesse, & excedentes computentur in sortem. 2

Quare nostri interpretes tam Iuristæ quam Theologi maximè variant circa intellectum & rationem *d. dec. Pont. in c salubriter de vsur.* de quo latè agit Palac. Rub. *in repet. c. per vestras ad fin. oper. de don. inter vir. & vxor §. incip. octauo infertur, n. 1. cum seq. fol mihi* 249. Aluar. Valasc. *consult. 2. per totam*, & plura prolixè & confuse inculcat Palat. *in sua praxi Theol. de contr. & rest. lib. 4. c. 5. versic. de pignoribus autem dotalibus, fol. 282. cum pluribus seqq.* licet non referat alios modernos authores seniores præ se, qui prius de eadem tractarent materia. 3

Nos verò distinctius procedentes resoluimus communem illius textus intellectum esse, quòd ea constitutio tunc admittenda sit, cum ipse gener, attenta eius industria & officio, posset ex dote statim sibi soluta, lucrari tantam quantitatem, quantam ex fructibus pignorum quotannis percipiebat, non aliàs, & sic ratione lucri cessantis, ita Host. Ioan. Andr. Abb. Ant. & communiter Doctores *in d. c. salubriter*, Bart. *in l. in insulam, §. vsur. ff sol. matr.* refert plurimos alios authores, qui eum sequuntur & cōmunem esse profitentur, D. Cou. *lib. 3. var. res. c. 1. n 3.* qui *in vers. quamobrem* verius esse censet fructus pignoris dati pro dote soluenda, tunc non esse in sortem computandos, cum interesse dāni emergētis, aut lucri cessantis equale sit verisimili, licet non exacta censura, fructibus ipsius rei datæ in pignus: atque iuxta hanc 4

senten

sententiam esse accipiendum Romani Pontificis responsum *in d. c. salubriter*, quod ipse inquit se colligere ex mente Doctorum inibi, & aliorum quos ibi refert, dicens ipsum minimè dubitare esse hanc opinionem frequentiori authorum iudicio probatam, esseque communem fatentur Palac. *ubi sup. pag.* 284. *col.* 1. & eam sequitur Eman. Rodr. *in sua summ.* 1. *to* c. 97. *n.* 4 ubi citat Cou *ubi sup.* Caiet. Sotum & Nau. eam tenentes: eandem prius fuit sequutus Adrian. *in* 4. *in q. de usur. vers. sed dubium*, Almain. *in* 4. *dist.* 15 *q.* 2. Sylnest. *verbo usur.* 3 §. 2. Medin. *de reb. per usur acquis. q.* 2. *vers. ad c. salubriter*, & est communior Doctorum sententia secundum Ludouic. Mol. 2. *p. de iust. & iur. disp.* 301 *col.* 454. *ad fin.* ubi alios allegat, licèt ea non sequatur, & tuetur Felic. de Solis *de censib. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 20. *versic unde succedit.*

5 Hic tamen intellectus & sententia pluribus aliis non placet, nec mihi, tenentibus sufficere in casu *d. c. salubriter*, ut ratione interesse hoc casu percipiantur fructus pignoris præcipuè ultra sortem, quod is, cui dos est promissa aut debita, interim dum ea non soluitur sustinet onera matrimonij ex propriis bonis, quæ quidē onera ex dote soluta posset sustinere, pro quibus sustinendis dos datur *l. pro onerib. cum simil. C. de iur. dot.* & ideo de damno euitando agit maritus fructus pignoris præcipiens habens, non de lucro acquirendo. Nec hi Doctores requirunt interesse lucri cessantis, quod dote statim soluta maritus consequeretur attenta eius solita industria & negotiandi exercitatione, ita tenent Ioan. de Anan. *in d. c. salubriter n.* 8. Bald. Nouel. *de dote* 7. *p. prin prin.* 3. Alex. *consil.* 31 *col.* 3. *lib.* 6. & voluit idem *cons.* 141 *in princip. lib* 5. Palac. Rub. *in c. per vestras*, 6. *notab.* § *octauo infertur, pag mihi* 249 *n* 3. Carol. Molin *de usur q.* 74 *n.* 535. Caiet. 2. 2. *q* 78. *art.* 5 *ad* 6. quos ad hoc citat Couar. *ubi sup.* & Solis etiam *ubi sup. versic. quo circa, & præd.* priorem sententiam falsam esse profitetur & probat Mag. st. Arag. *de iust. & iur. q* 78 *art.* 1. *pag.* 698. *col.* 1. resoluens *col.* 2. quod tantùm propter onera matrimonij, etiamsi nullum sit lucrum cessans, potest gener fructus pignoris recipere non computatis illis ad solutionem principalis, ut illis sustentet onera matrimonij, cum Caiet. Sot. Gab. Abb & aliis, & Mercad *de tr. y contr. tit. de usur. c.* 8. *fol.* 102. præsertim quod dos salua mulieri remanere debet, ut patet in iure, quod tenet etiam Solis *ubi sup.* quicquid contrarium probet Palac. Rub. *ubi sup in versic, caueat tamen.*

Et quod communis intellectus præcedens verus non sit patet, quia diuinat ad litteram *d. c. salubriter*: quoniam textus ille non eam rationem reddit, sed longe diuersam, nempè licitè id accipi ultra sortem pro sustinendis oneribus matrimonij, ad quæ sustinenda ait textus fructus dotis statim solutæ non sufficiunt. Quare quando dos differtur (quasi diceret Summus Pontifex) licite accipiuntur fructus pignoris pro sustinendis oneribus matrimonij, qui excedere non solent fructus dotis statim persolutæ.

Deinde & secundò, quoniam Summus Pontifex in eo capite aliquid peculiare voluit declarare circa generum ratione onerum matrimonij, non verò tradere radicem communem genero cum cæteris omnibus licitè acquirendi aliquid ultra sortem, propter lucrum cessans, aut damnum emergens.

Tertiò quoniam, si solum ratione lucri cessantis aut damni emergentis, licitum esset genero accipere fructus pignoris ultra sortem, tunc si dos soluenda esset in pecunia & gener non esset negotiaturus cum ea, sed se uxoremque suam sustentaturus esset ex redditibus sui patrimonij, nihil accipere posset ultra sortem, quippe ex dilata dote nullum lucrum ei cessaret, aut damnum emergeret, hoc autem esset contra decisionem generalem & distinctam *d. c. salubriter*: igitur procedere non potest.

Quartò, quoniam si ratione solùm lucri cessantis aut damni emergētis licitum esset genero accipere fructus pignoris, tunc si illi excederent lucrum cessans aut damnum emergens, non liceret profectò ei accipere integros fructus, ut authores contrariæ partis, & sic communis sententiæ profitentur; hoc autem est contra absolutam decisionem *d. c. salubriter*: ergo procedere non potest.

Quintò, quia si communis sententia vera esset, sequeretur inde quod si vir esset industrius, qui ex dote statim soluta maiores fructus speraret, quam ad onera matrimonij sustinenda illi essent necessarij, tunc sanè ratione lucri cessantis licitè posset accipere maiores fructus, quam quibus indigeret ad matrimonij onera sustinenda. Non ergo Summus Pontifex ibi ex capite lucri cessantis aut damni emergentis fuit motus ad id ita definiendum; alioqui declarasset interdum plus, interdum minus quam essent fructus, illi licere genero accipere. Item sequeretur quod illos fructus tantum gener posset recipere, quando esset expositurus negotiationi pecunias suas resoluta qq. *præced.* Consequens autem est falsum, quia omnibus generis id communiter conceditur, ut omnes fatentur: igitur communis ratio & intellectus procedere minimè potest.

Sextò quid plura? quoniam in tex. illo à Summo Pont. redditur ratio suæ decisionis, quæ non est ratione damni emergentis aut lucri cessantis, quæ profectò non esset generalis; sed quia frequenter dotis fructus non sufficiunt ad onera matrimonij supplenda, quasi diceret ad onera matrimonij valent fructus integræ dotis statim solutæ, licet in possessionibus fructiferis persoluatur. Loquitur igitur ibi Summus Pontifex, quando aliquis constituit se daturum genero certam dotis quantitatem, & quia non potest eam soluere statim, interim illi in pignus tradit possessiones aliquas fruendas, quousque ei dos persoluatur, idque siue socer certum constituat terminum, in quo dotem sit soluturus recepturusque sua pignora, siue non, sed dicat se dotem esse soluturum, interimque dum non soluerit fruatur gener illis pignoribus. In hoc ergo euentu consultus Rom. Pont. an gener usurarius esset non computando fructus in sortem, negatiue respondet, huic rationi innixus; quod fructus illi non accipiantur in recompensationem pro expectatione solutionis dotis (id namque esset usura palliata, ut patet) sed in recompensationem onerum matrimonij, interim dum dos non soluitur, quæ onera illos valent, ita & rectè meo iudicio obseruat Mol. *ubi sup. col.* 417. *vers. ut legitimam*, & *col. sequenti*, ubi id amplius declarat, & voluit Solis *ubi sup. fol.* 188. *cum seqq.* 6

Ex quibus omnibus minus rectè contrarium in supradictis censuit Palac. Rub. *ubi sup.* veram rationem & intellectum *d. c. salubriter*, non considerans, Ant Gom. *in l.* 50. *Tauri n.* 30. contra quem nostram præced. sententiam cum aliis rectius probauit, & secundum eam respondit Aluar. Valasc. *d. consult.* 8. *n* . *in* 1 *tom.* 7

Hinc etiam aiiciendi merito sunt alij intelle-

ctus à quibusdam Doctoribus assignati ad *d. c. salubriter*, nempe ille Medinæ *vbi sup.* qui communi opinione retenta inclinat potius Innoc. III. *in d.c.salubriter*, præsumptioni niti socerum intendisse donare genero fructus pignoris, interim dum dos illi non soluitur ad matrimonij onera sustinenda, quod etiam sentire videtur Nau. *in man.c.17.n.213.* in editione nouissima. Sed hoc de præsumptione donationis Summus Pontifex ibi non cogitauit, imo verò nec huic inniti deberet, vt rectè considerat Mol. *vbi sup.col.416.vers.Ioannes,&c* post Arag. *vbi sup.col.sequ.* vbi inquit quod suo iudicio præd. Nau. sententia multo minus probabilis est quam prima, nam Papa in illo loco non de donatione, sed de iustitia fuit interrogatus, sicque determinat id quod iure fieri potest, quod verum habet etiam socero retinente, nullamque donationem faciente. Et intellectum Medinæ per supradicta exempla docent Nauar. Palac. & Solis *vbi sup.fol.188.col.1.*

Nec etiam ratio alterius præsumptionis à Soto considerata *lib.6.de iust.& iur.q.1.art.2.* in responsione ad vltimum vera est, empturum scilicet illum fuisse ex dote aliquid, vnde dote ea salua vxorem aleret, vt tribus optimis rationibus illam conuincit Molin. *vbi sup col.417.in princ.* & Solis *vbi sup.* post Nau. quem citat.

8 Denique nouus intellectus Magistri de Palacio *vbi supra pag.285.col.2. ad fin.* mihi non placet, nec verus nec literalis videtur, quamuis ipse asserat quod sibi plana capitis prædicti intelligentia hæc est, videlicet, si socer tantum soluit dotis partem genero suo, & pro residua soluenda pignus eidem tradit vtendum fructiferum, vt inde suppleat dotis defectum, vt possit ex parte dotis solutæ & ex fructibus pignoris, quandiu reliqua dos non soluatur, se & vxorem & familiam alere: tunc fructus huiusmodi supplent vicem dotis soluendæ, ideo non debent computari in sortem, vt ibi latius ratiocinatur, quasi differentiam constituere velit in specie *d. c. salubriter* inter hunc casum, nempè partis dotis solutæ, & totius dotis insolutæ. Non inquam mihi placet hic intellectus, quoniam diuinat ad litteram illius textus; imò potius textus ille loquitur generaliter de pignoribus datis pro dote numerata insoluta. Et præterea, quia maior & fortior ratio concurrit, vt licitè possit gener fructus pignoris pro tota dote insoluta constituti vltra sortem percipere, quam constituti pro parte dotis insolutæ. Et tandem, quia saltem nulla congrua ratio differentiæ assignari potest inter vtrumque casum.

9 Placet tamen 4. conclusio eiusdem authoris *ibid. col. 1.* dum probat quod si pignus egeat aliquanis administratione, vt. v. g. si Princeps tradens nuptui filiam illam dotauit magna pecuniæ summa, & interim quod est insoluta genero dat pro pignore oppidum aliquod, si hoc oppidum iustitiæ administrationem sortitur à genero, fructus oppidi in sortem non computabit, non tantum sua ratione, scilicet, quia propter opus administrationis & regiminis coram tributa dantur Principibus, & propter defensam & tutelam ab hostibus: ergo fructus oppidi (inquit ille) vel census seu redditus, qui constituti sunt propter huiusmodi regimen, tribuendi Rectori aut Principi. Hæc poterit referre gener, si tota administratio illi incumbit; si vero pars incumbit, referre pro rata licebit: namque hic gener non refert fructus propter dotis dilationem, sed propter administrationis laborem, sed etiam illa ratione præd. nempe, cum frequenter dotis fructus non sufficiat ad onera matrimonij supportanda, vt in *d. c. salubriter.*

10 Sic etiam inquit Palacius *vbi sup.* si mutuauit Princeps Principi magnam nummorum copiam, oppidū huiusmodi potest sane referre oppidi redditus constitutos pro administratione, quos solebat mutuatarius referre, & quod iste contractus liber est ab vsura, quia fructus non sunt pretium mutui, sed laboris. Et hæc conclusio est etiā vera, dūmodo eam intelligamus in casu quo loquitur, nēpe, de redditibus tantùm constitutis pro administratione; secus de aliis quæ sunt propria Principis illius oppidi, vltra constitutos pro prædicta administratione alia ratione, nempè *como son las rentas de las tercias y alcaualas y de hesas, montes, casas, mesones, y otras cosas desta manera*: quia hi redditus, deductis impensis, proculdubio sunt computandi in sortem principalem.

11 Ex supradictis primò deducitur, decisionem *d. c salubriter*, locum habere non solum in genero comparatione soceri, sed etiam alterius cuiusuis, qui vxorem dotauerit eisdem rationibus, vt prima facie voluit Cou. *vbi sup.d.lib.3.var.res.c. 1.n. 3.vers.hinc primo.* Molin. *vbi sup. col.418 ad fin. eodem vers* & latius, *col.416.vers.Couar.* ibi tamen refert Couar. tenere contrarium prout vere tenet *in vers. cæterùm plura*, ibi *omittendam tamen cum Fortun. Garc.* sed quod prædiximus tenet etiam & probat Valasc. *consult 8. n. 2. in 1.tom.* & est verissimum; eandem sententiam refert Palac. *vbi sup in 7.concl pag.286 col.1.* ibi *& quod de genero*, tametsi idem statim *pag.287.col.2.vers.at vero, cum sequ.* contrarium probet cum Fortun. Garc. contra Nau. Prior tamen sententia est communis Doctorum secundum Molin. *vbi sup d. col.416.* cum Nau. quem citat, & Solis *vbi sup fol.189.col. 1.* cum frequentiori sententia, cum Nau. Valasc. & Nau. contra Fortun. & Cou. *vbi sup.* quod si text. *in d.c.salubriter*, loquitur in genero erga socerum, id est gratia frequentioris vsus: frequentius namque filias dotamus quam extraneas, & verba scripta in l. gratia frequentioris vsus non mutuant in aliis iuris dispositionem *gl. in clemen. 1.verb.Præsidentes, de rescript.* Peralta, Costa & Micres allegati per Solis *ibi.*

12 Secundò deducitur, idem seruandum fore etiamsi aliàs maritus non teneatur integrando rem conseruare vxori veluti quando aliqui contractu medietatis bonorum celebrant matrimonium, vt in Lusitania: adhuc namque procedet dispositio *d. c. salubriter de vsur.* vt bene probat Molina *vbi sup.col.419.in princ.*

13 Tertiò deducitur, nihil referre in proposito quod genero lucrum aliquod cessēt, aut non cesset, ex eo quod dos ei non persoluatur statim, vt licitè accipere possit fructus pignoris non computandos in sortem interim dum dos ei non persoluitur, vt rectè cum aliis probauimus *sup.n. 6.* quicquid perperam velit Cosm. *vbi sup.d.c.8.pag. 47.* vt bene etiam probat idem author ibid. *versic. tertio colligo*, vbi inquit se non negare generum etiam ex parte lucri cessantis posse accipere iustā recompensationem ob dilationem solutionis dotis, qualem quicumq; alius, cui ob dilationem solutionis lucrū æqualis quantitatis cessaret, iustè posset accipere. Quare si gener valde esset industrius, cui plus lucri cessaret ex dilatione solutionis dotis in pecunia soluendæ, quā essent fructus pignorum quæ ei traduntur, licitè posset exigere vltra eos fructus incrementū lucri, quod plus ei cessaret: quod verū credo, si à principio id in pactum

ctum deduxisset prout posset, aliàs secus, quia se
contentum reddidit prædictis fructibus, & dila-
tionem dedit ad solutionem dotis, dummodo so-
cer non sit in mora quia post moram incremen-
tum prædictum petere gener poterit iuxta su-
14 prad. *in qq præcedent.*
Quartò deducitur, dubia reddi opinionem
Sylu. *in sum verb, vsura 3. §. 2. in tertia condit.* dum
requirit ad hoc vt referri possint in specie de qua
agimus fructus vltra sortem, quod fructos onera
non excedant, quia tunc si gener ille perceperit
fructus vltra quam sit onerum exigentia, ideò te-
nebitur socero aut hæredibus eius restituere resi-
duum, si socer expressè aut tacitè genero illa do-
nauerit, sequitur Palae. *vbi sup fol. 287. col. 1.* vbi
quod non est vsura si ex dotis insufficientia refe-
rantur fructus & non deducantur in sortem: se-
quitur etiam Sylu. Eman. Rodr. *vbi sup.* & probare
etiam videtur Aragon. *vbi sup* dum dicit non lon-
ge à veritate aberrare, & sequitur eam alios alle-
gans Ant. Gom. *in l. 53. Taur. n. 30.* & Cosmus
Philiar. *vbi sup & pag 48. in princip.*
Sed præfata Syluestri opinio eo apud me ma-
le audit, quoniam frequenter dotis fructus non
sufficiunt ad onera supportanda, vt inquit Sum-
mus Pontif. *in d. c. salubriter de vsur.* Vnde licet
aliquando eueniat contrarium, non ideò cessare
debet decisio *d c salubriter*, dummodo prædicta
15 ratio non cesset in communi, licet in particulari
deficiat. ¶ Nam ad ea quæ frequentius accidunt
iura adaptantur *l. nam ad ea 5. l. iura cum duabus
sequ ff. de leg l ea quæ rarò ff. de reg. iur.* Soto *de iust.
& iur. lib. 1. art. 8. q. 7. ad fi* Arag. *de iust. & iur. q 62.
vers. sed restat, pag. mihi 162. col, 2. & q. 67. col. 1.
vers. quarto est aduertendum, pag. 467.* & Salon *de
iust. & iur. q. 5. de dom art. 4. col. 497. vers. nunc ad
argumenta*, præsertim quia vt Doctores in hac
materia dicunt non solùm consistunt onera ma-
trimonij in sustinenda & alenda vxore & fami-
lia sed etiam in reliquis, quibus homo totus pe-
nè sufficit, vt inquit Mercad. *vbi supra*, & no-
stram hanc sententiam cum aliis probat Solis *vbi
sup.* ibi, *ideoque pro certo*, & iterum melius *fol. 189.
col. 3. cum* Mediu. & Valasc. *consult. 8 num. 3.* quia
nunquam fructus excedunt laborem ipsum, quo-
niam personalis illa sollicitudo & anxietas la-
borque mariti in alenda vxore, curandaque fa-
milia non habet æstimationem, vt *ibi* latius pro-
16 sequitur Solis.
Quintò deducitur. quod si gener matrimonij
onera non sustineret, interim dum dos ei non
soluitur, quia videlicet vxor post matrimonium
celebratum in domo patris perseueraret, à pa-
treque aleretur, ita vt propter illam nullum ma-
ius onus gener sustineret quam alioquin esset
habiturus; tunc vtique accipere ex eo capite
non posset fructus pignorum non computandos
in sortem interim dum dos ei non persoluere-
tur, quoniam cessat titulus ille iustus, ita Ara-
gon. *vbi supra col. 2.* Palae. Rub. *vbi sup.* & Eman.
Rodr. *dicto c. 97. sub num 4.* & Molina *col. 419.
versic. quarto colligo*, & cum aliis Gaspar Rodr *lib.
3. q. 7. n. 6. fol. 103. col. 2.* quicquid Mercad. *vbi sup.*
teneat contrarium in casu, de quo ibi per ipsum
17 *col. 1. ibi lo seguido.*
Sextò deducitur, quod si socer cum genero con-
uenisset in tanta dote ad certum tempus soluen-
da, & solùm pro securitate solutionis in tempore
præfixo socer illi traderet pignora, tunc etsi ge-
ner ante illum terminum sustineret matrimonij
onera accipere non posset fructus pignorum
non computandos in sortem, vt rectè probat
Molina *vbi sup. versic. quintò colligo.* Et à fortiori
idem erit dicendum si pactum interueniat, quod
ob nullam rationem gener fructus sibi perci-
piat, sed quod eos in sortem principalem dedu-
cat: seruandum namque est hoc pactum, nisi ex
dolo factum fuisse comprobetur, ita Palae *vbi
supra vers. septima concl pag. 486. col. 2.* & Cosm.
d. par. 147 ibi *primus.* 18
Septimò infertur, quod etiam si gener liberè
concedat socero, ne per aliquod tempus dotem
soluat, suscepto tamen pignore fructifero adhuc
poterit recipere fructus illius, nec erunt compu-
tandi in sortem principalis; quia in eo ipso quod
gener pignus recipit pro dote censetur differre
terminum solutionis iuxta consuetudinem vel
dispositionem iuris, ita scilicet vt fructus recipiat
vltra sortem, dummodo gener non dixerit expli-
citè se velle quod fructus illi computentur in sor-
tem principalis, quia tunc essent computandi, vt
probat Aragon. *vbi sup col 1. pag 699.* 19
Octauò infertur, decisionem dicti *c. salubriter*,
procedere etiamsi valor fructuum sit maior in-
teresse, quod deduceretur ex dote, si statim soluta
fuisset, vt probat Rodriguez *dicto c. 97. sub num 4.*
& nos latius supra *n. 6.* quicquid contrarium velit
Cosm. *d pag. 48.* 20
Nonò deducitur vtiliter in praxi, quod non
solùm potest gener quandiu non soluitur illi dos
fructus pignoris recipere, sed etiam (hoc omisso)
certam pensionem quotannis postulare, & pacisci
vltra sortem: non enim illud recipitur pro expe-
ctatione solutionis, sed quia dote salua tenetur
familiæ prouidere. Et præterea, cum gener in
recompensationem iustam pro oneribus matri-
monij sustinendis licitè accipiat fructus posses-
sionis alienæ pignori datæ, nulla profectò est
ratio, cur similiter non possit iustè pacisci, vt
sibi quotannis tanta pecuniæ quantitas persol-
uatur, quantum æstimabuntur onera quæ susti-
net, & ita merito hanc sententiam tenent Cal-
derin. Ancharran. & Abb. *in dicto c. salubriter*,
Bald. Nouel *de dot. 7. par. princip. priuileg. 3.* &
quamplurimos alios referens Couarru. *lib. 3 var.
res. c. 1. sub num. 3. versiculo, quarta hinc*, vbi ex
aliis eam dicit communem & veriorem aduer-
sus Ioann. Andr. Cardin. Ioann. de Lignian. Am-
bros. à Vignar. Laurent. à Rodulf. Alexand. Flo-
rentin. & Palae. Rub. quos ibi citat, & hos vlti-
mos posteriores dicentes eam contra priorem
communem esse, & Aluar. Valasc. *dicta consulta-
tione 8. num. 5.* qui *in versic. verum ego*, eam semper
veriorem existimasse fatetur. 21
Sed nihilominus prior sententia communis
verior est longè & tenenda in iudicando & con-
sulendo ex supradictis, estque communis & ma-
gis communis secundum Ant. Gom. *in dicta l. 63.
Tauri, num. 30.* & plurimos citantem Felician. de
Solis *vbi supra num. 22.* qui eam sequitur, eamque
proculdubio probant Palae. Rub. *vbi supra sub n.
4. & dicto num. 5.* Aragon. *vbi supra dicta quæstione
78. artic. 2. pag. 698. col. 2.* ibi *ex hoc infero*, & Moli-
na *col 421. vers. dubium est*, vbi quod iustum pre-
tium tunc erit quantum dos ipsa in possessioni-
bus tradita reddere deberet, & priorem supradi-
ctam sententiam magis communem esse profite-
tur Couarru. Barça & Gama *decis. 272.* secun-
dum Valasc *vbi supra.*
Qua ratione validum erit statutum simile pa-
cto præstito, nempe, quo sanciretur quod dum
dos genero non solueretur teneretur socer ei
soluere certam pecuniæ quantitatem ad sustinen-
da onera matrimonij, ad rationem vnius v. g. pro

quatuordecim æstimationis dotis, quæ illi esset promissa, vt tenet Caiet. *vbi supra*, rectè obseruauit Molina *ibidem versiculo, controuerterunt*, & probat Couarruu. *dicto lib. 3. c. 1. sub num. 3. versic. 8.* hoc intelligens vbi ex causa frequentis annorum redditunm redimibilium emptionis, ea quantitas iustum censebitur lucri cessantis interesse: & quod hac inspecta ratione vidit iam profectò sæpissime in Granatensi Regio prætorio, soceros aliosque dotium promissores vocatos in iudicium damnari, vt intra decem aut viginti dies dotalem pecuniam soluant, alioqui post eandem constituant super proprio patrimonio annuum redditum redimibilem ad rationem vnius pro decem, aut duodecim iuxta quantitatem dotis: & quod iusta est ista condemnatio cùm propter onera matrimonij à marito sustinenda, tum ob communem & facilem horum redditunm venditionem. Nunc autem in his Regnis noua pragmatica sanctione cautum est, vt in posterum non constituantur annui redditus redimibiles, nec fundentur, nisi ad rationem vnius pro viginti milliaribus. Et idem in pacto probo ad rationem vnius pro quatuordecim æstimationis dotis, & tenet in terminis Mascard. *vbi supra de vsur. c. 8. fol. 103. col. 1.* vel etiam ad rationem duodecim vel vndecim, quia hæc conuentio non est census, vt probat Solis *vbi supra, versiculo, licet ergo.*

22 Decimò eodem iure constat non esse admittendum quod Ant. de Butr. docet *in d. c. salubriter num. 6. ibi & sic posset intelligi*, existimans eum textum procedere vbi nulla dilatio ad soluendam dotem data fuerit socero; secus si gener fecisset pactum de recipienda dote ad certum terminum, quia si interim perciperet fructus computarentur in sortem, cum socer ex eo pacto in mora fuerit, & Buttium in hoc sequuntur Palac. Rub *in c. per vestras in 6. notab. § 8. num 5.* & Almain. *in 4. distinctione 15. quæst. de vsur.* ex quo præcedentem illationem de pacto certæ quantitatis quotannis soluendæ interim dum dos non fuerit soluta, quod valeat huiusmodi pactum & licitum sit, intelligendam esse putant Ant. Rub. *consilio 108.* & Aymon Craueta *cons. 189 column. penultima*, nempè nulla data ad soluendam dotem dilatione, ea verò data minimè procedat, nec vera sit, aliàs verò ea data non sit vera prædicta illatio, & sic quod non sit licitum prædictum pactum.

23 Hæc namque distinctio & intellectus in vtraque specie veritate non pollet, siquidem iustiori ratione & causa habeat locum perceptio fructuum, aut certæ quantitatis quotannis ex pacto soluendæ, interim dum dos non soluitur, pro supportandis oneribus matrimonij, quando libera ex pacto datur facultas ipsi debitori fruendæ sortis, quam si creditori licitum esset eam quocumque die petere, quod est omninò adnotandum ex Abbate *in d. c. salubriter*, Immol. & Roman. *in d. § vsuras*, Nouell. *dicto priuileg. 3.* & Carol. Molin. *de vsur. quæst. 74. n. 524.* ita obseruat Couar *lib 3 variar resol. c. 11 sub num. 3. versiculo, quintè*, vbi quod in hoc parum vrgent Conradi rationes de contract. *quæst. 35 conclusione* 2 sequitur plures alios allegans & dicens esse communem Solis *vbi sup.*

24 Quòd si socer à principio constituisset se daturum genero in dotem filiæ duo millia aureorum, aliamvè pecuniarum quantitatem, post celebratum verò matrimonium videns se non posse statim soluere, ab eo petat dilationem solutionis vsque ad annum, vel alium terminum, cum pacto vt interim gener possessione soceri fruatur erit vsura, si pro dilatione solutionis, aut pro mutuo illorum aureorum, accipiat gener à socero fructus possessionis illius, nihil impediente quod matrimonij onera sustineat, ita probat Molina *vbi supra column. 420. versic. forte*, vbi secus esse dicit quando prior contractus dissoluitur & alius iustus de nouo initur, vt pro sustinendis matrimonij oneribus, interim quod dos non soluitur, gener fructibus possessionis pignoris fruatur, quia tunc contractus hic iustus & non vsurarius erit. Ego in vtraque specie iustum & licitum connactum esse arbitror, dummodo pro oneribus tamen matrimonij supportandis fiat ex dicto *c. salubriter*, eiusque generalitate & ratione; non verò si pro dilatione solutionis, aut pro mutuo alius quantitatis in dotem promissæ accipiat gener à socero fructus possessionis illius, quia tunc assertio Molinæ, qui in hac tantum posteriori specie loquitur, non verò in priori, nempè quando pactum prædictum sit pro sustinendis oneribus matrimonij tantum, & sic non sumus contrarij; quinimo idem in hac specie de mente Molinæ esse videtur, licet nuncupatim in ea non loquatur.

Vndecimò ex supradictis fit palam, quod si 25
socer velit soluere dotem, & gener noluerit solutionem recipere, sed petat vt detur sibi in pignus ager fructifer, ex quo quotannis fructus recipiat saluo capitali, erit vsurarius, quia tunc vellet lucrum ex mutuo, quod est illicitum. Similiter est certum, quod si gener semel accipiat dotem, & iterum illam mutuet socero petito fructu alicuius agri vltra sortem, erit vsurarius; nisi fortè id faciat ratione damni emergentis vel lucri cessantis, iuxta supradicta in quæstionibus præcedentibus ita Arag. *vbi sup pag. 658 col. 1.*

Duodecimò infertur, quod si extraneus petat 26
à genero pecuniam, quam pro sustinendis oneribus matrimonij accepit, non poterit ille mutuans celebrare cum illo similem contractum accipiendo ab eo aliquid vltra sortem pro matrimonij oneribus sustinendis, interim quod pecuniam illam non soluit, si ex dilatione solutionis pecuniæ nullum ei lucrum cesset: non enim spectat ad extraneum compensare onera matrimonij, quemadmodum spectat ad socerum, vel alterum, qui dotem dat sponsæ, vt probat Molin. *vbi sup. col. 420. ad fin. vbi in column. sequ.* quod similiter gener, postquam licite accepit à socero possessionem aliquam fruendam loco dotis non solutæ, indigeat tanta pecunia, quanta est dos illa quam mutuo petat ab aliquo extraneo, non licebit tali extraneo accipere fructus possessionis illius pro ea pecunia, quam mutuo dat genero, licet pactum interueniat quod mutuans accipiat à socero solutionem in dote, quam genero debet, quod latè probat & sequitur Aluar. Valasc. *cons 8. n. 6. &* contra plures alios quos citat, quorum opinionem sequitur Palac Rub. *vbi supra n. 5.*

Illud tandem obseruat Anton. Gom. *in d. l. 30.* 27
Tauri ad fin. quod si maritus post mortem debitoris recipiat dotem, non potest petere vsuras vel interesse, quæ non fuerunt promissæ: & idem esse, si toto tempore matrimonij non petiit dotem neque vsuras, quia videtur eas remittere & donare, vt ibi latè probat, & quid si per decennium tacuit, agit latè Valasc. *dicta consult. 8 nu. 9.* & Gaspar Rodriguez *d. lib 3. de ann. reddit. quæst. 7. num 65.* Interesse autem dotis non restitutæ soluto matrimonio an liberè petere possit dicemus infra *num. 32.*

Hactenus de genero aliisque mariris percipientibus fructus pignoris pro dote soluenda constitutis, vt non teneantur eos in sortem principalem computare.

28 Nunc verò videamus an idem dicendum sit in vxore vidua in terminis dicti capitis *salubriter de vsur.* an iustè percipere possit fructus pignoris pro sua dote persoluenda constituti, si forte eius maritus decessit antequam ei & ipsi mulieri solueretur, non computando eos in sortem principalem, sicut nec vir eius tenebatur eos computare, necne? Et præterea an matrimonio soluto possit vxor vidua erga mariti hæredes vti eodem priuilegio dicti *cap. salubriter*, interim quod sibi dos non persoluitur ab eisdem, quæ fuit soluta eo testatore defuncto?

Et quoad primum videbatur quidem vxorem viduam non posse gaudere priuilegio dicti *cap. salubriter*, aduersus dotantem eiusque hæredes pro dote nunquam soluta; siquidem decisio dicti *cap. salubriter*, solùm loquitur in genero, & sic durante matrimonio ad eius onera sustinenda, quæ fuit ratio & causa finalis eius decisionis, vt ex ipsomet textu patet. Cessante ergo causa finali, provt cessare videtur soluto iam matrimonio, cessare debet eius dispositio argumento *l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patronat. cap. cum cessante cum simil. de appellat.* & in terminis ita tenet Caietan. in 2. 2. *quæst. 78. artic. 2.* num liceat expetere damnum lucri cessantis ad fin. ibi *& quia fructus dotis deputati sunt, &c.* & Angl. *de contract. mutui, artic. 2. difficult. 7.* Gasp Rodriguez *lib 3. de ann. reddit. cap. 7. num. 53. & 54.* ¶ Nihilominus contrarium in his terminis probauit Mercad *de tract. y contract. cap. 8. de vsur. versic. de la misma licencia, fol. 103. col. 2.* & Aragon *d. quæst. 78. art. 2. pag. 699. col. 1 versic. in foro tertio.* & Emanuel Rodriguez in sua Summa *1. tom. cap. 97. num. 5.* eo niti fundamento, quia vir tenetur vxorem iuxta suum statum & conditionem alere, quandiúque integram recipiat dotem: ergo sicut maritus poterat fructus pignoris recipere vltra sortem quandiù dos illi non soluebatur, ita etiam viro mortuo potest vxor idem efficere. Quibus adde, quod cum priuilegium dicti *cap salubriter* sit concessum propter onera matrimonij sustinenda, & adhuc durent in alenda vxore eiusque familia, quæ sunt etiam onera matrimonij præteriti, non videtur cessare decisio illius textus, *quia propter quod vnumquodque tale & illud magis, authentica, multo magis, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis.*

29 Accedat præterea, quod mulier vidua domicilium mariti amissi retinet, & eius in matrimonio permanere dicitur, *l. vltima, C. de bon. mater. l. filij 22. §. vidua, ff. ad municip.* congerit plura in proposito D. Ant. Pichar. *in l. 5. & 7. num. 55. cum sequentibus, de mutileg. lib. 12.* Nec potest dici quod in hac specie cesset iustus ille titulus non accipiendi fructus in dotem, & sic in sortem principalem, de quo in dicto *cap. salubriter*: quia vt prædiximus non cessat, nec extinctus est; quinimo ratione illius & eadem ratione subsistente eadem procedit iuris dispositio iuxta legem, *illud cum simil. ff. ad legem Aquil.* Et ita censeo hanc opinionem probabiliorem esse veram ac tenendam aduersus Caietan. & Angl. qui non distinguendo contrarium leuiter probarunt: & hanc probat & ampliat duobus modis Gaspar Rodriguez *de ann. reddit. lib 3. quæst 7. n. 54* vbi hoc verum intelligit quatenus damni, aut cessantis lucri fructus pignorum pro dote datorum quantitatem non excedant.

Sed profectò adhuc vt probabiliorem sequor secundam supradictam opinionem indistinctè cum Mercado & cæteris supracitatis contra Caietan. & Angl. atque Gasparem Roderic, *vbi supra.* Si enim maritus incœpit frui fructibus pignorum, quare hoc eius vxori non concedetur? Quod si pignora data non sint pro securitate dotis, tunc merito quia vidua interesse tantum damni emergentis vel lucri cessantis ob dotem non solutam exigere possit secundum omnes, & plures citat Rodrig. *vbi supra d. n. 53.*

Quoad secundum an possit vxor soluto matrimonio vti priuilegio dicti *cap. salubriter*, aduersus mariti hæredes, cum sibi pignus datum sit pro restitutione dotis, Aragon *vbi supra* idem affirmatiuè probat: sed longe diuersa species est hæc à casu dicti *cap salubriter*, ac proinde meritò vt ad eum non sit trahenda. Quare melius Innoc. quem aliter communiter sequuntur secundum Abb. ibi *num. 4.* existimat eam constitutionem esse accipiendam in fauorem vxoris matrimonio soluto erga hæredes mariti, cum ea non sustineat tunc matrimonij onera, & tenet ibi Anan *num 8. versic. quæritur etiam*, Bart. *in l. atque natura, § non tantum, num. 1. ff. de neg. gest.* Anchar. *consil. 130.* Matth. de Afflict. *decis. 184.* latè Crauet. *consil. 189. num 7. ad fin.* & Caiet. *vbi supra*, & cum communi tenet Valasc. *consultat. 8. numer. 4. tom. 1.* & alios allegans D. Couar. *lib 3. var. resolut. cap. 1. num. 3. versiculo sexta, hinc*, vbi quod profectò ratione interesse damni emergentis, aut lucri cessantis poterit vidua fructos pignoris percipere præcipuos, & præterea pacisci, vt interim dum soluitur dos, certam annuam quantitatem percipiat. Quod manifestum est, neque ab his authoribus negatur, imò eam expresse tenent plures Doctores quos citant ibi Couar. sic intelligentes communem præcedentem sententiam, quam etiam sequitur Molina *vbi supra column. 425. versic. hic ita constitutis*, & Cosmus Philiarc. *de officio Sacerdot. tom. 2. cap 8. versic. secunda conclusio*, Gaspar Rodrig. *vbi sup. num. 53. & 55.*

Dubium tamen in proposito est, an si vidua non habeat præter dotem bona ex quibus percipere possit alimenta, poteritne ab hæredibus mariti exigere certam quantitatem dum dos sibi non soluitur loco alimentorum, cum per eam non stet quin ei reddatur dos? 31

Et in hoc partem affirmatiuam tenet Anchar. In regula peccati venia. 4 *quæst. de regulis iuris in 6.* sequitur alios allegans Crauet. *vbi supra columna 2. & penultima*, Paul. Castrens. & alij congesti per Couar. *vbi supra*, vbi inquit hanc opinionem passim receptam videri, sed sibi non placere; quamuis in Neapolitano prætorio fuerit iudicum sententia comprobata authore Matth. de Afflictis *dicta decisione 284.* Sed nihilominus eam impugnat Couar. ibi aliquibus rationibus, quas manifestas appellat: fatetur tamen quod vbi alimenta ab hæredibus mariti viduæ inopi iure debentur, hæc alimenta posse ad certam deduci annuam quantitatem ex pacto partium, provt debentur prædicta alimenta viduæ inopi ab hæredibus mariti intra annum viduitatis, quo mariti hæredes cogi non possunt pecuniam dotalem viduæ soluere glossa, Bart. & Doctores *in l. vnica, § exactio, C. de rei vxor. actione*, & communiter Doctores *in l. diuortio in principio, ff. solut. matrimonio*, Anton. Gom. *in l. 53. Tauri, num. 48.* Bernard. Diaz de Lugo *in reg. 481.* & ibi latè eius addit. & ideò cautè Abb. *in dicta cap. salubriter*

num.6. scribit ratione horum alimentorum, quæ intra annum dilationis datæ à lege debentur, posse ex statuto viduam certam quantitatem vltra sortem dotis recipere: ergo idem ex pacto partium fieri poterit, quia eadem est ratio, modo æquè & iustè fiat alimentorum æstimatio, vt ex Abb. & aliis probat Gasp. Rodriguez *de ann.*
32 *reddit. lib.3. quæst.7. num.56.* ¶ At vbi iure non debentur vxori viduæ alimenta (provt est post annum) quia potest vxor exigere pecunias ab hæredibus viri, & si non faciat sibi imputet, & si hæredes sint in mora restituendi, poterit petere interesse sicut pro alio quolibet debito secundum Doctores quos refert & sequitur Anton. Gom. *vbi supra, versiculo, post annum vero.* Inquit Couar. se non videre qua ratione, etiamsi verum sit post annum constitui hæredes mariti in mora, quia nullibi cauetur, licere creditori post moram debitoris aliud recipere vltra sortem, quam interesse damni emergentis aut lucri cessantis. Alimenta verò, etiam si creditor pauper sit, nec debentur, nec ei dari absque vsuræ vitio alicubi est permissum. Neque obstat (inquit) si dicatur, hanc quantitatem posse à vidua recipi iure alimentorum tanquam interesse, vt scribit Cardin. *in clementina de vsur. in principio num 8* cui prædicti Doctores conueniunt, dum etiam nomine interesse hac in controuersia vtuntur, quia nullum hic secundum Couar. interesse damni emergentis aut lucri cessantis verè dici potest, & Couar. sequitur contra communem Cosm. Philiarc. *vbi supra dicto cap.8. pag 49. vers. sed dubium est.*

Profectò hæc sententia Couar. subtilis & suo ingenio digna mihi videtur, sed admodum stricta: quare communis tute sequi & teneri potest in iudicando & consulendo, siquidem excusabitur in vtroque foro qui communem sententiam & quidem probabilem sequatur. Præcipuè apud Hispanos attento & considerato communi vsu, quo frequentissimè tractatur emptio annuorum redditutum redimibilium: est enim facillimum habentem pecuniam statim paratos inuenire multos venditores horum redditutum, & ideò si pecunia dotalis viduæ solum foret, posset ex ea annuum redditum emere. Vnde propter hoc interesse lucrum cessantis communis opinio in praxi locum habebit, vt agnoscit & profitetur idem Couar. *ibidem*, quod imò idem esse in vidua diuite, si obseruemus decisionem dicti *cap. salubriter*, etiam intelligendam esse matrimonio soluto, quantum ad interesse damni emergentis & lucri cessantis, vt habet communis præcitata sententia, quod est animaduertendum secundum ipsum.

Pro communi sententia facit etiam doctrina 33
Abb. *in cap. conquestus de vsur. num.6.* quæ habet quod viduæ possunt petere interesse lucri cessantis, quia solent ponere pecuniam in blanchir, & aliquod lucrum consequi ex honesto matrimonio, vt in *cap. per vestras de donat. inter. vir. & vxor.* quem sequitur Gomez *in §. ad annum, num.18. instit. de act.* & ita se habet praxis Supremorum tribunalium in fauorem viduarum. Pro solutione namque suarum dotium & aliorum debitorum post moram præcipitur litteris executoriis eis solui interesse ad rationem vnius pro singulis 16ŋ. vel 17. aut 18. millibus dipondiorum, provt dominis iudicibus videtur, & non ad rationem 14ŋ vt aliquid minus eis soluatur ratione incertitudinis & quia non debet taxari eodem pretio id quod speratur quàm quod re ipsa possidetur, vt diximus *supra in quæstione 90.* Hodie non possunt iura redimibilia ad minus quam ad 20ŋ. millia pro quolibet millario constitui, noua pragmatica Regia lata hoc anno 1608.

An autem validum sit statutum præcipiens 34
quod viduæ interim dum sibi non soluitur dos ab hæredibus mariti detur certa quantitas moderata quidem ad rationem decem pro centum quolibet anno, agit benè Couar. *vbi supra, versicul.7. ab eadem*, [illegible] Molin. etiam *vbi supra column 425 versiculo*, [illegible] *Dd.* [illegible], & Palac. *vbi supra* [illegible] *conclusio, pag.287. col.1. & 2* & Cosm. Philiarc. *vbi supra, d. cap.8. pag.51. sic de dicto autem statuto.*

AD TITVLVM SEPTIMVM

Lib.8. nou. collect. Reg. de los juegos, y de los jugadores de ellos.

SVMMARIVM.

1 *Alearum ludus & similes an sint in se liciti, vel non? & num. sequentibus, & præcipuè num.4. cum sequentibus, & num.13. 14. & 30. cum sequentibus.*
2 *Ludi omnes ad tres species reducuntur, vt hic.*
3 *Alearum nomen generale est ad omnes ludos.*
6 *Alearum seu taxillorum vsus sexdecim vitia & crimina producit, & 21. peccata vt in numero 7.*
8 *Ludorum prohibitionum plures rationes assignantur n.4.5.8.9.10.11.*
12 *Blasphemia permaxima & horrenda dicuntur à lusoribus.*
13 *Ars faciendi chartas lusorias est peccatum.*
15 *Alearum vsus quo tempore & a quo fuit inuentus?*
16 *Ludorum prohibitorum plures species* [illegible]*tur, & num seqq.*
23 *Ludo præsentes esse est prohibitum, & n.24.*
25 *Lusores laici si non desistant a ludo excommunicantur, & ab Episcopo pœna arbitraria puniuntur de Iure Canonico, & suorum bonorum lapidatores reputantur,* [illegible] *illis tanquam male vtentibus substantia sua sicut & prodigis interdicitur administratio. & quod* [illegible] *magis ludus prohibitus sit & ludi pœna incurratur,*

curritur, quando in eo fraus aliqua ſeu falſitas interuenit, & 26. & 27.

28 *Ludus Iure Ciuili & Canonico prohibitus eſt. Et quid de iure diuino?*

29 *Ludere non auaritiæ & cupiditatis cauſa, ſed recreationis & ſolatij, prout præcipuè contingit in infirmo ludente, licitum eſt in laicis & clericis, niſi in caſu de quo hic. Vide etiam n. 31 cum ſequentibus.*

32 *Sorte in aliquibus caſibus licet vti, vt in rebus dubiis, & n. 33.*

35 *Dubius euentus à fortuna non facit contractum eſſe illicitum, & n. 36.*

37 *Sponſiones, hoc eſt,* las apueſtas ſon licitas. *Et quo modo hoc ſit intelligendum? & numeris ſequentibus.*

39 *Sponſiones inter ludentes ſunt licita.*

40 *Alearum ludus, qui ex fortuna ſeu ſorte pendet, non eſt ſua natura ſeu ex ſuo genere malus, nec peccatum, imò res licita & honeſta, adeò vt poſſit eſſe virtus, & numeris ſequentibus. Quod probatur ex n. 30. cum ſequentibus vſque ad hunc numerum 40. & n. 47. cum ſequentibus contra adducta à n. 1. cum ſeqq.*

42 *Clericus & monachus interdum abſque vlla culpa ludere poſſunt, vt hic.*

43 *Ludere in Eccleſia an liceat? & n. 44.*

45 *Ludere in diebus feſtiuis an & quando liceat?*

51 *Ludentes in magna quantitate, vel nimia aſſuetudine, peccant mortaliter,* como ſon los que llamamos tahures, *aliàs ſecus tam in clericis quam in monachis, vt in n. 52.*

53 *Ludus recreationis cauſa exercitatus permiſſus eſt, præterquam in magna quantitate, & quæ talis dicatur? n. 54.*

55 *Ludus malus & vitioſus redditur ex circumſtantiis de quibus n. 55.*

56 *Ludus ad hoc vt prohibitus ſit, & ludi pœna incurritur, requiritur quod in eo aliqua fraus vel falſitas interueniat, quod multis modis contingere poteſt.*

56 *Ludus non fit mortalis ex ſola circumſtantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile ab eo, qui donare poteſt, nec etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, niſi cum extenditur ad aliquam l. quæ obliget ad mortale, violationem, & num. 57. cum ſequentibus.*

61 *Prelati & Clerici eatione dignitatis, perſonæ & ſcandali prohibentur ludere aleis, pila & ſimilibus ſub mortali. Et quæ ſit pœna impoſita de Iure Ciuili? n. 63.*

64 *Ludus laruales, hoc eſt,* de maſcaras *prohibitus eſt Clericis ſub mortali, & de eius pœna, necnon & contra Religioſos.*

65 *Ludi mimorum & hiſtrionum prouocantes circunſtantes ad turpitudinem ſunt prohibiti.*

66 *Clerici prohibentur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnuſquiſque confert partem ſuam. Vide tamen n. 67. & 68.*

69 *Ludus ſchacorum, hoc eſt,* de axedrez, *an ſit licitus?*

70 *Ludus alearum & chartarum quando & quomodo ſint illiciti, & quando non?*

71 *Monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus conſtituti, lege prohibente ſub mortali peccato, non poſſunt ludere ludis prohibitis.*

72 *Ludens valde peritus, attrahendo alium valde inferiorem ad ludum id diſſimulans, peccat mortaliter & cætera vt hic & num 76. Et an teneatur ad reſtitutionem? n. 75. & 77.*

73 *Luſor, qui ſcienter ait ſe habere plura puncta quam habeat, & ideo lucretur, & alij de quibus hic, peccat mortaliter?*

74 *Meſſem ludens ad quid teneatur?*

78 *Ludo inuoluntariè attracto cupiditate lucrandi an ſit reſtitutio facienda eius, quod amiſit?*

79 *Ludens per errorem, vel falſo affirmans ſe habere* primera, *altero colluſore proijciente chartas ſuas, an lucretur?*

80 *Ludus quando liceat & quando non?*

De ludis alearum & ſimilium.

QVÆSTIO XCII.

QVÆRO primò an alearum ludus & 1
ſimiles ſint in ſe liciti, vel non?

Pro huius quæſtionis introductione 2
obſeruandum erit primo, omnes ſpecies ludorum reduci ad tria genera. Primum, in quo natura & ars plurimum valent, fortuna verò parum vel nihil, vt in ludo choreæ, palæſtræ, & ſcachorum, &c. Secundum, in quo fortuna & caſus multum valent, ars autem vel ingenium parum vel nihil poſſunt, vt in ludo taxillorum, id eſt, *de los dados,* & in ludo chartarum quoad aliquas ſpecies, vt in his quæ hiſpanè dicuntur *quinolas ò al quinze.* Tertium, in quo licet fortuna habeat ſuas partes, ars nihilominus & conſilium habet quoque ſuas, vt in ludo taxillorum & tabellarum, in quo licet ſucceſſus & iactus taxillorum pendeat à fortuna in componendis, ducendis, ordinandiſque tabellis, iuuant plurimum conſilium & ars. Idem accidit in ludo chartarum quoad aliquas ſpecies, vt in ludo qui hiſpanè dicitur *de las malillas, ò del triunfo, y el de la primera,* ita conſtat ex Doctoribus infra citandis præſertim Salon *de iuſtitia & iure, in* 2. 2. D. Thom. *quæſt.* 5. *de domin. art.* 6. *col.* 547 & aliis plurimis citatis ab Azcued. *in rub. huius tit. n.* 11.

Secundò obſeruandum eſt, aleæ nomen gene- 3
rale eſſe ad ludos omnes, qui omninò vel aliqua ex parte pendent à caſu ancipiti, veluti in fortuna, vt foliorum, teſſerarum, talorum, aſtragalorum, tabularum & ſimilium, & ſic alea Iuriſconſultis eſt quid incertum *l. nec emptio* 8. *ff. de contrahenda emptione.* Conſtat hæc aſſertio ex Calepino dicente, ludus tabulæ eſt, & omnis ludus in varietate fortunæ conſiſtens, vnde aleator dicitur qui ſæpe alea ludit, & Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica, cap.* 70. *in principio,* in noua impreſſione Compluti facta anno 1587. expreſſius per Petrum Gregor. *in ſyntagm. iur. vniuerſi,* 3 *p. lib.* 39. *cap.* 3. *num.* 11. & patet ex pleriſque hac de re agentibus, eſtque de mente omnium teſte Nauar. *in man. cap.* 19. *num.* 7. & ludus ad tabulas, qui licet multum nitatur induſtria, magis tamen fortuna: & quod de his videntur etiam eſſe ludi chartarum luſoriarum, quorum aliqui magna quidem induſtria nituntur, ſed maiori fortuna: & per Salon *vbi ſupra col.* 548. & nouiſſimè Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidianarum cap.* 7. *num.* 7. vbi quod alea fortunæ ludus eſt magis quam artis aut conſilij, ſicuti plurimorum authoritate oſtendit Eraſm. *chiliade* 1. *centuria* 3. *adagio* 32. & nouiſſimè Molin. Theolog. 2. *p. de iuſtitia & iure, diſputat.* 511. *in principio, col.* 1665. & Don Ioann. Vela *de pœn. delict. cap.* 22. *col.* 4 vbi quod nihilominus ſub illa prohibitione omnes ludi continentur;

nentur, etiamsi à casu ancipiti & industria ho-
minum simul pendeant, vt chartarum, tabula-
rum & similes, vt docet Clarus *lib 5. sentent. § lu-
dus, num. 2.* exceptis iis qui græcè ab Imperatore
recensentur *in auth. alearum vsus, C. de relig. &
sumpt. fun.*

4 Quo sic præhabito, prima quidem quod
aiunt facie quod hoc ludi genus sit in se illici-
tum & reprobatum, his demonstratur rationi-
bus. Prima authoritate Aristotelis *lib. 4. Ethic. ad
Nicom, cap. 1.* vbi aleatores fures atque latrones
illiberales dicit esse, quia turpi in lucro versantur
& omnia quæstus causa sustinent probra. Hoc
autem rationi consentaneum non esset, si alea-
rum ludus ex se non esset honestatis expers: nec
etiam Cato, vel qui fuit illius opusculi author
dixisset, *Aleas fuge.*

5 Secunda, quia alea & reliquæ artes perniciose
à Dæmone Theuth inuentæ fuerunt, & ad Tha-
mutë Ægypti Regem delatæ, vt Plato rectè vi-
detur adnotasse secundum Petr. Gregor. *vbi supra
num. 7.* & addit Bernard. Diaz *in practica crimin.
canonica cap. 70. littera B.* Et quod diabolus inue-
nerit ludum chartarum ad solatium lusoris, qui
posuit quatuor differentias chartarum, in qui-
bus ipse etiam maximè colitur & veneratur, te-
statur addit. Didaci Perez *in l. 37. tit 19. lib. 8. or-
dinamenti, pag 388. versic. quod autem,* & in sacris
litteris male audiunt ludi, vt per Sot. *de iustit. &
iure lib 4. quæst. 5. art. 2. vers. accidentia, pag. 304. ibi
quanrique.*

6 Hinc est vt Hostiensis in Summa, *titulo de ex-
cessib. Prælat. § clericus,* taxillorum, seu alearum
vsum sexdecim vitia & crimina producere notat
quibusdam versibus, quæ apud illum iuribus suf-
fulta videbis & post. a per Auiles *cap. 29. prætо-
rum, glossa 2. num. 1.* eosque referunt quamplu-
res authores, & nouissimus Azeued. *in rubr.
huius tituli, numer. 6.* Vitia autem, quæ in sum-
ma ex aleæ & cæterorum lusibus oriuntur hæc
sunt.

7 Ecclesiæ spretio, vsura, siue rapina, scandala,
nugæ, blasphemia, faciendi furti doctrina, vio-
lentia, crimina falsi, causa mortis, deceptio, per-
ditio temporis, desiderium, atque corruptio, adu-
latio, & vitia turpia.

8 Beatus Antonin. Archiepiscopus Florent. in
summa *2. p. titulo 1. cap. 23. § 6. col. 1, cum sequenti-
bus,* tot etiam crimina ex ludo nasci arbitratur &
probat, quot sunt in taxillis puncta, & enumerat
21. peccata quæ in illo interueniunt, cui se sub-
scribit Petrus de Raben. *in suo alphab. verbo, ludus,*
& referunt Bernard. Diaz & Auiles *n. 2. vbi supra,*
& Petr. Greg. *n. 10.*

Tertia ratio est, quia huiusmodi ludus vel om-
ninò, vel aliqua ex parte committitur sorti &
fortunæ, cui nihil præsertim ab homine Chri-
stiano committendum est *c. sortes, c. si quis cleri-
cus 26. q. 5.*

9 Quarta, quia ludens his lusibus res suas ex-
ponere fortunæ videtur, quod est quoddam ge-
nus prodigalitatis, & ideò Philosophus aleatores
tanquam prodigos vituperat, quod res suas non
vt deberent expendunt: igitur vt prodigi pec-
cant, ita propè aleatores peccabunt.

10 Quinta, quia hoc ludi genus solùm lucri cau-
sa vsurpari solet, cùm in eo non adsit vel animi
vel corporis relaxatio, sed potius quidam perpe-
tuus animi cruciatus, dum expectatur quid for-
tuna possit, quare cùm careat ludi fine non vide-
tur honestus.

11 Sexta ratio sit propter euitanda innumera in-
commoda & peccata, quæ plerumque ex ludo se-
quuntur, vt experientia docet, quorum supra me-
minimus. Male ergo faciunt, qui ludos illicitos,
puta chartarum & alearum, aperiunt & consti-
tuunt in domo sua loco hospitum, quoscumque
lusores admittentes, vt inquit Tiber. Decian. *in
2. tom. tract. crimin. lib. 6. cap. 2. num. 23.* § In ludis 12
enim permaximæ & horrendæ dicuntur blas-
phemiæ à lusoribus, vt est textus *in auth. alearum
vsus, C. de relig. & sumpt fun.* tradit Angel. *de ma-
lef. in versiculo, Mocti dee de mali dadi num. 6. ver-
siculo, potest etiam mulctari arbitrio iudicis,* Gerard.
de Petra sancta *singul. 83. num. 2.* & reliqui præci-
tati: atqui causam & occasionem dant blasphe-
mandi multum quidem peccant, ideò Nathan
Propheta multum exagerauit factum Dauid,
quod inimicos fecisset blasphemare nomen Do-
mini, vt habetur 2. Regum cap 12. in hæc verba:
*Verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos no-
men Domini, propter verbum hoc filius, qui natus est
tibi, morte morietur.*

His forsan rationibus motus quidam Thomas 13
Illiricus Franciscanus, cuius meminit Nauarr *in
d. cap. negotium de pœnitentia distinct. 5. num* 20 te-
nuit esse illicitum alearum ludum, in quo est ali-
quid fortunæ, & ideò apud Tolosates persuasit
artem faciendi chartas lusorias esse peccatum
mortale. Præsidesque vrbis, qui hos artifices per-
mittunt, peccare mortaliter docuit, cuius ratio
ita apud illos potuit, vt chartarum formas pu-
blicè igni tradiderint. Eandem sententiam, nem-
pe quod ludi illiciti sint, qui aut prorsus à sorte
seu fortuna, aut partim à fortuna, partim & ab
arte reguntur, iure latè probat cum glossa & om-
nibus *in capit. clerici de vit. & honest. clericorum*
Parlad. *vbi supra d. num. 7.* citans etiam Decium
consil. 115. vol. num. 1. & testantem hanc esse com-
munem opinionem Berthach. *de Episcopo lib 4.
part. 1. num. 10.* & Cottam de ludo, *art. num. 14.
per textum l. 1 ff de aleator. & in dicta authent. alea-
rum vsus, C. de relig. & sumpt. fun. & authent. inter-
dicimus, C. de Episcopis & cler. & in proœm. Di-
gestorum § illud, & in l. 5. huius tit. lib. 8. re-
collect. reg.* vbi cauetur, *que por que son muy notorios
los daños que se recrecen de auer en ellos tableros pu-
blicos para jugar dados y otros juegos de tablas, y
neypes, y nunres, y chuecas, &c. se executen las penas
de los juegos, &c* & probat latissimè omni iure lu-
dos taxillorum & chartarum regulariter esse
prohibitos Azeued. *in l. 1. num. 1. cum pluribus se-
quentibus, hoc tit. 7. lib. 8.* vbi citat plures autho-
res Theologos hoc tenentes, & alios plurimos
cum communi Farinac. *in 3. tom. sum prax. crimin.* 14
q. 109. p. 1. num. 6. qui num 7. cum aliis plurimis id
ampliat in ludo alearum, vt sit prohibitus tam
laicis quam clericis, vbi numeris sequentibus 15
ampliat plurimis modis, & declarat quis dicatur
alearum ludus: & quo tempore & à quo iste
alearum ludus fuerit inuentus; nempe quod an-
tiquo tempore apud milites in bello frequens
erat; postea autem ad alios omnes homines se
porrexit, vt *in l. fin. C. de relig. & sumpt. fun.* & in-
quit Florian. *in rubr. ff. de alea lusu, &c.* aleam esse
quemdam ludum vel instrumentum quo luditur,
ab Alea milite quodam nuncupatum; vnde alea-
torium dicitur locus in quo luditur, alearium
verò locus vbi hoc instrumentum reponitur. P
tris de Puteo *in tract. de ludo num. 5.* vbi inuento-
rem ludi alearum dixit esse Palamedem in exer-
citu Græcorum contra Troianos, & illum qui-
dem inuentum ad otiandum milites, idem dixit
Caccialup. *de ludo num. 7.* § Et ampliationes sunt
in

in ludo chartarum, consisteote vt plutimum in
mera fortuna & ingenio suo.
17 Et in ludo tabularum, qui & clericis & laicis
prohibitus est, vt *in authentica, interdicimus*, & ibi
glossa 1. *C. de Episcopis & clericis*, & est verior &
magis communis opinio, vt ex aliis affirmat Fa-
rinac. *vbi sup. n.* 15.
18 Ampliatur etiam in ludo taxillorum, qui est
etiam prohibitus clericis & laicis *cap. clerici el
secundo, de vita & honest. clericorum*; allegat plures
ita tenentes Farinac. *vbi sup. num.* 19. contra alios
quos refert *num.* 20. *&* 21.
19 Ampliatur etiam in ludo azardi, qui paritet
prohibitus est & præsertim clericis, vt cum aliis
probat idem aorhor *num.* 25.
20 Ampliatur generaliter in omni ludo consi-
stente in sola fortuna, nedum in taxillis, & char-
tis, de quibus supra, vt per ipsum ibi *num.* 27.
21 Ampliatur etiam, vt non licear ludere non so-
lum lodo coosistente in meta fortuna, sed neque
ludo mixto consistente in fortuna & iogenio
seu scientia, vt com communi resoluit idem au-
thor *ibidem num.* 31. *vbi num.* 33. quod noo liceat
ludere tam in publicis quam in priuatis domi-
bus, vt *in l. fin. §. commodus igitur, C. de relig. dom.*
22 *& sumpt. fun.* ¶ & *num.* 34 latè probat cum pluri-
bus authoribus, quod probibitom sit laicis &
23 clericis, non solum ludere, sed etiam ludo præ-
sentes esse, parique pœna puoiendos & inspe-
ctores & lusores vt *in d. l. fin. § omnis igitur, C. de
relig. dom. & sumpt. fun.* & in aliis plutimisioribus
ibi per eum allegatis, & Baldo dicenie quod ita
punitur ille, qui inspicit ludum, sicut ille, qui lu-
24 dit. ¶ Sed in bis Regnis Hispaniæ nec est lex,
quæ hoc disponat, nec in praxi seruatur; nempe
quod inspicientes ludum & qui ei præsentes
sunt puniantur aliqua pœna. Sed & sunt aliæ
25 ampliationes, qoas ibi refert idem authot. ¶ il-
lam autem non omittam, quod de inre Canoni-
co laici lusores si uoo desistant à ludo, excom-
municantur vt *in cap. Episcopus* & ibi P æposit.
Alexandrinus *in sum. distinct.* 35. Zabarel. *in cle-
ment.* 2. *§. sed tales, num* 10. *in fin. de vit. & honest.
cleric.* Ignat. Lopez in ad Bernard. Diaz *in pract.
crimin. canonica cap* 70. *in verb. aleatores, littera
sub versiculo, hoc de clericis*, & cum aliis Farinac.
26 *vbi supra num.* 59. *cum sequenti*, ¶ vbi etiam cum
Menoch. quod ab Episcopo laicus lusor pœna
arbitraria punitur, & quod non solùm lusores
pœnas prædictas tam de iure Ciuili quam Ca-
nonico incurrunt, sed etiam eodem iure suorum
bonorum lapidatores reputantur, & propterea il-
lis tanquam malè vtentibus sua substantia, sicut
& prodigis, interdicitur administratio secun-
27 dum Bald. & alios, quos *ibi* citat: ¶ *num.* 61. quod
multo magis ludus pròbibitus sit & ludi pœna
iocurritur, quando in eo fraus aliqua seu falsi-
tas interuenit, quod multis modis contingere
potest, vt *ibi* per eum & alios quos citat & *num.
seqq.*
28 Et quamuis prædictus ludus iure Ciuili & Ca-
nonico prohibitus sit, de se ac sui natura ooo est
prohibitus, videlicet de iure diuino vel gentium,
prout furtum, sacrilegium, rapioa, vsura, & si-
milia, sed ex humana constitutione & de iute
positiuo, & non principaliter propter se, sed &
propter accidens, cum ex ludo proueniant insa-
niæ, blasphemiæ, patrimonij dissipatio, furta &
alia peiora, vt latè cum aliis probat Fariuac. *vbi
supra n.* 84.
29 Quando autem luditur non auaritiæ & cupi-
ditatis causa, sed recreationis & solatij, prout
præcipuè contingit in infirmo ludente, licitum
est. Causa namque recreationis facit ludum alias
prohibitum licitum & permissum in laicis & cle-
ricis, vt cum Immol. tenet Farinac. *vbi supra, nu-
mer.* 85. *& num.* 87. hoc declarat nisi in hac ratio-
ne interueniant aliquæ operationes vel verba
turpia, aut lasciuæ dissolutiones secundum Abb.
& alios plures quos ibi citat: & ampliat etiam
causa recreandi socium, qui recreatione indigeat.
Et *numer.* 88. quod propterea licitum est ludere
tempore pestis ad effugiendas melaocholicas
passiones.
Nihilominus tamen contraria opinio est ve- 30
rior, communis & tenenda; imò quod alearum
ludus, qui ex fortuoa seu sorte prodet, noo sit
sua natura vel ex suo genere malus nec pecca-
tum; imò res licita & honesta, adcò vt possit esse
virtus.
Quod primò probatur, quia potest hic ludus 31
delectationis gratia exerceri ad animi relaxatio-
nem, (vt prædiximus) & qui lucrum haberet in
ludendo propositum, modo illud vellet ad ali-
quem finem hooestum referre, nihil peccaret, vt
patet in omnibus artibus quas homines non sine
spe lucri exercent, vt possint se suosque sustenta-
re, vt tenet in terminis Nauar. *in manual. cap.* 19.
num, 3. ibi *quia finis*: ergo ludus non est in se in-
trinsece malus, cum possit ex aliqua circunstan-
tia fieri bonus. Hinc est vt ex se non sit pecca-
tum aleæ lusum inspicere: cum enim ludus sit
actus principaliter factus ad recreandum ani-
mum per voluptatem secundum Aristotel. 4.
Ethic. & S. Thom 2. 2. *quæst.* 168. *art.* 2. & tuoc
dicitor bonus ludus cum sit ad honestam animi
recreationem sine vlla mala circunstantia, vt do-
cet Nauar. *vbi supra num.* 2. consequitur vt nec
sic ludens peccet, nec etiam inspectores huius-
modi ludi.
Secundò pro bac parte arguitur à simili, quo- 32
niam in aliis casibus solemus vti sorte, vt patet
in rebus dubiis, idque docet & probat ex Au-
gust. D. Thom 2. 2. *quæst.* 95. *artic.* 8. & in contra-
ctu assecurationis, quem communiter Doctores
approbant teste Soto *de iustitia & iure, lib* 4.
quæst. 5. *artic.* 2. de quibus latè per Molinam
Theolog. 2. *p. de iustitia & iure, disputation.* 507.
& 509. ¶ & in electione Canonici Doctoralis & 33
Magistralis Ecclesiarum Cathedralium huius
Regni, duobus electis æquali suffragiorum ou-
mero cæteris paribus, indulto & Bulla Aposto-
lica cauetur vt sorte dirimatur hæc dubietas: igi-
tur, &c.
Tertio, quia si opposita sententia esset vera, se- 35
queretur inde omnem ferè artem omneque of-
ficiom ad quærendum victum illicitom esse, &
ita neminem eis vti posse. Homines namque om-
ni arte male vtuntur hodie iuxta illud Psalmi,
prauaricantes reputaui omnes peccatores terræ, &
illud, *omnes inutiles facti sunt, non est qui faciat bo-
num, non est vsque ad vnum*, & illud *saluum me fac,
quoniam defecit sanctus*, quod latius prosequitur &
operose probat Nauar. *vbi supra num.* 2.
Quarto quoniam dubius euentus à fortuna 35
non facit contractum illicitum, textus est & ibi
Paul. Castr. *in l. in naue Saufbeli, ff. locat. cap. naui-
ganti de vsur. l. à Titio, ff. de verb. obligat.* ¶ vbi no- 36
tat Paul. & Alex. esse licitas conuentiones pen-
dentes à futuro euentu fortunæ, quas nos His-
pani *apuestas* appellamus, communis secundum
Dec. *consil.* 115. & cum eo Couar. *in regula pecca-
tum,* 2. *p.* §. 4. *num.* 2. *de regulis iuris in* 6. Menes.
in l. 2 de fideicommisso, num. 9. *C. de transact.* Molina
Theolog.

Theolog. *in 2.p. de iust. & iur. disputat.* 508. *colum.*656. Quod ampliat Decius *vbi supra*, vt procedat etiamsi alter sciat certò iam euenisse illud, de cuius euentu pactio fit: adhuc enim ipsa valida erit, licitéque ex ea acquiri potest quod lucratur, & sequitur Couar. *vbi supra num.*5 *ad fin.* & benè declarans Nauar. *d. cap.*19. *num.*18. nempe quod sine dolo fit, nec aliud ad sponsionem inducit: quoniam si dolosè id fieret, certò sciens à se assertum esse verum, idque dissimularet, vel alium ad sponsionem induceret, non liceret absque peccato, vt ibi per eum; quicquid Maior *in 4. distinct.*15. *quæst.*15. *& sequenti* & Adrian. *in 4. de restitutione, quæstione de ludo*, & Pedraza *in summa in expositione 7. præcepti diuini*, §.35. *fol.*94. contrarium significare videantur, nempe non valere prædictas sponsiones, & peccare lucrum ex eis acquirunt. Sed priorem sententiam iure probat, & communem affirmat cum supradicta declaratione Ludouic. Carb. *de restitutione quæst.*40. *versi. sed peteres.*

37 ¶ vbi *in versiculo, quartum dictum* inquit, quod cum his sponsionibus nihil aliud spectetur nisi lucrum, hinc fit vt ferè semper sint peccatum saltem veniale, quia est contrarium virtuti liberalitatis, quod prius tenuerunt Caiet. Maior, Adrian. & Nauar. *vbi supra*, qui prædicta sic procedere intelligit. Similiter priorem opinionem, quando sponsio fit super re dubia, ad quod sufficit habere vtramque partem etiam perdendi, dubitando de lucro, probat etiam Emanuel Rodriguez in Summa

38 1.*tom. cap.*174. *num.*1. ¶ vbi quod etiam certissimus, quia habet euidentiam & certitudinem, potest cum bona conscientia acquirere quod sponsione lucratus est si alteram partem certiorem fecerit prædictæ & euidentiæ & certitudinis, sequitur Ludouic. Lopez *in suo instructorio negotiant. lib.*2.*cap.*15. *versiculo, præterea, pag.*353. vbi secùs dicit esse aliàs, vt si adhuc certioratus, quia subsunt sibi rationes probabiles dubitandi, ob quas non debuit omnimodam adhibere fidem, ideò pergit esse proteruus in spondendo qui certus est, etsi certiorauerit eum quantum est de se, sed non cum effectu: quia tunc non potest cum eo inire sponsionum contractum, neque ex tali contractu præmium expositum lucrari, vt ibi latè prosequitur. Superuenit nouissimè Molina Theolog. qui vbi supra latè probat indistinctè, quod qui certus omninò esset, eum, pro quo spondet, ita se habere, vt nulli omninò se exponeret periculo amittendi, nihil lucrari posset ab altero, etiamsi alter se ipsum decipiendo, se quoque certum de contrario arbitraretur, diceretque nihil impediente certitudine, quam prior ille se habere affirmaret, velle deponere & amittere, contra Medinam, Couar. & Dec. *vbi supra*, & sic in effectum cum Maior. Adrian. & Pedraz. præcitatis. Quæ opinio profectò probabilis est; sed contra quam supra probauimus communis: atque ideò iuxta eam securè excusarem sic lucrantes sponsiones, & multo magis siquis non vult spondere, quia certus est rem ita se habere, dubitare tamen incipiat, ne fortè decipiatur, eo quod alios asseueret nihil impediente ea certitudine velle spondere, & quia aliquando arbitratur aliquid esse sibi certum, posteà comperit se fuisse deceptum secundum Molin. *vbi supra, colum.*1657. qui in hac specie & alia statim sequenti, de qua ibi per eum, limitat suam priorem sententiam communi contrariam.

39 Hinc etiam est in terminis sponsiones quas inter ludentes fieri contingit, validas esse, atque ideò ex eis acquisita non fore necessariò ex propria natura restituenda, vt probat Couarru. *vbi supra d. numer.* x. *versiculo, quibus tandem fit.* Ludus namque est quidam contractus liberè susceptus, sed postquam susceptus est cogit ludentes velut quædam lex, cui voluerunt sic contrahentes se deuincere, vt probat Salon. *vbi supra artic.*6. *column.*543. & est quidem mixtum ex contractu innominato, vt declarat Molina *vbi supra, disputat.*510. *col.*166.

Et in terminis hanc secundam sententiam 40
principalem, nempe quod alearum ludus, qui ex fortuna seu sorte pendet, non sit sua natura vel ex suo genere malus nec peccatum, immò res licita & honesta, adeò vt possit esse virtus, tenet & probat D. Thom. 2. 2. *quæstione* 168. *artic.* 2. *in conclusione ad secundum*, vbi respondet ad authoritatem D. Chrysostomi dicentis, non dat Deus ludere, sed diabolus, audi quid ludentes passi sunt. Sedit populus manducare & bibere & surrexerunt ludere: & sic videbatur quod circa ludos non potest esse virtus. Hoc namque secundum D Thomam est intelligendum de illis, qui inordinatè ludis vtuntur, & præcipuè eorum qui finem in delectatione ludi constituunt, sicut de quibusdam dicitur Sapientiæ 15 *Existimauerunt esse ludum vitam nostram.* Et ad tertium inquit, quod ipsæ operationes ludi secundum suam speciem non ordinantur ad aliquem finem, sed delectatio, quæ in talibus actibus habetur, ordinatur ad aliquam animæ recreationem & quietem: & secundum hoc, si fiat moderatè, licet vti ludo. Eandem etiam partem, quod ludus scilicet in se sit licitus, tenent Syluest. *in summa, verbo ludus*, §. 1. Medin. *in sum. C. de restitutione quæstion.*20. Dominicus à Soto *lib.*4. *de iustitia & iure, quæstion.*5. *artic.* 2. Nauarr. *in d. cap. negotium, numer.* 2. *&* 21. *cum sequentibus*, dicens quod etsi ea omnia, quæ concionator ille (de quo supra) dicebat & faciebat, tunc visa sibi fuerunt iustissima, nunc autem rem altius perpendenti zelus quidem illius viri heroici pius, vtilis & laude dignus fuisse videtur, extirpatio item illorum officiorum res sancta, nec minus Reipublicæ vtilis: at artem illam reprobam esse capitaliter in se, eamque exercentes mortaliter peccare, non satis videri expeditum, ac proinde contrarium latè ibi probat idem Nauarr. *in manual. d. cap.*19. *nu-*
*mer.*3. ¶ vbi quod sine vllo peccato & cum 41
merito potest quis ob honestam causam ludere, putà, quo infirmus, qui illic est recreetur, quo otium pellatur, aut solatium capiant milites tempore belli custodientes, quamuis sine vlla causa id ibi facere sit saltem veniale
peccatum, secundum Caietan. quem citat: ¶ & 42
quod neque ex circumstantia personæ efficitur illicitus, nam sine vlla culpa, etiam veniali, clericus & monachus interdum etiam talis & chartis lusoriis ludere potest ob honestam causam, putà, ad excitandum vel recreandum socium ægrotum hac re indigentem, modo non frangat legem vllam ad mortale obligantem.

Nec etiam ex circumstantia loci sacri, quia 43
nullo id iure cauetur, nisi cum specialiter talis ludus in eo loco prohibetur, qualis est comœdiarum profanarum *cap. cum decorem de vit. & honest. cleric.* aut nisi fiat cum notabili scandalo,

vel

vel irreuerentia Dei, vel Ecclesiæ c. *decet. §. cessam, de immunit. Eccles. lib. 6.*

44 Contrarium tamen, imò quod quando luditur in Ecclesia ratione loci ludus aliàs licitus & permissus efficiatur illicitus & prohibitus, argumento textus *in cap. Dens qui de vit. & honest. clericor. &c. non oportet, distinct. 42. & cap. licet de immunit. Eccles. in 6.* tenet Præpos. Alexandrinus *in cap. Episcopus, num. post medium, in versiculo, item ratione loci, distinctione 35.* Capra *conclusione 86. num. 234. practic.* Conrad. *in rubr. de lusor. in fin. numer. 14. in septima limitatione* Summa Angelici *verbo, ludus, num. 2.* & ibi addit. *littera A.* vbi hanc conclusionem à contrariis defendit, prout contrarium in ludo schachorum voluit Summa Syluest. *in eodem verbo ludus, num. 3. versiculo, ratione circunstantia loci*, quos refert & sequitur Farinac. *3. tom. quæst. 109. 3. par. num. 126. pag. 472. col. 1.* vbi refert bannimenta status Ecclesiastici generalia edita de anno 1599. c. 3. prohibentia ludus etiam pilæ ante Ecclesias tempore quo diuina celebrantur officia, quæ mihi iustissima videntur.

45 Neque ex circunstantia temporis, quia quamuis peccatum sit totum diem festum in ludis præsertim operosis consumere, quales sunt ludus pilæ, præliŋ vmbratilis & similes; tamen peccatum mortale non est, nisi Missa aut aliud diuinum officium, præceptum, vel votum omittatur, maximè stante consuetudine ludendi in diebus festiuis, iuxta tradita per Farinac. *vbi supra, num. 136.* vbi enim Immol. *in cap. clerici, el segundo numer. 12. in fin. de vit. & honest. cleric.* & alia inquit (loquens in festiuitatibus Natalis Domini nostri) quòd stante consuetudine ludendi in illis diebus, quamuis tunc esset potius diuinis quàm ludo vacandum, idcircò amissum in ludo non repetitur, dummodo non interueniat blasphemia aut aliud malum accidens, per quod ludus prohibetur. Hæc tamen conclusio principalis non est expedita, plures siquidem tenent contrarium in prædictis diebus festiuis, & Natali Domini nostri, quos retulerat ipse Farinac. *num. praced. 135.*

46 Nec in eo, quod potius fortuna aut euentu quàm industria nitatur, nisi aliàs lege prohibeatur: imò ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit, tanto aptior est, quanto magis fortunæ quam arti & industriæ nititur, quia intentionem animi magis remittit.

Hanc præterea secundam partem probauit D. Couarruu. *vbi suprà, dicto §. 4. num. 2.* estque communis Doctorum sententia & omninò retinenda secundum Ludouic. Carbon. *de restitutione quæstione 38.* & iterum *quæstione 41. in 2. conclusione*, latè & optimè Salon *vbi supra de iustitia & iure in 2. 2. D. Thom. quæstione 5. de domin. artic. 6. an liceat ludere, columna 543.* ad fin. cum sequentibus, vbi *columna 546. versi-*

47 *culo, quod si*, § quod ludens aleis, taxillis, similibusque ludis moderatè, citra scandalum ad solam animi recreationem oblata iusta occasione, & sine periculo iurandi, exponendi multam pecuniam, aut alterius vitiosæ circunstantiæ, non peccat: & quod ita videmus viros honestos his etiam ludere in aliquo conuiuio, vel festo, nec propterea à gubernatoribus iudicari lusores, aut transgressores legum, quæ prohibent ludus aleatum vt *in lib. quod in conuiuio, ff. de alea lusu*, & docent Angel. in Summa, *verbo, ludus, numer. 4. supplement.* *verbo, ludus alea, §. 1. & 2.* Richard. *in 4. di-* 48
stinctione 18. art. 8. quæstione fin. & Ludouic. Carbon. *dicto quæstione 37. in 9. Conclusione* idem probat in clericis, qui modicum luderent & rarò animo relaxandi, remoto scandalo, & Ignat. Salced. *in practic. crimin. Canonica, capite 70. littera A.* & Ludouic. Vela *casu 61. versiculo, notandum, pag. 325.* & Don Ioann. Vela, *dicto cap. 22. in principio*, & Azeued. *in d. l. 2. huius tituli 7. num. 7. & 15.* § Et quod lu- 49
dus chartarum & tesserarum, stando solo iure naturali seclusa prohibitione iuris humani, iustè ac licitè exerceri valeat probat bene Molina *vbi suprà, disputatione 511. colum. 1661. versiculo quoad secundum*, & in principio disputationis 511. vbi alios authores idem tenentes citat, & *colum. 1605.* bene probat non esse verum quod quidam voluerunt, nempè ludum de quo loquimur ex sui natura esse illicitum, propterea quod pecunia illa subiiciatur fortunæ, ociumque nutriat. § Et ita Azeued. *in d. l. 2. num. 19.* 50
cum sequentibus sex casus contigerit, in quibus ludus est licitus, nempè, recreationis causa, & exercendæ virtutis, & propter vrbanitatem, & in festo Natali Domini, & causa vescendi, & in modica quantitate. Extra quos casus (inquit) qui ludunt committunt & delinquunt contra sex leges, nempè, diuinam, naturalem, Canonicam, Ciuilem, & Regiam, & communem Theologorum doctrinam, vt resoluit D. Thom. 2. 2. *quæstione 168. art. 2.* & hoc ob plurima damna ex ludo euenientia: quos casus & alios refert & dissecit Prosper. Farinac *tom. 3. quæstione 109. p. 3. num. 108. cum sequentibus*, vbi *numer. 113. cum seqq.* latè agit de ludis permissis clericis, & de prohibitis.

Ex circunstantiis tamen ludi reddi potest ma- 51
lus & vitiosus, vnde ludentes aleis, taxillis, similibusque ludis in magna quantitate, vel nimia assuetudine, quos hispane vocamus *tauves*, peccant mortaliter, quia circa huiusmodi lusores leges prohibentes tales ludos in vsu sunt, nec desuetudine abrogatæ: vnde sic ludentes non modo clerici, verum etiam seculares peccant mortaliter, cum hæ leges sint iustæ & obligent, vt credit contra Sotum Salon *vbi suprà, colum. 546.* vbi quod Bart. & alij asserentes ludentes aleis peccare mortaliter ob innumera crimina, quæ huiusmodi ludis solent misceri, intelligendi sunt de ludentibus in magna quantitate, & vitiosa consuetudine, non de ludentibus rarò, moderate, & communiter ad honestam tantum recreationem iusta causa oblata. Non enim hi mortaliter peccant, dummodo aliàs fraus cesset, aut alia causa non accedat, quæ ociosa sit, vt aduersos Alphons. à Castro probat & tenet Parlad. *d. lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 9. ad fin.* § Sed dum 52
ibi *num. 20.* excipit clericus, innuens eos ludendo peccare mortaliter, quoniam eos sacri Canones & Concil. Trident. in Summa *verbo ludus*, & Soto *de iustitia & iure, lib. 4. quæst. 5. art. 2. conclusione 3.* & Nauar. *d. c. 19. num. 7. & 12.* debet intelligi nisi quando clericus vel monachus moderatè ob honestam causam ludit, & citra scandalum, vt *supra*, deduximus ex eodem Nauar. *numer. 3. vbi suprà*, asserente hoc citra vllam culpam etiam venialem fieri posse. Nec Nauar. *dict. numer. 7.* & 12. contrarium in hac specie dicit; sed imò potius idem tenet *d. numer. 7.* ibi *dixi* (quo luditur ob lucrum principaliter) ad excludendum eum, qui potius causa honesta recreationis quam lucri paruo tempore ludi, vt

ibi benè probat. Et *d. num.* 12. loqoitur de clerico siue laico ludente cum eo, qui donare non potest: peccat enim mortaliter, nisi in casibus de quibus ibi per eum. Sed de hoc nunc non agimus, & sic Nauarr. *in prædicto numer.* 12. nostræ assertioni non contradicit, imò eam probat *dicto num.* 3. & nouissimè supradicta probare videtur Vera 1. *part. casu* 61. *per totum, pag.* 118. *columna* 4. *cum sequentibus.*

53 ¶ Ludus igitur recreationis causa exercitatus permissus est seruatis debitis circunstantiis, etiam inter Religiosos & intra sui septa monasterij, vt per eundem Nauar. *in cap. consideret*, §. *paueat de consecratione, distinctione* 5. vbi inquit non esse peccatum si quis eo die, quo confessus fuerit & communicauerit, ludis honestis cum sociis se immiscuerit, quod refert & sequitur Azeued. *in rubrica huius titul.* 7. *num.* 34. *&* 35.

54 ¶ Et quod in magna quantitate non liceat ludere etiam in ludo permisso, vt purà pilæ, schacorum seu alio consistente in solo ingenio, vel etiam in virtute corporis, nec clericis nec laicis tenet Farinac. 3. *tom. quæstione* 109 *parte* 4. *num.* 130. vbi etiam quod magna quantitas dicitur, si ludatur in toto tempore, in quo quis ponit se ad ludendum & ludum continuat, vltra vnum aureum, siue ludens sit pauper & ignobilis, siue etiam diues & nobilis ex textu *in l. fin.* §. *sed nemini*, *C. de relig. & sumpt. fun.* & plures Doctores, quos ibi refert, hanc opinionem tenent. Mihi autem ea videtur nimis arcta & stricta, & ita censeo standum esse arbitrio recti iudicis in hoc, qui iuxta conditionem & qualitatem personarum, & pro modo facultatum cuius iudicabit quæ dicatur magna quantitas in proposito.

55 Similiter etiam ludus malus & vitiosus redditur ex sequentibus circunstantiis, nempè si plus temporis in eo insumatur quam oportet, aut si fiat quando, aut vbi non oportet, vt si clericus, Religiosus, aut Prælatus ludo sibi indecenti ludat, præsertim quando lucrum in ludo non ordinatur ad oblectationem ex ludo capiendam, vt proposito pro ludentium qualitate præmio competenti, serio maiorique cum animi oblectatione fiat, sed potius dirigitur ludus ad lucrum, quod inde speratur, euenire solet ludentes variis modis deordinari, oune periuriis, rixis, aut etiam blasphemiis aduersus colludentes, interdum conuertendo noctes in dies, & dies in noctes, sacraque diebus festiuis omittendo, & interdum proprium patrimonium, vxorisque ac filiorum bona dissipando, atque cum ingenti familiæ aliorumque negotiorum dispendio longum tempus in eo consumendo: multisque aliis modis, ex quibus varia alia vitia ac dispendia in perniciem propriam, Reipublicæque malum oriri solent, maximè ex tesserarum (hoc est *dados*) & chartarum ludo mala ac dispendia solent euenire, ita nouissimè Molina *vbi suprà, col.* 1662. cum *sequenti, disput.* 511. post Nauar. *in manual. d. cap.* 19. *num.* 4. *&* 5. & Azeo. *in rubr. huius tit.* 7. *n.* 6 *&* 7.

56 Hic perpendere licet verum esse quod Farinac. ex aliis probat 3. *tom. praxim. crimin. quæstione* 109. 1. *p. num.* 61. nempè vt ludus prohibitus sit, & ludi pœna incurratur quando in eo fraus aliqua seu falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest, de quibus per Marian. Socin. & alios quos ibi citat, vbi *numer.* 62. quod statur iudicio peritorum quando in ludo sit commissa fraus aut falsitas. & *numeris sequentibus* plura alia adducit de fraude & falsitate commissa in ludo, & eius pœna.

Non tamen ludus fit mortalis ex sola circunstantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo qui donare potest, neque etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, nisi cùm extenditur ad alicuius l. quæ obligat ad mortalē violationem, qualis est in casibus supra modo proximè dictis cum Molin. vt tenet Nauar. *d. num.* 4. Azeued. *num.* 6. *vbi supra*, idem prius probauit: & tenet ex doctrina D. Thom. Caiet. 2. 2. *quæstione* 168. *art.* auaritia non est peccatum mortale secundum se. 57

Neque obstat quod Abbas *in cap. penultim. num.* 12. *de vit. & honest. clericor.* & Gabriel *in* 4. *distinctione* 15 *quæst.* 13. *art.* 2. *conclusione* 3. & quidam alij teneant vsque adeo ludum esse vitiosum, si ita ad lucrum ordinetur quod ludens præcipuè lucrum intendat ludo, vt affirment culpam esse lethalem, modo lucrum intentum notabile sit, quia intenditur damnum notabile proximi, resque contra decimum Decalogi præceptum, cum eiusmodi proximi damno concupiscitur, tametsi colludens voluntariè legibus ludi se subiecerit, & voluntariè soluat quod alius lucratur: quoniam in ea solutione deprehenditur inuoluntarium mixtè, non secùs atque in solutione vsuræ. 58

Hæc namque opinio merito à Medina & Sot. & plerisque aliis reprobatur, vt latissimè probat exponens prædictum decimum Decalogi præceptum, quomodo sit intelligendum Molina Theologus *vbi supra, columna* 1663. *cum sequenti*, vbi resoluit nec venialem culpam ex eo præcise obuenire, quod quis magis ordinet ludum ad lucrum iustum, quàm ad oblectationem ex ludo accipiendam. Quod si appetitus lucri immoderatus esset, vt solet in multis, poterit esse peccatum auaritiæ, ex suo genere veniale, quod in causa esse poterit vt ludens eo effrenato appetitu quoad multa alia deturpetur. attamen non prouenit ex eo quod lucrum ludo appetatur, sed quod nimis atque inordinatè appetatur, ita Molina: ¶ tunc autem ludens ex auaritia peccaret mortaliter, quando auaritia esset mortalis secundum Solouem *de iustitia & iure, vbi suprà colum.* 346. ibi, *vqi quod addit Ricardus, &c.* Et iuxta supradicta intelligendi & declarandi sunt Syluest. in Summ. *verbo, ludus, num.* 2. & Caiet. *verbo, ludus*, & August. de Arim. *in tractatu malefact. in parte, meditore, &c. in finali apostilla*, quos præter Syluest. refert & sequitur Auend. *in* 2. *p. cap.* 9. *prat. numer.* 4. tenentes quod ludens auaritiæ causa peccat mortaliter. Hoc enim simpliciter intellectum non est verum, sed tantum quando auaritia est mortalis iuxta exempla supra relata, vt in terminis benè obseruat Azeued. *vbi suprà numer.* 7. non enim aliàs ludens ex auaritia in casibus licitis & honestis peccat mortaliter, nec venialiter regulariter, nisi appetitus lucri immoderatus esset, vt prædiximus, & tenet cùm plurimis authoribus quos citat Farinac. 3. *tom quæstione* 109. *num.* 136. *limitatione* 3. *fol.* 473. dicens quod ludere causa auaritiæ & cupiditatis & animo alium spoliandi est illicitum, & quod ludentes hoc modo & vincentes teneotur restituere quod tali ludo acquisierunt. 59

Neque vocatur quis ludere ex auaritia ex eo quod vellet vincere, hoc namque ludo supposito, est naturalis appetitus effectus, quia ludus in quadam pugna ludentium consistit, & naturaliter homo refugit defectum in quo consistit 60

sistit perdere, & appetit excellentiam in qua consistit vincere. Sed vocatur quis ludere ex auaritia quando principale motiuum ad ludendum est lucrum, quod quisque de se optimè nouit quando ex tali intentione principaliter mouetur, ita Caiet. ad D.Thom. 2. 2. *dicta quæst.* 168. *art.* 3. *ad secundum dubium*, ibi, *& similiter non vocatur, &c.*

61 Prælati tamen & clerici ratione dignitatis, personæ & scandali prohibentur ludere aleis, pila & similibus sub mortali, quia sic ludentes solent esse scandalo *c. Episcopus distinctione* 35. qui est Canon. Apostolorum 35. *cap. clerici el segundo cap. cum decorem de vit. & honest. cler. c. inter dilectos de excess. prælat. auth. de sanctis. Episcopis, §. interdicimus* & in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 1. præcipitur vt seruentur iura omnia super ludo & luxu clericorum per Pontifices & Concilia statuta *l.* 57. *tit.* 5. *& l.* 34. *tit.* 6. *part.* 1. ita Salon. *vbi supra col.* 545. Et inquit Molina *vbi supra disput.* 512. *col.* 1672. *in versiculo, quod vero*, ibi
62 *eodem etiam modo*, ¶ Quod etsi ludus pilæ & *del trucco*, de quibus *in d. l.* 57. publicè exerceantur, non ita clericis sint decentes, quod nudari interdum clericos oporteat ad illos exercendos: si tamen exerceantur vbi conspici ab aliis quam à familiaribus non possint, parum sanè aut nihil indecentiæ habent, & voluit sic intelligere Salon, *vbi supra col.* 145. *ad fin.* Vnde cessante scandalo in prædictis ludis, crederem minimè
63 in eis committi peccatum mortale. ¶ Quinimo pœnam dicti §. *interdicimus*, *& auth. interdicimus, C. de Episcopis & clericis*, prohibentis clericis ludum tabularum, sub pœna vt tribus annis arceantur à ministerio, & in monasterium redigantur, ita tamen vt si intra id tempus pœnituerint liceat Episcopo minuere illis tempus & ante triennium suo ministerio illos restituere, non tenentur Prælati mandata exequi, cum ea pœna sancita non sit iure Canonico, vt cum Bernard. Diaz rectè censuit Greg. Lopez *in d. l.* 57. nec est in vsu ea pœna, sed alia arbitraria, vt *infra* dicemus.

64 Ludus præterea larualis, hoc est *de mascaras*, prohibitus est clericis sub mortali Angel. *verbo, ludus, n.* 2. Salon. *vbi sup. col.* 545. *vers. vbi non*, vbi quod forsan sub eadem censura, qua prohibentur Religiosi ne sine iusta causa habitum suæ Religionis mutent. Sed hoc de censura in clericis non Religiosis verum non credo, nisi ipsa imposita
65 expressè inueniatur à iure, vel Prælatis ¶ Addit ibidem Salon quod ludi mimorum & histrionum prouocantes circumstantes ad turpitudinem similiter sunt prohibiti.

66 Clericos similiter prohibetur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnusquisque confert partem suam, vt probatur *in c. nullus. de consecratione distinct.* 5. *& in cap. non oportet ministros*, *& in cap. non liceat distinct.* 44. quæ iura in hoc allegat Florian. *in l. quod in conuiuio, in principio, numer.* 2. *ff. de aleatorib.* ex quo deducitur non etiam licere clericis pro conuiuio ludere, vt tenent plures Doctores quos referunt Decian. *in tract. crimin. lib.* 2. *cap.* 19. vbi quod ita tenent omnes *in c. inter dilectos*, *de excess. prælat.* & Farin. *in sua pract. crimin. tom.* 3. *q.* 109. *p.* 3. *n.* 122.

67 Contrarium tamen, imò quod clerici possint etiam in ludo prohibito ludere pro conuiuio, voluit glos. 2. *in fi. in cap. Episcopus dist.* 35. *& in d. c. inter dilectos in verbo*, *voluptuosos*, Albet. & alij quos refert Farinac *vbi supra n.* 123. vbi *num.* 124. refert quandam concordiam, vt prima opinio procedat, dummodo illa conuiuia inter clericos non transeant in dissolutionem & luxuriam; secunda autem quando in dissolutionem transirent, & hanc dicit esse rationabilem distinctionem. Et *n.* 125. aliam assignat, quæ est Abbatis *in d. c. inter dilectos de excess. prælat.* vt prima opinio procedat in foro fori, & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis, secunda autem in foro poli & conscientiæ. Et tandem inquit quod hæc distinctio videtur etiam rationabilis, & quod eam sequuntur Troil. Maluet & Augostin. ad Angel. quos ibi citat.

68 Ego autem has concordias veras esse credo, intelligendo eas è conuerso (Farin. namque incuriosè eas refert, sumendo vnam opinionem pro altera) nempè vt secunda opinio supra relata affirmatiua procedat dummodo ista conuiuia non transeant in dissolutionem, & luxuriam: prima autem quando in hæc transirent. Et similiter secunda opinio prædicta affirmatiua procedat in foro fori & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis: prima autem negatiua in foro poli & conscientiæ, & ita censeo tenendum.

69 Schacorum autem ludus quem Itali vocant, Hispani *de axedrez*, Galli *eschex*, ex se non est malus, imò magis licet quam alij, qui lege prohibentur iuxta glossam receptam in dicta authentica *interdicimus verbo, ad tabulas, C. de Episcopis & clericis*, licet loquatur per verba fortè, *& in d. c. clerici el segundo, de vit. & honest. cleric.* vbi Panormitan. & alij teste Nauarr. *in manual. cap.* 19. *num.* 3. *ad fin.* quamuis sit ineptissimus omnium ludus contra vulgi opinionem: eandem sententiam probauit Ludouic. Carbo *vbi supra versiculo, tertia conclusio*, contra quosdam Doctores aliter existimantes, & præcipuè clericos & religiosos hoc ludi genere vti non posse putantes. Contrarium enim verius esse, vt ibi rectè probat, affirmans hoc genus ludi non multum habere delectationis, sed plurimum laboris animi: ac proinde scholares (vt quidam scribunt) ab eo abstinere deberent, cùm magis animus in eo defatigetur quam si in rerum difficillimarum studio versaretur, de quo Paris de Puteo scripsit esse perniciosum scholaribus ob temporis consumptionem: & quod clericis etiam liceat ad schacos ludere tenet Ioan. Andr. *in cap. clerici de vit. & honest. cleric.* vbi Abb. *num.* 4. inquit hanc esse communem opinionem, & Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *ludus versiculo, quæro nunquid*, Gregor. Lopez *in d. l.* 57. *in glossa, trejuelo*, & hos aliosque referens addit. Bernardi Diaz *in practic. crim. Canonica cap.* 70. *littera A. versiculo, sed an clerico*, est communis vt per Bertach. *de Episcopo lib.* 4. *quæst.* 1. *num.* 10. prout eum refert Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidianar. cap.* 7. *num.* 5. vbi hoc verum intelligit dummodo modum & honestatem in ludendo non transiliant, sequitur etiam Salon. *vbi supra colum.* 547. *versiculo, quo fit*, est communis vt plurimos referens affirmat Farinac. 3. *tom. prax. crimin. quæstione* 109. *part.* 3. *num.* 114 *folio mihi* 470. *in fin. & folio sequenti*, vbi *numer.* 115. refert nonnullos tenentes contrarium, *& num.* 116. *cum sequenti* inquit non esse recedendum à prædicta prima opinione, quæ magis communiter recepta est, dummodo ludatur causa recreationis, & non causa voluptatis aut auaritiæ vel cupiditatis & in pecunia, secundum Archidiacon. & alios plures quos ibi refert. Et *numer.* 117. secundò declarat clericis licitum esse schacorum ludo ludere, nisi ludendo à diuinis distrahantur

propter magnum tempus quod in tali ludo conteritur, & dummodo ludatur temporibus & horis congruis, in quibus clerici diuinis vacare non debent, & dummodo per hoc non desinant Domino inseruire iuxta Doctores quos ibi ad hoc allegat.

Quibus sic expositis ad argumenta partis contrariæ supra in principio huius quæstionis posita respondetur. Ad primum, secundum & sextum ex latè adductis & resolutis per Nauar. *in d. cap. negotium per totum*, nempè, pœnitentes redire non posse ad illam artem, officium seu negotium, quod sine capitali peccato exerceri nequeat, qualis est ars faciendi idola & ars fœnerandi, necromantiæ & id genus. Similiter oportere quidem non redire nec accedere ad illam, quæ sine veniali peccato exerceri non possit, & non solùm consilium, sed etiam præceptum esse non tamen ad salutem necessarium, quia non est necessarium ad salutem à peccato veniali absolui, vt ibi latè probat; attamen non est illicita ars illa nec ludus, cuius operibus homines vt plurimum male vtuntur: sic namque videmus quod magna pars hominum etiam ipsis naturæ legibus male vtitur. Sic igitur in proposito dicendum est, vt quamuis mala pars hominum ludis male vtatur, indeque quamplura peccata exoriantur atque perpetrentur, vt præmisimus; nihilominus tamen ludus in se & ex sua natura licitus est, & quo honestè & benè vti potest, vt faciunt perquammulti, quamuis alij eo malè vtantur. Ludus namque vt ex multis accidentibus honestatur, sic & ex pluribus viciatur, vtrumque probat atque exemplificat Soto *vbi sup.* & cæteri de hac re agentes.

Ad tertium & quartum iam ex superioribus pro hac secunda parte adductis remanet satisfactum, eisque respondet Carbo *d. quæstion.* 38. *pag.* 254.

70 Superest tamen ingens difficultas contra superiora huiusmodi: nam cum ludus alearum & chartarum iure communi, Ciuili, Canonico, & Regio, necnon & Sacro Concil. Trid sit prohibitus & punitus, vt probat Salon. *vbi sup col.* 548. *in princip.* & latè Molin. *d. disput.* 512. *per totam, & in quæstione infra* proxima latè dicemus, videtur quod prædictus ludus indistinctè sit illicitus, & ludendo peccetur saltem venialiter, vt tenet Nauar. *d. c.* 19. *num.* 6. & Ludouic. Carbo *d. q.* 58. *versiculo, quinta conclusio*, & aliquando imò sæpè mortaliter ex variis circunstantiis de quibus supra, & tradit Ludouic. Veia *d. casu* 61. *vers. nihilominus, pag.* 324.

Sed nihilominus resoluimus, quod si huiusmodi ludi cunctis suis prauis qualitatibus denudentur, cum non sint genere suo aut contra charitatem, aut contra iustitiam, non sunt mortali charactere denuntiandi, etiamsi causa auaritiæ ludatur, vt supra latè probauimus allegando plures authores ita tenentes, & prætereà latè probat Ludouic. Veia *in suis casibus conscientiæ, casu* 61. *in principio*; quin verò vel ad conuiuium ludere vt *in l. quod in conuiuio, ff. de aleat.* vel in parua quantitate pecuniæ virtus esse potest iuxta supradicta, & in terminis probat Soto *vbi supra, versic. an verò* & sine vllo peccato & cum merito potest quia ob honestam causam ludere, vt supra etiam probauimus.

Licet enim alearum & chartarum vsus sit prohibitus regulariter, illa iusta & honesta causa excusat à culpa: animus namque & voluntas distinguunt maleficia, vt in iuribus vulgaribus.

Lege autem obligante ad mortale prohibentur monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus constituti ludere huiusmodi ludis aleæ, siue fortunæ illicitis, notabilem quantitatem, præsertim de fructibus Ecclesiasticorum beneficiorum secundum Nauar. *dicto cap.* 19. *num.* 9. qui idem putat quoad peccatum de his, qui ludunt de bonis patrimonialibus, diximus *in tract. de iuramento confirmatorio*, 1. *part. cap.* 53. *numer.* 2. *ad fin.* est communis Doctorum sententia, secundum Carbon. *dicta quæstione* 38. *conclusione* 8. qui eam latè probat, & refert Hogon. Nauar. Hostiens. Angel. & alios eam tenentes. Sed supplendus est hic author per supradicta in hac communi conclusione, dum omisit illud de notabili quantitate, nam in parua non committeretur peccatum mortale; imò nec veniale in casibus de quibus supra cum Nauar. & cæteris ad hoc supra citatis. Eandem communem sententiam tenet & probat Veia *dicto casu* 61. *versiculo, notandum præterea*, vbi quod iura Canonica in proposito loquuntur in clerico vel monacho aleæ deseruiente, & sic de eo qui valde seruit ludo, ita vt consuetudine ludendi scandalum præbeat. 71

Peccaret tamen mortaliter valde peritus in 72
ludo id dissimulans, si alium attrahat ad ludendum longe inferiorem, & qui falsis talis vel chartis vtitur, legesvè ludi cum notabili damno conclusionis transgreditur, quia vtitur dolo & fraude Nauat. *vbi supra numer.* 17. ¶ inde 73
inferens peccare mortaliter, qui scienter ait se habere plura puncta quam habeat, & ideò lucretur, & qui aduertit collusorem errori calculi dicere se pauciora habere, & ideò perdat si eum non moneat, & qui accipit locum non suum, quem manum appellant, quia primus decipit, secundus accipit quod iam alter lucratus est, tertius quia subripit ius aptius lucrandi collusori, quamuis non teneatur restituere quantum ob id lucraretur, sed quantum id ius prioris loci valet: ¶ sicut qui lædit messem 74
non tenetur restituere quantum illa in area redderet, sed quantum æstimaretur in herba secundum D. Thom. 2. 2. *quæstione* 62. *artic.* 4. Nauarr. *in manual. cap.* 17. *numer.* 27. & aliis: & quod hæc tria tunc & tantum procedant, cùm damnum notabile infertur. Et superiora ex Nauar. adducta sequitur Ludouic. Carbo *de restitutione quæstione* 40. *versiculo, tertia conclusio, pag.* 261. vbi cum Couaruu. hoc declarat, scilicet, eum non ludere fraudulenter, qui eas adhibet cautelas, quæ secundum leges ludi adhiberi solent. ¶ Et illud de peritissimo in
ludo id dissimulans, attrahente alium ad lu- 75
dendum longè se inferiorem in eo ministerio, quod tenetur ad restitutionem lucrati probat etiam Salon. *vbi supra columna* 548. *versiculo, fraudes verò*, vbi hoc limitat in perito ludi nesciente alterius ignorantiam, sed bona fide credente illum similiter peritum, quia tunc non tenebitur ad restitutionem eius quod ab eo lu- 76
cratus fuerit. ¶ Idem etiam erit quando imperitus dixit peritissimo, *jugad que todo lo que ganaredes yo os lo doy.* Et idem quando imperitus sciens excessum scientiæ in ludo collusoria libenter cum eo ludit, non enim hi tenentur ad restitutionem, vt cum aliis contra Alcoçer in hoc vltimo tenet & probat Emanuel Rodriguez *in sua Summa*, 1. *tom. cap.* 173. *conclusione* 6.

Extra prædictos casus, quando inter lusores 77
est

77 Extra prædictos casus, quando inter lusores est magna disparitas, ita quod vnus certus sit vincere alium, quia magis instructus, peritus & exercitatus, tunc nec etiam licitum est illi qui magis instructus est ludere cum eo, qui minus est instructus, etiam in ludo permisso: & isto casu datur repetitio pecuniæ amissæ, & vincens tenetur restituere saltem in foro conscientiæ, vt cum aliis quos citat tenet Farinac. *in sua practic. crimin. quæst.* 109. 3. *part. num.* 127. *cum duobus sequentibus.*

78 Quod si quis inuoluntarius attractus fuit ad ludum cupiditate lucrandi, datur obligatio restituendi in ludo quæsita in animæ iudicio secundum D. Thom. communiter receptum secundum Couar. *in regula peccatum* 1. *p* 4. *num.* 7. *de regulis iuris in* 6. modo attractio leuis non sit, sed tanta, quæ inuoluntarium alterum efficiat, nempè conuitia, opprobria, preces adeò vehementes, quod his alter non sit ausus contradicere, quemadmodum à mente D. Thomæ deducitur, & fatetur Caiet. Alphons. à Castro & alij, quos refert & sequitur Couarr. *vbi suprà*, aduersus Adrian. & tenent omnes vt affirmat Nauarr. *vbi suprà num.* 18. *versiculo octauò*, & hæc est communior opinio Canonistarum in *cap. clerici de vit. & honest. clericorum*, vt testatur Ludouic. Carbo. *de restitutione quæst.* 41. *versiculo, tertiò, pag.* 269. vbi in idem citat Syluester. Caietan. & Alphons. à Castro, sequitur etiam Salon *de iustitia & iure, colum.* 549. Ludouic. Lopez *in suo instructorio negotiant. lib.* 2. *cap* 22. *pag.* 389. *cum sequenti*, Rodriguez *in sua summa*, 1. *tom. cap.* 173. *num.* 7. vbi *num.* sequenti secus esse probat in eo quod lucratur sic compulsus à collusore attrahente eum inuitum ad ludum, quæ fuit opinio probabilis Cani, licet contraria Victoriæ tutior sit secundum Ludouic. Lopez *vbi suprà pag.* 390. *versiculo neque obstat*, vbi *versiculo sequenti* bonam quæstionem in proposito examinat.

Denique in aliis casibus ad sciendum an ex ludo peccetur mortaliter, necne, ex natura & grauitate operis perpendendum est, vt inquit Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure, quæst.* 5. *art.* 2. *versic. an verò*

79 Hinc probanda videtur opinio additionat. Didac. Perez *in leg.* 37. *titul.* 19. *lib.* 8. *ordinam. pag.* 387. *columna* 2. *versiculo, sed est dubium*, asserentis quod si quis in ludo dicat se habere *primera* cùm non habeat, & socius id audiens, qui 39. puncta habebat, proiiciat chartas suas tanquam victus & superatus, postea verò patefiat veritas; ille tamen velit consequi manum, quia hic per proiectionem chartarum ius suum amiserat; tamen in odium mendacij etsi puncta prædicta non demonstrauerit creditur ea habuisse, & sic innuit hunc lucrari debere manum. Hoc si de dolo dicentis falso *primera* constiterit verum videtur, quia nemini sua fraus vel dolus patrocinari debet. Si tamen id casu deceptus & absque dolo dixerit (qui dolus in dubio non præsumitur) secus videtur dicendum, quia lex ludi recepta à lusoribus habet, vt collusores sibi ipsis in ludo aliquid asserentibus credere minimè teneantur, nisi publicè ostendatur & verum appareat: quocirca cauti esse debent, vt chartas suas versas non proiiciant, quousque videant an dicentes habere *primera*, *ò flux*, *o otros punctos* verum dicant, nec enim aliàs iuri suo videntur renuntiare.

Nihilominus tamen si de melioribus punctis proiicientis chartas aliquo modo constiterit, ipse ratione mendacij collusoris vincet. Quod si de hoc non constiterit, æquius & securius videtur vt inter sic contendentes diuisio fiat *de lo que va a la mano.*

Ludus igitur vt priora resoluamus duplex est, 80 bonus & malus. Bonus est, qui fit ad honestam animi recreationem absque vlla mala circunstantia, ex quo frequenter generatur actus & consuetudo honestè ludendi & iocandi, quæ est virtus quam Aristotel. *lib.* 4. *ethic. cap.* 8. *tom.* 5. & Sanctus Thom. *vbi suprà* eutrapeliam vocant: idem probat Soto *vbi suprà*, & Salon *de iustitia & iure*, 2. 2. D. Thom. *quæst.* 5. *de domin. artic.* 6. an liceat ludere, vbi ex Cicerone probat ludo & ioco vti licere, sicut somno & quiete, quæ ob se ipsa non sunt necessaria, sed vt recreati vegetiores ad labores redeamus, & nouissimè Parlad. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 7. *in principio.*

Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema excessus & defectus interiacet iuxta eundem Philosoph. & glossam *in §. hæc quæ de pœnitentia distinctione* 2. sub *cap. charitas* 3. ita hæc interiacet inter excessum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abstinendi, vt per D. Thom. *dicta quæstione* 186. *articulo* 3. & 4. Longe tamen frequentius peccatur per excessum quam defectum, quia ludo & ioco ita parcè condienda est vita, ac sale cibus iusta Cicer. receptum secundum Nauar. *vbi suprà.*

Malus ludus est à iure reprobatus & prohibitus, de quo *supra* egimus.

SVMMARIVM.

1 *Ludus an per leges humanas prohiberi potuerit? Et quæ sint eum prohibentes? & num. seqq. præcipuè num.* 5.

3 *Ludus iure Canonico & Concil. Trident. prohibitus clericis.*

4 Thaut *vnde dicatur?*

6 *Ludi in quibus exercetur industria non censentur prohibiti, prout est ludus pilea sub certa quantitate de qua hic. Et de pœnis ludentium in maiori summa num* 7.

8 *Leges Ciuiles Imperatorum prohibentes ludos ad quid obligent?*

9 *Ludus alearum consuetudine licitus effici non potest, pœna tamen restitutionis a legibus humanis statuta potest consuetudine tolli, & num.* 10.

11 *Leges humanæ prohibentes aleæ ludum an sint hodie abrogatæ per non vsum.*

12 *Ludentium nouissimè pœna lege regia* 2. *titul.* 7. *lib.* 8. *non. collect. reg. imposita.*

13 *Leges Pontificiæ prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum.*

De prohibitione ludi à legibus humanis, & Pontificiis.

QVÆSTIO XCIII.

QVÆRO secundò an ludus per leges humanas prohiberi potuerit? In quo dicendum est, quod etsi lex humana non possit vniuersaliter prohibere omnem ludum, cùm aliqui

11 Quintus est casus in consuetudine repetitionis pecuniæ amissæ à filio familias, à seruo, seu aliis non habentibus administrationem rerum suarum,& habentibus alienas pecunias, de quo ibi *n.* 177.

Sextus est casus in foro conscientiæ,in quo vincens teoetur pecunias restituere aut pauperibus erogare,non obstante quacumque contraria consuetudine, de cuius veritate agit latè ibidem *numer.*182.& io specie Cacialnpus *in tractatu de ludo, num.*80.& Syluester *in summa,verbo,ludus,numer.*12.& diximus in nostro tractatu de iuramento confitmatotio, *prima parte cap.*53. *n.*2. *per totum*, vbi cum communi resoluimus tegulariter, quod si quis præseote pecunia luderet & soluetet,non tenetur necessario lucrans eam pecuniam in animæ iudicio restituere, etiam si ludus illicitus sit, legéque humana pœna exteriore & lucri restiiutiooe puniatur, modo absit fraus legesque ludi seruentur; habeantque ludentes administrationem libetam rerum,quas in ludi conuentione deduxere, vbi idem probauimus etiam in clericis cum additamentis,& declatatioobus, de quibus ibi.

Quinimo sunt qui existiment leges humanas prohibentes aleæ ludum esse abrogatas per oon vsum, ac proinde esse etiam abrogatas ratione culpæ,quod illo posito censuit Ludouic. Carbo, *de restitutione, quæst.*38.*in* 6. *&* 7.*conclus.* & prius communiter doeetur secundum enndem Ludou. Carbon *q.*41 *in* 3.*conclus.*ibi,*quare siquis*.Vtrumque tamen falsum reputo: quia quotidie videmus puniti transgressores ludorum prohibitorum,idemque in terminis sequitur, & falsum reputat illud Salon *de inst.& iur. columna* 552.Neque obstat quod communiter,& publicè luditur eisdem ludis impunè:id namque negamus, quia si luditur est cum sua pœna,& quando huiusmodi lusores denuntiantur in iudicio puoiuntur pœnis legum horum Regnor. præcipuè cum per leges nostri titul.7.hodie sint iunouatæ prædictæ pœnæ, & præceptum iudicibus vt eas exequantur fideliter, & nouissimè per nostrum inuictissimum Regem Philipp.Secundum *an.*1575.18.*die Februarij*,Madribiti prohibitus est ludus, eiusque
12 pœna augetur de qua *in l.*2. *hoc titul.* vbi *sino tuuiere de que pagar por la primera vez pone diez dias de prision en la carcel, y por la segunda treynta dias, y por la tercera, que sean desterrados por vn año preciso: y el quo gano que buelua enteramente la ganancia con otro tanto; con que esto no exceda de cinquenta ducados, y el que perdio no lo pueda repetir siendo mayor de catorze años, aunque sea dentro de los ocho dias* de quibus in *d.l.*2. Non ergo possunt vllo modo esse abrogatę consuetudine dictæ leges iutis communis probibentes huiusmodi ludos: cum igitur non sint consuetudine abrogatæ, peccant lusotes, quia transgrediuntur leges iustas, vt supra probauimus, & in terminis tenet Soto *lib.*4.*de inst. & iur.quæst.*5. *à num.*2. *concl.* 3.

Similiter etiam leges Pontificiæ prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum
13 vt patet ex Concil. Trid. *suprà*, citato, & fatetur, Carbo *d. q.*38.*concl.* 8. vnde, qui contra faceret, grauiter peccaret, aut venialiter, & nonnunquam nullomodo iuxta supra tesoluta, dum loquuti fuimus de clericis ludentibus.

SVMMARIVM.

1 *Acquisita per ludum prohibitum iure humano,* como es a los dados, y a los naypes, *an sint in foro animæ restituenda necne? Pars negatiua est communis, quæ limitatur in aliquibus casibus & personis, cum quibus quis ludere prohibetur, vt in num. sequentibus vsque ad* 9.

9 *Ludo prohibito amissa possunt tuta conscientia repeti in iudicio intra tempus à lege regia statutum. Et secuta condemnatione restituenda sunt, num.* 10. *Et conuentus in iudicio super hoc tenetur fateri veritatem etiam deficientibus testibus,n.*11. *Hodie repetitio non conceditur, vt in n.*13.

12 *Perdens in ludo prohibito non potest id latenter furari.*

14 *Ludi leges obseruandæ sunt,& n.*15.*cum sequentibus, vide etiam in n.*19.

18 *Vendens frumentum pretio occurrenti, sciens occultè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur ad quid teneatur? & n.*20.

De acquisitis per ludum prohibitum an sint restituenda?

QVÆSTIO XCIV.

QVÆRO præterea iuxta *l.* 2. & sequentes huius tit. 7. *lib.* 8. *non. collect. reg.* probibentes ludere *à os dados y naypes,* an acquisita per ludum, iure humaoo prohibitum, & sic per leges ciuiles sit in foro animæ restituenda necne? Quæ quæstio ab ea depender, an dominium pecuniæ præsentis per ludum prohibitum amissæ,& traditæ transeat in dominium lucrantis & acquitentis?

Et videtur, prima facie dicendum, acquirentem huiusmodi non esse in foro animæ securum, quia in eum non transit dominium, ac proinde teneri ad restitutionem etiam ante iudicis condemnationem, primo ex text. *in auth. alearum vsus, C. de relig.& sumpt. fun.* ibi: *Decernimus, vt nulli liceat in publicis, vel secretis locis, vel domibus priuatis aleis ludere, neque in specie, neque in genere. Quod si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio,* & solutum teddatur, & competentibus actionibus repetatur: ergo non transfertur dominium in lucrantem. Idem probant leges nostræ Regiæ ferè omnes de hoc loquentes, & præcipuè l. nostra 2. in versiculo, *y mandamos &c.* ex quibus duo constant primum, vt is, qui aliquid in ludo prohibito perdidit, compellatur à iudice illud soluete. Secundum vt is, qui perdidit & soluit, possit illud repetere non quidem intra quinquaginta annos vt iure communi cauebatur vt *vt in auth.* sed intra octo dies vt *in d.l.*2. nouissimè vero perdens nullo tempore potest illud repetere vt in pragmatica noua de Madrid. *suprà* relata ann. 1575. à 18. de Hebr. posita pto l.13. huius tituli 7. in noua impressione huius regiæ collectionis.

Secundò, quia leges humanæ possunt iuste hunc ludi contractum prohibere, vt prohibent, iuxta à nobis tesoluta *in quæstione præced.* at leges

humanæ iustæ obligant in conscientia, vt alias resoluimus non semel: ergo habemus intentum.

Tertiò, quia leges ciuiles, quæ legi naturali & diuinæ non aduersantur, confirmatæ & approbatæ sunt per sacros Canones *c. de capitibus cum seqq. 10. dist.* ergo omnes obligant, præcipuè cum iisdem ludi iure positiuo sint prohibiti, vt *in quæst. præcedentibus.*

Quartò, quoniam turpiter acquisitum ex communi Doctorum sententia retineri non potest: at quod per ludum prohibitum accipitur est turpiter acquisitum, per opus nimirum prohibitum: ergo in conscientia retineri nequit.

Quintò, quia legislatoris intentio in ferendo legem contra ludentes ea est, vt prohibeat lucrum quod aspert per se non potest: ergo impedit rei dominium. Nec videtur posse dici, legem huiusmodi esse pœnalem, quia si sic esset non daret ei, qui perdidit, repetitionem per quam haberet emolumentum, vt rem suam recuperaret, quam faciendo contra l. amiserat: ergo impedit dominij translationem, ac proinde dat repetitionem, quare non ratione pœnæ, sed iustitiæ, quod ludo est acquisitum restitui debet.

Et ita hanc opinionem tenent Sanctus Thomas 2. 2. *quæst. 32. artic. 7. ad secundum, versiculo, circa illa*, ibi ideò *apud illos, qui sunt huiusmodi legibus obstricti, tenentur vniuersaliter ad restitutionem qui lucrantur.* Quare impropriè pro contraria parte allegatur hic locus Diuus Thomas, nisi quatenus inferius dicit, *nisi fortè contraria consuetudo præualeat* (vt præualet & de iure & de facto, vt *infrà* dicemus) hanc etiam primam opinionem sequitur D. Bonauentura *in 4. distinct. 15. 2. part. illius distinct. artic. 2. quæst. 1.* Paludan. *in eadem distinct. quæst. 3. artic. 4.* Ricardus ibidem *artic. 1. quæst. 8.* Gabriel *eadem distinct. quæst. 13.* Turrecremat. in *cap. Episcopus, distinct. 35. quæst. 3.* Angel. *in Summa, verbo, ludus*, & refert alios plures hanc opinionem tenentes & communem profitentes Azeued. *in hac l. 2. num. 90.* Cui autem sit restituendum huiusmodi lucrum sunt opiniones, quas refert Salon *de iustitia & iure, col. 551.* & Azened. *vbi suprà, num. 52.* & indigeste Farin. *in 3. tom. sua prax. crimin. quæst. 109. part. 1. n. 182. fol. 478.*

3 Contrariam tamen sententiam probant magis communiter Doctores, estque verior & proculdubio atque sine timore tenenda, imò quod dominium acquisitorum in ludis prohibitis iure positiuo transeat in acquirentem & lucrantem, ac proinde non sint in animæ iudicio restituenda, modo absit fraus, legesque ludi seruentur, habeantque ludentes liberam administrationem rerum, quas in ludi conuentione deduxerunt. Primò, quia leges prædictæ humanæ, sunt merè pœnales, & ideò non impediunt translationem dominij, nec reddunt actum nullum, sed tantum dant actionem perdenti ad repetendum coram Iudice, & auctoritatem ipsi iudici, qua præcipiat illa restitui: ergo quod receptum est interim quod sequitur condemnatio iudicis tuta conscientia retineri potest. Deinde hoc hodie est euidentius attenta noua prædicta pragmatica de Madrid posita per l. 53. huius tituli, quæ expressè denegat perdenti repetita, correcta in hac l. 2. huius tituli, quæ intra octo dies concedebat perdenti repetitionem: ergo si lex ei hanc denegat, in conscientia non obligat eius pœna, quia est merè pœnalis, quandoquidem pars iam nullum interesse prætendere potest, quia amissum in ludo sibi restituendum non est.

Secundò eadem pars comprobatur, quia ludus est contractus quidam & negotiatio vt omnes fatentur, per quam si absit iniustitia transfertur dominium, quia ex propria vi & natura non est iure naturali, diuino, vel humano illicita. Nec item acceptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ acceptionis, sed quia solent plura vitia in ludi exercitio contingere ob eius varias circunstantias: & ideo iustissimè per humanas constitutiones prohibetur, & pœnis quibusiam coërcetur, & nihilominus lex ipsa non vetat acquisitionem dominij ratione ludi, sed solum pœnas constituit aduersus ludentes.

Tertiò, quoniam etsi iure Canonico damnetur ludus præcipuè clericis, non tamen eodem iure cauetur de acquisitis per ludum restituendis, quod si fieret esset in pœnam contrauentionis iustæ prohibitioni, & ideò ante condemnationem iudicis non teneretur lucrans id restituere.

His profectò fundamentis hæc secunda sententia verior efficitur, quam profitetur Alexand. Alens. *4 part. quæst. 39 memb. 1. art. 9.* Adrian *in 4. de restitutione, quæstione de ludo*, Alphons à Castro *lib. 2. de leg. pœnal. cap. 2.* Soto *lib. 4. de iustitia & iure quæst. 5. artic. 2.* estque communis vt plures alios referens eam sequutus affirmat D. Couar. *in regula peccatum, 2 part. §. 4. num. 1. & 2 de reg. iur. in 6.* sequitur bene declarans Nauar. *in Man. cap. 19 num. 9.* & nos quoque absque disputatione eandem sequuti sumus profitentes esse communem & plures allegando in tractatu de iuramento confirmatorio, *1 part. cap. 53. num. 2.* sequitur etiam & dicit communem ex aliis præcipuè ex Padilla Parlad. *2 part. rerum quotid. cap. 7. num. 11.* & Vela *casu 61. pag. 319.* est etiam communis secundum Molin. qui illam probat *2. part. de iustitia & iure, disputatione 513. col. 1615.* sequitur cum Menoch. D. Ioan. Vela *vbi suprà, d. cap. 12. versiculo, secus autem*, ibi *acquisita enim*, & est veritas & magis communis opinio, vt plures referens testatur Humada *in l. 12. tit. 20. p. 2 glossa 2. num. 14.* & sequitur Rebuff. *in 1. tom. constitut. Franciæ in proœm. glossa 5. num 56.* hanc etiam sequitur & magis communem profitetur Azeued. *in hac l. 2. num. 93.* Illud autem, quod retulimus *vbi suprà*, ex Azened. *2. part. cap 5 prat. num 4.* & Syluest. *verbo, ludus, num. 2.* de ludente causa auaritiæ quod peccet & teneatur ad restitutionem, estque communis vt patet ex Parlad. *vbi suprà, num. 9.* intelligendum est vt semotis aliis circunstantiis sit tantum peccatum veniale, vt constat ex resolutis à nobis *suprà quæst. 92. n. 56. cum sequentibus*, non autem mortale iuxta veriorem & receptiorem sententiam de qua *suprà*. Quod autem teneatur sic ludens ad restitutionem lucrorum ex sola auaritia ludendi repugnare videtur præcedenti communi opinioni, quam defendimus, ac proinde non tenendum ex traditis per Salon *de iustitia & iure, col. 553. versiculo, auaritia tamen*, & tenet in terminis etiam Carbo *dict. quæst. 41. conclus. 6.* & Parlad. *vbi suprà, num. 10. & 11.* nempe, quod acquisitum in ludo lucrans non teneatur restituere, etiam si ex cupiditate lucri luserit, cùm ex tali ludendi ratione nulla oriatur iniquitas.

Eandem secundam principalem sententiam simpliciter probat Menoch. *de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 299. num. 8.* & indistinctè sequitur & profitetur communem & veram, communiorem & communissimam Carb. *d. quæst 41. versiculo, quarta sententia cum sequentibus, & in versiculo,*

versiculo, *secunda conclusio*, inquit, quod secun-
dum naturæ legem acquisita per ludum alearum
non sunt restituenda, & hanc sequuntur omnes
recentiores Thomistæ secundum Salon *vbi su-
prà, col.* 552. vbi *in conclusione* eam sequitur &
probat stando iuri naturæ,& in secunda conclu-
sione idem probat etiam stante prohibitione lu-
di legum ciuilium profitens quod hæc est com-
munis modo inter omnes Doctores. Quæ pro-
fectò sententia hodie,attenta dicta l.noua dene-
gante restitutionem omninò perdenti, sit eui-
dens atque indubia.
4 Intelligi tamen debet primò, hæc commu-
nis sententia, vt præmisimus, modo absit fraus,
dolus & vis, ac ludentes sint domini pecunia-
rum suarum absolutè & omninò, hoc est, ha-
beant liberam potestatem disponendi de eis ac
alienandi res suas, vt eadem communis profite-
tur & habet.
5 Quo fit vt si intercessisset fraus vel dolus, vel
aliquis fuit tractus ad ludendum per metum,
violentiam, seu importunas omninò preces, &
per contumeliam illatam, ita vt adsit violentia
notabilis, quia aliàs non fuisset vllo modo lu-
surus nisi tali fuisset compulsione impulsus, vel
siquis lucratus fuisset ab eo qui non potest alie-
nare cum non habeat rerum dominium vel li-
beram administrationem, tenetur ab his lucrans
per ludum ad restitutionem in foro conscientiæ,
vt resoluimus *supra quæstione præcedenti*, & id
expresse profitentur communiter tenentes præ-
cedentem communem sententiam, & Couar. *in
regula peccatum* 2. *p.* § 4. *versiculo*, *deinde*, &
Carb. *vbi suprà*, *in* 5. *conclusione versiculo*, *se-
cundò*, & *versiculo tertio*, & Emanuel Rodriguez
6 *in Summa* 1. *tom. conclusione* 5. & 7. ¶ Imò hoc
casu vincens in ludo scienter pecuniam seruo,
quæ erat sui domini vel filio famil. quæ erat pa-
tris., vel institoris, quæ erat patroni, commit-
tit furtum & tenebitur furti, illamque non lu-
crabitur vt cum aliis tenet Roland. à Valle *con-
7 sil*.45. *n*.4.*lib*.1. ¶ Et ludentes cum minoribus &
cum his qui non sunt sui iuris rem notabilem,
peccent mortaliter, probat latè Vega *casu* 61.*pa-
gin*.327. *cum sequenti*, & in nouiori impressione
pag.120. *versiculo*, *bis in hanc modum*, vbi limitat
in ludo parui præiudicij, veluti cum luditur cum
Scholaribus à patribus in studia vel curiam mis-
sis, in parua quantitate consentanea suo statui,
veluti si huiusmodi non sui iuris, qui centum
scuta singulis annis expendit, quatuor aut quin-
que ex illis per alearum ludum vel alium ma-
lum vsum impendat, non enim ob hoc morta-
8 liter peccabit, sed tantum venialiter. ¶ Idemque
inquit esse dicendum de Religioso, qui studet
aut negotiatur impensis sui Abbatis, modo id
recreationis honestæ causa faciat secundum Na-
uarr. quem refert, de quibus videndus est etiam
Emanual Rodriguez,*vbi suprà*, *conclus*.1. *cum se-
quentibus*.
9 Qui tamen in lodo lege prohibito aliquid
amitit potest id tuta conscientia apud iudicem
repetere & recuperare intra tempus à lege sibi
concessum, debet tamen repetitio iuridicè fieri
in iudicio, aliàs qui lucratur non tenetur dare
ei qui perdidit, si priuatim petat, vt probat Sa-
lon *vbi suprà*,*col*. 555. *cum sequenti in* 3 & 4.*con-
clusione*, & Ludouic. Carb. *de restitutione* q.43.
10 *versiculo secunda dubitatio*, ibi *verum*, cum Castro
& Soto, ¶ vbi *in versiculo tertia dubitatio*, ibi *di-
cimus ergo*, ampliat eum eodem Castro, vt etiam
si petatur in iudicio non tenetur lucrans resti-
tuere, nisi post iudicis condemnationem, quo-
niam lex ista est pœnalis & non obligat nisi post
condemnationem, tenet etiam Couar.*vbi suprà*,
num.8. & Molin. Theolog. *vbi suprà*, *disputatio-
ne* 514. *col*.1677. sequitur Azeued *vbi suprà*, *nu-
mer*.94.*cum sequentibus*. ¶ vbi *num*.96. cum Salo- 11
ne etiam probat quod vocatus in iudicium,testi-
bus deficientibus,tenetur fateri veritatem, se per
ludum prohibitum lucratum fuisse tot pecunias.
Neque perdens ludo prohibito potest late- 12
ter, furari quod perdidit cùm præ nimio pudo-
re non audet in iudicio repetere,vt contra Adria-
num cum Soto & Castro probat Carb. *d*. *q* 43.
versic. *quarta dubitatio*, vbi quod est verior &
communior sententia,quam etiam probat Ludo-
uic. Lopez, Soto, Medin. & Arag.Emanuel Ro-
driguez *in sua Summa* 1.*tom* c 173. *num*.1.& cum
aliis Azeued.*in d. l*.2. *n*.98.
Hodie tamen noua lege regia prædicta repe- 13
titio nullo tempore conceditur, vt prædiximus,
& sic cessant prædictæ modo assertiones *in versic.
praced. Qui tamen in ludo*.
Non obstant modo fundamenta contrariæ
partis in quæstione principali adducta in titulo
huius cap. Ad primum enim respondemus, leges
prædictas esse pœnales, ac proinde non obliga-
re ad restitutionem acquisitorum in ludo ante
repetitionem & condemnationem, præsertim
cum ipsæ non impediant dominij translationem:
quinimo hodie nullo tempore etiam in iudicio à
parte repeti possunt, vt *in d.l.noua* : & sic cessat
omnis difficultas.
Ad secundum, respondetur vt ad primum.
Ad tertium,eodem modo respondetur,& præ-
tereà quod confirmatio legum humanarum non
magis sese extendit,quam ipsæ leges,sed ius Ca-
nonicum ludum prohibens nihil decernit de re-
stitutione, nec de impediendo dominij transla-
tionem: ergo nec leges ciuiles ab eo in hoc con-
firmatæ obligant ad restitutionem, nec etiam
impediunt dominij translationem amissi in ludo,
ergo, &c.
Ad quartum respondetur, acquisita per tur-
pem causam retineri iustè posse, cum intercedit
aliquis contractus non annullans receptionem,
neque impediendo dominij translationem, vt di-
ximus aliàs in materia de eo, quod accipit mere-
trix pro fornicatione.
Ad quintum respondemus,intentionem legis-
latoris non esse prohibere lucrum, sed ipsum lu-
dum, vnde mala oriuntur.
Ad authoritatem Diui Thom.tenentis prio-
rem partem, respondet tribus modis Salon *vbi
suprà*,*col*.554.*cum sequenti*,cuius responsiones in-
sufficientes mihi videntur stante littera D. Tho-
mæ iam supra relata. Attamen cum idem S.Tho-
mas excipiat consuetudinem contrariam, & hæc
à suo tempore vsque adhuc & iure & facto præ-
ualuerit, & nunc lege regia nouiori prædicta sit
euidentior opinio, iam non obest nobis eius do-
ctrina.
Denique illud obseruandum erit,fraudem non 14
fieri in ludo, cum quis cautelis, quæ iuxta ludi
leges licitæ sunt, vtitur; vel id faciat quod na-
tura ludi permittit: quamobrem quoties fuerit
controuersum,an fraus in ludo contigerit,obser-
uandæ sunt leges ludi, vt siquid aduersus eas ar-
bitrio & iudicio in ea arte peritorum actum fue-
rit, id fraude factum fuisse iudicetur, & tunc re-
stitutio acquisitorum per ludum erit necessaria.
¶ Quòd si leges ludi non violentur, quæ tacito
consensu ludentium receptæ sunt, vtcumque
eorum

eorum alter dolo & cautelis vtatur, nihil id pertinet ad obligationem restituendi pecuniam lucro acquisitam, cum is dolus bonus sit *l. 1. ff.*
16 *de dolo.* § Licitum enim est legibus ludi, vti iuxta glossam *in l. in executione §. vltim.* & ibi Doctores. *ff. de verb. obligat. in l si rem, §. vltimo, ff. de praescript. verb. versiculo, alta,* & *in lege si ex plagis, § fin ff ad l Aquil.* glossa, & ibi Dec. *in l. iure Ciuili ff. de reg. iur. tradit,* Iason *in l. in executione §. vltima,* D. Couarr. *in dicta regula peccatum 2. p. § 4. n. 4.* Ludouic. Carbo *dicta quaest. 40 versiculo, caeterum hac conditio,* Salon etiam *vbi supra, calum. 549. versic. in actu autem,*

17 Hinc est, quod alter ex ludentibus, qui primas & potiores partes ludo habet, quique necessariò iuxta ludi leges receptas victor euasurus est, potest licitè augere sponsionem, & sic lucratum non tenebitur restituere, & hoc ob naturalem legem ludi, quae consensu vtriusque lusoris conditionem habet, vt qui meliorem & potiorem ludi partem habuerit is possit etiam certus de lucro alterum ad augendam sponsionem inuitare, appositamque pecuniam augere, modo alia fraus minimè lateat, vt in hac specie adnotauit Medina *de restitutione c. 21. vltim. corol.* & post Dec. *consil. 115.* sequitur & probat Couar. *vbi suprà, n 5.* Carbo *q. 40. concl. 5.* Salon *col. 549. versic. in actu,* idque est certissimum atque receptissimum inter omnes collusores.

18 Neque obstat doctrina Bart. *in l. quara, ff. de action. empt.* scribentis, vendentem alteri frumentum certo pretio eo tempore iusto, sciente tamen occultè & secretè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur, si emptor inscius sit huius decreti, teneri emptori ad id quod eius interfuit frumentum illo pretio emisse, quod sensit glossa *in l. contra legem, ff. de legib. Rem singul* ass. ea ratione, quod si emptor sciret quod venditor sciebat, non tanti frumentum emisset. Idem & in animae iudicio quoad restitutionem tenent Conrad. *de contract. quaest. 62.* Medina *de restitutione quaest. 35.*

Non, inquam, obest haec doctrina; nam in eius specie scientia alterius ad decipiendum ignorantem non est de natura contractus, imò ei refragator, propter fraudem saltem re ipsa contingentem, quae ab eo contractu abesse debet. At in ludi contractu natura conuentionis est, leaque ludi hoc habet vt sciens se certum habere lucrum & potiores ludi partes, possit alterum ignarum ad appositae pecuniae augmentum prouocare.
19 § Sicuti & secundum leges ludi, qui iam scit appositam pecuniam certò perdidisse, quia habet peiorem ludi euentum, poterit cautè & simulatè sponsionem augere, vt cogat alterum inscium & ignarum cedere, vt docet Couar. *vbi suprà, n 6.*

20 Praetereà in quaestione Bart. *vbi supra,* contrarium quoad conscientiae iudicium tenet D. Thomas 2. 2. *quaest. 77. artic. 1.* non teneri scilicet venditorem ad restitutionem quamuis malè fecerit, & ob id possit aliqua poena puniri, quia venditor merces vendit eo pretio quo iustissimè aestimari poterant communi hominum iudicio, sequitur cum Alexand. ab Alexand. D. Couarr. *vbi supra, d. num. ad fin.* sequitur etiam dicens hoc esse ex communi meliorum scriptorum sententia, & quod opinio Bartol. contraria est falsa. Lodouic. Carbo *dict. quaestion. 40. versic. neque secunda.*

SVMMARIVM.

1 *Ludi prohibiti poena de iure communi & Regio qua sit? & num seqq. & de iure Canonico, num. 10. cum seqq.*

4 *Iudex Ecclesiasticus an contra laicos lusores in casibus prohibitis possit procedere? cum numeris sequentibus.*

8 *Clerici ludentes ludis prohibitis an puniri possint poenis iure regio impositis, & n. seqq.*

10 *Clerici ludentes ludis prohibitis, quibus poenis puniantur iure Canonico? & numeris sequentibus. Et n. 17 quod sit poena arbitraria considerata iis de quibus ibi.*

14 *Collatio beneficij facta clerico aleatori occulto an debeat irritari?*

15 *Collatio beneficij facta infami ante sententiam valida est Limitatur n 16.*

18 *Clerici ludentes* a los dados *grauius puniuntur,* y tambien los tablageros *vt in n. 19.*

20 *Clerici lusores in Archiepiscopatu Toleti certa poena ibi statuta puniuntur.*

21 *Scholares lusores qua poena puniantur?*

22 *Ludo quando admixtum est aliud delictum, puta, falsitas taxillorum, alearum, vel chartarum, tum poena arbitraria punitur vt hic.*

23 *Aleator alium compellens ad ludendum qua poena puniatur?*

24 *Ludus regulariter est prohibitus laicis non solum, sed multo magis clericis & monachis. Ampliatur vt hic.*

De poenis ludentibus impositis omni iure.

QVAESTIO XCV.

QVAERO etiam circa eandem l. 2. huius titul. 7. loquentem de poenis ludentibus imponendis, de eius praxi, & an habeat locum in clericis & scholasticis ludentibus? 1

Quoad primum de iure Ciuili Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 309. num. 7. 8 & 9.* resoluit poenam illo iure in simplici aleatore esse arbitrariam, & tenuerunt etiam Caepolla *de ludo n. 60.* & Clarus *verbo, ludus, n 6.* & cum his Don Ioan. Vela *de poen. delict. c. 22. versiculo, secus,* ibi & *tandem,* & refert plures idem tenentes Farinac. 3. *tom prax. crimin. q. 109. n. 57.* 2

Inquit tamen Azeued. *in hac l. 2. n. 48.* verius esse nullo iure Ciuili puniri aleatorum vltra restitutionem lucratorum, nisi cum taxillis falsis & chartis adulterinis luderet. In eadem sententia cum aliis authoribus remanet Farinac. *vbi suprà, num. 58. num 61. cum pluribus sequentibus* latè agit quando in ludo prohibito fraus aliqua sed falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest vt *ibi* per eum.

Iure verò Regio respondi *in meo tract. de iuramento confirmatorio 1. p. cap. 53. numer. 4.* iuxta tenorem huius l. & l. 3. quae tunc temporis in praxi seruatur quotidie, nempè, quod ludenti vltra quantitatem permissam, nempè duorum regalium, pro prima vice imponebatur poena sexcentorum marapetinorum, pro secunda mille & ducentorum, pro tertia verò vice mille & octingentorum, pro quarta & vlterioribus trium millium 3

dipondio

dipondiorum, & tabulatio, hoc est *al tablagero*, pœna quinque millium dipondiorum. Quod si non habuerint in bonis vnde soluant, præcipitur vt sint capti in vinculis, prima vice decem diebus, pro secunda viginti, pro tertia triginta, & sic deinceps, & ita nouissimè inquit practicari Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 22. versiculo, vnde pro prima*, vbi quod non amittunt pecunias, cum quibus ludentes fuerint deprehensi ex l. 22 *hoc tit 7. lib. 8.*

Hodie verò nouissimè pragmatica Matriti anno 1575. decimo octauo die Februarij lata posita pro l. 13. huius tituli septimi, *se acrecientan estas penas, por la primera vez diez dias de prison en la carcel, y por la segunda treynta y sean desterrados del lugar por vn año preciso, y que el que ganò buelua enteramente la ganancia con otro tanto, con que esto no exceda de cincuenta reales, que se entiende ganancia y otro tanto, que por todo no exceda de cincuenta reales. Y que los oficiales de qualquier oficio incurran en las penas, si jugaren en dia de trabajo aunque sean juegos permitidos, o los prohibidos en la quantidad que se permite. Y que los tablageros de los dichos juegos prohibidos sean desterrados por dos años precisos, y paguen de pena quinçe mil maravedis. Y las penas se aplican por tercias partes, Camara, juez, y denunciador.*

4 Quinimo & iudex Ecclesiasticus contra laicos lusores procedere poterit, eosque punire: est enim iudicium hoc mixti fori, scilicet, Ecclesiastici & secularis, vt adnotarunt Angel. Aret. *in tractatu de malef. verbo, mentiri de falsi dedi, num. 12.* Paris de Puteo *in tractatu de ludo n. 43.* Menoch. *vbi suprà, num. 5.* Auend. *2. p. cap. 9.* 5 *præt. num. fin.* ¶ Ideoque laicus lusor punitur in primis per iudicem Ecclesiasticum pœna priuationis communionis, vt fuit sancitum in sacra Synodo Eleberit. *cap. 79.* & recenset Speculat. *titul. de modo general. Concil. sub rubrica* 62. deinde pœna Episcopo arbitraria punitur, prout sensit Amodeus Cast. *de sindic. num. 93.* imò de iure Canonico laici lusores excommunicantur, vt per Farinac. *vbi suprà, n. 59. & 60.*

6 Nihilominus tamen in actionibus forensibus apud nos Hispanos hoc non est receptum, vt affirmat Ignat. Salced. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. Canonica cap. 70. littera C.* dicens nunquam vidisse iudices Ecclesiasticos huius criminis ratione contra laicos procedere, quod & ego affirmare possum & affirmo, necnon & Azeued. 7 *in hac l. 2. num. 53.* ¶ nisi cùm laici reperiuntur ludendo in die festo, dum diuina celebrantur officia, in publico vel in campis, quod non solent leuiter puniri per iudices Ecclesiasticos, qui eos condemnant in tot nummis pro illuminando Sanctissimo Sacramento, vel pro Sancti alicuius imagine facienda, vel pro fabrica alicuius Ecclesiæ: quod si tales laici in suo foro conueniuntur, puniuntur pœna nostræ l. 2.

8 Quoad secundum an l. nostra 2. eiusque pœnæ locum habeant in clericis, videntur prima facie affirmatiuè respondendum, cum sit iusta, & in iure Canonico non inueniatur certa & determinata pœna clericis ludentibus imposita, vt patet ex textu *in cap. clerici 15. de vit. & honest. cleric.* dum ibi dicitur, *ad aleas & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint.* Quinimo iudex Ecclesiasticus poterit si velit minori pœna eos punire iuxta opinionem Couar. & aliorum, quos sequuti fuimus in materia taxæ panis & delationis armorum prohibitorum: sed hoc in præsenti materia locum non habet ex infra dicendis.

Rursus videtur quod cum leges nostræ de lu- 9 dentibus agentes & eorum pœnis, non loquantur expresse in clericis, sed in laicis, quandoquidem iudicibus laicis præcipiunt vt ludentes vltra duo regalia puniantur prædictis pœnis, & iure Ciuili communi, nuncupatim clericis ludentibus imposita sit pœna, quod si post prohibitionem Prælati aleæ indulgeant, per triennium proprio munere suspendantur per textum *in auth. interdicimus* & ibi gloss. 5. *C. de Episcopis & clericis*, & in corpore vnde sumitur, & *l. 57. tit. 5. p. 1.* & tenent plures quos refert Farinac. 3. *tom. quæst. 109. p. 2. numer. 93. fol. 468.* hæc eadem pœna ipsis sit imponenda. Sed cum hæc pœna iure Canonico approbata non reperiatur, vt affirmat Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 399. post numer. 3.* quem refert Farinac. & in terminis, quod statuta seu bandimenta laicorum non comprehendant clericos, etiam quod ipsa statuta essent ipsis clericis fauorabilia, nempè si disponerent quod post duos menses non possit inquiri contra lusores, vt adhuc post dictum tempus possit contra ipsos clericos procedi tenet Bernardin. Diaz *in pract. crimin. Canonica cap. 70.* aliàs 64. *in verbo aleatores, numer. 3. & sequenti*, & ibidem Ignat. Lopez *in addit. litt. F.* quos refert & sequitur Farinac. *dict. quæst. 109. num. 105.*

Superest vt videamus an iure Canonico sit 10 decreta in specie de qua agimus pœna aliqua certa & determinata contra clericos ludentes? Et videtur dicendum quod clericus publicus aleator repellatur ab obtinendo beneficio, etiamsi nunquam fuerit nominatus vt desistat à ludo vt *in cap. inter dilectos de excess. prælat.* iuncta glossa *in cap. clerici de vit. & honest. cleric. verbo, aleas.* ¶ Vnde inquit Abb. *in d. cap. inter* 11 *dilectos*, quod collatio facta clerico huiusmodi est nulla, si de hoc constabat, tanquam facta vili & indigno. Quod si non constabat, quia erat occultus, debet irritari: beneficio autem obtento non debet priuari, nec priuatur propter ludum, sed minori pœna plecti debet. ¶ Si au- 12 tem monitus non se correxerit, tunc poterit beneficio priuari ex textu *in cap. 1. 35. distinctione*, hanc opinionem sequuntur ad literam Ioann. Bapt. Cacialup. *in tract. de lud. 12. quæstione*, & Paris de Put. *in eodem tract. dol. 11. num. 44.* prout eos refert Bernard. Diaz *in practic. crimin. Canonica cap. 70.* in nouiter impressis Compluti, ann. 1587. Menoch. *de arbitr. indic. centuria 4. casu 399. num. 3.* & Petrus Gregor. *in 3. p. syntagm. iur. vniuers. lib. 39. c. 3. n. 14* & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. c. 25. versiculo, Pontificium*, & plures referens Farin. *vbi suprà, n. 96.*

Sed nec hæc opinio tenenda videtur, quia 13 textus *in d. cap. 1. 35. distinctione*, non probat expresse id ad quod Abb. eum allegauit, sed tantum dicit, quod clericus seruiens aleæ aut desinat, aut damnetur, & non aperit quæ sit pœna, vt aduertit Bernard. *vbi suprà*, magis mirans quod Dominic. & Præpositus ibidem summando textum eundem videntur tenere, quod per illum textum imponitur pœna depositionis: quod etiam videtur tenere Syluest. *in summa, verbo, ludus, versiculo, quarto quæritur.* Sed hoc quantum à veritate deuiet vnusquisque facilè censere potest.

Labitur etiam Abb. *vbi suprà*, secundum Ber- 14 nard. Diaz *vbi supra*, dum dicit quod collatio beneficij facta clerico aleatori occulto debet irritari

tari: nam si hæc est pœna aleatoris publici, quo-
15 modo occultus aleator illa punietur? ¶ Deni-
que collatio beneficij facta infami valida est an-
te sententiam, vt tenuit Federic. de Senis consi-
lio 50. & probarunt Cardin. & Felin. *in cap. que-
relam de iur. iur.* textus vbi Innoc. *in d. cap. in-
ter dilectos*. & præmittit. Calder. *consil. 20. titul.
de prabend.* Felin. *in cap. 2. col. 3. de rescript.* quos
refert & sequitur addition. Bernardi Diaz *vbi
16 suprà, littera D.* ¶ vbi limitat nisi collatio fa-
cta sit infami notoria infamia iuris: tunc enim
collatio est nulla ipso iure, vt explicat Abb. *in
d. cap. inter dilectos, num. 6. & cap. super eo de
electione*, & alij ab eodem additionatore ibidem
relati, vbi quid dicendum sit de infamia facti
citat hoc agentes Calder. *dicto consil. 20.* & Na-
uarr. *in cap si quando, col. 5x. de rescript.* & con-
tra Abb. *vbi suprà* cum Bernard. Diaz. tenet
etiam Azeued. *in hac l. 2. num. 49.*

17 Quare verius in quæstione nostra obseruan-
dum erit, pœnam contra clericos lusores esse
arbitrariam, quæ variatur ex circunstantiis oc-
currentibus animum iudicis inclinantibus ad ag-
grauandum vel minuendum eam. Ideoque arbi-
trari eum oportebit, quanta sit consuetudo lu-
dentis, & quæ quantitas lusa fuerit, qualitasque
personarum, qualisve exempli peroricies, & an
eo hoc delinquentes occasione ludi diuina de-
seruerint officia, quibus interesse tenebantur, aut
Sacramenta desierint ministrare: & prout hæc
omnia & similia accidisse compererit, delin-
quentes puniet, ita rectè existimauit Bernard.
Diaz *vbi supra, num. x.* quem refert & sequitur
Gregor. Lopez *in l. 57. titul. 5. part. 1. in glossa,
por tres años*, Petrus Gregor. *vbi supra, num. 14.*
& Ignat. Salced. *super eodem* Bernard. Diaz *lit-
tera C.* & Azeued. *in hac l. x. numer. 51.* Farinac.
18 *vbi supra numer. 97* ¶ Arctiori tamen pœna sunt
plectendi clerici ad taxillos, hoc est *a los dados*,
ludentes: quia hoc genus ludi in oculis om-
nium detestabilius est, & longe grauius puni-
tum per leges huius Regni vt *in l. 7. huius tituli.*
19 ¶ Similiter grauius quam in prædictis casibus
puniendus erit clericus tabularius, hoc est, men-
sam paratam habens aliis ludere volentibus, in
quo alios ad ludendum prouocat ac recipit vt
in l. 3. huius tituli, vtrumque probat Bernard.
Diaz *vbi suprà, numer. 2.* & mihi placet procul-
20 dubio, estque verissimum. ¶ In Archiepiscopa-
tu Toleti pœna certa statuta est contra clericos
ludentes *lib. 3. constit. de vit. & honest. cleric.
cap. 7.* vt per additionat. Bernardi Diaz *vbi su-
21 prà, littera C.* ¶ Quibus rationibus pœnam con-
tra scholares ludentes existimo etiam arbitra-
riam esse pro modo circunstantiarum, vt in cle-
ricis respectiuè.

22 Similiter etiam, quando ipsi ludo admixtum
est aliud delictum, putà falsitas taxillorum &
alearum, vel chartarum, tunc huius criminis
reus pœna iudici arbitraria punitur pro condi-
tione personæ & modo facti, ita Bald. *in rubrica
C. de condict. ob turp. caus. numer. x. versiculo, item
dico*, quem sequuti sunt Paris de Puteo *in tra-
ctatu num. 6x. in versiculo, scias etiam*, & est rece-
pta magis opinio secund. Menoch. *vbi suprà, nu-
mer. 10. & 11.* qui non distinguit inter falsita-
tem occultam & patentem, prout non est di-
stinguendum, modo falsitas patens ita non sit
cognita ipsi socio, vt nec occulta secundum eun-
dem Menoch. *vbi suprà*. Ego verò respectu pœ-
næ arbitrariæ imponendæ falsum committenti
in prædicta specie idem probarem, etiamsi falsi-
tas patens cognita sit socio, quamuis tunc re-
spectu iuris socio competentis pro suo interesse
assentirem opinioni Menochi. Ille enim vtendo
scienter falsis taxillis, aleis, vel chartis, iam
deliquit, ac proinde ratione delicti puniri pote-
rit, tametsi alter socius industrius id cognoscat,
quamuis tacens iuri suo renunciare ac cedere vi-
deatur. ¶ Pari ratione aleator per vim socium 23
compellens ad ludendum, vel etiam blanditiis
& suasionibus illum alliciens (intellige impor-
tunis precibus per opprobria & conuitia, ita
quod metui æquiparentur, vt prædiximus *alia
quæstione*) pœna iudici arbitraria puniri potest
l. 1. §. vltimo, ff. de alea lusu & aleat. per quem
textum ita tenet Cacialup. *de ludo num 61.* quem
refert & sequitur Menoch. *vbi suprà, numer. 13.*
vbi quod iudex arbitrari poterit pro qualitate fa-
cti & conditione personæ, vt in carcerem conij-
ciatur secundum Paris de Puteo *in tractatu de
ludo numer. 44. versiculo, compellens, per textum in
in d. l. 1. §. vltimo*, ibi *aut in latomias*, quam di-
ctionem glossa ibi exponit id est loca latentia:
carcer enim est. Ignorabit namque Accursius
quid essent apud Romanos latomiæ, cùm esset
carceris genus ad custodiam, vt probat Menoch.
vbi supra, addens quòd vel etiam mulcta pecu-
niaria puniri hic aleator poterit.

Ex quibus satis patet regulariter ludum esse 24
prohibitum non solum laicis, sed multo magis
& clericis, vt latè probat cum aliis Farinac. *d 5.
tom. quæst. 109. p. x. numer. 92.* vbi quod est de
mente omnium Doctorum materiam hanc tra-
ctantium, & communiter dicentium quod imò
plus peccant clerici ludendo quam laici, & præ-
sertim de ludo alearum, taxillorum, & tabula-
rum, quod sit æquè prohibitus laicis & clericis,
vt tenent plures Doctores quos ibi citat. Et *n. 98.*
ampliat eandem regulam multo magis procede-
re in Religiosis & regularibus, qui non possunt
ludere etiam ludo aliàs licito & honesto, nec
cum aliis, nec inter se, quia cùm sint mortui
quoad mundum, & debeant stare in monasterio
soli, & tristes *cap. placuit secundo, 16. quæst. 1. l.
Deo nobis, C. de Episcopis & clericis*, non de-
bent propterea se immiscere in ludis, ex qui-
bus vt plurimum proueniunt multiloquia, pec-
cata, rixæ, & alia inconuenientia de quibus
in his terminis per Henric. Bohic. & alios
quos citat. Et *numer. 102.* limitat primò præ-
dictam regulam, vt tunc demum clericus pu-
niatur pro ludo, dummodo sit consuetus &
solitus ludere; secus si vna tantum aut aliqui-
bus vicibus lusisset, & posteà se abstinuisset,
vbi videtur esse de mente textus *in cap. Epis-
copus, verbo, deseruiens, & verbo desinat. 35. di-
stinctione*, & vtrobique notat glossa, quod pro-
bat latius Farinac. *vbi supra*, & diximus *quæst.
ab hinc 3.*

SVMMARIVM.

1 *Ludo amissa per clericos, & scholares an repeti
possint intra terminos, quibus à laicis iu-
re Regio repeti permittitur? & numeris se-
quentibus.*

An

An Clerici & Scholares repetere possint amissa à se in ludo?

QVÆSTIO XCVI.

1 QVARO denique circa eandem l.1. ibi, *y mandamos, que aquel que alguna cosa perdiere, que lo pueda demandar a quien se lo ganare hasta ocho dias. Y si el que perdiere hasta ocho dias no lo demandare, que qualquiera que lo demandare lo aya para si. Y si alguno no lo acusare, ny demandare, que qualquiera juez ò Alcalde de su officio, sabien dolo, lo execute, &c.* dum tamen id fiat intra duos menses, post eos vero iudices super ludo loquitete non possunt vt in l.10. *infra* hoc tit.

2 An limitatio temporis octo dierum & duorum mensium respectiuè, de qua in hac l.2. procedat etiam & seruari debeat in clericis & scholasticis? Et videtur quidem prima facie dicendum, idem in eis seruandum esse, cum sit lex generalis, & contrarium in specie iure Canonico decisum non reperiatur, argumento text. *in cap.1. & 2. de nous oper. nuntiat.*

Nihilominus tamen rectius meo iudicio Bernard. Diaz *in sua practica criminal. Canonic. c.70. num.3. & 4.* contrarium probat, nempe, quod iudices Ecclesiastici contra clericos post lapsum duorum mensium, & infra quantitatem duorum regalium poterunt & debebunt procedere, hac ratione, quod cum longe inhonestius & magis prohibitum sit clericis quam laicis vacare ludis, non videtur decens esse dictarum legum sanctiones in clericorum ludentium patrocinium admittere. Ac eadem ratione credit, posse affirmari, vt etiam lapsis prædictis octo diebus damnari possit clericus ad restitutionem eorum quæ lucratus est, eo qui amiserit repetente: & quod in hoc attendendum sit tempus à iure communi præfinitum ad repetitionem prædictorum, de quo in authentica *alearum vsus, Cod. de religios. & sumpt. fun.* quod est quinquaginta annorum, & per Abb. *in cap. clerici de vit. & honest. cleric.* Nec obstat quod iure Canonico non sit præfinitum tempus ad hoc: quoniam eadem ratione compellimur dicere seruandam indistinctè, ac sine præfinitione temporis saltem ita breuis, vt legibus regijs præscriptur, ius Canonicum, quo attentu, qui in ludo aliquid lucratur, id restituere tenetur, vt notant Doctores *in d. cap. clerici, & in cap. inter dilectos, de excess. prælat.* Paris de Puteo *de ludo, num.26.* & Cacialup. *in eadem tractatu, num.58.* quos refert & sequitur Menoch. *de arbitr. iud. lib.1. centuria 4. casu 399. num.4.*

3 ¶ Quare vera videtur prædicta sententia Bernardi Diaz vt & scholaribus in Vniuersitate Salmantina prædictum tempus octo dierum non curreat, quinimo quocumque tempore fit restitutio: & sic text. *in l. fin. Cod. de religios. & sumpt. fun.* est incorrectus in illo tribunali, & sic practicatur iustissimè vt testatur addition. Didaci Perez *in l.37. tit.19. lib.8. ordinam. pag.386. versiculo, vnum tamen aduerte*, & vtrumque sequitur tam in clericis, quam in scholaribus Salmantinis addition. Bernardi *vbi suprà, d cap.70. litt. F.* dicens iustissimum esse quod Academia Complutens. idem obseruet. Addo ego hoc correctum non videri, nec esse censendum per nouam *l.13. huius tituli 7. lib 8. nou. collect. reg.* quatenus omni tempore denegat patri repetitionem amissorum in ludo: id enim procedere videtur vbi & cum quibus terminus octo dierum ad repellendum olim obseruabatur & ligabat; secus vbi id locum non habebat, nec in praxi obseruabatur, prout in clericis & in scholaribus Salmantinæ Vniuersitatis contingit, vt prædiximus.

SVMMARIVM.

1 *Ludens per alium quantitatem prohibitam an puniri possit pœnis legum Regni? & numeris sequentibus.*

3 *Iurans non ludere, si det alteri pecuniam vt suo nomine ludat, non excusatur a periurio.*

4 *Pœna ludenti ab statuto imposita habet locum contra ludi participem, & an in hac specie debeat puniri tam mandans, quam mandatarius? num.5.*

6 *Mandans manus violentas in clericos iniici incurrit in excommunicationem cap. si quis suadente diabolo, 17. quæst.4.*

7 *Laicus videns ludere alios non punitur, nisi aliud statuto vel lege caueatur. Limitatur in clericis & scholaribus, num 8. & an puniantur? num.9. & 10. Et an peccent inspectores ludi venialiter, vel mortaliter? num 11. remissiuè.*

De ludente per alium.

QVÆSTIO XCVII.

QVARO vlterius circa eandem l.2. huius 1 tituli septimi lib.8. nou. collect. reg. an ludens per alium quantitatem prohibitam puniri possit pœnis legum huius Regni? Et videtur quod non, quia hic propriè non ludit *l. ossa, ff. de religios. & sumpt. fun.* & quia l. nostra 2. inquit, *y qualquiera que los jugare, que por la primera vez pague, &c.* & verba legis vel statuti verificari debent in casu vero *l.3. §. has autem verba, ff. de negot. gest.* Denique, quia sumus in odiosis & pœnalibus, & sic succedit reg. *odia restringi, &c.*

Nihilominus tamen contrarium verius esse & 2 tenendum existimo ea ratione, quòd qui per alium ludit, virtualiter & cum effectu ludit: non enim leges imponendæ sunt verbis, sed rebus *l.1. in fin. Cod. communia de legat.* sed hic quoad effectum ludit, quia pecunia, quæ luditur, suo periculo luditur: ergo ipse ludit. Et lex nostra dum dicit, *y qualquiera que los jugare, &c.* in ludente per alium propriè verificatur respectu effectus, qui attendendus est: ludere enim dicitur qui per alium ludit argumento textus *in l. certe, § 1. ff. de precar.* vbi habetur quod si procurator meus me mandante vel ratum habente precarium rogauerit, ego precarium propriè habere dicor, aliàs esset defraudare legem contra legem *non dubium, cum simil. ff. de legib.*

Vnde ludens per alium vltra permissum delinquere dicitur propriè, quia damnum & commodum ludi ad eum spectat, ergo debet puniri, & ita habet praxis secundum addit. Didac. Perez, *in l.37. titul.19. lib.8. ordinamenti, pag.386. in*

versiculo, quid de ludente per alium, & tenet Azeued. *in hac l.2. num.45.*

3 Pro quo facit alia doctrina mirabilis in proposito, quæ habet, quod si quis iurauit non ludere, & det alteri pecuniam, vt suo nomine ludat, non excusatur à periurio, ita Guilier. Bald. & Fulgos. in authent. *interdicimus, C. de Episcopis & clericis*, Augustin. de Arimin. & cum eo addit. Bernardi Diaz de Lugo *in sua practic. crimin. Canonica, cap.70. verbo, participes*, Paris de Puteo *in tractatu de ludo, num.20. & 57. in principio*, & Cacialup. *in eodem tractatu, quæstione 13.*
4 *num.17.* Azeued. *in eadem l.2. num.46.* ¶ Vnde pœna statuti imposita ludenti habet locum contra ludi participem secundum Cyn. & Bald. *in d. authent. interdicimus*, & Augustin. de Arimin. & addit. Bernardi Diaz *vbi suprà*, post ipsum auctorem ibi *num.5.*

5 Addit tamen additionator Didaci Perez *vbi suprà*, quod in hac specie debet puniri tam mandans quam mandatarius argumento *cap. mulieres ad fin. de sententia excommunicationis*. Quod quamuis in aliis delictis iure naturali & diuino prohibitis verum sit, attamen in hac prohibitione ludi in eum sensum intelligendam censeo, vt quilibet eorum inquiri valeat ex officio, ita vt sit in electione denuntiatoris vel iudicis inquirentis contra quem agere velit: Exacta tamen pœna harum legum ab vno eorum, alterum censerem liberum remanere: ab vtroque enim in solidum eandem pœnam exigi posse non credo, quamuis contra vtrumque possit simul procedi ad effectum exigendi vnam tantum pœnam, quia vna prohibitio & pœna est in vtroque, non verò plures.

6 Neque obstat dictum *cap. mulieres in fin. de sententia excommunicationis*, cuius textus verba hæc sunt: Illi verò, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate vel mandato alij violentes iniiciunt manus in clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi, cum is committat verè, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur. Nam, vt vides, litera huius textus non comprehendit mandatarium, quamuis ipse quoque delinquat, incurratque excommunicationem canonis, *si quis suadente diabolo:* nam præceptum iniustum fuit, cui non debebat obedire, sed Deo potius quam homini, vt ibi per glossam plures textus ad hoc allegantem. Denique, licet loqueretur in mandatario, longè distat vnum delictum ab alio de quo agimus, ac proinde textus ille nihil pro illa opinione fauet, nec nostræ contradicit.

7 Laicus autem videns ludere alios non punitur, cum lex regia hoc non dicat, vnde nec nos dicere debemus argumento *l. si seruum, §.2.* ibi, *non dixit Prætor, ff. de acquir. hæred.* & in terminis cum aliis quos refert ita tenet Didacus Perez *in d.l.37. in fin. pag.389. col.1.* & Azeued. *in hac l.2. num.43.* nisi aliud statuto vel lege esset dispositum vt ibi per eum *num.44.* estque
8 verissimum, ¶ præterquam in clericis vel scholaribus, quia clericis hoc est prohibitum vt *in d. authent. interdicimus, Cod. de Episcopis & clericis*, & in corpore vnde sumitur, & *in cap. clerici de vit. & honest. clericorum cum simil.* Eadem quoque ratione idem probandum venit in scholaribus, & in clericis tenet Bernard. Diaz *dict. cap.70. num.5.* & in vtrisque Didac. Perez *vbi suprà*, & Farinac. *vbi suprà, dicta quæstione 109.*
9 *num.34.* ¶ vbi quod pari pœna puniuntur inspectores & lusores, ex *l. fin. §. commodis igitur, C. de relig. & sumpt. funer.* & aliis iuribus & Doctoribus, vt ibi per eum allegatis. Sed hoc non seruatur in practica, nec vsquam de hoc actum fui quod viderim.

Contrarium tamen, imò quod prædicti inspectores ludorum nulla pœna puniantur, verius est atque tenendum, siquidem nulla est lex regia quæ hoc dicat, ¶ & erubescimus cum sine lege 10
loquimur *l. illam, C. de collat.* ibi, *ea quæ nulla constitutio super huiusmodi collatione posita esset*, & ibi ad hoc illam l. notant Bald. Ias. & alij, Beccius plures alios allegans *consil.23. num.5. & consil.25. num.4. & consil.27. num.11. & consil.35. num.5. & consil.43. num.11.* quinimò paria sunt facere contra legem & facere sine lege iuxta doctrinam mirabilem Bald. *in c. in Genesi, num.10. de electione*, quam eo nomine appellat Iason *in d.l. illam, n.8. & in l. vinum, numero etiam 8. ff. si cert. petat.* & in terminis hanc partem contra Auiles, Auend. & Marant. *vbi suprà*, tenet & probat Azeued. *in hac l.2. num.43.*

Et an inspectores ludi peccent venialiter, vel 11
mortaliter, videndus est Syluest. *verbo, ludus, num.8.* & latè distinguens Ludouicus Carbo *de restitutione quæstione 39. in octaua & sequentibus conclusionibus.*

SVMMARIVM.

1 *Ludens vna die cum pluribus personis an sit puniendus vna tantum pœna, vel pluribus? & num. sequentibus, vbi latè de hoc agitur.*

De ludente vna die cum pluribus personis, an semel vel pluries sit puniendus?

QVÆSTIO XCVIII.

QVÆRO vltimò circa eandem l.2. titu- 1
lo 7. lib.8. nouæ collect. reg. dum constituit diuersas pœnas lusoribus pro qualibet vice, an ludens vno die cum pluribus personis sit vna tantum pœna puniendus, vel diuersis? Et quod vna sit tantum plectendus facit doctrina Bart. *in l. inficiando, §. infans, num.5. ff. de furt.* vbi inquit quod si statutum dicat, *si quis luserit ad azardum puniatur ad tantum*, modo lusi cum vno, serò cum pluribus, & pluries vici & perdidi, an videantur plures ludi & plura delicta? Respondeo ex pluralitate vincendi & perdendi non sunt plura delicta; sed puto quod totus iste dicatur vnus ludus donec sit habitus pro completo & absoluto recedentibus lusoribus, *l. contractus, Cod. de fide instrument.* non enim possum dicere perfectè vicisse, donec ludus non sit perfectè completus, quia adhuc superest spes perditionis: multa enim possunt accidere, per quæ pecuniam quam lucratus sum perdam & recedat à me *in laqueum, ff. de acquir. rerum domin.* Et ex pluralitate personarum, cum quibus vnà simul ego ludo, non dicuntur plura delicta. Illæ namque personæ cum quibus ludo non dicuntur offensæ à me, sed magis offenditur Respublica, ideo vnum est delictum, vt *in l. si plures, ff. arbor. furt. cæs.* quam Bart. doctrinam sequuntur Paris de Puteo & Cacialup. *in tractatu de ludo*, &

& Hippol. *in l. si rixa, num.16. ff. ad l. Corne. de sicar.* quos refert & sequitur Parlad. *lib.2. rerum quotid. cap.7. sub num.5. colum.2.* illius numeri, vbi quod omnium scriptorum calculis Bartoli probata est hæc sententia, & vltra ipsum idem probat Matth. de Afflict. *in constitut. Neapolit. rubr.11. num.14. lib.1.* eamque sequitur Syluest. *verbo, ludus, num.18.* prædicta intelligens nisi
2 illo sero magno spatio diuertatur ad alia, quia eo casu divideretur actus; vt patet ex 5. Physicorum, & consequenter delictum, quod est actus humanus malus: eandem doctrinam Bart. alios allegans sequitur in proposito Azeued. *in l.2. num.55. cum sequentibus.*

3 Nihilominus tamen contra hanc receptam & veram Bartoli vult tenere, licet non affirmatiuè Didac. Perez *in l.7. glossa, azares, tit.10. lib.8. ordinam. pag.235. colum.2. cum sequent.* quia cum delictum sit iteratum & cum diuersis personis, & ex geminatione actus crimen efficitur grauius, & quoties reperitur, vnum formatum est, sicut si quis pluries commisisset, vel copulam carnalem habuisset ad diuersas fœminas vel huiusmodi, & sic quoties iteratur crimen, offenditur de nouo Respublica, & plura censentur crimina etiamsi vno die fuerint perpetrata, vt colligitur ex additione ad Bart. *vbi suprà, verbo, dicatur vnus ludus*, & ex traditis à Farinacio *in c. fin. de consuetudine.*

4 Sed hæc dissimilia sunt, cùm ludus sit tantum iure positiuo prohibitus; ex sua autem natura remotis aduersis circunstantiis permissus, vt resoluimus *suprà alia quæstione.* Denique quia cum ludus prohibeatur iure positiuo, intelligitur vnus idemque ludus, etiamsi toto sero cum pluribus personis ludatur, donec sit habitus pro completo & absoluto, cum in fine ludi recedentibus lusoribus regulatur lucrum, vel damnum; non verò prius, quia non potest quis in ludo dici perfectè & irreuocabiliter vicisse, vel perdidisse, donec ludus non sit perfectè consummatus atque dissolutus. Itaque leges puniunt totum simul illum actum successiuum ludendi, donec absoluatur, non verò quamlibet manum, nec cum quolibet ludente, sed cum omnibus, cum quibus idem ludus simul exercetur: durat enim vnus idemque contractus ludi donec recedant lusores, tametsi non valeat pactum factum inter collusores, ne possint à ludo recedere donec alter eorum totum perdiderit iuxta glossam, Angel. Paul. & Iason. *in l. iuris gentium, ff. de pact.* Auiles *in cap.29. prat. glossa 1. num.9.* vbi inquit hoc facere contra illos, qui quatenus consentiunt aduersarium suum recedere à ludo non finito.

At verò exempla adducta ab additio. Bart. & sequacibus contra eum sunt diuersi generis, nempe prohibitorum iure naturali, vt furtum, fornicatio, & similia, quæ pro quolibet actu, imò & consensu in corde præstito perficiuntur & consummantur, sicque pluries committi modico spatio temporis possunt, & toties, quoties actu vel corde perpetrantur: non enim spectatur contractus successiuus, sicut in ludo, à quo dum non recedunt lusores, idem est ludus, & non diuersus.

Hocque præcipuè procedit in casu & specie nostræ l.2. vbi sic habetur: *Mandamos y ordenamos, que ningunos de los nuestros Reynos sean osados de jugar dados ni naypes en publico, ni en secreto. Y qualquiera que los iugar que por la primera vez pague, &c. y por la segunda, &c. y por la tercera, &c.* Ecce igitur legem prohibentem ludere taxillis & chartis punientemque diuersis pœnis ludentes pro qualibet vice. Nonne communis intellectus horum verborum (qui accipiendus est maximè in pœnalibus & odiosis ad liberandum) est *por cada vez que dura el juego aora sea con vno, ò con muchos, ò diuersas personas*, dum in ludo non receditur? Ego profectò aliud non sentio, nec intelligo; aliàs *cada mano seria vna vez*, & sic pluribus pœnis pro vno eodemque ludo quis puniretur, quod esset absurdum.

Quinimo plures vices sine sententia non habebuntur in consideratione: constare enim debet iudici de prima condemnatione, ad hoc vt ad pœnam secundæ vicis peruenire possit, & de secunda condemnatione ad tertiam, & ideò si non præcedat prima sententia, etiamsi pluries quis luserit, non condemnatur pro secunda & tertia vice; non enim dicitur secunda cum prima non præcedit, nec tertia cum secunda deficit, ita Auendaño *lib.2. cap.9. prat. num.10.* & sequitur Azeued. *in hac l.2. num.62. & 63.* ¶ nisi in casu, 6
quo in fraudem duorum regalium, qui in ludo perdi possunt impunè vt *in l.11. infrà hoc titulo*, ludentes assurgerent fingentes nouum ludum, nam nihilominus si in fine ludi simul finiti apparet plus lusum, quam duo regalia, puniuntur lusores, quia est vnus idemque ludus iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam, de qua *suprà*: recessus enim ille fictus est in fraudem legis, ideoque sic recedentibus à ludo nihil prodest iuxta vulgaras iuris regulas, ita sumtuus Pract. Auend. *2. part. cap.9 prat. num.9. versiculo, si tamen*, cuius opinionem libenter probo. Omitto hic illam quæstionem, an ad hoc vt secundum furtum aggrauet tertium requiratur, quòd pro illis prioribus fur fuerit condemnatus, quia eam suo loco differemus.

Hinc (vt obiter dicam) mihi displicet opinio 7
Auiles *vbi suprà, d. glossa 1. num.5.* dum tenet, quod si quis lusit vna die pluribus vicibus duo regalia, seu argentea sine interpellatione, non autem in quolibet ludo, quia iam primus ludus fuit habitus pro completo & absoluto lusoribus recedentibus, vt *in dict. l. contractus, Cod. de fide instrument.* ex doctrina Bart. *in d. l. sificiando, §. infans, num.5.* quam sequuntur Doctores supra citati, & vera & communis vt *suprà* resoluimus. Hic tamen adducitur in 2. membro deducto à Bart. à contrario sensu, nempe quando recessum fuit à ludo, quia iam ex hoc ludus primus fuit habitus pro completo & absoluto, & sic si postea iterum ludatur, erit alius diuersus ludus & sic plura delicta. Supra verò fuit adducta eadem doctrina Bart. in 1. membro, sic in sua principali decisione expressa; nempe, quod donec receditur à ludo, est idem ludus & vnum delictum, non verò plura crimina, licet pluries vincatur vel perdatur.

In primis namque (vt ad opinionem Auilesij redeamus) *d. l.11.* fundamentum eius corruit, dum inquit quod pragmatica solum permittit ludere duo regalia, seu argentea in vno die sine interpellatione, non autem in quolibet ludo. Dicta namque l.11. vbi pragmatica de qua per ipsum continetur, hoc non dicit, sed quod sequitur, *mandamos que de aqui adelante à ninguna persona por auer jugado hasta dos reales, aunque no sean para cosas de comer, no se les lleue pena alguna.* Itaque permissio dicta legis ludendi duo regalia non restringitur ad diem vnum; sed simpliciter prohibetur, ne exigatur pœna *por auer*

jugado hasta dos reales: ergo intelligi debet in quolibet ludo.

8 Deinde obseruo quod doctrina Bart. in 5. membro à contrario sensu subintellecto deducta, quam pro sua opinione adducit Auiles, nempe, quod lusoribus recedentibus à ludo, iam primus ludus fuit habitus pro completo & absoluto (quæ quidem vera est & communis) tantum abest vt contra se faciat; nam cum in primo ludo perfecto & absoluto, non luserit quis plusquam duo regalia, pro eo non potest vlla pœna puniri vt *in d. l. 11.* nec similiter pro secundo ludo diuerso, tertio, aut quarto, dummodo in quolibet non excesserit taxam duorum regalium, quia non potest verificari lusisse in singulo ludo plusquam duo regalia, & sic vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet *l. 4. § toties cum simil. ff. de damn. infect.* maxime in odiosis & pœnalibus.

9 Denique extensio eiusdem Auilesij *n. 6.* nempe non solum si quis lusit pluribus vicibus, verum etiam si plures erant lusores vno instanti, & vnus perdi disset totam pecuniam quam extraxerat, & posteà secundo extraxerit aliam & iterum lusit, incurrat in pœnam, quia dicitur alius ludus, intelligenda est, quando excessum est in summa duorum regalium, non quod sint diuersi ludi, quia vnus tantum ludus est, cum non esset à ludo recessum iuxta doctrinam Bart. *vbi suprà*, communiter approbatam, sed quia fuit excessum à quantitate permissa.

Eodem modo intelligenda est secunda extensio eiusdem auctoris ad dictam pragmaticam quod vltra dictam Summam non potest quis ludere, nempe quod si vnus ex collusoribus recessisset, & posteà reuertatur licet statim, tunc diceretur alius ludus & debet puniri vt *in l. 1. § si rem, ff. de posit.*, secundum Angel. *in d. § infans quasi, in fine.* Extensio namque hæc vera erit, si vltra duo regalia ludator, non quod sint duo ludi; quia si diuersi essent, & in quolibet non amitterentur plusquam duo regalia, non deberet puniri vt resoluimus; sed quia excessum est à summa permissa in vno eodemque ludo. Hocque verum erit, quando ludus continuatur cum cæteris collusoribus, interim quod alter collusor reuertitur, vel is expectatur & statim reuertitur, atque prosequitur ludus; quia mora modici temporis non habetur in consideratione, præcipuè cum animus ludentium dum alter reuertitur sit prosequendi eundem, & interim quod reuertitur, expectatur, etiamsi non reuertatur: quia idem ludus prosequitur absque illo discedente, vel cum alio in in eius locum subintrante: secus, si magnum temporis interuallum transisset, interimque ludentes ad alia diuertissent cessando à ludo, tunc namque sequens ludus pro diuerso reputabitur iuxta supradicta.

10 Posset tamen procedere opinio Auilesij supra à nobis impugnata, quando lusores in fraudem legum huius Regni assurgerent à ludo, fingentes nouum ludum: tunc enim hoc constito idem ludus reputaretur; ac proinde si excessum esset à dicta summa duorum regalium, incurrerent pœnam legis, vt supra probauimus cum Auendaño.

SVMMARIVM.

1 *Tabularij (hoc est tablajero) pœna, & per totam quæstionem ibi plures pœnæ referuntur. Et præcipuè igitur num. 18. cum sequentibus de pœna mutuantis in ludo.*

De pœnis tabulariorum, hoc est, de los tablageros.

In l. 3. tit. 7. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO XCIX.

QVÆRO quæ sit pœna tabularij, hoc est *del tablagero, que publicamente esta, ex puesto a recibir, y recibe ordinariamente en su casa quantos van a jugar, y juegan dados o naypes, y da mesas sillas, ò bancos y sacan naypes y velas*, &c. 1

Et in hoc seruandum primo est, receptatorem qui habet paratam domum & mensam ad hoc vt homines ad ludum inuitentur, ibique commorentur, grauissimè peccare: ideoque grauissima pœna esse arcendum, vt cæteri simili exemplo perterriti, similia delicta committere non audeant, cum maxima mala ex ludo prouenire soleant. vt explicat Imperator *in l. fin. C. de religios. & sumpt. fun.* & multa alia quotidie eueniant, vtpote homicidia & dissensiones inter ludentes ipsos, & vxores, & filios in quos adinstar feratum insaniunt, & in eos miserè sæuiunt, vt experientia docet. Vnde diligens inquisitio in oppidis & Ciuitatibus est facienda, & cum magna cautela vt cauetur *in d. l. fin.* & in legibus huius Regni hac de re agentibus. Nemini enim licet præbere locum, instrumenta, & ea quæ sunt necessaria ad aliquem ludum prohibitum exercendum, vt chartas, tabulas, luminaria, &c. doctrina hæc est communis, vt affirmat post alios Ludouic. Catb. *de restitutione quæstione 59. in 7. conclusione.* 2

Nihilominus tamen inquit D. Molina Theolog. *lib. 1. de iustitia & iure, disputatione 521. columna 1707. versiculo, quod attinet*, quod cum in Lusitania pœna flagellorum sit huiusmodi tabulariis imposita, si stipendium ea de causa accipiant, vel ludentibus cibum, aut potum vendant, damnandi essent culpæ lethalis, attenta acerbitate pœnæ: sed quia ea non videtur hodie infligi, certè ex eo capite non condemnaret crimen illud culpæ lethalis. ¶ In Castella autem non videt pœnam adeò acerbam impositam, vt ex parte pœnæ condemnare audeat id crimen culpæ lethalis; sed quod ex qualitate ludi ac ludentium iudicandum est, num lethalis culpæ sint damnandi, an non. Si enim ad ludendum tesseris homines admittant, non auderet eos à culpa lethali excusare, præsertim si tesseras eis præbeant: tum quia ludus ille excusatus à culpa lethali in Castella non videatur, tum etiam quod tesseras habere ac subministrare ad ludendum culpa lethalis in hoc Regno videatur. Tum denique, quoniam pœna confiscationis domus, in qua tesseris luditur, non leuis est, sed acerba, & quæ culpam lethalem suadet. Et quod quando etiam ad ludum admitterentur, qui eo in ludo alienare non possunt, aut qui ludum cum lethali culpa variis aliis modis exercerent, excusandi non essent à culpa lethali: ac proinde neque absolui deberent, nisi seriò ab exponendis mensis ad ludum, & à recipiendo homines ad ludum abstinerent. Quæ doctrina vera profectò videtur ac radicalis. 3 4

Prima

5 Prima igitur pœna tabularij est, quod domus in qua luditur debeat publicari *l. fin. §. sed istam* ibi, *domibus eorum publicatis, C. de relig. & sumpt. fun.* per quem textum ita tenent Doctores præcipuè Angel. *de malefic. verbo, meradori de mali dadi, versiculo, & visa quod ludens, num. 5.* & Grammatic. *decisione Neapolit. 40. num. 4.* & Didac. Perez *in l. 7. tit. 10. lib. 4. ordinam. pag. 235. col. 1.* & alios allegant Farinac. *in practic. crimin. 3. tom. quæstione 209. 4 part. num. 149.* quamuis ante illam constitutionem Iustiniani regulariter iure Ciuili non puniebatur receptator ex illa receptatione, vt patet *ex d. l. fin. §. 1.* & obseruauit Menoch. sic intelligendus *de arbitr. iudic. casu 399. num. 16. & 17.*

6 Quinimo non solùm domus in qua luditur est confiscanda, sed etiam alia bona ibi existentia apta ad ludum, nempe scamna & buffeta super quibus luditur argumento *l. sed addes, §. illud, ff. de locat.* & *propter quod vnumquodque tale & illud magis aut habeat, multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* tradit Bald. *in l. cum proponas, num. 5. C. de nautico fœnor.* & in terminis Auiles *cap. 29. prætor. in glossa, ni tableros, num. 2.* vbi alias declarationes & limitationes ponit *ad d. l. fin. §. sed istam,* quæ est auctor. alearum lusus, & sequitur addit. Perez *in l. 37. tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 386. col. 2. in principio.*

Et retinens domi ludum vltra domus publicationem, & quod impunè ei potest damnum & iniuria inferri, videtur adhuc alia extraordinaria pœna puniendus, vt cum aliis refert Farinac. *vbi suprà, num. 137.* quamuis in contrarium referat nonnullos ibidem *num. 138.* quod credo verius.

7 Sed meo quidem iudicio, supradicta prima pœna cum ei adiunctis in his Hispaniarum Regnis cessare videtur, cum alia mitior pœna iure nostro Regio imponatur huiusmodi tabulario, nempe per l. 3. huius tituli 7. lib. 8. nouæ collect. reg. qua cauetur, *que qualquiera que en su casa tuuiere tablero para jugar dados, ò naypes, caya en pena de cinco mil marauedis por cada vez* (quam pœnam frequenter vidi in praxi imponi) *y sino tuuiere de que pagar, que estè cien dias en la cadena.* Quæ pœna hodie noua lege nempe 13. eiusdem tituli anno 1575. lata aucta est: præcipitur namque ea lege, *que los tablajeros de los dichos juegos prohibidos sean desterrados por dos años precisos, y paguen quinze mil marauedis aplicados por tercias partes, Camara, juez, y denunciador.*

8 Cessat inquam illa antiqua confiscationis domus pœna, & cæterorum bonorum ad ludum aptorum, de quibus supra, ac proinde hodie huiusmodi tabulario solum erit imponenda prædicta pœna nouissima l. 13. huius tituli, nempe *de dos años de destierro precisos y quinze mil marauedis aplicados por tercias partes,* vt est prædictum: & quod d. authent. hodie corrigatur per nostram l. tenet Auiles *vbi suprà, dict. num. 2.* & Montalu. *in repertor. verbo, ludus,* & voluit Azeued. *in hac l. 3. num. 16.* & *in l. 7. infrà eodem, num. 7.* vbi quod de communi praxi in hoc

9 casu domus non confiscatur. § Et loquit Celsus *in repertor. legum huius Regni, verbo, dolos, cap. 11 que por leyes y prematicas destos Reynos que alli esta son reuocadas las leyes 2. y 3. 4. y 7. del tit. 10. del lib. 8. del ordenamiento Real, en quanto ponen menor pena assi à los jugadores de dados, como à los que tienen tableros del juego: empero que quanto à los otros juegos ellas quedan en su fuerça y vigor, que son la ley 2. y 3. deste tit. 7. Y la pena que ponian las otras en los dados, dize que es, que la casas donde jugaren à los dados, y las tiendas donde se vendieren, ò los tuuieren para vender, sean confiscadas para la Camara de su Magestad. Estas prematicas nueuas estan puestas por ley en* l. 7. infrà eodem, *y ansi esta distincion de Celso es verdadera y literal, y por ella se ha de declarar y limitar nuestra l. 3. que hablaua en dados y naypes,* vt per Celsum vbi suprà, nempe, *que quanto a los jugadores se entiende de los que juegan à los dados puros. Y que el juego de los dados sea prohibido* etiam iure communi, *y qual sea este juego declaralo* Parlad. lib. 1. rer. quot. c. 7. n. 8.

Vnde fallitur meo iudicio Auiles *vbi supra,* 10
dum asserit, quod d. authent. alearum vsus potest sustineri in casu, in quo quis retinet ludum & tabularium ad ludendum in domo ex consuetudine causa lucri, quia tunc domus confiscatur vt ibi: secus si tenet ludum in domo causa solatij, quia tunc patitur pœnam nostræ l. regiæ iuxta glossa 1. *in l. 1. ff. de aleat.* quam sequitur Azor. *in Rubrica, Cod. de religios. & sumpt. fun.* dicens esse notandum, & alios allegant Farinac. *d. quæst. 209. num. 151. tertio tomo.* Leges namque nostræ prædictæ loquuntur *en tablajeros,* & sic *en aquellos que lo tienen por oficio,* & sic *para ganar,* & verè corrigit pœnam d. authent. alearum vsus, § non vero in tenente ludum in do- 11
mo sua causa recreationis semel atque iterum, vel pluries, quia is non debet condemnari pœna nostræ l. quia si aliud diceremus pauci euaderent eius pœnam: & in praxi non vidi condemnari tabularium, nisi eos, qui causa lucri & negotiationis præstant domum, & suscipiunt lusores ordinariè cum instrumentis ad ludendum aptis, quod prohibet l. 5. huius tituli ibi, *esso mismo, &c.* quidquid cum aliis dicat Farinac. *vbi suprà, num. 138.* nempe, quod retinentes domi ludum gratis & sine emolumento adhuc puniantur: hoc namque verum minimè est, nec practicandum.

Nec tunc puto quod vltra pœnam nostrarum 12
legum ludum retinens in domo tabularius possit mulctari arbitrio iudicis, cùm pœna in hac specie à lege sit certa & ordinaria statuta, nec iudex debeat esse crudelior lege aduersus Auiles *vbi suprà, num. 3.* contrarium credentem absque fundamento iuridico, quem sequitur Azeued. *in hac l. 3. num. 17.* quorum opinio in hoc non est tenenda, licet attento iure communi posset procedere, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, num. 137.* Hæc in suscipientibus continuò ad ludum *de los naypes: por que si fuesse para jugar los dados, que estan omninò prohibidos, es mayor pena,* vt in l. 7. infrà eodem, & diximus supra.

Secunda pœna tabularij est, quod iniuria illa- 13
ta susceptori lusorum est impunibilis; & præterea, si res sibi furetur eo tempore, non agit actione furti, neque ad pœnam, neque ad rei restitutionem iuxta textum *in l. 1. ff. de alea lus. & aleat. in principio,* ibi: *si quis eum apud quem in alea lusum esse dicetur, verberauerit, damnumve ei dederit, siue quid eo tempore domo eius subtractum erit, iudicium non dabo,* & ibi: item notandum, quod prætor susceptorem verberatum quidem, & damnum passum vbicumque & quandocumque non vindicat. Verum furtum factum domi & eo tempore, quo alea ludebatur, licet lusor non fuerit qui quid eorum fecerit, impunè fit. Et *in versiculo, quod autem,* hoc extenditur

etiam ad rei restitutionem, nempe vt procedat, ne dum respectu actionis pœnalis furti, sed etiam respectu actionis ad exhibendum, vendicandum, vel coodicendum. Et *in versiculo, susceptorum*, inquit, susceptorem enim dumtaxat prohibuit vendicari, non etiam collusores, quamuis & hi indigni videantur. Et illam leg ptimam ad supradicta singularem dixit Bald. *in cap. intellexsimus, col. 2 de iudic.* & Anton. Corser. *in suis singular. verbo, furtum*, quos refert Didac. Perez *in l 7. tit. 10. lib. 8. ordinam. pag. 325. col. 1. ad fin. & col. sequenti*, & prædictos etiam refert & sequitur Angel. *de malefic. verbo, metidors de mali dadi, versiculo, & viso quod ludus, num. 6.* & Auiles *dicto cap 29. prat. in gloss. ni tableros, num. 6. & 7.* & Auendaño *2. part. cap. 9 prator. num. 2.* Thom. Grammatic. *decisione 40. num. 5.* Menoch. *de arbitr. iudic. casu 400. num. 16.* vbi quod ita fuit de facto iudicatum, & *num. 17.* vt procedat etiam si verbis vel facto tabularius offendatur, vel ei damnum inferatur, & sequitur Azeued. *in hac l. 3. num. 19 & 20.* vbi *num. 20. cum sequenti*, hoc limitat inter collusores, prædictos etiam refert & sequitur Parlador. *lib. 1. rerum quot. cap. 7. n. 9.* & Petr. Gregor. *in 3. part. syntagm. iur. vniuersi, lib. 39. cap. 3. num. 4.* & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 22. pag. 123 versic. est tamen hoc.* & plures citans Farinac. *vbi supra, num. 140.* optima *l 6. tit. 12 part. 7.* casum tantum occisionis excipiens, quæ quidem exceptio firmat regulam in contrarium iuxta *l. nam quod liquidò. ff. de penu legat.* & ita intelligit Azeued. *vbi suprà, num. 25.* vbi *num. 26.* hoc ampliat cum glossa pragmaticæ sanction. vt idem sit etiam si alibi quam in domo sua offendatur tabularius; dum tamen sit ob ludum in ea agitatum, sequitur Auiles *vbi suprà, n. 26.* Quod tamen aliquis furatus sit in domo tabularij in foro conscientiæ restituendum est pauperibus, vt cum Specul. probarunt Auiles *n. 7.* & Azeued. *num. 28. vbi suprà.*

14 Ex quibus profectò perperam intelleait Paris Puteo *de ludo, num. 46.* denegari tantum actionem criminalem pro furto commisso in domo susceptoris lusorum; esse tamen locum rei vendicationi: contrarium namque probat textus *in dict. l. 1. versiculo, quod autem*, vt vidimus, & probat post alios Cepola *cautela 55. si aliquis*, Ial. *in l. si ita stipulatus fuero hanc summam, num. 4 ff. de verborum obligat.* quos sequitur merito Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. centuria 4. num. 23.* sic intelligens Caepolla, & Corset. quos citat, idem probat per illum textum Angel. *vbi supra, dicto num. 6.* & alios allegans Farinac. *vbi suprà, num. 143. cum sequenti, fol. 474.*

15 Sed & alia plura speciali ratione ludi refert ibi Auiles *num. 8. & 9.* nempe quod contractus inter ludentes vel cum videntibus non valet secundum Bart. *in l. si quis cum sciret, ff pro empt.*

16 ¶ Nec illius, quod quis vendidit in ludo, valet venditio vt *in l. si filiusfamil. §. 1. incip. si in alea, ff. quar. rer. act. non detur*; nec tenetur venditor de euictione vt *in d. §. 1.* pro quo est hodie *l. 36. tit. 5 part. 5. in versiculo, otro si dezimos, que si algun home jugale a tablas ò dados, y estando en aquel juego vendiesse alguna cosa ò la jugase, si despues desto venciesen della en juyzio al comprador, ò a aquel que la auia ganado, no seria tenudo el vendedor, seu potius el vendedor* (secundum literam Montalui, quæ est verior) *de emparar o quel-*
17 *la cosa ni tornar el precio*: ¶ vbi Gregor. Lopez in glossa *jugase à tablas* intelligit eam legem, quando ludus esset illicitus, quasi in ludo licito non habet locum vt vult glossa *in d. l. filiusfamil. §. 1. verbo, si in alea*, ibi, *item & cum committitur, &c.* licet Angel. ibi indistinctè intelligat.
¶ Et idem Gregor. in glossa *al comprador* hoc de 18
euictione vt non teneatur lusor de ea emptori intelligit, quando hic erat collusor, tunc enim nec valet contractus, nec tenetur de euictione: secus si esset alius qui emit, quia tunc teneretur venditor de euictione, vt voluit glossa *in l. quod si minor, §. restitutio verbo, vendam, ad fin. ff. de minor.* estque de mente Bart. *in d. l. si quis cum sciret, ff. de vsucap pro emptor.* & tenet Stephan. Cost. *de ludo, columna penultima*, & quod videtur hoc etiam velle lex illa 36. dum subdit *ò aquel que la auia ganado*, sequitur Auiles *vbi suprà, num. 8.* & cum Puteo Azeued. *in l. 8. n. 17.* vbi idem probat, *si lusi & non tecum*, vel *si lusi, sed post magnum internallum*, quia ista venditio non est prohibita lege, & ideo debetur euictio, & quod contractus & promissiones factæ in ludo prohibito vel occasione ludi, est regula iuris certa, quam latè probat & exornat vndecim ampliationibus & aliquibus limitationibus Farin. *3. tom. prax. crim. q. 109. 6. part. per totam, pag. 479. cum sequentibus.*

Alia pœna contra aleatorum susceptorem & 19
sic contra tabularium reperitur à iure imposita, nempe, quod si is aliqui lusorum pecuniam mutuaset, repetitionem eius minimè habeat iuxta glossam *in l. fin. verba accepit, ff. de aleat.* Ioann. Andr. Abb. & Imol. *cap. clerici de vit. & honest. clericorum*, Stephan. Costa *de ludo, artic. 6.* & Caepolla. *quæst. 8.* qui communem esse opinionem fatetur teste Parlador. qui eam sequitur *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 25.* sequitur alios allegans Farinac. *vbi suprà, num. 114.* vbi ampliat cum Capra etiam quod retinens domi suæ ludum esset persona nobilis, & non lucri causa ludum retineret: eandem sententiam principalem tenet etiam alios citans Azeued. *in hac l. 3. n. 29.*
vbi idem probat inter ipsos collusores; ¶ secus 20
si tertius mutuet ad ludendum, quia tunc ei datur condictio ad repetendum iuxta glossam *in l. quod si minor, §. restitutio, verbo non commodo*, ibi, *sed hac vltima, ff. de minor*, glossa etiam *in d. l. si quis cum sciret, verbo, luxurioso ad fin ff pro emptor.* Gregorius Lupez *in l. 36. glossa penultima, tit. 5. part. 5.* & Azeued. *vbi supra, n. 29. & 30.* dicit communem Parlador. *vbi suprà, num. 12. col. 2.* illius numeri alios allegans, vbi respondet dictæ l. si quis cum sciret ibi, nisi fortè, &c. & iterum *num. 14. & numeris sequentibus* aliis modis cum declarat, necnon & Azeued. *in hac l. 3. num. 32. cum sequentibus vsque in fin.* & Don Ioan. Vela *d. cap. 22. pagina 112. ad fin. & pag. sequenti in principio.*
¶ Illa tamen præcipua declaratio 21
est, quod stante consuetudine soluendi mutuum in ludo tabulario sine collusori, tunc reddendum & soluendum est mutuanti secundum Iul. Clar. *lib. 5. recept. sentent. §. ludus, num. 5.* vbi inquit valere hanc consuetudinem tam inter clericos quam laicos, & quod ita est in practica & consuetudine receptum, prout ego quoque extra iudicium fieri communiter video; tametsi Azeu. *in d. l. 3. num. 34.* eam se nondum vidisse affirmet. De supradictis agit etiam Angel. *de malefic. vbi suprà, num. 14.* & ibi eius addjtio. & Auiles *numero 9.* Sed resolutio præcedens est clarior, verior & tenenda.

SVMMARIVM.

1 *Perdens in ludo ad creditum pecuniam, hoc est, non præsentem, sed tantum promissam, an teneatur postea illam soluere? & num. sequentibus.*

3 *Promissio iure naturæ facta de re licita adimplenda est.*

4 *Lex humana licet quandoque actionem non concedat ad petitionem alicuius rei, non ex hoc alterum liberat.*

9 *Perdens in ludo ad creditum pecuniam cum iuramento præuio ad eam soluendo tenetur adimplere, vel impetrare prius relaxationem iuramenti, vel soluere & postea repetere, & numeris seqq.*

De ludentibus ad creditum.

In l.8. tit.7. lib.8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO C.

1 QVÆRO circa l.8. tit.7. lib.8. nou. collect. reg. qua cauetur, *que ninguno pueda jugar à credito ni fiado, aunque sean los juegos permitidos de pelota y otros, y que no valga ni se execute la obligacion que sobre ello contra ello se hiziere.*

2 An semota hac l. iure diuino, vel humano perdens in ludo aliquam pecuniam teneatur illam lucranti soluere ex vi promissionis expressæ, vel tacita lege ludi, cùm promissa pecunia tantum, non verò ea præsens luderetur?

In qua quæstione Ioann. à Medina *in suo Cod. de restitutione, quæstione* 21. nec non Alphons. à Castro *lib. 2. de pœnal. cap. 2. corollar. 3.* & nouissimè Ioann. Garcia *lib. 1. de contract. cap. 19. pag. 588.* & secluso omni humano iure Molina Theolog. *2. parte, de iustitia & iure, disputat. 515. col. 1679. cum sequenti*, latè ex pluribus probant vt veriorem partem affirmatiuam, & præcipuè ex sequentibus.

3 Primò, promissio iure naturæ facta de re licita adimplenda est *l. 1. ff. de pact. cap. 1. & 2. de pact. cum simil.* & secundum D. Ambros. ius naturale dictat fœdera & pacta seruanda esse, quando sine vi & fraude promissa sunt: ergo pactum & fides præstita de soluendo pecuniam absentem, si perdita fuerit in ludo, iure naturali seruari debet, cum nulla lege ciuili sit irritus contractus iste, quo ludentes sibi inuicem promittunt perdita soluere.

Secundò, quia leges concedentes repetitionem, non propterea auferunt dominij acquisitionem & ius in rem ludo expositam, aut promissam; sed solum in pœnam concedunt repetitionem, & quod iudex cogat lucrantem in ludo eam perdenti reddere.

Tertiò, quia non videtur bona consequentia, perdens potest solutam pecuniam repetere, ergo eam nondum solutam non tenetur soluere: promittens namque cum iuramento soluere vsuras, tenetur eas soluere, quamuis possit posteà eas repetere *c. debitores de iureiur.* ergo etiam iste tenetur stare pacto & simplici promissioni, qua se obligauit.

Quartò, quia si qui perdit non tenetur soluere, ergo vincens in hoc ludo non habet ius aliquod, aut dominium in illud, quod lucratus est, quod sanè videtur absurdum, cum iustè lucratus fuerit. Si verò ius aliquod habet, profectò qui perdidit soluere tenetur.

Quintò, quia lucri restitutio in pœnam ludentium introducta, cum sit pœnalis, non habet locum nisi post iudicis sententiam: igitur, quod promissum fuit, soluendum erit antequam ista sententia proferatur.

Sextò & vltimò, quia quandoque, licet humana lex actionem minimè concedat ad petitionem alicuius rei, non ex hoc alterum liberat, vel absoluit ab obligatione illam rem restituendi vt ex D. Th. hoc refert Con. *in vers. præsertim*, infra statim citandus, quamuis ego ipse hoc non inueniam apud D. Thom. eo loco, quo ipsum citat. 4

Quare hanc eandem partem affirmatiuam stando in iure naturæ & in iure communi, & in iure antiquo Castellæ, nempe quod teneatur lusor soluere pecuniam perditam & promissam in ludo, latè etiam probat & tenet Michaël Salon *de iust. & iur. in 2. 2. D. Thom. q. 5 de dominio, art. 6. col. 558. cum seqq.* necnon & Ludouic. Carbo *de restitutione, q. 42. vers. tertia conclusio*, & hæc pars non est destituta probabilitate secundum Ludou. Lopez *in suo instruct. negotiant. lib. 2. c. 12. versic. hac autem, pag. 386. col. 1.* 5

Nihilominus tamen contraria pars & sic negatiua verior est, communis & tenenda, etiam seclusa hac nostra l. regia. & sic etiam extra nostra Regna, ex sequentibus. 6

Primò, quia leges pecuniam in ludo perditam, & ludenti quæsitam iure contractus, in pœnam auferunt ab eo, qui ius acquisiuit, iusque eam repetendi concedunt perdenti; vt patet ex dictis in quæstionibus præcedentibus, & constituit de hoc regulam affirmatiuam communem cum 12. ampliat. & 3. limit. Farin. *in 3. tom. sua prax. crim. q. 109 p. 5. n. 175. cum seqq. fol. 477. cum seqq.* Igitur qui post solutam iam pecuniam repetere legis decreto potest, eam nondum solutam iustè retinere poterit iuxta regulam iuris, quæ dictat, exceptionem & retentionem ei competere cui actio datur *l. minitor, § cui damus, ff. de reg. iur. l. creditori, C. de pact. l. 1. § hi autem, ff. de superfic. c. qui ad agendum de reg. iur. in 6.* 7

Secundò, quia perdens pecuniam absentem in ludo potest se defendere in iudicio vi legis de repetendo, vt non cogatur illam soluere: ergo nec extra iudicium, si exigatur tenetur dare quamuis promiserit, quia lex de repetendo videtur obligationem promissionis tollere, & multo minus tenebitur non petenti offerre.

Tertiò ex reg. iuris: quæ habet, quod cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti, sed, qui lucratus est pecuniam absentem sibi iam solutam, si ab eo reparatur, non potest eam retinere: ergo nec per viam promissionis sibi factæ debet sibi solui, vt eam retineat.

Quartò ex reg. in pari *de reg. iur. in 6.* vbi dicitur, quod in pari delicto vel causa potior est conditio possidentis, sed, qui amisit pecuniam absentem, ante solutionem eam possidet, & vterque est in pari causa illicita iure positiuo, quia prohibita: ergo potior est conditio non soluentis, ac proinde potest retinere quod amisit, & non tenebitur ad eius solutionem.

Quintò ex alia iuris regula vulgari, quæ habet, *dolo facit qui petit quod statim restituturus est*, vbi glossa exemplificat in stipulatione vsurarum:

ergo idem in pecunia absente promissa in ludo amittatur.

Sextò & vltimò, quia hoc videtur Reipublicæ magis expediens, & rationi valdè consentaneum ad tollendam occasionem ludendi pecunia credita, aliaque innumera inconuenientia, quæ inde sequuntur: censendum igitur est, legislatorem voluisse statuere, vt non modo repetere, sed etiam retinere liceat, ita vt retentio sit quodammodo repetitionis compensatio.

Et in terminis hanc partem negatiuam (quæ vtilis erit admodum extra Regna Hispaniæ, cum in eis habeamus nostram l. regiam 8. expressè eam approbantem) probant & sequuntur Adrian. *in 4. sentent. de pœnitentia, quæst.* 12. Dominic. à Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure, quæstione* 5. *art.* 2. D.Couar. *in regula peccatum, secunda parte,* §.4. *num.*8. *de regul. iur. in* 6. Nauar. *in Manuali, confess. cap.*19. *num.*7. *& in cap.*28. *in addit. ad cap.*15. *num.*19. & nos quoque cum eisdem eandem probauimus sententiam in nostro tractato de iuramento confirmat. *prima parte, cap.*35. *num.*1. & Parlad. cum Caccialup. quem refert *lib.*2. *rerum quotid. cap.*7. *num.*17. & iure nostro regio Molina Theol. nos citans *vbi suprà, col.*1681. *versiculo, tertia conclusio*, & *conclusione* 4. idem probat stando in solo iure communi, tam in foro exteriori, quam conscientiæ: & hæc opinio est communis inter Thomistas secundum Salon *vbi suprà, versiculo, oppositum, col.*559. eamque probabilem, imo veriorem existimat, atque pro tali eam probat Ludouic. Lopez *vbi supra*, estque probabilior & communior secundum Ludouic. Carbon *vbi suprà, versiculo, quinta conclusio*, & plures alios refert Henriquez in sua Summa Philosoph. moral. *tom.*1. *lib.*7. *de indulgent. cap.*5. *pag.*590. *in glossa sub littera M.* & Angles *in suis floreb. Theolog. quæstionum tit. de ludo, dubio*, & Azeued. *in hac l.*8. *n.*4. *&* 5.

Ad fundamenta contrariæ partis respondet per ordinem (præterquam ad 6.) Ludouic. Lopez *vbi suprà*, & *ad l.*6. Couar. *dict. num.*8. dicens quod ius ciuile & humanæ leges expressim approbant perdentis repetitionem, cum tandem & si is tradiderit rem ludo amissam & perditam,
8 concedant ei ius repetendi. ¶ Quod secus est in specie, quam tradit D. Thomas *secunda secunda, quæst.*77. *artic.*1. tractatu læsionis intra dimidiam contingentis: quia & si humana lex decepto actionem negauerit; non tamen ex hoc approbat decipientis retentionem, nec eum tutum reddit, vt habet magis communis sententia, quam suo loco adduximus. Fit igitur ex supradictis vt hæc secunda sententia negatiua sit verior, communis & tenenda seclusa etiam nostra l. regia 8. Vnde erat Salon *vbi suprà, dum in vltima conclusione, col.*562. tenet in Regno Valentiæ pecuniam promissam in ludo in conscientia soluendam esse lucranti: quia in legibus illius Regni nihil decernitur circa has promissiones, præterquam quod lucratos non possit exigere in iudicio. Ex hac namque speciali lege illius Regni, præter supra adductas pro hac secunda veriori & magis communi sententia negatiua, conuincitur non esse tenendam etiam in Regno Valentiæ prædictam suam sententiam, sed nostram communem.

9 Limitatur tamen præcedens magis communis sententia negatiua, si promissio soluendi, quod fuerit amissum in ludo iuramento fuerit roborata: tunc enim solutio omnino facienda est ob reuerentiam iuramenti, & quia potest seruari absque interitu salutis æternæ; quamuis possit statim apud iudicem fieri repetitio argumento *cap. debitores de iur. iuran.* ¶ Limitatur primo si im- 10
petretur prius absolutio à iuramento, qua obtenta non tenebitur soluere, vt resoluimus cum Nauar. *d. cap.*53. *num.*6. *cum sequentibus*, & post nos Instructor. negotiant. *vbi suprà, dict. cap.*22. *versic. sit igitur*, & *in versic. secunda, pag.*86. *cum sequenti*, est communis secundum Eman. Rodrig. *in sua Summa cap.*173. *del juego, n.*9. & Henriq. *vbi supra, litt.* O. & Azeued. *in d. l.*8. *n.*6. & Molina *vbi suprà, col.*1682. & Ludouic. Carb. *d. quæst.*42. *vers. secunda conclusio*, vbi quod est doctrina verissima & communis, & Salon *vbi suprà, vers. ad intelligendam, col.*560. *in principio.* Eam tamen veram esse intelligit Molina *vbi suprà, col.*1683. *versiculo, quapropter*, quando mens iurantis fuit solum se astringere ad non denegandam lucranti traditionem: secus si mens iurantis fuit se astringere ad efficiendum peculiari iure illud suum, quasi iuramentum corroboraret promissionem ac contractum mutuum: quia tunc non posset illud repetere: imò neque potestas publica posset tunc relaxare illi iuramentum, vt repeteret, aut non solueret. Sed de hac vltima mente iurantis non agimus, sed de solo iuramento de soluendo quod amissum fuerit in ludo. ¶ Quod si promisit 11
cum iuramento soluere & non repetere, teneretur ad vtrumque seruandum, nisi impetret absolutionem ab vtroque iuramento vt resoluimus *d. c.*53. *n.*9. de iuram. confirm. etsi contrarium in hoc vltimo nouissimè probet Molina Theolog. *vbi suprà, disp.*515. *col.*1683. non enim ducor tantum fundamentis à se ibi relatis, sed etiam quia iuramentum hoc non videtur cum iudicio & discretione præstitum, sed affectu & calore ludendi, & sic deficit vnus comes ex tribus quos iuramentum licitum habere debet.

Iure nouissimo regio in his Regnis Castellæ 12
& Legionis expressè approbata est præfata sententia negatiua, nempe regia pragmatica lata Matriti ab inuictissimo Imperatore Rege nostro Carolo V. eiusque matre ano. 1528. quæ hodie inseritur in hac l. nostra 8 quæ ita se habet. *Mandamos que de aqui adelante ninguna persona de qualquier estado o qualidad que sea pueda jugar, ni juegue à credito, ni fiado, aunque sea juego de pelota, ni otro de los tolerados y permitidos en estos Reynos. Y si jugaren los dichos juegos à credito ò fiado, mandamos à las nuestras justicias que no condenen, ni executen en las tales personas, ni en sus bienes, ni de sus fiadores, lo que assi debieren de los dichos juegos à credito, ò fiado. Y por la presente damos por ningunas qualesquier obligaciones, escripturas ò promesas, que las tales personas cerca dello hizieren, &c.* Et huius l. regiæ meminerunt omnes præcitati nostri Cohispani ab Alphons. de Castr. & Dominic. de Soto inclusiuè vsque ad nouissimos, profitentes proculdubio in his Regnis promissionem factam inter ludentes pecunia credita nullam effici & inutilem, & ideò etiam in animæ iudicio nullam habere vim, nec obligationem inducere, sicuti nec in foro iudiciali, quod vltimum ipsa lex regia expressim decidit, atque præcipit, quæ cum sit iusta habet vim in vtroque foro, vt affirmant nuncupatim Couar. *d. num.*8. *versiculo, ego sanè*, post Castrum quem citat; Nauar. *cap.*19. *num.*17. & Salon *vbi suprà, versiculo, obseruemus vltimo*, & Ludouic. Carbo *dict. quæstione* 42. *in prima conclusione*, vbi *in versiculo, primò patet*, quod hanc constitutionem

regiam

regiam Doctores Hispani commendant tanquam maximè Reipublicæ vtilem, & quod reuerà commendanda est, & digna quod vbique statueretur & seruaretur, Anton. a Corduba *in sua Summa quæst. 54.* Alcocer *de ludo, quæst. 30.* Instructor. negotiant. *vbi supra d. cap. 21. in principio*, & Emanuel Rodriguez *d. c. 173. n. 9.* necnon & Azeued. *in d. l. 8. num. 5.*

13 Ampliatur huius nostræ l. decisio vt procedat etiamsi pignora, aut fideiussores promissioni soluendi quod in ludo fuerit amissum accesserint, vt constat ex nostra l. ibi, *que no condenen ni executen en las tales personas, ni en sus bienes, ni de sus fiadores lo que assi dieren de los dichos juegos à credo ò fiada*, & in terminis ita tenent plures quos refert & sequitur Emanuel Rodriguez *vbi suprà, num. 9. in principio.*

14 Limitatur tamen si promissioni huiusmodi iuramentum accesserit de soluendo, tunc enim vel solutio necessario facienda est, & posteà poterit solutum repeti, vel absolutio à iuramento prædicto prius impetranda est, vt resoluimus cum communi. Quibus non obstat nostra l. 8. quia vt prædiximus non loquitur in ea specie.

SVMMARIVM.

1 *Lucrans pecuniam in ludo non præsentem, sibi tamen solutam, an in conscientiæ foro eam accipere & retinere possit? & numeris sequentibus.*

5 *Promissiones, seu cautiones factæ post ludum de pecunia amissa soluenda valent.*

De lucrante in ludo pecuniam creditam, sibi tamen postea solutam, an possit eam accipere & retinere in foro conscientiæ?

QVÆSTIO CI.

1 QVÆRO secundò circa eandem l. 8. an qui lucratus fuit ad ludum non quidem pecunia præsenti nec apposita, sed sub credito, sibi tamen posteà fuit soluta à perdente, possit tuta conscientia eam recipere & retinere?

Et quidem quod non debeat recipi, & si recipiatur non possit retineri, sed omninò restituenda sit perdenti, etiam antequam repetatur, perspicuum videtur ex decisione nostræ l. 8. qua talis promissio redditur nulla & inualida in odium ludentium & propter bonum Reipublicæ: ergo sic lucratum recipi, aut retineri non potest, si soluatur, tanquam ex titulo nullo & reprobato iustissimis ex causis. Nec consolidatur voluntate & consensu partis soluentis, quasi possit legi pro se introductæ renuntiare argumento *l. pen. Cod. de pact. & l. si quis conscribendo eum simil. Cod. de Episcopis & clericis*, quoniam lex nostra data est non solum in fauorem illius, sed & in bonum commune vt dicebamus. Posset tamen fieri libera donatio, quamuis semper subolereret fraudem propter causam & occasionem præcedentem, ob quam fit solutio, nempe ludi, & ita in terminis hanc partem probat Dominicus à Soto *lib. 4. de iustitia & iure, q. 5. art. 2. in versiculo, verum autem non est hic*, cum quo simpliciter absque discussione aliud agentes transiuimus *in nostro tractatu de iuram. confirmat. 1. p. c. 53. sub num. 1.* ibi, *& si soluerit alter*, & *n. 9.* & sequitur Metimna *in sua instructione confesso.* quorum opinio tutior est secundum Ludouic. Lopez in suo instruct. negotiant. *lib. 2. c. 21. versic. sed quid, an lucrans?*

His nihilo secius non obstantibus contraria 2
opinio satis probabilis est, atque vsu confirmata, ac proinde securè sequi potest. § Nemo nam- 3
que lucrifacta in ludo, etiam illicito, ab eo, qui donare potest, absque dolo, metu & fraude, tenetur restituere de præcepto etiam pauperibus, vt sentit vtique Thomas 2. 2. *quæst. 32. artic. 7. ad secundum*, & explicant Maior, Adrian. & Caietan. *in summa, verbo, ludus*, & cum eis secundum veriorem opinionem Nauar. aduersus Abb. & Gabriel. vt resoluimus *supra hoc libro, alia quæstione.* Loqui enim videtur Nauar. in nostro casu, scilicet, quo impignorata fide pecunia credita luditur, dum inquit, *quia neque quod in sponsionibus* (id est promissionibus soluendi lucratur) *est necessariò restituendum, quidquid sit de peccato*, ita ipse *in Manual. c. 19. num. 18. vers. octauò*, ibi, *quia secundum*, quamuis rectè inspectus reuerà non loquatur in ludis chartarum sub credito factis, sed in sponsionibus, id est, *en lo que se gana en apuestas.*

Verum & secundò probatur hæc pars ex eodem Soto *lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 5. artic. 3.* vbi ait, de contractibus minus solemnibus, qui iure sunt irriti, quod iura humana nihil aliud volunt, quam quod in iudicio tales contractus habeantur nulli, non autem quod ipso facto translatio sit nulla: ergo ita dicendum videtur in proposito nostram l. regiam, de qua agimus, nihil aliud voluisse quam quod tales promissiones in ludo factæ soluendi perditum in iudicio habeantur nullæ & executioni non mandentur; non autem quod sic promissum si lucrifactum fuerit & solutum lucranti, ipso facto translatio lucri soluti sit nulla.

Hoc autem argumentum etsi apparens videatur, ex eo corruit, quoniam longa est differentia inter contractus omnino reprobatos à iure, & eos qui probati & liciti sunt, attamen requirunt certam quandam solemnitatem ab eodem iure ad hoc vt valeant, vt fraus & læsio euitetur contra minores & Ecclesias, quibus iura miram in modum meritissimè prospicere voluerunt. In prioribus enim omnimoda prohibitio est, ac proinde consensus contrahentium, & sic ludentium ad creditum eos validare non potest, cum rei sic prohibitæ ob bonum publicum operam dent, vnde eorum occasione lucrum ludentes habere non possunt. In his autem propter consensum partium, & iustitiam contractus, nulla fraude, aut læsione intercedente, quia rectè & sic secundum veritatem rei, licet non ritè secundum solemnitatem iuris, bene datur vera translatio dominij, atque retentio ipsius in conscientia.

Nihilominus tamen hanc secundam partem 5
tenet contra priorem Frater Angles *in suis floribus Theologic. quæstionum*, circa interpretationem legum annullantium contractus, quando expressè vel ex vsu non interpretante non impediunt translationem dominij, quem refert & sequitur Ludouicus Lopez *vbi supra, dict. c. 21.* latè agens de hac quæstione, professus quod licet opinio Soti & Metimnæ prior tutior sit, hæc

hæc tamen secunda opinio illi contraria satis probabilis est: Ideo non videtur condemnandus lucrans restituere in conscientia pecuniam, quam sic acquisiuit, ante repetitionem in iudicio, si nolit, nec ideò indignus absolutione est reputandus, quia probabilitat satis opinionem sequitur, quæ est Magistri Bañes Cathedratici Salmanticens. affirmantis quod nisi perdens petat publicè in iudicio, non est ei restituendum lucrum acquisitum in ludo sub credito, & asserit etiam hanc l. regiam Matriti conditam non esse vsu receptam, præsertim inter nobiles, qui probro sibi ducunt si promissa perdita in ludo non soluant, nisi soluta rursus sibi restituantur. Ea quo probata satis manet (inquit Ludouicus Lopez *vbi suprà*) hæc sententia contra Sot. & Metimn. quam ad litteram refert & inquit sibi videri multum probabilem Emanuel Rodriguez *dicto cap.* 173. *num* 9. & affirmat Frater Michaël Salon *de iustitia & iure, in secunda secundæ*, D. Thom. *quæstione* 5. *de domin. artic.* 6. *versiculo, obseruemus vltimo, col.* 560. cum sequenti, quod iuxta grauissimos Doctores nostri temporis lex nostra sic intelligitur, vt qui promisit non teneatur in conscientia soluere credita, sed qua parte statuit (seu potius voluit, seu sensit) vt si is qui perdidit soluat, lucrans non possit recipere, nec retinere, videri apud Hispanos fere impossibilem: quoniam, vt est Hispanorum ingenium & conditio, si soluenti pecuniam, quam data fide perdidit, is, qui lucratus fuit, vellet illam restituere, nollet eam ille vllo modo recipere, sed indignaretur veluti de iniuria sibi illata, & ita ex hac parte non obligare, nisi vel adueniente iudicis sententia, vel si is, qui soluit, postularet sibi reddi soluta. Et quod confirmatur hæc sententia vsu & consuetudine, quæ est optima legum interpres: videmus enim maximam partem magnatum, quorum multi viri probi sunt & timorati, ludere pecunia credita, & quæ lucrantur deinde cum sibi soluuntur recipere ac retinere, nec propterea sentire se obnoxios restitutioni, aut à propria conscientia accusari, aut obligari à confessariis prudentibus & peritis ad ea, quæ sic lucrati sunt & receperunt, restituenda. Eandem opinionem breuiter sequitur Ludouic. Carbo *de restitutione quæstione* 42. *in prima conclusione, versiculo secundò*, dicens quod qui perdiderunt in ludo possunt huic iuri renuntiare, quod nobiliores faciunt, vt ipsis aliàs fides habeatur, quamuis sciant promissiones illas esse irritas: eandem etiam partem sequitur Henriquez *in sua Summa Philosoph. moral. tom.* 1. *lib.* 7. *de indulg. cap.* 35. *sub littera N.* vbi alios refert, & Azeued. *in d. l.* 8. *num.* 3. & 8. & 9. & Molin. Theolog. *secunda parte, de iustitia & iure, disputatione* 515. *col.* 1684. Et quidem non est dubium, hanc sententiam magis communem esse & vsu atque consuetudine probatam, ac proinde securos reddere in conscientia sic accipientes, & retinentes quod in ludo sub credito lucrati sunt sibi postea solutum, si aliud non obsistat. Licet enim l. nostra regia 8. ob bonum publicum introducta & lata sit, ideoque idem non posset renuntiari, idem quidem verum est à principio, & in sua principali expressa decisione, nempe quod pecunia credita ludi non possit, & quod promissiones super amisso soluendo sint nullæ & exequi non possint: cæterum ea post factu, pecunia lusa iam amissa, quis prohibet amittentem eam sponte soluere?

6 Sic etiam probari potest quod eadem decisio principalis nostræ l. 8. non procedat quoties ex post facto ille, qui sic perdidit pecuniam, noua schedula & promissione se astrinxerit amissa soluturum: promissiones namque tempore ludi factas lex regia tantum irritat; non vero ea postfacto emanatas, vt rectè perpendit Azeued. hic *num.* 10. Re nunc plenius & ex proposito discussa, omnibusque perpensis & consideratis, hæc secunda sententia proculdubio est sequenda.

SVMMARIVM.

1 *Ludentium ad pilam vltra permissam quantitatem pœna an toties quoties exceditur ante sententiam incurratur? & numeris sequentibus per totam quæstionem.*

De ludentibus ad pilam vltra quantitatem iure regio permissam.

In l. 9 *tit.* 7. *lib.* 8. *nou. collect. reg.*

QVÆSTIO CII.

QVÆRO circa l. 9. titul. 7. lib. 8. nouæ collect. reg. qua cauetur, *que en va dia no puedan jugar al juego de la pelota, ni a otros juegos aunque sean permitidos, mas de treynta reales en dineros; aunque digan juegan por otros. Y que en los dichos juegos no ayan trauiesas. Y que no se puedan jugar preseas, ni prendas, ni otra cosa, en poca ni en mucha cantidad, ni à credito, ni sobre fiado, ni sobre palabra, so las penas en esta ley contenidas.* 1

An primi successus ludi spectandi sint, vel postrema ludi alea? nempe si varia vice, atque vt ferè semper in ludo accidere solet, aliàs secunda, aliàs aduersa fortuna successerit, vtrum statim antequam ludus compleatur dicatur commissa esse pœna, si quantitas hac lege definita excedatur, vel expectandus sit finis & euentus vltimus ludi? 2

Et videtur quidem, statim quod huius l. quantitas transgreditur etiam ante finitum ludum pœnam committi, ex litera nostræ l. ibi, *no puedan jugar mas de treynta reales en dineros, por que no dize perder ni ganar*: ergo statim quod ludentes excesserint dictam quantitatem verificatur dispositio nostræ l. eiusque pœna committitur, quia vbi conueniunt verba legis, ibi eius dispositio locum habet argumento *l.* 4. *§. toties, ff. de damno infecto, cum simil.*

Secundò, quoniam animus & voluntas distinguunt maleficia, vt in regula iuris; sed in nostra specie constat de animo transgrediendi legem: patet, quia vltra Summam nostræ l. vno ictu luserunt summam maiorem, ergo incurrunt eius pœnam. Nec est quod expectemus vltimam ludi aleam, seu fortunam.

Tertiò, quia si statim quod ludentes ludunt vltra taxam huius l. recederent à ludo, prout possent, proculdubio pœnam nostræ succurrerent: ergo etiamsi sponte in eo permaneant non euitabunt pœnam iam commissam. Nec ius voluntate possunt desinere esse delinquentes in præiudicium pœnæ fisco applicandæ *l. qui ea mente* 67. *ff. de furt.*

Sed nihilominus contraria sententia mihi 3 magis

magis placet. Primò, quoniam lex nostra est pœnalis, ac proinde debet in suo casu propriè verificari, nec extra eum trahenda est iuxta iura vulgaria; sed ipsa loquitur in ludentibus vltra quantitatem triginta ducatorum vno die: ergo intelligitur de ludo perfecto, hoc est integro, absolutoque, atque consummato. Sed in primis aleis vniuscuiusque ludi hoc non verificatur, nec in secundis, aut vlterioribus interim quod durat ludus, quoniam dum quis est in ludo adhuc durat ludus, idemque ludus est, & non diuersus, & potest hinc inde fortuna secunda vel prospera contingere atque versari, vt experientia docet quotidie iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam *in l. infitiando, §. infans, num. 1. ff. de furt.* de qua *suprà quæst. 98. num. 1.* ergo priuni ludi successus non debent considerari, sed euentus ipsius ludi spectari debet.

Secundò, & potissimè ex verbis nostræ l. ibi, *sopena que por la primera vez, assi el que lo perdiere, como el que lo ganare, &c. caya è incurra en pena, &c.* quibus verbis apertè lex respicere videtur, ad hoc vt incurratur eius pœna, exitum & vltimum ludi successum. Tunc, quia propriè pro prima, secunda, vel tertia vice dici non potest, nisi in quolibet ludo consummato, imò & sequuta condemnatione, vt supra dicebamus cum Auend. *quæst. 98. num. 5.* Tertio etiam, quia amitteret, vel lucrari absolutè quis dici non potest in ludo nisi ipso consummato, & ab eo, recedentibus lusoribus, quia dum quis est in ludo adhuc est spes perditionis, iuxta doctrinam præfatam Bartoli communiter approbatam; sed lex nostra meminit vtriusque verbi: ergo de lucro vel amissione propriè & verè sumptis intelligenda est, præcipuè cum sit pœnalis argumento regulæ iuris, *odia restringi, &c.*

Tertiò, quoniam si aliud diceremus, sequeretur inde quòd ex vnomet ludo pluribus pœnis possent ludentes condemnari, nempe si in eodem pluries excederent quantitatem ab hac l. præfinitam, vt facilè contingere potest. Hoc autem nemo sanæ mentis dicit, nec iure dicere potest, neque in praxi est admissum, quia nemo ex vno solo ludo condemnatur vnquam pluribus pœnis nostræ l. sed tantum vna pœna pro qualibet vice, hoc est, pro vno ludo absoluto & completo, in quo quantitas à lege permissa exceditur, etiamsi pluries in eodem ludo iactetur: ergo prior opinio non est amplectenda, & ita in terminis hanc nostram probauit Ioann. Palladnr. *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 6.*

4 Cæterum si quis pluribus ludis diuersis in vno eodemque die excesserit quantitatem 30. ducatorum, de qua in nostra l. licet in vnoquoque ludo vltra eam non lusserit perdendo, aut lucrando, simul tamen iunctæ istæ plures vices quamuis diuersæ eam excedunt, crederem proculdubio pœnam commissam, quoniam lex nostra non prohibet simpliciter ludi qualibet vice vel ludo vltra 30. ducatos, sicut l. 2. huius tituli 7. prohibuit indistinctè *jugar a los dados y naypes, sopena que por la primera vez pague seyscientos marauedis, &c.* vt ibi cauetur. Sed adhuc nostra l. 9. prohibet *que en vn dia no puedan jugar al juego de la pelota, &c.* ergo non quilibet ludus per se attendendus est, sed quantitas amissa vel lucrata quolibet die, siue vna siue pluribus vicibus, quæ omnes vnius diei ad incurrendam pœnam huius legis ab eadem pro vna vice reputantur, nempe relatæ ad vnum diem. Quod secus esset si temporis vel diei mentio non fieret, vt in casu dictæ l. 2. vbi idem resoluimus respectu prohibitionis & pœnæ illius: nunc autem stando in specie & prohibitione nostræ l. 9. diuersum iudicamus ex litera & diuerso modo prohibendi eiusdem legis, quam ita intelligo censeoque intelligendam, & post hæc scripta idem tenuit Azeued. *in hac l. 9. num. 1.* 10

Ad primum fundamentum contrarium pro prima parte, supra adductum respondemus iam cessare ex secundo a. nostræ veritatis & tenendæ. 11

Ad secundum respondemus, verum quidem esse animum & voluntatem distinguere maleficia; sed tamen in proposito nostro docemus animum ad integrum & absolutum ludum considerandum esse ex litera nostræ l. vt supra consideratum. Et præterea solum animum & voluntatem declaratur & ostenditur: factum autem in specie nostra integrum, non verò cœptum accipi debet, & sic ex perfecto & consummato ludo resultans.

Ad tertium respondemus, quod si statim amissa vel lucrata quantitate prohibita recederent lusores à ludo, committeretur pœna nostræ l. quia ludus esset consummatus, quod nostra l. respicit atque requirit: at verò continuando ludum, cùm ipse adhuc duret, non inspicitur nisi quod superest lusoribus ab eo non recedentibus. Itaque cum à voluntate eorum dependeat tempus, quo durare debet ludus, possunt pro libito eum procedere vel abbreuiare, & dum non recedunt dicitur ludus esse in fieri & non factus, perfectus vel absolutus, ac proinde eo durante pœna etiam est in suspenso an incurratur vel non: ideoque fisco ex eiusdem ludi perseuerantia, cùm interim nihil iuris sit ei acquisitum, nullum præiudicium fieri considerari potest.

IN TITVLVM OCTAVVM,

Lib. 8. nou. collect. reg. *de los rieptos y desafios.*

SVMMARIVM.

1 *Duellum, Monomachia & singulare certamen quid sit, & de horum praxi? & numer. in sequentibus per totam quæstionem. Et quod hæc minimè permittere debent Principes, & plura alia in materia disseruntur.*

De Duello, Monomachia & singulari certamine, de quibus etiam agitur latè in quæstione statim sequenti.

In ll. tit.8. lib.8. nou collect.reg.

QVÆSTIO CIII.

1 QVÆRO circa leges tituli 8. lib.8. nouæ collect.reg. *de los rieptos y desafios agentes*, quid sit Duellum & Monomachia, & de eius forma ac praxi?

2 Principio obseruandum est, inter species purgationis vulgatis, Duellum, seu singulare certamen, aut Monomachiam poni *cap.2. de purgatione vulgari.*

3 Duellum igitur, quoad nostrum propositum attinet, propriè & strictè sumptum, singulare certamen duorum hominum dicitur, & solius cum solo pugna. Duellumque in purgatione vulgari erat certamen duorum ad purgationem illati criminis initum, quo victor purgatus, victus pro conuicto habebatur *dict. cap.2. de purgat. vulg.* Duplexque illa pugna erat, equestris & pedestris, talisque formæ & modi, quo conuentum erat inter pugnaturos, vel ab illis, qui Monomachiæ præerant.

4 Monomachia dicitur etiam quasi vnica pugna vel singulare certamen capite Monomachia *2.quæst.5.* à μόνος, quod est vnum, & à μάχη, id est pugna, quasi vnius pugna, Salon *de iustitia & iure, in 2.2. D.Thom.quæst.64. art.3. col.1160. in principio.*

5 Erat autem alia species Monomachiæ, quæ non purgationis causa, sed vel vitium probandarum & periclitandarum sponte inter aliquos fiebat, vel vt spectaculum præberent populo, ex quibus qui virtutis causa id facerent non erant infames, vt pugiles in sacris certaminibus, &
6 alij similes. ¶ Qui autem, vel opera se locabant vt cum bestiis singulari certamine congrederentur, vel gladiatorio munere publicum spectaculum sanguine proprio ederent, infames fiebant *l.1. §. item senatusconsulto cum duobus §§. sequentibus, ff. de postulando. l. Athletas 4. ff. de his, qui not. infam. l. qua actione 7. §. si quis in colluctatione, ff. ad l. Aqui.* ¶ Sed hæc gladiatorum cruen-
7 ta spectacula sublata fuerunt tanquam in domestica quiete & in otio cuilibet horrenda *l.vnic. Cod. de gladiat lib.11.* Petrus Gregor. *in syntagm. iuris vniuersi, lib.39.cap.5.num.25. & lib.48.c.16. num.4.*

8 Fuerunt & aliæ Monomachiæ ad ostentationem virium introductæ, quibus congredi soliti erant depugnantes, vulgò *torneamenta* dicta, quorum detestabiles nundinas, ad quas milites ex condicto soliti erant concurrere improbat & prohibet ius Pontificium, vnde mortes hominum & pericula animarum sæpè prouenirent, atque morientibus in torneamentis denegat Ecclesiasticam sepulturam *cap.1. de torneament.* tametsi hasta decertare leges Romanorum concederent *l. solent, §. Senatus, ff. de alea lus. & aleat.*

9 Solitæ etiam erant fieri maximæ illæ exercitationes pugnarum ab otiosis militibus in acie, vel in honorem Heroum, vt colligitur ex Dicto Cretens. *lib.3. de bello Troiano*, vbi refert plura certamina, à quo eadem sigillatim desumpsit Petrus Gregorius *dicto capite 16. numero quinto.*

Praxim autem iudiciariam & formam horum reptorum præfigunt leges huius tit.8.

Et quamuis duellum huiusmodi improbauerint iura, vt latè docebimus infra quæstionem proxima; quinimo & permittit Deus plerumque in istis duellis innocentes ab eo, quo accusantur crimine, succumbere & necari propter alia eorum peccata, vt *in d.c.2. de purgat. vulgar.* & ita Rhotarius Rex, quia incerti sumus (inquit) de iudicio Dei, & multos audiuimus per pugnam sine iusta causa suam causam perdere; sed propter consuetudinem gentis nostræ Longobardorum legem impiam vetare non possumus *lib.1. leg. Longobard. tit. de Monomach.* quibus rationibus etiam mores gentium plures inter Christianos castigantur. Præualuit tamen malitia ho- 11
minum, vt necessarium fuerit aliquando permittere legibus Germanorum, Hispanorum (ecce de nostris) Longobardorum, Gallorum, vt videre licet apud libros Bellisarij Neritinorum Ducis *de singul. certam.* & in legibus proximè nominatarum nationum. De nostra Hispanica sunt leges huius tituli hoc permittentes iuxta earum formam, & in constitutione Philippi Regis Gallorum anno 1306. quam explicat Guid. Papa *decis.617.* cum aliquibus sequentibus vsque ad decisionem 624. & Ioan. de Ligna. *in tractatu de duello.*

Sed cum improbi mores vix omninò extrudi 12
potuerint, necessarium fuit illis, ne laberentur in peius, leges aliquas pro freno adijcere, vt paret ex nostris legibus, atque ex consuetudine Longobardorum refert plures Petrus Gregorius *dict. cap.16. num.8.* quin *num.10. cum seqq.* latissime præfigit formam præscriptam legitimo duello habito, eiusque praxim & cæremonias, quas curiosi videre gaudebunt.

Duellum tamen nonnisi ab eo, qui habet vitæ 13
necisque potestatem, permitti potest, & sic à Principe. Priuati igitur, qui sibi indicunt propria auctoritate, non sunt immunes à crimine læsæ Maiestatis & homicidij pœna, si illud commiserint in Monomachia propria auctoritate delata & suscepta, vt latè probat Petrus Gregorius *dict.cap.16.num.9.* vbi quod nec ius est in Rectoribus Prouinciarum, vel ducibus exercituum concedere inter suos milites duellum. Quamuis enim gladij ius acceperint à Principe, illud tamen limitatum fuit, vt in hostes hoc iure vterentur, sicut & miles ius necandi, sed hostem, non regnicolam habet: ideoque, si tanta temeritate & superbia duces, vel exercitibus præfecti impellantur, vt Monomachiam permiserint, rei fiunt maiestatis, quia cum hac causa priuati sint, inconsulto Principis bellum gerere dicuntur & delictum militum habere, & pro potestate quam non habent Principes agunt, quæ capita ad legem Iuliam maiestatis pertinent *l.3. ff. ad l. Iul. maiestatis.* ¶ Et quamuis ex vrgenti aliqua causa Rex 14
ipse tolerare posset secundum Bald. *in l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure, quæst.8. ad fin. num.7.* vbi etiam Iason. *num.31.* & Claud. de Saylel. Dec. *consil.487. in quæstione & consil.686.* magnificus dominus Pyrrhus, Tiberg. Docian. *1.tom. tractat. crimin. cap 19. num.4.* ¶ nullatenus tamen id con- 15
cedere valet secundum Caietan. quem refert & sequitur Nauar. *in Manual. cap.11. num.39. versiculo 34.* ibi & quamuis, & *in dict. versi. 34 post princip.* enumerat duos casus, in quibus id licet. Primus est, quando Rex quispiam iniustè impugnatus

pngnatus videt ſe viribus inferiotem alio ad deſ-
16 cendendum in prælium. Secundus eſt, quando aliquis falſo accuſatus ſe interimendum præuidet, vel iniuſtè ſibi membrum aliquod amputandum, niſi, duellum acceptanerit, ſecundum Caietan. *in 2. 2. quæſtione 95. art.* 8. idem Nauar. *c. 15 n. 9.* de cuius veritate iufra agemus quæſtione ſtatim ſequenti.

17 Nunquam tamen etiam in caſu permiſſo induci poteſt bellum, niſi autboritate regia, vel curię Parlamenti in Regno Franciæ ſecundum Gnilier. Bened. *in c. Raynutius, verbo, mortno itaqne teſtatore el primero n 29. de teſtament.*

18 Sic Cæſar noſter inoictiſſimus in Pinciaoo oppido quondam poſt reptatum factum tribuit licentiam quibuſdam ſtrennis militibus ad duellum, teſte oculari Salone de Pax *in l. 1. Tauri, nnmer* 419. vbi quod ipſis ad pugnam accedentibus io foro dicti oppidi, Cæſare ipſo præſente, pleriſque etiam militibus complura accurate ad rem illam fuerunt præparata, quibus tota dies fere conſumpta fuit, & denique manus ad prælium conferentes vnico ſolum ictu eorum certamen fuit expeditum.

19 Nihilominus tamen Principes duellum permittere oon debeot, aut concedere, aliàs peccarent mortaliter, vt cum aliis probat Iaſ. *conſ.* 144. *n. 21. verſiculo ita quod duellum*, & *n. 22 lib. 2.* qui paolo ante ioquit, quod nec ioſſus nec licencia ſuperioris excuſat ſecundum Rhophio. comentar. quia agitur de periculo animæ.

20 Hodie autem poſt Conciliom Trident. *ſeſſ. 25. cap. 19. de reformat.* non licet Principi alicui, vel Reipublicæ in aliquo caſu permittere duellum: ergo à fortiori nec liceotiam aut facultatem aliqoo modo concedere, vt patet ibi: Imperator, Reges, Duces, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine domioi temporales, qoi locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio Ciuitatis, caſtri ac loci, in quo, vel apnd quem duellum fieri permiſerint; quod ab Eccleſia obtinent, priuati intelligantur, & ſi feudalia ſint directis dominis ſtatim acquirantur, per quem text. ita planè profitentur Nauarr. *vbi ſuprà, in vtroque loco*, Ignat. Salxed. in addit. ad Bernard. Diaz *in ſua pract. crimin. Canonica cap.* 100. *litteta A.* Petrus Gregor. *d. cap* 16. *nnmer.* 24. vbi quod ex hoc Concilio reuocatur extranagans Ioann. XXII. *titulo de torneam.* incip. *quia in futurorum euentibus*, per quam tollebatur ſancta conſtitutio Clementis V. qui prohibuerat torneamenta ſeu decurſoria, quæ vocantur *Ionſtes*, quæ habent monomachiæ periculum, & quod melius certè eſt redire ad banc conſtitutionem quod & Henrici ſecundi Regis Galliæ caſus & infœliciſſimus euentus docuit. Eandem concluſionem ex dicto decreto Concilij Trident. probauit Salon *de iuſtitia & iure vbi ſuprà, in tertia concl. col.* 1164. dicens quod hæc concluſio addit aliquid ſupra communem ſententiam Doctorum, qui præceſſerunt Concilium Trident. qui omnes concedebant licere Principibus io aliquo caſu ſcilicet, ex magna & vrgenti cauſa, non quidem dare licentiam ad duellum, ſed illud tantum permittere: & ex his deducitur quantum errent, qoi ad honeſtandam iniquitatem duelli quibuſdam modis argumentantur, fundantes ſe in defenſione ſui honoris, quibus ibidem ſatisfacit. Idem etiam Concilium ad eandem concluſionem citat, eiuſque deciſionem nuncupatim recitat Petrus Nauarr. *de reſtitutione 1. tom. lib. 2. cap. 3. num* 292.

SVMMARIVM.

1 Rietos y deſafios *an ſint in vſu in Hiſpania? & an ſint liciti hodie? per totam quæſtionem. Reſolnitur eſſe hæc omni iure prohibita, latéque hoc probatur, & plura in propoſito adducuntur. Et num. 15. limitatur duobus in caſibus vt ibi.*

De los rietos y deſafios ſi eſtan en vſo en Eſpaña, y ſi ſon licitos ò no?

QVÆSTIO CIV.

QVÆRO ſecnndò circa eaſdem leges tit. 8. *de los rietos y deſafios* loquentes, & ſic de duello ſingulari certamine, & monomachia, an hodie in noſtra Hiſpania ſint in vſo? Denique an iuri repugnent, aut ſit licitum vel illicitum duellum? 1

2 Et videtur primò leges prædictas deberi ſeruari, quoties caſus contigerit, patet quia ſunt poſitæ in hac noua collectione legum regiarum, condita & approbata à noſtro Rege Philippo ſecundo ann. 1566. vt conſtat ex l. & pragmatica poſita in principio eiuſdem, vbi præcipitur *que ſe guarden, en complan y executen las leyes que van en eſte libro, y ſe juzguen y determinen por ellas todos los pleytos y negocios que en eſtos Reynes occurrieren.*

Secundò ex lege 1 Tauri ibi: *Otro ſi en hecho de los rietos ſea gnardado aquel vſu y coſtumbre, que fue vſado y guardado en el tiempo de los otros Reyes y del nneſtro*, & ita per illum textum notat ibi Burg. de Paz *nnm.* 412. circa reptatum conſuetudinem eſſe obſeruandam, quæ vigebat tempore legis Alphonſi, & eius prædeceſſorum, & quod ita hac Regis Alphonſi lege conſuetudo reptandi probatur: de quo reptatu abunde habetor foro legum, *tit. 21. lib. 4. & 7. p. tit. 3. & ordinamenti lib. 4. tit. 9.* ex quo reptatu duellum plerumque oritur, vt *in l 4. tit. 3. p. 7 & l. 6. tit. 21. lib. 4. for. & l. 9 tit. 9. lib 4. ordinamenti*, & quod ita *in l. 1. tauri* conſuetudo reptandi non tautum, quiuimo & duelli mos palàm comprobantur.

3 Quinimo & Dauid Sanctum & Goliam monomachiam iniiſſe legimus, ſicut Sacra prodit biſtoria: & ſic duello Goliæ & Dauidis, illo pro Philiſteis, hoc pro Iudæis decertante, bellum maximum ſolutum eſt victo Goliath per Dauidem in ſingulari cum ſuis conditionibus pacto certamine.

4 Sic etiam quando Vandali ex patriis regionibus egreſſi cum Rege Gundarico Galliis vaſtatis poſteà ad noſtras Hiſpanias tranſiſſent, & pariter Sueul, id eſt, Alemani Gallaeciam apprehendiſſent, & fuiſſet inter hos populos orta quæſtio, & collegiſſent vires belli vtrinque, nè multitudo clade interiret, conuenerunt vt diſcrimen duobus pueris bellantibus committeretur, & ita puero vtrinque in duellum emiſſo, pars Vandalorum victa ſuccubuit, interfectoque illorum puero Traſimundus ſucceſſor Regni in locum Gundarici ceſſit Hiſpania cum ſuis:

ita Gregor. Turon. *lib.* 2. *Histor. Franc. cap.* 2. & Petrus Gregor. 3. *p. syntagm iuris vniuersi. lib.* 48.
5 *cap* 16. *num* 6. ¶ Et quod iure communi & etiam Longobardorum licitum esset duellum, probat cum aliis Caesarius *in sua praxi criminali in parte, vndecima excusatur, num* 4. & 5. *pag.* 211. *column.* 2. vbi quod postea fuit prohibitum, nisi in duobus casibus, & in his remansit statutum, vt in morte absconsa siquis proditorie, aut veneno aliquem occiderit, & in crimine laesae Maiestatis, vt cessantibus plenis probationibus, & stantibus indiciis inferebatur duellum. Si verò offerebatur probari, & posteà deficiebat in probatione, non erat locus duelli, cum semel viam probationis elegerit, vt statuitur in constitutione Regni monomachiam per Andr. & Matth. 5. notab. & alios, quos ibi refert. Et inquit Paulus Paris. *consil.* 31. *numer.* 2. quod considerata facti contingentia, de qua ibi, & quod hodierno tempore inter ipsos milites ex ipsa obseruatio communiter concluditur, duellum permitti, vt colligitur ex decisionibus ibi per eum citatis, & numeris sequentibus per totum consilium plures quaestiones in materia duelli discutit, atque resoluit nec non & Hieronymus Gratus *respons* 4. *n* 1. *cum seqq. lib.* 2. & alij plures congesti per Salon de Paz *in l.* 1. *Tauri, num.* 420. & Petrum Zened. *collect.* 117. *in Decretal.* ad sunt praeterea quàm plures tractatus de duello latissime agentes.

6 His tamen non obstantibus contrarium proculdubio est tenendum in praxi. Primum leges nostri tituli 8. eiusque materiam neque in reptatione, neque in duello esse hodie in vsu, vt affirmat. Gregor. Lopez *in l.* 1. glossa vnica *in fin. titul.* 3. *p.* 7. & Didac. Perea *in l.* 1. *tit* 9. *lib.* 4 *ordinam col.* 1489. *in principio*, & Azeued. *in l.* 10. *huius tit n.* 34. *ad fin.*

7 Deinde duellum propriè sumptum & monomachiam, hoc est singulare certamen, & consuetudinem illud concedentem esse omni iure prohibitum, naturali & diuino, probatur.

In primis enim est contra diuinum praeceptum, quo habetur *Non occides* Exodi. 2. quia Deus ea pugna & duello tentatur, vt *in c. fin. de purgatione vulg. c. monomachiam* 2 *quest.* 5. quod minime fieri conceditur *Deuter.* 6. & *Luca cap.* 4. & 1. *Corinth.* 10. habetur *in c. quaeritur* 22. *quest* 2. Item quia ille actus est prohibitus à iure diuino, qui est alienus à fonte charitatis: charitas namque est fundamentum omnium virtutum, & exclusiua vitiorum *cap. charitas de poenit. distinctione* 2. sed duellum est huiusmodi actus, quia duellans tendit vt vincat proximum, eum occidendo; & sic non diligit: ergo iure diuino est prohibitum.

Item duellum iuri naturali obsistit, prout sumitur pro naturali intelligentia, ea qua causa insurgit, & aequitas non surgit in conseruatione vniuersi, quae hominis exterminationem reiicit.

Prohibetur etiam bellum iure gentium, eo quod repugnat naturali aequitati.

Prohibetur etiam duellum iure Canonico vt *in cap.* 1. & 2. *de cleric. pugn in duello*, & ibi Doctores, *text. in cap. monomachiam* 2. *quaestione* 4. & *in tit. de purgatione vulg. in Decret.* & ibi Doctores, Tiber. Decian. 1. *tom. tractatu crimin. cap.* 19. *num.* 4.

De iure Ciuili prohibetur etiam vt *in l. pegantes, C. de actio. & oblig.* & *in l. vnica, C. de gladiator. lib.* 11. & ibi Lucas de Pena.

Iure nostro Regio est prohibitum duellum 8 expressa l. regia 10. caeteris antiquiore, *hoc tit.* 8. *lib.* 8. *noua collect. reg.* condita a Catholicissimis Hispaniae Regibus Ferdinando & Elisabet ibi, *y porque esto es cosa reprouada y digna de punicion*: & ideo cauetur, *que de aqui adelante persona alguna de qualquier estado y condicion que sean no sea osado de hazer ni embiar carteles a otro alguno, ni le embie a dezir que se salgan a matar a alguna parte por palabra Y qualquiera que lo contrario hiziere, quien sean dos o muchos, cayan è incurran por ello en pena de aleue, y ayan perdido y pierdan todos sus bienes para la Camara del Rey. Y el que recibiere el cartel y acceptare la respuesta aya perdido y pierda todos sus bienes para la Camara, aunque el trance y pelea no venga en efecto. Y si dello se siguiere muerte o heridas, y el requestador quedare viuo de la requesta ò trance, muera por ello: y si el requestado quedare viuo sea desterrado del Reyno perpetuamente. Y los que lo trataren, que lleuan y traen los mensajes y carteles a esto, y los padrinos por el mismo hecho caen è incurran en pena de aleue, y pierdan todos sus bienes, las dos tercias partes dellos para la camara, y la otra tercia parte para el acusador y juez que lo sentenciare. Y los que los miraren y no los despartieren pierdan los cauallos y mulas en que fueron, y las armas que lleuaren, y si fueren a pie que pague cada vno seyscientos marauedis, las quales penas se repartan en la forma susodicha*, quam legem & eius poenas refert Anton Gomez *in* 3 *tom. variarum c.* 3. *n.* 12.

Tandem hoc hodie nouissimè definitum ex- 9 tat ab Ecclesia Catholica in sancto Concilio Trident *sess.* 25. *in decreto de reformatione, cap* 19. his verbis. *Detestabilis duellorum vsus fabricante diabolo introductus, vt cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur*, & postquam punit Reges, Duces, Principes, & caeteros dominos temporales, aut permittentes, vt praediximus *quaestione praecedenti ad finem*, insuper addit. *Qui vero pugnam commiserint eo ipso sint excommunicati, & qui eorum Patrini vocantur excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetua infamia poenam incurrant, & vt homicidae iuxta sacros Canones puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tam in iure quam in facto dederint, aut alia quacumque ratione ad, id quemquam suaserint, nec non spectatores excommunicationis ac perpetuae maledictionis vinculo teneantur, non obstante quocunque priuilegio seu praua consuetudine etiam immemorabili.*

Quibus iuribus hanc partem, scilicet, quod duellum sit omni iure prohibitum, tenent glossae & Doctores communiter vbique in locis ordinariis, & probauit D. Thomas 2. 2. *quest.* 95. *art.* 8. *ad finem*, & illic Caietan. Archiepiscopus Florentinus *in* 3. *p. sua Summae tit.* 4. *cap.* 4. §. 2. & 3. Abulens. *in primo Regum cap.* 16. & 17. *quaestione* 43. Ioannes Maior *in* 4. *sententiarum, distinctione* 15. *questione* 23. & haec est communis opinio inter nostrates vt testatur Albric. *in l.* & *si quecumque*, §. *siquis in consultatione, col* 2. *ff. ad legem Aquiliam*, ex quo idem profitetur plurimos citans Burgos de Paz *in l.* 1. *Tauri*, *n.* 417. & latissimè eam probat dicens esse communem & veritatem Ias. *consil.* 144. *in secundo dubio numer.* 14. *cum sequentibus, volumine* 2. & Cagnol. *in l. fauorabiliores, n.* 17. *ff. de regulis iuris*, & plures referens sequitur Munchaca *controuers. illustr. cap.* 49.

cap. 49. *num.* 20. eandem dicunt & profitentur communem ex Laurent. Syluan. & aliis Franciſcus Viuius & Emanuel Soarez Bonocoſa qui vltimus citat Concilium Trident. *in* 1. *tom. communium opinionum*, *verbo*, *duellum*, *ſub num.* 20. 30. *&* 40. *pag. mihi* 230. ex quibus Viuius illud de priuatione Eccleſiaſticæ ſepulturæ intelligit, niſi eos pœniteat. Sed & plures huius rei authores latiſſimè de hac materia agentes refert atque congerit Petrus Sened. *collectanea* 117. *ad Decretales*, *pag.* 281. *cum ſequenti*, eandem prohibitionem Concilij Tridentini, ipſiuſque pœnas refert etiam Anton. Cordub. *in ſua Summa*, *quæſtione* 59. *ad verſic. Lo tercero digo*, & Petrus Gregor. *d. lib.* 48. *ſyntagm. iuris vniuerſi*, *c.* 15. *num.* 11. & latius *cap.* 16 *num.* 7. *&* 23. & Carrer. Regin. *in practic. crimin. part. vndecimo excuſatur*, *numer.* 9. *cum ſequentibus*, vbi quod indicens duellum incidit in crimen læſæ Maieſtatis vt per Math. de Afflict. *deciſ.* 275. *verſiculo* 21. & iterum *fol.* 275. *num.* 51. idem Carrer. *fol.* 172. *num.* 51. Deinde eandem concluſionem communem latiſſimè comprobat & ſequitur Salon *de iuſtitia & iure*, *in* 2. 2. *D. Thom. quæſtione* 64. *art.* 3. *in tertia controuerſia*, *in prima & tertia*

10 *concluſione* ¶ docens duellum propriè ſumptum, neque ad defenſionem propriæ vitæ, neque ad vitandum detrimentum aliquod in proprio honore, fama, vel bonis, licere vllo modo indicere, & quod hæc concluſio eſt omnium Doctorum: eandem ſequitur & communem dicit benè eam probans & plures aliis referens Azeued. *in l.* 10. *huius tituli per totam*, præcipuè *num.* 1. 2. *&* 11. *cum ſequentibus*, vbi refert etiam Concilium Trident.

11 Nec eſt audiendus Caietan. in D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 8. & in Summa, *verbo*, *duellum*, dum cenſet licere acceptare duellum ſibi oblatum, vt patet ex ſupradictis: non enim hoc licet, quando illud acceptans non eſt propriè ſe defendens, ſed vtriuſque condicto initur bellum, prout omnes in hoc communiter conueniunt teſte Salon *vbi ſupra*, *pag.* 1162. *verſic. an &c.*

12 Quod autem maiorem difficultatem habet eſt, an liceat in aliquo caſu ſpeciali duellum acceptare? Et Caiet. quidem *vbi ſupra*, hoc licere exiſtimat, quando verè innocenti alios coram iudice imponit falſum crimen, propter quod eſt capite plectendus: tunc enim, quando nulla alia via ei patet defenſio, oblatum bellum poteſt innocens acceptare, quam ſententiam ſequuntur ante Concilium Trident. Nauarr. *in manual. c.* 11. *n.* 39. *verſic.* 34. *&c.* 15. *n.* 9. & alij volentes non procedere poteſt Concilium Trident. ex prohibitione ipſius.

13 Alij nedum in prædicta ſpecie, ſed etiam in cauſa ciuili, quando quis non poteſt alia via defendere bona propria, cenſent licere acceptare bellum, ab alio oblatum: in hanc ſententiam referuntur Abulenſ. *ſuper* 1. *Reg. c.* 16. Guiliet: & Lyran. *ſuper c.* 17. 1. *Reg.* eamque ſequuntur aliqui recentiores Thomiſtæ ſuppoſita authoritate Principis, ea ratione: quia acceptans duellum in his caſibus non eſt aggreſſor, ſed tantum defenſor ſui & ſuorum, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

14 Nihilominus tamen verior, probabilior & communis ſententia eſt in contrarium ante Cõcilium Trident. & poſt id abſoluta & clara, nempè vt indiſtinctè ſicut in nullo caſu licet offerre duellum in cauſa ciuili, nec criminali, nec pro defendenda vita, honore, vel fama, ita nec illud vllo modo vel titulo liceat acceptare. Primo, quia abſolutè & omninò prohibetur, tam iure Canonico quam Ciuili, imò naturali & diuino, Regio & Concilio Trident. vt *ſupra*, prohabuimus abſque vlla diſtinctione: ergo in omni caſu eſt illicitum duellum, quia vbi lex non diſtinguit nec nos diſtinguere debemus vulgata lex *de pretio cum ſimilibus*, *ff. de publiciana in rem actione*. Secundò, quia ſi aliquo caſu id liceret, eſſet in ſpecie cauſæ criminalis, de qua per Caietanum *vbi ſupra*, & ſic quando aliter nequit innocens vitare propriam mortem vel infamiam; at in hoc caſo non licet, quia non poteſt innocens vitare duellum ſine dedecore, cùm agat vt Chriſtianus, ni iam ſecundùm legem Chriſti habeatur pro dedecore, quod abſit: ergo iſte non eſt defenſor, ſed potius congreſſor. Ille enim ſolus dicitur defenſor, qui inuitus cogitur ab actuali aggreſſore cum illo pugnare, quia licita eſt tunc omni iure defenſio cum moderamine incolpatæ tutelæ, vt omnia iura proclamant, atque Doctores Pontificij & Theologi vno ore communiter profitentur. Ille verò, qui prouocatur ad duellum, quacumque ratione, id fiat non eſt defenſor ſui neceſſarius, cum poſſit illud non acceptare, ſi Chriſtianè agere vellit, & ſic euitare congreſſum: quare ſi illud pro ſui honoris defenſione acceptauerit, iam voluntariè ſponteque id facit, non verò inuitus neque abſolute coactus actualiter, & ideo potius congreſſor, quam defenſor neceſſarius dicitur. Ex quibus patet reſponſio ad argumenta ſecundæ opinionis Guilielmi, & Lyrani.

Ad argumentum verò primæ opinionis, quæ eſt Caietani reſpondetur, illud eſſe inuaſum ab alio, quem alter propria manu ita aggreditur, vt neceſſe ipſi omninò ſit aut pugnare, aut perire: quod in noſtra ſpecie ita non accidit, cum prouocatus poſſit ab illa pugna abſtinere. Quod ſi nulla alia via ei maneat ad ſe purgandum ab illo crimine ſibi falſo impoſito, patienter ferat mortem, ſicut innocens probatos nocens per falſos teſtes.

Et in terminis hanc tertiam opinionem ſicut vidimus probatam indiſtinctè tenet Abulenſ. *vbi ſupra*, qui in hanc ſententiam citat Hoſtienſ. & alios, & affirmat eſſe communem: eandem ſequitur Sylueſter *verbo*, *duellum*, *quæſt.* 2. *num.* 4. vbi ait hanc eſſe opinionem Doctorum non ſolum ſui ordinis, verum etiam aliorum, eamque communem, veriorem & probabiliorem ex prædictis & probat poſt Sotum *de iuſtitia & iure*, *l.* 5. *quæſtione* 2. *art.* 8 *verſiculo*, *& ideò*, Salon *vbi ſupra*, *col.* 1162. *cum ſequentibus*, & Petrus à Nau. *de reſtitutione* 1. *tom lib.* 2. *c.* 3. *num* 285. id quod eſt abſolutum & omninò tenendum poſt Concil. Trident ſupra relatum, vbi in vniuerſum prohibetur duellum.

Et quod de iure poſſit recuſare duellum qui locatus fuit centum florenos propter hoc ab eo, qui volebat recuſare duellum, & eſt notabile. Et menti tenendum ſecundum Immol. & eos referente Iaſ. *in l ex hoc iure*, *num.* 32. *ff. de iuſtitia & iure*, *& conſilio* 144. *n.* 21. *ad fin. lib.* 2. vbi hoc amplıat, vt procedat etiam ſi quis antea acceptaſſet, & etiam ſi eſſet caſus permiſſus per l. feudorum aut Longobardorum, & Ludouic. Carrer. *vbi ſupra*, *n.* 7. eſt communis ſecundum Viuium *lib.* 1. communium opinionum 110. refertur *lib.* 5. communium opinionum, *verſiculo*, *duellum* 40. *in* 1 *tom.* communium opinionum.

15 Ex quibus infertur, veram non esse maximè attento Concilio Trident. *c.19. opinionem* Nauar. *vbi suprà, n.294. versiculo, ex his*, dum tenet duobus in casibus licitum esse duellum. Primus est, si quia ex non acceptando passurus esset damnum in vita, aut membro nec aliud esset remedium euadendi, siue ob iniustam sententiam, vel aliam causam. Secundus, cum resoluitur bellum in duellum: namque casu id licet indicere, nec acceptare, vt cum veriori & communi sententia supra melius & securius probauimus.

16 His sic firmiter constitutis, superest vt respondeamus fundamentis contrariis supra in principio huius quæstionis pro prima parte adductis. Et quidem quantum ad primum quòd habet leges huius tituli esse probandas, quia sunt positæ in hac noua collectione legum huius Regni, &c. iam cessat, quoniam l. 10. eiusdem tituli 8. iam sunt correctæ, vt patet ex eius litera ex contextura supra relata, & præterea id obseruauit additio marginaria d. l. 10. quo attento compilator potuit leges præcedentes huic titulo non inserere, sed tantum d. l. 10. quæ est obseruanda. Verum iam appositæ vigorem non habent, cum sint correctæ, ac proinde in desuetudinem abierunt vt inquiunt. Gregor. Lopez, Didac. Perez & Azeu. *vbi suprà*.

17 Secundum etiam non obest, quia prædicta antiqua consuetudo est iam reprobata, vt nociua animabus & corporibus fidelium vt *in d. l. 10 in principio*, & licet *d. l. 1. Tauri* sit nouior, ipsam tamen non video insertam in prædicta nostra noua collect. legum huius Regni. Denique consuetudo prædicta non valet vt per Hostiens. & alios, quos refert Tiber Decis. *1. tom. tract. criminal. c.19. num.4.* est communis secundum Hieronymum Gratum, qui eam sequitur *respons. 4. num. 1. lib. 2.*

18 Ad tertium respondemus, Goliath prouocantem Israelem, ad singulare certamen peccasse, Dauid autem non peccauit illud admittens, quia id fecit peculiari instinctu Spiritus Sancti, cum non descenderet in aliam arenam ad ostendendas proprias vires, sed vt Deo obediret, cuius causam agebat, ita Salon. *vbi supra, secunda conclusione* & alij: quod coadunatur ex textu *in cap. monomachiam 2. quæst. 4.* cuius verba sunt hæc: *monomachiam verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quam licet quosdam iniisse legamus, sicut David sanctum & Goliam sacra prodit historia; nusquam tamen vt pro lege teneatur alicubi diuina sanxit authoritas, cum hæc & huiusmodi sectantes Deum solummodo tentare videantur.*

19 Ad quartum respondemus tamen probare historiæ humanæ standum esse super veritate ipsius, non vero facere licitum posse, quod aliàs erat, estque illicitum. Secundò posset responderi, licitum videri resoluere bellum quoties ex hoc euitatur maius malum ex ipso bellum incursum, vt cum Caietano, Nauarr. & aliis probat Nauarra *vbi suprà, n. 29.* Sed hæc secunda responsio tuta non est, sed dubia stante Concilio Trid. *d. cap 19.* in vniuersum prohibente duellum, nisi ea forsan sustineatur à ratione cessante, & sic vt consulatur minori malo.

20 Ex supradictis nonnulla deducuntur. Primò veram mihi videri opinionem Caietani *in Summa verbo, duellum*, damnantis milites, qui tempore belli acceptant singularia certamina vnius contra vnum, duorum contra duos, decem contra decem, &c. ad quæ prouocantur ab hostibus; quamuis Petrus Vincent. à Nauarr. citatus sibi non placere dicat, quia exercitus prouocantium animosior fieret, si prouocati ea non acceptarent, & milites debent suum honorem seruare. Quare Nauarr. *in manuali, cap.15. num.24. litera B.* conciliat has opiniones, dicens se arbitrari vtriusque sententiam teneri posse, Caietani quidem in certaminibus, quæ offeruntur & acceptantur causa ostendendarum virium & artis pugnandi & gloriæ vanæ quærendæ, sine respectu saltem principali belli victoriæ commodandi, vt significant verba Caietani. Petri autem Vincentij sententia cum acceptatur principaliter ad commodandum belli victoriæ, & honori, ac reputationi fortitudinis, quæ plurimum ad victoriam conducit seruatis seruandis: quam concordiam sequitur Petrus à Nauarra *vbi suprà, n. 26.* eamque probant ex his quæ habentur *1. Reg. c. 17.* de Goliath prouocante, & de Iudæis renuentibus, & Dauid acceptante.

Adhuc tamen opinio Caietani modo proximè relata attento saltem d. c. 5. sacri Concilij Tridentini hodie indistinctè verior videtur, cum id non sit necessarium ad defensionem simpliciter & absolutè, sed acceptando potius videantur transgressores, quam defensores. Quinimo etiam ante Concilium Trident. idem probandum videtur ex communi opinione supra defensata & probata, quæ habet indistinctè non licere vllo in casu, aut modo duellum acceptare, etiam pro defendenda vita, honore vel fama, aut bonis.

Hinc etiam reiicienda est omninò alia opinio 21
eiusdem Petri à Nauarra *vbi suprà, num.298.* asserentis (in altera quæstione *vtrum* licita sit illa conditio quorundam duellorum, vt scilicet nullus ex circunstantibus opem ferat alicui) sibi videri, quod si duellum sit ob defensionem vitæ & rerum omninò necessarium, si adhuc ille nolit desistere ab iniustitiis, licitum sit si acceptare: nec circunstantes tenetur extrem e indigenti succurrere, si extreme indigens si ille, qui iniustitiam facit, secus si innocens esset in periculo, quia tunc esset illicita conditio. Hæc namque iunioris opinio caret in primis fundamento veritatis in re principali, dum censet licitum esse acceptare duellum in prædicta specie, cum imò in nullo casu illud liceat vt prædiximus. Deinde dato, sed minimè concesso, quod eo casu liceret acceptare duellum, adhuc conditio illa indistinctè videtur esse contra ordinem charitatis, qua quis tenetur extreme indigenti succurrere, cum posset hoc modo opem ferendo succumbentem à morte, vel vulneribus liberare, quantumcumque ipse nolit ab iniustitiis desistere.

Similiter etiam ex superioribus dubia mihi 22
redditur alia doctrina Antonij de Corduba *in sua summa de casos de conciencia, questione 59. in principio*, & quasi per totam; dum tenet, *que si Pedro y Ioan se van a matar, ò reñir sin desafiarle, y Martin amigo de Pedro sintiò la ventaja que le tenia Ioan, salio con otros a verlos pelear, con intencion, si vian que le yua mal à Pedro ayudarle, y aun à matar al Ioan, si de otra manera no pudiesse defender à Pedro su amigo que el Ioan no le matase, bien pudo Martin yr con intencion directamente para poner paz entrando de por medio, y tambien para hazer con Pedro que se rindiese, si le yua mal, y para que assi rendido defendiese que Ioan no le matase, aunque de la tal defensa se siguiese matar à Ioan, si de otra*

manera no pudiesse defender à Pedro. Y acerca desto dize otras cosas, confessando al fin, que si sobre desafio se salieren a matar, ò hazer campo, atento el Santo Concilio de Trento d.cap.19. tambien Pedro es injusto inuasor como Ioan, pro razon del desafio, y assi es reprouado.

In primis enim si Martinus exiit ad inspiciendam pugnam cum prædicta intentione, & tam inuasor, quàm inuasus dabant operam rei illicitæ, quomodo Martinus excusabitur à peccato. Deinde, *si Pedro y Ioan se van à matar*, *ò reñir*, & pactum seu aliqua diffidatio expressa, vel saltem tacita verbis, aut signis significata atque intellecta præcessit: ergo omnes faciunt contra dictum decretum Concilij Tridentini, & sic incidunt in eius pœnas. Nec verificari potest verbum illud Cordubæ in principio suæ quæstionis adiectum, nempè *sin desafiarse*: factum enim atque executio actus præsupponit diffidationem & deliberationem, atque pactum; nisi calore iracundiæ se inuitarent, & in continenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent, quia talis pugna non diceretur deliberata, licet nihilominus esset omninò illicita. Denique, dubium non est, quin Petrus viso Martino suo amico cum sociis, ibi adstantibus animosior ad pugnam redderetur, ac proinde ex hoc solo facto & cooperatione peccati aliorum, licet cum bono zelo & intentione, (quod diffiteor) potest homicidium contra Ioannem in continenti absque præuio remedio contingere, & qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: ergo peccauit hic Martinus in eo quod fecit. Periculosa igitur, ac omninò non tuta est opinio Cordubæ prædicta.

Præterea (vt obiter dicam) nòn benè sentio de altera opinione Petri Nauarræ *vbi suprà, numer.* 292. existimantis, pœnas tertij & quarti ordinis d.cap.19. decreti Concilij Trident. supra citati impositas contra pugnantes in duello & eorum patrinos, necnon & contra consulentes in causa duelli & ipsius spectatores; ipso facto non incurri, vt ex textu ipsius ratione colligi ait. Contrarium namque ex verbis probari autem ibi, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura, & ibi illi etiam, qui consilium, &c. excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo te-
24 neantur: ¶ quoniam futurum verbum *incurro* denotat ipso iure, vt si dicatur incurrat, siue incurret in talem pœnam, intelligitur ipso iure sine alia sententia, vt voluit glossa *in cap. vltimo, §. pars verò, verbo, incurrat, de officio delegati lib.6.* & glossa *in cap. eos de sententia excommun.* dum casus excommunicationis latæ sententiæ ponit *cap.1. de religios. domib. eodem lib.6. & cap. 1. de iure in 6.* quæ eo verbo vtuntur, nec aliud addant, quod significet latam sententiam: & in clementina 1. *verbo incurrant*, & ibi Doctores *de vsur.* glossa *in clementina 1. verbo excommunicatione, de sententia excommunic.* dum etiam inter canones latæ sententiæ allegat clementinam 1. *decim. & dict. clement. 1. de vsur.* quæ eodem verbo vtuntur sine adiectione dictionis latæ sententiæ, & alios allegans Tiraquel. *in lib si vnquam, verbo reuertatur, numer.* 145. *C. de reuoc. donat.* Neque obstant plura iura adiicientia huic verbo *incurrat* dictionis ipso iure, ipso facto, & eo ipso, & similes, quæ inducunt canonem latæ sententiæ tanquam id verbum per se non eam vim habeant, quæ enumerat Tiraquel. *vbi suprà, numer.* 146. quoniam secundum ipsum *numer.* 147. eis respondetur, prædictas dictiones adiici ad hoc verbum incurrat ad certiorem demonstrationem significationis. Et quamuis contrarium voluerint Ioann. Andr. *in cap. clerici, in verbo incurrant*, & ibi Panormi tan. 1. *notab. de cleric. excommunic. minist.* & Dominicus *in cap. vltim §. pars verò, de officio delegati in 6.* nempè, verbum *incurrat* non esse suapte natura latæ sententiæ; prima tamen opinio est communior secundum Tiraquel. *vbi suprà, dict.num.*147. *ad fin.* Idemque clarius procedit in verbo *teneantur*, tum quia ex verbis sequentibus apparet Concilium idem voluisse, quo casu hoc fit clarum iuxta Dunim. sententiam *vbi suprà*, tum etiam quia magis significat executionem ipso iure, quo casu ita dicendum est vt quinque verba denotantia executionem actus, & quæ sua natura habent vim priuatim, siue annexam secum priuationem, probata etiam in tempore futuro sunt latæ sententiæ vt cum Angelo & aliis pluribus resoluit Tiraquel. *vbi suprà, numer.* 179. & in terminis verbi teneat, siue obtineat Tiraq. *ibi num.* 211. *cum sequentibus*, & in *verbo, careat* vel *careat*, ibidem *n.*161 *cum sequentibus.*

25 Nihilominus tamen etsi non requiratur sententia, quæ irroget eam pœnam, requiritur tamen quæ declaret actum factum, aut commissum, aut etiam omissum, ex quo pœna ipso iure lata & per textum *in l. eius qui delatorem*, & ibi Bartol. *de iure fisci*, & *in cap. cum secundum leges, § confiscationis*, & ibi Doctores *de heret. lib.6.* refert plurimos Tiraq. *vbi suprà, num.*400. ex quo constat hanc esse communem sententiam, & Ant. Gom. *3.tom variar. resol c fin n.* 3. Roland. de Valle *consil*, 18. *n.*11. *lib.* 1. *limitat.* quinque modis Tiraq. *vbi suprà, n.*401. *cum sequenti.*

26 Solùm illa pœna contra pugnantes in bello, nempè vt homicidæ iuxta sacros Canones puniri debeant: requirere videtur condemnationem, vt verba ipsa significant, in quo solum verificari potest opinio Petri à Nauarra: in cæteris verò minimè, quoniam pugnantes in duello statim incurrunt ipso facto excommunicationis sententiam & infamiam, atque amissionem bonorum & cæteras priores pœnas, excepta illa, quod vt homicidæ puniantur iuxta sacros Canones. Quod in pœna amissionis bonorum vt ipso iure incurratur attento iure nostro Regio ex l. 10. *infrà hoc titulo* 8. censeo quoque probari iuxta supradicta in verbis dicta *l.* 10. ibi: *cayan è incurran por ello en pena de aleues, y ayan perdido, y perdan por ello todos sus bienes para la nuestra Camara.*

27 Vltimò obserno, non multum mihi arridere alteram opinionem Ignatij Salzedo in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *in sua practica criminal Canonica capite* 100. *littera A. versiculo, circa verò*, existimatis non esse locum dictis pœnis ex quibuscunque singularibus certaminibus, pugnisve, inito etiam consilio factis, etiam si percussio vel mors contigerit, dummodo duelli forma non seruetur, nempè loci destinatio; armorum præfixio, patrinorum & spectatorum constitutio, & alia, quæ in his impiis spectaculis à charitate Christiana alienis adhiberi consuetum est: quia cùm dictæ constitutiones de hoc agentes sint pœnales, & in duellis loquantur, non sunt ad alia singularia certamina extendendæ argumento *regula, odia, de*

regulis iuris in 6. Quod ex sacro Concilio manifestè colligitur affirmat; quia tantum loquitur de duello antiquo solemnitate faciendo, & ita pœnam infligit contra locorum dominos, si duella suis locis permiserint, necnon contra patronos, quorum opera immane scelus perpetratur, & contra eos, qui in causa duelli tam in iure, quàm in facto consilium præstiterint. Et tandem inquit, se compertum habuisse ita fuisse iudicatum à sapientissimis viris in casu grauissimo pendenti in Curia Regis ann. 1579. necnon Romæ in alia causa, vt latè comprobat & refert Farinac. *consil.crimin.6.per totum*, præcipuè *num.* 34.

Hæc namque opinio, quamuis pia & fauorabilis sit, non tamen rectè probata, aut fundata videtur, Concilij etenim Tridentini mens, imò eius littera & expressa intentione fuit prohibere, atque omninò exterminare à Christiano orbe vsum detestabilem duellorum, fabricante diabolo introductum, vt cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucraretur, vt patet ex sui principio, vt prædicta damna euitentur. At quis dubitat eadem sequi ex quocumque duello cum effectu sequuto, quamuis eius forma non fuerit seruata, nempè loci destinatio, armorum præfixio, patrinorum & expectatorum constitutio, &c. Hæc enim non sunt de essentia & substantia duelli, sed de forma accidentali: vnde his deficientibus, quia partes aliter sine eis in singulare certamen pacto inito, hoc est, diffidatione exierunt, ipsumque exequuti sunt, reipsa commissum est delictum. Et verba Concilij in contrarium ponderata ab Ignatio (salua censura Sanctæ Matris Ecclesiæ) potius referre videntur facti contingentiam, nempè si fortè ira contigerit, quàm quod formam essentialem inducant, aut eam necessariò interuenire requirant, vel qualificent, vel conditionem iniiciant pœnis incurrendis ab eodem Concilio statutis contra duellum committentes & cæteros, sibi interuenientes, & in terminis, ita concludit Iosephus Ludouic. *decisione* 11. *Lucens.* quem refert & sequitur Petrus Zenedus *collectan.* 117. *ad Decretales*, *numero* 4. *in fine*, nempe incidere in pœnas dicti Concilij, qui animo deliberato ad pugnam accederent, licet absque patrinis nec in campo franco; secus si calore iracundiæ, se inuitarent, & incontinenti accederent ad aliquem locum, ibique dimicarent, quia talis pugna non dicitur deliberata. Tametsi priorem sententiam probare videtur Magister Bañes *de iustitia & iure quæstione* 64. *de homicid. articul.* 7. *dubio tertio, ad tertium*, dicens quod quamuis grauissimæ pœnæ, quæ apponuntur *in dicto capite* 19. Concilij contra sic pugnantes & fauentes illis, intelligantur de solemni duello; non tamen solum illud duellum est illicitum iure naturæ, sed etiam quodlibet aliud singulare certamen eorum, qui se ad inuicem inuitant vel irritant ad pugnam; nam vterque se exponit periculo mortis, vel occasionis, nec potest habere rationem defensionis talis acceptatio, sed quod poterit homo sic irritatus ab alio prudenter & Christianè respondere pro defensione sui honoris dicendo, *Vbicumque tu me fueris aggressus, vir ego sum qui me possum defendere, etiam fortè cum malo tuo atque periculo*: atque ita vim moderatè repellit quousque alter armis velit vti, tunc enim iam constat quod armis potest se defendere. Sed quod quamuis deficiant patrini incurrant pœnas d. l. 10. ipsamet hoc decidit in sui principio, ibi, *con padrinos, ò sin ellos segun que los tractantes lo concierten.* Sed quid si quis iratus me vocat dicens quod vult mihi certa verba facere seorsum, an sit licitum exire, etiamsi suspicer quod ille vult vti armis contra me? Respondet Bañes *vbi sup.* prudentia opus esse in huiusmodi casibus, quia fortassis habet rationem defensionis, si in tali casu vir nobilis irritatus velit exire ad audiendum sermonem eius qui irritat: forsitan namque verbis terminabitur illorum dissidium. At verò si irritatus certus est moraliter quod irritans vult cum illo digladiari, debet verbis suum honorem modestè defendere, sed non tenebitur domi manere, sed poterit exire quoties sibi opportunum erit ad negotia sua tractanda.

Denique Farinac. *vbi sup. d. n.* 34. refert nouam constitutionem Pontificiam Greg. XIII. quæ est in ordine 82. incipient. *Ad tollendum detestabilem duellorum vsum, in 2. p. Bull. fol. sibi* 15. *&* 19. in qua statuitur pœnas à sacro Concil. Trident. inflictas locum habere etiam quod duellum fuerit in loco priuato & non tuto commissum, sine patrinis sociisve ad id vocatis, ac sine prouocatoriis literis & cartellis, & etiam si duellantes duellum seu pugnam non perfecerint, si per ipsos non steterit quominus dictum duellum seu pugna perfecta fuerit; & similiter aliam nouiorem constitutionem sanctissimi D. N. Clementis VIII. sub dat. Romæ ann. 1592. 16. Kal. Septemb. plurimis modis extendentem præfatam constitutionem Gregor. XIII. & præsertim etiam ad pugnam seu duellum commissum in bello & castris, necnon adscriptores & publicantes fides, scripta, seu manifestantes ad eandem pugnam seu duellum præparatoria, necnon & alia plura apud ipsum videnda quibus præfata nostra verior sententia approbatur. Et tandem Farinac. *vbi supra num.* 35. inquit quod quia sæpissimè contingit quod non præmeditate, sed in rixa vnus alterum ad pugnam seu duellum diffidat & inuitat; & quandoque etiam post diffidationem & pugnationem ad pugnam deueniunt, non tamen per hoc credit intrare pœnam constitutionum prædictarum, nec iuris: quoniam ad hoc, vt dictæ pœnæ subintrent, debet adesse calor rixæ, debetque adesse præmeditatio & deliberatio, ac etiam præcessisse tractatus de duellando, vt cum aliis ibi probat.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pugnans in duello qua pœna puniatur? cum suis declarationibus per totam quæstionem.*

De pœna clerici pugnantis in duello.

QVÆSTIO CV.

QVÆRO tertio, qua pœna puniatur clericus pugnans in duello? Et videtur ipso iure esse suspensum, siue prouocet alium ad duellum, siuè acceptet prouocationem ab alio factam secundum Syluestr. *in summa, verbo, suspensio, versiculo vndecimò,* vbi 1

vbi quod poterit cum eo Episcopus dispensare, si mors aut mutilatio non sit sequuta vt *in cap. 1. de clerico pugn. in duello*, Summa Tabien. *eodem verbo, Episcopus.* Sealens. *de suspensione cap.* 14. & addit Maiolus *de irregular. lib.* 5. *c.* 18. *num.* 1. non tantum esse suspensum, sed etiam irregularem ipso facto.

2 Hæc autem sententia iure non probatur, ac proinde non est tenenda, sed quod huiusmodi clericus sit deponēdus, siuè fuerit victor, siuè victus, vt probat textus *in d. c.* 1 *de clerico pugn.* ibi de rigore iuris est merito deponendus, & ibi communiter Doctores, Syluestr *verbo, duellum,* 4. *quæstione num.* 6. & Armilla aurea *eodem verb.* Nauar. *in man. c.* 27. *num.* 156. Bernard. Diaz de Lugo *in sua practic crimin. Canonic. c.* 100. *num.* 1. in noua impressione, & ibi eius additio. Roland. à Valle *consil.* 4. *num.* 22. *lib.* 1. Petrus Gregor. *in sua syntagmat. iur. vniuersi*, *lib.* 48. *cap.* 16. *num.* 7. Viuald. *in suo Candelabro aur. septem Sacram.* 2. *tom. titul. de suspensione num.* 68. Pater Suarez *de cens.* 1. *tom. supra disputat.* 31. *sect.* 4. *in c. incipit, quinta suspensione*, *littera A. in versiculo sextus ca-*
3 *sus pag.* 582. *col.* 2. *in principio.* ¶ Poterit tamen Episcopus cum huiusmodi clerico dispensare, si mors vel mutilatio membri non fuerit inde sequuta, vt nuncupatim decidit textus *in dicto c.* 1. *in* 2. *eius parte*, & tenent Doctores præcitati. Et ampliat Syluestr *d.* §. *duellum*, *num.* 6. & hoc procedat etiamsi clericus amiserit partem digiti in duello oblato; sed non tamen quin sine scandalo possit celebrare, quantumcunque fuerit grauis excessus: quia nihilominus poterit cum tali Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare, si mors aut mutilatio non sequatur, & etiam in beneficio non solùm habito, sed habendo etiam in titulum secundum Gofredum, aut verius secundum alios tantum in stipendium, sicut laicus, vel in sustentationem.

4 Declaratur primò supradicta verissima & communis sententia probata *in d. c.* 5. quod clericus in hac specie irregularis fiet & homicida, siue per se, siue per Campionem (vt dicunt) seu pugilem pro se datum occiderit contendentem & monomachum, textus expressus *in c.* 2. *de cleric pugnante in duello*, & ibi Doctores communiter Syluest. *vbi sup. dicto n.* 6. *in fin.* Petrus Greg. *vbi sup* Et in hac specie saluari potest prima opinio supra relata de suspensionis & irregularitatis pœna loquens.

Declaratur secundò eadem communis conclusio, vt hodie attento decreto sacri Concilij Trident *sess.* 25. *cap.* 19. *in decret. de reformatione*, clericus monomachus siue in duello pugnans incidat in pœnam excommunicationis ipso facto, ac per consequens non possit celebrare, si præsbyter sit. Quod si in cæteris sacris Ordinibus tantum constitutus fuerit, eos exercere minimè valebit quousque absoluatur à prædicta sententia excommunicationis: quòd si ante id fecerit efficietur irregularis ex textu *in cap. si quis Episcopus* 11. *quæst.* 3 & *in toto titulo de clerico excommunicato ministrante*, *cap.* 1. *de sententia & re iudicata lib.* 6. *cap.* 1. *cap. is cui de sententia excommunicationis*, *in sexto*: Didacus Couarruuias *in cap. Alma mater*, 1. *part.* §. 6. *num.* 9. *de sententia excommunicationis in* 6. Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.* 2. *centuria* 5. *casu* 416. *num.* 45. vbi hoc intelligit verum esse ac procedere de excommunicatione maiore (prout est illa de qua agit Concilium in hac parte) secùs de minore, *Cod. si celebrat. de cleric. excommunicat. minist.* Couarruo. *vbi sup.* §. 8. *numer.* 2. Concilium autem Tridentin. *vbi sup.* nemini reseruat absolutionem prædictæ excommunicationis, cùm tamen per constitutionem similem Pij IV. incip. *ea quæ publicat.* ann. 1560 idibus Nouembris, absolutio prædicta esset reseruata Romano Pontifici. Hodie tamen quoad duella priuata attenta constitutione nouiori Gregor. 13. *supra quæst. praced.* relata credit & probat Nauar. *lib.* 5 *consilio* 2. *de purgatione vulgari*, *num.* 5. ex littera eiusdem constitutionis, quam ibi refert esse repetitam prædictam reseruationem.

Declaratur & tertiò, vt si clericus huiusmodi non sponte, sed aliquo facto necessitatis iniuit duellum, licèt necessitas fuerit euitabilis, non sit puniendus pœna ordinaria depositionis, de qua in *dicto cap.* 1. sed mitiori: quia text. ille requirit actum spontaneum ad incurrendam pœnam depositionis secundum Abb. *ibidem*, quam sequitur Bernard. Diaz *vbi sup.* Carter. *in repertor. practic. crimin. in additione.* Quorum sententia ex eo vera non videtur Ignatio in addit. ad Bernard. Diaz *vbi sup.* quia si loquimur de duello, quod inter nobiles nouissimis temporibus fit, nulla necessitas clericos compellere potest ad hoc singulare certamen subeundum, cum maximè alienum sit à suo sacro instituto: nec iactura honoris necessitatem inducit, vt scribit Præpos. *in Rubrica de clerico pugnant. in duell.* & opinionem istam sequutus est Petrus Foller. *in practic. crimin. Canonica*, 2. *part. cap.* 27. *numer.* 1. quam profectò ideò libenter probo, quod etiam in laicis non excoset prædicti honoris necessitas & iactura, sicut nec vitæ & rerum suarum, vt resoluimus *in q. praced.* cum communi sententia. 6

Nec quicquam facit pro prædicta declaratione tertia prædicti text. *in dicto cap.* 1. *in principio*, ibi, porrò si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, &c. verbum namque illud *sponte* non probat prædictam tertiam declarationem, quia satis sponte fieri dicitur & voluntariè, ex quo clericus cùm posset & deberet illud euitare, non euitarit, nulla habita consideratione honoris vel rerum. Secundò potest responderi illud verbum *sponte* propriè stare & poni ad exclusionem vis coactiuæ actualiter factæ cum certo præsenti periculo mortis, nisi clericus illo modo eam euitaret pro suæ vitæ necessaria defensione, & cum moderatione inculpatæ tutelæ, scilicet, cùm aduersarius armatus minatur clerico mortem statim illi inferendam, nisi sibi duellum statim iniciat aut oblatum acceptet: tunc enim clericus, si aliter vitam euadere non possit nec fugiendo, neque aliàs quam id acceptando, profectò hoc faciens inuoluntarius omninò erit, ac proinde immunis à culpa. Quòd si posset aliter euadere, vel excessit in modo inculpatæ tutelæ, tunc vera esse posset opinio Abbatis & Bernardi Diaz, vt mitius puniatur; quamuis adhuc nescio quomodo huiusmodi clericus, si potuit euitare duellum aliqua via, euitabit pœnam excommunicationis de qua in Concilio Trident. Denique contra Bernard. Diaz facit, quia si eius opinio vera esset, raro aut numquam inueniretur locus pœnæ dicti cap. primi, cùm frequentius imò propè semper prætexerent ac confingerent necessitatem aliquam eos inducentem ad duellum iniiciendum vel acceptandum, nempè honoris & bonorum simul; nec deficerent testes, quod super eo deponerent in 7

fui exoneratione, & multo fortius in laicorum fauorem: sicque defraudaretur atque facile contemneretur sancta prohibitio duellorum, pœnæque pro eis impositæ sio carerent fine à legislatoribus prætenso, quod minimè est dicendum.

8 Quarto & vltimò præfata conclusio textus *in dicto cap* 1. declaratur, vt quamuis clericus ob crimen duelli deponatur, sicque depositus actualiter per iudicem Ecclesiasticum, non tamen ob id amitteret deinde priuilegium fori, sed remanet sub iurisdictione Ecclesiæ: argumento *capite dictum* 81. *distinct.* vt rectè probat Rolandus à Valle *dicto consilio* 4. *num.* 12. *cum sequentibus*, *volumine* 1. resoluens requiri ad amissionem dicti priuilegij fori degradationem actualem, per quam ipso facto clericus priuetur omni priuilegio Ecclesiastico *cap.* 2. *de pœnis in* 6. Abb. *in cap. tua, in vltima notabili, de pœnis, & in c. nouimus, in secundo notabili, de verb signific.*

SVMMARIVM.

1 *Ad duellum exeuntes an gaudeant immunitate Ecclesiæ?*

2 *Excommunicatus an gaudeat immunitate Ecclesiarum? & num. seqq.*

De exeuntibus ad duellum confugientibus ad Ecclesiam an gaudeant eius immunitate?

QVÆSTIO CVI.

1 QVÆRO quarto circa l. 10. huius tituli 8 *lib.* 8. *nou compil. reg* an exeuntes ad duellum, de quibus in hac l. si ad Ecclesiam confugiant, gaudeant immunitate ipsius; an verò possint ab ea extrahi à potestate seculari? Et videtur quidem ipsos immunitate Ecclesiarum minimè gaudere. Primo, quoniam committunt & incurrunt in pœnam aleuosiæ. Secundò propter grauitatem maximam criminis. Tertiò, quia sunt excommunicati ipso facto per Concil. Trident. *sess.* 25. *in decreto de reformat. cap.* 19 vt latè probauimus *supra in quæstionibus*

2 *præcedentibus*: § sed excommunicatos non gaudet immunitate Ecclesiarum cum sit extra gremium Ecclesiæ vt tenet glossa Guillerm. super Summa Raymund. *in titulo de immunitate Ecclesiæ*, & frater Iacob. *in Summa illius tituli*, *quæst.* 5. *versiculo, quid de Iudeo*, quos ad hoc citat Remig. de Gom. *de immunitate Ecclesiarum*, *fallentia* 19. *num.* 1. ibi, sed glossa Guilierm, sequitur Felin. *in cap.* 2. *column.* 2. *de except.* ergo duellum committentes non gaudent immunitate Ecclesiarum. Quartò in Regno Portugaliæ hoc est expressum per leges regias, nempè quod occidens vel percutiens in duello non gaudeat immunitate Ecclesiarum, vt patet *lib.* 2 *ordinam tit.* 4. §. 3. quæ leges sunt vsu receptæ secundum Nau *in man latin. cap.* 25 *sub num.* 21. ibi sed iuxta, quem ad hoc refert nouissimè remissiuè Petrus Zened. *collectan.* 117. *num* 4.

3 Nihilominus tamen contrariam sententiam imò quod pugnantes in duello etiamsi ex eo sequatur mors gaudeant immunitate Ecclesiarum, veriorem censeo. Primò, quoniam regula communis & verissima est in hac materia immunitatis Ecclesiarum, quod quantum quis grauissimum & enorme delictum admiserit gaudeat immunitate Ecclesiarum, nisi in casibus in iure expressis, *vt in cap inter alia de immunitate Ecclesiarum*, & latè eam probat Remig *de immunitate Ecclesiæ, in hac eadem regula* & iterum in 28. *fallentia illius regulæ*, & nos plures congessimus cum communi eam sequentes *lib.* 1 *pr. tit. quæst.* 1. *num.* 3. sed hic casus non est de exceptis, & qui aliud dixerit id debet probare: § quia qui habet 4 regulam pro se habet intentionem suam fundatam in casibus non exceptis iuxta glossam *in l. omnis diffinitio ff de reg. iur.* quam sequitur Decius *in l.* 1 *num.* 6 *ff. eodem tit. lo*, vbi eius additio alios allegat glossa simil. *in rubrica de reg. iuris lib.* 6. est communis, vt plures allegans affirmat Couarru. *lib* 2. *var. res. cap.* 12 *num.* 4. [illegible] *in l. in his, quæ contra ff.* [illegible] Castr. *num.* 1. Ias. *in l. cætera in princ. num* 3. & 4. *ff. de leg.* 1. *cum simi.* ergo exceptione non probata standum est regulæ, ac per consequens huiusmodi delinquens gaudere debet immunitate Ecclesiarum. Idque procedet proculdubio in diffidatione calore iracundiæ facta, si statim accederent ad locum, ibique dimicarent, quia talis pugna non dicitur deliberata, neque per eam incurritur in pœnas nostræ l. regiæ, nec sacri Concilij Trident. sed per illam, quæ cum deliberatione ex proposito & cum pactionibus fit, vt in *quæstione proximè præced* retulimus: sed & in hac defendimus etiam delinquentes huiusmodi gaudere immunitate Ecclesiarum per supradictam regulam generalem & communem, ex qua hæc opinio probatur.

Qua opinione retenta, non obstant primum & secundum fundamentum contrariæ partis, quoniam ipsa iam sunt sublata & corruunt ex prædicta communi regula generali.

Ad tertium de excommunicatione respondeo, verum quidem esse ipsam incurri in præmissa specie: contendimus tamen atque probamus, excommunicatos gaudere immunitate Ecclesiæ, quia in hoc non delictum excommunicati attenditur, sed potius fauor Dei, cui competit iste honor. § Licèt enim in hoc articulo, *an excommunicatus gaudeat immunitate Ecclesiarum, necne*, sint diuersæ sententiæ, opinio prima negatiua quam supra retulimus, alia distinguens in excommunicatione ab homine, iuris ordine seruato, vt is non gaudeat immunitate Ecclesiæ; aliàs secus & in excommunicato à canone, vt is quidem gaudeat prædicta immunitate, & quod vterque non debeat gaudere, si sit in mora petendi absolutionem. Ita Hostiens. *in c. fin. de immunit. Eccles. & in Summa eiusdem tituli*, § *in quantum*, *versiculo*, *quid ergo*. Verior tamen & communis sententia est contraria, imò quod indistinctè excommunicatus gaudeat immunit. Ecclesiast. quam tenet Guilier. de Montelaudun. & Imol *in clement.* 1. *de pœnitent. & remiss.* & Gofred. *in Summa de immunit. Eccles.* & est tutior & communis opinio Magistrorum secundum Hostiens. *vbi sup.* Nicolaum Boer. *decis.* 110. *in* 1. *p. n.* 5. *versic.* idem in excommunicato, eandem sequitur & dicit communem plurimos authores referens Remig. de Gom *vbi sup. d fallentia* 19. necnon & Nauarr. *in manual. cap.* 25. *num* 19 & Couarruo. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. *num.* 11. & ab ea in praxi non est recedendum, licet in puncto [illegible] non sit fine difficultate secundum Iul. Clar *lib.* 5.

recept.

recept. sentent. §. fin. quæst. 30. versic. quæro etiam, & Paz, *in sua practic. c. 3. §. 3. quinta partis primi tom. num. 112. fol. 132. col. 3.* secundum priorem impressionem, & Farinac. *in suis quæstionibus crim. quæst. 28 de carcerib. & carcerat, num. 39.* vbi plures alios refert.

Ad quartum de legibus regiis Portugaliæ vsu receptis, disponentibus vt occidens, vel percutiens in duello non gaudeat immunitate Eccles. Respondemus esse locales, ac proinde extra illud Regnum in hisce nostris Regnis locum minime habere, nec ligare, quinimo in illo non potuerunt præiudicare immunitati Ecclesiasticæ, nisi quatenus sunt vsu receptæ, in hac namque materia immunitatis concessæ sacris templis plurimum sunt obseruandæ consuetudines.
6 Oportet enim reprimere audaciam eorum, qui hac immunitate freti crimina passim committunt, alioqui de facili crimina admitterentur, essetque contra mentem eorum, qui prædictam immunitatem sacris locis præstiterunt, non vt essent refugium & speculum latronum, sed vt præstarent tamen miseris, qui fragilitate humana, aut casu in aliquod crimen incurrissent secund. D. Couar. *d. lib. 2. var. res. c. 20. num. 4.* Iulium Clar. *d. q. 30. n. 5. vers. scias autem*, D. Suarez de Paz *vbi sup. n. 25. & 26.*
7 Hinc est, vt quamuis de iure simplex fur immunitate Ecclesiæ gaudere debeat, iuxta communem sententiam Doctorum, quam retuli & sequutus fui *lib. 1 practic. quæst. 1. num 20.* tamen quia consuetudo consensu clericorum instituta obtinuit, fures etiam simplices non gaudere templorum immunitate, passim ab Ecclesiis abducuntur invoti à iudicibus secularibus, vt affirmat D. Couar. *d. cap. 20. num. 13. ad fin.* quem in hoc refert & sequitur D. Paz. *vbi supra num. 70.* quamuis ipse existimauerim *vbi supra* in dubio prædictam communem sententiam esse seruandam, prout iam vidi duabus sententiis conformibus esse pronunciatum, nisi prædicta consuetudo legitimè præscripta probetur, tum enim esset seruanda.

Sic igitur in proposito nostro dicendum est, quod cum regno illo Portugaliæ leges prædictæ regiæ priuantes immunitate Ecclesiast. ca occidentes, vel percutientes in duello, sint vsu receptæ atque consuetudine roboratæ, vt attestatur Nauarr. *vbi supra*, ibidem tantum sunt seruandæ: in nostris vero Regnis neque procedunt, aut vllum vigorem habent, nec iure priuantur huiusmodi delinquentes immunitate Ecclesiæ, sed ipsa potius gaudere debent, nisi consuetudo legitimè præscripta, eaque probata contrarium habeat, id quod videtur sensisse Nauarr. *vbi supra*, quandoquidem solum nititur legibus illius Regni, non verò iure communi.

IN TITVLVM NONVM,

De las treguas y asseguranças.

SVMMARIVM.

1 *Tregua, assecuratio, & pax, quæ sit & vnde dicatur, & quotuplex? & num. seqq.*
4 *Tregua tempore inter duos Reges conuenta elapso necessaria est diffidatio ad hoc vt ille, qui egreditur territorium alterius, non dicatur latrunculator.*
7 *Tregua verba quomodo concipi debeant coram testibus vel instrumento siue scriptura? & num. seqq.*
11 *Tregua inter nobiles & ignobiles concedi possunt. Sed propriè inter nobiles vt in numer. 12.*
13 *Tregua & induciæ idem significant.*
14 *Pax & fœdus fiunt in perpetuum.*

De Tregua, Assecuratione, & Pace.

In l. 1. tit. 9. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO CVII.

QVÆRO circa l. 1. tit. 9. lib. 8. nou. collect. reg. quid sit *tregua, assecuratio, & pax*, vndeque dicantur? & de aliis circa pratum huius l. 1. In quo obseruandum est iuxta nostram l. 1. *iuncta l. 1. tit. 12. p. 7. que la tregua es vna assegurança segun derecho que se da à las personas y a los bienes por tiempo cierto, sin hazer paz, ni desistirse de la guerra en quanto la tregua durare.* Tregua enim est securitas vt per Greg. Lopez *in l. 1. glossa 1. tit. 12. p. 7.* Didac. Perez *in l. 1. tit. 8. lib. 4. ordinamenti col. 1479.* vbi alios allegans inquit, quod *tregua* est securitas personis & rebus ad tempus discordia nondum finita, & de pace, & quomodo probetur Mascard. *de probat. conclusione 1156.*

Et iuxta supradictas leges *son tres maneras de treguas. La primera es que la se da vn Rey à otro,* 1
la qual deue ser guardada firmemente por todos los grandes y ricos homes, y de todos los demas destos Reynos y señorios, desde el dia que fuere prego- 2
nada ò se supiere en qualquier manera, aunque no se hallase à ella, so la pena que en ella fuere puesta.

Quod si inter duos Reges materia erat reparata ad guerram, nondum tamen e mora, fecerunt interse treguam duorum annorum, elapso illo tempore, erit necessaria diffidatio, ad hoc vt ille, qui aggreditur territorium alterius non dicatur esse latrunculator, vt seguens ad partes resoluit Bald. *de pace constant, vers. vassalli*, *qui pro tempore*, quem refert & sequitur Greg. Lop. *in d. l. 1. in verbo à otro tit. 12. p. 7.* sequitur Azeu. *in hac l. 1. n. 8.*

La segunda manera de tregua es la que se dan entre si muchos hombres, assi como tregua ò assegurança 3
de vn vando à otro, y esta son coligados a guardar los del vn vando y del otro, desde que supieren que es puesta entre ellos.

6 *La tercera, la que da vn hombre à otro, ò la pone el rey, y esta assi an ellos obligados à guardarla, y los hombres que vinieren con ellos, y ouieren de hazer su mandado*, vt in d.l.2. vbi Gregor. Lopez notat, quod & si conuentione treguæ non fiat mentio de istis includuntur in ea: item & includuntur alij sibi adhærentes etiam si verba treguæ concepta sint in personam, si pacascenti non posset esse pax sine cohærentibus secundum Angel. *in l. qui religiosis ff. de rei vendicat*, per iura, quæ allegat & addit Greg. quod includuntur illi, de quibus in d. l. 2. qui non solum erant homines temporis factæ treguæ, verum etiam qui postea ad eius seruitium vel potestatem veniant, secundum Doctores, quos ibi ad hoc citat & sequitur Azeued. in hac l. 1 n. 10. & 11.

7 Sed quia stipulationis natura extensionem non patitur *l. quicquid adstringenda, ff. de verbor. oblig. cum simil.* & quia d. l. 2 inquit, *que deuen ser dadas, y puestas las treguas e las asseguranças de manera que sepan ciertamente aquellos que las tomaren, e las pusieren, quales son aquellos, entre quien las ponen e quantos y para esto dize que lo fagan ante testigos, o por carta de guisa que no pueda venir duda, &c.* debent esse verba stipulationis treguæ aperta: & ideo moris est semper stipulari pro adhærentibus, & fieri adhærentium declarationem *c. ad* Apostolicæ *de re ind. lib. 6* & ibi Innoc. & Ioan. Andr. vt obseruauit Greg. Lop. *in d. l. 2 in glossa, ciertamente*, addens quod si verba treguæ concipereniur in rem pax facta cum principali intelligitur cum adhærentibus, & in ea intelligentur introclusi virtute adhærentiæ, vt *in d. l. qui religiosis*, & ibi Angel. & in aliis iuribus per Gregor. ad idem allegatis, sequitur Azeu. *vbi supra num.* 14. sed cum in personam verba treguæ concepta sunt, debet saltem generaliter dici, quod tregua sit inter Petrum & Ioannem, v.g. & omnes eius adhærentes, familiares & consanguineos vsque ad talem gradum; neque requiritur quòd nomina omnium istorum exprimantur, sed sufficit generaliter dicere quæ prædiximus: non enim dicitur *in nostra l. 1.* nec *in d. l. 2. tit. 12. numer. 7.* in verbis pœna tat v, quod sint omnino omnes nominandi in tregua, ita præcitati authores.

8 *El modo y forma de las treguas y asseguranças pone nuestra* l. 1. ibi: *debense dar las treguas &c.* & prius *d. l. 2. tit. 12. p. 7.* ibi: *è deuen ser dadas* vbi Greg. Lop. & Didac. Perez *vbi sup.*

9 *Tregua* autem inde dicitur, quasi terens, vel tenens guerram secundum Ioan. Andr. *in c. 1. de tregua* & pace que refert Greg. Lop *in l. 1. litt. C. tit. 12. p. 7.* nihilominus tamen lex illa inquit *que se dize tregua porque ha en si tres ygualdades.*

La primera, que por ella son seguras ambas partes de no se hazer mal, ni daño de dicho ni fecho, ni de consejo en quanto la tregua durare. La segunda que despues que fuere tomada la tregua se pueden auenir las partes por si mismo haziendose enmienda el vno al otro. La tercera es que si ellos no se concertaren en esto, se la pueden demandar por iuizio, y assi finalmente nacen de la prueua tres igualdades; lealdad, auenencia: y iusticia.

10 *Aseguranças es, aseguramiento que se dan los otros hombres que son de menor guisa, quando acaesce enemistad entre ellos, o se temen vnos de otros, y en algunos lugares se vsa de se dar fiadores de saluo que como tregua y aseguranças: y dizese aseguranças porque por ella son seguros aquellos entre quien fuere puesta la tregua* d. l. 1. tit. 12. p. 7.

11 *Y aunque la tregua à lugar señaladamente entre los hijosdalgo despues que se desafian y no antes: Pero bien se pueden dar treguas los otros hombres que no son hijosdalgo: y son obligados a la guardar despues que la otorgaren*, vt in expresse cauetur *in hac l. 1 huius tit. 8 lib. 8. nou. collect. reg.* ibi, *y como quiera, &c* & *l. 1. circa fin.* ibi, *e como quier d. t. 12. p 7.* § propriè tamen *tregua* est illa, quæ datur inter generosos; inter alios namque non dicitur propriè tregua, sed securitas: leges tamen prædictæ regiæ, aliaque iura & Doctores promiscuè vtuntur isto termino siue inter nobiles, siue inter plebeios; & lex aliquando vocat, fœdus, vel inducias vt in lege *post liminium*, § *inducias, ff. de captiu. & post limin. reuers. cap. ius gentium 1. distinct.* § & inter treguam & inducias nulla est constituenda differentia, vtrumque enim nomen idem significat, nisi quod tregua barbarum est, quod admisisse apparet scriptores in rubrica de tregua & pace secundum Dida Perez *in d. l. 1 num. 8 lib 4. ordinam col. 1479.* sed leges nostræ Regiæ, vt videmus, & consuetudo generaliter vtitur isto nomine *tregua* inter omnes, & non interest appelletur tregua an securitas, secundum Gregor. Lopez *in d. l. 1. littera B.* & Didac Perez *in l. 10 glossa fi. tit. 2. lib. 4. ord. col. 1388.* & Azeu *in hac l. 1. n 3.* 12 13

Pax verò, *es fin y acabamiento de la discordia è del desamor que era entre aquellos que la hazen*, vt *in l. 4. tit. 12. p. 7.* & fœdus & pax fiunt perpetuò, *vt in l. non dubito, ff. de capt. & post limin. reuers.* 14

SVMMARIVM.

1 *Fractores treguæ & securitatis qua pœna puniantur, & n. seqq.*

De pœna frangentium treguam & securitatem.

QVÆSTIO CVIII.

QVÆRO secundo, qua pœna puniantur fractores treguæ & securitatis: & in hoc *l. 3. tit. 11. part. 7.* inquit, *que los quebrantadores de la tregua, o de la segurança, si fueren hijosdalgo puedan ser reptados por ende, è caer en la pena que dixo en el titulo de los rieptos: è si fueren otros homes de menor guisa, el que firiere, ò matare, o prendiere à otro en tregua, ò en segurança, o sobre fiadura de saluo, que muera por ello, e si le fiziere daño en sus cosas que le peche quatro doblo, è si lo deshonrase, que le faga enmienda à bien visto del Rey, è que los que fizieren la fiadura de saluo cayan en aquella pena à que se obligaron quando la fizieron.* 1

Aliter tamen disponit in hoc nostra l. 1. huius tituli 9. *lib. 8. nou. collect. reg.* inquit enim, *otro si ordenamos y mandamos, que los quebrantadores de la tregua, ò de la asegurança si fuere otorgada la tregua ò asegurança por las partes, ò puesta por el Rey, o por nuestro mandado, que el que matare, ò firiere, ò prendiere à otro en tregua ò segurança que muera por ello muerte de aleuoso, y pierda la mitad de sus bienes, y si fuere puesta por los merinos, ò por los officiales de cada lugar que han poder de iuzgar, si matare ò hiriere muera por ello, y si prendiere sea condenado en diez años de seruir en galeras, ò en frontera* 2

conforme

conforme la qualidad de la perſona: y ſi deshonrare faga enmienda à buen viſto del Rey ò de los juezes do eſto acaeſciere, quid dicendum.

3 Gregor. Lopez *in l.3 in gloſſa, muera por ello*, intelligit noſtram l. quæ olim erat *l.1. tit. 8. lib.* 4. ordinamenti veteris, vt procedat, quando tregua fuit poſita à Rege, vel eius ſpeciali mandato, nempè quod tunc frangens treguam puniatur pœna mortis aleuoſi, & inſuper medietatis bonorum: ſi verò tregua ponatur per iudices & alios ordinarios cuiuſlibet oppidi, & occiderit, puniatur pœna mortis tantùm, ſi verò percuſſerit vel capturam fecerit, ſoluat ſexcentos marapetinos bonæ monetæ vt in d. l. 1. ordinamenti: & ſi ponatur tregua inter diſcordantes etiam ſine Regis vel iudicis mandato erit pœna *d.l.3 titul.* 12. *part.* 7. cum generaliter loquatur vt in ſimili declarat Bald. *de pace tenend. & eius violat. in principio, verbo, captiuitatem*: & quod d. l. ordinamenti in ſuo ſpeciali caſu practicabitur, & quod forte illa dum diſponit de pœna dictorum marapetinorum in caſu capturæ vel percuſſionis intelligi debet, vltra aliam pœnam ordinariam, vel arbitrariam, quæ iudici videbitur imponenda, vt patet ex fine illius l. & quia aliàs pœna illa non eſſet ſufficiens maximè ſtante d. l. partitarum, quæ pœna mortis etiam in illo caſu imponebat hanc opinionem & doctrinam ſequitur Didac. Perez *in d. l.1. col.* 1485.

4 Ego vero cenſeo deciſionem huius noſtræ *l. 1. tit. 9. lib. 8. nouæ collect. reg. in verſ. otro ſi ordenamos que los quebrantadores de la tregua, &c.* circa pœnas frangentium treguam, vel ſecuritatem eſſe ad literam obſeruandam & practicandam, cum ſit lex nouior cæteris.

Et ſic obſeruo primo, *que los quebrantadores de la tregua ò aſegurança otorgada por las partes ò pueſta por el Rey, ò por ſu mandado, que el que matare ò firiere à otro en tregua ò aſeguranças, que muera por ello muerte de aleuoſo, y pierda la mitad de ſus bienes*, neque admitto in hac ſpecie intellectum Gregor. Lopez, *vbi ſupra*, dum innuit, quod ſi tregua ponatur per partes, erit pœna d. l. partitæ, mortis ſcilicet ſimpliciter, ſiquidem dicitur quod ſi ponatur tregua inter diſcordantes, etiam ſine regis, vel iudicis mandato (& ſic per partes) erit pœna d. l. 3. partitæ, hoc namque eſt contra literam claram d. l. 1. *tit. 8. lib. 4 ordin. regni* quam citauit Greg. Lopez, *vbi ſupra*, & hodie eſt l. noſtra 1. huius tituli 9. ibi, *por las partes, ò pueſta por el Rey*, qua pacificatur quoad pœnam præd. tregua & ſecuritas per partes facta illi, quæ per Regem ſeu eius mandato fit: & ita merito Greg. Lop. & Didac Perez in hoc reprehendit Azeued. *in hac l. 1. ſub n. 31 & 32.*

5 Segundo, *que ſi la tregua ò aſſegurança fuere pueſta por los merinos, ò por los oficiales de cada lugar que an poder de juzgar, ſi matare ò firiere que muera por ello muerte no muerte de aleuoſo, ni perdimiento de la mitad de ſus bienes*, vt conſtat ex noſtra l. 1. ibi, *y ſi fuere pueſta, &c.* in hoc differt hic ſecundus caſus à primo præcedente.

Limitatur hic ſecundus caſus *en el que matare otro à traycion, dada y otorgada tregua, ò ſeguro ò por aſſechanças, o en otro qualquier caſo porque deua ſer condenado à muerte, ſi deſpues que fuere condenado entrare en la Corte con cinco leguas en derredor porque entonces allende la pena corporal, pierde la mitad de ſus bienes para la Camara de ſu Mageſtad*, vt in l. 7. tit. 23. infra hoc lib. 8. *laqual ley aunque no habla particularmente quando la tregua ò ſegurança fue pueſta por los juezes inferiores (que es en el caſo en que vamos hablando) pero neceſſariamente ſe ha de entender en eſte caſo, en elqual ſolamente ſe incurria por nueſtra ley primera deſte titulo 9. en pena de muerte, y para incurrir en perdimiento de la mitad de ſus bienes requiera la dicha ley 7. que de mas de quebrantar la tregua ò ſeguro entre en la corte con cinco leguas al derredor luego habla, ò à lo menos ſe ha de entender quando la tregua, o ſegurança eſta pueſta por los juezes inferiores: porque quando ſe pone por las partes, ò por el Rey, o ſu mandado ſin entrar en la Corte el quebrantador de la tregua o ſegurança incurre en pena de muerte de aleuoſo, y perdimiento de la mitad de ſus bienes*, vt in hac l. 1 tit. 9 in 1. caſu præcedenti, & ita has leges rectè expendit, atque intelligit Azeued. *hic n. 32. & 33.*

Tertio, *que el que prendiere quebrantando la tregua, ò ſegurança pueſta por los juezes inferiores, ha de ſer condenado en diez años de ſeruir en galeras, ò en frontera, conforme à la qualidad de la perſona, y ſi deshonrare que haga enmienda a bien viſta del Rey, ò los juezes do eſto acaeſciere*: quod de nouo in noſtra l. 1. ſancitur correcta ſiue emendata diuerſa pœna in hoc caſu ſtatuta per l. 1. tit. 8. lib. 4. ordinamenti, veter. *laqual diſponia que ſi firiere, ò prendiere peche ſeyſcientos marauedis de la buena moneda*, hodiè namque per noſtram l. 1. huius tit. 9. *ſi prendiere en lugar de la pena de los dichos ſeyſcientos marauedis de la ley del ordenamiento viejo ſe pone pena de diez años de ſeruir en galeras, ò en frontera conforme à la qualidad de la perſona* vt vidimus, *y ſi hiriere pena de muerte, laqual no ponia antes la dicha ley de ordenamiento en eſte caſo, ſino ſolamente de ſeyſcientos marauedis de la buena moneda, y anſi quedan bien declaradas, y entendidas eſtas leyes reales y ſus penas.* 6

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio an teneatur inter rixari volentes treguam & ſecuritatem ponere ad obuiandum delicto, & n. ſeqq. & quod teneatur ad inſtantiam partis n. 2.*

6 *Iudex ſciens duos vel plures venturos ad rixam ſuper capienda poſſeſſione alicuius rei, vel bonorum maioratus debet ad euitandam prædictam rixam poſſeſſionem ſecreſtare penes fidum hominem & præcipere contendentibus ſub pœnis, ne accedant ad capiendam prædictam poſſeſſionem. Et quomodo hoc intelligatur num. ſeqq.*

9 *Iudex licet regulariter in ciuilibus non poſſit partes compellere ad concordiam, niſi in quibuſdam caſibus, in criminalibus tamen hoc facere tenetur, ne lædatur reſpublica, & n. 10.*

11 *Ampliatur in iudice clerico, n. 11.*

De iudice sciente aliquos rixari volentes quod teneantur fœdus treguanque ponere inter ipsos.

QVÆSTIO CIX.

1 QVÆRO modo circa praxim supradictorum, an iudex ex officio videns, aut timens partes rixari, indeque grauia crimina fore perpetrenda, nisi ipse fœdus, treguamque ponat inter ipsos, ex officio absque instantia partis possit treguam & securitatem inter eos
2 sub pœnis ponere, atque constituere? ¶ ad instantiam partis timentis offendi ab aliquo & implorantis officium iudicis pro sua securitate, quod possit iudex præmissa causæ cognitione compellere aduersarium ad præstandam cautionem de non offendendo eum, tenet Bart. *in l. illicitas §. ne potentiores, per tex. ibi, ff. de officio præsid.* & ibi, communiter Doctores, idem Bart. *in l sanctum, ff de rer diuis. & in l. denuntiamus, C. de his, qui ad Eccles. confug* & alibi: quam sententiam communem nouem declarationibus ornat, atque interpretatur Felin *in rubrica de treg & pac. num.* 10. *&* 11. & reassumit latissimè Hippolyt. de Marsil. *in l.* 1. *§. præterea cum* 83. *cum sequentibus, ff. de quæstion.* Anton. Gomez 3. *tom. var. resol. c.* 6. *de iniuriis, num.* 16. & Ripa *in rubrica ff. de damn. infect per totum*, & hæc est receptissima omnium traditio teste Plaza *lib.* 1. *de delict. cap.* 7. *num.* 1. & cum eo Iul. Clar. *in pract. crim. §. fin. q.* 47. *versic. & in primis.*

3 Quinimo ex officio iudicis idem probatur *in l. æquissimum, ff. de vsufruct*, aliàs *l. si vsusfructus* 16. *in ordino § sed si inter duos, ff. eodem titulo*, vbi quod iudicis officio incumbit, ita rem componere inter litigantes, vt ad arma & contentionem priuatam minimè accedant cur enim (vt inquit Iurisconsultus Iulianus) ad arma & rixam procedere patiatur Prætor, quos potest iurisdictione sua componere? cuius responsi ratione plura tradidere post alios Curt. senior *consil.* 60. Paul. Paris. *consil.* 148. *per totum lib.* 4. Gratus *consil.* 10. *numer.* 9. & alibi sæpissimè Doctores.

4 Et quamuis Paulus Paris. *vbi supra num.* 10. dicat esse communem opinionem, iudicem requisitum seu ex mero eius officio procedentem non posse cogere aliquem ad præstandam præd. cautionem, ex vno mero & absoluto arbitrio, & nulla præcedente causæ cognitione, sed tunc demum ad id procedere debet, quando præcedit causa, & iusta, cum talis cautio petatur præstaria persona personæ, quem referunt Plaça *d cap.* 7. *num.* 1. *in fi.* & Iul. Clar. *vbi supra, versiculo, sed nunquid*: satis tamen iusta causa est, quod partes paratæ sint ad rixam & arma, volentes vti possessione eiusdem rei vt *in d. l. æquissimum*, igitur vt cesset tale periculum iudex potest dare illud remedium: & præterea inquit Clarus *vbi supra*
5 contra Paris. quod ipse plerumque vidit contrarium obseruari quando subest timor scandalorum, quia solent iudices & debet cogere partes ad inuicem fidei iubendum de se non offendendo omni appellatione & exceptione remota, & vbi recusent fidei iubere efficiuntur à ciuitate sub comminatione grauium pœnarum & quod in multis locis vbi quis minatur alteri solet ille dari in custodia aduersario suo sub pœna vitæ, quæ appellatur *saluaguarda*, quam ex causa Senatus solet aliquando concedere, præsertim quando aduersarij sunt potentiores & manu prompti; sed apud nos solent iudices sic recusantes ad inuicem fidei iubendum de se non offendendo in carcere publico detinere, donec prædict fideiussiones præstent. 6

Et ex text. *in d. l. æquissimum*, Doctores communiter probant, indeque exiit praxis ordinaria quod quando plures contendunt super capienda possessione alicuius rei litigiosæ & speratur, eos venire ad rixam & arma debet iudex & solet, vt hoc euitent præcedente aliqua causæ cognitione eis præcipere sub pœna, ne ad eam rem accedant, quinimo res ponitur sub secreto apud tertium fidum hominem, donec per iudicem determinetur cui competat possessio, sine præiudicio iuris vtriusque partis, & ad hoc illum text. commendant ibi Bart. Alber. cæterique Doctores & alij plures tenentes dictam praxim quos refert & sequitur Anton.
Gom. *in l.* 45. *Tauri num.* 125. applicans ad quæ- 7
stionem bonorum maioratus, quando plures contendunt, se esse successores maioratus, & sic sibi inuicem contradicunt, & inter eos est maxima contentio, adeo quod speratur rixa & discordia & ad arma deueniri, quia vterque narat se & suos pro adipiscenda actuali possessione,
rerum maioratus, ¶ & hoc verum intelligit, 8
quando non constat quis eorum possideret, vel quando est certum, quod neuter eorum possidet & vterque præparat se ad arma: secùs tamen esse dicit, quando constaret, quod vnus eorum possidet, vel esset in actuali detentione ex qua præsumatur possessio: quia tunc, licet alter se præparet ad arma, & speretur rixa, tunc namque non debet fieri sequestratio possessionis, sed possessor defendendus est per iudicem ita singulariter Bald. *in l. quidam æstimauerunt, ff. si cert. pet. col.* 2. *post medium, versiculo, secundo casu* & alij plures, quos refert & sequitur Anton. Gom. & optimè Decius *in l. fin. num.* 7. *C. de edict. Diui Adrian. Tollen.*

Denique licet in ciuilibus iudex regulariter non 9
possit compellere partes ad concordiam Bart. *in l. congruit, in fin ff. de offic. præsid.* Abb. & Felin. post alios *in rubrica num.* 1. *de treg. & pace*, vbi congerit septem limitationes, ex quibus illam tantum, quam ibi latè probat Felin. *num.* 6. scilicet, quando est dissentio inter personas insignes ex qua respublice turbatur, refert & sequitur cum Paris. de Puteo Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 8. *ord. col.* 1483. *vers. dubitatur, vtrum.*

Hoc tamen etiam fallit, in causa criminali, 10
quia per eam potest lædi respublica, *l. si quis ingenua, §. fin. ff. de captiu. & post limin reuers.* ita Bart. Abb. & Felin. *vbi supra hic num.* 2. *&* 3. vbi hoc verum intelligit, antequam nascatur delictum, quia iudex ante factum debet obuiare: sed post delictum commissum, iudex non debet se intromittere ad concordiam partium, sed postquam puniuit potest studere de concordia earum, se-
cundum Bart. Salic. & Alexand. quos refert ¶ & 11
in terminis quod iudex etiam clericus possit compellere laicos ex causa ad treguam & pacem cum Abbate *in cap.* 1. *de treg. & pace*, tenet Felin. *in d. Rubrica eiusdem tituli num.* 9. & probatur hæc sententia hodie *in l.* 2. *tit.* 17. *partita* 7. ibi, *y quando los vandos, y los otros homes que ouieren discordia, ò enemistad entre si, no se acordaren en darse tregua, ò segurança, puedenlos apremiar que la den,*

los

los merinos è los oficiales de cada lugar que an poder de juzgar y cumplir la justicia en la tierra, è son tenudos de la guardar, bien assi como si ellos mismos la ouiesen puesto de su voluntad, & ibi notat Gregorius Lopez in glossa *apremiar*, allegans alia iura approbatur etiam eadem conclusio per hanc nostram l. 1. ibi, *la tercera es, la que se dà de vnos hombres à otros por el juez, y esta se deue guardar por aquellos entre quien fue puesta*, &c. & iterum versiculo sequenti incip. *y si los vandos y los hombres que ouieren enemistad entre si, no hizieren tregua, o conuenencia, ò segurança entre si, puedan ser apremiados por nos, y por nuestros merinos y oficiales del lugar que an poder de juzgar y hazer justicia. Y mandamos que todos guarden la tregua que assi fuere puesta, bien ansi como si ellos mismos la ouiessen puesto de su voluntad.*

SVMMARIVM.

1 *Pace rupta ex noua superuenienti causa non incurritur pœna imposita in ipsa pace, & numeris seqq.*

5 *Tregua an dicatur rupta ex noua causa interueniente, & numeris sequentibus, & quid in foro Poli, num. 13.*

6 *Frangenti fidem, fides non est seruanda.*

8 *Ignoscendum est ei, qui prouocatus se vlcisci voluit.*

16 *Clausula, rebus sic stantibus & in eodem statu permanentibus semper subintelliguntur.*

17 *Renuntiatio iurata, non extenditur ad ius postea de nouo competens.*

18 *L. 18. tit. 11. part. 3. intellectus, & num. 19. cum sequentibus.*

De rumpente pacem vel treguam ex noua causa.

QVÆSTIO CX.

1 QVARO tertio circa eandem l. 1. an sicut pax non ideo rumpitur ad incurrendam pœnam fractæ pacis, si ex noua superueniente causa rumpatur; veluti si vnus ipsorum alterum offendat iuxta doctrinam Bart. *in l. aut facta, §. causa, num. 1. circa fin. ff. de pœn.* est communis vt cum aliis testatur Iulius Clarus in *practic. crimin. §. fin. quæst. 47. versiculo, sed quoniam*: vbi ampliat & *in versiculo, quæro nunc*: vbi hoc bene declarat & Hojed. *de incompatib. benefic. 1. part. cap. 23. num. 18.* & plurimos citans Mascard. *de probat. 3. tom. conclusione 1157. num 5. & 6.* vbi per totam illam conclusionem latissimè eam ampliat & declarat, eandem dicit communem plurimos idem dicentes & sequentes congerens & amplians, & limitans pluribus modis nouissimè Farinac. *in tertio tomo, sue prax. crimin. quæst. 107. parte secunda, artic. 31. num. 403. cum pluribus sequentibus*: vbi loquitur etiam in cautione præstita de non offendendo,
2 & Mascard. *num. 9. cum sequentibus*, inquit, quod in dubio ad euitandam pœnam noua causa semper præsumitur, quæ est communis opinio; vt post eum alios allegans dicit & sequitur Hippolyt. de Bonacosa *in suis communibus opinionibus, verbo, pax in dubio*, & plurimos congerens Farinac. *vbi suprà, parte tertia, artic. 33. num 432.* affirmans esse communiter receptam, vbi *numeris sequentibus*, plurimis modis & conclusionibus hoc declarat vtiliter in praxi, & latissimè Petr. Zaball. *lib. 2. resol. crimin. casu 101. num. 15. cum*
sequentibus, & quod pax non dicatur rupta ap- 3
probatur hodie in nostris Regnis ex *l. 4. tit. 11. p. 7. in versiculo, otro si*, ibi, *no lo faziendo por ocasion, ni por otra yerra que acaeciese entre ellos de nueuo*, quo verbo Gregor. Lopez ibi notat esse textum expressum pro hac communi opinione; & confirmatur, quia secundum ius nostrum, quando constat, quis primò contrauenerit paci & vnitati, iste primus non potest agere contra secundum, qui contrauenit, sed bene secundus contra primum, vt inquit Bart. *in l. 1. §. cum arietes n. 2. ff. si quadr. pauper. fecis. dic.* est communis, vt plures allegans affirmat Hojed. *vbi suprà, num. 17.*
¶ & qualis debeat esse causa noua ad hoc vt ex 4
ea offendens excusetur a pœna pacis, seu cautionis ruptæ latè idem Farin. *vbi suprà, art. 34. n. 60. cum seqq.*

Ita etiam idem sit dicendum in tregua, vt ob 5
nouam causam non dicatur rupta?

Et videtur quidem proculdubio, idem dicendum in hac specie in tregua: promissio namque fidei, tunc demum locum habet, cum ab alia parte est seruata, & sic ille, qui præstat occasionem offendendi, violat treguam, seu pacem, non verò, qui offendit postea eum, qui fidem non
seruauit: ¶ regula enim est generalis, quod fran- 6
genti fidem, fides non est seruanda *l. si conuenerit, ff. pro suo text. cum glossa in cap. 3. de iure iur.* Abb. *in cap. an sit num. 6. de appell* latissimè Beccius *cons. 45. num. 9. lib. 1. decis. Perus. 90. n. 28. in part.* Roland. à Valle *consil. 99. num. 6. cum seqq. lib. 4.*

Secundò, quia nimis durum esset, quod ad- 7
uersarius me impugnaret, & quod ego non possem me defendere etiam durante tempore treguæ *cap. cum inter de except. cap. si vero secundo, de sententia excommunicat.* Decius Hieronym. Cagnol. post Alber. *in l. cum par, §. illi debet, ff. de regul iur.*

Tertiò, quia ignoscendum est ei, qui se vlcis- 8
ci prouocatus voluit, *l. qui cum natu 14. versiculo, ignoscendum, ff. de bon. lib.* & in terminis hanc partem tenet Bald *in l. cum proponas, col. 1. num. 1. cap. 1. de pact.* dicens esse veritatem & eam inter veriorem reputant ibi Alexand. *num. 3.* & *decis. 7. vbi Claudius in quæst.* quod ita vbique practicatur, præterquam in Hispania, & eam probant collector. Henrich. Bellameta & Abb. *in cap. 1. de treg. & pace*; hanc sequuntur plures relati per Didac. Perez *in l. 1. tit. 8. lib 4. ordin. col. 1480. versic. dubitatur tertio*, & multo plures per Mascard. *vbi suprà, num. 70.* vbi *num. 76 cum sequentibus*, affirmat hanc esse communiorem opinionem ex Andrea Gail. *in tractatu de pace public. cap 4. num. 46.* eamque veriorem dicere Petrum Beneintend. *decis. 65. num. 4.* & crebriorem Moron *in tract. de fid. treg. & pace, c. 118. num. 5*, & magis communem plurimos citans affirmat Farinac. *vbi suprà, n. 406. & n. 49.* inquit, quod ab ea nonquam recederet in iudicando.

Sed non desunt alij plures grauissimi aucto- 9
res tenentes contrariam omninò sententiam, imo quod tregua etiam ob nouam causam dicatur rupta, etiam rationem differentiæ constituentes inter speciem inter treguam & pacem, quia tregua fit ad tempus & ideo expectari debet finis temporis, eoque elapso poterit se vlcisci, non sic

in pace, quæ perpetua est: & cum hac ratione transeunt moderni *in d. l. cum proponas*, teste Decio *ibi col. 2. versic. 2.* regula fallit in tregua secundum Didac. Perez *vbi suprà, col. 1482.* ibi & cum hac ratione.

10 Secundò, quia, licet tu mihi facias proditionem, non tamen ex eo debeo aliquid contra te moliri, cum tibi fidem promiserim *cap. noli 23. quæst. 1.*

11 Tertiò ex l. regia 28. quæ videtur in hoc plusquam expressa *tit. 1. part. 3.* ibi, *la otra es entretegua casi vno la da a otro, é la quebranta qualquiera de ellos faziendo daño al otro en su auer, mueble, ò rayz, que no sea en cuerpos de omes, ò mugeres, guardarse deue por esso el otro por no quebrantar su fursa. fueras ende, si quando la pusieron en vno fue dicho, que si alguno dellos la quebrantase en alguna manera, que el otro fuesse tenudo de la guardar: ca entonces es derecho, que si alguno hiziere à otro traycion, ò aleuo, que el otro se vengue del en aquella misma manera.*

Et ita Gregor. Lopez ibi *in glossa, in tregua*, inquit, quod lex illa approbat dictum, quod fuit originale Vincentij *in cap. 1. in fin. de treg. & pac.* quod refert & sequitur Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. *in titulo de tregua & pac.* in Rubrica dicens, Vincentium affirmati ita seruari in nostra Hispania, & hanc opinionem Vincentij sequuntur Bellam. *num. 32.* & Felin. *num. 6.* alios allegantes *in d cap 1. de treg. & pac.* & est communis opinio secundum Iason. *in d. l. cum proponas, num. 6.* & ex eo Didac. Perez *in d. l. 1. col. 1481. cum sequenti*, vbi, quod ista communis opinio de iure nostri Regni expressè est approbata *in dict. l. 28.* secundum Gregor. Lopez *ibidem* & eundem *in l. 3. tit. 12. part. 7. in glossa*, ibi, *se dan, procedet*, eandem sequuntur plures congesti per Mascard. *vbi suprà, num. 75. & 76.* & Iul. Clar. dicentem esse communem *d. § fin. quæst. 74. versiculo, sed hic plerique:* dicit communem & communiorem ex aliis cum ea transiens Bonacosa *in suis communib. opin. crimin. verbo, pax non dicitur rupta*, ibi, secus in tregua & inquiunt Doctores *vbi suprà*, ita seruari de consuetudine in Hispania, vt constat ex ipsis præcipuè Ioanne Andr. *vbi supra*, & *in cap. peruenit de iure iurand.* Clar. *ad in d. l. cum proponas*, Alexand. *in l. semel Mora ff. solut. matrim.* Bellamer. *vbi suprà*, Hippolyt. *consil. 21. num. 60. lib. 1.* Didac. Perez & in aliis, & sequuntur alij relati per Farinac. *vbi suprà, num. 408.* vbi refert aliquos dicentes esse communem & magis communem & quod ab ea in iudicando & consulendo recedendum non est.

12 Quid tenendum Doctores conueniunt in hoc, quod iura loquentia de frangente pacem, habeant etiam locum in frangente treguam ex dispositione iuris: & opinio Vincentij suprà secundo loco relata, procedat stante consuetudine, & ita se vsuio habente, Ita Mascard. *vbi suprà, num. 77.* ait, quod ita vsus habeat in Hispania, nunquam vidi, nec audiui, quicquid dicat Vincentius, & cæteri ex relatione ipsius; nullus tamen nostrorum Doctorum Cohispanorum, quem ipse viderim affirmat præd. vsum, praxim, aut consuetudinem.

13 Denique, licet opinio Vincentij tenenda esset, adhuc etiam in tali casu, mitigari deberet pœna statuta *d. l. 3. si quis prouocatus voluit se vlcisci ex d. l. qui cum maior, § libertas. ff. de bon. lib.* secundum Gregor. Lopez *in d. l. 3. gloss. magna versic. mitigando.*

Nihilominus tamen in quæstione præmissa, 14 sententia affirmatiua, & sic primo loco suprà relata, quod tregua non dicatur rupta ex noua causa, sicut nec pax, est longè verior & magis communis, vt patet ex supradictis, eamque credit de iure veriorem & vidisse vbique seruari Iul. Clar. *d. §. fin. quæst. 47. versiculo, ego credo:* vbi refert Corneum dicentem, se putare, quod contraria opinio nullibi seruatur in practica: & Claudium dicentem, quod vbique contrarium seruatur, præterquam in Hispania, eandem cum Claro, *vbi suprà*, sequi videtur Hippolytus de Bonacosa *in suis communibus opinion. criminal. verb. pax non dicitur rupta*, ibi & idem si est fracta tregua: sequitur plures referens cum communi contra alios Petrus Zaball. *vbi suprà, num. 374. cum sequentibus.*

Nec obstant fundamenta contraria adducta pro opinione Vincentij, quoniam illis satisfit in modum sequentem.

Ad primum de ratione differentiæ inter tre- 15 guam & pacem respondetur, ipsum minimè iure procedere, aut subsistere posse, quoniam & si tregua fiat ad tempus, non ideo sequitur offensum durante tempore treguæ, expectare debere ad finem temporis; cum primum enim alter primo fregit treguam, contrauenit promissis, atque ideo facultatem aduersario à se offenso fecisse, atque concessisse videtur à tregua recedendi, quandoquidem ipse prius eam fregit, patet, quia primus non habet plus iuris ad contrauenendum, quàm secundus, cum æqualiter ad treguam seruandam vterque teneretur, sed ille, absque noua causa ab ea de facto recessit, ergo huic meritò idem licebit pro defensione sui honoris: non enim debet esse melioris conditionis prouocans, quàm prouocatus.

Denique in conuentione pacis, vel treguæ, 16 sicut in alia qualibet promissione semper intelligitur inesse clausula & conditio, rebus sic stantibus, & aliquo de nouo non superueniente: *c cum inter de renunt. cap. quemadmodum de iureiurando, & in cap. clericus eodem titulo l. fin. ff. qui satisd. cogantur l. fin. C. de non num. pecun. l. fin. ad munic.* etiam si iuramentum promissioni accesserit vt latissimè per Tiraq. *in l. præfatione, l. si vnquam num. 166. cum sequentibus, C. de reuoc. donat.* nos *in tractatu de iuramen. confirmat. 1. part. cap. 19. num. 6. & cap. 71. num. etiam 7. §* vbi quod renun- 17 tiatio iurata nunquam extenditur ad ius non competens tempore renuntiationis, sed ad tunc temporis competens restringitur & ideo non obstante tali renuntiatione poterit petere ius nouum sibi superueniens, etiam si renuntiauerit iuri, quod habet & habere sperat in tali re; quia id intelligitur ex causa de præterito iuxta supradictam communem resolutionem, & in terminis probat Bart. *in l. vxor, §. Diuus, ff. de adulter. & in l. qui Romæ, §. duo fratres, num. 19 ff. de verb. obligat. & in l. post emancipationem, §. 1. n. 3. ff. de liber. legat. & in l. qui cum tutoribus, num. 1. ff. de transact.* Hippolyt. *in l. 1. §. fin. in 7. 8. & 9. columna, ff. de quæstion.* Mascard. *de probat. 3. tom. conclus. 1157. num. 8.* vbi *num. 9.* in terminis pacis formatæ, quod intelligatur dicta clausula, rebus sic stantibus allegat Hercul. *in tractatu de cautione de non offendend. cap. 13. num. 3. in versiculo*, hæc proculdubio est communis & magis communis opinio, & Farin. *consil. 165. num. 18. volumine 4.* ergo & in terminis treguæ factæ, ac promissæ eadem ratione intelligenda est etiam prædict. clausula: neque obstat altera pars ra-

tionis

tionis differentiæ præd. inter treguam & pacem, nempe quòd pax perpetua sit: facilè enim hoc etiam diluitur, si obseruemus eandem vim militate in tregoa promissa, durante tempore ipsius treguæ respectiuè, quandoquidem validum est argumentum de toto quoad partem, &c. vt *in l. qua de tota cum simil ff. de rei vendit.* tum etiam, quia illa ratio differentiæ non est sufficiens ad tantum discrimen constituendum inter treguam & pacem, vt ex supra dictis patet: offensus enim fracta tregua, cum agat de defendendo honorem proprium & sibi sit iam via aperta, atque fides præstita soluta, non tenetur virtute eius expectare ad finem temporis ratione inæqualitatis & ad euitandum absurdum illud, quod prouocans sit melioris conditionis, quam prouocatus, & quia de hoc conqueri non possit prior offensor, cùm ipse prius fregerit treguam, causamque proximam dederit & immediatam suæ offensionis: accedit præterea alia ratio, ne scilicet si contrarium diceremus, deretur occasio passim treguam frangendi & vt pacta non seruentur & pax non custodiatur contra textum *in cap. 1. & 2. de pactis.*

Ad secundum fundamentum contrarium, respondetur eodem modo: nempe quod ex contrauentione primi, soluatur fides præstita ab offenso, & frangenti fidem fides potest frangi vt prædiximus neque obstat textus *in cap. noli 23. quæst. 1.* quia tantum probat, quòd etiam hosti est seruanda fides, contra quem bellum geritur, id, quod more declarat *l. 2. versiculo pero, tit. 16. part. 7.* si tamen hostis, cui præstita est fides, & cum quo est facta tregua, eam prius fregerit, non probant præcitata iura quod adhuc sit eis seruanda fides & tregua, quinimo recta ratione probare videtur contrarium, ac si tregua facta non fuisset.

18 Ad tertium & quod fortius videbatur nempe ex l. 28. quæ est penultima *tit. 15. part. 3.* in verbis expressis iam supra relatis, respondemus loqui, quando rupta fuit tregua, dando damna in rebus, secus verò in personis, quia si ipsæ offenderentur durante tregua, secus esset: item etiam loquitur, quando in tregua interuenit iuramentum: vnde fortè, si hoc cessaret, sicut non dicitur quis ruptor pacis, si noua causa superueniat, vt *in d. l. 4. tit. 12. part. 7.* & supra diximus in principio huius quæstionis, sic nec dicetur ruptor treguæ noua causa intercedente, vt puniatur tanquam talis ruptor; vnde pœna aliàs remanebit in dispositione iuris, ac si tregua non fuisset facta: ita obseruabit Gregorius Lopez *in d. l. 3. glossa magna, in fine tit. 22. part. 7.* idem Gregor. *in proprio loco*, nempe *in d. l. penultim. tit. 11. part. 3. in gloss. omes ò mugeres*, dicens ex isto verbo videtur, quod si tregua frangatur, vulnerando vnus alterius, quod alter non tenebitur seruare tregoam & si ipse alium vulnerauerit, non teneatur vt violator treguæ, sed pœna legali secundum Bald. post Guidon de Suza *in l. cum proponas, la primera, C. de pactis, quod satis probari in d. l. penult. in fine*, asserit Gregor. Lopez *ibidem.*

19 Hæc tamen responsio triplex habet caput: primum est, quod *d. l. penultim.* loquatur, quando rupta fuit tregua dando damna in rebus, secus verò in personis, quia si ipsæ offenderentur durante tregua secus esset: hoc caput expresè probatur *in d. l. regia.* vt patet ibi, *faziendo daño a otro en su auer, mueble, ò rays, que no sea en cuerpos de omes ò mugeres, guardar sola deue per esso per otro*, sicque hæc lex manifestè approbat opinionem communem Vincentij, in bonis, hoc est in rebus, vt cum iudicio obseruat Gregor. Lopez, & hinc forsan nonnulli ex præcitatis auctoribus ansam & occasionem sumpserunt dicendi, quòd opinio Vincentij seruabatur in Hispania, quod verum esse potest, aut saltem debet obseruari ex præd. l. regia, in personis verò in eandemmet l. regia approbatur nostra verior & magis communis sententia: hocque modo præd. duæ communes contrariæ sententiæ reducuntur ad concordiam in his Regnis Castellæ & Legionis: extra ea verò indistinctè probo secundam ex fundamentis de quibus *suprà*, quam etiam nouissimè præd. secundas communes sententias referens sequitur & probat D. Azeued. *in l. 3. num 9. cum sequentibus, tit. 8. hoc lib. 8.* vbi limitat cum Claro & Mascard. quando causa illa esset procurata per offendentem, quia tunc nihil prodesset.

Secundum caput responsionis Gregorij Lopez est quod *d. l. penult.* loquatur, quando in tregua interuenit iuramentum: hic intellectus literalis quidem est & verius, vt patet ex illis verbis legis, *guardarse la deue por esso el otro por no quebrantar su jura:* quasi secus sit dicendum, si in tregua iuramentum non interueniret, quia tunc indistinctè seruanda erit opinio verior & magis communis, quam defendimus. 20

Habet tamen non leuem difficultatem hæc responsio, quia omninò videtur iuri contraria, vt patet ex his, quæ in comprobatione nostræ sententiæ prædiximus, & præcipuè ex eo, quod in quacumque promissione etiam iurata intelligitur clausula rebus sic stantibus & in eodem statu permanentibus, & præterea quod frangenti fidem potest fides frangi: denique quia iuramentum sortitur naturam contractus super quo interponitur *l. fin. Cod. de non num. pecun. cum simil.* ac proinde iuramentum patrium de tregua seruanda intelligi necessario debet, dum ab altera parte non frangitur, aliàs secus ex defectu consensus præsumpti ac omninò sub intellectu ex natura actus, nempe vt ambæ partes in toto sint durante tempore treguæ cum igitur altera earum contrauenit treguæ, iam cessat animus alterius partis promittentis seruare treguam cum iuramento, ac per consequens deficit consensus ipsis, ergo iuramentum præd. non frangitur, si offensus contraueniat posteà treguæ: quis enim sanæ mentis promisisset atque iurasset se seruaturum treguam, etiam si altera pars ei contrauenerit? nemo profectò: quinimo cùm vtraque pars promittat & iuret seruare treguam, eo magis comprobatur hæc nostra obseruatio, atque consideratio, quare non esse necessarium videtur exprimere in ipsa tregua, quod si vnus eorum eam frangeret, alter non teneatur eam obseruare, hoc enim tacitè à iure inest, atque subintelligitur, tam etsi *in d. l. penult.* aliud probetur, quando personæ non offenduntur, sed tantum damnum in bonis datur.

Hæc sunt, quæ hanc responsionem, & decisionem d. l. regiæ difficilem reddunt præcipuè cum in fine eadem l. dicat: *non es derecho que si alguno fiziere otra traycion, ò aleue, se vengue del en aquella misma manera.*

Nihilominus tamen, cùm expressa decisio legis sit, non audemus contra eam aliquid obloqui; potest tamen dici, quod iuramentum ibi est seruandum; non tamen probat nec inquit lex, quòd frangens treguam iuratam ex noua causa 21

superueniente, puta, quia altera pars prius eam fregit, dicatur fracta tregua, nec incidat in pœnas in ea appositas: vnde si se vlciscatur, siue dando damnum in bonis, siue in personis, non dicetur fractor treguæ, nec vt talis punietur pœnis in ea appositis, sed erit fractor iuramenti, & sic tanquam periurus puniri poterit, & denique pœna inus propter periurium, mitiori tamen quam conuenta & apposita in tregua, ac si tregua non fuisset facta, vt rectè censuit Greg. Lopez vtrobique, & hoc modo verba legis sunt clara: ibi, *guardarse la deue por esto el otro, por no quebrantar su jura:* ergo ideò tenetur offensus & sic prouocatus seruare treguam, vt suum iuramentum non frangatur, quasi dicat, cùm possit seruari sine interitu salutis æternæ iuramentum, ipsum seruandum est, vt aliàs videmus *in cap. quamuis pactum de pact. in 6. in cap. cum contingat de iur. iur.* ac si diceret seruanda est tregua in præd. specie ab altera parte, ne suum iuramentum frangat: non igitur eo tenetur seruare treguam, quod aliàs superueniente causa de nouo ad id ratione promissionis simpliciter, nec ex natura treguæ tenetur, sed tantum ratione iuramenti, ergo si fregerit iuramentum, tenebitur de periurio, non verò de tregua rupta, nec eius pœna: eodem modo responderi potest ad rationem l. in fine ipsius positam supra relatam: ibi, *cap no es derecho,* &c. quod si replices ratio hæc l. non accommodatur opportunè præcedentibus, respondemus negatiue, quando quidem in præcedentibus non agitur de fractione treguæ, sed periurij tantum.

Adhuc tamen restat scrupulus circa veram rationem & intelligentiam d. l. regiæ primò dictus: siquidem iuramentum in tregua appositum non videbatur seruandum etiam in bonis noua causa interueniente, ex defectu consensus, quod si est seruandum in bonis, etiam in personis seruandum erat, cùm possit vtroque casu seruari, sine interitu salutis æternæ: ergo, aut quæ dicta sunt veritate carent, aut decisio d. l. regiæ iure non procedit, hoc autem dici non potest, ergo, &c. Responderi potest l. hanc approbare opinionem illorum, qui tenebant, quòd, licèt tu facias proditionem contra me, non tamen debeo illam committere contra te, quia tibi fidem promisi: de quo, per Gregor. Lopez *in d. l. penultim. glossa fin. in fin.* & supra alios eiusdem opinionis auctores retulimus, quæ opinio approbatur in ea l. regia, quando tregua formata est iuramento, ne ipsum frangatur, & non aliàs; nec tunc quoad personas, sed quoad bona tantum; & quamuis sic propter auctoritatem legis tenendum sit, nihilominus tamen iure communi attento verior est opinio contraria & magis communis, vt vidimus & patet ex supradictis.

22 Tertium dictam siue tertia responsio Gregor. Lopez ad præfatam l. regiam est, quod non dicetur fractor treguæ noua causa intercedente, quasi prouocatus vlciscitur, vt puniatur tanquam talis ruptor, sed pœna aliàs remanebit in dispositione iuris, ac si aliàs tregua non fuisset rupta. Hæc est assertio verissima meo iudicio, vt iure probata ex supradictis & ex traditis per Mascard. *dict. conclusione* 1157. *num* 28. *&* 29 vbi probat, quod, si pax rumpatur ob nouam causam tam in continenti, quam ex interuallo, non incurritur in pœnam conuentionalem & applicandam parti, vt per ipsum ibi *num.* 27. secus tamen est respectu pœnæ applicandæ fisco, nam ex interuallo offendens etiam prior offensus punitur, sicut & puniretur in continenti, quoad fiscum, qui nihil aliud respicit nisi delictum, & ideo nisi offensus offendisset ad suam defensionem, plecteretur quoad fiscum, vt ibi latè probat ex Bald. & in aliis auctoribus.

Loquuti sumus, & intelligi necessariò volumus superiora in foro fori, secus in foro poli, in quo nullo modo licebit ex causa quantumcumque de nouo superueniente frangere treguam, & sic aduersarium occidere, vulnerare, aut damnum aliquod in suis bonis inferre, sed auctoritate prætoris ius suum in iudicio deducere, ac petere & prosequi absque malo animo vindicandi iniuriam sibi illatam, sed bono zelo & pro bono publico, ne delicta remaneant impunita, & vt occasione aliis delinquendi auferatur, ac deinde vt damna interesse & expensæ sibi resarciantur, præterquam in continenti, tunc enim licitum est omni iure pro defensione sui necessaria cum moderamine inculpatæ tutelæ alterum offendere, vel etiam occidere, seruatis seruandis a iure & à nostris interpretibus requisitis & traditis. 23

SVMMARIVM.

1 *Tregua vel pax inter aliquos facta, an dicatur rupta ex adulterio commisso cum vxore alterius, & numeris sequentibus, & quid ex aliis causis de quibus num. 5.*

2 *Vassallus, qui promisit domino fidelitatem, perdit feudum propter adulterium cum vxore vel filia domini commissum.*

3 *Pax rupta non dicitur ex noua causa etiam leui superueniente, limitatur aliquibus modis num. 7 & 8.*

9 *Promittens sub pœna non offendere alterum an incidat in pœnam offendendo fratrem eius, & num. seqq.*

De pace & tregua inter aliquos facta, an dicatur rupta ex adulterio commisso cum vxore alterius.

QVÆSTIO CXI.

QVÆRO etiam circa easdem leges regias, an tregua vel pax facta inter aliquos censeatur rupta ex adulterio commisso per vnum ex prædictis cum vxore alterius? & ruptam esse affirmauit Ioan. Faber *in l. denunciamus col. 2. versiculo, sed quid si non tangit, Cod. de his qui ad Eccles. confug.* sequitur Aretin. *in l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus col. fin. ff. de verb. obligat.* Angel. *in tract. malefic. verbo, che me ha adulterato la mia dona, num. 6.* & ibi Augustin. de Arimin. in addit. Roman. *in l. licitatio. § quod illicitè col. 2. versic. 4.* adde *num. 8. ff. de public. & vectig.* 1

Pro quo facit quia vassallus, qui promisit domino fidelitatem, perdit feudum propter adulterium, cum vxore vel filia domini, vt in authent. *qua fuit 2. caus. beneficium amittend. §. præterea,* & §. *sequenti collatione* 10. *cap. 1. §. 1. quib. mod. feud. amittend.* ampliat Clarus, §. *feudum quæstione* 48. ergo cum facientes treguam, vel pacem promittant sibi inuicem obseruare fidem, si vnus alterius vxorem, vel filiam posteà carnaliter cognouerit, 2

cognouerit, dicetur fidem, seu pacem firmatam
3 violasse. Confirmatur quia ex noua causa superueniente non dicitur quis ruptor pacis, vt suprà *in quæstione proximè præcedenti*, quod procedit etiam si noua causa superueniens non esset iusta, pacem rumpendi, sed leuis & friuola, vt cùm plurimis auctoribus resoluit Mascard. *de probat. 4. tom. conclusione* 1157. *num.* 13. quia ad incurrendam pœnam propter fractionem pacis requiritur dolus: vt ibi per eum *num.* 14. sed bene, quælibet causa etiam leuis & leuissima: & siue iusta, siue iniusta excusat à dolo *l. igitur ff. de liber. causa* communibus: vt pluribus relatis affirmat Mascard. *vbi supra, n.* 16. sed adulterium commissum cum vxore vel filia est causa noua grauissima, vt patet; ergo, &c.

4 Nihilominus tamen contraria in hoc sententia est verior communis & tenenda: quia præsumitur potius id fecisse causa libidinis, quam animo iniuriandi, ita tenet Bart. *in l. verum, n.* 4. *ff. de furt.* & ibi eius addit. quam latè probat & sequitur Alexand. *consil.* 113. *lib.* 2. Hippolyt. *consil.* 83. qui cuncta moderatur *col.* 1. *lib.* 2. & *consil.* 85. post redditum consilium *col.* 1. *num.* 2. & 14. *eodem lib.* 2. quos refert & sequitur Didacus Perez *in l.* 1 *tit.* 8. *lib.* 4. *ordinam. col.* 1486. & hoc dictum Bart. communiter à consulentibus approbatur: vt inquit Ludouic. Carus inter consil. crimin. diuers. Doctorum *consil.* 99. *num.* 13. *lib.* 1. est communis secundum Augustin. ad Angel. *vbi suprà, num.* 6. quos in hoc refert & sequitur Iul. Clarus *in practic. crimin.* § *fin. quæst.* 47. *ad fin. in versiculo, sed quid si vnus*: sequitur alios allegans Mas-
5 card. *d. conclusione* 1157. *num.* 132. vbi ait idem esse de illo, qui corrupit filiam aduersarij, & in eo qui fecit furtum ei cum quo fecerat pacem, quod non incidat in pœnam fractæ pacis, quia non fecit animo vindicandi, sed animo lucrandi, asse-
6 rit Bart. *vbi suprà, num* 5. idem in stupro & furto cum communi ex aliis affirmat Hippol. de Bonacosa, *in suis communibus opinionibus crimin. verb. pax non dicitur rupta*, & generaliter pacem non dici ruptam propter offensam ex alia causa prouenientem, quam vt pax rumpatur probauit Bertazol. *cons.* 181. *n.* 13. quem refert & sequitur Mascard. *vbi suprà, num.* 133.

7 Limitanda tamen erit primo præcedens communis conclusio, quando adulterium & cætera fierent causa vindicandi: quia fortè iste passus est similem iniuriam de qua facta est pax; quia tunc sine dubio incideret in pœnam fractæ pacis secundum Bart. *in d. l. verum, num.* 4. vbi addit cum Angel. intelligit veram esse præd. communem sententiam, quando constat quod solùm ad finem libidinis commissum fuit adulterium, aliàs secus, quia præsumptio degenerat, contra libidinem facientem, & quia vbi actus ad plura delicta potest se habere odio delinquentis, fit interpretatio contra eum in partem duriorem, quare dicebat Iulius Clarus *vbi suprà*, quod si mulier illa esset adeo deformis, seu vetula, quod verisimile esset potius animo iniuriandi, quam ex causa libidinis id fecisset, fortè posset dici, quod incidisset in pœnam: refert & sequitur Hippolyt. de Bonacosa *vbi suprà, verbo, pax non dicitur rupta ad fin.*

8 Secundò, limitatur præd. communis sententia, quando ex tenore pacis, seu treguæ & præcedentibus constaret ad hoc quoque ipsam extendi siue id comprehendere: tunc enim procul dubio in pœnam fractæ pacis siue treguæ huiusmodi delinquentes incideret ex voluntate, vel mente eorum, qui concordiam, seu pacem vel treguam inierunt.

Nec tenendo supradictam communem sententiam obstat illud, de vassallo committente adulterium cum vxore, vel filia domini, quod ob id perdat feodum, quoniam procedit in vassallo, qui promisit domino fidelitatem; hæc namque violatur committendo adulterium cum vxore domini vel stuprum cum eius filia, sed facientes pacem non promittunt, nisi solummodo non offendere occasione præcedentis rixæ: ergo, &c. quo fit vt si adulterium committeretur ad vindictam vel occasionem præd. rixæ præcedentis, prout in dubio præsumitur, non vero solum ad finem libidinis illud perpetrans incideret in pœnam fractæ pacis, vt prædiximus.

Ex præcedentibus deducitur quod si duo promiserint se inuicem non offendere sub pœna, si 9
vnus eorum offendat fratrem alterius, non dicitur incidisse in pœnam: ita Bart. *in l. si ita stipulatus*, §. *Chrysogonus, num.* 10. *ff. de verb. obligat.* communis vt alios allegans testatur Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* § *fin. quæstione* 47. *versiculo, quæro*: quia ad hoc vt dicatur pax rupta requiritur, quod persona offensa sit talis, quod propter eius offensam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine, ¶ quod tamen 10
intelligendum est vt procedat nisi manifestè appareret, quod offendisset eius fratrem vt ipsum principalem offenderet, puta, quia nullam aliam causam inimicitiæ haberet cum ipso fratre, eo namque casu, grauius etiam esset puniendus: ita Iulius Clarus *vbi supra*, sequitur citans ad vtrumque alios cum communi Bonacosa *vbi suprà, ibi, & si frater eius.* ¶ Secundò, est intelligendum 11
præterquam si tenor pacis fratrem quoque comprehenderet: quia is est seruandus vt patet, per offensionem tamen filij pax dicitur rupta communiter, secundum eundem Bonacosa ibi *verbo, pax rupta*, & per offensionem vxoris Plaça *de delict. cap.* 6. *num.* 13.

SVMMARIVM.

1 *Vassalli dominorum an possint petere & impetrare a Rege saluam guardiam & securitatem, contra dominos propter litem quam mouent vel mouere intendunt contra ipsos? & numeris sequentibus. Et quando dicatur, venire dominus contra dictam saluam guardiam, num.* 5. & 6.

7 *Infringens treguam positam a Principe est proditor & aleuosus incidit que in pœnam læsæ Maiestatis, & num.* 8. & 9. *quomodo hoc intelligatur.*

10 *Salua guardia concessa debet notificari illis contra quos datur & preconizari.*

11 *Salua guardia violator quibus pœnis puniatur? & num.* 12 & 13. *cum seqq.*

De salua guardia concedenda vassallis aduersus dominos propter litem.

QVÆSTIO CXII.

QVÆNDO præterea circa l. 1. eiusdem tit. 8. 1
hoc lib. 8. nouæ collect. reg. præcipientem chartam generalem de securitate non esse concedendam

eedendam inter dominum & vaſſallos eius ſpe-
cialis vero detor, ſi regi viſom foerit expedi-
te dari.

An iore vaſſalli domioorum poſſint à Rege pe-
tete atque impettare ſaluam goardam & ſecuri-
tatem, hoc eſt, *ſeguro real contra damnos*; putà
quia litem mouent contra ipſos babent, vel mo-
uete intendunt, vel aliàs ob aliam iuſtam cauſam
in tuiamen perſonarum libertatis, atque terum
ſuarum iuſtè ſibi timentes, inferri damna, atque
grauamina ab ipſis dominis, eorum iudicibus &
officialibus?

Et videtur primò nomine id locum habete,
quoniam leges omnibus præbent ſecuritatem,
vnde neceſſaria non eſt conceſſio huius ſalnæ
guatdiæ. Secundò, quia ſi hæc impetrari poſ-
ſet, faciliter impediretnt domious in ſua iotiſ-
dictione per ſubditos, quibus prouiſum eſt re-
medio appellationis & prouocationis ſi graue-
tur per dominum iure ſuperioritatis & aucto-
ritatis.

a Nihilominus tameo ex cauſa, præd. ſalua
guardia & ſecuritas regia à vaſſallis dominorum
impetrari poteſt, & concedi ſolet ac debet eis à
rege de ipſos non offendendo in corpore, ſeu in
perſona, nec in bonis, cùm talis offenſio reparari
non poſſit remedio appellationis, & dominns
vaſſallorum poſſit ſe defendere iudicialiter pa-
cificè, provt tenetur à litibus contra ſe motis ab
illis vaſſallis, nullum ob danınum in perſoois, aut
rebos inferendo, aut inferri faciendo à ſuis io-
dicibus & officialibus, quod & Chriſtiana reli-
gio præcipit, & hanc ſecuritatem ſolus rex con-
cedit ſecundum Angel. & cum eo Gregor. Lopex
*in l.1. in verſiculo, l a nouena in gloſſa aſſegura,
tit.2.part.7.* vbi hanc partem in terminis probat,
nempe quod ex cauſa, non verò ſine ea poſſit à
rege hæc ſecuritas poſtulari, & quod ſaluum con-
ductum perpetuum ſolus Princeps concedit; tem-
poralem verò etiam iudex inferior poteſt con-
3 cedere iuſta cauſa ſubſiſtente. ¶ Eadem praxi &
ſtylo concedendi præd. ſaluam guardiam vaſſallis
dominorom vtitur curia Parlamenti Regni Fran-
ciæ, ſecundum Guillerm. Benedict. *in repet. cap.
Raynutiu V. & vxoro, nomine Adelaſia, num.390.
de teſtam.* & Auend. *1.part.cap.11.prater num.3.
verſiculo, & ideò*: vbi affirmat ſe quotidie videre
dominum Regem in his Regnis Caſtellæ iſtas
ſaluas guardas petentibus concedere, & Azened.
in hac l.1.num.2. cum ſequentibus, quæ praxis ſa-
tis probatur in hac l.2. quatenus prohibetur dari
chartas. *Por las quales ſe ponga tregua, ò ſeguro
general entre el ſeñor y ſus vaſſallos: y ſe diſpone,
que ſi en eſpecial alguno viniere à ſe querellar de
ſu ſeñor, y dixere que ha del tal rezelo, que no
puede eſtar ſeguro, y entendiere el Rey que tal
razon por que lo deua hazer, embiara à mandar
4 al ſeñor que lo aſſegure ſo cierta pena:* ¶ ego ve-
rò cenſeo ſufficientem rationem hoc ſtatim con-
cedendi eſſe, lis mota à vaſſallis contra domi-
num, vt aſſerit Auend. ſe vidiſſe ſtatim petenti-
bus concedi.

5 Tunc autem frangi, vel non obſeruari ſalnam
guardiam à dominis ex eo patebit, quod de fa-
cto & non de iore procedunt contra vaſſallos:
ſecus verò ſi ipſi, eorumve Indices iuridicè pro-
cedant, vt probat Auendaño *vbi ſuprà, num.4.*
6 ¶ vbi quod etiam dicuntur venire contra ſalnam
guardiam, ſi ipſi eorumve iudices de cauſa ſua
propria cognoſcant & ſic in ea vexant vaſſallum,
niſi conſuetudine ſit introductum, vt præd. do-
mini de cauſis ſuis cognoſcant contra ſubdi-
tos & primum dictum refert, ſequitor Azeoed.
hic, num.10.

Infringens autem treguam poſitam à Princi- 7
pe *es traydor*, ſeu proditor *l.1. tit.2. part.7. in
verſiculo, la nouena*, & ibi Gregor. Lopex notat:
& eſt aleuoſus inciditque in pœnam læſæ Maie-
ſtatis, *l.1.ad l.Iul.mag.* vbi vel aduerſus ſecurita-
tem eius committitur, & ibi gloſſa *verbo, ſecu-
ritatem*, & Bart. *num.6.* & *in l.1.col.2.num.8. ver-
ſiculo, nota hic argumentum, Cod. de nanicul. ſeu
naucleat.lib.11.* Didac. Perez *in l.10. tit.2. lib.4.
ordinament. col.1387.* Auend. *vbi ſuprà, d.num.4.
verſiculo, conceſſa*, & hic eſt communis & vetus
intellectus d.l.1. in verbis ſupra relatis, vt plures
allegans affirmat Farinac. *in ſuis quaſtionibus cri-
min. quaſt.29. de carcerib. & carcerat. num.12.* vbi
improbat alium contrarium intellectum Budei
illorum verborum *in aduot. poſterioribus ad Pan-
dectas ad d. l.1. ff. ad legem Iul. magn.* ſcilicet vt
textus ille non intelligatur de ſecuritate per
ſaluum conductum, ſeu promiſſionem de non
offendendo, ſed de ſecuritate, hoc eſt de tranquil-
litate & quiete publica: ita quod ſenſus ſit, quod
qui aduerſus ſecuritatem & quietem, & tranquil-
litatem populi Romani venerit læſæ Maieſtatis
crimen incurrat: tametſi hæc Budei interpretatio
admodum conſona & rationabilis videatur Bur-
ſat. *conſil.216. num.4. lib.2.* non tamen per hoc
eſt recedendum à prædicto communi intellectu;
ſecundum Farinac. *d. num.12. in fin.* ¶ Et quod 8
committat crimen læſæ Maieſtatis offendens ha-
bentem ſecuritatem ab Imperatore, Papa, vel
Principe non recognoſcente ſuperiorem, eſt vera
concluſio & non habet contra dicentem modo
notitiam habens de ſecuritate id faciat ſecun-
dum Tyber. Decian. *in 2.tom.tractatu crim.lib.7.
cap.5.num.19.fol.84.* tandem concluſionem prio-
rem ſequitur plures allegans idem Decian. *dicto
2.tom.lib.7.cap.16.num.1.& 2.fol.*100. ¶ Vbi hoc 9
intelligit verum, quando in odium & contem-
ptum Principis priuatus offendit priuatum, cui
Princeps ſecuritatem conceſſiſſet: ſecus ſi ob ini-
micitias ſpeciales cum offenſo & *num.3.* inquit
quod miles turbator pacis capite punitur *l.vltim.
de re milit.*

Conceſſa tamen ſalua guardia debet notifica- 10
ri illis, contra quos datur & præconizari vt *ex
l.fin.tit.16.part.2.* ¶ Et ibi notat practicam Gre- 11
gorio Lopex. *in gloſſa, fazer ſaber, cum ſequenti-
bus*, quod ſi tunc notificatione facta violerit oc-
cidendo eius impetratorem, punitur violator &
ruptor eius pœna mortis ex illa l. partitæ & aliis
etiam pœnis, vt per Axeued. *hic num.8.& 9.* hoc 11
tamen verum eſt & procedit morte ſequuta ex
ipſa offenſione vt prædiximus, morte autem non
ſequuta pœna erit extraordinaria iudicis arbi-
trio iuxta facti & perſonarum qualitatem impo-
nenda, vt per Bart. & Alexand. *in l.illicitas, §.ne
potentiores de officio praſid.* quos in propoſito
referens & ſequuntur Boër. *deciſ.179. num.4.* &
latè Gigas *de crimin. laſa Maieſtatis lib.1. titulo,
qualiter & quib. crimen laſa Maieſt. committatur
n.33. quaſi per totam*, Guid. Pap. *deciſ.418.num.1.
cum ſequentibus*, vbi quod ita ſeruatur de ſtylo
Curiæ Delphinalis, Guillerm. de Cuneo *in tract.
de ſecurit. quaſtione 32. verſiculo, ſed quare qua-
liter frangentes ſecuritatem puniantur*, & hanc
eſſe magis communem Doctorum ſententiam,
affirmat Menoch. *de arbitr. iud. caſu 36. num.1.*
& Farinac. *vbi ſuprà, num.13. ad fin.* ¶ Vbi ta-
men aduertit plures ex ſupradictis Doctores non
loqui in his terminis, ſcilicet, in offendente eos,
qui

qui habent ſalnom conductum, ſeu ſecuritatem à Principe: ſed in offendente eos, quibos ipſimet offendentes præſtiterunt cautionem de uon offendendo t licet alij Doctores in prioribus terminis loquantur, quare ipſe Fatioac. *ibi, num.* 16. *cum ſeqq.* ita diſtinguit in propoſito.

53 Scilicet quod aut offcoſus babebat ſecuritatem, à priuato, hoc eſt ab offendente, aut à Principe, primo caſu offendens non incortit crimen læſæ Maieſtatis, nec per conſequens pœoam mortis, niſi in caſu ſequutæ mortis, morte autem non ſequuta iudicis arbitrio plectetur, ſecundum Barr. Alberic. Guillerm. de Cun. & Bober. ſupra relatos, & quod ſecundum iſtos terminos bæc limitatio eſt magis commuuiter recepta ſecuodom Menoch. *vbi ſuprà.*

14 Secondo caſu quando offendens babet ſaluam guardiam ſecuritatem, ſeu ſalnum conductum, non à priuato, ſed à Principe, ab alio ioferiore à Principe, & tunc ſi illam habet ab inferiore, vel ab alio quam à Principe ipſo vel eius conſilio, aut locum tenente: pœna illum ſic offendentis non erit mortis, niſi ſeqnuta morte ea offenſione: at morte non ſequuta, erit vel pecunia, vel aliàs arbitraria iuxta offenſæ qualitatem, vt per Guid. Pap. *d. deciſ.* 418. & ibi additio & per Neuizanz. *conſ.* 83. *num.* 11.

15 At ſi offenſus habebat ſaluum conductum ab ipſo Principe vel eius coonſilio, aut locum tenente, iterum diſtinguit, quòd ſi offenſio facta eſt, non ea odio Principis, vel inimicitia, tunc pœua erit arbitraria, *vt ſuprà*, quia iſto caſu offendens non dicitur incurrere crimen læſæ Maieſtatis, cum aſſecuratum offendat, non vt Principi iniuriam inferat & illius honorem lædat, ſed de ſoo inimico ea particolari odio viodictam ſumat, vt ibi probat.

16 Si verò ſequuta eſt offenſio in dedecus & Principis offenſionem eoque animo vt Principi iniuria inferatur & tunc nulla habita diſtinctione mortis ſequutæ, vel nou ſequutæ credit mortis pœnam poſſe infligi, quæ iſto caſu incurritur, per committentem crimen læſæ Maieſtatis cuius pœna mortis eſt *l.* 3. *C. ad legem Iul. mai.* & ſecundum iſtos terminos procedit *d. l. cum aliis, ff. eodem tit.* & bene declarat Neuiaanz. *vbi ſuprà*, & melius Boſſ. *in titul. de crimine læſa Maieſtatis, num* 10. & iuxta præd. diſtinctionem, quæ mihi placet: eſt intelligendum quod ſupra diximus, *in verſiculo, infringeas autem treguam poſitam à Principe*, &c. *que eſte ſea traydor, è proditor*, & aleuoſus, & quod incidit in pœnam læſæ Maieſtatis ea *d. l.* 1. *& l.* 1. *tit.* 5. *part.* 7. *verſ. la nenena*, quæ ita optimè declarantur & intelliguntor per præd. diſtinctionem.

SVMMARIVM.

1 *Facultas concedeadi ſaluum conductum bannitis & condemnatis cui competat? & an conceſſus ſit omninò ſeruandus & ad quid extendatur? & num. ſeqq.*

3 *Index non poteſt concedere ſaluum conductum bannitis & condemnatis, aut exulibus & confinatis. Limitatur aliquibus modis cum ſuis declarationibus num. ſeqq.*

15 *Saluus conductus conceſſus de facto à iudice, an debeat ſeruari aecne? & num. ſeqq.*

12 *Saluus coaductus a Principe an ſit ſeruandus affirmatur ampliatur. num. ſeqq.*

53 *Saluus conductus coaceſſus hoſti an ſit ſeruandus, & num.* 14.

16 *Saluus conductus conceſſus bannito ad quid extendatur, & num.* 18. *&* 19.

57 *Priuilegia ſint latè & fauorabiliter iaterpretanda & quomodo hoc intelligatur.*

20 *Saluus coaductus conceſſus à Principe quoad illum cui conceditur & ſocios eius ſeruari debet etiam ſi ſocij ſint Iudæi, & etiamſi illi ſocij vadant ſine illo principali, cui eſt conceſſus ſaluus conductus & ſecuritas, num.* 21. *& extenditur etiam quoad eius famulos & familiares, num.* 22.

23 *Priuilegium fori alicui coaceſſum cenſetur conceſſum etiam pro eius familia.*

24 *Immunitas coaceſſa domino conſetur etiam conceſſa eius familia.*

25 *Saluus conductus conceſſus pro eundo vel veniendo ad aliquem locum cenſetur etiam conceſſus ad redeundum.*

26 *Saluus conductus conceſſus alicui tutò veniendi ad aliquem locum extenditur ad non offenſionem, dum ſe domi præparat ad iter faciendum.*

27 *Saluus coaductus conceſſus delinquenti extenditur etiam ad alia delicta non expreſſa, minora tamen expreſſis.*

28 *Saluus conductus conceſſus pro omnibus delictis an extendatur ad futura delicta, & conceſſus pro debitis ciuilibus an exteadatur ad debita futura?*

29 *Saluus coaductus ex noua cauſa reuocatur.*

30 *Securitas conceſſa alicui, qui non impleuit promiſſa in aſſecuratione ei non prodeſt.*

31 *Saluus conductus conceſſus alicui pro ſe & ſocius non extenditur ad ſocios caſu ſe aſſociantes in itinere.*

32 *Saluus conductus alicui conceſſus, intelligitur tantum pro vna vice.*

33 *Limitatur in ſaluo conductu vſque ad certum tempus vel locum conceſſo pro negotio, num.* 33.

34 *Saluus conductus coaceſſus alicui ceſſat morte concedentis proximè ſi fuit conceſſus ad beneplacitum ipſius. Limitatur n.* 35.

36 *Saluus conductus coaceſſus ceſſat ceſſante cauſa finali eius ſecus ſi eſſet impulſiua.*

37 *Saluus conductus ſub conditione expreſſa conceſſus non prodeſt niſi verificata conditione.*

De ſaluo conductu conceſſo delinquenti.

QVÆSTIO CXIII.

QVÆRO circa eandem l. ſecundam, cui s
competat facultas concedendi ſaluum conductum & ſecuritatem bannitis & condemnatis, & an coaceſſus ſit omninò ſeruandus & ad qoid extendatur?

Quoad primum dicendum eſt, quia facultas 2
concedendi ſecuritates & ſaluos conductus bannitis & condemnatis ſoli Principi reſeruata eſt l. relegari in fin. ff. de pœnis, ibi: & nemo poteſt commeatum, remeatumve dare exuli niſi Imperator, & l. ad Beſtias, §. ea Prouincia, ff. eod. tit. ex Prouincia autem (inquit text.) in Prouinciam transduci damnatos ſine permiſſo Principis non licere: D. Seuerus & Antonius reſcripſerunt per quæ iuta ita teoent Angel. in l. vtimur *n.* 4. *ff. de pœn.*

pen. Buër. *decis.* 179. *num.* 1. Caiald. *in tractatu syndic. quæst.* 131. *num.* 92. *versic.* & nota quia securitas Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *casu* 336. *sub num.* 23. *versiculo*, cum solos Princeps possit Cephil. *consil.* 304. *num.* 103. *lib.* 3. Decian. *consil.* 18. *num.* 120. *lib.* 1. *& consil.* 96. *num.* 1. *volum.* 3. vbi alios citat Franciscus March. decis. Delphin. 68. *num.* 6. *part* 1. Quintilian. Mandos. designata gratiæ rubr. *de saluo conduct. versiculo, saluum conductum perpetuum*, &c. Nicol. Moron. de treg. & pace *quæst.* 115. *num.* 8. *&* 11. vbi alios citat Nellus de bannitis *in* 2. *part.* 5. *tempor. q.* 26. *versiculo ad secundum respondeo Nouel. reg.* 188. *incip. saluum conductum a solo Principe*, & alios allegans dicens communem Prosp. Farin. *in suis qq. crim. quæst.* 29. *de carcerib. & carcerat. num.* 80. cui rei bonum argumentum etiam præstat l. nostra regia 2. ibi: *y nos entendiéremos, que tal razon por que lo devemos fazer, &c.*

3 Quo fit vt iudex bannitis, exulibus & confinatis minimè possit fidentias & securitates concedere vt veniant, seu redeant exilio confinatione, vel banno non obstante, quia si solus Princeps potest hus saluos conductus concedere, necessario sequitur, quòd id non possit iudex, quia si iudex hoc possit, non vtique solus Princeps diceretur hoc posse prout hoc argumento vti videtur in proposito Blancus *in pract. crim.* §. *ignorantia, num.* 189. *& seqq. fol.* 109. vbi in terminis, quia iudices inferiores à Principe hoc non possunt id quod optimè post longam disputationem tenet Salic. *in l. cum indulgentia, C. de sent. pass. n.* 3. *vers. ego distinguo*, contra Bart. *in l. si, qui reus, ff. de publ. iud.* sequitur & probat alios allegans Iulius Clarus *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 32. *versiculo, sed hic quæro*, & Farinac. *d. quæst.* 19. *& num.* 102. vbi *num. seqq.* quid in populis & ciuitatibus recognoscentibus superiorem & in aliis Principibus huiusmodi, & in Ducibus Marchionibus & Comitibus.

4 Limitatur tamen hæc assertio, vt non procedat quando iudex id faceret ex causa vt puta, quando quis vellet comparere ad se defendendum super aliquo crimine de quo inquiritur & timens molestari super aliis delictis de quibus forsan est bannitus & condemnatus petit securitatem, seu saluum conductum super illis, quia tunc ex ista causa potest iudex comparare volenti securitatem & saluum conductum petitum concedere, vt per Bart. in d. l. si, qui reus *num.* 12. *in fin. vers. ego autem dico, ff. de public. iud. & in l. ambitiosa, num.* 8. *vers. ad ciuitatem tamen, ff. de decret. ab ordin. fac.* Albet. post Oldrad. & alios *in* 4. *part. statut. quæst.* 39. *& in l. præsente, num.* 8. *C. de his, qui ad Eccles. confug.* vbi iuribus & rationibus hanc comprobat conclus. Nellus *in tractatu de bannit. in* 1. *part.* 1. *tempore, quæst.* 3. *ad fin. versic. aut est talis caus.* Hippolyt. de Marsil. *in practic. crimin.* §. *aggredior, num.* 104. Afflict. *decis.* 4. *num.* 2. & ibi addit. *num.* 5. vbi alios adducit Iason *in l. conuentionem, num* 4. *ff. de pact.* Iodoc. *in pract. crim cap.* 56. *in rubr. de publ. fide*, siue vt vocant de saluo conduct. *num.* 3. *&* 4 Grammat. viso. 25. *num.* 11. & hanc quæstionem disputat latè ad partes Blanc. *in pract. crimin.* §. datis defensionibus *fol.* 33. *num.* 15. *cum seqq.* & relatis in hoc diuersis opinionibus Doctorum tandem sub *num.* 24. sic putat ex mente omnium posse distin-
5 gui: ¶ Quòd ante iudex vult dare saluum conductum ex iusta & legitima caus. & cum causæ cognitione & potest: aut sine causæ cognitione, & non potest: & quòd ex causa, tunc dicitur concessus saluus conductus, quoties reus vult comparere, ad se defendendum super aliquo delicto, item & quando iudex vult confrontare ad faciem alicuius carcerati bannitum, seu condemnatum, vt ipsum carceratum de aliquo delicto conuincat: item si idem bannitus, vel condemnatus, vellet iam cœptam accusationem prosequi, vt in d. l. si qui reus, item si vellet propalare transfugas, vel alios fures l. non omnis, ff. de re milit. item & multo magis si vellet propalare crimen læsæ Maiestatis l. quisquis, C. ad l. Iul. mag. his namque casibus dicitur subesse iusta causa concedendi iudicè saluos conductus, vt tenent etiam Paris de Puteo *de syndic. verb.* saluus conductus *cap.* 1. *num.* 3. & Blanc. *vbi suprà, num* 16. quem refert & sequitur Menoch. *de arbitr. iud. lib.* 1. *quæst.* 81. *cum seqq.* & *quæst.* 92. *num.* 10. *& lib.* 2. *casu* 337. *num* 1 *& consil.* 100. *n.* 157. *&* 198. *lib.* 1. *Nouel. reg* 48. *in principio incip* iudex saluum conductum, &c. & *in* 5. Ampliatione Sforcia Odd. *in tract. de restit. in integ.* 2 *p. quæst* 92 *art. limit.* 4. *ad fin. num.* 19. & Marcii. *decis.* 68. *in principio, & num.* 4. 1 *part.* Mandos. *vbi supra, versic. ex causa*
autem. § Et licet aliqui Doctores contrarium in- 6
distinctè voluerint, nempe iudicem nullo casu præd. saluum conductum concedere posse bannitis & relegatis & Romæ, iudices non soleant eos concedere bannitis & condemnatis præsertim pro homicidio & capitaliter nisi Principe consulto & de eius mandato vigore Bullarum Summorum Pontificum prohibentium huiusmodi saluos conductus concedi posse per alios quam per eosdemmet Summos Pontifices, vt in constitutione 6. Clementis VII. & in constitutione Pij IV. 104. & Pij V. 13. teste Farinac. *d. q.* 25. *num.* 83. *&* 84. nihilominus, secundum eundem ibidem, vbi talis consuetudo, vel aliqua particularis constitutio, seu statutum in contrarium non viget non esset recedendum à proposita sub limitatione quæ communis est, vt testatur Blanc. *vbi suprà, num.* 16. *&* 14. & de veriori & magis communi inter modernos Herculan. in tract. de cautione de non offend. *cap.* 37. *tit. de saluo conduct. num.* 18. & Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. casu* 337. *& consil.* 100. *num.* 198. *in fin.* & in eodem tract. *dict. quæst.* 81. *num.* 11. vbi latè probat & hanc esse iuris indubitatam conclusionem affirmat Tiber. Decian. *cons.* 96 *num* 4. *& num.* 11. *in fin. lib.* 3. & Moron. *de fide treg. & pac. quæst.* 105. *num.* 13. vbi testatur se ita pluries practicasse dum esset locum tenens criminalis in Prouincia Marchiæ, & quod cum semel ipse in ciuitate Esculana cuidam bannitum saluum conductum concessisset vt atrociora detegerit facinora, & non obstante saluo conducto fuisset captus à Curia Capitanei, fuit tamen relaxatus de mandato tunc domini Remuli de valentibus præsidis illius ciuitatis, & bene quòd profectò vbi bannitus non esset condemnatus ad petitionem partis offensæ libenter sequerer ipsa tamen non satisfacta stante & inuita nun auderem seruare præd. sententiam.

Quinimò quando quis est bannitus pro vno 7
delicto & citatur pro alio vultque comparere, & propterea petit saluum conductum pro delicto pro quo est bannitus, iudex non solum potest, sed etiam debet illum concedere aliter citatus non tenetur comparere vt probat cum aliis Farinac. *vbi suprà, n.* 85. cum sequenti hoc declarans *n.* 87. vt procedat quando is reus citatur pro delicto, pro quo non potest comparere per procuratorem vt puta si ageretur de pœna supra relegationem,

secus

ſecus ſi ageretur de pœna relegationis vel infra vtpote pecuniaria.

8 Sublimitatur tamen primò ſupradicta principalis limitatio, vt procedat quando is, qui petit à iudice ſaluum conductum, eſſet bannitus, vel condemnatus ab eodem iudice, à quo ſaluum conductum petit vel ab eius anteceſſore, ſecus ſi eſſet condemnatus ab alio iudice ſuperiore, vt cum veriori & magis communis opinionis plures allegans probat & reſoluit Farinac. *della quaſtione* 29. *num*.88. vbi *num*.89. ex hoc deducit iudicem, neque etiam ex cauſa poſſe concedere ſaluum conductum bannito pro rebellione, vel pro aliquo capite criminis læſæ Maieſtatis Afflict. *decis*.4. *num*.4. Iaſon *in l. conuentionum, n*.4. *ff. de pact*. Menoch. *d. q*.8. *num*.14.

9 Secundò ſublimitatur præfata principalis limitatio vt procedat in ſaluo conducto conceſſo ad tempus breue arbitrio iudicis ſecus in perpetuum vt latè poſt alios probat Farinac. *vbi ſuprà, num*.90. *cum ſeqq*.

10 Tertiò ſublimitatur ſecundum eundem *ibidem num*.94. poſt alios vt procedat quando is, bannitus ſeu inquiſitus ſtaret in loco ex quo iudex ipſum extrahere minimè poſſet, ſecus ſi faciliter poſſet eum extrahere & capere, quia tunc non debet eum aſſecurare vt veniat, ſed per vim capere & carcerare, & fatuus eſt iudex, qui concedit bannito, ſeu accuſato ſecuritatem vt ſponte veniat, ſi per vim illum capere poteſt ex doctrina Salic, & aliorum, quos ibi refert & ſequitur.

11 Sed quid ſi iudex cum iure non poſſet concedere ſaluum conductum bannito, ſeu condemnato illum de facto conceſſit, an debeat probari necne? Ingens profecto controuerſia eſt in hoc inter Doctores, in qua magis communis ſententia eſſe videtur, à quo non eſt recedendum in iudicando, & conſulendo, quod ſeruandus ſit præd. ſaluus conductus vt auctoribus vtriuſque partis relatis reſolutè tenet Farinac. *d. quæſt*.29. *num*.95. *&* 96. vbi *num*.97. *cum ſeqq*. eam aliquibus modis limitat.

12 Circa ſecundum de quo in tit. quæſtionis an ſaluus conductus conceſſus à Principe ſit omninò ſeruandus? regula ſit in partem affirmatiuam, nempe eſſe omninò ſeruandum & quod nemo ſub ſaluo conductu, ſeu ſecuritate à Principe conceſſa carcerari, aut quomodolibet moleſtari, aut offendi debeat iuxta opinionem Cyn. *in l. præſenti, Cod. de his, qui ad Eccleſ. confug*. eſtque magis communis & magis æqua, magiſque ſeruat, vt cum Menoch. & aliis pluribus reſoluit & tenet Farinac. *d. quæſt* 29. *num*.1. *cum pluribus ſeqq*. addens *num*.4. non eſſe in iudicando & conſulendo ab ea recedendum tametſi non deſint Doctores tenentes contrarium, quos ibi refert *num* 4.

13 Ampliatur primò, hæc magis communis & tenenda ſententia, vt procedat etiam in ſaluo conducto & ſecuritate conceſſa hoſti ſeruanda: namque adhuc ei eſt per Principem vt cum pluribus auctoribus probat Farinac. *vbi ſuprà, num*.6.

14 § quod procedit etiam in fide data à priuata perſona hoſti, ei nunquam ſeruanda eſt à priuato præſtitita licet enim Bart. *in l. conuentionum, ff. de pact. & in l*.1. §. non fuit per illum text. *ff. eod*. aliud velit quem ſequuntur relati à Plaça *de delict. cap*.37. *num*.6. & *num*.11. & per Menoch. *d. conſ*.100. *num*.187. *&* 218. nihilominus tamen opinio contraria & ſic prior affirmatiua verior & communior eſt, prout teſtatur Cagnol. *in l. ea eſt natura, num*.19. *cum ſeq. ff. de reg. iur*. dicens quod quamuis licitum ſit contra hoſtem vti dolo, ſolertia & machinatione, id tamen procedit modo, ei non frangatur fides data nec diſſentit Menoch. *d. conſ*.100. *n*.221. *cum ſeq*. vbi eandem concl. probat auctoritatibus D. Thom. & Auguſt. & præd. etiam refert & ſequitur Farin. *d. q*.29. *num*.8. vbi *num* 9. remiſſiue an ſaluus conductus datus hoſtibus fides, ſcilicet, infidelibus & hæreticis, ſit ſeruandus, necne.

Ampliatur ſecundò, vt captus ſub ſaluo conductu, non ſolum relaxari debeat, ac in priſtinam libertatem reduci, ſed etiam taliter relaxari, ac liberari, vt capi iterum non poſſit, aliter enim non diceretur liberatus nec relaxatus, ſecundum Bart. *in l*.1. §. *omnia, ff. de acquir. rerum domin*. prout eum citat Marſil. *in tractatu bannit. verbo capti num*.7. *verſic. nec poterit capi*: idem Bart. *in l*.1. *per illum text. verſic. venio ad verſic. venientis, Cod. de naucul. lib*.11. & alios referens Farinac. *vbi ſuprà, num*.11. 15

Quoad tertium ad quid extendatur ſaluus conductus & ſecuritas conceſſa bannito & condemnato. Reſpondeo in primis eſſe latè & fauorabiliter interpretandum: quia dicitur potius beneficium Principis, quàm priuilegium, vt declarat Menoch. *de arbitr. iud. lib*.2. *caſu* 326. *num*.24. *&* 25. & beneficium Principis latiſſimè eſt interpretandum *l. beneficium*, & ibi Iaſon. *num*.31. *ff. de conſtit. Princip*. cum ſimil. & dato etiam quod ſaluus conductus æquipararet potius priuilegio, quam beneficio: adhuc tamen 16
& priuilegia ſunt latè & fauorabiliter interpretanda, quando ius tertij non lædunt nec de alicuius agunt præiudicio, ſunt enim eo caſu, quoad ius concedentis contra concedentem latè interpretanda in fauorem eius, cui conceduntur Oldrad. *conſil*.168. quæſitum eſt *col*.1. *verſic*. præterea Boerius alios allegans *conſil*.28. *num* 9. Decius *in l. omnibus cauſis, num*.13. *in fin. ff. de reg. iur*. Rota *in tit. de præbend. deciſ*.4. *alias* 97. *num* 1. *in nouis & in tit. de offic. de leg. deciſ*.3. *alias* 119. *num*.1. *& in nouis*: & in terminis ſalui conductus: idem Decius *conſil*.11. *num*.2. *in fin. verſic. & quod talis conceſſio, num*.3. *& verſic*. ex quibus datur intelligi poſt Bald. *conſil*.456. proponitur quòd quidam *lib*.3. Brunus *conſil*.12. *col. penult. ante ſua inter conſil. feudalia*. Angel. *conſil*.363. *magnifice domine Rip. reſponſ*.16. *in princip. l*.2. Boſſius in tit. de remediis ex ſola clement. Princip. *num*.69. Bertazul *conſil*.359. *num*.2. *cum ſeqq*. vbi præſertim loquitur, quando ſaluus conductus haberet æqua verba generalia, vel vniuerſalia, vel etiam prægnantia, vt puta ſi ſit conceſſus liber & plenus ſaluus conductus: & licet non nulli dubitauerint de hac præd. obſeruatione ſalui conductus dicendo materiam hanc eſſe odioſam & præterea ſtrictam recipere interpretationem & in dubio contra impetrantem nihilominus eam ſequitur Menoch. *d. caſu* 366. *n*.23. *& ſeqq*. eſtque verior & communior & ab ea non recedendum ſecundum Farinac. *d. quæſt*.29. *num*.42. *in fin*. quicquid etiam contra eam nouiſſimè deduxerit Burſat. *conſil*.346. *num*.17. *& ſequentibus, lib*.4. 17

Nihilominus tamen ſaluus conductus & ſecuritas præd. recipit aliquas iuris & approbatas interpretationes, ſiue ex illis ampliatur, ſiue etiam reſtringatur dicta ſecuritas, huiuſmodi namque conceſſiones in primis declarantur & interpretationem recipiunt, ab illarum petitione vt per Bart. *in l*.1. *num*.5. *verſiculo, quandoque* 18

doque illa securitas fuit, ff. ad l. maiestat. quem ad hoc refert Menoch. *consil.* 244. *num.* 2. *cum seqq. lib.* 2. & latius hanc probat conclus. Bursat. *dict. consil.* 345. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 4. vbi propterea infert, quod si permis salui conductus sit terminata, concessio verò indeterminata, id quod simpliciter conceditur, restringitur ad petita & narrata, & ideò si simpliciter & indeterminatè sine tempore conceditur saluus conductus ei, qui illum petiit per decem dies, talis concessio licet indeterminata non intelligitur nisi per decem dies ex Abb. & aliis quæstionibus refert, & sequitur Farinac. *vbi supra, num.* 41.

19 Recipiunt etiam interpretationem, secundum coniecturatam voluntatem concedentis, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, num.* 4. vbi quod mens & voluntas concedentis saluum conductum ea fuisse semper præsumitur, quæ in animo boni, & prudentia viri fuisset, vt cum aliis tradit Menoch. *consil.* 144. *num.* 10. *lib.* 3. Bursat. *d. consil.* 345. *num.* 10. *& post lib* 4. & quando aliunde non apparet de mente concedentis statutæ declarationi eiusdem concedentis, ita alios allegans Menoch. *dicto consilio* 144. *num.* 17. *lib.* 3. Bursat. *vbi suprà, num.* 22. & Farinac. *num.* 43. *&* 45. & è contra statutæ declarationi illius, cui concessus est saluus conductus etiam in illius præiudicium, cum vnusquisque per hanc declarationem possit iuri suo renuntiare *l. penult. Cod. de pact.* cum simil. & in terminis tenet Menoch. *d. consil.* 144. *num.* 18. *cum sequentibus, lib.* 3. vbi respondet his, quæ in contrarium considerauit *de arbitr. iudic. casu* 336. *num.* 18. *cum sequentibus*, & in eodem casu cum Menoch. consoluit Hippolyt. Riminald. *consil.* 490. *num.* 13. *volum* 5. quos refert & sequitur Farinac. *vbi suprà, num.* 44. hæc tamen intelligenda sunt in dubio, quando scilicet non apparet ex verbis ipsius securitatis & salui conductus de mente concedentis: tunc enim recurrendum est ad eius coniecturatam mentem omnibus modis præd. & aliis à iure, approbatur secus vbi verba essent clara, quia in claris non est opus coniecturis l. continuus. §. *cum ita ff. de verb. oblig. in terminis*, Dec. *d. consil.* 51. *n.* 1. *&* 3. *versic* præd. tamen Menoch. *d. consil.* 144. *n.* 20. *vol.* 3. & hoc non habet difficultatem secundum Farinac. *dict. quæst.* 29. *num.* 46.

20 Ex præcedente communi obseruatione & doctrina, quæ habet quod saluus conductus Principis est latè & fauorabiliter interpretandus, infertur, quod saluus conductus concessus pro se & sociis seruari etiam debet, quoad socios Iudæus secundum Angel. *in l. vtimur, num.* 6. *versic. item attende quod si quis ff. de sepulch. viol.* vbi testatur ita de facto Berusij pronuntiatum non fuisse & hæc sententia non habet contradictorem & proptereà communis est vt plures referens testatur Farinac. *d. quæst.* 29. *num.* 47. vbi *num.* 49. quod non procedit quoad hæreticum, seu alium infidelem ad quem minimè extenditur præd. saluus conductus concessus pro se & sociis ex Angel. *vbi suprà*, & alios, quos refert.

21 Saluus etiam conductus, & securitas concessa pro se & sociis locum habet & seruari debet etiam quod illi socij, seu homines vadant sine illo principali, cui est concessa securitas ita respondit Bald. *consil.* 409. *concessus fuit saluus conductus lib.* 1. *repetitio consil.* 414. *lib.* 5. vbi idem si vxor eius cui fuit concessus saluus conductus vadat cum eius sociis & ipse domi permaneat: Menoch. *d. casu* 316. *num.* 7. & alios allegans Farinac. *vbi supra, num.* 50.

Sic etiam saluus conductus vni principaliter 22 concessus, censetur etiam concessus illius famulis & familiaribus, & ita extenditur ad eius famil. etiam, quod expressè non sit dictum, vt cum aliis tradit Menoch. *de arbitr. iudic. d. casu* 336. *num.* 8. *cum sequentibus*, bene id iure probat sequitur Farinac. *vbi suprà, num.* 51. ¶ vbi idem in 23 priuilegio fori concesso vt censeatur etiam concessum & pro eius familia: Capra *decis.* 12. ¶ & 24 in immunitate concessa domino, quod censeatur & etiam concessa pro eius familia Boër. *decis.* 213. *num.* 6. *&* 7. Farinac. *qui suprà, num.* 52. & multò magis saluus conductus viro concessus extenditur ad eius vxorem: Nouel. post Bald *in regula* 48. *index saluum conductum in* 3. *ampliatione*: Bertazol. *consil.* 359. *num.* 9. *lib.* 2. refert & sequitur Farin. *d. quæst.* 19. *num.* 52.

Similiter saluus conductus alicui concessus 25 pro eundo, vel veniendo ad aliquem locum intelligitur datus etiam pro redeundo ex dicto loco etiam quod expressum non sit hæc est communis Doctorum opinio vt plurimos conferens affirmat Farinac. *num.* 53. *cum seq. vbi suprà.*

Imò saluus conductus alicui concessus tutè ve- 26 niendi ad aliquem locum, censetur concessus, vt offendi non possit, nedum quando est in itinere, sed etiam, quando est domi suæ præparans se ad iter, tum quia saluus conductus vim suam obtinet à die concessionis, tum etiam, quia non dicitur, quis tutus in itinere, si tutus non est, dum se itineri accingit *l. legato*, *& l. qui mittuntur*, §. sed etsi vbi gloss. *verb. agere*, & ibi etiam Doctores. *ff. ex quib. caus. mai.* ita Menoch. *d. casu* 536 *num.* 18. *cum pluribus seqq.* vbi optimè loquitur & respondet contrariis motiuis & limitat in saluo conductu dolo impetrato, vt ibi per eum, & sequitur vtrumque Farinac. *vbi suprà, num.* 55. *&* 56.

Denique saluus conductus delinquenti con- 27 cessus extenditur etiam & seruandus est, quoad delicta in saluo conductu non expressa, dummodo minora sint expressis, vt ex Bald. *consil.* 400. *volum.* 1. dixit Nouel. *in d. reg.* 48. *index saluum conductum in* 6. *ampliatione*: Boss. *in tit. de remed. ex sola clement.* Princip. *num.* 704. nos refert & sequitur Farinac. *d. quæst.* 19. *num.* 57. vbi etiam quod quando generaliter saluus conductus concessus est pro omnibus delictis, ille seruandus est, & locum habet non solum pro delictis publicis, & pro quibus assecuratus condemnatus est, sed etiam pro occultis, & pro quibus non est condemnatus ex Baldo *consil.* 490. *lib.* *Petrus de remed. tit. de saluo conduct. num.* 7. Sigonol. *consil.* 203. *in q. vertente inter B. num.* 6. sequitur Menoch. *casu* 33. *num.* 8. ¶ Hactenus de extensione salui conductus, nunc quæ sequuntur de eius limitatione dicemus.

Hæc quamuis ita largè se habeant & fauora- 28 biliter, nihilominus tamen, saluus conductus generaliter pro omnibus delictis concessus non comprehendit delicta futura, nec pro debitis ciuilibus impetratus ad debita futura trahitur: vt plures ita tenentes allegat & sequitur Farinac. *dicta quæst.* 19. *num.* 58. id amplians *num.* 59 & vocem communi sententia plurimorum Doctorum aduersus Decian. alios pro se referentes vt in tantum saluus conductus non extendatur ad delicta futura, vt ex nouo delicto infringatur concessus saluus conductus ita, vt ille seruari non debeat etiam, quoad antiqua delicta, vt ibi bene probat: quod declarat *num.* 61. vt procedat quando bannitus, cui fuit concessus saluus

conductus

conductus deliquerit ex proposito & deliberatè, apparétque quod venit in ciuitatem, & sic saluum conductum obtinuit causa committendi illud delictum, quod commisit, tunc enim perdit priuilegium & saluum conductum, quia eo abutitur, voluitque Rempublicam fraudare, & sic causa salui conductus fuit falsa, quia aliud erat in intentione & aliud in verbis: secus erit, quando talis bannitus sic habens saluum conductum, non ex proposito & deliberatè deliquerit, sed lacessitus & prouocatus se defenderit, licet etiam modum incolpatæ tutelæ excesserit propter quem excessum licet debeat puniri, non tamen debet perdere beneficia salui conductus quoad delicta antiqua, quia intentio sua à principio non fuit delinquendi & propterea aliqualiter excusatur: vt per Blanc. *in practic. crimin. §. datur defensionibus, num.4. versic. pro concordia distinguerem*, sequitur Menoch *de arbitr. iudic. lib.3. cas.337. num.15* quos refert & sequitur Ioseph. Ludouic. *decis. Lucens.11. num.31.* & Nellus *de bannit. in 2.part. 3.tempor. q.16. in fin.*

Obseruandum est etiam quod saluus conductus seruandus non est & reuocari potest superueniente noua causa ob quam licitum est recedere à pactis & conuentionibus & à saluo conductu, quinimò ex causa publicæ vtilitatis potest saluus conductus reuocari secundum Magolotum *in suo tractatu de securit. 4.part. col.1. versic, sed hoc intelligo*, & Menoch. *consil.24 num.29.30.32. & 33. lib 3.* & Bursat. *consil.345. num.34. & 44. lib.3* & Hippolyt. Riminal. *consil.490. num.24 cum sequentibus, volum.5.* quos refert & sequitur Farinac. *d. quæst.29. num.62. & 63.* qui *num.64.* hoc verum intelligit quando noua causa superueniens processit facto & culpa ipsius, cui concessus fuit saluus conductus, vt in casu considerato per supradictos Doctores: quia tunc saluus conductus non solum reuocari potest, sed etiam non est obseruandus & consequenter assecuratus ex noua illa causa superueniente culpa & facto suo etiam pro antiquis delictis, pro quibus fuit assecuratus capi & carcerari potest: quia impunè offendi potest is, qui nouam causam offensionis præbuit, Bart. *in l. ant facta, §. causa, ff. de pæn. dotibus latè alias*: at si causa noua non præcesserit culpa facto ipsius assecurati, sed aliunde tunc & si bene possit reuocari saluus conductus bannitis concessus ex noua causa ratione publicæ vtilitatis, interim tamen quod non reuocatur in hac specie & præterea notificatur reuocatio, sic assecuratus capi non potest sub prætextu nouæ causæ superuenientis sine culpa & facto suo, vt bene probat & voluit Farin. *vbi supra, d. num.64. ad fin.*

30 Similiter assecurato, qui non adimpleuit promissa assecuranti in concessione securitatis, non est seruanda concessa securitas, vt in casu de facto contingenti concorditer consuluerunt Bursat. *dict. consil.345. num.31. & 43. lib.4.* & Hippol. Riminald. *dict. consil.490. num.8.11. & 45. lib.5.* quos refert & sequitur Farinac. *vbi supra, numero 65. & 77.*

31 Sic etiam saluus conductus alicui concessus pro se & sociis non extenditur ad socios casu se associantes in itinere cum assecurato; ita Angel. *in l.1. num.3. ff. ad l. Iul. mag.* Menoch. *d. casu 336. num.5. & 6.* & Farinac. *vbi supra, n.66.* aduersus alios.

32 Et saluus conductus datus eundi & redeundi non intelligitur datus nisi pro vna vice vlterius autem tanquam non datus seruari non debet. Bart. *in l.1. num.5. versiculo quarto: quæro in fin. ff. ad l. Iul. mag. & in l. datus la seconda parte, iuncto text. ff. de iur. dot.* Menoch. *casu 336. num.56. & consilio 144. num.1. & 6. lib 3.* est communis, vt testatur Bursat. *d. consil.345. num.15. & num.22 lib.4.* & plures congerent Farinac. *d. quæst.29. num.67.* vbi *numeris sequentibus*, an idem sit seruandum, quando in saluo conductu data fuerit facultas semper veniendi & redeundi, in quo verius credit & probat esse vt ad plures actus & vices censeatur concessus, prout similiter probat & idem tenet *num.72.* saluo con- 33 ductu & determinatè concesso ad certum locum vel ad certum tempus: nam durante illo tempore & negotio potest assecuratus etiam pluribus vicibus ire & redire ad locum, de quo in saluo conductu vt tenet Bart. cum aliis pluribus Doctoribus quos ibi ad hoc citat.

Sic etiam saluus conductus expirat morte con- 34 cedentis, vel eius iurisdictione & officio finito, præmaximè si fuit concessus ad beneplacitum concedentis, ita plures allegans docet Farinac. *vbi suprà, num.73.* vbi *num.74.* hoc limitat quando saluus conductus fuit concessus, donec concedens reuocauerit, vel mutauerit: quia tunc requiritur expressa reuocatio, & ita non expirat morte concedentis. ¶ Quia licet voluntas finiat 35 morte *l.4. ff. locat.* non tamen per mortem dicitur reuocata voluntas *cap. si delegatus de officio delegat. in 6.* Bart. *in l. more, num.8.* vbi etiam Iason. *num.13.* Dec. *18. ff. de iurisdict. om. iud.* estque receptior opinio, secundum Menoch. *de arbitr. iudic. lib.1 quæst.69. num.1. cum sequentibus*, & in terminis salui conductus Bursat. *cons.117. num.52. lib.2.*

Cessante etiam causa finali salui conductus 36 cessat & ipse saluus conductus propter dictam causam concessus secus cessante causa impulsiua, vt cum communi plures allegans concludit Farinac. *dicta quæstione 29. num.75. cum sequenti*, vbi idem probat in saluo conductu concesso in similibus ob paupertatem, vt cessat ex crescentibus facultatibus & sic paupertate cessante.

Similiter saluus conductus conditionalis non 37 verificata, nec adimpleta conditione in ipso saluo conductu apposita non prodest impetranti, nec illa potest eo niti, nec ex eo agere *l. Thais ancilla, ff. de fideicommiss. lib. l. legata sub condit. ff. de condit. & demonstr.* Cephal. *consil.207. num.52. lib.2.* imò deficiente conditione in saluo conductu apposita, perinde est ac si saluus conductus factus non esset, vt cum aliis probat vtramque Farinac. *vbi suprà, num 78.*

SVMMARIVM.

1 *Saluus conductus concessus debitori ex causa ciuili an sit seruandus, & num. seqq.*

3 *Maior pars creditorum, quando & quomodo & forma possit dilationem concedere suis debitoribus, & num.4.*

5 *Saluus conductus datus à Principe vel à iudice pro debito non extenditur ad debita iurata, & num.6.*

7 *Securitas concessa debitoribus non extenditur ad debita descendentia ex causa criminali, Nec ad debita fiscalia, num.8. nec ad debita priuilegiata, num.9. nec ad debita Ecclesiastica, num.10. & an extendatur ad*

ad pupillare debitum, num. 11. & ad fideiussorem, num. 13. & 14.

15 *Saluus conductus vel dilatio debitori concessus, vel concessa à Principe ad tempus intelligitur præstita satisdatione de soluendo finito tempore, nisi aliud caueatur in concessione debet tamen peti, dicta satisdatio alias secus, num. 16. fallit etiam in debitore paupere cui ratione paupertatis concedimus præd. dilatio, num. 17. præstare tamen debet iuratoriam cautionem cum obligatione bonorum.*

18 *Dilatione concessa debitori à maiori parte creditorum an debeat præstari satisdatio, cum fideiussoribus, & num. 19.*

20 *Saluus conductus concessus debitori subreptitius non valet putà mentione non facta alterius salui conductus.*

De saluo conductu concesso debitori ex causa ciuili, an sit seruandus?

QVÆSTIO CXIV.

1 QVÆRO vltimò circa *d. l. 2.* an saluus conductus concessus debitori ex causa ciuili sit seruandus? Et partem affirmatiuam probat textus in §. sed neque *in authent. de mandat. princip.* qui text. licet loquatur in securitate concessa à parte parti, vt obseruauit Bart. *in l. 15. qui reus, num. 12. ff. de public. iud.* idem tamen iuris est in saluo conductu concesso parti per iudicem pro bono publico vt declarat Menoch. *de arbitr. iu-*
2 *dic. lib. 1. quæst. 17. num. 6.* ¶ Licet enim in causis ciuilibus fiducia non sit danda, ex quo oritur ex ea damnum & iniuria creditoris vt probari videtur, argumento textus *in cap. cum dilecta de confirmat. vtil. & in l. 2. §. merito, & §. si quid, ff. ne quid in loco pub.* per quæ iura loco dubitationis adduxit Paris de Puteo *de syndic.* verbo, *saluus conductus, c. v. num. 1. vers. dic. quod potest*: tamen quando iudex hanc securitatem concessit ex aliqua causa sibi bene visa & ad breue tempus, videlicet non plusquam ad 30. dies, prout loquitur text. *in d. §.* sed neque cessat omnis iniuria, ac omne damnum creditoris & propterea iudex potest hanc securitatem debitori concedere & concessa est seruanda, vt tradit Paris de Puteo *d. n. 1. & num. 2.* vbi quod non tenebitur ex hoc iudex in syndicatu & plures alios allegat Iacob. *Nouel. reg. 28.* saluus conductus à solo Principe in prima & secunda ampliationibus sequitur Farinac. *in suis quæstionib. crimin. q. 29. de carcerib. & carcerat. num. 20. & 21.*

3 At in dilatione data debitori à creditoribus fuis statui maiori parte creditorum inspecto cumulo debiti vel numero personarum, an detur dilatio vel admittitur cessio, quod si vtriusque est paritas sententia benignior admittitur iuxta *decis. text. in l. fin. C. qui bon. ced. poss.* & ibi Doctores, & *l. 5. tit. ff. part. 5.* & ibi Gregor. Lopez & in remissio debiti idem probat *l. 6.* statim se-
4 quens, ¶ hodie tamen in his seruanda est forma l. nouæ, regis Philip. 2. apud Sanct. Laurent. lata 18. die mensis Iulij anno 1590. quæ posita est *l. 7. tit. 19. lib. 5 nou. collect. reg.* vbi inter alia cauetur, *que qualquiera persona natural, y estrangera destos Reynos, que tenga el trato de mercader, de qualquiera genero, y qualquiera hombre de negocio, que trate en dar y tomar cambios, y qualquiera cambio publico, ò sus agentes y factores que tratare de hazer, ò hiziere ygualas, o compromisso para remission o espera de las deudas que deuiere, o hiziere pleyto de acreedores, dexando sus bienes para que sean pagado de ellos aunque no se ausente ni meta en lugar sagrado, ni se le prueue auer escondido bienes algunos, luego en tratando de qualquiera cosa de las susodichas, sea preso y està con prisiones, y no se le quiten ni sea suelto ni dado en fiado hasta tanto que los dichos pleytos de acreedores y compromissos y conciertos, y lo que sobre ello se huuiere de juzgar, y determinar se acaben y fenezcan de todo punto, ò por todas instancias, y que no sean oydos sobre ello hasta que esten presos y con prisiones en la carcel publica, y otras cosas, segun mas largo se contiene en la dicha ley, y que no puedan gozar de las esperas que por las sentencias se les deuen, sino fuere dando fianças, legas, llanas, y abonadas de pagar sus deudas a los tiempos y plaços que les fueron dados, con que no excedan de cinco años.*

Limitatur primò, præcedens prior resolutio, 5
vt saluus conductus datus à Principe vel iudice debitori non extendatur ad debita iurata secundum Alexand. *consil. 205. visis his circa fin. num. 6. versiculo dico insuper lib. 2. & consil. 58. visa petitione, col. 2. versic.* sed illis non obstantibus *lib 3.* & plurimos citans Rebuff. *2. tom. ad regias constitutiones Galliæ artic. 1. glossa 1. num. 22.* & nos in repetitione l. nemo potest *num 165. ff. de legat. 1.* & Farinac. *vbi supra, num. 21* secundum Roland. à Vall. *consil. 31. num. 13 & sqq. lib. 1.*
¶ Princeps namque secularis non potest saluos 6
conductus concedere aduersus contractus iuratos vt ibi pulcherrimè rationibus & auctoritatibus comprobat idemque scripsit Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. casu 203. num. 14. & sequenti, casu 357. num. 20. cum sequentibus*, Bursat. *consil. 345. num. 30. lib. 4.* quos refert & sequitur Farinac. *vbi supra, numero vigesimosecundo*, vbi dicit communem præd. priorem resolutionem & ab ea non esse recedendum licet Boër. *decis 296.* relatus per Gabriel *de iur. iur. conclus. 5. versiculo, hoc tamen dicas illam de consuetudine non seruari.*

Limitatur secundò præfata resolutio prior vt 7
non procedat, quoad debita ex causa delicti, ad quæ securitates debitoribus concessæ non extenduntur, ita tenent Guillel. & Cyn. *in l. sed si ex parte, § quamquam, ff. quod cum eo, & in l si rerum, ff. de rerum diuis. Roman. singul. 170. quod si totius alias 189.* Alexand. *in l. 1. num. 43. & 44.* vbi etiam Rup. *num. 97 ff. cert. pet.* & quamuis Decius *ibi num. 27. vers. ex his, & in vers.* sed tamen præd. non obstantibus & nonnulli alij teneant contrarium nihilominus opinio prior Guillel. & Cyn. atque sequacium, communis est vt plures allegans testatur Farinac. *d q. 29. num. 23. vers. verum rationibus Decij.*

Tertiò limitatur vt eadem securitas minimè 8
extendatur ad debita fiscalia etiam, quod à delicto originem non habeant, Bald. *consil. 400.* quidam Iacob. *colum. 2. versic. tertia ratio lib. 1.* Afflict. *decis. 5.* vbi allegat Martin. Laudens. Menoch. *de arbitr. iud. casu 703. num. 16. & casu 357. num. 17.* Nicol. Moron *de treg. & pac. quæst. 106. num 5.* & inquit Paris de Puteo *de syndic. verbo saluus conductus, cap. 1. num. 1.* quod huiusmodi securitates non sunt concedendæ debentibus soluere tributa Principis, hanc etiam ampliationem sequitur plures allegans Rebuff. *vbi suprà, n. 31.* & Farinac. *d. q. 29. num. 34.*

9 Quartò limitatur vt non procedat generaliter in debitis priuilegiatis, ad quæ minimè extendi saluum conductum seu dilationem à Principe concessam pluribus comprobat & exemplificat Meno. *d. cas.* 203. *n.* 17 *cum seq.* vbi in primis hanc limitationem exemplificat in debito ex causa locationis & conductionis, ex Reb. quem citat *in comment. ad reg. const. to. 2. sub rubr. de liter. dilat. annal. h. quinquennales &c. art. 1. glos. 1. n.* 21. & 37. vbi hoc declarat habere locum quando conductor percipit seu percepit fructus & emolumenta rerum locatarum & nunc vult vti dilatione annali vt non possit, alioquin daretur materia
10 delinquendi. ¶Item exemplificat, in debito Ecclesiastico, cum non possint Principes seculares hos saluos conductus aduersus Ecclesiam concedere ex Rebuf. *vbi sup. n.* 32. & 33. vbi etiam idem de
11 debito pupillari. ¶Sed quoad pupillare debitum, quod imò saluus conductus, sed dilatio à Principe concessa etiam extendatur aduersus Rebuf. defendit idem Meno. *n.* 23. & 24. vbi pariter quod nec idem saluus conductus extenditur ad debita de recenti contracta paulò ante illius concessione, quoniam censetur factus in fraudem creditorum ab ipso debitore sciente, se non esse soluendo & de proximo decocturum & *ibi n.* 25 alia similia congerit in materia & hanc quartam limitationem cum reliquis sequitur Farin. *vbi sup. n* 34 *vsque ad n.* 38. *inclusiue* & in debitis Ecclesiæ & in debitis piis & pro animo ideo probat Rebuf. *vbi supra n.* 32.

12 Ego amplio præd. limit. vt à fortiori procedant in dilatione quinquennali data debitori à maiori parte creditorum iuxta terminos *d. l. fin. C quib. ced. poss. & l. 5 tit. fin p. 5 & l. noua 7. tit. 19. lib. 5.* supra relatæ si enim namque saluus conductus & securitas concessa à Principe vel à iudice ex causa non extenditur ad debita iurata, nec ad debita ex causa delicti, vel fiscalia, aut alias priuilegiata veluti ea causa locationis & conductionis nec ad debita Ecclesiastica, & pia ex defectu potestatis à fortiori dilatio quinquennalis concessa à maiori parte creditorum, cæteris non consentientibus priuilegiatis huiusmodi non præiudicabit, quid est summopere obseruandum à iudicibus ne sub regula generali comprehendant & præiudicent inique & contra ius illis, quibus ipsi creditores concedentes præiudicare minimè possunt, qui sunt supradicti comprehensi in præd. limitationibus.

13 Supra limitatur præfata regula affirmatiua de qua in principio huius quæstionis, vt non procedat quoad fideiussorem: securitas enim concessa per Principem, iudicem, siue etiam per creditorem debitori minimè extenditur ad eius fideiussorem, secundum Dyn *cons.* 11. quod talis est, quem sequitur Menoch *de arb. iud. lib 3 casu* 337. *in fi. n.* 21. *vers. declaratur* 8. & Vrsill. *in addit. ad Afflict. decis.* 5. *n.* 3. & in terminis dilationis, seu remissionis partis debiti facta à maiori parte creditorum quoad ipsum debitorem principalem, quod non præiudicet quoad fideiussores, qui adhuc poterunt conueniri à creditoribus non consentientibus *tex. est in l si præcedente, §. lucius ff mandat.* per quem text hoc aperte etiam scripserunt Alex. & Ias. *in l. & suum heredem, § hodie, ff de pact* & communiter omnes *in l. quoties, C. de precib. imper. offer.* Marcsul. *singul.* 105. nota casu cremens. *sing.* 21. *vnum text.* Stracca de Mercato *in tract. de cotl. or. p. 6. n.* 14 & *seq.* Simoncel. *de decret. in præfatione n.* 13. *vers. limita* 2. Menoch. *d. casu* 203. *num.* 26. vbi propterea admonent, quod qui huiusmodi saluos conductus impetrant, si eis suos fideiussores adiuuari volunt, debent eorum nomina exprimere & pro eorū persona etiam petere, alioquin non continebuntur, quāquam eorum obl. vt principalis sui accessoria eius naturam sequitur.

Et quamuis Marsil. *in rubr. de fideiuss q.* 27. *num.* 332. & *pluribus seqq* quem refert & sequitur Bertazol. *cons. crim.* 359. *in fin. n.* 14 *volum.* 2. teneant contra præfatam hanc quintam limitationem, quia si aliter diceremur, esset per indirectum grauare principalem debitorem, qui posset conueniri & molestari à fideiussore conuento à creditore.
¶ Non tum per hoc (inquit Farin. *d. q.* 29. *n.* 26.) 14
recedendum est in proposita limitatione quæ communis est, declarata tamen hoc modo vt supra procedat respectu tertii, non consentientis securitati, vel illam non concedentis: secus respectu illiusmet, qui facultatem, puta per vnum annum concesserit, tunc enim etiam quod de fideiussore nihil dixerit non poterit idem creditor consentiens fideiussorem sui debitoris molestare infra hunc annum *per tex in d l. si præcedente, §. lucius ff. mandat. & per illum text.* ita adnotauit extra causam, *d n.* 15. *in fin.* non tamen per hanc securitatem fit præiudicium ipsis creditoribus non consentientibus, quoad fideiussores debitoris, licet fiat quoad ipsum principalem debitorem vt decidit *d. §. lucius*: attamen, quando saluus conductus & securitas concessa est à Principe, vel à iudice, non verò à creditoribus non prodest, fideiussoribus, nisi de illis facta sit expressa mentio secundum Farinac. vbi supra, adde vt sit ea consuetudine & stylo communi Franciæ teste Rebuffo *vbi sup. num.* 41.

Sextò, limitatur eadem regula affirmatiua vt 15
licet debitor habens saluum conductum à Principe non possit à suis creditoribus molestari, tenetur tamen satis dare de soluendo debitum finita dilatione in saluo conducto expressa l. vniuersa vbi Ias. & communiter Doctores, *C. de prec. Imperat. offer.* vniuersa rescripta (inquit is textus) quæ in debitorum causis super præstandis dilationibus promulgantur, non aliter valeant, nisi fideiussio idonea super solutione debiti præbeatur & tenet plures citans Farinac. *d quæstione* 29 *num.* 27. & 29. vbi *d. n* 27. & refert Bald. *in d l. vniuersa* admonentem debitorem vt in suo saluo conductu & dilatione faciat apponere quod satisdatio peti non possit dilatione seu saluo conductu durante, quia tunc à tali onere immunis erit, aliàs secus, quia nisi in rescripto moratorio ponatur clausula non obstante tali lege hoc est, l. vniuersa, nunquam per dilationem concessam satisdatio censetur re-
missa vt ibi latius per eum. ¶ Debet tamen peti 16
præd. satisdatio à creditore, aliàs præstari non debet iuxta *gloss. in d. l.* vniuersa verbo *præbeatur* & latè comprobat ibi Ias. *num.* 2. *cum sequentibus*, sequitur Catald. de syndicat. *q.* 156. *n.* 92. *ad fin.* ibi si adeò fuerit satisdatio petita & Farinac. *vbi sup. n.* 28.

Sublimitatur etiam hæc sexta limitatio, quan- 17
do saluus conductus conceditur debitori ob paupertatem, ob quam etiam idem debitor non reperiat fideiussores: tunc enim etiam sine fideiussoribus stabitur eius iuratoriæ cautioni prout pulchrè docet Bald. nouel. in tractatu de dot. *part.* 8. *priuil.* 11. *versic.* & sic facit argumentum, quem sequitur Ioseph. Ludou. *decis. Perus.* 63. *n* 9. *p.* 1. vbi post Bald. Nouel. *vbi supra* dicit insuper isto casu talem iuratoriam cautionem debere esse cum generali hypotheca bonorum & etiam

etiam cum adiectione pœnæ, secundum quod habetur *in l. prætoria, ff. de prætor. stipul* & ibi per Batt. & per Angel. *in l. 2 §. si dubitetur, ff. de indic.* & notatur *in l. filio, ff.* vt legat non caueatur refert & sequitur Farinac. *d. quæst. 29. numer. 30.* & hoc in saluo conductu concesso à Principe debitori.

18 Quid tamen erit in dilatione quinquennali concessa à maiori parte creditorum debitori, an tunc præstanda sit ab eo præd. satisdatio cum fideiussoribus? certant id Alberic. namque *in d. l. fin. C. qui bon. ced. poss.* tenet d. l. vniuersa non procedere in hac specie & sicque debitor huiusmodi non teneatur satisdare, quem refert & sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 5. tit. fin. p. 5. gloss. fin.* dicens esse de mente Alexand. *consil.* 205. *volumine* 2. pro qua opinio facit *d. l. 5* dum non requirit vllam satisdationem. Rursus Paul. de Castro *in d. l. fin.* tenet contrarium, si potest huiusmodi debitor satisdare: aliàs tenebitur adiuratoriam cautionem cum stipulatione pœnali: quod non placet Gregor. Lop. *vbi supra*, quia nec illa l nec alia exigit præd. satisdationem, quid tenendum?

19 Ego attento iure communi *& d. l. 5.* partitarum credo vtramque opinionem sustineri posse: sed nihilominus veriorem esse & tenendam opinionem & distinctionem Pauli Castrens prædict. ex adductis in hac præfata limitatione 6. quæ & si loquitur in saluo conductu & rescripto moratorio Principis ex identitate rationis quoad hoc in nostra quoque specie locum habere videtur, ergo idem Ias. in ea statui debet vulgata l. illud cum simil. *ff. ad l. Aquil.*

Cæterum attento iure nostro regio, nempè, *d. l. 7. tit. 19. lib. 5. nou. collect.* censeo necessariò dandam esse prædictam satisdationem & sic non sufficere iuratoriam cautionem pro forma quidem requirit d. l. regia, *que no puedan gozar de las dichas esperas, sino fuere dando francas legas llanas y abenadas, de pagar sus deudas à los tiempos y plaços que les fueren dados, &c.* vt ibidem cauetur per quam in terminis ita tenet D. Azeued. ibidem vbi se alio loci refert: & quamuis in homine paupere debitis oppresso hoc graue nimis atque durum videatur, quoniam sicut ei impossibili reputatur statim soluere, ita quoque & inuenire fideiussores vt patet & diximus in repetitione l. nemo potest *num. 293. ff. de legat. 1.* & lex debeat esse possibilis ad hoc vt obliget, nihilominus licet dura sit ita scripta, & seruanda est *l. prospexit ff.* qui & à quibus accedat quod beneficium à iure concessum debitoribus pauperibus, nempè vt super dilatione eis concedenda vel remissione partis debiti per creditores statui maiori parti eorum: vt *in d. l. fin. C. qui bon. ceder. poss. & d. l. 4. & 5. tit. fin. part. 5. cum simil.* benè potest idem ius, hoc est legislator viuus limitare, restringere & declarare, imò in torum tollere & abrogare ex vulgatis iuris regulis, non igitur ita dura lex est, quam modo retulimus, siquidem ad euitandas fraudes & cautelas debitorum ius commune in hoc loquens moderatur, ne fraus & præiudicium fiat, tertio hoc est creditoribus non consentientibus dilationi maioris partis & sic inuitis. Dommodo ij petant præd. fideiussores aliàs namque debitor non tenetur eos præstare, vt in similibus terminis, nempè rescripti moratorij resoluimos supra ex glossa in d. l. vniuersa verbo *præbeatur* & sequacibus & faciunt tradita à nobis in repetitione *l nemo potest numer. 431. cum sequentibus ff. de legat. 1. septimo & vltimò limitatur præd.* regula affirmatiua vt non procedat in saluo con- 20
ductu subreptio concesso debitori, vt puta, quando in eodem debitor non expressit, quod aliàs non habuit alium saluum conductum, seu dilationem, tunc enim huiusmodi saluus conductus subreptitius minimè seruandus est, ita tenet Rebuf. *vbi supra num. 30.* quem refert & sequitur Menoch. *d. casu 203. numer. 28. & 29.* vbi amplius dicit cum Bald *in l. fin. Cur. lit. pend. & Brim. consil. 46 in fin.* & Roland. à Valle *consil. 31. num. 17. volumine 2.* quod quando lis est iam cum debitore per creditorem incoacta is qui saluum conductum hunc impetrat, narrare debet litis pendentiam, aliàs tanquam per subreptionem obtentus pariter seruandus & attendendus non est cæterum de rescript. & l. si quando eodem titulo, & l. si vendicari, C. de pœnis refert & sequitur Farinac. *d. quæst. 19. n. 31.* vbi *n. 33. de stylo*, qui de hoc habetur Romæ testatur.

IN TITVLVM DECIMVM,

De las injurias y denuestos.

SVMMARIVM.

1 *Filius iniurians parentem, qua pœna puniatur, & num seqq. & quia è contra vnde n. 9. cum seqq. Iniuria facta patri grauius punitur, quàm facta extraneo.*

De filio iniuriante parentem, & è contra.

In l. 1. tit. 10. lib. 8. nou. collect. reg.

QVÆSTIO CXV.

MATERIAM iniuriarum latissimè pertractat. Prosp. Farinac. *in 3. tom. sua prax. crimin. quæstion. 105. per totam.* 5
Sed ego primò quæro qua pœna puniatur filius iniurians,

iniurians, vel conuitium præferens in parentes & quidem nostra hæc l. 1. inquit: *que qualquiera hyo, o hija que denostare à su padre, ò madre en publico ò en escondido, en su presencia, ò en ausencia siendole probado, de mas de las otras penas contenidas en las leyes de las siete partidas, este preso en la carcel publica con prisiones por veynte dias, o pague al padre, ò a la madre seyscientos marauedis de los buenos, que son seys mil marauedis desta moneda, la qual pena destas sea qual el padre ò la madre mas quisiere, y los duzientos marauedis destos seyscientos sean para el acusador.*

a Grauius enim punitur iniuria facta patri quam extraneo, vt *in leg.* 8. *titul.* 31. *part.* 7. non tamen iure septem partitarum inuenimus pœnam certam designatam contra filios parentibus suis iniuriantes, lege namque 20. *titul.* 9. *part.* 7. quamuis atrocem appellet iniuriam à filio patri vel matri illatam: non tamen pro ea pœnam certam & determinatam imponit & lege 21. *eodem titul.* & partita arbi-
3 trio iudicis eam relinquit. ¶ Sensus igitur nostræ leg. 1. hic erit, quòd filius, vel filia iniuriam inferens patrem aut matrem iure partitarum arbitriu iudicis puniendus sit pro modo iniuriæ: & insuper ei erit imposita pœna præd. nostræ l. 1. alternatiua, nempè *de veynte dias de prision, ò de seys mil marauedis de la moneda de aora para el iniuriado, qual mas quisiere el padre ò la madre, y destos seys mil marauedis, la tercera parte que son dos mil marauedis seran para el acusador.*

4 Præterea iure partitarum punitur filius patrem, aut matrem iniurians in hoc, ob id exhæredari potest, nempè quando *el hyo à sabiendas ò sañudamente mete manos ayradas en su padre para herirle, ò para prenderle, ò si deshonrase de palabra grauemente, aunque no lo pusiesse por la obra, ò si le acusase sobre tal cosa de que el padre deue morir, ò ser desterrado, si se lo prouasen, ò enfamandole en tal manera que valiesse menos, excepto si el hierro de que le acusana fuesse tal, que tocase à la persona del Rey, ò al pro comun de la tierra, que entonces prouandolo el hyo le puede el padre desheredar por ello*, ita cauetur *in l.* 4. *in principio titul.* 7. *part.* 6. vbi Gregor. Lopez materiam declarat auth. vt cum *de ap-*
5 *pell cognit.* §. *causas collatione* 8. ¶ Et quod ob grauem iniuriam verbalem in patrem commissam per filium, filius possit exhæredari est communis etiam attento iure communi secundum Cuit. Iun. relatum per Iulium Clar. §. *testamentum q* 41. *n.* 3.

6 Iure etiam communi filius, qui patrem & matrem (quos venerari oportet) contumeliis affecerit vel impias manus ei intulerit, à præfecto vrbis pro modo culpæ puniendus est *l.* 1.
7 §. 1. *ff. de obseq. a lib. prest.* ¶ Et indignus militia iudicandus est, qui patrem & matrem, à quibus se educatum dixerit maleficos appellauerit vt ibi deinde filias & filios cæterosque liberos contumaces, qui parentes vel acerbitate conuicij vel cuiuscumque atrocis iniuriæ pulsassent leges, emancipatione recissa damno libertatis in meritæ mulctari voluerunt, *l. vnic. C. de in grat. lib. l. fin. tit.* 18 *part.* 4. *facit l.* 5. *tit.* 16. *p.* 4. Azeued. *in l.* 2 *tit.* 1. *lib.* 1. *& in hac l.* 1 *numer.* 1. *ad fin. hoc tit.* 10. *lib.* 8.

8 Quinimò filius semper potest conueniri à patre pro iniuria sibi illata, quamuis leuis sit, tunc enim ratione personæ eam inferentis reputatur atrox iniuria, prout est text. *in* §. *atrox. institut. de iniur.* & ibi præsertim Aretin. *numer.* 2. *versiculo nota quod grauissima iniuria & Nicas. numer.* 2. quos refert & sequitur Farinac. *in* 3. *tom sue praxis crimin. quæst.* 105. *num.* 145.

Contra filius iniuriatum actione agere non 9
potest (si iniuria atrox non sit) citra patrem eum verberantem eum non animo iniuriandi, sed corrigendi, id omne factum præsumatur vt cum aliis resoluit Farin. *vbi supra num.* 138. vbi etiam quod filius in potestate existens debet sustinere omnia verba, quantumcumque iniuriosa in ipsum à pa-
tre prolata, non enim in verbis sola atrocitas 10
iniuriæ operatur, vt contra patrem filius agere possit, idemque probat Farin. *vbi supra num.* 139. cum aliis authoribus idem iniuria illata nepotibus & aliis descendentibus vsque ad septimum gradum & *num.* 140. idem dicit in filio emancipato.

Procedit tamen hæc doctrina prout loqui- 11
tur in iniuria leui, secus si atrox sit, quia tunc contra patrem potest criminaliter agi ad pœnam licet non ciuiliter ad æstimationem iniuriarum iuxta glossa *in d.* §. *atrox* verb. à liberis instit. de iniur. & alios plures, quos citat addens: quod isto casu filius non agit actione iniuriarum, quia
hæc actio infamat, sed actione in factum. ¶ Et 12
quamuis Iul. Clar. *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 56. *versiculo* potest etiam poni exemplum, &c. referat quod in facti contingentia fuit absolutus per Senatum quidam de Bonetis, qui corrigendo filium suum illum interfecerat. Nihilominus hoc, non existente alia causa excusatio non transiret sine aliqua pœna extraordinaria. propter excessum & patris humanitatem vt inquit Farinac. 3. *tom. prax. crimin. quæstione* 105. *num.* 144. *fol. mihi* 350. vbi quod benè crederet eum non posse puniendum pœna mortis, sed tantum de excessu & sic non de dolo, sed de culpa, nisi ex genere instrumenti quo filium percussit contrarium suaderetur, nempè, si ferro, aut alio armorum genere ad occidendum apto, quia tunc etiam pœna ordinaria posset imponi vt in terminis aduertit Baiardus in addit. ad Clar. *quæstione* 56. *num.* 7. *& sequentibus* & alij quos refert.

Quando autem iniuria dicatur leuis & quando atrox, seu grauis? generaliter quoad omnes personas? latè disserit Farin. *d. q.* 105. *num.* 175. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

3 *Pena* de desdezirse *pro quibus verbis iniuriosis a iure regio imponatur? & numeris sequentibus & est obligatoria etiam in conscientia, quando quis falso infamat fratrem num* 3. *&* 4.

4 *Pœna alterum iniuriantis extra casus l.* 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *collect. reg. quæ sit attento iure communi? n.* 4. *vers. extra casus.*

De pœna verborum iniuriæ, pro quibus quis tenetur palinodiam canere.

¶ Litera l. 2. tit. 10. lib. 8. nouæ collect. reg.

In l. 2. tit. 10. lib. 8.

QVÆSTIO CXVI.

1 Q*VALQVIERA que à otro denostare, y le dixere gafo, ò sometico, ò cornudo, ò traydor, ò hereje, ò à muger que tenga marido puta, ò otros denuestos semejantes lo desdiga ante el Alcalde y ante hombres buenos, al plazo que el Alcalde lo pusiere, y peche trecientos sueldos, y por ellos mil y ducientos marauedis, la mitad para la Camara de su Magestad, y la otra mitad para el quere oso.*

2 Huius l. punitio frequentissimè in iudiciis petitur atque deducitur idemque prius cauebatur *lib 4. for. leg. l. 2. tit. 5.* & dicitur hæc multa, vel emenda honoraria, vt in terminis inquit Petr. Gregor *in sua syntagm iur. lib. 38. c. 7. num. 3* & honorabilem emendam eam vocat Boer. *consi io 4. num 41* & Farinac. Nouissimè 3. *tom prax. crimin. quæst. 105 num. 71* ¶ Estque quoad Palinodiam
3 cantandam dispositio obligatoria etiam in conscientia, quando falso quis infamauit fratrem siuè in iudicio, siuè extra, tenetur namque se ipsum retractare & affirmare se mentitum fuisse, & sic famam restituere, quia famæ restitutio est de necessitate salutis vt latissimè probat Ludouic. Carb. de restitutione quæstione 17. vbi de requisitis ad id & Emanuel Rodriguez *num.* 2. in loco statim citando & in terminis, tenet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. in responsione ad secundum, eiusque ad seciæ Dominic à Soto *de iustitia, & iure, lib. 4. quæst. 6. art. 3.* Nauar. *in manual. c. 18 num. 45.* Summistæ *verbo detractio, & verbo restitutio* & Nauarra de restitutione *lib. 2 c. 4. num.* 375. plures allegans & in hoc conueniunt omnes Doctores estque doctrina communis omnium Doctorum secundum Carb. *vbi sup. c. 18. vers quod autem, & versiculo prima conclusio pagin.* 110. & 112.

4 Quinimò infamator debet, quod prædiximus, iure iurando affirmare, si intelligatur sua simplici retractatione ei, cui nocuit non esse plenè consultum, sed illos qui audierunt non habituros fidem simplici verbo ipsius, quod frequenter accidit (cum homines sint proniores ad credenda mala quàm bona de fratribus) tenetur namque tunc iure iurando, aut alia via vtili & accomodata, quia ipsi fides habeatur iudicio prudentis viri nitit, vt credant illi ipsum fuisse mentitum, & fratrem non commisisset crimen illud, quod si adhuc alij sinistrè iudicent, infamator ad plus non tenetur, ita in terminis docent Salon *de iustitia & iure, in 2. 2. Diui Thom quæstione 62. art. 2. de restitutione fam. controuers. 13. in prima & secunda conclusione pag. mihi 667. cum sequentibus*, & Eman. Rodrig. *in sua Summ. 1. tom cap.* 235. *n.* 3. satis namque est iuramento dictum reuocare aut alia via commodata vti, qua sibi credatur vt prædiximus, nec opus habet testes ad suum mendacium probandum adducere vt eum Nauar. vbi supra tenet Nauarra *vbi supra num.* 358. quicquid Soto *vbi supra*, & Salon. *d. conclusione 2. pag. 668. ad fin.* contrarium in hoc de testibus velint, verum eorum opinio in hoc mihi non placet, sed potius quam prædiximus negatiuam.

An iure communi hæc pœna *de desdezirse* sit cognita agit latè Farinac. *vbi supra qu.* 105. *n.* 71. *cum sequ.* vbi citat nostram hanc l. regiam Hispaniæ eiusque pœnam & refert secundas opiniones Doctorum, vnam quamplurium affirmatiuam aliam quorundam negatiuam, nempè Bernardi Diaz, Plaçæ & Carauitæ & tandem *n.* 74. & 75. resoluit negatiuam sententiam indubitanter procedere in duobus casibus. Primò, quando illata iniuria fuit vera. Secundò in clerico, quia astringi non potest ad hanc honorabilem emendam, cum aliis contra Bernard. Diaz *vbi supra*, de quibus 2. casibus latè infra in suis locis agemus.

Extra casus autem nostræ l. 2. iure communi attento, pœna iniuriarum quando criminaliter agitur est arbitraria, secundum qualitatem personarum vt latè iure & authoritate quàmplurium Doctorum probat Farin. 3. *tom pract. crimin.* q. 105. *n.* 56. *cum sequ.* vbi refert Hostiens. Abb. Anton. Gom. Iul. Clar. & alios qui sunt videndi quoties opus fuerit.

Secunda est pœna infamiæ, nam condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis textum in l. Diuus Seuerus & ibi glossa in verbo *non potest, ff. de iniur. & in l. iudici, ff. eodem text.* & ibi post glossam notant communiter omnes Doctores *in summar. in c. cum te de sententia & re iudic.* glossa etiam *in l si quis iniuriam in verbo contemnere ff de iniur.* Bernard. Diaz *in praxu crimin. Canonica c. 66. aliàs 60. rub de maled num 6. & ibi in addit. litt.* Ignat. Salced. Clar. *in practic. §. iniuria num 9 versic. item condemnatus*, vbi quod ita tenent omnes Doctores, & de communi testatur alios allegans Farin. *vbi sup n.* 61. vbi numeris sequentibus pluribus modis ampliat & limitat, apud ipsum videndis.

Quod si testes coram quibus infamia fuit prolata aliis id nuntiauerint tenentur eos certiorare, quod infamator coram eis se retractauit secundum Mercad. Petraçs, & Alcozer quos citat Manuel Rodriguez *vbi supra num.* 8. vbi id declarat: confessarius igitur nisi maxima certitudine morali intelligat eum qui falso alterum infamauit statim satisfacturum præd. modo iniustè à se infamato non debet eum absoluere, nisi prius præstita satisfactione præd. ita Salon. *vbi supra conclusione 5. pag. 669. in fin. & in principio pagina sequentis.*

Fallit, si informator esset constitutus in magna dignitate veluti Episcopus vel alius Prælatus aut illustris admodum, quidem subditum vel hominem infimum infamasset, ita vt inter opinionem & famam vtriusque esset maxima distantia & inæqualitas, tunc namque Prælatus, nec vir illustris non tenetur Palinodiam recantare etiam si in verbis modum excesserit, sed aliter ei satisfacere damnum debet, vt latè probant Salon & Emanuel Rodriguez *vbi supra* post Sot. Cordub. Nauar. & Marc. quos citat Emanuel *vbi supra*, & sequitur Carbo *vbi supra* limitat hanc doctrinam & benè Soto *pag.* 212. de quo infra latius agemus alia quæstione.

SVMMARIVM.

1 *Ipiuriandi animo appellans vxoratum vel vxoratam bonum virum, vel bonam mulierem, an teneatur Palinodiam canere? & numeris sequentibus. Et quomodo hoc intelligatur n. 10.*

2 *Iniuria non tantum facto, sed etiam verbis fit.*

3 *Iudex quando per legem vel consuetudinem pro iniuria certa pœna statuta est, debet procedere & rationem eius sequi in impositione pœne, & quid quando certa pœna à lege imposita non est? num. 5.*

4 *Iudex non debet recedere à pœna, quæ per legem regiam imposita est contra iniuriantem alterum verbis iniuriosis ab ea lege expressis.*

7 *Verba sunt intelligenda secundum communem hominum intellectum. Et vulgi opinionem, num. 8. & 9.*

De appellante alium animo iniuriandi bonum virum, vel bonam mulierem, quando sunt vxorati.

QVÆSTIO CXVII.

1 QVÆRO modo primò circa nostram l. regiam secundam dum dicit *ò cornudo, ò à muger que tiene marido puta*, an idem sit dicendum, si per verba honesta & in verborum cortice minimè iniuriam sonantia hoc idem intendatur, nempè si aliquis virum coniugatum animo iniuriandi appellauerit bonum virum, intelligens eum cornutum, vel si mulieri coniugatæ dixerit, tu es bona mulier, intelligendo eam esse meretricem: Et videtur primò hunc minimè esse puniendum pœna ordinaria & speciali nostræ l. nempè, *que le desdiga*.

Primò, quia cum l. nostra puniat hac pœna iniuriantem alterum præd. verbis formalibus, nempè *llamandole cornudo, ò à muger casada puta*: non videtur habere locum, in eo qui alia verba præmaxime honesta in alterum etiam conuitij causa effuderit, nam vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet, *l. 4 §. toties, ff. de damn. infect. sed hic non conueniunt igitur, &c.*

Secundò quoniam cum simus in pœnalibus & odiosis, maximè in pœna adeo rigorosa, *como es desdezirse vn hombre que toca tanto en su honra, y queda infame executandose en el esta condenacion*, vt alia quæstione diximus non est extensio facienda ad alium casum, quàm verba nostræ l. sonant.

2 Tertiò, quia lex nostra punit præd. pœna conuitiantem verbis præd. alterum vt patet & iustissimè quidem quia iniuria non tantum facto, sed etiam verbis fit, *l. 1. § iniuriam autem, ff. de iniur. l. si non conuitij, C. de iniur. c. cum T. A. B. de re iudic. l. 1. tit. 9. p. 7.* D. Couar. *lib. 1. var. res. c. 11. in principio* idque in vniuersum omnes profitentur, vt de communi testatur Iul. Clar. § *iniuriam verbo vlterius* & cum eo Hippol. de Bonacosa in suis communibus opinionibus crimin. *verbo iniuria 1.* & plures allegans Farinac. *vbi supra 3. tom. quæst. 105. num. 2.* estque verissimum, sed verba de quibus in nostra quæstione non sunt huiusmodi, *sed honesta ergo, &c.*

Quartò, quia non oberit, si dicatur animum quo præd. verba proferuntur, esse considerandum, non verò verba, quia animus & voluntas distinguunt maleficia, vt in regula iuris vulgari: nam respondemus in primis, hoc nostra l. non caueri, cùm potius ipsa puniat vtrumque, nempè animum & verba iniuriosa, vt patet ibi: *que qualquiera que à otro denostare, y le dixere, &c.* expendo copulam illatiuè, & quæ pro sui verificatione (maximè in pœnalibus) requirit concursum vtriusque nempè conuitium in quo animus iniuriandi inest, & prætereà, verba præd. *cornudo, ò à muger casada puta*; ergo vnum sine altero non sufficit, ad hoc vt pœna nostræ l. adeò rigida imponenda sit argumento *l. si. haredi, ff. de condict. & demonstrat. glossa in rubrica, C. de iuris & fact. ignor.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 8.* Octauian. Vulpel. *de præpositione aduerb. & coniunct. signific. in dictione*, & deinde quia licet animus conuitiandi præd. verbis confici possit non tamen eo modo, quo verbis præd. expressis: cùm id non fuerit expressum, ac proinde poterit alia pœna arbitraria puniri, non verò ordinaria nostræ l. cum in pœnis benignior interpretatio sit facienda vt in regula iuris vulgari in pœnis.

Quintò, quia licet quando pro iniuria est certa pœna imposita à lege, vel consuetudine debeat iudex attenta lege, vel consuetudine procedere, & rationem eius sequi in impositione pœnæ, *vt in l. hodie, ff. de pœn.* Alber. *in 3. part. statut. quæst. 62. columnam ad fin.* Ioann. Andreas *in cap. inquisitionis, ad fin. de accus.* Gregor. Lop. *in l. 21. glossa penultima incipit. escarmentar tit. 9. part. 7.* 3

Hinc est, quod si quis dixerit aliquam iniuriam verbis expressis in nostra l. pœna non erit arbitraria, sed certa & præcisa, à qua non licebit iudici recedere, vt probat Auendañ. *in tractatu de iniuria num. 13.* inde inferens, quod si iudex hac in specie, pœna nostræ l. ordinaria in eius specie non condemnasset reum, sed vt peteret veniam ab iniuriato huiusmodi sententia esset iniqua, & iudex eam proferens conueniri poterit ab iniuriato, vt puniatur, quia remisit sine causa pœnam à lege expressam, licet reus liberetur adimplendo, quod præcipit iudex in sententia, si transiuit in rem iudicatam, vt ibi latè probat. 4

Tamen, si nec lege, nec consuetudine pro iniuria sit certa pœna designata, attenta qualitate iniuriæ & consideratis considerandis, arbitratur iudex pœnam criminalem imponendam, sic criminaliter fuerit iniurians accusatus, vt in §. in summa instantia de iniuriis, & iure probat Didac. Perez *in rubrica tit. 9. pag. 217. col. 2.* ibi sin autem *lib. 8. ordin.* latè plures referens Farinac. *3. tom. sua prax. crimin. quæst. 105. numer. 56.* sed in specie nostræ quæstionis nec lex nostra, nec consuetudo certam pœnam aliquam statuit, siue imponit ei, qui præd. verba dixerit viro, aut vxori coniugatis: sed tantum pœnam, de qua in nostra l. imponitur illis, *que al hombre casado llamare cornudo, ò la muger casada puta*: ergo pœna huiusmodi eius non est extrahenda à suo casu per supradicta. 5

Sextò & vltimò, quoniam sæpissimè contingere potest, prout contingit, vt quis proferat 6

præd. verba de quibus est nostra quæstio absque animo compellandi alterum cornutum, vel mulierem nuptam meretricem, sed in sensum directè contrarium eius, quod sonant, nempè *ruyn hombre, ò ruyn muger*. Pro hac autem iniuria, lex nostra non imponit pœnam contradictionis, ergo alia est imponenda arbitrio iudicis pro qualitate personarum, loci & temporis.

Nihilominus non obstantibus in proposita quæstione tenendum est contrarium, imò quod præd. verba proferens animo iniuriandi sit puniendus pœna nostræ l. & sic teneri eum omninò palinodiam canere, sibique ipsi contradicere, si per præd. verba intelligebat illum esse cornutum, vel hanc meretricem, prout vulgo circunferri solet apud nos Hispanos: quod iure commune in priore specie probanit Socin. consil. 6. volumine 1. prout illum refert & sequitur Iulius Clarus *in practic. crimin. §. iniuria in principio* ibi, vel si dixerit alicui, tu es bonus homo dicens quod hæc verba communiter intelliguntur, quòd est cornutus: & in secunda specie appellantis mulierem nuptam bonam mulierem animo eam iniuriandi idem probat Cardin. *in cap. ex litteris in 3. notabil. numer. 1. de consuet.* & Petrus de Raben *de consuetud. colum. 34. fol. 171.* & Ioann. de Neuizan. *in sylua nupt. lib. 4. numer. 76.* prout eos refert vtrumque probans in terminis nostræ l. ipsiusque pœnæ contradictionis, Petrus Plaça *in suo epithom delict. lib. 1. cap. 1. num. 43.* & Didac. Perez *in l. 2. tit. 9. lib. 8. ordinam. pag. 227. col. 3. in glossa cornudo*, & non solum vbi attestatur, quod in nostra Hispania ita intelligitur, cum dicitur coniugato, tu es bonus vir, scilicet, quòd dissimulat vxoris adulterium & patitur, ideoque idem esse dicendum, cum hæc verba idem importent secund. Cardin. *vbi supra*, idem probat cum Sylua nupt. *vbi supra*, & Boer. *consil. 4 num. 17.* Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 16. pag. 84.* & Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 17. num. 9.* vbi dum. 4. & 5. idem probat in appellante alterum cucurbitam, vt cornutum, vocet idem in supradictis omnibus tenet & probat Azeued. *in hac l. 2. num. 77. cum sequentibus, vsque ad numerum 82 inclusiuè* vbi idem dicit, si quis mulierem nuptam appellauerit *pelleja* ex Didac. Perez *in l. 44. titul. 19. lib. 8. pag. 393. in fine.*

7 Quæ sententia vltra authoritatem supradictorum comprobatur primò ex eo, quòd verba iuxta communem intellectum hominum sunt intelligenda, cap. ex litteris *el primero*, de sponsal. latè Tiraquel. *de vtroque retract. lib. 1. §. 2. glossa 1. num. 5.* sed secundum communem vsum loquendi, appellando alterum bonum virum, si est coniugatus animo conuiciandi eum, est dicere quod patitur mulieris adulterium, & sic quod est leno, quia cum de adulterio non indignatur,
8 præsumitur tali vt probat Thom. Ferrat. *cautio. 14. num. 6. per l. marito* lenocinium *in principio, ff.*
9 *de adult.* Sylu. *nupt. vbi supra num. 31.* ¶ Et quod hoc habeatur vulgi opinio, formant Plaça & Didac. Perez *vbi supra*: ¶ *ergo eius sensus sequendus est in interpretatione verborum text. in c. vltimò, & ibi glossa verbo eloquutio de iniur. lib. 6. glossa in c. præterea de verborum significatione.* Secundò hæc opinio sufficienter probatur in hac l. nostra 2. ibi, *ò otros denuestos semejantes, desdigalo ante el Alcalde, &c.* plus namque simile conuitium est, imò idem, conuiciando dicere homini vxorato, tu es bonus vir, vel mulieri nuptæ bonæ mulier supposito dicto communi intellectu vulgi: ergo eadem pœna puniendus est huiusmodi conuitiator, ac si directè conuiciando diceret *cornudo, ò onia*: nihil enim interest an, quis verbis expressis de quibus in nostra l. regia vsus fuerit, vel id aliis tantundem efficientibus significauerit, quia nihil interest, quid ex æquipollentibus fiat, C. In his de verborum significatione.

Est tamen intelligenda necessario hæc opinio 10
ad hoc, vt procedat, quod probetur præd. vsus communis loquendi & intelligentia communis prædictorum verborum, eaque animo omninò conuitiandi fuisse prolata, aliàs enim hoc non probato (licet forsan idem tentari posset, cum præd nostri duo cohispani de vsu & intellectu præd. verborum vulgari deponant) verius tamen, certius, necnon & securius erit iniuriantem prædictum, alia pœna arbitraria attentis circunstantiis occurrentibus condemnare, quàm pœna contradictionis, quo casu saluari poterit prior præcedens sententia sex fundamentis probata, in quibus eam muniuimus, quæ tamen cessant probato prædict. communi intellectu & opinione vulgi & quia licet, vt supra dicebamus alia quæstione vbi actus ad plura delicta potest se habere, odio delinquentis sit interpretatio contra eum in partem duriorem, hoc verum est in dubio, & vt pœna arbitraria augeatur, non verò, vt pœna ordinaria pro aliquo crimine propriè & verè commisso statuta, pro præsumpto imponatur, nisi probetur identitas delicti & sensus verborum secundum vulgi opinionem, vt supra diximus.

SVMMARIVM.

1 *Maritus & vxor simul iniuriati*, llamando al marido cornudo, y la muger puta, *an possit agere vterque actione iniuriarum, & an viro desistente, mulier pro sua iniuria agere possit? & numeris sequentibus præcipuè num. 8. & sequentibus, declaratur pluribus modis, num. 26. vsque in fin.*

2 *Iniuria facta vxori censetur facta ipsius viro: ampliatur n. 3. & 4. idem procedit in iniuria facta sponsa, vt in n. 5.*

6 *Iniuria facta viro, non censetur facta vxori, nec pro ea vxor agere potest, nisi iniuria esset communis, tangeretque honorem vxoris, vt in num. 7.*

10 *Iniuria facta filio an pater, & filius agere possint? & an remissio patris noceat filio? & num. seqq. & num. 24.*

18 *Adulterium quis possit accusare, & an index ex officio possit de eo agere? & n. seeq.*

De iniuria facta simul marito & vxori.

QVÆSTIO CXVIII.

QVÆRO secundo circa eandem l. 2. regiam *de las iniurias*, an illata iniuria marito vel mulieri nuptæ *llamandole à el cornudo, ò à la muger puta*, vterque agere possit actione iniuriarum aduersus iniuriantem vt palinodiam recantet, & an viro desistente mulier pro sua iniuria agere possit?

Suppo

2 Supposito quòd iniuria facta vxori censetur facta eius viro *l. 1. §. item aut ff. de iniur. & in l. iniuriarum actio* & ibi communiter Doctores, ff. eodem titulo communis, vt cum aliis affirmat Farinac. 3. *tom sua prax. crimin. q* 105 *num.* 269. & tanto magis quando vtrique est facta iniuria, vt in quæstione præmissa.

Quòd adeò verum est & procedit, vt maritus
3 pro iniuria facta suæ vxori possit nomine proprio tanquam pro iniuria sibi facta agere contra iniuriantem iuxta textu. *in §. patitur instantia de iniur*, & ibi communiter Doctores, vt testatur
4 alios referens Farinac. *vbi suprà*, *n.* 260. § vbi cum aliis ampliat hoc modo, vt etiam si vxor remiserit Iniuriam sibi factam eius remissio non præiudicet marito agenti.

5 Similiter sponsus agere potest nomine proprio pro iniuria facta sponsæ l. item apud Labeonem, *§ sponsum, ff. de iniur.* & plures congerit Farinac. idem sequutus *vbi suprà, n.* 271.

6 Iniuria tamen facta viro non censetur facta vxori, nec pro ea vxor agere potest text. clarus *in l. 2. ff. de iniur.* congerit plures Farinac. *vbi su-*
7 *prà, num.* 174. § *vbi n. sequenti hoc limitat*, quando iniuria esset communis tangeretque honorem vxoris, vt si fuerit dictum marito, quod erat maritus meretricis vt in specie nostræ l. secundæ; quia tunc agere potest vxor nomine proprio tanquam pro iniuria sibi illata, secundum Ioan. Fabr. *in § pater n.* 4. & ibi Aretin. *n.* 1. nunc vero intrat nostra quæstio præfata.

8 Et in hoc Didac. Perez *in l. 2. in glossa cornudo in principio pag* 217. *col.* 2 *& iterum pag.* 218. *col.* 1. *versiculo*, ex quibus expresse probat, vtrumque posse pro suo iure & conseruatione sui honoris agere aduersus huiusmodi conuiciatorem, vt palinodiam recantet, dicendo se mentitum, vt in hac l. cauetur: nam hoc ex communi hominum intellectu deducitur, & quod sic vxor agere possit, quamuis maritus desisteret ab agendo pro sua iniuria, etiam marito repugnante: quia dicendo marito, quod est cornutus, per necessariam & non absurdam consequentiam infertur vxori iniuria, & sic est etiam propria iniuria ipsius, cùm sit infamata de graui crimine apud maritum, & apud alios, & sic pro suo honore conseruando, qui magis æstimatur & eius bonum, quàm diuitiæ multæ & eius amissio, vitæ corporalis amissioni comparatur *l. iusta, ff. manumiss. vindict. melior text. in l. isti quidem ff. quod metu caus. glossa* 1. *in cap. vno de legatorum versiculo idem esset, si efficiatur infamis de offic. de leg. optima l* 4. *tit.* 13. *part.* 2. igitur cum iniuria propria sit, agere poterit etiam si resistat maritus argumento l. Papinianus in principio, ff. de inoffic. testamento, ibi iniuria ipsius filij est, item quia iniuria ista cum plures lædat, pluribus dari oportet actionem Iniuriarum *l. 1. §. 1. idem ait, ff. de iniur.* vbi Iurisconsultus ait ex vna iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem, nec vnius actionem, per aliam consumi, vt puta, vxori meæ filiæ famil. Iniuria facta est mihi, & patri eius, & ipsi iniuriarum actio incipit competere: ergo hanc arguit Perez, cùm ex vna iniuria & icto verborum resoluent plures, marito vxori, quæ non remisit, non constante dissimulatione & remissione viri, eoque inuito competere debet actio iniuriarum, & tenetur iniurians se mentitum fuisse profiteri, cùm ipsa sit casta fidelis & non meretrix: denique alia plura argumenta adducit Perez ad probandum mulieri etiam iniuriam fieri ex præd. verbis per necessariam consequentiam atque ideò ipsam agere posse pro iniuria sibi illata contendit.

9 Quid dicendum? Profectò ex omnibus fundamentis Perez, nullum ita vrget pro sua opinione: sicut d. l. 1. §. idem ait, ff. de iniuriis: nam cum text. ille dicat, quòd marito pro vxore datur actio iniuriarum, &c. nec vnius actionem per aliam consumi, videtur manifeste probare, quod etsi vnus remittat iniuriam, nihilominus alter agere possit: quod in terminis probauit Bonifac. *de malef. in tit. de iniur. num.* 37. quod si hoc est verum, habemus in illo textu simillimum fundamentum pro opinione præd. Didac. Perez cætera namque eiusdem authoris argumenta, aut nihil, aut parum concludunt, quia d. l. Papinianus in principio, ff. de inofficioso testamento, casum continet specialem, vt Doctores nostri affirmant, quare ad alium diuersum non est trahenda per regulam vulgarem.

Nihilominus tamen hæc opinio Didaci Perez, nec iure communi stante, nec etiam iure nostro regio attento procedere potest, ac proinde non est tenenda, sed potius contraria, imò quod in specie nostræ quæstionis licet iniuria etiam fiat vxori, quòd verissimum profitemur desistente, vel remittente marito, vxor contra eius voluntatem minimè agere possit actione iniuriarum etiam pro suo iure & honore, loquor regulariter exceptis quibusdam casibus infra declarandis.

Quòd primò probo ex decisione optima, l.
sed si vnius §. plane, ff de iniuriis iuncta alia de- 10
cisione textus *in d. l. §. fi. ff. de iniuriis*, quæ iura sunt eiusdem authoris, nempè Iurisconsulti Vlpiani, qui cùm *in d. § fin.* retulisset neratium, ait ex vna iniuria interdum tribus oriri iniuriarum actionem, nec vnius actionem per aliam consumi, &c. vt vidimus posteà *in d. l. sed si vnius, §.* planè, loquens in patre inquit. Planè si præsens agere nolit, vel quia differt, vel quia remittit, atque donat iniuriam, magis est, vt filio actio non detur: cùm ergo *d. l.* 1. *§. fin.* loquatur in iniuria facta vxori filiæ famil. ex qua simul actio Iniuriarum competere incipit marito, patri famil. & ipsi vxori: *& d §. planè* aperte decidat, quod patre remittente iniuriam donante, vel differente, filio actionem non dari, ergo nec vxori remittente vel differente marito, eadem prorsus
sua ratione. § Quia quotiescomque duo casus 11
sunt æquiparati per l. veterem, lex noua loquens in vno habet locum & in alio ea æquiparatis iuxta communem theoricam & doctrinam de qua per glossam *in leg. si quis seruo verbo corrumpi, C. de furt. & seruo corrup.* similibus *in l. si vero contra, ff de legib. communis secundum* Anton. Gomez *in l. Taur. num* 7. Iass. *in l.* quas actiones *n* 19. *C. de Sacrosanctis Eccles.* & alios.

Quinimò licet Azo. in titulo de iniuriis §. da- 12
tur actio iniuriarum *in fine num.* 13. *versiculo* hodie velit (quamuis sub dubio) patrem hodie non posse iniuriam filij remittere in præiudicium ipsius filij per text. *in l.* 1. *C. de bon. mater & in l. vltim. C. de bon. qualib.* & Hostiens. *in summa eodem titulo de iniuriis* & Iacob. de Aren. qui tenebat etiam ante d. l. remissionem patris non tollere actionem iniuriarum sed suspendere eius executionem filio & ita intelligebat, § *filio l. sed si vnius*, vt refert Alber. ibi & probat Fulgos. *numer.* 10. quorum opinio saltem Azon. & Hostiens. veriorem contra communem putat Arius Pinel. *in d. l.* 1. *in* 3. *p. num.* 105. *C. de bon.* maternis & minus, secundum Dyn. iniuriam ex l.

Cornelia descendentem, nempe quando filius famil. est pulsatus. vel verberatus, vel domus eius introita argumento l. lex Cornelia in princip. & in §. illud, ff. de iniuriis. quam opinionem sequuntur atque probant Nellus de sanct. Geminian. *in tractatu de bannit. 3. p n 45. volum. 10 tract. diuers doct.* & Villalpand. *in l. 22. tit. 1. p. 7. §. 26. §. 6. & 7.*

13 Nihilominus tamen in vtroque casu communis, vera & tenenda sententia est in contraria, ex d. §. planè, vbi expresse nota vt glossa Bart. Albert. & communiter Doctores, *gloss. in l. in personam 31. ff. de pact.* Batt. & aliis *in l.* Lutius, *ff. solut. matrim.* qui ita intelliguot d. §. planè etiam filio inuito & ita iudicauit Capell. Tolosan. *decis. 241.* estque communis, vt alios allegans profitetur Arias Penil. *vbi suprà*, quamuis eam improbet, sed eam proculdubio probat appellans communem Boer. *decisione 120. num. 1.* eum sequentibus, & plures allegans Farinac. in suis quæstionibus crimin. *quæst. 14. num 36.* ad quem locum se remisit postea idem author *in 3. tom. quæst. 105. num. 257. in versiculo & an & quando*, quia non est versimile, pattem sine causa velle remittere iniuriam, neque in causa calumniari *l. fin. ff. de public. iud. l. mater, C. de calumniat.* nisi id constaret ex actis & legitimus præsumptionibus, secundum Bart. & Doctores *in d. l. fi.* imò potius præsumendum, quòd pater prudentius & consultius, multò sit ad pacem accessurus quàm filius secundum Paul. Castr. *in d l. in personam*, eandem sequitur & profitetur communem Anton. Gom. 3. *tom. var. resolut cap. 6. de iniuria num. 6. versiculo item etiam ibi adde tamen* Plaça *de delict. 1. tom. cap. 6. num. 21.* quam etiam citra casus l. Corneliæ de iniuriis sequitur Villalpand. *vbi suprà, §. 26. in principio, & in primus numeris*: sed iuxta communem sententiam præd. etiam in casibus legis Corneliæ iam ex facto
14 obtinuimus. ¶ Inquit tamen Clarus *in practic. crimin. quæst. 58. versic. quaro nunquid* & cum eo Farinac. *vbi suprà num. 37.* quod quidquid in iure dubitari posset in practica quando iniuria illata filio est personalis & non verbalis, non seruatur d. communis sententia, sed requiritur remissio vtriusque, oempè patris & filij, in Seoatu secundum Clar. *vbi suprà*, secus quando non interuenerunt cædes nec vulnera, quia tunc sola pax patris sufficit, vt ibi per eos, faciunt tradita per Octauian. Vulp. *in suo tractatu de pace q. 7. & 7.* relatom per Farinac. *vbi suprà*, vbi beoè in proposito loquitnr.

15 Cum hæc ergo ita se babeant in patre respectu filij famil. idem dicendum atque probandum venit io marito respectu vxoris, ¶ cum iniuria illata vxori viro vtiqoe censeatur facta atqne idem nomine proprio actio competat, vt iure probat Pett. Plaç. *d cap. 6. numer 23.* omisit tamen allegare *d. l. 1. §. fi. ff. de iniur.* quæ est expressa ad hoc, & quia vir est caput vxoris ipsaque est ei subdita: merito ergo vt ipso remittente iniuriam vxori factam & à fortiori, quando sibi vt capiti fit, vt io nostra qoæstione vxor agere non possit regulariter actione iniuriarum per supra dicta in terminis, post bæc scripta hanc nostram sententiam breuiter hodie tenet D. Azeued. *in hac l. 2. num. 48. & 49. tit. 10. lib* 8. loquens quando maritus pro se, & vxore accusabat, com cautione de rato, & se refert idem tenentem *in l. 8. tit 1. num. 31. & 32. lib. 5.* & præcipuè per Farinat. *vbi supra num. 38. cum sequentibus* vbi septem limitatiooes optimas congerit, & idem *d. quæstione 105. num. 258. & sequentibus* aliqoas ponit.

Excipiunt iura & Doctores præcitati plures 16
casus in patre, in quibus vel ipso non accusante vel remittente iniuriam filius potest accusare veluti si pater sit absens, vel etiam præsens, si vilis persona sit, filius autem persona honesta, quòd probatur in l. sed si vnius, §. filio & § planè & §. interdum 1 fallit etiam io querela in offic. testam. vt in d. l. Papinianus de quibus limitationibus agunt latè Doctores præcitati, nec non de aliis apud ipsos videndis; quòd attinet verò ad maritum infra agemus, quid sit dicendum & tenendum, & hæc de primo fundamento iuris communis nostræ sententiæ.

Secundò iure regio eadem oostra sententia in- 17
uiolabiliter probatur, quia mulier nupta non potest comparere in iudicio absque licentia viri l. 55. Taur. quæ hodie est l. 2. tit. 3. lib. 5. nonæ collect. reg. ibi, *ni estar en juyzio faziendo, ni defendiendo sin la dicha licencia de su marido*, vbi D. Castillo *n. 33.* & Azeued. 107. hoc ampliant, & recte procedere etiam in criminalibus pro se defendenda sine licentia mariti, vt vsus obtinoit licet adhuc aliud defendi possit *ex d. l. 55.* secundum Azeued. *vbi suprà*: ergo inuito marito non poterit accusare suam etiam iniuriam nec oberit si dicatur, quòd cùm huius cedi mulier in hac specie agat, de iuris sui & honoris proprij defensione poterit accusare, petendo ad id licentiam à iudice, qui causa cognita pòtest maritum compellere sibi licentiam præstare ad faciendum omne illud, quod sine eius licantia facere ipsa non potest alias solus iudex eam præstare potest: quoniam cum causæ cognitionem ad id præcedere debeat, nempè legitimè, vel necessarie, nulla causa regulariter potest talis dici ad hoc vt iudex præd. licentia concedat vxori ad accusandum huiusmodi iniuriam, à marito remissam, vel dilatam, cum principaliter agatur de suo honore, & præsumendum sit pro eo optimum consilium elegisse, desistendi vel remittendi præd. iniuriam.

Tertiò hæc eadem pars comprobatur, hac 18
consideratione *l. 5. tit. 17. p. 7. iuncta l. 3. tit. 7. lib. 4.* fori dicitur, quòd de adnlterio nullus possit accusare, nisi maritns, pater, patruus, vel auunculus mulieris adulteræ & reddit lex rationem: *Porque no deuoser denostado el casamiento de tal muger por accusacion de otro home estraño, pues que el marido è los otros parientes sobredichos, de ella qnieren callar y sufrir su dechoura. E sobre todos estos el marido à mayor poder, è deue ser primero recibido à fazer primero la accusacion de su muger, quertendela el accusador*, vt *in dicta l. 1.* ¶ sed in fori præcitata ca- 19
uetur, quod etiam data negligentia mariti allus qnam ipse maritus noo possit adulteram mulierem accusare, vt ibi perpendit Montalu. in gloss. *no sea rechido*, reddit l. illa rationem, *ca pues el marido quiere per donar a su muger este pescado, no es derecho que otro se lo accuse, ni se lo de mando por mal querencia, ni de otro guisa*, & ita practicatnr teste Gregor. Lopez *in dict. l. 2. in glossa* tam negligente & communiter prætereà practicari affirmat Anton. Gom. *in l. 80.* Taur. *num. 49.* idemque profitetur cum Gregorio Lopez, Menesius *in l.* transigere *numer. 92. C. de transact.* & cum aliis D. Azeued. *in l. 10. tit. 3. lib. 5. noua collect. reg. numer. 22.*
¶ Nec etiam iudex ex officio procedere potest 20
secuodum Gregor. Lopez *vbi suprà*, sequitur

Marania

Miranda *de ordin. iud.* 6. *p. in princip. num.* 17. vbi limitat: agitur enim de honore mariti & matrimonij, ac proinde nullus alius præter ipsum directè, vel indirectè potest de hoc agere, ne fiat iniuria ipsis inuitis, & ne cuilibet liceat temere fœdare matrimonium, vt inquit Anton. Gumez, *vbi suprà*.

21 Qua ratione mulier nupta, etiam si publice inhoneste viuat pro debito ciuili incarcerari non potest vt pro limitatione l. 62. Taur. adnotant Doctores nostri, quos refert & sequitur Azeued. *in d. l.* 10. *sub d. n.* 52.

22 Et procedunt prædicta, etiam si adulterium sit simul cum incestu admissum, adhuc enim de eo accusare nullus alius potest, quam maritus, nec iudex ex officio procedere, nec mulier ipsa incarcerari pro debito ciuili, ne iniuria fiat marito & matrimonio, vt aduersus Gregor. Lopez *vbi suprà*, tenentem contrarium latissimè probat Azeued. *vbi suprà, n.* 34. *cum seqq.*

23 Limitanda tamen sunt superiora omnia dato consensu tacito, vel expresso ipsius mariti, vt puta, si adulterium esset publicum, & maritus esset de eo certioratus, vel si videret ingredi adulterum die ac nocte in domum suam, ab eoque dona reciperet, vel si de adulterio non indignaretur habita eius notitia, tunc enim leno præsumitur ac proinde potest contra eum inquiri, ac mulier ipsa pro debito ciuili incarcerari, & de concubinatu agi contra eum & adulterum, vt *in l.* 2. *in fine titul.* 19. *hoc lib.* 8. ita in terminis tenet & probat Azeued. *vbi suprà, n.* 33. obseruans quod debet prius constare de scientia & patientia mariti prout tenet D. Couarr. *in quarto* 2. *p. c.* 8. §. 11. *num.* 6. & Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 88. *num.* 14 *cum sequentibus*. Cum ergo de honore, vel potius de iniuria mariti & matrimonij iure regio vllo modo agi non valeat, nisi ad instantiam mariti, etiam ipso tacente, & negligente, consequitur manifestissimè, vt in hac eadem ratione, quotiescumque maritus ab alio offenditur, vocando eum cornutum, ipso negligente, desistente ab accusatione, vel iniuriam remittente, minimè eius vxor, quantumcumque honesta & offensa, nec etiam pro defensione sui iuris & honoris marito inuito accusare possit honor eius præcipuus & principalis est ipsius mariti ab eoque in vxorem deriuatur, cum ipse sit caput mulieris vnde ipso silente, vel remittente non poterit mulier accusare, quia præter ipsum nullus alius agere potest de eo, ex quo iniuria ipsi & matrimonio inferretur, quod minime est permissum iure præd. regio, eiusque ratione obsistentibus: nec obstat si dicatur, quod hic non agimus de adulterio, quo casu loquuntur & procedunt omnia supra adducta pro hac parte: sed tantum de actione iniuriarum contra conuitiantem & iniuriantem præd. verbis de quibus in hac nostra l. regia 2. ipsos vaotatos quoniam adhuc ratio eadem limitat in nostra specie, vt idem in ea probemus, quia scilicet, agitur de fœdere matrimonij, ac ipsius honore & mariti, & ideo merito quod nullus alius quàm ipse accusare possit iniuriantem, & ita tenendum censeo, quicquid contrarium velit & fundare nitatur Didac. Perez, *vbi suprà*, siuè maritus pro se & vxore accusauerit, vt censuit etiam Azeued. hic *n* 49. siuè pro se tantum ex supradictis alicet contrarium in hac vltima specie sentiat Azeued. *vbi supra*.

24 Superest modo, vt satisfaciamus *d. l.* §. *fin. ff. de iniuriis*, quòd est fortius fundamentum partis contrariæ, dum decidit ille text. quo iniuria illa vxori, actio marito competat patrisfamil. & ipsi mulieri, nec vnius actio per aliam consumitur: sed iudicio meo hæc verba sunt intelligenda in eum sensum, nè obsint *d. l.* vnius, §. planè, nempè, vt in præmissa specie interdum oriatur ex vna iniuria, & incipiat competere tribus personis iniuriarum actio, nec per vnam tollatur altera: diuerso tamen modo eisdem competit marito, namque in habitu & in actu hoc est exercitio, vxori verò, vel filio respectu mariti, vel patris in habitu tantum, nisi in casibus à iure exceptis, itaque actio competens vxori, & filio famil. est suspensa regulariter, & reducitur ad actum in præd. casibus exceptis, vt patet in *d.* §. *filio & dict.* §. *planè cum sequentibus* 1 *eiusdem l.* sed si vnius, quæ licet loquatur in patre respectu filij, idem est, eadem ratione in marito respectu vxoris cum in eisdem & sic in vtruque casu loquatur, *dict. l.* 1. §. *fin.* ergo licet mariti, vel patris actio non consumat actionem vxoris, vel filij famil. vt inquit *text. in dict. l.* 1. §. *fin.* potest enim filius (ac proinde vxor) absente patre, vel furioso eo præsente agere attamen hoc regulariter non licet, nisi in casibus ab eadem l. exceptis, tantum enim lex fidit de marito & patre, vt credat optimum consilium pro se, & pro vxore, vel filio sumpturum.

Ex quibus tandem fit, vt in specie nostræ quæstionis marito differente, desistente, vel remittente iniuriæ persequutionem, regulariter contra ipsius voluntatem vxor agere non possit iniuriarum nec ceptam accusationem à marito prosequi.

Quod nedum meo iudicio procedit, quando marito infertur principaliter prædicta iniuria appellando eum cornutum, sed etiam si conuitij causa vxori dicatur quod est meretrix, vel puta, adhuc enim militant rationes & fundamenta nostræ conclusionis, nempè quod agitur de honore matrimonij, & mariti, qui est caput mulieris & hæc quando vxor agere volt inuito marito, vel saltem sine eius licentia. 25

Sed quid erit, quæso, si maritus consentiat, vt mulier agat, cum tamen ipse prius inceperit, & destiterit, vel remiserit, aut saltem agere distulerit? & quidem si remiserit iniuriam, indubium est, non posse vxori concedere licentiam, vt ipsa pro sua iniuria agat: quoniam vt probauimus, remissione mariti consumitur actio vxoris regulariter, & ideò sicut maritus tunc petere non potest, nec etiam licentiam vxori præstare ad petendum; si verò distulit agere & non remisit, indubium per contrarium est, vxorem cum licentia viri agere posse; quod si cœpit vir agere & distulit prosequutionem, similiter idem est dicendum quod si destitit ab accusatione simpliciter, idem videtur dicendum, vt tunc vxor suo nomine cum licentia viri possit agere, si verò destitit, & simul remisit, contrarium erit obseruandum, nempè vt vxor etiam cum licentia viri agere nec prosequi possit, argumento sumpto à remissione patris respectu filij offensi per supradicta. 26

Nunc autem nostra principalis sententia, de qua supra contra opin. Didac. Perez limitanda venit, primò si maritus sit vilis, vxor autem honesta persona, eodem argumento sumpto de patre *vt in d.* §. planè tunc enim causa cognita 27

iudex

iudex licentiam præstabit vxori agendi, si ipse maritus eam præstare recuset.

28 Similiter & secundo limitanda forsan quibusdam videbitur, si maritus sit absens, vel furiosus quasi tunc verisimile sit ipsum si præsens fuisset aut sanæ mentis acturum fuisse, vt in filio famil. cui iniuria illata fuit respectu patris absentis, vel furiosi: probat textus *in dicto lib. sed si vnius, § ait prætor & §. filio famil. & in*
29 *versiculo, nam & cum abest, ff de iniur.* ¶ & quia in hac specie videtur etiam hodie de adulterio posse accusare coniunctam personam, nempè patrem, fratrem, patruum & auunculum ipsius mariti, vel adulteræ, cum non constet de contradictione mariti, cum sit absens, vel furiosus & sic quod in hoc casu sit correcta per dictam l. fori, supra allegatam *l. quamuis la segunda, C. ad legem Iul. de adult. & dict. l. 2. titul. 17. p. 7.* quæ hoc ius accusandi de adulterio deferebat primum marito, deinde præd. personis.
30 ¶ Nihilominus tamen. Anton. Gomez, *in l. 80. Taur. num. 49. in versiculo, sed hoc non obstante,* in hoc vltimo probat contrarium, imò quod indistinctè hodie nullus possit accusare de adulterio, nisi solus maritus, modo ipse taceat, modo contradicat, modo sit absens, modo præsens, per rationem d. l. fori, & affirmat, quod ita communiter practicatur: ergo eadem ratione in specie huius secundæ limitationis videtur idem dicendum, nempè quod vxor etiam absente marito, vel furioso, non possit etiam proprio nomine agere actione iniuriarum, si marito vel sibi sit illata iniuria, *llamandole a el cornudo, ò a ella puta,* nec iudex debet ei scilicet vxori ad hoc licentiam præstare, vtpotè, quia agitur de iniuria mariti & matrimonij & sic quod præd. secunda limitatio non sit vera, quid dicendum?

31 Ego (sub censura alterius rectius sentientis) crederem quod si maritus absens, sic offensus persona honesta sit, minimè sit vera limitatio præfata, idem si esset furiosus & honesta persona, sed tunc curatori eius decreto vel decernendo esset deferendum ius accusandi, quicquid in patre furioso, vt pacem pro filio facere non possit etiam mediante curatore teneat Bero. *quæstione famil. 75. num. 5.* & Ioseph. Ludouic. *in communem opinionem lib. 1. conclusione 41. in tertia limitatione,* prout eos refert Farinac. *d. q. 14. num. 47. ad fin.*

Si verò maritus vilis sit & infimæ sortis tunc causa cognita, si iudex ita expedire existimauerit, poterit vxori absentis sic offensæ hoc ius & licentiam concedere.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians sponsam de præsenti alterius,* llamando la puta, *an incidat in pœnam* de desdezirse, *&c. & num seqq.*

2 *Sponsa de præsenti an comprehendatur sub nomine vxoris per totam quæstionem: vbi plures doctrinæ adducuntur in proposito.*

De iniuriante sponsam de præsenti ante copulam, vel traductionem ad domum.

QVÆSTIO CXXIX.

QVÆRO tertio circa eandem legem 2. *de las injurias y denuestos,* an dom punit pœna contradictionis, &c. dicentem causa conuitij, *à muger que tenga marido, puta,* habeat locum in conuitiante præd. verbis sponsam de præsenti alterius? & videtur minimè præd. pœna, sed alia minori arbitraria puniendum fore. Primò quia lex nostra loquitur, *en muger que tenga marido.* ¶ Sed secundum com- 2
munem vsum loquendi vxor habens maritum non dicitur ea, quæ de præsenti desponsata est, hæc namque solum appellatur sponsa, sed illa tantum, quæ est velata, hoc est, post nuptiales benedictiones seu post carnalem copulam, quam significationem diuina etiam Scriptura obseruat, & eam frequens vsus recipit secundum Abbatem *in cap. ex publico per text. ibi de conuers. coniugat.* D. Couar. *de sponsal. 1. part. c. 1. num. 4. & cum simil.* in pœnalibus & odiosis extensio fieri non debet vltra casum expressum, vt *in regia, odia restringi cum simil.* & verba non sunt impropriaoda, vt quis maiori pœna puniatur, quam aliàs puniretur.

Secundò, quia lex, vel statutum loquens in 3
muliere nupta, vel marita non habet locum in sponsa non traducta ad domum mariti, & in non carnaliter cognita, secund. Petrum Anchar. *in cap. 1. p. t. de restit. in 47. chart. versic. quæro de quæstione quæ mihi occurrit,* quem refert & sequitur Hypolyt. de Marsil. *consil. 61. num. 4.* & in terminis nostræ quæstionis & legis regiæ hanc doctrinam applicat eumea remanens *Ioan. Yañez Parlador. lib. 1. rerum quotid. c. 17. in fine, in prima impressione.*

Nihilominus tamen in quæstione præmissa 4
contrarium probo, & in praxi obseruandum esse censeo, imò quod iniurians sponsam alterius de præsenti etiam non cognitam carnaliter, nec ad domum viri traductam, appellans eam meretricem, hoc est *puta*: sit puniendus pœna huius l. regiæ, nempè recantationis palinodiæ iuxta formam nostræ legis regiæ & trecentorum solidorum.

Primò quidem peremptoriæ, quia mens atque finalis ratio nostræ l. est propter offensam summamque iniuriam, quæ fit matrimonio, atque ipsi marito, eiusque vxori, sed hæc eadem ratio militat & inuenitur in sponsa de præsenti.
¶ Quoniam statim quod aliqui desponsantur in 5
facie Ecclesiæ per verba de præsenti seruat forma Sancti Concilij Tridentini efficit verum matrimonium, vt patet ex *cap. 1.* in decreto de reformatione matrimonij *sessione 24.* eiusdem Concilij Trident. quod olim contingebat, præstito mutuo consensu per verba de præsenti: nam statim fiebat verum matrimonium, vt *in cap. sufficit 27. quæstione 1. cum simil.* ¶ & lex vel sta- 6
tutum loquens in vno casu extenditur ad alium ex identitate vel maioritate rationis, nec tunc dicitur extensum, sed virtualis comprehensio, nec similitudo, sed eadem lex vt latè probauit idem Hipolyt. *vbi suprà n. 6.* cum sequentibus, & & nos latissimè *lib. 3 pract. quæst. 17. num. 79. cum pluribus sequentibus.*

Sed

Sed vir & ſponſa de præſenti ita offenduntur ex prædicta iniuria, nec non & verum matrimonium fædatur ac ſi eſſent velati, vt patet. § ſicut etiam offenditur ſponſus ex adulterio ſponſæ de præſenti, etiam nondum à ſe cognitæ, ac maritus ex adulterio vxoris à ſe cognitæ & ad domum traductæ, vt tenet Auendan. *reſponſ.* 10. *verſic. & ſicut* & probatur *ex l.2. titul.* 18. *lib.*8. *ordinament. veter. hodie l.3 titul.*10. *hoc libr.*8. *nouæ collectionis regiæ*, vbi eadem pœna ſtatuitur contra ſponſam de præſenti adulterium committentem, quæ impoſita eſt vxori adulteranti D. Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 1.*part. c* 1. *in principio num.* 8. *vbi cum ſponſa tantum*, faciunt tradita per Couar. *in* 4. *de ſponſal.* 1. *p.c.*1. *in principio n.*4.*verſic. ſed ſponſus*, vbi loquitur in ſponſis de futuro.

8 Et probatur quia ſponſæ quandoque dicuntur coniuges, vel vxores, non re præſentium, ſed ſpe futurorum ex eo, quod propter fidem, quam in deſponſatione dederunt, poſtea efficiantur veræ vxores *cap. ſic quippe* 27.*quæſtione* 2. vbi Gratianus ex pluribus authoritatibus, hoc ipſum probat, cuius eſt locupletiſſimus teſtis Hieronym. aduerſus Eluidium de perpetua virginitate Beatæ Mariæ 2 *tom.* tametſi apud Iuriſconſultos proprior ac frequentior ſit futurarum nuptiarum promiſſio, qua ſponſas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus: ergo in ſponſa de præſenti proculdubio procedet noſtra præfata ſententia.

9 Secundò, quia regula generalis conſtituenda eſt in hac materia, quod quantum ad effectus ciuiles, ſufficit duxiſſe ſponſam de præſenti abſque eo, quod ſit ad domum traducta: vt notat gloſſa & ibi Socin. *in l. cum fuerit*, *ff. de condict. & demonſtr.*

10 Tertiò, quia ita offenditur matrimonium, & fides Sacramentalis per adulterium commiſſum cum vxore traducta ad domum, ſicut cum ſponſa de præſenti, vt probat Palac. Rubios *in repetit. rubrice de donat. inter vir. & vxor.* §.55. & Auendan. *dict. reſponſ.* 10. *verſiculo*, *igitur offenſa*: ergo & per iniuriam præd. illatam ſponſæ de præſenti.

11 Hinc concludit Auendan. *vbi ſuprà, per totum reſponſum*, quod leges huius regni punientes vxoratos habentes concubinas publicas, habent locum in ſponſos de præſenti eas habentes, & & tenuit idem Auendan. 2.*part cap.*26.*prat.n.*12. & Auiles *c.*47.*in gloſſa caſado n.*1.*cum ſeqq.* dicens quod ita practicatur.

12 Quartò, quia in materia fauorabili, & adhuc in materia differenti, vbi nominantur in lege vel conſuetudine, vxor, vel vir, vel Hiſpano ſermone *caſado* venit ſponſus, vel ſponſa de præſenti iuxta doctrinam Abb. quam ibi ſequitur Felin. *ſub num.*4. *in cap.*3. *loco de probat.* Anchar. *conſil.*21. *num.*14. plurima congerit Caſſanens in conſuetud. Burgund. *rubrica* 4. §. 6. *& conſil.*1. quos citat & præcedentem doctrinam ſequitur Auend. *d. reſponſ.* 10.*n.*3.

13 Neque obſtat, quod lex noſtra ſit pœnalis: quia reſpondemus, vtrumque caſum, ipſam virtualite, comprehendere, vt *ſupra* probauimus: ſecundò quod cum lex noſtra, prohibens huiuſmodi iniuriam fieri conſonet omni iuri, fauorabilis cenſenda eſt; quia agit de puniendis criminibus iniuriæ aliàs prohibitis & de medela animæ, quo caſu iura non debent reſtringi, ſed ampliari, vt generaliter ex Abbate, Bald. & Roch. de Curt. probat Auendan. *d. reſponſo* 10.*n.*2.

Non obſtat ſimiliter doctrina Petri Anchar. *ſuprà* in contrarium adducta, quia ceſſat attenta mente noſtræ legis regiæ, & quia loquitur attento ſermone latino: ſecus eſt in ſermone Hiſpano, ſecundum Auend. *vbi ſuprà*.

Nec etiam communis vſus loquendi, quia 14 procedit præterquam ſi ex mente & intentione legis, vel ſtatuentium conſtet contrarium, prout conſtat ex ratione finali noſtræ legis, vt ſupra expenſa: nec hic impropriantur verba: quia imò ſponſa de præſenti Hiſpano ſermone venit appellatione vxoris in lege vel conſuetudine, vt probat Auendan. *vbi ſuprà, num* 3. Quod eſt veriſſimum reſpectu Sacramenti matrimonij celebrati per verba de præſenti coram parocho & teſtibus, iuxta decretum Concil. Trident. de hoc agens.

Et in terminis noſtræ quæſtionis ita breuiter tamen tenet Didac. Perez *in l.*2. *tit.*10. *lib.*8. *ordinamenti in gloſſa*, *marido*, *puta*, *pag.* 230. *col.* 1. *verſiculo. quæri etiam poteſt*, vbi l. ſtyli 82. dicentem, *que en las penas que mandadar el fuero por calumnia de muger caſada, eſſas miſmas ſe entienden por la que es deſpoſada por palabras de preſente*, eandem ſententiam in terminis noſtræ legis tenet Azeued. hic *num.* 44. & ante eum Auiles *in capit.*1. *præt. verbo, mugeres*, quem refert & ſequitur citans d. l. 82. ſtyli Parlador. *lib.*1. *rerum quotid. ſub num.*49. in ſecunda impreſſione Salmanticæ facta ann. 1595. § Dicens ſecus eſſe pro- 15
culdubio in vidua.

SVMMARIVM.

1 *Iniurioſa verba vel conuitia ſimilia expreſſis à lege regia, quæ dicantur, vt pro eis iniurians teneatur palinodiam canere, num. ſequentibus.*

2 *Proditorius & aleuoſus quis dicatur, & quæ differentia ſit inter hæc duo.*

3 *Iniurians aliquam vocando eam ſtrigiam vel lamiam, quod crimen committat? & numer.* 4.

5 *Iniurians tabellionem, vel teſtem falſarium eum vocando an incurrat in pœnam legis regiæ palinodiam canendi.*

6 *Lenam appellans aliquam animo iniuriandi an incidat in pœnam palinodiam canendi?*

7 *Appellans aliquem malum Chriſtianum in quam pœnam incidat?*

8 *Iniurians aliquem appellando eum, latronem, furem, gladiatorem, quam pœnam incurrat?*

9 *Iniurians aliquem vocando eum natum ex adulterio, vel ex monacho, vel ſpurium in quam pœnam incidat?*

10 *Iniurians alterum appellando, latronem, vel hæreticum, quam pœnam incurrat?*

Iniurioſa verba, ſimilia expreſſis in lege regia de las iniurias, *an dicantur hic contenta? & in num.* 12.

13 *Iniuria ſimiles expreſſis in lege regia an hodie eiſdem pœnis puniantur? & quæ dicantur ſimiles, num.* 14. *&* 15.

De conuitiis similibus expressis in lege regia de las injurias.

QVÆSTIO CXX.

1 QVÆRO quarto de intellectu nostræ legis secunda *de las iniurias*, in illis verbis, *ò otros denuestros semejantes*: quænam dicantur alia conuitia similia præcedentibus quinque, vel sex expressis Bald. *namque in l. neque, ff. de legib.* inquit: illa similia dici, quorum sunt diuersi termini, vna verò ratio, seu qualitas; alij alia dicunt: sed in terminis nostræ *l. Ioan. Yañez*, Parlador. *lib.* 1. *rerum quotidian. cap.* 17. *numer.* 14. *& 15. & cum sequentibus*, secundum nouiorem impressionem deduci ex l. 3. sequenti similia maledicta accipi, quotquot illis quinque minora non fuerint, nam cum d. l. 1. dicat, *qualquiera que a otro dixere alguna palabra iniuriosa, ò sea menor de las contenidas en la ley precedente pague a la nuestra Camara duzientos marauedis, y el iuez le pueda dar mayor pena, segun la quandidad de las personas, y de las iniurias*: deduci videtur, quotquot illis quinque, aut æqualia, aut maiora fuerint, similia dicenda esse & ad hanc cantandæ palinodiæ pœnam pertinere.

2 Cæterum, quia hoc generale est, & adhuc difficile exempla in particulari cognoscere quædam subdit pro quibus ratione similitudinis expressarum, eandem pœnam imponendam censet: nempè, si quis aleuosus appelletur, nam tale crimen perduellioni æquiparatur *lib.* 2. *ad fin. titul.* 2. *part.* 7. *voluit allegare l.* 1. *in fin.* eodem *titul.* vbi cum lex illa dinumerasset quatuordecim modos proditionis, inquit in fine: *è sobre todo dezimos, que quando alguno de los yerros sobredichos es fecho contra el, à contra su señorio, ò contra procomunal de la tierra, es propriamente llamado traycion: è quando es fecho contra otros omes es llamado aleue, segun fuero de España*: & quidem quoad hoc exemplum, plana res est: *Porque llamar à vno aleuoso, es llamarle traydor contra otros hombres*, & ita vel est, idem conuitium ac si vocaret alterum, *traydor*, vel omnino par.

3 Idem dicit probandum Parlador. si quam *strigiam*, seu *laniam* appellauerit quis ferè enim hoc crimen sine hæresi, vel apostasia non
4 admittitur. § nam in principio suorum scelerum, solent plerumque iamiæ fidem Catholicam abnegare, deinde ipsos dæmones adorant & cum illis fœdus percutiunt, & pacta nefanda faciunt, vnde relinquitur quod hæreticæ sunt & apostatæ, vel certe vehementer suspectæ, & ideò huius criminis punitio ad Inquisitores pertinet, & hoc iura ipsi vtuntur Malleus *malefic.* 1. *parte quæstione* 14. Syluester *in Summa, verbo hæresis tertio, in fine*, Alphons. à Castro *lib* 1. *de iusta heret. punit. cap.* 16. Alciat. *lib.* 8. *parerg. iur. cap.* 22. & eos referens Simancas *de Instit. Catholic. cap.* 17. *num.* 13. quo fit, vt circa hanc opinion. in specie præd. idem cum Parlad. sentiam.

5 Denique ipse Parlador. *vbi suprà, numer.* 18. simile quoque dicendum esse existimat, si tabellionem, vel testem *falsarium* appellauerit, inter grauissima namque crimina, hoc numeratur, estque proditioni multum affine: citat in hoc Gregor. Lopez *in Summa titul.* 7. *partita* 7. qui hoc non dicit, sed quod falsitas, est adeo abominabile crimen, sicut aliud, quod possit reperiri, vt patet ex tradita per Doctores *in l. transigere, Cod. de transaction.* dum quærunt de ratione quare in hoc crimine falsi non permittitur transactio: nihilominus tamen, cum hoc crimen conuitij causa obiicitur tabellioni publico bonæ famæ, proculdubio simile videtur verbis expressis in hac nostra l. 2. & ideo his pœnis erit puniendus hoc conuitium ei obiiciens, propter publicam personam ac fidem, quam agit tabellio publicus, quam frangens falsitate admissa rempublicam ipsam fallere videtur, atque omnino offendit, sicque similitudinem habet quandam affinem proditionis, ac proinde maior iniuria eidem fieri videtur, quam priuatæ personæ: quamobrem in teste videtur dicendum contra præfatum Parladorum.

Idem ipse Parlador. *num.* 19. censet, si lenam mulierem nuptam, quis appellauerit; etenim lenocinium facere non minus est, quam corpore quæstum exercere *l. Palam, §. non solum, ff. de ritu nuptiar.* sed hoc non probo: quia & si hoc graue crimen sit, nihil tamen simile habet cum corporis proprij quæstu. 6

7 Diuersum iudicat ille *numer.* 21. si quis alterum malum Christianum appellauerit: longe enim interest inter hæreticos & malos Christianos, illi enim falsa credunt, hi vera credentes non viuunt, vt credunt, secundum Augustin. super Matth. *cap.* 3. idem in eo, qui alterum conuitij causa, morbo gallico, vel inquinali hoc est bubuso notauerit, respondet author præfat. *numer.* 23. in his namque duobus speciebus non erit locus pœnæ recantandi palinodiam, nec similiter ille, qui alterum duplicis faciei appellauerit: secus si filiam meretricis, si viuit mater nupta secundum Parlador. *vbi suprà d. cap.* 17. *n.* 15. secundum priorem impressionem.

Similiter non erit idem obseruandum in eo, qui conuitij causa, alterum latronem, furem gladiatoremvè appellauerit: hæc namque verba non sunt similia expressis, sed minora ac proinde non comprehenduntur sub punitione & pœnis nostræ legis secundæ, sed potius leg. 3. *infra eadem*, vt constat ex tradita per Bartol. *in leg.* 3. *in principio numero secundo*, Paul. de Castro 4. *glossa* 5 *ff. de lib. posthum.* § Idemque censendum erit de conuitiis 9 his *tu es natus ex adulterio*, vel *ex monacho*, vel *es spurius*, & simil. secundum Bartol. *vbi supra, numer.* 3. Paul. 5. Ias. 7. qui hoc verum intelligunt, quando in genere diceretur conuitium: verum, attenta nostra lege regia eiusque dispositione 8. ipsius ratione si per prædict. verba matrimonium constans eiusque honor læderetur siue per expressa conuitia de quibus in eadem lege siuè per æquipollentia crederem profectò eius pœnam imponendam esse, quicquid Doctores prædict. exteri *vbi suprà*, & *in leg. turpia in principio, ff. de legat.* 1. aliud velint. 8

Ex quibus caute obseruandum erit quod 10 perlusorie & in transitu negligenter dixit Auendan. *in tractatu de iniuria numer.* 11. extendens nostram legem secundam in illis verbis: *a otro*: vt licet proferens huiusmodi iniurias non addat, *tu es latro*, vel *hæreticus*, sed dicat, *latro*, vel *hæreticus*, vel etiam in plurali *latrones* & *hæretici*: sufficit

sufficit sic proferre, dummodo constet de intentione propter quem iniuriandum verba dicuntur: argumento text. *in l. 1. ff. de heredit. instit.* quem sic inducit Bartol. *in leg. apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniuriis, & de verbis*, in numero plurali, vt puta, si dicit: *estos ladrones, estos hereges*, vel *Iudios*, vel similia: & ita debes intelligere, quod his casibus locum habeat pœna huius legis. hactenus Auendañ. Dum enim author hic sentit, ac expresse vult, quòd pœna huius leg. secunda habeat locum, quoties quis alterum vocat latronem conuitij causa, verum non est ex prædictis: attamen dum censet, non esse de substantia addere *tu es latro*, vel *hæreticum*, sed sufficere, si dicatur, *latro*, vel *hæreticus*, etiam in plurali numero benè dicit, dum tamen intelligamus diuersam pœnam esse imponendam pro conuitio, *ladron*, *o ladrones*, hoc est iuxta l. 3. huius tituli & pro altero illo *herege*, *ò hereges*, nam pro hoc pœna nostræ legis 2. imponenda est, vt pro conuitiis in ea expresso ibi, *o herege*, licet in plurali numero proferatur.

11 Similia etiam conuitia expressis in nostra lege secunda erunt, dicere rixando cum alio, *ego non sum proditor*, vel *bonus homo*, vel *non sum de genere talium*, vel *in genere meo non sunt sodomitæ*, nam ex communi omnium intelligentia censetur alium talem vocare, quia verba, secundum communem hominum intelligentiam sunt accipienda *cap. ex literis t. sponsal.* ita Didac. Perez *in l. 2. titul. 9. lib. 8 ordin. pag. 228. col. 2.* & idem, & Azeued. *in præsenti, num. 85.*

12 Sic enim alios iniuriantes verbis subdolosis & indirectis eadem pœna puniendi sunt, qua qui verbis claris & directis eadem verba protulissent de quibus in nostra lege vt tenet expresse Auendañ. *in dicto tractatu de iniur. numero fin.* tametsi Anton. Gomez *in 3. tom. variar. cap. 6. num. 3.* nulla pœna talem afficiendum esse existimet, sed eum reprobat cum Pallador. & Didac. Perez. Azeued. *hic num. 86.* & inquit idem Didac. Perez *in lege 2. titul. 9. lib 4. ordinament. column. 1490. in principio*, sufficere in casu nostræ legis dicere verba æquipollentia, nempe, vt si quis diceret alicui conuitiandi animo, *rogo vt taceas, nam in meo genere non sunt latrones, sodomitæ, Iudæi*, seu *heretici*, vel *leprosi*, vel *ego non sum cucurbita*, vel huiusmodi, nam eo ipso censetur dicere eum, seu in suo genere esse latrones tenerisque actione iniuriarum, vel si dicas, *non sum ego ille, qui furtum feci*: sed hoc intelligendum est, licut quod retulimus ex Auendañ *supra*, nempè de verbis subdolosis similibus expressis in nostra lege secunda ad hoc, vt pro eis eadem eius pœna imponatur, quæ pro expressis; cæterum si non sunt de ipsis nec similibus in qualitate & substantia, sed aliàs iniuriosa in bis probabit dispositio l. 3. primum eodem eiusque pœna, vt in vocante alterum animo cum conuitiandi *latronem* verbis claris, & expressis, vel subdolosis & de his similibus, pro quibus pœna *de desdezirse* per legem nostram secundam impositam minime locum habet.

13 Vltimò in calce huius quæstionis illud admonendum duxi, quòd licet D. Couarr. *lib. 1 variar. resolut. cap. 11. numero 4. versiculo, verum, vt ad propositam quæstionem, &c.* doceat, verba nostræ legis secundæ lo libro ordinamenti veteris posita, scilicet: *y si dixere otros denuestos, desdigase ante el Alcalde, &c.* variè accipi a iudicibus, nec omninò id seruari, sed frequentius omitti, aliamque pœnam pro arbitrio iudicantis inferri conuitiatori: nam ea retractio tantum a lege & iudicibus iniungitur, vbi conuitium contingeret per obiectionem alicuius ex illis sex vitiis, quorum lex illa meminit, nihilominus hodie eius hæc doctrina & praxis minimè procedet, cum loquatur ipse ante nouam collectionem legum huius regni, & prædict. verba lege ordinamenti veteris hodie in noua collectione legum huius regni, nempè in nostra hac lege secunda aliter noua se habent clarius & strictius prioribus, nempè quia post prædict. sex conuitia immediate sub vna eademque oratione ante verbum decisiuum *desdigalo* &c. additur *ò otros denuestos semejantes*, quod olim in lege ordinamenti veteris erat positum, sine verbo, *semejantes* alia oratione, post finicam priorem sex verborum prædictorum & sic hodie, vltra verbum antiquum, *otros*, quod est repetitiuum similium iuxta vulgatam iuris regulam additur præterea, *semejantes* vt ostendatur enixior intentio & voluntas legislatoris inducendi atque statuendi eandem pœnam *de desdezirse* & peculiarium pro aliis similibus conuitiis expressis & ita in eum finem geminasse verba illa *otros semejantes*, vt similitudo hæc ad imponendam eandem pœnam sit omnimoda in qualitate & substantia, quamuis iniuria diuersis verbis sit prolata: non ergo sufficiet similitudo generalis in aliis verbalibus iniuriis in qualitate & substantia dissimilibus: credendum igitur est cum mysterio nouissimè coniuncta fuisse prædict. verba, *ò otros denuestos semejantes* cum sex prædict. expressis ante verbum decisiuum *desdigalo* &c. vt hæc retractio & sic decisio nostræ legis, tam conuitia expressa, quàm alia eis similia similiter comprehendat: vna namque determinatio respiciens plura determinabilia pari permittitur determinari iuxta regulam iuris de qua *in lege cum hoc iure cum similib. ff. de vulgar. & pupil.* ac proinde censendum est legem nostram hanc continere iuris noui, aut saltem clarioris determinationem ad euitandas & tollendas opiniones diuersas iudicum, vt omnes, similes alias iniurias sex expressis eisdem pœnis vindicarent ac plecterentur, quo attento iam cessare videtur praxis illa frequentior, de qua testatur insignis Couarruuias *vbi supra*.

Cæterum si dubitetur, an conuitium prolatum sit simile prædict. sex expressis, necne? Idem vulgi opinione atque communi intelligentia verborum probata iudicabitur. sin minus arbitrio secti iudicis discernendum erit consideratis circunstantiis verborum loci & temporis, & qualitate personarum: in quo iudex multum aduertere debet, vtpote in re grauissima, cum agatur de honore vtriusque partis, ne erret: ego in conuitiis specialibus de quibus *supra* egimus, quod ibi resolui iudicarem: de cæteris verò contingentibus, certa regula dari non potest: ideò ad vulgi opinionem & intelligentiam communem verborum probatam recurrendum esse censeo iuxta supradicta. Denique his deficientibus, vel non probatis arbitrio boni viri relinquerem. 14

Illud tandem obseruatione dignum esse censeo, diuersum esse, conuitia probata esse eadem in substantia cum expressis in nostra lege quamuis diuersa in verbis, vel similia in priore 15

etenim specie constito de identitate in sensu communi, quamuis sint diuersa verbis proculdubio pœna nostræ l. imponenda erit, idque non per viam extensionis, sed comprehensionis, & virtute expressæ, accidentaliter, vel maioritate rationis, ac tandem, quia ita in l. nostra hac cauetur, vt *supra in quæstione adhuc secunda* resolutioni: in secunda vero specie præmissa praxis frequentior iudicum habebat, quod asseuerat Couar. post nostram collectionem nouam legum huius Regni, quod prædiximus obseruandum erit.

Superest autem, vt discutiamus, an conuitians alterum verbo, *Iudio*, *Confesso Marrano*, *Moro*, *aut Morisco*, debeat palinodiam recantare, sicut pro cæteris conuitiis in nostra l. expressis, tanquam eis similibus necne, de quo *sequenti quæst.* disputabimus.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum appellando eum*, Iudio, Confesso, o Marrano, o Morisco, *an incidat in pœnam* de desdezirse, y pagar los sueldos, que pone la Real por las cinco, ò seys palabras iniuriosas? *& num. seqq. per totam quæst.*

2 *Extensio in pœnalibus locum non habet, etiam ex lata verborum significatione, nisi eadem ratio subsistat.*

De iniuriante alium dicendo illi, verba de quibus hîc.

QVÆSTIO CXXI.

1 QVÆRO modo, & quinto, an iniurians alterum appellando eum, *Iudio*, *Confesso Marrano*, *o Morisco*, incidat in pœnam nostræ l. 2. Regiæ, ita vt debeat canere palinodiam coram iudice, & bonis viris & insuper soluere trecentos solidos de quibus, in hac l. sicut pro alio quolibet ex quinque, vel sex conuitiis expressis in ea, necne?

2 In primis vt obiter dicam *l. fin. tit. 1. lib. 1. ordinament. veter. & l. 3. versic. los Iudios tit. 9. lib. 4.* eiusdem veteris ordinamenti, olim cauebatur. *Que los Iudios, y moros despues que fueren conuertidos a la Sancta fee Catholica, no deuen ser iniuriados, ni mal tratados por los otros Christianos, y por ende manda, que qualquier los llamare, marranos, tornadizos, e otras palabras iniuriosas caya en pena de trecientos marauedis por cada vez: y sino tuuiere de que pagar que este, en la carcel publica en cadenas por quinze dias.*

3 Rursus, *l. 2. versic. que si hombre, eiusdem tit. 9. lib. 8 ordinament. veter.* cauebatur, *que si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno le llamare tornadizo peche diez mil marauedis al Rey, y otros tantos al querelloso: y si no tuuiere de que los pechar, que peche lo que tuuiere, y por lo que fincare yaga vn año en el cepo, y si ante de vn año pudiere pagar, salga de la prision.*

Ecce duas leges sibi contrariantes, & quod magis est vna alteram immediate consequitur sub *d. titul. 9. lib. 8. ordinament. vet.* nec correctiue finalis ad præcedentem se habet, & ideò maxime laborauit super huius antinomiæ dissolutione Didacus Perez *in l. final. tit. 1. lib. 1. ordinam. col. 55. ad fin. versic. quaero tamen, & columna sequenti in principio*, sed nihil concludens dicitur, & hæc de iure veteris ordinamenti.

Hodie autem iure nouissimo nostræ nouæ collectionis Regiæ, hæc pugna sedata est, quæ sublata fuit, & non posita in hoc libro *d. l. fin. tit. lib. 1. ordinament. vet.* & denique, secunda pars *d. l. 3. tit. 9. lib. 8. eiusdem ordinam. incip. los Iudios, y Moros*, & solum posita est, secunda pars *d. l. 2. in d. versic. que si hombre*, in hunc modum. 4

Y si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno le llamare tornadizo, additur hîc in noua collectione regia, *o marrano, o otras palabras semejantes, peche diez mil marauedis para nuestra Camara, y otros tantos al querelloso, y sino tuuiere de que los pechar, peche lo que tuuiere, y por lo que fincare, yaga vn año en el cepo, y si antes de vn año pudiere pagar salga de la prision.*

Itaque sublatis prædictis prioribus legibus ordinamenti veteris, remanet, hæc clara ob probanda in praxi, vt quoties quis conuitij causa Conuersum ex altera lege ad nostram Christianam, *Tornadizo*, *Marrano*, vel aliis verbis similibus appellauerit, puniendus sit pœnia modo relata *de veynte mil marauedis, los diez mil para Camara de su Magestad, y los otros diez mil marauedis para la parte querellosa.* 5

Mentitur enim dicens alicui, Iudeum post baptismi susceptionem, & tenetur ei actione iniuriarum, nisi probet eius perfidiam, in Iudaismo adhuc esse, sicut vt Mauri, secundum Didac. Perez *in l. 2. titul. 9. pag. 227. colum. 1.* quia, vt dicitur, secundum ipsum, hi Mauri solùm nomen habent post baptismum in aliquibus locis, & in sua infidelitate persistunt, & minime vetentur. Hæc iniuria punitur præd. pœna, non vero pœna recantationis palinodiæ, cum istis conuitiis factis noviter conuersis specialiter lex nostra pœnam præscribat, *de veynte mil marauedis, despues de auer puesto primero, pena de desdezirse, y de trecientos sueldos a los que dizen a otro qualquiera de las palabras muy iniuriosas*, de quibus *supra*, itaque iste casus remanet clarus, & expeditus, scilicet, *do aquel que a hombre de a otra ley se tornare Christiano tornadizo, o marrano, o otras palabras semejantes por que este no ha de ser condenado en pena de desdezirse, si no en a veynte mil marauedis, mitad para la camara, y la otra mitad, para el querelloso como es visto.* 6

His sic discussis in quæstio. principali supra mota, videtur prima facie dicendum in præmissa specie non esse imponendam pœnam nostræ l. 2. scilicet, *de desdezirse a pagar los trecientos sueldos*, Primo quoniam conuitia prædicta non sunt expressa in hac nostra l. 2. nec videntur similia expressis in ea vt patet. Ergo vbi non conueniunt verba legis, nec eius dispositio locum habet *l. 4. §. toties cum similibus, ff. de damno infec.* 7

Secundo, quia cum simus in pœnalibus, extensio locum non habet etiam ex lata verborum significatione, nisi eadem ratio subsistat, vt *in regula, odia de regul. iur. in 6.* notant Dominicus, & Francus *in cap. 1. de tempor. ordinament. lib. 6.* Bart. & cæteri *in l. si constante in noua quæst. ff. solut. matrimon.* Didacus, alios allegans *lib. 1. variarum resolution. sub num. 5. versiculo, ad hæc.* 8

Tertio, quoniam cum prouisa conuitiis specialiter textus noster Regiæ in 2. eius parte diuersam pœnam præscribat, scilicet *de 20. mil mar.* vt præ diximus, non habet locum pœna specia-

lis

lis canendi palinodiam posita in prima parte, eiusdem legis contra eos, qui alterum conuitij causa, quolibet ex dictis quinque aut sex verbis iniuriosis in ea expressis iniuriauerit.

Quarto, quia per verba præd. de quibus est nostra quæst. secundum communem vsum loquendi, non sectam, seu heresim, sed originem gentis significare solemus: quare cum vsus cōmunis loquendi sit attendendus, & animus & voluntas soleant distinguere maleficia, vt vulgare est in hac materia: consequi videtur, vt pœna canendi palinodiam minime pro his iniuriis locum habeat, ac si diceretur alicui conuitij causa esse de genere Iudæorum, *o de Christianos nueuos, o descendiente de ellos, o de Moros, o Moriscos*, quo casu certum est, minime locum habere præfata pœna canendi palinodiam, probata de origine, vel genere, qui verum dixit, & qui veram iniuriam dixit alicui non est cogendus palinodiam canere, vt *infra* latius agemus quæstione, per totam: tametsi alia actione iniuriarum conueniri, & condemnari valeat, & debeat.

Et hanc opinionem negatiuam in terminis nostræ quæstionis principalis aduersus praxim contrariam probat Ioan. Vañez. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. *num.* 24. secundum nouiorem impressionem, vbi praxim contrariam inhumanam sané, & iuri non sat consonam iudicat; cuius modi terminis nouissimam opinionem, pluribus comprobat fundamentis aduocatus Salazar *de vsu, consuetud. & stylo curiæ, cap.* 1. *n.* 85. *cum seqq.* quibus libenter accedit D. Ioan Vela *de pœnis delict. cap.* 16. *pag.* 89. *Paulo post princ.*

9 Ego vero in eo, qui alterum, cum sit Christianus ab incunabulis (quod aiunt) cōuitij causa Iudæum, vel Confessum appellauerit, etiam si à Iudæis, vel nouiter Conuersis originem trahat is contrarium omnino verius iure, & tenendum in praxi, tanquam etiam magis receptum censeo & teneo, nempe, vt huiusmodi conuitians, nisi nobilis sit, teneatur, & compellendus sit à Iudice, parte offensa petente palinodiam canere; cum verè hoc mediatum sit, & idem sit ac si hæreticum, eum appellasset, quo casu proculdubio in eam pœnam incurreret, vt in nostra l. ergo idem est dicendum secundum eam, in conuitiis similibus expressis.

Denique, & secundo quia si qualitatem magnæ, vel paruæ iniuriæ à communi vsu loquendi, & secundum æstimationem grauium hominum sumimus, prout sumi debet nulla profecto apud bonos & graues viros maior est quod hominem à parentibus Christianis natum, & à pueritia baptizatum, Iudæum conuitij causa appellare: ergo merito, vt pœna nostræ legis, locum habeat in huiusmodi conuiciatorem.

Et ideò praxis recepit, atque obtinuit, vt qui alterum Iudæum conuitij causa appellauerit, compellatur palinodiam canere publicè coram iudice, & honestis viris, vt affirmat vir quidem religiosissimus, & in forensibus versatissimus, necnon & Hispanorum, atque exteriorum Iurisconsultorum facile princeps D. Couar. *lib.* 1. *variarum resolut. cap.* 11 *num.* 2. vbi *praxis ostam*, quem refert, & sequitur Didacus Perez *in l. fin. tit.* 5. *lib* 1. *ordinament. col.* 54. *in princip. &* iterum *in l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 8. *ordinament. fol.* 227. *colum* 1. *in vers. qui sit*, necnon & Petrus Plaza *delict.* 1. *tom. cap.* 1. *numero* 14. & 16 existimans hoc esse rationi consentaneum, & veritati magis fauere, vtpote pro grauiori iniuria expressis, cum l. 2. ordinamenti dicat, *si dixere otros de nuestros*, in verbo *otros*, quod est repetitiuum similium secundum communem: hoc melius dixisset Plaza, si ei contingeret videre literam nouiter additam in proposito, in noua collectione legum, huius Regni in nostra l. 2. ibi, *semejantes*, quæ expresse approbat suam expositionem, eandem sententiam pro contraria habet Auendañ. *in tractatu de iniur. num.* 11. ibi, *o Indios*, iuncta verbis sequentibus ibi, *qui hus casibus locum habeat pœna huius legis*, & sic nostræ l. 2. hoc idem fuit conclusum in Consilio Cathaloniæ, die 18. Nouemb. ann. 1583. vt offensor in loco per Vice-Regem nominando, & in publicum diceret, se male, & contra veritatem dixisse reum Iudeum esse, & quod duceretur per loca solita illius ciuitatis, & banniretur à Vicariis Barcinonæ, &c. ad annum, secundum Peguer. *decis. criminal.* 13. *num.* 20. & inquit Hamada *in l.* 25. *tit.* 18. *part.* 2. *glossa* 1. *num.* 5. *cum sequentibus*, quem refert, & sequitur Azeued. hic *num.* 87. *ad fin.* quod communis vsus, & praxis sic receptam habet opinionem Couarruuias & Azeued. affirmat, semel se vidisse sententia iudiciali admissam.

Tandem licet aduocatus Salazar *vbi supra*, sequatur opinionem priorem, vt prædiximus *num.* tamen 100. fatetur practicari, vt reos hoc casu, licet non compellatur dicere quòd fuit mentitus, habita tamen consideratione qualitatis conuitij, vel nummis & exilio castigatur tantum, vel fuerit compellitur contradicere, & fece cantare palinodiam, nempè quòd existimat iniuriatum hominem bonæ opinionis esse & minime capacem vitij, quòd sibi obiecit: & nos quoque vidimus semel in praxi idem iudicari, præceptum namque sententia in condictorio iudicio lata fuit, vt iniurians huiusmodi coram iudice & bonis viris diceret, *que las palabras que dixo contra A. de que a sido acusado no caben en el*, quòd profectò palinodiam canere est in effectu: nihilominus tamen, si qualitas iniuriati id exposceret huiusmodi offensor ignobilis compellendus erit expresse canere palinodiam.

In appellante descendentem à Mauris Christianum tamen conuitij causa *Moro*, vel *Morisco*, idem videtur dicendum, nisi in his contrarium iudicemus, vt voluit Didac. Perez *in d. l.* 2. supracitatus, qui vt fertur secundum ipsum, solum nomen habent Christianum post baptismum in aliquibus locis & in sua infidelitate persistere minime verentur, nam isti, inquit ille, infideles sunt, & multo peiores, qui cum agnouerint semel veritatem, eamque amplexati fuerint per sacrum baptismum, retrocedunt: non est enim aptus Regno Dei mittens manum ad aratrum & respiciens retro, *C. magna de voto glossa & text. in C. quidam de apostat.* & hanc opinionem probauit Parlad. *vbi supra* in appellante alterum *Mauidem*, siue *Morisco*: ego verò in his distinguerem, vt si offensus infimæ sortis esset, vt in plurimum contingit, minimè pœna contradictionis imponenda sit, sed alia leuior arbitraria pensatis pensandis, si verò optimas sit, *porque ay cavalleros y personas nobles, y por tales auidos y tenidos, comunmente reputados que descienden de Moros y Moriscos*, tunc infidelitate aduersus eum sic iniuriatum non probata, existimo pœnam canendæ palinodiæ imponendam esse iure optimo, si conuiciator nobilis non sit. 10

Si verò nouiter Conuersum ad fidem, quis *Cornadizo*, ò *Marrana*, ò *otras palabras semejantes*, 11

appellauerit, non habebit locum huiusmodi pœna *de desdezirse*, de qua in prima parte nostræ l. sed ea de qua in secunda eiusdem l. parte nempe *de veynte mil marauedis explicados, y segun y como en ella se contiene*, cuius sensus literalis hic est & supradiximus.

Ad fundamenta contraria supra adducta pro prima opinione, in quæstione principalis, respõdetur in hunc modum, ad primum quòd conuitium Iudei est simile illi expresso in hac l. 2. ibi *hereje*, vt prædiximus.

Ad secundum quod in appellante alterum Iudeum non fit extensio tenendo secundã & veriorem atque receptam sententiam in praxi, sed imò comprehenditur in illis verbis nostræ l. ibi *ò otros dona estos semejantes*.

Ad tertium quòd secunda pars nostræ l. non loquitur in conuitio Iudei de quo agimus, sed in appellante nouiter conuersum ad nostram legem Christianam *tornadizo ò marrano*, vel simil. sed verbum, *Indio* non est huiusmodi, sed grauius cumprehensum sub nomine *hereje*.

Ad quartum respondetur, quod imò per præd. verba communiter censetur & æstimatur inferri grauissimam iniuriam, ipsaque assimilatur omninò illi verbo *herege* concurrit: ergo communis existimatio cum proprietate verborum: quo fit, vt licet communis vsus loquendi aliud habeat in mente: expressum tamen, & æstimatio communis inter homines graues comprehenditur sub verbis expressis in prima parte nostræ l. ac proinde eius pœna puniri debet.

12 Idem videtur dicendum in appellante alterum conuitij causa, *Conuerso, o Christiano nueuo*, cum vere is talis non sit, sed ab eis descendens: adhùc tamen non simile conuitium videtur expressis, nec illi, *Iudio*, hic enim hæretico assimilatur, ille verò minimè, quare puniendus videtur iuxta secundam partem nostræ l. 2. ibi: *y si hombre de otra ley se tornare Christiano, y alguno, lo llamare tornadizo, ò marrano, ò otras palabras semejantes, peche diez mil marauedis para nuestra Camara, y otros tantos al querelloso &c.* simile namque verbum conuitiosum est illi expresso in hac secunda parte nostræ l. nempè *Tornadizo &c.* appellare eum *conuerso, ò Cristiano nueuo*, vel etiam *confesso* conuitij causa, vt patet, non verò erit puniendus huiusmodi conuitiator pœna recantationis pali-
13 nodiæ, grauior tamen erit iniuria hæc si proferatur in hominem descendentem à genere limpidissimo veterum Christianorum, in quo non est aliqua macula nouæ conuersionis, vel alterius reprobatæ sectæ.

14 Vltimò obseruandum erit in omnibus præd. casibus, maiorem, siue atrociorem iniuriam esse, seu reputari, si offensus originem non trahat à Iudeis nec Mauris, sed à vetustissimis & omninò candidis Christianis, quapropter à fortiori procedent in hac specie, quæ supra in priori asserta & resoluta sunt.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians verbis maioribus absentem, an teneatur canere palinodium & soluere trecentos solidos, de quibus in l. regia de his loquente, & numeris sequentibus.*

4 *Iniuria etiam fieri potest defuncto, & ideo eius heredi competit actio iniuriarum, & n. 5.*

8 L. fin tit. 6. p. 7. *littera & intellectus, & num. 9. cum sequentibus vbi etiam agitur de concordia d. l. præsente cum l. 2. tit.* de las iniurias, *collect. regia.*

9 *Iniuriarum actione, vt agi possit per absentem an requiratur quod fiat cum vociferatione, & coram multis, numer. 7. cum pluribus sequentibus.*

De iniuriante absentem.

QVÆSTIO CXXII.

QVÆRO præterea & 6. circa eandem l. 1
secundam an sit locus eius pœnæ *de desdezirse, y pagar trecientos sueldos*, vbi conuitia in ea expressa dicta fuerint contra
absentem, § & quod possit actione iniuriarum, 2
hac in specie indubium est. Vt patet *ex cap. 1.* & ibi Abb *de maledict. & in l. vnic. C. si quis imperat. maledix. l. 3. tit. 9 part. 7. text. in l. item apud Labeonem, § conuitium, & § si quis libellos. ff. de iniur. l. 1. §. expectatur, ff. eodem titulo*, refert plures Farinac. *3. tom. quæst. 105. num. 83. l. 1. tit. 9. p. 7.* ibi: *è de tal deshonra como esta puede demandar enmienda a quel a quien la fiziere tambien, sino estuuiere delante quando le fiziero la deshonra, como si estuuiesse presente, l. 1. hoc tit. 10. lib. 8. nou. collect. reg.* ibi *en publico, ò en escondido, en su presencia, ô en absencia.*

Quinimo grauius quis afficitur iniuria dum 3
absens est, quàm præsens, cum hic possit suum honorem defendere: fereodus namque est, qui suum purgat honorem, *l. quæ omnia, §. sed etsi aduersarius, ff. de procurat.* præsens enim obiicientem conuitium demendario conuincere potest, absens verò non: ergo meritò vt hic iniuriatus,
iniuriarum actione agere possit. Hinc est, vt 4
defuncto quoque iniuria inferatur, ac proinde hæredi eius actio iniuriarum competeret *l. 1. §. & si fortè, ff. de iniuriis*, Bart. *in l. 4. §. Cato, num. 31. ff. de verborum obligat.* & ibi Doctores. Ioan. Lupus *in repet. rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. fin. num. 4. l. 13. circa fin. versiculo, aun dezimos, tit. 9. p. 7.* Auendañ. *in tract. de iniur. num. 7. versic. 3. infero* ibi, *nam si quis, cum numeris sequentibus*, Plaça *de delict. lib. 1. cap. 1. num. 1.* probat latè iure alios Doctores allegans Farinac. *d. quæst. 105. num. 85.*
§ Quòd procedit siue facto vel verbo cadaueri 5
fiat iniuria, vocando eum latronem, mendacem, seu detractorem, vt probat Didac. Perez *in l. fin. tit. 1. lib. 1. ordinam. col 57. versiculo quod intellige*, dicens peccatum mortale tale conuitium, siue iniuria, qua quis proximum afficit, vt ibi latè probat.

Et tandem concludit in terminis nostræ quæ- 6
stionis pœnam huius l. 2. locum habere in obiiciente conuitium absenti, dummodo in eius notitiam perueniat, se fuisse iniuriatum, quod in dubio præsumendum est: eandem sententiam probauit prius in terminis nostræ l. etiam mortuo illo contra quem verba fuerunt prolata Auendañ. *vbi supra num. 8.* dicens quod pœnitentia, hoc casu locum non habet, nec minuit nostræ l. pœnam: sequitur etiam Parlad. *lib. 1. rerum quo-
tid. cap. 17. num. 42. cum sequenti*, § dummo- 7
do maledictum sit cum vociferatione & in cœtu, id est, coram pluribus dictum, nam aliàs non dicitur propriè conuitium, sed infamandi causa dictum, *vt in d. l. item apud Labeonem, §. conuitium*: cuius verba hæc sunt, ex his apparet, non omne maledictum conuitium esse, sed illud

solum

ſolum quod eum vociferatione dictum eſt, quòd
antem non in cætu, neque cum vociferationc
dicitur, conuitium non propriè dicitur, ſed in-
famandi cauſa dictum, idem probat *l. 1. tit. 9.*
p.7. ac proinde ſecund. ipſum, ſi maledictum non
ſit in cætu, nec cum vociferatione ſiue in præ-
ſentia, ſiue in abſentia dicatur, non eſt locus pa-
linodiæ pœnæ, ſed tunc habebit locum pœna al-
terum infamia ſugillantis, quæ ſtatuta eſt *a l. fin.*
8 *tit. 6 p 7.* quæ habet: *Que disfamando torticeramen-*
te vn home a otro de tal hierro, que ſi le fueſſe preua-
do, deuria morir, ò ſer deſterrado pena ſiempre, de-
ue rocibir eſſa miſma pena aquel que lo infamo: mas
ſi lo enfamaſe de otro yerro, de que no mereſcieſſe auer
tan gran pena, deue fazer enmienda de pecho aquel
que lo enfamò ſegun el aluedrio del iuzgador, acatan-
do todas les coſas que ſe dize en el titulo de las deſ-
honras, en razon de la enmienda de ellas: nam ex *d.*
§. conuitium, inquit ille modernus, iſta lex partia-
rum eſt concilianda cum hac l. 2. nouæ collect. re-
giæ eſſeque veram, facillimamque cõciliationem,
tametſi Gregor. Lopez minus rectè aliter eas ac-
cipiendas ſcripſerit: ac proinde inquit Parlad.
quòd præd. ſua diſtinctio in noſtra hac quæſtio-
ne principali, verior & clarior ſibi videtur, quàm
illa domini Conar. de qua prima agimus, tametſi
non longe ab ea diſcedat: hactenus ille.
9 In primis hæc Parladori diſtinctio mihi non
placet, multoque minus ſua aſſertio dum cenſet
quòd ſi maledictum non ſit in cætu, nec cum vo-
ciferatione, in præſentia non ſit locus palinodiæ
pœnæ: quamuis enim iure communi attento,
præd. ſua diſtinctio locum habere poſſet, attamen
attenta litera noſtra l. 2. quæ indiſtinctè ſtatuit,
que qualquiera que a otro deneſtare, y dixiere gaſo,
&c. *deſdigalo ante el Alcalde,* &c. procedere mini-
mè poteſt: non enim tale quid requirit noſtra lex:
nempè quod dicantur præd. verba in cætu: ne-
que cum vociferatione, ſed tantum conuitij cau-
ſa, in quo pendet tota iniuriandi cauſa, hinc eſt,
10 vt licet quodlibet conuitium de illis contentis
in noſtra l. dicatur coram paucis & ſine vocife-
ratione, dum tamen id probari legitimè valeat
& animo iniuriandi dicatur, qui animus in du-
bio præſumitur in hac ſpecie ex verbis prolatis
habebit optimè locum pœna noſtræ l. palinodiæ
recantationis & trecentum ſolidorum, ipſaque
erit neceſſario infligenda à iudicibus, ſi in præ-
ſentia præd. conuitia proferantur. Deinde cen-
ſeo *d. l. fin. partit.* non poſſe conciliari eum no-
ſtra hac l. 2. *de las iniurias,* ex *d. §. conuitium:* ſi-
quidem diſpoſitio *d. § conuitium* non ſe compati-
tur cum generalitate, & in diſtinctione noſtræ
l. 2. ac proinde nec *d l. fin. partita:* per verba
enim iniurioſa in alterum prolata, de quibus
in hac l. 2. & in l. 4. huius tituli ibi: *y lo miſmo*
mandados ſe guarde en las cinco palabras de iniu-
ria que por la ley ſegunda deſte titulo ſe pone
pena, &c. eadem pœna incurritur ſicque hæc le-
ges aliud non requirunt, quàm quod dicta ver-
11 ba iniurioſa dicantur. ¶ Nam infamare dicitur,
qui pronuntiat aliquod verbum quòd infamiam
alicuius continet iuxta doctrinam Bart. Bald.
Angel. Pauli de Caſtr. & Alexand. *in l. turpia in*
princip. ff. de leg. 1. ſed ex dictis quinque vel
ſed verbis cauſa iniuriandi in alterum prolatis,
indubium eſt proximum infamari & peccatum
mortale committi, vt prædicebamus: ergo ha-
bemus intentum, nempè *in d. l. fin. partita,* eiuſque
pœnam ſtante generalitate noſtra l. 2. minimè
12 hodie locum habere poſſe, ¶ tametſi aliud
principio vellet Gregor. Lop. *in d. l. fin. in gloſſ.*

meſma pena: nempe ſibi reſpectu pœnæ *d. l.*
multum placere dictum Ioan. de Imol. *in d. l. tur-*
pia in princip. dicentis tunc dici, quem diffama-
re reſpectu huius pœnæ, quando quis eſt diffa-
matus apud bonos & graues, ſecus, quando non
obſtante prolatione verborum per hoc non eſt
apud bonos & graues diffamatus, nec haberent
eum pro diffamato, ſed pro bono: cuius opinio-
nem ſequi videtur Angel. *de malef. in parte, ver-*
ba contumelioſa col. 2. ac proinde, inquit Gregor.
Lopez, videtur quod etiam hodie ſtante *l. fori*
ſeu *l. 2. tit. 9. lib. 8. ordinam.* adhuc procedat di-
ſpoſitio *d. l. partita:* noſtra enim l. 2. procedit,
quando ſimpliciter, quis iniuriatur, non tamen
ſequitur diffamatio; lex verò *partita,* quando ſe-
quitur diffamatio, cum ea ponatur ſub titulo de
infamibus: deinde, inquit Gregor. Lopez, poſſent
etiam procedere, quæ dicunt Bart. & alij, quan-
do conſtare quod infamandi cauſa fuit dictum,
licet infamia non eſſet ſequuta apud bonos &
graues & l. fori & *ordinamenti* procedant, quan-
do non animo infamandi, ſed iniuriandi alterum
fuit prolatum. ¶ Sed cum infamiam iniuria ſub 13
ſe contineat, ſiue apud bonoa & graues, ſiue
apud alios quoſcumque, qui maiorem partem
vulgi faciunt inferatur, nullo modo probari po-
teſt, nec verior eſt præd. diſtinctio Greg. Lopez;
eſt enim verbalis & non realis: infamia enim cum
iniuria confunditur, ac proinde nec attento iu-
ris rigore, nec in praxi ſubſtineri poteſt, & ideò,
meritò illam improbauit Parlad. *vbi ſupra:* quin-
imo & idemmet Gregor. Lopez, *in fine ſuæ gloſ-*
ſæ, inquit, quod fortè in practica non poſſet ob-
tineri, quod etiam, ſi cauſa diffamandi, quis di-
cat, puniatur aliter, quàm continetur *in d. l. fori*
& ſic in hac noſtra l. 2. & tandem relinquit co-
gitandum: ſed nihil eſt, quod cogitemus ſuper
hoc, ſed indiſtinctè ſeruemus deciſionem noſtræ
l. cum ex verbis in ea expreſſis animo iniurian-
di prolatis, infamia, contra offenſum oriatur
apud pleroſque, præterquam quod conſtat de
animo illa proferentis, voluiſſe proximum infa-
mare, & reuera apud pleroſque infamatur: &
hoc vnum punit noſtra, ſcilicet infamiam, at-
que contumeliam verbis in ea contineutis alteri
illatam, vt ex ipſa conſtat: ¶ iuſtiſſimum enim 14
eſt famæ & honoris reſtitutionem fieri his, qui
conuitiis obiectis eius læſionem paſſi fuerunt,
C. quiſquis 8. quæſt. 1. cap. inter ſolicitudines de
purgat. Canonica, Hoſtienſ. *in ſumma de pœni-*
tentia, §. quibus, verſiculo quid de accuſatori-
bus. Beatus Thomas 2. 2. *quæſt. 62. art. 2.* Archie-
piſcopus Florent. *in 2. part. ſuæ Summa tit. 2. §. 3.*
D. Couar. *lib. 1. variar. reſolut. cap. 11. num. 4. ver-*
ſiculo, iuſtiſſimum tamen eſt, Petrus Plaça *de de-*
lict. 1. tom. cap 1. num. 27. & Farinac. *3. tom. ſua*
prax. crimin. quæſt. 105. num. 71. eſt communis
doctrina omnium Doctorum ſecundum Ludo- 15
uic. Carbon. *de reſtitutione, quæſt. 18. verſic. 1.*
conclusio, pag. 3. & probatur *in regula, peccatum,*
de regulis, iur. in 6. ſi conſideremus non eſſe mi-
norem, imò multo maiorem honoris & famæ,
quàm rerum ſpoliationem authore Salomone,
Prouerbiorum 22. dicentes, *Melius eſt nomen*
bonum, quàm diuitiæ multæ: ¶ nam & bonorum 16
externorum maximus eſt honor, vt ſcribit Ari-
ſtotel. *4. ethic. cap. 3. canon. deteriores 6 quæſt. 1.*
ſufficit ergo quod ſit infamandi cauſa dictum,
quamuis non in cætu, nec cum vociferatione, &
ſic ceſſat diſpoſitio *d. §. conuitium,* quod requi-
rit cætum & vociferationem, cum noſtra lex re-
gia ſecunda loquatur, & locum habeat in male-

dictis, de quibus in ea infamandi causa dictis in quibus idem, §. minimè requirit cœtum, nec vociferationem.

Nec supradictis obstat, si dicatur nostram l. in conuitiis loqui, vt patet ex ea ibi: *qualquiera que a otro denostare, y le dixere &c.* & ibi: *ò otros de nuestros semejantes*: ergo debet intelligi & declarari iuxta dispositionem *d. §. conuitium*, nempè vt dicatur in cœtu & cum vociferatione ad huc, vt pœna nostræ l. locum habeat iuxta opi-
17 nionem Parladorij: ¶ Respondemus namque legem nostram minimè loqui per verbum *conuitiare*, aut *conuitium*, sicut loquitur latine, *d. §. conuitium*, nec hoc nomen habemus in nostra materna lingua, qua loquitur nostra l. regia 2. sed *denostare*, à *denuestos*, hoc autem latine est, dehonestare, vel inhonestare, dehonestatio & dehonestamentum, secundum Anton. Nebrissens. in suo dictionario nostræ linguæ Hispanæ composito verbo *denostare*, & hinc *dehonestamento*, pro contumelia vsus est Tacitus *lib. 2. vt re-*
18 fert Ambrosius Calepinus hoc verbo, ¶ & vernacula lingua secundum communem vsum loquendi, significat *affrentar, deshonrar, iniuriar, ò disfamar*, vbicumque igitur hoc intelligit verificatur dispositio nostræ l. absque eo quod id fiat in
19 cœtu vel cum vociferatione, ¶ & hic est verus sensus & intellectus nostræ l. quæ minimè potest intelligi iuxta *d. §. conuitium*, dum loquitur in conuitio propriè & strictè sumpto, quia illud est vocabulum latinum, & inter latine loquentes versatum, quod latine significat, *el denuesto con vozes è injurias*, secundum Anton. Nebrissens. in
20 suo dictionario latino, verbo *conuitio*. ¶ Denique conuitium secundum alios, est maledictum cum contumelia, & à vitio deriuatur, vel à conuitiu, vt placet Laurentio Vallæ referente Ambrosio Ca-
21 lepino verbo *conuitium* ¶ nostra verò l. reg vtitur, verbo *denostare*, quod in nostra lingua materna generalius est, & significans dehonestationem cum vociferatione & iniuriis, *denuesto en romance, affrenta, ò iniuria generalmente aora sea con voces, ò sin ellas*, & sic differunt tanquam genus & species: tandem quod nostra lex secunda, dum dicit *denostare* intelligitur de verbis iniuriosis simpliciter, nempe contentis in eadem l. declarat *l. 3. infra eodem. tit.* ibi, *alguna palabra iniuriosa, o sea menores de las contenidas en la ley precedente*, & *l. 4. infra eodem*, ibi *y lo mismo mandamos se guarde en las cinco palabras de iniuria, que por la ley segunda deste titulo, se pone pena*, &c. non enim l. nostra secunda, nec sequentibus, aliud amplius requirunt, quàm quod præd. verba iniuriosa contra alterum animo iniuriandi eum proferantur, superest ergo ex supradictis distinctiones Gregor. Lop. & Parladorij, non esse hodie tenẽdas attẽta hac nostra lege Regia secunda.

Sed iam video lectorem desiderantem scire, quid nos teneamus, circa quæstionem principalem superpositam in titulo quæstionis, quando verba iniuriosa de quibus in hac nostra l. 2. proferuntur contra absentem, an habeat locum eius pœna formalis *de desdezirse, y de trecientos sueldos*, vidimus enim opinionem affirmatiuam super relatam Auendañi, & Didaci Perez, necnon & distinctionem Parladorij, modo videamus nostrum iudicium, & sententiam.

22 Mihi semper visum fuit iam diu, & nunc videtur tenenda contraria sententia, scilicet, negatiua cum quadam limitatione, de qua statim agemus: nempe quod pro lata iniuria de qua in hac l. in absentem non habeat locum recantatio palinodiæ, ex eo quod tunc contumelia dicitur propriè, cum verba iniuriosa in præsentia alterius fuerint dicta, non aliàs: ad rationem enim contumeliæ, necessarium est, vt verba præsenti dicantur: contumelia, namque ideo dicitur, quia contemptum significat, & honori præsentis aduersatur, ideirco vere contumelia præsenti fit, in quo differt à detractione, quæ in absentia fit.

Vult enim detractor, verba, quæ profert in 23
absentia aduersus alterum exlare, quemadmodum Sanctus Thomas explicat 22. *quæst. 72. art.* & *q. 73. art. 1. vers. respondeo*, Soto *lib. 5. de iust. & iur. q. 9. art.* quos refert, & sequitur D. Couar. *lib. 1. lib. 1. var. resol. c. 11. n. 3.* ibi, *in quo differt*.

Secundo, quia l. nostra Regia secunda requirere necessario videtur præsentiam partis offensæ adhoc, vt eius pœna imponatur, vt patet, ibi *qualquiera que à otro denostare*: sicuti DD. notant fomentes rationem ex text. ibi *in l. 1. ff. de verb. obligat.* præsertim Alexand. n. 17. & Romani.

Si quidem ille, qui præsens non est, non dici- 24
tur loqui, nec etiam factum esse præsente aliquo, nisi & is intelligere potuerit iuxta glossam, *in c. testes 3 q. 9* quam sequitur plures citans Plaza *de delict. 1. c. 1. n. 2.*

Præterea, illa verba, *y le dixere*, apertius si- 25
gnificant requisi præsentiam offensi adhoc vt pœna huius l. incurratur, & imponenda sit. ¶ Et quamuis statutum puniens Iniuriantem alterum habeat etiam locum iniuriante absentem, hoc declarant Doctores procedere, nisi statutum loqueretur in casu datiuo, vt puta, si quis dixerit alicui verba iniuriosa, quia tunc requiritur præsẽtia iniuriati, vt statutum locum habeat, ita cum aliis declarat, & sequitur Farinac. *d. q. 105. n. 84.*

Et quamuis etiam in absentia iniuria illa pu- 26
niẽda sit, vt prædiximus in principio huius quæstionis: attamen punienda erit pœna arbitraria attentis attendendis non verò pœna contradictionis, de qua in hac l. 2. quæ ex ipsius mente, & verbis minime imponenda est, cum iniuria de qua in ea, præsenti fieri præsupponitur: & cum pœna hæc *de desdezirse* sit grauissima, vtpotè honoris, extendenda non est ad alium casum, quam in quo loquitur, præcipuè cum diuersa ratio sit iniuriæ absenti factæ: & eius quæ præsenti infertur. illa siquidem potius detractio dici valet, hæc verò contumelia, vt probauimus, quibus hanc secundam opinionem negatiuam rectissime probauit D. Couar. *d. l. 1. variar. resolut. cap. 11. num. 4. in vers. erit verò aduertendum*, & Petr. Plaz *d. cap. 1. num. 2.*

Hæc sententia limitanda iure optimo erit se- 27
cundum eundem præsulem Couar. *vbi supr* quando verba eo animo proferuntur in absentem, vt in eius notitiam proueniant, tametsi eam improbare videatur Parlador. *vbi sup.* exemplum huius fallentiæ erit certum, quando iniurians diceret, *que lo dixessen al absentem, o que no se le dana nada, que lo dixessen*, vel similia verba proferret, ex quibus de præd. suo animo constaret,

Ex eo enim solum, quod cum vociferatione in 28
cœtu verba præd. in absentem proferantur, non rectè videtur constare de præfato animo, nec etiam si coram amicis, consanguineis, vel affinibus absentis offensi, verba prædicta dicerentur, si quidem, id repente, & calore iracundiæ inaduertenter censeri dictũ potest, potius quam vt in absentis notitiã deueniret, nisi aliud constaret.

Et quod adhoc vt iniuriarum agi possit pro iniuria absenti facta, necessarium sit, vt eo animo

mo conuitia dicta sint, vt in eius notitiam peruenirent, & quod hoc facile sit deprehendere ex loco, & personis cum Couarr. *vbi suprà*, probat etiam D. Ioan. Vela *de pœnis delict.* c. 16. *pag.* 90. *vers.* 3. *obseru.*

SVMMARIVM.

1 *Iniuriam, seu verum conuitium alteri obiiciens de maioribus contentis* in l. 2. tit. de las iniurias lib. 8. *nouæ collect. Regiæ, vt sit puniendus eius pœnis*, & n. seq. *vbi distinguitur, & declaratur*, & n. 27.

3 *Conuitij veritas non eximit ab actione iniuriarum, n.* 12. *&* 13. *cum seqq.*

11 *Causa etiam iniusta excusat in crimine iniuriarum declaratur, n. seqq.*

16 *In materia concernente peccatum, magis standum est iuri Canonico, quam ciuili etiam in foro Ciuili.*

17 *Iniurians alterum malo animo indebite perperam, & sine iusta causa, sed vt propria ira satisfaciat conueniri potest, & condemnari actione iniuriarum extra ordinem, licet verum crimen obyciens in iudicio, vel extra, expediat Republica eius manifestatio: declaratur tamen numeris seqq.*

24 *Princeps iustum bellum indicens ex odio, vel rancore peccat, licet nō teneatur ad restitutionem.*

25 *Iudex odio vel rancore iustam sententiam proferens peccat, sed non tenetur ad restitutionem, & n.* 26.

28 *Famosum libellum diffamatorium inyciens, quanuis de iniuria vera, punitur pœna capitali.*

29 *Infamans in iudicio aduersarium etiam verò crimine quando actione iniuriarum teneatur?*

30 *Obyciens in iudicio aduersus accusatorem vel testes verum crimen, an & quando sit puniendus? & quid in obyciente defectus aduersus electum, vt impediatur electio, vel expellatur à iudicio?*

De obijciente verum conuitium, & iniuriam alteri.

QVÆSTIO CXXIII.

1 QVÆRO etiam & septimò, circa eandem legem secundam titulo, *de las Iniurias y denuestos*, lib. 8. non. collect. reg. An, qui verum conuitium & iniuriam alteri obiecit, sit puniendus pœna huius legis, si conuitium sit de contentis in ea, nempè *de desdezirse, y pagar trecientos sueldos*, vel nulla, aut qua?

In qua quæstione prima facie videtur dicendum, hunc offensorem probata veritate conuitij immunem à pœna esse iure communi attento ex *l. eum, qui nocentem in princ.* & ibi glos. & Doctores, *ff. de iniurias*, cuius verba sunt hæc *eum, qui nocentem infamauit, non esse bonum & aequum ob eam rem condemnari, peccata enim nocentium nota esse oportet & expedit*: glossa etiam & Doctores *in* §. 1. *instituta de iniur.* & probat latè plures Doctores hoc tenentes allegans Farinac. nouissimè *in* 3. *tom sua prax. crim. quæst.* 105. *n.* 219. *cum sequentibus*; qui in principio illius quæstionem examinasse, imò & iure regio idem cauetur *l.* 1. *circa fin. tit.* 9. *pag.* 7. ibi: *Pero si aquel que deshonrase à otro por tales palabras, ò por otras semejantes de ellas le otorgase, y quisiese demostrar que es verdad aquel mal que dixo del, no cae en pena ninguna si lo prouase*, *lege fin. tit.* 6. *p.* 7. ibi: *Pero si aquel que ouiesse enfamado à otro quisiese prouar que era verdad lo que auia dicho, prouandolo assi, no aurà pena*: cuius rei duas rationes assignat d. l. 1. ad fin. *La primera es, porque dixo verdad. La secunda, porque los fazedores del mal, fenezelen de lo fazer, por el afrenta, ò por el escarnio que recibirian del.*

Ex quibus deducitur aperte non habere locũ palinodiæ recantationem, quoties ille, qui protulit aliquod ex verbis nostri textus, dixit verum, hocque legitime probauit, tunc namque non contradicet sibi, quia cum verum dicat, non est cogendus per sententiam mentiri, nec dicere aduersus veritatem ita in terminis per prædicta videtur tenere Plaça *de delict.* 1. *tom. num.* 6 qui à *num.* 3. incipit examinare hanc quæstionem: sequitur alios referens Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. *num.* 33. & Olanus *in antinom. iur. littera I. num.* 4. *cum sequentibus*, vbi tenent quod nulla pœna puniatur siue expediat reipublicæ, siuè non, sciri talem defectum, & excusari à pœna *de desdezirse*, qui verum dixit: affirmat Auiles *in proœm. c. prat. num.* 20. ea doctrina Sancti Thomæ, quem refert. 2

Rursus contrarium, imoque veritas conuitij non eximat conuitiantem ab actione iniuriarum, videtur probari *In l.* 3. *C. si rector prouinc.* ibi, etiam si verè sint voces &c. per quem tex. hæc videtur esse regula, vt veritas conuitij non eximat ab actione iniuriarum, secundum Felin. *in cap. cum te in fin. num.* 18. *col. final ad fin. de re iudic.* ex quo hanc testatur esse communem opinionem (licet hoc non dicat ibi Felin.) Curt. Iun. *in l fin. num.* 3. *ff. quod qui iniur.* quem ad hoc benè citat Iulius Clar. *in* §. *iniuria versiculo, item quæro*: sequitur Bernard. Diaz de Lugo *in regula* 784 qui. post Felin. *vbi supra*, eam limitat aliquibus modis, sed non sunt verè limitationes, vt ex ipsis patet: & quod puniendus sit pœna ordinaria iniurians alterum, etiam si verum dicat, animo tamen iniuriandi, tenet Peguera *in quæstionibus suis criminal cap.* 13. *in fine*: & hanc secundam opinionem esse communem alios referens cum Minsing *consil.* 7. *num* 29 affirmat Farinac. *vbi supra qui num.* 217. alios plurimos eam tenentes & communem profitentes congerit, quando animo iniuriandi conuitium prolatum fuit contra alterum. 3

Communiter tamen Doctores in hoc artic. in hunc modum distingunt, vt siquidem intersit Reipublicæ, quod illud delictum sciatur & detegatur, puta quod ille sit homicida, latro, hæreticus, falsarius, &c. non debeat puniri huiusmodi conuitium, licet per accusationem in iudicium deduci nequeat vitium obiectum: quod si Reipublicæ non intersit, vitium illud manifestari tunc esse puniendum, licet verum sit, vt si quis alteri obiecerit, cornutum esse, filium meretricis, furis, aut lenonis, ita Bart *in d. l. eum, qui nocentem in princip.* Petrus Cynus & Alber. *in lib. si non conuitij* 8. *quæstione, C. de iniur.* est communis, secundum Alex. *in l.* 3. *in princip. num* 6. *ff. de lib. & posthum.* quem refert Villalob. *in suo ærar. commun. opinion littera A. n.* 29. est communis, & vera, vt probat Boër. *consil* 4 *n.* 36. *cum seqq.* sequitur Montalu. *in lib.* 2. *titul.* 3. *lib* 4 *fori glos.* 1. Anton. Gom *cap.* 6. *de iniuria num.* 2. Greg Lopez 4

 in l. 1.

in l.1.in clausula que es verdad.tit.9. p.7. sic intelligens & limitans illam l.Coua. lib.1.var.resolut. cap.11.num.6. communis, secundum Iul.Clarum vbi suprà, & alios allegantem Ignat. Sálzed. in addit.ad Bernard. Diaz in practica criminal.c 66. lit.P. secundum nouam impressionem, & ad regul.782.in princ. est communis, & receptiori calculo Doctorum recepta secund.Petr.Plaz. de delict 1.tom.cap. 1.refert plures Didac. Perez in rub. tit.8.ordinam pag 216. col.1. est magis communis secundum P.Pichard. lib.9. commun. opin versic. iniuriam alicui, pag.523 in 1 tom.commun. opinion. refert plures Azeu. in hac l. 2. num. 211. & licet hæc distinctio generalitati d. l. eum qui, & actarum legum regiarum septimæ partitæ derogare videatur, nihilominus communis est, imo vt inquit, Villalobos vbi sup.num.28. quem refert, & sequitur Azen. vbi sup. si bene cõsideretur d.lib.1. tit 9. par.7. videtur hoc idem significare in illis verbis, porque los facedores de mal, se recelen de lo facer, dum loquitur iniuria prouenïente ex maleficio, & refert plures huius opinionis authores Farinat. vbi sup. num.226. ibi, communem quoque, ex aliis profitetur.

5 Requiritur tamen necessario pro 1. medio 5. dictæ communis distinctionis, vt tale crimen quod interest reipublicæ scire, & manifestari probetur adhoc, vt id obiiciẽs iniuriarum actione, non teneatur, nam si non probetur, vtique tenebitur, vt prædiximus, & est communis opinio, vt attestatur Boërius d.consil.4. num.36.in fin. & n.46.& 48. vt referunt Iulius Clarus, & P.Fichard. vbi sup.

6 Hæc quamuis, ita se habeant, & frequentiori calculo Doctorum sint recepta, nihilominus in praxi, non sunt admittenda, vt pote iuri naturali, diuino, atque Canonico, & ciuili etiam contraria: naturali, quod habet indistinctè, vt alterum non offendamus, & quod tibi non vis, alteri ne facias lib.1. ff. quod quisque iur. cap. cum omnes de constit. cap.1.1. distinct. Matthæi 7. Marci. cap.5. qui autem dixerit fratri suo Racha reus erit iudicio, qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis: denique qui vera crimina iniuste prodit detractor est, & delinquit iuxta illud 1. Ioann. 3. & in cap. summa iniquitas 6.quæst.1.vbique, qui detrahit fratri suo homicida est, & ibi Archid. Sanct. Thomas 2.2.quæst.73 ad primum, dicit detractorem etiam eum, qui vera crimina prodit, quinimo huiusmodi indebite infamans proximum, licet de crimine vero tenetur eidem formam restituere eo modo quo S.Thom.determinat 2.2 q.62 art.2. ad secundum, de quo infra differemus.

Iure Canonico attento, etiam præd. distinctio vera non est, eo namque iure alteri iniuriam dicens licet vera sit, non excusatur, cum prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio, hæc est communis opinio Doctor. vt attestatur Alex. de Neuo consil.81. num.5. in fin. teste Iulio Claro in d.§ iniuria in versicul item quæro, in fin.& P.Pichard.lib. commun opin.1.tom.pag.513. col.1.vers.iniuriam alicui, ibi, de iure tamen canonico, & Ignat.Salzed.ad Bernard.Diaz, in d.c.66.lit. B. in versic. illud equidem, vbi affirmat hanc doctrinam esse celebrem in tribunalibus Ecclesiasticis non vulgariter notandam, eandem profitetur communem plures afferens forma vbi sup. n.246.iura etiam Ciuili, idem probatur in d l.5. C. si rector prouinc. ibi etiam si vere sint voces cum communi opinione, sup. recitata ex Curtio, & cæteris.

7 Quare proculdubio tam in iure, quam in praxi est tenendum, quod siue in iudicio, siue extra iudicium conuitium dicatur etiam verum cuiusque notitia, & manifestatio reipublicæ intersit, praua tamen intentione, atque iniuriandi animo peccatum esse non omnino ab iniuriarum actione liberum: licet enim bonum sit, & reipublicæ vtile nocentum crimina nota esse, & ea manifestari, prauus tamen animus reuelantis, rem efficit iniquam cap. cum ministr. cap. relegentes 23. quæst. 5. secluso tamen iniuriandi animo veri criminis exprobatio, cuiusque intersit reipublicæ manifestationem fieri, à peccato, & iniuriarum actione immunis erit, siue, id contingat in iudicio, vel extra iuxta quod præd. primum membrum distinctionis Bart. & communis est interpretandum.

8 Conducet igitur ad præmissa perpendere æquo animo, accertimoque iudicio obiectionem (sic enim præsumptiones, & coniecturæ deducuntur) veri criminis reipublicæ perniciosi, tunc de ex iniurioso animo procedere, quandoque absque vlla causa, vtilitateve ipsius negotij, quod tractatur in iudicio, vel extra iudicium contigerit.

9 Quod si eadem obiectio, exprobatiovè ex iusta causa facta fuerit, æquissimum erit præsumere non animo iniuriandi, sed ex causa contigisse, qui iniuria sine dolo, & animo iniuriandi non committitur, l.illud relatum, ff.de iniur. & lege, quod reipublica, ff. eod. tit. l.1. § 1. l.3. §. penult. & finali, cum l.se 41.ff. eod. tit. l si non conuitij, C. eod. tit. de iniur. cap illud, 15. quæst.1. latè Didac. Perez in l.1. tit.4. lib.4. concl.939. Posp. Farin. in suis quæst. crimin. tit. de accusat. quæst.16.num.67. & iterum in 3. tom. quæst.105. n.111. cum sequent. vbi benè hoc declarat.

10 Et in eo, qui habet aliquam iustam causam, cessat omnis dolus & prauus animus vt in specie id crimen iniuriarum, probat text. in l. item apud Labeonem, § si quis astrologos, ff. de iniurijs. Ruynus consil 145. absque multiloquio, num.14.& sequent. lib 5. Ioan. Andr. ad specul. tit. de iniur. in princip. in verb. concipitur versic. aut illud conuitium. D.Couar. lib.1 var resolut. cap.11. num 6.

11 Imo nedum iusta causa, sed etiam iniusta excusat in crimine iniuriarum, iuxta gloss. paruulum in d §. quis astrologos versicul. si quis. Oldrad. consil. 53. num. 3. versic. imo quandoque. Paulus Castr consil. 275. conclus. fin. Ias. consil. 153. volum 2. Alder. in d. l. si non conuitij, col 4. in princip. C. de iniur. Mintinger. consil. 19. num.2. quos refert, & sequitur Farin. in primo loco vbi sup.69. & 69. & in d.3. tom quæst.103. num.157. cum sequentibus.

12 Et supradicta resolutio in terminis, de quibus agimus colligitur ex traditis per Oldrad. d. consil.54. Ioan. Andr. vbi supr. in addition. incip. hac rubric. Abb.in c.fin de iniurijs, & in cap.cum T. ab, de re iudic. Roman. consil 96 Rip. in l. vltim.q.7. C. de reuoc. donat. Nauar. in cap. inter verba 11. quæst.3. corollar.63. Luca de Peña in l.error, C.de castrens. pecul. milit. versic. 9 quæritur & 15. Albet in d.l. si non conuitij, Greg Lopez in d. l.1. glossa magna in versic. contrarium videtur, 9 part.7. Couar. optimè d.cap.11. num 6. versiculo, ego quidem & Montal.in l.2 tit.3.lib 4 for glossa 1.ad fin. Bernard. Diaz in practic. crimin. Canonica cap.66. in nouis num.6. Petrus Plaça de delict. lib.1.cap.1. num 3.cum seqq. Didac. Perez in rubric. tit 9.lib.8. ordin pag.216. col.2. versic. aut dictum & in l.2. eiusdem tituli, in glossa, denostare, pag.226.col.1.& 2. Ignat. ad Bernard.Diaz in reg.784. col.1. & 2. & nouissimè Azeued. in hac l.2, n.214. & seqq.

Vbi

13 Vbi cum Humada *in l. 25. tit. 18. p. 2. glossa 1. num. 10.* inquit ita in praxi & consuetudine esse receptam, vt etiam si quis verum dicat & conueniat Reipublicæ manifestari crimen obiectum, si tamen animo iniuriandi id dicat vel fecerit, licet pœna ordinaria non sit puniendus, extraordinaria tamen erit plectendus: & hæc sententia in controuersiis forensibus meritò recepta est, vt ansa obiiciendi crimina iniquo animo omnino tollatur, licet præd. l. regia 1. part. plurimum retrahetur, secundum Iguar. Salaed. ad Bernardi *d. cap. 66. littera B. versic. verum*: & ita est tenendum, prout etiam tenet D. Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 16. pag. 89. versiculo, ego verò tametsi.* Gregor. Lopez *in d. l. 1. glossa magna, versiculo, sed te dixi*, contrarium teneat in foro contentioso ex *d. l. 1.* & quamuis Farinac. *d. quæst. 105. num. 147. cum sequentibus*, relatis hinc inde 13. opiniones diuersas resoluat, quod veritas conuitij obiecti in iudicio excoset, quod quidem verum non est, quando animo iniuriandi constet fuisse obiectum secùs aliàs.

14 Non obstat *d. l. eum, qui nocentem in princip. ff. de iniurijs*, nec etiam d. leges regiæ supra in contrarium allegatæ, nec Doctrina Bart. eiusque distinctio communiter approbata, de qua *suprà* dum probant verum conuitium exprobantem alteri, cuius manifestationem fieri, interest Reipublicæ eo probato, immunem esse ab actione iniuriarum: quia in primis respondemus, ea omnia intelligenda esse, quando præd. manifestatio & exprobatio ex causa fit absque animo iniuriandi, secundum Conarr. & Didac. Perez *vbi suprà*, cuius rei exempla sunt sumenda ex Felin. *in d. cap. cum in fine*, & Bernard. Diaz *d. regula 784.* in tribus prioribus limitationibus nempe quando dicitur verum ex causa correctionis, velut proximis auferatur nocumentum corporale, *puta in ex leproso*, vel nocumentum spirituale, ne forte ordinetur, vel ne incapax ad successionem bonorum, quæ habere non potest, admittatur, quæ latiùs prosequitur Didac. Perez *vbi supra*, qui expressè reprehendit Gregor. Lopez *vbi suprà* contrarium tenentem attenta *d. l. 1. tit. 9. part. 7.*

15 Sed quia licet hæc responsio verissima in se sit, attamen quatenus ad dictas leges spectat quæ generaliter loquuntur, videtur diuinatoria, violentiamque eisdem quodammodo inferre: ideo secundo respondeo ipsas magis attendere ad obuianda & exterminanda delicta à republica, & sic ad bonum commune ipsius, quàm ad bonum particulare offensi, vt patet ex secunda ratione *d. l. 1. in fine*, cuius supra meminimus, ibi: *Porque los fazedores del mal, se rezelen de lo fazer, por el affrenta, è por el escarnio que recibiria del* (scilicet, *pudiendoselo dar en rostro otros, sin pena pronandoselo*,) hoc autem Christianæ religioni non conuenit: nam licet lex illa in hoc respiciat bonum publicum, scilicet ne delicta committantur: postquam tamen fuerint commissa, non licet ea animo iniuriandi delinquenti obiicere, quia esset permittere malum: non enim sunt permittenda mala, vt inde bona sperentur, nec cum peccato aliquid permittendum, nempe delictum pro euitandis delictis.

16 Tertiò tandem respondemus, quod in materia concernenti peccatum standum est omnino iuri Canonico, etiam in foro ciuili dicente Apostolo, *omne, quod non est ex fide peccatum est*, vt *in cap. fin. cum simil. de præscript.* Denique sufficit communis interpretatio nostrorum Doctorum ad dictas leges regias supra assignatas. ¶ Primo loco, vt euitemus absurdum, repugnantiam & contradictionem cum maiori iure: præsertim cum interpretatio ipsa ex iure & ratione sumatur.

Fit igitur ex supradictis, quod iniurians alterum malo animo indebitè, perperam & sine iusta causa, sed vt propriæ iræ satisfaciat, conueniri potest & condemnari actione iniuriarum extra ordinem, licèt verum crimen obiecerit in iudicio vel extra iudicium, & expediat, vel non Reipublicæ eius manifestatio: non enim veritas conuitij, ipsum conuitiantem eximit à crimine iniuriarum, nec ab eius punitione, vt *suprà* probauimus & probatur *in l. iustissimos, C. de officio rect. prouinciæ, l. 2. C. quando & quib. 4. pars debeatur lib. 10.* & tenent præcitati authores, & Ignat. Salaed. ad Bernardum Diaz *in d. regula 782. col. 2.* & Plaça *de delict. 1. tom. cap. 1 num. 4.* & Azeued. *in præsenti num. 115. cum seqq.* & ita obtinuit praxis, vt prædiximus. 17

Verùm, vt hæc resolutio melius, exactiusque explicetur, & nostra quæstio principalis aptius decidatur: obseruanda sunt, quæ sequuntur tam ex præcedentibus collecta, quàm aliàs.

Primò peccatum quidem esse non omnino ab actione iniuriarum liberum, conuitium assertum in iudicio vel extra etiam verum, cuiusque notitia Reipublicæ interest, animo iniuriandi praua intentione dictum. Nam & si bonum sit, ac Reipublicæ vtile nocentium crimina nota esse, eaque manifestari, prauus tamen animus reuelantis rem efficit iniquam, vt *in d. cum minister relegentes 25. quæst. 5.* Didac. Couar. *d. cap. 11. n. 6. versic. ego quidem primum*, Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *in regul. 784. col. 1.* vnde hic ab iniuriarum actione minimè immunis erit secundum Ægid. Bossium *in titulo de iniurijs, n. 3.* & Couar. *vbi suprà, versic. primum*, post Oldrad. Ioan. Andr. Abb. Roman. & alios supra relatos, & eum eia Didacus Perez *in rubrica, tit. 9 lib. 8. ordin. pag. 217. colum. 1. versic. secun.* 18

Secundò, hoc probandum est, veri criminis exprobatione, cuius reipublicæ interest manifestationem fieri, scelus sin animo iniuriandi, à peccato, & iniuriam actione immunem esse, siue in iudicio, siue extra, id acciderit, ita Bart. & sequacium opinionum interpretandum esse censet Didac. Episcopus *vbi supra, d. n. 6. vers. 2. opinor*, Ignat. etiam *vbi suprà*. 19

Tertio, tunc demum obiectionem veri criminis, & reipublicæ perniciosi, ex iniurioso animo procedere, quando absque vlla causa, vtilitateve ipsius negotij, quod vertitur in iudicio, vel extra contigerit: quod si ex iusta causa, exprobatio facta fuerit, præsumendum erit, non animo iniuriandi id contigisse, vt constat ex additione, Bart. *in d. l. eum, qui nocentem in princip. lit. H. ff. de iniurijs*, & ex pluribus authoribus deducit, & probat Couarr. *vbi supra, versic 3. ad præmissa*, & sequitur Ignat. *vbi suprà*, quod verum est, præterquam si vel ex rixa, aut verbosa litigantium contentione, aut ex aliis coniecturis iudex perpenderit animo iniuriandi, id processisse secundum Couar. *vbi suprà, num. 6. versic. quartum*, & Ignat. etiam *vbi suprà. versic. primo illum.* 20

Facilius tamen præsumitur animus iniuriandi extra iudicium, quàm in iudicio ex veri criminis, aut vitij obiectione, cuius reuelatio vtilis est, vel reipublicæ, vel proximo secundum Couar. *vbi suprà. versic. quintum.* 21

Tametsi reuelatio extra iudicium etiam fie- 22

ri

ri possit absque iniuriarum crimine, eiusque punitione, vel ob ipsius criminosi correctionem, vel reipublicæ, aut proximi necessitatem, aut vtilitatem, cautè tamen id agendum est, vt tutè, & sine peccato id fieri possit: non enim sequitur, actioni iniuriarum locus non est, igitur nec detectio criminis peccatum habet, siquidem crimen occultum, etiamsi probari possit, non est detegendum saltem extra iudicium apud eos, pœnes quos delinquens infamatus non est, si damnum reipublicæ, vel proximi, aliter quam ea reuelatione euitari queat, cum ob solam vtilitatem reipublicæ, vel proximi permissum non sit alterius famam veri criminis reuelatione lædi: hæc namque inconsulta detractio peccatum est, ex quo tenetur, quis famam alterius restituere, secundum D. Thom.& Caiet. 22 *quæst*.62. *art*. 2. *ad secundum*, dum tamen, ne ita famam restituat, vt se mendacem esse profiteatur, ex eisdem,& secundum Maior *in 4 distinct*.15.*quæst*.16. *col*.4. & vtrumque sequitur circumspectissimus, D. Couar *d.num*.6. *versic*.6. resoluens, hoc casu iniuriarum actionem non dari, nisi praua intentione, exprobatio veri criminis fiat, tunc enim peccatum erit, licet ad restitutionem famæ non teneatur cum mendacio, & primum dictum probauit Did. Perez *in rubr.tit*.9. *lib*.8.*ordin.pag* 216. *colum*.2.

23 Quarto obseruandum est, eum, qui verum alterius crimen illi ex iusta causa exprobauerit praua tamen intentione, minimè ab actione iniuriarum liberum esse, imo grauiter peccare, licet ad famæ restitutionem non teneatur, cum ea non oriatur ex vitiosa intentione, ita Adrianus Quodlibet. 11. *lit. R.* quem sequitur Nauar. *in cap. inter verba* 11.*quæst*.3.*corollar*.70. D.Couar. *vbi supra*, *num*.6.*vers*.7.

24 Ex quo deducit Adrian. quod si princeps iustam haberet causam bellum inducendi alicui oppido, vel prouinciæ, si tamen id inferat ex odio, vel rancore, peccat quidem, quia iniquè agit, non tamen contra iustitiam commutatiuam,
25 & ideo damna belli nõ tenebitur restituere. ¶ Deducit secundo Ignat. eadem ratione iudicem, qui iuste deberet Titium in centum condemnare, si tamen id faciat ex odio, inique facere, peccareque, sed quia non iniustè, ad restitutionem non tenerit.

26 Idem erit in quacumque alia sententia iustè proferenda, vel alio quolibet actu iustè gerendo, votoue ferendo contra alterum, licet enim id iuste fieri possit, si tamen ex odio, vel rancore fiat, peccabit hoc faciens contra charitatem ratione mali animi, non tamen contra legem iustitiæ, ac proinde ad restitutionem non tenebitur.

27 Quintò, vt ad nostram quæstionem principalem respondeamus, illud ad praxin & intellectum nostræ l. regiæ. 2. *tit*. 10. *lib*. 8. *noua collect. reg.* summopere probandum erit: pœnam nempe palinodiam canendi, seseque mentitum fuisse asserendi coram iudice, & honestis personis statutam. 1. nostra l. contra eum, qui alteri extra iudicium prauo animo in rixa, manifestam iniuriam inferendi intentione aliquod de contentis in nostra l. conuitium dixerit, tunc demum locum habere, quando quis conuitium falsum obiecit.

Secus verò est dicendum, si præd. conuitium verum sit, siue eius manifestatio vtilis sit reipublicæ, siue non stante enim veritate conuitij non habebit locum præd. pœnam modo relata, *de desdezirse*, vt ex præcedentibus patet: licet extra ordinem is à iudice puniendus sit iniuriarum actione, vt deducitur à mente D. Thomæ 2. 2. *q*. 62. *art*. 2. *ad secundum*, communiter receptis secundum Nauar. *in man. cap*.10 *num*.45. qui & si, qui falso, & iniuste famam alterius abstulit, teneatur restituere famam confitendo se falsum dixisse, tamen, si id fecit verum dicendo, sed iniustè, putà cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum, tunc tenetur ad famæ restitutionem, quantum potest sine mendacio, tamen esset enim mendacium apertum, cum verum est crimen obiectum, dicere obiicientem, falsum dixisse, atque se mentitum fuisse: non enim licet, mentiri etiam pro salute totius mundi, vt affirmant. Sanct. Thom. & reliqui, & in terminis hanc resolutionem modo præcedentem tenet insignis Couar. *vbi sup d. lib*.1. *variar. resolut. cap*. 11 *num*. 6. *versi. primum. & num*.7. *versic. octauo*, & Dominic. à Soto *lib*. 1. *de iustit & Iur. quæst*.6.*art*.3.*pag. mihi* 331.*colum*.1. Nauar. *in man. cap*. 18. *num*. 48 *idem* Sotos *de ration. tegend & deteg. secret. in* 2. *quæst*. 1. *conclus*. 5. *fol*. 9. *col*. 1. & late Petrus Plaza, *d. cap*. 1. *num*. 6. & 7. Ioann. Vañez Parlad. *lib*. 1. *rerum quotid. cap*. 17. *num*. 33. Auiles in *proem. circa pret. num*. 20. *ad fin*. Ignatius Salxedo, in addit. ad Bernard. Diaz *in regul*. 784. *illatione* 5. Alcoxer in *suo confessionario*, *cap*. 22. *fol*. 80. *col*. 1. Eman. Rodrig. *in sua summa*. 1. *tom. cap*. 233. *in tertia conclus*. 3. *in princip*. & plures referens Petrus Nauar. *lib*. 2. *de restitut. cap*.4 *num*. 379. dicens, quod ita fatentur omnes, quos in se legerit id, quod in praxi approbatur, secundum Humad. & Azeued. *vbi supra*, *num*.216. *& seq.* vbique extra ordinem est puniendus: est quam profectò verissima, & communis atque in praxi quotidie recepta hæc doctrina, atque ita proculdubio tenenda, iuxta quam semper soleo consulere: tametsi Greg. Lopez *in d. l*. 1. *gloss. versic. quid tamen tit* 9 *part* 7. de hoc dubitet: & quamuis Anton. Gomez 3. *tom. var resolut. cap*. 6 *de iniuria*, *num*. 1. licet præd. communem sententiam sequatur, quoties expedit reipublicæ manifestari crimen verum obiectio, contrarium probet, si illud crimen non expediat reipublicæ sciri, licet verum sit, nempe vt tunc teneatur canere palinodiam seseque mentitum esse profiteri: quod quidem falsum prorsus est, vt constat ex supradictis, vtroque enim casu probata veritate criminis obiecti indistinctè locum non habet pœna canendi polinodiam, de qua in nostra l. licet aliàs extra ordinem puniendus sit huiusmodi offensor, quod præterea probatur *in l*. 46. *tit*. 1. *pag*. 361. *E diziendo contra otro, que es su sieruo, o lo infamando diziendo del otro mal ante los homes: ca en tales cosas como estas, o en otras semejantes dellas, aquel contra quien son dichas, puede yr al iuez del logar, é pedir que constriña a quel que las dixo, que le faga demanda sobre ellas en juyzio, e que las prueue: o que se desdiga de ello, ò que le faga otra enmienda qual el juzgador entendiere que sera guisada*: Ergo probatis verbis iniuriæ, *no se ha de desdezir*, quod etiam proculdubio indistinctè, & generaliter probatur *in d. l*. 1. *tit*.9 *part* 7. *& l fin. tit*.6. *part*.7. in verbis *suprà*, relatis.

Sextò, vt materia hæc radicitus enucleetur, 28 obseruandum erit, quod si quis famoso, quod aiunt libello, potius quàm iusta delatione, alterius opinionem læserit, vera illius crimina manifestans capitali pœna erit puniendus: oportet namque, idque magis publicæ vtilitati conuenit, viros sceleratos, potius accusationibus ad iudicem

cem deferri, quam famosis libellis extra iudicium in maximam omnium perniciem infamari, & hac ratione optimè procedit decisio text. hoc disponentis *in l. 1. C. de famos. libell.* vt declarat latè, & expressè decidit l. Regia 3. per totam, *titul* 9 *partit.* 7. vbi *in fine*, reddit rationem, quare probatio hac in specie contentorum in libellis infamatoriis admitti non debeat, scilicet. *Porque el mal que los homes dizen vnos de otros por escripto, è por rimas es peor, que aquel que dizen de otra guisa por palabra, porque dura la remembranza de lo pora siempre, si la escriptura no se pierde, mas lo que es dicho de otra guisa por palabra oluidase mas ayna.* Didacus *vbi suprà, d. lib.* 1. *variarum resolut. cap.* 11. *num.* 6. *versiculo secundo*, latiùs Plaça *dicto cap.* 1. *num.* 5. *& cap.* 3 *per totum.* Anton. Gomez 3. *tom. variar resolut. cap.* 6. *de iniur. num.* 1. Iul. Clar. *in practica crimin* §. *final. quæst* 68. *versiculo, libelli famosi*, Farinac. *in quæstionibus criminalib. quæstione* 42. *num.* 11. *cum seqq.* & plurimos alios citat idem Farinac. *dict. 6. tom. quæstione* 105. *num* 241. vbi de communi ex aliorum testimonio testatur, sed *num.* 242 refert alios Doctores tenentes contrariam opinionem, quando libellus famosus continet conuitium, quod expedit Reipublicæ illud sciri & notum esse, vt tunc scilicet veritas conuitij probari excuset, *& num.* 243. *cum sequenti*, agit, an hæc vltima sententia procedat de iure Canonico necne, & referens alias, duas opiniones contrarias in hoc *num.* 244. resoluit (dicant Doctores quidquid velint) semper sibi fuisse durum credere, quod iura ciuilia seu Canonica permittant posse per libellum famosum famæ & honori alterius detrahi, & post detractionem ad effugiendum pœnas possit idem detrahens dicere, se velle probare contenta in libello esse vera: & quod propterea non immeritò ista controuersia fuit sublata per sanctissimum Pontificem Pium V. sua super eius constitutione lata, qua cauetur pœnam libelli famosi locum habere, etiam quod in eo fuerint vera expressa, idem probat *num.* 148. dicens quod ita seruatur in practica, tam de iure ciuili, quàm Canonico.

29 Septimò, ex supradictis apparet puniendum etiam esse eum, qui in iudicio aduersarium infamauerit exprobans illi verum etiam crimen, quod tamen nihil ad propriæ iniuriæ comprobationem, vel defensionem attinet: ex hoc siquidem animus prauus deprehenditur, & ideò iniuriarum actione, is tenetur *l. quisquis, C. de postuland.* nec quicquam refert, expediat Reipublicæ, an non ad crimen manifestari ita D. Couar. *vbi suprà, versiculo tertium*, & Plaça *dicto cap.* 2. *num.* 4. *in* 3. *concl* & Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *in regula* 784. *versiculo secundo*, ex his & Farinac. *vbi suprà d. quæstione* 105. *num.* 239. vbi plures alios citat.

Idem erit etiam, si veri criminis exprobatio in iudicio facta pertineat ad ipsius causæ decisionem, si vel ex rixa, aut verbosa litigantium contentione aut ex aliis coniecturis index collegerit exprobationem huiusmodi animo iniuriandi processisse, secundum Didac. Couar. *vbi suprà, in versiculo* 4. faciliùs tamen animus iniuriandi extra iudicium, quàm in iudicio præsumitur ex veri criminis, aut vitij obiectione, cuius reuelatio vtilis est vel Reipublicæ, vel proximo, secundum eundem Didac. *vbi suprà versiculo, quintum*, & diximus *suprà, num.* 21.

30 Octauò, tandem ex superioribus deducitur minimè esse puniendum illum, qui in iudicio ad repellendum accusatorem, vel testes, defectus, vel crimina obiecerit, dummodo legitimè probet, aliàs secus: is enim non nocendi animo, sed vt propriæ causæ consulat fecisse intelligitur, vt tenet Oldrad. *consil.* 53. consueuit dubitari Ioan. Andr. in addit. Speculat. *titulo de iniur.* est communis, vt plures allegans affirmat Didac. Perez *in l. t. in glossa verbo, sacha ò testigos, col.* 959. *versiculo, postremò, tit.* 4 *lib.* 3. *ordinament.* & Ignat. Salzed. *vbi suprà, versiculo tertio ex hoc deducitur*, & licet de generali consuetudine Regni Franciæ & si nihil probauerit obiiciens crimina contra testes, minimè teneatur secundum Boer. *consilio* 4. *num.* 49. neque vnquam vidisse procedi contra illum qui contra testes crimina, vel alios defectus obiicit in Mediolanensi Ducatu, testetur Iul. Clar. *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *fin. quæst.* 53. & communem plurimos referens Farinac. *vbi suprà, num.* 253.

In Hispaniarum tamen Regnis praxis forensis communem prædictum sententiam recipit, secundum Ignat. Salzed. *vbi suprà* eritque vtile protestari in hac specie de animo non iniuriandi, vt per doctores vbi supra præcipuè Gutier. & alios *in l fin ff. quod quisque iur.* & Socin. *consil.* 118. *num.* 5. *lib.* 1. vbi præfatam sententiam dicit communem & veram & Petr. Gregor. *in syntagm iur. vniuers. par.* 3. *lib.* 38. *cap.* 5. *num.* 6. aduersus alios tenentes sufficere præd. protestationem, licet non probetur obiectus protestatio, ergo sine probatione non releuauit, vt constat ex plerisque & Socin. *d. consil.* 118. *col.* 3. & 4. & est verior & communis plures referens probat & testatur Farinat. *vbi supra d. q.* 105. *num.* 236. *cum seqq.*

Hinc etiam est, quod aduocatus seu pars obiiciens defectus aduersus electum, vt impediatur electio, vel vt repellatur à iudicio, quia est excommunicatus; si probet coniecta, non tenebitur actione iniuriarum, quia id facit iure permittente pro sua vel sui clientuli defensione, vt in specie probat Didac. Perez *in rubrica tit.* 9. *lib.* 8. *ordinamenti pag.* 216. *col.* 1. *circa fin. versic. ex quo infertur*, idem asserens respectu repulsarum coniecturarum contra testes, de quo *suprà.* 31

SVMMARIVM.

1 *Famæ restitutio, quomodo sit facienda ei, cui animo iniuriandi verum crimen obiectum fuit; & numeris sequentibus.*

QVÆSTIO CXXIII.

De restitutione famæ infamato facienda de vero crimine.

QVARO modo, in quæstione præcedenti resoluimus eum, qui verum crimen alteri obiecerit animo iniuriandi, siue in iudicio, vel extra probata veritate criminis, non teneri palinodiam canere confitendum se falsum dixisse, aut mentitum fuisse, sed teneri ad famæ restitutionem, & nunc opportunè hæc quæstio exposcit, quomodo in hac specie famam restitui oporteat, vt conscientiæ consulatur & satisfiat? pro eius introductione, atque intellectu obseruandum est, nos hic agere, quando proditur crimen alterius occultum, quod est verum; nam si 1

si est publicum & notum his, coram quibus dictum fuit, quamuis prauo animo iniuriandi, iam non dicitur occultum prodi, nec detegi, ac proinde licet peccatum admittatur, propter malum animum, vt *in quæst. præd.* resoluimus, nulla tamen famæ restitutio est facienda, cum ea non sit sublata per crimen verum prolatum notum illis, coram quibus dictum fuit: & ita sunt intelligenda quæ sequuntur: hoc sic præhabito in quæstione præmissa.

2 Diuus Thomas 2. 2. *quæst. 62. art. 2. ad secundum*, à nobis sæpè *in quæstione præcedenti*, allegatus in hac materia in tertio membro suæ distinctionis inquit: quod quando quis alteri famam abstulit verum dicendo, sed iniustè: puta cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum tenetur ad restitutionem famæ, quantum potest, sine mendacio tamen, vtpote quod dicat se malum dixisse, vel quod iniustè eum diffamauerit. vel si non possit famam restituere, debet eum aliter compensare, sicut & in aliis dictum est, idem D. Thom. *in quarta sentent. distinctione 15. quæst. 1. art. 5. ad secundum*, & Scotus *eadem dist. quæst. 4.* & D. Thom. est communiter receptus in hoc secundum Nauar. *in man. cap. 18. num. 15.* & omnes ferè antiqui idem indicarunt, secundum magist. Michael Salon *de iust. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 62. art. 2. de restitutione famæ controuers. 15. col. 677. versic.* Diuus Thomas vbi quod secundum eos debet huiusmodi infamans adire eos, apud quos occultum fratris sui delictum propalauit, & affirmare, quod modo retulimus ex D. Thom. cuius in hoc doctrinam citat & sequitur etiam D. Couar. *lib. 2. var. resol. cap. 11. num. 6. sub vers. sextum*, & Greg. Lop. *in l. 1. gl. magna vers. in seguida, tit. 9. part. 7.* & Auiles *in proœm. circa Prætorem gl. 1. num. 20. ad fin.* Ignat. Salzed. in addit. ad Bern. Diaz *in reg. 784.* ille scilicet est communis vt plures allegans testatur Petr. Nauar. *restit. lib. 2. cap. 4. n. 378. cum seq.*

3 Hostiens. verò *in summa de pœnit. & remiss. in versiculo, quid de accusatore*: inquit hoc non sufficere. Quinimò Caietan. super D. Thom. *dicto articulo 2. ad secundum*, & post eum cæteri censent: quod si illi, coram quibus præd. famæ restitutio facienda est, sunt personæ, aliquid ingenij, & notitiæ de modo restituendi famam, habentes, talis restitutio non est facienda, quia magis esset confirmatio primi dicti, quàm restitutio famæ, sicque citius & sæpius nocebit, quod omnes posteriores sequuntur.

4 Quare Ioan. Maior *in 4. distinct. 15. quæst. 16. colum. 4.* asserit, oportere & satis esse, ita dicere: quando tale delictum de tali dixi illud verum existimabam, sed adhibita postea diligentia inueni me praue loquutum.

5 Hic tamen modus, licet apud rusticos & simplices vtilis sit, & sufficiens, quia sine mendacio: eo namque audito credent, nisi sint sagaces & perspicui (vt plerique hodie præcipuè in similibus noxiis & malitiis sunt) credent fratrem illum, nihil tale commisisse: attamen apud sapientes prudentes & doctos viros, potius est confirmatio præcedentis dicti, & commemoratio iniuriæ illatæ, quàm retractatio seu honoris restitutio, vt dicebamus cum Caietano de priori modo restituendi famam: homines enim, vel mediocriter i[illegible]uti, cum intelligant eum, qui falsum crimen fratri imposuit, teneri ad se ipsum apertè retractandum, & affirmandum se esse mentitum, videntes illum infamatorem hoc non facere, sed illud tantum vidisse, se iniquè & iniustè fuisse loquutum, vt per Diuum Thomam vel id, quod Maior asserebat, firmi[illegible] credent, verum esse delictum illud, quod antea de fratre illo retulerat, vel illi obiecerat in opprobrium: quare prædictos duos modos restituendi famam proximi in nostra specie, non probant recentiores vt constat ex ipsis.

Similiter, nec tertium dicentium, debere infamatorem tunc vti amphibologicis verbis, vt sic ipse non mentiatur, & tamen alij arbitrari possunt fuisse mentitum, quoniam eodem morbo laborat hic modus, quo priores, & reuera, præterquam, quod hoc genus mendacij esset, nihil veritatis afferret. 6

Quare obtinuit apud modernos alius quartus modus huiusmodi, vt infamator coram eis, apud quos proximum sic diffamauit, debet tacendo de priori dicto (hoc est) consilio, laudare (cum veritate tamen) personam illam à se sic offensam, pluries declarando, vel asserendo, quod credat ipsum virum bonum, & curare, vt sic habeatur ab illis: cautè tamen, ne videatur hoc facere pro restitutione, quia alias esset infamiæ confirmatio, seu reiteratio: & quamuis inde alij, eo quod non se retractat, cogn[illegible] verum non tamen amplius ipse facere val[illegible] huiusmodi author fuit Caietan. vbi supra versiculo in eadem responsione ad secundum: sequitur Dominicus à Soto *de iustitia & iure, lib. 4. quæstione 6. artic. 3. in quarto argumento in versiculo, sed reuera*, ibi: ob idque idem Soto *de ratione tegend. & detegend. secret. quæstione secunda primi membri fol. 9. column. 1. in quinta conclusione*, & Nauar. *in manual. dicto cap. 18. sub num. 45. versiculo, qui modus, ibi*, apud quos præstàter Cordoua & Mercado relati à Petro Nauarra *lib. 2. de restitutione cap. 4. num. 379.* estque hic modus magis receptus à Doctoribus recentioribus secundum Magistrum Salon *vbi supra, column. 678. versiculo* Caietanus hic *iuncta. column. 683. in versiculo, ex his modis*: & hic modus restituendi famam in hac specie videtur magis idoneus, secundum Ludouic. Carbo *de restitut. quæst. 18 versic. 4. conclusio, pag. 112.* 7

Verum, quod ego colligo, primus modus Diui Thomæ supra relatus communis omnium propè antiquorum est, & magis receptus, is quam verissimus & sufficiens, nisi malitia hominum creuisset quapropter & si eum non reiiciam, imò credo eum, qui eo vsus fuerit tutum remanere in conscientia. 8

Modus Caietani & sequacium prænarratus receptus videtur à recentioribus & magis conueniens, nec non & satisfactorius, ac proinde probabilior; tametsi eum improbet Salon *vbi supra dicta col. 678. ad fin.* sed quod sit magis idoneus, affirmat Carbo *de restit. quæst. 18. col. 4.*

Sed post antiquos & recentiores Theologos, insurrexerunt nouissimi alij, qui nimis acientes ingenium, censent hunc infamatorem, de quo agimus, debere his, quibus occultum fratris delictum iniquè reuelauit, affirmare se falsum & mendacium dixisse, quod probare ex sequentibus nituntur. 9

Primò, quia diuersa sunt, affirmare fratrem, nihil tale fecisse: & affirmare, se falsum, & mendacium protulisse. Primum namque nullo modo licet affirmare, cum verè id fecerit frater, secundum verò bene licet, quia non est mentiri, sed verum asserere, licet vtatur verbis æquiuocis & ambiguis: cum enim ali[illegible] iure potest, vel debet occultare aliquam veritatem, 11

eodem

eodem iure licet illi vti prædictis verbis ambiguis & æquiuocis quibus in medium prolatis, propter varios illorum sensus, veritas illa occultatur absque mendacio, acceptis quidem in alio sensu ab audientibus, quam à dicente proferuntur, qui est etiam verus quoad ipsum proferentem, exemplò rei contra ordinem iuris interrogati, nec non & testis, qui contra iuris ordinem compellitur testimonium dicere: in vero delicto fratris possunt enim huiusmodi vti verbis ambiguis, quibus ab ipsis in vno sensu, sed vero prolatis decipiant iudicem alio sensu illa accipientem, vt late resoluimus *suprà alia quæstione.* Similiter in confessario, qui à tyranno cogetur reuelare confessionem aliquam, idem probandum; nec non in clerico, qui à iudice cogeretur dicere testimonium in causa sanguinis: & in huiuscemodi deceptionibus non mentitur, qui ita loquitur, cum verba ipsa in aliquo sensu sint vera, nec ipse decipit audientem cum non tenetur illi aperire veritatem, sed occultare potius, & audiens se ipsum decipit accipiens illa in alium sensum, cui non tenetur illa verba proferens se conformare: ergo cum infamator teneatur fratri suo famam restituere commodiori via, quæ potest absque mendacio vt per D. Thom. *vbi supra*, communiter receptum, & nulla alia melior sit hac, vt patet ex prædictis: ergò hæc est adimplenda & iniungenda.

12 Secundum & clarius huius opinionis fundamentum est, huiusmodi: quemadmodum duplex est verum, aliud speculatiuum, & aliud practicum: speculatiuum, quod consistit in adæquatione rei ad intellectum: ab eo enim quod res est, vel non est, conceptio intellectus nostri sicut & oratio dicitur vera, vel falsa: practicum autem verum est, quod consistit in adæquatione iudicij, vel operis ad voluntatem recta ratione gubernatam, circa quod verum versatur prudentia, vt docet Aristot. 6. *ethic. c. 2.*

13 Ita quoque duplex est falsum, vel mendacium, aliud speculatiuum, quod consistit in dissonantia rei ad intellectum, vnde prodiit illud proloquium, intellectus intelligens, vel iudicans aliter, quàm res est, fallitur: practicum verò falsum vel mendacium dicitur, quod consistit in dissonantia rei, vel actus ad voluntatem recta ratione gubernatam, consonatque cum appetitu prauo, in quo falsum inclinat ex eodem Aristotele: vnde opus, vel dictum iniquum, & contra rectam voluntatem & rationem dicitur verè falsum practicum: ergo iuxta hanc distinctionem falsi speculatiui & practici, potest excusari à mendacio huiusmodi infamator, dicendo se falsum dixisse, nempe reuelando prius crimen occultum fratris iniustè, quamuis verum commisit falsum practicum, licet speculatiuè dixerit verum: & quando ad restituendam famam, affirmauit se falsum & mendacium protulisse non mentitur, sed asserit verum, cum eius dictum præcedens, quo eum infamauerat fuerit iniquum, & omnis iniquitas sit falsum practicum: sunt enim innumera loca sacræ Scripturæ, in quibus veritas pro bono opere, & falsitas & mendacium pro peccato sumitur, quæ congerit Salon *vbi supra, colum.* 681.

His fundamentis fertur hanc nouissimam opinionem, probasse Melchior Cano in lectura dicti articuli D. Thomæ & patre Manso, dum eundem Compluti explicaret, & alios doctissimis viris teste Salon *vbi suprà, column.* 679. vbi *& in sequentibus* eam latius comprobat, eandem

Praxis Criminalis.

nouissimè sequitur alius allegans Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1. *tom. cap* 233. *conclus.* 2. *num.* 3. dicens, *que puede este tal infamador dezir que mintio, entendiendo que salio fuera de los terminos de la ley diuina y natural, como aca soliemos dezir, à fulano se le mintio el braço, que quiere dezir que se le desconcerto, y salio de su natural encaxe, y que assi lo explico y defendio publicamente en vn acto mayor el padre fray Luys de Leon, presidiendo en el en la Vniuersidad de Salamanca, y que arguyendo contra el todos los Maestros que estauan presentes, especialmente fray Bartolome de Medina se conuencio y confesso publicamente, que el dicho presidente tenia razon, y lo puso despues en su* Summa lib. 1. cap. 14. §. 30. & §. 31. versiculo *cabeça* 7. regula 4. *y que la sigue Nauarra, confirmandola con algunas razones muy doctas, lib.* 2. *de restitutione cap.* 4. *numer.* 579. *cum sequentibus, y el padre. Enriquez en su Summa lib.* 2. *de pœnitentia cap.* 12. *n.* 6. qui idem probant.

Mihi autem nouissimo, & minimo Scriptorum, hæc vltima opinio salua eius authorum pace, non placet, quin potius videtur speculatiua & in scholis, actisque publicis substentabilis, non verò tenenda in actu practico, aut consulenda à confessariis, ne suos pœnitentes faciant infamari de mendacio ex sequentibus. 14

Primò quoniam negari non potest esse hanc postremam opinionem contra doctrinam communem & receptissimam D. Thomæ *in* 2. 2. *quæstione* 62. *art.* 2. *ad secundum*, vt *in quæst. proximè præcedens*, asseruimus, atque latè probauimus, asserentis illum modum restituendi famam, affirmando, se dixisse falsum, illi tantum infamatori tribui, qui alteri crimen aliquod falso imposuit, non verò illi, qui verum, quamuis inique reuelauit, at si iste modus in hac vltima specie esset accommodatus; docuisset illum Sanctus Thom. cùm optime sciret distinctionem falsi speculatiui, & practici, cum ergo illum non docuerit, sed potius indistincte contrarium, nempè restituendam esse aliter famam, modo, quo præ diximus in principio huius quæstionis, sine mendacio tamen, vt idem Diuus Thomas exprimit communiter quoque receptus; ergo opinio hæc nouissima sustineri non potest.

Nec quicquam præstat solutio & responsio ad hoc primum fundamentum a nouissimis præstita, nempè asserendo infamatori, se protulisse falsum eo modo, quo ipsi exponunt, vt supra in secundo fundamento suæ opinionis: nullum, vt constat, dici mendacium, imò verè loquitur: nec quis docet Sanctus Thomas, quod prædiximus de modo restituendi famam, falsum infamatorem, sequitur, non licere infamatori, qui verum inique detexerit, dicere, se falsum dixisse, quia Diuus Thomas in hoc proposuit doctrinam suo tantum tempore receptam.

Non obstat inquam hoc: quia in primis, quatenus attinet ad primam partem huius responsionis diluitur faciliter, considerando, quod secundum puritatem: sinceritatem atque integritatem & communem sensum verborum prolatorum in rei veritate non benè se compatiuntur, aliquem esse verè criminosum, & qui hoc protulit cum veritate dicere postea sine corruptione ipsius, falsum in hoc se prius dixisse, vt patet ad oculum: at verò illud de falso speculatiuo, & falso practico, magis menti, quam verbis conuenit, estque præuaricare, atque adulterari proprium sonitum verborum, & viis & modis

exquisitis illudere, atque subterfugere eorum propriam significationem: quod si adhuc concedamus præd. distinctionem, potius subtilis speculatiua & metaphysica est, quàm practica & existens.

Denique, quantum ad secundam partem responsionis, benè constat ex ea insufficientem esse, quando quidem solum concludit D. Thomas tantum proposuisse doctrinam suo tempore receptam: nam cum ipsa in se vera sit, dicere prius verum, & postea illud retractare, quid quæso est quam repugnantia expressa, duo enim contradictoria in sensu perfecto non possunt esse simul vera: & tandem cum suo tempore & posteà vsque modo sit recepta, non licet ab ea, per nouas & periculosas, vel saltem contra communem sensum & sonitum verborum adinuentiones, recedere.

Secundo contra præd. nouissimorum opin. moueor, quoniam, si ea vera foret, sequeretur inde nullum esse discrimen inter restitutionem famæ falso & verè ablatæ, sed iniquè læsæ, hoc tamen est absurdum, ergo, &c. Nec obstat si respondeatur huic fundamento, aliquod nempè esse discrimen: nam qui falso infamauit, debet dicere aperte se esse mentitum & infamatum nihil tale commisisse: in secundo vero casu infamator tantum debet dicere, se falsum protulisse: siquidem, idem est vtrumque, & præterea in priori casu, non est amplius dicendum, quam quod falso dixit, vt per Sanctum Thomam & omnes, quia in hoc reliquum subincluditur, sicut in secundo casu: nec persistat aliquis dicendo, nihil interesse quod vtroque casu eadem restitutio famæ iniungatur, hoc enim, quantum distet ab ipsa veritate, quilibet sanæ mentis iudicare facile poterit: siquidem tantum distat inter hos casus, quantum verum à falso

Tertiò ex eo prædicta nouissima sententia confunditur, quod secundum eam confundatur etiam restitutio famæ vtroque casu, si promiscuè in vtroque eodem modo restitui debet. Quinimo apud Theologos peritos, qui hanc doctrinam nouam callent, & omnes eorum auditores & rectores, quin etiam & penes cæteros homines, qui à peritis edocentur, & in dies magis & plures per eius promulgationem edocebuntur, non erit sufficiens prædicta satisfactio retractationis, cum possint intellegere, & intelligant, semper esse adinuentam & confictam ad satisfaciendum verbis, non verò re ipsa, & sic subterfugium esset potius, quam realis satisfactio, ac proinde infamatum verè crimen illud commisisse, non obstante prædicta satisfactione, sicque penes eos remanebit etiam infamatus, tandem non distinguetur vera satisfactio à conficta & confusio vtriusque fiet, quod est perniciosissimum in Respublica Christiana.

Nec quicquam valet solutio prætensa ad hoc fundamentum, siquidem ex eo iam vides, plurimos etiam indoctos eandem euasionem scituros: denique non obstat, quod vir Theologus quamuis hoc calleat, teneatur in conscientia suspendere actum & iudicium, an infamatus commiserit tale crimen, vel non: quod si aliud faciat contra infamatum, hoc malitiæ ipsius imputetur, infamatus namque iam fecit, quod in se est: quoniam negari non potest, quin hoc sit, laqueum iniicere Theologis, nouis atque nociuis excogitationibus: hoc autem non licet.

Quarto, aduersus præfatam nouissimorum opinionem considero, & quidem vrgentissimè quod communiter infamati remanebunt prædicti infamatores, dicendo se falsum dixisse cum tamen aliàs iuxta solidam & veram Theologiam minimè teneantur affirmare se falsum dixisse, nec mentitos fuisse, quando crimen obiectum, siuè conuitium est verum, ac proinde excluderentur à dignitatibus & officiis publicis, & à testimonio ferendo in causis iudicialibus, hoc autem, quantum abhorreat à recta & naturali ratione nemo ignorat: præsertim inter Hispanos, apud quos est notabilissima infamia quem se retractare, ac dicere falsum se prius dixisse, & haberi pro mendace, eliget siquidem vir honestus & grauis, quoduis aliud crimen de ipso potius dici, quam quod si retractauerit hoc est, *que se desdixo*, quod autem sit reputata communiter pro maxima infamia hæc scilicet, *desdezirse vn hombre honrado, diziendo que mintio, ò dixo falso en tal afrenta que dixo, ò hizo a otro*. apertum est, & illa dicitur infamia facti, quæ pro tali communiter reputatur, vt quam plurimus probari potest: ergo habemus intentum.

Nec satisfacit responsio à contrariæ partis authoribus, huic fundamento accommodata, quæ habet quod quando ipse restituens famam, periclitatur de maiori infamia standum est arbitrio prudentum & compensata æqualitate famæ vtriusque esse iudicandum.

Hæc namque euasio secum trahit infirmitatem responsionis, innuitque clarè vim argumenti contra se, si quidem diuersa causa est veri criminis exprobatio, de quo hic agimus, à falso de quo hic non agimus.

Denique & quinto, non parum conducit, perpendere nullo iure caueri, nec saltem aliquo solido fundamento probari posse, quod exprobans verum crimen alteri, teneatur coram eisdem affirmare se falsum dixisse: quare igitur ex capite ferè cum tam graui damno inducenda est obligatio adeo pœnalis restituendi famam, recedendo à communi doctrina S. Thomæ communis omnium magistri, & reliquorum?

Sexto in summa, moueor: quia vtcumque sit, cum verum dixerit infamator, quamuis iniquè: dicere posteà, falsum dixi, directa profecto contradictio verbalis atque literalis est, secundum communem verborum sensum & intellectum, vt patet, qui in iudicando attendendus est *cap. ex litteris el primero, de sponsalibus*, ibi, *ad communem verbi intelligentiam recurratur*: congerit plurimos in proposito Mexia *in lib. regia Toleti, de los terminos, in primo fundamento secunda partis num. 6. cum sequentibus*, ac proinde nullo modo consulenda, nisi malueris plures receptissimas & veras sanctorum Doctorum transgredi, vt offenso plus debito consulas & animum pœnitentem graues, & anxiorem dimittas, & ipse nolit huiusmodi pœnitentiam & satisfactionem acceptare, sed potius se cum doctrina Sancti Thomæ, vel Caietani & sequacium magis recepta confirmare: quis condemnauit, hunc confitentem nullus profecto: ergo nouissima præfata opinio contraria, illusoria est non solum, sed imò etiam maximè nociua obedientibus. Finem denique facio huic disputationi asserendo, fugiendum esse in praxi ab hac nouissimorum opinione, tanquam rigida, periculosa & non firma: & doctrinis variis & peregrinis nolite abduci, vt aliàs inquit Apost. Paul. ad Hæbr. c. 13.

Non obstat primum fundamentum partis contrariæ,

contrariæ,

tratiæ, quoniam negamus esse verba ambigua, dicere & affirmare infamatorem se falsum dixisse, quia imò sunt verba clara contradictoria conuitij veri præcedentis maxime secundum communem sensum & intellectum verborum, qui est attendendus, vt probauimus: neque obstat, quod reus præter iuris ordinem & inique à iudice interrogatus, an crimen commiserit, possit verbis ambiguis respundere: quod si iterum vrgeatur à iudice clare respondere; posse directè negare crimen occultum à se commissum, absque mendacio, intelligendo eo modo, quo iudex interrogat iniuste, vt resoluimus supradicta quæstione: id enim ideò procedit, quia reus eo casu non habet aliam viam qua à iudice inique interrogatus euadat: at in nostra specie, sunt alij modi restituendi famam conuenientiores absque mendacio, de quibus supra.

15 Secundum fundamentum partis contrariæ ex superioribus iam diluitur.

Tenebitur præterea huiusmodi infamator veri criminis occulti de damno dato, ei cuius famam vulnerauit, nempè, si causa illius iniuriæ aliquam iacturam suorum bonorum fecit, non tamen integram ac si per mendacium eum infamasset, sed ad arbitrium sapientium prudentiumque virorum, secundum Dominic. à Soto *vbi suprà, dict. lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 6. art 3. ad quartum argumentum* ibi: *at vero*, cuius ratio esse potest, quia causa præcipua damni non est reuelatione criminis illius, sed crimen illud reuelatum à reo commissum, reuelatio namque tantum fuit causa, sine qua non, cum ergo causa præcipua non sit reuelatio illius criminis, sed ipsummet crimen non debet ille infamator integrum restituere: quia vero nisi ille reuelasset non fuisset damnum sequutum, tenebitur restituere partem aliquam damnorum inde sequutorum, & Sotum in hoc multi sequuntur, estque probabilis opinio secundum Salon infra citandum.

Contrariam tamen sententiam in hoc, imò quod huiusmodi infamator veri criminis teneatur ad restitutionem integri damni sicut falso infamans probauit Nauar. *in man. c. 18. n. 45. ad fin.* dicens non videri tutum, quod affirmauit Soto in contrarium, quia licet hic plus peccet, non tamen plus nocet quàm ille: at restitutio cum sit actus iustitiæ potius respicit nocumentum quàm modum nocendi: & hæc opinio Nauarri probabilior videtur Saloni *de iustitia & iure, in* 2. 2. D. Thom. *quæst.* 61 *art. 2. controuers.* 20. *col.* 700. dicens, quod aliquando placuit sibi illa opinio Soti & quod vtraque est probabilis: attamen hæc probabilior: eandem Nauarri sententiam sequitur & probat Ludouic. Carbo *de restitutione, quæst.* 18, *in quinta conclusione versiculo, quòd verè*, & Petrus Nauar. *lib. 2. de restitut. cap. 4. num.* 384. & Emanuel Rodrig. *in sua Summa* 1. *tom. c.* 233. *conclus. 6. n. 7.* & ita videtur mihi tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians mulierem nuptam vocando eam adulteram, quæ verè talis erat vel maritum cucurbitam vel riualem an admittatur pro sua defensione ad id probandum & numeris sequentibus, vbi qua pœna sit puniendus & num. 7. quid quando mulierem nuptam, quæ ante matrimonium fuit meretrix, vocauit meretricem? & num. 8.*

9 *Vocans filium legitimum meretricis filium, eo quod mater vidua sit meretrix, tenetur actione iniuriarum.*

10 *Infamans aliquem de crimine iam remisso per principem, tenetur ei actione iniuriarum.*

De vocante mulierem nuptam, adulteram, vel eius maritum cucurbitam, vel riualem volente id probare, an sit admittendus?

QVÆSTIO CXXV.

QVÆRO etiam in consequentia eorum, quæ *in quæstione proximè præcedenti* resoluimus, an idem sit dicendum, si quis eam, quæ verè erat adultera, vocauit adulteram, vel eius virum cucurbitam, vel riualem, & velit hoc probare, an sit audiendus, atque admittendus, quodque si probet, excusetur ab iniuria & à pœna recantandi palinodiam de qua in hac nostra l. regia 2. *titulo de las injurias y denuestos, l. 8. nou. collect. regiæ?* 1

In hac quæstione primum nostratum inuenio Gregor Lopez, *in l. 1. in gloss. magna, super verb. que es verdad, vers. quid tamen*, eam tangentem, sed maximè dubitantem.

Primò, an huiusmodi iniurians sit admittendus ad probationem dicti conuitij.

Secundò, an huiusmodi conuitians sit condemnandus pœna contradictionis, de qua in hac l. namque alias puniatur, asserit videri in dubium, quinimo est doctrina certa, vt extra ordinem puniatur, etiam si verum dixerit, vt resoluimus *supra in quæstione proximè præcedente*, & ad Greg. Lopez, *in præd. loco* remittit lectores Parladur. *rerum quot. lib. 1. c. 17. num. 34.*

Circa primum existimat Greg. Lopez *vbi suprà*, non videri debere admitti reum ad probationem d. conuitij, ex quo probatum non releuaret, præcipuè stantibus legibus huius regni, quibus cauetur, quod marito nolente vxorem accusare extraneus ad id non admittatur, de quo *suprà* latè egimus *alia q.* ergo nec maritus potest accusare de eo quod retinet adulteram, prout contingeret saltem per indirectum, si hic conuitiator admitteretur ad probandum dictum conuitium: accedat, quod quando agitur de honore, vel infamia matrimonij, nullus sine consensu mariti admitti debet ad probandum id, quod ipsum matrimonium infœdaret, vt ibidem diximus: denique Reipublicæ nihil interest huius criminis manifestatio, ergo eius probatio admitti non debet, quia non releuat probantem iuxta distinctionem Bart. communiter approbatam *in l. eum, qui nocentem in princip. ff. de iniur.* de qua *sup. quæst.* 124. *n.* 4. eandem opinionem tenet D. Azeued. *in d. l. 2. n. 45. & 46. tit. de las iniurias, hoc lib.* 8.

Nihilominus tamen in puncto (quod aiunt) iuris verior videtur contraria sententia, imo quod in specie præmissa reus admittendus sit ad probandam veritatem conuitij: primò, quia hæc probatio est necessaria pro defensione honoris iniuriantis, patet; quia probata veritate conuitij non debet ipse reus condemnari, vt canat palinodiam, nec dicere se mentitum fuisse, cum verum dixerit, vt resoluimus cum communi, & verissima 2

sententia *in q. proximè praeced.* ergo reo non est auferenda defensio necessaria, est de iure naturali.

Secundò, quia licet actor etiam agit de proprio honore conseruando, vt reus; nihilominus in pari causa, potius videtur fauendum reo accusato, qui inuitus in iudicio premitur, & in vinculis detinetur, quam accusatori, qui spontaneè agit, quod si sibi expedit accusare, vt suo honori consulat, sibi imputet, ac reum prouocet ad iudicium, & reus coactus agat de suo honore etiam conseruando secundum veritatem, quam habet opus probare facto accusatoris: & praetereà, ne reus cogatur dicere mendacium, si probatio non admitteretur, prout diceret in praefata specie, si coactus palinodiam caneret: at mendacium pro salute totius mundi nequaquam dicendum est, vt praediximus ergo, &c.

Tertiò, quia leges regiae *suprà* in contrarium allegatae non obstant, quia loquuntur respectu accusationis adulterij: nemo enim praeter maritum potest de adulterio hodie iure nouissimo accusare, nec iudex ex officio super causa adulterij inquirere aut procedere: at hic non agimus de accusatione, nec de inquisitione adulterij ad illum effectum, de quo leges Regiae loquuntur, sed tantum ad defensionem rei accusati ab ipsomet marito, ne compellatur palinodiam canere, seseque mentitum fuisse affirmare contra veritatem; hoc autem fieri non potest, absque eo quod ad probandum admittatur reus, ergo casus hic tamquam omissus remanet sub dispositione iurisconsult. quod habet, vt reus possit in iudicio probare conuitium à se in alterum obiectum animo iniuriandi, vt à poena liberetur, vt *in l. eum, qui nocentem in princip. ff. de in iure. & in l. fin. circa fin. titul. 6. & in l. 1. ad fin. & l. 5. tit. 9. partita 7. ergo* admittendus est offensor hic, de quo agimus, ad probationem veritatis conuitij, quando quidem ea probat liberatione à poena propriae contradictionis, licèt aliàs extra ordinem puniri possit pro malo animo, & indebita exprobatione contra ordinem debitum, & sine causa.

3 Caueant tamen iudices summopere, ne passim, & indistinctè hoc admittant, sed cum nimia cautela, & vbi aliàs ob id non timeatur periculum vitae mulieris, & adulteri, si adulterium probetur, cum agatur de honore mariti, ac matrimonij, & deinde maximum malum futurum speretur, & sic periculo res est plena: Pensabit igitur rectus, ac prudens iudex, attenta personarum qualitate, aliisque pensandis, vtrum, id eo cedere debeat, necne, deteriora inde contingant, & vtrum stante praed. periculo; expediat potius seorsum in camera occultè sine tabellione recipere probationes in actis publicis non ponendas, vt iuxta eas possit iudicare afferendo in sententia *iustis de causis animum meum mouentibus*, & si appelletur à sua sententia mittat eas secreto ad iudices superiores, de causa cognituros, vt eam confirment, vel id omninò omittere iuxta consilium Bernard. Diaz de Luço *in sua practic. crimin. canonica, cap. 85. adulterij, num. 6.* dum agit de clerico adultero, an iudex Ecclesiasticus possit eum punire, & quomodo tunc contra eum procedere debeat, vt euitetur periculum vindictae mariti, de quo *infrà* agemus alia *quaest.*

4 Quoad secundum dubium, an huiusmodi conuitiator probata veritate conuitij à se obiecta in praemissa specie debeat condemnari in poena ordinaria nostrae l. Regiae nempe, *quae se desdiga* extra inquit Gregor. Lopez, quod semper fuit dubius, ex eo quod lex nostra tendit ad restitutionem famae, & loquitur, quando, quis per mendacium praedicta conuitia seu alterum eorum in alium obiecerit, vt ea ex patet in litera, & in eius exemplis, & quia non praesumitur, quod lex velit docere mentiri, seu condemnare ad mentiendum, & dicendum id, quod veritati est contrarium.

Facit Doctrina Andreae de Ysernia *in §. iniuria de pace iuramento firmando in versicul. secundo*, quem superius citauerat Gregor. Lopez ad hoc, quod vocans aliquem cucurbitam, vel ribaldum; id probans, non tenetur actione iniuriarum, quamuis indubium sit, debere saltem extra ordinem puniri, vt in *quaest. praecedenti* resoluimus. 5

Ego autem indubium esse existimo cum communi, vt in hac specie; minimè teneatur offensor, si probet adulterium, palinodiam canere, ac proinde minimè ad id erit condemnandus, neque vt se mentitum fuisse dicat, vt in *quaestione praecedenti* resoluimus: sed tenebitur tenere, quod ibidem diximus, & ita est tenendum, quicquid aliud censeat Didacus Perez *in d. l. 2. titul 9. lib 8 ordinament. pagin 129 columna 2. glossa, marido puta*, intelligens, hanc nostram l. procedere, etiam si iniiciens vxori verbum iniuriosum adulterij, vellet id probare, & adhuc probet, nam secundum eum non excusaretur ab iniuria, & tenebitur per hanc l. quae generaliter conuitiantem mulierem nuptam punit: nisi probasset in simul, quod maritus erat sciens, & patronus turpitudinis: hallucinatus, si quidem author hic in hoc, nec ea dictus considerauit, vt debuit, siquidem absurdissimum est, & contra veram rationem, cum qui verum conuitium alteri obiecit, vtcumque sit, condemnari, vt palinodiam cantet, seseque mentitum fuisse asserere, cum veritatem dixerit: tametsi aliàs extra ordinem actione iniuriarum teneatur, & condemnandus sit propter malum animum, quem habuit iniuriandi, & iniuriam, quam intulit matrimonio iniustè, non tamen, in poena contradictionis, de qua in nostra lege, quod ipsa scilicet poena repugnat, & se non compatitur, cum veritate conuitij probata. 6

Sed quid, si mulierem nuptam, quae antequam contraheret matrimonium, fuit meretrix, vocet, quis Meretricem, an teneatur actione iniuriarum, & puniatur poena nostrae legis secundae, vt debeat se retractare, & mentitum fuisse affirmare? Lucas de *Pena in l. erras, versiculo septimo quaeritur, C. de Castrens. peculio, lib. 12.* tenet, illum actione Iniuriarum minimè teneri, quia licet intermissa sit turpitudo, non tamen est abolita *l. palam §. 1. ff. de ritu nupt.* sed hoc durum sibi videri inquit Gregor. Lopez, *in l. 1. gloss. mag. ad fin. tit. 9. part. 7.* & quod saltem puniretur extra ordinem. 7

Ego verò in hac re ita censeo distinguendum, vt si quidem, conuitium hoc expressè referretur ad tempus praeteritum ante matrimonium huius mulieris, quo verè meretrix fuit, & sic, quando erat soluta, verbi gratia: si diceretur conuitium, quod ante matrimonium fuit Meretrix, hoc est, *Puta*, & hoc verum esse probetur tunc quidem nullo modo, esset condemnandus conuitiator hic in poenam canendi palinodiam de qua in hac nostra l. Regia, tametsi aliàs propter malum animum extra ordinem puniri debeat arbitrio iudicis. 8

Si

Si verò mulieri nuptæ bonæ famæ simpliciter conuitio exprobaretur, hoc verbum, *Puta*: aliud est dicendum, quoniam tunc loquitur expresse lex nostra, ibi, *ò à muger que tenga marido puta* Vnde cum lex in hac specie, non distinguat, nec etiam conuitiator distinxit, incurret profectò præd. pœnam palinodiam canendi directè, eaque erit omnino condemnandus: nec excusat, quod huiusmodi mulier, antequam nuberet, fuisset Meretrix, quia iam nupta non est Meretrix, denique & quia ratio præcipua nostræ legis fuit, ne matrimonium fœdaretur, & sic ob honorem matrimonij, cuius tempore mulier hæc Meretrix non fuit, nec est, igitur, &c. & in terminis huius secundi membri, hoc probat Didac. Perez *in l. 2. pag. 129. versicul. itidem tit. 9. lib 8. ordinam.*

9 Qui autem vocauit eum, qui natus fuit ex legitimo matrimonio, filium Meretricis, eo quod mater vidua sit Meretrix, tenebitur actione iniuriarum secund. Luc. de *Peña vbi suprà, quæst.* 8. quem refert, & sequitur Gregorius Lopez *vbi suprà*, in fine glossæ magnæ, non tamen tenebitur pœna *de desdezirse*, de qua in nostra lege quoniam, & si non distinxit, attamen tempore prolati conuitij mater non erat nupta, sed vidua, & sic cessat qualitas illa, *à muger que tenga marido puta*, nihilominus tamen erit alias puniendus extra ordinem ob iniuriam illatam illi, qui reuera non erat filius meretricis, cum esset antea natus sed ex legitimo matrimonio.

10 Quod si quamuis infamauerit aliquem de crimine iam remisso per principem tenebitur iniuriarum, habetur enim tunc, ac si non commisisset, & macula omnino esset abolita lege Imperiali *circa princip. & §. secundo, Cod. de nupt. lib quod in senatu, ff. de aedilit edict.* Andreas de Ysernia, *in cap. 1. § præterea, columna quinta, quæ fit prima caus. benefic. amitten.* quem refert, & sequitur Gregorius Lopez, *in dict. glossa magna, versiculo, limita etiam*, vbi ipsi limitant, præterquam, si conuitiator non vocauit eum, cui facta fuit remissio proditoris, sed diceret *Tu fuisti proditor*, tunc enim cum dicat verum, non tenetur actione iniuriarum: quod verum intelligo de pœna ordinaria, secus de extraordinaria, qui licet dixerit verum, nihilominus propter malum animum, & quia non expediebat reipublicæ illud manifestari, cum iam non sit proditor, & delictum in hoc commissum remissum fuerit à principe, puniendus erit pœna extraordinaria; multoque magis, si princeps indulsisset, & voluisset quòd neque debeat dici, quod fuit proditor, vt probat Gregorius Lopez *vbi suprà*, contra Yserniam dicentem, tunc eum non teneri actione iniuriarum, sed si est contemptor mandati regij, tenebitur, vel ad pœnam in tali rescripto contentam, vel extra ordinem iuris sacrilegij, quia mandatum principis lex est, vt *in l. 1. C. vt dign. ordin. seruetur. lib. 12.* ergo vtraque ratione, eum condemnarem, si contemptor mandati regij fuit, qui scienter contrauenit, & hac ratione, & iniuriarum, propter malum animum, pœna tamen extraordinaria.

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum verbis subdolosis, an sit puniendus, ac si eum verbis directis iniuriasset? & n. seqq. & præcipuè, n. 7.*

3 *Iniurians alterum dicendo, in meo genere, non sunt latrones, &c. tenetur eidem actione iniuriarum.*

4 *Veste lugubri vtens in improperium amici sui iniuriam passi, aut aliam detestabilem iniuriam, tenetur ei actione iniuriarum.*

5 *Conuitians alterum tenetur actione iniuriarum, etiam si expresse eum non nominauerit, si tamen coniecturis appareat de tali persona sensisse. Et idem respectu socij iniuriati, vt in casu de quo hic, num. 6.*

De iniuria verbis subdolosis facta.

QVÆSTIO CXXVI.

VÆRO nunc, an ex verbis subdolosis fiat iniuria, sicut fit directis, ita vt debeat sic iniurians condemnari pœna nostræ l. ac si diceret verba iniuriosa directa, de quibus in hac l. & quod fiat iniuria, indubium videtur, & probat Lucas de *Peña in l. erran, C. de castrens. pecul lib. 12.* & Iacob. de Bellouis. *in sua practica criminal in principio*, quos refert & sequitur Auendan. *in tractatu de iniuria num. 18.* quod autem debeat condemnari in pœnam nostræ l. regiæ: dubium facit, quòd sit maximè pœnalis, vnde extendenda non videtur vltra casum, in quo loquitur, hoc est in verbis expressis, *alterum conuitiante*, hoc est directis, de quibus in ea, ex regula iuris vulgaris odia restringi &c. & ad verba indirecta, quamuis similia, extendenda non est, præcipuè cum in dubio non sit præsumendum delictum *l. merito cum simil. ff. pro socio*: & mitior pœna est eligenda, & verba potius sunt in mitiorem pœnam, vt excusemus delictum, iuxta iura vulgaria. 1

Nihilominus tamen contrarium est tenendum in terminis nostræ quæstionis ea eleganti doctrina, quam refert Cardinal. *in clement. fin. versic. quod si n 3. de pœnis*, vbi tenet, damnum ex tacita, vel expressa detractione verborum prouenient, per verba contraria restituendum esse ex pluribus iuribus, quæ ibi allegat & præcipuè ea cap. fit rector 43. distinctione sequitur Auendan. *vbi suprà*, dicens alibi non legisse. 2

Hinc est, vt si quis dixeris alicui animo eum conuitiandi *Rogo, vt taceas nam in meo genere non sunt Latrones, sodomita, Iudei, vel heretici, seu lenones, vel taceam, ego non sum cucurbita*, vel *ego non fui condemnatus de falso*, vel *de crimine furti*, vel huiusmodi, tenebitur ei actione iniuriarum: ita Lucas de *Peña in d. l. 2. erran, col 2. versicul. postquam autem*. Boer, *consil 4 num. 17.* vel si dixerit, *Non sum ego ille, qui furtum fecit*, Petrus de Puteo, *in tractatu de syndicat. verbo, notorium colum. 2.* & vtrumque sequitur Didac. Perez, *in l. 1. glossa 1. colum. 1490. tit. 9. lib. 4. ordinamenti*: vbi pro hoc allegat text. & quæ notat Bart. *in l. item apud Labeonem, §. cui non sine. ff. de iniuriis*, vbi habetur, quod & si quando conuitium non fit certæ personæ, non punitur: tamen si apparet, quod diceret de aliquo licet eum non exprimeret, vel si diceret de aliquo, & intelligeret de alio, & hoc apparet, puniendus erit, non enim curandum est cum quo, quis loquatur, sed in quem verborum intentio dirigatur, vt *in l. cum pater § donationis, ff de legatis 2.* Boer. *vbi suprà, num. 18.* & Auendan. *in tractatu de iniuria, num. 10. versic. item est aliud.* 3

Sic etiam vtens veste lugubri in improperium 4

amici sui infamiam passi, aut aliam detestabilem iniuriam, tenetur actione iniuriarum: ita Angelus *in l. item apud Labeonem, §. generaliter, ff. de iniuriis*, & *in l. vestem eodem tit.* vbi, quod in iniuriam alterius non licet sordidam vestem deferre, aut capillum summittere, & dicit notandum contra illos, qui dicunt aduersus notoriè damnatos *Me tedes de tali condemnatoria contra te lata* & hoc modo redarguunt, vt vidit aliquos facere, quem refert & sequitur Ias. *in l. turpia legata num. 11. ff. de legat. 1.* & Didac. Perez *vbi suprà, col 1491.*

5 Similiter etiam dicendum est, quod licet lex nostra dicat, *dixere a otro*: non semper requiritur expressio nominis illius, aduersus quem iniuria profertur. Sed sufficit, quod per coniecturas appareat propter certum quemdam hominem dictum fuerit conuitium. ita Auendan. *vbi suprà,*
6 ¶ addens, quod si quis alteri dixerit aliquam iniuriam, quæ in eo non est vera, sed in socio, qui secum erat, ille socius potest agere actione iniuriarum secund. Albert. *in 2. p. statut.* quem refert & sequitur Ias. *in d. l. turpia num. 10. ff. de legat. 1.* & standum est consuetudini ad intelligendum qualitatem iniuriarum, secundum Alex. hoc latè probantem *in l. filio præterito in parte causa legitima ff. de iniusto rupt.* quam testatur Auendan. *in tractatu de iniuria n. 27.*

7 Obseruandum tamen erit circa supradicta, ita demum, ex verbis subdolosis & tacitis, seu indirectis conuitij causa in alterum obiectis incurri *in pœnam nostra l.* iuxta supra resoluta: quando verba illa iniuriosa fuerint de quinque vel sex verbis contentis & comprehensis in hac eadem nostra l. aut aliis omninò similibus, pro quibus, si directè proferentur, incurretur eadem pœna, pro aliis enim verbis iniuriosis minoribus etiam directè prolatis habebit locum pœna l. 3 hoc titulo, *de dozientos marauedis, y lo que mas al juez le pareciere, atenta la qualidad de las personas, y de las injurias.*

SVMMARIVM.

¶ *Iniurias plures vno impetu proferens, contra alterum, an toties sit pœna legis regiæ plectendus? & numeris sequentibus. Et quid in pluribus blasphemiis vno impetu prolatis num. 5. Et quid quando plura delicta facto simul committuntur remissiuè? n. 7.*

De pluribus iniuriis vno impetu prolatis.

QVÆSTIO CXXVII.

1 QVARO modo, an si quis in alterum eodem impetu plura verba iniuriosa protulerit, sint plures iniuriæ ita, vt toties sit pœna huius l. plectendus, nec ne?

Et prima quidem facie pars affirmatiua vera videtur, quia vbicumque delictum formatur, ibi, & pœna est inferenda iuxta formam legis hoc prohibentis; sed in vnoquoque verbo iniurioso prolato delictum committitur, vt patet ex nostra l. toties ergo pœnam subibit delinquens, quoties verba iniuriosa repetiit secundum l. dispositionem.

Conuestitur & augetur hoc fundamentum; nam si aliud diceremus, sequeretur inde eadem pœna puniri plus, & minus delinquentem, hoc autem absurdum videtur & contra iuris decisionem, quæ habet pœnam esse imponendam pro modo culpæ, vt *in l. respiciendum cum simil. ff. de pœn.* ergo, &c.

Secundò hæc eadem pars probatur, quoniam qui iterauit conuitium, non videtur ex iracundia, sed ex deliberatione dixisse iuxta glossam *in cap. si quis iratus verbo iterare 2. quæst. 3.* cuius meminit Henric *in cap. statuimus de maledic.* in cuius glossæ comprobationem plura coegerit Hippolyt. de Marsil *in l. in criminalibus, §. quæstioni colum. 2. ff. de quæstionibus & in l. frater tuus num. 37. Cod. l. Cornel. de Sicar.* Palac. Rub. *in rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 17. numer. 9.* vbi *num. 11. d.* glossam singularem appellat Bosius *in sua pract. crimin. in tit. de homicid. num 64.* Plaça *de del ict. lib. 1. cap 20. versiculo decimo*, & Didac. Perez *in l. fi. tit. 1. lib. 1. ordinam, columna 56. versiculo, præterea etiam quæro:* ibi *præterea.* 2

Tertiò, quia lex nostra prohibet & punit singulariter vocantem alium, *gafo, somético*, &c. ergo meritò, vt qui in hoc inciderit pœna nostræ legis sit plectendus pro qualibet vice.

Hæcque opinio procedit, quoties plures iniuriæ diuersæ speciei eodem impetu & continuatione iterantur, tunc enim pluribus pœnis esset afficiendus iniurians (quia in pluribus offendit legem, & proximum) glossa & Bart. *in l. nunquam plura, n. 11 ff. de priuat. de delict.* hæc est communis opinio, vt affirmat Hippolytus de Bonacosa *in suis communibus opinionibus crimin. verb. iniuria plures*, pro qua communi allego glossam *in l. nunquam plura, verbo, ob aliud* ibi, item intellige regulam, vt exempla dicunt, quando diuersæ sunt species delinquendi, aliàs secus, *ff. de priuat. delict.* & ibi Bart. notat, & illam glossam ordinariam appellat Plaça *d. lib 1. c. 1. n. 17.* ibi, *longe qui de malitia:* ergo ita in nostra specie est dicendum, vt appellans alium conuitij causa *gafo, cornudo, here, e*, &c. toties sit puniendus pœnis nostræ legis, quoties verba iniuriosa in ea contenta, vel similia in illum effudit. 3

Nihilominus tamen in vtraque specie contrarium censeo tenendum; atque in praxi iudicandum, vt si quis eodem impetu, & oratione plura verba iniuriosa in alterum protulerit, siuè eiusdem, vel diuersæ speciei, vna tamen pœna nostræ legis tantum sit puniendus: non verò pluribus: 4
¶ & quidem quando verba sunt, eiusdem speciei est proculdubio hoc verissimum ex *l. apud Labeonem, §. ais prætor, ff. de iniuriis* vbi Bart. expresse notat, quod si eodem oratio iniuriosa sæpè repetatur, vna tantum fit iniuria, non plures: sequitur Alber. *in 2. p. statut. q. 59.* & Angel. *in tract. de malef. in parte verba iniuriosa n. 6.* & si enim vna oratio idem significans pluries repetatur, non tamen censetur vt si vnica iniuria iuxta glossam *hoc verbo* & Bart. *in l. si quando, C. de bon. vacant l. 10.* & ibi quoque Platea, & Lucas de *Peña Corsetus in suis singul. verbo, statutum, versicul. statuit tamen*, Boer. *consil. 4. num. 8.* & hanc sententiam veriti magis fauere asseverat August. & Ammin. ad Angel. *vbi suprà, num. 6.* estque expressa pro ea l. 81. styl sic dicens: *Si en vna pelea, o en contienda, muchas palabras de denuestos se dizen, no se juzga sino la pena del mayor denuesto:* & eam probat in terminis nostræ lib. 2. dicens esse notatu dignum ad hanc regiam constitutionem Petrus 5

Plaça

Plaça *d.cap.1. num.* 17. & prius D. Couar. *lib.* 1. *var.reſolut cap.* 10. *num.* 8. *verſic.* 2. *ſi quis in alterum*, Didac. Perez *in l.fin.tit.* 1. *lib.ordinam. col.* 56. *ad fin.* & Prosp. Farinacius *in ſuis quæſtionibus crimin. de delict. pœnis, quæſt.* 22. *numer.* 18. vbi *numer.* 19. idem cum aliis probat in pluribus blaſphemiis prolatis ab aliquo contra Deum vno & eodem impetu, eademque continuatione verborum, quia vnica tantum cenſetur blaſphemia & vnius tantum blaſphemiæ pœna puniunt ex Cepol. *conſil. crimin.* 77. Aleiat. *in cap. cum non ab homine, numer.* 3. *de iudic.* Couarru. *vbi ſupra verſicul.* 3. eodem pacto & Plaça *vbi ſupra numer.* 18. *verſic.* 4. eodem pacto diffiniri poteſt, quibus adde Auiles *in cap.* 25. *præt. gloſſa* 1. *num.* 23. & ſupradicta omnia etiam probauit nouiſſimè Azeued. *in dicta leg.* 1. *numer.* 51. *cum ſequentibus.*

6 Quando verò verba iniurioſa ſunt diuerſæ ſpeciei incontinenti eodem impetu prolata, adhuc idem probo ex vnitate animi, & ideò, vnum tantum crimen cenſendum eſt, vt optimè probauit D. Couar. *vbi ſupra*, & ſequitur Farinac. *vbi ſupra ſub d. num.* 18 & hæc ſententia, vtpote æquitati adhærens in praxi ſeruanda foret, ſecundum Petrum Plaçam *vbi ſupra d. num* 17. *verſic. cuius quidem ſententia*, tametſi ſecundum ipſum ibi, quoad publicam vindictam & punitionem, propter reiterationem grauiori eſſet afficiendus ſupplicio huiuſmodi iniurians ex *leg. illud, §. vltimo, ff. ad l. Aquil.* & gloſſa præcitata *in d. l. numquam plura ad fin.* Angel. & aliis, quos ibi refert & ſequitur Azeu. *vbi ſupra*, apud quos duos vltimos, quid quando ex interuallo fiant iniuriæ.

Modo non obſtant fundamenta prioris partis, & quidem non primum: quia quoties eodem impetu & eadem oratione plura verba iniurioſa proferuntur, ex omnibus ſimul fit & formatur vnum delictum, non vero ex vnoquoque: ergo vnica tantum pœna huius legis erit puniendus ſic iniurians alterum: nec obſtat, magis delinquere ſi dicatur, qui plura verba iniurioſa protulit ſimul vnico impetu, ac proinde magis puniendum, quàm qui vnum, id namque ad vindictam publicam tantum eſt conſiderandum non tum reſpectu priuatio ſenſi, vt præmiſimus.

Ad ſecundum reſpondemus, fatendo iterantem conuitium non videri ex iracundia, ſed ex animi deliberatione dixiſſe, ac proinde pœna ordinaria noſtræ l. eſſe puniendum, non tamen inde ſequitur pluries eſſe puniendum, qui pluries iniurias vnico impetu protulit, cum ex omnibus vnum tantum delictum efficiatur, & commiſſum videat, licet grauius.

Ad vltimum de communi opinione quæ habet, quod quando plures iniuriæ diuerſæ ſpeciei vnico impetu proferuntur, pluribus pœnis eſt afficiendus ſic iniurians. Reſpondemus adhuc contrarium æquius eſſe, ac benignius & proinde in pœnis ſequendum, præcipue cum ſit fultum authoritate grauiſſimi ac maximi practici D. Couar. & aliorum, rationeque non leui: nempè, quod adhuc ex vnitate animi vno contextu proferentis diuerſas iniurias, vnicum delictum videatur, non plura, quaſi ſemel voluerit pluribus iniuriis alterum offendere: & hæc quando
7 iniuria fit verbis, ¶ ſi autem facto fiat, quid obſeruandum ſit, vbi idem delictum, vel ſtatim reperitur pluries, vel vnico actu plura crimina complectitur: latiſſimè agunt D. Couar. *vbi ſupra num.* 8. & Plaça *d. num.* 17. *cum ſequentibus*, & Farinac. *d.q.* 22. *num.* 6. *cum ſequentibus*, qui ſunt videndi, quoties opus fuerit, hic enim non oportet id examinari, quandoquidem tantum noſtra l. agit, de punitione iniuriæ, quæ verbis fit, non autem facto, aliaque in materia propria nos expectant declaranda.

SVMMARIVM.

1 *Prouocatus iniurians prouocantem verbis maioribus de quibus in l.* 1. *titulo* de las injurias, *noua collect. regia an ſit condemnandus pœna canendi palinodiam? & numeris ſequentibus præcipuè numer.* 19. *&* 20. *cum ſeqq.*

5 *Maritus occidens mulierem adulteram deprehenſam in adulterio propria authoritate non lucratur dotem.*

6 *Offenſor ſecundus prouocatus à primo ab eo conueniri non poteſt.*

7 *Defenſio propria iniuria originem ducit à iure naturali, quantum vero ad moderamen inculpatæ tutela eſt de iure gentium.*

8 *Ignoſcendum eſt ei, qui prouocatus ſe voluit defendere. Ampliatur n.* 9.

10 *Prouocatus animo, ſe defendendi poteſt obiicere prouocanti verbum iniurioſum, puta iniuriaſti, mentiris, &c.*

11 *Qualibet cauſa delinquendi extenuat pœnam ordinariam.*

12 *Homicidium commiſſum fortuitò ad propulſandam iniuriam verbalem pœna mortis non punitur, ſed mitiori & n.* 14.

13 *Accuſatus poſt longum tempus alicuius facinoris mitius punitur.*

15 *Calor iracundiæ eſt cauſa, vt pœna ordinaria non inferatur.*

16 *Occidens alterum ob neceſſariam defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ omnino non punitur? & procedit etiam in foro conſcientiæ numer.* 17. *& exceſſus in hoc non eſt puniendus pœna ordinaria ſed arbitraria num.* 18.

23 *Paria delicta quando mutua compenſatione tollantur?*

24 *Duobus ſimul ſe iniuriantibus verbis, non conſtito quis prouocauerit alterum, neuter tenetur.*

22 *Iniuriatus ab altero, an poſſit ei reſpondere mentiris ſaluo honore ſuo? remiſſiuè.*

De prouocato alterum iniuriante.

QVÆSTIO CXXVIII.

QVÆRO vlterius an prouocatus iniurians 1 aliquem quolibet conuitio ex quoque in hac. l. expreſſis teneatur canere palinodiam & ſic pœna huius legis veniat puniendus? quod quidem in dubium videtur ex generali diſpoſitione noſtræ l. denique, quia generaliter & vt plurimum iniuria fit præcedente aliqua prouocatione iniuriati, quis enim ſanæ mentis vnquam alterum conuitio afficit, præcipuè verbis adeo grauibus, de quibus in hac l. qui ab eo non ſit laceſſitus? cum ergo leges ad ea, quæ frequentius accidunt, aptentur, conſequens eſt vt

nostra l. regia secunda *de las iniurias y denuestos*, hunc casum comprehendat: aliàs enim raro, aut numquam eius pœna imponenda esset: solent enim accusari frequenter & communiter excusationes huiusmodi confingere, ac sæpissimè probare.

2 Sed vt quæstio hæc melius explicetur, species huiusmodi ita proponenda est: nempè, cum prius aliquis alteri conuitij causa aliquod ex quinque verbis iniuriosis in hac l. 2. expressis, vel similia obiecit, & hic offensus statim offensori idem verbum vel aliud similiter iniuriosum ex eisdem exprobauit; quæritur, an primus, nec non & secundus possint ad pœnam huius l. eis imponendam accusari alter ab altero, & an ea, vel qua veniant plectendi?

3 Et quoad primum videtur, quod à secundo iniuriatore accusari non possit, quia cum secundus satisfactionem verbalem simili iniuria in aduersarium retaliata acceperit, iniuriam suam remisisse videtur, vt *in l. sed si vnius, ff. de iniuriis* ibi, qui enim accepit satisfactionem, iniuriam suam remisit: est etiam bonus textus *in l. interdum la segunda, § qui furem, ff. de furti*, vbi ille, qui propria autoritate cepit furem, & ducit eum ad iudicem, licet recuperet rem, amisit tamen pœnam dupli, vel quadrupli à iure inductam pro furto quem text. peregrinum & vnicum appellat, plures Doctores allegans Anton.
4 Gomez *in l. 80. Taur. num. 63.* ad hoc quod quando quis propria authoritate ius sibi dicit, non consequitur præmium legale. Similiter per illam text. Bald *in l. si ab hostibus § 1. n 1. ff. sol. matrim.*
5 inquit, quod maritus propria authoritate occidens vxorem in adulterio deprehensam, non lucratur dotem: quæ sententia est magis communis *& l. 81. Taur.* probata secundum Anton. Gomez *vbi supra*, aduersus Bart. contrarium tenentem, sed communiter reprobatum *in d. l. si ab hostibus § 1. n. 5.* nihilominus tamen in nostra quæstione principali vterque agere potest pro sua iniuria, licet minus puniendus sit, vt *infra* dicemus in sequenti casu.

6 Quoad verò secundum offensorem prouocatum à primo, quod ab eo accusari non valeat, vel saltem eidem non debeat condemnari: facit primò *l. 1. § cum arietes, ff. si quadrup. pauper. fecisse dicatur*, vbi inquit text. cum arietes, vel boues commisissent & alter alterum occidisset, Quintus Mutius distinxit, vt siquidem is perisset, qui aggressus erat, cessaret actio: si is qui non
7 prouocauerat competere actionem, ex quo text. inquit Bart. *in l vt vim num. 5 ff. de iustitia & iur.* quod propulsatio illatæ iniuriæ, & sic defensio, non tantum in brutis, sed etiam in hominibus, quantum ad originem, est de iure naturali, licet, quantum ad moderamen, sit de iure gentium: quæ distinctio est magis communis secundum Ioan. Orosc *ibi n. 2.* & probatur *in lege 2. tit. 8. p. 7.* ibi: *ca natural cosa es, &c.*

8 Secundò, fulcitur hæc pars *ex l. cum natu maior*, ibi, agnoscendum est ei, si voluit se vlcisci prouocatus, *ff. de bonis libert.* vix enim, quis potest proprium dolorem temperare Anton. Gomez *3. tom. cap. 3. num. 10.* ibi & ratio Azeued. alios allegans in hac *l. 2. num 92.* post Parlador. *lib 1. rerum quotidianarum cap. 17. n. 36.* & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap 10. pagina 85. ad fin.*

9 Quod adeo procedit, vt etiam si duo sibi inuicem promiserint non offendere sub pœna, & alter ipsorum prouocatus & offensus prius ab altero illum offendat, primus offensor tenetur, secundus verò non secundum Bart. *in l. cum pater, § libertis, num. 7 ff de legat 2.* vbi limitat, quando simul ambo se offendissent, quia tunc nullus tenetur, & ibi eius additio allegat bonas remissiones, sequitur Paulus de Castro *in l. semel mora, ff. solut. matrim.*

Hinc est, vt prouocatus animo se defendendi 10 potest obiicere prouocanti verbum iniuriosum pura iniurianti, mentiris, Bart & Angel *in l. quæ omnia, ff. de procurat.* & alios allegans Felin. *in cap. dilecti filij num. 10. ff. de except.* vbi hoc verum intelligit, dummodo dicens mentiris, dicat verum, etiam si non protesterur, se animo non iniuriandi id se asserere, & quod non potest mihi replicari, quod mentior adde Azeued *in d. l. num. 96. & 97.* alios allegantem & Vela *vbi supra pag. 86.*

Quinimò generaliter traditum est, quamlibet delinquendi causam pœnam ordinariam ex- 11 tenuare Bart. *in l. quid ergo, § pœna grauior, ff. de his, qui not. infam* Bald. *in l. & si seuerior eodem tit.* Sylua *nupt. lib. 1 § 5. n. 94.* refert plures D. Redim *de maiest. princip. § sed etiam num. 80.* quos citat & sequitur Parlador. *rerum quotid. d. cap. 17. num. 37.* sed & alij plures idem probant quos citat Farin. *in suis quæstionibus criminal. quæst. 15. de accusat. num. 67. cum sequentibus*, vbi *num. 69.* id ampliat, vt nedum iusta causa, sed etiam iniusta excuset in crimine iniuriarum ex glossa & aliis, quos citat & communem profitetur Iul. Clar. *in practic. crimin. § fin q. 60. versiculo, & generaliter.*

Hinc est etiam, vt vbi homicidium non præ- 12 meditato consilio, sed fortuito oborta quæstione ad propulsandam iniuriam verbalem ad efficiendum honoris periculum repente contigerit, pœna mortis non punitur, sed alia mitiori (solet enim frequentissimè accidere crimen istud eo pacto, vt licet puniendus sit, nec culpa careat homicida, tamen inspecto gentium more, quo de honore ac fama, & cuiuslibet nomine tractatur, non ea sit dignum pœna, quæ iure ordinario in homicidas fuerit statuta) hoc sane casu iudices ipsi, & præsertim, qui supremo regis assistunt tribunali, plerumque pœnam mortis in aliam minorem commutant, ita D. Conar. *lib. 2. var. res. cap 9. num. 5. versiculo primum*, vbi *quod ait sæpissimè censet*, vbi statim post homicidium ipse delinquens non punitur, sed demum ex interuallo quasi iam obliuio sceleris pœnam ipsam ordinariam minuat argumento *l. si diutino, ff. de pœnis*, vbi Modestinus ait, si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit: ex quibus verbis secundum Couar. deducitur communiter ab Accursio & aliis, 13 mitiori pœna puniendum esse eum, qui post longum tempus alicuius facinoris accusatur, quod sequuntur Alciat. & Roch. de Curt. à Didac. relati, qui affirmat non esse omnino improbandum, tametsi contendat perperam id à Iurisconsulti responso deduci attingens eius verum intellectum.

Et quoad primum caput præcedentis do- 14 ctrinæ attinet, id ipsum, nempè vt si quis prius lacessitus iniuria etiam verbali iniuriantem enecauerit, non sit pœna capitis plectendus, sed mitius iure probant Augnst. de Arimin. in addit. ad Angel. *de malef. in verbo, contumeliosa & iniuriosa, & in verb. & dictus Titius se defendendo, versic. quæritur, an ex solis minis* & Curt. Senior *consil. 20. incip. sæpi numer. 1. col. 55. versic.*

ex

ex quibus hoc : Alex. *consil.* 111. *videtur in casu proposito col. final. lib.* 2. Hippolyt. *consil.* 25. *num.* 16. & late examinaus idem Alex. *consilio* 119.*num.* 4. *lib.* 7. & alios referens Ant. Gomez 3.*tom. cap* 3. *num.* 24. & Petrus Plaça *de delict.* 1 *tom.cap.* 1. *num.* 11. *in versiculo*, *ab hac tamen*, contra alios, quos primo retulerat Felin *in cap. dilecti filij num.* 12. *de except.* Boer. *decis.* 169. vbi *num.* 2. *ad fin.* quod ita in praxi obtentum fuit à Restolato in Gallia, in villa de Tornela: estque receptum secundum Parlador. *vbi supra*, *num* 38. & Iul. Clar. *in pract. crimin.* §. *final. quæstione* 60 *versiculo*, *nunc quæro ad fin.* & Azeued. *in hac l* 2.*n.*93.

15 Denique frequens est Doctorum opinio scribentium, quod licet in delictis calor iracundiæ omninò non excuset, est tamen causa, vt pœna ordinaria non inferatur, vt constat ex Petro Dueñas plures allegante in regula 292. & ita affirmat Parlador. *vbi supra num.* 33. & dicemus 1. *quæstione sequenti*, hocque procedit in præfata specie.

16 Cæterum si aliàs ob defensionem sui necessariam, cum moderamine inculpatæ tutelæ, quis alterum occidat, proculdubio immunis ab aliqua pœna omninò erit, vt *in l.vt vim*, *ff. de iustitia & iure cum simil.* quod est vulgatissimum & commune, vt inquit Caraldin *consil* 53. in primis verbis inter consil. crimin. diuersorum Doctorum *lib.* 1. estque hæc sententia frequentiori Doctorum calculo recepta, secundum Petrum Plaçam *de delict cap.* 28.*num.*3 *in fine* : & ita omnium gentium more & consuetudine receptum est secundum Cepolam *consilio crimin.* 41. *versiculo*, *& profecto*, idque licitum est, iure diuino naturali, & positiuo, vt latè probat Anton. Gomez 3.*tom.cap.*3.*de homic.num.* 20. *& d. l.* 2. *titul.*
17 8.*part.*7. & ibi Gregor. Lopez, & procedit etiam in foro conscientiæ, est communis, vt inquit Nicelus *de concordia glossarum num.* 56. & apud Theologos receptissima sententia, secundum Didacum *in clementina*, *si furiosus*, *de homicid.* vt refert & sequitur Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* § *homicidium*, *versiculo excusatur autem homicidium*, vbi *in sequentibus* post Anton. Gomez. *vbi supra*, plura in eius ampliationem & declarationem vtilia, in praxi adducit & con-
18 gerit, & omnes resoluunt excessum in hoc, non esse puniendum pœna ordinaria, sed extraordinaria & mitiori arbitrio iudicis: & hæc quoad primum caput doctrinæ & praxis ex Couar. supra adductæ.

Quoad secundum verò caput eiusdem praxis, nempè quod ex diuturnitate temporis delicti commissi, pœna eius diminuatur *ex d. l. si quis diuturno*, hoc quomodo procedat & intelligendum sit, agit Anton. Gomez 3.*tom. cap.* 1. *de delict. num.* 8. & alij: quod hic non examinamus, vt ad quæstionem nostram, à qua aliquantulum (sed vtiliter in praxi) digressi sumus reuertamur.

19 Et ideò in terminis, quod prouocatus ad iram aliquo dicto, vel facto alterius iniurioso, si incontinenti aliquid etiam iniuriosum eidem retulerit, non teneatur iniuriarum ex prædictis probat Stephan. Aufrec. *in addit. ad decis.* 409. Capellæ Tolos. *versiculo intellige*, & fuit Speculat. *in tit. de accusat. num.* 11. ibi, *dicunt tamen quidam*, sequitur alios allegans Hippolyt. de Marsil. *in l.* 1. *in princip. numer.* 60. *ff. ad l. Corn. de Sicar.* vbi in prædicta specie tenet non esse condemnandum huiusmodi iniuriantem prouocatum. sed mitius puniendum, & est communis, vt plurimus citans prosequitur Farinac. 3. *tom. suæ prax crimin. quæst.* 105. *num* 306. vbi *num* 307. refert contrariam opinionem, nempe quod imò puniatur prouocatus, sed mitius & sic quod non liceat iniuriato aliam in iniuriam ... iniuriam inferre, tenere alios authores & esse quoque communem. & *num.* 245. *&* 309. resoluit pro concordia, quod prima opinio procedit, quando iniurians dicit falsum & iniuriatus refert iniuriam veram: quia tunc prouocatus nullatenus tenetur: secunda autem opinio procedat, quando iniuriatus refert iniuriam falsam, vt ita distinguendo tradit Bologuer. *in l vt vim num.* 94. *sub versiculo*, *secundo casu*, *ff. de iustitia & iur.* & inquit Farinac. *d. num.* 309. quod hæc est verissima distinctio.

Et in terminis nostræ l. præd. opin. & doctrinam plures authores eam sequentes referens tenet & probat Petr. Plaç *vbi supra d.* 1.*tom. de delict.cap.*1.*num.*11. & Parlador *d.cap.*17.*num.* 35.*vbi num.* 36. quod mitius debet puniri & ante eos Montalu *in l.a.sit.* 3 *lib.* 4. *for. in glossa*, *verba o herege*, *versiculo*, *item nota* & D. Azeued. *in hac l.*2.*numer.*91. 95. *&* 98. vbi quod hic prouocatus iniurians prouocantem non poterit condemnari in pœnam ordinariam contradictionis sui ipsius, sed ad solitorum pœnam & exilium, attenta qualitate personarum, eandem resolutionem tenet & probat Iulius Clarus *in sua practica*, *criminal.* §. *fin. quæst* 60. *versiculo*, *nunc quæro*, vbi refert esse communem opinionem, vt inquit Boer. *consil.* 4. *numer.* 28. quod iniuriatus iniuria afficiens iniuriantem non accusatur & quod ita obseruatur in practica: sed nihilominus Clarus, inquit, quod mitius punitur, quia in dubio, ille qui est prouocatus, præsumitur facere id quod facit causa se defendendi, & non causa vltionis, idem Clarus, §. *iniuriam versic. quæro etiam*, quem refert & sequitur Bonacosa *lib.*9. *communem opinionem verbo*, *iniuriarum*, *volumine* 1.*pag.*513 *col.* 1. *in principio*, *& pag* 514. *col.* 1. *versiculo*, *iniuriarum actione & pag.* 515. *col.* 1. *versic. Iniuriarum tenetur*, vbi de communi testatur.

Quo fit non esse indistinctè verum, in prædicta specie agi non posse iniuriarum: quia imò vnusquisque prædictorum potest agere de sua iniuria, licet par ea sit, vtpote si vocaui te latronem, vel quid simile iniuriosum, & tu me, vt in terminis agens ad partes, resoluit ad partes Speculator *vbi supra* ibi *dic contra*: quia iniuria vna per aliam non tollitur, sed augetur *l.* 2. §. *publico*, *ff. ad l. Iul. de adult.* quam Specul. doctrinam tenet cum aliis Ferrat. *cautel.* 39. Nauarr *in manual. cap.* 18. *num* 46. *ad fin.* & Tyber. Decian. 1. *tom tractatu criminal. lib.*3.*cap.*33.*num.*6. *fol.* 112. & cum communi latè resoluitur *lib.* 9. *communium opinionum versic. iniuriosa verba pag.* 528. *ad fin in* 1. *volumine.* 20

Mitius tamen puniri debet prouocatus iniurians verbo, vt in terminis hanc materiam sic declarans & referens Speculatorem *vbi supra* tenet Abb. *in cap.* 1. *num.* 1. *& secundo de iniuriis & damn. dat.* & resoluunt præfati authores tam iure communi, quàm in terminis nostræ legis regiæ, ita vt etiam si hic secundus iniurians proferat in prouocantem vnum ex verbis iniuriosis, de quibus in hac l. 2. minimè sit condemnandus in pœnam canendi palinodiam, ratione prouocationis, seu alia mitiori arbitrio iudicis omnibus rectè pensatis. 21

Habemus

Habemus igitur ex supradict. optimam resolutionem, quod quando agitur ad pœnam legalem infligendam, delictum vnius non tollitur per peccatum alterius, imo vnusquisque delictum pœna condigna puniri debet, vt in *d. l. 2. § si ex publicis* mitiori tamen, quam aliis, si par delictum non committeretur, sed simpliciter delictum vnum esset commissum, vt vidimus.

23 Si verò agatur, ciuiliter ad separationem thori, & lucrandam dotem, & sic ad particularem vtilitatem, & vtrumque delictum non sit, circa idem factum, vt mutuum adulterium mariti, & vxoris circa matrimonium benè tolluntur hæc delicta mutua compensatione text. *in cap. intelleximus, cum materia de adulter.* latè Tyber. Decian. *vbi supra num. 1.* vbi assignat rationem: aliàs secus, quando delictum versatur, circa diuersa facta, quia tunc non tolluntur mutua compensatione, sed vterque agere potest pro sua iniuria, vt in nostra specie, & quæstione de duobus se inuicem iniuriantibus eodem tempore, ita declarat Abb. *in d. c. 1. n. 1. de iniuriis*, & ibi eius additio, *l. 1. D.* dicens, quod ista est veritas, & idem Abb. *in d. c. intelleximus, n. 5.* & ibi quoque Anastias *n. 5. & 9.* & Abb. *in d. c. 1.* nos remittit Auendañ. *in tract. de iniuriis, n. 6. in versic. item & sexto in fine*, sequitur Tyber. Dec, *vbi sup. in 1. limit. paulo ante n. 6.*

24 Quod si duobus se simul verbis iniuriantibus, non appareat, qui fuerit author, & sic prouocator, neuter tenetur, vt cum Felin. *in cap. dilectis de exception. col. 7.* ibi tertia declaratio, & cum Ludouic. Roman. *in l. cum mulier 31. col. ff. solut. matrim.* tenet P. Andr. *communium opinionum, vbi supra, lib. 9. vol. 1. pag. 525. col. 2. ad finem*, per text. *in l. scientiam §. cum stramenta, ff. ad l. Aquil.*

25 De eo autem, qui prouocatus ab altero ei respondit, *Mentiris*, etiam cum protestatione, *saluo honore tuo*, latè agit Farinac. *d. 3. Thom. quæst. 105. n. 310. cum pluribus sequentibus.*

SVMMARIVM.

1 *Iniurians aliquem calore iracundiæ verbis maioribus de quibus in l. 2. tit.* de las injurias *lib. 8. noua collect. Reg. an incidat in eius pœnam? n. seqq. præcipuè, n. 9. & 14.*

3 *Leuiora sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, præparataque inferuntur.*

5 *Regula quicquid calore iracundiæ, ff. de regul. iur. intellectus, & num 10. 13. 15. 16. & 17.*

6 *Iniuriosa verba proferens adhersus alium ea statim renocant an liberetur ab actione iniuriarum propter calorem iracundiæ, & numer. 12.*

7 *Pœnitentia post delictum commissum regulariter non excusat ab accusatione.*

8 *Ira simplex licet maxima, non excusat à parricidio.*

11 *Dicens alicui,* Mentiris saluo honore tuo, *non liberatur ab actione iniuriarum.*

18 *L. 25 tit. 22. par. 3. intellectus.*

De iniuriante alterum calore iracundiæ.

QVÆSTIO CXXIX.

QVÆRO etiam, circa eandem l. 2. tit. 10. *de las iniurias, lib. 8. nou. collect. reg.* an obiiciens alicui, consultò causa calore iracundiæ, verbum quodlibet iniuriosum, de quibus in *hac l. 2.* incidat in eius pœnam, nempè canendi palinodiam, & soluendi trecentos solidos? 1

Et non incidere, sed alia mitiori extraordinaria esse puniendum, facit in primis reg. quidquid calore iracundiæ fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseuerantia apparuerit in indicium animi fuisse, *ff. de regul. iur. l. 2. ibi seu calorem, &c. C. de abolit. & in l. aut facta §. causa ff. de pœn. & in cap. si quis iratus*, & ibi gloss. *15. quæst. 5. & in c. ira 11. quæst. 3.* est communis & vera, vt plures allegans resoluit nouissimè Farinac *in 3. tom. sua prax. crim. quæst. 91. in princip. num. 1.* vbi etiam loquitur in homicidio calore iracundiæ commisso, vt tunc non sit imponenda pro eo pœna ordinaria homicidij alia mitior arbitrio iudicantis, & num. 33. idem resoluit, ita concordans opiniones contrarias, quas retulerat. 2

Secundo quoniam leuiora sunt ea, quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, præparataque inferuntur, ex Marc. Tullio Cicerone *officiorum* primo, quod in l. 1. de inuentione latius exequitur, siquidem ea, quæ inconsulto dolore, & furore iræ fiunt, excusationem habent, cum repente, & sine deliberatione fiunt, quia non ex toto voluntaria sunt, nec protsus malitiæ imputantur, sed magis humanæ fragilitati, qua propter leuius puniendum sunt ex Platone *lib. 9. de legib. pag. 7.* & breuiter D. Thom. *1. 2. quæst. 24.* & Abulens. super Matth. *cap. 5. quæst. 122.* agunt Sylu. & Caietan *in suis summis, verbo, rixa*, Bocr. alios allegans *decisione 168.* 3

Tertio, & prope in terminis, quod si quis dixerit verbum iniuriosum alteri iracundia probata immunis sit à criminis pœna, Angel. *in l. si non conuitij, num. 6. C. de iniur.* Hippolyt. *singul. 626.* & inquit Ias. *in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, el primero post num. 1. ff. de iur. iurando*, quod solet communiter dici, vt factum calore iracundiæ non sit punibile, vel quod saltem (secundum omnes) mitius puniri debeat, Tyber. Dec. *in 2. tom. tractatu crimin. cap. 11. num. 9.* & optimè Decius *in d. l. quidquid calore iracundiæ, num 6. & 7.* 4

Vbi inquit, quod licet regula illa non habeat locum in delictis, in quibus quis calore iracundiæ non excusatur, vt *in d. l. si non conuitij, C. de iniur.* aliàs tato propter homicidium esset quis puniendus: quia plerumque, cum iracundia committitur, & quod hoc procedit etiam si maxima sit iracundia, propter quam delinquens alienatus sit à mente: attamen quamuis ex toto non excusetur ille, qui sic deliquit, pœna tamen mitigari debet in delicto commisso iracundia, sequitur plures referens Petr. Durñ. *in reg. 295. limit. 1.* estque frequens Doctorum sententia, secundum Ioann. Yañez, Parlad. *lib. 1. rerum quot. cap. 27. num. 39.* & ita declarat, & concordat opiniones contrarias, quas in hoc refert 5

Farin.

Farin. *vbi supra n. 2. & 3.* vbi *numeris sequentibus*, latè hanc regulam declarat, ampliat, & limitat, diximus *sup. in quæst. præced.* & tenet Iul. Clarus § *iniuria versic quæro quid*, & probatur in l. 16. *tit fin. p. 7.* cuius verba sunt hæc: *Otro si dixeron, que lo que el home faze, ò dize con en condimiento de saña, non deue ser inzgado por firme, antes que se vea, si durara en ello, non se arrepintiendo luego el que se mouio: Pero esto se deue entender, que lo que el home faze, ò dize con saña ò daño, ò ha de muesso de otri, que lo no excusa de la pena, como quel que se mengue de la culpa del yerro, quando el mouimiento de la saña fue con razon.*

6 Ex qua l. Regia approbari videtur opinio Angeli *vbi sup.* & communis existimantis in præmissa specie pœnitentiam liberare actione iniuriarum propter calorem iracundiæ, quando iniuria possit reuocari, prout contingit, si statim in continenti iniurians, antequam recedat ab illo loco, vbi dixit verba iniuriosa versus iniuriatum dicit falsum esse quod contra eum dixit, & se pœnitere, dixerit, quia reuocatio verborum dictorum, siue ex iracundia, siue ex proposito facit cessare actionem iniuriarum, secus aliàs si iniuria reuocari non potest, quod intelligi vno modo potest, scilicet quando reuocatio fit ex interuallo, quia tunc iniuriæ pœnitentia non prodast, vt constat ex *d. l. quicquid calore*, ibi prius ratum non est, quam si perseuerantia appareat, &c. & clarius ex *d. l. 16.* ibi, *Antes que se vea si dura en ello, no se arrepintiendo luego, &c.* secund. Angel. & cæteros *sup.* allegatos & præcipuè Thom. Ferrat. *cant. 39. in fi.* & Petr. Dueñas *vbi sup. in d l 1. limit. versi. & circa hanc*; Petrus Greg *in suo syntagm. iur. vniuers. 1. part. lib. 3 cap. 3. cum. 6.* & alios refert loquens in terminis nostræ l. 2. Petrus Plaza 1. *tom. de delict. cap. 2. num. 19. versic. ipse tamen sic intelligens l. quicquid calore*, & plures referens nouissimè Farinac. *in suis quæst. criminal. 1. part. tit. de delict. & pœn. quæst. 20. numer. 59.* & idem Farinac. *3. tom. quæst. 91. num. 36.* vbi alios allegat, vbi quod quando delinquentem non pœnituit deliquisse, & propterea in delicto perseuerat illudque ratificat, tunc etiam quia per iracundiam deliquerit non punitur mitius. & vt prædiximus: hæc communis sententia approbatur *in d. l. p. 16.* nihilominus tamen mitior pœna tunc imponenda est, vt plerique ex supradictis existimant, & probat expresse *d. l. 16 in fine*, ibi: *pero esto se deue entender, &c.* & hæc in iniuria verbali commissa vera sunt, & rectè procedunt iuxta suprad. distinctionem.

7 Cæterum regulariter pœnitentia post delictum commissum, puta homicidum, non excusat ab accusatione, vt cum communi resoluit Iulius Clar. *in pract. crim. §. fin. quæst. 16. versic. item quæro, & quæst. 70. versic. sui quandoque*, & iterum §. *iniuria versic. quæro quid, in fin.* vbi quod ita in facti contingentia decisum fuit per Curiam Tolos. teste Aufretio *decis. 409.* item Tirius quem refert Mantua, qui idem consuluit *consil. 77. lib. 2.* eandem distinctionem plures allegans, & exemplificans sequitur Farin. *d. quæst. 91. num. 31.* ad quem locum se remittit, idem author inferius *quæst. 105. num. 153.* vbi *& in numeris sequentibus*, agit infra quantum tempus iniurians debeat pœnitere, vt excusetur à pœna, & *num. 154.* resoluit, quod retractatio, seu reuocatio iniuriæ debeat fieri omnino per iniuriantem statim antequam recedat à loco, in quo iniuriam protulit, & quod hæc videtur esse communior opinio, cuius authores citat; & inquit adhuc, isto casu reuocantem esse leuiter puniendum, secundum Addit. Iul. Clar quem refert, & *num. 156* quod ista reuocatio, seu retractatio iniuriæ quando fit, debet fieri publicè, & palam non autem secretè, & etiam debet fieri in eodem loco in quo iniuria illata est, & coram eisdem personis, & quomodo, & per quæ verba fieri debeat.

Sic etiam ita simplex licet maxima, non excusat à parricidio, vt latè probat Decian. *in suis tract. crimin 2. tom cap. 15. num 17. fol. mihi, 21 r.* & Petr. Gregor. *2. parte vbi supra cap. 12. num. 13. pagina 514.* & in furto idem probat, *l. qui à morte 67 ff. de furt.* nemo enim (vt inquit lex illa) tali peccato pœnitentia sua, nocens esse desiit, vt excusetur à pœna. 8

Superiora tamen in crimine iniuriarum dicta, & si in puncto iuris procedere valeant, nempè quod calor iracundiæ operetur pœnæ ordinariæ mitigationem difficillime tamen ad praxim reduci posse videntur; quoniam adhoc, vt ratione iracundiæ præd. mitigatio pœnæ ordinariæ nostræ l. Regiæ, locum babeat, probari debet quæ talis fuerit iracundia, quæ ipsum delinquentem à mente alienauerit, alias enim nullam habet excusationem. sed ordinaria pœna est puniendus, vt *in d. l si non conuitij*, & notat Abb. *in cap. 1. in secundo notab de his, qui filios occid.* & difficile est probare talem iracundiam, secundum Abb. *in cap. dudum, num 8. in fin. de conuersi. coniug.* ita Philipp. Decius, *in d. l. quicquid calore, num. 8.* & alios allegans Farin. *d. quæst. 91. num 40. & 41.* vbi quod licet hoc probare sit difficile, non per hoc est impossibile: Auend. optime *in dictionario, verbo ira*, & in terminis nostræ l. idem Auend. *in tractatu de iniuriis, n 6.* putans ideo aduertendum ad nostram l. Regiam, quæ non distinguit, an calor fuerit talis qui à mente alienauerit, vel non: & ita in praxi censeo obseruandum, secundum opinionem præfatam Philipp Decij, & Auend. qui veritatem attigisse mihi videntur post Abb. quem citant, nempe vt tunc demum in terminis nostræ l. Regiæ habeat locum mitigatio pœnæ de qua in ea ob calorem iracundiæ. quoties probatur sufficienter talis vis tempore iniuriæ, quæ ipsum delinquentem à mente alienauerit, cuius probatio rara, & difficilis est, licet non impossibilis secundum Farinac. *sup.* relatum alias secus, quia puniri debet pœna ordinaria nostræ l. verba iniuriæ, de quibus in ea in alterum conuitij causa obiiciens, & ita sunt intelligenda, & declaranda fundamenta contraria, & Doctores supra in contrarium adducti. 9

Præsertim, quia si aliter interpretemur exemplum doctr. communis, quam sup. adduximus, constituentis differentiam inter iniurias, quæ possunt reuocari vel non: cum Felin. *in c. cum te, num 8. vers dum dicit, de re iudic.* post Imol. quos refert, & sequitur Petr. Andreas *lib. 9. commun. opin.* scilicet, vbi actu retractari potest sine præiudicio aduersarij, vt in casu l. *Diuortium 3. ff. de diuor posita, in cap. diuortium de pœnit. distinct. 1.* quæ ita se habet: ***Diuortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi diuisionem fit. itaque quidquid calore iracundia, vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse, ideoque per calorem misso repudio, si breui reuersa est, vxor, nec diuertisse videtur:*** secus, si non potest, sine præiudicio aduersarij reuocari, vt in actione iniuriarum, quæ 10

competit

competit etiam pro iniuria illata ex repentino calore iracundiæ, quæ præsumitur animo iniuriandi, & ideo si posset reuocari non esset reuocatum præiudicium iniuriati *l. si non conuitij, C. de iniur.* & fuit doctrina.

11 Scilicet ibi, quam dicit notandam *ad d. l. quicquid calore iracundiæ ff. de reg. iur.* Petr. Andr. *vbi supra* Auendan. *in tract. de iniur. numer. 7. versic. item secundo, & numer. 8. versic. 4. infero*: hinc est, vt qui dixerit alicui, *Mentiris, saluo honore tuo*, non liberetur actione iniuriarum Bartol. & alij *in l. si quis extraneus in princ. ff. de hæred. instit.* Montalu. *in l. 2. tit. 3. lib. 4. fori litt. A.* Couar. *lib. 1. variar. resolut. cap. 11. numer. 1.* Perez *in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordinam. in glossa, tacharitestigos*; Plaz. *de delict. lib. 1. cap. 1. num. 11.* Salzed. *in regul. 784. in fin. & volum. 1. commun. opin. lib. 9. pag. 528. col. 2. num. 30* & Azeued. *in hac l. 2. num. 122.* vbi *numer. 123.* hoc verum intelligit cum communi, quoties adesset animus iniuriandi aliàs secus, sed hoc debet intelligi, quando in continenti non sit reuocatio iuxta *d. l. 16. tit. 9. par. 7.* & supradicta.

12 Non igitur habet locum in proposito d. doctr. communis constituentis præd. differentiam inter iniurias, quæ possunt reuocari, vel non, nisi quoad mitigationem pœnæ, prolata iniuria verbali calore iracundiæ rationabili, iuxta *d. l. 16. in*

13 *fi.* imò regulariter obseruandum est, quod quando ira prouenit ex iusta causa licet in totum non excuset, operatur tamen vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio, si verò non prouenit ex iusta causa & tunc nihil excusat: hæc est communis opinio, vt ex Menchac. refert & sequitur Iul. Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæst. 60. versic. & etiam*, ibi, *tu verò dic.*

14 Si tamen iniuria calore iracundiæ prolata non reuocetur, sic iniurians non excusabitur à pœna ordinaria nostræ l. regiæ 2. etiamsi iracundia maxima fuerit, nisi talis fuisse probetur, quæ eum à mente alienauerit aliàs secus, vt *supra* resoluimus.

15 Ex supradicta mirabili resolutione infertur vera intelligentia *ad l. lex Iulia 7. in ordine, ff. ad l. Iuliam repetund. in fine*: vbi inquit text. ibi; *Quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel licet non acceperint, calore tamen inducti interfecerint, vel innocentem vel quem punire non debuerant? Capite plecti debent vel saltem in insulam deportari*, vt plerique puniti sunt, ad hoc enim, vt calor, vel iracundia iudicem excuset à pœna ordinaria qui calore iracundiæ interfecerit innocentem, vel quem puniri non debuerat, talis iracundia esse debet, quæ præd. iudicem à mente alienauerit: aliàs enim pœna ordinaria puniri debet iuxta præd. iuris resolutionem verissimam Abbatis & cæterorum.

16 Nec enim eum excusare debet, quod sit Magistratus & Officialis publicus cum hi, si perperam scienter innocentem ad mortem condemnauerint, vel quem punire non debuerant, pœna legis Corneliæ *de Sicar.* tenentur *l. 1. in princip. versiculo, quiue cum Magistratus esset*, & in lege Cornelia *in princip. est ad l. Cornel. de Sicar. l. 25. tit. 22. p. 3.* ibi, *é por endé dezimos, que si algun juzgador juzgare a sabiendas torzaderamente à otro en pleyto de justicia que tal pena merece el recibir en su cuerpo, qual el mando hazer al otro, quien sea de muerte ò de lesion, ò de otra manera de desterramiento, é si el Rey le quisiere hazer merced, perdonandole la vida, puedelo echar de la tierra para siempre por enfamado, é tomarle todo lo suyo.*

Et in terminis *d. l. lex Iulia, §. fin.* ita quoque videtur sentire & intelligere Bald. *in l. vnica num. 10. versiculo & aduerte*, quia si iudex, *C. ex delict. defunct.* vbi dicit esse textum mirabilem in *d. l. lex Iulia, § fi.* de eo, quod fecit iudex ex crudelitate, vel nimio calore furoris. Ponderanda sunt verba illa, vel nimio calore furoris, quia alienationem perfectam mentis, & sic maximum furorem significant & expressius Andr. de Isern. *in titulo, quæ sint regalia, versiculo & bona committentium crimen Maiestatis col. 4.* intelligit illum textum, vt puniatur iudex pœna mortis, etiam si calore interfecit, vel iussit interfici. 17

Hæc quamuis vera sint in puncto iuris, in specie tamen *d. §. fin.* æquior videtur opinio (& ideò in praxi obtinebit) quod mitius puniatur iudex qui calore iracundiæ id fecerit, vt profitetur Gregor. Lopez *in d. l. 25. in glossa, é si el Rey*, ibi: æquior tamen ex his, quæ latè tradit Felin. *in c. sicut ex litteris, columna penultima. & fin. de iur. iurando*, quæ opinio corroborari potest ex *d. l. 25. in versiculo, é si tal juyzio como este*, vbi in priori casu d. l. lex Iulia, *§. fin.* nempè, quando iudices ab hominem necandum pecuniam acceperint, decidit, *que si el juez fuere Adelantado mayor ò otro rico home quien otorgase el Rey poderio de juzgar, si tal juyzio como el susodicho diese dado por precio, deue ser desterrado para siempre, è todos sus bienes tomados &c.* Nam cum hic casus & alter ille, de quo agimus, nempè de iudice qui calore iracundiæ inductus innocentem interfecerit, vel quem punire non debuerat, æquiparati sint per modum regulæ, quoad eandem punitionem per *d. l. ex Iulia, §. fin.* lex noua partitæ loquens in vno, locum quoque videtur habere in alio (præcipuè cum agatur de mitigatione pœnæ) iuxta glossam *in l. si quis seruo, verbo, corrumpi, C. de furt. & seru. corrupt. & in l. si vero contra, ff. de legat.* est communis doctrina, secundum Anton. Gomez *in l. 4. Taur. num. 7.* & Ias. vbi bene loquitur *in auth. quas actiones num. 19. C. de sacrosanctis Eccles.* & latè Tell. Fernandez *in l. 4. Taur. num. 25.* & Octau. Cachet. *in decisione Pedemont. 6. num. 9. & 10.* de qua doctrina latissimè etiam agunt Aymon Crauet. *de antiq. tempor. 4. p. in principio num. 98. cum sequentibus, fol. mihi 140.* in paruis & Burg. de Paz *in l. 3. Taur. 2. concl. num. 64. cum seqq.* 18 19

SVMMARIVM.

1 *Iniurians alterum lapsu linguæ aliquo conuitio contentus in l. regia 2. titulo* de las injurias, *lib. 8. nouæ collect. reg. vt simil. an teneatur palinodiam canere, & soluere 300. solidos? & numeris seqq.*

7 *Qui per lubricum linguæ animo indeliberato in blasphemiam vel hæresim proruperit, an & quomodo puniatur?*

Do

De obiiciente conuitium alteri lapſu linguæ.

QVÆSTIO CXXX.

1 QVÆRO ſimiliter vtrum ſi quis per lapſum linguæ aliquod conuitium ex contentis in hac noſtra l. regia ſecunda, vel ſimil. alteri obiecerit, teneaturne palinodiam canere & 300. ſolidos ſoluere? Et ipſum, hac noſtræ l. pœ-
2 na teneri videtur, ¶ nomina namque & verba adinuenta ſunt, & proferantur vt dicentis voluntatem demonſtrent, *l. in hac, ff ſupellect. legat. cap. is autem* 22. *q.* 2. Bald. *in l.* 1. *§. vbi autem col. fin.* & *in §. ſin autem ad deſcentem, C. de caduc. tollend.* & *in cap. bona el* 1. *col.* 1. *de poſtul. prælat.* & *in l. ſed & probari, ff. de excuſat. tut.*
3 Verba enim legis ſcripta, manifeſtum eſt, nihil poſſe calumniæ admittere ſecundum Quintilian. Sermo. *in inſtitut. orat.* nec oportet de eius voluntate nos argumentari, qui ne id facere poſſimus, iudicium nobis reliquerit ſuæ voluntatis, vt ait Tull. *lib.* 2. *de inuentione*, & vt idem Cicero ait ibi *de legibus*, *Oratio eſt mentis interpres*, & ante eum Lucretius *lib.* 6. vocat linguam *animi interpretem*, ſic Caſſiod. cuius meminit Aleaand. *con-*
4 *ſil.* 52. circa hanc dubitationem *col.* 2. *vol.* 4. non ſemel adnotauit, nullum eſſe maius mentis noſtræ teſtimonium, quam qualitas inſpecta verborum, & eſt text. *in l generaliter, C. de non numerat. pecun.* Bald. *in l. tres denuntiationes, col.* 1. *C. quomod. & quando iudex, & in rubr. de teſtibus*, vbi refert illud, loquere, & cognoſcam te, & multa alia his ſimilia in propoſito prima fronte adducit pro hac parte Petrus Plaça *de delict.* 1. *tom. num.* 20.
5 Sed pro contraria parte facit, quia non facilè lubricum linguæ ad pœnam trahendum eſt, *l.* 1. *C ſi quis imperat, maledix. l. famoſi, ff. ad lul. mai. c. quod autem* 2. 2. *q.* 2. Zanch. *de hæret. c.* 7. *num.* 9. & cum aliis Farin. 3. *tom. ſua praxis crim. q.* 105. *num.* 145.
6 Pro reſolutione obſeruandum eſt in hac ſpecie, pœna ordinaria noſtræ l. minimè puniendum eſſe huiuſmodi criminoſum, vel reum, ſed alia mitiori arbitrio iudicis, qui per lapſum linguæ conuitium præd. obiecerit, vt tandem cum deliberatione veriſſimum cenſuit in noſtris terminis Plaça *vbi ſuprà, d. num.* 20. *in fine*, quin etiam leuiter iudicantis arbitrio dicit eſſe plectendum: quod ego ſequerer quoties conſtaret de vero linguæ lapſu, ne aliàs ſcienter, & ex propoſito ob euadendam pœnam ordinariam l. fingatur lapſus linguæ: oportet igitur iudicem cuncta rimari, vt hæc diſcernat, cuius hoc tecto arbitrio relinquitur, difficile tamen erit interponere in hac ſpecie certum arbitrium contra claram prolationem verborum animo iniuriandi, & diſpoſitionem manifeſtam noſtræ legis.
7 Sic etiam, qui per lubricum linguæ animo indeliberato in blaſphemiam, vel hæreſim prorupetit extraordinariè erit puniendus, ſecundum lapſum, Cardin *in clement. vnic. de vſur*, Campeg. ad Zanchin. *de hæreſ. cap.* 7. Albert. & alij quos refert, Ignat. Salred. & Bernard. Diaz de Lug. *in pract crim cap.* 110 *litt. A. verſic. ſed verius*; dicens plectendum eſſe pœna pecuniaria in vſus pios eroganda, vel alia arbitraria, conſideratis his qualitatibus, & circumſtantiis, de quibus ibi per eum, & quod erit magni momenti ad d. pœnam minuendam, vel nullatenus infligendam, quando qui ea verba dixit, ſtatim palinodiam recantauit, & pœnituit, licet ſit grauiter reprehendendus, & ſummè monendus, vt deinceps caueat.

SVMMARIVM.

1 *Affirmans falſo, ſe mulierem quandam honeſtam deſponſaſſe, ratione iniuriarum an poſſit conueniri ab ea eiuſve parentibus, &c. & qua pœna puniatur? & num* 2.

De falſo affirmante ſe aliquam honeſtam fœminam deſponſaſſe.

QVÆSTIO CXXXI.

QVÆRO vlterius, an qui falſo affirmauerit ſe mulierem quandam honeſtam deſponſaſſe, poſſit conueniri ab ea, eiuſve parentibus, vel curatoribus, aut marito, actione iniuriarum & qua pœna ſit plectendus? 1

Et prima quidem facie, videtur hunc minimè conueniri poſſe actione iniuriarum præſertim inter æquales, vel ſi maior, aut dignior eſſet, qui prædicta verba protulit cum ex eis nulla prorſus videatur iniuria alteri irrogata, cum iactantia illa, ei non videatur præiudicialis, ſed tantum mendaciter prolata, nec videatur contra bonos mores dicere, *Ego te deſponſaui*, quia iſtud eſt licitum & permiſſum, ſcilicet, deſponſare, vt in titulo de ſponſalibus per totum: nec per hoc diffamatur matrimonium poſtea contractum.

Nihilominus tamen in præmiſſa ſpecie contrarium eſt tenendum, imò quod huiuſmodi reus conueniri actione iniuriarum poſſit, & pœna extraordinaria plectendus veniat, attenta qualitate perſonarum & circumſtantiis concurrentibus: non verò pœna ordinaria noſtræ l. quia nullum conuitium ex quinque, vel ſex in ea capteſſis, vel eis ſimile fuit obiectum: omne namque factum, vel dictum contra veritatem in diffamationem alterius, præſertim ſi fama mulieris laceſſitur, & inde inter virum & vxorem diſcordia ſeminetur, competenter arbitriò iudicis meretur vindictam *leg. item apud Labeonem, §. quòd autem non in cuiu*, & *in § memiſſe, ff. de iniuriis.* 2

Similiter & omnis qui impoſturam fecerit, id eſt, bonis viris, vel mulieribus mendacia impoſuerit, *l.* 3. *§. ſi quis impoſturam*, & ibi, *notatur, ff. de crimin ſtell.* Sed omne mendacium in alterius detrimentum eſt contra bonos mores, præſertim, quando mulieris honeſtatem ſugillat, & falſis contumeliis matrimonium diffamat. *l. quamuis adulterij, Cod. de adult.* hic enim virorum ſponſalia & pariter mulierum infamantur eadem infamia *l.* 1. *in fin. & l. quid ergo, §. quod ait, ff. de infami*; & facit etiam, quantum in ſe eſt, venire in odium patris, vt his & aliis fundamentis probat in terminis Bald. *conſ.* 230. *omne factum, per totum in* 3. *part. conſiliorum.*

Concludens pœna extraordinaria eſſe puniendum, quem refert & ſequitur Iul. Clar. *in practic. crimin. §. iniuria in principio*, ibi *puta*, quia dixerit mulieri, *Ego te deſponſaui*, & tenet Didacus Perez (licet Baldum non referat) *in l.* 1 *tit.* 1. *lib.* 5. *ordinamenti, pagina* 42. *in fin.* & hunc caſum iam

habui in praxi, & in exilium condemnaui hominem, qui dixit & publicauit se desponsasse virginem quandam honestam, quam sectabatur assiduè, die noctuque solicitabat, & occultè alloquebatur illi signa faciens, & non potuit probare sponsalia: motus etiam fui *l.5.tit.9.p.7.* quæ loquitur contra inIectantes virgines vel nuptas honestas, quod teneantur actione iniuriarum. Non obstant contraria, quia ex supradictis iam sunt diluta: & quamuis sponsalia sint licita, non tamen licet falsò affirmare desponsationem in iniuriam mulieris & parentum vel mariti.

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

SVMMARIVM.

1 *Mandans, vel consulens vnum ex conuitiis maioribus, de quibus in l.2.tit.* de las injurias, *lib.8. noua collect. reg. in alterum iniici, an incurrat in eius pœnam vel alterius statuti, & num. seqq. præcipuè, num 9. cum seqq. & num.13. cum cæteris.*

2 *Mandator ex sua persona conueniri potest præter ipsum reum principalem.*

3 *Mandans committi delictum, an eadem pœna sit puniendus, qua mandatarius? & n.4 & 5.*

6 *Consulens delictum committi, qua pœna puniatur & n.7. idem in exhortante.*

18 *Regula.* Qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *intellectus.*

19 *Regula* Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impartimur, *intellectus.*

20 C. mulieres de sententia excommunic. *intellectus & num 21.*

30 *Mandans, consulens, & exhortans committi delictum, an si postea id reuocet, & nihilominus committatur, teneatur ex delicto sequuto? & num. seqq.*

De mandante, consulente, & exhortante iniici in alium conuitium ex maioribus contentis in l. regia.

QVÆSTIO CXXXII.

1 QVARO modo de questione arduis & difficili in praxi circa materiam nostræ, l.2. tit. *de las injurias, y denuestos*, an mandans, vel consulens, vnum ex quinque verbis contumeliosis & conuitiis, de quibus in nostra l. vel simil. alteri exprobari incidat in eius pœnam ordinatam, necne?

2 In primis namque habemus iuris regulam generalem, quæ habet mandatorem quo ea sua persona conueniri posse præter principalem reum: *l. non ideo minus. Cod. de accusat. l. certè, § 1. ff. de precar. l. vltim. ff. si mensor fals. mod. dix. cap. mulieres, §. vltim. de sententia excommunicationis*, ibi, cum is committat verè, cuius mandato delictum committitur Bart. *in l. non solum, §. si mandato, num.8. ff. de iniuriis*, & *in l. sed si vnius, §. si seruus, eodem titulo.* Angel. *in tract. de malef. verbo, Sempronium mandatorem*, Tiraquel. plura congerens *in leg. connubial. gloss.5. num.1. 193.* Hippolyt. *singul.181.* Palat. Rub. *in rub. de donat. inter vir. & uxor. §.87. n.20.* Carrer. latè *in pract. crim. § homicidium, num.58.* Plaça *de delict. lib.1. cap.1. num.8.*

Et quamuis magna fuerit aliquando controuersia inter scribentes, an mandans committi delictum puniri debeat eadem pœna, qua mandatarius, quibusdam dicentibus, quod aut mandatarius erat aliàs commissurus delictum, & eo casu mandatarius non tenetur; aut verò non erat aliàs facturus & tenetur, quam dicit communem Alberic. *in l. ob hæc verba, ff. de his, qui not. infam.* Dec. *in l. consilij, num.4. cum sequentibus, ff. de reg. iur.* prout eos ad hoc refert & alios eam tenentes Tyber. Decian. *2. tom. tract. crimin. lib.9. cap.36. num.14.* 3

4 Hæc tamen distinctio communiter reprobatur, vt inquit Ias. *in l.1. post num.23. Cod. de seruis fugitiu.* nam, quando mandatum cadit in delictum, non est adhibenda præfata distinctio, vt inquit gloss. approbata *in l.1. §. persuaderi gloss. magn. ff. de seruo corrupt.* est communis regula teste Gometio *in §. pœnales post num 10. instit. de action.* & cum eo Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quæst.89. in principio.* tametsi eos reprehendat circa fidelem recitationem auctorum Decian. *vbi suprà*, sed indistinctè mandans punitur eadem pœna, qua puniendus est mandatarius ipse, qui delictum commisit iuxta doctrinam Bartol. *in l. non solum, §. si mandato, num.19. ff. de iniuriis*, communiter approbatam, vt plurimis citatis, inter quos & Couar. affirmat Clarus *vbi supra*, dicens esse tenendam tanquam veriorem & magis communem, & quod eam vidit seruari in quodam Augustino Marentio, qui mandauerit filio, vt vxorem suam interficeret & fuit patri amputatum caput 3. April. ann. 1558. eandem communem sententiam probauimus & sequuti fuimus reprobata præcedenti distinctione *lib.3. pract. q.1. num.6. & 7.* 5 Et intelligenda est sequuto & consummato delicto, secundum Anton. Gom. *3. tom. var. resol. c.3. de homicid. num.39.* necnon & Auend. *de iniuriis, n.9.* vbi quod ex solo mandato, delicto non sequuto imponi debet mandanti pœna extraordinaria, nisi in grauissimis delictis, vt est assassinium & simil. in quibus mandans punitur pœna ordinaria, licet delictum non sequatur, & hæc est magis communis opinio teste. Farin. qui plures allegat *1. tom. quæstionum crimin. de inquisitione, q.3. n.7. & 8.* sed in hoc constituendi sunt quatuor casus quos constituimus & resoluimus quid tenendum sit *3. p. practic. q.7. n.34. cum seqq.* idem nunc probamus.

6 In consulente autem, vel persuadente delictum committi, eo commisso, locum habet præfata distinctio, an is, cui consulitur, aut persuadetur, erat aliàs facturus, vel non, vt primo scilicet casu consulens vel persuadens, non puniatur eadem pœna, sed leui: in secundo vero casu eadem pœna plectatur, vt resoluunt communiter Doctores, *in c.1. de officio deleg.* Et præcipuè alios allegans Imol. *ibi num.9.* Felin. 8. Dec. 9. qui & *in num. sequentibus*, plura congerunt in materia idem Decius *in l. consilij, num.4. ff. de regul. iur.* Auend. *in tract. de iniur. num.9. vers. ex ista illatione.* & communi omnium ferè consensu hæc sententia recepta est, & verè iure magis probari potest, vt affirmat eam latè probans D. Couar. *in in clement. si furiosus de homicid. 1. p. §.2. num.1. per totum*, & hæc communis est doctrina & opinio iuris vtriusque professorum secundum Petrum Plaç. *de delict. 1. tom. c.17. n.1. & 7. versic. verum vbi*, innumeros auctores eam sequentes citat eam benè iure probans, & tandem refert Carrer. *in practic. crimin. §. homicidium, n.163.* dicentem communiori, æquiorique consensu Doctorum esse

esse receptam sententiam, necnon & Iulius Clarus *in practic. crimin. §. fin. quæst. 88. in principio*, vbi dicit communem esse legistarum & Canonistarum ex Bero *in d. cap. 1. num. 85.* aliosque plures citat.

Et quamuis contrarium probent gloss. & Bart. *in d. §. si mandato, n. 16.* & Gregor. Lopez *in l. 13. gloss. maliciosamente*, ibi imò in consilio adhibito circa delicta *tit. 12. p. 5.* nihilominus communis præfata sententia tenenda est, iuxta quam indubiè sunt intelligendæ leges regiæ punientes simpliciter consilium præstantem ad delictum, vt voluit, licet non affirmet (& sic sub dubio) Auend. *vbi supra*. Ego verò cum præd. l. regiæ non corrigant expressè ius commune in hoc, censeo iuxta illud esse intelligendas & distinguendas, ex latè traditis & congestis in proposito per Burg. de Paz *in l. 1. Taur. num. 571. cum seqq.*

7 Quod autem delictum est in consulente, obseruandum etiam erit in exhortante aliquem ad delictum, tenebitur siquidem & ipse pœna ordinaria, si ille aliàs non fuisset commissurus, secus, si aliàs erat facturus: ita tenent communiter Doctores, vt inquit Alber. *in l. ob hac verba, in fine, ff. de his qui not. infam.* vt refert Clarus *vbi supra, d. quæst. 88. versic. hoc autem*; dicens Senatum tamen, solere huiusmodi exhortatores, seu persuasores delictorum prius torquere super mandato, & vbi negant mandatum dedisse, illos punire extra ordinem, vt fuit seruatum in quadam Ambrosiana Monina, quæ persuaserat adultero, vt virum suum interficeret, nam prius fuit torta super mandato, & cum nihil fassa fuisset, iussa fuit fustigari 30. Iunij 1538.

8 Hæc omnia eo tendunt, vt conuincamos, mandantem alicui, vt alterum probo afficiat, quolibet ex conuitiis in nostra hac lege regia secunda *de las injurias* contentis, vel simili, iniuria sequuta, teneri eadem pœna, qua ipse mandatarius hoc est, *de desdezirse, y pagar trecientos sueldos*, iuxta formam & tenorem nostræ l. regiæ: consilium autem, persuasionem, vel exhortationem præbens ita demum, si ille, cui præstatur non erat aliàs facturus, secus verò, si aliàs erat facturus, quamuis tunc adhuc puniatur, leuius tamen iuxta supradicta.

9 Rursus deinde contrarium indistinctè in terminis nostræ quæstionis videtur omninò probandum; imò quod huiusmodi mandans, consilium præbens, exhortans, vel persuadens, nunquam veniat puniendus pœna ordinaria nostræ l. sed alia mitiori: quia sumus in pœnalibus, & ipsa loquitur in ipsomet iniuriante, sicque exigere videtur ipsiusmet factum, vt patet ex eius littera ibi: *qualquiera que denostare à otro y le dixere*, &c. quibus verbis suppositis, intrat communis do-

10 ctrina in quæstione illa. § An statutum puniens facientem delictum, habeat locum in mandante fieri delictum, & resoluunt communiter Doctores, quod aut statutum loquitur in personam, puta, si quis occiderit, si quis vulnerauerit, &c. & non comprehendit mandantem, aut vero loquitur in rem, scilicet, in ipsum maleficium, puta pro homicidio sit pœna mortis, & hoc casu vtique comprehendit mandantem: hæc est doctrina Bart. *in l. sed etsi, §. seruus, num. 2. cum sequenti, ff. de iniur.* & *in l. aut, qui aliter, §. fin. num. 3. per text. ibi, ff. quod vi, aut clam.* & in lege *hac verba, ff. de adult.* & ibi Doctores, & *in l. si quis id, quod, ff. de iurisdictione omn. iudic.* idem Bart. *consil. 101.* & alibi Bald. *consil. 52. volumine 3.* quàm sequitur & communem esse affirmat Petrus Plaça plures referens & latè eam probans *primo tomo de delict. cap. 1. num 8.* & *cap. 15. num. 22.* vbi loquitur in statuto, siue lege municipali: & Villalpand. *in l. 22. tit. 1. partit. 7. cap. 66. num. 6.* & plures referens Iulius Clarus *in practic. criminal. §. fin. quæstione 89. in versiculo, sed quæro*, vbi circumscripta consuetudine hanc opinionem & doctrinam sequitur dicens esse magis communem, & ideò non esse ab ea in iudicando & consulendo recedendum, præterquam, si statuta recepissent contrariam interpretationem à consuetudine, quia tunc minimè sunt mutanda quæ certam interpretationem habuerunt, *l. minime, ff. de legibus*, quo casu, saluari potest, quod ex antiquis multi in contrarium tenuerunt: nempe, quod etiam si statutum loquatur in personam, puta quicumque fecerit homicidium, &c. comprehendat nihilominus ipsum mandantem quam dixit esse magis communem opinionem Gandin. *de malefic. titulo de transactione in fine*, & in Rubrica *de pœnis columna 4.* qui in priori loco subdit, quod ita communiter obseruatur, quem refert Albel. *de statut. 3. parte quæstione 44. num. 15.* necnon & Plaça & Clarus *vbi suprà*, referens hic etiam Carer. dicentem, quod ita etiam seruant iudices & assessores, sed nihilominus magis communis sententia est in contrarium semota consuetudine, vt prædiximus.

Verius tamen videtur in hoc articulo dicendum, quod si statuti verba clarè comprehendant tantum facientem, non autem mandantem, tunc mandans in ea dispositione non comprehendatur, vt si diceret, *si quis tale quid fecerit propriis manibus, vel personaliter, vel per seipsum & similib.* iuxta glossam *verbo publicè, in Clementina prima de vita honestate Clericor.* ibi, si ergo occultè, vel per alium hoc exerceatur, cedat pœna, licet non culpa, & est communis & vera, vt cum aliis contra Ias. & alios iure probat eam defendens Tyber. Decian. *in 1. tom. tract. crim. lib. 9. cap. 32. num. 7. fol. 232.* 11

Si vero statutum loquatur in rem, vel per verba communia vtrique, videlicet, *homicidium puniatur*, &c. & tunc comprehenditur etiam mandans absque dubio & sine vlla interpretatione iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam *vbi suprà*, quam etiam sequitur & communem ex Ias. profitetur Decian. *vbi suprà, num. 10.*

Sin autem verba statuti dirigantur in perso- 12
nam simpliciter, non comprehenditur mandans regulariter, vt *supra* cum communi resoluimus: nisi in edicto prætoris, *ne quis eum, qui in ius vocatus vi eximat*, qui loquitur in personam, & tamen mandans etiam comprehenditur, *l. 1. iuncta lege, si per alium, ff. ne quis eum*, & vbi inquit Paul. de Castr. quod fortè non reperitur alibi ita bene: sed est etiam optimus text. *in l. 1. §. fecisse, ff. de eo per quem fact. erit*, fecisse autem (inquit Vlpianus) dolo malo non tantum is putatur, quis suis manibus, vel per suos retinuit, verum qui alios rogauit, vt eum detinerent, vel abducerent, ne iudicio sistat, siue scientes, siue ignorantes, quid esset quod comminisceretur. Item & secundò in Interdicto *de vi & vi armat.* quod loquitur in personam expressè, vt *in l. 1. ff. de vi & vi arm.* dicebat enim Prætor, *vnde tu illum vi deiecisti*, &c. Et tamen mandans continetur, vt *in d. l. 1. § deiecisse, ff. de vi & vi armat.* vbi inquit textus, *Deiecisse autem etiam is videtur qui mandauit vel iussit, vt aliquis deiiceretur; parui*

enim referre visum est suis manibus quis deiicit, an
13 *vero per alium.* ¶ Hinc est, vt statutum pœnam imponens facienti maleficium comprehendat etiam fieri facientem, vt eadem pœna puniatur, ita Bartol. *in l. quemadmodum*, *num.* 4. ibi, *pœna statuti, C. de agricol. & censit. lib.* 11. sequitur plurimos referens Tyber. Decian. *vbi suprà, cap.* 39.
14 *num.* 1. ¶ Licet enim lex pœnalis & odiosa extra significatum proprium extendi non debeat, vt in regula, *odia de regulis iuris in* 6. *cum simil.* tamen vbi extensio tendit ad fauorem Reipublicæ ita debemus eam extendere sicuti legem fauorabilem, quia pertinet ad fauorem Reipublicæ punire maleficia, vt Respublica in quiete remaneat *l. congruit*, *cum simil. ff. de officio præsid.* ita Bartol. *vbi supra*, *in principio*, *d. num* 4. quem in hoc sequitur plures referens Didac. Perez *in rubr. tit.* 1. *lib.* 3. *ordinam. col.* 747. *post med.* & Euerard. *loco* 35. *a ratione larga*, &c. Beccius *consil.* 71. *num.* 4.

15 Tertiò limitatur in cæteris casibus à iure con-
16 suetudine vel statuto expressis. ¶ Similiter & 4. quando ex coniecturis pateret statutum comprehendere quoque voluisse mandantem, vt in terminis tenet & probat Tyber. Decian. *vbi suprà, d. cap.* 32. *num.* 4. *&* 10. ibi, *sed cum statutum*, &c. qui per totum illud caput refert & ponit nonnullas coniecturas & conclusiones in materia, quæ cum opus fuerit, disserendę sunt, hic enim locus hoc non exposcit.

17 Ex quibus videtur, quod cum l. nostra regia secunda *de las injurias y denuestos*, loquitur simpliciter in personam hoc modo, scilicet, *qualquiera*, &c. mandans alicui, vt alterum verbis contumeliosis, de quibus in ea offendat, non incidat in eius pœnam, sed aliter extra ordinem sit puniendus, tum ex dicta communi regula, de qua *supra versiculo rursus deinde*, &c.

Tum etiam quia Respublica non læditur, nec offenditur verbis iniuriosis, secundum Felin. *in cap. dilecti filij colum. fin. versic.* 3. *declaratio de except.*

18 Neque obstat alia iuris regula, quæ habet, quod qui per alium facit, per se ipsum facere videtur & alia id genus, de quibus modo supra & quæ congerit Tiraquel. *in legib. connubial. glossa* 3. *verbo contra rer.* id namque verum est & procedit fictè & impropriè, atque interpretatiuè, Dyn. *in regula qui per alium de regul. iur. in* 6. Bart. in locis præallegatis cum aliis, de quibus per Petrum Plaçam *de delict.* 1. *tom. num.* 10 estque communis opinio ferè omnium scribentium, vt affirmat Vincentius Paleotus *inter consil.* Alexand. *consil.* 65. *num.* 11. *lib* 4. & cum eo Iulius Clarus *d. quæst.* 89. *versic. sed quæro*, ibi, *mandans enim.*

19 Eodem modo possumus dicere procedere alteram iuris regulam, quæ habet omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur: mandans igitur, non dicitur, verè & propriè facere, sed tantum interpretatiuè, vt latissimè iure probat & communem testatur plures citans Tyber. Decian. *in d.* 2. *tom. tract. crimin. lib.* 9. *cap.* 32. *num.* 2.

20 Neque obstat text. *in cap. mulieres de sententia excommunic.* vbi dicitur, quod qui mandat committi delictum, verè illud committit: quia text. ille respicit peccatum, & eius pœnam, quod consistit in sola voluntate, quia verè peccat mandans, ita Abbas *num.* 11. & cæteri communiter scribentes, & alius allegans Decian. *vbi suprà, versic. non obest.*

21 At hæc procedere minimè possunt, quando lex considerat actum ipsius personæ referentis, ac conuicium irrogantis alteri, vt constat ex l. nostra regia 2. ¶ tametsi adhuc, qui alteri iniuriam fieri mandauit, minimè sit immunis à culpa, atque delicti pœna, vt præcitati Doctores explicant: non tamen puniendus videtur, vt palinodiam canat sibique contradicat coram prætore & honestis viris: & in terminis nostræ l. per prædicta ita probat atque in praxi tenet Petrus Plaça *d. cap.* 1. *num.* 8. *cum seqq.*

Iuxta quod idem erit à fortiori dicendum in 22
consulente, persuadente & inexhortante vnum ex conuitiis in l. nostra expressis & similis in alterum exprobrari, etiam crimine sequuto.

Verùm enim verò, omnibus rectè pensatis, 23
atque ad amussim (vt aiunt) consideratis, & præuisis, censeo verius esse, quod in specie nostræ l. 2. mandans dicere certam iniuriam in alterum ex contentis in eadem l. incidat, in pœnam ipsius l. cum ipso facto mandando eam dici animo eum iniuriandi, ipse mandans eam proferat contra illius personam volens ad eius notitiam peruenire licet absentis, quinimo, eidem exprobari & notificari (vt ita dicam) veluti si dicat, nuntio, vade & dic Titio, quod est hæreticus, traditor, aut cornutus, &c. cum ex his verbis absenti certa inferatur iniuria, ita vt in eius præsentia referatur, atque repetatur: etiam si ille absens postea à mandatario non iniurietur, & fortius expleto mandato, tamen cum ipse mandans perficiat per se delictum, pœna huius legis puniri debeat: verificantur siquidem in sua persona verba illa nostræ l. *denostare a otro*, quandoquidem ipsemet mandans primum, verba ipsa & conuitia, de quibus in nostra leg. ore pronunciat & profert in alterum, qui licet absens sit, ac proinde iniurians non videtur comprehendi sub pœna nostræ legis secundæ, quæ videtur requirere præsentiam offensi, quando proferuntur conuitia, vt hac & aliis rationibus resoluimus *suprà in* 6. *quæstione super hac lege secunda posita*: nihilominus tamen ibi hoc limitauimus cum doctissimo Couarru. quando verba eo animo proferuntur in absentem, vt in eius notitiam perueniant: quod præcipuè & cum maiori ratione procedit in specie de qua hic agimus, nempe cum quis animo iniuriandi absentem mandat alteri, quod ei dicat, eum esse hæreticum, cornutum, &c. hinc (vt obiter dicam) diluuntur vno verbo fundamenta contraria Petri Plaça, quibus ipse valdè confisus contrariam sententiam probauit, non tamen aduertit ad prolationem verborum, seu potius conuitiorum à mandante factam, neque ad eius animum & voluntatem.

Similiter non obstat, quod priori loco dice- 24
bamus, scilicet, mandantem fieri delictum tunc demum puniri eadem pœna, qua mandatarius id exequens, scilicet, cum perficitur & consummatur delictum, secus verò, eo non sequuto, ¶ hoc namque non procedit in iis criminibus, in quibus solum mandatum habetur pro delicto, perfecto & consummato, siquidem eo ipso, quod mandauit ea forma, qua prædiximus, perfecit, quátum in se est ipsum crimen, vt contingit in nostra specie: & probatur argumento text. *singul. in c.* 1. *de homicid. lib.* 6. vbi mandans interfici aliquem Christianum per assassinos, punitur eadem pœna, qua occidens: vbi glossa intelligit ex solo mandato, mandantem in casu illius textus esse ligatum, ac proinde etiam si reuocauerit mandatum re integra, eam pœnam incurrere: & ibi Ioannes Andreas inquit, ex eo patere esse ligatum ex solo mandato,

quia

quia hoc ipsum mandare est delictum consummatum, quem citat idem probans Auend. *in tract. de mer. n.9. versic.* si tamen: vbi etiam in eodem refert Augustin. de Arim. *in apostil.* ad Angel. *de malef. in præsente & Sempronium,&c.* est *in num.* & ante eos Bald. *in l. non ideo minus n.13. C. de accusat.* quem ita intelligit Augustin. in Arim. *in loco præallegato num* 21. vbi multa ad hoc adducit, quod verum putat Tyber. Decian. *d c.32. in* 10. *conclus. num.* 11. & esse communi calculo receptam hanc conclusionem constat ex eodem Deciano *ibidem num.* 1. *post princip.*

25 Sed eum proferens mandatum expressum de certa iniuria contra aliquem dicenda de contentis in nostra l. per ipsam prolationem verborum eandem declaretur & inferat ot iniuria, quæ mandatur alteri tunc absenti, dici & fieri eadem præsenti, debet locum contra eum pœna nostræ l. vt in terminis probat Auend. *vbi suprà, d. n 9. per totum.*

26 Vbi idem probat eadem ratione in consulente, reperta distinctione communi, an ille, cui consulit, esset aliàs facturus, vel non: ea namque communis distinctio in specie nostræ legis non est necessaria secundum ipsum: siquidem consulens alicui, vt verba iniuriosa in alterum proferre, eo ipso iam ipse ea profert: quod est attendendum non autem quod consulere voluerit,

27 ¶ uam quando integrum delictum est in consulente etiam delicto non sequuto, consulens punitur iuxta Baldi doctrinam *in l. data opera, n.52. Cod. de his qui accus. non poss.* vbi quod in consulente distinguitur, an principalis erat aliàs facturus, vel non: vbi consilium punitur princi-

28 paliter propter aliud; secus, si principaliter propter se, & quia est per se titulus criminis, vt in iuribus ibi per eum allegatis, quem refert & sequitur Decius *in l. consilij num.* 10. *ff. de regul. iur.* & Anendaño *vbi suprà*, dicens quod hæc est multum bona illatio: de ex hortante idem probandum venit ex supradictis.

29 Quinimò in specie nostræ quæstionis mandans, consulens, & exhortans sequuto postea delicto illius, cui mandauit, vel consuluit, aut quem exhortatus, & vltra pœnam ordinariam, quam proprio nomine incurrit, qua venit puniendus vt *suprà* probauimus, ac reus; debet puniri ex nouo delicto, tanquam præstans causam alteri delicto, vt probat etiam Auend. *vbi suprà, d.n.9. in versic. vnum tamen.*

30 Fit etiam ex supradictis, quod licet aliàs regulariter consulens non teneatur, si antequam sequatur delictum, consilium reuocauerit, iuxta doctrinam Innocent. *in cap. ad audientiam, n.2. de homicid.* quem ibi sequuutur Doctores; in materia tamen nostræ l. regiæ consulens certam iniuriam dici, licet mandatum reuocet, tenebitur pœna huius l. quia eo ipso quod præd. verba protulit, consummauit delictum, in quo non habet locum pœnitentia, vt prædiximus & in terminis ita probat Auend. *vbi suprà, in versiculo, ex supradictis:* & *in versiculis sequentibus*, alia in proposito addit.

31 Sed circa præfatam doctrinam Innocentij obseruandum est; quòd reuocatio mandati de homicidio committendo non sufficit, sed est necesse, quod denuntietur ei, de cuius morte tractatum est, vt sibi caueat; nisi consulens firmiter & probabiliter credat; quod post reuocationem consilij, reuocetur à proposito occidendi illũ, cui consultum fuit homicidium, licet in mandante fieri homicidium, videatur sufficere, si tantum contrarium mandaret, vel si pacem iniret cum occidendo, vel parentelam, aut aliam amicitiam cum eo contrahere sciente mandatario, secundum Innocent. *vbi suprà*, assignantem rationem differentiæ inter prædictos, quem sequitur alios plures referens Pett. Plaça *de delict. 1. tom. cap. 17. num. 9.* & Tyber. Decian. 2 *tom. tract. crimin. lib. 9. cap. 36. num. 32. & 33. fol. 211.*

Limitanda tamen erit sententia principalis, supradicta circa nostram l. regiam defensata cum Auend. ex eodem auctore *ibidem num.* 10. in mandante, consulente, vel exhortante aliquid dici alteri, iniuria certa expressa: nempe, *Vade & dic. N. quis est*, vel similia hoc enim casu, & si ille, cui huiusmodi verba dicta sunt, iret, certasque iniurias illi protulerit, prior non tenebitur actione iniuriarum, interpretando prædicta verba in mitiorem partem, quia in dubio non videtur mandatum, quod fiat delictum: quod ego verum intelligo, nisi ex modo dicendi, & communi vsu loquendi & intelligendi aliud intelligeretur, quia tunc essent verba subdolosa, atque in fraudem iniuriæ palliata, ac proinde sic dicens, ac loquens, vel mandans, consulens, & exhortans actione iniuriarum profecto teneretur. 32

SVMMARIVM.

1 *Nobilis vulgo*, el hidalgo *conuitians alium verbis maioribus, an debeat canere palinodiam,&c. & num. seqq.*

4 *Nobiles delinquentes maioribus sunt puniendi pœnis pecuniariis, quàm cæteri, secus in pœnis relaxiuis vt in num.* 5.

8 *Nobiles non sunt puniendi pœna ignominiosa, hoc est*, en desdezirse.

9 *Nobilitas in prima instantia non allegata, potest allegari & probari in executione sententiæ ad excusandum se à pœna*, de desdezirse.

10 *Exceptiones, quæ non infirmant sententiam, sed eius effectum restringunt & modificant executionem ipsam, possunt opponi post rem iudicatam.*

11 *Nobilis contra Nobilem à se offensum, an debeat canere palinodiam, num. seqq.*

15 *Priuilegiatus non vtitur priuilegio suo contra pariter priuilegiatum, nisi in casu de quo hic, num. 13. & 14.*

16 *Minor non restituitur contra alterum minorem, quando vterque agit de damno euitando.*

19 *Regulam habens pro se habet intentionem suam fundatam, nisi in casibus ab ea exceptis.*

20 *Nobilitas ad excusandum nobilem à pœna contradictionis, quomodo sit probanda.*

21 *Mulier Nobilis nupta ignobili non tenetur palinodiam canere.*

¶ *Quod procedit etiam in vidua Nobili, durante viduitate castitatem seruante, num. 22. Limitatur, num. 23.*

24 *Vxor viri Nobilis ex priuilegio gaudet eodem priuilegio, ad hoc vt non teneatur canere palinodiam.*

25 *Doctores, & Licentiati, non tenentur canere palinodiam neque eorum vxores, & num. sequenti.*

De Nobili, quod non teneatur canere palinodiam.

QVÆSTIO CXXXIII.

1 QVÆRO præteraa: an Nobilis, vulgo, *el hidalgo*, obiiciens alteri verbum iniuriosum, de quo in hac l.1. *de las iniurias y denuestos*, debeat canere palinodiam, sicut plebeius? Olim quæstio & grauissima & satis controuersia fuit: hodie verò est decisa pro parte negatiua per nostram l. ibi: *y si fuere hijodalgo al que dixere los dichos denuestos, no sea condenado a que se desdiga por ello, y pague quinientos sueldos, y por ellos dos mil marauedis, la mitad para nuestra Camara, y la mitad para el querelloso: y demas desto, el juez le ponga la mas pena que le pareciere, segun la qualidad de las personas, y de las palabras.*

Nihilominus tamen breuiter resumam tradita per Doctores, ante nostræ l. promulgationem, ne ius commune omittamus, & quia vsui seruent ad alia in praxi.

2 Contrariam enim, & sic affirmatiuam opinionem in nostra quæstione tenebat in terminis Auendaño *lib. 1. cap. 20. prat. num. 6 & 7.* tum ex generalitate, l. 2. titulo *de las injurias, lib. 8. ordinament. veter.* tum etiam, ¶ quia quando agitur
3 de satisfactione facienda parti læsæ non fit distinctio personarum, iuxta auream doctrinam Bald. *in l. nemo Clericus, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, cuius meminit Bulugn. *consil. 17.* & refert alios plures hoc tenentes. Plaça *de delict. 1. tom.*
4 *cap. 1. num. 23.* ¶ Longè quidem aliter est in pœnis pecuniariis, in quibus Nobiles grauioribus sunt afficiendi pœnis, *l. properandum, §. sin autem vtrimque*, & ibi Bart. & plerique alij *Cod. de iudic. glossa verbo centum in §. si quis verò au'n de pac. iurament. firmand.* vbi Bald. & Cardinal. Alexand. idem existimant, refert alias glossas
5 & plures Doctores, idem sequentes Plaça *vbi suprà, in versiculo, longè quidem aliter*, vbi id, quod dici solet, mitius agendum esse cum Nobili, procedere intelligit in pœnis relatiuis, vt in specie *l. ad commentariensem*, & ibi glossa *de custod. reorum*, & alij Doctores quos ibidem congerit, denique id quoque verum esse intelligit, nisi iudex iusta existente causa Nobilem grauiori pœna afficeret: argumento text. *in l. quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui not. infam. & in l. & si seuerior. C. ex quibus causis infam. irrogat.* & notat Innocent. *in c. 1. de constit.* & ibi Doctores, & alibi sæpissimè.

Tertiò pro hac parte erat lex regia, quæ videbatur expressa, nempe 2. *tit. 5. part. 7.* In illis verbis. *La segunda es, quando el fidalgo se desdize en juyzio, ò por carta de la cosa que dixo*, hanc eandem sententiam iure probat Baptista Villalobos *in sua antinom. iur. in principio, num. 14. folio 2.*

6 Sed pro contraria parte communiter in praxi ante nostram l. in hoc nouam solebat allegari l. 131. styli, ibi: *è si fuere hidalgo denostado demandele que peche quinientos sueldos, è denegelos pechar*, vt testatur Auiles *in proœmio, circa prætor. num. 20.* vbi allegat meliorem l. 2. tit. 9. *de los rieptos*, lib. 4. ordinamenti ibi, *e sino quisiere desdezirse, que salga del Reyno fasta treynta dias*, & l. 85. styli, quæ ita se habet: *Otro si es à saber, que el hijodalgo no serà assi juzgado, como otro que no es hijodalgo, è la pena de la deshonra del hijodalgo es, de quinientos sueldos.* idem probant Didacus Perez *in l. fin. tit. 1. lib. 1. ordinam. col. fin. in fin.* & Padilla *in l. 1. num. 8. C. de iur. & fact. ignorant.*

Sed ad præfat. l. 131. styli respondebat Auendaño *vbi suprà, & in tractatu de iniur. num. 21. versic. nec obstat*: hoc non probare, quoniam loquitur in Hidalgo offenso & conuitiato, non verò in Hidalgo iniuriante, vt patet ex verbis dict. l. ibi: *è si fuere hidalgo denostado*, vnde non tollitur ibi pœna contradictionis in Hidalgo iniuriante & inquit præterea, quod ita rectè intelligenti probat d. l. 85. styli: & quod ista est vera interpretatio, licet aliqui dormitent, contrarium sommiantes: quod & voluit Auiles *vbi supra*, existimans quod d. l. 131. hanc 2. partem non probat, nisi fingatur abesse verbum illud, *denostado*, vel si adsit, debeat dicere *denostador*, licet hæc inductio non admodum veritati faueat, secundum Petrum Plaça *vbi supra, cap. 1. num. 23. versiculo tertio, in fin.* eundem intellectum Auendañi ad prædict. l. styli sequitur Otalora *de nobilit. 2. p. cap. 4. n. 1. & 5. p. c. vltim. num. 11.*

Nihilominus tamen communis praxis huius 7
regni ante nostram l. 2. nouæ collectionis regiæ obtinuit, vt Nobilis iniurians alterum aliquo conuitio, de quo in ea minimè condemnetur pœna infami contradictionis, sed tantum quingentis solidis, vt in dictis legibus styli: illa siquidem 131. expressè eam praxim probat, siquidem loquens in pœna contradictionis (de qua agimus) & declarans d. l. 2. ordinamenti veteris dicit: *è si fuere hijodalgo*, &c. vnde necessariò deducitur loqui in Hidalgo iniuriante.

Secundò id patet, quia statim addit lex, *demandele que peche quinientos sueldos, y denegelos pechar*: obserua verba illa, *demandele*, & illa, *ò denegelos pechar*, referuntur namque *al hijodalgo*: ergo loquitur *en el hijodalgo denostado*, ille namque est, qui soluere debet hanc pœnam: *y el denostado perdiola: porque si el hijodalgo fuere el denostado, no le auian de demandar a el la pena de los quinientos sueldos, sino antes el al denostador*: itaque ex præcedentibus & sequentibus manifeste constat 1. illam loqui in Hidalgo conuitiante, non verò in conuitiato, vnde apparet vitio impressorum deficere, ibi litteram R. ibi *denostado*, debet enim dicere *denostador*: & ex hac veriori lectura communis praxis prædicta originem duxit.

At dicta l. 85. styli clara est pro hac parte lo- 8
quitur siquidem in pœna, *fidalgo*, iniurianti imponenda: denique l. 2. tit. 9. *de los rieptos*, expressè probat hanc partem, sit igitur ex supradictis, vt hæc 2. pars negatiua nobilitati deferens in hoc verior sit in iure, & in praxi recepta, vt nostri assenerant: vtrumque latissimè comprobat Plaça tum Otalora *vbi suprà*, & nouissimè Paclador. *rerum quotidianarum, lib. 1. cap. 17. num. 26. cum sequentibus*, & praxim fatetur Villalobos *vbi suprà* (tametsi vt diximus contrarium iure probet) necnon & hanc nostram sententiam tenent & probant præcipuè hodie Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz de Lug *in pract. crimin. c. 66. sub littera C. in versic. quamuis, iuncto versic. tametsi, pag. 209. col. 2.* & Humad. *in l. 25. tit. 18. p. 2. glossa 2. n. 4* Padilla *in d. l. 1. n. 9.* & Azeued. *in hac l. 2. num. 100. cum seqq.*

Nobiles enim puniendi non sunt pœna ignominiosa (prout est *la desdezirse*) secundum

Fulgos. *consil.* 167. quem referunt & sequuntur D. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 9. *num.* 4. Thomas Grammatic. *decis.* 32. *num.* 1. Plac. & Salzed. *vbi suprà*, & latissimè de hoc agit Tiraquell. *de nobil. cap.* 20. & *de pœnis temperand. casu* 31. Azeued. *hic num* 101. & Aualos. *de nobilitat.* 5. *parte. cap. vltim. num.* 4. *per totum, fol. mihi* 345. & Ioan. Garsia *de nobilitat. gloss.* 1. *num.* 10. *cum seqq.*

Hodie vero cessat omnis disputatio cum nouissimè per hanc nostram l. 2. nouæ collect. regiæ, hoc sit definitum, ibi: *y si fuere hijodalgo, no sea condenado à que se desdiga por ello y pague quinientos sueldos, y por ellos dos mil marauedis, la mitad para nuestra Camara, y la otra mitad para el querelloso: y de mas desto el juez le ponga la mas pena que le pareciere, segun la qualidad de las personas y de las palabras*, & ita etiam referunt & pro constituto docent Ignat. *vbi suprà*, Padill. *in l.* 1. *num.* 9. *Cod. de iur. & fact. ignor.* Hamad. *in l.* 25. *tit.* 18. *part.* 2. *gloss.* 2. *num* 4. & cæteri neotiores.

9 Quinimo etsi lata fuerit sententia contra Nobilem, & in prima instantia nobilitatem minimè allegauerit: nihilominus in sententiæ executione poterit se opponere atque nobilitatem allegare ad soluendos quingentos solidos argum. text. *in l. item veniunt*, §. *idem rectè*, *ff. de petitione hered.* & *in l. miles*, §. *decem*. *ff. de re iud.* ita Plaça, *vbi suprà. in fin. num.* 23. cuius in hoc opinio probari potest ex regula communi Bart.

10 *in l.* 1. *num.* 3. & 4. *Cod. de iuris & fact. ignor.* quæ habet, quod exceptiones, quæ non infirmant sententiam, sed eius effectum restringunt, atque modificant, executionem ipsam dumtaxat infringentes, possunt opponi etiam post rem iudicatam, text. *in l. Nesennius*, §. *fin. ff. de re iudic.* *l. si fides iussores*, § *idem respondit*. *ff. de fideiuss.* *l. ex diuerso*, *fin. ff. solut. matrimon.* Padilla *in l.* 1. *num.* 36. *Cod. de iur. & fact. ignor.* & hæc est prima declaratio, siue ampliatio ad nostram l. regiam in hac parte, quam etiam sequitur Azeued. *in hac l.* 250.

11 Secundò ampliatur nostræ l. dispositio, vt procedat etiam in Nobili aduersus Nobilem huiusmodi conuitia dicente, cum lex nostra generaliter & indistinctè loquatur *in Hidalgo* conuitiante, nec distinguit contra quem conuitium exprobauerit: & præterea expendo pro hac parte verba eiusdem nostræ l. 1. ibi: *y de mas desto el juez le ponga la mas pena que le pareciere, segund la qualidad de las personas*, &c. ergo loquitur contra

12 personam etiam qualificatam. ¶ Nam licet priuilegiatus non vtatur priuilegio contra pariter priuilegiatum *l. sed & milites*, *ff. de excusationibus tutorum l. verum*, § *item quæritur*. *ff. de minoribus* & *in authentic. de sanctiss. Episcopis*, §. sed & hoc præsenti collectione 9. tradit alios allegans & bene declarans Didac. *in practic. quæst. cap.* 7. *num.* 4.

13 Hoc tamen non procedit, quando æquè priuilegium habens certat de damno euitando *l. verum*, § *fin. ff. de minor.* Bart. *in authent quas actiones, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*, Angel. *in* § *rursus num.* 2

14 *instituta de action.* ¶ Item non procedit d. regula quando vnus est priuilegiatus in specie, alter verò in genere, vt hic, secundum Bart. *in l. fin. ff. ex quibus caus. maior.* & *in authent. quas actiones, num.* 3. *Cod. de Sacrosanctis Eccles.* & ibi Iason. *num.* 101 & est communis, vt constat ex Azeued. *in hac l.* 2. *num.* 242. & dicemus *infrà.* Ergo cum hic Nobilis reus certet de damno euitando, etiam aduersus alium Nobilem hoc priuilegio fungetur, hocque iure vtimur, vt in terminis probat & asserit Pallad. *vbi supra, n.* 27. & 28. & sequitur latè probans Azeued. *hic n.* 240. *cum seqq.*

Sed contra hanc ampliationem obest; quod 15
vterque Nobilis in proposito agit de damno euitando, Nobilis offensor, ne contra proprium honorem palinodiam canat, Nobilis offensus quoque, quia agit de fama & honore amissis recuperandis, atque ideò cessare videtur ratio communis, quæ in dicta *l.* §. *verum*, §. *penultimo*, admittit priuilegium contra priuilegium, ex eo nempe quod actor agit de damno euitando, reus verò de lucro captando, quasi ex hoc in nostra specie in contrarium argumentemur, cum reus ipse in nostra specie itidem agat de damno euitando, vt optimè perpendit (quamuis aliud agens) Didacus *vbi suprà*, *in versiculo secundo:* & fuit prius hæc doctrina Bart. *in d. authent. quas actiones*, *num.* 3. Anchatan. *in cap. auditis in fin. de restit. in integr.* sequitur plures referens Sfortia Oddo *de restitutione in integr.* 1. *part. quæst.* 18. *art.* 4. *num.* 33.

Hinc est, vt minor non restituatur, aduersus 16
alium minorem, quando vterque agit de damno euitando *l. verum*, § *fin. ff. de minor.* & tenet indubitanter Bald. & alij Doctores, estque communis conclusio & verior, vt plures referens affirmat Sfortia Oddo. *vbi suprà*, *artic.* 5. *num.* 55. *versiculo*, *breuiter*, ibi, *sed tamen*, vbi *num.* 57. *cum sequent.*, exemplificat ex omnibus Doctoribus ferè communiter, in eo casu, quo minor mutuauit pecuniam minori, quam ille ludendo perdidit, vt in specie ponit Anton. de Buttrio *in dicta cap. auditis in fin. de restit. in integr.*

Nihilominus tamen quoad speciem nostræ 17
l. de qua agimus, hæc locum habere non videntur: sed potius standum generalitati nostræ l. præcipuè cum simus in pœnalibus, & agatur de mitiori pœna Nobili imponenda pro conuitio, & sic fauore rei, & absolutionis, nec ex hoc remanere debet Nobilis reus impunitus, sed aliàs sufficienter puniri debeat vt in nostra l. commutabitur; igitur pœna contradictionis in aliam diuersam arbitrio iudicis, pensatis qualitatem personarum & conuicij illati, vt præcipit nostra lex quæ dum sanciuit, *que el hijodalgo no sea condenado à que se desdiga por los dichos denuestos, si los dixere*, nos respexit ad qualitatem offensi, etiam si esset Nobilis quoad pœnam contradictionis, quæ Nobili imponenda minimè est, quandoquidem præcipit, vt eius qualitas attendatur, quoad aliam pœnam imponendam Nobili, sed ad nobilitatem intuitantis, ne quid fœdum ei inferretur, si palinodiam caneret, & sic ob infamiam quæ aliàs ei irrogaretur euitandam, actor siquidem hoc casu eam non incurrit: sicque licet vterque agat de damno euitando, reus habet priuilegium in specie, vt in nostra lege non sit actor,
sed in genere, ¶ nimirum ergo, si præferatur is, 18
qui habet priuilegium in specie habenti in genere, vt docet Bart. *in dicta authentica quas actiones*, quem omnes ad hoc allegant, estque communis theorica, vt præter supradictos cum aliis testatur Sfortia *vbi suprà*, *d. art.* 4 *num.* 34. licet contrarium in hoc videatur defendere pulchris rationibus Gometius *in* § *Rursus*, *n.* 27. *versiculo*, *sed aduerte instituta de action.* Quinimo nulla lege regia cauetur, quod Nobilis iniurians Nobilem incidat in pœnam nostræ l. regiæ, nempe canendi palinodiam: ergo standum est regulæ

19 ipsius, § is enim, qui habet regulam pro se habet intentionem suam fundatam, nisi exceptio doceatur, iuxta glossam communiter approbatam *in l. omnis diffinitio. ff. de regulis iur.* secundum D. Couar. *lib. 2. variar. resol. c. 12. n. 4. gloss.* etiam in rubrica *de regul. iur. in 6. & in l. hoc, quæ contra, ff. de legib.* & ibi Paul. de Castro *num. 1.* Dec. *in l. 1. num. 6 ff. de regulis iur.* Ias. *in l. cætera in principio, n. 3. & 4. ff de leg. 1.* Roland. à Valle *cons. 23. num. 18. lib. 1.*

20 Tertia declaratio, siue ampliatio nostræ l. est quod in eius specie non requiratur plena nobilitatis probatio, quæ requiritur, cum principaliter de ipsa nobilitate agitur, sed satis erit, nobilitatem per communem opinionem, seu existimationem probari, vt in terminis, tenet Parlad. *vbi supra d. lib. 1. cap. 17. num. 29.* ductus auctoritate Otalotæ *de nobilit. 3. part. principio, cap. 8. num. 11.* dicentis, quod quando incidenter & accessoriè deducitur in iudicio nobilitas, puta ad euitandam torturam, carcerem, vel ad habilitandam personam ad aliquod officium, vel nobilitatem non exigitur tam perfecta & qualificata probatio nobilitatis, qualis ad tributorum immunitatem, sed sufficit depositio testium de communi opinione & reputatione nobilitatis cum aliquibus circunstantiis, & cum debita ratione, & quod ita ad huiusmodi effectum admittitur talis probatio à iudicibus quotidie, idemque ibi iure probat, estque verissimum, & voluit etiam Padill. *in l. si ædibus, num. 8. & 9. C. de seruit. & aqua*, & in terminis idem Otalora expressius hoc probat *in fertur, in versiculo, item quia.* nempe quando agitur de euitanda tortura, vel pœna corporali ad cuius exclusionem qualibet æquitas admittitur, vt *in l. sancimus, & in l. interpretatione, ff. de pæn.* præponderat enim fauor personæ & æquitatis, quamuis aliàs, videretur maiorem exigi probationem nobilitatis ad consequendam executionem pœnæ corporalis, quàm ad immunitatem tributorum, cum illud præferatur omni rerum æstimationi *l. fin. de Sacrosanctis Ecclesiis, & in l. in seruorum, ff de pœnis.*

21 Quartò obseruandum erit, mulierem ignobilem Nobili viro nuptam minimè teneri palinodiam canere verborum, quæ ea contentis in hac l. 2. animo iniuriandi in alterum obiecerit: vxor siquidem priuilegiis & prærogatiuis mariti gaudet *l. mulieres, C de dignit. lib. 12. l. fœmina. ff. de senat. l si liberta. C. de nupt. necnon & nobilitate*

22 *viri, l si quis, C. de natural. lib.* § Idemque probandum erit in vidua Nobili viduitate durante & castitatem seruante ex text. *in authent. de nupt. § non tantum permittimus collectione 4. l. filij, §. vidua, ff ad municip. l. 7. tit. 2. partit. 4* ibi, *y aun à otra fuerça,* & alibi sæpissimè in legis huius regni, & tradit Otalor. *de nobilit. 3. part. §. vltim. num. 5. versiculo, item propter,* & *in 4. cap. 7. num. 3.* Palacius Rub. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 31. num. 7. cum sequentibus,* plura congerit Tiraq. *de nobilit. cap. 18. num. 1. cum sequentibus,* & Didac. Perez *in l. 1. glossa 2. colum. 58. versic. vxor etiam tit. 3. lib. 1. ordinam.* & iterum *in l. 6. col. 1373. in glossa, otro si las mugeres, tit. 2. lib. 4. ordinament.* Padilla *in l. voluntas sub num 5. C. de fideicommissis*, ex quibus in terminis nostræ l. quod prædictum est probauit Auiles *in proœm. circa prætor. num. 20.* Azeued. *hic num. 102.* post Plaç. *1. tom. de delict. cap. 1. num. 23. versiculo, hinc ex eodem*

23 *fonte.* Parlador. *vbi suprà, num. 30.* § quod limitat Plaç. *vbi suprà*, in vidua ignobili quæ nupta fuit Nobili, & postea cum alio inferioris conditionis contraxit, vel si luxuriosam vitam ageret ex *d. l. 6.* ibi. *y mantuuiere despues castidad, tit. 2. lib. 4. ordinamento.*

Extendo ipse hanc quartam obseruationem in 24
vxore illius, qui fuit nobilis ex priuilegio, cum ipsa gaudeat huiusmodi viri nobilitate secundum Otalor. *d. 4 part. cap. 7.* quem refert & sequitur Didac. Perez *vbi supra, d. col. 1373.* & Padill. *vbi supra, in versiculo, quod non solum est*, quæ pro hac opinione *l. 13. tit. 4. ordinam.* & ibi Perez in glossa *a las mugeres:* ergo cum Nobilis ex priuilegio hanc quoque prærogatiuam habeat, vt Nobilis sanguine, sicut etiam & cæteras, vt constat ex verbis priuilegij & lex nostra generaliter loquitur, *en el hijodalgo*, & non addit sanguine, cuius priuilegia habet Nobilis ex priuilegio, vxor eius gaudere debet eodem priuilegio, sicut vxor Nobilis sanguine; quinimo hoc etiam procederet licet l. nostra loqueretur restrictè in Nobili sanguine, cum Rex possit plebeium Nobilem priuilegio efficere, eique tribuere omnia priuilegia Nobilibus sanguine suis legibus concessa, prout suo priuilegio concedit.

Quintò illud silentio prætereundum non est, quod cum Doctores & Licentiati sint Nobiles, vel saltem eis competant priuilegia concessa Nobilibus, vt probauimus *lib. 1 practic. quæst 2.* & latè Auiles statim citandus, si Doctor aliquod ex conuitiis in nostra l. regia secunda in alterum animo iniuriandi dixerit, vel eius vxor, minimè tanquam Nobilis tenebitur palinodiam canere, nec hac pœna erit condemnandus, sed alia iuxta nostram l. dum in Nobilibus loquitur, ita in terminis probat Auiles, *vbi suprà, num 17* quem refert & sequitur Petrus Plaç. *vbi supra, d. num. 23. versiculo. hinc etiam*, & sequitur etiam late probans Azeued. *in hac l. 2 num. 120. cum pluribus sequentibus*, § vbi declarat vt procedat in Doctoribus 25
graduatis in quacumque vniuersitate approbata, licet actu non legant, nec aduocent, & in eorum vxoribus & filiis: item in Licentiato, & Baccalaureo actu legentibus, vel aduocantibus & in eorum vxoribus tantum.

SVMMARIVM.

1 *Mulier Nobilis nupta plebeio iniurians aliquem verbis maioribus legis regia, an teneatur canere palinodiam? & numeris sequentibus, præcipuè num. 8. cum sequentibus.*

2 *Mulier sequi debet mariti conditionem etiam vidua, num. 3.*

3 *Mulier Nobilis nupta viro ignobili debet contribuere in tributis regiis. Vidua tamen secus, nisi alteri ignobili nubat, num. 4. vide etiam num. 15.*

5 *Mulier nupta in mariti familiam transit, & ita non gaudet priuilegiis paterna domui concessis, sed contra num. 10. & 11.*

6 *Qualitas accidentalis, quam mulier à marito habet, attendenda est.*

7 *Mulier ignobilis viro Nobili nupta, eius nobilitate potiri debet, ac proinde non tenetur canere palinodiam.*

9 *Nobilitas naturalis sanguinis nunquam mutatur, nec perditur.*

11 *Mulier Nobilis nupta plebeio, vel forensis nupta ciui quoad pœnas maleficiorum, an erit popularis, vel forensis?*

15 *Mulier quoad quæ efficiatur de domicilio viri.*
14 *Mulier nupta in loco domicilij & etiam originis potest conueniri, si ibi inueniatur.*
16 *Mulier quæ consequitur ex mariti persona, non sunt tanti momenti, ac ponderis, sicut ea, quæ ex genere proueniunt eidem.*
17 *Dignitas à marito proueniens, mulieri facilius amittitur.*
18 *Facilius amittuntur, quæ ex persona aliena habemus, quàm quæ ex persona propria nobis competunt.*

De muliere nobili plebeio nupta, an debeat canere palinodiam?

QVÆSTIO CXXXIV.

1 QVARO modo non inconcinnè, quod si mulier nobilis, hoc est *fidalga* plebeio nupta conuitia, de quibus in hac l. *regia* secunda proferat in alterum, an habeat contra eam locum pœna ordinaria huius l. eaque sit plectenda, necne? & prima quidem facie indubia videtur pars
2 affirmatiua, ¶ cùm mulier sequi debeat mariti conditionem *l. cum te, l. vltim. ibi, & sentiat eius fulgorem, C. de nupt. l. vltima, C. de incol. lib. 10. l. mulieres, Cod. de dignit. lib. 12. authent. de consulib. §. hac itaque l. fœmina, ff. de senator. & perdit splendorem generis, qua nubit minori l. ingenua, C. de murileg. lib. 11.* & adhuc, vidua mariti conditio-
3 ne potiri debet Bart. & Fulgos. *in l. vltim. Cod. de verb. signific. text. in authentica de nupt. §. non solum l. de emancipatis, Cod. de legit. hæred. glossa in l. iubemus, Cod. de erogat. milit. ann. lib. 12. l. 7. tit. 2. part. 4. l. 9 tit. 11. lib. 2. noua collect. regia,*
4 ibi: *si la muger hijadalgo casare con hombre que no sea hidalgo mandamos que pecha mientra viuiere su marido pero si muriere el marido, despues de su muerte goze, como hijadalgo, saluo, si casare otra vez con hombre que no sea hidalgo*: Palat. Rub. *in repet. rubrica de donat. inter vir. & vxorem, §. 32. incip. sed propter, num 4.* Padilla *in l. 1. num. 5. in princip. C. de iur. & fact. ignor.* vbi quod lex regia videtur in hoc desumpta à *l. fœmina, ff. de senat.* dixi *consil. 3. num. 7.*

5 Denique quod mulier nupta, cum in mariti iam familiam transierit, non potest amplius admitti ad priuilegia paternæ domui concessa, vt docet Bart. *in l. quoties, num. 1. cap. de priuileg. schol. lib.* vbi loquitur in priuilegio alicui concesso pro se & omnibus descendentibus tam masculis, quàm fœminis, quoniam filia nupta iam non est de familia patria, sed mariti, quæ doctrina est communis, vt pluribus allegatis testatur Padilla *in dict. l. voluntas, num. 4. Cod. de fi-*
6 *deicommiss.* dixi *dict. consil. 3. num 6.* ¶ qualitas namque accidentalis, quam mulier à marito habet attendenda est, veluti posterior *l. 1. §. vestitas, ff. de postulat. l. seruos institutis de rerum diuisione.*

Sed maritus est plebeius, ergo mulier eiusdem conditionis in hoc reputari debet.

7 Hinc est, vt per contrarium mulier plebeia nupta viro nobili, eius nobilitate potiri debeat, ac proinde canere palinodiam non teneatur, si præd. conuitia protulerit, vt obseruauimus *in quæstione præcedenti*, & in terminis hanc sententiam tenet Parlador. *lib. 1. rerum quotidianarum, cap. 17. num. 30.* & Salazar *de vsu. & consuet. cap. 1. num. 85. & 89.* & hos referent D. Pichard. *in l. 3. & 7. Cod. de murileg. lib. 11. num. 46.*

His tamen omnibus non obstantibus, contraria sententia in quæstione proposita mihi verior videtur, neque in praxi tenenda, quæ etiam benignior est, imò quod mulier nobilis genere nupta viro ignobili, licet conditionem mariti sequatur, quoad tributa, quia ita in fauorem fisci decisum extat iure regio: nihilominus quoad cætera priuilegia nobilitati concessa, & præcipuè ad excusandam pœnam contradictionis, quæ est corporalis, non amittat propriam nobilitatem, sicque minimè teneatur canere palinodiam pro conuitio à se in alterum illato. 8

Nobilitas namque naturalis sanguinis nunquam mutatur, nec perditur, Tiraquel. *de nobilit. quæst. 25. num 5. & quæst. 35. per totam*, probat latè Ioan. Gars. *de nobilit. gloss. 7. num. 17.* diximus *lib 3. practic. quæst. 13. num. 93.* vbi *num. 94.* latè probauimus, quod nobilitas à maioribus in posteros deriuata personam comitatur, & velut hæreditas in ipsos descendit, & iterum *quæst. 17. & 18. num 191.* quod nobilitas, quæ prouenit à maioribus est vera nobilitas, perpetua & generalis, nunquamque loco dimouetur: ergo, licèt mulier nupta in mariti familiam transeat, eiusque priuilegiis fruatur, sua tamen nobilitate vera sanguinis à maioribus sibi proueniente, quæ inhæret eius ossibus, ac proinde perpetua est, nec eius priuilegiis priuari potest, nec eam perdere, cum sit quid naturale, quod renuntiari non potest, etiam à volente *l. ius agnationis, ff. de pactis, l. iura sanguinis. ff. de regulis iuris.* 9

Quo fit vt merito contra doctrinam Bart. & communem *suprà* in contrarium adductam, nempe *in d. l. quoties, num 2.* tenuerit Alexand. *in l. cum quadam puella, num. 14. ff. de iurisdict. omn. iud.* & Corneus *consilio 177.* circa quod est primò aduertendum *num. 7. versic. vltra prædicta volumine 4.* Dec. *in l. 2. num. 84 ff. de reg. iur.* vbi *n. 85.* inquit quod Bart. *in d. l. quoties*, non dicit istud, ad quod allegatur, & quod verissima conclusio videtur, quod filia nupta gaudeat priuilegio dato patri suo & filiabus: quia licèt mulier nupta sit, remanet tamen in potestate patris, & retinet originem & familiam patris, vt notat idem Bart. *in l. fin. §. penultimo. ff. ad municipal.* contra Bart. etiam *in d. l. quoties, num 1.* tenet Felin. *in cap. super eo secundo, num. 1. de testib.* necnon & Tiraquel. licet non satis pedes firmet *in l. 1. connubial. num. 32. cum sequenti*, Curt. Iun. *in d. l. cum quadam puella, num 6.* & quod filia nupta dicatur de familia & agnatione patris, non mariti, tenet etiam Carol. Ruynus *consil. 14. num. 3. & 15. volumine 2.* & in aliis pluribus locis, & Peregr. alios allegans *de fideicomm. art. 14. num. 37. fol. 153.* 10

Denique licet opinio communis Bart. *in d. l. quoties*, sit tenenda: nihilominus nobis in proposito non contradicit, quia loquitur in priuilegio concesso familiæ paternæ, quo non potest gaudere mulier nupta extra prædictam familiam, quia transiuit per matrimonium in familiam viri sui: at hic nos non agimus de priuilegio concesso: & sic datiuo. Sed de naturali sanguine & nobilitate à maioribus descendente & sic natiua, quæ à muliere etiam nupta auferri, nec eradicari potest, quare eius effectibus & priuilegiis frui debet: secus verò erit in nobilitate ex priuilegio concessa paternæ familiæ, in ea namque rectè procedit doctrina Bart. communiter approbata, 11

approbata, de qua *suprà*, scilicet, vt filiæ per matrimonium extra familiam paternam nuptæ minimè competat, sed sortiatur conditionem mariti, cui nupsit: nobilitas enim datiua minui potest per matrimonium sicut, & per exercitium artis vilis, vt probauimus alibi: quia facilius pereunt ea, quæ iure speciali competunt, quam quæ sunt iuris communis, vt *in l.eius militis, §.militia, missus, ff.de milit. testam.*

12 Denique in terminis nostræ quæstionis adduco optimam & auream doctrinam Baldi *in dict. l.cum quadam puella, num.1. ff. de iurisdict. omn. iudic.* vbi quærit, an mulier nobilis nupta populari, quoad pœnas maleficiorum erit popularis: vel forensis nupta ciui, hic enim reperiuntur duæ qualitates in eadem persona: qualitas, scilicet, naturalis, & qualitas accidentalis, seu qualitas natiua, & qualitas datiua: & arguens ad partes resoluit: quod aut ratio statuti ponderat naturam, aut accidens: aut dubitatur, si ponderat naturam: inspiciam, inquit Bald. qualitatem originis; si ponderat accidens, inspiciam qualitatem accidentalem: si dubitatur, inspiciam qualitatem magis fauorabilem: sed lex nostra regia ponderat nobilitatem, & sic qualitatem naturalem, vt patet ibi: *y si fuere hijodalgo el que dixere los dichos denuestos no sea condenado à que se desdiga por ello*: ergo habemus intentum, non enim respicit accidens, hoc matrimonium, quia de eo nulla fit mentio in nostra l. sed tantum nobilitatem in dicta l.: ergo cùm hæc mulier nupta, sit nobilis sanguine in rei veritate, & verbum illud *fuere*, nostræ l. denotet substantiam quæ reperitur in muliere nupta, licèt populari & profectò conuenit dispositio nostræ l. quia vbi verba legis conueniunt, ibi eius dispositio locum habet *l.4. §. toties cum similibus, ff. de damn. infect.* tandem si essemus in dubio (quod non est ita) vtrum lex nostra ponderaret, vnam, vel alteram qualitatem, magis fauorabilem sequi deberemus, quæ est naturalis nobilitatis sanguinis, quæ magis fauet delinquenti, quam accidentalis matrimonij.

13 Tandem & si per contrarium matrimonij, domicilium præcedens, etiam si sit originis mutetur, vt *in d. l. cum quadam puella*, quia mulier efficitur de domicilio viri, id tamen intelligitur, atque procedit, quoad ea tantum, propter quæ mulier subtraheretur ab officio viri *l. fin. §. item rescripserunt, ff. ad municip.* & ibi Bald. Alexand. *in d.l. cùm quadam puella, num.4.* alios allegans & ibi Ioan. Oroscius *num.13.* vbi quod aliàs originis domicilium non mutat per *l. assumptio, ff. ad municip.* Bart. *in d. § idem rescripserunt*, Socin.
14 *in d. l. cùm quadam puella, num.6.* ¶ Hinc est, quod mulier nupta in loco domicilij & etiam originis conueniri possit, si ibi inueniatur, quia per hoc non subtrahitur à seruitio viri, vt *in dicta lege assumptio, §.1. iuncta lege hares absens in principio, ff. de iudic.* tenet Bartol. *in dicta lege assumptio, § 1.* & magis communiter Doctores, secundum Alexand. *in d.l. cum quadam puella, num 5.* ergo iure optimo, quoad pœnas maleficiorum dicendum est, mulierem nobilem nuptam ignobili, non amittere qualitatem suam natiuam nobilitatis, cum per hoc non solum non abstrahatur ab officio & seruitio viri, sed imò vterque coniux honorificentius viuat, matrimonium conseruetur: itaque, vt ex superioribus patet, mutatio illa fori & cætera, quæ in proposito per matrimonium contingunt respiciunt fauorem matrimonij & simultaneam cohabitationem, vnde per contrarium quæ huic fini non contradicunt, sed imò potius eum decorant, atque melius conseruant, minimè tolluntur, nec mutantur, vt contingit in nostro proposito: Quare merito hanc nostram sententiam in terminis nostræ Legis regiæ, ex dicta doctrina Bald. probat & defendit Petrus Plaça *1. tom. delict. cap.1. num.16.* quamuis eam non sic elucidet, nec comprobet, & D. Azeued. *in l.9. tit.11. sub num.7. lib.1. & in hac l.2. num.103. &* 104. Modo non obstent argumenta contraria *suprà* proposita, quoniam iam ex superioribus sunt diluta ¶ & præter- 15
ea procedunt, quoad tributa & onera fiscalia, quæ appellantur munera; hæc namque soluet mulier nobilis nupta ignobili, vt in legibus regiis, personalia in loco mariti, patrimonialia in loco vbi ea percepit, & fructus recipit, vt *in l.1. Cod. de annon. & trib.* & *in l.cum neque, Cod. de incol.* & *in l.1. Cod. de muner.* & *in quo loc. lib.10.* ita Bald. *in dicta l. cum quadam puella, num.1. in versiculo, & prædicta sunt vera*: cæterum, quoad reliquos effectus nobilitatis natiuæ, atque naturalis, qui minimè contradicunt matrimonio, & simultaneæ cohabitationi vtriusque coniugis, mulier ipsa immunis est, atque illæsa per matrimonium.

Similiter non obest altera ratio, nempe inspiciendam esse qualitatem accidentalem, quam mulier à marito habet veluti posteriorem vt *supra*, quia iam ei est responsum vno modo: ¶ Se- 16
cundò respondemus ea, quæ ex persona viri consequitur mulier, non esse tanti momenti, ac ponderis, quàm ea, quæ ex genere proueniunt eidem ex Bart. loquente in dignitate, quam vxor ex marito nanciscitur *in l. quod Princeps ad fin. ff. de leg.2.* ex *l.1. & 2. ff. de officio pro consul. & legat.* ¶ & hæc dignitas à marito proueniens fa- 17
cilius amittitur ex *l. fœmina* & ibi glossa vltima & Bald. *ff. de senat.* ex quo notat fortiora esse iura paterna, quàm mariti, Ioan. de Platea idem professus *in l.1. post princip. Cod. de dignit. lib.12.* ¶ Denique facilius amittuntur, quæ ex 18
aliorum persona, quàm quæ ex nostra habemus Bart. *in l.qua in bello, ff de capt. & postlim. reuers.* quæ pro responsione dicti fundamenti congerit & sequitur Plaça *vbi supra, d. num.26. versic. nec obstant.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus infamans aliquem verbis maioribus de quibus in l.regia, an teneatur canere palinodiam? & numeris sequentibus, per totam quæstionem præcipuè, num.12. & seqq.*

2 *Deficiente iure Canonico recurrendum est ad ius commune, & consuetudinem regni, non autem ad iura Imperatorum, & num.7. cum sequentibus.*

3 *Appellatione iuris venit ius regni, & num.4.5. & seqq.*

10 *Lex fundata super ratione naturali potest seruari per iudicem Ecclesiasticum.*

11 *Infamans alterum falso, & iniustè tenetur ei restituere famam confitendo se falsum dixisse.*

13 *Priuilegium militis sæcularis extenditur ad militem cælestis militiæ & num.14.*

15 *Clerici in minoribus constituti, vel qui altari, vel Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt, an canere palinodiam teneantur, & num.28. cum sequenti.*

16 *Quanta*

16 *Quanta differentia eſt inter Solem, & Lunam, tanta eſt, aut certè maior inter Imperium, & Sacerdotium.*
17 *Clericalis ordo nobilitat, & eſt dignitas, & honor, vt in num.18. & eſt maior omni alio honore, vt in num.19*
20 *Sacerdotium eſt regale gentis.*
21 *Clericus iniuriam paſſo ſine iniuria clericali ſatis facere debet.*
23 *Condemnatus actione iniuriarum iure communi infamis efficitur, etiamſi iniuria ſit leuis, & num.24.*

De Clerico infamante alium verbis maioribus, an teneatur canere palinodiam?

QVÆSTIO CXXXV.

1 QVÆRO vlterius an Clericus infamans alterum verbis in hac noſtra l. regia 2. contentis debeat condemnari, vt coràm iudice & bonis viris canat palinodiam, ſicut laicus, vt in noſtra l.

Quæſtio profectò eſt triuialis, neceſſaria tamen in praxi, ideò eam omittendam non duxi.

In hac quæſtione primus & anteſignanus fuit præſul doctiſſimus Bernard. Diaz de Lugo Epiſcopus Calagurritan. meritiſſimus: is namque *in ſua practica crimin. canonica cap.66. num.6. & 7.* in noua impreſſione anno 1587. Compluti facta credit, quod in his Regnis Caſtellæ, & Legionis poſſit Clericus huiuſmodi condemnari ad petitionem offenſi, vt in præſentia iudicis & bonorum hominum dicat ſe mentitum fuiſſe, cum ita cautum ſit, & ſeruari ſoleat in laicis per *l.2. tit.3. lib.4. for.* (adde tu l. noſtram hanc ſecundam) idque ſequentibus probat fundamentis.

Primò, quod ſi illa l.fori & noſtra non comprehendat Clericos: attamen ex æquitate quadam videtur, quòd iudex Eccleſiaſticus poſſit imitari illam, cuius arbitrio pœna in hoc caſu eſt relicta, præcipuè attentâ doctrinâ Palatij Rubij *in repetitione rubrica de donat. inter virum & vxorem*, ſtatim in introductione *num.8. cum ſeqq. & num.15.* vbi poſt Didac. de Villadieg. *in cap.conſtitutus de reſtitutione in integr. chart.7. verſic. ego autem teneo.*

2 Quod deficiente iure Canonico recurrendum eſt ad ius commune & conſuetudinem Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iuriſconſultorum: ius autem commune quoad hoc in his Regnis, intelligit iura & conſuetudinem Regni, quæ ius commune appellantur, vt *in cap. cum à nobis de teſtib.* & ibi Abb. idem Palat. Rub. *in l.1. Taur. num.8.* idem Bernard. *cap.144. n.4.* & Plaça *de delict. 1. tom. cap.1. num.24.*

3 Vnde ſi, Rex noſter, vel alius mentionem fecerit de iure, appellatione illa iuris venit ius ſui Regni, vt probat in priori loco Palat. Rub. *n.9.* & quod ius Regium ſit ius commune, tenet etiam Segura *in l. repetitione l. cohæredi, §. cum filia, num.19. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitutione* probat *l.5. tit.4. lib.1. ordinamenti veteris & l.4. tit.12. eodem lib.* ibi, *de los derechos communes de nueſtros Reynos*, & *l.2. Taur.* ibi, *pues por ellas, y no por otras han de juzgar*, & ibi D. Caſtill. & & cæteri: & vtrumque latiſſimè iura probat & ſequitur Didacus Perez *in quæſtione 3. proœm. per totam, ſuper 1. part. legum ordinamenti regg:* vbi citat Palat. Rub. & Bernard. Diaz *vbi ſuprà*, ſequitur etiam Ignat. Salzed. ad Bernard. Diaz *delt. cap.144. littera C.* Olano *in concordia verſic. que iuris, præfatione* & latiſſimè Salon de Paz 4
in l.1. Taur. num.587. cum ſequentibus, vbi quod iura regium, eſt ius commune, & quod ea eo iudicandum ſit, deficiente iure Canonico *ibi n.190. cum ſeqq.* § Leges namque partitarum ex Sanctorum patrum, ac Sapientium, iuribuſque antiquis, Hiſpanorum conſuetudinibus originem acceperunt *l.2. tit 1. part.1.* vbi etiam, quod ex iure naturali, gentiumque ac Sapientium documentis, dictæ ſæpe partitarum leges ortæ fuerunt: *l.1. Taur.* ibi: *por quo fueren ſacadas*, &c. & ibi Salon de Paz *n.568.* & per contrarium, quamplures leges iuris ciuilis & dictæ fuerunt à paganis, & hoſtibus Chriſtianæ religionis, vt per Salon ibi, *num.512.*

Secundò, quoniam & ſi præpoſitus *in cap. con-* 5
ſuetudo 1. diſtinctione col.3. num.7. verſic. adde etiam: & Petrus de Rabens *in alphabet. aureo fol.163. col.4. verſic. mala conſuetudo*, & Roch. de Curt. *de conſuet. ſectione 4. num 60.* teneant deficiente iure Canonico recurrendum eſſe per iudicem Eccleſiaſticum ad ius ciuile, non autem ad municipale.

Attamen ſecundum eundem Præpoſit. *vbi ſu-* 6
pra, deficiente iure Canonico & ciuili recurrendum eſt ad ius municipale, vel ad particularem loci conſuetudinem, vt accidit in caſu noſtro in quo leges ciuiles deficiunt, nihil prouidentes in hoc caſu, prout eſt ſpecialiter per noſtram l. regiam, ergo eam ſeruare poteſt, & debet iudex aduerſus clericum maledicum huiuſmodi.

Sed melius dixiſſet Bernard. Diaz, ius re- 7
gium eſſe ius commune, & non municipale, vt probauimus & in terminis affirmat Didacus Perez *vbi ſuprà*, ibi: item leges Caſtellæ & Hiſpaniæ ſunt ius commune & non municipale, ergo ad ipſum eſt recurrendum, non verò ad
leges Imperatorias Romanorum, § quæ apud 8
nos non dicuntur iura, ſed dicta ſapientium: quæ deficiente lege ſequi poſſumus, & in iudiciis poſſunt allegari, quatenus ratione innituntur, & confirmantur iure regio, quod ita in allegationibus tam Eccleſiaſticis, quam ſecularibus ſeruatur, Præpoſit. *in cap. ſi in adiutorium colum.2. numero quarto, diſtinctione 10. l.1. Tauri*, ibi: *empero bien queremos y ſufrimos que los libros de los derechos*, & alios allegat ibi Salon *num.513. & 519 & 548.* Didacus Perez *vbi ſupra, in verſiculo, quæ etiam compilata à Iuſtiniano*: & alios plures citans Ignat. *vbi ſuprà*, vbi refert Oldradum *conſilio 69.* ſcribentem Hiſpanos olim conſtituiſſe, quod quicunque leges Cæſareas in iudicio allegaret, capite puniretur, & alios auctores idem commemorantes
& Salon de Paz *in l.1. Taur. num.513.* § qui tamen 9
num.510. cum pluribus ſequentibus, verius & probabilius eſſe cenſet, vt legibus regiis deficientibus, ſeu fori regij, aut municipalis legibus vſu roboratis in his Regnis, legibus iuris ciuilis in temporalibus, profaniſque cauſis iudicandum ſit & quod hoc praxis admittit, regibus noſtris patientibus & etiam in ſupremo Cæſaris conſilio ſingulis cuſtoditur diebus & aliis regiis Prætoriis: quibus & iuris ciuilis iura tam à iudicibus quàm à cauſarum patronis plerumque allegantur & quod ita poſt *dict. l.1. Taur.* interpretatum eſt, quare hæc ſententia obtinere debet,

bet, vt ibi, quamplutibos probat iutidicis fundamentis.

10 Tertiò nihilominos opinio supra Bernardi Diaz, principalis comprobatur ab eodem auctore ex doctrina Abbatis *in cap. Ecclesia Sancta Maria, de constitutione col.5.* tenentis, quod vbi lex esset fundata super ratione naturali, potest iudex Ecclesiæ illam seruare, non ratione legis, sed ratione naturali: sed quis dubitat iustum esse, atque rationi naturali congruum, vt Clericus qui falsum crimen alicui imposuit, ex quo læsa est eius fama, dicat se mentitum fuisse, vt quod hoc fama illi restituatur, cum ad hoc, vt Christianus teneatur, & ad id à confessario, etiam non petente offenso compellendus sit? quod tamen procedere posse affirmat Bernard. quando conuitium esset falsum, nec tunc ex eo: hanc satisfactionem resultandam esse, quod videatur Clericus ex ea infamem remanere: cum iam ex ipsa condemnatione talis infamis remaneat, etiam si non damnetur ad verborum retractationem, nec enim iudex, vt plus sit iniurianti, crudelis debet esse iniuriato: qui tali modo bonore suo satisfieri petit, cum aliàs, sine prædicta retractatione semper crederent, aut saltem suspicarentur audientes verba iniuriosa cum prolata fuerunt, illum dixisse verum, nisi eum se retractantem, & palinodiam decantantem audierint: hæc Bernard. *vbi suprà.*

11 Sed & quarto eius præfata opinio comprobari & fulciri potest, ex doctrina D. Thomæ 2.2. *quæst.62. artic.2. ad secundum*, & cum eo communiter omnes transeunt: docentis, quod qui alterum falso & iniustè infamauit, tenetur ei restituere famam, confitendo se falsum dixisse. Archiepiscopus Florent. *in sua Summa 2.p. t.2. n.3.* diximus latius *supra quæstione si super hac l.2.* & è nostris idem probant Hostiens. *in Summa de pœnis, § quibus vers. quid de accusat.* Aniles *in proœm. circa prater, num.10. ad fin.* Plaça *de delict. 1.tom. cap.1. num.27.*

12 His nihilo secius non obstantibus contraria sententia imò quod Clericus conuitia, de quibus in hac nostra l. regia secunda, in alterum obiiciens, non debeat condemnari, nec sit plectendus pœna nostræ l. nempe canendi palinodiam, sed alia competenti, absque eius infamia est longè verior, communis nostrorum & tenenda proculdubio in iudicando & consulendo sequentibus fundamentis.

13 Primò, quia Clericus ob tale crimen & iniuriam habet à iure Canonico pœnam statutam, vt veniam ab aduersario petere cogatur, vt habetur in Concilio Carthaginens. quarto, relato *in cap. Clericus maledicus 46. distinctione*, in hunc modum: *Clericus maledicus maximè in Sacerdotibus cogatur ad postulandum veniam: & si noluerit degradetur, nec vnquam absque satisfactione ad officium reuocetur.*

Secundò, quoniam nedum ante nouam hanc legum collectionem, secundum magis receptam sententiam: sed etiam hodie, per nostram hanc l. eiusque expressam literam, *fidalgus*, & sic Nobilis sanguine, non est condemnandus in præd. pœna contradictionis, si forsan conuitia, de quibus in nostra l. alterum exprobauerit, vt latissimè resoluimus, *suprà, quæstione ab hinc secun-*
14 *da per totam*: ergo nec Clericus, cum sit miles cœlestis militiæ. ¶ Priuilegium namque militis sæcularis, ne conuincietur, vltraque facere possit, deductis necessariis alimentis, extenditur ad militem cœlestis militiæ iuxta glossam *in l. miles, ff. de re iud. verbo, facere potest*: nam quamuis Oldrad. & Albet. illius opinioni contradicant, nec seruari eam Paul. de Castr. affirmet, eam tamen sequitur ibi Bart. *num.3.* & communem esse testantur idem sequuti Alexand. ibi *num.3.* Rip. *num.5. gloss. in cap. studeat 50. distinct.* Tiraquel. *de nobilitate, cap.9. num.3.* est communis, secundum Palat. Bub. *in repet. rubrica, de donat. inter vir. & vxor. §.57. num.10.* & Guiller. Mayner. *in l. in omnibus causis id obseruatur, num.13. ff. de reg. iur.* Gomez. *in princip. institut. de action. num.65.* Belloo. *in rubrica instit. de testam. num.4.* Didac. *lib.2. var. resol. cap.1. num.9.* Plaça *de delict. 1.tom. cap.1. num.24 pag.25. col.2. in principio*, & Ignat. de Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz *in sua pract. crimin. Canonica cap.66. littera C.* sed quia communis hæc sententia, difficilis 15
est: & multi contrarium verius esse existimant, vt sunt præcitati, necnon & Marsil. *notabil.61.* debet secum intelligi, in his Clericis, qui vel sacris ordinibus sunt insigniti, vel altari, aut Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt: non verò in his, qui tantum minoribus ordinibus decorantur, hi etenim: quantum ad præd. priuilegium pares censentur laicis & sæcularibus, secundum Didac *vbi supra*, qui sic intelligit præd. communem sententiam.

Ergo eodem modo Clericus saltem in sacris ordinibus constitutus, gaudere debet priuilegio nostræ l.2. nobili concesso, nempe, *que no sea condenado en la pena de desdezirse, aunque diga contra otro las palabras que en ella se contienen*: esset sanè iniquum, quod miles sæcularis militiæ, hoc priuilegio frueretur, non verò miles cœlestis militiæ, ¶ cum non solum huius dignitas illius su- 16
peret, verum regalem quoque vincat, *cap. duo sunt quippe 96. distinctione*, & quanta differentia est inter Solem & Lunam, tanta est, aut certè minor inter Imperium & Sacerdotium, *cap. solita de maior. & obed.*

Tertiò, & denique, quia ordo clericalis nobi- 17
litat, secundum Hostiens. & Ioannem Andream *in cap. ex liberalitis, verb. militia*, & ibi quoque Ægidius de Bellamer. *in primo notabil.* & Panormitan. *in fin.* Petrus Anchatan. & Cardinal. Florent. *post princip. de seru. non ordin. per text.* ibi *in verb. militia clericali*: & *in cap. ex parte B.* ibi, *de eo militans de corpor. vitiat.* & *in cap. Clericus, ibi militibus Ecclesia 50 distinctione*, sequitur Anton. Corset. *in repetitione cap. grandi colum.13. de supplend. neglig. prælat. lib.6.* & Alciat. *in cap. cum non ab homine colum.6. versic.2.* per istum textum *de iudic.* vbi inquit Clericos haberi pro Nobilibus: & quamuis textus supra allegati hoc non probent, cum de nobilitate nihil dicant, sed tantum de militia, & ea quidem non mundana, sed diuina & cœlesti, vt bene aduertit Tiraquell. *de nobilit. cap.5. num.2.* attamen, secundum ipsum ibi, si ipsa mundana militia, quam armatam vocamus, nobilitaret, posset dici, & ordinem clericalem, id est cœlestem militiam nobilitare iuxta communem opinionem glossæ *supra relatæ in dict. l. miles, ff. de re iudic.* eoque magis, cùm militia non sit dignitas, ¶ ordo tamen sacerdotalis, atque clericalis 18
dignitas sit & honor, vt *in l. atrocem, Cod. de iniuriis*, & *in cap. denique in principio*, & ibi glossa *4. distinctione*, & *in cap. reperiuntur 1. quæstione 1* & *in cap. sedes de rescript.* Lapus *allegatione 110. in summitate col.15. in parte, versic. remouetur etiam*, ¶ & talis quidem dignitas, quæ maior est omni alio honore sæculari, secundum Bart.

consil.

consil. 180. *si aliqua col.* 2. *versiculo praeterea* : quem sequitur Iason. *in l. generaliter col.* 2. *ff. de in ius*
20 *voc.* § Estque sacerdotium regale genus, Diuus Petrus 1. epistola cap. 2. sed nobilis præd. pœna non venit plectendus, vt in nostra l. ergo nec Clericus in sacris.

21 Quartò, & peremptorie vltra cæteros pro hac veritate allego text. veluti expressum *in cap. contingit* 36. *in fin. de sententia excommunic.* in illis verbis. *Prouiso vt Clericus iniuriam passo sine iniuria clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.*

Et in terminis hanc secundam partem primus omnium tenuit Boer. *consil.* 4. *num.* 40. dicens, quod contra Clericum non potest agi ad emendam honorabilem, *in cap. capite quadragesima, & cap. clerico* & ibi gloss, & Cardinal. Alexand. 50. *distinctione & in cap.* 1. *& in cap. quaesitum* & ibi gloss Sicul. & Ballerm. *in* 1. *additione de poenit. & remiss.* & tandem inquit Boer. quod ita de consuetud & communi obseruantia curiæ Bituricæ obseruatur; eandem sententiam in terminis nostræ l. tenet & probat Didac. Peres *in l.* 11. *tit.* 1. *lib* 1. *ordinam. in fine* & latius ideo *in l.* 25. *tit.* 3. *eodem lib col.* 113. *cum sequentibus & Padilla in l.* 1. *num.* 9. *C. de iuris & fact. ignor.* dicens quod olim ita iam publice docuit pluribus auditoribus; quorum vnus ego fui: sequitur etiam Petrus Plaça *in* 1. *tom. de delict. cap.* 1. *num.* 14. & ista pars prædicatur, secundum eundem Didacum Peres *in* 2. *tit.* 9. *lib.* 8. *ordin. pag.* 230. *ad fin.* eandem probat Ignat. Salzed *contra suum eodem consilio cap.* 66. *litteram* C dicens Bernard Mar. haud fuisse hallocinatum & quod hanc sententiam siquidem in controuersiis forensibus receptari vidit; & quod primus omnium Salmaoticæ publice olim legendo sequutus fuit insignis & magni nominis præceptor suus D. Guterrius Diaz de Sandoual Noguerol. sacrorum Canonum professor primarius, quem ego cognoui sequitur etiam Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap* 17. *num* 31. *&* 32. & Azeued. *in hac l* 8. *num* 7. *&* 153. dicens quod hæc est recepta & communis & don Ioan. Vela *de pœn. delict. c.* 6. *pag.* 87. & nouissimè Farinac. *in* 3. *tom. sua praxis crimin quaestione* 105. *num.* 75. *pag mihi* 346. itaque proculdubio hæc est verissima & recepta sententia & omnino tenenda in clericis sacris ordinibus insignitis, in quibus plerique ex supradictis loquuntur, in his autem qui altari, vel Ecclesiæ proprio ministerio seruiunt sacris non initiatis idem videtur dicendum.

22 Secus verò in aliis clericis, qui tantum minoribus sunt decorati, argumento aureæ distinctionis Couar. præcitatæ in suo casu, quæ in proposito nostræ speciei applicari potest, nempè in Clericis in minoribus constitutis, qui altari vel Ecclesiæ ministerio seruiunt, vt hi etiam gaudeant beneficio, *cap. Odoardus de solut.* non verò reliqui, quam distinctionem in ea specie probauimus in nostro tractatu de iuramento confirmatorio 1. *part cap.* 17 *num.* 10. & in materia, de qua hic agimus, rectè quoque procedere intelligimus.

Reliquum est, vt respondeamus fundamentis contrariis pro prima opinione adductis, & quoad primum caput, nempè quod iudex Ecclesiasticus legem nostram ex æquitate quadam debeat imitari, retorquetur in hunc modum argumentum, imò quod ex æquitate quadam, qua in pœnis benignior est interpretatio facienda, iudex Ecclesiasticus pœnam nostræ l. sequi non debet, nec imitari.

Denique quod deficiente iure Canonico recurrendum sit ad ius regium etiam in foro Ecclesiastico potius, quam ad iura Imperatorum verum quidem fatemur & communiter per nostrates receptum, cæterum contendimus, imò affirmamus in nostra specie non deficere ius Canonicum cum habeamus Concilium Carthaginense expressum & textum iuris Canonici apertum decidentes, qua pœna Clericus maledicus sit plectendus, de quibus supra in primo & quarto fundamento huius secundæ partis & in vltimo cauetur satisfaciendum est Clerico iniuriam passo sin autem in Clericali, competenter, & cum hoc cessant scelera priori fundamento contrario superaddito.

Ad tertium respondemus, Ipsum quidem procedere posse, respectu satisfactionis competentis, non tamen cum iniuria clericali, cum contrarium sit expresse prouisum iure Canonico per text. *in d. cap. contingit in fine de sententia excommunic.*

Nec obstat replica Bernardi Diaz in contrarium facta, dicentis non esse refutandam in hoc casu pœnam contradictionis ex eo, quod videntur illam satisfactionem facientem infamem effici, cum iam ex ipsa condemnatione, etiam si non damnetur ad verborum retractationem, infamis remaneat, § condemnatos enim actione in- 23
iuriarum de iure communi infames effici iure etiamsi iniuria sit leuis, vt *in cap. cum te* & ibi notat Abb. *de re iudic.* dicens procedere etiam in Clerico secundum vnum intellectum si ie agatur criminaliter, siue ciuiliter, secundum glossam ibi, estque communis opinio vt fatetur ibi Felin. *num.* 9. Corset. *in tractatu de minim.* 2. *part. vers.* 16. & Iulium Clarum *lib* 5. *recept. sentent.* §. *iniuria, vers. item condemnatus* : Olanus *in sua concord. iur. litteram L. num.* 9 estque receptum inter Doctores, vt vltra prædictos affirmat Ignat. ad Bernardum *vbi supra litteram C.* adducens pro hac communi sententia l. 5. ibi, *à otro algun yerro*, & ibi Gregor. Lopez *tit.* 6 *p.* 7. *& l.* 5. *tit.* 9. *eadem partita*, ibi: *è prouan dasela, no carra en pena por ende, è fin car is infamado aquel que acusa.* & inquit lapsos fuisse hac in re Villalob. *in suo erario communium opinionum, in parte, iniuriarum actione*, & Auendann. *in suis dictionar. leg. reg verbo, atroces idem* & eundem *in tractatu de iniur. num.* 18. aliud tenentes de iure communi, nempè quod condemnatus actione iniuriarum leui non incurrat infamiam, quam opinionem tenere omnes Doctores affirmauit Augustin. de Arimino, sed fallitur, secundum Iul. Clar. vbi supra, quia Doctores ab eo allegati, hoc non tenent, sed primam communem.

Sed contra eam communem plerosque iuris interpretes tenere affirmat Petr. Greg. *in syntagm. iur. vniuers. lib.* 38. *c.* 7. *num.* 2. vbi ipse quoque tenemibus communem repugnat, nisi pœna imposita infamiam habeat, fatetur tamen primam opinionem esse communem.

Inquiunt tamen præd Hispani iure regio per dictas leges partitæ condemnatum actione iniuriarum etiam leui esse infamem, quod expresse probare videtur d. l. 5. ibi, *è de otro algun y erro*, & ibi, *è de tuerto que ouiesse fecho*, siquidem *tuerto*, actionem iniuriarum significat *l.* 1. *tit.* 9. *part.* 7. comprobat etiam Plaç. *de delict.* 1. *tom. c.* 1. *n.* 22.

ergo iuxta hoc opinio Bernardi procedere te-ctè videtur, tametsi iure Cæsareo & Pontificio actione iniuriarum leui condemnatus immunis ab infamia sit, vt probare nititur aduersus præcedentem communem sententiam, Plaça *vbi supra* & est æquior, benignior, & rationabilior, vt infra dicemus *in quæstione proxime sequenti num. 9.*

10 Sed non obstant, inquam hæc, quoniam hic non agimus de infamia, quæ resultat ex actione iniuriarum, quæ per se famosa est, *l. prætor dixit, ff. de iniur. quæ est* 7. sed de illa, quæ ex contradictione verborum personaliter facta canendo palinodiam sequeretur Clerico contra suam dignitatem ordinemque Clericalem, necnon & in opprobrium totius ordinis clericalis, quæ pœna nullo modo iniungenda est, vt in *d. c. contingit in fin.* hæc enim grauissima infamia est apud omnes, vt infra dicemus *in quæstione sequenti*: illa autem, quæ ex simplici & quacunque condemnatione actionis iniuriarum contingit, iuris tantum est non facti, nec adeò grauis saltem apud bonos viros, sicut illa pro propriæ retractationis, nec ex hoc crudelis redditur iudex Ecclesiasticus iniuriato, cum iure præcipiente omittat imponere pœnam contradictionis Clerico huiusmodi conuitiatori, dum tamen competentem satisfactionem eidem iniungat, nec ex hoc auditores conuitiorum credent, aut suspicabuntur (iure saltem) conuitium verum esse scire siquidem debent pœnam contradictionis in Clericum vtpote iniuriosam, clericali statui pro satisfactione iniuriæ imponendam non esse, sed aliam competentem *in dicto cap. contingit, in fin.*

11 Quartum similiter non obest, quoniam procedit regulariter & generaliter, prout loquitur Diuus Thom. & communis verum ab hac regula excipitur Clericus, in pœna infamatoria, nempè contradictionis verborum, vt in dictis iuribus.

SVMMARIVM.

1 *Infamans alterum verbis maioribus, an teneatur præcisè canere palinodiam verbis formalibus, de quibus in lege regia, vel sufficiat dicere verba æquipollentia, & numeris sequentibus.*

4 *Infamans alterum iniustè ad quid teneatur.*

5 *Fur pro primo furto debet condemnari formaliter* en las septenas.

6 *Iniuriantis confessio in summario iudicio sumpta dicentis à se iniuriatum esse bonæ famæ, & conditionis, an excuset à pœna retractationis, & n. 7.*

8 *Restituens famam à se iniuriato pro bono pacis verbis æquipollentibus, an sit infamis? & num. 11.*

9 *Condemnatus actione iniuriarum remanet infamis, quinimo ex confessione remanet, quis infamis, n. 19.*

An reus iniurians alterum, teneatur se formaliter dedicere, vel sufficiat verba æquipollentia proferre.

QVÆSTIO CXXXVI.

QVÆRO vtiliter circa praxim nostræ l. regiæ, an reus in casu ipsius compellendus sit per sententiam formaliter dicere coram iudice & bonis viris verba contenta in nostra lege, nempe, *que se desdize, &c.* vel sufficiat dicere verba æquipollentia, nempè quod ille contra quem dixit tale conuitium est bonus & carens illa infamia, seu macula? 1

Et prima quidem fronte, hoc vltimum sufficere videbatur, quia non refert, quid ex æquipollentibus fiat, vt sunt iura vulgaria *l. in summa, ff. de re iudic. l. si Prætor in princip. ff. de iudic. cum simil.* 2

Secundò ex l. quæ in hoc videtur expressa 25. *tit. 18. partita secunda in versiculo, è la otra por honra del Rey. Porque si aquel que lo touiesse el castillo lo diese à su señor, y pidiese despues que le fiziese en mienda del mal quo le auia dicho, comenia per fuerça derecha, que aquel que gelo dixera, le dixese que pues dadolo auia que era bueno è leal: è porque esta palabra es tanto, como desmentirse, &c.* & ibi Greg. Lopez in glossa, *como desmentir*, eam l. expresse notat pro hac parte, eam sequutus in terminis nostræ quæstionis, quem sequitur Didac. Perez *in l. 2. tit. 9. lib. 4. ordinam. col. 1486. ad fin. & columnis sequentibus*, Humada *in d. l. 25. glossa 2.* & Aceu. *in hac l. 2. num. 88. & 89.* vbi *num. 90.* hoc ante sententiam procedere credit, ipso reo negante conuitium, licet contra ipsum testibus sit probatum, secus post sententiam, qua quis condemnatus est, vt se dedicat.

Hoc tamen non obstante contraria sententia est tenenda in praxi, imò quod non sit recedendum in hoc à forma verborum huius l. 2. ex sententia D. Thomæ 2. 2. *quæstione 62. articul. 2. ad secundum.* vbi quod quando quis tollit famam alicrius dicendo falsum iniustè, tenetur restituere famam confitendo se falsum dixisse, quæ doctrina est communiter recepta vt vidimus *supra in prima quæstione super hac l. 2.* eamque refert & sequitur Gregor. Lopez *vbi supra*, & prius Hostiens. *in Summa de pœnit. & remiss. §. quibus*, & Paris de Puteo *in tractat. de syndicat. in parte quia pluries*, quos refert & sequitur in terminis nostræ l. Auend. *de iniur. num. 13. versic.* quod est bene notandum. 3 4

Secundò ex altera partitarum lege, nempè 8. tit. 3. p. 7. ibi, *deueso desdezir ante el Rey, è por Corte diziendo, que mintio en el mal que le dixo al repiado* vbi Gregor. Lopez in glossa *mintio*, quamuis sub verbo *fortè* expresse dicit in nostra quæstione videri, non recedendum à forma verborum illius l. cui consonat nostra l. 2. iudex igitur tenetur in sententia eadem verba formalia nostræ l. exprimere, atque iubere, vt reus ei dicat, nempè, *que se desdiga ante el juez, y hombres buenos al plaço que se pusiere, y que peche trecientos sueldos, &c.* Neque his omissis, sufficit præcipere, quod alia verba æquipollentia dicat, nempè ea, de quibus in principio huius quæstionis, vel quod veniam petat: quia pœna debet esset satisfactoria

&

& condigna delicto, vt publicè, sicut publice iniuriator dixit iniuriam, ita publice confiteatur, se mendacium dixisse: aliter enim non satisfiet competenter honori offensi, iuxta doctrinam Sancti Thomæ, *vbi supra*, communiter recepti: nec aliam pœnam aptiorem, vel magis dispositam iudex imponere debet, sed formaliter, quam prædiximus, aliàs tenebitur in syndicatu, quia
4 remisit sine causa pœnam à lege impositam, vt hæc omnia in terminis nostræ l. & quæstionis probat & tenet Auendañ. *in tractatu de iniur. num* 13. *&* 14. eandem sententiam latè iure comprobat Petrus Plaça *de delict. lib.* 1. *cap.* 1. *sub n.* 21. *versiculo, rursus*: vbi quod cum forma præd. verborum, de qua in nostra l. Ibi, *desdigase*, fit formalis & substantialis esse censeatur, exprimenda est in sententia & non aliter & ideo non sufficeret profiteri, se non bene dixisse, sed se mentitum fuisse eo vel maximè, quod naturalis illa qualitas condemnationis legalis, *desdigase*, omitti minimè potest, quia est qualitas infamans, sicut explicat Bald. *de vsurario, verba faciens in rubrica, C. de vsur.* & ex tex. expressus *in l. si ita quis*, §. *fin ff. de legat.* 2. potissimum cum nostra l. regia velit, quod de ignominia condemnati constet, atque ideo clarè & specifice, niti deque hoc debet exprimere, nec sufficeret, se obtruso, velatoque sermone & fucato modo implicite, hoc exprimi: iudex namque non potest euitare infamiam iniuriati per alia verba *ex l. non potest ff. de furt.*

5 Hinc est, vt fur, qui iuxta regias sanctiones venit condemnandus in sepennis (quod aiunt) pro primo furto, debet præcise hoc nomine condemnati exprimendo in sententia, *que le condena on las setenas*: hæc namque pœna est apud nos nimis infamatoria & delicto condigna, atque pro forma à legibus regiis inducta & constituta, ideoque non satisfieret eidem, si iudex, sine qualitate verbi infamatorij, tantundem pœnæ imponeret, vt latè ex supradictis comprobat Auendann. *lib.* 1. *cap.* 18. *prat.* & Plaça *vbi supra ad fin. d. num.* 26. *c.* 1.

6 Ex quibus omnibus deducitur, non sufficere ad excusandam pœnam contradictionis publicæ, quod huiusmodi reus accusatus in confessione iudiciali, quam iudex ab eo recepit, dicat & confiteatur, se accusatorem pro homine bonæ existimationis & honoris habere, etiamsi alia huiusmodi verba addat, prout hoc sufficere vidi defendere quidem antiquum aduocatum in praxi, cuius opinio adiuuatur ex traditis per Petr. Greg. *in sua syntagm. iur. lib.* 38. *cap.* 7. *num.* 4. vbi
7 inquit, quod absoluuntur hodie rei iniuriarum simplicium verbalium acti, si coram iudice summariè & de plano inficientur se iniurias pronunciasse, & si profiteantur conquerentem in sua opinione esse bonæ famæ & opinionis. Sed nihilominus hoc non sufficit. Sed debet sibi ipsi omninò post sententiam hoc præcipientem, coram iudice, & bonis viris in termino ad hoc assignato, publice contradicere, cum hæc sit forma expressa verbis formalibus à nostra lege, nec sit in potestate rei illam illudere, atque præueniendo mutare. Denique quia dicta per Petrum Gregor. *vbi supra*, sunt intelligenda, quando ipsa palinodia tantundem restituitur famæ, quantum iniuriæ dictio ademerat: alioquin, si remaneat iniuria post palinodiam, alia satisfactio coniungenda est: & tunc qui iniuriam intulit, non potest se tueri dicendo se non habuisse animum iniuriandi: ita Pet. Greg. *vbi supra*, dicens ideirco, vt plena sit satisfactio recantatio iniuriarum, vt plerumque fit (intellige in illo regno) cum face ardenti manu comprehensa rei, nudis pedibus & indusio corpori obuoluto venia proclamata iniuriato & illa dicitur propria forma emendæ, seu emendationis honorabilis.

Sed in proposito nostræ l. Regiæ Hispaniæ, dicto quolibet conuitio ex contentis in ea minimè tantundem restituitur famæ offenso fatendo in iudicio accusato, se accusantem pro homine bonæ existimationis & honoris habere, etiamsi aliàs huiusmodi addat, quantum iniuriæ dictio ademerat, patet, quia iniuria fuit verbis petulantibus appellando eum *gafo, ò sodumetico, ò cornude, ò traydor, ò hereje, ò à muger que leug marido puta, ò otros denuestos semejantes*, at palinodia generalis, quæ potest intelligi in aliis rebus præterquam in conuitio expresse obiecto, imò per hanc generalem satisfactionem potius homines, qui proni potius ad malum sunt, intelligent verum esse per conuitium, siquidem expresse & nominatim, vt fuit obiectum non diluitur, sicque offensus remanebit circa illud infamatus, ergo necessario retractatio & contradictio formalis, de qua in nostra lege præcipienda & sequenda est, vt satisfactio & emenda honorabilis præstetur & sic offensus iniustè in suo honore pristino remaneat.

Si tamen pro bono pacis extraiudicialiter, sed 8
non coactus per sententiam, vel etiam iudicialiter, non tamen seruata specifica forma nostræ legis, iniurians alia verba æquipollentia satisfactoria proferat, non erit infamia maculatus: nam aliud est se dedicere formaliter, & aliud verba satisfactoria pronunciare, vt sæpe se practicasse dicit nouissime Hieronym. Gonç. *super reg.* 8. *cancellar. de mensibus & alternat. glossa* 43. *num.* 39. *&* 40. Quod profecto verum esse censeo de infamia iuris & in aliis verbis satisfactoriis præterquam in illis, quæ verè contradicunt confessioni rei, nempè, *si en su confession dixo que auia dicho contra fulano tales palabras iniuriosas, y despues en la satisfacion que le diese, dixese que aquellas palabras que auia dicho no cabian en su persona, porque le tenia por hombre de bien honrado*: hæc namque satisfactio retractatio est apud bonos & honestos viros, excepto, *si ouiesse negado en su confession auer le dicho las palabras iniuriosas, aunque se las ouiesse probado con testigos, porque entonces aunque dixese en la satisfacion, que no cabian en el acusador aquellas palabras, no por esso es visto contra dezirse a si mismo, ni desdezirse pues el no confesso auer las dicho, y ansi no quedaria infame, dando la dicha satisfacion antes de la sentencia, pero si la diese despues de la sentencia en que le condenassen à desdezir, ò à que dixesse delante de hombres buenos que le tenia por hombre honrado, y que no cabian en el aquellas palabras, que en efecto es lo mismo*, non videtur, cur non debeat remanere infamis vt in terminis, licet dubius tenet Axeuedus, *vbi supra*, nempè in hac *lege* 2. *num.*
89. *&* 90. id relinquens cogitandum. ¶ Et quia 9
condemnatus actione iniuriarum remanet infamis, *leg. infamem, ff. de publ. iudic.* & hoc siue iniuria sit atrox, siue leuis secundum communem & magis communem sententiam, vt ex aliis testatur Farinacius, *de oppositione contra testes quæst.* 56. *num.* 9. 10. *&* 12. & diximus *supra quæstione proxime præcedent. numero* 23. tametsi in condemnato pro leui iniuria, quod non efficiatur infamis teneant plures Doctores & forsan hæc opinio tanquam æquior be-

nignior, ac etiam rationabilior amplectenda erit secundum Fatio. *vbi supra num.* 12. ¶ Quinimo ex confessione probatur aliquem esse infamem, vt in terminis voluit gloss. *in l. etsi possessor. §. fin. in verb. probatum esset, ff. de iur. iur.* quam sequitur plures allegans Farinac. *vbi sup. n.* 15. vbi *num.* 22. quod ex sola probatione criminis, quis non dicitur infamis, nisi adsit sententia vel confessio iuxta glossam & Doctores quos ibi refert, ex quibus satis comprobatur nostra præfata distinctio.

11 Nihilominus tamen re bene perspecta in specie de qua agimus, nempè in reo naganti se talia verba iniuriosa dixisse, vt etiam post sententiam in qua fuit condemnatus, vt sibi ipsi contradiceret, verius videtur & tenendum, vt possit absque infamia, alia verba satisfactoria communi concordia inter partes accepta proferre dummodo se non dedicat, sed vtatur verbis præd. nempè, *que le tiene por hombre honrado, y que no caben en el aquellas palabras*, &c. siquidem per prædictam sententiam, non mutatur qualitas prædict. verborum, satisfactionis conuentæ inter partes, quæ non est, vt sibi ipsi contradicat, *ni se desdiga*, quinimo moderatus censeatur per ea verba de communi consensu partium, rigor & natura contradictionis in præfata sententia contenta. Secundo quia tunc demum condemnatus pro ista iniuria verbali tam graui efficitur infamis, quando pœna est exacta, vt voluit Auendañ. *in tractatu de iniur. num.* 13. quod patet, quia si pars in cuius fauorem lata est ista sententia, reo remittat ante executionem eám pœnam, clarum est ipsum tunc non remanere infamem; siquidem ea infamia oritur ex ipso facto contradictionis hoc est *de desdezirse ante el Alcalde y hombres buenos, y no antes.* Tertio, quia quidquid sit de iure, de consuetudine tamen, vbi non est pœna contradictionis, vel alia corporis afflictiua (intellige iam executa) non habetur pro infami condemnatus, nec vt talis reputatur, vt inquit Azeued. *hic num.* 228. neque interesse, *que el reo este condenado por sentencia à desdezirse*, si hæc pœna non sit exacta, neque executa, per suprad. idem ego semper vidi in praxi, nempè vt indistincte non reputetur quis infamis, nisi solum quando recantauit palinodiam.

SVMMARIVM.

1 *Antistes, vel alter egregia existimationis, priuatum hominem infamans, an teneatur palinodiam recantare, & num. sequentibus. Et quid in foro conscientia num.* 2. *Et an in pecunia saltem pro fama? num.* 3. 4. 5. *&* 7.

6 *Infamator, qui non potest famam restituere infamato, debet ei aliter compensare, idest in alio genere bonorum.*

7 *Idemque est si infamator propter suam dignitatem non teneatur famam restituere si est diues & infamatus pauper.*

De Antistite, vel alio nobili, vel illustri alterum infamante ad quid teneatur?

QVÆSTIO CXXXVII.

QVARÒ modo, an Antistes, vel alter egregiæ existimationis, veluti Illustris nobilis, vel alius grauissimus, qui alicuius priuati hominis famam maculauerit teneatur cum iactura suæ famæ illam reficere canendo palinodiam, aut dicendo, se falsum dixisse, vel quid simile. 1

Et profecto, quæstio hæc quoad forum exterius iam supra decisa est, dum resoluimus cum magis recepta, & veriori sententia nostrorum, & l. hac nostra regia expresse approbat Nobilem minimè teneri, necesse condemnandum hac in specie ad canendam palinodiam.

Quoad verò forum animæ, & conscientiæ 2
dubium facit ex regula illa recepta, quæ habet quod cum detrimento propriæ famæ, restituendam esse alienam laceratam, siue ab illo ablatam: licet enim nostiæ propriæ, quam alienæ accuratius debeamus prospicere, aut tamen vlli licet cum alterius iniuria, siue iactura sibi consulere, quamuis sibi nihil accreuerit, quia vt Aristoteles Ethicorum docet in huiusmodi iniuriis licet non proprium, tamen metaphoricum est lucrum, nempè quo tuam explens voluntatem, alium deuestisti, ob idque proinde teneris restituere, aut si quod abstulisti, sibi esset appositum: simile videmus in aliis bonis temporalibus: nam si alienam domum, quis incendio absumpserit, aut hominem coegerit suas merces in vndas iactare, licèt nihil illi accreuerit, tenetur nihilominus ad restitutionem, ita Dominicus à Soto *libro 4. de iustitia & iure, quest. 6. articulo 3. in versicul præter hac* cui addo aliam non infimam rationem, nam in hac specie necessarium est, aliquem manere infamatum aut detractatorem ipsum, aut illum, cui detraxit: sed omni iure potior est ratio, & conditio innocentis & patientis iniuriam, quàm inferentis eam iniuste: ergo, cui ita proximum conuitio affecit, tenebitur ad restitutionem, & etiam cum damno propriæ famæ, vt in specie notat etiam Salon. *de iustitia & iure in* 22. Diuus Thomas *questione* 66. *articulo* 2. *controuersiarum* 13. *supra prima conclusione columna* 667. & Ludouic. Carbon. *de restitutione, questione* 18. *in tertia conclusione* & omnes tam Theologi, quàm Canonistæ & Legistæ, vt vnanimes docent & profitentur, estque verissimum & nostra lege regia secunda, quoque optime probatum, quandoquidem præcipit, *que se desdiga*, & tamen remanet ex hoc infamis, *vt infra alia questione* dicemus: habetque hæc doctrina originem ab alia Diui Thomæ communiter recepti, de qua diximus *in prima questione supra hac lege secunda*, nempè *in* 22. *questione* 62. *articulo secundo ad secundum*: ergo cum hæc ita se habeant, & acceptio personarum in iudiciis non sit habenda, videtur dicendum, quod saltem in foro interiori, Antistes persona illustris, aut Nobilis, conspicuus homo, vel dignitate præcellens similiter hac lege quæ veluti naturalis censeri valet teneantur, tametsi in homine infimæ sor-

tis peccauerit conuitiis prolatis, cum hic respectiue habeat suam bonam famam: ergo restitutione eiusdem condigna, ei satisfaciendum est, & sic retractando idipsum, si falso infamauit, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, vt in regula iuris, & in canone *si res* 14 *quæstione* 6. & ita Sotum contrarium in terminis tenentem mordet Nauarr. hanc primam partem visus probare in manuali *capite* 18 *num.* 47. *ad fin.* ibi, *nec etiam iuxta Sotum*, dicit namque ibi Nauarr. dictum Soti contrarium, quod ibi refert, vt nouum, ita videri durum in praxim deductum, nisi alia iuxta compensatio fieret, aut obtineretur condonatio, sed & alia fundamenta huius partis refert Salon *vbi supra controuersiar.* 14. *in principio*, *pag.* 671. *cum sequenti.*

3 Opinio est Syluestri *in summa*, *verbo detractio*, *quæstion.* 4. & vt refertur, etiam Magistri Victoria, tenentis, vt sicut is, qui tenetur pecuniam restituere, nec potest, nec obligatur, vt, quod non valet in pecunia, restituat in fama, ita nec, qui tenebatur restituere famam, & ex aliqua iusta causa ab eo excusatur (vt non specie præmissa) tenebatur restituere in pecunia: vnde iuxta hanc opinionem Episcopus, vel vir illustris, &c. nec tenetur in nostra specie ad satisfaciendum plebeio pecunia, aut alia via, qua & potest, vel non debet fieri restitutio famæ, in eodem genere, cui sententiæ subscribunt nonnulli receptiores, & probatur aliquibus modis, de quibus per Salon. *dict. controuers.* 14. *columna* 672. *cum sequenti*, estque probabilis, secundum ipsum ibidem *conclus.* 2. *col.* 674. *ad fin.* habet namque secundum ipsum auctores graues, & satis probabiles rationes, quibus innititur.

4 Nihilominus tamen verius, & tenendum est quod si huiusmodi Antistes, vel alter egregiæ existimationis alterum priuatum hominem infimæ sortis conuitio affecerit, vel infamator esset tantæ dignitatis, vt inter opinionem, & famam ipsius, & famam infamati esset maxima distantia, & inæqualitas, non teneatur canere palinodiam dicendo se esse mentitum, vel, quid simile, & ideo personæ illustri sat esse pecunia, vel alia ratione famam alterius, quam læsit compensare arbitrio prudentis viri, neque ad aliud infamator tenebitur, etiam si alter noluerit præd. satisfactionem acceptare.

5 Primo; nam etiam in pecuniis si debeo decem, quæ soluere non possum, nisi cum millium detrimento, differre possum profecto, solutionem, vel aliam viam indagare soluendi.

Secundo, quoniam restitutio fit ad constituendam æqualitatem: at Episcopum virum illustrem, cedere à sua bona opinione vt restituat famam plebeio, non esset æqualitas, sed potius inæqualitas ergo, &c.

Tertio, quia sicut infamator tenetur ad restituendam famam, ita qui opprobrio vel contumelia alterum affecerit, tenetur ad placandum illum petita venia ab eo si est vir illustris, non tenetur veniam petere à plebeio, nec prælatus à suo inferiore, etiamsi in verbis modum excesserit, vt ait D August. in sua regula, quem ad hoc refert Magister Salon. *vbi supra controuers.* 13. *versic.* 2. ergo nec vir grauis, quando ex restitutione famæ plebei, incurreret maximum detrimentum suæ opinionis, & famæ, tenebitur ad illam restituendam cum tali damno, sed alia via commodiori.

Quarto ex doctrina D. Thomæ *vbi supra* tenentis apertè, quod si infamator non possit famam restituere infamato, debet ei aliter compensare, idest in alio genere bonorum: nec sunt audiendi qui sequuti Nauarrum *in manuali*, *capit.* 16. *num.* 90. hunc locum D. Thom. ita interpretantur, vt sit restitutio facienda aliter & in alio genere bonorum non pro infamia; sed pro alio damno subsequuto in aliquibus bonis pecuniariis ex tali infamia. Hæc namque explicatio nullo modo est admittenda, nec illam patiuntur verba D. Thom. cum aperte loquatur de infamatore, qui non valet famam restituere secundum Salon *d. controuersia* 14. *versiculo colligunt hanc sententiam. columna* 673. ergo idem constituendum est, quando infamator non tenetur famam restituere in eodem genere, vt in specie nostræ quæstionis. 6

Quinto facit, quia authores contrariæ partis fatentur in casu nostræ quæstionis, quod si infamator sit diues & potens., infamatus vero pauper debet confessarius admonere huiusmodi infamatorem, & eniti, vt infamiam illam compenset pecuniis, vel aliquo alio beneficio: sed communiter in hoc casu, infamator est diues & potens, quia supponimus, esse Antistitem, vel alias virum Illustrem, &c. infamatus vero pauper & egenus, vtpote plebeius, ergo tenebitur huiusmodi infamator famam a se ablatam illi, quam non debet ob suam dignitatem restituere in eodem genere, compensare in pecuniis vel re simili. 7

Et Ita in terminis hanc partem meritò probarunt Scotus *in quarto sententiarum distinctione* 15. *quæstione* 4. Adrianus *in suo quarto de restitutione fol.* 95. Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure quæstione* 6. *articulo* 3. *ad quartum*, *in versiculo*, *hoc autem dubium*, & multi ex recentioribus interpretibus, D. Thom. & latissimè Magister Salo. *dicta controuers.* 13. *in* 1. *conclusione & in probatione secunda partis eius*: sed latius iterum, *dict. controuers.* 14 *per totam*, vbi etiam ex professo probat & sequitur, & probabiliorem eam multo appellat, eiusque argumenta esse multum efficaciora, & respondet omnibus fundamentis primæ & secundæ sententiæ: eandem sequitur Ludouicus Carb. *dicta quæstione* 18 *in* 3. *quæstione*, *versiculo limitat*, & Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1. *tom capit.* 233. *numer.* 3. vbi citat eiusdem opinionis authores, Cordub. *lib.* 1. *quæstionary quæstion* 33. *articulo* 2. & Mercad. *de restitutione*, *capite* 9. & 10. Cordub. *in summa*, *quæstione* 17. & ex nostris idem probat Auiles, *in proœmio, circa pretorem numero* 20. *versic & inueni*: vbi citat hoc tenentem, D. Petrum Lopez de Alcocer, quem appellat magnum litteratum & virum sanctimonia imbutum in suo foro, & dicentem quod in Cancellaria Regis inspecta persona & qualitate commutatur pœna *de se desdezir*, in relegationem per *l. & si seuerior, Cod de his, qui notantur infam.* quod in Mobill probari potest ex nostra lege dum decidit, *que el hydalgo no sea condenado à que se desdiga por ello.*

SVMMARIVM.

1 *Iniurians verbis Cardinalem, qua pœna puniatur, & numeris seqq.*
2 *Appellatione percussionis non tantum comprehenditur ea, quæ facto fit, sed etiam ea, quæ verbis, saltem ex lata significatione.*
3 *Leges pœnales scelera punientes censentur fauorabiles & ideo extendendæ.*
5 *Constitutio pœnalis licet respectu criminis vel iniuriæ odiosa sit, tamen respectu personarum, quibus fit iniuria, fauorabilis est & extendenda.*
6 *Constitutio partim odiosa & partim fauorabilis censeri omninò debet fauorabilis si principaliter in fauorem statuta sit. Et quomodo hoc intelligatur n. 7.*
8 *Reipublicæ interest ne delicta remaneant impunita, & hac ratione, leges pœnales sunt fauorabiles, ideo extendendæ.*
9 *Pœnalis constitutio nunquam extenditur, nisi eadem ratio subsistat.*
10 *Iniuriosa verba in Principem proferre non est crimen læsæ Maiestatis.*

De conuitiante verbis Cardinalem.

QVÆSTIO CXXXV.

1 QVÆRO, denique, qua pœna puniatur irrogans conuitium verbis Cardinali, & in hoc Ioann. de Anania *in capite primo numero quinto de maledic.* inquit huiusmodi conuitiantem eisdem pœnis affici, quas Romanus Pontifex statuit *in c. fœlicis, de pœnis in sexto* contra insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales & eius criminis socios quem sequitur Felin. *in capite non dubium, de sententia excommunicationis.*

2 Appellatione enim percussionis, non tantum comprehenditur ea, quæ facto fit, sed & ea, quæ verbis saltem ea lata significatione, secundum Bartol. *in l. aut facta, in principio ff. de pœnis*, Bernard. Diaz *in practica crimin. capite 66. numero tertio*, Plaça *de delictis libro primo numer.* 28. prædicta autem constitutio dicti capit. *fœlicis*, est fauorabilis, & in honorem Romanæ Ecclesiæ, eiusque ministrorum sancita: ergo hanc latam significationem assumere potest.

3 Reipublicæ namque interest crimina puniri, ne remaneant impunita, *l. 1. ea vulneratus, in primo respons. ff. ad l. Aquil. cap. vt famæ de sententia excommunic.*

Hinc dixit Bartolus *in lege quemadmodum, numero quarto, Cod. de agricol. & censib. libro vndecimo*, leges pœnales scelera punientes fauorabiles esse censendas, ac proinde debemus eas extendere, quem plures sequuntur, quos refert Hippolytus, *in practica criminal. §. aggredior, numero 55. & in l. vnica, Cod. de rap. virg. numer.* 226. & Didacus Perez *in rubrica tituli 1. libro tertio ordenamenti, colum.* 747. post medium & sequitur plures referens, Euerardus *loco 35. à ratione l. larga folio 133. columna 1. versiculo vndecimo, fallit, quando lex pœnalis*, & Beccius *consilio 71. numero quarto* & fauore publico iura sunt latissimè interpretanda secundum Paul. Castr. *in l. bona fides, ff. de posit.* Abb. *in cap. ex tenore, qui filij sint legit.* quos refert & sequitur Auendan. *in tract. de iniur. num. 23. in versiculo 4 pro ista.*

Sed his non obstantibus opinio prædicta Anan. falsa est, & omnino non tenenda: quamuis verbum percutere, comprehendat verbalem iniuriam, non inde sequitur eadem pœna puniendam esse iniuriam verbalem, qua corporalis & realis. 4

Denique licet quælibet constitutio pœnalis respectu ipsius criminis aut iniuriæ odiosa sit, & ideò restringenda, respectu vero personarum, quibus fit iniuria fauorabilis est & ideò extendenda erit, vt colligitur ex verbis Baldi *in l. illud columna 1. Codic. de sacrosanctis Ecclesijs*, optima glossa *in l. venia, verbo liberis ad fin. C. de in ius vocando*, vbi quærens quare hæredibus extraneis patroni debetur reuerentia, vt ibi: sed extranei hæredes liberti eam non debent, *vt in l. hæres, ff. de obsequ. libr.* Respondet ex parte patroni est fauor, & ideo protogandus, ex parte liberti est odium, & ideò restringendum, quam ibi Doctores communiter sequuntur teste Domino Couarruuias *lib. 1. variarum resolutionum cap. 11. sub. numer. 5.* vbi alios allegat & Plaça *de delictis 1. tom. cap. 1. num. 29* & Rojas *in epitom. successions. cap. 3. numer. 24. cum sequentibus*, non tamen ob id dicta constitutio ad verbalem iniuriam est protrahenda. 5

Nam licet constitutio partim odiosa, & partim fauorabilis, censeri omnino debeat fauorabilis, si principaliter in fauorem statuta sit, inata gloss. Dominic. & Franc. *in cap. statutum de præb. in 6.* gloss. & Dominic. *in cap. sciant cuncti verbo alios de electione in 6.* Felinus *in cap. non dubium, & in cap. 1. num. 14. de sponsalibus cum similibus*, attamen præterquam quod glossa *in dicto capite, statutum*, hoc rectè non probat, cum fateatur illius cap. dispositionem fauorabilem tantum esse: licet verum sit, intelligendum tamen est, quoties odium à fauore distingui non potest: si odium & fauor distingui commodè queant (vt in proposito) fauor vt fauor, odium, vt odium consideranda & ad sumenda sunt iuxta glos. *in d. l venia*: & Couarruuias *vbi supra in versic. solet enim.* 6 7

Neque obstat, quod Reipublicæ interfit ne delicta remaneant impunita & hac ratione leges pœnales esse fauorabiles censendas: ac proinde extendendas iuxta doctrinam Bartoli *vbi supra*, id namque verum est ad eum effectum, ne delicta remaneant impunita, & vbi non satis puniretur, nisi pœnales constitutiones latiori quodammodo interpretaremur: alioqui benignam atque strictam harum legum interpretationem sequi teneremur, quando ex hoc delictum nihilominus sat puniri potest, ne pœnarum acerbitas augeatur, quod probatur ex *l. si præses, & in l. in interpretatione, ff. de pœnis*, & tenent Bartol. *in leg. prima §. exercitum, ff. de infamibus*, Decius *in leg. 2. numer. 109. ff. de regulis iuris & in l. factum, §. in pœnalibus, ff. eodem*, Curtius Iunior *in lege bona fides numero 13. ff. de possit.* quos refert & sequitur Didac. Couarruuias, *vbi supra versic. deinde.* 8

Vbi addit, quod pœnalis constitutio nunquam extenditur ex lata verborum significatione, 9

catione, nisi eadem ratio subsit iuxta resolutionem Dominici, & Franc. *in cap. 1. de tempor. ordinat. lib. 6.* Bartol. & communiter Doctores, quos ibi refert, vnde pœnalis constitutio, ex iniuria, quæ facto fuerit irrogata, vt *in dicto cap fœlicis*, ad eam, quæ verbis fit, non erit extendenda, tametsi lata verborum significatio id suadere videatur, non enim est tanti præiudicij conuitium quantum percussio, si publicam vtilitatem, dispendiumvè consideramus.

10 Tandem textus *in dicto capite, fœlicis* probat delinquentem facto in Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut reum criminis læsæ Maiestatis, perpetuo esse infamem: at non est crimen læsæ Maiestatis verba iniuriosa in Principem proferre Aymon Crabeta *consil. 6. column. 1.* Plaça *vbi suprà, dicto cap. 1 num. 18. versiculo, ex quo omnino*, diuersa siquidem hæc sunt & ita diuersis titulis à Iustiniano Imperatore explicantur, nempè *titul. Cod. ad l. Iul. Maiest. & titul. Cod. si quis Imperatori maledixit* quo quidem argumento, Doctores sæpè vti solent, vt per Oldrad. *consil. 210. columna 1.* Abb. *consil. 57. columna 3. lib. 1.* Hieronym. Gigas *in tractatu de crimin. læsæ Maiestate quæst. 4. pag. 28.* Didacus Perez *in leg. 3 tit. 8. lib. 8. ordin. in gloss. tales cosas.*

Quare iustissimè contra Ioann. de Anania opinionem supra in principio quæstionis relati tenuerunt, & probat Bernard. Diaz de Lugo, *in practica criminal. Canonica capite 66.* secundum nouam impressionem & laudissimè insignis Couarruuias *lib. 1. variarum resolutionum capite 11. numer. 5. per totum* Petrus Plaça *vbi supra, num. 28. & 29.* & Ignat. Salzedo ab Bernard. Diaz *vbi suprà, littera A.* ex quibus remanet satisfactum fundamentis contrariis, & ita est intrepide tenendum.

11 Punietur igitur grauissimè, verbo concutiens Cardinalem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, iuxta grauitatem & celsitudinem iniuriati, & qualitatem iniuriæ arbitrio prudentis iudicis, non tamen pœna dicti capitis *fœlicis* per prædicta, salua in omnibus authoritate iudicioque summi Pontificis.

SVMMARIVM.

1 *Praxis procedendi contra conuitiantes verbis & numera sequentibus, & hoc iudicium est criminale, num. 2.*

3 *Canere palinodiam est pœna corporalis causans infamiam, similiter ictatio magni ruboris, numer. 4.*

5 *Pœna contradictionis (hoc est* desdezirse*) debet esse publica.*

7 *Pœna ictus, fustium, vel alia corporalis, infamat quando non vltra legem imposita est secus aliàs.*

7 L. 6. ad fin. tit. 6. p 7. *intellectus & concordia cum* l. 8. tit 3. part. 7. & n. 8.

9 *Captus seu incarceratus pro conuitio quod meretur pœnam canendi palinodiam non debet sub fide iussoribus relaxari.*

10 *Restituens famam à se iniuriato pro bono pacis verbis æquipollentibus extra iudicium an sit infamis?*

11 *Conuitiator condemnatus per sententiam vt palinodiam canat, si hoc recuset adimplere, & contumax permaneat, quid tunc sit faciendum? & num. sequentibus improbantur assertiones quorundam modernorum in hoc.*

14 *Procurator pro reo carcerato, quando admittatur, & quando non, cum num. seqq.*

De praxi procedendi contra reum ob conuitia grauiora, de quibus in lege regia.

QVÆSTIO CXXXIX.

QVÆRO quæ sit praxis, & ordo procedendi contra conuitiantes verbis, de quibus in nostra l. respondeo, pars offensa suam querelam porrigit coram iudice competente accusans reum offensorem, præmissis iuris solemnijs in qua narrat factum, & petit eum condemnari maioribus, & grauioribus pœnis, à iure, foro, & legibus huius Regni contra similes perpetratores statutis, & præcipuè, vt condemnetur, *à que se desdiga delante del juez y hombres buenos, y diga que mintio en ello, y en las demas penas en que incurrio para que a el sea castigo, y a otros exemplo:* Requiritque iudicem, *que le tenga preso con prisiones y a buen recaudo para que en su persona y bienos se executen las dichas penas*, & protestatur contra iudicem, si aliter fiat: qui statum præcipit, *que se de informacion, y que està presto de hazer justicia*, quia informatione testium data capitur reus, & in vinculis in carcerem conijcitur. 1

Itaque iudicium hoc est criminale duplici ratione 1. quia medietas pœnæ pecuniariæ *de los sueldos* applicatur fisco Regio, quo casu iudicium est criminale, iuxta glossam ordinariam, & communiter approbatam *in l. 3. verbo, ce tum aureum, ff. de sepulchro violat.* & ibi Bartol. *num. 1. & 2.* vbi allegat alias glossas, & asserit hanc esse veritatem, & quod eam tenent omnes: idem Bartol. *in l. licitatio, §. quod illicite, in princip ff. de public. & vectigal. & in l fin. ff de priuat. delict. & in l. 1. num. 2. C. quando ciuil. actio. criminal. præiud.* & hæc est verissima, & communis opinio, vt affirmat Muraot. *de ordin. iudicio 4. parte principali 1. distinctione num. 2.* qui *num. 1.* inquit Abbatem aliter distinguentem *in rubrica de iud. colum. fin. num. 5.* communiter reprobari: eandem sententiam priorem dicit communem Ias. *in rubrica num. 2. Cod. de iud.* & Felinus *in rubrica de iudic num. 3* & ibi Decius *col. penultim. & in 2. lectione num. 7.* melius ibi Ripa *num. 91.* dicit communem allegans plura Gomez, *in princip. n. 18. Inst. de action.* Didacus Perez, *in rubrica tit. lib 3. ordinamentis, col. 749.* & opinio illius glossæ est recepta, tàm à Legistis, quam à Canonistis secundum Ioann. Crosc. *in l. 1. num 19. ff. de legibus, & in l. si quis id quod num 16. ff de iurisdic.* vbi *num. 17.* inquit in id omnes conuenire, vt mixta causa dicatur, quoties pœna fisco, & parti applicatur, & opinionem illius glossæ plures allegans sequitur & dicit communem Menes. *in l. transigere num. 106. Cod de transactio.* eandem sequitur & dicit communem Auendan. *cap. 4. prat. num. 29. versiculo, si vero in 1. parte*, & nos *lib. 1. practic. quæst. 107. num. 10.* tametsi idem Auendan. *in repertor. seu lection. legum regni, in verbo criminal.* aliud censent iure nostro Regio, nempè non sufficere hodie, quod quis condemnetur pœcuniaria fisco applicata ad hoc, vt causa illa dicatur criminalis, nisi habeat qualitates, 2

de quibus in legibus nostri Regni, nempè l.9 tituli in partita 3. & similium, vbi ponuntur iudicia criminalia & non ponitur hoc, quando ea delicto applicatur pœna pecuniaria fisco: sed eius opinionem probat Didacus Perez *vbi suprà*, existimans communem supradictam sententiam esse etiam hodie apud nos tenendam, idemque videtur sentire Gregor. Lopez, *in dict. lib 9. gloss.* & nos expresse probauimus, *vbi supra, numer. 6. & 7.* eandem glossæ opinionem dicit veram communem, & magis communem, & ab ea nullo pacto in consulendo, & iudicando recedendum plures allegans Iulius Clarus, *in practic. criminal §. fin. quæst. 1. in versiculo, quarta fuit igitur opinio glossa*, & *in versicul. secundus autem.*

3 Secunda ratio est; quia hæc satisfactio honoris (hoc est) canendi palinodiam est pœna corporalis, & causans infamiam, ergo est iudicium Criminale, vt tenet Marant. *de ordine iudicior, 4. part. 1. distinct. numer. 10.* & in terminis Auend. *in tractatu, de iniuria, num 15. cum sequentibus*, vbi quod cum pœna illius contradictionis veniat explicanda per propriam personam delinquentis, habetur pro pœna sui corporis afflictiua: quia sua propria, & non ficta contradictio est illa, quæ desideratur: & sic huiusmodi pœna per propriam personam, & os proprium explicanda est corporalis, quia adhæret corpori præcipuè, cum hi satisfactio cum ignominia. ¶ Illatio enim magni ruboris est pœna
4 corporalis, vt *in capite, quem pœnitet: de pœnitentia. distinctione 1.* sequitur Azeuedo, *in hac lege 2. num. 126. cum sequent.*

5 Pœna enim hæc contradictionis debet esse publica, vt in nostra lege huius ibi: *desdigalo ante el Alcalde, y ante hombres buenos*, & ideo infamat, vt in l. 5. in fin. ibi: *à si por razon de algun otro yerro que aya fecho, le fuesse dada pena de ferida, ò otra pena publica, es enfamado porende*, titulo sexto partita septima, & in lege quinta titulo sexto partita tertia, ibi: *por tuerto, à por engaño*, eandem sententiam tenent etiam in terminis nostris. Plaça *dicta cap. 1. numer. 21.* & Parlador. *dicta cap. 17. numer 46.* vbi etiam citat in terminis hoc probantes lege octaua, titulo tertio partita septima in versiculo *deuese desdezir*, & in versiculo sequenti, *à por deshonra que ouiesse fecho a alguno, que fuesse breue, assi como si de palabra, o de otra guisa, a por otro yerro semejante de estos, porque valiesse menos, segun fuero de España* iuncto principio illius legis, ibi, *enfamado seendo algun home:* similiter & lege secunda titulo quinto partita 7. ibi *La segunda es, quando el hijo dalgo se desdize en juyzio*, & latè prædicta Montalu. *in lege 2. titul 3. lib. 4. fori, in glossa desdigalo.*

6 Obseruandum tamen erit, hoc de pœna ictus fustium, vel alia corporali, quod infamet, tunc de iure procedere, quando non vltra legem imposita est, quia si vltra legem imponeretur, secus esset per text. *in lege quid ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui notantur infam. & in lege si posse dominium, Cod. eodem titul lege sexta ad fin. titulo sexto partita septima* ibi, *esso mismo seria, si juzgador diesse maior, à menor pena a alguno en el cuerpo, que las leyes mandan*, & ibi notat Gregor. Lopez in glossa *mayor ò menor pena*, & idem *in l. 5. præcedenti: in glossa publica.*

7 Sed dum lege illa sexta post verba modo recitata addit, *moviendose à facerlo por alguna razon derecha, assi como se muestra adelante en el titulo de las penas en las leyes que fablan en esta razon*: videtur superiora destruere: magnamque difficultatem habere, repugnantiamque continere, quoniam si causa iusta est, minuendi, vel augendi pœnam, eo ipso non potest dici vltra legem imposita pœna, sed potius secundum legem. Vnde si causa auget delictum iuxta ea, quæ ponuntur *in lege aut facta, ff. de pœnis, & in lege octaua titulo 31. partita septima* ad quam se refert, dicta *lege sexta, titulo sexto, partita septima*, tunc non censetur cum infamia dispensatum, & ita non videtur posse procedere, quod in d. l. 6. in verbis supra relatis dicitur.

Sed pro vera intelligentia huius antinomiæ est dicendum cum Gregor. Lopez, in dicta lege sexta, in glossa *por alguna razon derecha*, quod secundum Paul. de Castro *in dicta §. pœna grauior numero secundo & tertio*, quando causa, ob quam minuitur pœna, minuit etiam delictum, vt quis deliquit *firiendole*, tamen cum lata culpa, vel delinquens erat minor, & sic merebatur veniam, vel erat multum senex, & sic non reputabatur tam magnum delictum, istæ causæ minuentes delictum, minuunt etiam pœnam, ita censetur cum infamia dispensatum, vt *in dicta lege sexta, & in dicta lege, etsi seuerior*: sed si causa auget delictum iuxta ea, quæ ponuntur *in lege aut facta, ff. de pœn. & dicta lege 8. tit. 31. partita*, tunc, quia non videtur imponi grauior pœna, quam lege cauetur, non censetur cum infamia dispensatum, & non procedit. 8

Sed tunc demum procedet, quando non ex dispositione, dictæ legis, augetur pœna propter causam adhærentem delicto, sed quando propter aliud bonum publicum fuit imposita grauior pœna, vt quia multis grassantibus opus est exemplis, tunc enim propter duriorem pœnam videtur cum infamia dispensatum: & si est talis causa, quæ delictum non minuit, veluti quia propter dignitatem natalium punitur quis mitius, quam alter, tunc nunquam minuetur infamia, *lege quidem ff de pœnis*, Bartol. *in dicta lege, pœna grauior*, & hæc etiam voluit, Bartol. Angelus *in dicta lege pœna grauior, versiculo, quamuis, colum. 1.*

Secundò ex superioribus etiam deducitur, 9
quod cum prædicta pœna canendi palinodiam sit personalis, & debeat ì propria persona, quæ in hoc deliquit expleri, ne pœna sit illusoria habita informatione iniuriæ, quæ eam pœnam meretur, reus captus non potest relaxari sub fideiussoribus, argumento *legis 16. & in summa & lege 10. titul. 29. part. 7.* & eorum quæ tradit Anton. Gomez 3. *tom de cap. reo, num. 8.* & in terminis ita tenet & probat Auendan. *vbi suprà, numer. 17.* & Auiles *in proœm. circa præt. num. 10.* Plaça *dicto num. 22. versiculo decimo quarto, in princip.* & ante eos Marant. *vbi suprà, dicta numer. 10.* & hoc iure vtimur in praxi, vt obseruari sæpè, ac sæpius vidi, & affirmat Parlador. *dicta c. 17. n. 47.* & idem tenet Azeued. *in hac lege 2. n. 126.*

Tertiò deduci potest, quod cum pœna dictæ 10
legis secundæ sit adimplenda in specifica forma, si accusatus iniuriarum præd. verborum pacisceretur cum accusatore, vt diceret dicta verba retractationis, vel similia coram testibus & tabellione extra iudicium absque sententia, & dixisset dicta verba prout fuit conuentum inter eos, non diceretur, se dedicere, quia dicta lege secunda Regia dicit coram iudice, & per sententiam ibi, *al plaço* aliàs enim esset infamis, secundum Montal. *in l. 2. tit. 3. lib. 4. ordinam. & l 8. titul. 5. part. 7.*

part.7. & est infamia iuris, quæ irrogatur per dictam legem, & sic per sententiam Bart. *in leg.* 1. *ff. de his qui not. infam.* ergo si non dixit illa coactus per sententiam, non dicitur se dedicare, de quo sæpè dubitatur maximè apud rusticos, qui se conueniunt ob bonum pacis, ita in terminis. Auiles *in proœmio circa præter. glossa* 1. *num.* 20. *versic. hinc est*: secundum impressionē Salmant. an. 1571. ego huius authoris opinionem probo, quoad non incurrendam infamiam iuris ex simili retractione voluntaria extra iudicium facta, argumento *leg.* 2 *tit.* 5 *part.* 7. ibi: *La segunda es quando el hydalgo se desdize en Iuizio, &c.* vbi Greg. Lopez, in glossa, *el hida'go*, idem probat in Plebeio damnato, actione iniuriarum, vt *in d. leg.* 1. *ff. de his, qui notam, infam.* & *in cap. cum te de re Iudicat.* ergo à contrario sensu, si id non fecerit in iudicio, sed extra voluntariè, non erit infamia infamia iuris: at vero infamia facti vir bonus, & honestus non dubito quin maneat notatus, qui prædicta verba, etiam volontariè extra iudicium, & siue iudicis sententia protulerit, quoniam retractio prædicta quocumque modo fiat, apud viros graues maximè honorem sugillat, diximus illud de infamia iuris *supr. q.* 137. *n.* 8. Quarto deducit Auendano *vbi supra, n.* 18. *in versic.* 5 *infert* quod si reus condemnatus, vt se contradicat, dicendo se mentitum fuisse, voluerit hoc facere, & sic fuerit contumax propter dictam contumaciam potest iudex eum detinere in carcere, vbi bene probat: attamen dum ibi, & *num. seqq.* addit, quod si potéstque in carcere detentus, fuit huiusmodi reus per aliquod tempus adhuc nolit adimplere condemnationem, iudex ad Instantiam accusatoris poterit húc reum aliter punire, nempe condemnare eum, vt ponatur, & verecundetur in aliquo loco, vbi voce præconis manifestetur, qualiter punitur, quia noluit canere palinodiam talis iniuriæ, quam aduersus Tit. protulit, hæc ipsius opinio mihi non placet, nec vera, aut sequenda est in praxi, quia ea ex capite potius videtur inuenta, quam vllo iure munita, quare deueniendum non erit ad huiusmodi pœnam, fateor reum istum contumacem, impunitum non debere remanere, sed arctiori custodia, & cum vinculis detinendus est in carcere, donec condemnationem personaliter ore proprio ex se exequatur, vt sic tædio affectu id faciat: interim tamen non est innouandum tenore sententiæ, nec ea commutanda cum sit seruanda in specifica forma, cum iudex iam functus sit officio suo nisi adexequendam legem iudex, posteaquam, *ll. de re iudicat.* † ex quibus etiam non probo alteram nouam opinionem Azeued. *In hac leg.* 2 *n.* 235 *cum seqq.* qui in prædicta specie Auendan. tenet, posse iudicem pronunciare, quod attenta rei contumacia ex nunc in antea, & in perpetuum, reus ipse habeatur pro contradicto & sic *desdicho*, ac si verbis mentitum esse dixisset, &c. Similiter mihi non placet eiusdem authoris altera opinio in sexta illatione, dum tenet in hac materia, & causa criminal. in terminis nostræ legis secundæ, esse locum torturę, seruatis seruandis, hoc namque numquam vidi in praxi obseruari, nec de stricto iuris rigore verum esse cēseo.

Denique neque eiusdem Auendan. illatio *n.* 27. mihi vera videtur dum tenet, quod in casu huius legis, si reus sit captus in carcere & detentus, non potest se defendere per procuratorem, vt in lege penultima, §. *ad crimen, ff. de public. iudi.* & Bald. *in reus, C.* de accusatio. & per Doctores in *cap.* veniens, de accusatio. Primo quia quando ex delicto venit imponenda pœna infamiæ, relegationis, vel pecuniaria, bene admittitur procurator, vt *in leg. versic. sin autem, ff an per alium caus. appellat.* reddit Possess. & ibi glossa & in lege seruum quoque, §. *publicè, ff. de procurat.* & *in d.* §. *ad crimen est communis, secundum* Anton. Gomez, 3. *tom. cap.* 1. *de delictis, num* 5.

Et in relegatione, & infra testatur communem Iulius Clarus *lib.* 5 *receptar sentent.* §. *vlt quæst.* 32. *versic hinc est*, vbi plures refert, & crebrius esse, hac communem sententiam plures alios citans, & laté probans, affirmat Menoch. de Arbit. *iud. lib* 1 *quæst.* 80. *num.* 86. *cum seq.*

Quod, quoad exilium limitat, *l.* 12. *tit.* 5. *part.* 5. vt non procedat, quando imponenda est pœna exilij perpetui, tunc etiam Procurator non admittitur, vt ibidem cauetur in versiculo, *Mas sobre pleyto*, &c. similiter eo quod ad pœnam infamiæ quando delictum commissum pœnam infamiæ principaliter meretur, quod non admittatur procurator: declarat etiam Menoch. *vbi suprà, n* 40. vt in casu statuti Papiæ, & in Constitutione Mediolanensi, quibus cauetur, quod falsarius ea pœna puniatur, vt mitra dehonestatus in publicum producatur, & ibi plures authores hoc tenentes, refert: secus si pœna infamiæ in consequentiam inducta est, vt puta, quando agitur contra tutorem suspectum, vt à tutela remoueatur, tunc namque Procurator bene admittitur, vt sensit glossa. *in leg. non solum,* §. *vltim. ff. de procurator. sequitur* Socinus *in c. veniens, colum.* 10. *versic.* 8. quarto, de accusat, & probat Menoch. *vbi suprà, n.* 125. Secundò, & principaliter mouent contra prædictam assertionem Auendan. *vbi suprà, d. num.* 17. quoniam iura contraria non procedunt, quando reus delinquens positus est in vinculis, & non potest causam bene agere personaliter, qui tunc distinctè in qualibet causa criminali, etiam grauissima, in qua veniat imponenda pœna corporalis potest constituere procuratorem, secundum Bartol. *in d.* § *ad crimen, num* 10 & ibi Alber. dicentem esse communem: tenet etiam Bald. *in d. l. reos, num.* 21. dicens, quod in hoc omnes doctores concedant, & est communis & ita seruatur consuetudo, vt plures referens testatur Iul. Clarus; *d. quæst.* 32. *versic. item quæro*. & omnes admittunt, secundum Menoc. *vbi suprà, n.* 56. *versic. hinc videmus est communis*, 2. Anton. Gom. *vbi supra: n.* 14. licet dicat hoc dubium videri, & contra iura, & quod ideo in isto Regno cauti Iudices semper faciunt actus processus cum ipso carcerato personaliter, & quod est communis vsus & stylus in prædicta quod certis diebus, vel horis fiat audientia publica cum ipsis incarceratis, & quod certè est optimum consilium in practica quod non diffiteor, nihilominus tamen communis opinio præfata in praxi quoque seruatur circa alios actus, qui fiunt per Procuratores carceratorum extra audientiam prædictam, qua re in proposito ita ex mente Doctorum distingui oportet: Quod quando reus est personaliter constitutus in iudicio, ipse debet respondere accusationi, vel inquisitioni, vel interrogationibus, quæ ei fiunt à iudice super delicto, siue in primo examine, siue in aliis, siue in tortura nec admittitur Procurator, sed debet personaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorum, & per se ipsum respondere & ita practicatur 2. Ang. *in d.* §. *publicè post n.* 5. *quem ibi refert* Paul. *n.* 9. & Anton. Gomez, *de malefic. in verbo*, qui donis iudex videns: quod inquisiti *n.* 12. ita etiam practicari attestatur. Ang *in d. l. reos n.* 2. *in fin. prout eos refert* Iul. Clar. *vbi supra, vers.* tu vero, sed quo ad

alios

alios actus causæ bene potest procurator Interuenire, puta ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum ipsa causa, prout ita se plures obtinuisse, & vidisse de facto obseruari dicit Alber. *in d.§. publice, post n.38 in versic.* item quæritur, an saltem, quem refert, & sequitur ita distinguens Iul. Clar. *vbi supra* quam dictionem ego quoque semper in praxi obseruari vidi, eo addito, vt si in Iudicio præsens sit reus, etiam eius procurator cum eo admittatur ad præsentationem petitionum, nihil enim interest, vter eorum eas præsentet: quod vero attinet ad responsiones personales faciendas non admittitur procurator, sed reus ipse per.

SVMMARIVM.

1 *Pœna canendi palinodiam, an habeat locum parte offensa accusante, vel ea desistente.*

De pœna canendi palinodiam, parte offensa non accusante, vel ea desistente, an habeat locum, vel alia sit imponenda.

QVÆSTIO CXL.

1 QVÆRO tandem an pœna canendi palinodiam, de qua, in hac *l.a. reg. de las iniurias*, habeat etiam locum, parte offensa non accusante, vel ea desistente, & videtur tunc quoque eandem pœnam imponendam esse, primò quia ex quolibet delicto offendit pars, & respublica, sicque duobus competit ius accusandi: remittente ergo parte, seu condonante ius suum, remanet ius publicum, vt latè prosequitur Auen. *in tract. de iniur. n.22. & 24.* sicque pro vindicta publica iudex poterit fiscalem promotorem constituere, & ponere, qui reum accuset, vt solet fieri in aliis causis criminalibus, iuxta iura allegata; quia iudex, qui ex officio procedit, sobrogatur loco accusatoris, vt notatur *in l.2. § si publico, ff. de adult.* ne delicta remaneant impunita: ergo tunc quoque pœna nostræ l. imponenda venit.

Secundò, quia aliquis conuitiandi animo, alterum hæreticum, aut proditorem appellauerit, Reipubl. perquam maximè interest, vt ille iniuriam probet quod dixit, vt in l. eum, qui nocentem, *ff. de iniur. velut.* siue publice contradicat, dicendo se mentitum fuisse, quia perniciosum esset Reipublicæ, aut hæreticum, aut proditorem tolerare, vel si huiusmodi non sunt impugnatum relinquere, qui eos diffamauerit, quamuis ipsi dissimulent aut iniurias proprias condonent, iniuriantibus ab eorum forte potentiam, vel alias, quibus & aliis Auend. *vbi sup. n.24. vers. sui, quia* quæstio tenentqoo in causis criminalibus, & in casu nostræ l.2. vbicumque iudex viderit, quod conuenit imponi pœnam à lege statutam, illam poterit imponere, non tamen cogitur, sed si vult poterit minorem pœnam statuere, nec propter hoc tenebitur in syndicatu & quod vbicumque est de stylo curiæ, quod iudice ex officio procedente minoretur pœna, illa poterit minorari, & sic quod in materia huius l. non decet necessario imponi pœna, de qua hic maxime, quia de generali consuetudine curiarum obseruatur, vt nolente iniuriato prosequi iniuriam iudex imponat pœnam solidorum centum & quinquaginta fisco Regio: & vltra hoc pœna centum marapetinorum, quod addit lex sequens, in pœnam cuius lib. incurrisi verbi turpis (hoc die de 200. Marauedis) additque Auendan. quod vltra has pœnas iudex solet reum relegare, vel aliter sic punire, & quod sic solet practicari lex ista iudice cum officio procedente.

Nihilominus tamen quæstione præmissa *l. 4. huius tit.* quæ in praxi est obseruanda deiicit, *que las iusticias destos Reynos sobre palabras liuianas que passaren entre qualesquier vezinos de qualesquier Ciudades, villas, y lugares dellos sino interuinieren armas, ni efusion de sangre, ò enque no ouiere querella de parte o que si se ouiere dado que ya se apartaren della, y fueren amigos, no se entremetan à hazer pesquisa de ello de oficio, ni procedan contra los culpados ni alguno dellos, seyendo las palabras liuianas, o ligeras vniuersos ni les lleuen penas, ni achaques por ello: y lo mismo manda se guarde en las 5. palabras de iniuria, que por la l. se guarda del mismo tit. se pone pena de 30. sueldos no precediendo querella de parte, pero precediendo cerca delas dichas palabras, manda, que aunque despues la parte que dio querella se aparte della las iusticias hagan iusticia*, per quam ita tenet Did.Per. *in d.l.2. in gloss. pechen. 300. sueldos: & in gloss. diez mil marauedis, pag. 230. col.2.* Ex qua lex colligo primo, minimè procedere posse hodie, quod Auend. existimabat, nempe deficiente parte, vel ea remittente posse iudicem in casu huius l. 2. condemnare reum eadem pœna hac si pars accusaret licet ad eam iniungendam iudex non teneatur, nisi velit.

Secundò censeo, non etiam rectè iure procedere, quod idem Auend. asserit stari de generali cõsuetudine curiarum in specie nostr. quæst. nempe quod iudex imponat pœna *centũ & 50.* solidorum Cameræ Regiæ, & insuper aliorum centum marapetinorum, de quibus *in l.3.* hodie docentorum marapetinorum, & quod vltra hoc solet iudex reũ relegare, vel aliter sic punire, cum enim pars accusans deficiat non video quod reus stante *d. l.4.* possit amplius condemnare, quod in pœna certa & determinata à nostra *l 2.* pro illis iniuriis, hoc est, centum & 50. solidorum tantum, *para la Camara, porque la otra mitad y el desdezirse*, est introductum in fauorem & satisfactionem partis offensæ: ipsa ergo non accusante, vel remittente, cessat ratio finalis legis, ergo & ipsa satisfactio: ex verbis enim iniuriosis tantum, respublica non offenditur, vt inquit *Felin. in c dil filij col. fin. vers. 3. declarat d. exceptio: ergo cum attenta d l.4.* tantum permittatur iudicibus procedere contra alterum iniuriantem, quinque verbis contentis in hac *l.2. p.* accusante, quamuis postea desistente, & quod tunc, iudices iustitiam administrent, consequitur, quod desistente parte, iure inspecto, hoc est *d.l.2.* Iudices tantũ debeant condẽnare huiusmodi reos pœna fisco competenti pro satisfactione ipsius reipublicæ, non enim maior debet esse satisfactio reipublicæ; parte desistente quã fuisset, ipsa adhuc in sua accusatione persistente iuxta rectæ rationis tramitem: quinimo in aliis delictis semper videmus leuius reos puniri pro satisfactione, & vindicta publica desistente ab accusatione parte ipsa offensa, quod si pars adhuc non desisteret, rectius igitur obseruabunt boni iudices, & prudentes, vt in specie nostræ q. parte accusante desistente reum quinque verborũ in nostra *l.* cẽtentorum tantum condemnet pœna centum & quinquaginta solidorum, Fisco Regio applicandorum, & ita vidi in praxi obseruari: quia altera pœna centũ Marapetinorum, *d.l.3.* hodie ducentorum Marapetinorum,

imposita tantum est pro aliis verbis iniuriosis leuioribus quinque: sicque non habet locum in nostra specie, quinimo hodie si pars non accuset de prædictis verbis iniuriosis leuioribus, vel si accusauerit ipsa desistente, Iudices non possunt vllo modo procedere contra reum, vt *in d.l.4.* at vero pœna exilij nullo iure seruatur vt pro verbis tantum quantumcumque iniuriosis imponatur quidquid secus censuerit Azeued. *in d.l.4.*

SVMMARIVM.

1 *Famosum libellum fabricans, qua pœna puniatur per totam quæstionem.*

2 *Pœna famosum libellum fabricantis, qua sit omnium iure, & n.3. cum seqq.*

5 *Episcopus faciens libellum famosum, qua pœna puniatur.*

6 *Libellum famosum ponens in Ecclesia, anathematizatur.*

7 *Famosi libelli auctor in foro conscientiæ tenetur ad restitutionem famæ sicut alij detractores.*

10 *Libelli famosi auctor infamis est, & præterea nec testamentũ facere, nec testimoniũ ferre potest.*

11 *Mandans, & consulens libellum famosum fabricare eadẽ pœna punitur, qua eius auctor.*

12 *Famosum libellum scribens, & dictans & exemplans, punitur eadem pœna. Idem in legente libellum famosum, si statim eum non lacerauerit, sed alios certiores fecerit ibique dimiserit, n.13. Sola tam lectura sine alia manifestatione non facit incurrere pœnã ordinariã libelli famosi, sed tãtam extraordinariã, n.4.*

15 *Famosum libellum legens si illius auctorem detexerit, & prodiderit, pœna aliqua non tenetur.*

17 *Imperitus legens libellum famosum, non censetur dolo eum legere, & nullo pacto punietur. Famosum libellum legens expansis de quibus hic, non punitur eadem pœna eodem, n.7.*

18 *Famosum libellum emens, seu vendens, faciens vel procurans, vt ematur, vel vendatur, punitur vt auctor.*

19 *Retinens libellum famosum, punitur pœna libelli famosi.*

20 *Famosum libellum casu inueniens, eumque non corruperit, sed eius vim, aut tenorem aliis manifestauerit punitur pœna famosi libelli.*

21 *Famosum libellum componens in alterius infamiam, punitur.*

22 *Famosum libellum affigens in loco publico, vel maliciosè fecit eum cadere in terram ad effectum vt publicetur, punitur pœna famosi libelli.*

23 *Componens carmina & Epigrammata, vel cantiones, vel quid simile in detractionem famæ, punitur de famoso libello. Et procedit quacumque lingua fuerint composita, num.24. & 25. vbi ampliatur etiamsi hoc faciẽs velit illud probare, quia ad hoc admitti non debet.*

26 *Cornua in foribus alicuius affigens, vel eis stercora iniiciens, punitur ad instar facientis libellum famosum.*

27 *Picturas obscenas in alterius infamia in aliquo loco ponens, punitur ad instar famosi libelli, & idem alia turpia committens, de quibus hic.*

28 *Famosum libellum faciens, sine nomine suo, siue alterius punitur, vt hic & idem si id faceret sine nomine: & idem erit, si libellus nomen illius non contineat, cui infamia irrogatur, dummodo alium deconstetur de quo libellans voluit intelligere, minor tamen pœna hoc casu imponenda erit, num 20.*

30 *Famosum libellum ponens in palatio Principis, aut communitatis multo magis punitur pœna famosi libelli, idem in faciente libelles famosos contra magistratum, Iudices & Officiales.*

31 *Reuelans, aut indicans auctorem famosi libelli quo præmio efficiatur.*

35 *Famosi libelli pœnam non incurrunt carens dolo, & alij, de quibus, num. seqq. vsque in fin.*

De pœna libelli famosi fabricatoris & aliorum in hoc delinquentium.

QVÆSTIO CXLI.

QVÆRO vlterius de pœna famosi libellum fabricantis & primo sciendũ est, quod famosus libellus secundũ DD. est compositio ictus in scriptis in iniuriam alicuius, eius quod quis probare non vult, & in publico iactat, vel in loco vbi inueniatur. Sylu. *in Summ. rub. de libello, n.4.* & Ang. declarans *in verb. libel. famos. in princ.* quod ad hoc refert, & sequitur Prosp. Farin. *in sua prax. crim. 3.p.q.105. in sect.41. n.421.* & probat *in l.3. in princ. tit.9. p.7* ibi: *Infaman, o deshonran vnos à otros, no tan solamente por palabra, mas aun por escrituras, faciendo canticas, ò rimos, ò dictados malos de los que han sabor de infamar, è esto fazen a las vegadas paladinamente, è à las vegadas encubiertamente, echando aquellos escritos malos en las casas de los grandes señores, ò en las Iglesias, ò en las plaças comunales de las Ciudades, & de las Villas, per que cada vno lo pueda leer: E en esto tenemos que reciben gran deshonra aquellos contra quien es fecho, E otro si hazen muy gran tuerto al Rey los que han tan gran atreuimiento como este. è tales escrituras como estas dizen en latin*, famosus libellus: de quo famoso libello agunt *l.1. §. si quis libellum, alias si quis librum, ff. de iniuriis,* & *l. constit. cod. tit. l. vnic. C. de famosi libell. quæ est canonizata, in c. is, qui § si quis famoso 5. q.1.* & quamplures Auctores Latini Antiqui, quos congerit Petr. Plaça *de delict. c.3. n.1. qui num. seqq.* post Ant Gom. *var. resol. 3. tom. c.6. de iniuriis, n.1.* latè materiam hanc declarant, sed latissimè omnium, & vtiliter admodum Prosp. Farin. *vbi suprà*, per totam illam quæstionem, ad quem occurrendum erit, quoties de huiusmodi delicto agi oporteat, † Nunc vero solum de eius pœna agemus, vt est nostra mens in omnibus delictis in hoc nostro opere de iure ciuili antiquo 12. tabularum, & tandem Imperatorum iure pœna capitis est statuta in prædictis iuribus, dummodo in libello diffamatorio cõtineatur delictũ, per quod infamatus incurreret pœnam mortis, modo dicat verũ, modo falsum, alias solum tenetur Iudicis arbitrio, vt ex aliis probat Don Ioan Vela, *de pœn. delict. c.16. fol.91. in vers. iure enim,* & tenet gl. per text. ibi *in d.l. vnic. C. de famos. libel.* & ibi communiter Doctores, Ant. Gom. *vbi supr. d. n.1.* Plaça *vbi sup. n.2. vers. verum præmissa,* vbi quod d.l. regia 3. ita intelligenda est glossa, & *in d.l. lex Cornelia, § si quis librum, ff. de iniur.* & ibi Agn. *n.1. & 2.* & alij quamplures, quos citat Farin. *vbi suprà, d.q.105. n.442.* & hanc capitis pœnam plures dixerunt esse mortis naturalis, refert alios plures Farin. *vbi sup. n.413. cum seq.* vbi ex Follerio refert, quod non est locus torturæ quando agitur de libello famoso continente non delictum, aut delictum non capitale, sed leue, quod dicit notandum

dum esse in Pract. Anton. Gomez, *vbi suprà d.n.* 1. *verf.* vnum tamen est vbi de communi.

Non tamen desunt qui dicant de consuetudine pœnam libelli famosi non esse mortem, sed extraordinariam iuxta facti, & personarum qualitatem, secund. Iul. Clar. *in pract. crim.* §. *fi quæst.* 68. *n.* 26. *versic.* libelli famosi author. *ad fin* dicentem se nunquam vidisse pro libello famoso aliquem vltimo supplitio affectum, sed semper fuisse impositam pœnam extraordinariam, vt puta ictuum fuois, aut subigationis, aut ad summum triremium, & quandoque etiam infamis catenæ, & refert alios Farinac. *vbi suprà qui n.* 429. inquit, non desiisse alios Doctores, quos ibi refert, qui dixerunt, pœnam libelli famosi esse deportationis, & *n.* 48. inquit negari non posse, quin pœna prædicta sit arbitraria, & quod debet semper mitior esse in eo qui libellum famosum componit, aut quid simile facit ignominiam personæ honestæ, vt puta meretricis.

Sed quod ab ordinaria iuris pœna non debeat aliquo modo recedi, scripsit Suar. in addit. ad Anton. Gom. de Delictis, *c.* 6. *n.* 2. prout eum refert Farinac. *vbi suprà, n.* 427. vbi etiam citat motum proprium Pij V. vbi in primis confirmando omnes pœnas ciuiles & canonicas, eas etiam grauiores, & vltimi supplitij, ac confiscationis bonorum secundum facti & personarum qualitatem eius arbitrio imponi posse statuit, vt in eius Bul. 315. in ordine cauctui, fol. 1165. *part.* 2. prout pariter & mortis pœnam imponi posse, si ita Senator arbitratus fuerit pro personarum delinquentium, & in quas deliquerint, qualitate voluit vrbes statutum *lib.* 2. *c.* 62.

Sed in his Regnis hispaniæ pœna legum iuris ciuilis supra relati apposita est, *in d.l.* 3. *tit.* 9. *c.* 7. ibi *E por ende defendieron las Emperadores è sia los Antigos, que fizieron las leyes antiguas que ninguno no deuiesse infamar a otra desta manera, qualquiera que contra esto fiziesse mandaron, que si tan gran mal era escripto en aquella carta, que si fuesse prouado en juyzio à aquel contra quien le faze, que meresce pena porende de muerte ò desterramiente, ò otra pena qualquier, que aquella pena mesma reciba tambien aquel que compuso la mala escriptura, como aquel que la escriuio*, quàm l. regiam ad hoc citant & allegant Nostrates præcipue Anton. Gomez, *n.* 2. & Pial. 2. *vbi suprà*, & Don Iuan. Vela, *vbi suprà, fol.* 92. *in principio.*

4 De iure Canonico author libelli famosi flagellatur, text. *in cap de prima* 5. *q.* 1. ibi flagelletur, qui scripta in alterius famam neglexerit probare, & ibi glossa, *verbo, de* 1. *text. in cap. qui in alterius eadem circa & quæst.* ibi, *flagelletur*, & plures Doctores hoc tenentes congerit Farinac. *vbi suprà, d. q.* 105. *n.* 410. vbi *n. sequenti*, quod imò potest deponi, cum sit crimen graue & damnatione dignissimum, secundum Turrecremata & alios, quos refert, & Don. Iuan. Vela *de pœnis delict. dict. c.* 10 *fol.* 91. *verf.* 5. *pontificum*, vbi quod hodie clerici deponuntur, vt notat Plaça *d. c.* 3. *n.* 4. & Menoch. *de arbitrar. iud. casu* 263. *n.* 55. Syluester, *verbo libellus n.* 5. & si monitus neget delictum, illudque fateri nolit, Sacramentis priuetur, & si adhuc in negatione persiterit, & excommunicationem contempserit, excommunicetur & anathema sit, secus si errorem suum fateri voluerit, quia tunc non excommunicatur, text. *in cap quidam maligni*, vbi glossa & Doctores communiter 5. *quæst.* 1. de cuius intellectu benè agit Soto *de ratione tegendi secret. part.* 2. *quæst.* 5. *fol.* 59. Syluest. *in summa, in rubrica de libello, post num.* 5. Ang. Declarasio *in verbo, libellus famosus, ad medium*, vbi etiam quod sponte confitens libellum famosum punitur arbitrio iudicis, & mitius cum eo agitur, vt inquit prædict. gloss. *cap. de prima*, & hanc pœnam alios allegans refert Farin. *vbi suprà, n.* 431. & an huiusmodi excommunicationis absolutio sit Papæ reseruata, & quando, agit Iacobus Grasis *decis.* 138 *n.* 15. *p.* 1.

Episcopus autem faciens libellum famosum 5 non flagellatur: quia est de illis personis, quæ tangi non possunt, Bellamera *in d. cap.* 1. *num.* 1. 5. *quæst.* 1. & ibi etiam Archid. *post num.* 1. Prepos. Alexand. *in d. cap. qui in alterius, num.* 1. *versic. intellige, eadem causa & quæst.* vbi quod isto casu pœna commutatur, & *ibi* etiam Turrecremata, *in fin. versic. nisi propter*, &c. Farinac. *vbi supra, numer.* 434. § Ponens autem libellum famosum in 6 Ecclesia anathematizatur text. *ad literam in cap si qui in princ.* 5. *quæst.* 1. & ibi gloss. & communiter omnes.

Et insuper in foro pœnitentiali tenetur author 7 libelli famosi ad restitutionem famæ, sicut alij detractores, vt cum Turrecremata & aliis probat Farinac. *vbi suprà, num.* 436. post Plazam, *de delictis, cap.* 3. *num* 4 Nauarr. *in cap. Sacerdos*, *n.* 6. *de pœnitent.* distinct. 6. & Iacob. Grassis, *dict. decis* 138. *num.* 17. imo secundum Iadoc. *in pract. crim. cap.* 115. post *num* 6. etiam in foro fori tenetur reus huius criminis per contrarios libellos famosos se dedicere, & fateri mendacium dixisse, nec dissentit, summa Aug. *verb. libellus famosus, in fine, num.* 21. Farinac. *dict. quæst.* 105. *num.* 71. *&* 437. § Sed cum iure nostro hæc pœna nuncupatim scripta, seu imposita non sit, sed quam prædiximus per dict. *l.* 3. *tit.* 9. *part.* 7. censeo eam in 8 nostra specie imponendam minimè esse nisi tantum in casibus & conuitiis sine scripto obiectis, de quibus *in l.* 2. huius nostri tituli 10. *lib.* 8. saluo iudicio rectius sentientis, & præcipuè ex traditis per eundem authorem Farinac. *ibidem num.* 439. *cum sequenti.*

Vno tamen casu videtur limitanda hæc nostra 9 sententia, nempè quando in libello famoso obiiceretur vnum vel plura conuitia ex contentis *in d. l.* 1. & pœna esset arbitraria non vero mortis, tunc namque nullum melius arbitrium videtur, quam vt offensor publicè se dedicat dicendo se mentitum fuisse, & falsum dixisse, dico publicè, idest eodem modo, quo alterum publicè offendit vltra alias pœnas arbitrarias pro qualitate conuitij, & personarum.

Præterea author libelli famosi infamis est, & 10 intestabilis & propterea, nec testamentum facere, nec testimonium ferrè potest. *l. ob crimen, ff. de testibus l. cum lege, C l. si, cui* § *si ff. de testament. l.* lex Cornelia, § *si quis librum, &* ibi gloss. *verbo intestabilis, ff. de iniuria c. ob crimen*, & ibi gloss. 4. *q.* 3. & plurimos congerens Farinac. *vbi sup. n.* 437. § Hæ sunt pœnæ iure impositæ authori, & compositori libelli famosi, siue is laicus, siue clericus sit, nūc vero nonnulla in materia declar. in praxi vtilia.

Et primo quidē ampliatur regula præfata pœ- 11 nalis, quę loquitur in authore ipsius libelli famosi, vt procedat etiam in mandante, & consulente, *l lex Cornelia* §. *si quis lib.* ibi, *dolo ve malo fecerit, quod quid eorum fieret, ff. de iniur.* & ibi Iac. de Aren. *in verbo, curauerit*, Archid. *in c.* 20. per illum text. *in fine princ.* 5. *q.* 1. vbi gloss. quod facientes & cōsentientes pari pœna puniuntur s. Azo. *in summa, de iniur. n.* 4 Hostiens. *in summa, de iniur.* §. *quot modis fit iniuria, n.* 3. *post verf. licet. vero*, & alios allegans Farinac, *d. q.* 105. *n.* 442. *cum seqq.*

Ampliatur

12 Ampliatur secundo eadem regula, vt procedat nedum in componente libellum famosum, sed & in illum scribente, & etiam in dictante, & exemplante, vt latè cum aliis probat, ibi Farinac. *n.445. cum sequenti.*

13 Procedit etiam in legente libellum famosum, si statim eum non lacerauerit, nec abstulerit, sed vtique alios certiores fecerit, ibique dimiserit, quia præsumitur author eiusdem libelli, ita cauetur *in dict. l. vnica. C. de famos. libell.* & ibi communiter DD. *& in d.l.3.tit.9.part.7.*ibi, *é dan tuuieron por bien,* &c.

Anton. Gomez. *cap.6. de iniur. numer.* 1. Petrus Plaça, *de delict. cap.3. num.2. versic. his tandem prænotatis,* &c. don Ioan. Vella, *dict. cap.16 in fin.* Rur-
14 sus, *consil.20. num.55.* ¶ Sola tamen lectura, sine alia manifestatione non faciet incurrere pœnam ordinariam libelli famosi, sed tamen extraordinariam, secund. Anton. Gomez, *vbi suprà, in versicul. ex quibus videtur inferendum.* Sed Emanuel Suarez, *ibi in eius addit. numer.3.* verum credit, quod in hac specie, neque extraordinaria pœna possit, cuius opinionem sequi videtur, dum cum ex vltimo loco remanet Farinac. *vbi suprà, numer* 450. & iterum *numer.* 452. *cum sequenti*, licet postea, *numer.* 464. contrarium adducit, ex quibus censeo, vt pœna aliqua extraordinaria debeat adhuc puniri iste, de quo agimus.

15 Si tamen legens libellum famosum, illius authorem docuerit, & panderit, pœna aliqua non tenetur, sicut in ea est sententia magna pars authorum, quos citat Salicetus *in d. l. vnic.* & sequitur Petrus Plaça, *de delict. lib. 1. dict. cap 3. num. 2. in versicul. quibus idud subiiciam.* Bursat. *consil. 94. numer. 32. versicul. quinto, & vltimo, lib. 1,* Cephal. *consil. 341. per totum, in discursu, lib. 3. vbi numer. 20. & 30.* testator, ita semper seruari vidisse, quos refert, & sequitur Farinac. *dict. 3. part. quæst. 105. numer.* 451. tametsi Salicet. *vbi suprà*, dicat, quod vterque punietur, tam author quam propalator; de authore non est dubium, cum quo transire videtur Gregor. Lopez, *in dict. l. 2. in gloss. como aquel que lo fizo.* In propalatore sequor opinionem benigniorem, quæ habet ipsum non puniri, cum maiori parte authorum.

16 Similiter si imperitus, & ignarus legerit libellum famosum, non censebitur dolo cum legere, & nullo pacto punietur, vt consuluit. Bursatus, *dict. consil. 94. num.13. & sequentibus, & numer.23. in fin. & numer.* 17. vbi de legente libellum famosum casu fortuito, non autem data opera, & illum non manifestante, aut publicante pluribus, sed vni tantum & secretè & *n.21. cum sequentibus* de eo, qui legit, & respicit libellum, non animo infamandi aliquem, sed vt videat ingenium & inuentionem libellantis, & causa addiscendi prout præsumendum est, quando legens est persona literata, honesta, & bonæ conditionis & famæ, & *numer. 33. infra & sequenti* agit de legente libellum famosum causa delectationis, & occasione legendi, seu audiendi, quod nouiter in lucem prodiit, & *numer. 38. in fin.* vbi testatur hoc casu fuisse impositam pœnam pecuniariam: & de supradictis, idem probat Farinac. *vbi suprà, numer.451. cum sequenti.*

17 Ampliatur etiam prædicta Regula, *l. vnica cum similib. Cod. de famos. libell.* vt procedat in emente, seu vendente libellum famosum, vel faciente, & procurante, vt ematur vel vendatur, *l. lex Cornelia, §. fin. de iniur. & ibi glos. verbo curauerit,* & alij DD. quos refert, & sequitur Farinatius, *vbi suprà, num.* 453.

Procedit etiam retinente libellum famosum: 18
ea sola namque eius retentione punitur pœna libelli famosi secundum communem, assertam & affirmatam per Bursat. *consil 20. numer. 55. lib. 1.* Baiard. *in addition.* ad Iul. Clar. *in pract. Crimin. §. fin. quæst. 68. numer. 64.* tametsi Plaça ab illo allegatus, & Anton. Gomez, ab hoc, quid tale non dicant: vnde de huius ampliationis veritate videndus est Farinacius, *vbi suprà, numer.* 455. cum sequenti declaratione per ipsum ibi, *numer.465.* nempe, quod inueniens libellum famosum, & illum non corrumpens, tunc demum minimè punitur, si illum aliis non monstrauerit, quin & ipsum libellum in eo loco, in quo inuenit, dereliquit: quod si acceperit, & penes se retinuerit, & cum eo inuentus fuerit, præsumitur quod ipse fecerit, nisi probauerit se inuenisse nam tunc non detur puniendus, quamuis illum retinuerit vel si alteri non monstrauerit.

Procedit etiam in eo, qui libellum famosum 19
casu inuenerit, illumque non corruperit, combusserit, aut lacerauerit, sed eius vim, & tenorem aliis manifestauerit, expressa l. vnica, C. de famos. libell. & ibi. gloss. & communiter DD. & dict. l.3. tit. 6. part. 7. est communis, vt plures citans refert Farinac. *vbi suprà, num.*460. diximus *suprà in versic.* procedit etiam in legente libellum, & propterea non male facit inueniens libellum famosum, si illum secreto deferat Magistratui & iustitiæ, secundum Iadoc. *in pract. Crim. cap.125. numer.8. &* Farinac. *vbi suprà, num.*461.

Similiter etiam ampliatur dispositio, *dict. l. vni-* 20
ca. C. de famos. libell. vt procedat multo magis in componente librum in alterius infamiam, *dict. l. lex. Cornelia, §. si. quis librum. ff de iniur.* Azo. *in sum. de iniur. §. quot modis fiet iniuria, n.3. versic.* libelli famosi auctor. vbi refert diuersos casus contingentes, circa hoc in praxi, & Farinac. *vbi suprà, num.* 466.

Et in affigente seu ponente libellum famo- 21
sum in loco publico & illum publicante, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, num.* 457. *cum sequenti. & num.* 459. Idem resoluit in eo, qui dolosè libellum famosum fecerit cadere in terram ad effectum, vt publicetur, ac si illum publicasset.

Ampliatur etiam, vt procedat in componente 22
carmina, epigrammata, vel cantiones, aut quid simile in detractionem famæ alicuius, l. lex Cornelia, §. fin. & ibi gloss. verb. epithesim, & verb. sine scripta. ff de iniur. l. item apud Labeonem, §. hæc autem, ibi. aut si carmen, &c. & ibi gloss. § eodem Farinac. plures allegans, *vbi suprà, n.467.* & inter eos Bursat. *consil.* 94. loquentem de libello famoso facto in forma passionis, & in formate Deorum, & Plorum, *consil. criminali diuersorum 131. num.2.* quia carmen famosum vulgariter nuncupatur pasquinum & procedit quacumque lingua carmina, sint composita, vt
per Farinacium, *in dict. num.467. & n.468.* quod 23
procedit non solum in componente carmina, & cantiones in alterius infamiam, sed etiam in eas canente, vt probatur *in d. l. item apud Labeonem § hæc autem* ibi, vel canat aliquid, quia pudorem alicuius lædat Farinac. alios referens *vbi suprà, num.*468. Plaça *d. lib.1. c.3. n.2. versicul. nec sub eadem pœna*, Ioann. Vella *de pœn. delict. d.*

cap.16. ad fin. versic. 2. etiam, vbi quod sunt puniendi corporaliter vel pecunialiter arbitrio iudicis, sed quia isto casu detur actio iniuriarum, videtur tenere Cephal. *consil. 341. num.7. lib.3.*
¶ Nos regnicolæ habemus capitellam lib. de hoc
25 loquentem, scilicet l.3.*tit 9.p.7.* huiusmodi, *otro si defendieron que ningun home no sea osado de cantar cantigas, ni dezir rimas, ni dictados que fuessen fechos por deshonra, o por denuesto de otro: è si alguno contra esto hiziere deue ser infamado por ende: è de mas desto deue recibir pena en el cuerpo, ò en lo que huuiere a bien vista del juzgador del lugar do acaeciere: y en este caso dize la dicha ley, que aunque en la ley primera de àquel titulo dixo que el que deshonrase a otro por palabra si prouasse que aquel denuesto, ò mal que dixo del era verdad, que no caya en pena: con todo esso en cantigas, ò en rimas, ò en dictados malos, que los homes fazen contra otros, o los meten en escrito, no es ansi. ca maguer quiera prouar aquel que fizo la cantiga ò rima, o dictado malo, que es verdad aquel mal, ò denuesto que dixo de aquel contra a quien lo fizo, no deue ser oydo, ni le deuen caber la prueua:* & ibi reddit rationem eadem lex regia.

Ampliatur regula, *d. l. vnic. C. de famos. libell.*
26 *cum similibus*, vt procedat etiam in illetcerante fores alicuius vel eiusdem foribus cornua affigentibus, Decian. *lib.3. tract crim. cap 25. num.53. tom.1. fol* 101 *col.*4 per text. *in l. lex Cornelia § fin. ff de iniur.* Bertaz. *consil* 253. *n.*2. & latius Farinac. *vbi suprà, in sua praxi crimin. 3. part. quæstionibus .105. num.* 469. vbi quod talia facientes puniuntur instar facientis libellum famosum, ex
27 Bartazol. *vbi supra, num.*3. ¶ Similiter etiam incurrit crimen famosi libelli is, qui obscænas picturas in alterius infamiam in aliquo loco ponit, secundum Iulium Clarum *in pract. crim § fin. quæstion.68 n.26 in versic. libelli famosi autor*, & Farinac. *vbi suprà, n* 471. post Bertazol. *consil.* 165. *n.* 1. *cum sequenti lib.*2. & Farinac. *vbi supra*, refert alias pœnas, quæ iuxta vrbis statuta & bannimenta illarum partium imponuntur similia facientibus, erit igitur pœna extraordinaria iuxta qualitatem personarum offendentium, & offensarum, vt in terminis ita tenet alios allegans Petrus Zaball. 1. *p. resolut crim. casu* 71. *num.*1. *cum seqq.* vbi quod talis delinquens, quia ad ostium & fenestras domus alienæ pudenda virilia & muliebria depicta, vel cornua appendit, vel aliud simile facit grauem iniuriam inferre dicitur, & graui animaduersione dignam & *n.*4. refert quendam ob hoc ad triremes ad tempus condemnatum fuisse, & quod incideret per ciuitatem cum mitra in capite & scripto in pectore, quod huiusmodi punitionis causam denotaret.

28 Et procedunt superiora in eo, qui libellum famosum facit, siue nomine suo, seu alterius, imo hic magis delinquere videtur, vt in *dict. lib. lex Cornelia, §. siquis librum*, ibi, *etiam si alterius nomine*, & ibi glossa *verbo, alterius*, & alios allegans Farinac. *vbi suprà num.*472. & *num. sequenti*, quod procedit etiam in faciente libellum fa-
29 mosum sine nomine, ¶ & *num.* 474. quod idem erit, si libellus nec etiam contineat nomen illius, cui infamia irrogatur, dummodo aliunde constet, de quo libellans voluit intelligere, minor tamen pœna hoc casu inponenda erit, vt per eundem ibi *n.*475. & hoc casu quando ignoratur persona contra quam libellus fuerit directus propter non adiectionem nominis deuenitur ad torturam contra reum, vt illum indicet, quod si de eo nullo pacto constiterit, & ille, qui fecit etiam nesciat, hic non habet locum pœna famosi libelli, vt per eundem authorem, ibi *num* 476.

Multo magis habebit locum pœna famosi libelli in ponente seu affigente famosos libellos in 30
palatio Principis aut communitatis, & in faciente libellos infamatorios contra Magistratum, Iudices, aut officiales, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, n.*477. & 478.

Reuelans autem & indicans libelli famosi au- 31
thorem præmium consequitur, si liber sit, arbitrio iudicis de bonis accusatur, si seruus libertate donatur & fiscus dat domino pretium *l lex. Cornelia, §. fin.* & ibi gloss. *verbo præmium*, & *in verbo præstanda, ff. de iniuriis*, & refert plures hinc tenentes Farinac. *vbi suprà, numer.*479. vbi *num. sequenti*, quod iudicare in proposito videtur, non qui extra iudicialiter recidat, sed qui iudicialiter accusat & conuincit per text. *in l. seu verbo indicasse, ff. de verborum significatione.*

Nunc vero supradicta regula *d. l. vnica, C. de* 32
famos. libell. patitur 7. limitationes, quas congerit Farinac. *d. q.*105. *num.*481. *cum sequentibus vsque in finem*, quas hic summatim referam, vt in mente habeantur.

Prima est vt procedat, si dolus interuenerit, 33
alias secus, semper tamen dolus malus in proposito præsumitur, constito de delicto, nisi contrarium probetur, quamuis contrarium voluisse videatur, Bursat. *consil.*94. *num.*8. *in fin. cum sequentibus*, & *n.*35. aut saltem ea contrariis præsumptionibus doli præsumptionem tolli verius forsan dixerit, vt ibi per eum, qui multa adducit ad exclusionem doli cuiusdam, qui libellum famosum acceperat, legerat, & retinuerat & *n.*17. *cum sequentibus.*

Secunda limitatio est, vt non procedat quan- 34
do componens libellum famosum illum non publicauit: quia tunc non videtur pœna capitis puniendus, secundum vnam opinionem, secundum vero alteram punitur, sed concordantur hæ duæ opiniones, vt prima procedat quoad pœnam ordinariam, secunda verò quoad extraordinariam, ita Farinac. *num.* 485. *cum sequenti.*

Tertia declaratio est, vt pœna libelli famosi 35
locum non habeat, nisi libellus omnibus videndus & legendus in aliquo loco publico ponatur, vt iura & Doctores præsupponere clare videntur & probat latè Farinac. *n.*487.

Quarto limitatur in eo, qui fecit libellum fa- 36
mosum contra aliquem, à quo prius fuerit prouocatus per alium libellum famosum tunc namque minime tenebitur pœna capitali, vt comprobat, Plotus *consil. crim. diuers.*131. *num.*15. *& sequentibus, lib.*1. refert & sequitur Bertaz. *consil.*237. *num.*5. vbi quod isto casu mitior imponitur pœna & Farinac. *vbi suprà num.*488. vbi *num. sequenti*, quod non excusatur à pœna extraordinaria.

Quinto superiora limitantur, quando is, qui 37
libellum famosum fecit, reuocaret per alium libellum famosum ea, quæ in diffamationem alterius in libello per ipsum composito proposuerat, asserens illa non esse vera, & ex calore iracundiæ dicta, imo sufficeret reuocatio viua voce facta nedum per alium libellum famosum, Farinac. *vbi suprà, num.* 490. post Plotum & Bursat. quos refert.

Sexto limitatur, quando non est sequutus ef- 38
fectus & delictum non fuit consummatum, quia
tunc

tunc non intrat pœna ordinaria Bursat. *conf.* 94. *n.*30. *in fin.* & *seqq. lib.* 1. quem refert & sequitur Farinac. *vbi supra, num.*491.

59 Limitatur septimo, siue declaratur, vt procedat, prout loquuntur omnia iura, & Doctores, quando libellus famosus continet aliquid, quod respiciat alterius iniuriam, & infamiam, secus si in eo contineantur verba non infamatoria, & non pungentia, prout in casu, in quo consuluit Bertaz. *consil.* 13 *numer.* 3. Cephal. *consil.*341. *num.*30. *lib.* 3. refert & sequitur Farin. *vbi supra, num.* 491.

IN TITVLVM VNDECIMVM,

De los Ladrones, Rufianes, y Vagamundos, y Egypcianos, lib. 3. nouæ collect. Regiæ.

De los Vagamundos, *Latinè vagabundis.*

SVMMARIVM.

1 *Vagabundus, quis propriè dicatur, ampliatur, num.* 2.

3 *Vagabundus potest vbique conueniri, & num* 2. *& puniri de delicto a se commisso, & in numeris sequentibus.*

7 *Vagabundi qui dicantur, & quibus pœnis puniantur iure nostro Regio? cum numeris sequentibus.*

De Vagabundis.

QVÆSTIO CXLII.

1 QVÆRO primo, cur leges priores huius tituli agunt de vagabundis, quis dicatur propriè *Vagabundus?* Respondemus quod *Vagabundus* ille, qui certam non habet sedem, domicilium aut habitationem, sed per mundum vagatur, modo in hanc, modo in illam ciuitatem; quod primo authoritate Sacræ Scripturæ probatur ex illo Oseæ Prophetæ 9. *Erunt vagi in nationibus*, & illo Regum 1.cap.23. *Huc atque illuc vagabantur*, & ex illo Eccles. 29. *Et vagati in gentibus*, & iuxta illud Genes. 4. *Vagus eris & profugus*, & num. 14 *filij, vnde erunt vagi*, & 4. Regum cap 17. *Qui non habet nidum, & deflectens de ciuitate in ciuitatem.* Deinde eandem doctrinam iure tenet & probat gloss. *verbo habitationem* & Bartol.*in l.*4.§. *ait Prætor num.*24. & ibi communiter Doctores *ff. de damno infect.* idem tenentes etiam *in l. hæres absens*, § *at si quis*, post gloss. ibi. *verbo, debebit, ff. de iud. glos.* & ibi. Innocent. *in cap. fin. de eo, qui mittitur in poss. causa rei ei seru.* Bald. *in l.* 1 *C. de colon. Palestin. & in l.* 1. *C. de colon. tracen. lib.* 11. Specula. & Ioann. Andr. in addit. *in titulo de competentia iudic. add.*1. §.1. *n.*30. Bart. *in l.* 1 *C. de Tiron. lib.* 12. & *in l.* 1. *num.*6. *C. vbi de crimin agi. oport.* & *in l. quisquis in fin. C. de agricol. & cens. lib.* 11. Cepol. *consil. crim. num.*14. est communis opinio secundum Marian. Socin. *in cap. fin. num.*57. *de foro comp.* quem ad hoc referunt & sequuntur Bossius *in practic. crim. in titulo de foro comp. n.*70. & Iulius Clarus, *in pract. crim. lib.*5. §. *fin. quæst.*39. *versic. sed hic quæro &* *lib.* 19. *commun. opinion.* 2. *tom. versicul. vagabundi* & Hipolyt. *consil.* 86. *n.*13. *& consil.* 121. *num.*14. *& consil.*55 *num.* & Peguera *decisione crim.*9. Tib. Decian. 1. *tom tractat. crim. lib.*4. *c.*12. *de forensib. & vagabund. num.*1. & Ignat. Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz. *in practic. crim. Canonica c.*9. in nobis *littera D. ad fin.* & plures referens Didacus Perez *in l.* 1. *titul.* 14. *lib.*8. *ordinamenti, pag* 271. *colum* 1. vbi quod vagabundis, & ociosis, qui mendicantes validi dicuntur, non est facienda eleemosyna, Nauarr. *in cap placuit. num* 59. *de pœnitent practicar.* de Paz in 8. *part.*1. *tom. c. vnic. n.*11. & hoc est receptius, vt affirmat alios allegans Castill. de Bobadill. *in sua Politic. de Corregidores, lib* 2. *cap.*13. *num.*45. *Adonde añade que el vagamundo no tiene hazienda, ni oficio, ni firme amo, ni trabaja, y anda ocioso, sospechoso, y ocasionado para hurtar ò cometer otros delitos, y en el n.*44. *dize, que no se dirà vagamundo el noble, ò el hidalgo pobre, ò el hombre rico, que por algun caso vino a pobreza que anduuiere pidiendo, aunque estè amo, si no ha sido acostumbrado à trabajar como alli lo funda con otros authores, y razones, y mas dize, que antes que el Corregidor castigue a los vagamundos con las penas corporales: los aperciba la primera vez que trabajen, ò tomen amos, ò oficios: como lo dispone la ley y lo acosejo Simancas, y otros, y a mi me cmmen a esta opinion.* ¶ Et procedens commu- 2
nis doctrina procedit, etiamsi vagabundus habeat certum domicilium originis, quod eo non attento dummodo non habeat certum domicilium habitationis potest vbique conueniri, & puniri, & ita communiter tenetur, vt dicit Imol. *in cap. dilectus, numer.* 10. *de rescript.* & *in dict. cap fin. num.* 15. *de eo, qui mittitur in poss. caus. rei ser.* teste Claro, *vbi supra*, plures referens. ¶ Et quod Vagabundus possit vbique lo- 3
corum de delicto per eum commisso puniri, maximè quando de eo est iudicialiter condemnatus tenet gloss. fin. Bart. & omnes *in dict. l.* 1. *C. vbi de crim. agi. opor.* & illam gloss. DD. frequentissimo consensu sequuntur, vt affirmat D. Couar. *in practic. quæst. cap.*11. *numer.*7. & Peguera *vbi supra, num.*10. *& sequenti* plures allegans Didac. Perez *in l.* 2. *pag.* 274. *versicul. quæro, tit.* 14. *lib* 8. & illam gloss. allegat. Gandim. *in tract. malef. in Rub. vbi puniatur delinquens, circa princip.* & Bernard. Diaz. de Lugo *in pract. crim. canon. cap.*9. *in nouis in fin.* vbi ea ampliat in Clerico vagabundo, vt puniri possit vbicumque fuerit repertus, & ibi eius additio *littera D. in princip.* alios allegat,

& Maluasin. *consil.* 91. *num.* 4. sed & eandem glos. allegauit & sequutus est, specul. *vbi suprà d* §. 1.
4 *versic.* sed quod si debitor *vagatur.* ¶ Et ideo dicit Bart. *in d. l. heredes absens* §. *proinde ante fin. ff. de iud.* quod per gloss. ibi multi Ribaldi suspenduntur in Ciuitatibus, & in Castris, cum alicubi forum non habeant. & vtrumque sequitur Hippol. *d. consil.* 86. *num.* 14. & *dict. consil.* 121. *num.* 14. est communis conclusio secund. Tiber.
5 Dec. *vbi suprà, num.* 5. ¶ vbi *num.* 6. alios allegans, quod non audiretur, &c. & probatur in auth. *vt nulli iud.* §. *si quis versic. collect.* 9. *& in l.* 31. *tit.* 2. *part.* 3.

6 Relinquitur ergo ex præcedentibus male existimare dicentes quod ad hoc, vt quis dicatur vagabundus requiritur, quod non habeat, neque etiam domicilium originis, vt voluit gloss. *in l.* & quod q i §. *celsus in verb. domicilio, in princip. ff. ad municip.* quam reprobant plures *num.* 8. secund. Tib. Dec. *vbi supra, num.* 1. & communiter reprobatur ea opinio secund. Marian. Soci. & Iulium Clarum *vbi suprà*, ea enim recenta, sequeretur, necesse esse, ciuitatem, in qua ille natus esset, funditus esse euersam, & destructam, quod esset ridiculum, vixque inuenietur aliquis, qui vagabundus dici posset, prout male dicebat Bald.
7 *in dict. l.* 1. *n.* 5. *C. vbi de crimin. agi oper.* ¶ De iure nostro Regio, *visto el gran daño que a estos Reynos viene por ser en ellos consentidos, y gobernados muchos vagamundos, y holgazanes, que podian trabajar, y viuir de su afan, y no lo hazen, y dan mal exemplo à otros:* cauetur, *que los que assi anduuieren vagamundos, y holgazanes, y no quisieren trabajar por sus manos, ni viuir con señor (excepto si fueren viejos, o enfermos) se pueda en cada vno destos Reynos seruir de ellos vn mes sin soldada, saluo que los de de comer, y de beber*, vt in l. 1. huius tit. & ita hac l. videtur generalius definiri, quis sit
8 Vagabundus, quam iure constitutum sit. ¶ Declaratur etiam l. 11. huius tit. qui sint vagabundi quatenus ad pœnam per Regiam pragmaticam vagabundis impositam. *Los Egyptianos, y caldereros estrangeros, que por leyes y prematicas de estos Reynos estan mandados hechar del, y los pobres mendigantes sanos, que contra la orden, y forma dada en la nueua prematica que cerca de ello se ha hecho*
9 *piden, y andan vagamundos.* ¶ Denique, *los dichos vagamundos*, por la dicha l. 11. *siendo verdaderamente tales no se escusan con tener algunas tendezuelas, casas de comer, y andando por las calles vendien-*
10 *do frutas, y otras cosas.* ¶ Nihilominus tamen debent esse verè vagabundi, vt eadem l. declarat, & sunt tales qui vt prædiximus certam non habent sedem, domicilium aut habitationem, sed per mundum vagantur modo in hanc modo in illam ciuitatem, itaque l. nostræ Regiæ dum loquuntur de vagabundis, intelligendæ sunt iuxta ius commune prædictum, quia illi sunt verè vagabundi. ¶ Nec non, *los gitanos, y caldereros estrangeros que por leyes, y prematicas de estos Rey-*
11 *nos estan declarados por tales.* ¶ Caueant igitur hi, vt sibi prouideant de certo domicilio in his regnis in aliqua ciuitate vel villa eorum per
12 Concilium, hoc est, *que den vez indad en el Consistorio de alguna Ciudad, villa, ò lugar destos Reynos vel concejo justicia, y regimiento dessa los reciba, y tenga por tales vezinos, porque desta manera no lo haziendo con cautela, y fraude, seran auidos, y tenidos por vezinos y domiciliarios, y se escusaran del nombre de va-*
13 *gamundos, y de su pena.* ¶ Pro iustificatione harum legum *Vagamundo*, vide dicta per Peguer. *dict. decis. crimin.* 3. *à principio vsque ad numer.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Banniti (hoc est)* los desterrados destos Reynos por delictos, *an dicantur proprie banniti.*

De bannitis, an dicantur vagabundi

QVÆSTIO CXLIII.

QVÆRO secundo, circa eandem l. an bannitis de omnibus terris, & locis sui Principis (*como son los desterrados destos Reynos por delictos*) possint dici vagabundi? & videtur quidem prima fronte eos dici tales. ¶ Quoniam habitare non possunt in domo propria, nec in suo domicilio, & sunt homines facinorosi, odiosi, & habentur quasi fugitiui. *l. quanto* §. *si. ibi, vagis & fugitiui. ff. de public.* facit text. *in l. quis sit fugitiuus*, §. *errorem ff. de ædilit. edicto, & in l. nemo, in fin. C. de re milit. lib.* 12. *cap. monachi vagantes,* 16. *quæst.* 1. & Esaiæ 57. *Abiit vagus in via cordis sui*; instabilitatis enim, & inordinati animi est, frequens hospitij mutatio *cap.* quæ maior, vbi gloss. *in verbo, hospitium* 24. *quæst.* 1. & probatur aperte Ecclesiast. cap. 29. dum inquit, *Melior est victus pauperis sub regmine asserum, quam epula splendida in peregro sine domicilio: minimum pro magno placeat tibi: & improperium peregrinationis non audies. Vita nequam hospitandi de domo in domum.* ¶ Et vagabundus perdit omne priuilegium, *l. si quis domesticorum, C. de d mest. & protect. lib.* 12. 2

Nihilominus in quæstione præmissa tenendum est contrarium, imò quod banniti non dicantur vagabundi, cum enim à prætore sint relegati, utiquecum si vagi, & fugitiui non sint, cum possint habere domicilium in aliis ciuitatibus vel oppidis, & ideò excusantur à vagantia, cum ex causa vagentur, secus in illis, qui cum non sint banniti sponte sunt vagabundi, nullibi certum domicilium habentes, in quibus militant rationes contrariæ, non vero in his bannitis, ita in terminis, tenet Albert. *in* 4 *part. statut. quæst.* 80. vbi ait quod ita tenent communiter DD. quem refert, & sequitur Cephol. *consil. crimin.* 58. *numer.* 24. 25. Iul. Clar. *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *fin. quæst.* 59. *vers. fin. interrogatum*, Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib* 4. *cap.* 23. *de Forens. & vagabun. num.* 3. & ¶ Quod ita verum esse intelligit Clarus, *vbi suprà*, vt procedat quando bannitus habet in aliquo loco certam habitationem, seu domicilium aliàs enim si sine certa habitatione per mundum vagaretur, vtique habendus esset pro vagabundo, prout alij ita vagantes, ne propter bannitum efficiantur in hoc melioris conditionis, quam cæteri non banniti, quod in bannito perpetuo vel ad longum tempus rectè procedere existimo, in bannito vero ad modicum tempus non omnino certum, aut tutum, cum habeat spem proximam, & animum redeundi ad proprium domicilium, à quo fuit bannitus. 3 4

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Vagabundus an ad locum commissi delicti remitti debeat.*

De vagabundo remittendo, vel non ad locum delicti.

QVÆSTIO CXLIV.

1 QVÆRO tertio, *suprà*, resoluimus cum communi opioinne vagabundum vbique posse conueniri & puniri: an huiusmodi vagabundus ad requisitionem iudicis loci, in quo fuit commissum delictum debeat ad eum remitti, nec ne? Et videtur remissionem huiusmodi non esse, in obligation. 1. ex supradicta communi resolutione, quod si vagabundus potest vbique conueniri, & puniri sequitur quia iudex, vbi est repertus vagabundus, possit eum punire pro delicto alibi commisso, etiam si à iudice loci delicti petatur remissio.

Secundo, ex *l. C. vbi de crimin. agi oport.* dum loquitur alternatiue, scilicet, quod vel in loco delicti, vel vbi reperitur executio per quem text. hanc opinionem in terminis probat, & tenet Andr. Siculus *in cap. postulasti num. 69. de Foro, comp.* eandem sententiam tenuerunt Caldu. & Anania, *in cap. de 1. de Rap.* & Guid. Pap. *q.* 202. hancque sententiam esse communem profitentur plures allegantes. Didac. Perez, *in l. 2. vers. quæro vlterius, pagin.* 274. *titul.* 14. *lib.* 8. *ordin.* & Ignat. Salzedo, ad Bernard. *in pract. crimin. canon. cap.* 9. *littera* D. & Peguera, *deciss. crimin.* 3. *num.* 10. sed falluntur, quia DD. ab eis ad hoc allegati tantum probant communem resolutionem, de qua fecimus primum fundamentum huius opinionis, nempe quod vagabundus possit vbique fuerit inuentus, puniri, non tamen loquuntur de remissione.

2 Quare si à iudice loci, vbi commissum fuit delictum, petita fuerit opportunè remissio vagabundi, remittendus omnino erit delinquens procuIdubio, vt in eo loco publicè puniatur explosa contraria sententia, quæ falsa omnino est.

3 ¶ Quoniam si iudex domicilij, qui est ordinarius, & certus iudex delinquentis tenetur remittere suum subditum ad iudicem loci delicti, vt tenent Petrus, & Cyn. & communiter omnes *in auth. qua in prouintia, C. vbi de crimin. agi potest.* Bald. post Guilerm. *in præses la 2. ff. de officio Præs. argumento l si tui §. cum sacrilegia, ff. de accusat.* Anton. de Butrio. *n.* 10. Aretin. *tolum.* 4. Felin. *num.* 9. *in cap. vlt. de foro comp.* D. Couar. *in pract. qq cap.* 11. *num.* 6. Gregor. Lopez *in l. 1. in gloss. deuelo fazer*, ibi, *&, nota, quod etiam iudex titul.* 29. *p.* 7. est communis opinio, vt alios allegans testatur, Tiber. Decian. 1. *tom. tract. crimin. lib. 4. cap. 19. de remissionibus reorum, num.* 7. multo magis iudex extraordinarius remittere tenebitur vagabundum ad iudicem loci delicti, cum talis remissio sine alicuius iudicis iniuria fiat: non enim potest sufficiens ratio constitui, quæ vagabundum ab aliis in hac specie distinguat; quinimo rationes, quæ remissionem in aliis iustam efficiunt, iustiores in vagabundo, æquioresque sunt vt probauimus & in terminis hanc opinionem tenent Innocent. & Card. *in cap. 1. de raptor.* Anton. & Abb. *num.* 21. *in cap. vlt. de foro comp* Marian. Socin. *in cap. postulasti num* 15. *eodem tit. in versic. sed circa prædicta quæro*, Didac. Couar. *in pract. quæstionibus cap.* 11. *num* 7. existimans priorem sententiam contrariam falsam esse, & inquit Fulgos. *consil.* 149. *super inquisitione in 1. dub.* quod vagabundus non potest puniri per iudicem in cuius territorio delictum non commisit, sed tantum per iudicem loci delicti, vt ibi per eum (intellige, ipso iudice loci petente remissionem, alias enim loqueretur contra *l. 1. iuncta gloss.* & communiter scribentes, *C. vbi de crimin. agi opor.*) & ita inquit ex consuetudine & communi practica obseruari, prout eum refert Tiber. Decian. *d. cap.* 3. *numer.* 8. qui *num.* 7. *præced.* hanc nostram sententiam in terminis quæstio propositæ, sequitur & communem appellat, eandem sequitur postea *d. cap.* 19. *num.* 17. & Bonif. *de vital. in tractatu malef. in rub. de inquisit. numer.* 56. Montal. *in d. l.* 32. *titul.* 11. *p.* 3. & Aviles *in cap.* 27. *præt. in gloss. entreguen. num.* 5. Didac. Perez *in l. 2. versic. quæritur præterea titul.* 17. *lib.* 8. *ordin. pagin.* 338. *colum.* 2 & Ignat. Salz. ad Bernard. Diaz. *in pract. crimin. canonica c.* 9. *in notis litt. D.* nouissimè Castill. *in sua politic. lib. 2. cap.* 13. *num.* 54. vbi limitat aliquibus modis apud eum videndis: quæ sententia hodie in nostro Regno magis eum probatur 1. *ex d. l. 1. titul.* 29. *p.* 7. cum dicit, *acusado siendo algun home de yerro que huuiesse fecho en algunas maneras que diximos en los titulos de esta setena partida, &c.* in illis enim mentio fit de criminibus, quæ à vagabundis perpetrantur 2. *ex l.* 15. *titul.* 1. *p.* 7. ibi *per yerro que todo home faga*, & sic generaliter loquitur tam de vagabundis, quàm de aliis hominibus, vt ponderat Ignat. *vbi supra*, quia prædictas ll. Regias pro hac communi adducit.

Non obest primum fundamentum contrariæ partis, quia procedit, quoties non petitur remissio, nec ea iure facienda est: non vero sic erit idem firmandum, si remissio petita fuerit per iudicem loci delicti, quod videtur probare, d. l. regia 15. quam ad hoc refert Auendan. *respons.* 40. *num* 9. vbi limitat prædictam eandem sententiam quæ habet vagabundum debere remitti ad iudicem loci delicti, nisi accusator velit prosequi causam contra vagabundum coram illo iudice, vbi repertus est, &c. sequitur Ioan. Oros. *in l. præses prouincia n.* 10. *ff de officio præs.* & Ignat. *vbi suprà*, & tenet prius Couar. *vbi suprà*, ¶ Qui 2. modo respondet prædictæ obiectioni, vt procedat quantum ad locum, vbi vagabundus crimen commiserit, nam vbi inuentus fuerit delinquens, idest, vbi quis vagabundus deliquerit, ibi erit puniendus. Ex qua responsione limitatur, & declaratur præcedens communis doctrina, vt procedat respectu delicti commissi alibi, non verò in loco, vbi inuentus fuit. 4 5

Ad secundũ eodem modo respondetur, & præterea quod cũ *d. l. 1. C. vbi crim. agi opor.* loquatur alternatiue, nempè in loco delicti, vel vbi reperiuntur, &c. punientur in loco delicti si petatur remissio, & sic verificabitur alternatiua, de qua in illa l. vt in loco vbi repetitur, puniatur, si non petatur remitti, ita Tib. Decian. *d. c.* 13. *n.* 7.

Nunc vero communis supradicta conclusio de remissione vagabundi ad iudicem loci delicti sic deffensata, declaratur præterea, & 3. vt procedat dummodo in cæteris concurrant qualitates habiles ad remittendum, nempè quod sit delictum atrox, & non sit præuentus iudex delicti, 6

secus in leuioribus, vt constat ex Anton. de Butrio. *in dict. cap fin. de foro comp.* & Ancar. *in cap. postulasti in 4. oppositione sub num.* 23. *eodem tit.* & iu terminis eum eti probat Decian. *vbi suprà. d. c.* 13. *n.* 7. *& c.* 19. *sub num.* 17.

7 Quarto declaratur, vt procedat quoties de criminali ageretur criminaliter: secus, si ageretur ciuiliter, etiam si essemus in atrocioribus, tunc enim iudex loci delicti, non poterit petere prædictam remissionem vt voluit Calder. *in dict. cap.* 1. *de rapt.* & Abb. *in cap. licèt* 8. *column. de foro comp.* quos refert & sequitur Th. Gramm. *consil.* 27. *num.* 9. vbi *num.* 11. loquitur etiam in vagabundo, & Tib. Decian. *dict. cap.* 13. *sub numer.* 8. *in vers. limitarem* tamen, regulare enim est, quod in leuioribus delictis, vel his, pro quibus ciuiliter agitur, non est petenda, nec concedenda remissio si petatur, secund. Calde. *in cap.* 1. *de raptor.* probat latè plures referens idem Tib. Decian. *d. cap.* 19. *num.* 5.

SVMMARIVM

1 *Vagabundus, vbi & quomodo sit citandus? & num. seqq.*
2 *Vagabundus potest per edictum citari.*
3 *Vagabundus est citandus domi, vbi solitus erat habitare.*
4 *Scholaris vagabundus debet citari ad domum, quam reliquit.*
5 *Clericus beneficiatus, qui tenetur ad personalem residentiam suæ Ecclesiæ, vt curatus & canonicus, si ab ea sit diu absens, & vagabundus, ita vt ignoretur vbi sit potest per edictum citari affigendum in sua Ecclesia, & in matricem, nec non, & ad domum, vel ad locum, in quo frequenter conuersari consueuit, vt veniat ad residendum, & seruiendum suæ Ecclesiæ sub pœna priuationis beneficij, &c. & num. seqq.*
6 C. ex tuæ in principio de cleric. non resid. *intellectus & numer sequentibus declaratur num* 11. *cum sequentibus & per totam quæstionem.*
10 *Præsens vbi, quis tenetur esse in certo loco, si ibi non reperiatur, & præsumitur abesse in fraudem.*
15 *Citatio solemnis, nec solemnis priuatio ad procedendum contra clericum, ratione non residentiæ, non est necessaria sed sufficit requisitio, seu reuocatio de facto.*
16 *Priuatio beneficij curati ex non residentia inducitur ipso iure attento iure communi.*
17 *Concil. Trid. cap.* 1. *inde certo de reformatione Sess.* 23. *intellectus.*
18 *Clericus absens ab Ecclesia, in qua residere tenetur, si citatus in forma iuris, & priuatus beneficio, comparuerit postea & allegat causas suæ absentiæ, & velit suæ Ecclesiæ inseruire, atque residere vt prius, audiendus est de nouo, & absoluendus à censuris, refusis expensis, & solutis oneribus Ecclesiæ, seu beneficij, &c. vt hic & pluribus numeris sequentibus vbi latè probatur, quod sit redintegrandus in suo beneficio & prebenda.*

De vagabundo vbi, & quomodo citandus sit?

QVÆSTIO CXLIV.

QVÆRO quarto vbi debeat citari vagabundus? 1 Et in hoc breuiter obseruandum erit, quod tunc, si est quæstio super re immobili debet fieri citatio ad ipsum locum legendo ibi citationem, vel ibi affigendo, si vero est contentio de pecunia, vel alio debito, debet fieri citatio in illo loco, vel hospitio, vbi plus conuersari cõsueuerit vt *in l.* 2. & ibi notatur, *C. vbi de crimin. agi oport.* gloss. *in l.* 4. §. *toties; verbo, libellum ff. de damn. infect.* ibi scribet enim qualiter petiis sibi eaueri, & leget hoc coram æde, vel etiam figet ibi, vt alij videntes se defensioni offerant, quam doctrinam sequitur Bartol. & ibi communiter DD. *in l* 4. §. *Prætor ait, ff. de dam. infect num.* 10. & quod quando citatio fit super re mobili sufficiat, quod fiat per edictum tenet Cin. *in l. si accusatoribus, C. de accusat.* Bald. *in l si quando quæst.* 11. *C. de test. bm* & in auth. *sed & si quis C. eodem*, vbi etiam Salicet. & Bald. *in l. si inter ff. de minor.* Socin. *consil.* 56. *column. fin volum.* 4. refert & sequitur Maranta *de ord. iudicio.* 6. *p. C. de denunciatione num.* 130. & generaliter, quod vagabundus citandus sit, vel per edictum, vel ad locum vbi frequentius conuersari solet, vltra Bart. & omnes *vbi suprà*, tradit etiam alios allegans, Decian. 1. *tom tract. crimin. lib* 4. *cap.* 13. *num.* 9. ¶ Et quod vagabundus possit per edi- 2 ctum citari probat ex gloss. *d. verbo, libellum* idem Decian. alios allegans, *consil.* 18. *num* 85. *& numer.* 1. & quod vagabundus sit citandus domi, vbi 3 solitus erat habitare, tradit plures allegans Didac. Perez *in l.* 1. *pag* 273. *colum.* 1. *in versic. sed in materia vagandorum, tit.* 14. *lib.* 8 *ordin.* ¶ inde 4 deducens quod scholaris vagabundus debet citari ad domum quam reliquit, & citat Nicol. Boer. *in repet. lib. consentaneum numer.* 103. *versicul. item sufficit, si est vagabundus, Cod. quomodo, & quando iud.* & Marian. *de citatione artic.* 17. *n.* 17. & Petrum Foller. *in pract. crim. pag.* 46. *num.* 13. & inquit practic. Millei *fol.* 34. *numer.* 13. *& sequenti*, quod sufficit citari illum, qui nullum habet domicilium, si est vagabundus per libellum lectum, & affixum in ædibus, vel voce præconis in publico, vt refert Iul. Clar. *in pract. crimin.* § *fi. quæst.* 31. *versic sed quod si reus*: citari igitur debet vagabundus, vt ex præcedentibus patet, vel per edictum, vel in loco, æde, aut hospitio, vbi frequentius conuersari, vel habitare consueuit.

Ex præcedentibus deducitur clare, quod cle- 5 ricus beneficiatus, qui tenetur ad personalem residentiam suæ Ecclesiæ, vt curatus Canonicus, & similis, si ab ea diu sit absens & vagabundus, ita vt ignoretur vbi sit (nam si sciatur personaliter erit citandus) poterit per edictum citari affigendum in sua Ecclesia, & in matrice nec non, & ad domum, vel locum, in quo frequentius conuersari consueuit, vt veniat ad residendum, & seruiendum suæ Ecclesiæ, sub pœna priuationis beneficij, quo spoliari debet, & potest, si non veniat; seruatis tamen infra statim dicẽdis: quoniam cum sit vagabundus, & notorie absit ab Ecclesia pœnaque priuationis, seu potius spoliationis, & vt aliàs qui præesse, & seruire

possit

possit Instituatur, sit à iure inducta contra mmltos non residentes, *vt in toto tit. de cler. non resid.* & præcipuè *in c. ex parte 8. eod. tit.* consequens est, vt sufficiat eum citari prædictum, & ad locum vbi frequentius conuersari consueuit, iuxta præcedentem resolutionem.

6 Secundo & peremptorie in propriis terminis, est textus expressus, & litteralis de hoc *in c. ex tua in princ. de cler. non resid.* vbi inquit tex. In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio peruenire trinæ citationis edictum facias publicari, & si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses suas deseruerint Ecclesias, iuxta sanctiones Canonicas, eis debent merito spoliari, consonat *l. 17. versic. pero fi. tit. 16. p. 1.* & docet alios plures in idem citans Nicol. Garcia *de benef. 3. p. c. 2. num. 154 & 155.* 7 *fol. 198.* ¶ Hinc declaranda venit doctrina Ant. Corse *singul. vagabundus* : dicentis quod si beneficiatus est vagabundus, & tandiu abest, vt dubitatur an viuat, an mortuus sit, beneficium eius poterit alteri conferri ex *gloss. singulari. & alibi non reperta in cap. non oportet el 2. de consecratione dist. 5.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de reprobat. beneficy.* Valent. *in præfatione gloss. 7. num 21.* sed gl. illa, hoc non dicit, sed resignantem habere liberam administrationem, & hoc est intelligendum, seruata prius forma, & practica *d. c. ex tua*, quam ibi notant omnes & Ioan. Selua *de benefic. q. 3. 4. partis num. 4. in fine volumin. 15. tract. diuers. doct.* In antiquis cum Abbate & Oldrad. contra Hostiens. quos ibi refert.

8 Sed circa intellectum *d. c. ex tua*, duo sunt obiter obseruanda 1. multum differre inter Doctores ibidem, an tres citationes distinctæ, & separatæ requirantur specialiter in casu illius text. vt eius littera innuere videtur, præcipuè cum agatur de pœna priuationis, num vero sufficiat vna pro tribus peremptoria, cum suis terminis distinctis singulis, trina canonica monitione præmissa, prout alias est regulare, in reliquis negotiis, ex text. *in c. constitutionem, de sententia excommunicat. lib. 6. iuncto c. sacro eodem tit.* & tandem hæc vltima pars obtinuit inter frequentiores, vt constat ex eodem, & est communia conclusio secund. Matthæum de Afflict. *decis. Neapol. 289. incipient. Serenissimus, num. 6. ad fin.* idemque innuit text. *in d. c. ex tua*, rectè inspectus in illis verbis, trinæ citationis edictum facias publicari, hoc est vnum edictum continens trinam citationem.

9 Tertio obseruandum erit, dum text. ibi inquit, *qui se fraudulenter absentant*, &c. intelligendus verius est, vt procedat, non solum quando absens fuit in vera fraude de qua constat, sed etiam in ficta fraude, seu præsumpta. Vnde eo ipso, quod clericus est absens à suo beneficio in fine iusta causa, & sic contra ius præsumitur esse in fraude, item absentandu se est in magna culpa, 10 quæ dolo æquiparatur *l. quod Nerua. ff. de posit. & in l. magna negligentia ff. de verb. signific.* ¶ Et vbicumque, quis tenetur adesse in certo loco, & ibi non reperitur, præsumitur abesse in fraudem, vt in clerico, quo ad Ecclesiam suam, & in marito, quoad vxorem, secundum Innoc. *in c. si de eo, qui* 11 *mitt. in poss. causa rei seru.* præterquam si à principio ponatur causa legitima propter quam oportuit abesse, vt ex Abb. refert eiusdem addi- 12 tio *in d. c. ex tua, num. 7. littera D.* ¶ Vnde, si causa absentiæ non sit necessaria, sed voluntaria, tunc si clericus absens habuit licentiam à principio à suo Superiore ad tempus certum & illud est finitum, omnino requiritur citatio, vt possit puniri, secundum Innoc. & Hostiens. *in d. c. ex tua*, & Abb. *sicut in c. quoniam §. porro, col. 5. vt lite non contest.* licèt alia opinio se habeat, quod sine citatione expectetur per sex menses, si tamen posteà probabit se legitimè impeditum redintegrabitur ad omnia, ita Math. de Afflictis *d. decis. Pedem. 289. num 18.* ¶ Et in terminis, ita nostrum text. 13 intellexit ibidem Innoc. *in d. c. ex tua*, & Oldrad. *cons. 195. num. 6.* licet Hostiens ibidem aliter intellexerit, nempè de fraude in occultando se, ne citaretur, quod placet Ant. *ibidem sub n. 7. in versic. hæc responsio.* Nihilominus intellectus præcedens Innoc. verior est & magis amicus litteræ: nam si fraudulenter occultaret se, ne citaretur, oporteret, eum iterum citari, maximè trina citatione, nec expectare eum per sex menses, quoniam text. *in cap. quoniam §. porro, vt lite non contest.* æquiparat citatum, qui noluit venire, & eum, qui se occultat, vel impedit, ne citatio ad eum perueniat: vnde gloss. *magistra in d. §. porro in verbo, si vero*, quam omnes sequuntur secundum Abb. *in d. c. ex tua, sub num. 11.* dat regulam in contrarium, scilicet, quod vbicumque nescitur, vbi sit absens, vel ex qua causa se absentauerit debet procedi, vt dicitur *in d. cap. ex tua*, & in terminis intellectum priorem Innoc. contra Host. & Anton. merito ex hoc probauit ibi Abb. *num. 11.* & adde litteram *d. c. ex tua*, fauere huic intellectui, non enim dicit, ne citatio ad ipsos valeat peruenire: tunc enim, si hoc diceret probaret intellectum Hostiens. sed post duos punctos : citatio ad ipsos valeat peruenire: distincta enim oratio illa præcedens est de his, qui se fraudulenter absentant ab hac, quæ statim sequitur illis verbis : ne citatio, &c. sicque verba hæc vltima, non referuntur ad fraudem absentiæ in hoc tendentem, ne scilicet citatio ad eos valeat peruenire, sed inquit textus planè, quod absentantes se fraudulenter à suis Ecclesiis, hoc est contra ius, & sic lata culpa, quæ dolo & fraudi æquiparatur, si nesciatur vbi sint ad hoc, vt valeant citari personaliter, tunc per edictum publicandum trinæ citationis sunt vocandi; quod si nec sic curauerint obedire, & vltra sex menses suas deseruerint Ecclesias iuxta canonicas sanctiones, eis merito debent spoliari, & hic est verus, & litteralis, atque planus sensus illius decretalis.

Nec contra hoc secundum fundamentum, 14 tam expressum huius partis obstat sensus, & intellectus glossæ, ibidem, *verbo, spoliari*, dum exponit spoliari idest suspendi, iuxta canonicas sanctiones ab administratione temporalium procedendo postea contra eos prout sequitur in littera, nempè *in § sequenti*, quæ est huiusmodi.

Contra eos etiam procedatur, vt ipsos per suspensionis, & excommunicationis sententiam ad suam obedientiam venire compellas, quod si nec sic eorum malitia poterit emoliri, eos B. tit. sancto Susanna presbyter Cardinalis Apostol. sedis legatus a spiritualium administratione remoueat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis facias prouideri, glossa igitur prædicta vult, quod hic versiculus, siue §. loquendo de eodem facto, aggrauans pœnam data contumacia, in non redeundo, vt excommunicatur, seu suspendantur, & demum priuetur hic namque sensus & intellectus præfatæ gloss. ad verbum spoliari violentus est & contra propriam verbi significationem & communiter non recipitur, vt affirmat Abb. *ibi sub n. 7.* omnes

namque communiter DD. in proprio loco per litt. illius tex. cum intelligunt in vera spoliatione, & priuatione beneficij, nempè quod clericua vagabundus diu absens à sua Ecclesia in qua residere tenetur, si nesciatur vbi sit, citatus per edictum trinæ citationis, si vltra sex menses suam postea deseruerit Ecclesiam possit, ac debeat suo beneficio spoliari, atque priuari, vt patet ex ipsis hoc expresse tenentibus præcipuè Innocent *num.* 4. *&* 5. Hostiens. Anton. de Buttio *num.* 8. *&* 15. Abb. *num.* 7. *cum sequentibus* & cæteris scribentibus: necnon, & Oldrad. *vbi supra num.* 1. *&* 5. concludente, minime requiri ad hoc vt Episcopus possit eo casu ad priuationem procedere, consensum capituli, sed quod ad Episcopum solum expectat, & Ioann. de Selua *vbi supra num.* 5. Mathæus de Afflictis *vbi supra num.* 5. *cum sequentibus*, vbi quod talis citatio debet continere tempus sex mensium ad veniendum, vt seruiat Ecclesiæ, quando nescitur vbi est, vt dicitur in d. *cap. ex tua*, quod elapsis sex mensibus poterit priuari, & *in num.* 8 ponit praxim procedendi contra canonicum absentem, quoties scitur vbi ad hoc, vt si non redierit possit procedi aduersus eum ad suspensionem, vel excommunicationem, & priuationem, idem circa intellectum *d. cap. ex tua*, probat Ripa *in cap.* 1 *num* 9. *notab. num* 81 *in fin de iud.* & Rebuff. *in prax benef.*
15 *in titul de dispensat. de non resid num* 12 ¶ Ad procedendum igitur contra beneficiarium ratione non residentiæ, non est necessaria solemnis citatio, nec solemnis priuatio, sed sufficit requisitio, seu reuocatio, & spoliatio de facto, vt *in cap. ex parte cum sequenti de cleric. non resid.* qui est optimus ad hoc & *d. cap. ex tua eodem titulo*, quatenus mandat illos spoliari, & non priuari, sonat enim ibi spoliatio in factum, & in quandam iuris executionem, cum enim non residentia sit notoria, nun est ordo iudiciarius in notorio seruandus, nec debet causa ad iudicium deduci, vt inquit text notabilis *in cap quoniam de filiis presb.* & ita sentiunt Doctores *in d. cap tua* & clare Oldrad. *d. consil.* 195. *numer.* 3. vbi quod nec debet supra hoc iudicium fieri, nec testes recipi Hostiens. & Abb. *in d. cap. ex parte numer* 4. post Calderin. ibi dicentem, aliàs sic fuisse in curia determinatum sequitur Felin. *in cap.* 2. *sub num.* 3. *in versic. sed pro primo argumento & in versic. pro quo vide.*

16 Vnde reprobato prædicto glossæ intellectu alij DD. intelligunt d §. contra eos, vt ponat casum separatum à primo, de quo *in d. cap ex tua in princ.* nempe vt loquatur de Prælatis, scilicet Episcopis, & ita in registro d. §. dum in littera supra relata dicatur, à spiritualium administratione diecebatur ab Episcopatus administratione. Vnde ista decretális dirigitur Archiepiscopo Panormitano, & sic intellecta videtur velle, vt contra subditos inferiores possit Archiepiscopus procedere, prout dicitur *in principio vsque ad §. contra eos, & in illo* §. loquens de Episcopis suffraganeis dat alium modum procedendi, & merito, ita Innoc. & gloss. 5. ibi *verbo 4 spiritualium*, Ant. de Butrio *n.* 15. & latius *a lib.* 6. *n.* 7. 8. *&* 9. vbi quod iste intellectus, sic declaratus est verus, & communis, & probatur etiam, ex littera *d. §. contra eos*, ibi, & quibus præsunt Ecclesiis, &c quia Prælatus tantum dicitur propriè præesse, alios intellectus illius text. refert Abb *d. n.* 9.

Iure igitur communi verius, & communiter receptum est, quod ex non residentia inducitur priuatio ipso iure beneficij curati vt probat text. Clarus *in cap. extirpanda, §. quia vero de prabend*, ibi, alioquin illa se sciat authoritate huius decreti priuatum, alij conferenda, qui velit & possit, quod dictum est adimplere: quæ clausula ad duos casus præcedentes referenda est. cuius prior est nostra: quia clausula in fine posita refertur ad omnia procedentia *l. salu scriptura §. final, ff. de leg.* 1. *cap. inquisitionis circa finem de appell. l.* 3. *§ filius ff. de lib. & posthum. l.* 1. *C. de lib. præter. vel ex hæred.* quam regulam latè probat assignans ei 23. limitationes, Anton. Gabriel. *commun. opinion. lib.* 6. *in tit. de clausul. conclusione* 9. & in terminis ita text. illum ad hoc expendit Alphons. de Ojeda *de incompatibil benef.* 1. *p. cap.* 18. *num.* 11. qui hanc opinionem veriorem probat, nempè, quod non residens in beneficio curato ipso iure amittat beneficium post Abbatem *in d. § quia vero num.* 11. *cum sequentibus* & Ioann. de Selua *vbi supra* 4. *p. q.* per totam & Ojeda *vbi supra* hanc opinionem defendit ab oppositione text. *in cap.* 2. *de cleric. non resid. & cap. ex tua, & cap. inter quatuor, & cap. ex parte cum simil. de cleric. non resid.* quæ quidem iura videbantur requirere priuationis sententiam ex eo quod requirant monitionem, seu citationem personalem, vel prædicta, sed eis ibi respondet remanens, cum præcedenti conclusione, requiritur tamen monitio præcedens, ad præfatam pœnam incurrendam secundum Innocent. *in d. cap. extirpande, § quia vero*, quem sequuntur ibi omnes scribentes, estque communis sententia secundum Ojeda *vbi supra num.* 12 *cum sequentibus*, qui eam sequitur dicens ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo omissis aliorum opinionibus, qui contrarium in proposito tenent, quos refert: sufficit tamen hoc casu vnica monitio, tantum quæ est necessaria, & non requiritur trina, vt ibi latè probat *num.* 24. (addo quidquid contrarium etiam teneat Gregor. Lopez *in d. l.* 17. *tit.* 16. *p. verbo tres vegadas*) & *n* 20. latè probat sententiam declaratoriam amissionis beneficij ipso iure esse necessariam & *num.* 21. quod ad præd. sententiam declaratoriam necessario citandus est clericus, qui priuatus est beneficio ipso iure.

Habemus igitur communem & verum sensum, *d. §. contra eos*, ne obsit præd. solido fundamento, pro præd. part. adducto, nempè vt loquatur in diuerso casu, scilicet in Prælatis, nos vero loquimur in aliis clericis inferioribus vagabundis non residentibus in suis Ecclesiis de quibus agit & loquitur *d c. ex tua, in princ.* tandem sufficit. quod ille §. habet diuersas lecturas, propter quod non sumatur in summario rubro super imposito, vt in eo dicitur, & ideo ad decisionem 17
causarum adduci commode minime valet. Tertio & pro eadem parte adduco in terminis c. 1. in decreto de reform. Sess. 23. Sancti Conc. Trid. ibi quod si per edictum citati, etiam non personaliter contumaces fuerint, liberum esse vult, ordinariis per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaque iuris remedia, etiam vsque ad priuationem, &c. sine appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ constitutionis suspendi posse ecce textum expressum ad litteram decidentem, nostram quæstionem, etiam non personaliter citatis, & ibi vsque ad priuationem &c. ex quo decreto Conc. Trid. constat hodie parochum præd. non esse hodie ipso iure priuatum ob non residentiam, sed priuandum vt bene aduertit Garc. *de benef.* 3. *p. c.* 2. *n.* 139.

Hæc

Hæc iustissime ac iuridice procedunt, & fieri possunt in fauorem residentiæ Ecclesiarum, atque ipsis clericis absentibus non comparentibus, vel non petentibus sua beneficia rectè sustinentur, dummodo seruetur praxim supradictam citationis vnius peremptoriæ in forma cum termino distincto pro singulis trina canonica
18 monitione præmissa. ¶ Si tamen clericus sit citatus, & spoliatus, postea compareat allegans caussas suæ absentiæ, vt velit suæ Ecclesiæ inseruire, atque residere, vt prius ante suam absentiam, audiendus de nouo est, & absoluendus à censuris erit, refusis expensis, & solutis oneribus Ecclesiæ, siue beneficij, & sequestrium relaxandorum, ipseque admittendus est amoto exinde prouiso in locum suum, qui si tantum intelligatur prouisus, quousque durauerit prioris beneficiati spoliati non residentia, & contumacia ipso tamen veniente, & parato residere, & seruire cessare debet noua prouisio: quod si ordinarius tenuerit, eius superior per viam appellationis aditus, eum restituet, & tuebitur in sua prima possessione, iure ipso postulante, idque præcipiet, atque prouidebit annullatis omnibus actis processus in absentia, & contumacia prioris beneficiati factis, atque in praxi ita obseruandam proculdubio censeo, ex seqq. primum quidem, quia illa acta contra absentem non residentem, non fuerunt, nec sunt solemnia, nec spoliatio dici potest talis, sed potius de facto ob non residentiam, & inobedientiam absentis, vt *supra* resoluimus, & sic tanquam in contumacem facta, ipso comparente, & expensas refundente, sunt reponenda ipseque reintegrandus argumento textus in *c. reintegranda* 3. q. 1.

19 Secundo, quoniam ratio finalis, & fundamentalis, *d. c. ex tua, in princ. de cler. non resid.* & omnium supradictorum, necnon & decreti Conc. Trid. supra citati est, vt Ecclesiis inseruiatur per suos beneficiatos, suaque debita residentia non defraudentur, propter multa mala, quæ ob talem non residentiam Ecclesiis sequuntur, & obueniunt, & pauperibus: deseritur enim hospitalitas, quam omnino Deus nobis iniungit *cap. de monachis, de præb.* & negliguntur pauperes, qui sunt membra Christi, vt patet in Euangelio, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: deinde Ecclesiæ ruinam patiuntur ex beneficiariorum absentia, cum nullus sit, qui eas, ædificet *c. fundamenta, §. digne de electione in 6.*
20 ¶ Cultus præterea minuitur diuinus per mercenarios qui non seruiunt, & quibus nulla est cu-
21 ra de ouibus, vt sacrum docet Euangelium, & tex. *in c. ex parte, de constitutio.* ¶ Hæreses nascuntur, & pullulant, cum pastor est absens, vt *in c. Euangelio maledictus homo, qui seminat zizaniam, cum dormiret Pastor vel absens esset*, & in summa omnia insurgunt mala ex absentia pastorum, & prælatorum vt docet ipsa experientia, *quam sit de electione.* Cui malo mederi volens sacrum Conc. Trid. sanctissime statuit, & decreuit, quæ necessaria sunt pro reformatione non residentiæ prælatorum, atque aliorum beneficiariorum inferiorum *in d. Sess. 23. cap. 1. de reformat.* per totum, sicque impletum est magnum desiderium quod ait Rebuff. *vbi supra in praxi tit. dispensatio de non residendo num. 59. in fin.* nempè, dum concupiuit malo non residentiæ subuentum esse: cum igitur mens præcipua Catholicæ Ecclesiæ sit prouidere, vt prælati, & cæteri beneficiarij Ecclesiarum inferiorum Ecclesiis suis inseruiant, & ob hoc statuerit absentes citandos per edictum trinæ citationis, etiam non personaliter, vt veniant ad residendum, & expectetur ad hoc certum tempus, quod si adhuc contumaces fuerint compellantur per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliisque iuris remediis, etiam vsque ad spoliationem, & priuationem consequitur, vt ipsis beneficiariis comparentibus ad residendum, etiam post omnia prædicta adimpleta & subsequuta, aliisque in eorum locum prouisis per spoliationem, & priuationem præd. sint admittendi, quandocunque venerint ad seruiendum Ecclesiis, & residendum in suis beneficiis, exclusis nouiter ob id prouisis, vtpote eum iam cesset causa ob quam in contumaciam prouisi fuerunt positi, quia cessante causa finali cessat effectus, vt in iuribus vulgaribus & quia eius mentis rationabiliter Episcopus, qui absentem beneficio priuabit ob non residentiam, & contumaciam, esse debet à principio, vt quandocunque venerit proprietarius prior admittatur ad suum beneficium, & noua prouisio tanquam subsidiaria cesset.

Tertio & principaliter ad huc tenendum, 22
moueor ex doctrina expressa elegantissima Innocentij *in d. cap. ex tua sub numer.* 4. vbi inquit, *si vero nesciatur vbi sit, vel de facili citari non potest, quia est vltra mare, vel in remota prouincia, fiet, quod dicitur hic* (sicque in contumacia beneficio spoliabitur absens, vt in text.) *interim autem de fructibus Ecclesia faciet Ecclesia deseruire*, vt de appellatio. cap. peruenit 1. *infra eodem cum ad hoc. alij dicunt, quod si est monitus, vel etiam sine monitione, & superioris authoritate, si certum est, quod ab Ecclesia abest sine causa, potest alij conferre eandem Ecclesiam*, Infra de præb. & dignit. extirpandæ; *hic autem certum est, quod licet reuertatur, tamen punietur de eo quod absens fuit siue in diebus festiuis, siue aliis vltra quam debuit 7. q. 1. si quis 50. dist. contumaces* hactenus Innocentius.

Duo igitur, aut tria, ex hac littera Innocen- 23
tij simul cum eius mente deducuntur. Primum, quod etiamsi absens citatus huiusmodi, & non comparens in termino sex mensium de quibus in *d. cap. ex tua in princ.* debeat postea Ecclesia spoliari, vt ibidem, prouisus Ecclesiæ ob ipsius non residentiam, & contumaciam habeatur pro vicario durante absentia, vt Ecclesiæ inseruiat, quandoquidem, inquit Innocentius, quod interim faciet prælatus de fructibus Ecclesiæ eidem deseruire, si ergo interim est deseruiendum Ecclesiæ de fructibus ipsius, adueniente, & residente Ecclesiæ priore Rectore, vel beneficiario cessat vicarius, hoc est prouisus, vt interim ser-
uiat. ¶ Secundò, quod reuersus clericus absens sic 24
spoliatus puniri debet, eo quod absens fuerit vltra quam debuit: innuit igitur Innocentius his verbis, quod recuperabit suum beneficium hic reuersus, quandoquidem dicit, puniendum esse propter suam excessiuam absentiam: nam si adhuc priuatus remanere beneficio debuisset iam sufficienter esset punitus, nec amplius puniri deberet, sed quia recuperare debet suum beneficium, ideo puniri debet, alias arbitrio sui Prælati, quod vltra quam debuit, abfuerit.

Tertio colligitur ex Innoc. *vbi supra*, quod 25
fructus medij temporis erunt optimo iure interim in seruientes Ecclesiæ: hoc autem intelligendum est hoc modo, vt inseruiens Ecclesiæ relictus ab absente, vel eius loco ab ordinario nominatus, vel positus, vt vicarius percipiat ex

fructibus

fructibus beneficij, quod sibi constitutum fuerit nomine salarij, prouisus autem ab ordinario, vt Rector propter spoliationem prædictam integros fructus beneficij, quousque reuertatur prior Rector, seu beneficiarius, & eiusdem Eccles. regimen & seruitium in se reassumat, quia interim ille nouus prouisus habuit verum, & iustum titulum, ac bonam fidem: ac proinde fructus beneficij iuste lucratur interim. Eandem nostram obseruationem, de qua agimus vltra Innoc. *vbi supra*, pro-
26 bauit, & tenuit practicus Rebuf. *in praxi in tit. de reprobat. benef. viuent. impetr. gl. 7. sub d. 21. in fin.* cuius supra meminimus: inquit namque Rebuf. ibi, *quod licèt Episcop. excusetur, si contulerit beneficium absentis, qui longa fuit absentia detentus, vt ignoraret, an viuus esset, an mortuus si tamen is reuertatur recuperabit suum beneficium, etiam absque alia collatione & solemnitate* & licet Innoc. nec Rebuff. loquantur, quoties præcessit citatio per edictum iuxta formam *d. c. ex tua in princ.* quare forma illius text. seruatâ videbatur, aliud esse dicendum, nihilominus tamen, idem in vtraque specie probandum venit, cum similiter eadem ratio, & processus sit factus in absentia, & contumacia non residentis, & in eum finem, vt absens veniat residere, eo igitur reuerso, vtcumque sit, & parato residere refusis expensis, recuperare debet suum beneficium, prætereà ille, qui intrat in locum spoliati, etiam seruata forma *d. ex tua*, interim tamen debet Ecclesiæ deseruire de fructibus ipsius Ecclesiæ. vt expresse decidit Innoc. *vbi supra*: ergo quamuis ipse ab Episcopo prouideatur pro Rectore in absentia, & contumacia prioris, nihilominus tanquam vicarius censeri debet, vt interim beneficio deseruiat, vt prædiximus: reuersus igitur proprietarius recuperabit suum beneficium.

27 Tertio, & in fauorem huius partis (salua correctione, & censura, SS. Matris Ecclesiæ Catholicæ) expendo verba sacri Conc. Trid. supra relata, dum dicit, quod si per edictum citati, etiam non personaliter contumaces fuerint, liberum esse vult ordinariis per censuras Ecclesiasticas & sequestrationem, & subtractionem fructuum aliaque iuris remedia vsque ad priuationem compellere: compellantur igitur ad veniendum, & residendum in Ecclesiis clerici absentes per censuras Ecclesiasticas, aliaque iuris remedia vsque ad priuationem, sicque censuræ Ecclesiæ sequestratio, & subtractio fructuum, aliaque iuris remedia & priuatio etiam beneficij in finem iniunguntur, vt absens tædio affectus veniat ad seruiendum, & residendum in Ecclesia, non vero, vt reuersus paratus residere, & seruire excludatur à suo beneficio: esset enim hoc contra præcipuum scopum, & intentum prætensum à Sancto Concilio, & inducta ad vnum effectum, non debent alium contrarium operari contra mentem disponentium, vt in iuribus vulgaribus. Denique hoc idem adstruitur ex eo quod, sicut censuræ Ecclesiasticæ, sequestratio, & subtractio fructuum, aliaque iuris remedia, quibus absens clericus compellendus est ad veniendum, vt suæ Ecclesiæ inseruiat, eum non priuant in effectu suo beneficio, sed reuersus, iniuncta eidem salutari pœnitentia, absens absoluendus est, vt Ecclesiæ inseruire possit, fructusque sibi relaxandi solutis expensis, oneribusque Ecclesiæ; ita & priuatio beneficij si ad ea fuerit processum in eundem finem censenda est facta, vt eo reuerso suum beneficium recuperet ipse: omnia enim hæc reguntur, & deciduntur ab illo verbo compellere, & quando vna determinatio respicit plura determinabilia, pariformiter debet determinari, *l. iam hoc iure, ff. de vulgari, & pupill. substitut. l. hereditatem, Cod. de impub & aliis substit. cum similibus*: non enim dicit Concilium, quod in meram pœnam absentiæ, & contumaciæ, possint absentes condemnari nec priuari suis beneficiis, sed quod possint compelli per censuras, &c vsque ad priuationem, ad quid igitur sunt compellendi, nisi vt veniant ad residendum; compelluntur igitur ad hoc per censuras, &c. & priuationem si opus fuerit, hoc est spoliationem, vt *in dict. cap. ex tua in princip.* reuersi igitur sunt reintegrandi in suis beneficiis, non vero expellendi ab eis omnino, quia iam non diceretur compulsio, sed exclusio.

SVMMARIVM.

1 *Vagabundus* y ladrones, *qua pœna puniatur, iuxta legem huius Regni.*

6 Gitanos, caldereros, y estrangeros de fuera destos Reynos, que andan por ellos, que pena tienen?

De la pena de vagamundos, ladrones, y Gitanos

QVÆSTIO CXLVII.

QVÆRO modo qua pœna puniantur 1
vagabundi, iuxta leges huius Regni? Et res est clara. *Porque por la pena es, que qualquiera los pueda tomar, y seruirse de ellos vn mes sin soldada, saluo, que les den de comer, y de beber, y si nadie quisiere seruirse de ellos la justicia les haga dar cincuenta açotes, y los echen del pueblo, assi lo dispone la ley primera de este titulo 11. y la ley segunda, luego siguiente manda, que se haga pregonar que todo hombre, ò muger, que fuere sano, ò tal que pueda trabajar, ò que viuan con señores, ò aprendan oficio en que se mantengan, y si despues de pregon no lo cumplieren, que les den cincuenta açotes, y los echen del lugar, y la ley tercera manda se pregone en la Corte, que los vagamundos salgan de ella dentro de diez dias, y si despues del pregon estuuieren sin amo los prendan y destierren por tiempo de vn año, y por la segunda vez, sean desterrados perpetuamente de estos*
Reynos. ¶ Pero esto del pregon, aunque las justicias 2
luego como son recibidos à los oficios les suelen dar publicamente à mayor abundamiento, vt constat ex practica de Paz, in 8. p. 2. to. c. vnic. n. 11. *no es necessario oy dia darse ni hazer à los vagamundos amo-*
nestacion alguna. ¶ Porque sin esto manda la ley on- 3
ze de este titulo, que es mas nueba, que los vagamundos que verdaderamente lo fueren, pueden y deuen ser condenados conforme à la prematica del año de cincuenta y dos, que se pone en la ley sexta deste titulo, y manda, que los vagamundos, que segun las leyes de estos Reynos, primero alegadas han de ser castigados en pena de açotes, la dicha pena sea que siruan por la primera vez en las galeras quatro años, y sean traydos à la vergnença publicamente, siendo el tal vagamundo mayor de veynte años, y por la segunda vez le sean dados cien açotes, y sirua en las galeras por ocho años, y por la tercera vez le sean dados cien açotes, y sirua perpetuamente en las galeras, y los que fueren menores de

de los dichos veynte años, no sean hechados à galeras, sino castigados conforme à las dichas leyes destos Reynos, vt in l. 7. infra hoc titulo, *y aunque los ladrones menores de la dicha edad han de ser echados a galeras, siendo de tal disposicion, y qualidad, que puedan seruir en ellas y auiendo à lo menos 17. años,*
4 vt cauetur in pragmat. ann. 1566. hodie l. 9. huius tit. in vers. *lo qual, &c. y ansi en quanto à los ladrones, està alterada la dicha ley 7. deste titulo, que mandaua que los ladrones y vagamundos, y holgazanes menores de 20. años, &c. fuessen castigados conforme à las leyes destos Reynos: pero no por esso auemos de dezir lo mismo en los vagamundos, que aunque sean menores de la dicha edad, y de tal disposicion y qualidad que puedan seruir en galeras, aunque ayan 17. años, puedan ser condenados, y echados à galeras como esta dispuesto en los ladrones: porque aunque estos dos casos*, scilicet, *de ladrones y vagamundos esten equiparados como auemos visto por la ley antigua la dicha ley 9. en quanto la corrige en lo que toca a los ladrones, no por esso es vista dezir lo mismo en los vagamundos, lo vno porque no lo dispuso como pudiera si quisiera, y assi fue visto dexarlo en la disposicion de la dicha l. 9. mas antigua, que en la prematica del año de 52. lo otro, porque la ley nueua aga de imponenda pœna triremium minoribus 20. ann.* quæ est grauissima pœna, & in pœnalibus extepsio fieri non debet regula, odia de reg. iur. in 6. cum simil. *y de mas desto, porque va mucha diferencia del delicto del hurto, que es mucho mas graue, que el de andar vno vagamundo y holgazan, y assi nimirum, que en el ladron solo, se ponga pena de galeras, aunque sea menor de 20. años, &c.* quia est magna ratio differentiæ, quo casu lex noua loquens in vno ex duobus casibus à l. antiqua æquiparatis non extenditur ad alium casum omissum.

5 His tamen non obstantibus *l. 15. in fi. huius tit.* quæ tenet est d. ann. 1566. cauetur, *que en lo que toca à la edad se guarde assi mismo con los vagamundos lo dispuesto y ordenado en los ladrones, y rufianes, que es que se echen à galeras, aunque no sean de edad de 20. años siendo de tal disposicion y qualidad, que puedan seruir en ellas, y auiendo a lo menos 17. años.* vt cauetur *in d. pregmat. de 66. & in d. l. 9. huius tit.* supra relata vnione comprobatur supra d. nostra doctrina cum fuerit necessarium hoc declarari, prout fuit declaratum, nempe vt comprehendar vagabundos, quos non comprehenderet supradictis rationibus, nisi postea declaratum fuisset, prout fuit; cui vltimo est standum, sicque hodie pœna triremium imponi potest, & debet vagabundis iuxta disposit. d. l. 6. licèt sint minores 20. ann. dummodo, &c. *vt in d. pragm. ann. 66. & in l. 15. in fin.*

6 *Y para incurrir en las dichas penas declaran la dicha pragmatica del año 66. y la ley onze deste titulo, ser vagamundos los Egypcianos, y caldereros, y estrangeros, que por las leyes y pragmaticas destos Reynos estan mandados hechar del, y los pobres mendigantes sanos, que contra el orden, y forma dada en la nueua prematica, que cerca dello se ha hecho, piden, y andan vagamundos, guardandose en lo demas. En lo que toca à los dichos Gitanos, y caldereros extrangeros y pobres: lo contenido en las ll. y prematicas, que cerca dello estan hechas, y que las dichas penas no se excusen los que siendo verdaderamente vagamundos, tienen algunas tendezuelas con cosas de comer, y andan por las calles vendiendo frutas, y otras cosas, ante. se executen en ellos.*

SVMMARIVM.

1 *Mendicantes validi, qua pœna puniantur, & per totam quæstionem.*

3 *Mendicitas quedam est illicita, & quadam licita, vt hic, & num. 4.*

De mendicantibus.

QVÆSTIO CXLVIII.

QVÆRO circa hanc l. 2. tit. 12. hoc lib. 8. nou. collect. Regiæ qua cauetur, *que los que pueden trabajar por sus manos sean apremiados, que trabajen, y no anden à mendigar, y ansi se haga pregonar, y si despues del pregon los hallaren valdios, que los hagan dar cincuenta açotes, y los hechen fuera de los lugares, saluo si fueren hombres enfermos, y lisiados en sus cuerpos, ò hombres muy viejos, ò moços menores de edad de doze años,* & latius hoc cauetur, & declaratur in l. 24. tit. 12. lib. 1. nou. collect. Reg. 1

Quare huiusmodi mendicantes præd. pœna puniantur, cum constet, mendicitatem Deo amabilem esse, vt probatur Deuteronomij c. 15. ibi, *& omnino indigens, & mendicus non erit inter vos,* quibus verbis Deus præcipit diuitibus, vt illis necessaria suppeditent: ac si diceret eam libertatem in pauperes ostendite, vt nulla vrgeantur necessitate mendicandi, vt ea verba declarat Didac. Stella *in c. 16.* super Lucam & Claudius Guiliau. super Matth. *c.* 20. super illis verbis *sedentes super viam*; hoc est respublica vestra, ita constituatur vt pauperes sua habeant alimenta, ne cogantur publice mendicare, *& in eodem cap. 15.* Deuteronom. ita dicitur, *non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: ideo ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum versatur in terra,* & iterum Ecclesiast. c. 7. ibi *& pauperi porrige,* & Psalm. 111. ibi *dispersit, & dedit pauperibus,* & Tobiæ 4. & Matth. 19. vbi habetur, Iesum interrogationi adolescentis ita respondisse, *Si vis perfectus esse vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo,* & apud eundem Math. 25. patet Iesum, pauperes membra sua esse dicere ibi, *Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis,* & alibi sæpissime in sacris litteris, pauperes à Domino comendatos reperitur, & *in c. gloria Episc. c. 12. q. 2.* dicitur gloriam Episcopi esse pauperum inopiæ operibus prouidere, faciunt *l. 6. 7. & 26. tit. 12. lib. 1. nou. collect. Reg.* vbi ordo præfigitur, quomodo pauperes sunt alendi eleemosynis fidelium. 2

Cum igitur hæc ita se habeant, quomodo in nostra l. puniuntur pauperes?

Sed pro responsione dicendum est, mendicitatem quandam esse licitam, quandam illicitam; licita est illa, quando pauperes necessitate cogente, vt quia debiles aut omnino inualidi, & ad laborem minus idonei mendicantur vt ab aliis alantur: hi namque tantummodo sunt alendi, vt *in l. 1. C. de mendic. valid. lib. 11. d. si quis ad declinandam §. vbi autem, C. de Episcopis & clericis c. quomodo 31. d. & c. 1. 82. d.* exemplum in Lazaro de quo dixit Iesus, *& erat quidam mendicus nomine Lazarus,* cuius mendicatio licita æstimanda est, 3

postquam

postquam ab Angelis in sinum Abrahæ ductus fuit: similiter habemus exemplum in Sanctia veteris Testamenti, de quibus Paulus ad Hebræos ait, *etant angustiati, & afflicti*, *& egentes, idest mendici*. Aliam quoque mendicitatem licitam adnotauit S. Thom. 2. 2. *q.* 187. *art.* 5. *In remissio.* vbi respondet, dicendam illam, scilicet, quæ ex parte ipsius actus mendicationis habet sibi quandam abiectionem coniunctam, illi namque videntur abiectissimi inter homines, qui non solum sunt pauperes, sed in tantum sunt egentes, quod necesse habent ab aliis victum accipere, iuxta quod aliqui causa humilitatis, aliqui laudabiliter mendicant, sicut & alia assumunt, quæ ad obiectionem quandam pertinent, quasi efficacissimam medicinam, contra superbiam, vt ibi latius prosequitur D. Thom.

4 Illicita autem mendicitas dicitur illa, quando quis ex cupiditate habendi diuitias, vel victum, otiosè mendicat, & hæc appellatur mendicitas valida, & hinc mendicantes validi, qui nostra lingua appellantur, *los ociosos y vagamundos*, de quibus in nostra lege Reg. hi namque rem illicitam operantes, nihil aliud intendunt, quam otiose, & sine labore viuere, cum habeant aliunde, vnde viuant, & ex proprio labore, si vellent victum sibi parare possent, & sic validi mendicantes proprie dicuntur, quasi non habere artem, cum habeant; se fingentes debiles, cum sint fortes: quia nolunt laborare, sed mendicando sine labore viuere, vt *in l.* 1. & ibi glossa *verbo*, *inertibus*, *C. de mendicantibus validis lib.* 11. & hanc mendicitatem illicitam appellat D. Thom. *vbi sup.* quam etiam tanquam illicitam leges humanæ reprobant, solentque Principes seculares in suis Regnis, & prouinciis sub grauissimis pœnis vetare, & prohibere vt in nostra l. Reg. cuius prohibitionis rationem duplicem assignat Ludou. Peguer. *in sua 4. decis crim. n.* 7. vbi alia plura adducit in proposito, sed plurimas Historias *en materia de vagamundos y su prohibicion*, congerit nouissimè Castill. *in sua politic. de Corregidores lib.* 2. *c.* 13. *n.* 27. *cum pluribus sequentibus pag. mihi* 677. vbi etiam refert leges partitarum, de eis loquentes nempè *l.* 4. *tit.* 20 *in fi. p.* 2. *& l.* 40. *tit.* 5. *p.* 1. Auend. *c.* 6 *prætor* 2. *p num* 2.

De los rufianes, latine, lenonibus.

SVMMARIVM.

1 *Leno, hoc est* rufian, *quis dicatur.*
2 *Lenocinium, non minus est facere, quam corpore quæstum exercere.*
3 *Lena dicuntur, quæ mulieres quæstuarias prostituunt.*
4 *Lena quoque dicitur, quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet.*
5 *Lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit. Et qui quæstiariis prostitutis alterius artis occasione vtatur, numero* 6.
7 *Lenocinij crimen, & lucrum ex eo proueniens nefandum est.*
8 *Lenones dicuntur, & appellantur ab alliciendo, quoad stupra, & num.* 9.
10 *Leno*, en latin, tanto quiere dezir, como alcahuete, *vt hic*, y son cinco maneras de alcahuetes, *vt in n.* 11. *cum seqq.*
12 La pena de las mugeres publicas, que tienen rufianes.
14 *Lenonum pœna est mortis.*
16 La pena del que alcahueta à su muger et de adulterio. Y si lo consiente sin ganancia, es *extra legem*, *numero* 17. *Distinguitur tamen*, *numero* 18. *Et refertur pœna, quæ practicatur*, *quamuis varie*, *numer.* 19.
20 *Leno dicitur domum præbens ad cognoscendam fœminam carnaliter. Et quid si gratis id faciat*, *num.* 21.
22 *Locantes domus, mulieribus impudicis ad faciendum in eis lupanar perdunt eas, & Fisco Regio applicantur?*

De Lenonibus.

QVÆSTIO CXLIX.

QVÆRO circa leges huius tit. agentes de 1
los rufianes, quis dicatur *rufian*, latine, Leno?
& vt exactius rem habeamus obseruandum est
inter capita L. Iuliæ de adulteriis, lenocinij accusationem esse, *l.* 2. §. *lenocinij*, *ff. ad legem Iul. de adult. auxilium*, §. *sed vt ad leges*, *ff de minorib.* lenocinium, inquit Vlpianus *in l. palam.* 43. §. *lenocinium*, *ff. de ritu nupt.* non minus facere, quam 2
corpore quæstum exercere. § Lenas autem di- 3
cimus, quæ mulieres quæstuarias prostituunt.
§ Lenam quoque accipimus, & quæ alterius no- 4
mine hoc vitæ genus exercet. § Similiter leno- 5
cinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit,
qui, & infamis, *l. athletas*, *l.* 4. §. *ait prætor*, *ff. de his,*
qui notantur infam. vbi quod etiam lenocinium 6
committit, non solum si quis eam artem impiam exerceat ex professo, sed etiamsi quæstuariis prostitutis alterius artis occasione vtatur, &
occasione ministerij, vt si mancipia talia habuerit, caupo, stabularius, seu balneator. § Crimen 7
autem hoc, atque lucrum ex eo proueniens nefandum quidem est, vt inquit Iustinianus *in auth. de lenonib.* ibi, *nefandorum inuenire lucrorum*, & plura in detestationem huius criminis congerit Peguera, *q.* 15. *crim. n.* 1. *cum seqq.*

Lenones ab alliciendo dictos esse constat, 8
quod ad stupra alliciant, vt inquit Petr. Greg. *in syntagmat. iur. vniuers.* 3. *part. lib.* 36. *cap.* 11. *de*
lenonib. num. 2. *ad fin.* vbi *num.* 3. quod erant pro- 9
stibula iuuenum, & mulierum, & Lupanaria apud impios Ethnicos, quos imitari voluit execrandissimus Iason tempore Machabeorum 2. *Machab. cap.* 4.

Sed propius accedendo ad quæstionem, ei- 10
dem respondet *l.* 1 *tit.* 22. *p.* 7. dicens *leno en latin, tanto quiere dezir en romance, como alcahuete, que engaña las mugeres son sacandolas, è faziendolas fazer maldad de sus cuerpos, è son cinco maneras de alcahuetes, la primera est* (& nunc ad rem)
de los vellacos malos, que guardan las putas, que 11
estan publicamente en la puteria, tomando su parte de lo que ganan desta se recrecen muchos ruydos, y escandalos, muertes, y heridas de hombres en la Corte, y en los otros pueblos destos Reynos por los rufianes: losquales, como estan ociosos, y communmente se allegan à caualleros, y hombres de manera, donde ay otra gente hallanse acompañados, y fauorecidos, y son buscadores, y causadores de los dichos daños, y males, y no traen

provecho

prouecho à aquellos à quien se llegan, y por esto no
12 *sen consentidos en estos Reynos, y partes,* ¶ *Y se prohibe, y manda por la l.4. deste tit.22. que las mugeres publicas que se dan por dinero, no tengan rufianes, o pena que qualquiera dellas, que lo tuuiere le sean dados publicamente cien açotes por cada vez, que fuere hallado que lo tiene publica, ò secretamente, y demas desto, que pierda toda la ropa que tuuiere vestida, y la mitad desta pena es para el juez, que lo sentenciare, y la otra mitad para los alguaziles de la Corte, y de las Ciudades, villas, y lugares do esto acaesciere: pero si el alguazil fuere negligente en esto la pena sea para el que lo acusare (o demandare de la pena que tienen los rufianes)* in quæst. seq. agemus.

13 *La segunda manera de lenon, dize la dicha ley de partida, es de los que andan por truxamanes alcahuetando las mugeres, que estan en sus casas para los varones por algo, que dellos reciben,* vbi Gregor. Lopez, supra his vltimis verbis, idem probat cum gloss. *in d. l. palam, §. lenocinium,* etiam si nihil recipiant, si ex consuetudine hoc faciant, requiruntur tamen tria, vt per Iadoc. & cum eo Peguer, *decis. crim. 15. num. 11.*

14 *La pena destos es de muerte,* vt *in l.2. vers. essa misma pena, tit.22. part.7.* vbi Gregor. Lopez *in glossa verb. por algo que le diessen,* hoc verum intelligit perfecto flagitio, alias non deberet mori, sed aliter puniri *l.1. §. fin. ff. de extra ordin. crimin.* idem tenet Anton. Gomez, *in l.80. Taurs, num.74. per l.7. tit.10. lib.4. fori,* dicens esse pœnam arbitrariam, & quod puniatur pœna capitis, qui commisit lenocinium in virginem, coniugatam, vel viduam honestam, si hoc pretio corruptus faciat, *ex l.1. ff. de variar. & extra ordin. crimin.* tenet Didacus Perez *in l.2. pag.276. col.2. tit.14. lib.8. ordinament.* vbi etiam, quod eadem pœna afficiuntur comites huius officij, seu flagitij, vt *in dict. l.2. tit.22 p.7.* in qua hoc verbum non inuenio, sed tantum contra ipsos principales delinquentes, & quod lenocinium puniatur pœna mortis probat Petrus Gregorius *in suo syntagm. iur. lib.36. cap.11. num.3. tom.2.* & late Anton. Gomez. *in l.80. Taur. num.63.* & Peguer. *d. decis. crimin. 15. num.10.* quod si nullo dato pretio interpellauit, seu persuasit leno, vel lena virginem, vel aliam mulierem, de quibus *in dict. l.2. ad fin. tit.22. part.7.* videtur idem dicendum, si perfectum fuit adulterium, vel stuprum, quod alias factum non fuerat, vt *in l.1. §. fin. ff. de extraordinar. crimin.* & sic, quod *in dict. l. regia 2.* suppleatur verbum maximè, vult enim denotare frequentiam facti: nam communiter fit hoc dato pretio, & sic non denotat, quod hoc sit necessarium ad punitionem secundum Gregorium Lopez *in dict. l.2. gloss. verbo por algo que le diesen, in vers. sed quid si.* vbi quod forte posset dici, quòd tunc puniatur pœna mortis, quando principalis delinquens tali pœna teneretur: si vero alia veniret puniendus principalis, eadem deberet puniri talis læno, vt *in l. qui domum cum l. seq. ff. de adult.* idem tenet Anton. Gomez. *in l.80. Taur. num.74. per l.7. tit.10. lib.4.* addens esse pœnam arbitrariam, & quod ille, qui commisit prædictum lænocinium, tenetur actione iniuriarum, licet delictum attentatum non sequatur, & Didacus Perez, *in dict. l.2. tit.14. pag 276. col.2.* ibi, *qui vero sine pretio,* & inquit Palat. Rub. *in repet. cap. per vestras, §.21. num.23. in vers. ex quo infert de donat. inter vir. & vxor.* quem refert, & sequitur Didacus Perez *in dict. l.2. pag.276. colum.1.* quod præd. mortis pœnam libenter deberent Iudices impo-

nere, ex quo ita impudenter matrimonij fœdus, & indiuiduitatem fœdare, & diuidere non erubescunt, & alia in simili dicunt, vt ibi per eos, hodie tamen aliter punitur, vt *infra in vers. hodie tamen,* dicemus.

La tercera manera de lenocinio, es, quando los 15
homes tienen en sus casas captiuas, ò otras moças à sabiendas, para fazer maldad de sus cuerpes por dineros, tomando dellas lo que assi ganaren, & in hoc concordat hæc lex cum dict. l. athletas, §. ait prætor, & cum § lænocinium, *y los que hazen esto si fueren captiuas, deuen ser forras, assi como se dixo en la 4. part. en el titulo de los aforramentos de los sieruos en las leyes, que hablan en esta razon,* & D. Perez, *vbi suprà, pag.277. colum.1.* vbi latè agit de pœna huius lænocinij, cum captiua, & cum libera.

La quarta es, quando el home es tan vil, que 16
alcahuetea a su muger, y este tal tiene pena de adulterio, l.2. §. lænocinij, ff. ad legem Iul. de adult. l mercalem 3. C. de condit. ob turp. caus. expressa l.2. eademque l. fin. ibi: *Otro si qualquier que alcahuetasse à su muger, deximos, que debe morir, por ende tit.22. part.7. qua lex, 2.* Gregor. Lop. ibi. *in glossa, à su muger,* debet intelligi, siue recipiat pretium, siue non, quia non distinguit. ¶ Sed 17
si nullo pretio accepto tacet, & dissimulat vxoris adulterium extra ordinem positus est, vt *in d. §. qui quæstum versic.* quod si patiatur vxorem delinquere, non ob quæstum, sed ob negligentiam, vel culpam, vel quantamcumque patientiam, vel nimiam credulitatem extra legem positus est Petrus Gregorius *vbi suprà, num.9.* & Peguer. *dict. decis. crimin. 15. num.7.* ¶ Sed fortè 18
hæc lex, secundum Gregor. Lopez, *vbi suprà,* debet intelligi, quando patientiam suam maritus potest obumbrare prætextu ignorantiæ, & incredulitatis, quia in actibus venereis eam non deprehendit, licet aliqui sibi referant, quod si certa esset eius scientia, & constat, quod dissimulat adulterium in quibus perseuerat vxor, videtur plectendum esse extra ordinem, iudicis arbitrio, seu pœna in hoc consueta facit, lex mariti in *princ. ff. de adult.* & quæ notat Salicet. *in l.2. Cod. eodem titul.*

Hudie tamen in his Regnis solet practicari, 19
quod tam marito, quam vxori eius lenoni imponitur pœna flagellorum, scilicet cum manipulo alliorum (hoc est *con vna triste de ajos*) 2. Ant. Gomez *in l.80. Taur. num.73.* qui tetidet banc pœnam, & tenet, quod debeat imponi pœna mortis, per *dict. l.2* & refert Palat Rub. *vbi suprà,* exclamantem de hoc delicto, & de iudicibus, qui eam, l. non seruant in praxi, nihilominus tamen, ea praxis obseruanda est prout inquit Franc. Auiles *in cap 47. Prætor. in glossa, manceba publica, num.3.* vbi, quod in Ciuitate Plazentia (quæ est mea patria ratione originis paternæ, & propriæ:) & Elebora, quosdam homines condemnauit, vt publicè verberarentur per vxores suas cum ristris alliorum, & lineis cornuum in collis, & quod ita exequi iussit, quia assentiebant vxores suas publicè esse in lupanari, eandem practicam refert, & approbat Auendaño *in secunda parte, cap.16. prat. num.15.* nempe, vt flagellentur cum mitra, quia consuetudo potest mutare pœnam legis in mitiorem. Iulius Clarus *in practic. crimin. § fin. quæst.8. versic. lenones,* vbi loquitur in lenonibus, & lenis, nempe quod de consuetudine non puniantur pœna mortis, sed tantummodo flagellentur cum mitra secundum Auendaño *vbi suprà,* vel afficiantur aliqua alia

pœna arbitrio Iudicis, & ita esse consuetudinem attestatur Iadoc. *in practic. cap.89. num.43.* & Peguer. *dict. decis. crimin.16. vbi supra*, refert, & insuper Anton. Gomez. *vbi suprà*, idem refert Didacus Perez, *in l.2. pag.276. col.1. ad fin. tit.14. lib.8. ordinamenti*, tametsi dicat variè puniri ibi Salmanticæ, & alibi, vt inquit vidisse flagellari ab vxore posita in alio iumento, voce publica præconis collo mariti cornibus circumdato, & cum mitra, & quod alibi ab eadem vxore cædi flagellis alliorum manipulo, vt prædiximus, & quod alibi melle inunctus, & plumis coopertus in publicum cum mitra ducitur, vtrumque nos vidimus Placentiæ practicari, sed, & accepi alibi maritum lenonem vxoris, fuisse condemnatum in verecundia publica cum cornibus in collo, & fuisse confirmatam hanc sententiam in regali Cancellaria, & poterit fieri, & seruari iuxta consuetudinem loci vbi hoc contigerit, siquidem maior pœna supra mortis à iure inducta, pro eo delicto, consuetudine sublata est in nostra Hispania, & præd. pœna vno, vel alio modo in locum eius subrogata, quæ est mitior, & hæc de quarto modo lenocinij.

20 *La quinta, y vltima manera de alcahuetes, dize la ley de partida arriba citada, es, quando alguno consiente que alguna muger casada, ò otra de buen lugar faga fornicio en su casa por algo que le den, aunque no ande por trujaman entre ellos*, idem probat *l.1. §. fin. ff. de extraordin. crimin* & *l. qui do-*
21 *mum ff. de adult.* ¶ & videtur idem esse, & si pretio id non faciat, sed gratis, vt *in l. & si amicis, ff. de adult.* ita in specie tradit Andr. de Ysernia, *in cap.1. in principio, col.4. quib. mod. feud. amitt.* quem refert Gregorius Lopez *in dict. l.2. in gloss.*
22 *en su casa, tit.22. part.7.* ¶ Et qui domos suas locasset scienter fœminis impudicis ad faciendum in eis lupanar amitteret eas Regioque Fisco applicantur, & insuper punitur pœna quatuor librarum auri, vt *in l.2. in versiculo, ò si alguno, tit.22. part.7.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna iure nostro Regio lenonibus imposita, & numeris seqq.*

De pœna lenonibus imposita iure regio.

QVÆSTIO CL.

1 QVÆRO secundo, circa easdem ll. de lenonibus loquentes, qua pœna puniantur lenones, primo modo sumpti, id est *los rufianes*, nempe si quis fœminam prostitutam habeat, vt quæ ex coitu lucrata fuerit lenoni præbeat? & iure communi pœna mortis punitur, vt *in auth. de lenonibus, §. praconizamus, collect.3.* & ibi *gloss. verb. nouissima.*

2 Iure vero regio per l.4. huius tit.11. *pro 1. vice, el rufian, que fuere hallado tiene pena de cien açotes que le sean dados publicamente, y por la segunda vez destierro perpetuo de la Corte, y de la Ciudad, villa, y lugar donde fuere hallado, y por la tercera vez, que muera por ello enforcado, y demas de las dichas penas, que pierdan las armas, y ropas, que con sigo truxeren cada vez, que fueren tomados, la mitad, para el Iuez que lo sentenciare, y la otra mitad para el que lo acusare: y qualquier persona pueda prender por su authoridad al rufian donde quier que lo hallare, y lleuarlo luego sin detrimento, ante la justicia, para que executen en el las dichas penas.*

Pero por la ley quinta deste titulo, que es mas nueua se manda que los rufianes por la primera vez se traygan en la verguença, y siruan en las galeras por seys años, y por la segunda vez les sean dados cien açotes, y siruan en las galeras perpetuamente, y mas pierdan las ropas, que la ley dispone, la primera, y segunda vez, y por la tercera vez, esta ley no habla, y assi queda en la disposicion de la ley 4. que es mas antigua, y pone pena de muerte en horca, y perdimiento de armas, y ropas que consigo truxeren, porque el intento de la l.5. solamente fue de mudar, y alterar las penas por la primera, y segunda vez, y no por la tercera, que pues por la tercera estaua puesta pena de muerte, no quiso quitar ni poner por la tercera vez, ni innouar cosa alguna. 3

Finalmente por la ley 10. deste titul. se manda que los rufianes que conforme à la prematica del año de 52. que esta puesta por la ley 5. deste titulo han de ser condenados en seys años de galeras (que es por la primera vez) se entienda ser por diez años, y que en lo que toca à la edad de los veynte años se guarde con los dichos rufianes lo que esta dispuesto, y declarado en el capitulo, precediente acerca de los ladrones, que es, que siendo por lo menos de 17. años, y de disposicion, y qualidad que puedan seruir en las galeras se hechen à ellas en los dichos casos de primera, y segunda vez: y por esta l.10. no se innoua nada por la segunda y tercera vez, que como esta dicho han de ser condenados los rufianes la segunda vez en cien azotes, y galeras perpetuas, y por la tercera vez en pena de muerte ahorcados, y perdimiento de armas, y ropas, 4 quas præd. pœnas, per præd. ll. regias refert Didacus Perez *vbi supra, pag.277. col.1.* & alias don Iuan Vela *de pœnis delict. cap.20. de lenocinij pœna per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid sit?*
2 *Furtum non committitur ab accipiente rem alienam pro suo vsu credente, dominum permissurum ex iusta causa. Nempe concurrentibus aliquibus coniecturis, alias secus, vt in num.3. & 4. expedit tamen in dubio protestari, num.6. & vltra id requiruntur alia coniectura, vt in num.9.*
5 *Animal alienum errans accipiens, non dicitur committere furtum, nisi, &c.*
7 *Vt hic iuramentum boni animi accipientis rem alienam, non sufficit pro eius excusatione.*
8 *Confessio domini rei subtracta ex post facto dicentis, de consensu suo fuisse captam, an sufficiat pro excusatione eam capientis, ac iudex contra eum procedat?*
10 *Furtum duo requirit potissimum, animum nempe contrectandi res alienas, & factum ipsum. Licet rei parua vt hic, & in num.11. contra num.13. & 14.*
12 *Doli actio non competit, nisi pro valore duorum aureorum, & vltra.*
14 *Ablatio rei minima attento paruo nocumento, vel furtum non est, vel saltem mortale, crimen*

crimen non inducit, sed veniale ob animum nocentis.

15 *Vineam plures ingredientes, & damnum facientes in fructibus eius, an, & quando singuli in solidum teneantur, & quando non? & num. 16.*

17 *Furti actio non datur pro minima re sublata.*

18 *Furti actio, an detur pro gallina sublata furto?*

19 *Furtum ex animo, quando sit mortale, vel veniale peccatum.*

20 *Furtum, quando dicatur committi ex usu rei alienæ, & commodatæ ultra modum, vel tempus, vel locum à domino constitutum.*

21 *Creditor furti actione tenetur, utens pignore sine consensu domini.*

22 *Fullo vel sarcinator, quando committat furtum.*

23 *Socius malo animo utens parte socij rei communis, furtum committit, nisi res sit indiuidua.*

24 *Furtum committit, qui iumentum aliorsum duxerit, quam quo utendum acceperat, vel longius produxerit, quam, quem in locum petierat, vel alij commodauerit, numero 25. Et quomodo hoc intelligatur, numero 26. & 27.*

28 *Conductor equi pro certo tempore committit furtum, si ultra id, eo utatur. Et quomodo hoc intelligatur, ubi de communi usu contrario. Ad damnum tamen ulterioris temporis, siue itineris longioris tenebitur conductor cum culpa, vel absque ea illatum, num 29.*

30 *Furti actio non habet locum, si commodatarius, aut creditor, aut expositarius utatur reipsa ad proprium usum cui designatur. Et quomodo hoc intelligatur, numero 31. & 32.*

33 *Furtorum duo sunt genera manifestum, & non manifestum. Et quæ sint hæc, numero 34. & 35.*

36 *Furari visus ad speciem furti manifesti pertinet.*

37 *Raptor manifestus fur existimandus est.*

38 *Rapiens vi, fure improbior est, furtum tamen propriè non facit.*

39 *Furtum propriè cadit in rebus mobilibus, non vero in immobilibus.*

40 *Furti actio olim dabatur, concepti, & oblati, & non exhibiti, & prohibiti, hodie hæ species redactæ sunt ad furtum non manifestum, & num. 41.*

42 *Domino rei subtractæ non licet domus alienas intrare ad eam perquirendam. Et an auctoritate iudicis hoc liceat, numero 43. & 44. & 45.*

46 *Serui fugientes à dominis sub furtum facere videntur. Ac proinde ab Ecclesia extrahuntur, & dominis iudicari debent, num. 47. Secus in alia re furtiua existente in Ecclesia, num. 48.*

49 *Iudex, quando possit intrare domus alienas pro inueniendo fure.*

Furtum quid sit, & quando comitatur, vel non?

QVÆSTIO CLI.

QVÆRO primo quid sit furtum, quotuplex & unde dicatur? denique aliis in proposito concernentibus.

Furtum igitur est, *Contrectatio rei alienæ fraudolosa inuito domino lucrifaciendi eam usus, vel possessionis l. 1. §. furtum, ff. de furt. text. in §. furtum institut. de obligat.* quæ *ex delict. nasc.* & ibi communiter Doctores, *l. 1. tit. 14. part. 7.* cuius verba sunt hæc: *Furto es malfetria, que fazen los homes, que toman alguna cosa mueble agena encubiertamente sin plazer de su señor, con intencion de ganar el señorio, ò la possession, ò el uso de ella.* De qua definitione latè agit eam impugnans, & aliam assignans Aragon *in 2. 2 D. Thom. de iustitia, & iur. quæst. 66. de furt. & rapin. art. 3. versic. 2. est aduertendum, pag. 416. colum. 1.* sed nihilominus præcedens definitio iuris utriusque professoris est communis, & tenenda, & latè eam probat, & declarat nouissimè Molin. Theolog. *de delict. tractat. 2. disputatione 681. num. 2. cum sequenti, colum 116.* 1

Hinc est, quod si quis propria auctoritate accepit rem alterius pro aliquo usu, vel necessitate, credens dominum permissurum, non committat furtum, si concurrat aliqua iusta causa ad hoc præsumendum, *l. inter omnes, §. rectè,* cuius verba sunt hæc: *rectè dictum est, qui putabit se domini voluntate rem attingere, non esse furem, quid enim dolo facit, qui putet dominum consensurum fuisse, siue falso id, siue verè putet?* Is ergo solus fur est, qui attrectauit quod inuito domino se facere sciuit, *ff. de furt.* & ibi notat gloss., & communiter Doctores *text. in l. qui re sibi commodata, eodem tit.* & *in §. placuit institut. de obligat. quæ ex delict. nasc. text. in d. l. 1. tit. 14. part. 7.* ibi: *casi alguno tomase cosa que no fuesse suya, mas agena con plazer de aquel cuya es, ò cuydando que plaseria al señor della no seria furto.* 2

¶ Debent enim concurrere aliquæ coniecturæ ad 3 inducendam causam credendi, alias in dubio semper præsumitur contra furem, quod inuito domino animo furandi facit, aliter namque nunquam agi poterit furti, quia semper fur dicet, quod credebat dominum permissurum, *l. qui tam §. vetare,* & ibi glossa, & Doctores, *ff. de furtis,* & glossa, *in dict. §. rectè, verbo, verum tamen est,* ibi: *sed quid in dubio,* & ibi *item nonne,* ibique Doctores.

Vnde si quis accipiat rem, cuius dominum 4 ignorat, vel inueniat rem deperditam, quam sibi retinet non demonstrando, vel præconizando non tenetur furti, *l. falsus, §. qui alienum, ff. de furt. & in l. fin. vers. omnes, C. unde vi.* ¶ Per contrarium, 5 si rem perituram recepit, veluti ouem errantem, vel animal fugitiuum, vel lupo abstulit, non præsumetur malus animus, vel si dominus rei sit suus amicus, & recipiens homo honestus, vel res erat parua, vel dominus erat consuetus talia concedere: secus è contrario, si dominus sit ignotus, vel eius inimicus, & recipiens sit, veluti è tribu Benjamin lupus, rapax. ¶ Vnde expediens maximè 6 erit protestari coram testibus, se credere dominum permissurum, & quod casu, quo ei non placeret se offerat reddere, hæc resolutio constat ex

traditis per Iosu. Fab. *in dict. §. furtum autem, n.* 2. & Gregor. Lopez *in dict. l.* 1. *gloss. cuydando*, & vt communem eam docet Anton. Gom. 3. *tom. cap* 5.
7 *de furt. num.* 1 & 2. ¶ Solum igitur iuramentum accipientis in hac specie non sufficiet ad probandum bonum animum, tamen hoc in eo consistat cum habeamus præsumptionem contrariam in dubio, vt prædiximus, ita Anton. Gom. *vbi supra*, cuius in hoc opinio mihi placet, nisi aliæ coniecturæ simul cum iuramento ad idem concurrant, quidquid alias distinguat Bald. *in l. falsus*, *col.* 3. *C. de furt.* quem refert Gregor. Lopez, *vbi suprà*, & ad prædicta, quæ sunt vera & substantialia sunt reducenda, quæ in præmissa specie congerit nouissimè post alios, quos citat probat tamen Farinacius de furtis, *quæst.* 174. *num.* 138. *cum seqq. folio mihi* 191. quem vide: tota autem credulitas, aut saltem probabilis in posito erit, quando contrectans, est consanguineus, aut magnus amicus domini rei contrectatæ, Anton. Gomez. *vbi supra, num.* 1. *versic.* ex quo infertur Menoch. *de arbitr. iudic. lib* 2. *casu* 298. *num.* 2. & 3. vbi etiam ponit alias coniecturas, verisimilis credulitatis. & postea, id totum iudicis arbitrio relinquit, quod etiam refert, & sequitur Farinac. *vbi suprà, num.* 142. vbi alios refert.

8 Quin fit, vt etiam si ex post facto dominus rei diceret, quod de consensu suo res fuit capta, hoc solum non sufficeret ad excusandum furem ab inquisitione iudicis ad punitionem criminalem foris pro satisfactione Reipublicæ, tametsi Iacob. de Aret. contrarium probauerit tradens cautelam furi, vt faciat, quod dominus protestetur, quod illam recepit de eius voluntate: hæc enim excusatio in præsenti parum prodesset: illud namque dictum Iacob. de Aret. de consuetudine non seruatur, vt inquit Angelus *in l. inter omnes*, §. *rectè*, *num.* 5 *ff. de furt.* quem refert Augustin. de Arim. in addition. ad Angel. *de malefic. in verb. comparent*, & produxerunt instrumentum pacis *post num.* 12. & Anan. *in rubric. de furt. num.* 4. & contrarium tenuit Bart. *in dict.* §. *rectè*, *num.* 1. & Abb. *in cap. dudum el secundo*, *col.* 5. *num.* 3. de electione: & hæc doctrina Bart. communiter approbatur secundum Curt. Iun. *in l.* 1. *num.* 5. *C. de furt.* quem ad hoc refert Meneses, *in l. transigere*, *num.* 105. *Cod. de transact.* communis secundum Anton Gomez. 3. *tom. cap.* 5. *de furt. num.* 2. *versic. ex quibus etiam*, & illam etiam teneri posse attestatur Villalpand. *in rep. l.* 22. *c.* 23. *num.* 5. *tit.* 1. *part.* 7. & eos referens Iulius Clarus, *in practic. crimin.* § *furtum*, *in versiculo, item excusatur*, & Abb. *vbi suprà*, eam tenentem refert,
9 & sequitur Gregor. Lopez, *vbi supra.* ¶ Fallit tamen hæc communis doctrina Bart. secundum eum quoties vltra huiusmodi protestationem, concurrerent etiam aliæ coniecturæ, & verisimilitudines, puta, quis esset eius consanguineus, vel amicus, vel solitus talia donare, vel quod res esset modici valoris, vel huiusmodi; tunc enim posset excusari, imo excusabitur, etiam absque præd. domini protestatione, vt prædiximus, cum hoc relinquatur arbitrio iudicis, qui ex coniunctione personarum, qualitate facti, & aliis circunstantiis arbitrabitur, verum sit in hoc credendum ei, qui talem credulitatem dicit habuisse, secundum Greg Lopez, *vbi suprà*, & quod hoc relinquatur arbitrio iudicis testatur communem opinionem esse Felin. *in cap. nullo, num.* 5. *de præsumpt.* quem ad hoc refert, & sequitur post alios, quos citat Iul. Clar. *vbi suprà, circa fin.* sequitur alios citans Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 208. *n.* 3. & 4. qui post Iul. Clar. *vbi suprà*, sequuntur præd. Bart. limitationem.

Duo igitur in furto requiruntur potissimum 10
animus nempe contrectandi res alienas, & factum ipsum contrectationis, vt *in l. si quis testamentum* 42. § *fin. ff. ad legem Aquil.* animus autem. fraudandi maximè hic inspicitur, siue res modica furata fuerit, siue maioris valoris, vt fornicatio est æquè in paupere, ac in diuite muliere, *cap fin.* 14. *quæst.* 6. *cap. vulgaris de furt. cap. vulgaris de pœnitent. distinctione* 1. §. *gallinarum, de rerum diuisione*, & ibi glossa *verbo, qui lucrandi animo*, vbi, quod in pennis, vel ouis gallinæ committitur furtum, quam assequuntur omnes vt ea Tiraquel. testatur Clarus, §. *furtum versiculo, pariter etiam*, glossa etiam *fin. in proœm. decret.* §. *si quis quinque solidos de pac. tenend. in vsib. feud.* estque receptissimum furti actionem dari pro re minima, vt interpretatur Theophylactus *in dict.* § *gallinarum*, & omnes Doctores, ibi post glossam, cui est similis *in l. si oleum, ff. de dolo notant.* Henric. *in cap. & si quæstiones de Simonia Corset. in tractatu de excellent. reg. quæstione* 4. & Hippolyt. *in l. furem*, *num.* 8. *cum sequentes, ff. ad l. Cornel. de Sicar.* quia non res, sed affectus furandi est considerandus, vt *in dict. cap. vltimo* 14. *questione vltima*, estque frequentissimo omnium calculo recepta hæc opinio secundum Couar. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 3. *num.* 12. & Clarus qui eum ad hoc refert, *vbi suprà*: sic et Plato 12. *de legib.* qui rem paruam sustulit, & si minori vi quam, qui rem magnam, æqua tamen cupiditate furatus est, nec lex furti paruitate, alterum minus, quam alterum puniendum censet, sed eo forsitan interesse putat, quod alter sit insanabilis, sanabilis alter. ¶ In hoc autem differt 11
furtum à dolo, quod furtum, vt prædicebamus, committitur etiam in re minima, actio vero de dolo non conceditur pro minori summa quam duorum aureorum, *l. si oleum*, §. *vltim. cum l. sequenti, ff de dolo*, cuius sententiæ ratio est, quia dolus considerari vix potest pro tam parua summa, atque ita eam quantitatem taxauit lex, quæ super ea fundamentum facit, id, quod non euenit in furto, quod ob iniustitiam furis in re minima committitur, ita declarat Gerard. de Petra Sanct. *singul.* 19. Curt. Iun. *in authent. præterea*, *num.* 8. *Cod. vnde vir. & vxor.* relati, & sequuti per Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *centuria* 1. *casu* 72. *num.* 12. & 13.

Hæc tamen ratio differentiæ insufficiens videtur; siquidem dolus potest considerari circa paruam, & magnam summam iuxta animum, & conditionem vniuscuiusque. Denique, quia in dolo etiam datur iniustitia, sicut in furto, vt patet. Tandem, quia fraus, seu dolus non in quantitate, sed in qualitate versatur, *l. dolus*, 10. *Cod. de rescind. venditione. Dolus emptoris*, inquit lex illa, qualitate facti, non quantitate pretij æstimatur, per quem text. hoc probat Petr. Gregor. *lib.* 37. *syntagm. iur. vniuers. c.* 1. *num.* 6.

Similiter non placet altera ratio differentiæ assignata à præcitata glossa *in dict.* §. *gallinarum*, nempe, quod furtum fiat plerumque, & ideo frequentius puniendum est, nec cæteræ à Doctor. assignatæ.

Quare aduersus communes traditiones cum 13
insigni Didacus *vbi suprà*, verius esse existimo actionem furti non etiam dari pro re minima, sicut nec actio doli: ius enim ars est boni, & æqui *l.* 1. *ff. de iustit. & iur.* & tamen nulla æquitas dictat actionem hanc furti, quæ insaniam irrogat dari

dari pro vno quadrante æreo, nec pro vno ouo, nec pro re alia minima: nulla enim iusta ratio differentiæ est in hoc inter actionem furti, & actionem doli; siquidem in furto adest dolus propter malum animum, & simulatum, nam affectus furandi fraudulentus est, & simulatus, vt inquit Petrus Gregor. *vbi suprà, num. 7. in principio*, ac proinde, quia clam rei alienæ interpretatio fit, furtum rectè à furuo, id est nigro, obscuro, dictum dicitur, *l. 1. § 1. ff. de obligat. quæ ex delict. nasc.* Varro *lib. 1. 1. de ratio. vocabul.* & Gellius, *lib. 11. cap. 18.* sed melius quidam putant (vt inquit Petrus Gregor. *vbi suprà, num. 8.*) à ferendo dictos fures vbi *in numeris seq.* plures species furti refert, nec non, & Magister Aragon, in 2. 2. Diui Thomæ *de iustit. & iur quæst. 66. de furt. & rapin. art. 5. versic. quam etiam pag. 416. col. 1.* vbi, quod dicitur fur, à ferendo, seu auferendo.

14 Præterea ablatio rei minimæ attento paruo nocumento, vel furtum non est, vel saltem mortale crimen non inducit, sed tantum veniale ob animum nocentis: non enim præsumitur paruam illam rem auferri contra voluntatem domini propter paruum nocumentum, atque ob id, etiamsi præsumeretur contraria domini voluntas, esset veniale crimen non mortale secundum D. Thom. 1. 2. *quæst. 59. art. 4.* & ibi Caiet. Ioan. Mat. *in 4 sentent dist. 15. quæst. 26.* cum Syluest. *in summ. verbo, furtum, quæst. 2.* Ioan. à Medin. *de contract. quæst. 4. in fin.* refert, & sequitur Couar. *vbi suprà*: nihilominus præd. communis sententia, de qua *suprà, n. 10.* seruatur in practica, licèt soleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari, secundum Iul. Clar. *vbi suprà, § furtum, vers. pariter in fin.*

15 Hinc est, vt si plures paulatim rem minimam ab eodem horto, vel vinea abstulerint, etiamsi ex omnium furto magnum, aut saltem notabile damnum domino horti, vel vineæ illatum fuerit, eorum quilibet veniale tantum crimen commisisse dicetur, si ipse modicum illud damnum intulit, ignarus damni ab aliis illati, tametsi teneatur ad illius damni quantumcumque minimi restitutionem, secus si quilibet damnum intulisset certus de damno per alios illato, ex eo quod plures fuissent simul vineam ingressi, quia tunc mortale crimen quilibet commisisset, licet non teneatur ad totius damni restitutionem, nempe ab illis illati, nisi fuisset causa totius damni consilio, auxilio similiterve, vt ex præd. auctoribus deducit, & sequitur Didacus *vbi suprà*, Cordub. *in summ. quæst. 70.* Nauar. *in Manual cap. 17. num. 130. & 140.* Soto *lib. 5. de iustitia & iur quæst. 3. artic 3. ad 3.* Lupus *in suo instruct. conscient. 1. part. cap. 93.* Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 3. num 47.* quos refert, & sequitur Emanuel Rodriguez *in sua summ. 1. tom. cap. 147. num 7.* & melius Salon *de iustit. & iur. in 2 2. D. Thom. quæst. 66. artic. 6. controuers. 3. versic. sed quæres col. 1333. cum seqq.* qui est omnino videndus, quoniam perfectius tractat hunc articulum.

16 Si tamen quis ex vinea aliena duos tantum, aut decem racemos surripuerit, ita vt non sit, nisi veniale; & alij pariter sex, & sic multi totam vendimiauerint vineam, nec tamen sint criminis consortes, quia non simul prædam fecerunt, tunc quia damnum totum simul magnæ æstimationis est, potest fieri sententia excommunicationis, vt restitutio fiat, & tamen nullus peccauit mortaliter: quamuis enim rarissimè hic casus contingere possit, damnum tam ingens sit vt censuram iustificet; si tamen accideret dicendum est, quod quamuis accipere non sit mortale crimen, nihilominus, quia pro toto damno excommunicatio fuit iusta, & quicumque tenetur sub peccato mortali id quod abstulit restituere, nisi iam parum sit, vt pro nihilo reputetur, ita docet Dominic. à Soto *in 4. distinctione 22. quæst. 1. artic. 2. in versiculo*, arguitur autem, & sumitur hæc conclusio, ex Maiore *in 4. distinctione 15. quæst. 25. & 26.* & Medin. *C. de restitut. quæst. 8. & 20.* quos refert, & sequitur Couar. *lib. 1. variar. resolut. c. 3. num. 2. versic.* qui ex hoc infert idem Soto *lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 7. artic. 3.* & hæc sententia est communiter recepta secundum P. Suarez *de censur. disp. 10. de excommunicatione ab homine, sectione 2. an lata ad fin. soluendi debitum ad fin. semper liget dubio 1. per totam*, vbi late agit pro & contra eamque probat, & explicat aliquos modos quibus verificari potest, & respondet contrariis fundamentis. Eandem sententiam sequitur, & probat P. Tolet. *in sua summ. lib. 1. cap. 8. in versiculo aduertendum tamen est.* § Quid de eo, qui frequenter parua vnius furatur? Agit Salon *vbi suprà, columna 1332. in versic. committens furta*, vbi cum Soto, Nauar. Medin. & omnibus recentioribus resoluit, quod committens furta in materia parua, sine animo inferendi maius damnum, in omnibus illis furtis in quibus non attingit quantitatem magnam, tantum peccat venialiter, nec tenetur illa sub mortali restituere: si vero furta quantitatis paruæ ita multiplicentur, vt attingant quantitatem, quæ sit magna, aut in se ipsa, aut in damno alteri illato, vel in bono sibi acquisito, illud vltimum furtum quo ad talem quantitatem prouenitur, est mortale, & Emanuel Rodriguez *vbi suprà, num. 8.* addens, quod tenetur ad restitutionem.

Relinquitur ergo arbitrio boni viri, quod sit notabile nocumentum, vt furtum dici possit verè, & mortale crimen secundum Syluest. & Medin. *vbi suprà*, quos etiam refert, & sequitur Didac. Couar. *vbi suprà*.

Fit igitur ex supradictis, vt pro minima re ob cuius subtractionem peccatum veniale tamen admittitur, minimè iure dari actionem furti, quæ infamiam irrogat secundum Couarru. *vbi suprà*, quem refert, & meritò probat Auendaño *in 1. part. circa prætor. cap. 4. num. 19. versiculo, verum hoc casu*, vbi quod non damnaret huiusmodi fures pœna ordinaria, sed, alia extraordinaria criminali. 17

Qua opinione vt veriori recepta non obstat *dict. §. gallinarum*, quia ibidem non verè dicitur committi furtum in vnius gallinæ nocumentum, sed fictè, & quasi per quandam interpretationem, vt Zasius censuit, eius tamen responsioni refragatur Theophylactus dicens pro vnius gallinæ furto, dari actionem furti. Quamobrem aliter, & melius respondet Didacus nempe, non esse vnam gallinam minimam rem, nec minimum damnum ea eius furto inferri, quod bonus, ac discretus vir ex accidentibus qualitatibus iudicabit. 18

Similiter, quod ex D. Hieronymo Gratian. refert *in dict. cap. vltim.* referendum est ad nocendi voluntatem, quæ si limitata sit ad minimi nocumenti terminos nequaquam erit mortale crimen quod si nocendi animus nullam limitationem habeat, aut etiam ad notabile nocumentum progrediatur, mortalem culpam habebit, atque ita Hieronymi auctoritas intelligenda 19

est in hunc sanè sensum, vt accipiens à domino inuito rem minimam animo nocendi in maioribus absque limite illius modici documenti, mortaliter peccet ex D Th. & Caiet. 2.2.q.66. *art.6.* quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

10 Ex præd. definitione, seu potius descriptione furti, deducitur, quod qui re aliena deposita, vel commodata vltra modum tempus, vel locum, à domino constitutum vtitur furtum facit §. *furtum*, §. *placuit de obligat. quæ ex delict. nasc.* qui *iumenta de furtis, l. 3. in princip. tit. 14. part. 7.* & qui re commodata ad vsum non destinata vtitur, *l. qui fundum, ff. de condit. furt. l. si vt certo, § planè,* vbi gloss. *ff. commodat.* de quo agit latius Nauar. *in Man. cap. 17. num. 183.* qui est videndus, & est bona l. regia 3 in versic. *otro si dezimos*, *tit. 3. 5. part.* cuius verba hæc sunt: *otro si dezimos, que recibiendo vn hombre de otro alguna cosa prestada, fasta tiempo cierto, que no fuesse de aquellas, que se suelen contar, nin pesar, nin medir, si pusiesse dia, ò hora cierta ha que la tornasse à su Señor, si de aquel dia, a de aquella hora en adelante vsasse de aquella cosa teniendole contra voluntad de su señor, è se perdiesse, o se muriesse tenudo seria de la pechar, esso mesmo seria, si aquel que recibiesse la cosa prestada se obligasse en tomandola, que si se perdiesse, ò se muriesse, ò se empeorasse por alguna destas cosas que diximos, que fuesse el peligro del,* idem probat l. fin. *in fin. eodem tit. 2. part. 5.* ibi, *è demas si la cosa se perdiesse, ò se muriesse, ò se menoscabasse, despues que el pleyto fuesse començado por demanda, ò respuesta, seria el peligro de aquellos que la recibiessen prestada, & l. 8. tit. 8 per totam,* & præcipuè, ibi: *el segundo es,* &c. & in re certa promissa, idem probat *l. 18. tit. 11. part. 5.*

Hinc est, quod fur raptor, & violentus rei possessor, & generaliter iniquus rei occupator teneatur ad restitutionem postquam res ablata absque eius culpa perierit, secundum D. Thom. *secunda secundæ, quæst. 62. artic. 2.* Syluestr. *verbo, furtum*, §. 16. gloss. & communiter Doctor. *in regul. peccatum de regul. iur. in 6.* & ibi Couar. *2 part. relect. §. 6. num. 1. de regul. iur. in 6.* vbi eam latè probat, & tenet tam in foro exteriori quàm in animæ iudicio, & Petrus Nauarra, *lib. 4. de restit. cap. 1. n. 10. cum seqq. pag. 410.*

Dubium tamen versatur, an idem sit dicendum quoties certum est dominum rei furto ablatæ eam ante interitum non fuisse alienaturum, & eodem modo apud ipsum rem illam perituram, sicut & apud furem periit, necne? Et quidem in foro exteriori communis sententia habet idem esse seruandum, tametsi Martinus glossator antiquus, & quidam alij contrarium teneant, vt constat ex latè adductis per Couarr. *vbi suprà, dict. num. 1. in versic sed huius quæst. controuers.* qui licet obiter opinionem Martini, & sequacium contra communem admittit, & ex Gregorius Lopez, *in dict. l. fin. gloss. fin. tit. 2. part. 5.* loquentem, quoties res commodata erat peritura eodem modo penes commodantem, profitentur tam ipsi priorem esse communem sententiam plures eam tenentes allegantes: quæ quidem communis sententia probari videtur in generalitate præd. ll. regiorum & in praxi difficile esset cōtra eam obtinere.

In foro tamen animæ non tenebitur, qui obligatus est ex contractu ad restituendum rem si naturaliter interest, & eodem modo esset peritura apud creditorem commodantem, vel deponentem, nisi ad id quod commodantis ob moram interfuit, vt tenet Angel. *in summa verbo, commodatum, §. 14.* Nauar. *in Manual. latin. c. 17. num. 183.* Ludouic. Lopez, *in dict. l. fin. gloss. fin. ad fin.* ibi in foro tamen conscientiæ &c. vbi in idem citat Petrus de Ancharan. *in dict. regul. peccatum fol. 3. column. 2. versic.* in quæstione autem supradicto, & hanc latè probat dicens, non tantum æquiorem esse, sed & veriorem, & iustiorem aduersus Ioann. à Medin. *de restitution. quæst. 6.* eandem sententiam cum Couarr. contra Palud. latè probat Nauarr. *vbi suprà, num. 15. cum seqq.* præcipuè *num. 16. & 17.* & ita est tenendum, præterquam si dominus rei ad illud vsque tempus rem seruaturus non erat, sed vel consumpturus, vel donaturus, aut venditurus, vel ex ea sibi vsque ad eum terminum seruatam aliquam vtilitatem capturus, quia tunc tenetur fur restituere, quia in tali casu reuera intulit damnum, vt patet, alias secus, vt in terminis sic tenet Nauar. *vbi suprà, dict. num. 16. & 17.* & præsupponunt Couarr. & Gregor. Lopez, *vbi suprà.* idem si pignore vtatur, creditor furti enim tenetur, *l. si pignore 50. § 1. ff. de furt. l. 3. tit. 14. part. 7.* & quod creditor vti non possit pignore 11
sine consensu domini decidit etiam l. 10. statim post principium tit. 13. *p. 5.* vbi additur *que si alguno contra esto fiziere e la cosa empeñada se perdiesse empeorasse vsando della contra voluntad del señor della, o si de otra manera le veniesse este daño por culpa, ò por negatiua de aquel que la tiene en peños, que es tenudo de la pechar.*

Si fullo, vel sarcinator, qui sarcienda, vel po- 12
lienda vestimenta accepit illis vtatur, *l. fullo, vel sarcinator 84. de furt.* ¶ Si socius in re communi 13
parte socij malo animo vtatur, *l. si socius 46. eodem tit.* nisi res sit indiuidua, quia tunc in meliorem partem interpretandum, vt sua re vti videatur, *l. merito, ff. pro soc.* furtum quoque facit, qui rem pignoratam ante tempus solutionis vendit, *l. si is qui 75. ff. de furt.*

Ex superioribus scriptum reliquit Gellius, *lib. 7. noct. Attic. cap. 15.* & confirmat Valer. Maximus, *lib. 8. cap. 2. in fin.* refert, & sequitur Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centur. 3. casu 298. num 1.* Brutum solitum dicere furti damnatum esse, qui 14
iumentum alio rsum duxerit, quam quo vtendum acceperat, item qui longius produxerit, quam quem in locum petierat pro quo vltra *d. l. qui iumenta*, allego bonum text. *in dict. §. furtum in fin. instit. de obligat. quæ ex delict. nascunt.* ibi, aut si quis æquum gestandi causa commodatum sibi, longius aliquo duxerit, quod veteres scripserunt de eo, qui in aciem equum produxisset, & ibi gloss. *verbo, gestandi causa*, cum sua additione inquit, id est ducendi, nota contra illos, qui accipiunt in commodatum equum vsque ad villam, & postea ducunt eum Bononiam. ¶ Et in 15
verbo, produxisset, inquit idem est, si alij commodauit, species enim furti est de alieno largiri, vt *in l. si pignor. §. 1. ff. de furt.* vnde peccat commodatarius, qui rem sibi commodatam cum notabili damno domini alteri commodat, *l. qui vas. §. si ergo, ff. de furt.* Nauar. *in Manual cap. 17. num. 184. in principio*, & probat latissime cum communi plures citans, quod prædiximus, Farinacius *de furtis, quæst. 169. num. 5. & 6. part. 1. fol. mihi 42. cum sequenti.* Verum, quod de com- 16
modatario, re commodata ad vsum non destinatum vtente, vel alioquin concesso vt ante prædiximus intelligendum profectò est, cum is commodatarius certo scit, se aduersus commodantis animum, & voluntatem re illa vti, nempe inuito domino, si eumque intellexisset non permissurum; cæterum si permissurum credas extra crimen videtur,

detur, quia furtum, sine affectione furandi non committitur, ita decidit text. *in d. §. placuit instit. de furt. l. qui rem, ff. de furt. & in l. inter omnes, § recte, ff de furt. l. 3. tit. 14. part. 7. in princip.* ibi: *cavallo, o alguna cosa mueble tomando un home a otro emprestado para ir con el a lugar cierto, fasta tiempo señalado, si de alli adelante lo lleva, y lo usa, faze furto: fuera ende si lo faze cuydando, que no pesaria al señor dello*: Menoch. *ubi supra*, quod de probabili credulitate intelligit Nauar. *ubi suprà, num. 183.* ibi, *non est tamen fur, nec peccat*, &c. imo gloss. *in dict. §. placuit, verbo, permissurum, statim in princip.* idem probat, etiam si stultè id crederat, quia non tenetur furti eum non sit furtum, absque affectu furandi, sed bene tenebitur actione ex eo contractu, vel simili: sed secus esse dicitur, si stultè opinetur te permissurum rem tuam accipere.

27 Dubitari tamen contingit, quando credulitas hæc dici possit probabilis, vel non ut excusetur vel condemnetur commodatarius, & in hoc Angel. *in d. l. inter omnes, §. rectè*, ducet, hoc esse in iudicis arbitrio August. Arimin. ad eundem Angel. *in tractatu de malef. in verbo, & vestem caelestem, in additione, adde, quod licet vera sit*, quod sequutus est Hippolyt. *in l. quæstionis modum, n. 54. ff. de quæstionibus*, & cum his idem probat, & sequitur Menoch. *ubi suprà, num. 5.* dicens, quod prudens iudex diligenter animaduertat, quæ sit personarum qualitas, an supra sint consanguinei, vel magna amicitia coniuncti, ita ut verisimile sit hunc commodatarium iustè credere potuisse commodantem concessurum: considerabit etiam, an is commodans sit homo liberalis, & consuetus ita commodare rei, etiam qualitatem an magna, vel parua, an ad eum usum apta sit, vel non, ut admonere visus est Bart. *in dict. §. rectè, num. 2. in fin.* sed cum hoc quidem *supra*, resoluerimus in eo, qui rem alienam credens dominum permissurum surripuerit, quæ differentia quæso erit inter hos duos casus? Sed eam profectò sensit Bart. *in d. § rectè, n. 2.* nempe, quod quando ab initio res est commodata præsumptio sit pro ipso commodatario, ut facilius credere potuerit dominum consensurum, seu permissurum (& in hunc sensum meo iudicio saluari potest gl. præd. idem probans in commodatario stultè credente dominum permissurum) sed quando ab initio res subtracta fuit, præsumptio est contra subtrahentem, quod dominus non consensisset, quia nemo suum iactare velle præsumitur. ita Bart. *ubi suprà*, cum quo transeunt relati DD. præsertim Mari. *cons. 26. n. 2.* & latè Neuiz. *lib. 5.* Sylu. *nupt. n. 52 a.* Menoch. *ubi supra, n. 5.* & in hac specie non sufficit stulta opinio credentis te permissurum rem tuam accipere, ut existimat gl. præd. *in d. §. placuit, verbo, permissurum in fin. ex l. qui vas §. vetare, ff. de furt.* & ita hanc differentiam constituit inter præd. duos casus, quam non probat Ioan. Faber. *in d. § furtum, n 1.* existimans quod etiam in furto stulta opinio credentis dominum permissurum eum excuset ab actione furti non vero quoad alias actiones ex *gl. penult. in fin in d. § recta*, & inquit Fab. quod hæc est veritas ad quem se remittit Ang. *in d § furtum.* Vnde differentia præd. Bart. & sequacium inter præd. duos casus est verior & tenenda.

28 Similiter conductor equi pro certis diebus si ultra illos pro aliis eum teneat facit furtum eo utendo pro tempore ampliori iuxta gl. *in d item quæritur, §. quo impleto, ff. locati*, & ibi Bartol. limitant nisi credat dominum permissurum per supradicta, vel nisi alias equus ille solitus esset conduci ad vecturam, imo Bald. ibi post Iacob. Butr. vult, quod in dubio præsumatur habere voluntate domini propter pactum præcedens, quod bene notandum secundum Gregor. Lop. *in l. 20 gl. 1. statim post princ.* qui præd. sequitur tit. 8. *p. 5.* & utilissimum, & quotidie visitatum, sequitur alios allegans Farinac. *de furt. dict. q. 169. n. 7.*

Nihilominus tamen, qui conductum equum mulum, vel mulam, aut iumentum longius quam sit conuentum perduxerit tenetur ad damnum datum, seu contingens illo longiori tempore, vel itinere, siue cum culpa siue absque ea ut *in l. 8. in vers fuera ende, iuncta ver. ol 2. l. 1. tit. 17 lib. 5 for.* & in re commodata idem probat *l. 3. vers. ó si se perdiesse, tit. 2. p. 5.* ¶ Illud tandem observatione dignissimum censeo, actionem furti minimè locum habere, si commodatarius, aut creditor, aut depositarius utatur re commodata pignore, vel deposita eo usu propriè ad quem res ipsa designatur, & ad quem dominus ipse rebus uti solebat, quod potissimum deducitur à præsumpta voluntate domini, ut probauit Ioan. Fab *in l. 1. C de pign act.* quem refert & sequitur Greg. Lop. *in d. l. 20. tit. 13. p 5. in gl. no uso en princ.* ¶ Hoc tamen ita intelligendum est, ut si creditor utatur re pignori data eo quidem usu, quo uti solebat dominus, nec res ipsa effecta fuerit deterior ex eo usu, minimè teneatur ea ratione creditor furti, nec alia actione: at si ex hoc usu facta sit res deterior, sitque ipsi rei conueniens, nempe cum ipsa ad illum ex propria natura destinata fuerit, vel communi, ac frequentiori ipsius domini consuetudine, tunc creditor, aut depositarius tenebitur, ad illud detrimentum, actione quidem ex contractu non ex delicto, præsumitur enim ex his causis, attenta Fabri opinione dominum permissurum, idque non fuisse factum eo inuito, ut sensit gl *in l. si ut certo, §. sed interdum vers. quinimo ff. commod & d. l. 20. in princ.* verum si ex usu ipsius rei, & attentis aliis circumstantiis colligamus creditorem, commodatarium, aut depositarium usum fuisse re deposita commodata, vel pignore ignoto domino, scilicet, non permissuro, locus erit actioni furti iuxta decisiones Iurisconsultorum, quas paulo ante adduximus, ita egregius Didac. mirabilia semper in suis resolutionibus, *in d. lib. 3. var. resol. c. 13. n 8. vers nam ut Fabri.* qui tamen adhoc censet in hac specie, iudicem omnino debere iudicium, & eius seueritatem, ac rigorem temperare, ita quidem, ut absque læsione, & damno ipsius domini pœnam huius criminis benignitate, quadam molliat, mitemque efficiat: eum, & si furtum hic commissum esse constet, id tamen non omnino inhonestum est, nec connumerari debet inter furta, quæ ll. & reip. institutis praua, & perniciosa censentur, ideo molli quadam pœna furtum hoc puniendum est, quod sensit Corn. *cons. 274 lib. 4. n. 6. vers. & potissimè*, & sequitur alios allegans Farin. *ubi sup n. 11.* sicque vel ipsa iudicis sententia, ex hac causa damnatus erit ab infamia liberandus, aut saltem, & si hoc à iudice omissum fuerit, eius sententia erit in eum modum accipienda, ut minimè iudicetur infamis, qui per eam furti hac ratione condemnatus fuerit. Eodemque pacto inquit Didac. iudicis recti arbitrio relinquendum erit, sit ne locus hac in specie septuplum pœnæ, qui in his regnis plerumque indicitur furibus, etenim inspectis circumstantiis personarum, rerum, loci, & temporis à septuplo iudex abstinebit, & cum hodie ab usu hæc pœna verberum, necnon, & verecundiæ publicæ, ac triremium, quæ in locum septupli per ll. huius regni successit, abstinebit, & ita nos in praxi obseruauimus præd. declarationem Didac. ad doctrinam Fabri, iuxta eam proferendo sententiam in casu occurrenti, quo creditor usus fuit pignore, nempe annulo aureo ad usum destinatum, & consuetum absque ullo præiu-

29
30
31
32

33 dicto creditoris. § Furtorum autem duo sunt genera manifestum, & non manifestum *l. furt. ff. de furt. §. furtor. instit. de oblig. quæ ex delict. nasc.*
34 Manifestum furtum est, quando fur deprehenditur cum ipso furto dum furatur, vel cum refurata, antequam quo destinauerat detulerit, etiam si visus postea furtum abiecerit *l. 3. 4. 5. 6. & 7. ff. de furt. l. si quis quid perferenda 35. in ord. ff. eodem d. §. furtorum.* refert plures Farin. *de furt. q. 166. n. 20. cum seqq fol. mihi 9.* & manifestum illud dicitur quod nulla alia probatione indiget, teste *in c. de manifest & c. manifest. 2. q. 1.* quod habet rei euidentiam, *cap. cum olim 14. de verb. sign.*
35 Furtum non manifestum dicitur, quod manifestum non est, sed clam fit *l. nec manifestum 8. & vulg. 11. & l. si qui opem 34. l. si quis ex domo 54. ff. de furt. l. falsus 19. C. eodem, §. nec manifestum inst. de oblig. quæ ex delict. nasc.* ad quod conuincendum opus est aliqua probation. Farin. *vbi suprà, n. 13.* vbi *n. 24.* quod qui furto consilium, vel opem fert non dicitur fur manifestus.
36 Quod si quis non fuerit cum furto deprehensus, sed fuerit visus furari ad furti speciem manifesti pertinebit, ita tenet gloss. *in l. fur manifestus verbo deprehensus. ff. de furt.* quæ in hoc communiter approbatur, vt inquit Alber. *ibidem in fin.* teste Iul. Clar. § *furtum vers. furtorum ad fin.* vel si contra eum acclametur, vel curratur, aut quid simile, vt cum aliis probat Farinac. *vbi suprà, d. q. 166. num. 20.*
37 Raptor quoque manifestus fur existimandus est *l. Pupen. l. si vendidero 81. §. cum raptor; ff. de furt.* species namque furti, sed grauioris pœnæ vi bonorum raptorum est *§. 1. inst. vi bon. rapt. l. 1. ff. eodem*, nam & de vi public. iudic. agi potest *l. 1. §. 1. ff. vi bon. rapt.* pro rebus tamen
38 mobilibus & mouentibus *l. 1. Cod. eodem.* § Et vi rapiens fure improbior est, furtum tamen propriè non faciens *l. si cum except. 14. §. qui vim ff. de eo quod met. caus. l. vi met. ff. de vi & vi*
39 *armat.* § In furto namque res, quæ propriè cadunt mobiles sunt, non autem immobiles *l. verum est in 1. ff. de furt.* & quod raptor manifestus fur existimandus sit probat cum quibusdam contra alios Farinac. *vbi suprà, num. 34. iuncto, n. 31.* vbi *num. 36.* quæ differentia sit inter furem & raptorem vbi *num. 32.* cum aliis pluribus auctoribus probat quod raptores sunt aliis furibus improbiores, & *num. 33.* quod statutum imponens pœnam pro furto habet locum etiam in rapina, quæ est maius crimen, quam furtum. § Hodie autem præd. differentia inter furtum manifestum, & non manifestum recessit ab aula, quia pœna pecuniaria dupli, & quadrupli mutata est in corporalem, vt cum Minserio probat Farinac. *vbi suprà, n. 25.* in his autem regnis Hispaniæ, aliter fures puniuntur, vt *suprà* diximus *n. 23.* & dicemus infra aliis quæstionibus.
40 Similiter ad furtorum species pertinebant quodammodo olim actionum variæ formulæ, vt actio furti concepti, & oblati, & non exhibiti & prohibiti *§. furtorum, & §. conceptum cum sequenti institut. de obligat. quæ ex delict. nasc.* quas omnes reduxit Iustinianus ad furtum non manifestum, quia conceptum & oblatum species actionum potius sunt furto cohærentes, quam genera furtorum, vt in dictis iuribus, quare merito præd. actiones (vt ait Iustinianus) in desuetudinem abierunt.
41 Cum enim requisitio rei furtiuæ hodie secundum veterem obseruationem non fiat, merito ex consequentia etiam præfatæ actiones ab vsu communi recesserunt, cum manifestum sit, quod omnes, qui scienter rem furtiuam susceperint, & celauerint, furti nec manifesti obnoxij sint, vt in *d. §. conceptum ad fin.*

Ex quo text. manifestè probatur, non licere domino rei, qui dicit illam furto subtractam fuisse accedere ad domus aliorum, & talem rem sibi furatam perquirere, & probat Farinac. *de furtis, quæst. 165. num. 31.* 41

Sed an auctoritate iudicis id liceat dubium est, in quo communiter tenetur, quod non sit concedenda perquisitio inquit Abbas *in cap. qui cum fure, num. 6 de furt.* quem refert pract. Conrad. *folio 166. post num. 14.* & Iulius Clarus *§. furtum sub versiculo, quæro nunquid.* Sed contrarium est tenendum, nempe, vt cum auctoritate iudicis id liceat secundum Bart. *in l. fin. col. 1. ff. de quæstionibus*, sequitur Marant. *de ordin. iudic. 6 part. tit. de inquisitione, num. 204.* & Auiles *cap. 6. prætor. in gloss. visita num. 2.* adeo, vt quamuis, qui ita ingreditur, si id quod quærit non inueniat, minimè iniuriarum actione teneatur, vt iudicatum fuisse refert per plura, quæ extat Boër. *decis. 174. in fin.* quem refert & sequitur Petrus Gregorius *in part. syntagm. iur. lib. 36. c. 1. num. 20.* estque communis opinio, vt dicit Augustin. Arimin. in addit. ad Angel. *de malefic. in verb. & vestem cælestem, num. 54.* & pract. Conrad. *vbi suprà*, & ita seruatur de stylo, vt attestatur Boër. *vbi suprà, num. 20.* & secundum hanc opinionem iudicatum fuisse refert Papo. *lib. 23. tit. 6. arresto 3.* quos citat Clarus *vbi suprà*; vbi etiam, quod practica, hoc videtur approbasse, & quod in illo ducatu iudices non concedunt licentiam perquirendi ipsismet dominis, ne sequantur scandala, sed mittunt ipsi executores suos, siue consules viciniæ, qui perquirant, præsentibus etiam quandoquidem ipsis dominis, & tandem citat Alciat. *consil. 462. in dubio*, dicentem, quod ita videmus quotidie fieri per iudices, & quod minimè mutanda sunt, &c. Quæ practica mihi multum placet, & amplectenda est, quinimo censeo iudices ipsos non debere esse nimium faciles in concedenda semper præd. perquisitione, sed cum iudicio pensatis pensandis, & qualitate personarum, quod nouissimè probauit Farin. *vbi suprà, in fine præd. quæstionis 165.* post hæc scripti. 43 44

Quæ omnes & in praxi receptæ sententiæ multum comprobant ex Pij rescripto, quo Vlpianus docet *in l. 1. §. hoc autem, & in l. Diuus, ff. de seru. fugit.* vt qui seruum fugitiuum vult requirere in prædiis alienis, possit adire præsidem litteras ei daturum, & si res ita exegerit, apparitorem quoque, vt ei permittatur ingredi, & perquirere & pœnam eundem prædem in eum constituere, qui inquiri non permiserit, sed ex Marci oratione (ait) facultatem datam ingrediendi in Cæsaris, Senatorum & paganorum prædia, volentibus fugitiuos inquirere, scrutarique cubilia, atque vestigia occultantium. Rursus idem Vlpianus Modesto consule, inquit, Senatusconsultum factum est, vt fugitiuos inquirere volentibus literæ ad magistratus dentur, mulcta etiam centum solidorum in magistratus statuta, si litteris acceptis inquirentes non adiuuent, sed & in eum, qui quæri apud se prohibuit eadem pœna statuta est: Marci quoque & Commodi Epistola declarat, & Præsides, & Magistratus, & milites stationarios dominos adiuuare debere in fugitiuis inquirendis, vt & inuentos reddant & hi apud quos delitescunt priuantur, si crimine contingantur. 45

§ Serui

46 ¶ Serui namque fugientes à dominis furti sui
facere videntur argument. *l. qui sit fugitiuus 17.
in ordinamento, ff. de aedil. edict.* in terminis Pe-
trus Gregorius *in 3. part. syntagmat. lib. 3. cap. 2.
num. 3.* vbi quod ob hoc delictum pede, olim,
iure C. manu truncabatur est *l. si fugitiui, Cod. de
seru. fugit.* & quod seruus fugitiuus sui furtum
faciat probat *l. 1. Cod. de seru. fugit. l. 23. in prin-*
47 *cipio, tit. 18. part. 7.* ¶ Ac proinde ab Ecclesia ex-
trahuntur, vel dominis iudicari debent *leg. si*
48 *seruus 3. C. de his qui ad Eccles. confug.* ¶ Specia-
le enim est in seruis fugitiuis, vt sequi possint,
secus in re furtiua, vt *in d. §. conceptum ad fin.*
vt in terminis tenet gloss. *in dict. l. 1. §. hoc autem,
verbo in prædia*, & tenent Doctores opinionem
illius glossæ secundum Sal. *in l. requir. n. 2. C. de
seru. fugit.* vbi limitat, quando essent indicia de
crimine; eandem communem appellat August. de
Arimin. in addit. ad Angel. *de malef. in verb.
etiam vestem cœlestem, num. 43.* vbi limitat gra-
tia publicæ vtilitatis, vel si essent indicia per quæ
oriretur suspicio, quod res furtiuæ essent in do-
mo illius, & hoc procedit prætterquam si fiat
cum lit. iudicis, iuxta supra d. communem reso-
49 lutionem, & praxim. ¶ Eodem modo, si esset
commissum vnum magnum furtum, & occulta-
tur auctor, potest iudex inquirere mittendo pro
vicinis, & inuestigando alia indicia pro inue-
niendo fure secundum Bart. *in l. fin. col. 1. ff. de
qq.* Marant. *de ordin. iud. 6. part. titul. de inquis.
num. 204. in versic. eodem modo*, & *in l. is potest,
num. 301. ff. de acquir. hered.* inquit legem præ-
sumere, quod damnum commissum in aliquo lo-
co censeatur illatum à vicinis, nisi aliud probe-
tur, vt tenent Bart. & alij quos allegat, & hoc li-
mitat, *num 303* cum Bald. procedere in vicino,
qui est malæ conditionis, & famæ, secus si esset
homo bonæ famæ, & vitæ, quia non præsumitur
damnum commisisse.

SVMMARIVM.

1 *Fur an præsumatur ille apud quem res fura-
ta reperitur, & rem vero domino resti-
tuere teneatur absque pretij solutione, &
numeris sequentibus præsertim, num. 12.
cum seqq.*

3 *Furti actione teneatur suscipientes a seruo furto
sublata scienter.*

4 *Furti actione tenentur receptantes scienter res
furtiuas, limitatur, num. 1. & fœneratores
recipientes pignore vel furto res subtractas.
& an hoc vltimo, casu præsumatur scientia
fœneratoris, num. 5. & 8.*

6 *Furti actione an teneatur, vincens in ludo scien-
ter pecuniam alienam.*

7 *Furti actione an teneantur fœneratores reci-
pientes scienter a famulis scholarium libros
Dominorum suorum sub pignore.*

9 *Ementi res furtiuas ad hoc vt puniatur, duo co-
pulatiuè requiruntur, vt hic.*

10 *Receptatores delinquentium, & latronum, ad
hoc, vt puniantur, requiritur scientia.*

15 *Torqueri an possit quis pro furto, eo solum, quod
penes se res furata reperitur.*

20 *Furtiua re reperta apud aliquem bonum virum,
& bonæ conuersationis, & famæ cessat omnis
suspicio. alias secus: & quid si ille solitus erat
emere. & vendere res mobiles, & illas palam
tenere, num. 21. cum seqq.*

24 *Vicini, quando commissum est furtum in aliqua
domo, an possint capi, & torqueri pro furto
inueniendo? & num. seqq.*

28 *Bona fama est thesaurus inæstimabilis, &
sicut lilium dans suauitatem odoris, & pur-
gat indicia ad torturam. Et sicut corpus
minimum illustrat sol ita etiam bona fama,
num. 29.*

30 *Furto commisso, si reperitur aliquis vicinus
qui habebat aetam domum vel locum in quo
delictum est commissum, & ibi assiduè con-
uersabatur, & vltra hoc erat pauper, nunc
vero reperitur diues, an ex hoc oriatur suf-
ficiens indicium ad torturam? & num se-
quentibus.*

33 *Indicium sufficiens ad torturam, an oriatur ex
conuersatione, & cohabitatione delicto com-
misso in domo vel in vicinis,' &c. Et quid
quando reperitur socius occisus in domo so-
cij, num. 35. & quid contra illum qui plu-
rimum locum illum frequentabat, num. 36.
Et quid quando reperitur mortuus ante do-
mum aliorum concurrente inimicitia, nume-
ro 37. Et quomodo hoc sit intelligendum,
num. 38. & 39.*

40 *Furtiua re reperta apud hominem malæ condi-
tionis, & famæ, non ex hoc poterit condemna-
ri pœna ordinaria furti, nisi alia coniectura
concurrant, & n. 41. Sed neque his concur-
rentibus locus erit pœna ordinaria, sed tor-
tura, vt in num. 42. cum seqq.*

43 *Probatio in criminalibus qualis esse debeat
quando agitur de pœna corporali imponen-
da, & num. seqq.*

45 *Furtum vt probetur requiritur plena probatio.*

46 *Pro crimine verè probato vera pœna imponitur,
pro præsumpto vero extraordinaria.*

47 *Furtum est difficilis probationis, ac proinde po-
test probari per coniecturas, & indicia. Et
quomodo hoc intelligatur, num. seqq.*

48 *Probatio per indicia, & coniecturas in delictis
difficilis probationis habetur pro euidenti, &
plena probatione.*

50 *Homicidium an probari possit ex indubitatis
indicijs, argumentis, & coniecturis, ab, que
alijs probationibus? & num. seqq.*

52 *Furti particeps præsumitur ille, apud quem res
furtiua reperta est, quando agitur de rei fur-
tiuæ restitutione, & num. seqq.*

53 *Iudæi fœnerantes super vestibus alienis tenen-
tur eas restituere proprio domino, nullo sibi
restituto pretio.*

56 *Possessor rei furto sublatæ sit. & bona fide ad
quid teneatur in vtroque foro?*

57 *Emptor, rei furtiuæ scienter aliquo pretio eo ani-
mo vt eam vero domino restituat petere po-
test prædictum pretium a domino.*

58 *Emptor rei furtiuæ scienter, si eam amisit, vel
esset extincta, ac mortua vel alteri vendita
ad quid teneatur?*

59 *Emptor rei furtiuæ bona fide, si deinde superue-
niat sententia rei alienæ, tenetur eam resti-
tuere nullo recepto pretio. Ampliatur, nu-
mero 60.*

61 *Emptor rei furtiuæ in nundinis tenetur eam re-
stituere vero domino nullo recepto pretio.*

63 *Emptor vel redimens rem alienam ab hostibus
vel latrunculis exteris, potest recuperare pre-
tium à vero ipsius domino.*

64 *Emptor rei alienæ bonæ conditionis, & famæ
euitat pœnam legis, & à quo possit recuperare
pretium.*

65 *Dominus*

65 *Dominus rei furatæ si restituat pretium eius emptori bonæ fidei, non potest id ab eo condicere, & repetere.*

66 *Emptor rei furtiuæ potest eam retinere donec sibi pretium soluatur stante statuto, consuetudine, vel priuilegio hoc permittente.*

67 *Emptor bonæ fidei rei emptæ à latrone, an possit tuta conscientia, cum primum intellexit rem illam esse furtiuam tam latroni reddere, & ab eo pretium recuperare.*

68 *Auxilium & consilium præstans in crimine furti & mandans illud fieri & receptans furem, aut res furatas, qua pœna puniatur? regula cum ampliationibus & limitationibus remissiuè.*

De eo apud quem res furata reperitur.

QVÆSTIO CLII.

1 QVÆRO modo opportunè satis, an ille apud quem res furto subtracta reperitur, præsumatur fur, & rem vero domino restituere teneatur, absque pretij solutione? Et quidem pars affirmatiua certa videtur ex text. *in l. incivilem 2. in ordin. & l. ciuile 5. in ordine, C. de furt.* litera illius talis est *inciuilem rem desideratis vt agnitas res furtiuas non prius reddatis, quam pretium fuerit solutum à dominis, curate igitur cautius negotiari ne non tantum in damna huiusmodi, sed etiam in criminis suspicionem incidatis:* Posterioris vero legis hæc sunt verba: *ciuile est, quod à te aduersarius tuus exigit, vt res, quas apud te fuisse fateris exhibeas venditorem, nam à transeunte & ignoto, te emisse dicere, non conuenit, volenti euitare alienam bono viro suspicionem.*

2 ¶ Et quoad redditionem rei, absque solutione pretij in ementibus scienter, à filiis, nepotibus, vxore, vel seruo idem probat *l. 4. in versiculo,*
3 *pero si el hijo, tit. 14. part. 7.* ¶ Quinimo ij, qui à seruo furtim ablata scienter susceperint, non tantum de susceptis, sed etiam pœnali furti actione conueniri possunt, inquit *l. eos 4. in ordine, Cod. de furt.* & licet illum textum non alleget, refert tamen plures auctores idem tenentes Mascard. *de probat. secundo tomo, conclusione 831. numero 18.* & quod puniantur eadem pœna est communis vt cum Bart. & aliis affirmat Peguer. *decis. crimin. 25.* qui eam probat *num. 4. & num. 6.* refert secundum eam doctrinam & Theoricam fuisse in regio illo consil. conclusum die 5. Maij anno 1583, contra quendam Paulum Strany delatum & inculpatum, quod scienter receptauerit in domibus suis partem rerum furto subtractarum, & quod fuit fustigatus per loca solita & condemnatus ad seruitium regiarum triremium ad quinquennium & addit *num. 5.* quod hoc locum non habet, quando quis rem recepisset ignarus, vel quod eam custodiret, saluamque faceret ei, qui amiserat humanitate vel misericordia ductus, vel alia probata atque iusta ratione, vt ibi probat.

4 Per quem text. inquit ibi Bald. quod tempore suo fuit suspensa quædam mulier, quæ scienter receptauerat res furtiuas, quod inquit etiam procedere in fœneratoribus scienter recipientibus pignori res furto subtractas per *l. seruum cuiusdam, ff. de cond. indeb.* & Bald. ibi, sequitur Paul. de Castr. necnon & Angel. *de malef. in verb. & cælestem, vers. quod si quis emerit,* vbi idem dicit de eo, qui scienter emit rem furtiuam à fure per *d. l. in ciuilem*, cum ibi notatis per gl. & DD. sequitur alios allegans Vall. *cons. 45. n. 2. & 3. lib. 1.* extendunt enim vltra supra d. text. illum omnes interpretes ibi, loquentem in eo, qui scienter pignore accepit res furtiuas ad emptorem, & præterea Alcia. *reg. 3. præsumpt. 29. vers. 4. declaratur,* necnon & Ruin. *cons. 82. colum. 1. lib. 4.* sequitur Menoch. *lib. 5. præsumpt. 29. n. 32.*

Dissentiunt tamen auctores vehementer circa intellectum *d. l. seruum*, in eo, nunquid fœnerator iste præsumatur sciuisse seruum illum pignori dedisse rem illam sine consensu domini Alc. namque loco præcitato sensit fœneratorem illum præsumi hoc scire, quia debuit perscrutari conditionem serui an pignoraret mandato domini, vel quomodo iuxta *l. qui cum alio contrahit, ff. de reg. iur.* Sed contrarium videntur probare Roman. *cons. 473. in fin.* Arim. in addit. ad Aug. *in tract. de malef. in verb. & vestem cælestem, num. 18.* Vall. *vbi supra, num. 16.* cum dixerunt receptantem furem scienter puniri pœna furti (de quo tamen latius *infra alia q.* agemus) addentes quod in dubio non præsumitur scienter receptasse, & in specie idem de re furtiua respondet Grammat. *cons. 37. n. 22. lib. 1.* sed has opiniones duobus modis conciliat Menoch. *vbi supra, n. 34. 1.* vt Alciat. loquatur de ea persona quæ verisimiliter apparet non pignorare rem alienam, vt est in seruo, qui vestes nobiles pignori dat, cæteri vero loquuntur de eo qui rerum dominus videri potest. Secundò, vt Alc. sent. procedat quoad solam ipsam rei restitutionem, alia vero quoad pœnam corporalem, vel aliam ordinariam furti, hæ duæ concordiæ probabiles quidem sunt. 5

Supertota confirmantur, ex altera doctrina 6
Bald. *in rubr. Cod. de condict. ob turp. causam*, docentis, quod vincens in ludo scienter pecuniam seruo, quæ erat sui domini, vel filiofamilias, quæ erat patris, vel institoris, quæ erat patroni committit furtum & tenetur furti, ac illam non lucratur Bald. sequitur Ias. *in d. l. seruum in fin.* & Alc. *de præsumpt. 2. reg. præsumpt. 14. n. 6.* & Roland. à Vall. *d. cons. 45. n. 4. vol. 1.*

Similiter *eandem l. seruum*, dicit ibi Bald. menti 7
tenendam pro famulis scholarium pignorantibus libros dominorum fœneratoribus scientibus, quem refert Roland. *supra num. 5.*

Sed pro intellectu d. l. eos in praxi, duo, vel 8
tria duxi obseruanda secundum quod Mars. *consil. 53. num. 24.* inquit nullam l. reperiri dicentem quod receptans res furatas scienter teneatur pœna furti, & quod *d. l. eos*, non loquitur generaliter in quolibet receptante rem furtiuam, sed solum in recipiente à seruo, vt latè ibi probat & sequitur Roland. *cons. 45. n. 6. & 7. lib. 1.* in hoc tamen contrarium latè probat Ant. Gom. *cap. 5. de furt. n. 16. 2.* quod *d. l. eos*, requirit quod adsit hæc qualitas in receptatore, quod scienter receptauerit, & quod ita articuletur & probetur & non sufficit vt instruit Felin. *in cap. quoad consultationem, col. penult. in fin.* cum aliis quos citat, de re iudicat. & cessante huiusmodi probatione, non potest habere locum dispositio *d. l. eos*, quod latè probat & confirmat Roland. à Vall. *vbi suprà, num. 11. cum seqq.*

Quinimo duo copulatiuè requiruntur ad hoc 9
vt emptor rerum furtiuarum puniatur pœna scilicet, quod scienter receptauerit, & demum quod res furatas celauerit, aliàs vnum sine altero non sufficit per textum expressum *in §. præterea*, ibi, *susceperit & celauerit instit. de obligat.*

quæ

quæ ex delict. nascuntur, quem ad hoc maximè commendat ibi Angel. quem sequitur Marsil. *consil. 30. post num. 20. versic. præterea non videtur*, idem tenet & probat Roland. à Vall. *vbi suprà, num 25. cum seqq.* & Mascard. *de probat. 2. tom. conclus. 831. num. 19.*

10 Hinc est, quod ad hoc vt puniantur receptatores delinquentium atque latronum, requiritur scientia, non vero puniuntur ignorantes delictum & in dubio præsumitur ignorantia in hoc & sic debet constare de dolo & malitia receptatorum, & alleganti dolum vel culpam in hoc incombit onus probandi, vt latè resoluimus plures allegando *cons. 36. n. 23. & 24. 26 & 27.* & Roland. à Vall. *vbi sup n. 16.* & de iure huius regni, ad hoc vt receptator incurrat pœnam receptatoris, requiritur quod iudex petat ab eo delinquentem receptatum & sibi negetur, & occultetur vt *in l. 3. & 4. tit. 16. & l. 6. tit. 22. hoc lib. 8. nou. collect. reg.* vt cum Auend. probauimus *vbi suprà, n. 25.*

11 Tertiò, quod dispositio *d. l. eos, C. de furt.* non habet locum quando quis scienter etiam receptauerit res furto subtractas non animo & intentione aliquid lucrandi, sed gratis vt tantum seruiat amico vt latè pluribus probat Roland. à Vall. *d. cons. 45. num. 28. cum seqq.*

Nihilominus tamen, pro exacta intelligentia & resolutione principalis nostræ q. obseruanda quidem sunt sequentia, ex quibus in praxi res vtilissima remanebit, & perspicua, & *d. l. in ciuilem cum dict. leg. ciu.* intellecta & materia explanata.

12 Primum cum res furtiua reperitur apud eum, quem non constat adhuc an sit vir probatæ vitæ & famæ, vel non agitur de iudicenda pœna furti, & in hac specie non erit ex hoc sufficiens præsumptio, sed sola quædam suspicio vt constat ex *d. l. in ciuilem* ibi: *sed etiam in criminis suspicionem incidatis*, & in *d. l. ciuile*, vbi *volent euitare alienam bono viro suspicionem*: quam suspicionem appellat simplicem hominis præsumptionem Ioan. Andr. in addit. ad Specul. *in tit. de præsumpt. §. species, num. 5. in verb. in prædictis concord.*

13 Sicque intelligendi sunt gl. Bart. Bald. & Paul. de Castr. *in d. l. in ciuilem*, & Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 29. num. 1.* dum dicunt quòd si res furtiua reperiatur apud aliquem, non præsumitur eum subtraxisse: loquuntur enim de præsumptione quod verum est, non vero de sola suspicione quæ quidem oritur in hoc caso contra eum penes quem res furtiua reperta est vt *in d. §* est tamen leuis coniectura secundum Bald. *in l. non hoc in fin. Cod. unde legitim.* quem sequuntur Decian. *cons. 93. n. 87. lib. 2.* & Menoch. *d. lib. 5. præsumpt. 19. sub num 2. ad fin.*

14 Et ideo hæc suspicio diluitur, si iste nominat à quo rem habuit, vel si iurat se illum non cognoscere ita Aug. Arim. in addit. ad Ang. *de malef. in verb. & vestem cælestem, num. 19.* & Boër. *q. 165. n. 4.* eosque referens sequitur Menoch. *vbi suprà, num. 3.* communis (quando ostendit auctorem) secundum Anton. Gom. *3. tom. c. 13. de tortur. reorum, num. 12.*

15 Vnde discutiendum est hic de veritate doctrinæ Bart. *in l. vlt. post n. 5. ff. de qq.* docentis furtum præsumi commissum ab illo penes quem res furata inuenta fuerit, adeo vt si non docuerit à quo rem habuerit, iustè ex illa inuentione potest subiecti tormento & consuluit Marsil. *consil. 52. misericordia Domini n. 33.* & *cons. 75. munda cor meum, n. 33.* sequitur Roland. à Vall. *cons. 45. n. 39. & seq. lib. 1.* Iulius Clar. alios allegans *in practic. crimin. § fin. quæst. 21. circa fin. versiculo, si res furata*, vbi testatur hanc esse communem Doctorum doctrinam ex Marsil. quem citat & hoc & alios referens Mascard. *de probat. volum. 2. conclus. 833. num. 1.*

Contrarium tamen sent. voluit gl. *in d. l. in ci* 16
uilem, verb. incidatis, C. de furt. dicens non ob hoc,
quod res furtiua reperta sit penes aliquem præ-
sumi furem & ibi Paol. de Castr. *in princ.* & Ful-
gos. *post n. 2. in vers.* mihi tamen videtur & prius
ibidem Bald. *n. 3. vers. 2. quæritur*, & *in l. vlt in fin.
ff. de hered instit.* & alij quos refert Mars. *vbi suprà,
n. 2. & 3.* vbi *n. 4. cum seq.* conciliat has opiniones
contrarias & bene in hunc modum: vt prima
procedat quando res furata reperta est penes ali-
quem qui solitus sit similia patrare, quique ma-
lus habeatur maleque apud omnes audiat. Poste-
rior verò sent. locum sibi vendicet, si persona pe-
nes quam res furtiua est reperta sit grauis & ho-
nesta & ex crimine furti nunquam alias suspecta:
tunc namque ex sola inuentione rei furatæ non
præsumitur fur, neque furtum, vt tradit Acurs.
in l ciuile in verb. fuisse, Cod de furt. & vtrumque
membrum huius concordiæ tenent plores aucto-
res quos ibi citat Mascard. eamque bene declarat
num. seqq. § Et inquit idem Masc. *concl. 1005. n. 12.* 17
vol. 2. cum communi plures citans quòd licet res
furtiua reperiatur in domo alicuius non tamen
præsumitur ille fur esse, nisi concurrant aliæ con-
iecturæ, vt puta, quia sit malæ conditionis, vitæ
& famæ & similia, tunc namque esset locus indi-
cio ad torturam, vt ibi per eum cum communi &
addit idem Masc. *concl. 831. n. 20.* § Quod eo ipso 18
quod aliquis habet penes se rem furtiuam, si con-
sueuit emere res furtiuas, præsumitur quod scien-
ter emerit, & sic quod fuerit particeps & ideo te-
nebitur furti, nisi aliter se purget secundum de-
clarationem gloss. *in d. l. in ciuilem, verbo, incida-
tis*, & ibi Bart. & Bald. & alij quamplures quos ci-
tat ibidem Mascard. vbi *n. 21.* § quod si iste emptor 19
non erat solitus emere tales res furtiuas debent
attendi aliæ coniecturæ, vt quia emptæ fuere paruo
pretio, & clam, & tunc præsumitur, contra eum
secus si palam, & iusta pretio secundum Bart. &
Imol. quos ibi citat & alios plures quos citauerat, *num. 6. in eadem conclus 831.* & in hac re nouissimè constituit regulam cum ampliationibus, & limitationibus Farinac. *de furt. quæst. 177. n. 16. cum seqq. fol. mihi 143. cum seqq.*

20 Deinde erit obseruandum secundum quod cum res furtiua reperitur apud virum probum, & bonæ conditionis, & famæ cessat omnis suspicio, etiam si non dicat à quo habuerit; si vero sit malæ conditionis, & famæ est præsumptio sufficiens ad torturam contra ipsum communis, Anton. Gomez. *vbi suprà*, & secundum Aug. *vbi suprà, sub num. 19.* Iul. Clar. *§ furt. vers. sed nunquid.* Marsil. *cons. 30. n. 42.* Ruland. à Vall. *d. cons. 45. n 39. cum seqq.* & in facti contingentia ita consuluit Grammat. *cons. crim. 14.* dicens ita fuisse executum & Bertrand. *cons. 107. l. 1. 1. part.* estque communis dist. secundum Iul. Clar. *in pract. crim. §. fin. q. 21. ad fin. vers. si res furata*; sequitur plures referens Menoch. *de arbitr. iud. l. 2. cent. 5. casu 462. n. 16.* & *lib. 1. de præsumpt. p. 89. n. 99.* & *lib. 5. præsumpt. 20. num 4. 5. 6. & 30.*

21 Quod si res furata reperiatur apud aliquem qui solitus esset emere & vendere tales res mobiles & illas palam teneret; nulla contra eum oritur suspicio secundum Iul. Clar. *d. q. 21. vbi suprà*, & Ant. Gom. etiam *vbi suprà*, & verificari propriè potest, *en los ropauejeros, que tienen por oficio comprar.*

comprar.

comprar y vender vestidos, y otras cosas, y las tienen
22 *publicamente expuestas para ello.* § Hi enim & similes, si res furatas inscij emerint, furti minime conueniri poterunt, nisi alias contra eos scien-
23 tia rei furtiuæ probetur. § Vel quando is, penes quem res furata reperitur, esset Officialis vel Castaldus siue factor eius domini, cuius res furata dicitur; quia in hoc casu vltimo ratione officij præsumitur quis subtraxisse, vel abstulisse bona domini, quæ apud ipsum Officialem reperiuntur, vt tenet Bald. *in cap. 1. de contentione inter domin. & fidel. de inuestit. feud. num. 1. in vsib. feud.* vbi dicit hoc esse notatione multa dignum, & *in l. cum oportet, post num. 13. vers. nota quod ratione officij, Cod. de bon. quæ liber.* quem refert & sequitur Mascard. *de prob. vol. 2. conclus. 833.*
24 *num. 7.* § Vel etiam quando is, penes quem res furata inuenitur, nolit ostendere certum debitorem, à quo rem furatam habuerit, hoc enim casu & si bonæ opinionis sit, in suspicionem commissi furti incidit, si auctorem docere recusat *in d. l. ciuile, C. de furt.* & ibi gloss. magna & gloss. vlt. *verbo, bono viro,* & Masc. *vbi supra, n. 8.* vbi *n. 9.* hoc declarat, addens quod non iudicando auctorem, non incidit in suspicionem de iure, vt scilicet ex ea torqueri, quia est in arbitrio ipsius iudicare vel
25 non, & allegat plures hoc tenentes. § Sic etiam videmus, quod & si quando commissum est furtum in aliquo modo, vicini possint capi & torqueri pro furto inueniendo secundum Bart. *in l. dominus horreorum, num. 5. ff. loc.* sequuntur plures relati à Marant. *in repet. l. si potest, n. 301. ff. de acquir. hær.* sequitur plures referens Mascard. *de*
26 *prob. 2. tom. concl. 831. num. 13.* § Hoc tamen verum est in vicinis malæ conditionis & famæ, qui sunt consueti similia facere, secus in vicinis bonæ vocis, conditionis & famæ, quia tunc non possunt torqueri, ita Bald. *in d. l. dominus horreorum* & *in l. 1. col. fin. C. locat.* sequitur Ias. *in l. in actionibus col. penult. ff. de in lit. iur.* Marsil. *consil. 58. num. 41.* & *cons. 72. num. 33.* & *cons. 74. num. 27.* & *cons. 92. num. 18.* & *cons. 130. num. 44* & *in §. diligenter, num. 97.* Roland. à Vall. *cons. 45 à num. 42. col. 1.* Marant. *vbi supra, n. 303.* Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. cent. 3. casu 208. n. 37.* Mascard. *vbi suprà,*
27 *n. 14.* § Est enim thesaurus inæstimabilis bona fama, & sicut lilium dans suauitatem odoris secundum Bald. *in l. vn. col. 5. n. 9. ad fin. C. de confess.*
28 § Et ideo purgat indicia ad torturam Roland. *vbi*
29 *suprà, n. 44. & 45.* § Vbi etiam quod sicut corpus nostrum illustrat Sol, ita etiam bona fama secundum Bald. *in cap. veniens de testib.* quem sequitur Curset *in c. grandi col. 14 de supplend. neg. prælat.* allegatum per Roland. *vbi suprà.*

30 Idem dicendum est in specie prope simili, nempe si post furtum commissum reperiatur aliquis vicinus, qui habebat notam domum, vel locum in quo delictum est commissum & ibi assiduè conuersabatur, & vltra hoc erat pauper, nunc verò reperitur diues, ex hoc elicitur contra eum maxima præsumptio & sufficiens indicium ad torturam argum. *d. l. dominus horreorum,* & *l. Quintus Mutius, ff. de don. inter vir. & vxor.* & in terminis probat Bart. *in l. fin. num. 2. ff. de quæst.* & *in d. l. dominus horreorum,* Angel. Salic. & communiter DD. *in l. fin. Cod. de quæst.* prout asserit idem probans Anton Gomez *d. cap. 13. de tortur. reorum, n. 12.* sequitur Menoch. *lib. 1. præsumpt. q. 14. num. 53.* & *q. 89. n. 96.* Tiraquel. *de pæn.*
31 *tempor. caus. 12. num. 10. & 11.* § Hoc autem verum est & procedit quando vicinus præd. est malæ conuersationis & famæ, vt post alios docet Menoch. *d. q. 89. n. 98.* § & *n. præced.* eam declarat 32
vt præd. indicium procedat in eo qui antea non consueuerat conuersari in domo, non autem in eo, qui paulo ante conuersari cepit, ita Carrer. *in pract. crim. 13. indicio, num. 4.* & Ioan. de Amicis *cons. 7. num. 54.* nisi dominus domus & conuersans esset probatæ vitæ vt per Carrer. *vbi suprà, num. 5.*

Similiter indicium sufficiens ad torturam oritur ex conuersatione & multo magis ex cohabitatione, quando delictum fuit commissum in domo vel in vicinia, illius qui sit malæ conditionis, vel famæ, vel qui aliquando rixabatur cum mortuo, ita Bart. *in l. 1. §. si quis in villa ff. ad Syllan.* & ibidem Rom. *n. 4.* & Igneus *n. 3.* Carrer. *vbi suprà,* 33
n. 1. § Vbi ideo existimat si ille erat solitus talia 34
committere; sequitur plures referens Menoch. *d. lib. 1. præsumpt. q. 89. num. 89.* § vbi *n. 90.* quod 35
quando socius reperitur occisus in domo socij præsumitur ab ipso socio occisus ex Carrer. quem refert *vbi suprà, n. 6.* vbi post alios quos citat, id intelligit quando socius tacet & nihil dicit, & *n. 17.* Idem probat Carrer. si maritus reperiatur mortuus intus domum, & vxor tacet per aliquod tempus & nihil dicit, quia præsumitur occisus ab vxore, vel quod in morte fuerit culpabilis, idem è conuerso quando mulier reperitur mortua & præsumitur contra virum probauit Follet. *in practic. x p. in rubr. de mort. capitula, quod suffocauit vxorem, n. 10.* Igneus *in l. excipiuntur, n. 32. ff. ad Syllan.* quos refert & sequitur Menoch. *vbi sup. n. 91.* § Sic 36
si reperiatur homo occisus præsumitur occisus ab eo, qui plurimum locum istum frequentabat, si est malæ conditionis & famæ, secus si sit homo bonæ famæ & vitæ & cum aliis tenet Marant. *in l. si potest, n. 302. & 303. ff. de acquir. hæred.*

Hinc etiam est, quod quando aliquis reperitur 37
mortuus ante domum alterius concurrente inimicitia, præsumitur occisus à domino illius domus, ita tenet Bart. *in l. aediles, num. 4. ff. ne quid in loco pub.* Alexand. post Bart. *in l. fin. ff. de qq.* Angel. *in l. milites, Cod. de quæstionibus,* Felin. *in cap. afferte, num. 10. de præsumpt.* Ias. *in l. si quando num. 40. C. vnde vi.* Nouell. *in prax. crim. tractatu ad defensam, num. 65.* Grammat. *consil. 53. num. 2. & 3. in criminal.* Menoch. *vbi suprà, num. 92.* § Hoc 38
tamen intelligendum est procedere in solito talia facere & non aliter, Felin. *vbi suprà, num. 10. in versic. & pro intellectu.* § Item nisi occisus repe- 39
riatur habere alium inimicum extra illam viciniam, nam tunc illa vicinitas non facit indicium, vt pro Innocent. *in cap. cum oporteat in gloss. inimices, de accusat.* sed relinquitur arbitrio iudicis à quo occisus is præsumatur: vtrumque sequitur, ita declarans materiam hanc Carrer. *vbi supra, num. 2. & 3.* & Menoch. *num. 93.* aduertat tamen iudex in hoc casu quomodo arbitretur ne erret, semperque inhæreat vrgentioribus præsumptionibus, & vt has decerpat maximè in inquisitione laboret vt veritatem comperiat, vel illi approximet.

Tertiò erit obseruandum quod etiamsi res fur- 40
tiua reperiatur apud hominem malæ conditionis & famæ, non tamen ex hoc tam vrgens præsumptio insurgit, vt sufficiat ad eum condemnandum pœna ordinaria furti, vt docuit Alb. *in dict. l. ciuilem, num. 3. C. de furt.* & ibi Fulgos. quos sequitur August. Arim. in addit. ad Angel. *de malef. in verb. & vestem cælestem, num. 18.* § Quod 41
verum intelligit Alber. nisi concurrant aliæ coniecturæ vt puta quod iste consueuerit receptare furta: vel quod res hæc furtiua reperta fuit

in

in aliquo loco secreto domus illius hominis se-
quitur vtramque Menoch. *lib 5. præsumpt. 29. n. 7.
& 6.* addens alias coniecturas ex Bald & Alciat.
vt si iste emisset rem hanc clam secreto, vel si te-
nui pretio, vel si consueuit emere res furtiuas &
iniquis Mascard. *de probat. 2. tom. concl. 853. n 15.
vers.* verum quod concurrentibus aliis indiciis
potest procedi ad torturam, imò si sint grauiora
iudicia, vt in exemplo de quo per eum ibi, posse
dici esse conuictum, huiusmodi reum.

42 Ego verò, & si cognoscam iudicium & autho-
ritatem horum patrum, meum ingeniolum atque
tenues vires multum excedere, non possum in
eorum opinionem hoc est in præfatam limitatio-
nem condescendere & si fateor, concurrentibus
præd. & aliis coniecturis secundum quæstioni lo-
cum esse, non vero pœnæ ordinariæ furti, vt ipsi
43 præsupponont. ¶ Cum sciam in criminalibus, vbi
agitur de pœna corporali imponenda probatio-
nes debere esse idoneis testibus vel apertissimis
documentis vel indiciis ad probationem indu-
bitatis luce clarioribus expeditas *l. fin. C. de pro-
bat.* idem Menoch. *de recuper. poss. remed. 5. n 395.*
Masc. *de prob 1. tom. concl 471. num. 43.* & huius-
modi non sunt, vt ipsi affirmant.

44 Præcipuè attento iure nostro regio quo caue-
tur, *que todo juzgado que ouiere à conocer de tal
pleyto sobre que en deuiesse venir muerte, ò perdimien-
to de miembro que deue poner guarda sin cadamente
que las prueuas que recibiere sobre tal pleyto fean
leales verdaderas è sin ninguna sospecha è que los
dichos, è las palabras que dixeren firmando sea cier-
tas è claras como la luz, demandera que non pueda
sobre ellas venir dubda ninguna, vt in l. 26. in princ.
tit. 1. part. 7.* facit *l. 7. tit. 31. eadem part.* ibi, *è non
se deben los juzgadores rebatar à dar pena a ningu-
no por sospechas ni por señales ni por presumpciones,*
45 & est clara *l 12. in princip. tit. 14. n. 3.* ¶ Et in spe-
cie quod ad probandum furtum requiratur ple-
na probatio ex Ias. refert Mascard. *vbi sup. n. 44.*
Quare in praxi in specie qua agimus minimè pœ-
nam ordinariam imponerem, sed vel quæstioni
subiicerem huiusmodi reum causa id exposceret,
vel extraordinaria, non tamen corporali eum
46 condemnarem. ¶ Nam pro crimine verè probato
vera pœna imponitur pro præsumpto vero extra-
ordinaria, vt cum aliis docet Aueád *cap. 21. prat.
n. 6. ad fin. in 5. part.*

47 Nec supra d. obstat communis doctrina, quæ
habet furtum esse difficilis probationis, ac proin-
de posse probari per coniecturas & indicia, vt
quamplurimos authores colligens testatur Ma-
scard. *de probat. vol 2. concl 80. per tot.* vbi plures
coniecturas in specie refert & congerit proban-
di furtum, nec non *in concl. seq.* quia hæc proba-
tio est præsumptiua, vt constat ex eisdem au-
48 thoribus. ¶ Et licèt aliàs probatio, per indicia
& coniecturas, quæ in huiusmodi delictis diffici-
lis probationis habeatur pro euidenti & plena
probatione, vt voluit Bart. *in princip.* per illum
text. *in l. licet Imperator*, ibi, *euidens ff. de leg. 1. si
quis locuplex, in fin. ff. de man. testam. & in l si
creditor. C. de pign. act.* ex quibus iuribus hanc
conclusionem, probant quamplurimi aothores,
quos in vnum congerit Mascard. *vbi sup. num. 4.*
49 ¶ Responsio tamen colligitur ex eodem autho-
re ibidem *n. 5.* post alios quos citat nempè quod
sententia, quæ habet furtum probari per conie-
cturas locum habeat in casibus à iure expressis
in quibus lex statuit coniecturas vim probatio-
nis habere, vel 2. vt ibidem *num. 7.* quando na-
tura delicti non patitur quod habeantur pro-
bationes concludentes, vt ibi latiùs per eum.
Pro quo facit, quia & si homicidium probari 50
possit ex indubitatis indiciis, argumen. & conie-
cturis ex *d. l vlt. C. de prob.* & in specie ibid Bald &
Salic. & quam plurimi alij congesti ab eodē Masc.
de prob. d. vol. conc. 865. n. 1 ¶ Non tamen expedi- 51
tum extat nec conuentum inter nostrates, an ex
indiciis indubitatis possit sine aliis probationi-
bus decerni ad condemnationem etiam ad mor-
tem, licèt enim quamplures hanc partē affirma-
tiuam teneant, contrariam tamen & sic negati-
uam alij quamplures probarunt, vt constat ex eo-
dem Masc. *ibi n. 2. 3. 4. & 5.* vbi cum hac negatiua
remanere videtur, qua varietate Doctorum stan-
te præ maximè quando indicia furti non sunt in-
dubitata, nescio quis iudex Christianus audebit
ex solis præd indiciis condemnare in pœna ordi-
naria furti, illum apud quem res furtiua reperta
fuit, qui id ignorans eam recepit aut emit.

Quarto obseruandum est quod quando agitur 52
de sola ipsius rei furtiuæ restitutione, ille apud
quem res furtiua reperta est presumitur furti par-
ticeps ad hoc vt teneatur ad eius restitutionem,
nullo recepto pretio, ita pro regula constitutum
est, *d. l. in ciuilem*, ab omnibus scribētibus ibidem,
nec non per Ande. Alc. *in tract præs. 3 reg. præs 29.
n. 1.* & probatur *in d. l. in ciuilem*, estque ratio,
quia debuit emptor iste perscrutari conditionem
ipsius venditoris, prout tenebatur id facere iuxta
l. qui cum alio contrahit, ff. de reg. iur. ¶ Hinc scri- 53
bit Alciat. *vbi sup.* Iudæos fœnerantes super vesti-
stibus alienis teneri eas restituere propriis do-
minis, nullo sibi restituto pretio, etiam si igno-
sent vestes illas esse alienas, quod multo magis
locum habet, quando emptor iste modicò pretio
rem emit, illa siquidem pretij senuitas maximè
arguit hunc esse furti participem vt notauit Salic.
in d. l. in ciuilem, quem sequitur post alios Petrus
Bechius *in l. 5. in fin. ff. incend. ruin. & nauf.* & eos
referens Menoch. *d. lib. 5. præsumpt. 29. num. 12.*
huic regulæ quinque ampliationes & extensio-
nes, nec non & alias quinque limitationes assi-
gnat Menochius *d. præsumpt. 29. a num. 13. inclu-
siuè vsque in fin præsumptionis.*

Prima extēsio est, vt regula procedat & locum 54
habeat etiam si emptor iste emendo fuisset pro-
testatus quod casu, quo res à se empta reperiatur
esse non venditoris, sed alterius intēdit eam eme-
re nomine ipsius veri Domini & quod paratus
erit eam reddere, & restituere reddito sibi pretio,
adhuc namque si id contingat tenebitur ipse ea
restituere nullo accepto pretio secund. Alciat.
vbi suprà, vers. sed ista opinio, Natta *cons. 436. lib. 2.*
& Iul. Clar. *in practic. crim § furtum, vers. sed hic
incidenter.* ¶ Protestatio enim hæc minimè reue-
lat protestantem, quinimo meo iudicio illi nocet, 55
quandoquidem ex ea videtur emptor suspectus
reddi, vel saltem dubius de dominio venditoris,
non enim lege nec ratione probatur (secund. Al-
ciat.) opinio contrarium tenentium nempè Host.
*in sum. de pæn. & remiss. §. quid de præd. vers. quid
si emit rem deprædatam. Cepol. caut. 1 in si quis*, & Ias.
in l pretium, in fin. C. de procur hoc est hanc pro-
testationem prodesse emptori vt pretium à rei
domino recuperaret. Quare rectè Menoch. *vbi
sup. n. 16.* sic distinguit, vt siquidem adsit sola em-
ptoria protestatio, ita vt nulla alia cum ea con-
curras coniectura bonæ fidei & hoc casu habeat
locum Alciat. & sua præd. opinio negatiua: si
vero cum protestatione concurrat aliqua conie-
ctura bonæ fidei emptoris, tunc procedat opi-
nio affirmatiua Host. & sequacium.

56 Quod si rem furto ablatam quis bona fide quocunque tit. habuerit, tenetur quidem ratione rei eam extantem domino restituere, ea vero bona fide consumpta in id tantum in quo factus fuerit locupletior, vel latè probat non solum in foro exteriori, sed etiam in animæ iudicio, cum D. Thom. & aliis D. Couar. *in regula peccatum 3. p. in initio n.3. versic. 2 conclus. cum seqq.* vbi plura ex hoc deducit, dicens quod est, satis frequentissimo Theologorum & Canonistarum consensu probata, nec non & Menoch. *lib. 5. præsumpt. 29. num. 19.* & Iul. Clar. *lib. 5. recept. sent. §. furtum, vers. sed hic incidenter ubi scias tamen.* Vnde emptor rei furtiuæ etiam bona fide in foro iudiciali erit condemnandus ad rei extantis restitutionem neque à domino erit pretium ei reddendum *l. in eundem C. de furt. l. si mancipium C. de rei vendic.* idemque seruandum erit in conscientiæ foro eadem ratione vt cum Caietan. & aliis tenet Couar. *vbi suprà, vers. 2 ab eadem conclus. & in versic. quid autem, n. 4.* agit de eo qui dubitat rem sibi donationis vel venditionis tit. oblatam furtiuam esse, an poterit is iure eam accipere, de quo etiam latè agit Michael Salon *de iust. & iur in 2. 2. q. 62. art. 6. ad quam restitutionem teneatur emptor bonæ fidei col. mihi 839.* & Molin. Theolog. *1. tom. de iust. & iu de disp. 35. vers. verum enim vero col.* 288.

57 De eo autem qui certo sciens rem furtiuam esse eam emerit dato modico pretio eo quidem animo vt rem ita acquisitam vero domino restituat, qui aliàs qui eam habere non posset, aut saltem probabili cō ectura minimè eam assecuturus foret quasi re domini vtiliter gesta; quod pretium, petere possit à domino cui res ipsa restituenda est in vtroque foro cum Host. & aliis probat si de hoc animo constaret & emptio cederet in domini vtilitatem Couar. *vbi suprà, n. 5.* iuxta Hostiens. opinionem quam ibi dicit esse communem.

58 Secunda extensio & ampliatio est, vt regula præfata procedat etiam quando is emptor sciens rem furtiuam esse eam amisisset, vel res ipsa esset extincta ac mortua, vel alteri vendita: adhuc enim tenetur restituere iustā eius æstimationem *l. eos C. de furt. l. fer uno ff. de condic. indebit. cap. qui cum fure de furt.* vbi DD. optima *l. 6. tit. 13. lib. 4. fori*, ita Host. *vbi suprà*, & Ioan. Lup. *in rubric. de donat. inter vir & vx §. 65. n. 63.* D. Thom. *2. 2. q. 6. art. 7.* & Couar. *in regula peccatum 3. p. in initio n. 2. in princ.* vbi idem in foro conscientiæ obseruandum esse censet, sequitur Menoch. *lib. 5. præsumptione 29. num* 18.

Ioannes tamen à Medin. *de rest. q. 10. quasi ad fin. præfat.* extensionem & ampliationem veram esse censet in his rebus, quæ vsu non consumuntur, nec recipiunt functionem in genere suo secus in his, quæ vsu consumuntur ac functionem recipiunt, nam hæc recipiens à fure scienter furto ablata non tenetur ad eius restitutionem in iudicio animæ, nisi fur ex hac receptione efficiatur impotens & minus idoneus ad restitutionem, verum contrarium & rectius defendit & probat Couar. *vbi suprà.*

59 Tertia ampliatio est, vt regula procedat etiam si ab initio emptor fuisset bonæ fidei si deinde superueniant scientia rei alienæ, adhuc namque tenebitur rem restituere nullo recepto pretio ita Host. *vbi suprà, versic. si verò emens hoc nesciebat*, sequitur Menoch. *vbi suprà, num.* 20.

60 Quarta extensio est, seu potius declaratio, vt procedat etiam si facta restitutione rei vero domino, curaret emptor ab eo sibi cedi actionem, non enim erit consultum ipsi emptori vt [illegible] peteret pretium à venditore illo secund. Host. *vbi s. vers. sed nunquid emptor*, & Menoch. *num* 21.

61 Quinta extensio est, vt procedat regula etiam si quis emit rem in nundinis, adhuc namque hic emptor tenebitur, eam vero domino restituere nullo recepto pretio secund. Host. *vbi supra §. quid de furibus*, quod latè probat Menoch. *vbi supra, num. 22. cum seqq.*

62 Prima limitatio est, vt locum non habeat d. regula quando emptor redemisset rem ab hostibus vel latrunculis exteris iuxta *l. mulier in opus ff. de captiu. & postlimin. reuers* nam tunc poterit emptor hic recuperare pretium à vero ipsius domino secund. Hostiens. *vbi suprà, versic. qui de prædam ementibus*, sequitur plures referens Menoch. qui latè eam probat *de præsumpt. 29. num. 6. cum 2. seqq.*

63 Secunda limitatio est, quando pretium huius rei furtiuè ab emptore numeratum fuisset, deinde versum in vtilitatem domini ipsius rei, tunc namque dominus, si vult rem sibi restitui, debet pretium illud emptori reddere, quod probatur ex *l. si pretium, C. de procurat* vbi Iason *in fin.* post Bartol. Fulgent. & alios *in d. l. in eundem*, quos sequitur Alciatus *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 19. vers. 3.* declaratur & Menoch. *eadem præsumpt. lib. 5. num. 2*.

64 Tertiò limitatur *dict. regul.* in emptore bonæ conditionis, & famæ, qui quidem euitat pœnam, *dict. l. in eundem*, vt prædiximus, quia in eo præsumitur bona fides, ac proinde recuperat pretium ex Menoch. *vbi suprà, num. 30.* qui confusè loquitur non aperiens à quo recuperare potest pretium, an à domino rei vel à venditore, à domino namque rei emptor etiam bonæ fidei non recuperat pretium, vt in vtroque foro penè probat cum aliis Couarr. *vbi supra, vers. 2.* & Nauar. *in man. cap. 17. num. 7.* & diximus *suprà.*

Nec contrarium probat *l. 4. in versic. mas si este, tit. 14. part. 7.* quia non loquitur contra dominum, sed contra venditorem, vt ex ea patet dum dicit: *Mas si este que la compro buena fee no sabiendo que era de furto, como quier que es tenudo de desamparar la cosa al señor della, con todo esso bien podria demandar el precio que dio por ella à aquel de quien la compro*, & ibi Greg. Lopez, alia iura allegat.

65 Quartò limitatur, si dominus rei furatæ restituisset pretium eius emptori bonæ fidei tunc enim non poterit id ab eo condicere, & repetere ex Alciat. *vbi suprà, versic. 4. declaratur*, quem sequitur Menoch. *d. præsumpt. 29. num. 31.*

66 Quinta limitatio est, quando statutum vel consuetudo, vel priuilegia aliud declarent, sicuti Iudæis fœneratoribus passim concesse sunt priuilegia à principibus, vt possint res furtiuas sibi pignoratas, vel venditas retinere, donec per veros dominos pretium sibi reddatur: hoc namque casu cessat regula, *dict. l. in eundem*, vt tenet Abb. *in cap. quod clericus, num. 9. de foro compet.* sequitur alios plures, citans Menoch. *vbi suprà, num. 35.* vbi *num. 36.* hoc limitat in Iudæis scientibus rem esse alienam, tunc enim priuilegia præd. locum non habent, *& num. 37. cum sequent.* probat etiam huiusmodi priuilegia non habere etiam locum contra clericos, nec contra scholares, quorum serui, & famuli furtiuè eorum libros, & vestes pignori dant, vel vendunt his Iudæis, tenentur Iudæi restituere, nullo recepto pretio, & post hæc scripta prædict. regulam affirmatiuam, cum suprà dict. & aliis ampliationibus, & limitationibus constituit Farinac. *de furt. quæst.* 177.

quæst. 177. *num.* 29. *cum sequent. fol. mihi* 144. *cum duobus sequentibus*, sed nihilominus, quæ prædiximus vera sunt, & frequentiora, atque vtilia in vtroque foro.

67 Illa tamen qua in proposito latè examinanda esset (nisi apud modernos id factum fuisset, quos statim citabimus) nempè, vtrum qui bona fide rem emit à latrone cum primum intellexit, rem illam esse furtiuam possit tuta conscientia rescindere contractum illius venditionis, & rem illam latroni reddere, vt recuperet pretium pro illa datum quando alia via recuperare non potest? Ioan. namque à Medin. *in hac specie, C. de restitut. quæst.* 10. Dominici à Soto *lib.* 4. *quæst.* 4. *artic.* 1. & Couaruu. *vbi suprà, versic.* 3. *pars*, tenent partem negatiuam, quæ opinio probabilior multo videtur Molinæ Teolog. *de restitut. tractat.* 2. *disput.* 721. *num.* 8. *column.* 1540. *versic. contrariam*, vbi *numeris sequentibus*, latè eam probat. Sed contrariam, & sic affirmatiuam tenent Alexand. de Ales 4. *part. quæst.* 86. *memb.* 3. *artic.* 5. Gabr. *in* 4. *distinct.* 15. *quæst.* 3. *dubio* 5. Syluest. *verb. restitut.* 3. §. 7. *partic.* 1. & Victor. *in lect. huius art.* quorum opinio ac Couarruu. *vbi supra* admitti poterit cum verisimilis sit coniectura, quod fur rem domino restituet, vel emptor eum ad id agendum induxerit, aut tandem modum adhibeat quo tute res vero domino reddatur: quæ sententia mihi vera, & tenenda videtur præsertim quod licet vtraque opinio ex supra dictis probabilis sit, probabilior, & magis recepta, & communis est posterior supra dict. affirmatiua Alesand de Ales, & sequacium, vt affirmat latissimè eam comprobans Mich. Salon, *de iustit. & iur. in* 2.2. *D. Thom. quæst.* 62. *artic.* 5. *ad quid teneatur emens rem furtiuam, column.* 810. *&* 812. *versic.* 3. *conclus.* 3. Vnde secundum ipsum *in* 1. *conclus.* si emptor bonæ fidei, quando deinde nouit rem illam esse furtiuam rescindat contractum cum latrone, existimans id sibi licere tuta conscientia, non tenetur ad aliquid restituendum vero domino, vt ibi benè probat, eandem communem sententiam sequitur, & late probat Emanuel Rodriguez *in sua sum. tom.* 1. *cap.* 150. *num.* 1.

68 De præstantibus, auxilium & consilium in crimine furti, & demandante illud furi, & de receptante furem, aut res furatas, qua pœna vnusquisque eorum puniatur vidè latissimè differentem per regulas, ampliationes, & limitationes Farinacium *de furtis, quæst.* 168. *num.* 51. *cum sequentibus, fol.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Emptor bonæ fidei rei alienæ qui eam vendidit alteri etiam bona fide, si postea sciat esse alienam ad quid teneatur in foro conscientiæ, & numeris seqq. per totam ferè quæst.*

11 *Iudex ex officio procedens contra furem, an & quando debeat eum condemnare ad restitutionem rei furatæ, & de praxi seruanda in hoc num.* 13

12 *Iudex in Syndicatu quando possit condemnare Syndicatum ad restitutionem dotorum.*

14 *Iudex per negligentiam committens restitutionem rei furatæ contra furem tenetur in solidum parti læsæ.*

15 *Iudex procedens ex officio contra furem non solum debet, sed tenetur probato furto eum condemnare ad rei furatæ restitutionem.*

De emptore bonæ fidei rei furtiuæ, qui eam alteri vendidit, ad quid teneatur in conscientia?

QVÆSTIO CLIII.

SVPEREST modo, circa hanc quæstionem scire, an bonæ fidei emptor rei furtiuæ, qui eadem, bona fide durante, eam vendidit alteri, si postea sciat esse alienam teneatur in foro conscientiæ ad rescindendam venditionem quam fecit 2. emptori, vel ad restituendum illi pretium acceptum? & in hoc communiter Doctores Theologi distingunt duos casus. ¶ Primus est, quando probabiliter est periculum amittendi hunc secundum emptorem rem illam, & eius pretium. Secundus est quando huiusmodi periculum non imminet. 1

Priori casu omnes conueniunt in partem affirmatiuam, teste Michaele Salon *de iust. & iur.* 2. 2. D. Thom. *quæst.* 62. *art.* 62. *controuersia, an emptor bonæ fidei, &c. vers. in hoc* 1. *d. column.* 8. 6.

In secunda vero specie dissentiunt inter se Theologi: Caietanus namque *ibidem* Syluest. Maior quos citat, & sequitur Couarr. *vbi supra, num.* 3. *in versic* 4. Soto *lib.* 4. *de iustit. & iur. q.* 7. *art.* 2. *versic. quid autem iuris.* Nauarr. *cap.* 17. *n.* 8. affirmant teneri ad id, in quo factus est locupletior, quod si in nihilum factus sit locupletior ad nihilum tenetur domino, nec alteri cui bona fide vendidit illi eodem, vel minori pretio, quo emerat, & hoc quia qui emit a latrone bona fide, & si deinde sciat rem esse furtiuam, non tenetur restituere illam, vel pretium eius vero domino, quia cum bona fide emerit, non tenetur pati damnum ob vtilitatem alterius: ergo multo magis quando eadem bona fide durante alteri vendidit, nec tenebitur rescindere contractum, nec pretium acceptum vero domino restituere, vt latè probauimus, & resoluimus *suprà quæstione proxima*, quod etiam probatur, quia in hac specie tam emptor quam venditor non tenetur, neque ratione iniquæ acceptionis, quia vterque contractus bona fide celebratus est, vt patet in suppositione casus, nec ratione rei acceptæ, quia venditor eam iam non habet, neque ex ea factus est locupletior, neque emptor, quia non emit illam à latrone, sed ab eo qui bona fide eam vendidit vt suam: Denique quasi primus emptor durante illa bona fide eam rem alicui donasset, vel in suos vsus consumpsisset, vel furto fuisset illi sublata, non teneretur ad aliquid restituendum, cum in illa non sit factus locupletior: ergo similiter si illam vendidit durante bona fide, non tenetur, nec ad contractum rescindendum, cum secundo emptori nullum immineat periculum, neque ad restituendum pretium vero domino, cum in illo non sit factus locupletior: hæc sunt quæ pro hac parte adduci solent.

Alij verò ex recentioribus volunt emptorem bonæ fidei, si rem furtiuam durante bona fide alteri deinde vendat, cum primum nouerit illam esse furtiuam teneri, vel ad rescindendum con-

tractum vt illam domino suo restituat, vel saltem si id non possit ad restituendum pretium illius vero domino, siue maneat illi secundo emptori periculum rei illius perdendæ, & pretij simul cum illa, siue nullum periculum illi immineat, & huius opinionis primus author fertur fuisse Fr. Ioan. de la Peña eximius vir ex Prædicatorum Ordin.

Huius opinionis fundamenta sunt hæc 1. quia in contractibus æqualitas seruanda est ex vtraque parte, & ideo in contractu emptionis, & venditionis tunc venditor facit pretium suum, quando in emptorem verè transfert dominium rei venditæ, sed in hac specie huiusmodi venditor non transfert dominium rei illius in secundum emptorem cum sit aliena, ergo nec facit pretium illius suum, debet igitur, aut rescindere contractum illum secundum, & restituere pretium acceptum illi secundo emptori, & rem vero domino, aut loco illius si id non possit rei pretium.

3 Secundò, quia in præfata specie tenent restituere fructus eiusdem rei, qui apud me manent, & sunt extantes, vtporè in illis factus locupletior, vt latissimè comprobat Michael Salon, *vbi supra, controuersia 3. column.* 830. *cum seqq.* vbi quid de consumptis: ergo & à fortiori pretium, quia pretium rei magis est vitum, & idem cum re quam fructus.

4 Tertiò, quia in hoc casu est deceptio in substantia rei, sicut, si emam vitrum pro margarita, illudque deinde alteri vendam bona fide, teneor, namque ex natura rei cum primum deprehendero esse vitrum, siue periclitetur emptor secundus siue non, aliquod propterea damnum pati, rescindere contractum, & ita iudicatur per iustam sententiam: ergo similiter idem dicendum est in nostro casu in quo res aliena, & furtiua venditur tanquam propria, cum in eo similis contingat deceptio.

5 Quarto, quia hic secundus emptor in nostra eademque specie comperta veritate rei alienæ furatæ, potest conuenire suum venditorem, etiam si fuerit bonæ fidei vt eum indemnem præstet vt *in toto titul. de euiction.* ergo tenetur venditor hic secundo rescindere illam secundam venditionem, & restituere secundo emptori suum pretium cum aliter non possit remanere liber, & indemnis.

6 Quinto, & præterea hic secundus emptor, si ignoret latronem à quo emit prior, qui sibi vendidit, vel non possit illum conuenire tenetur, vel rem vel illius valorem restituere verò domino, quemadmodum teneretur primus si rem illam apud se retinuisset: ergo seruari debet indemnis à suo authore: hæc sunt, quæ pro hac parte adducuntur quam nouissimè his fundamentis probauit, & defendit Michael Salon, *vbi supra in dict. 2. controuers. in versic. nobis hæc sententia, column.* 828. respondens fundamentis
7 prioris. ¶ Censensque aliter esse iudicandum de emptore bonæ fidei erga latronem à quo emit, & erga secundum emptorem, cui deinde vendidit durante bona fide: in prima enim emptione, & si contractus sit nullus, & ideo non transierit rei dominium in primum emptorem, quia mansit penes verum dominum, nihilominus non tenetur iste emptor bonæ fidei rem illam vero domino restituere, sed potest rescindere contractum cum latrone, & pretium quod pro illa dedit recuperare, quia ipse non est custos nec tutor domini illius rei, nec tenetur proprio damno illius vtilitati consulere, imo licet cuique suo commodo prospicere, etiam si aliter iniuriam patiatur, cuius ipse primus emptor causa non est. In secunda vero emptione secus esse dicit, quia talis contractus inualidus est, & nullus, nec per ipsum transfertur in ementem dominium rei venditæ, nec in vendentem dominium pretij, quo fit vt necessario ista venditio sit rescindenda, & pretium restituendum secundo emptori, tes autem latroni, si appareat vt pretium, quod pro ea recepit restituatur, & rem vero domino restituat: sin minus res restituatur domino, fit etiam vt, si secunda emptio rescindi possit, tunc debeat emptor iste pretium eius vero domino restituere, quia tunc perinde se habet, ac si iam non appareret latro per cuius manus res illa suo domino restitueretur, hanc eandem sententiam secundam principalem sensit Mercad. *de contract. lib. c. 14. ad fin.* & eum referens præfatus rem esse dubiam Petrus à Nauarr. *lib. 3. de restitut. cap. 4. num.* 206. allegans ad hoc Sotum qui *in dict. lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 7. artic. 2. versic. nihilominus*, inquit venditorem hunc secundum teneri emptorem suum indemnem seruare: limitat tamen ibi statim Soto suam opininnem, & in hoc videtur tenere priorem in casu, qui sequitur, quando emptor ille secundus non comparet, neque vllus sit metus quod sit ab illo exigenda res illa: tunc enim ille qui bona fide rem alteri vendiderit nunc sciat fuisse alienam, ad nullam restitutionem tenebitur quoniam à domino rei liber est postquam, nec rem habet, nec factus est per eam ditior, & alteri nullum dedit damnum, ita Soto *vbi supra.*

Quid tenendum in quæstione adeo contro- 8
uersa? Ego quidem priorem opinionem veriorem credo, & magis receptam, ac proinde dum nullum damnum, aut periculum secundo emptori imminere sperat ut primum bonæ fidei emptorem, atque eundem secundum venditorem vendentem durante eadem bona fide ad nullam restitutionem teneri vero domino, nec secundum emptori, nec etiam ad rescindendum contractum in quo non fuit factus locupletior, sed tunc demum cum hoc damnum imminere perspexerit, aut rescieuerit ex rationibus & argumentis supra adductis, tametsi secunda, & sic posterior opinio sit securior & probabilis: nihilominus qui priorem sequitur nulla fraude, aut fallacia admixta, censeo securum esse siquidem est munita pluribus, & vrgentibus fundamentis, & habet plures, ac grauissimos authores, & patronos, quod non dubito excusare in conscientia, & hac opinione retenta cessant fundamenta contraria.

Et quidem primum quoniam dum periculum nullum imminet secundo emptori bonæ fidei (vt supponimus) nec est ei aliquid restituendum, nec opus est rescindere contractum, cum nemo sit, qui secundum emptorem molestet; at verò restituere rem, vel eius pretium vero domino primus emptor bonæ fidei non tenetur, cùm non habeat rem ipsam, nec aliquid alienum, vt propè omnes fatentur, nisi sit factus locupletior in aliquo: tunc enim ad id solum tenebitur in quo ditior effectus sit.

Secundum non vrget, quia si tenetur ad restitutionem fructuum extantium, ideo est quod in eis factus sit locupletior, at vero inde non sequitur quod teneatur pretium, cùm in eo non sit factus locuplecior, & fuerit emptor bonæ fidei.

Tertium etiam cessat ex supra responsis, hoc addito, quod læsione, & sic deceptione deducta ad actum ipsa respiciatur, interim vero quod

nullum damnum sentit hic secundus emptor primus eidem ad nihilum tenebitur, nec vero domino per supra dicta.

Quartum etiam diluitur ex responsione Nauarr. *dict. cap.* 17. *num* 8. *versic. contra sic*, dicentis, quod hic secundus venditor liberabitur cedendo actionem de euictione quam habet contra eum à quo bona fide emit *l. in creditore, ff. de euiction.* quia factus est in ea locupletior, ad quod etiam in conscientia tenebitur, & quamuis hæc solutio sufficiens non videtur, nam re vera in foro contentioso cogetur ad incolumitatem, vt aiunt, hoc est ad eum indemnem reddendum, vel securitatem venditæ rei præstandam, licet in limine contractus non immineat euictio, vt *in l. qui rem tuncta gloss. fin.* ibi, *nisi ad cauendum agatur. C. de euictionib. & ex l.* 2. *ff. eodem titul.* & ibi gloss latiùs *decisione Pedemontana* 24. *num.* 2. *cum sequentibus*, & in terminis prædict. responsionem Nauarr. falsam esse dicit Nauarr. *vbi suprà, numer.* 107. ideo alio modo respondemus prædict. quarto fundamento, nempe tantum probare eo casu quo ab emptore secundo primus imperatur, non vero priusquam euictio petatur cum nullum ei damnum immineat, quod si periculum euictionis immineret à vero domino faciendæ iam fatemur supra teneri hunc secundum venditorem ad rescindendum contractum, vt patet ex *supra dict.* 1. *casu*. nos enim loquimur quando nullum eius periculum imminet.

Ad quintum respondemus eodem modo.

9 Ad nonum fundamentum Salonis, respondemus nullam congruam, aut iuridicam rationem differentiæ posse accommodari in hac specie inter vtrumque emptorem, quare magis secundus quam primus teneatur ad consulendum vtilitati domini cum proprio damno: in vtroque enim casu contractus est nullus. & dominium rei venditæ non transfertur in emptorem, nec pretij in venditorem, imò videtur hic author in sua argumentatione sibi contrarius superioribus à se dictis, dum tenuit pro constanti non teneri emptorem bonæ fidei rem illam possidens, vero domino restituere, sed posse rescindere contractum cum latrone, & pretium quod pro re illa dedit recuperare. quia ipse non est custos, nec tutor domus illius rei, nec tenetur cum proprio damno illius vtilitati consulere, imo licet cuique suo commodo prospicere, etiam si alter iniuriam patiatur, quia illius iniuriæ ipse causa non est; at si hoc verum est, sicut ab eodem authore paulo ante præmissum fuit, & resoluimus in quæst. proximè præcedenti, quare statim in secunda venditione obligat eundem emptorem, non solum ad rescindendam secundam venditionem vt pretium acceptum restituat secundo emptori, sed etiam ad rem ipsam reddendam latroni primo venditori, si appareat, vt pretium eius restituat, & eam domino reddat; sin minus ad eam restituendam vero domino, nonne hoc est indirectum obligare primum emptorem ad reddendam rem primo venditori, hoc est latroni, immo eo non apparente directo ipsi domino? *y assi Nauarr. Sot. Couarr. Medin. y Nauarra, que refiere, y sigue*, Manuel Rodriguez *in sua summ.* 1. *tom. cap.* 150. *del hurto, num.* 1. cum Ludouic. Lopez, *in instruct. conscient.* 1. *part. cap.* 95.
10 *column.* 598. addit rusticum simplicem, qui bona fide prius eam rem latroni venditori restituerit, non teneri ad aliquam restitutionem domino vero faciendam: fit igitur ex supradictis nouum

Praxis Criminalis.

fundamentum Salon. *pro* 2. *part.* factum non esse satis subsistens, aut vrgens.

Denique in calce huius quæstionis illud addere libuit, quod quando iudex procedit ex officio suo contra furem propter res furatas, potest condemnare eum ad restitutionem earum parti faciendam, si delictum constet ex confessione inquisiti, secus si constet per contumaciam, vel per testes, & idem in damnis datis, vt laté probat alios allegans Auiles, *cap.* 16. *Iudic. Syndicat, in glossa pagada, per totam*, & Azeued. *in l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *nou. collect. reg. num.* 123. & ante eos Capellan. Tolos. *decis.* 22. licet illud intelligat in illo iudice qui est iure poli, & fori vt Episcopus, & officialis, secus in illo iudice qui est iudex fori tantum; sed in vtroque iudice idem probo: nulla enim maior ratio est in vno iudice, quam in alio. ¶ Quod si contra iudicem in Syndicatu procedatur, etiam si per testes tantum probetur donatum tamen non sint de interessentibus potest iudex condemnare ad eorum restitutionem etiamsi per partem non petantur: ita idem Auiles, *cap.* 5. *Syndicat. glossa fin.* per text. ibi, *qui hodie est*, *l.* 12. *tit.* 7. *lib.* 3. *nou. collection. regia*, vbi Azeued. & idem *vbi supra, d. num.* 133. 11 12

Erit igitur optima praxis in proposito, vt ex processu criminali, perueniatur ad ciuilem ex eadem instantia, ex officio iudicis, & ideo fur qui criminaliter castigatus fustigatione, non debeat de carcere relaxari, donec furtum reddatur, & propterea custodes carcerum caueant ne talem sic condemnatum dimittant, nisi prius sit satisfactum Fisco, & parti, ita Bald. *in l. quod contands. C. de condict. ob causam*, & voluit idem Bald. *in l. ea quidem, column. vltim. C. de accusat.* Bart. *in l.* 1. §. *hoc edictum in* 1. *column. ff. vi bon. raptor. & in l.* 1. *C. quando ciuil. act. crim. præiud.* Angel. *in tract. malef. in versic. per iudicem maleficiorum in* 1. *&* 2. *column. & in versic. & vestem cælestem, column.* 1. 1. & est obseruatione dignum ex Petro Greg. *in* 2. *part. syntagm. iuris vniuers. lib.* 37. *cap.* 1. *in fin. num.* 36. *pag.* 751. & inquit Bald. *in l. mancipia, num. C. de furt.* ¶ quod si iudex per negligentiam non faciat restitui furtum parti, vel damnum, tenebitur in solidum, quæ omnia refert, & sequitur Steph. Aufrer. *in addit. ad decis.* 22. Capell. Tolosan. ¶ Fit igitur ex his vltimis dictis non solum hoc esse in voluntate iudicis sed & in obligatione, & denique generaliter furto rectè probato etiam aliter quam per confessionem furis, quod mihi magis placet, quia non video congruam rationem differentiæ. 13 14 15

SVMMARIVM.

1 *Furtum an sit graue delictum, & qua pœna puniatur? per totam quæstionem.*
2 *Furtum est prohibitum iure diuino, naturali, & positiuo.*
3 *Furtum maius, & grauissimum peccatorum est dempto adulterio, & num.* 6. *&* 7. *quomodo hoc intelligatur.*
4 *Fornicatio grauius peccatum est furto, & vide num.* 5.
8 *Furtum quando dicatur magnum, vel paruum iudicis arbitrio relinquitur, consideratis his de quibus in numeris sequentibus.*
13 C. 1. §. si quis quinque solidos de pace tenend. in vsib. feudor. *intellectus, & num. seq.*
17 *Ægyptij, & Germani furta inulta relinquunt.*

18 *Apud*

18 *Apud Lacedæmones impune furari licebat.*
19 *Apud Persas nullus erat rapinis modus.*
20 *Apud Atticos, qui minimo furto subtrahebant lapidibus obruebantur.*
22 *Minos fures omnes insecutus fuit maximè per mare*
23 *Tobias nec pro victu necessario licere censuit ex furto euadere: nec Alexand. Seuerus vt in n.24. sed & alia exempla punitionis furis referuntur numeris seqq.*
27 *Lex humana iuste potest, furem diurnum pro grauiori furto iubere occidi lex tamen Mosaica, solum furem nocturnum statuit morte puniri.*
28 *Pœnitentia furis post furtum commissum, eum non excusat.*
29 *Pœna simplicis furis omni iure cum pluribus, numeris seqq. Apud Hebræos hic. Iure diuino, n.39. Leg. 12. tabularum, num.31 Iure ciuili, num.32. & 33. cum seqq. Apud Gallos, num.35. Iure nostro Regio, num.36. cum pluribus seqq.*
45 *Pœna pro secundo furto simplici in Hispaniarum Regnis, cum numeris sequentibus præcipuè, num.47.*
47 *Fur commissione in aliqua ciuitate, vel loco furtum, si reperiatur, sine auriculis, an erit hæc sufficiens præsumptio, quod iam alia duo furta commiserit, vt sic possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro, & quid tunc iudex facere debeat?*
48 *Pœna pro tertio furto imponenda, & n.49.*
50 *Fur an possit furca suspendi pro vno furto magno æquiualente tribus, cum numeris sequentibus?*
51 *Transgredi iura licitum est in atrocissimis delictis, n.51. & 52. & 53. Sed contrarium probatur, ibi, & n. seqq.*
57 *Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores ad condemnandum pœna ordinaria. Et ad torturam indicia in genere suo debent esse clara, & talia, quæ de iure subsistant.*
58 *Iudex in vtroque foro tenetur iudicare secundum leges scriptas. nec potest eas sine graui peccato excedere in pœnalibus.*

De grauitate, & pœna furti.

QVÆSTIO CLIV.

1 QVÆRO an furtum sit graue delictum, & qua pœna puniatur? Et vt hoc cognoscamus, prius reuocemus in memoriam, id quod omnes Christiani scimus & te-
2 nemur scire, nempè septimum Præceptum diuinæ legis esse, *Non furtum facies*, deinde Iustinum affirmare furtum esse contra rationem naturalem, vt *in §. furtum instit. de obligat. quæ ex delict. nasc.* Paulus quoque Iurisconsultus *in l.1. §. fin. ff. de furt.* inquit lege naturali furtum admittere prohibitum esse. Vlpian. quoque *in l. probrum 41. in ordin. ff. de verbor. significat.* furtum, & adulterium natura turpia tradit: Plinius *lib. 11. cap. 16.* refert natura apes etiam fures, & mulierum menses odisse, & ideo ferunt, totam furtiuam tantum prouenire secibillus. Cum igitur furtum sit prohibitum iure diuino, & naturali, vt vidimus, & probat latè cum aliis Farinac. *de furt. de quæst. 165. num. 2. cum sequentibus fol. mihi 1.* necnon iure etiam positiuo, vt patet ex infinitis titulis vtriusque iuris, hinc est vt grauissimum crimen furtum reputari debeat. ¶ Quare D. Chrysostom. 3
in Psalm. 49. existimauit furtum maius, & grauissimum peccatorum esse dempto adulterio: sed & fornicatio grauius peccatum est furto vt probat S. Thom. *2.2. quæst. 154. art. 3.* & optimè aduersus Martin. de Magistris D. à Soto *de iustit.* 4
& iur. lib. 5. quæst. 3. art. 3. in respons. ad quæstionem, & Salon *eodem lib. de iust. & iur. in 2.2. D. Thom. quæst. 66 art. 6.* an furtum inter omnia peccata, &c. *colum. 1312. cum sequentibus*, vbi notat primo esse proximum hæresi asserere fornicationem simplicem non esse intrinsecè malam, & contra ius naturæ, vt ibi probat: secundo, 5
fornicationem esse grauius peccatum furto ex genere suo. Tertio, quod licet fornicatio absolutè, & ex genere suo sit grauius delictum quam furtum, interdum tamen in indiuidua, & singulari dari posse aliquod furtum grauius fornicatione, vel ratione quantitatis furti, vel ratione aliarum circunstantiarum.

Scythæ quoque nullum scelus furto grauius 6
ducunt Iustin. ex Trogo *lib. 2.* quem refert Petr. Gregor. *in 2 part. Syntag. iur. vniuers. lib. 37. c.1. in princip. num.1.* ¶ hoc tamen verum est intel- 7
ligendum vt ipsi interrogati fatentur, quando furtum factum est in re magna, hæc est communis conclusio, vt dicit Abb. *consil. 25. num. 1. in fin.* & ex eo Iul. Clar. *in §. furtum versic. quæro an furtum*: alias enim si in re parua committeretur, non esset graue delictum quamuis adhuc quoque delictum sit iuxta ea, quæ supra adduximus *alia quæstione*. ¶ Quando autem dubitatur 8
an furtum dicatur magnum, vel paruum iudicis arbitrio relinquitur, ita Angel. *in l. 1. colum. vltim. versic. sed quod dicatur, C. vnde vi*, quem sequitur Hypolit. *in l. quæstionis modum, num. 48 ff. de quæstionib.* Anton. Gom. *cap. 5. de furt. sub num. 3. circa fin.* & Menoch. de Arbitr. *iudic. lib. 2. centuria 3. num. 10.* vbi quod iudex inspecta facti qualitate, & personarum conditione arbitrabitur an magnum, vel paruum furtum dici possit quod & nouissimè sequutus est declarans in specie quæ debeat Iudex obseruare Emanuel Roder. *in sua sum. 1. tom. cap. 147. num. 5.* ¶ Hinc dicit Angel. *vbi supra*, quem 9
refert Menoch. *num. 11. qui supra*, furtum iudicari magnum si Doctori Codex in quo multum inuigilauit, & plura scripsit sua subtrahatur Menoch. *vbi supra, num. 12.* affert aliud exemplum ex gloss. *in l. illicitas, §. ne tenuis, ff. de officio præsid.* ¶ De eo qui aufert rustico por- 10
cum, nam inquit aufert oculum quam glossam singularem dixit Roman. *singul. 706. Index.*
¶ Et Franciscus de Marchia, *quæst. 6.* scribit ex 11
qualitate rei & personæ furtum iudicari paruum, & magnum. ¶ Alphons. à Castr. *lib. 1. de* 12
leg. pœnal. versic. furti vero grauitas, colum. 1581. ait, quod grauitas furti dupliciter æstimatur, aut ex ratione rei furtiuæ, aut ex consideratione personæ in cuius possessione erat quando furto sublata est.

Hinc infertur ad intellectum textus *in cap. 1. §. si quis quinque solidos de pace tenenda in vsib. feud.* vbi pro furto paruo quinque solidorum quis debet suspendi: cuius textus plures sunt sensus & intellectus, ne adeò rigidus videatur, quorum aliquos recenset Cepol. *in auth. sed nouo iure, num. 88. C. de seru. fugit.* scribit namque *Nonizanus lib. 1.* Sylu. *nupt. num. 69.* post Parid.

de

de put. haue Federici coostitutionem atrocem nimis esse, & ob id eius animam in inferno torqueri, vt refert Menoch. *vbi supra sub num.* 13. dicens, esse hæc somnia vigilantium, & quod Deus iudicabit Federici animam & voluntatem, qoia arcana Dei hominibus cognita non sunt & & iul. Clar. *d.* § *furtum sub versic. sed quaro*, refert ex eodem Parid. de Puteo *de Syndic. fol.* 224. *post num.* 1. Quod proles Federici Imperatoris qui id statuit, & alij reges successiuè qui sequuti sunt hanc l. eorumque ministri non regoauerunt super terram, & male vitam finieruut, oec generatio eorum ad tertium gradum peruenit, credit tamen Clarus id potius contigisse propter bella & indebitas vexatioues quibus Sanctam Dei Ecclesiam perturbabant, quam propter illam l. quæ vt arbitratur ipse numquam fuit vsu recepta. Ego iudicio Dei hæc omnia relinquo.

15 Verum quatenus attinet ad intellectum illior taxt. ne adeo rigidus aut atrox videatur, censeo cum communi, ideo ibi illod statui, quia cum furto concurrebat violatio pacis, quæ maximè obseruanda erat, ita affirmant Iseroia Aluar. & cæteri omnes *in d.* §. *si quis quinq; solides*, & Cepol. *cons.* 40. *col.* 3. *versic. circa secundum*, Gomez *in* §. *ex maleficijs num.* 2. 3. & 4. & cum eo Iot. Clar. *vbi supra* & communem & veram opinatur Menoch. *vbi supra num.* 13. & Peguer. *decis. criminn.* 27. *num.* 4. ideoque ratione pacis violatæ furtum, vt grauissimum pœna mortis punitur ibi, licèt commissum in paruissima quaotitate, qoem lotellectum nouissime etiam probat Petr. Greg. *in* 8. *p. syntagm. iuris vniuers. c.* 2. *num.* 12. dicens hoc esse esempli pœna in latrones, qoi pacem initam furto rumperent etiam qoinque solidos furando, oon alios & Ant. Gom. plures referens *c.* 5. *de furt. num.* 9. qui hunc intellectum probat ex rubrica cui subiicitur & ex *l. fi. in fin. ff. de re milit.*

16 Nihilominus tamen, quia respectu paruitatis rei quamuis etiam pacis violatæ adhoc grauissima & crudelissima pœna imponi ibi rectè arbitratur Clarus l. illam numquam fuisse vsu receptam, & qood io omuem casum illa pœna imposita contra fures *in d.* §. *si quis quinque solides* nou seruatur de consuetudine, vt plurimos id etiam affirmantes congerit Aoton. Gom. *d. c.* 5. *num.* 9. & Clarus *vbi supra* quem refert & sequitur Menoch. *vbi supra* & sequuntur omnes secuudom Peguer. *vbi supra*, estqoe verissimom in praxi non esse admissam oec obseruatur, idem refert Petr. Greg. *vbi supra*, nempè illam coustitutionem abrogatam contraria consuetudine & constitutione Federici *de pace iuramento seruanda*, §. *iniuria*, dicit namqoe qnod furtum legitimè puoiatur & ita corrigitur *d.* §. *si quis quinque solidos*, vt per Gregor. Lop. *in l.* 18. *in glossa matar, in prinpio, tit.* 10. *part.* 7. vbi quod ideo de dispositione, *dict.* §. *si quis quinque solidos*, noo est curaodum, neque de generali consuetudine curatur ex Bald. & Aogel. *in dict. auth. sed nouo iure.*

17 Hæc quamuis ita se habeant, nempe furtum esse omni iure prohibitum, vtpotè grauissimum delictum vt præmisimus. § Ægpytij tamen uec non, & Genoani furta inolta relinquunt vt author est Menoch. *vbi supra dict. casu* 209. *num.* 3. imò Ægyptiis probatum furtum putat Cælius Rodiginus *lib.* 3. *cap.* 13. *ante*. Gellios *lib.* 11. *Noct. Attic. cap.* 18. & lex de furibus apud Ægyptios iubebat, eos qui furari volebat nomen soum apud Principem Sacerdotem scribere, atqoe è vestigio furtum apud eum deferre, similiter quibus res furto erepta erat apud eundem rei sublatæ tempus, diem, & horam scribere tenebautur hoc modo facilè iooento furto, qui rem amisisset quarta mulctatur parte, quæ daretur furi, satiosque legislator esse duxit, cum impossibile esset furta prohiberi potiùs alicuius portionis, quàm totius rei amissæ, homioes iacturam pati vt refert ad litteram Diodor. Siculus *lib.* 2. *Bibliothec. cap.* 3. & Petr. Gregor. 3. *part. Syntagm. Iur. uniuers. lib.* 37. *cap.* 1. *num.* 4. Itaque Ægyptij non solum permittont, atque inulta relinquent furta vt vides, sed etiam præmio afficiunt fures 4. *part.* rei furatæ, vt vidimus satius hoc existimantes quam totius rei furatæ iacturam homines pati: hinc est vt furtis assuefacti Ægyptij cum ad nos perueniunt hoc vitio maximè laborant, placene oamque vitia, vt plerumque iis, qui his infecti sunt, & qui excusso naturali, & diuino timoro inde lucrum, & ptooentum amant, sicut Samij, Mercurio Charidotæ rem diuinam facientes, volenti & furari & lattonari permittebant, quia oraculo relictâ insulâ cum Mycalen migrassent præda ac rapinis decem anois vixerunt, vt narrat Plutarchus *in problem. circa fin.* & refert Petr. Gregor. *vbi supra num.* 3. addit Menoch. *vbi supra num.* 4. § Apud Lacedæmoniis quoque impunè 18
furari licebat vt homines solertes redderentur vt fusius tradit Gellius *lib.* 11. *Noct. Attic. c. vltimo*, vbi & de pœnis iore nostro adoersus fures iodictis scribit, quem refert Menoch. *vbi supra n.* 2. Quinimo Lacedæmoniis io huiusmodi opinionibus furaodi primas partes tenentes filios suos optimos esse credunt aoplissimoque honore prosequuotur, siqoidem id laude ducebant Lacedæmoniis astutè & plura furari vt notat Gellius *d. lib.* 11. *noct. Attic. c. fin.* & Heracl. *de polit. in polit. Lacedæm.* Hinc merito Socrates vt refert Petr. Gregor. *vbi supra num.* 2. Lacedæmonios Barbaris esse insertores ait, quod Barbari flagitium admittentes & furantes, domesticis suis & famulis filios nequiores existimant peiores: igitur sunt in hoc Lacedæmoniis siquidem Barbari furtum abhorrent ipsi vero amant.

Apud Persas etiam nullus erat rapinis modus, 19
vt author est Alex. ab Alex. *lib.* 6. *dierum genial. cap.* 10. qui de Indis, Latiis, ac Scythis multa memoriæ prodit.

Apud Astrios vero, qui minimo furto subtra- 20
hebant lapidibus obruebantur, author est Petr. Crioitus *lib.* 3. *de honest. disciplin. carpis* 3.

Sed cum l. Euangelica & ratione naturali fur- 21
ta sint prohibita seueris pœois merito sunt Puoienda, eo enim suorfacienda mala, vt inde prouenoiant bona.

Quare supra relatas nationes, ac gentes no- 22
minatus, Mιuos, fures omnes inseeutus fuit maximè per mare vt ex Theucidi idem refert Petr. Greg. *vbi supra num.* 5. § Noo Tobias, 23
qui neque in victu necessario furti particeps, esse volebat, Videte inquit Tobiæ 3. oe *hedus furtiuus sit reddite eum dominis suis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Qui enim cum fure partitur accidit animam suam*, Prouerb 29.

Noo etiam Alex. Seuerus, vt io eius vita Lam- 24
pridius scribit, qui in crucem tolli iussit furem qui furtorum reus per ambitionem nimiam ad militiam aspirauerat.

Imò scribit Plinius *lib.* 28. *natural. histor. cap.* 3. 25
l. 12. tabularum capitale fuissa puberibus frugem aratro quæsitam furtim noctu pauisse, ac secuisse eoque iure cautum esse licere nocturnum

furem rem magni valoris subtrahentem interimere, quam sanctionem, inquit Menoch. *vbi supra dict. casu 295. num 6.* diuinitus, & lege veteri desumptam videri siquidem, Exodi cap. 22. ita scriptum est, *si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis, quod si orto sole hoc fecerit homicidium perpetrauit, & ipse morietur.*

27 Iustè tamen nihilominus poterit l. humana furem diurnum pro grauiori furto iubere occidi, quam lex Mosaica solum furem nocturnum statuit morte puniri, vt probat Castr. *lib. 1 de lege pœna. cap. 6. in versic. quamuis, itaque leg. & in versic. & inde vlterius*, vt statuit in casibus infra aliis quæstionibus ponendis.

28 Vlpianus *in l. qui ea mente 67. ff. de furt. l. quis sit fugitiuus 17. ff. de ædilit. edict.* vsque adeo graue scelus duxit, qui ea mente alienum quid contrectauit, vt lucri faceret fur semper remaneat tametsi mutato consilio, id domino postea reddiderit, neminemque tali peccato pœnitentia sua nocentem esse desinere, vt ad expiandum peccatum pœna opus sit, sine qua fures, vsque adeò crescent numero vt nemo sit, qui sibi quippiam, asserere audeat, dat enim impunitas delinquendi animum, & quemadmodum festiuitate comica dictum est, Festum agunt fures, vt refert Petr. Gregor. *vbi supra sub n. 5. ad fin.*

29 Nunc videamus de pœna simplicis furis omni iure, inter Hebræos quadruplum fur reddere cogebatur, non habens vero venundabatur non tamen extraneo, vel alienigenæ, nec in perpetuam seruitutem: sed Iudæo vt post septennium absolueretur, à seruitute, quam legem antiquauit Herodes, iussitque absolutè furem vendi Ioseph. *lib. 16. antiq. Iudaic. c. 1.* referente Petr. Greg. *d. lib. 37 syntag. iur. vniuers. c. 2. n. 25.*

30 Diuino iure, qui furatus esset ouem, vel bouem & occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno, quatuor oues pro vna reddere iubetur, si iumentum furatus sit duplum resarciendum, Exod. 22. 2. Reg. 12. Septuplum alibi lex diuina pro furto manifesto iubet reddere furem, & omnem substantiam domus suæ tradere, & se liberare Prouerb. 6. Causam autem quod illa vetus quæ tantum rigorem in aliorum criminum punitione exercuit in furis autem diurni punitione rigorem suum temperauit, latè considerat, & exponit Alph. à Castr. *lib. 1. de lege pœnali cap. 16. colum. mihi in magnis 1583. versic.* nec sine causa cum sequenti.

31 Platonis quoque lex (*lib. 9. de legibus*) habebat, vt damnatus furti si vltra sortem bona sufficiunt, vel duplum reddat, aut vinciatur, donec, aut persuaserit illi, cui debet, aut reddiderit.

Lege 12. tabularum, si seruus furtum fecisset, licebat domino seruum pro noxa dare, & ita liberabatur, quod prætor sequutus est in tota familia furtum faciente, alio autem capite fur manifestus ei, cui furtum factum esset in seruum tradebatur. Et hoc est quod dicitur, noxium caput sequi, agere cum eo cuius iuri fur subiectus est, vt ait Vlpian. *in l. cum quis 41. de furt.* habita ratione temporis, & domini, qui erat cum furtum factum est: ita ex aliis authoribus refert Petr. Gregor. *in syntagmat. iur. 3. part. c. 1. lib. 6. n. 29. fol. 751.*

Et generaliter fures in legibus 12. tabularum capitali pœna feriebantur, vt scriptum reliquit Theophilus *in institut. de perpet. & temporal. action.* & meminit Anton. August. *lib. 4. emendation. iuris, cap. 4.* quos refert Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 3 casu 195. num. 5.* vbi *num. seq.* alias pœnas antiquorum pro furto impositas refert.

Iure nostro ciuili quadrupli pœna imponitur, pro furto manifesto, dupli pro non manifesto: eamque perpetua. *§. 1. de perpet. & temporis, act. § conceptum, & in §. pœna manifestis de obligat. quæ ex delict. nasc. l. de his quæ subtraxisse 11. C. de furt. §. Sic itaque discretis, versic. planè, & in §. ex maleficiis de action. §. omnes autem actiones, vel in simplum, & §. quadrupli eodem titul. l. 2. ff. de crimin. expilat. hered. l. 18. tit. 14. part. 7.* quadruplumque refertur ad æstimationem rei, non quantum interest *l. in furti actione 51. ff. de furt. & quadrupli pœn. in vi bonorum raptorum*, intra annum est quadrupli, post annum simpli, in quadruplo tamen est rei persecutio, & triplici pœna cum in furto sit quadrupli ex integro vltra rei persecutionem, *§. 1. vi bonor. raptor. l. 1. ff. eodem tit. dict. l. 18.* vbi idem in duplo. 32

Itaque de iure communi pro simplici furto 33 non est imposita furi pœna mortis, ideoque mori non debet, nec aliquod membrum est ei abscindendum, sed aliter castigandus *auth. sed nouo iur. C. de seruitut. fugit. text. in auth. vt nulli iudic. §. quia vero versic. pro furto collect.* communis secundum Gomez *in dict. §. ex maleficiis, num. 12. institut. de action.* & ex eo Iulius Clarus *in §. furtum versic. sed quæro*, Couarr. *lib. 2. variar. resolut. cap. 9. num. 7. in princip.* Dueñas *in regul. 399.* Peguer. *decis. crimin. 27. num. 1.* Petr. Gregor: *vbi supra, num. 7.* Menoch. *vbi supra num. 7. dict. l. 18.* ibi, *mas porrazon de furto non deue matar, nin cortar miembro ninguno*, & ibi Gregor. Lopez *verbo matar*, &c. Salon. *de iustit. & iur. colum. 1327.* eodem etiam pro furto magno testatur magis communem æquiorem, & magis practicatam opinionem Prosper. Farinac. *tom. de delictis & pœna, quæstione 23. num. 3. pagin. mihi 211. colum. 1.* Sic etiam Carolus Magnus in Longobardorum legibus statuit, & in Synodalibus constitutionibus pro primo furto non moriantur latrones, sed oculum perdant, vt refert Petr. Gregor. *in sua syntagmat. iur. 3. part. lib. 37. cap. 2. num. 13.* vbi *num. 16.* quod ex consuetudine Burgundiæ, qui furatur infra decem libras, pro primo furto, & arbitrio iudicis castigandus circa tamen mutilationem membrorum, aut mortem naturalem, & *num. 18.* quod apud Anglos Henricus septimus Rex statuit ann. 2. Regni sui in consilio vt pro primo scelere remitteretur quidem pœna corporalis, in carcerem coniectis, sceleris commissi nota in palma sinistræ manus sub publicè inureretur, quæ criminis admissi primam referat literam.

Cum igitur fur simplex pro primo furto non 34 debeat mori, nec membrum ei amputari sed aliter castigari superest, vt doceamus qua pœna puniendus sit, & in hoc glossa *in dict. auth. sed nouo iure, verbo castigabitur*, inquit supra fustibus, & hæc est communis opinio vt vltra ordinarios, ibi testatur Bart. *in tractat. de iurisdictione, num. 10.* & Padil. *in l. transigere num. 11. C. de transaction.* Couar. *lib. 2. variar. cap. 9. sub num. 7.* vbi quod passim apud nos fures flagellantur, aurésque eis abscinduntur præter rerum restitutionem Cepol. *in dict. authent. sed nouo iure num. 65.* Quæ opinio in his Regnis iure partitarum hodie approbatur, *in l. 18. tit. 14. part. 7.* ibi, *Otro si, deuen los iuzgadores quando les fuere*

demandado

demandado en juyzio: escarmentar los furtadores publicamente con seriadas de azotes, vbi notat Gregor. *hoc eodem verbo*, & refert alios de iure communi idem teneotes, in glossa *matar, ni cortar miembro*, iudicis cui pœna pro primo simplici furto deferebatur à glossa vltima, *in l. subtracto, C. de furt. & gloss. in l. fin. ff. de furt.* quam probant plerique alij vt constat ex Anton. Gomez *vbi supra*. Humad. *in l. 1. tit. 17. part. 2. glossa 12. num. 2.* Hodie ad fustigationem redactum est, per dict. l. regiam, quæ in hoc etiam iuri communi concors est supra communi opinione gloss. & aliorum doctorum, vt vidimus, quia iure ordinario arbitrari solent iudices hunc furem esse virgis cedendum vt ex Cepol. refert Menoch. *vbi supra*, & vltra quadruplum, vel duplum, quod fur in his regnis pro primo furto simplici puniatur pœna corporali extraordinaria, & arbitraria probat latè Anton. Gomez 3 *tom. cap. 5. de furt. num. 4.* sed hodie pœna quadrupli, vel dupli oon est in consuetudine sed pœna corporalis tamen, vt ex Cepol. *in dict. authent. sed nouo iure num. 59.* dicit Clarus *dict. §. furtum versic. pœna autem*, vbi addit, qood adhuc vigeret hæc pœna quadrupli: in foro conscientiæ fur non tenetur ad talem pœnam, sed tantummodo ad restitutionem rei furatæ, secundum cummunem, sententiam quam ibi refert, Humad. gloss. 12. *num. 2. vbi* citat ad hoc Anton. Gom. *vbi supra dict. num. 4. in fin.*

35 Solent, & Galli furunculos istos loris flagellare publicè per vias ciuitatum, & oppidorum. Pro leuioribus furtis extra saerum locum factis vt affirmat Petr. Gregor. *dict. lib. 37. cap. 2. num. 19.* qui *num. 13. cum sequentibus*, post Couarruuias, vbi supra alias pœnas imponi solitas pro furto apud exteras nationes refert, nec non, & Salon de *iustitia, & iure, colum. 1339. versicul. ad intelligentiam.*

36 Sed iure nouiori fori huius Regni pro primo furto simpici, imponi iubetur pœna pecuniaria vt soluat rem, & duplum eius parti, & septuplum Fisco, & si non habet vnde soluat quod corporaliter puniatur supra abscissione auricularum, *ex l. 6 tit. 5. lib. 4. fori, & l. 2. tit. 13. eodem lib.* vt ex his ll. tenet Anton. Gom. *vbi supra versic. vnum tamen est addens in versic. sequenti*, quod in locis vbi viget illa lex vel consuetudo non punitur criminaliter fur, quia pœna applicatur Fisco, sed in aliis locis, & partibus vbi non viget nec seruatur illa consuetudo standum esset iuri communi, sed illam legem 6. fori esse in vsu affirmat Gregor. Lopez *in dict. l. 18. glossa magna in versic. hodie tamen*, &c. Et re vera fuit, vt constat ex aliis authoribus nostris Regni, & nos sæpissimè ita audiuimus cum primum peritiam praxis accepimus & constat ex *l. 9. huius titul. 12. in versic. è como quiera*, &c. Sed iam abuleuit ab vsu hæc pena *de las setenas*, & remansit pœna corporalis, vel alia iudicis arbitrio sententiam qualitatem furti, & personæ vt sæpe in praxi obseruatum vidimus, & prætere a testatur Anton. Gomez *vbi supra*, dicens quod communiter in mala parte Regni de consuetudine non imponitur pœna pecuniaria applicanda parti, nec Fisco sed solummodo corporalis, vel alia iudicis arbitrio, vt prædiximus, nec nun, & tractatus quidam *de different. inter ius commune, & regul. differentia 5. in delictis*: imò nouissimè per dict. *l. 9. huius titul. in dict. versic. è como quiera*, clarius prædict. pœna *de las setenas* videtur sublata, siquidem in locum eius alia subrogatur præcisa non adiecto quod copulatiuè coocurrat cum illa septupli, oon enim vtraque simul imponenda est, quia l. illa hoc non præcipit, sed quæ sequitur.

37 ¶ Denique lex illa sic accipienda est, vt non intelligamus, quod in omnibus illis casibus in quibus pœna septupli imponebatur per d. l. 6. quæ disponebat vt in omnibus furtis intra summam 40. marapetioorum fur pœna septupli plecteretur, in eisdē pœna triremium fures puniātur, quia pœna commensuranda est delicto, *l. sancimus, C. de pœna*, & imponi debet secundum mensuram portionis inspecta ratione loci, temporis, personæ, & quantitatis, *l. aut facta, ff. de pœna*, & ibi DD. & alibi communiter, contra autem boni, & æqui erit vt pro tam modica re, vel damno fur ad triremes mitteretur vt bene probat Humad. *in d. l. 1. tit. 17. gloss. 12. num. 3. fol. 156. col. 4.*

38 Iure nouissimo huius Regni, per l 7. huius titul. 11. *del anno* de 1552. præcipitur omnibus iudicibus horum Regnorum: *Que los ladrones que conforme à las leyes destos Reynos deuen ser condenados en pena de açotes que es por el primer hurto simple de aqui adelante la pena sea que los traygan à la verguença, y que siruan quatro años en las galeras, por la primera vez, y que si fuere el hurto en la Corte del Rey por la primera vez le sean dados cien açotes, y que sirua ocho años en las galeras Reales, siendo mayores de veinte años*, quam l. citat Molin. Theolog. *vbi sup. colum. 1218. Y despues por ley mas nueua que se refiere, y pone en la dicha ley nueua deste titulo, se manda declara y añade que los quatro años sean seys, y los dichos ocho diez, y que esta pena y condenacion de galeras, sea, precisa, y no en defecto de setenas, y ansi queda resuelto, que conforme a las leyes mas nueuas destos Reynos, las quales oy dia se practican communmente el ladron por el primer furto no qualificado en estos Reynos ha de ser castigado en pena de verguença publica y seys años de glaeras, y del interes y restitucion à la parte de la cosa hurtada, no tratan estas leyes, por que es claro se ha de pagar o boluer à la parte si el ladron tuuiere de que*, & tenet Couaruuias *d. lib. 2. variar.* 39 *capit. 9. num. 7. ad fin. Pero en los delictos qualificados, y robos salteamientos en caminos, ò en campos, ò fuerças y otros delictos semejantes, ò mayores manda la dicha ley septima de este titulo. Que los delinquentes sean castigados conforme à las leyes destos Reynos, de que hablaremos adelante.*

40 Post hæc autem Molin. Theolog. *de delictis tractatu secundo disputat. 95. num. 12. colum. 1213. cum sequenti*, late agit de intellectu, & praxi dict. ll. fori, & de præd. opinionibus contrariis Gregor. Lopez & Antonio Gomez *vbi supra* citans, etiam *d. l. 9. titul. 11. libr. 8. nou. collection. reg.* ex qua resoluit standum esse potius sententiæ Gregor. Lopez, *vbi supra* addens *column. 1214.* quod pro furto qoadraginta 6u. 80 quin. & 100. marapetinorum, nefas esset hodie qoem quam puniri pœna flagellorum, imo neque relegationis, præsertim si sit primum furtum quare huiusmodi leuia furta hodie, vel pœna pecuniaria dupli parti applicanda, & septupli fisco dicit esse punienda, vel si reus non sit soluendo sint punienda detensione illius in carcere aliquibus diebus, aut mensibus, vel collocatione illius in loco publico ad certas horas appenso furto ad collum, pro qualitate personæ secundum Gregor. Lopez, quem refert.

41 Posset tamen esse locus, vbi committeretur furtum,

furtum, adeò insignis, vel etiam pro primo furto, quamuis exiguo, esse fur suspendendus, quod fuit seruatum per Parlamentum Paris. in quodam qui crumenam cum 60. solidis tamen inciderat in camera ipsiusmet Parlamenti 22. Ianuarij 1549. vt ex Papo refert. Iul. Clar. *vbi supra in versiculo, scias tamen in fin.* & inquit Petrus Gregorius *dict. lib.* 37. *cap.* 2. *num.* 11. se sæpe vidisse suspendi balantocomos istos, qui crumenas absciderant in sacro principis Senatus Tolosani Palatio, & si vix sex denarij in crumenis inuenti essent, quia studium malitiaque furandi & loci sacrilegium vindictam illam merentur, vt tutus ab hac improbitate locus sit.

42 Coadiuuatur hæc pars, nam iuxta communiorem opinionem Theologorum potest homo occidi pro simplici furto quod grauem aliquam habet circunstantiam, alias secus, quia esset durissimum, & nimis crudele secundum Alphons. à Castro, *lib.* 1. *de leg. pœna, cap.* 6. existimat enim ibi quod propter circunstantias adiunctas notabiliter aggrauantes, nempe magnitudinis rei furtiuæ, frequentiæ, dignitatis etiam loci in quo commissum est furtum, & magnæ rei furtiuæ necessitas, & si quæ aliæ similes circunstantiæ furto contingere possunt, possint pœnæ augeri vsque ad membri abscissionem, imo etiam ad mortem iuxta circunstantiæ grauitatem, & quod ideo Imperator Iustinianus diuersam à præcedenti de huiusmodi latronibus, l. statuit: nam in illa proximè citata authentica post illam l. de furto simplici latam, statim hanc de aliis furibus, quæ sequitur statuit legem. Eos vero qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domo, aut itineribus aut in mari, pœnis eos legalibus subdi iubemus, & de omnibus talibus intelligendum est quod dicitur (secundum Castru. *vbi supra*) *in l. capitalium*, §. *famosos*, & Cæpol. *in dict. authent. sed nouo iure, num.* 47. *cum sequent.* D. Couarruu. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 9. *num.* 7. & Iul. Claro, §. *furtum versic. scias tamen*, qui dicit, ita obseruari ex practic. Conrad. Gregor. Lopez *in dict. l.* 14. *in glossa magna*, ibi, *si vero clam subripit*, & est *famosus, quia sæpius fecit*, &c. & Petr. Gregor. *dict. lib.* 37. *cap.* 2. *num.* 3. *&* 4. dicemus latius *infra quæst. statim sequenti.* Anton. Gomez. *cap.* 5. *de furt. cap.* 10. & Couarruu. *vbi supra*, Petr. Gregor. *vbi supra. ff. de pœn.* censet namque ibi: *famosos* latrones non solùm dicendos esse illos, qui frequentes furtum iterauerunt, aut magnum aliquod furtum commiserunt, sed omnes illos, qui furtum notabili aliqua, & multum aggrauante, circunstantia vestierunt.

Denique pro eadem parte adduco l. regiam expressam, & à fortiori nempe *l.* 1. *titul.* 13. *de los homicidios*, infra, *hoc lib.* 8. *nou. collect. reg.* ibi: *Y esso mismo dezimos que muera por justicia aquel que fuere conuencido de hurto, ò robo, ò fuerça en la dicha nuestra Corte, ò en el nuestro rastro, y aquel que fuere tomado con el hurto, ò robo, en la dicha Corte, ò rastro.*

43 Ego vero & si fateor, & studium malitiamque furandi & loci qualitatem grauissimam vtpote Palatij Regij, aliam atque aliam grauiorem, & seueriorem pœnam exigere, quam ordinariam pro simplici furto, aliàs sine qualitate aggrauante commisso: nihilominus tamen non censeo pœna mortis esse plectendum furem, qui in Palatio Regio, semel furatus est, præcipuè paruam quantitatem, vel rem parui valoris, nec id fieri vllo modo consulto alias enim sequeretur, quod cum in Regio Palatio plures libri, aliaque minutiora vendantur si aliquis subriperet ibi librum: vel rem aliam, morte dignus esset; hoc autem quantum abhorreat à charitate Christiana notum est, etiam si res furata maioris valoris esset, licet enim ratione loci insignis grauius multo sit furtum ibi commissum, quam alibi in loco profano: nihilominus tamen, hæc maior grauitas pœnam mortis non meretur, neque iure inuenio hanc pœnam in præd. specie impositam, sic principes, non debent iubere ponire pœna mortis eum qui ceruum in sylua sua inclusum occidisset pluris æstimantes ceruum quam hominem secundum Alphons. à Castr.. *vbi supra in versic. & hinc apertissimè*, qui contrarium facientes tyrannos esse dicit, ergo nec furantes in Palatio Regio debent morte plecti pro prima vice, & si alias seuere castigandi sint, nec obstat quod ex eodem Castr. in contrarium retulimus, cum communiori sententia Theologorum existimante propter dignitatem etiam loci, seu propter magnitudinem rei furatę, & frequentiam furandi induci qualitatem quæ plurimum aggrauat, ob quam possit pœna augeri vsque ad membri mutilationem imo & vsque ad mortem, hacque qualitate vestitum furtum existimat illud committentem esse famosum latronem, & comprehendi sub dispositiоn. *l. capitalium*, §. *famosos ff. de pœn.*

In primis namque intelligo hoc de qualitate nimis aggrauante vt propter eam possit fur condemnari membri mutilatione, & etiam pœna mortis, quando à iure sic est, & inuenitur expressum, secus alias prout esset in casibus specialibus à iure exceptis in quibus pro primo furto imponitur pœna mortis propter qualitates id aggrauantes de quibus *infra*, statim agemus, & qui hodie exprimuntur in his Regnis, *l.* 18. *titul.* 14. *pag.* 7. nullum autem eorum est huiuscemodi, vt ex eis patet: ergo in casibus non exceptis standum est regulæ iuxta glossam, *l. omnis definitio. ff. de regul. iur.* denique cum solum furtum rei sanctæ, vel sacratæ in loco sacro, vel religioso commissum puniatur pœna mortis, vt *in d. l.* 18. ergo pro commisso rei profanæ in loco non sacro nec religioso puniri non debet fur pœna mortis, quia in pœnalibus, præcipuè in vltimo supplicio non valet argumentum, nedum ab identitate rationis, sed nec etiam à maioritate, vt per Euerard. *in loco* 55. *à ratione legis larga, &c. versic* 2. casu quando agitur de mera pœna: vt quia est pœna etiam respectu recipientis, &c. Quanto minus valebit à minori argumentum ad maius: *Domus mea domus orationis est*, inquit Dominus, *vos autem*, &c.

Præterea opinio communior Theologorum, quam refert, & sequitur Cast. *vbi supr.* loquitur in lege, vel republica statuente pœnam mortis pro simplici furto, quod qualitate, vel quantitate sit enorme, vt constat ex D. Couar. qui Theologos hoc tenentes refert, eosque & Castr. *vbi sup.* sequitur in hunc sensum, quem prædiximus, nempè verius esse præd. pœnam statui posse à Republica in præd. specie frequenti huius criminis vsu considerato, & læsione maxima, quæ ex eo Reipublicæ infertur, licet Alexand. de Ales *part.* 5. *quæst.* 47. *membr.* 4. *artic.* 3. Scotus *in* 4. *sentent. distinct.* 15. *quæst.* 3. & Syluest. *verbo*

furtum

furtum, quæst. 3. censuerint iniquam fure legem quæ pro simplici furto mortis pœnam induxerit, nec iustè posse eam in Republica statui. Esto namque communior contraria sententia Theologorum sit verior, & tenenda, nos de hoc non agimus, nec sumus eo in casu, sed deficiente lege, quæ hoc statuat, an furans aliquam rem, vel quantitatem in palatio Regis, propter qualitatem & dignitatem loci adeo huiusmodi furtum grauantem possit iudex arbitrari pœnam mortis imponendam esse huiusmodi furi pro primo furto simplici qualificato. & contendimus, atque proculdubio verum esse existimamus hoc facere non posse iudicem ex supra dictis, & sane, quod vnum tantum furtum etiam si graue sit qualitate sufficiens iure non sit vt morte puniatur plerisque placet, vt cum eis probat expressè Couar. *vbi supra in versicul. sane*, de quo *infra* latius agemus. Punietur ergo iuxta *l.* 8. *tit. tit.* 11. quæ est huiusmodi: *Mandamos que assi en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos en caminos ò en campo, y fuerças, y otros delictos semejantes ò mayores como en otros qualesquier delictos de otra qualquier qualidad, no siendo los delictos tan calificados, o graves que conuengan à la Republica no difiera a la execucion de la justicia, y en que buenamente pueda auer lugar commutacion sin hazer en ello perjuyzio a las partes querellosas, las penas ordinarias les sean commutadas en mandarlos yr à seruir à las nuestras galeras por el tiempo que pareciere à las nuestras justicias, segun la qualidad de los dichos delictos.*

Neque obstat *dict. l.* 1. *titul.* 23. *De los homicidios, lib.* 8. vbi cauetur. *Que qualquiera que en la nuestra Corte, ò en el nuestro rastro matare, o hiriere que muera por ello, saluo si fuere en su defension, ò en los casos por derecho permissos, y esso mismo dezimos que muera por justicia aquel que fuere conuencido de hurto, ò robo, ò fuerça, en la dicha nuestra Corte, ò en el nuestro rastro, y aquel que fuere tomado con el hurto, ò robo en la dicha Corte, ò rastro.* Quia primo respondemus, quod vt arbitratur Gregor. Lopez *in l.* 3. *gloss. fin. tit.* 6. *p.* 2. præd. l. regia de consuetudine pro primo furto regulariter non seruatur, ideoque, inquit, interroga in hoc practicos maleficiorum curiæ, quem refert. Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 8. *ordinamenti in gloss. conuencido de furto, pagin.* 258. dicens, Quod ideo furtum commissum in curia arbitrio prætorum, hoc est, *Alcaldes del Crimen*, attento loco Curiæ, & personæ delinquentis, & illius, cui fuit res furata erit relinquenda punitio arg. *d. l.* 3 *tit.* 16 *part.* & quæ ibi notat Gregor. Lopez *in gloss legum aluedrio.*

Secundo, & peremptoriè respondemus, quod iure nouissimo huius Regni aliud est cautum vt docuimus *supr. num.*.... *versic. iure nouissimo.* Deindè dicimus Alphons. à Castr. *vbi supra d. loco* pro contraria parte, à nobis adducto non loqui nuncupatim de loco Palatij Regij, sed generaliter de qualitate dignitatis loci furtum ibidem maxime aggrauante, ac locus sacer, vel religiosus à iure solum exprimitur quod sit huiusmodi, vt pœna mortis imponi possit pro primo furto: ergo de eo solum loco, quatenus ad d. pœnam, intelligendus est.

43 Quod si de alio sentire visus fuerit, adhuc non erit tuta eius opinio, nec cum tanto periculo animæ practicanda, siquidem. ¶ Et si, non desint qui communiter teneant iudicem arbitrium suum extendere posse vsque ad mortem, prout sunt gloss. *in* §. *in summa verbo extraordinaria, instit. de iniuriis*, & alij communiter DD. quos refert Prosper. Farinac. *de delict. & pœn.* 1. *quæst.* 17. *num.* 14. vbi quod præd. gloss. est communiter recepta à Doctoribus, & in terminis furti qualificati, tamen D. Couar. *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 9 *num.* 7. *in versic sed profecto*, vbi quod etiamsi, lege cautum sit, furem non esse occidendum, sed alia mitiori pœna damnandum, non ex hoc vetitum est, iudicem ob criminis qualitatem, ex eo, quod vel ratione loci temporis, aut quantitatis furtum sit extraordinarium, & maxime graue pœnam legis augere, & ob exemplum furem illum vltimo supplicio afficere, vt ibi iure probare nititur, & quod ideo hisce temporibus opus est aduersus fures durioribus pœnis vti potissimum, vbi furtum simplex non est, sed vel quantitate, vel qualitate graue, quo sit secundum ipsum vt licet Alex. de Ales, Scotus, & Sylu. censuerint iniquam fore legem, quæ pro simplici furto mortis pœnam indixerit, nec iuste posse eam in republica statui, verius tamen est, eam pœnam statui æquissimè posse, vbi furtum qualitate vel quantitate sit enorme: sicuti ex iunioribus Theologis probant Ioan. Dried. Medin. & Alph. à Cast. quos ibi citat.

Nihilominus tamen gloss. illa *in dict.* §. *in summa*, ab aliis, quamplurimis Doctoribus communiter reprobatur, quos refert Farinac. *vbi sup. in versic. & licet contrarium*, vbi, & si priorem communem sequatur eam. tamen, *num.* 35. declarat, vt procedat dummodo delictum sit in se adeo atrox vt ex eius circunstantiis, & qualitatibus illud grauantibus iudex ad mortis pœnam imponendam se disposuerit, quo casu posset arbitrariam pœnam vsque ad mortem extendere, aliter secus, secundum communem Doctorum sententiam, quam ibi refert, & sequitur, quæ loquitur generaliter in aliis delictis grauissimis in quibus plurima sunt consideranda, vt iudex hoc facere posset, ne indiscreto zelo iustitiæ iura transgrediatur, non tamen loquitur præfata communis sententia in nostra specie simplicis primi furti, de qua nos hic agimus, pro quo à iure communi, nec regio nouissimo non inuenitur posita pœna mortis. Condemnare namque ad mortem absque lege, sed tamen propter confictas considerationes iudicis id ita arbitrantis vnusquisque sibi consulat an sit faciendum? ego quidem numquam id docerem, nisi lege clara expressum reperiretur, quod si nostri Principes id vellent profecto lege lata super eo sanxissent, cum igitur hoc non fecerint argumentum est maximum hoc minime voluisse. Hoc solum deberent iudices facere, pauere & abstinere à simili condemnatione. ¶ Tandem 44
fallitur Castr. dum intelligit *dict.* §. *famosos*, etiam procedere in illis furibus, qui notabili aliqua, & multum aggrauante circunstantia furtum vestierunt quasi ij famosi latrones sint & dicantur, hoc enim ex proprio cap. accepit & præterea est contra communem intelligentiam omnium Doctorum nostrorum circa verba *famosos*, qui cum tamen dici famosum furem exponunt, qui consueuit furari, licet clam frequenter tamen furetur, latronem vero, qui palam furatur, vt constat ex ipsis iuris interpretibus, quos vidisse oportuit Castr. & præcipuè ex scribb. *in dict.* §. *famosos*, & Cæpol. *in dict. authent. sed nouo iure, num.* 47. *quem sequitur.* D. Couar. *lib.* 2. *var. resolut. cap.* 9. *num.* 7.

&

& Iul. Claro, §. *furtum versic. sciat tamen*, qui dicit, ita obseruari ex practic. Conrad. Gregor. Lopez *in dict. l. 14. in gloss. magna ibi*, si vero clam subripit, & est famosus, quia sæpius fecit, &c. & Petr. Greg. *d. lib. 37. cap. 2. num. 3.* & 4 dicemus Latius infra *quæst. statim sequenti*. Vel qui committit furtum in itinere publico, vel mari, quia ille vocatur famosus latro Anton. Gomez *cap. 5. de furt. num. 10.* & Couarruu. *vbi supra*. Petr. Greg. *vbi supr.* quod approbare visa est. *d. l. 18. tit. 14. part. 7.* ibi: *Fueras ende si fuesse ladron conocido que manifiestamente touiesse caminos, o robase otros en la mar con nauios armados aquien dizen cursar.os*, & ibi notat expresse Gregor. Lopez in gloss. *touiesse caminos*, dicens, quod de istis loquitur *dict. § famosos*, & allegat Angel. *in l. prætor ait, §. aduersus, ff. de sepulchr. violat.* dicentem per illum tamen quod non intelligitur latro famosus, qui non consueuit furari clam, sed ille, qui armatus rapit, vel subtrahit, sicque falsam esse opinionem dicentium eum qui tria furta fecit esse famosum latronem, multo igitur minus dicetur famosus latro, qui semel in Palatio Regis furatus est, sed potius audax, & temerarius, & supra d. nostram sententiam nouissime probat Farinac *de furtis, quæst. 167. num. 39. fol. 8. mihi 17.*

45 Pro secundo vero furto simplici in Hispaniarum Regnis iure fori erat imposita pœna mortis, vt *in dict. l. b. 6. tit. 5. lib 4. for. leg.* sed hæc lex non seruatur pro secundo furto de consuetudine secundum Gregor. Lop. *vbi supra in dict. gloss. magna versic.* hodie tamen aliter, & Anton. Gom. *dict. cap. de furto sub num. 5. ad fin.* vbi voluit Couarruu. *d. lib 2 cap. 9. sub num. 7.* illis verbis: imò apud Hispanos olim pro secundo furto suspendebatur fur. *lib. 6. tit. 5. lib. 4.* fori estque in hoc illa l. adeo rigida, vt sit iniqua, & inhumana secundum D. à Soto, quem refert Salon *de iustitia & iure, column. 1339. in princip.* Sotus tamen *de iustit. & iur. lib. 15. quæstion 3. art. 3. ad tertium in fin.* vbi de hoc agit tamen dicit quod d. fori sub illo rigore nempe quod fur pro secundo furto occidatur non
46 est in vsu. ¶ Quod si fur committens in aliqua ciuitate, vel loco furtum reperiatur sine auriculis, non erit hæc sufficiens præsumptio, quod iam hic alia duo furta commiserit, vt sic possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro, sed necessario requiritur, vt iudex loci vbi vltimum furtum commissum est, mittat litteras requisitorias, ad alia loca, vbi priora delicta sunt commissa, poterit tamen interrogari reus ex sola abscissione auricularum de aliis furtis, & in quibus locis illa commiserit vt mittat ad ea verificanda, & hoc casu, si negaret, & nollet declarare posset iuste torqueri, vt dicat & declaret, ita tamen Anton. Gomez *3. tom. cap. 5. de furt. num. 14.* vbi quod ita debet practicari à peritis iudicibus, quem sequitur Molin. Theologus, *de delict. disput. 695. num. 14. column. 1214. cum seqq.*

47 Vnde in his Regnis pro secundo furto communiter imponitur pœna flagellorum, & abscisionis auricularum, vt affirmat Anton. Gom. *dict. num. 5.* dicens, quod pœnam abscisionis auricularum inuenit pro furtis *d. l. 6. tit. 5. lib. 4. for.* sed *d. l. 6.* eam pœnam non imponit pro secundo furto, sed pro primo, quando fur non est soluendo *las nouenas*, & ideo Gregor. Lopez, *vbi supra in d. gloss. mag. prope fin.* ibi: hodie, tamen in regno isto, inquit quod est in practica vt pro secundo furto abscindantur aures. Sed iure nouiori huius Regni pro secundo furto simplici imponitur: *pena de cien azotes y que sirua perpetuamente en las galeras, y si fuere el segundo hurto en la Corte del Rey le sean dados ducientos azotes, y que sirua perpetuamente en las dichas galeras, esto entiendo auiendo sido tambien el primer hurto en la Corte*, vt præcipit *l. 7.* huius *tit. 11.* & hoc erit in praxi huius temporibus obseruandum de iure qua pœna puniatur fur pro secundo furto asserit late Farinac. *de furtis, quæst. 167. num. 42. cum sequentibus, pag. 17.*

Pro tertio furto (licet non reperiatur iure cau- 48
tum) tamen de generali consuetudine imponitur pœna mortis, quia propter reiterationem, & frequentiam delicti efficitur famosus, & famosus latro debet furca suspendi, vt *in l. capitalium § famosos, ff. de pæn.* facit *l. 3. C. de Episcop. aud.* vbi probatur, quod delinquendi consuetudo facit, vt reus grauius puniatur, & *in d. l. capitalium, §. solent, & in §. grassatores*, & probat latius cum communi plures DD. allegans amplians, & limitans Farinac. *vbi supra de pæna debetur dict. quæst. 23. num. 1. cum pluribus sequentibus*, & prius *quæst. 18. num. 80. & quæst. 20. num. 45.* ¶ Et in terminis ita tamen gloss. ordinaria, *in dict. authent. sed nouo iure versic. castigabitur, C. de seru. fugit.* & ibi communiter DD. & hæc est communis glossarum, & Doctorum & Cepol. ibidem, *num. 92. cum sequent.*, vbi quod ita communiter practicatur & *num. 94.* contendit hoc non procedere de iure, sed imo quod fur etiam tria vel plura furta committens non debeat suspendi, vel aliter mori, quod etiam bene probat Ias. *in l. penultim. num. 6. ff. de condict. ob caus. & in §. ex maleficiis column 2. de action.* sed quod de generali consuetudine pro tertio furto imponitur pœna mortis affirmat cum communi eam sequutus Anton. Gomez *dict. 5. de furt. num 6.* & Farinac. *de delict. & pæn. dict. quæst. 23. num. 4.* eamque sequitur Gregor. Lopez *vbi supr. gloss. magna in versic. sed pro tertio*, &c. eandem communem de generali consuetudine cum aliis pluribus authoribus refert Iul. Clarus *in dict. § furtum versic. sciat tamen*, & quod secundum aliquos ex duobus furtis dicatur quis famosus fur, & laqueo suspendi debeat, quod ita de generali consuetudine obseruatur, refert nonnullos attestantes Fulgos. *consilio 157. num. 1.* quos tamen in libro suo id dicentes non reperit Clarus, neque ego verum credo, sed potius communiter obseruatur totum contrarium, vt pro secundo furto simplici minime imponatur pœna mortis Neque obstat *l. 6. tit. 28. part. 2.* imponens pro secundo furto pœnam mortis, quia ipsa expresse loquitur in casu speciali, scilicet in furto facto tempore belli, vnde extra illum specialem casum, non est recedendum à prædictis, vt suprà exigatur tertium furtum & in specie, ita respondit Gregor. Lopez *in d. l. 18. in gloss. magna, versic. &. tamen istarum partitarum titul. 14. part. 7* Putat tamen Clarus seruanda esse in hoc statuta locorum, quibus non extantibus non credit furem etiam propter multa furta esse pœna mortis afficiendum, sed obseruari debere ius commune, vt citra mortem puniatur, & hoc nisi in aliquo loco esset specialis consuetudo, vt fures suspenderentur, nam eo casum minime mutanda esset. Hæc opinio Clari iuri magis conformis est. Nihilominus priorem probauit generalis consuetudo, vt dicunt DD. eamq; sequutus videtur.

videtur. Hæc eadem pœna probatur: & hanc pœnam iustè posse à republica statui in hoc casu propter delinquendi proteruiam, & contumaciam scribit Ioann. Maior, *in 4. distinct.* 15. *quæst.* 27 cum quo transit Couar. *vbi sup.* & Soto *vbi supra in versicul.* pro trino vero fatetur esse vsum occidendi fures, & ll. Hispaniæ receptum vt *in d. l. fori*: eandem dicit communem & probabilem Salon. *vbi supra colum.* 1340. *in fi.* eamque sequitur plures allegans Petr. Zauall. 1. *p. resol. crim. casu* 19 *num.* 2.

49 Hæc tamen communis conclusio & practica secundum Cæpol. *vbi sup. d. num.* 94. de consuetudine non seruatur Veronæ, si tria furta essent parua, & de rebus minutis, mangiariinis, vt puta de gallinis: sed quod vidit condemnari pecunia vel ad standum per aliquod tempus puta duorum, vel trium mensium in carceribus, cuius sententiam principalem in hoc existimo verissimam & in praxi omnino sequendam, nempe vt pro tribus furtis paruis gallinarum, vel similibus fur minime debeat condemnari in pœna mortis, sed alia arbitraria iuxta qualitatem, & quantitatem furti, & personarum licet contra Cæpol. & *supra d. hac* limitationem teneat Menoch. *d. casu* 295. *num* 17. quasi non tam quantitas, quam consuetudo furandi consideretur, sed opinionem Cæpol. sequitur Petr. Cauall. *d. casu* 19. *num.* 9. *cum sequent. vbi num.* 9. quoad vidit quandoque tales condemnati in pœnam vnius, aut duorum ictuum funis appositi ad collum, vel ad pedes cum nonnullis rebus eiusdem generis, cuius erant furata ad demonstrandam causam ex qua publicè sic torquebantur, & quod hoc potest admitti, vt ibi probat: priorem nostram opinionem probauit Castald. *de syndic. quæst.* 149. imò quod pro tribus furtis paruis non dicatur quis fur famosus, nisi cum armis, eamque vt æquam sequitur Greg. Lop. *in d. l.* 18. *glos. magna in versic. sed an sufficiant tract.* 14. *part.* 7. & Salon. *vbi sup. colum.* 1340. *versi. obseruemus vltimo, & colum. seq. glos. fin. in princip.* & Molin. Theolog *de delict disp.* 695. *colum p.* 209. *versic. in Regno.*

50 Vulgaris tamen est quæstio in hac materia, an si quis commiserit vnum furtum magnum æquiualens tribus possit pro eo furca suspendi, licet sit primum furtum: Et in hoc Bald *in d. auth. sed nouo iure, num.* 3. *vers* dico tamen partem affirmatiuam dicens quod pro vno furto multum enormi potest quis suspendi, quia sæpè vnum magnum æquipollet tribus paruis argum. *l. si is qui tres, §. fin. ff. de excusat. tut.* quæ tamen loquitur in tutelis.

51 Secundo, quia in atrocissimis delictis licitum est iura transgredi iuxta doctrinam Innoc. quam ibi sequuntur scribentes *in cap.* 1. *in fi. de constit.* qui & si expressè hoc non dicat, sed ad omnibus ad id allegatur, sequuntur omnes Legistæ, & Canonistæ, vt dicit Marsil. *in l.* 1. *in princ. num.* 59. *ff. ad l. Corn. de sicar. & consil.* 52. *num.* 16. *& in l.* 1. *in princ. num.* 23. *ff. de quæstion.* & refert plures Anton. Gomez *de furt. sub num.* 6. & sequitur plures referens Bern. Diaz *in reg.* 45. & ibi addit. & plura ex eo inferens Aul. *c.* 2. *prat. in gloss. derechamente num.* 11 *cum seqq.* est communis, vt plurimos congerens testatur Loazes *in allegat pro mala in respons. ad quintum fundam. num.* 34. *pag.* 322. *cum seqq.*

Et propter illud dictum Innocent. fuit tempore Bald. suspensus quidam qui iuxta Papam dum ingrederetur Perusium alium interfecerat, & fuit statim suspensus contra formam statuti, vt refert Puteus de Syndic. *fol.* 288. *num.* 19. teste Claro *in pract. crim. lib.* 1. §. 1. *versic. quinimo.* Et ex his opinionem illam principalem Bald. sequitur Ang. *in §. ex maleficiis, num.* 5. *inst. de action & in §.* 1. *inst. vi bon rap. & in l. quod molis. §. quia assidua ff. de edilit. edict.* Angel. *in tract. malef. in parte, & vestem cœlestem abstulit, num.* 13. *in versic. nunc sumpta occasione*, vbi dicit, quod ita semel practicauit Perusij dum assideret, Abb. *in capit. inter alia de immunit. Eccles. num.* 31. Mont. *in l.* 6. *gloss.* 1. *in medio titul.* 5. *lib.* 4. *for. leg.* Hippolyt. de Marsil, *in l. vnic. §. cogniturum, num.* 29 *ff. de quibus*, & hanc opinionem ex consuetudine inualuisse in Hispania, attestatur Bern. Diaz, de Lugo, *in sua pract. crim. can. c.* 90. *in versic. præcipuè*, quem refert, & sequitur Peguer. *decis.* 27. *num.* 6. *cum seqq.* estque magis communis sententia à qua recedendum non est secundum Iacobum Menoch. *d. lib.* 2. *de arbitrar iudic. cent.* 2. *casu* 295. *num.* 9. & Bald. *in c.* 1. *§. iniuriam num.* 8 *de pac. iuram. firm in vsib. feud.* & esse vsu receptam firmat Padill. *in l.* 11. *infigere, num.* 12. *C. de transact.* & inquit Ignat. Salced. in addit. ad Bernard. Diaz *vbi supra litt. B* quod audit eam admissam in tribunalibus superioribus Hispaniæ, à quibus seuerius propter publicam vtilitatem, & aliorum terrorem crimina puniuntur, estque receptissimum, vt ait Soto *in loco infra* pro contra opinionem citando, eandem sequitur, & communem dicit, & esse probabiliorem Salon. *vbi sup. col.* 1340. *in fin. & col. seqq.* non ex ratione Bald. sed quia furtum insigne perturbat pacem publicam, & ita expedire max. bono communi, vt tales fures è medio tollantur; eandem partem sequitur, & dicit practicari in Prætorio Granatensi, & esse magis communem affirmat Humad. *in l.* 1. *gloss.* 12. *num.* 1. *&* 2. *tit.* 17. *pag.* 2.

Et nouissime quæstionem hanc latissimè pro vtraque parte examinat Peguera *decisione criminali*, & plures authores allegans refert in hoc duas magis communes opiniones contrarias, & nonnullos authores affirmantes, quod in Hispania, & in Principatu Cataloniæ consuetudine seruatur d. opinio Baldi, affirmatiua, & eam ipse, *numer.* 4. *cum sequentibus* sequitur & probat dummodo illud primum furtum sit graue & enorme ratione loci, temporis, quantitatis, vel alterius qualitatis, aut circunstantiæ, & inquit *numer.* 8. quod hæc opinio magis de plano procederet, quando vltra magnitudinem furti concurreret alia qualitas, vel circunstantia aggrauans delictum, ita vt non possit dici simplex furtum, sed qualificatum secundum Bernardum Diaz, Couarruuiam, & Canter. quos refert, & *numero* 11. addit quod hac opinione attenta, quando furtum dicatur esse magnum, vel enorme iudicis arbitrio committitur secundum Doctores, quos ibi ad hoc citat, & tandem *numero* 12. inquit se vidisse furca suspendi quendam, qui noctis tempore ex apotheca, quam adulterinis clauibus aperuerat multas merces abstulerat valoris vltra sexcentos aureos, licet aliud furtum confessus non fuerat, & iterum idem in simili casu præcedenti, licet furtum non ascenderet ad tantam summam, & *num.* 13. ait, memores se esse velle iudices in hoc cuiusdam dicti Ludouici Pegueræ *in suis decisionibus crimin. cap.* 27. *sub num.* 8. *ad fin.* vbi vult, quòd licet verum sit, & de consuetudine seruatum in illo Principatu Cataloniæ, quod pro vnico tantum furto magno quis la- 52

quo suspendatur, tamen possunt iudices arbitrari minorē pœnam iuxta qualitatem facti, ratione loci, temporis, & ætatis ac conditionem personæ vel aliis causis quæ solent perducere iudicem ad mediocrem pœnam, pro quo etiam allegat Augustin. de Arimin. in addit. ad Angel. *de malef. in verb. & vestem cœlestem sub num. 13. ad fin. & in verbo, quas si non solueris, num. 15. versic. adde mirabile consilium.*

His tamen omnibus non obstantibus, Primo pro contraria sententia, imo quod etiam si furtum sit magnum vt tribus æquiualeat, fur pro eo non debeat, nec possit pœna mortis condemnari, primo facit, quia hoc non reperitur iure cautum, imo absque vlla distinctione, statutum est à iure furem non esse puniendum pœna mortis, vt vidimus. Secundo, quia si pro tertio furto iuxta consuetudinem generalem imponitur pœna mortis, est propter reiterationem, & frequentiam delicti non vero propter magnitudinem eius, quæ ratio cessat in primo furto etiam magno. Tertio, quia rarò posset cognosci, quod furtum dicatur magnum, vel paruum, & necessario esset deueniendum ad arbitrium iudicis, sed non omnes iudices habent rectum solidum, & Christianum arbitrium, aut saltem cum deliberatione debita illud ponderant, at vitam hominis ponere in arbitrio caduco, & indiscreto plurimorum iudicum præcipuè cum nullo iure hoc caueatur, periculosissimum, atque iniquum videtur, & ita merito, contra primam opinionem Bald. in terminis tenent expresse Salic. Fulgos. Paul. de Castr *in d. authent. sed nouo iure*, dicens hic, quod alij DD. tenent ibi contra Bald. contra, quem etiam tamen latè probans Cæpol. *ibidem numer. 76. cum seqq.* Iason. *in d. l. penult & in l. 1. num. 4. C. de precib. imper. offer. & in d. §. ex maleficiis, num. 12.* vbi eandem sequitur Gomez, *num. 13.* & Crotus *in cap vltim. column. penult. de constit. in 6.* Cassan. *in consuet. Burg. titul. 1. §. 5. versic. simplex, & versic. quaro quomodo, numer. 14.* quos sequi videtur Couar. *lib. 2. variar. resol. cap. 9. sub num 7. in versic. sed ea dispositio,* & August. de Arimin. ad Angel. *vbi supra col. 5. in fin.* hanc etiam sequitur & probat Anton. Gomez *cap. de furt. num. 7.* Roland. à Vall. *cons. 51. num 43. volum. 1.* & contra Bald. in hoc est communis opinio, vt inquit Augel. de Vbald. *termin. commis. crim. diuers. Doctorum, cons. 71. numer. 21. lib. 2.* & hanc opinionem multis comprobat Iacob Boul. *in d. l. capitalium, §. famosos, num. 28. ff. de pœn.* estque magis communis secundum Gregor. Lopez *in d. l. 18. glossa magna, in versic. & ex praedictis*, qui eam sequitur & pro ea legem illam regiam considerat, quem ad hoc refert Padill. *in d. l. transigere num. 12.* Auil. *d. cap. 1. preter glossa derechamente num. 13. cum sequent. vsque ad num. 16.* & addit. Bernard. Diaz, *vbi supra*, qui eam sequitur dicens quod ab hac magis communi, & veriori opinione non auderet recedere, nisi vltra magnitudinem rei furatæ aliæ qualitates crimen aggrauantes interuenissent, sed nec hoc in ea sententia sufficeret, nisi qualitas aggrauans esset expressa in iure pro sufficienti ad pœnam mortis furi imponendam, vt prædiximus, & inquit Aretin. *in d. authent. sed nouo iure num. 5.* quem ad hoc referunt Cassan. *vbi supra num. 15.* & Roland. à Vall. *etiam vbi sup. circa fin. cons.* & Clar. *§. furtum in versic. sed an pro vno*, quod neque præd. opinio Bald. seruatur in practica & inquit Cacialup. *in l. cum seruus de condit. caus. dat*, &c. quem refert Clar. ibi, quod vidit quemdam, qui commiserat furtum mille ducatorum aureorum, qui euasit pœnam mortis, & fuit solummodo punitus pro primo furto, & hanc probat Salaz. *de vsu, & consuet. cap. 5. num. 18. cum sequent.* & ex Theolog. hanc etiam secundam opinionem sequutus est Dominic. à Sot. *lib. 5. de iust. & iur. quæst. 3. art. 3. in resp. ad tertium argument. in fin.* & hoc videtur tutius 22. Gregor. Lopez *in l. 1. tit. 17. p. 2. in gloss. el furto*, vbi respondet illi legem quæ videbatur facere pro opinione contrariæ Bald quod ibi tamen imponitur pœna ad arbitrium regis, & non præcisè pœna mortis. Adde tu quod loquitur etiam l. illam in furto commisso contra Regem, non vero contra alios, & hanc secundam opinionem inquit esse magis communem æquiorem, & magis practicatam Farinac. *de delict. & pœn. quæst. 23. num. 3. in 1. p. suarum quæst. crim.* & hanc, secundam contra Bald. appell. communem sententiam Molin. Theolog. *disput. 695 num 9. col. 1210.* dicens quod hæc sententia sibi probatur, vbi contraria, non fuerit lege sancita, aut consuetudine, quæ vim legis habeat recepta, vt dicit, non esse adhuc ita receptam in hoc Regno Castellæ, & nouissime idem Far. *de furtis q. 167 n. 47.* vbi testatur de praxi huius opinionis, apud se, & inquit, quod vbi non sunt Bannimenta, aut statuta contraria sequere hanc opinionem & non errabis, & quod isto casu fur condemnabitur ad triremes; aut perpetuas aut per decennium, in quibus sæpe inde moriuntur, vtique iustitia non erit deiusta, nec ipsi iustitiam decidere poterunt. ¶ Neque placet mihi concordia, quam inter duas opiniones communes contrarias, assignat Franc. March. *q. 6. p. 2.* quem sequitur Menoch. *vbi sup. d. n. 9.* probatur, & militant circa eam fundamenta huius secundæ verioris, & receptioris opin. quam proculdubio censeo tenendam in praxi in iudicando, & consulendo aduersus Bald. & sequaces, pro qua nouissimè expendo l. 8. huius titul. quæ est huiusmodi: *Mandamos que ansi en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos, en caminos, ò en campo, y fuerças, y otros delictos semejantes, ò mayores como en otros qualesquier delictos, de otra qualquier qualidad, no siendo los delictos tan qualificados y graues que conuengan à la Republica, no difiera à la execucion de la justicia y en que buenamente pueda auer lugar commutacion sin hazer en ello perjuizio à las partes querellosas, las penas ordinarias les sean commutadas en mandarlos yr à seruir à las nuestras galeras por el tiempo que pareciere à las nuestras justicias segun la qualidad de los dichos delictos,* ergo si in furtis qualificatis hoc licet, à fortiori in furto magno non qualificato, licet pro eo esset alias imponenda pœna mortis, id licebit, siquidem nulla l. cauetur, vt pro eo pœna ordinaria sit mortis, nec conueniat Reipublicæ exequutionem respectu mortis, non differri.

Qua sententia retenta, non obstant fundamenta, supra adducta pro opinione Bald. & non quidem, primum ex *l. si te qui tres, in vers. cæterum, ff. excusat. tutor.* vbi quod vna tutela magna ita præstari immunitatem, & excusationem à tutela secunda, sicut tres tutelæ excusant ab onere quartæ, sed ea decisio procedit ob difficilem rerum administrationem, nec commode huic quæstioni aptari potest, sed in furto consideratur alia ratio, quia in tribus furtis desiderantur plura nempè delictum furti, animus, & consuetudo, atque frequentia furandi quæ aggrauant magis delictum, quam rei furatæ semel magnitudo, ita

Cæpola

Cæpola *vbi supra num. 78. versicul. nec obstat* & vno verbo Couarruuias, *vbi supra in versiculo, sed ea decisio.*

52 Ad secundum de doctrina Innocent. *in dict. cap. 1. de constitut.* quæ habet, quod in atrocissimis delictis licitum sit iura transgredi: respondetur multis modis; primo quod non sit vera, quia nisi iudex habeat licentiam à principe non potest augere pœnam, propter immanitatem criminis, secundum Ludouic. Rom. *singul. 197. incip. dixit Bald.* vbi pro hoc allegat text. *singul. in l. ante penultim.* secundum vnam lecturam glossa communiter approbatam ibi *verbo dimus, ff. de fals.* qui text. cum glossa *super verbo pati posse*, vult quod iudex non potest punire plus quam sit pœna ordinaria, etiam vt alij tenentur & sic vbi est aliqua immanitas criminis idem Roman. *in l. si vero, §. de viro, ff. solut. matrimon.* Iason. *in dict. §. ex maleficiis colum. 2.* Marsil. *in practic. crimin. §. diligenter, numer. 179.* & Grammatic. *voto 30. numer. 14.* quos sequitur Cæpol. *vbi supra numer. 78.* & Roland. à Vall. *consil. 7. numer. 45. volum. 1.* sed quia contrarium probat D. Couaruuias *vbi supra numer. 8* & & doctrina Innocent. contraria *vbi supra* est communiter approbata, ideo secundo eidem respondeo, quod furtum quamuis magnum, dummodo non sit ita qualificatum, vt à iure pro eo sit imposita pœna mortis non potest dici adeò atrocissimum delictum in eum sensum, vt pro eo possit fieri transitus de pœna minori morte ad aliam tam excessiuam & magnam, sicut est mortis, sed illam, quæ grauior cæteris sit præter mortem.

Et vt plenius doctrinam Innocentij supradictam declaremus, quamuis extra rem incideret tamen obseruandum erit, illam procedere (in casu quo sequenda sit) vbi de delicto plene constat, & sic in puniendo, non vero in procedendo ita eam semper intellexi & alij intelligunt rectè vt sunt Hippolyt. Marsil. *in dict. §. diligenter, numer. 175.* Auiles *capit. 1. prætor. in glossa, derechamente, sub numer. 12. ad fin. & numer. 23.* atque in eam sententiam, inclinauit Curia Neapolit. vt refert Grammat. *voto 34. circa fin.* & sequitur Roland. à Valle *cons. 7. numer. 41.* quidquid contrarium seruari apud se affirmet Clarus *in practic. criminal § fin. §. 11. in versiculo sunt etiam*, ibi, *sed certe*, dicens, quod in enormibus, & atrocioribus criminibus permittitur iudicibus iura transgredi, etiam in procedendo.

53 ¶Quia possunt deuenire ad torturá, etiamsi indicia non sint in totum sufficentia neque probata per testes omni exceptione maiores (vt de iure videtur regulariter requiri) & plerumque etiam non edita copia processus informatiui, pro quo facit, quia in atrocissimis delictis qui solent committi occultè non ita planiora indicia requiruntur ad torturam sicut in aliis delictis, imò licitum est tali casu transgredi iura ex supradicta doctrina Innocentij Marsil. *cons. 121. num. 8.* & Boer. *decis. 316. in princip.* qui loquuntur in terminis, & in his promptior debet esse iudex ad torturam, vt inquit Bald. *in l. 3. C. de Episcop. aud numer.* quem sequitur Alexand. *cons. 77. volum. 1. colum. 2.* Decius *cons. 161. colum. fin.* quos in hoc citat. Roland. à Vall. *vbi supra d. cons. 7. numer. 7. volum. 1.* ¶ Sed absit à me talis praxis, est enim perniciosissima, & contra omnia iura & vitæ humanæ, atque periculosissima iudicibus ea vtentibus, quia vt plurimum sunt sanguinolenti, & dediti maximo rigori, atque ideo gaudent summopere reperientes qualemcunque viam torquendi homines, & possunt falli plerunque torquendo innocentes, & aliquando metu tormentorum facientes eos fateri, quod non fecerunt, eos occidendo 1ad minus peccant mortaliter, quia exponunt se periculo manifesto torquendi, & occidendi innocentem, & sæpe tenebuntur ad restitutionem, quare Christiani iudices sint diligentissimi in inquirendo veritatem, quibuscunque viis & modis iuridicis in procedendo, non tamen torquendo sine legitimis indiciis, atque iuridice probatis ne sint crudeliores lege, reddituri potius rationem coram Deo de rigore, & excessu quam de misericordia, qua non vtuntur in hac specie non seruando d. praxim, sed pòtius iure ipso, quo securi remanebunt in conscientia.

Nec præterea in condemnando seruarem doctrinam Innocent. sed pœnis à iure expressis punirem delinquentem etiam in atrocissimis delictis, præter quam si imponendo pœnam ordinariam, pro ea à iure impositam, respublica non remaneret sufficienter satisfacta: sed hoc sibi ipsis videant accuratè iudices, ne confingant rem publicam non remanere sufficienter satisfactam, *pœna ordinaria*, vt crudeliores legibus existant & iura transgredi præsumant, pro qua consideratione, & contra doctrinam Innocent. *vbi supra*, considero in his Regnis optimam legem regiam 6. huius tituli 11. *lib. 8. noua collect. reg. cuius lit.* modo retulimus, quæ hic iterum memoria repetenda est in illis verbis. *Y otros delictos semejantos, ò mayores, ò en otros qualesquier delictos de otra qualquier qualidad, no siendo los delictos tan qualificados, y graues que conuenga à la Republica, no difiera la execucion de la justicia, y en que buenamento pueda auer lugar commutacion sin hazer en ello perjuyzio à las partes querellosas, las penas ordinarias les sean commutadas en mandarlos yr à seruir à las nuestras galeras por el tiempo que pareciere à las nuestras justicias, segun la qualidad de los dichos delictos*, ecce l. expressam, & nouissimam. Anno 1566. contra doctrinam Innocent. *sup. d.* vbi in delictis atrocissimis pœnæ ordinariæ possunt commutari in pœnam triremium, cæteris in ea contentis concurrentibus: ergo si pœnæ ordinariæ grauissimæ in his delictis possunt, & debent in mitiorem commutari, nullo modo licebit transgredi *pœnas ordinarias*, positas à legibus, & sic iure grauiores imponendo. 54

Secundo pro eadem mea sententia, contra Innocent. & communem, adduco aliam optimam legem regiam nouissimam eiusdem anni positam sub titul. 24 infra *hoc lib. 8* & est l. 24. vbi præcipitur iudicibus. *Que cada y quando que prendieren personas algunas, ò tubieren presos per delictos, que por ellos dexan ser condenados en penas corporales, seyendo los tales delictos de qualidad en que buenamente pueda auer commutacion sin hazer en el loper juizio à partes querellosas, seyendo condenados en penas corporales, ò en certar pie, ò mano, ò destierro perpetuo, ò otras penas semejantes, ò deuiendolo de ser condenados en las tales penas los commutese las dichas penas en mandarles yr à seruir à las galeras per el tiempo que os pareciero, con tanto que si lo suffriere lo qualidad del delicto no sea menos de por dos años, &c. Con que mandamos que si los delictos fueren tan graues, y qualificados que conuenga à la Republica, y à la satisfacion de las partes, no diferir la execucion de la nuestra justicia, que no aya lugar*

la dicha commutacion,& l.6.quæ ita ſe habet : *Ordenamos, y mandamos que en todos los caſos y delictos donde à de auer pena arbitraria en que conforme a ſu qualidad del caſo, y de las perſonas, les auia de ſer pueſta pena corporal : aquella ſe conmute en verguença publica, y ſeruicio de galeras, por el tiempo que pareciere, ſegun la qualidad del caſo y delicto*, quod ſi dixeris ergo ſecundum hoc nunquam pro delicto grauiſſimo imponenda erit pœna mortis ; ſed ſtatim reſpondebo ex eadem l.8. huius titul. necnon ex d. l. 4. & 6. quod in caſibus, in quibus per leges noſtras pro delicto grauiſſimo imponi poteſt, & debet pœna mortis, illa rectè à iudicibus imponi poteſt & debet, quoties Reſpublica, ex dilatione exequentis illius pœnæ, non redderetur ſatisfacta & ſic conueniret Reipublicæ eius pœnæ ordinariæ executio. Secundo vbi commode poſſet fieri prædicta commutatio pœnæ ordinariæ, ſine præiudicio partium querelantium aliàs ſecus : his igitur rectè perpenſis & conſideratis iudex poterit, & debebit commutare prædictas *penas ordinarias corporales*, in pœnam triremium, vel illas exequi : oportet ergo iudicem cuncta rimari : recedat igitur deinceps à cordibus, & manibus iudicum vti prædicta doctrina Innocentij & contenti ſint potius rigore legum, quam proprio.

55 Omitto alias declarationes ad doctrinam Innocent. quas accommodat eidem Roland. à Vall. *vbi ſupra d. conſil.7. numer.* 43 *cum ſequenti*, vbi quod dato, ſed non conceſſo quod illa haberet locum, etiam in procedendo, id poſſet procedere in maioribus magiſtratibus, non autem in minoribus, vt ſunt poteſtates terrarum quæ iurarunt ſeruare ſtatuta ; tales namque non poſſunt ea transgredi, nec leges, nec conſuetudines, ſecundum Bald. *in auth. hodie, C. de iudic.* quem ſequitur Iaſon. *in d. §. ex maleficiis in* 2. *colum.* & Marſil. *in d. §. diligenti, numer.* 178. & Auiles *in capit.* 1. *pretorum verbo, derechamente, numer.* 18. vbi quod dictum Innocent. *vbi ſupra* non habet locum in correctoribus, neque in eius locum tenentibus, quia ſunt iudices inferiores, ſed in magiſtratibus maioribus perpetuis vt ſunt Epiſcopi, Marchiones Comites & ſimiles non autem in poteſtatibus terrarum, quia iurant ſeruare leges, & ſtatuta.

56 Item quod illa doctrina Innocent. poſſit militare in cauſis arduis bonum ſtatum Reipublicæ concernentibus, puta ſi fuerit vna ſeditio in ciuitate, vt inquit Salicet. loquens in maioribus magiſtratibus *in d. authent. hodie*, quem ſequitur Grammatic. *voto* 30. *numer.* 15. & Auiles, *vbi ſupra numero* 13. *in fin. & num.* 14. vbi, quod poteſt iudex facere ſuſpendi, ſine proceſſu.

Item, quod quando periculum & tumultus imminet poſſunt iudices pœna mortis culpabiles punire, abſque vllo ordinato proceſſu ſecundum nonnullos DD. quos ibi citat.

¶ Sed ego adhuc in his caſibus, potius, ſi fieri poſſet, cenſeo Principem conſulendum ſuper eo, quam iudicem etiam maiorem magiſtratum propria authoritate ea doctrina vti cum ſolum habeat commiſſionem & facultatem à Principe adminiſtrandi, & faciendi iuſtitiam pœnaſque à iure, & leg. huius Regni aſſignatas imponendi, non vero iura, & leges transgrediendi & in terminis tenet Roman. *in l. ſi vero, §. de viro ſallar.* 46 *ff ſolut. matrim.* Felin. *in dict cap.* 1. *num.* 50. *de conſtit.* & ibi Decius, *num.* 13 *in* 2. *lect.* Nec obſtat, quod in atrociſſimis delictis promptior debet eſſe iudex ad torturam, quia reſpondemus, quod in hiſce delictis magis debeat iudex aduertere, quod faciat, cum de grauiori cauſa agatur, contra inquiſitos, & regulariter. 57

¶ Sicut ad pœnam ordinariam, requiruntur probationes luce meridiana clariores, ita etiam ad torturam indicia in genere ſuo debent eſſe clara & talia, quæ de iure ſubſiſtant ſecundum Roland. à Vall. *d. conſil.* 7. *numer.* 35. *lib.* 1. *& conſil. numero* 30. *& conſil.* 24. *numero* 15. *cum ſequenti, eodem volum.* 1. *& conſil* 57. *numer.* 31. *cum ſeqq. volum.* 4. & Marc. Anton. Eugen. *conſil.* 27. *num.* 14 *cum ſeqq.*

Alia eſt etiam declaratio doctrinæ, Innoc. vt procedat quando iudex inquirit per denonciationem, vel inquiſitionem ; ſecus autem ſi procedat per accuſationem : & etiam quod fallat doctrina Innocent. in iudice delegato, vt per Auil. *vbi ſupra num.* 24. Tandem inquit in propoſito doctrinæ, Innoc Dominic. à Soto *de iuſtit. & iur lib.* 5. *quæſt.* 3. *art.* 3. *ad* 3. *in verſ.* id autem quod eſt peccatum transgredi leges & peccatum licere non poteſt, niſi forſan transgreſſionem appellet, dum fit aliquid contra verba legis, non tamen contra mentem, idem refert contra Innocent. & Bald. Salon. *de iuſtit. & iur. col.* 1338. ¶ Addens, quod iudex tenetur in vtroque foro iudicare ſecundum leg. ſcriptas, nec poteſt eas ſine graui peccato excedere, maximè in pœnalibus, vnde inquit, ſi lex non ſtatuat furi pœnam capitalem, non habet Iudex authoritatem ad illam imponendam, etiamſi in Bald. vel alio quocunque Doctore legat poſſe furem occidi, quia debet omnino iudicare ſecundum leges ſcriptas, & opinio huius, vel illius Doctoris, immo, nec plurium non habet vim legis, niſi vel authoritate, & ſtatuto Principis, vel communi & approbata conſuetudine, quæ habeat vim legis, recepta ſit.

SVMMARIVM.

1 *Fur an pro tertio furto condemnari poſſit ad mortem, quando duo priora furta fuerunt commiſſa extra locum & territorium tertij furti, reſoluitur affirmatiuè : idem ſi duo priora furta eſſent, iam preſcripta, vt in numero* 2. *& etiamſi eſſent indulgentia Principis remiſſa, numer.* 3. *& etiamſi pro prioribus duobus primis furtis fur iam eſſet punitus, numer.* 4. *& à fortiori ſi pro illis non fuiſſet punitus, vt in num.* 5. *debent tamen eſſe tria præcedentia furta diſtincta non ſolum re, ſed etiam tempore ; pœna corporalis à iure, vel ſtatuto pro furto impoſita an habeat locum pro crimine expilatæ hæreditatis, & in ſequentibus.*

10 *Pœna criminis expilatæ hæreditatis, eſt arbitraria pro qualitate perſonarum, vt hic.*

De fure tria furta committente diuersis locis, &c.

QVÆSTIO CLV.

QVÆRO, supposita communi sententia Doctorum de qua sententia, *q.* 154. quæ habet quod de generali consuetudine pro ser-
1 tio furto simplici fur pœna mortis condemnatur, nempè furca suspendatur. §. Quid si fur commisit duo priora furta in alio loco & territorio, tertium vero in alio diuerso, ibique fuit captus, an possit condemnari ad mortem tanquam famosus latro? In quo breuiter resoluendum est pro parte affirmatiua (nempè, vt quamuis de primis duobus furtis cognosci non possit principaliter per iudicem tertij, quia fuerunt commissa in diuerso territorio, attamen incidenter bene potest de eis cognoscere quoad aggrauandam pœnam huius tertij furti, quia ex reiteratione, & frequentia delinquendi augetur pœna, vt resoluimus supra quæ frequentia consideratur, vbicunque committuntur præd. tria furta,) quam tamen Bart. *in l. si cui, §. fin quæst. fin. ff. de accusat.* & ibi Angel. & alij, idem Bart. *in auth. vt nulli iudicum, §. si vero quis comprehensorum collat.* 9. est communis secundum Cæpol. *in auth. sed nouo iure num.* 48, vbi eum sequitur, *C. de seruis. fugit.* sequitur plures allegans & dicens singulare, & valde notandum in practica Anton. Gomez 3. *tom. cap. 5. de furt, numer.* 8. & inquit in præd. specie Ioann. Andr. in addit. ad specul. *in Rubr. de furt*, quod iudices feroces faciunt eos suspendi & seruari de consuetudine dicit Angelus *vbi supra numer.* 4. & communem esse ex Cassan. refert alios quoque allegans eam sequutus D. Couarru. *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 9. *numer.* 7. *versic. idem erit obseruandum* & Iulius Clarus *in pract. crimin. §. furtum in versic. sed pone*, & Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *centuria* 3. *casu* 295. *numer.* 18. & hæc opinio placet Claro, *vbi supra* dicenti, quod eam, consuetudo approbauit, dummodo fur de qua agitur sit subditus ratione originis, vel domicilij illius iudicis in cuius territorio tertium furtum commisit, & quod alias illam non seruaret, si esset iudex maleficiorum secundum Angel. *de malefic. verbor. existens Florentiæ*: distinguit tamen in quæstione proposita, quod aut statutum dicit, pro tribus furtis, & tunc non faceret illum suspendere, quia non potest dici commisisse tria furta ex quo illa duo fuerant extra territorium commissa, pro quibus non potest hic puniri; aut vero statutum dicit pro tertio furto transiret cum opinione præd. quam vsus recepit prout dicit se etiam vidisse multoties in practica obseruari: cæterum si statutum diceret quod famosus vel publicus latro, suspendatur vtique illa furta extra territorium commissa aggrauarent itavt pro tertio in territorio commisso esset suspendendus, & quod ita tenent communiter DD. secundum Cæpol. *vbi supra, num.* 88. nam ex interpretatione facta à consuetudine, ille dicitur fur famosus, qui tria furta commisit, nec in hoc fit prædicta distinctio, an consuetudo sit in vno territorio tantum, vel in pluribus, & ideo stantibus dictis statutis, illum diceret omnino suspendendum, sed non stantibus statutis, cum consuetudo generalis licet, quod pro tribus furtis, quis suspendatur, præfata communis sententia indistinctè procedere videtur, & ideo, eam probant sic indistinctè magis communiter DD. vt constat ex supradictis: statutis vero stantibus adhuc non videtur multum realis, sed potius verbalis præfata distinctio Clari, sicut & alia communis, quam ex Alcia. & Villalob. refert *vbi supra* Clarus, quam etiam ipse reijcere videtur.

Idem est, quando iam prima furta essent tem- 2
pore præscripta, quia similiter, licet de eis non possit principaliter cognosci, bene tamen aggrauant tertium furtum, vt pro eo possit latro condemnari ad mortem, & furca suspendi, secundum Bald. *in authent. sed nouo, iure, num* 4. *C. de seru. fugit.* idem Bald. valde commendans *in authent. qui semel, C. quomodo, & quando iu. d. numer.* 25. & ibi Salicet. *column. final.* Ias. *in l. si idem cum eodem, numer* 5. *ff. de iurisd. omn. indic.* quos refert & sequitur Anton. Gomez *d. cap.* 5. *de furt. sub num.* 8. *ad fin.*

Procedit etiam si priora duo furta, aut alte- 3
rum illorum fuerint indulgentia Principis remissa, vel abolita, quia nihilominus apparet consuetudo furandi, quod in specie asserit dicens sic receptum esse in praxi Cassan. *in consuetud. Burgund. Rubr.* 1. §. 5. *versic simplex num.* 20. ideo probat Matth. de Afflict. *in constit. Neapolit. Rubric.* 35. *cap. ad legitima pondera num.* 1. vt eos refert & sequitur Didac. *lib.* 2. *var resolut cap.* 10. *sub numer.* 1. *ad fin.* & Iul. Clar. *in §. furtum in versic. sed quid si pro illis duobus*: vbi dicit esse communem obseruantiam secundum Cassan. *vbi supra numer.* 13. sequitur etiam Menoch. *d. casu* 105. *numer.* 9.

Similiter procedunt superiora, etiamsi, pro 4
primis duobus furtis fur iam sit punitus, quia ea duo furta non computantur alia punienda sed ad aggrauandum tertium furtum, ita Paul. de Castr. & cum eo Cæpol. *in dict. auth. sed nouo iure num.* 100. & Ias. *in l. cum qui §. in popularibus, numer.* 16. *ff. de iur. iurand.* & Angel. *de Malef. in parte & vestem calestem num.* 14. & ibi eius addit. August. de Arimin. alios allegans tandem probat, & Didac. alios allegans loquentique quando prima furta sunt dignè punita *dict. lib.* 2. *var. cap* 9. *num.* 7. *in versic. qua obstiter*, & hanc opinionem approbat consuetudo vt attestatur Apostill. ad Vitalem *de malefic in Rubr. de furt num.* 3. quam ad hoc refert Iul. Clar. *dict. §. furtum in versic. quæro etiam stante statuto*, vbi inquit, quod ita in isto Ducatu Mediolanensi seruatur, & sequitur Gregor. Lopez *in dict glossa magna in versic. & admonite, &c.*

Vnde à fortiori idem videtur dicendum 5
quando fur pro primo, & secundo furto non fuerit punitus, vt latè probat Anton. Gomez, *d. cap.* 5. *de furt num.* 5. deducens ex hoc secus esse, si fur commisisset plura furta in diuersis locis, & iudex primi delicti cognosceret de eo, non enim posset condemnare furem ad mortem, licet tria furta commisisset, quia posteriora delicta non aggrauant primum, sed priora flagitia aggrauant posteriora & in terminis hoc tenent Bald. *consil.* 348. *volum.* 5. *& in l. qui crimen in fin. numer.* 3. *C. de ordin. cognit. & additio.* vltim. Cæpol. *in dicta authent. sed nouo iure in fin. posita* & sequitur Gregor. Lopez *vbi supra in versic.* vbi hoc videtur limitari dicens, hoc non procedere si iudex habeat arbitrium puniendi, quia tunc in arbitrijs inspicitur tempus & seriem quod tenet Bald. *vbi supra dict. l. qui crimen num.* 3.

dicens esse notatu dignum, sed hoc vltimum de iudice habente arbitrium puniendi non probo, quia cessat alteratio de frequentia furandi, cui innititur communis obseruatio consuetudinis generalis, licet enim tria furta hic fur iam commiserit, cum non agatur nisi de punitione primi ratio arbitrij, quod habet iudex puniendi, non potest considerari circa furta postea commissa, quia pro tertio tantum furto iudex competens cognoscendi & puniendi pro illo est, qui potest eum pœna mortis condemnare: arbitrium igitur habet puniendi iudex furem primi furti, pro eodem primo furto, sed pro hoc nullo modo potest pœnam mortis infligere quia esset contra ros ergo secundum & tertium furtum de quibus non cognoscit non aggrauant primum, frequentia namque furandi consideratur ex præcedentibus furtis non vero ex sequentibus.

6 Denique ad hoc vt pro tertio furto fur suspendi possit, debent esse tria furta distincta non solum re, sed etiam tempore, secus si plura furta facta sint eodem loco & tempore, quia talia furta non possunt numerari vt plura mens namque statuti vel consuetudinis intendit grauius punire propter consuetudinem delinquendi, in qua requiritur temporis interuallum: ita tenet Cæpol. *in dict. auth. sed noua iure num. 100. in versic. item adde pr.d & num* 108. vbi quod hoc tenent DD. communiter & ex eo idem affirmat Clar. *dict.* § *furtum versic. vnum tamen nota.* Secus tamen videtur dicendum si quis pluries furtum commisisset diuersis vicibus, & temporibus, licet omnia in eodem d e, vt videtur velle Didac. Perez *in l. 7. in glossa acutes per totam, præcipue in versic. sicut si quis pluries furtum commisisset tit. 10. lib. 8. ordin. pag* 255. *col. 2. & pag sequenti.*

7 Quæri hic potest an pœna corporalis imposita à iure vel statuto pro furto habeat etiam locum pro crimine expilatæ hæreditatis.

8 Pro cuius cognitione obseruandum est, quod de hoc tradit Petr. Greg. *lib. 37. syntagmat iur. vniuers. cap. 9. in princ.* vbi ponit pœnam huius criminis *& l. 21. tit. 14. part. 7.* quam citat Anton. Gomez *cap. de furto n. 16. col. penult.* & cum hoc crimen dicatur largo modo furtum vt probant iura allegata per Anton. Gomez, quinimo expilatores atrociores sunt fures *vt in l. 1. ff. de effractoribus*, vbi ponitur pœna contra expilatores hæreditatis *in l. 1. ff. de crimin. expilat. hered.*

9 Ex quibus infert Bald. *in l de his numer. 1. C. de fur.* quod expilator hæreditatis possit furca suspendi, vel alia pœna affici vigore statuti loquentis de furtis quem refert, & sequitur Anton Gomez *vbi supra dict. num. 16 in versic. ex quo infertur*, addens quod sicut publicus, vel famosus latro potest furca suspendi, ita & expilator hæreditatis.

Quæ opinio mihi non placet, nec eam veram esse censeo ex seqq. Primò, quoniam diuersa sunt crimina & diuersis pœnis puniuntur, vt in leg.
10 supra citatis loquentibus de furti pœna. ¶ Secundò *ex d. l. partita de pena expilata heredit.* loquens quæ est arbitraria secundum qualitatem personarum, nempe. *Le por ende el que los assi tomasse, como quier que le non pueden demandar que torne la cosa con la pena del furta: pero puedenle mandar que la torne sencilla con los fructos que della esquilmo. E demas el juzgador del lugar deuelo desterrar por algun tiempo cierto en alguna isla, si fuere fijodalga, aquel de fizo tal hierro como este à darle otra pena, segun su aluedrio, en la manera que entendiere que lo deue fazer, asmando, qual es la cosa que assi tomo. E si fuere otro home que non sea fijodalgo deue le juzgar que vaya à labrar à las labores del Rey por tiempo cierto segun entendiere que meresce.* Tertio quia sumus in pœnalibus & leg huius tit. loquuntur in proprio furto quod non cadit in aliud specificum nomen delicti, & ideo mitius puniti hoc crimen expilatæ hæreditatis, quam furtum, fuit pœnis. Quare merito Farinac. *de furtu, quæst. 127 num. 26. fol. mihi* 15. cum aliis authoribus tenet, quod expilatores non suspenduntur, sed aliis pœnis puniuntur iudicis arbitrio vt ibi per eum, vbi se alio loco refert agentem de expilatore hæreditatis nempè *quæst. 174. num* 118. *cum seqq.* vbi latè de hoc crimine, & eius pœna agit.

SVMMARIVM.

1 *Pœna famosi Latronis, & Cursarij, & n. seqq. per totam quæstionem.*

2 *Famosus Latro, quis appelletur? & num sequentibus.*

8 *Leges Partitæ, vt plurimum conformes sunt iuri communi.*

10 *Latro manifestus si sit conuictus, vel confessus non auditur appe.ans.*

11 *Ob grauitatem criminis, &c. potest quis furca suspendi in loco commissi delicti erigendo ibi furcam ad hoc.*

De famoso Latrone, & Cursario.

QVÆSTIO CLVI.

QVÆRO secundo, an famosus Latro, vel Cursarius debeat & possit condemnari pro prima vice pœna furcæ suspensionis. 1

¶ Pro cuius rei intelligentia, quoad nostram 2
quæstionem & materiam attinet, obseruandum est quod quando furtum non cadit in aliud specificum nomen delicti, dicitur fur simplex qui clam subripit, & hic non est famosus, & de hoc locuti sumus regulariter in quæstionibus præcedentibus. Famosus autem Latro appellatur, qui etiam clam subripit, frequenter tamen ac sæpe furatur vel, qui committit furtum in itinere publico, vel mari, Latro est qui palam furatur *tex. in auth. vt null. iudic. § quia vero versic. pro furto*, cuius verba sunt hæc *pro furta autem nolumus omnino quodlibet membrum abscindi, aut mori: sed aliter eum castigari.* Fures autem vocamus qui occultè, & sine armis huiusmodi delinquunt. Eos vero qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut itineribus, aut in mari pœnis eos legalibus subdi iubemus, & benè declarat Cæpol. *in auth. sed noua iure num. 46 cum seqq. C. de seruitut. fugit.* vbi quod fur simplex est ille, qui semel tantum & clam, vel de nocte maximè in domibus, & sine armis furatur. Fur famosus dicitur ille qui consueuit furari puta bis, vel ter, Latro simplex dicitur ille qui palam, vt in strata publica, vel etiam in syluis furatur. Latro vero publicus, vel famosus est ille, qui pluries palam in strata publica, vel in syluis per vim vel cum armis furatur. Vnde fur occultus numquam

quam dicitur latro, etiam si consueuit furari, sed benè potest dici famosus fur ex frequentia, & tenuit prius Alberic. *in l. capitalium, §. famosos, ff. de pœnis.* quem refert & sequitur Gregor. Lopez, *in l. 8. glossa magna paulo post princip. tit. 18. p. 7.* & quod fur famosus dicatur, qui tria furta commisit & sic quod pro primo & secundo furto non sit laqueo suspendendus, sed pro tertio tenetur etiam & iure probat Peguer *decis. crim 27. num 2. & 3.*

Quibus adde aliam speciem Latronis, nempè, *Cosario que roba otros en la mar con naulos armados*, qui latinè dicitur Cursarius, vt expresse probat *d l. 18.* ibi, *ò que robase otros* &c. quibus sic obseruatis, de furum simplicium pœnis iam vidimus in quæstionibus præcedentibus. Nunc videamus de Latronibus famosis, & Latronibus Cursariis an hi pro primo furto debeant furca suspendi?

Et videtur indubium eos furca esse suspendendos *ex l capitolium, §. famosos, ff. de pœn.* cuius verba sunt hæc. *Famosos latrones in locis vbi grassati sunt furca figendos compluribus placuit, vt & conspectu deterreantur alij ab iisdem facinoribus, & solatio sit cognatis, & affinibus interemptorum eodem loco pœna reddita in quo Latrones homicidia fecissent.*

3 In primis hic text. intelligi non potest de furibus simplicibus, qui tria furta fecerunt, & sic accipiendo furem famosum, secundum sensum superiorem, sicque non est hic text. probans, quod fur simplex pro tertio furto suspendatur, furca, sed consuetudine generali hoc est introductum, vt suo loco supra obseruauimus, quia text. *in d. §. famosos*, non loquitur in furibus famosis, sed in Latronibus famosis, qui, vt prædiximus sunt qui pluries palam in strata publica, vel in syluis per vim vel cum armis furantur, vt constat *ex text. ibi famosos latrones*, & ibi, *in his locis vbi grassati sunt*, & ita rectè explicat glossa ibi, *hoc eodem verbo, grassati sunt*, idest consueuerunt aggredi cum armis, vel sine armis, & violenter, vel grassari, idest vbi frequenter obsederint itinera publica, nam si semel veniam merentur à furca vt *in §. grassatores eiusdem l.* inquit ibi textus qui prædæ causa id faciunt proximi latronibus habentur, & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur, vtique si sæpius, atque in itineribus hoc admiserunt, cæteri in metallum damnantur, vel in insulas relegantur ex quo text. profectò, declaratur atque interpretatur, *dict. §. famosus* vt præfata eius glossa rectè censuit, & alia in *cap si quis fortitudinem 23. q. 3.* sequitur Gregor. Lopez *in d. l. 18. in glossa touiesse caminos, in versic. collige ergo*, & illam priorem glossam sequuntur ibi communiter DD. secundum Anton. Gomez *tertio tom. c. 5. de furt. num.* 10. qui illos & alios refert, verius hoc existimans, quamuis aliud hodie probet, vt statim dicemus tametsi illi §§. contineant diuersos casus vt statim dicemus.

Secundo, obseruo textum *in dict. §. famosos*, loqui quando simul cum grassatione in viis publicis ad prædandum, committitur homicidium, vt constat expressè ex littera, illius text. ibi, *& solatio sint cognatis, & affinibus interemptorum eodem loco pœna reddita in qua latrones homicidia fecissent*, sicque hi qui in stratis furantur sine interfectione alicuius magis propriè dicuntur grassatores, quam Latrones publici, habentur tamen proximi Latronibus vt inquit text. *in dict. § Grassatores*, quando verò furantur in itineribus cum interemptione hominum, isti propriè dicuntur Latrones vt habetur *in dict. § famosos*, cuius hic est verus sensus litteralis: differunt ergo Grassatores, & famosi Latrones in hoc, quod illi sunt & dicuntur propriè qui prædæ causa in itineribus grassantur, qui si cum ferro aggredi, & spoliare instituerunt Latronibus proximi habentur, & capite puniuntur, vtique si sæpius hoc admiserunt in itineribus: cæteri vero in metallum damnantur, vel in insulas relegantur. Latrones vero famosi qui hoc idem faciunt sæpius simul cum homicidio, & hi quidem iustius furca suspenduntur in locis, vbi grassati sunt, vt ex *dict.* §§. constat non igitur intelligitur Latro famosus qui non consueuit furari clam, sed ille qui armatus rapit, vel subtrahit secundum Angel. *in l. Prætor ait, §. aduersus per text. illum ff de sepulchr. violat.* quem refert, & sequitur Gregor. Lopez *in d l. 18. in glossa, touiesse caminos*, ibi idem dicit Angel. sed eorum dictum intellige concurrente homicidio simul cum præda, rapina vel furto; hic namque propriè dicitur famosus Latro, sine interfectione vero hominum, Grassator qui latronibus proximus habetur, vt *in d. §. Grassatores, & in dict. § famosos* Cæpol. *in d. auth sed non iure sub num.* 106. *in versic. 2. casu.* Tametsi alij relati per Peguer. *decis. crimin. 40. numer. 5.* vt sunt Bart. Abb. & alij teneant publicum Latronem esse ex eo solum, quod palam, & publicè furatur vt sunt Piratæ, vel qui publicè stant in stratis: vt homines transeuntes disrobent, & secundum horum opinionem inquit se videre practicari maxime in suo Concilio Regio Cataloniæ.

Igitur ex omnibus supra, dicta quod famosi Latrones, idest furantes, in itineribus violanter sæpius, vel frequenter cum interemptione hominum furca suspenduntur in locis, vbi grassati sunt, secus si semel grassati sint. Similiter Grassatores qui cum ferro aggrediuntur causa prædæ & spoliandi idque faciunt sæpius itineribus, sinè interfectione hominum capite plectuntur, cæteri in metallum damnantur vel in insulas relegantur, vt in d. iuribus, quæ hoc principaliter sic decidunt, & communiter DD. vtrobique, estque indubium attento iure communi vt probat latissimè Peguer. *vbi supra num. 6. cum seqq.* licet referat *num* 7. praxim contrariam illius Regij consilij, quando Grassatores semel tantum furtum committunt propter delicti frequentiam in prouincia, nempè vt ob id soleat regium Consil. eos vltimo supplicio tradere, tamen absque dubio probat iure communi, quod prædiximus, nempè, quod in metallum damnentur, vel in insulam relegentur ex *dict §. Grassatores*, ac proinde eos gaudere immunitate Ecclesiastica, & hæc sunt pœnæ legales de quibus loquitur, l. *in auth. vt nulli iudic §. quia vero versic. pro furto, collat. 9.* Nouissimè tamen Farinac. *de furtis, quæst. 167. num. 89. cum sequenti resolut.* ait esse communem DD. sententiam plurimos citans, quod Latrones publici, & famosi, qui in strata publica, & alia sæpius grassati fuerunt furca suspenduntur in loco in quo grassati fuerint ex *dict. §. famosos*, & ibi glossa *verbo grassari* & etiamsi non occiderint, licet text. *in dict §. famosos*, loquatur expresse quando simul dirobando homicidium committunt: *& numer. 9.* congerit plura specialia contra Latrones, & fures insignes, publicos, & famosos.

Iure regio idem probat *dict. lib. 18. tit. 14. n. 7.* his verbis. *Fuera ende si fuesse ladron conocido, que manifestamente touiese caminos, ò que robase otros en la mar con nauios armados à quien dizen, Cossarios*, præcessit enim regula ab illa l. regia probata, *que por razon de hurto no se deue matar, ni cortar miembro à ninguno.* & statim ponitur exceptio præd. nempe fuera *ende*, &c. vt supra modo proxime retulimus, & postea alios casus excepiando inquit, *l. qualquiera destos sobredichos &c. deue morir por ende el, è quantos dieren ayuda è consejo à tales ladrones para fazer el furto, &c.*

Cæterum hæc lex regia non requirit simul cum latrocinio præd. interemptionem hominum, & merito, quia si ea contingat ex hoc solum supra pro homicidio, absque dubio pœna mortis imponi poterat, & deberet huiusmodi Lattoni, sicque non fuit necessarium hoc exprimere, sicut expressit *d. §. famosos*, sed concordat potius nostra l. regia cum *d. §. grassatores*, qui non requirebat homicidium, & tamen capite puniri iubet, d. grassatores qui in itineribus sæpius causa prædæ & spoliorum, id faciunt.

6 Quod autem habet difficultatem circa intellectum & praxim *in d. l. 18.* est, an debeat intelligi iuxta terminos iuris communis nempe *d. §. Grassatore supra*, quando Latro publicus, & manifestus dirobans in strata, & itineribus, sæpius id fecit, ad hoc vt pœna capitis puniatur, an vero sufficiat quod semel in hoc deliquerit, vt furcâ suspendatur ob hoc solum.

Anton. namque Gomez, *tertio tom. cap. 5. de furt. num. 10* intelligit, l. illam regiam corrigere ius commune, & sic quod pro primo furto in itinere publico, vel mari puniatur *latro* pœna mortis, licet non interueniat homicidium, & licet fateatur videri veriorem, & æquiorem opinionem quod illa intelligatur secundum ius commune præd. *suprà*. quando bis vel sæpius talia delicta committit, vel quando sequutum est homicidium, inquit tamen primam esse tenendam in iudicando & consulendo pro prædict. l. part. intelligendo quando ex proposito quis erat in itinere publico, positus vt furtum facere transeuntibus, vel eum naui ex ista causa erat positus in mari, & videtur probari *ex d. versic. qualquiera* ibi: *que fizo furto*, &c. idem probat Aziles, *in cap. 1 prat. in glossa derechamente, num* 15. vbi si est furtum cum aggressura, pro vno delicto puniatur pœna mortis *pro d. §. famosos.* & inquit tenere text. *in d. l. 8.*

7 Ego vero potius cẽseo l. illam partem concordare cum iure communi, eisque iuxta id intelligendam dempto homicidio, quod non requirit regia sicut nec *dict. §. Grassatores*, prout requirebat, *d. §. famosos*, Colligo igitur ex ea tunc demum aggredientem in stratis causa furandi puniri pœna mortis, quando pluries hoc fecit, itaque possit dici, quod manifestè ad hoc esset in itineribus, si tamen semel furtum fecerunt, vel facere aggressi sunt ad aliquem actum perueniendo non puniantur pœna mortis, sed debent in metallum damnari, vel in insulam relegari, vt *in dict. §. Grassatores* ita tamen Gregor. Lopez, *in dict. l. 18. in glossa, touiese caminos in versic. collige ergo*: quod insinuat, i. illa ibi, *ladron conocido que manifiestamente touiesse caminos*: hoc enim frequentiam requirit cum sit nomen verbale quod denotat frequentiam iuxta doctrinam Bart. *in proœm. ff.* & præterea Clarus ex illis verbis, *que manifiestamente touiesse caminos*, sicut ex illis sequentibus *ò que robasse otros en la mar con nauios armados*, qui dicuntur Piratæ, seu Cursarij, pro prima, namque vice isti non debent mori, sed in metallum damnari, quæ pœna cum hodie non sit in vsu vt inquit glossa, *in §. relegati instit. quæstionibus mod. ius patr. pot. solu.* alias arbitrio iudicis tales pro prima vice punientur & inquit Cæphol. *in dict. auth. sed nouo iure, num.* 105. quod debent relegari, vel fustibus cædi, addit tamen *numer.* 106. æquissimum se putare si manus, tali absceinderetur & banniatur propter admissi criminis atrocitatem, & illa lex *partita* satis innuit quod pro prima vice non puniatur Pirata pœna mortis, ex præcedenti dicto, *del ladron conocido que manifiestamente touiesse caminos*, quia videtur repetere verbum *manifiestamente*, quod requirit frequentiam & denique cum postea dicit *à quien dizen Cursarios*, vt expressa capendit hoc tenens, & probans, Gregor. Lopez, iterum *in glossa en la mar*, & hoc est singulare pro latronibus, & Piratis qui semel tantum aggrediendo aliquem vel aliquos expoliauerunt, vt pro hoc non debeant furca suspendi, vel aliter mori secundum Cæpol. *vbi suprà, num* 104. & 105. quod tamen est intelligendum quando in aggressione, vel furto non interuenit peremptio hominis, tunc enim pœna mortis punirentur, vt *in d. §. famosos*, & quia pro solo homicidio debent mori, vt prædicebamus, & in terminis sic declarat Gregor. Lopez, *in dict. glossa touiesse caminos* ad fin. ante eum Cæpol. *vbi supra, sub num.* 106. *in versic si tamen* &c. quæ ne dum iure communi, attento veriora & æquiora sunt, sed etiam attenta, l. regia obseruanda in praxi cum ipsa hoc innuat, & ita interpretatur rectius per Gregor. Lopez, quam contrarium per Anton. Gomez, *vbi suprà.*

Accedat denique pro corroboratione huius 8
nostræ sententiæ quod *ll. partita* vt plurimum conformantur cum iure communi & minime debent deuiare à iuris Ciuilis sanctionibus vt nominatim tenens Roder. Suar. *in præludiis fori regij, carta, 6. fol. 2. & in l. quam in prioribus in secunda ampliatione, C. de in officios. testamento, & in l. 1. tit. 4. lib. 3 for. 6. limitat 3. pag. in fin.* quem refert, & sequitur Salon. *de Paz. in l. 1. Taur. numer.* 573. adducens pro hoc bonam l. 1. *tit.* 1. *part.* 1. ibi: *y destas dos maneras de derecho que de suso diximos, y de los otros grand es saberes sacamos, y ayust amos todas las leyes deste nuestro libro segun que las fallamos escriptas en los libros de los sabios antiguos*, quo fieri videtur secundum eundem authorem, *vbi suprà num. præcedenti* 572. septem partitarum ll. iuris ciuilis sanctiones indubio non corrigere existimandum esse, & si aliquas reperiamus ll. septem partitarum ipsius iuris ciuilis sanctiones abrogantes, rarissimas tamen esse, & vbi lex regia non exprimit, non est de eius intentione ius commune corrigere ita Gregor. Lopez, *in l. 10. in glossa, ne quiere ser heredero, tit. 5. & in l. 9. tit. 12. part.* 6. cum enim de antiquarum legum abrogatione intenditur, illud solet significari verbis expressis, aut honorifica aliqua præfatione, vt docet Alciat. *lib. 3. parerg. iur. cap.* 17. Ludouic. Carond *lib* 1. *vero simil. cap.* 16. vtrumque tradidimus *supra lib. 3. practicar quæst. 15. num. 57. & 58.* cum ergo *dict. leg.* 18. expresse non corrigat, *dict. §. Grassatores*, dum in illis verbis vtique si sæpius requirit frequentiam, quinimo idem significet in illis verbis, *ladron conocido que manifiestamente touiesse caminos*, &c. consequitur nullo modo in praxi teneri, aut dici possa (maxime in pœnalibus,

&

& ad imponendam pœnam mortis)corrigere ius comminne requitens in boc frequentiam actuum, ac proinde pro prima tantum vice posse Latronem huiusmodi famosum, aut Pyratum, vel Cursarium morte damnari, sed tantum, vbi hoc sæpius commisisset, qnicquid contrarium in praxi minus rectè probauerit Anton. Gomez, *vbi suprà.*

9 Superiora procedunt non solum si furati sunt prædicti cum effectu, sed etiam si cum ferro aggredi., & spoliare instituerint, & ad aliquem actum peruenerint licet non perfecerint, vt in *d. §. Crassatores*, ibi: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerint, qnod tamen debet intelligi dum ad aliquem actum peruenerint, iuxta notata *in l. 15. qui cum telo, C. ad legem Cornel. de sicar.* quod dicit esse bene nntandum Cæpol. *vbi suprà, sub dict. num.* 106. contra illos qui stant in syluis, vel itineribus, vel in mari & prædæ causa aliquem aggrediuntur, vt spolient licèt ipsum non spoliauerint, quia euasit de eorum manibus, quod nihilominus ipsi debent puniri, ac si eum spoliassent, licet Bartol. *in dict. famosos, ad fin.* aliter senserit dum dicit, *& intellige hoc de iis, qui perfecerunt delictum alias secus, supra eadem l. §. Crassatores* text. enim ille contrarium innuit & probat in verbis supra relatis, & sic opinionem Cepol. quam modo retulimus, & probamus sequitur Montalu. *in leg. 6 tit. 5. lib 4. for. leg.* glossa 1. ibi facit ad hanc legem, nisi mauis aliam mitiorem pœnam esse in hac specie imponendam, ratione vniuersalis consuetudinis totius orbis, qua babetur vt pro delicto omnino non consummato, non imponatur eadem pœna, sed mitius vt latius aliàs resoluimns.

10 Latro hic manifestus, hoc est, *conocido*, de quo loquitnr *dict. leg. capitalium, §. famosos, & d. l. 18. tit. 14. part. 7.* si sit conuictus, vel confessus non auditur appellans, *l. constitutiones, C. de appellation. leg. 16. in princ. tit. 23. part. 3.* & ibi not. Gregor. Lopez, *in gloss. conocidos.*

11 Vltimò obiectuemns text. *in d. §. famosos*, qui est expressus ad boc quod ob grauitatem criminis, eiusque exagerationem, & vt conspectu alij deterreantur ab eisdem facinoribus, & vt sit solatio cognatis, & affinibus interemptorum, potest iudex in proprio loco, vbi atrox delictnm est commissum, erigere furcam & delinquentem in ea suspendere, executionemque facere iustitiæ, &c. ibi notant communiter DD. & Angel. *de malef.* diceos, ita semel practicasse, quem refert Anton. Gomez, *in tertio tom. c. 13. de tortur. reorum, n. 35.* vbi qnod ita practicatur etiam in nostro regno, quod ego quoque vidi practicari, & tenet Farin. *vbi supra dict. num. 89.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna furum violenter ingredientium domum, vel locum ad rapiendum, vel dirobandum, & num. seqq.*

4 *Nocturni effractores fures grauiores sunt, & de eorum pœna, & num. seqq.*

6 *L. 18. tit. 14. part. 7. intellectus, cum numeris seqq.*

13 *Scalas ponens ad fenestram de nocte, vel domum alienam causa violanda castitatis, vel furandi, qua pœna puniatur?*

De furibus violenter ingredientibus domum, vel alium locum ad furandum.

QVÆSTIO CLVII.

QVÆRO vlterius, an fures violenter ingredientes domnm, vel locum alterius, ad rapiendum, & dirobandum cum armis, vel sine eis debeant condemnari pœna mortis eamque iure incurrant? Dubium facit text. 1
in authent vt nulli iudic § fin versic. fures autem, collect. 9. ibi eos vero, qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut itineribus, aut in mari, pœnis eos legalibus subdi iubemus: nam aggredientes violenter in itineribns, vel in mari pœna mortis afficiuntur, si id sæpius admiserint, vt in *quæstione præcedent.* resoluimus: de aggredientibus vero domns causa prædandi, diceudum est iure communi non esse eis impositam pœnam mortis argumento *l. 1. in versic. expilatores, ff. de effractor.* Expilatores, inquit Vlpian. qui sunt atrociores fures, hoc enim est, expilatores, in opus publicum, vel perpetuum, vel temporarium dari solent, honestiores autem ordine ad tempus moueri, vel patriæ fines iuberi excedere, quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei, qni cognoscit; sic etiam *dict. l. fi.* ideo in effractores variè animaduertitur. 2 3

Atrociores enim sunt nocturni effractores & ideo hi fustibus cæsi in medium damnari solent: diurni vero effractores post fustium castigationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt, & in terminis, pro præd. iuribus ita tenet & probat Cæpol. *in auth. sed nouo iure, numer. 100. versicul. 2. casu principali, & num. 101. per totum, C. de seru. fugir.* loquens in furibns furantibus cum fractura, vel pro fractura ostij, vel hortorum, vel scrinij, vel capsæ, vel parietis vt non debeant mori, sed puniri dictis pœnis, & dicit bene notandnm quia multi crederent, quod de iure fures dinrni, vel nocturni cum fractura ostij, vel scrinij, vel alterius rei deberent ad mortem condemnari, quòd minimè verum est, vt ex præd. manifestè patere potest quod & sequitur attento iure communi. Anton. Gomez 3. *tom. cap. 5. de furt. num. 11.* & Petr. Gregor. 3. *part. Syntagmat. iur. lib 37. cap. 14. num. 2.* vbi quod Marcus Imperator, equitem Romanum, qui effracto pariete pœcuniam abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia Affrica, vnde erat & Vrbe, & Italia, lege Gallica, vt pro Petro Gregor. *vbi suprà, n. 3.* 4

Sed iure nostro Regio huiusmodi effractoribus pœna mortis imposita est vt patet ex *l. 6. in princip.* tit. 5. lib. 4. *for. leg.* qnæ est hniusmodi: *todo home que foradare casa; ò quebrentare Iglesia por furta muera por ello*, vbi Montaln. in glossa *muera por ello*, idem probat si cum claue, vel effractione arcam aperiat, & idem si reperiat ianuam apertam, & inuentus est latens in domo qnod desumpsit ex l. 74. styli, quæ est huiusmodi, *en el titulo de las penas, sobre la ley que comienza todo hombre* (quæ est dict. l. 6.) *que foradare casa muera por ello, y esso mismo à de morir si subiere por pared, ò entrare por finiestra, ò por texado à la casa deue morir, ò si abriere la puerta con llaue. ò en otra manera, ò si descerrajare arca, ò si entrare*

en

en otra guisa por la puerta seyendo abierta ò lo fallaren que està escondido en casa deue morir por ello por justicia, quam l. etiam citat Aui. *cap. 1. prat. in glossa, derechamente, numer. 15.* vbi dicit esse sin-
6 gularem, & *num.* 16. citat Aret. *in l. possideri § si rem ff. de acquirend. possess. & ita intelligit dict. legem styli in fin.* vt dum loquitur quando quis est absconditus in domo, ad hoc vt moriatur, requirit, quod amoueat aliquam rem de loco ad locum alias non debet mori, licet in domo causa furandi inueniatur, & ingrediatur; punitur igitur conatus, vel effectus, cum processu, ad actus exteriores, vt ex *d. l. fori*, notat ibi Montalu. *glossa 1. in princip.* & in fin. illius glossæ addit, quod si dumum, quis sit ingressus non animo furandi non tenetur hoc genere delicti.

Sed cum præd. ll. fori & styli eatenus vigorem habeant in praxi quatenus earum vsus sufficienter probetur, & non amplius vt est receptissimum apud nos, & diximus alibi, ideo in praxi seruanda erat in specie nostræ quæstionis. *dict. l. 18. tit. 14. par. 7.* quæ idem probat quod *dict. l. 6. fori* his verbis, *ò si fuesen ladrones que ouiesen entrado por fuerza en las casas ò en los lugares de otro para robar con armas, ò sin armas*: hæc namque est altera exceptio à regula præced. illius l. quæ habet *que por razon de hurto non deuen matar, nin cortar miembro à ninguno*, & sic effractoribus præd. iure regio imponitur pœna mortis correcto iure communi, quo contrarium cauetur, vt vidimus: quam leg. adducit Auiles, *vbi supra*, ad hoc *dict. n. 16.*

7 Differunt tamen nostrates, circa eius intellectum & praxim. Gregor. enim Lopez, *ibidem in glossa, en las casas*, censet quamuis sub dubio forte, illam l. debere intelligi de latronibus qui non tantum semel, sed sæpius causa prædæ in domus alienas irruerunt per vim cum armis, vel sine, quam si in latronibus itinerum, & maris, vbi est maior ratio propter maius periculum, & vbi minor potest haberi defensio, pro prima vice non punitur pœna mortis, quanto magis eadem non punietur in aggressura, quæ fit in domibus, seu oppidis, vbi maior potest haberi defensio; præterea omnes præd. latrones æqui parantur, *in dict. authentic. vt nulli iudic. §. fin.* vt vidimus ergo in omnibus idem ius debet statui.

9 Sed Anton. Gomez, *cap. 5. de furt. numer. 15.* simpliciter eam l. regiam intelligit pro vno scilicet furto qualificato, vt in *dict. l. partitæ*, & quamuis forte dicat debere intelligi, quando cum furto interuenit violentia personalis intrando domum palam alterius, per vim & non alias quia tali casu concurrit duplex delictum, furtum & violentia, vnde grauius debet puniri vt *in l. suspiciendum, ff. de pœn. & in l. aut facta, §. qualitate eodem tit.* attamen affirmat quod quidquid sit præd. l. partitæ, ita practicatur in isto Regno vt prius dixit & notauit & quod iam iste casus sibi contigit, & fuit practicatum etiam in furto minimo.

Quid tenendum? Ego veriorem esse existimo opinionem hanc Anton. Gomez, quam etiam tenuit Auiles, *vbi suprà*, siquidem in hac specie non requirit frequentiam, nec consuetudinem furandi l. illa sicut in præcedenti, nec iure communi requirebatur quinimo non erat illo iure imposita pœna mortis pro huiusmodi delicto furti cum effractione facto, vt prædiximus: vnde expressè, l. partitæ voluit alterare in hac specie, & augere pœnam iuris communis, & ideo merito quod sit intelligenda prout iacet, & sic pro primo furto huiuscemodi qualificato, quod ita verificari non potest in priori casu excepto ab eadem l. partitæ quia statutæ sunt diuersæ pœnæ in his à iure communi, & diuersis verbis. Nec obstat allata ratio, seu consideratio Gregor. Lopez pro sua opinione arguentis à fortiori, vel maioritate rationis quia diuersi casus sunt hi duo, forte quia cum iure statutum sit vt domus sua sit tutissimum refugium cuique vt *in l. quia plerique, ff. de in ius vocan.* meritò vt qui illam aggreditur causa prædandi cum effractione pœna mortis etiam pro prima vice puniatur & sic grauius hoc l. existimauit quam furtum commissum in itineribus, vel mari vbi non tanta securitas ex rei natura, quanta in domibus esse solet.

Verum hæc sententia sale condienda est nempe, vt procedat quando furatur res vel quantitas notabilis vel magna; nam si vestis, vel alia res parui valoris, aut quantitas modica cum effractione in domibus furaretur ratione paruitatis in qua delictum est commissum licet qualitas aggrauans pœnam omnino conueniat nihilominus huiusmodi furi pro hoc furto paruo etiam cum effractione commisso, non esset imponenda pœna mortis, sed alia mitior arbitraria, vt existimo, & iure probat in terminis, dict. l. regnorum dicens, hanc esse vnam singularem limitationem ad eas, Auendan. *in 2. part. cap. 16. prat. n. 14.* cuius sententia mihi placet, eamque sequor contra id quod semel practicatum refert Ant. Gom. *vbi suprà*. 10

Denique licet eadem l. partitæ, & fori *suprà*, alleg. videantur punire ingressum violentum cum effractione ad furandum, nec requirere videantur furtum cum effectu: nihilominus vera mihi etiam ad has ll. videtur intelligentia Aretin. & Auiles, *vbi suprà*, requirentium simul amotionem rei de loco ad locum, ad hoc vt pœna mortis sit infligenda, vel saltem, quod procedatur ad actus exteriores, vt inquit Montalu. non enim alias verificari potest causa prædandi ingressus, nisi de præda & furto constet quod si delinquens deprehensus in domo ad furandum confitetur se ea de causa, eoque animo ingressum fuisse, ac id effecturum nisi prius apprehensus fuisset adhuc, tamen non esset consummatũ omnino delictum, ac proinde licet grauiter sit pro eo puniendus non tamen credo pœna mortis plectendum præsertim attenta consuetudine vniuersali totius orbis, quæ habet vt pro delicto non consummato non imponatur eadem pœna, sed mitior vt supra retulimus & in terminis, ita etiam probat Anton. Gomez, *c. 5 de furt. n. 15.* 11

Verum enim vero hodie per l. 8. huius *tit. 11. lib. 8. nou. collect. reg.* in specie nostræ quæstionis, & præcedentis, & sic in casibus, *dict. leg. 18 tit. 14. part. 7.* pœna ordinaria mortis debet a iudicibus commutari in pœnam triremium pro tempore quo videbitur eisdem iuxta qualitatem delicti, dummodo ipsa non sint adeo qualificata, & grauia, quod oporteat Reipublicæ exequutionem iustitiæ non differri & in quibus commodè prædict. commutatio locum habere possit sine præiudicio partium querelantium, vt patet in eius l. litera, quæ est huiusmodi. 12

Mandamos, que ansi en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos de caminos, ò en campo, y fuerça, y otros delictos semejantes, à may ores como en otros qualesquier delictos de otra qualquier qua-

lidad

lidad no ſiendo los delictos tan qualificados, y graues que conuengan a la republica, no difiera a la execucion de la justicia, y en que buenamente pueda auer lugar commutacion, ſin azer en ello perjayzio a las partes querelloſas, las penas ordinarias, les ſean comutadas en mandarlos y ra ſeruir a las nueſtras galeras por el tiempo que pareciere a las nueſtras juſticias ſegun la qualidad de los dichos delictos, & l 4. & 6. *tit.* 24. *infra hoc lib* 8. Verum oporteriudicem cunctari & videat ne vt miſericors ſit rempublicam, vel partem grauet, aut lædat, vel vt rigidus ſit plus debito delinquentem occidat, cum poſſit & debeat eum à morte liberare, faciendo dict. commutationem.

13 Verum hic diſcutiendum breuiter eſt, qua pœna puniatur ponens ſcalas ad feneſtram de nocte, vel domum alienam cauſa violandæ caſtitatis, vel furandi? Et in hoc videtur quod ſi id fiat cauſa violandæ caſtitatis, delinquens huiuſmodi pœna vltimi ſupplicij puniendus ſit, *vt in l ſi quis non dicam rapere. C. de Episc & Cleric.* & ita voluit Bald. *in leg. fin. numer.* 3. *ff. de rerum diuiſione*, quem refert & ſequitur Angel. *in §. ſecunda quoque res numer.* 3. *inſtitut. eodem tit. de rerum diuiſione*, quod ſic obſeruatum fuit per Proregem Neapolis in executione cuiuſdam edicti, contra quendam nobilem iuuenem, cuius ſententiam defendere conatur Grammat. *deciſ.* 36. *num.* 13. inquit tamen Iul. Clar. *in practic. crim. §. fin. quæſtion* 68. *verſic. aſcendens*, dict. ſententiam iudicio totius Italiæ viſam fuiſſe nimis ſeueram, & crudelem, pro contrario attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & cauſam propter quam aſcenderat, quæ fuit amor cuiuſdam pulcherrimæ puellæ, qui etiam prudentes viros ſæpius infatuauit, & reſoluit Clar. *vbi ſuprà*, aſcendere cum ſcalis qualitatem eſſe, quæ tantummodo aggrauat principale delictum, ita vt grauius puniatur, ſiue ſit cauſa amoris, ſiue cauſa furandi, ſiue aliud maleficium committendi. Iuxta hanc igitur ſententiam, quæ verior mihi videtur, ſi delictum principale de iure pœnam mortis non meretur, propter præmiſſam qualitatem non debet pœna mortis imponi quamuis grauius puniri poſſit alias ob præmiſſam qualitatem. Vnde non conſentio, nec ſto ſimpliciter diſtinctioni Ludouici Peguetæ *deciſ. crim.* 26. *num.* 3. *cum ſequenti*, dicentis, quod ſi furtum ita commiſſum, eſt adeo qualificatum quod excedit ſummam centum aureorum, vel ſunt plura furta commiſſa ſaltem tria pro quibus de generali conſuetudine laqueo ſuſpenduntur, nulli dubium eſt, quod fures, licet non interuenirer illa qualitas aſcendendi per ſcalas, puniuntur pœna vltimi ſupplicij: aut furtum non eſt ita qualificatum vt fur mereatur mori ſed tantum pœnam fuſtigationis, & exilij pati, tunc ratione dictarum qualitatum, quod de nocte, & per ſcalas aſcendendo ad domum alienam furtum committitur puniuntur tales fures acrius, quam ſit pœna ordinaria ſimplicis furti, vt fuit obſeruatum in illo conſilio Cathaloniæ in facto.

Hæc enim diſtinctio in primo furto ita qualificato, quamuis excedat ſummam centum aureorum, vera mihi non videtur, nec tenenda, quod pœna vltimi ſupplicij punietur, quamuis in reliquis vera eſſe poſſet.

SVMMARIVM.

1 *Pœna furantium res Eccleſiæ de loco ſacro vel religioſo iure communi & regio, & numer. ſequentibus.*
3 *Sacra vel ſancta res, quæ dicantur quoad pœnam furibus imponendam pro eis.*
4 *Crucem de Eccleſia ſubripiens qua pœna puniatur?*
5 *Pœna ſubripientis rem modicam de Eccleſia.*

De furantibus res Eccleſiæ de loco ſacro vel religioſo.

QVÆSTIO CLVIII.

QVÆRO etiam quæ ſit pœna furantium res Eccleſiæ de loco ſacro, vel religioſo, tàm iure communi, quam regio. 1

Et iure communi non erat impoſita pœna mortis, ſed ex qualitate perſonarum, & ipſius delicti pœna condigna imponebatur, *vt in l.* 4. *& in l. ſacrilegij, ff. ad leg. Iul. pecul. & in l. ſi quis in hoc genus, C. de Episcopis, & cler.* & vtrobique communiter DD. Anton. Gom. *in* 3. *tom. cap.* 5. *de furt. num.* 11. & eſſe pœnam arbitrariam tenent alij quos refert Peguer. *deciſ. crimin.* 24. *num.* 15. ipſe vero, ibi *numer.* 16. *cum ſequentibus* latè probat pœnam ſacrilegij, quando ſacrum de ſacro tollitur regulariter eſſe mortis naturalis, iudicem tamen poſſe ex cauſa pœnam ordinariam, vel augere, vel minuere, vt ibi latè probat, & exemplificat qui omnino eſt videndus quoties caſus in praxi contigerit, nec non & Farinac. *de furt. quæſtion.* 172. *numer.* 11. *cum ſequentibus*, vbi quod ſacrilegij pœna eſt arbitraria, idque ampliat, & limitat pluribus modis per totam illam quæſtionem, non ſolum iure communi attento, ſed etiam canonico, & alia plura in materia, *& num.* 49. *& ſequentibus* locus ſacer quis dicatur, & quæ res ſacra ad effectum, vt ſacrilegij pœna locum habeat.

Hodie vero de iure regio imponitur pœna 2
mortis, *al ladron que furtaſe de la Igleſia, ò de otro lugar religioſo alguna coſa ſanta, ò ſagrada*, vt cauetur in l. 18. verſ. *ò ladron que furtaſe de la Igleſia*, &c. tit. 18. p. 7. quæ l. eſt notanda ad hoc, & ita in hoc regno practicatur, vt affirmat. Ant. Gom. *vbi ſuprà.*

Verùm ſcire opus eſt, quæ dicatur res ſacra 3
vel ſancta, & quidem ſecundum Anton. Gomez, *vbi ſuprà*, cuſtodia, calix, ara, veſtimentum (intellige iam cultui diuino dicata conſecratione, & benedictione) & ſimiles res, non vero alia, quæ pertinent ad ornatum, & cultum diuinum, vt vaſa quibus ponitur vinum & aqua, id eſt *las vinageras* vel pallium, vel tegumentum altarium hocque eſt proculdubio. Ex rebus enim quæ reperiuntur in Eccleſiis, vel ſacrariis, quædam ſunt ſacræ, vel benedictæ, vt per Decian. 2. *tom. tract. crimin. lib.* 6. *c.* 30. *n.* 19.

De cruce dubitari poteſt, cum enim ſit ſancta 4
& ſacra verificatur littera *d. l. p.* & ſic videtur pro furto eius, imponendam pœnam mortis, quando quidem repreſentat illam veram crucem in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt,

&

& iam sic fuisse practicatum refert Paris de Put. *in suo tractat. syndic.* quem refert Greg. Lopez, *in d. l. 18. in gl. alguna cosa santa, ò sagrada*, nempè quod suspendi fecit quendam armigerum ex nobili progenie, qui furto subtraxerat crucem argenteam, & calices sacros Ecclesiæ, qui non erat, secundum eum dignus pœna nobilium iustitiari: non enim ignoscendum est militi cui obuiari telo oportet, vt latroni, *l. 1. & 2. Cod. quod liceat vnicuique sine iudic. se ind.* verum in hoc casu cum simul essent subtracti calices Ecclesiæ rectè proculdubio fuit miles ille furca suspensus, Peguet. *d. decis. crimin. 24. num. 17.* ibi probatur idem *fol. 45.* vbi refert Foller. *in pract. crim. 380. numer. 47.* & post eum Iul. Clar. *in § sacrilegium, versic. sed quæro*, dicentes, quod Neapoli fuit suspensus quidam Salernitanus, qui furto subtraxerat quandam crucem ex Ecclesia sancti Florentij.

Cæterum pro sola cruce, & si respectu repræsentationis sit res sancta & sacra materia eius non est res sacra, vt decidit, *l. 2. tit. 14. p. 1. & l. 1. & 2. tit. 18. eadem t. p.* quod & videtur tenere S. Thom. 2. 2. *q. 5. art. 3. versiculo, respondeo*, Quare in dubio inquit Anton. Gomez, non esset imponenda pœna mortis, nisi alia causa grauitatis concurreret, quia aliàs sequeretur quod licet crux sit ex ferro, ligno, lapide, vel alia simili materia deberet pœna mortis imponi: ergo in dubio res sacra strictius & proprius intelligenda est ad imponendam pœnam mortis, nihilominus cum iste casus successisset Salmanticæ reputatus fuit valde dubius per præd. secundum eum. sed eius authoris opinio mihi non placet, nisi vt ipse ait alia causa grauitatis concurreret prout forsan esset in furto crucis magnæ argenteæ, quæ ducitur in processionibus super ligno directo cum suo ornatu serico, & aureo, & iam vidi in praxi obseruatam d. l. p. executionique tradita in pœna mortis contra furantem lampadem argenteam.

5 Et quod est generale in quocunque receptatore delinquentium, vt *in l. Metrodorum ff. de pœn. l. 1. titul. 16. lib. 8. ordinamenti veteris*, & ibi Perez, *gloss. 1.* & in occultante hæreticum, *l. 5. tit. 26. pagin. 7.* ibi: *Ninguno de ellos sea ossado de recibir à sabiendas, &c.* & l. 6. eod. tit.

Limitatur tamen decissio d. l. partitæ in furto rei modicæ in templo commisso: quia tunc pœna metalli fur coërcendus est, vel si honestiori loco natus sit fur in insulam erit deportandus, licèt res modica furata sit sacra dum tamen sine effractione: quia tunc mitiganda esset pœna, vt *in d. l. sacrilegij*, & in terminis tenet Gregor. Lopez *in dict. leg. 18. in glossa supra allegata in versiculo, & limita*, quàm limitationem generaliter ad dict. l. partitæ probauit etiam Auendan. a. *part. cap. 16. prat. num. 14.* & diximus *suprà* in calce quæstionis præcedentis, veraque est hæc limitatio meo iudicio, etiam in terminis nostræ quæstionis.

SVMMARIVM.

1 *Abigei, qui dicantur, & de eorum pœna & num. sequentibus.*

5 *Administratores, & exactores rerum, & iurium regalium furtum comitantes qua pœna puniantur, nec non, & iudices idem facientes, & numeris sequentibus. Legis Iulia peculatus, qua pœna puniatur, num 5. cum sequentibus, num. 32.*

8 *Receptores redditunm regalium si vtantur pecunia regis, an incurrant crimen peculatus, eiusque pœnam, & num. 9. & 32.*

10 *Furans scienter res mobiles regis, qua pœna puniatur?*

11 *Auxilium consilium & fauorem præstantes furibus, qua pœna puniantur?*

12 *Nec non, & receptatores, num. 12. & 13. & quomodo hoc intelligatur, num. 14. & 15. cum sequentibus.*

13 *Furta qualificata committentes*, como son robos, salteamientos de caminos, ò campos y fuerças, y otros delictos semejantes, ò mayores, *qua pœna puniantur?*

14 *Receptatores furum, & aliorum delinquentium quomodo puniantur, & quid ad hoc requiratur, & quando non? cum pluribus num. sequentibus vbi aliqui casus excipiuntur, & numero 31.*

27 *Equum, arma, vel famulum præstans ignoranter amico dicenti velle ire in villam, an teneatur ex homicidio, vel alio delicto commisso ab eo?*

28 *Statuto stante puniente vxorem alterius, tenenti parcitur ignoranti, si non dissimulet ignorantiam, &c.*

29 *Associans ignoranter amicum, qui hominem occidat, an puniatur?*

30 *Famuli conducti ad occupandam aliquam possessionem, vel castrum, quando teneantur vel non ex eo facto?*

De Abigeis, & de crimine peculatus, & de receptatoribus delinquentium.

QVÆSTIO CLIX.

QVÆRO præterea an sint alij casus excepti à iure in quibus pro primo furto pœna mortis imponatur: & esse plures constat. 2

Primo, videamus de Abigeis: Abigei illi propriè dicuntur qui pecora ex pascuis vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi studium, quasi artem exercent, equos de armentis, vel oues de gregibus abducentes, at is qui ouem errantem, vel equum in solitudine existentem abducit non arte abigendi, sed retinendi tamen fur est non Abigeus, *l. 1. § 1. ff. de Abigeis*, Abigeatum autem facit numerus ouium 1 decem porcorum quinque, aut quatuor, equus vnus, aut bos, non vero minor numerus, sed furem, *l. 3. & fin. ff. eodem tit.* nisi sæpius vnum, aut alterum pecus subripuerit quis vt *ibidem l. 1. C. de abig. & ibi gloss.* & communiter DD. text. *in authent. de nupt. §. mitiores in versicul. aut vnum eorum collect. 4.*

Melius autem erit si Abigeus dicamus eos quibus est cura alienis insidiari animalibus, aut iumentis, & ea transponere alibi, *vt d. §. mitiores versicul. si vero*, augetur, & pœna si ab stabulis abigant, estque maior, quam si à sylua, vel pascuis & si sæpius abegerunt, *l. 3. ff. eodem titulo.* 3

Pœna tamen Abigeorum non semper est viciui sit supplitij, sed tunc demum quando freqoentius in illo loco committitur illud crimen: alias autem tantum puniuntur pœna arbitraria, 4

l. 1.

l. 1. versic. 1. ff. de abig. l. fin eod. tit. tradit latè Antou. Gom. *cap 5. de furt. num. 13.* vbi latius plurima congerens in mar. Petr. Greg. *in 3. part. sintagm. iur. vniuers. lib. 37. cap. 5. per totum*, & Pegues. *decision crim. 29. n. 7.* hodie habemus, *l. 19. tit. 14. part. 7.* quæ est huiusmodi.

Abigei, *son llamados vna manera de ladrones que se trabajan mas de furtar bestias ò ganados que otras cosas, è por ende dezimos que si contra alguno fuesse probado tal yerro como este si fuere home que lo aya vsado de fazer deue morir por ende: mas si lo no auia vsado fazer, maguer lo fallassen que vbiesse furtado alguna bestia, no lo deuen matar: mas pueden lo poner por algun tiempo à labrar en las labores del Rey, e si acaesciesse que alguno furtasse diez ouejas, è dende arriba, ò cinco puercos, ò quatro yeguas, ò otras tantas bestias, ò ganados, de las que nacen destas, por tanto cuento como sobre dicho es de cada vna destas cosas fazen greyes: è qualquier que tal furtò faga, deue morir porende maguer no huuiesse vsado à fazerlo otras vegadas. Mas los otros que furtassen menos del cuento sobredicho deben recicibir pena en otra manera segun diximos de los otros furtadores, è demas dezimos que el que encubriesse, ò recibiesse a sabiendas tales furtos como estos, que deben ser desterrados de todo el señorio del Rey por diez años.* ¶ De iure canonico, abigeus punitur etiam maiori pœna, quam pro furto vt eum Berb. tradit Farinac. *de furtis, quæstione 197. num. 109. pagin. 27.* vbi quod potest imponi pœna deportationis arbitrio tamen iudicis: & à *num. 105. cum sequentibus*, late agit de pœna abigeo imponenda de iure ciuili, & constuis regulam cum suis ampliationibus, & limitationibus.

5 Similiter. *El official del Rey que tuuiesse del algun tesoro en guarda, ò que ouiesse de recaudar sus pechos, ò sus derechos, y le hurtare, ò le encubriere de ello à sabiendas, ò el juez que hurtasse los marauedis del Rey, ò de algun quento mientra estuuiere en el oficio, tiene pena de muerte por ello*, vt in *lib. 18. in versiculo, ò official, tit. 14. part. 7.* vbi Gregorius Lopez, *in*
6 *glossa, lo furtare*, & in glossa *mientra estuuiere en el officio*, allegat concordantias iuris communis; est enim crimen legis Iuliæ peculatus, & intelligit illam l. quando iudex vel administrator id facit animo sibi id appropriandi, secus si faciat animo negotiandi; quia tunc si ad vtilitatem regis punitur in quadruplum, si vero ad sui vtilitatem maiori pœna, vt *in l. 1. & 2. Cod de his qui ex pub. rat.* & Ioano. Faber. *in §. lex Iulia peculatus, instit. de public. iudic.* vbi limitat pœnam illius, §. & dict. lib. regiæ nisi pecunia esset periculo intercipientis *l. sacrilegij, §. primo, & §. his autem, ff. ad legem Iu-*
7 *lian. pecul.* vbi etiam quærit de receptoribus regis, nunquid committant peculatum, si vtantur pecunia eius, & concludit quod sic, nisi quando pecunia esset eorum periculo: itaque expressè tradita eis sit eorum periculo, & ipsi in se reciperent periculum expressè, credit tamen, quod si talis receptor, reddito computo remanet debitor, quod ex hoc non debet puniri, dum tamen confiteatur debitum, & sol-
8 uatur infra annum, *l. cum eo, ff. ad legem Iuliam pecul.* non enim ex hoc est conuictus intercepisse, quia forte adhuc sibi debetur. Si tamen appareat recepisse, & in suos vsus conuertisse dicit, quod haberent locum pœnæ de quibus supra quem refert, & sequitur Gregorius Lopez, *in glossa, secundo loco supra allegata.* ¶ Sed hodie habemus, l. regiam disponentem 9 super hoc quid sit faciendum, nempè l. 11. tituli. 14. part. 7. quæ ita se habet: *Marauedis de Rey, teniendo algun su despensero, de que ouiesse à pagar quitacion à caualleros, ò à otros omes, ò de que ouiesse à fazer algunas labores, ò otras semejantes destas por su mandado, si aquel que lo tuuiesse lo despendiesse, ò no los pagasse allà do el Rey le mandasse, mas comprasse dellos alguna cosa à su pro, si esto fiziesse por si sin mandado del Rey como quier que este tal no faze furto: pero faze tan grande yerro posponiendola por de su señor, por la suya mesma porende mandamos que qualquiera que esto fiziere que sea tenudo à tornar à la camara del Rey todos los marauedis de que vso assi maliciosamente, è que peche de mas de esso por el yerro que fizo tanto quanto valia la quarta parte de aquellos marauedis, de que vso para su pro contra la voluntad del Rey.*

10 Præterea: *Qualquier que à sabiendas tomasse por fuerça, o hurtase las cosas muebles del Rey segun fuero antiguo de España hauia aleue conocida, y si fuesse hombre honrado, y lo tomassen con el fecho deue morir por ello, è sino ha de pechar diez tanto como aquello que tomò, y sino tuuiere de que lo pagar deue ser hechado del Reyno por toda su vida*, ita cauetur in l. 11 versicul. *Onde por todas estas razones, titulo diez y siete partit. secunda*, & ibi Gregorius Lopez, & ita in versiculo, *è si fuere de los otros*, imponitur pœna de qua ibi, aliis huiusmodi crimen committentibus, qui non suos homines honorati.

11 Vlterius ex *dict. lib. 18. titul. 14. partis. 7. in versiculo, qualquiera, habemus, que quantos dieren ayuda ò consejo para hazer el hurto à tales ladrones como son aquellos aquien fuere probado que fizo furto en alguno de las maneras, por que pone pena de muerte la dicha ley à los ladrones, ò los encubrieren en sus casas, ò en otros lugares deuen auer aquella misma pena, & iure nouiori*, idem probatur *in l. 9. huius titul. 11. lib. 8. nou. collect. reg.*

12 ¶ *Y que. Otro si, en lo dispuesto por la dicha pragmatica, cerca de los dichos ladrones, y lo que en esta se manda se entienda y estienda à los encubrideres y receptadores: para que en estos aya lugar la misma pena, y en la misma forma que de suso esta declarado en los ladrones*: illa enim pragmatica, circa latrones continetur in l. 7. huius tituli innouans pœnas, pro primo, & secun- 13 do furto, & inquit, *que en los hurtos qualificados, y robos y salteamientos de caminos, ò campos, y fuerças, y otros delictos semejantes ò mayores, los delinquentes sean castigados conforme a las leyes destos nuestros Reynos*, & sic iud. dict. l. 8. de qua nunc agimus, vbi Gregor. Lopez, concordantias de iure communi allegat & plura remissiuè congeris.

14 Maxima tamen difficultas se offert in proposito contra supra dict. nam vt suo loco diximus, & plures referens idem probat Plaça, *de delict. lib. 1. cap. 16. numer. 5.* receptans delinquentem post delictum iam commissum & consummatum non tenetur, nec punitus eadem pœna, qua principalis delinquens, sed mitiori arbitraria, nam re vera proprie loquendo præstans auxilium post commissum delictum non dicitur vere auxiliator, vt tenet Bartol. *in lib. 3. §. siquis quam, ff. ad Syllan.* & est communis opinio, vt affirmat Angel. de Aretin. *in addit. ad Angel. de malefic.*

in verbo, & *Andream*, *num.5.* & ideo regulariter non est puniendus ea pœna qua principalis, sed mitiori, vt prædiximus, & hanc esse frequentiori calculo receptam sententiam dicit Plaça, *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 15.* & ex eo Iulius Clar. *in practic. crimin. §. fin. quæst. 90. in versic. aut vero.*

15 Respondemus tamen difficultatem motam procedere & debere intelligi, quando quis receptauit quemquam, opemque, vel auxilium præstitit post delictum, iam commissum perfectum, & consummatum, pro vt contingit in homicidio iam commisso, & similibus, sed in specie qua agimus, nempè receptantis, furem cum re furtiua delictum est in fieri, quia fur, & latro semper furatur, & est in delicto actuali, dum retinet atque contrectat *legi inficiando, § infans, ff. de furtis.* Vnde receptans videtur ei auxilium & fauorem præstare in ipsomet delicto, & non postea; sicque merito eadem pœna tenetur, vt in dict. legibus regiis. & in terminis ita declarat materiam hanc Bartulus *in l. furtum, ff. de furtis*, & ibi Angel. & communiter Doctores, Albetic. *in l. eos, C. de furtis* Angelus *de malefic. in parte, & vestem cælestem columna secunda, versiculo*, quid si rem furatam, numero, quos refert & sequitur Antonius Gomez, *tertio tomo, capito quinto de furtis, sub num. 16.* vbi hanc sententiam veram esse intelligit & procedere quando quis receptauit furem, vel latronem simul cum rebus subtractis, vel receptat, vel occultat ipsas res tamen in quibus terminis, loquuntur præd. ll. & militat ratio

16 supra assignata ¶ secus autem, si tantum receptauit ipsum furem, vel latronem, vel opem, & auxilium ei dederit, quia tunc tantum habet locum pœna simplicis receptatoris ex text. formali, & expresso *in lib. 1. Cod. de his, qui latron. occult.* & hæc est singularis, & necessaria declaratio, atque communis opinio Doctorum, secundum Anton, Gom. *vbi suprà*, & probat Gregorius Lupez, *in dict. lib. 18. in glossa, ò los en-*

17 *cubrieren, paulo post princip.* dicens esse notandum ad intellectum, *dict. l. eos, C. de furt.* quæ expresse probat quod ij qui à seruo furtim ablata scienter susceperunt, possunt furti conueniri, & procedit l. illa non solum in his qui ab illo furtim ablata susceperunt, sed etiam si à filio, vel famulo iuxta gloss. ibi *versicul. eos*, & etiam si ab extraneo, quia in vtriusque militat eadem ratio, & ideo debent eàdem pœna merito puniri receptatores scienter rerum furto ablatarum, vt contra Hippolyt. cum communi probat Peguer. *decision. crimin. 25. per totam* & præcipuè, *num. 4. cum seqq.*

18 Sed & est alia declaratio non minus necessaria, quam præcedens ad intelligentiam prædictorum, nempe requiri scientiam in receptatore ad hoc vt puniatur, vt in furto probat express. *dict. l. eos*, ibi, *eos qui à seruo furtim ablata scienter susceperint*, &c. *l. 1. 2. & 3. §. sed enim, ff. de incen. rui. & naufr.* & probat late Peguer. *vbi suprà, num. 2. & 3.* & licet non loquatur in receptante ipsum furem, sed res ablatas, idem profecto est in nostra specie vt in *lib. 2. iuncta gloss. 1. circa fin. ff. de recepta, & lib. 4. titul. 14. part. 7. circa fin.* ibi: *Y ce diesse ayuda à sabiendas, &c.* & in *l. 1. titul. 16. lib. 8. ordinam. vet. hodie lib. 4. tit. 12. lib. 8. noua collect. reg.* ibi: *sabida la verdad*, & illam *gloss. dict. l. prima, ff. de receptat.* dixerunt ordinariam, D. de Rota *decision. 44.* quam & plures Doctorum eam glossam

commendantes, cummulauit D. Perez ad Segor. *in repetit. l. coheredi §. cum filia, num. 149. versic 3. vero casu, ff. de vulg. & pupill. & in d. l. 1. tit. 16. lib 8. pagin 322. colum. 1. & in l. 37. tit. fin. lib. 8 gloss. 1. pag. 384. colum. 1.* & Roland. à Vall. *cons. 45. num 26. lib. 1.*

Et quod est generale in quocunque receptatore delinquentium, vt in *lib. Metrodorum, ff. de pœn. lib. 2. titul. 16. lib. 8. ordinamenti veteris*, & ibi Perez gloss. 1. & in occultante hæreticum, *lib. 5. titul. 26. pag. 7.* ibi: *Ninguno de ellos sea ossado de recibir à sabiendas, &c.* & *lib. 6. eod. tit.*

19 Probabilis enim ignorantia, quod ille non sit delinquens, excusat à pœna receptatoris, nam vera & non præsumpta scientia requiritur, quod sit delinquens secundum Baldum, & alias quos refert, & sequitur Auendan. *2. part. cap. 7. præt. num. 12.* vbi adducit pro hoc *lib. 36. & 37. titul. fin. lib. 18. ordinam. veter.* ibi: *Seyena o le prouado, que la sabia*, nam in dubio præsumitur ignorantia iuxta gloss. *1. in fin. in l. 1. ff. de receptat.* & alios quos ibi etiam refert, & sequitur Auendan. & nos sequuti eos fuimus, *cons. 36. num. 26. & 27.* Didac. Perez *in l. 4. titul. 16. lib. 8. ordinam. pagin. 324. column. 2. versicul. quod autem*, vbi ampliat in receptante delinquentem post banum iudicis, vt solet fieri facta informatione delicti, vt adhuc ex receptatione non sit puniendus, ignorans illum fuisse bannitum, aut à iudice prohibitum ne ab aliquo præsidium recipiat secundum authores, quos ibi refert addens, quod ignorantia, & bona fides præsumitur, nisi contrarium probetur, & quod iuramento receptantis probabitur ignorantia, vt ibi late probat.

20 Similiter, licet quis deliquerit, si tamen receptans ignorat iudicem aduersus eum procedere, interim non est vere receptator, qui non facit vt iudicis manus ille euadat, pro vt requiritur ex notatis per Lucam de Pœna, *in lib. 1. Cod. de desertor. lib. 12.* & in terminis ità probat Auendan. *vbi suprà, num. 4.* & Anton. Gomez *3. tom. cap. 3. de homicid. numer. 50. cum sequentibus*, & nos quoque *vbi suprà, num. 25.* Auendan. *2. part. cap. 7. præt. num. 11.* nisi fuerit requisitus per iudicem, vel literas iudicis, vt tenet Didacus Perez, *dict. l. 1. tit. 16. lib. 8. ordinam. pagin. 32. column. 2.* ibi, quia nesciebat, &c. quod latius iure regio probauimus *d. num. 25.*

21 Quinimo scientia requiritur in casu *dict. lib. 1. & 2. tit. 16. lib 8. ordinam.* hodie 4. & 5. *tit. 12. lib. 8. nou. coll. reg* & quod occultetur receptator scienter, & negetur iudici, vt patet ex eis, nempè *dict. l. 4.* ibi: *Y si el Alcayde los defendiere sabida la verdad*, & ibi: *Y sino lo hizieren siendo requeridos, y en ello fueren negligentes que lo paguen de sus bienes*, & *dict. leg. 5.* ibi: *si seyendo requeridos por los Alcaides, ò Iuezes que han de cumplir justicia, &c.* quæ leges loquuntur: *En la pena de los Señores y Alcaldes, de los Castillos, y fortalezas que receptan los mal hechores, no los entregando siendo requeridos por los juezes.*

22 Verum superiora sunt intelligenda hoc modo, vt quantum ad imponendam pœnam corporalem requiratur plena seu vera scientia, sed quantum ad imponendam mitiorem pœnam, & sic extraordinariam quæ ex culpa consueuit imponi, sufficit scientia præsumpta vt per famam, vel suspicionem, vt quia malefactor fugiebat, &

rumor

rimor erat post eum secundum Baldum *in l. 1. C. de his qui las. accuse.* quem refert, & sequitur Gregorius Lopez *vbi suprà*, modo eum citauimus, idem probat Aueod. *vbi suprà, sub num. 11. versic. quod autem.*

23 Obseruandum igitur erit, quod in receptatore generaliter delinquentem vera malitia & animus receptandi debet colligi, & non alia coniectura, vt receptans debeat puniri: faciunt tradita per Rolandum à Valle, *dict. consil. 45. num. 28. cum se-*
24 *quentibus*, vbi quod dispositio dict. *l. eas*, non habet locum, quando quis scienter etiam receptauerit res furto subtractas, non animo, & intentione aliquid lucrandi, sed gratis vt tantum seruiat amico: non enim ex receptatione alicuius personæ, vel rei præsumitur dolus, quando ad receptantem commodum non peruenit, vt cum Bald. & aliis, ibi latè, probat.

25 Hinc est quod si quis intrans domum, vel hospitium petit bibere, vel aliquod alimentum, quod præstatur maximè pretio interueniente, iniquum esse hunc ponire tanquam receptatorem, vel ferrarium, cui equum delinquentis ferro calceauit, vt inquit Auendaño, *secunda parte, dict. cap. 7. prater. sub num. 11. versiculo sexto, inferunt, vnde idem esse, en el herrador que hierra al cauallo del delinquente, que passa par sa mesan ò tienda.*

26 Similiter idem esset in eo qui retineret homicidas, & fures gratia misericordiæ, & eo respectu celaret, nam videtur licitum secundum Angel. *per text. ibi in l. qui vas, §. qui ex voluntate, ff. de furt.* dum tamen non fiat contra iussum iudicis, secundum eum quod notandum dicit in praxi Gregor. Lopez *in dict. l. 18. tit. 14. part. 7. in glossa, ò las encubrieren*, ibi, *& aduerte*, &c. Et quod qui dedit potum, & cibum delinquenti non dicatur receptator Bart. *in l. 1. §. quod autem, ff. de seru. corrupt.* Didacus Perez, *in dict. l. 1. titul. 16. lib. 8. ordinament. pagina 322. in princip. diximus, dict. consil. 36.*

Quod quidem verum non existimo saltem in conscientia, cum iussus prædict. iudicis potius sit interpretandus ad terrorem, quam ad incurrendam illam pœnam, quia aliàs esset iniustissimus, & contra ius diuinum & naturale, & charitatem: necare enim videtur, qui alimenta denegat *l. necare, ff. de lib. agnosc.* præcipuè tempore præcisæ necessitatis prout in eo videtur constitutus delinquens hic stante præd. iussu iudicis, si omnes obedire tenerentur, ne licitè possent ei alimenta ministrari: præcipuéque procederet hoc, si ignoretur a ministrantibus præd. alimenta, iussus ille iudicis, iuxta præd. verum idem probo etiam data eius scientia dummodo nihil vltra alimenta necessaria pro sustentatione præstentur, cessante omni fraude, ob id enim neminem condemnarem, nec consulo iudicibus aliquem in ea specie condemnent, quinimo censeo eos teneri omni iure & in vtroque foro, à simili condemnatione abstinere.

27 Deducitur etiam ex supradicta quod qui ignoranter præstitit equum, arma, vel famulum amico dicenti velle ire in villam, ac deinde hominem occidat, si testibus id probetur, minimè tenebitur, quia non venit delictum in mentem suam, & quia parcendum est ei qui bona fide facit, vt *in l. quicumque, Cod. de seru. fugit.* vbi Bald. *num. 22. argument. illius text.* hoc expressè tenet alios allegans Petrus Plaça *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 14.* Didacus Perez *in dict. l. 1. tit. 16. lib. 8. ordinam. pag. 322. col. 2.* quod & tenuit idem Hippolyt. *in l. 1. num. 12. C. ad l. Cornel. de Sicar.* quem refert, & sequitur idem Didacus Perez *in l. 1. titul. 10. lib. 4. ordinament. colum. 1513.* estque pro hac opinione, l. regia optima à contrario sensu, *l. 10. titul. 8. pag. 7.* ibi: *Si otra le diesse armas à sabiendas con que se matasse assi mismo, ò à otro*, &c. tametsi in Hispaniæ Regnis apud iudices quos, *Pesquisideres*, appellamus absque vllo delectu hinc atque illinc præstantes arma ignorantes maleficio, ac viam delinquenti monstrantes, tametsi illos ignoret velle delinquere, graues faciunt luere pœnas in optimorum hominum iniuriam, ac iustitiæ dispendium, & Dei optimi maximi irreuerentiam, in innocentium sanguinem anhelantes, & quamuis oporteat crimina coërceri præcipuè hac nostra tempestate in quo delictorum scelera pullulant, sed non ita proterue, sed pensata animi deliberatione iudicum, vt hæc præfatur Petrus Plaça *vbi suprà*, & profectò d. l. regia est contra eos, & vè illi iudici, qui talia fecerit.

Similiter stante statuto puniente tenentem 28
vxorem alterius parcitur ignoranti, si non dissimulet ignorantiam, vel cum aliquis vellet eum certiorare, & noluit audire, vel hoc scito non dimisit eam, nam ex perseuerantia patet id iudicium animi fuisse, ita Baldus *in dict. leg. quicumque, num. 23. & num. 25.* & cum Hippolyt. Didac. Perez *d. col. 1513.*

Ex quibus inferri potest ad decisionem illius 29
quæstionis, quæ sæpe contingit. Quidam vocat amicum ignorantem ad maleficium committendum, & rogat vt eum associet; ipse accepto ense hoc facit, & obiicitur inimicus illius, & eum interficit, quæritur an iste associans prorsus ignarus illius facti, & non præstans auxilium ad illud maleficium committendum teneatur aliqua pœna? Ex supra dict. videtur dicendum nulla pœna teneri; sed non teneri quidem pœna ordinaria probat cum aliis Petr. Plaç. *de delict. lib. 1. cap. 16. num. 3. in princip.* Sed verius meo iudicio resoluit hanc quæstionem Didac. Perez *in d. l. 1. titul. 10. lib. 4. ordinam. colum. 1514.* distinguens in hunc modum: Vt siquidem iste associans dum vidit illum velle interficere inimicum suum, aufugit, vel recessit data sibi facultate recedendi, aut non erat potestas sibi commode recedendi, & his casibus non tenetur per supra, dict. intellige, si quando non erat sibi potestas commode recedendi, amico non auxiliatus, est sed potius missus fuit vere pacem tanquam mediator inter eos immittere: si vero sciens noluit recedere habita facultate & copia honeste recedendi à loco rixæ, secus erit dicendum argumento, *l. quis sit fugitiuus, §. idem ait, si seruus, ff. de ædilit. edict.* vbi Bald. & Cæpol. *num. 5.* notant illum textum in fauorem famulorum conductorum ad occupandam aliquam possessionem, vel castrum, vt non pu- 30
niantur, si certi de qualitate facti recedunt, & vlterius nolunt se amplius immiscere alias secus, *l. 12.* ibi: *Deuenlo fazer con intencion de se tornar à la tierra quanta mas ayna pudieren, titul 25. pag. 4.* & ibi Greg. Lopez *in verba, è na quisiessen*, quod si aliter res se habeat, ita vt nec omnino huiusmodi associans sit immunis à culpa, nec reus illius tunc iuxta modum culpæ, & allegata, & probata, nec non & pro qualitate facti, & personarum arbitrariè erit puniendus.

Denique, vt hunc casum de receptatore ab- 31
soluamus, adduco quandam singularem limitationem, in qua receptator etiam sciens non tenetur aliqua culpa, nempè quando prohibere non

potuit, vtpote quando fur vel alius delinquens erat homo ferocissimus vandoletius, & solus, vel cum aliis socus cuugregatis vadit ad domum, & dicunt, *Si non aperis portam, imponemus ignem*, vel *si nos, non recipis, interficiemus te*, ipse autem timore perterritus aperit portam, vel eum, inuitus, & compulsus vi coactiua receptat, certè excusandus est, quia resistere non potest, quia nullus tenetur se ipsum perdere, sed conseruare secundum ius naturale, & nulla lex esset rationi congrua, quæ contrarium suaderet, sed iniqua & bestialis, quia lex debet esse possibilis, vt in terminis probat idem Didacus Perez, *in d. l.1. titul.16. pag.322. col.1. in versiculo*, idem etiam *lib.8. ordinamenti*, vbi maximè inuehitur contra iudices perquisitores, qui contrarium faciunt, & innocentes pauperes sine culpa, & probationibus idoneis puniunt vt animosi, seu potius carnifices supremis iudicus: contra ius naturale, & diuinum, & humanum faciunt, & condemnationem perpetuam sibi acquirunt, sanguinisque, & pecunia innoxij ab eis miseris in fletu, & sudore deuiunt expendenda erit.

32 Post hæc scripta Farinac. *de furt. quæst.171. num.1. cum pluribus sequentibus*, latè agit de crimine peculatus, & residui, & illius pœna, quando locum habeat, & quando non, & constituit regulam, quod omnes illi, qui pecunias publicas intercipiunt, vel auferunt lege Iulia peculatus tenentur, iuxta plura iura, & Doctores quos ibi congerit, & *num.3.* ampliat vt peculatus crimen committens puniatur pœna deportationis, & pœna confiscationis bonorum, & *numeris sequentibus*, quod pœna deportationis hodie non est in vsu, & ideo intrabit pœna arbitraria, & *num.8.* quod in crimine peculatus habeat locum etiam pœna pecuniaria quæ est quadrupli contra intercipientem bona fisco incorporata contra autem intercipientem bona non incorporata est pœna dupli, & similiter alias plures ampliationes, & limitationes assignat per totam quæstionem, & hoc de iure communi, de iure autem nostro regio quæ pœna sit imponenda in prædicta specie, iam prædiximus, & similiter de iure canonico.

SVMMARIVM.

1 *Furta domestica an sint punibilia? & numeris seqq. & qua persona domestica dicantur, in hoc ibidem.*

2 *Familiaris & seruitor, qua pœna puniantur pro primo furto domestico rerum domini sui? & numeris sequentibus, usque ad finem quæstionis.*

De furto domesticarum personarum.

QVÆSTIO CLX.

1 QVÆRO quid dicendum sit de furto domesticarum personarum? Et quidem contra eos agi non potest actione furti, nempe aduersus liberos aliosque descendentes, vxorem, aut seruum, textus in *§. hi qui in parentum instit. de obligat. quæ ex delict. nascunt. leg. si quis vxori in principio*, & *in §.1. ff. de furt.* & *in l.2. ff. rerum amot.* & *in l. serui, & filij, ff. de furt. & de furto libertis, vel mercenarij, l. si libertus, ff. eodem titul. de libertis, nepotibus, vxore, & seruo, expressa l.4. in versiculo, pero si, titul.14. part.7.* ¶ Vbi tamen per- 2
mittitur patri, & auo & marito moderata coërcitio, vt in posterum præcaueat, simile quid admittere, idem in famulis decidit *l.17. versiculo, otro si, titul.14. part.7.* vbi etiam domino permittitur moderata coërcitio arbitrio suo: *De manera que no lo mate, ni lisie*, præter recuperationem rei modici valoris subtractæ, vbi Gre- 3
gorius Lopez *in glossa, por jornal cierto*, intelligit quod ibi dicitur *de mercenario*, de illo, qui stat in domo domini sui, non vero de eo qui stat per se seorsum, licet laboret ad mercedem, cum illo, cuius rem furatur, & ita videri probari *in l. respiciendum, §. furta domestica, ff de pœn.* quod in specie tenet Cepol. *in repetition. authent. sed nouo iure est, num.12. Cod. de seru. fugit.* vbi de filio, & vxore, & multis aliis, qui dicuntur domestici, & hæc quando supradict. personæ furantur rem parui valoris, agit etiam de his Petrus Gregor. *in 3 part. syntagm. iur. vniuers. lib.37. cap 12.*

Secus erit dicendum, si furetur rem magni 4
valoris, agi namque potest contra eas furti, *dict. l. respiciendum, § furta domestica, ff de pœn.* & *dict. l.17.* ibi: *Mas si el furto fuesse grande, ò de cosa que valiesse mucho, entonces bien la podria demandar en juyzio à cada vno dellos con la pena, l.144. styli.* ¶ Quæ ll. licet loquantur 5
in famulis, idem tamen est, in filiis, & nepotibus, vxore, & seruo secundum Bartol & alios quos refert, & sequitur Gregorius Lopez *in dict. l.17. in glossa, fuesse grande*, Antonius Gomez, dicens communem *in tertio tomo cap.5. de furt. num.3.* ¶ Vbi quod respectu fi- 6
lij existentis in potestate patris iudex dictabit sententiam, secundum voluntatem patris vt *in l.3. & 4. Cod. de patr. potestat.* & ibi communiter Doctores. ¶ Et quod dicatur furtum 7
paruum, & magnum in proposito relinquitur arbitrio iudicis, perpensis qualitatibus rei, furto subtractæ, & personarum *dict. l.17. in versiculo, è para saber.*

Quinimo ait Ioan. Faber *in §. alia deinde lex,* 8
numero secundo, ad fin. institut. de public. iudic. quod seruitor, & familiaris suspenduntur pro primo furto, extraneus non, & si extraneus inuenerit familiarem vterque est suspendendus: pro quo facit, nam vix tuta futura sit domus, nisi serui cum periculo capitis sui, dominum, & ab extraneis, & à domesticis custodiant, *l.1. ff. ad senat. consult. Syllan.* ¶ Et proditionis spe- 9
ciem habet crimen furti, quod à domesticis committitur, & à famulis quibus omnia committimus, & grauius ideo puniendi, non solum cum facto nocent, sed etiam si funesta voce dominum velint accusare, nam & id tentantibus, statim gladio vltore silentium ab initio ponitur, *l. si quis ex familiaribus 20. in ordin. Cod. de his qui accus. non possunt.* ¶ Nec pe- 10
stis capitalior est familiari inimico, *cap. si inimicus 93. distinctione, cap. quibus 33. quæstione secunda, l. fratres, Cod. de inofficioso testament.*
¶ Si quidem clandestinis, & domesticis frau- 11
dibus facilè quiduis pro negotij opportunitate fieri potest *l. data iam pridem 27. Cod. de donat.*
¶ ac proinde magis delinquit is, cui plus creditur, 12
cum credita fide abutatur, & ideo maiori supplicio dignus. Et in terminis inuenio affirmare

Doctores

Doctores illam opinionem Ioan. Faber. in praxi de consuetudine obseruari: suspensus enim fuit quidam famulus, cui dominus pecuniam tradiderat, & ipse illam in vsus suos conuerterat,
13 pro quo famulo fuerat aduocatus Ioan. de Immol. vt ipsemet refert *in l. si tibi dederim, ff. de donationibus, & in l. Cassius; ff. de solut.* quem refert Ioann. Igneus *in l. 1. in principio, num. 91. ff. ad syll.* subdens, quod ita etiam Rotomagi fuit pluries iudicatum, idem recenset Iason. *in l. eum qui §. quas vero, num. 7. ff. si certum pota-*
14 *tur.* § Idem etiam seruatum fuit in quadam ancilla, quæ furata fuerat domino suo certam quantitatem auri & argenti, & fuit laqueo suspensa) vt refert Cassaneus *in consuetudin. Burgund. folio 48. num. 37.* quem refert Iulius Clarus *in practic. crimin. §. furtum versiculo, posset etiam*, vbi etiam quod de ancilla illa idem seruatum fuisse in ciuitate Neapoli, attestatur Afflict. *supra, prima parte, constitut. Regni rubrica, 63. num. 12.* & Boër. *decis. 316. post nume-*
15 *ro 716.* refert, quod quidam famulus pro furto fuit transmissus ad triremes; refert etiam Papo. *lib. 23 titul. 5. Arresto secundo*, quod quidam mulaterius, qui domino suo furatus fuerat notabilem quantitatem pecuniarum fuit laqueo
16 suspensus. § & addit Clarus, quod tales fures non modo sunt corporaliter citra mortem puniendi, vt pluries vidit seruari in illo ducatu, sed debent furcis suspendi tanquam grassatores, seu famosi latrones, vt dicunt præallegati Doctores, & in aliis Prouinciis seruatum
17 fuisse testantur; quinimo inquit etiam Clarus quod furta domestica vidit ipse quandoque puniri, quando sunt multiplicata, vt in quodam Ioann. Iacobo. Cremonen. 7. Nouemb. 1558. eandem sententiam Fabri, refert, & sequitur Bernardus Diaz de Lugo *in practica criminal. canonic. cap. 90. in nouis versic. adeo*, quod Ioann. Faber vbi eius addit. *litter. C.* illam probat dicens moribus, & consuetudine esse receptam; eandem sequitur Petrus Gregorius *vbi suprà, num. 2.* referens ex Igneo & Iason *vbi supra*, ita fuisse sæpius iudicatum.

18 Ego vero, & si videam magnam esse auctoritatem praxis, & consuetudinis, necnon & præfatorum auctorum, nihilominus audeo affirmare eam opinionem non esse iuridicam, neque seruandam in praxi, sed potius famulum huiusmodi, semotis aliis circunstantiis, non esse pœna mortis condemnandum, sed verecundia publica, vel fustibus, & in triremes per tempus à ll. regiis nouissimis statutum, nempe pro primo furto per sex annos, vel ad summum in vlterius tempus arbitrio iudicis ratione illius amplioris qualitatis famulatus, quam adeo exaggerant, & ponderant DD. vt ob eam censeant (sed rigorosè nimis atque sine iure) furca esse suspendendum, quod non probamus.

Primò, quoniam regula iuris communis, & nostri regni est in contrarium, nempe quod pro primo furto, quis non debeat regulariter pœna mortis condemnari, vt vidimus *supra alia quæstione*, sed hic non est de casibus exceptis, ergo: &c.

Secundò, quia per ll. nouiores huius regni nempe *l. 7. & 9. huius tituli 11. lib. 8. noua collect. regia*, furibus nulla maior pœna indistinctè ponitur pro primo furto extra Curiam commisso, quam verecundia publica, & triremium per sex annos: ergo imponere pœnam mortis famulo, pro primo furto est contra prædict. ll. & fieret sine l. & contra *dicta leg. 18. titul. 14. part. 7.*

Tertiò, quia si ratione illius qualitatis scilicet famulatus, quæ videtur aggrauare delictum iudex velit augere pœnam, poterit quidem illam augere in eodem genere, nempe vel fustium, vel amplioris temporis triremium, citra tamen pœnam mortis, vt pluries inquit etiam vidisse seruatum in illo Ducatu, Iulius Clarus *vbi suprà*.

Quartò, quia d. l. 7. *infrà hoc titul. 11. in versiculo. Y en los otros*, cauetur, *que en los hurtos qualificados, y robos, y salteamientos en caminos, ò campos, y fuerças, y otros delictos semejantes, ò mayores los delinquentes sean castigados conforme à las leyes destos Reynos*: sed nulla l. regis cauetur, *que los criados que hurtaron à sus amos cosa ninguna sean condenados à muerte, si no que si el hurto que hiziere el criado fuesse grande, o de cosa que valiesse mucho entonços bien lo podria demandar en juyzio el amo con la pena a diferencia de quando el hurto domestico es de poca cosa que entonces no se puede demandar por via de hurto, como auia dicho antes la misma ley: mas no dize que la pena sea de muerte: antes la ley diez y ocho, que luego se sigue. Dize, que por razon de hurto no deuen matar ni cortar miembro à ninguno, y lo mismo dispone el derecho comun*, vt in authent. vt nulli iudicum, § fin. collectione 9. *Luego como pueden en los juyzes dar pena de muerte por el primer hurto del criado, aunque sea grande no auiendo ley que tal diga, antes lo contrario, ni los Doctores que escriuen tener ni aconsejar semejante opinion, la practica y costumbre que allegan es contra derecho, y rigurosissima, y si se ha vsado ansi ha sido en otras Prouincias estrañas, y differentes desta nuestra, mas en España no es visto que se haga tal cosa, ni se puede hazer*, per sup. dicta.

Lo quinto, por que los argumentos de la opinion contraria solo concluyen que se aumente la pena, mas no prueuan que deuida se conmute en muerte, & ita rectissimè P. Follet. *in practic. criminal. canonica, secunda parte, cap 21. num. 9.* reprobat opinionem Fabri, & sequacium, dicens esse sine l. quem refert, licet eam non probet Salzed. in addition. ad Bernardum Diaz, *vbi suprà*.

Vltimo, dato, sed non concesso, quod opinio Fabri esset vera, & in aliis Prouinciis practicabilis, in nostro Regno Hispaniæ existimo esset condonandam, & commutandam pœnam mortis in prædict. specie in triremes, &c. per l. 7. *infrà, hoc titulo 11.* quæ si in aliquo casu locum habet, præcipuè haberet in hoc, cum posset seruari commodè; In summa opinio Fabri, & sequacium nec vera est, nec practicabilis in his regnis. Post hæc scripta Farinacius *de furt. quæstione 174. num. 77. cum sequentibus, folio mihi 87.* post regulam cum suis ampliationibus declarationibus, & limitationibus, in hac materia de furto domestico, & illius pœna, quando locum habeat, & quando non attento iure communi, qui est videndus, & *num. 96.* inquit, quod non sequitur opinionem Fabri *vbi suprà*, sed nos breuius, & clarius materiam hanc *suprà* explicuimus.

SVMMARIVM.

1 *Clerici personæque Ecclesiasticæ furantes, qua pœna puniantur, & numeris sequentibus per totam.*

2 *Cap.* tuæ de pœnis *intellectus, & numeris sequentibus.*

15 *Clericus condemnatus actione furti efficitur infamis etiam iure Canonico, vt in numeris 16. nisi quando tantum esset condemnatus ad restitutionem rei furatæ, num.* 17.

De pœna Clericorum furantium.

QVÆSTIO CLXI.

1 QVÆRO qua pœna puniantur Ecclesiasticæ personæ furantes? Et quidem iure Pontificio deprehensæ, vel conuictæ furti à iudice Ecclesiastico deponuntur, *cap. Presbyter* 81. *distinct.* & ibi glossa *verbo, captus*, & si depositæ incorrigibiles sint excommunicantur, deinde contumacia crescente anathemate percelluntur, & tandem si contumaces perseuerent Curiæ seculari dantur castigandi, *cap. cum non ab homine, de iudic.* quod intelligi debet quando furtum non est leue, secus alias, vt quia modicæ quantitatis, aut quia domesticum, vt cum Abbate *in cap. tua, de pœna*, probat Molin. Theolog *de delictis, tract.* 3. *disp* 695. *num.* 36. *col.* 1210. *ad fin.* vbi quod tunc pœna solum arbitraria puniri debet.

2 Sed Innocent. III. *in cap. tua de pœn. consuit*, ac præcepit, Clericos in latrocinijs deprehensos degradatos à suis ordinibus in arctum Monasterium debere detrudi, quæ degradatio debet esse verbalis, non vero actualis secundum Ioan. Andr. ibi & Abb. *in cap. at si Clerici, colum.* 2. *versic. ad tertium de iudic.* & Aretin. *in dict. cap cum non ab homine, colum.* 11. *versic. addit. etiam*, quos refert, & sequitur Bernard. Diaz de Lug. *in sua pract. crim. & canonic. cap.* 90. secundum nouam impressionem compluti. Ann. 1587. *in versic. degradationem.*

3 Quo fit vt ex dict. *cap. tua*, Hostiensis *in summa titul. de condition. furt.* §. *fin.* scripserit Clericum de hoc crimine accusatum confessum, vel conuictum deponi debere, & in Monasterium detrudi, de depositione non est dubium vt in dictis iuribus, & *in dict. cap. cum non ab homine*, & tenet Ioann. Andr. & cæteri, *in dict. cap tua.*

4 Quod autem maiorem difficultatem habet est illud, de pœna detrusionis in Monasterium, an sit imponenda simplicibus furibus, textus, namque *in dict. cap. tua*, qui hoc præcipit loquitur in Clericis in latrocinijs deprehensis, at vero notoria est in iure differentia inter fures simplices, & latrones: illi enim sunt, qui semel, aut iterum furantur, hi autem qui sæpè, ac sæpius, vt resoluimus *supra.*

5 Deinde latro dicitur qui de die, & cum violentia quandoque delinquit, fur autem nocte &
6 sine ea, vt cum Abb. dicit Bernard. Diaz *vbi suprà, in versic. quia latro*, & vt Calepino placuit latrones dicuntur viarum obsessores, fures vero, qui occulta fraude decipiunt, ac nocte furantur, licet plerumque indifferenter ponuntur: sed cum textus ille loquatur in Clericis in latrocinijs deprehensis, videtur fundari in assiduitate furandi, ac proinde in famosis latronibus: quare textum illum intelligit Hostiens. ibi in latronibus, non vero in furibus: quia magis videtur delinquere latro quam fur, sicque videtur velle quod pœna illius text. non habeat locum in simplici fure, & tenet expressè Abb. ibi dicens per illum textum, quod eius dispositio non habeat locum in simplicibus furibus & sic, quod licet Clericus pro furto simplici possit deponi, quod fortè non fiet detrusio post depositionem, sequitur Cardin. de Turrecremat. *in dict. cap. Presbyterum* eundem intellectum ad illum textum, vt intelligatur de famoso latrone, qui furca suspenditur, admittit Aretin. *vbi supra, colum.* 9. *versic. aduerte tamen*, 1
cum quibus transit Petrus Gregor. *in tertia parte, syntagmat. Iur. vniuers. lib.* 37. *cap* 1. *sub n.* 13. & mihi quoque placet hic intellectus, ac iuridicus videtur, præcipuè, ne durior pœna simplicibus furibus Ecclesiasticis imponatur pro simplici furto, sed benignior argumento regulæ *odia restringi*, &c. & ita est tenendum quamuis contra hunc intellectum teneat Bernard. Diaz de Lug. *vbi supra, in versiculo, ego vero*, existimans dict. cap. *tua* procedere etiam pro simplici furto.

Placet tamen mihi eius opinio dum censet 7
ipse, considerandam qualitatem furti, modumque furandi, noctu enim sine violentia grauius potest perpetrari furtum, quam in ipso lumine Solis, & cum aliqua vi, & quod pœna depositionis, & detrusionis iustius irroganda est, præsertim qui furtum admisit cum sacrilegio perpetrauerit summè enim offendit Clericus qui plus cæteris debet sacra tueri, & venerari, si illa violet, aut offendat in eis: similiter quod si Clericus degens in seruitio alicuius furtum commiserit iudex Ecclesiasticus grauiori pœna debet eum punire, quam si extra domum eius cui inseruit simile furtum faceret: quis enim domesticos fures valebit effugere? eos seueriori pœna quam alios à tanto facinore trahat; denique in his Hispaniæ Regnis credit, ac consulit ab Ecclesiasticis iudicibus obseruari debere, quod sicut per ll. regias in locis desertis commissa furta grauius puniuntur, sic ipsi, Clericos talia perpetrantes grauiori corrigant animaduersione, necnon, & quoties aliqui Clerici in se detinent, ac habere inficiantur, bona, quæ morientes (maximè peregrini) apud ipsos constituerint deposuisse, vt suis hæredibus, vel alijs personis quibus ll. illa dare non prohibent restituant, quia hoc grauissimum scelus iudicandum est, cum confidentia à morientibus facta ipsisque promissa negetur, & sæpissimè in concernentibus saluationem animæ ideoque zelo maximo iudices hoc scelus corrigere, ac punire debent, & ad Bernardum in supradictis se remittere videtur Iacob. Menoch. *de arbitr. iudic. lib.* 2. *centuria* 3. *casu* 195. ¶ Resoluimus 8
ergo Clericos Ecclesiasticasque personas pro furtis ab eis perpetratis, & admissis iuxta qualitatem furti modumque furandi puniendos esse arbitrio iudicis omnibus rectè perpensis & consideratis pœna depositionis, & alijs grauioribus si qualitas furti, loci & temporis id exposcat, vel leuioribus si furtum vile sit & modici valoris, ¶ sic 9
enim generaliter traditum est ad pœnam constituendam pro furto, considerationem personarum & furum, & à quibus furati sunt, habendam esse, vt in alijs criminibus quoque seruatur, *l. mores* 9. §. *sed enim*, & *l. in seruorum* 10. *l. capitalium* 28.

§. *nam*

§. *nam omnes*, *& §. fin. ff. de pan.* Petrus Gregor. *lib. 37. syntagmat. iur. vniuers. cap. 10. in princip.*
10 ¶ Similiter, & loca, vbi & vnde furta fiunt obseruanda sunt, vt docet idem Petr. Gregor. ibidem *cap. 11.* vbi bona exempla ponit nempe, loci sacri, publici balnei, Hospitij, Molendini, Horrei,
11 militiæ, ¶ Similiter furtum ex circunstantiis variis qualificatur, nempe, vis, homicidij, effractio-
12 nis, ¶ grauiter etiam delinquunt fures directarij, qui in alienas se dirigunt domus furandi causa, & qui velut aliquid negotij habentes in cenaculis aliorum repunt in ea, & se occultant, vt si non detegantur liberè auferant, quod solent ita operari, dum vel se alicuius, vel domestici ingres-
13 si antea seruos, famulos, vel cognitos dicunt ¶ vt faciunt muscæ aulicæ, Parasiti, qui impudenter omnibus sese mensis, & hominum societatibus admiscent captantes occasionem interim furan-
14 di, si possunt vel aliquem decipiendi, dolum tegunt hi directarij plerumque etiam mendici nomine, quocum ad fores eleemosynas petunt, nec facilè furandi causa ibi adesse existimentur, interim obseruant latebras domus in quas se dirigunt vt pro eleemosyna dominos interpellaturi, dum autem & surdum dominum, neque quemquam animaduertentem nouerint subtrahunt, quæ sese incustodita sibi offerunt, vt de his latiua differit Petrus Gregorius *vbi suprà*, *cap 4. num. 4.* vbi *num. 7.* agit de furibus saculariis dictis hoc nomine ab Vlpian. *in leg. saculary, ff. de extraordinar. crimin.* quod veteras artes exercentes in saculos partem subducunt, partem subtrahunt: de quorum omnium pœnia Petr. Greg. agit latè in dictis capitibus.

15 Illud præterea obseruandum est in proposito, quod Clericus condemnatus actione furti efficitur infamis sicut laicus condemnatus ea actione
16 in foro seculari, ¶ quia quicumque sententia ll. est infamis, est etiam infamis secundum cannones, nisi reperiatur contrarium decisum secundum Felin. *in cap. qualiter, el segundo §. ad corrigendos, col. 5. num. 18. de accusat.*

17 Limitatur tamen præd. obseruatio eo casu quo Clericus solum esset condemnatus ad restitutionem rei furto subtractæ, quia per hoc non fieret infamia: potest enim intelligi fuisse actum conditione furtiua, quæ non infamat, & non actione furti: ita Anan. *in d. c. qualiter*, quem refert, & sequitur Bernard. Diaz *vbi suprà*, *circa fin. in vers. nota tamen*, & Petr. Gregor. *dict. lib. 37. cap. 1. sub num. 23. ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Nauta, caupones, & stabularij an teneantur de rebus furto subtractis in suis nauibus, & domibus? & an contra eos in litem iurari possit constito de furto? & numeris sequentibus per totam quæstionem: vbi latè agitur de materia.*

2 L. 26. tit. 8. part. 5. & l. 7. tit. 14. partita 7. *intellectus: & concordia: 1. & 2. cum sequentibus.*

9 *Amicus recipiens amicum in domo sua non tenetur ad custodiam suarum rerum in sua domo immissarum* ex edicto, ff. nautæ, caupones, & stabulat. *& quid de aliis, qui hospitantur in domibus viciniis 4. ob magnam copiam hospitum, & gentium regiarum, num. 10.*

11 *Dominus domus, vel Camera in qua ipso sciente, & patiente reliquit rem suam, & ostium apertum, an teneatur de re si furto subtracta fuerit: & quid in scholaribus amicis, & sociis hoc scientibus, & consentientibus, num. 12.*

13 *Nauta, caupones, & stabularij, quibus casibus non tenentur ad custodiam rerum immissarum in suis nauibus, & hospitiis, & num. seqq.*

18 *Hospitis iuramento, an credatur dicenti subtractas fuisse quasdam res, contentas in valisiam, quam signatam, vel conclusam tradidit caupont? & num. seqq.*

23 *Furto probato an deferatur sub valore rerum subtractarum domino ipsarum iuramentum, & num. 24.*

25 *Intentans latenter furtum committere, sed non perficiens quod fuit deprehensus, an puniatur, ac si furtum consummasset?*

25 *Crumenam auferre deprehensus, qua pœna puniatur.*

De nautis, cauponibus, & stabularis an teneantur de rebus furto subtractis in suis nauibus, & domibus.

QVÆSTIO CLXII.

QVÆRO an nautæ, caupones, & stabu- 1
larij teneantur de rebus furto subtractis in suis nauibus, & domibus, & an contra eos in litem iurari possit constito de furto? & eos teneri non videtur dubium; imò est regula affirmatiua, quod teneantur Peguet. *decis. criminal 45. num. 1.* ait namque leg. 26. tit. 8. part. 5. *Onde mandamos que todas las cosas, que los homes que van camino por tierra, ò por mar, metieren en las cosas de los ostaleros, ò de los taberneros, ò en los nauios que andan por mar, ò por los rios aquellas que fueron, y metidas con sabiduria de los señores de los ostales, ò de las tauernas, ò de las naues, ò de aquellos que estuuieren, y en lugar de ellos que los guarden de guisa que se no pierdan, ni se menoscaben, è si se perdiesen por su negligencia, ò por engaño que ellos fiziesen, ò por otra su culpa, ò si las furtasen algunos de los homes que vienen con ellos, ellos serian tenudos de los pechar todo quanto perdiesen, ò menoscabasen. Ca guisada cosa es, que pues que fian en ellos los cuerpos, è los aueres, que los guarden lealmente à todo su poder de guisa que no reciban mal, ni daño è lo que diximos en esta ley entendiese de los ostaleros, è de los taberneros, è de los señores de los nauios que vsan publicamente à recibir los homes tomando de ellos ostalaje, ò loguero: y la mismo diz despues la dicha ley, si los recibieren por amor no tomando de ellos ninguna cosa fueres onde en los casos en ella señalados y exceptados.*

Sed contra decisionem prædict. l. part. ibi, *ò si* 2
las furtasen algunos de los homes que vienen con ellos seran tenudos de los pechar, todo quanto perdiesen, ò menoscabasen: videtur esse alia expressa, nempe l. 7. *titul. 14. part. 7.* quæ est huiusmodi.

En la casa, ò en su establia, ò en su naue recibien- 3
do vn home a otro con sus bestias, ò con sus cosas por ostalaje, ò por precio que reciba, ò aya esperança de recebir de ellos, si el ostalero mismo, è otro qual-

quier por su mandado, ò por su consejo furtase alguna cosa à aquellos que assi recibiese tenudo es de pechar la cosa furtada à aquel cuya es con la pena del furto. E si por auentura no la furtase el mas algun su home que estuuiese con el à soldada, ò de otra guisa tenudo es: Otro si el ostalero de pechar doblada aquella cosa que le furtaren maguer, no fuese hurtado por su mandado, ni por su consejo, por que el es en culpa teniendo home malfechor en su casa, & hæc sunt indubia, iotrat nunc difficultas: *Mas si lo furtare otro estraño, è el ostalero no fuese en culpa del furto, entonçe no seria tenudo de la pechar: fueras ende si la ouiese el recibido en guarda de aquel cuya era ca entonçes tenudo seria de la tornar, ò la estimacion*, cuius contrarium ad literam probare videtur, dict. leg. 26. in verbis supra relatis quomodo igitur hæ duæ leges regiæ partitarum intelligendæ, & concordandæ sunt?

4 Meo iudicio, vt euitemus correctionem inter se, intelligendæ sunt iuxta ius commune, nempe quod hospitator teneatur etiam de facto viatorum & exercitor etiam de furto, seu damno alienorum vectorum, vt *l. 1. § fin. cum leg. sequenti, ff. naut. caupon. & stabul.*, quando enim ipse recepit tenetur de facto etiam viatorum, seu vectorum. Si vero ipse non recepisset, tantum tenetur de facto suorum, quos in naui, vel caupona habebat, non de facto viatorum, vt habetur *in l. 1. § serui ad fin. ff. furt. aduers. naut.* & ibi glossa, & Bart. ita intelligunt, tenetur enim de facto, suo, & suorum ratione officij, vt per Anton. Gomez. *tit. de commodat. sub num. 2.* ibi, licet secus, vbi, quod nauta, caupo & stabularius, si in eorum præsentia aliqua res ponatur ab hospite, & sit furata, tenetur eam soluere, vt *in dict. l. 1. § fin. si naut. caupon. & stabul.* & ibi Bald. & alij DD. Gregor. Lopez, *in dict. l. 7. in glossa recibi lo en guarda*; idem *in dict. leg. 26. in verbo que tienen*, & D. Azeued. *in l. 7. tit. 11. lib. 9. nou. collect. reg. num. 19. in versic. ex quo etiam*, & hoc est quod expresse approbat *d. l. 7. tit. 14. part. 7.* quam non citat, ibi Azeued. sed inquit, quod ita declarabit, & intelliges dicta per Auend. *2. part. cap. 8. pretor. num. 5. in principio*, & per Rebuff. *in secundo tomo constitut. Francisc. titul. de hospitib. num. 7.* dicentes pro furto aduenæ, & viatoris cauponem non teneri, hæc tamen iure communi, & attenta *dict. l. 7. in versiculo, mas si lo furtare*, sine difficultate proceduot & probat latè Peguer. *decis. crimin. 45.* vbi regulam constituit, quod si res in caupona recepta non restituatur, vel furto sit ablata, aut damnum in ea datum, aduersus exercitorem cauponæ actio in factum datur, ab hac regula excipit *num. 2.* quando aliquis ex viatoribus, vel quispiam alius rem abstulit, vel damnum dedit vt *in l. vnic. §. penult. & vltim. ff. furti aduers. naut.* &c. vbi habetur cauponem viatorum factum præstare non teneri & *num. 3.* inquit hanc exceptionem primo intelligendam esse, nisi cauponi res specialiter sit assignata, & data custodienda: quia hoc casu aliorum factum præstare tenetur, vt *in l. 1. § fin. cum duabus legibus seqq. ff. naut. caupon.* &c. Et hoc credit verum nisi in caupona vis maior contigisset, per quam res periret, quia tunc caupo, contra damnum passum de dicta vi exceptionem proponere posset, per text. *in l. 3. §. inde Labeo, ff. eodem tit.* ibi, *Labeo scribit*, &c. Secundò, dicta exceptio habet replicationem, quando aliquis ex his qui in caupona habitant furtum fecerit, quia tunc caupo eorum factum præstat, vt expresse cauetur *in l. licet, §. an factum eodem tit.* ita Peguer. *vbi suprà, num. 5.* vbi *num. 6.* inquit, quia tertia illius exceptionis replicatio esse potest, nisi aliquis ex his quos caupo, cauponæ exercendæ causa, ibi habet, furtum fecerit, vel damnum dederit, tunc enim caupo pro illis tenetur, vt *in l. 1. in princip. ff. furti aduers. naut.* &c. ibi: *in eos qui naues*, &c. Et *in versic. caupo*, & tandem resoluit, cauponem de damno, aut furto quod in caupona factum est teneri actione, quasi de maleficio, vt ibi probat dicens quod ita practicando seruatur.

Non tamen aduertunt nostrates ad *dict. l. 25.* licet eam allegent probantem contrarium expresse, nempe huiusmodi nautas, hostalarios, caupones, & stabularios teneri de furto viatorum ex sola scientia immissionis rerum in suis nauibus, & domibus absque eo, quod in custodia eas receperint, dum inquit ibi: *ò si los furtasen algunos de los homes que vienen con ellos*: ergo loquitur de viatoribus; oportet igitur vt tenentes præfatam resolutionem, quæ verissima est, & tenenda in praxi, & in puncto iuris respondeamus, *d. l. 7.* in verbis prænarratis. 5

Sit igitur responsio, literam l. illius, vt credo esse corruptam dum inquit *que vienen*, debet enim dicere, *que vienen*, scilicet *con ellos*, quod colligo ex verbis præcedentibus, & subsequentibus, quæ proculdubio, vt patet loquuntur de ipsis nautis hostalariis, cauponibus, & stabulariis, sed venire cum iis non propriè dicuntur cum illi non veniant, sed consistant:

Ergo intelligitur de viuentibus cum eis, hoc est de seruis, & famulis, pro quibus quidem tenentur nautæ, caupones, & stabularij, atque hostalarij pro qua intelligentia præsto nobis adest lit. *dict. leg. 7. in versiculo, ò si por auentura*, hoc idem probans ad literam, vt supra vidimus loquitur enim in seruis, & famulis recipientium hospites *por ostelaje, ò por precio*, aliquid eorum furantibus, vt pro eis quidem teneantur, *aunque ellos no se lo huuieren mandado, ni aconsejado, por que son en culpa teniendo home mal hechor en su casa*, hoc igitur est quod voluit etiam probare, *dict. leg. 26.* quamuis litera eius, nempe, *que vienen*, corrupta esse appareat vel saltem impropria, vt intelligatur, *de los que vienen*, id est, *andan con ellos*, scilicet, *con los señores de la naue, ostelajes*, &c. Nam aduenientes cum hospitibus, referri non potest salua ratione recti sermonis, vt constat ex præcedentibus, & subsequentibus: nimirum igitur, vt ex eis verbum medium dubium, vel improprium declaretur, atque interpretetur iuxta *leg. 1. ff. de reb. dub.* & ibi notant DD. quod verbum dubium vnius dispositionis declaratur, & intelligitur per aliud verbum clarum eiusdem dispositionis, idem probant, *l. heredes palam, §. sed etsi notam, ff. de testament.* & *in l. verum*, & ibi Bald. Angel. *ff. de petit. hered. l. si seruus plurium, §. fin. ff. de legat. 1.* diximus latè *consil. 30. num. 2. cum sequent.* præcipuè ad euitandam correctionem legis eiusdem voluminis.

Denique, quia quando lex voluit loqui de aliis, quam domesticis non eos appellauit *vienen con ellos*, *sino otro estraño*, & tunc ad hoc, vt pro furto eius teneantur nautæ, & hostalarij, & similes requirit quod res furatas ab extraneo receperint prius in custodiam, à domino earum alias non tenebuntur, vt inquit *dict. l. 7. in versiculo, mas si lo furtare*, viatores enim furantes, non dicuntur familiares, sed extranei

propriè

propriè loquendo: Deinde quia si verbum illud *que vienen*, intelligeretur de venientibus cum hospitibus, videtur per id excludi furtum commissum ab aliis extraneis, cum eis venientibus: at in vtrisque est eadem ratio, vt pro eis recipientes hospites ex officio non teneantur, nisi in custodiam receperint prius res hospitum, quæ postea contrectantur in suis nauibus, & hospitiis: ergo nullo modo verba illa, *que vienen con ellos*, intelligi possunt de venientibus cum hospitibus, de quibus ibi non loquitur, sed de venientibus cum nautis, hostalariis, & similibus, vel saltem de venientibus cum eis, hoc est de ambulantibus cum illis, pro quo facit *leg. fin. versic. ni con mandado, tit. 13 part 7.*

6 *Pero si fuere sieruo este que hizo el hurto*, dize la dicha ley septima: *Entonce en es cogencia es del señor de desamparar el sieruo en lugar de la cosa furtada, ò de la pechar doblada, qual mas quisiere*, & ibi Gregorius Lopez *in glossa sieruo*, allegat iura concordantia & reddit rationem, quia ignoscendum est ei, qui suam familiam seruorum non repulit, quantumcumque cognouerit eam prauam & ideo prædict. leg. regia dat electionem prædictam domino serui quæ ratio mihi minimè placet, cum potiùs teneatur dominus familiæ familiam prauam repellere vel saltem corrigere, & contrarium faciendo sit in culpa.

7 Quod si famulus fuerit liber exhibendo eum dominus non liberatur, vt per Azeued. *in leg. 6. tit. 11. lib. 7. num. 19.* ibi ampliat etiam.

8 Sed & in alio dict. leges partitarum videntur contrariæ, dict. enim lex 26. loquitur siue prædict. nautæ, hostalarij, caupones, & stabularij mercedem recipiant siue gratis id faciant vt patet ex eius verbis, ibi: *tomando dellos ostalaje, ò loguero ò por amor no tomando de ellos ninguna cosa*: at dict. leg. septima videtur requirere: *que lo acojan à los huespedes por ostalaje, ò por precio*, vt patet ex ea post principio, in illis eisdem verbis *por ostalaje, ò precio*, innuens aliud fortè esse si gratis id faciant cuius contrarium decidit, dict. leg. 26. in verbis præcitatis: ergo, aut vna vel altera procedere non potest.

Nihilominus tamen, obseruandum est, nullam repugnantiam continere inter se has leges; sed vtramque rectè procedere in suo casu, illa nempe 6. dum probat idem esse, *en los que reciben huespedes sin paga si no de gracia*, nempe vt teneantur ad custodiam, ac si mercedem pro hospitio reciperent, loquitur expressè, & procedit quando huiusmodi recipientes habent officium hospitandi, & recipiendi pro mercede sumpta, secus si non haberent huiusmodi officium, & quòd probat ex eadem l. ibi, *en esta misma manera, dezimos, que son tenudos de los guardar estos sobredichos, si los reciben por amor no tomando de ellos ninguna cosa*: Expende verba *estos sobredichos*, quæ, vt ex eadem leg. in superiori parte patet, sunt hostalarij, tabernarij, & nautæ, & præterea sic intelligendum esse leg illam docet ibi Gregorius Lopez, *in glossa por amor*: at vero dict. leg. 7. dum innuit quod si gratis recipiant, non tenebuntur ad custodiam, debet intelligi in aliis personis, quæ id non habent ex officio, secus si sint soliti mercede recipere omnes viatores licet amore, & sine pretio aliquem recipiant, quia tenebuntur quoque ad custodiam, ac si mercedem pro hospitio recepissent ex dict. leg. 20. per quam est interpretanda & declaranda in hunc modum, dict. l. 7. præsertim cum nihil expressè disponat, nec decidat quando sine mercede recipiunt, & sic remaneat hic casus omissus sub dispositione, leg. prioris nempe dict. leg 26. argumento *leg. commodissimè, cum simil. ff. de liber. & posthum.*

Ex hac leg. singulari, & vera legum regiarum concordia, & intelligentia venit probanda decisio, & doctrina mirabilis Speculatoris *in titul. de furt. versiculo, si amicus*, quam desumpsit à Rofredo in suis libellis nempe, quod si amicus recepit amicum in domo sua non tenebitur ad custodiam suarum rerum in eam domum immissarum *ex edicto, ff. naut. caupon. & stabular.* vt neque etiam teneatur ex dict. leg. septima, quam doctrinam sequitur Albet. *in leg. 1. ff. naut. caupon. & & stabular.* & Gregor. Lopez *in d. l. 26. in glossa, Ostaleros*, dicens probari ex ea leg. ibi: *è lo que diximos en esta ley entiendese de los ostaleros, è de los tauerneros, è de los señores de los nauios, que vsan publicamente à recibir los homes tomando de ellos ostalaje, ò loguero, o por amor*, idem Gregor. Lopez *in d. l. 7. in glossa por ostalaje, ò por precio, statim in princip.* & remissiuè, D. Azeued. *vbi supra, num. 20.* 9

Neque huic opinioni obest lex *licet gratis, ff. eodem titul.* vbi dicitur, quod si gratis nauigaueris, vel in caupona gratis diuerteris non tamen actiones in factum tibi denegabuntur si damnum iniuria passus es: Alber. namque ibi soluit, vt intelligatur (passus es) à recipiente, secus si ab alio, quia talis recipiens ad custodiam non teneatur & facit dict. leg. septima, *in fin.* dum dicit, *porque toman ende su derecho*, secundum Gregorium Lopez *ibidem in glossa prædict.* mihi vero nonnullam diuinationem quamimo, & violentiam hunc intellectum continere videtur, ideo melius explico nullam nobis difficultatem facere prædict. leg. cum loquatur in his personis, qui id habent ex officio mero de acceptis ab aliis, vt patet ex litera, cui consonat dict. leg. 26. *in versic. en esta misma manera*, nos vero de his non agimus, sed de amico, qui ex officio id non habet, nec aliquem recipit hospitio, mercede accepta, sed ex mera amicitia.

Quid autem sit dicendum de non caupona, 10
quando rex venit ad ciuitatem cum magna comitatiua, ita vt non sufficiant hospites ad eos hospitandos, vnde sicut moris est iste hospitauit in domo sua aliquos de gentibus regiis, nunquid si perdunt aliquas de rebus suis, procedatur contra illum, ex illo titulo sicut contra hospitem qui publicè tenet hospitium, videndus est Gregorius Lopez *in dict. l. 7. gloss. 1. in versiculo, quæris etiam*, Alberic. *tit. 14. part. 7.* vbi relatis aliorum opinionibus inquit fortè in hoc esse dicendum, quod si iste qui sic recipit ex rebus, quas dabat & computabat consequebatur commodum prout consequuntur hospites publici, ita etiam teneatur ex *d. l. 7.* cum dicit (*por ostalaje, ò por precio*) si vero nullum eiusdem commodum consequebatur non teneatur, sicut non tenetur amicus qui libenter accipit amicum: ergo multo fortius non tenebitur qui coactè, & inuoluntariè recipit ad hospitium.

Hinc etiam probanda venit altera doctrina 11
Anton. Gomez. *secundo tomo, variar. titul. 7. de commodat. & deposit. sub num. 2. in versiculo, secus tamen est*, dicentis, quod si quis ponat rem in domo, vel Camera alterius ipso sciente, & patiente extra causam depositi, & exeat de domo, vel Camera relinquens ostium apertum si

res

res furto sit ablata non tenebitur alter, nisi probetur dolose fecisse, quia non præcessit inter eos contractus ex quo teneatur ad custodiam, licet secus sit ratione officij assumpti, vt nautæ, caupon. & stabul, &c. vel nisi deponens huiusmodi dixerit depono istam rem penes te, vel trado tibi in custodiam & alter expresse vel tacitè consentiat, quod ibi ponatur; quia tunc indistinctè tenetur, modo id habeat ex officio, quia censetur recepisse in depositum, ac si ibi tradita fuisset & sic tenetur actione depositi, vt ibi probat & allegat Paul. de Castr. & alios hoc tenentes refert, & sequitur Azeued. *in leg. fin. tit. 3. num. 23 lib. 4. nou. collect. reg.* pro quo adduco bonam, *leg. 7. tit. 3. part. 5.* ibi: *è le callase è no le contradixessen.*

12 Similiter etiam idem erit dicendum quando vltra scientiam, ac patientiam concurrit amicitia, & societas habitationis, vt in scholari ponente librum in Camera alterius scholaris illo sciente, & patiente sententiam Matth. de Afflict. *decis. Neapolit.* 308. *num.* 16. vbi alios allegat.

13 Tres casus excipit à sua regula (quam in principio huius quæstionis retulimos) *dict. leg. 26. tit. 8. part. 5.* in quibus nautæ, caupones, hostalarij, & stabularij, non tenentur de periculo rerum in suis nauibus, & domibus inuectarum, & illatarum ab hospitibus.

Primus est, *quando antes que le reciba le dize, que guarde bien sus cosas que no quiere el ser tenudo de las pechar si le perdieren.* Hinc confunditur opinio Auendaño *vbi supra, secunda parte, cap. 8. prat. sub num. 4* dum tenet regulam præfatam procedere etiamsi stabularius protestetur in contrarium, quia cum ex necessitate officij inquit ille teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat ex doctrina Immol. *in cap. cum manu de electione*, & Auendaño in hoc sequitur Azeued. *vbi supra, num. 19.* sed horum nostrorum opinio sustineri minimè potest, quia expresse contradicit prædict. leg. patriæ in verbis modo relatis ad quam illi non aduerterunt, sed negligenter se habuerunt quare cauendum est ab eorum opinione in hoc in praxi, & ideo melius ipse Auend. *sub num. 5. in versic. item etiam,* mutauit sententiam suam.

14 Secundus casus fallentiæ est, *si le mostrare ante que lo recibiese, arca, ò casa, è le dize; si aqui queredes estar meted en esta casa, ò en esta arca buestras cosas, è tomad la llaue de ella è guardad las bien*, ex quibus verbis rectè notauit ibidem Gregorius Lopez, quod sola clauium traditio non liberat hospitantem à periculo custodiæ de qua tenetur, nisi & addat hoc verbum, scilicet, *è guardad las bien*, ex hoc enim tacitè videtur se eximere à custodia, & transferre eam in hospitem reprobata glossa *in leg. fin. in versiculo, item si prædixerit, ff. naut. caupon. & stabular.* quæ dicebat, quod sola traditio clauium liberauit eum à leuissima culpa, hoc enim verum non est & glossa loquitur ex capite, nihil allegans secundum Bald. ibi post Iacob. de Rauen. quia ex hoc daretur cauponibus materia delinquendi & habendi claues duplicatas, vt latius ibi recitat Albe. licet Angel. *in leg. §. 1. ff. furt. aduers. naut.* teneat opinionem glossæ illius: sed priorem opinionem tenet etiam Auendaño *vbi suprà, sub num. 5. in versic. si autem tradoret claues, &c.* quia magis videtur tradita clauis, vt res ponat hospes in abscondito, quam vt liberetur à custodia, quem refert, & sequitur Azeued. *vbi suprà, num. 19. in versiculo, quod intellige,* vbi citat dict. leg. 26. & sic intelligit Rebuffus *vbi supra titul. de hospitib. num. 9.* tenentem quod si caupo viatori suo tradidit claues, liberatur à custodia, & non tenebitur de subtractis in illo cubiculo.

Tenenda est igitur menti dict. lex partitæ in 15
secundo prædict. caso secundum Gregorium Lopez, quia de iure communi non reperit ita bene expressum, & secundum Albericum & Iacob. de Cau. idem dicendum est, & si apposuerit custodem ad cameram suam, vt nihilominus hospitans teneatur argumento, *leg. quarundam, ff. de acquirend. possess. & leg. fin. Codic. de pact. conuent.* quod verius videtur secundum Gregorium Lopez, *ibidem*, licet aliud voluerit Baldus *in dicta lege, fin. §. item si prædixerit, & in*
Rubrica Cod. de posit. § non tamen poterit hoc 16
casu iurari in litem contra nautas, & cæteras personas super rebus supradictis, quando non constat eum aperuisse iuxta communem sententiam quamplures citans refert, & sequitur addit Bernard. Diaz *in regula 186. in prima limitat.* & Mascardus *de probat. 2 volum. conclus. 832. num. 23. & 24.*

El tercero caso que saca de su regla la dicha 17
ley de partida es si se perdiesen las cosas por alguna ocasion que auiniese assi como fuego que las quemase, o por auenidas de rios, ò si se derribase la casa, ò peligrase la naue, ò se perdiesen por fuerza de enemigos que perdiendose las cosas por alguna destas maneras sobre dichas, que no auiniese por engaño, ò por culpa de ellos: entonces no serian tenudos de las pechar, idem iure communi probat *lege 2. §. 1. versicul. nisi quod damno fatali contigerit, ff. naut. caup. & stabul.* post hæc scripta plura in hac materia de iure communi congerit Farinac. in suis fragmentis *crimin part. 1. verba caupones, nauta, & stabularij*, sed clariora sunt & de iure nostro regio, quæ in hac quæstione disseruimus.

Modo videndum est quid dicendum sit, quan- 18
do hospes manticam, peram, vel hippoperam, quam vocant vallisam signatam, vel conclusam dederit nautæ, cauponi, vel stabulario, aut hostalario, & postea reddatur aperta, vel quidpiam ex ea subreptum ex illa dicatur, in quo sunt variæ opiniones.

Bart. enim *in l. 1. §. h. num. 5. ff. si famil. furt. dicis. dicatur*, tenet non credi iuramento hospitis dicentis, quod aliquæ res, quæ erant in vallisa fuerunt sibi furto subtractæ, sed quod debeat prætor torquere familiares, vel domesticos domus & alios, qui erant in domo, subdens quod cum Pisis ei occurrisset ita de facto obseruauit, & inquit Alexand. ibi in apostilla hoc esse notandum & quod quotidie ita seruatur quos refert Iulius Clarus *in pract. crimin. §. furtum in versicul. pro complemento*, D. Azeued. *vbi supra*, vtrobique qui, quod Auendaño *vbi suprà, dict. n. 5.* & alios quos referunt, inquit, inquisitionem semper fieri posse contra stabularium, & attenta quantitate personæ & indicij posse torqueri: adde tu, & quantitatem causæ, sequitur alios referens Ignatius Salzed. in addit. ad Bern. Diaz *in reg. 186. lib. 15.* maximè in famulis præd. nisi ipsi vel eorum famuli bonam famam probarent, si contra eos non essent alia indicia secundum Bald. & Alc quos citat addens quod si contra eos indicia vrgentia fuerint, probatio bonæ famæ minimè illis suffragatur.

Nihilominus tamen verior & magis commu-
nis

his sententia est in præd. specie contra Bart. standum esse iuramento hospitis super rebus ibi existentibus, quas dicit furto subtractas cum valisiam, seu fardelum tradidisset custodiendum clausum, vel sigillatum, & sibi redditur apertum, vel disigillatum, quam tenet Bart. sibi contrarius *in l. in actionibus num. 23. versic. quod si ego, ff. de in lit. iur.* dicit communem opinionem Ias. *in d. l. in actionibus, numer. 41. ff. de in lit.* iurand. quem & alios citat Bernard. Diaz *de regula* 189. communem quoque affirmat Paul. Paris. *cons. 74. num. 1 & sequentibus lib. 1.* Cagnol. *in l. 1. numer. 130. C. de edend.* Francisc. Duar. *in d. l. in actionibus versic. quia iudex est mare*, quamuis conetur eam euertere, & Iulius Clarus eam sequutus *dicto §. furtum versic. pro complemento*, propter huiusmodi genus hominum furacissimum, & ideo ad reprimendam eorum improbitatem putat quod in practica bonum sit, seruare eam, dicens esse magis communem ex quo eandem dicit receptiorem, & æquiorem, atque sequendam in praxi Petr. Gregor. *lib. 37. synt. iur. vniuers. cap. 5 sub num. 5.* & plures citans Masc. *de probat. 2 tom concl. 832. num. 10. & 11.* eandem affirmat esse communem plures citans, & ab ea non esse recedendum Ignat. Salc. in addit. ad Bernard. Diaz de Lugo *vbi supra d. reg.* 186. sequitur sim-
19 pliciter Auend. *vbi sup. sub n. 6. in fi.* ¶ Et procedit hæc communis opinio, & sententia, vt tenent fere omnes S. citati in nauta, caupone, & stabulario, mulione, seu alio custode, vel depositario: & in specie depositarij idem probat cum communi Anton. Gom. 2 *tom. var. cap. 7. sub num. 2. in vers. item adde el 2.* & Azeued. *in d. l. fin. tit. 2. num. 19. lib. 4.*

20 ¶ Et in hac specie ad hoc vt locus sit iuramento non est necesse quod hospes aperuerit valisiam cauponi, ita quod caupo sciret, quæ res essent in valisia quidquid dixerit glossa *in l. 1. § fin. in verb. in naui ff. naut. caup. & stab.* nam illa glossa communiter reprobatur ex Ias. *vbi supra num. 43.* Paris *d. cons. 74 num. 3.* Iulius Clar. & Petrus Gregor. *vbi supr.* & Masc. *vbi supra n. 12.* & hæc est communis sententia aduersus gloss. illam vt plures citans affirmat Ign. Salc *vbi sup. in 2. ampl.* assignans rationem, quia esset equidem nimis durum, ac periculosum quod quis res suas, & sui patrimonij secreta panderet argumento, *l. 2. C. quando, & quibus 4. p. deb. lib. 10. & in l. 2. C. de alim pup. praest* necnon, & Farin. *vbi supra in fragm. caup. si valisia fuerit data clausa num 43. fol 50. & num. 13. sequent* vbi alia plura in materia adducit bene eam declarans, qui rursus *in tit. de furt. quæst. 176. num 19. cum sequent.* latè, etiam agit, an furti quantitas, & valor, & quando probetur iuramento illius cui furtum factum fuit.

21 Procedit iam præfata prior communis sententia, licet non constet, quod nauta vel s. d. personæ aperuerint ipsi, vel disigillauerint valisiam vel capsam, vel alia similia; quia adhuc hoc casu iuramento hospitis standum est circa res ablatas; ex quo præsumptio est, quod ipsi præmissi aperuerint: nam licet Bart. contrarium teneat *in lege 1 § fin. vers. 2. quaro ff. furt. aduers. naut. cap. & stab.* eius tamen opinio dicit communiter reprobatam Paul. Paris *d. cons. 74. numer. 3. cum sequentibus* vbi refert qualitates repositas *volum 1.* & Cagn. *vbi supra* qui satisfacit rationibus Bart & Curt. iunior. *in d. l. in action. num. 39. in vers. circa 3. ff. de in lit. iur.* quos ad hoc refert idem sequutus Ignat. *vbi supra in 2. ampliatione.*

Limitatur tamen communis prædict. sententia quindecim modis, vt latissimè id prosequitur Ignatius Salced. *vbi supra*, qui est videndus in facti contingentia, & circa nonnullos eorum Mascard. *vbi supra numer. 13. cum sequentibus.* 22

Sic etiam generaliter videmus pro regula traditum, quod furto probato dominus rerum subtractarum poterit suo iuramento probare res licet de eis non appareat vt docet Bart. *in l. in actione num. 1. ff. de furt. & in l. qui tabulatum numer. 2 ff. eodem*, sequitur plurimos congerens & dicens esse communem opinionem ex testimonio aliorum quos citat Mascard. *vbi supra numer. 1. & 2.* ¶ Vbi etiam quod rei subtractæ valor, seu æstimatio per iuramentum illius cui res ipsæ subtractæ fuerint probari possit, *& num. seqq.* quomodo hoc intelligendum sit declarat. 23 24

Quod si quis intentasset furtum committere, sed illud non perfecit, vt si in domo aliena reperiatur absconditus ad furandum, aut dum aperire, aut præscindere marsupium alienum est aggressus, sentitus ac deprehensus fuit non censetur furtum commisisse, ac proinde, nec actio furti aduersus eum datur, *l. vulg. §. qui furti, ff. de furt* & cum nihil sit furatus cum effectu, non competet aduersus eum actio furti ad pœnam pecuniariam dupli, quadrupli, aut ad aliam similem vt in terminis tenet D. Molin. Theolog. *de delict. tract. 1. disp. 695. num 11. col. 1212.* vbi addit, & probat iure, posse aduersus eum agi actione iniuriarum, cum iniuria sit ingredi domum alienam inuito domino, vt in *l. si qui domum, ff de iniur.* & maxime animo furandi, vt *in d. l. vulg. §. qui furti, & in l saccularij vers. 1. ff. de extraord. criminib.* quinimo *in d. l. saccularij*, cauetur, vt qui repertus fuerit in domo aliena animo furandi puniatur plusquam fur, & propter qualitatem personæ ac furti, quod fuerit aggressus, & aliarum circunstantiarum concurrentium vel damnetur ad seruiendum ad tempus, in publicis operibus, vel flagelletur, vel relegetur ad tempus iudicis arbitrio constituendum, ita Mol. *vbi sup.* arbitraria erit igitur prædi pœna, attenta qualitate personæ, & aliis circunstantiis dummodo constet præd. delinquentem animo furandi præd. fecisse, poterit enim contingere, vt quis in aliena domo absconditatur, non vt furetur, sed aliis respectibus ex quibus non resultet delictum, vel non ita graue, sicut furtum: tunc enim prædict. pœna imponenda non erit. 25

Quibus autem personis, & casibus & aduersus quos actio furti competat latè agit, & congerit idem Mol *vbi sup. tota disp. 696. col. 1241. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna furti, quæ sit de I.C. aduersus clericos, & num. seqq.*

7 *Infamia notatur Clericus de furto damnatus, adeò vt iudex nisi ex causa non possit efficere vt furti damnatum non sequatur infamia, & num. 8.*

9 *Clericus latro quibus pœnis puniatur attento sacro Concilio Tridentino.*

De pœna furti de Iure Canonico contra Clericum.

QVÆSTIO CLXIII.

1 QVÆRO denique quæ ſit pœna furti de
Iure Canonico. Reſpondco quod clericus
pro furto non manifeſto, de quo noo ſit publi-
ce diffamatus, non niſi leuem pœnam patitur
per modum pœnitentiæ, vt *in cap. fin. de furt.* ne-
que impeditur promotio, dummodo quatuor
concurrant, nempe quod ſponte confiteatur,
quod ſatisfecerit læſo, quod infamia contra eum
non ſurrexerit, & quod pœnitentiam egerit.
2 Si vero furtum eſt manifeſtum, ita quod de eo
fuerit publicè diffamatus, non ſolum impeditur
promouendus, ſed iam promotus deponitur, &
in monaſterium ad agendam pœnitentiam de-
truditur *c. de his 50. diſt. cap presbyt* 81. *diſt. cap. ſi
quis clericus* 17. *quæſt.* 4. *cap. tua de pœnis, per qua
iura*, ita tenet alios allegans, Menoch. *de ar-
bitrar. quæſt. lib.* 2. *caſu* 195. *num.* 12. & Farin. *de*
3 *furt. quæſt.* 167. *num.* 9. *fol. mihi* 13. ¶ Vbi quod ſi
depoſiti incorrigibiles ſint clerici fures, excom-
municantur, contumacia creſcente, anathema-
tizantur, & in contumacia perſeuerantes, cu-
riæ ſeculari traduntur, *cap. cum non ab homine de*
4 *iudiciis.* ¶ Et quod clerici in latrociniis depre-
henſi ſuis ordinibus degradati, in arctum mo-
naſterium detruduntur ad pœnitentiam per-
agendam *d. cap. tua de pœnis*, & de his omnibus
atque aliis in materia latius agit idem Farinac.
in ſuis fragmentis criminalibus, part. 1. *verb. cleri-
cus*, pro furtis conuictus, aut confeſſus, *&c. num.*
316. *cum ſeqq. pag.* 77. & diximus *ſupra quæſt.* 161.
per totam.
5 Similiter de Iur. Canon. clerici furtum facien-
tes cum fractura deponuntur, vt cum Cantera te-
net, & probat idem Farin. *de furt. d. q.* 167. *num.*
29. *fol.* 15.

Pœna furti tam de Iure Canonico, quam ci-
uili eſt etiam pœna infamiæ tam in clerico,
quam in laico reſpectiuè, *cap. infamis 6. quæſt.* 1.
§. hic colligitur 2. *quæſt.* 3. *l. ſi furti, C ex quibus cau-
ſis infamia*, & ibi gloſſ. & Doctores *l. non poteſt*
6 & ibi gloſſ. & DD *ff. de furt.* & plures allegans
Farinac. *de furt d quæſt.* 167. *num.* 10. vbi *num.* 11.
7 Quod pœna hæc infamiæ in tantum habet
locum, vt non poſſit iudex efficere, vt furti
damnatum non ſequatur infamia, *d. l. non poteſt*,
& ibi gloſſ. & DD & alij quos ibi refert, & *num.*
8 11. Addit, quod cauſa tamen cognita, & ex cau-
ſa non prohibetur iudex minuere pœnam ordi-
nariam & extraordinariam imponere, & ſic fa-
mam reſeruare, ex Bart. *in d. l. non poteſt*, & ibi
Alb. *num.* 2. & Ang. *num.* 1. in pluribus tamen
caſibus pœna hæc infamiæ, etiam quod quis ſit
condemnatus pro furto, non afficit condem-
natum, de quibus per Farin. *d. quæſt.* 167. *num.* 13.
9 14. 15. & 16. Sed & Sacro Sancto Concilio Tri-
dentino *ſeſſion.* 22. *in decret. de reformat. cap.* 11.
cauetur, quo ſi quis clericorum, aut laicorum
quacunque is dignitate, etiam imperiali, aut
regali præfulgeat in tantum malorum omnium
radix cupiditas occupauerit, vt alicuius Eccle-
ſiæ, ſeu cuiuſuis ſecularis, vel regularis bene-
ficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iuriſdictiones, bona cenſos, aut iura etiam feudalia, & emphiteutica aut fructus emolumenta, ſeu quaſcunque poſſeſſiones, quæ in miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, per ſe, vel per alios vi vel timore incuſſo, ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas clericorum, aut laicorum, ſeu quacunque arte, aut quocunque quæſito colore, in proprios vſus conuertere, illoſque vſurpare præſumpſerit, ſeu impedire, ne alij ad quos de iure pertinent percipiant, is anathemati tandiu ſubiaceat, quamdiu prædictas res, & bona integre reſtituerit, ac deinde à Romano Pontifice abſolutionem obtinuerit: quod ſi eiuſdem Eccleſiæ patronus fuerit etiam iure patronatus vltra prædictas pœnas, eo ipſo priuatus ex ſtat: clericus verò, qui nefandæ fraudis, & vſurpationis huiuſmodi fabricator, ſeu conſentiens fuerit eiſdem pœnis ſubiaceat, necnon quibuſcunque beneficiis priuatus ſit, & ad quæcunque alia beneficia inhabilis efficiatur: & à ſuorum ordinum executione etiam poſt integram ſatisfactionem, & abſolutionem, ſui ordinarij arbitrio ſuſpendatur.

SVMMARIVM.

1 *Plagiarij pœna, hoc eſt, qui ſubripit filium, vel ſeruum alienum, & n ſeqq.*
2 *Saraceni, qui mulieres Chriſtianas & pueros rapiunt, & eis abuti præſumunt, qua pœna à Iure Canonico puniantur.*
3 *Furantes hominem eumque vendentes, qua pœna puniantur Iure Diuino.*
4 *Auxilium & conſilium præſtantes, & mandantes ad furtum committendum, qua pœna puniantur remiſſiuè.*
5 *Furtum an committatur ab eo, qui rem inuentam in via accepit, & non reſtituit remiſſiuè.*
6 *Furtum commiſſum in incendio, & naufragio, qua pœna puniatur remiſſiuè.*
7 *Amotionis terminorum pœna, remiſſiuè.*
8 *Nuntius vel famulus conuertens in proprios vſus pecuniam quam accepit deferendam alteri qua pœna puniatur, remiſſiuè.*
9 *Procurator aſſertus exigendo pecuniam à debitore ſub falſo procuratoris nomine, qua pœna puniatur remiſſiuè.*
10 *Creditor aſſertus qui vere creditor non eſt, exigendo prætenſum debitum, qua pœna puniatur, remiſſiuè.*

De pœna plagiarij, & aliorum de quibus hic.

QVÆSTIO CLXIV.

QVÆRO, qua pœna puniantur plagia- 1
rij, hoc eſt, qui ſubripiunt filium, vel
ſeruum alienum? Et quidem attento
Iure ciuili, ſi plagiarius eſt nobilis damnatur in
metallum, ſi verò eſt vilis perſona, & tunc ſi eſt
ſeruus, vel libertus beſtiis ſubiicitur, ſi vero in-
genuus

genere gladio consummatur, *l. fin. C. ad l. 1. Iuliam de plag.* probat cum aliis nouissimè Farinac. *de furt. quæst. 167. num. 95.* vbi quod crimen hoc est ordinarium, & publicum, & refert Iulium Clarum, *in practica criminal. §. final. quæst. 68. num. 32. versiculo, plagiarum*, admittentem plagiarij pœnam esse mortis, quando qui pueros, vel seruos furatur, animo eos celandi, vel etiam, quando est solitus talia committere, & testatur de communi de quo re plenius differit Menochius *de arbitrar. lib. 2. casu 536 num. 5. cum seqq.* Nihilominus tamen glossa, *in §. interdum etiam versiculo, furtum institut. de obligat. quæ ex delictis nascuntur*, inquit hos liberos homines furantes extra ordinem puniri, & ibi Platea, *in principio in versiculo, sed intellige*, & refert alios Farinacius *vbi suprà, num. 69.* & inter eos Bossium testantes aliàs fustibus cæsam, ad catenam infamem positam fuisse quandam obstetricem, cuius opera venditus fuerat infans.

2 De iure Canonico Saraceni, qui mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam occidere non verentur, aut pecuniaria pœna, aut flagellis afficiendi sunt: si vero excessus ita grauis fuerit, vt mortis pœnam, aut membrorum mutilationem mereatur, seculari potestati tradendi sunt, ita Farinacius *vbi suprà, num 98 per textum capite de furt.* & *in cap. in Archiepiscopatu de raptor.* & tandem inquit ibi Farinacius, quod cum de iure Canonico specialis pœna non inueniatur imposita, posset dici quod puniantur, iuxta text. *in cap. final. de iudiciis*, vel verius ex quo crimen est de grauioribus quod illis pœna depositionis irrogetur, de quo Menochius *vbi suprà, num. 9. & sequentibus*, & tandem quod imponitur pœna excommunicationis, & quod Clericus plagiarius deponitur, & in Monasterium detruditur, vt ibi perpetuam pœnitentiam agat secundum, Didacum Canteram, quem citat & quod amplius est, excommunicatur, laicus vero est excommu-
3 nicatus. ¶ Et quod de iure diuino, qui hominem furatus fuerit, & vendiderit, conuictus morte morietur, vt ex allegatis per Nouellum *reg. 1. num. 3.* refert Farinacius *vbi suprà, num. 99.* vbi *num. 100.* quod vltra pœnam criminalem datur insuper patri, aut domino serui, aut filij rapti contra furem & raptorem actio dupli, & quadrupli ad interesse operarum & commodi quod dicti pater, & dominus percepturi erant ex dicto seruo, vel filio contra glossam communiter reprobatam *in d. §. interdum etiam, verbo furtum*: sunt tamen nonnulli casus in quibus plagij pœna locum non habet, quos recenset Farinac. *vbi suprà, num. seqq.* & eos apud eum videbis, quoties opus fuerit.

4 De pœna autem præstantium auxilium, & consilium in crimine furti, & mandantis illud fieri, & de recepiante furem, aut res furtiuas, & an quis furem indicare teneatur latè agit, & plura congerit Farinac. *vbi suprà, quæst. 168. num. 32. & sequentibus*.

5 Et furtum an, & quando committatur ab eo, qui rem in via inuentam accepit, & eam non restituit ibidem *num. 62. & seqq.*

6 De furto commisso in incendio, & naufragio *ibidem num. 71. & seqq.*

7 De pœna, & materia amotionis terminorum, *ibidem num. 90. & seqq.*

8 De nuntio, famulo, seu alio, qui pecuniam alteri deferendam, sibi traditam, in vsus proprios conuerterit *ibidem num. 107. cum seqq.*

9 De asserto procuratore, an & quando furtum committatur, exigendo à debitore sub falso procuratoris nomine Farinac. *de furt. q. 170 num. 1. cum seqq. & ibidem num. 36. & seqq.* de asserto credito- 10
re exigendo prætensum debitum à debitore, qui vere debitor non est.

SVMMARIVM.

1 *Hæres potest propria auctoritate res hæreditarias apprehendere.*

2 L. 4. tit. 13. lib. 4 collectionis regiæ, *littera eiusque intellectus.*

3 *Fideicommissarius, vsufructuarius, & legatarius, an & quando possit vel non occupare propria auctoritate res sibi relictas.*

De hærede, vsufructuario, fideicommissario & legatario, an possint res sibi relictas propria auctoritate occupare?

QVÆSTIO CLXV.

HÆRES potest propria auctoritate res 1
hæreditarias apprehendere, *l. habebat, ff. de manumiss. testamento, §. in omnibus institu. de hered. & factid.* est communis, vt aliis relatis testatur Roland. à Vall. *consil. 78. num. 10. cum sequentibus, lib. 3.* & Farinac. *de furtis q. 175. num. 283* vbi *numeris sequentibus*, ampliat, limitat & declarat: sed iure nostro regio contrarium cauetur *in l. 3. tit. 13. lib. 4. noua collect. reg.* vbi pœna adiicitur aliud faciendi, quæ vulgo est *ley de Soria*, quæ ita se habet.

Si alguno finare y dexare hijos legitimos, ò nietos, ò dende ayuso, ò otros parientes propinquos, que ayan derecho de heredar sus bienes por testamento, ò abintestato, mandamos que ninguno, ni algunos sean osados de entrar, ni tomar la possession de los bienes que el tal defuncto dexare, por dezir, que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederos no la han tomado corporalmente: y si los tales bienes entraren y tomaren sin licencia, y autoridad de juez competente, mandamos, que por el mismo hecho pierdan todo el derecho que en ellos tenian, y les pertenecia en qualquier manera: y si derecho en ellos no auian, que tornen y restituyan los bienes, que assi entraren y tomaren con otros tales, y tan buenos, si pudieren ser auidos, o la estimacion de ellos, por la osadia que assi hizieron, &c. 2
Vnde non video attentis prædictis verbis huius l. ibi, *por dezir, que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederos, no la han tomado corporalmente*, qua ratione hodie possit procedere opinio Doctoris Azeued. *ibidem n. 56. ad fin. & num. 57.* tenentis contrarium, tametsi de iure communi vera sit, nihilominus tamen respondere possumus, tenendo eius opinionem, etiam attento nostro iure regio, quod prohibitio præfata d. l. regiæ loquatur in aliis extraneis personis, præterquam in hæredibus legitimis, quos nullo modo specialiter prohibet lex illa ingredi possessionem vacantem propria auctoritate, vnde cum sit pœnalis, non est extendenda ad præfatos hæredes legitimos ex testamento, vel ab intestato in derogationem iuris communis de quo suprà in principio huius quæstionis:

& hic intellectus nostræ l. regiæ verus omnino efficitur ex illis verbis eiusdem, *por dezir que hallan vaca la possession de ellos, y que los herederos no la han tomado corporalmente*: ergo manifestè loquitur pœnaque eius locum habet, contra aliosque ipsos hæredes, & non aduersus hæredes: quibus prouidet in prædicta specie eadem lex ibi. *Y las justicias do esto acaesciere luego informados de la verdad pongan en la possession pacifica de los dichos bienes despues de la muerte del defuncto à los dichos sus herederos, procediendo en todo sumariamente sin figura de juyzio, y hagan execucion de la pena sobre dicha con costas, y daños, y menoscabos que sobre de la dicha razon se recrecieren.* In summa hæres potest propria auctoritate adipisci possessionem hæreditatis sibi delatè ex testamento, vel abintestato, quando illa est vacans, & à nemine possessa *l. cum heredes facti sumus in principio, ff. de acquirenda possessione*, tenentque plures, quos refert & sequitur Farinacius *vbi suprà, num. 188.* secus si hæreditaria bona ab alio possiderentur, quia tunc hæres non potest propria auctoritate in eorum possessionem ingredi vt alios allegans tradit Farinacius *vbi suprà, num. 189.* & pœna d. l. regiæ locum habebit contra alios iniustè bona hæreditaria propria auctoritate occupantes, vt prædiximus.

Fideicommissarius, an & quando res fideicommisso subiectas debeat capere de manu hæredis, vel propria auctoritate possit eas occupare latè agit Farinacius *vbi supra, d. quæst. 175 num. 190. cum sequentibus*, & *num. 305. cum sequentibus*, de vsufructuario, & *num. 317. cum seqq. de legatario*, & in quam pœnam incidat propria auctoritate rem sibi legatam occupante vbi regulam negatiuam assignat cum pluribus ampliationibus, & limitationibus.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVÆ IN HOC PRIMO TOMO PRAXIS CRIMINALIS CIVILIS, & Canonicæ continentur.

A

B

C

F

L

M

R

S

T

V